

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

שנה יא - תשסו
גליונות תצ"ג - תק"מ

יוצא לאור על ידי
מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא
אנשווערפען

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת בראשית			
כ"ה תשרי תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תצ"ג			
ר"ת	מו"ט	ה'תש"ס	א'תש"ס
19:37	19:13	18:05	אנטוורפן
18:54	18:31	17:26	לונדון
18:58	18:37	17:29	מאנטשטער
19:29	19:01	17:57	ציריך
18:56	18:29	17:24	ווינ
19:32	19:10	18:01	אמסטרדם
19:51	19:24	18:19	פאריז
19:23	18:57	17:51	פראנקפורט

מבין החסידים: ר'ח מרחשון יום ד' - המולד: ליל רביעי בשעה 13:28:32 חלקים

תורת של ראשונים

"חנה טוב מאד" - גם כלל הבריאה

וירא אלקים את כל אשר עשה חנה טוב מאד (א, לא). גם אחר שכבר אמר בכל אחד ואחד ממועדי בראשית "וירא אלקים כי טוב" היה צריך לומר בסופו "וירא אלקים את כל אשר עשה חנה טוב", ועוד לחוסף ולומר "מאד", ויבואר, כי אם, למשל, אדם שעניו, אונן וחוטמו, וכל איברי פניו, כל אחד מהם יפה בפני עצמו, עדיין יתכן שכל פניו בכללות אינו יפה, כגון, אם אין האיברים בשיעור ובמרחק הראוי זה מזה; עניו רחוקות מן החוטם יותר מן הראוי, או פניו קטנות בערך העינים, וכדומה. וזכ"ל כל העולמות הם עולם אחד, אלא שנחלק לשלשה חלקים, והלך כל אחד מהם נחלק לחלקים אחרים, ואע"פ שיאמר בכל אחד מן החלקים בפני עצמו כי טוב, צריך לומר בכלל כלל כי טוב, שזה העולם בכללו קשור כולו זה עם זה בגוף אחד, ולכן גם הוסף ואמר **מאד**, "לפי שאמר שכל חלקיו כל אחד בפני עצמו טוב, וגם כללו בכלל טוב, אם כן הוא טוב מאד".

או יבואר, "שכל הדברים הטובים - על הרוב הם טובים, ועל המעט אינם טובים. המשל: חקב"ה ברא האש להמית לבני אדם, ואדם שרץ מדינה אחת, לא נאמר שהוא טוב, שעל המעט נעשה הרע; וכן המים - נעשה חקב"ה להמית לעולם, ואי אפשר קיום העולם וזולתו, ואם מבעי אנשים בים, או נחל הטביע מדינה אחת, לא נאמר שהמים רעים, אלא טובים, לפי שעל הרוב פועלים טובה, ועל המעט רעה. וזה הוא שאמר: "חנה טוב מאד" - המאודיות, ועל הרוב היא טובה".

מחות האיבה שבין הנחש לאדם

על גחונך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך ואיבה אשית בינך ובין האשה וגו' (ג, יד-טו). "קללת הנחש היתה בהפסד מזונו וכחותיו, והוא סבת האיבה אשר בין הנחש והאדם".

ובזה יתבאר ענין חטום מאד, והוא, מה היתה הקללה לנחש באיבה אשר ביניו ובינו, כי אין ספק שאנחנו בבחירתנו, לא נדרוף אחרי הנחשים להזיקם ולהמיתם, אבל נכרה מהם בכחנו - מי יתן שלא נפגוש אותם לעולם. ואם כן האיבה הזאת קללה לאדם לא לנחש.

אבל הענין הזה כולו היה, כי כאשר היה הנחש טובה להפסיד מזו המין האנושי וכחותיו, כן הופסד מזונו וכוונתו בתכלית ההפסד וכו'. ונראה שכל קללתו הזו, שיהיה בתכלית הרחוק ממנו האדם. וכאשר נודע שמזו האדם, המשובש שבמזגו, יתחייב שכל מה שהוא בתכלית הרחוק ממנו - שיהיה היותר רע והיותר חסר. ובאו כל סימני הקללה על זה. והוא שאמר: **"על גחונך תלך"**, וכיון ידוע שאין בבקלי חיים כולם ניצב הקומה כי אם האדם, ויתר בקלי החיים כולם אינם כן. ואמנם מפני שאינם בתכלית ההפך למין האדם, יש להם רגלים מציבים אותם מעל האדמה, ואינם נדבקים עמה. וכן נראה שהיה ענין הנחש בתחילה, (ואבל) אחרי שנתקלה, נתרחק מיהם החיים הטובים כל מה שאפשר לבקל חי להתרחק, ונדבק באדמה שהיא גם כן מזה הטבע יותר מכל היסודות.

והוא אומר גם כן: **"ועפר תאכל"**, ואמרו רז"ל במסכת יומא (ע"ה): רבי אמי ורבי אסי, חד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם מועם מעם עפר, וחד אמר אפילו אוכל כל מעדני עולם אין דעתו מתישבת עליו עד שאוכל עפר. ושני המאמרים אמיתיים טבעיים, כי לקורבתו למשכב העפר אין ראוי שתתיישב דעתו כי אם בו, מפני שהוא דומה אליו ומתייחס לו ביותר. וגם כן ראוי שאפילו יאכל כל מעדני עולם ישעם מעם עפר, כי כן יקרה לבקלי המזגים הרעים, כי מי שתגבר עליו האדומה מפני שהוא מרה, ימצא היינות הטובים מרים.

ובסיבת זו היא האיבה אשר בין הנחש והמין האנושי, כי כפי אהבתו את העפר - מפני שהוא קרוב למזונו, ראוי שישנא המין האנושי בהיותו יותר רחוק ממזונו, כי כל דבר יקרב אל דומהו, כי האהבה - הסכמת דעת, והאיבה - בלתי הסכמה".

דרישות חרין (דרוש הראשון)

לקח טוב

"בצלמנו כדמותנו" - בכוונות אין סוף

ובלבב שלם היא הגורמת לכל הכוונות שתיערכנה ותושלמנה מעצמן.

למה הדבר דומה, לקנה ברזל העשוי להיותקע בראש היתד בכדי להכניסו או להוציאו בעת שהוא מסתובב על ידי כח העלעקטרי (מברג חשמלי). אין לו לאדם לסובב בעצמו כלום, אלא לוחץ הוא באצבעו על הכפתור המיועד לכך, וסיבוב הבורגים נעשה מאליו.

אותיות מחכימות

נעשם אלס כללמנו כדמותנו. ידוע כח כוונת כל מלה ומלה אשר כל לדיק ולדיק מחדש ודורש כוונות חדשות עלמנו מספר. אף אמנם כי איננו באפשרי להיות פנאי בזמן קצר כזה צפת עשית המלה להיות מכון כפועל כל הכוונות הרמוזים בספ"ק הגמליים, ועוד אשר יתגלו עד סוף כל הדורות...

אך הנה שורש הדבר כי מדה האמת הוא הכולל הכל, לאש תוך וסוף. אם האדם עושה מלה כשלימות האמת בכל לבבו אזי ממילא נעשים כל הכוונות לנכון.

... הנה לתכלית כוונת הבורא ב"ה ית"ש אין קץ וסוף, ובאמת הכל כלל כמ"ש הכל נסקרין בסקירה אחת. וזוהי הכח ברא ג"כ את האדם אשר בחר, כאשר יעשה המלה כשלימות ובאמת וכלל קלט, שיהיה כל הכוונות ויחודים אשר הוא בכלל כלותו המלה, על כולם יקבל שכרו משלם כאילו היה בדעתו וכוונתו להם.

ו"ס: "כללמנו כדמותנו" כביכול כמו הבורא ב"ה אין סוף, כן יהיה שכר העושה מלה ככוונה הראויה להכרזת שכרו כ"ל".

הפארת עלמס

אלא שאין הנמשל שוה, מאחר שעולה הוא על המשל במדה כפולה ומכופלת. במשל, זקוק האדם להחיצה נוספת לכל סיבוב הדרוש לו. בנמשל, כוונה אמיתית בלב שלם לעשות רצון קונו, מספיקה - בבת אחת - להפעיל את כל הכוונות כחול הים אשר לא יספר מרוב. ולא עוד אלא אף גם זאת שכוונות כאלו שעדיין לא באו לעולם, כי טרם נתגלו, גם הנה בכלל עשייתו הן.

הוא הוא "כדמותנו" שהטביע הבורא ברוך הוא באדם, שתהיה בעשייתו - לכבוד צורו וקונו - בחינה של אין סוף.

מזוה הנעשית ללא כוונה הרי היא כגוף בלי נשמה, ולא תירצה לפני המקום ב"ה מאחר שאין לה כנפיים בהם תוכל לעלות וליראות לפני כסא הכבוד, כי מעשה גשמי בלבד, במה יתרום לעלות ולהגיע לשמי רום. ועל כן ידוע לכל בר בי רב, שלא תשתבח ולא תתפאר עשייה של מצוה, כל זמן שלא תתלווה אליה כוונה ראויה, בדחילו ורחימו, למלאותה להשלימה ולהחיותה. הנהה זו מובנת ואין קושי בהשגתה.

אלא שברצות האדם ללמוד כוונת המצוה למען ידע את אשר יכוון בה, נתקל הוא בחבילות חבילות של כוונות וטעמים שנאמרו באותה מצוה, ניצבים כמו נד ונערמים כהרים וגבעות, כל אחד ואחד לאמיתתה של תורה דורש, אלו ואלו דברי אלקים חיים, והלכה ככולם. אין להעדיף טעם האחד על משנהו או להחשיב כוונה זו יתירה מחבירתה, כי כולם כאחד נועדו למצוה זו בעת אשר נגזרה ונצטווה מפי דעת עליון ב"ה, וכשם שהוא אין סוף כך כוונתו אין סופית. מוכן איפוא הדבר מאד שתהא כוונת כל מצוה ומצוה עמוקה מני ים ורחבה מני ארץ.

אמנם האדם שהוא בעל גבול ותכלית, איך יצליח לכוון כל הכוונות הראויות לה למצוה העומדת לפניו. הלא אי אפשר לו לכוללן יחד מרוב כמותן ועוצם איכותן. ולא עוד אלא שישנן כוונות אין ספור שעדיין לא יצאו לאויר העולם כי טרם נתחדשו, ועתידות הנה להיגלות על ידי צדיקים שבכל דור ודור, גם הן הנה אמיתתה של תורה, והיאך אם כן תהיה מחשבת האדם מוסבת על כוונה שעדיין לא באה לעולם.

אין פשר הדבר אלא שכל הכוונות האלה מאליהן נעשות. אין לו לאדם אלא לעשות עשייתו מתוך אהבת הבורא אשר צוהו על כך, ולמען מלאות פקודת אביו שבשמים בכל לבו ובכל מאודו. שלימות כוונה זאת באמת

אמורות טהורות

אנעשה לו עזר כנגדו – שעל ידו יעבור על פשע

הלוא אם תיטיב שאת וגו' (ד, ז). רז"ל אמרו (ר"ה יז): "כל המעביר על מדותיו, מעבירין עליו על כל פשעיו, שנאמר (מכה יז) 'נושא עון ועובר על פשע', למי נושא עון – למי שעובר על פשע". והוה שאמר הקב"ה: "הלוא אם תיטיב" – לאחרים – "שאת" – אני נושא עונך. ועל כך אמר קין (פסוק יג): "גדול עוני מנשוא", כי אחר שהרגתי את אחי אין לי למי לעבור על פשע, ואם כן מאין יבא עזרי לעורר רחמים בשמים, שיהא נושא את עוני.

וזהו גם מה שאמר הקב"ה (לעיל ב, יח): "לא טוב היות האדם לבדו", כי אם יחמא כמה יתכפר, על כן "אנעשה לו עזר כנגדו", כלומר, העזר הוא מה שחבירו יהיה כנגדו (כמו שפירש"י: "זכה – עזר, לא זכה – כנגדו להלחם"), וכשיהא הוא עובר על פשע ומעביר על מדותיו, הרי ימהול לו הקב"ה וישא לו עונו.

תפארת שלמה (פר וירא עה"פ זקת סדום, ועקש כפר נצבים דרוש ב)

עובר ה' – מצוותיו פורחות לעילא ואינן לנגד עיניו

ויתהלך הנוך את האלקים ואיננו כי לקח אותו אלקים (ה, יז). "הנה, עינינו ראות, דמי שעובר ה' באמת, נראה כענינו כי איננו כלום, ולמה נחשב הוא, ומו לנו גדול מומשה, ואעפ"כ אמר (שמות טו, ז): 'ונחנה מוח', ומו שאינו עובר ה' באמת, ידמה (עצמו) בעיניו לאדם חשוב". והטעם, איתא בספרים, כי ידוע שכל מצוה שהאדם מקיים בלא דחילו ורחימו – לא פרחת לעילא (תקין כה), ואם כן נשאת המצוה כאן למטה, ולכן נדמה בעיניו שנעשה מצוות ומעשים טובים, אמנם מי שעובר ה' באמת בדחילו ורחימו, הרי המצוות שלו פורחות לעילא, ולא נשאר פה מאומה, ולכן נדמה בעיניו כאילו לא עשה כלום (עי' 'באר משה' פר' נח עה"פ ויהי מקץ ארבעים יום – בשם הבש"ט).

והנה, ידוע שבני עליה נקראים בשם "אדם", והמון עם מכונים בשם "בהמה" (חולין דף ק). וזהו שאומרים בתפילה: "ומורת אדם" (בני עליה) מן **הבהמה** (המון עם) – **אין** – כמה שהם מחזיקים עצמם כ"אין".

אמירה נעימה

וייצר ה' אלקים את האדם וגו' (ב, ז). פירש"י: "שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לעולמות הבתים".

יש לפרש על פי מה שחקשו בזהר הק' (ויהי בפרשתנו, דף יג): למה נאמר בכל מעשה בראשית רק "ויאמר אלקים", ולא נזכר שם הוי"ה? וזאת נבי שמים וארץ וכתיב (פסוק ד): "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים". ותירצו, משום שאין נאה למלך הכבוד לייחד שמו המיוחד, שם הוי"ה ביה, על דבר הנאמר וכלה, שכל הבריות כלים ונאבדים, מה שאין כן שמים וארץ שקיימים ועומדים לעולם, לכך כתוב בהם שם הוי"ה, "עיו"ש.

ולפי זה קשה, הלא גם האדם סופו למות, ולמה אם כן נזכר בו שם הוי"ה – "וייצר ה'". ולכן כתב רש"י: "שתי יצירות, יצירה לעולם הזה ויצירה לעולמות הבתים", נמצא שהאדם אינו דבר הנפסד, ולכן ייחד הקב"ה שמו עליו.

שנחם לחמו (דעסא, תפ"א. דרוש להפך ל"חם דמזג" סוף פרק יא) – **בשם אורי יצחק מצייל אבריק בעליז**

ויאמר ה' אל קין וגו', הלוא אם תיטיב שאת וגו'. נע נד תהיה בארץ (ה, יב-י).

יש לפרש על פי מה שכתבו המקובלים (עי' שער הפסוקים' להארי"ל בפרשתנו עה"פ כי שבעים יום קם שקרה היה לגלות קין, ולכן נענש ופצתה האדמה את פיה ובלעה אותו, כדי לתקן מה שהרג את הבל ופצתה האדמה את פיה לקחת את דמו (עי' מ"ש במדברנו רכ"ב). והנה איתא בגמרא (פסחים ק) שרבה בר בר חנה היה מהלך במדבר וראה מקום בליעתו של קרח ועדתו, ושמים ואמרים "משה ואהרן וכל בני ישראל", כי אחת לשלשים יום מביאם הגיהנם לשם "כבשר בתוך קלחת" (ש-מחזקין אותו כדי שתתבלש).

וזהו שאמר לו הקב"ה לקין: "נע נד תהיה בארץ" – **בארץ** דיקא, רצי"ל אפילו אחר בליעתך בארץ תהיה נע ונד כבשר בקלחת.

עוד אמרו רז"ל (שם). על הפסוק (במדבר כו, יא) "וכני קרח לא מתו" – שמקום נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו, ופירש"י: שהתקין להם הקב"ה מקום גבוה, שלא העמיקו

וזהו שאמר: "ויתהלך הנוך את האלקים ואיננו", כלומר, שהיה נחשב בעיניו כאין, ולא היה חשוב בעיניו למאומה, ואמר הטעם: "כי לקח אותו אלקים", כלומר, כל מצוותיו ומעשיו הטובים לקח אלקים למעלה, שהיו פורחות לעילא ולא נשאר אצלו מאומה.

מיתר הקב"ה וסילקו – מאחר שהניע לרוע המעלות

ויתהלך הנוך את האלקים וגו' (ה, כה). פירש"י: "צדיק היה וקל בדעתו לשוב ולהרשיע, לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו". וכו'.

"הנה נודע שהצדיק הוא בבחינת 'הולך' ואינו 'עומד' במדרגה אחת כמלאך, רק הולך ממדרגה למדרגה ועי' ש"ה הק' פר' נח פרק תורה אור, וכל זה הוא על ידי שפוסל מעשיו הראשונים ומפשפש במעשיו, ורואה שלא היה עבודתו עדיין בתכלית השלימות הצריך, ומהרהר בתשובה על זה ומתחרט ומקבל עליו על עצמו להוסיף בעבודתו מהיום והלאה, ועל ידי זה הולך ממדרגה למדרגה, ובכל יום ויום מוסיף והולך בעבודתו יתברך" (עי' 'זכות הכלבות' שער עבודת האלקים פר' ד"ה והחמישי: 'סידורי של שבת' ד"ב דרוש ג פ"ג מאמר ה).

אמנם הנוך היה הולך ועולה ממדרגה למדרגה, "עד שבא למדרגה גדולה כל כך, שלא היה רשאי לפסול עוד מעשיו הראשונים, כי היה בתכלית השלימות ולא היה רשאי עוד לפסול עבודה כזו ולהרשיע עצמו. אכן הוא עצמו היה בשפלות, כדרך הצדיקים שאינם מאמינים בעצמם עד יום מותם, ולכן היה יודע השי"ת שבודאי גם עתה יפסול עבודתו וירשיע עצמו, וירצה להוסיף עוד בעבודתו לילך למדרגה יותר גדולה, וזה לא היה רצון השי"ת שיפסול עוד עבודה הלזו, לכן לקחו קודם זמנו".

וזה שאמר רש"י ז"ל: "צדיק היה", רצי"ל שהיה בתכלית השלימות ולא היה צריך לפסול עוד מעשיו הראשונים, אך היות "וקל בדעתו" – שהיה נקל בדעתו "לשוב ולהרשיע" רצי"ל, לשוב בתשובה גם על עבודה זו ולהרשיע עצמו עוד, "לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו" כדי שלא יפסול עוד עבודה זו.

אמרי יוסף בשם הרה"ק מספרעליקס זי"ע

כל כך בגיהנם, ולא מתו. ואפשר שזה רמז הקב"ה לקין: "הלוא אם תיטיב שאת" רצי"ל אשא בניך ואבצר להם מקום גבוה, כאמור.

ברכת טוב (ויניצאה, תע"א. כתר מלכות) – **בשם אורי יצחק מצייל אבריק בעליז**

הלוא אם תיטיב שאת וגו' (ה, יז).

אמר רז"ל (ויפא לה) "כיון שיצא רוב שנותיו של אדם ולא חמא, שוב אינו חוטא", והנה כתיב (תהלים צ, יז): "ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה". נמצא מספר רוב שנותיו של אדם הוא מ"א שנה (עי' מ"ש במדברנו ג' שני ג' ו' תל).

וזהו הרמז: "הלוא אם תיטיב" – שתעשה טוב מ"א שנה, שהן רוב שנות האדם, אז "שאת", בודאי מוכסח לך שתעלה לך יסוד בטוב ובמצות.

אמרי יצחק ברעיון

ויאמר לו ה' לכן כל חורג קין וגו' (ה, טו). איתא במדרש (בר' כב, יב): "אמר רבי לוי, בא נחש הקדמוני לתבוע דינו של הבל. אמר לו הקב"ה: לכן אני אומר כל חורג קין יתרגו". ויש להבין למה באמת בא דוק הנחש לתבוע דינו.

וי"ל על פי מה שסיפר רבי שמעון בן שטח (פנהרין לו) שראה אחד שרץ אחר חבירו לתורבה, "ורצתי אחריו, וראיתי סייף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר, ואמרתי לו: רשע, מי הרגו לזה, או אני או אתה, אבל מה אנעשה שאין דמך כסור ביד, שהרי אמרה תורה (דברים יז, י): 'על פי שנים עדים וגו' וימות המת', היודע מחשבות יפרע מאותו האיש שחרג את חבירו. אמרו, לא זו משע עד שבא נחש והכישו וכו'. והנה איתא במדרש (בר' כב, טו) עה"פ "ויאמר ה' אל קין אי הבל אחיך ויאמר לא ידעתי" וגו' – משל לאיפרכוס (ש-ר צבא) שהיה מהלך באמצע הרחוב, ומצא הרוג ואחד עומד על גביו. אמר לו: מי הרגו. אמר לו והרצחתי: אני מבקש מעמך ואומר שאתה הרגתו, ואתה אומר שאני הרגתי, כי איך נודע מוכיח בינינו, ע"כ. הרי שמעשה זה דומה ממש למעשה דר' שמעון בן שטח, לכך בא גם כאן הנחש לתבוע דינו של הבל.

ברית שלום (פפ"מ, תע"ה) – **בשם אחי אורי נתנאל זצ"ל**

יתרון דעת

מלבושי וחפצי צדיקים/ חשיבותם וסגולתם (א)

האית דאמרי מקלו של רבי מאיר היתה בידי ויהא מלמדת לי דעת.

הלמוד ירושלמי מס' נדרים (פ"ט ה"א). ופירש"י: "משה: 'מקלו של ר' מאיר היתה בידי' – להפלת קדושתו ושבוה של רבי מאיר אמר כן. אי נמי הכונה משענתו של רבי מאיר שהיה נשען עליו תמיד ללמוד ממנו.

הנה ראינו שאמר השם יתברך למשה (שמות ד, יז): "ואת המטה הזה תקח בידך", וכו', הנה המטה הזה, מפני שהיה בידו של משה בעמדו לפני הסנה, וכל עליו מן הענין האלקי עד שנעשה בו האות הראשון, מפני זה אחר כך היה מסייע בעשיית האותות האחרות, שבכל האותות שנעשו במצרים צוה הא-ל שיעשו על ידי המטה. **ולא היה המטה מסייע בעשיית האותות בתעניתו לבד, אבל בהמצאו שם גם כן,** (במדרב כ, ח): "קח את המטה והקדל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם", וגו', הנה בבאן לא צוהו שיכה בסלע כלל אבל שידבר אליו, ועם כל זה אמר "קח המטה", הנה נראה כי **המצא המטה שם היה מסייע בעשיית חסד החוץ.**

דרשות ה"ח (דרוש ח, עמ' קכח)

אמרו רז"ל (בר' מג, ט) בזכות "אם מחוט" – זכו בניו לחוט של תכלית. ובזכות "עד שרוך נעל" – זכו בניו למצות מנעל של חליצה. יש להבין ענינו, מפני שלא רצה אברהם להנות מרכוש סדום מחמת דין עיר הנדחת שאסרה התורה השלל, כי מחמת רשתם שורה רוח רעה על כל נכסיה, וכן ברכוש סדום שהיו רעים וחטאים לה, לא רצה להנות מנכסיהן ומלבושיהן, **וכן בהיפוך, בנכסי הצדיקים, שרוח קדושה שורה על לבביהם,** כמו שזכרנו בדר' המדרב, כדכתיב (דברים ח, יז): "שמלתך לא בלחה" וגו', והוה כוונת מצות ציצית, שהקדושה היא מקפת את האדם בטלית של מצוה, וכן אמר בזהר ד"פ חקת (קפ) במנעל של חליצה: "ע"ש. לכך אמר שבשילב שהרחיק עצמו מלבושי טומאה, זכו בניו ללבושי קדושה.

מגים ימות (פר' לך ד"ה ויאמר הירמות) ... דמשמע בירושלמי ריש פרק "ואלו מגלחין" (מ"ק פ"ג ה"א) דבמלכותו של אדם נאצלים מקדושתו של הלוש, והוא הדין בהיפוך, **והלבוש נאצל אחריו ואצ"ל עליו מאותו הרוח לטוב ולמוטב** בסוד אשר ולבשם תחתיו מבניו. **חזקת טוב** (פר' תולדות ד"ה והלא אצל)

דע לך, **כי כל כלי הצדיקים כסף וזהב ומלבושיהם, כולם שורה עליהם קדושה גדולה,** אשר הצדיקים משרים עליהם במדות ידועות של מעלה, אם בחסד וגבורה ותפארת אדם השלם עליהם, כאשר מצאנו **ברבינו הגדול מהרש"א ז"ל** במסכת שבת (עו) שפירש על מה שאמר התנא טעמים על אשר שאלו אותו למה קורין סודרא – ודבריו, והשיב: "סוד ה' ליראיו" (תהלים כה, ד), ופירש הוא ז"ל, שכל הבגדים של אדם מרומזין למדותיו, ובגד העליון מרומז על היראה שלו, ואשר השבי טעם שורקין לסודרא – שהוא בגד העליון – סודרא, כי "סוד ה' ליראיו", היינו לפני יראתו, עד כאן דבריו. ומניח שמעין לכל כלי האדם השלם, **וביותר שולחן של צדיקים, שהוא דומה ממש למזבח** (עי' חגיגה כו...).

אור התורה להנהיג רבי שלום תאומים זי"ע (פר וירא ד"ה כי עלית)

ויפשו משה את אהרן את בגדיו וילבש אותם את אלעזר בנו וגו' (כח, כ). והרמזו לדעת מלבישת בגדי אהרן לאלעזר, שנתחפר לללאן אלקים כאהרן בכהניו, **דברים אלו יגידו לנו סוד בגדי הצדיקים עד היכן הם מגיעים לתועלת כל דבר, לקדושה ולטהרה ליראה ולאהבה ה' הגדול והנורא ולרפואה ולהצלחה,** על דרך ששמעתי בשם **צדיק אחד** שאמר שחגורה שלו הייתה סגולה למקשה לילד, וכן כולם, **וזהו ברוך אצלנו מרבתי נשמות עדין.**

והנה נודע **מנהגם של כמה צדיקים עולם קדושי עליין שמחשיבים מאד בגד שלבש בו אדם גדול ולבושים אותו מדי עמדם בתפילה וביוחד בימי רצון,** ומקורם טהור בירושלמי (תענית פ"ד ה"א) דרב אדא הוה צמדי (כ"ה בעיטור הל' יו"ה) גלותי דרב בצומא ובא, א"ל כד תיחמי שימשא בריש דיקלא את דייב לי גולתי דניצלי נעילת שערס. הפירוש, שביום הכיפורים היה לובש בגדו של רב להתפלל בו תפילת נעילה.

תפארת אדם, שטארטקוב (עמ' פד, ו"ה ב' אצ"ר י"ד הדי"ם ארת, ע"ש)

מספרים בשם הרה"ק **מנעסכ"ז** זצ"ל זי"ע, שאמר שבחבלי שנתן לו רבו הרה"ק הרבי ר' **מיכל [מזלאטשוב]** זצ"ל זי"ע, בזה הכלי יש לי כח לעשות נסים ונפלאות, על ידי שהיה מפרר מעט אבק מהחבלי הזה ונתן להחוליים לשלותו. ואמר שאם רבו היה נתון לי השלחן אשר ישב עליו היה ביכולת להחיות מתים.

אני הכותב שומעתי מאיש מזהימן מאד, מגביר רבינו הגה"ק בעל **הדושי הרי"מ** זצ"ל, ששמע בעצמו מזהימן הגה"ק הנ"ל, שאמר בשם הרה"ק רבי **מרדכי מנעסכ"ז** זצ"ל זי"ע, שהיה את המת בחבלי ששתה בו טייא רבו, רבינו הקדוש המגיד רבי יחיאל מיכל זצוקללה"ה מזלאטשוב.

מים רבים (עמ' קסד, ע"ה) – מאור ושמש' ליום א' דסוכות)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע

יומא דהילולא כ"ו תשרי (תקפ"ז)

אורו של הרה"ק רבי אשר מסטאלין זי"ע זרח בשנת תק"כ, כשנולד באביו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע ולאמו הצדקנית מרת לאה ע"ה.

בשנת ה"ב לחייו נתייתם מאביו הגדול, שנסתלק ביי"ט ניסן תקל"ב לפ"ק, והרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע הי"ד לקחו לביתו, וגידל וטיפח אותו, והיה אצלו ככבת עינו, כשידו לא זזה מתחת ידו.

רבו זה התבטא פעם שלא בא לעולם אלא "לפשט ספיקותיו של תלמידו הרה"ק רבי אשר". ואילו הוא התבטא פעם אודות תפילותיו של רבו הק', ואמר שבכל התפילה הוא עוקב אחריו פסיעה אחר פסיעה, אמנם כשרבו מגיע ל"שמות" אזי הוא "ועוקבותיך לא נודעו" (שמע שלמה ח"ב פ"ו).

רבינו הק' שהיה תמיד צמוד אל רבו הקדוש, היה היחיד שנוכח בעת שירו ברבו הק' ביום שבעה עשר בתמוז תקנ"ב, שחל בשבת, ושימשו בימיו האחרונים עד להסתלקותו בכ"ב תמוז (מאמר אודותיו במדורנו גל' לב).

טרם הסתלקות פנה הרה"ק רבי שלמה אל תלמידו-רבינו, ואמר לו שיבקש את משאלתו ויתן לו. אמר לו רבינו, הרי אין לי בת זוג ואין לי בן זכר (כי מזווי"ר נודע לו רק בת יחידה, הרבנית מרת פעריל ע"ה). אמר לו רבו: סע לפולין, שם תמצא לך אשה ותיוושע בבן זכר. ואכן עשה כך ונתקיימה ברכת רבו, כשנעס אל הרה"ק המגיד רבי ישראל מקאזניץ זי"ע - העובדת ישראל, והוא שידד לו את הרבנית מרת פייגא ע"ה - אלמנת הרה"ק רבי אהרן שותק זי"ע, ונולד להם בנם הרה"ק רבי אהרן בעל ח"בת אהרן זי"ע. כן גידל רבינו את רבו הק', ואמר שבכל הרעה הוא עוקב אחריו פסיעה אחר פסיעה, אמנם כשרבו מגיע ל"שמות" אזי הוא "ועוקבותיך לא נודעו" (שמע שלמה ח"ב פ"ו).

לאחר הסתלקות רבו הקדוש מקארלין, נסע להסתופף בצל הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבו זי"ע, יחד עם רעו - מחותנו הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש (וכוונתו) זי"ע.

תקופה ארוכה לאחר נישואיו אלו היה סמוך על שולחנו של המגיד מקאזניץ, ואף נקשר עמו בקשר מיוחד ואמץ, שנמשך גם לאחר מכן כשעבר לגור בהרלייך, ואף לאחר שעבר לסטאלין וקיבל עליו את ההנהגה.

לאחר שעלה על כס ההנהגה בסטאלין העמיד תלמידים וחסידים הרבה, מהם שהיו בעלי מדרגות געלות, וכמו שכתב יינו הרה"ק רבי שלום מקוידנוב זי"ע בהקדמה לספרו 'דברי שלום' בזה"ל: "לוקי הק' הראשי היו תלמידים גדולים במעלה כידוע" (ראה אודותיו בס' 'ברכת אשר' עמ' טא-טט).

רק בשנת תק"ע חזר להתגורר בקארלין, לאחר שנתגברו על ההתנגדות הגדולה שהיתה שם עד אז. בימיו פרחו חסידות קארלין ובעשרות עיירות נתייסדו בתי מדרשים של חסידי קארלין, ואף בעלי מלאכה שהועד עליהם כי בתמימתם זכו להתעלות מעולות רמות, בקיימים בפשטות את הכתוב ודברים יח, יט: "תמים תהיה עם ה' אלקיך".

רבינו עסק הרבה במצות הצדקה, והיה בעצמו הולך ומכמת רגליו עבור עניים. כן פעל ביותר לטובת עניי ארץ הקודש ואף עמד בקריאת קודש לחזק את מעות אר"י, במיוחד עבור כולל וואהלין שנתייסד אז, ונתמנה ע"י הרה"ק רבי אברהם הכהן מקאליסק זי"ע להיות אחראי למעות אלו, והיה בקשר למען צדקה זו עם צדיקי דורו, רבו הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבו זי"ע, הרה"ק רבי מרדכי מנעשני זי"ע והרה"ק רבי יעקב משמון משפוטבאק זי"ע, ועוד.

במכתב קודש בענין זה כתב בתו"ד: "הסכת ושמו ישראל וישמע אליכם ה', ברוך ה' אשר קדשנו בקדושת ארץ ישראל אשר אורה אכן תורה פרושה בהר"ק בארץ חמשים, ארץ חמשה וחמשה לצדיקים, אשר זיום למעלה כראי מוצקים, ועדת קדושים אשר בה' אלוקים חיים דבקים, אשר באמת כל התורה והמצוה וחיי בית ישראל חיי עד בארץ החיים קשורה, אשר על כך ארץ צני כתיב בה" (בית אהרן' עמ' נח).

השאיר אחריו את בנו יחידו הרה"ק רבי אהרן מקארלין זי"ע בעל 'בית אהרן', אשר המשך את שלשלת הזהב של קארלין סטאלין, ואת בתו היחידה [מזווי"ר] מרת פעריל ע"ה, אשר הרה"ק רבי אהרן זצוק"ל - בנו של רעו הרה"ק רבי מרדכי מלעכאוויטש זי"ע, שנסתלק בחייהם של אביו וחותרו. [בנו הרה"ק רבי שלמה חיים מקוידנוב זי"ע נשא את בת הרב רבי דוב משה זצ"ל נכד בעל החיכם צבי זי"ע, וחתנו של הרה"ק רבי שלמה מקארלין הי"ד זי"ע, והיא כיתומה נתגדלה אצל רבינו ושמתה הנישואין התקיימו בסטאלין (ראה יאור יקרות' עמ' י"ב טח)].

חידושו דרבי תורת החובבים להכות אש, והוא בספרו של בנו יחידו הרה"ק רבי שלמה מקארלין זי"ע, ראה עמ' ט"א וכן עמ' קמג-קמז), ובספר 'משנת חכמים' שהו"ל הרה"ק רבי אברהם אלימלך מגראזיסק זי"ע שקיבל את הכת"י מחותנו הרה"ק רבי ירחמיאל משה מקאזניץ זי"ע (כן לוקח מדבריו הקדושים בילקוט דברי אהרן, 'ברכת אהרן', 'ברכת אשר' בעיבת הרה"ק רבי אהרן הויזמאן שליט"א).

בצל הרבי ר' ברוך ממעזיבו זי"ע:

כאמור, לאחר הסתלקות הרה"ק רבי שלמה מקארלין, נסע ביחד עם רעו מחותנו הרה"ק מלעכאוויטש להסתופף בצל הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבו זי"ע.

גם במעזיבו לא שינו צדיקים אלו מדרכם והנהגתם להתפלל בקולי קולות, למרות שלא נהנו שם כך, ונימוקם עמם, שכבר קיבלו עליהם את דרך הקדושה ובביתא המשיחית ימשכו להיות תלמידי הרה"ק מקארלין זי"ע.

בספח"ק 'בית אהרן' (יד, א) מובא: "כשבא (הרה"ק רבי אשר) לביתו מהרב הקדוש והנורא ממעזיבו, סיפר בשמו שפרש הפסוק ותלמי' פ, יט: 'יאודך נד' אלקי בכל לבבי ואכבדה שמך לעולם', בעת סעודת ההרדאה, ואמר: שאף שחייב לבדך על הרעה ולקבולי בשמחה כמו על הטובה (ברכות ד), היינו לגבי עצמו יכול הצדיק, אבל לשמח אחרים עמו, צריכין לראות השמחה והטובה בעיניהם, ואז יכולין להיכלל בשמחת הצדיק. וזה פירוש הכתוב: 'יאודך אד' אלקי בכל לבבי' - היינו שאני בעצמי אודך בכל לבבי אף על מדת הדין ח"ו, אך שאני רוצה לכבד שמך - שם הרחמים, לעולם - פירוש, בפני העולם. ועל פי זה אמר [רבינו] שיש לפרש גם כן הפסוק (ושע"א ס, ט): 'שוש אשיש בה', היינו - שוש - שאשמח בעצמי, ואשיש אחרים בה' - במדת הרחמים, אבל במדת הדין ח"ו, לא אוכל לכלול אחרים בשמחתי, רק - יתגל נפשי באלקי, פירוש נפשי בעצמתי". עכ"ל (בכתבי חסידים מובא שהיה זה בסעודת הדאקה לאחר שנתפאר נכדו של הרבי ר' ברוך, ורבינו הוסיף לו פירוש תי"ל, ואז נתלבש הרבי ר' ברוך מאד בתהלות ותשבחות).

נסיעותיו הרבות לצדיקי הדור:

רבינו הרבה לנסוע לצדיקי דורו, להסתופף בצלם ולקבל תורה מפיהם, ולימים היה מדרכו להוכיח את אנשי שלומם אודות התהוותם, כי בעת שהיה היה בא אל רבותיו הצדיקים הטמין בלבו את הטוב, ואילו את החלק שאינו טוב גילה בפני הצדיקים, ואילו הם עושים להיפך, את החלק הטוב הם מגלים

במשך כותב רבינו: "אהובי חמדת נפשי וצור לבי ושעשועי וגיועוגעי בכל עת אזכרנו המו מעי לו, ואתחנן ואבקש מאת פני מלכי וקדושי קדוש ישראל שאהי חקוק בלבו הטחור והקדוש כדמות דיוקנו חקוק, ויקבל מנחתי השלוחה אליו ברצון, ויעירב לו להזכירי אותו ואת בני וזוגתי תחי, הגם שאני בריחוק מקום והזמן מכבדו, עכ"ז נפשי קשורה בנפשו נפש ישראל כמעט בכל תפילה, ובפרט בשבתות קדשיו נשמת חיינו נקשרת עמו בחביון עוזו בעבותות אהבה".

להלן מבקש שיעתיר בעדו שישב בשלוה והשקט ולא להתערב במחלוקת, וכאן כותב רבינו מהני הרפתקאי עדו עליו, ומאליו מתגלה בפנינו מעט מרום מעלותיו ומדרגותיו וגודל ענותותו, "הזכר למזכיריו טובות זכרונות יזכור כשהייתי בקי' עילויחוב והיו עלי כמה הרפתקאות ובעז"ה דחיתי בשמאל וקרבת בימין, ובדואי גם פה היו כמה ענינים כאלו, ובי"ה ובישי' שאין דרכי בכך, וחלילה חלילה לי מדברים כאלו ומכיוצא בהם, מוצא שפתי לא אשנה, באם שאירע פעם אחד בשנה שמוכרח אסע לדבר בפני אנשים אלה העומדים פה... והנה אדמו"ר ידיד נפשי וחמתי לבי ידע באמונה שלא קבלתי זה ח"ו משום אדם גם בן איש, ואינו עושה ח"ו מצות אנשים מלומדה, רק ב"ה האמת אתי כלכי ולפומא לא גלי' יצעק לבי לבי אל ה"י (ראה 'ברכת אשר' עמ' ע' בנוסח אהרן).

את מכתבו משלים: "יחלואי שאזכה להיות הצעיר והנבזה והשפל שבתלמידים, ולהיות מקורב באמת הגם לקדושי זמננינו", וחותם בזה"ל: "מנאי הכותב אליו לכבודו ולידידות לבי וכלות נפשי שנכספה וגם כלתה נפשי לחצרותי, ולראות נועם זיו הדת קדשו נפשי בחיים ושלום, ויזכירי לטובה את כאשר לבני עם לבנו פונה היום וכל עת וכל שעה בשלומי, הדושי"ת וידידו לנצח".

ואמנם רבינו זכה להתערה בלא גבול מכל צדיק דורו, ומופלאה ביותר ההבטחה של הרה"ק רבי דוד מסטפאן זי"ע (חתנו של הרה"ק הרבי ר' יחיאל מיכל מזלסטוב זי"ע): "מעיד אני עלי שמים וארץ, כי כשיבוא משיח צדקנו, ויתקבצו הגלויות אצל האבות הקדושים, ויבשרו עליהם השכינה הקדושה, אזי יהיה שליח הציבור הרש"י אשר מסטאלין", ואף הוסיף: "כי לא ראינו בדורנו, מי שמחבב את המצוות כמו הרבי מסטאלין, ואין דומה לו בכך".

בהיותו אצל הרה"ק רבי משה מפשעווארסק זי"ע בעל 'אור פני משה', עבר פעם לפני התיבה כשחלו ציבור, היה זה ביום חול רגיל, והתפעל אותו צדיק ביותר, ולאחר התפילה נענה ואמר: "אברך זה הרשה לעצמו לומר 'ברוך שאמר' מופלא ביותר! אמירת 'ברוך' שאמר מעין זו שאמר, ואולי באורה פעם בשבוע, ואולי בשבת יום טוב... ואיני סובל... ואולי ביום הכפורים", ולא נתקרה דעתו עד שהוסיף: "ואולי פעם אחת בחיים בלבד".

רבינו עבר פעם דרך זוויעהל ולמרות שהיה חלש מאוד עד שלא היה יכול ללכת בעצמו, ובכל זאת לא ויתר וביקש שישארו לבית הרה"ק רבי משה מזויעהל זי"ע. כשראה תמימת החסידים על מסירות נפשו לראות את הצדיק מזויעהל, אמר להם, כי לאחר אריכות ימיו ושנותיו, כשיבוא לעולם העליון, יקבלו הצדיקים את פניו, וביניהם יהיה בודאי גם הרה"ק הרבי ר' יחיאל מיכל מזלסטוב זי"ע, וכשישאלו אם ראה את פני בנו רבי משה, יצטרך לתרץ את עצמו שלא היה לו כח ללכת אליו בגלל רגליו החלשות, ואז בודאי ישאלו: אם כן אין הגעת לראות - לעולם העליון, אלא נשאו אותך על כתיפם, ולמה לא בקשת שישא אותך לראות את בני הצדיק הנסתר, ולפיכך צוית שישאו אותי אליו, שלא אצטרך להתבייש בעלמא דקשוט...

עת הסתלקותו לשמי מרום:

מספר ימים לפני הסתלקותו היסב לסעודה עם בנו בעל 'בית אהרן', ובאמצע התבטא בפניו, שכבר נסתמו ממנו מעינות החכמה. לאחר מכן אמר בשם הרבי ר' ברוך ממעזיבו, שפטירה לאחר הימים הטובים של תשרי לאה שנה, יום הכפורים, סוכות ושמיני עצרת, הוא זמן טוב כי הוא לוקח עמו את כל הימים הטובים בשלימות:

לפנות תוקר ערב שבת בראשית, כ"ו תשרי תקפ"ז, עלתה נשמתו הטהורה למרום, בשנת הסי"ז לחייו, והובא למנוחות בקארלין, באוהל מיוחד סמוך לציונו של אביו הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע.

ברגעיו האחרונים, קודם עלייתו לשמי מרום אמר: יש צדיקים קדושים שמבטיחים שלא יכנסו לנן עד שיבוא הגואל. אנו אין בכווננו להבטיח הבטחה כזאת, רק זה נאמר, כאשר היתה כל עבודתנו בעולם הזה בתפילה ותחנונים עבור ישראל, כך בעולם העליון נעמדם בתפילה ובתחנונים עבורם (בית אהרן לקטים קט, א, אלף, כן יחי רצון).

מאוצרו של הגה"ח רבי שלום חיים פרוש זצ"ל
מאמר זה נערך - במלאת י"ב חדשים לפטירתו - ע"פ פרק אחד מספרו החשוב "אור יקרות" מאורי החסידות" חלק רביעי - העומד לצאת לאור בקרוב בע"ה.
דבר הנצחות ומעוט קדימה אפשר לפנות למשפחת המחבר
97252-310925 או 9722-5386968

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומי״

מסכת עירובין

״דין פּרצוף היה לו לאדם הראשון״ – להלכה

אמר רבי ירמיה בן אלעזר, דין פרצוף פנים (שני פרצופים) היה לו לאדם הראשון, שנאמר (תהלים קל"ט, ה) ״אחור וקדם צרתני״ (דף י"ז ע"א), וברש"י: **״אחור וקדם צרתני – מלפנים ומאחור צרת לי צורת פנים״**.

בשור"ת **שבות יעקב** (ה"א ס"ד) הביא מימרא זו להכריע להלכה לגבי תאומים דבוקים – הנקראים בזמננו ״תאומים סיאמיים״ – האם נחשבים הם כשני בני אדם או כאדם אחד. וז"ל השאלה: ״הנה ראיתי דבר חדש בחנוכה תשס"ל, הובא מאריך לוע"ז שני נערים גוים תאומים זכרים, שדבוקים זה בזה קדקד ראשיהם, וכל אחד ואחד מהם היה לו כל איבריו וחושיו כמו שאר כל אדם, וכל פרצוף פניהם דהיינו שני פרצופים זה בצד זה מן הצדדים, דהיינו, און שמאל של הילד שלצד הימין היה סמוך לאון ימנית של הילד שבצד שמאל, קדקד ראשיהם דבוקים יחד, עד שלאחוריהם נראה כאלו הוא רק ראש אחד רחב מאוד, ושאר כל הגוף חלוק זה מזה, וכל אחד ואחד יונק ואוכל ושותה ומדבר, וחושיו בפני עצמו, והם כמו בני שנה ויותר, גם בעיני ראיתי וברבתי **עליהם כרינו**״ (א.ה. מדבריו וז"ל נראה שיש לברך על ראית תאומים סיאמיים ברכת משנה הבריות בשרי, ודוק). ועמד השואל ושא, לפרש לו דיניהם אם יאירע בן ח"ו בישראל״.

ועל כך השיב: ״שאלת השואל סתם – כשאלת החם, ומ"מ לא אשיב פניו ריקם, דמצניו בשים דמנחות דף ל"ז ע"א ״בעי מנינה פלימו מרב, מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח תפילין, אמר ליה או קום גלי או קבל עלך שמתא (ופרש"י: משום דאחריכא קא חיכת בי), אדחכי אתא האי גברא. אמר ליה אתנולך לי ינוקא דאית ליה תרי רשי, כמה בעינן למינה לכהן, אתא האי סבא תנא ליה, דייב ליתן לו עשר סלעים״ (ופרש"י: אע"ג דחילת תאומים לא ידוב אלא חמש סלעים, החם משום שאי אפשר לצמצם, אבל הכא חד הוא ואפשר לצמצם שיצאו כאחד, והוי שאני הכא, דבגלגולת תלך רחמנא לפרדון בבורי (דרכיני) ״חמש סלעים לגלגולת, והאי אית ליה תרי, וכתבו תוס' שם (ד"ה או קום גלי), שדב"ג בעולם הזה ליכא, אבל יש במדרש אשמדאי הוציא מתחת קרקע אדם אחד שיש לו שני ראשים לפני שלמה המלך, ונשא אשה הוליד בנים כיוצא בו בשני ראשים, וכיוצא באשתו בראש אחד, ובשכא לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו שני ראשים שאל שני חלקים, ובאו לדין לפני שלמה״.

וממשיך השב"י: ״וכל זה בשאלת הש"ס שהוא רק גוף אחד וגולד בשני ראשים, להכי קא מבניא ליה, במעשה שלפניו שדבוקים מחולקים, דודאי תרי גופי נינהו, גם הפרצופים והראשים הם שנים, רק שהם דבוקים בקדקדם, ואין כל חדש תחת השמש, שכן היה תחלת הבריאה כדאיתא בברכות (סא) ועירובין (כאן) ובמדרשים: ״דו פרצופין כראש, שנאמר (בראשית ה, ב) ״זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם״, ואע"פ שהיה דבוקים בכל הגוף אפילו הכי מקרי שני מקרי שני בראים, זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם, ״אחור וקדם צרתני״, ואם כן כיון דשני בריאות ושני גופים נינהו״.

ולאור כל זה מכריע השב"י להלכה למעשה: ״אם כן פשיטא דלענן ״תפילין״ – צריך כל אחד להניח תפילין בפני עצמו על הראש, דהיינו, הקצצה על הראש במקום שער בן עינים, והקשר מאחוריו נגד פרצוף פנים דידיה. ולענן ״ירושה״ – פשיטא דירוש שני חלקים, כיון דתרי גופים נינהו״.

עוד כתב, שאם אחד מהם זכר ואחד נקבה, קיים המולידים מצות פרה, וכלפי דין זה העיר עוד, שעיקר דין זה ילפין מבחינתו של עולם, וכדאיתא ביבמות (סא) מדרבנן ״זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם, והתם דו פרצופין היה. וכן ״לענן פדיון בבור אם יצאו דרך ראשיהם, דאפשר לצמצם שיצאו כאחד, והוי שניהם פטר רחם. ובפרש"י: חייב ליתן עשר סלעים, ואין מקום לומר דיה מקרי לגלגולת אחת, דזה אינו, שהרי גופין מחולקים, גם הפרצוף פנים עם כל חושיו מחולקים, שכן שהקדקד דבוק וכל אחד יש לו גלגולת בפני עצמו, ולכן נראה הראש מאחוריו רחב, וצריך ליתן עשר סלעים״.

והעיר **הגאון רבי חסד שאול זצ"ל** בעל ה״שואל ומשיב״ (בהסכמתו שם), שיתכן שגם אינם נחשבים כטריפה, ואינו דומה לשאלת הש"ס במס' מנחות במי שיש לו שני ראשים, שהגמרא מחשיבו כטריפה, אכן בניד"י יתכן שאינו נחשב כטריפה, שהרי כתבו תוס' שמה שהגולד בשני ראשים נחשב כטריפה הוא משום דכל היתר כנטול דמי (וע"ש בדבריו שהביא בשם הרשב"א, שטריפה מחמת הדין דכל היתר כנטול דמי, יכול לחיות כמה שנים), ואילו באופן זה יש מקום לומר, ששני גופים הם וראשיהם דבוקים, ואין כאן יתרון (ע"ש שלא הכריע בזה. וענ"ש ודברי השב"י – האם הם מתירים לשאת אשה, וכן כשהן נקבות האם מותרות לנשא לאיש).

ופשוט כמובן שכל האמור הוא בעוד שהם דבוקים ולא הופרדו זה מזה, וכיודע שבזמננו הרפואים מצדדים להפרידם. וצ"ל לגבי דעת הלכה בזה, וכן מה דא דיעבד לאור ההפירה – האם נחשבים כטריפה, לפי הצד שבעודם דבוקים אכן נחשבים כטריפה.

ההיחסות נוספת לשאלה כמו זו מציינו בשור"ת **הלכות קטנות** (ה"א ס"י רמה. ברם שם מדובר באופן אחר של תאומי סיאם), וע"ש הכרעתו, גם במה שדן לענין ברכת ״משנה הבריות״, וע"ש. וכעין השאלה המובאת בשור"ת הלכות קטנות יש גם בשור"ת **בית יצחק** (י"ד ח"ב ס"י עט) בעובדא דהוי בזמנו בעיר ווינן, ואמכ"ל, רק נסיים בסיום דבריו של השבות יעקב: ״ורחמנא לשזבינהו מכל בריאה משונה ומגונה״. אמן.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות צביעת רצועות התפילין (א)

א. הלכה למשה מסיני שיהיו הרצועות של התפילין – בין של יד ובין של ראש – שחורות **מבחוץ** (שור"ת אריז' ס"י ג' ע"א). וכתוב המשנה ברורה (שם סק"י) – דכן משמע מהבדל שאמרו להשחיר עד שיהיו שחורות כעורב. ודע דאם תנישנו ונתמקד מהן השחורות, צריך להשחיר מחדש. ובמקום חידוק הקשר מצוי מאוד להתמקד השחורות, **וצריך לחזור ולהשחירם מבחוץ, ויש לזהר בזה מאוד כי זה הוא לעיכובא, אפילו בדיעבד** (שם ובשע"י צ"י קי"ז). [ומשי"כ שצריך שיהיו שחורות כעורב, זהו רק למצוה בעלמא, אבל מדינה כל שחל עליו שם שחור סגי ליה, ואפילו אם היתה מראיתו דומה למראה הכחול, שקורין בלא"ה, ג"כ כשר (בא"ה שם)].

ב. **חלקי הרצועות שאינם נראים מבחוץ**, כגון מה שמונה בתוך המעברתא, וכן מה שבתוך הקשר של הדליית או הו"ד, מסתפק המ"ב (בבא"ה שם ד"ה הרצועות) אם צריך שיהיו גם כן שחורות (וכ"ה בס' מקדש מעט ס"י ג' ע"א). ברם ע"י בהסכמת הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל על ספר קול סופרים שגם חלקים אלו צריכים להיות שחורות. ובדאי שקשר הרצועה צריך שיהיה שחור (ע"י בס' פו כהן על הלי תפילין שער ג).

ג. **חלק הרצועה יתר מכדי שיעורו** – ובא"ה שם בבא"ה, אם מן התורה די שהשחורות תהיה עד כדי שיעורו, ובשאר הרצועה היא למצוה או דלמא כיון שכל הרצועה מחוברת – כולה כחדא צריכה להיות שחור (עניינא ששאר צביע). ושעמתי מהגר"י"ש אלישיב שליט"א שמקיל דסגי שיהא שחור רק חלק הרצועה המעכב.

ד. **עשרת הרצועות צריכה להיעשות לשם מצות תפילין, ובלאו הכי מעכב אפילו בדיעבד**, כיון שעשרת השחורות הוא הלכה למשה מסיני (רמ"א שם ס"ד; בבא"ה שם בשם ספר התרומה).

ה. **גוי לא ישחיר הרצועות אלא אם ישראל גדול עומד על גביו ומצווה לצבוע לשמן. וכן קטן לא ישחיר אלא אם ישראל גדול עומד על גביו ומצווה להשחיר לשמן. אבל אשה מותרת להשחיר**, כיון שאינו מעשה בגוף התפילין מותרת על ידי אשה – שיוודעת לעשות לשמה כמב' אש' (מ"ב שם סק"י ובא"ה שם ס"ד; בבא"ה שם בשם ספר התרומה).

ו. **אם נצבעו שלא לשמן או שנצבעו על ידי מי שפסול לכך – האם מותר לשישראל יעבור עליהן וישחירן שוב לשמה?** לדעת הגמ"א מותר. אבל האחרונים השיגו עליו וסבירא להו דלא מהני.

ומ"מ אם ישראל השחיר הרצועות בפעם הראשון בסתמא ולא חשב שיהיו לשמן, הרי כיון שאינו ברור א טמא נחשב בזה לשמה, אפשר לסמוך על הגמ"א דמהני שישחירן שוב שנית בפירוש לשמה (ע"י בבא"ה שם ד"ה פסול, ועניינא). **עוד נראה** שאם צובע את התפילין לאחר שנתמככה השחורות מהרצועות, וצובע משום שיועד שהיא הלכה למשה מסיני שהרצועות יהיו שחורות, זה נחשב לשמה, שהרי צובע רק משום שההללי"מ מצריכן שיהיו שחורות, ואפילו שהיתה רק מחשבה ולא דיבור, מ"מ בדיעבד סגי בכך ומהני, ורק לכתחילה בעינן שיוציא בשפתיו שיהיו לשמה (ע"י בס' סק"י, מ"ב שם סק"י ובא"ה שם ס"ד ד"ה אפילו. נ"ל).

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א המשך בע"ה בגיליון הבא

עלֵי שיח

שני מחותנים למד

הגה"ק מוה"ר **יוסף מאיר מספינקא** זצ"ל סיפר: כשהייתי פעם אחת בשבת בראשית אצל הרח"ק **השר שלום מבעלזא** זצ"ל היו שם על שבת קודש מ"ח רבנים, וביניהם היה הרח"ק רבי **שלום מקאמינקא** זצ"ל אשר היה בבדידות הדעת, ואמר שמספר הרבנים הנמצאים הוא כמנין ח"ים. בין הרבנים שהיו שם, היו גם כן שני רבנים שהתחתנו ביניהם, ושמות שני המחותנים היו שונים. ושאל הרב מקאמינקא את כל הרבנים: התדעו היכן מוזכר בתורה שני מחותנים בשמות שונים? כאשר אף אחד מהם לא ידע לחשיב, הקיל להם קצת הוא מעצמו, ואמר שבפרשה זו הם נמצאים, ובכל זאת לא יכלו למצוא, עד שבא הוא ופירשה בעצמו, ואמר: בפרשה זו מנואר דלמן שהיה מזרע קין הוליד את נעמה, ולמן שהיה מזרע שת הוליד את נח, וברש"י על הפסוק ו, כג) ״ואחות תובל קין נעמה״ מביא בשם המדרש, דנעמה היתה אשתו של נח, כלומר דלמן ממשפחת קין היה מחותנו של למן ממשפחת שת, הרי לכם שני מחותנים ששמותיהם שוה, להם לכן זה למד.

עלֵי ספר

קדושת לוי – על התורה והמועדים, קדושות וליקוטים, מסניגור של ישראל הרח"ק רבי **לוי יצחק ממבאדיטשוב** זי"ע. מהדורה חדשה מושלמת ומפורטת ביותר, בהוספת מי"מ, ציונים, הערות, השוואות מפתחות ותולדות. נערך על ידי הרב מיכאל אריה ראנד, בהוצאת מכון ״חדת חן״ אשדוד תשס"ה (כ"ב).

מרגליות הש"ס – על מסכת עירובין – אוצר בלום של חידושי תורה ע"ד הפרי"ש, פנינים ואוצרות מצדקין וגאונים הדורות לפי סדר דף הש"ס. מפתח עניינים ופיתגמים, אישים וספרים. נלקטו וערכו להפליא בידי הרב אהרן פרלוב, ירושלים תשס"ה (ר"ל עמ').

לקראת כלה על פזמון ״לכה דודי״ – אסופה עניקת הכותלת מאות חידושים ואיורים, הלכות ומנהגים, נוסחאות וניסוחאות, על פזמון הפזמון **״לכה דודי״**, שאר חיוב המקובל האלקי רבי **שלמה אלקבץ** זי"ע, מלוטש מאוצר המופלא של גאוני וצדיקי הדורות מזמנו המהפך הקי ועד ימינו אנו, [במיוחד יעלה על נס פירושו של רבי משה זכותא זי"ע – הרמ"ז], שפירושו המופלא על הלכה דודי״ פוענח מכת"ק ונדפס בתוספת ביאור לבאר רמזי ורמזי וסודותיה, בלי אמן הרב יצחק ווייס, בני ברק תשס"ה (ער עמ').

לקראת חותנו בעניני חובת כבוד חמיו – ילקוט דברי חו"ל, ראשונים ופוסקים, מקורות, הארות וצינונים בעניני כבוד חמיו; עשרה סימנים חידו"ת לביורו וליבון עניינים עמוקים בשמעתא זו מאת המחבר הרב יוסף יצחק האזנעפלד, ירושלים תשס"ה (קלה עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שתרמו הוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

גלילין זה יוצא לאור

לעילוי נשמת

האי גברא יקירא הרה"ח המופ' רודף צדקה וחסד ומוקיר רבנן ותלמידיהון

מוה"ר **אריה לייבוש ב"ר זאב אהרן ע"ה וויינרעב**

נלב"ע כ"ח תשרי תשנ"ח לפ"ק – **ת.נ.צ.ב.ה.**

הונצח על ידי חתנו ידידנו הנלבב איש המעש ועמוד החסד

הרה"ח ר' **אברהם צבי חיים רייז שליט"א** – ברקלין נ"י.

פטרון הוצאת העלים לתרופה העולמית

לעילוי נשמת

מרת **זלאתא** ע"ה בת יבלחט"א

הרה"ח ר' **אריה לייבוש רייכמאן** הי"ו

נלב"ע כ"ד תשרי תשנ"ד לפ"ק – **ת.נ.צ.ב.ה.**

הונצח ע"י בנה מוה"ר ר' **אשר זעליג דרעזינער** הי"ו

עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות

ברכת מזל טוב נלבבא

לידידנו הנכבד עומד לימינו בכל עת, ד"ה החסיד המופ' מרביץ תורה ראש וראשון לכל דבר שבקדושה,

הרב ר' **דוד גאליצקי** שליט"א

יורד מוסדות חסידי בעלזא – אנטווערפן

לרגל **אירועי תנ"ך** נ"י – בן בנו הרה"ח ר' **ישראל** הי"ו

עב"ג תת"י ברה"ח ר' **זאב נאכמאן** הי"ו

במזל טוב ובטעם טובה ומוצילת

ויה"ר שיזכה לראות חתן קדושה מכל יוציא ולהמשיך

בעבודת הקודש מתוך בריית גופא ונהורא מעליא וכט"ס

כעתירת וברכת **המערכת**

אוצר הפוסקים – אוצרות השו"ת

סדרת תקליטורים חבוללת מפתח מורחב ומאגר מידע של מאות אלפי תקצירים מה-5000 (5) ספרי שו"ת עם קישורים ל-200 ספרים בטקסט מלא על שו"ע אורח חיים, אבן העזר, וחושן משפט. עם תוכנת חיפוש משוכללת ומחירה, סאך בדומה לח בכל מאגר אחר.

ייחוד: למרבית החומרים הקיים במאגר לא ניתן להגיע בשום דרך רצורה מכל מאגר ומפתח אחרים הקיימים היום.

מופץ על ידי חברת וולקומדיה טל 9723-9044510

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת נח	
ב' מרחשון תשס"ו לפ"ק – שנה י"א גליון תצ"ד	
הדלית מוציש רית	
אנטווערפן	16:53 18:02 18:25
לונדון	16:13 17:19 17:42
מאנטסטער	16:16 17:24 17:44
ציריך	16:46 17:51 18:19
ווינ	16:13 17:19 17:45
אמסטרדם	16:47 17:58 18:19
פאריז	17:08 18:14 18:39
פראנקפורט	16:39 17:46 18:11

תורת של ראשונים

עונש דור הפלגה במשנתו של הר"ן

דור הפלגה לא נענש – כי לא חטא עדיין, אך אחדותו – חיתה מיבת הפצתו על פני כל הארץ

חבה נכבד לנו עיר ומבדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפרץ על פני כל הארץ (י"א, ד). "ענין דור הפלגה ועונשם, שהניחו אותנו המפרשים באפילה, עד שכמעט נגששה כעוורים קור, כי אלו האנשים מה עשו, מה פשעם ומה חטאתם? אם רצו להיות כאיש אחד חברים, הלא היה ראוי להיות להם בזה שבר טוב, כי ראוי הכתובים כולם מיישרים אל זה הדרך, עד שאמרו (בר"ד ל"א) אפילו עובדי ע"ז – כל זמן שהשלוש ביניהם אין מדת הדין מתוהה כנגדם וכו', ועם היות שבאו במעם עונשם של אלו מדרשים, אינם מסכימים לפשוטו של מקרא, כי לדברי מי שאמר שהיתה הסכמות לעלות לרקיע, הוא מן התימה: איך הסכימו כל בני עולם בשמות כזה, ולו חשבו ראוותם ועורו עיני שכלם היה מן הראוי להיות פתיותם מציל אותם מן העונש... ועוד, כי לו פשטו יד בעיקר, איך תספיק ענשם להפיץ אותם לבד, ועוד, כי מפשט הפרשה נראה כי לא היה עונשם על מה שעשו כבר, אבל (י"א) מה שהיה אפשר שימושך ממעשיהם, והוא אמרו (פסוק י): **יח עם אחד ושפה אחת ודב' אחת** לחלום וזה החלום לעשות ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמנו לעשות; והנה פסוק זה מורה בפירושו, כי לא היה העונש על מה שכבר עשו, אבל היה מדאגה מדבר שאפשר שיתחדש, וכל אלה הדברים משימים המשכיל במבוכה וצרכים ביאור.

אלא, "אין ספק כי בעת ההיא היו כל בני העולם נוסדים על אמונות נפסדות, ואשר הסכימו כולם הוא ענין עבודה זרה, מלבד סגולות ואנשים מעטים אשר טעמו וראי אורו של עולם כי טוב, והם גם כן לא היה סיפוק בידם לקרוא בני אדם לעבוד את ה' שכם אחד, מיראם את העמים אשר היו בארצותם מושלים עליהם, עד שהראשון שהתחיל זה, והוא אברהם, קרה לו מה שקרה עם נמרוד, עד שהוצרך לעזוב ארצו וללכת אל ארץ אחרת. ואין ספק כי אותם הצדיקים אשר היו יהודים בדורות ההם היה להם חילוק האמונות והממשלות לטוב ולתועלת, כי כאשר תצר להם האומה באיזה מלכות, ושיטטו אל ארץ אחרת שיוכלו שם לעבוד הש"י כרצונם, כאשר קרה לנו בגלותנו חיות, כי כאשר נתחדש שמו בארץ ישמעאל ינוסו פליטיהם אל ארץ אחרת, ומשם לישמעאל, וזה אצלנו מדיח מעט בעת צרותינו ועבדותנו.

ובעת ההיא היתה **כל הארץ שפה אחת** וגו' (פסוק א), והסכימו להיות לעולם כולו ראש אחד מנהיג ומושל, ושלא יהיו נפוצים ונחלקים לממשלותם, ולכן בחרו בקעה אשר מצאו להם רחבת ידים, שאין ספק שרוב בני אדם יבחרו להיותם קרובים כפי כוחם אל ראש ממשלתם, ולזה גם כן הסכימו לבנות מגדל זראשו בשמים, כלומר, גבוה מופלג כפי האפשרות, כאשר בא בפסוק אחר עם זה בשוה (דברים א, כה): **ערים גדולות וכוונות בשמים**, כי כן היה ראוי למו שנובחר להיות מושל בעולם התחתון, שיהיה ארמונו ומגדלו גדול יתר מאד, עד שבארית המגדל יתלבש כל ראוותו פחד ומורא, ושיהיה נראה מרחוק.

והנה אלו האנשים בעת חיות לא חטאו בדבר, לא במעשה ולא במחשבת, אלא השי"ת צופה ומביט למרחוק, ירד למה שיימשך מקיבוץ האנשים הרעים ההם, והוא אמרו (פסוק ה): **וירד ה' לראות וגו', כלומר ירד והשגיח למה שיימשך ממנו, ואם לעת עתה אין רע, אמנם הכינוס היה רע להם ורע לעולם, והוא שכולם היו מסכימים על ע"ז, והבקעה ההיא גם כן אשר בחרו להם היא ארץ שנוער, היה ראשה ומלכה נמרוד, שהיה ראש לע"ז, עד שהציק לאברהם אבינו בהלקו עליה כמו שנדע. ולכן אמר: **יח עם אחד** וגו', כלומר אם יימשך להנה כל העולם בהסכמה אחת, ואם לעת עתה אין במעשיהם נזק, **זה החלום לעשות**, אבל אם ימשך **לא יבצר מהם כל אשר יזמנו לעשות** בעת הראשון ולא יכלו, עתה לא ימנע מהם.**

המשך בעמוד ד

לקח טוב

"ריח הניחוח" – מכבישת היצר

הנה. תפילותיו אינן נערכות כראוי, תלמודו אינו עולה בידו כדבעי, ומעשי מצוותיו אינם מן המשובחים. הגמר דין היוצא מהבחנותיו אלה הוא, שאפסה תקוותו ואבד שברו ח"ו.

אלא שדין זה בנוי ומבוסס רק על מידות מוחשיות.

שופט כל הארץ יתברך, וידע מחשבות ויצר לב האדם, והכל גלוי וידוע לפניו. אין לפניו ית"ש הבדל בין בחינות מוחשיות ומופשטות. אדרבה, המופשטות הן הן הקובעות אצלו יותר. הכמות שהושגה והתועלת המוחשית שיוצאת מכל דבר, אינן קובעות

בהיות האדם קרוץ מהומר, טבעי הוא הדבר שרק ענינים חומריים יתייצבו לנגד עיניו. דברים שאפשר לו לחוש בהם על ידי אחד מן החושים, יווכח בהימצאם ובקיומם חיש מהר, מכיוון שנפגשים חושי עמם בלא מחשבה קודמת. אין צורך לו לאדם להתבונן בהם בכדי להיוודע עליהם, כי חושי הנאמנים מודיעים לו אודותם. הנה כי כן, מובן הדבר מאליו, שידון האדם כל דבר שרואה, לפי מידותיו המוחשיות: מה שהענינים רואות, האזנים שומעות, האצבעות ממששות ומרגישות, וכיוצא באלו.

אין ספק שיתכן לו לאדם להיווכח גם בבחינות מופשטות – שאין החושים נוכחים בהם, אלא שידועה זו לא תגיענו מאליו, כי אם על ידי התבוננות ומחשבה תחילה עד שיגלה אותן בעיני שכלו, למרות שנעלמות הנה מוחשיו הגשמיים. בכל אופן ברור שמידות מופשטות רחוקות יותר מהשגת האדם, ובכל תתעלמנה מנגד עיניו.

לאור האמור, מובנת מאד התופעה המצויה שידון האדם את כל מעשה הנעשה לפי מידותיו המוחשיות. אם עשה לו חברו חסד וגמול, תהיה הערכתו את המעשה מבוססת בתחילה על הבחינות הנגלות שאפשר לו לחוש בהן תיכף ומיד, ואינן זקוקות לחיפוש והתבוננות מעמיקה. מה גדול כמותה של המעשה עצמו, ומהו התועלת המוחשית היוצאת ממנה, ולפי מידות אלו יעריך את החסד הנגמל אתו. אחר כך, רק אם יוסיף לעיין בדבר, יוכל להצליח לגלות בבחינות מופשטות, כגון גדול המאמץ שעשה הלה בכדי לעשות את החסד ההוא. יתכן שטרה ויגע יגיעות רבות עד שהשיג את מעשה החסד הלוה. אין ספק שבהצליח לגלות את בחינות המופשטות תשתנה הערכתו לפיהן. אלא שספק אם יצליח לגלותן.

הדברים אמורים לא רק לגבי מעשי הזולת, אלא גם במעשי עצמו. מן הענינים הנחוצים לו לאדם עד מאד הוא, שיוכל להעריך את עצמו נכונה, ולהכיר את מצבו ומעמדו. לא גאווה חלילה, אלא הכרה בהירה וכנה. וכיון שהבחינות והמידות הגשמייות מתראות לו בראשונה, עולו הוא לשפוט את עצמו לרע, כי איננו מוצא תהלה ותפארת בכל מה שהצליח לעשות עד

אותיות מהכימות

ויח את ריח הניחוח. חיתא כנעל הטורים מסוכה ב' "ויח". הלא, ואיך "ויח את ריח כנעל", עיי"ש.

נראה על פי סלמך כנעל **לרוננו לפני מורי ורבי**: "ויח את ריח הניחוח" בו, מהיכן כל ריח הניחוח, הוא מחמת שאלם יס לר בו, ואלע"פ כנעל את ילדו ועובד את ה', גלל כן: "ויאלמך בו" לא אוסף עוד וגו'"] כי ילד לב האדם רע מנעוריו". על פי יד ילד הרע הוא הפענוג, ע"כ דברי אבי. ועי"ה הסי' מתלבט בישראל – כנאמר "ישראל אשר כן אהפכתי", לאמר **סלמך ר' בער זיל**, "אהפכתי" מלשון "ויאפכו עלי חלמם", ע"כ דבריו – ולא במלכתי מעלה. כי ההפכשות מגדל הפענוג שיש לו מוסרל יותר מכולם, כי יס לס ילד"ה ואלע"פ כנעלם אותו. וזה: "ויח את ריח הניחוח" כנ"ל, שהיה פענוג זה מה שמגיע מעבודת האדם. וזהו ג"כ "ויח את ריח כנעל", שהיה קבני אלם הס כנעל שמתלבט כסס, ועל ידי כן ריחם עליהן, והכן.

לפניו בבואו ית' לדון את כל מעשה ומעשה. מה שקובע הוא הקושי שלפניו עמד האדם בלכתו לקראת מעשהו זה. לפום צערא אגרא. כמה שהתאמץ יותר, כך ובאותה מדה תגדל הערכת הדבר.

מובן איפוא מאמר הצדיקים, שכראות האדם ענין מיוחד שבו היצר מתגבר עליו, אין זה אלא הוראה לפניו שכאשר יאזור את מתניו לקראת הדבר ההוא, ויצליח – אף במדת מה – לצנח את יצרו, יהיה נצחון זה עושה רושם לפני כסא הכבוד, כמעשה אחד הגדולים אשר בארץ. ואין צל של ספק בדבר, שבכך גרם הוא לריח ניחוח לפני ה'.

אמורות טהורות

צדיק אמת רואה את הטוב שבאדם

ויבא נח ונרי אל תהבה מפני מי המבול (ת"א, פירוש: "אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולא כנגד תביעה עד שדחוקו המים"). והפליאה ידועה, וכי יתכן שנה שהיה צדיק תמים לא יאמין בדבר ה' שיבא המבול. אך הענין הוא, כי צדיק אמת אינו רואה על אדם שום דבר רע, כי אם את הטוב שבו והמדה הטובה שיש לו, ולכן גם נח איש צדיק תמים לא ראה שום רע באנשי דורו, והחשיבם לצדיקים. וזהו: "אף נח, מקטני אמנה היה מאמין" – אף אותם שהיו מקטני אמנה, בדיוטא התחתונה, היה מאמין בהם שדם צדיקים, וממילא "ואינו מאמין שיבא המבול".

הרחיק רבי יצחק מווארשא זי"ע (הובא ב"אילנות הד"ה" וב"נפלאות הדרוש")

קיום המצוות ככל זמן ועידו – גם בלא טעם

ויחזרו אלפים את נח ונרי ויעבר אלפים רוח על הארץ וישורו המים (ת"א, הנה, האור החיים) הק' כבר דייק למה לנו לידע מה עשה ה' תחבולה (ויעבר אלפים רוח על הארץ) בכדי להשקט המים, וכתב כי המים היו עסוקים במצותם אשר גזר עליהם ה' לתגבר, והגם שכבר נמחה כל היקום, המשיכו להתגבר ולקיים ציווי הש"י, ולא הרשו דרשות מדעתם נגד ציווי הש"י, להימנע מהתגברות, שאין בה עוד צורך מאד שכבר נמחה כל היצור, רק עשו כמאמץ, והגם שלא ידעו עוד מה טעם לזה, עד שהש"י שלח רוחו אליהם שכבר כלתה מצותן או נחו שקמו, עד כאן.

"ושוב איבא למשמע מהדבר הזה לכל בעל נפש, הדעבד הנאמן אין לו לבקש טענה – לפטור את עצמו ממצוותי ית', הגם שדימה בדעתו וימצא איוה טעם למצות, והפי הטעם שמצא, ימצא עת שאינו נוהג הטעם הזה, ועל ידי זה יבוא להפר חוקי התורה, אשר מזה נתפקרו הפלסופים, שבדו טעמים מלבם למצות הש"י, וכאשר מצא עת שאינו נוהג הטעם אשר בדו מלבם בשלכם המזוהם, התירו להפר חוקי התורה עד שיצאו מכלל כל חוקי התורה, ובפרט בדורותינו כעוה"ר וכו'.

אמירה נעימה

קץ כל בשר בא לפני כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ (ת"א, ב).

לכאורה תמוה הלשון "כי מלאה הארץ חמס" והיה לו לומר: כי גוזלים וחומסים; עוד צריך להבין למה השחית גם את הארץ עצמה.

וי"ל ע"פ מה דאיתא בגמרא (ב"ק קט): גזלן אימתי מותר ליהנות ממנו, רב אמר – עד שתהא רוב (וממנו) משלו, ושמואל אמר – אפילו מיעוט משלו, כי תולים שמה שנותן לאחר, משלו הוא. והרמב"ם פסק (הל' גניבה פ"ו ה"א) כרב – עד שתהא רוב משלו. והנה איתא במדרש (בר"ר ה' ו') על הפסוק "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו" (לעיל א' כו) – "בדעת בראו, שברא צרכי מונותיו ואח"כ בראו", כי מלאכי השרת קטרגו על בריאת האדם ואמרו: "מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי תפקדנו" (תהלים ה' ה'), והשיב להם הקב"ה: "צונה ואלפים כולם וגם בהמות שדי. צפור שמים ודני הים" וגו' (שם ה-ה) – שאם לא אברא את האדם, אז למה נבראו בהמות, עופות ודגים, "משל למלך שהיה לו מנדל מלא כל טוב, ואין לו אורחים, מה הנאה יש למלך שמלאו" וכו', עיי"ש.

וזהו: "קץ כל בשר בא לפני", כי מאחר שהיו כולם גוזלים, אם כן היה כל ממונם בחזקת גזול, ואם כן "כי מלאה הארץ חמס מפניהם", אין עוד מחיה ומונות לכל בשר, שהרי אסור ליהנות מגזול, נמצא שאין להם דבר היתר לאכול, ואם אין אדם בארץ הרי אין צורך בשאר בעלי החיים, כי המה נבראו רק לצורך האדם, כדאיתא במדרש הג"ל, ועל כן "והנני משחיתם את הארץ" – עם הארץ, שאף על פי שקרקע אינה נגזלת (ב"ק פ"ה, ה) מכל מקום נעשה בה איסור, כמו שאמרו במדרש (תנחומא, יח) שהיו הולכים בשדות חבריהם וכו', והרמב"ם פוסק (הל' גזילה פ"ה ה"ג) שהגזול שדה אסור לעבור בתוכה. ומשמע זה השחית עד שלשה טפחים של עומק המהרישה, כמו שפירש"י, כדי שלא

הלילה לעשות ולתלות המצוה על הטעם שנתגלה לנו, לומר, הנה בעת הזאת הטעם הזה איננו נהוג, אזי אפטור מהמצוה, כי הם חכמתו של יוצר בראשית ואין סוף להכמתו ודעתו, ואם כן אין סוף למעשים שלהם, ואם הטעם הזה שאנו משיגים אינו נהוג באיזה זמן ועת, הנה עוד לאלקי מליץ וטעמים עד אין סוף וחקר".

וזה הענין שהמים עשו רצון קניניהם בלי שום טעם, והנה המא דור המבול היה בזנות, ומבואר ב'ברית מנוחה' (בהקדמה) "להיות שהיה לדורות הקדומים ידיעה גדולה בנסתרות (ע"י וז"ל נח), והבינו הרכבת כחות עליונות אלו עם אלו, ואמרו כן נעשה גם אנחנו וכו', ודור המבול בהכמתם הגדולה חקרו למצוא טעם לכל איסור ואיסור ברצון עליונים. והנה על ידי מה מצאו לעצמם היתרים, באופן זה מותר, כי נמצא הרכבה כזאת באורות עליונים, עד שהפרו חוק והתירו לעצמם כל האיסורים, עד שהביא עליהם הקב"ה את מי המבול. והשמינו הקב"ה בהתנגות מי המבול, חתיק הנרצה בעבודתו ומצותיו, לעשות רצונו ככל זמן ועידו אפילו בלא מצוא טעם, וחזן חזר כי הוא יסור ופנה לתורה ולמצות".

על האדם לתלות סיבת צמצום מונותיו בהשגחה העליונה

והנה עלה זית טרף כפיה ונרי (ת"א, פירוש: "טרף, הפך. ומדרש אגדה, לשון מזון, ודרשו (ירובין יח) 'כפיה' – לשון מאמר, אמרה: הווי מונותי מורוץ כזית בידו של הקב"ה ולא מתוקן כדבש בידי בשר ודם" ע"כ. הנה, במסורה איתא, **טרף** ב' במסורה, הוא כאן, ועוד (הושע ג' א): "כי הוא טרף וירפאנו" (ע"י בעל המסרים).

וראיתי לפרש את המסורה, שבא לרמוז לאדם שרואה מונותיו כצומצמים, שלא יתלה הליה את הדבר בטבע, אלא ידע ויבין שהכל הוא בהשגחה, ויתבונן במעשיו ויתקן הכל (ע"י קדושת פב. "אלא שהדעתני מעשי וקפחתי את פרנסתי").

וזהו הדין: "כי הוא טרף", היינו אם נטרף ונחנף ממנו הטרף – היינו המונות, כמו שמופרש כאן "והנה עלה זית טרף כפיה" כאמור – אזי יתן לב להתבונן "כי הוא טרף" שהכל חסד ית"ש ובהשגחתו, וכשידע ויבין זאת, "וירפאנו" – תהיה לו רפואה בהמשכת כל טוב.

מרביר קרש

יהנו עוד מהם, ולכן אמר לו (פסוק יד) "עשה לך תבת עצי גופר" וגו', כלומר, משלך, שתהיה ודאי מוכן שאינו גזול.

ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליו והיה לך ולחם לאכלה (ת"א, תיבות "ואספת אליו" הן לכאורה מיותרות, כי בודאי יאסוף אותם לאחר שכבר נצטוו "ואתה קח לך מכל מאכל" וגו', גם תיבות "והיה לך ולחם לאכלה" הן שפת יתר, כי בודאי לשם כך יאספם אליו).

ונראה שבא להורות, שלא יניח לפני כל מין, את המאכל הראוי לו, בפעם אחת על כל השנה, רק שיקח מכל מאכל אשר יאכל לכל מין ומין, כגון הזוכית לבת היענה או קוצים לפיל (ע"י שבת קכח).

ולכן נאמר לו: "מכל מאכל אשר יאכל" – לכל מין הראוי לו – "ואספת אליו", ובכל יום תן להם די הצורך לבו ביום, ואז "והיה לך ולחם לאכלה" – על כל השנה, מה שאין כן אם תניח לפניהם בפעם אחת על כל השנה, שיאכלו בפעם אחת אכילה גסה ואת היתר יקלקלו ולא יהיה להם לאכלה על כל השנה.

ויכלא הגשם מן השמים (ת"א, ובמסורה יש שני ויכלא, אחד כאן, ואחד: "ויכלא העם מהביא" (שמות לו, ו).

יש לפרש על פי אמרם ז"ל (ויכחות ע"ה) שבשנה השלישית שלא ירד גשם, אמר להם דוד המלך ע"ה: "שמו פוסקי צדקה ברבים יש בכס ואין נותנין, דכתיב (משלי כה, יד): נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל בכמתה שך" – כי הקב"ה מודד מדה כנגד מדה (פסוק ה'), וכשפוסקים ומבטימים צדקה בדיבור לבד ואין נותנין, אזי לעומת זה הקב"ה מעלה נשיאים ועננים, אך גשם אין.

וזה פירוש המסורה: "ויכלא הגשם מן השמים" – שלא ירד גשם משמים, יען "ויכלא העם מהביא" נדרבותיהם, ופוסקים ולא נותנים.

דברי ופתח (מובא בס' פנינים יקרים, וכו' ב"מלא תקומו" וע"י בס' "אל המלאים" להג"ר ליב חרף וצ"ל, תר"ח, ע"פ ויהי בעניני ענין על הארץ)

יתרון דעת

מלבושי וחפצי צדיקים/ חשיבותם וסגולתם (ב)

בית מדרשו של ר' אליעזר (בן הורקנוס) היה עשוי במין ריס (מישור גדול), ואבן אחת דיתה שם והיתה מיוחדת לו לשיבה. פעם אחת נכנס ר' ירושלע (לאחר בית המדרש, לאחר שנפטר ר' אליעזר, ד"ל), התחיל מנשק אותה האבן, ואמר: **האבן הזאת דומה להרי סיני**, וזה שישב עליה דומה לארון הברית.

התלמידי חכמים הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם, **הנה הם ממש במקדש ובמזבח**, מפני שהשיניה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש. והנה, **הנקרב להם – בנקרב על גבי המזבח**, ומילוי גרונם תחת מילוי הספלים (ספלים שהיו על גבי המזבח שהיו מנסכים לתוכם יין), ועל דרך זה, **כל תשמש שישתמשו מדברי העולם** אחרי ילודם כדב דבוקים לקדושתו יתברך, הנה **עליו ויתרחק** **הוא לבד** שיהיה שורה ויהיה תשמש לצדיק, וכבר הזכירו ז"ל בענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו (חולין צ"א): אמר ר' יצחק, מלמד שנתקבצו כולן והיתה כל אחת אומרת, על ידי צדיק ראשו.

כללו של דבר: ענין הקדושה הוא, שיהיה האדם דבק כל כך באלקו, עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפיר ולא יזוז ממנו יתברך, עד שיותר יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו לאחד מתשמישיו במה שהוא משמש בהם, ממה שיורד הוא מדביקותו ומעלתו בהשתמשו מדברים גשמיים.

... ששמעתי מן א"י (הבעש"ט הק') נ"ע זללה"ה, שכל מה שיש לאדם, וכן עבדיו ומשרתיו ובהמותיו ואפילו כל הבעלים שלהם, כולם הם ניצוצות שלו השייכים לשרוש נשמתו וצריך להעלותם לשרושם וכו'... וכשיש לאדם שום משרש נשמתו עליה למעלה, אזי כולם נתעלו עמו, והכל הוא על ידי שבדוק באמת וקורבן ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת (תהלים קסו, יח), ועל ידי זה יכול להעלות גם כן.

דגל מתנה אמרים (פר"ב ד"ה וגם מקננו, וכו' בפ' לך ד"ה וישב)

שהיה מספר א"א"י (הרה"ק רבי שלמה חיים מקדינוב זי"ע) על הבעש"ט קדושו י"ע, שהציצית שלו היה להם חיות ונפש ממש אשר היו יכולים לנענע א"ע בלי נענוע הגוף, כי על ידי קדושת עשיית המצוה המשיך להם נפש וחיות.

דברי שלום, קדינוב (ס"פ תבא)

הנני שולח לך טלית שלי אשר שאלת, **אבל בבקשה ממך שאות הצומח והזמם אשר בו, לא יקטרגו עליך שהמה מנסים**, שהייתי רגיל לומר קר"ש בשמחה ודקדוק אותיות ותיבות, ולפעמים בנישוק נקדוהיתן, וגם שמ"ע בכונות פירוש המילות.

שנת בית חילל החדש (ס"ו ב'ב) – ממכתב של הגה"ק רבי חילל מקאלאמי זצ"ל אל אחיו הצעיר רבי יעקב קאפל אב"ד בעטלאון זצ"ל

והנה הבהמה והכלים כרגלי הבעלים, ובהמתו של כוהן אוכלת בתרומה, והטעם מפני שטפלין לגופו של אדם, והקדושה ששורה על גופו שורה נמי על הנטפלין אליו. וע"כ לגבי תחומין, שקדושת יו"ט ששורה אף על גופות בני ישראל חלה נמי על הבהמה והכלים. וכן נמי לענין אכילת תרומה שקדושת הכהונה שחלה על גופו של כוהן לאכול בתרומה חלה נמי על בהמתו וקנין כספו.

שם משמואל (פר"ב אחרי, תרע"ד, עמ' רסח)

בא וראה כמה גדולה המשכה שתהיה מצד הפנים, דאיתא בירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) ברשב"א שלא היו יכולים כל החכמים למצוא לו פתח לנדרו, עד שבא זקן אחד ומצא לו פתח בחכמה, ואמרו החכמים לאותו זקן: מנין לך זאת החכמה שנתחבמת כולי האי, ואמר להם **מקלו של רבי מאיר היתה בידי, והיא מלמדת לי דעה**, ע"ש. ופירשנו במקום אחר מה שהיתה טגולת המקל חזקה וגדולה כל כך, כי הראשונים היה בידם ליקח בידם משענת ולפעמים סומכים עצמם עליה ומסתכלים בה כדי לפשט מחשבתם מן עיניו עוה"ז ולצמצם מחשבתם בדבר קדושה אשר יביאו ויתבוננו בו, **ולכן המקל ההוא נמשך עליו רוח קדושה** **מקדושת משבתם**, ולכן אמר אלישע הנביא ע"ה לגחיו שיקח משענת שלו וישים אותה על פני הנער להחיותו (מ"ב, כט), יען כי משענתו חופף עליה רוח קדושה מפני הקדושים בעת שהוא מסתכל בה בעת ההתבודדות שלו, ולכן יכולה היתה מקלו של ר' מאיר, שה"י נשען עליה ומסתכל בה בעת שהיה מתבודד ומחשב בכונות קדושים הידועים לו, להמשיך על עצמו ורה"ק, וגם היתה המקל קולטת רוח קדושה מן אור פניו הקדושים, וכמו כן קלטת קדושה שה"י בה טופח ע"מ להטפח שש בה מעורר גדול שהוקן היה קולטת חכמה מן קדושה שהיתה שורה עליה, ולכן **אמר רבי אלמלא היתה** (לרבי מאיר) **מקמה הוה מתעורר טמי** (עירובין יג, ב) כי גדול האור הנמשך מצד הפנים עשר ידות על הנמשך מצד האחור, ולכן הוזייר הכתוב (ישעי' ל, ב): **"חזיו ענין דראות את מוריך"**.

בן חזירע (עירובין יג, א)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי שבתי שעפטיל ווייס זי"ע אב"ד שימאני

יומא דהילולא ג' מרחשון (תש"ד)

אחד השרידים בדור האחרון אשר לפני חורבן יהדות אירופא היה רבה של שימאני והגלילות שבארץ הגר העליונה, הגה"ק רבי שבתי שעפטיל ווייס זי"ע (י"ד נפ' שימאני רבי). שמע קדושתו ועוזו נפלאותיו אשר עשה, הדר גאווה ועוצם בקיאותו בכל מכלמיו התורה נודעו ביהודה, ובארץ גדול שמו, גם הרבה רחוק מעבר לאחוזה גלילית וארץ מולדתו. מכל קצויו הארץ פנו אליו, אם לשמוע דבר ה' זו הלכה, ואם לדבר ישועה ורחמים, בהיותו נודע כפועל ישועות ובעל מופת גלוי.

גם בקרב קדושים נתחלל. היה זה כשנסע לווינה להקביל את פני כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא זי"ע, ולאחר שהשתעשעו ביניהם בפלפול דאורייתא, והגה"ק רבי שבתי שעפטיל קם ללכת, יצא מרן זי"ע וליווהו עד הרחוב. לאחר מכן, כשראה פליאת החסידים, היושבים, על כך, הפטיר מרן: "אין אנו יכולים לתאר איזה נשמות גבוהות יש להם לרבינו אונגריין". כמו כן מסופר, שכשנכנס פעם אחד מקרוביו אל כ"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע לצורך דבר ישועה שהיה זקוק לו, ובתוך הדברים הזכיר למרן שהוא קרוב להשימאני-רב, אמר לו מרן: "מי שיש לו קרוב קדוש כזה, אינו צריך לבא אליו בשביל ישועה...". גם אחיו הגה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע נילה פעם אחד עם הגה"ק החסיד רבי דוד גליק זי"ע, שהיה לו הרבה חילופי מכתבים עם חותנו, והפליג לדבר בשבח, ובתוך הדברים התבטא: ראו אצלו מופתים ממש כמו אצל תלמידיו הבעש"ט הק"י וסיפר, כי שמע שכאשר היה יושב בסוכה, ובחץ ירדו גשמים, לא יצא מהסוכה "ואחר כך ראו ששעהבד התאמן מוזג כוס לרבו, רבו מקבלו בסבר פנים יפות", כי מקום עגול סביב לו נשאר יבש... (ואמנם, בני המשפחה היו עדי ראיה למחזה מופלא זה).

ואלה תולדותיו:

הגה"ק רבי שבתי שעפטיל נולד בשנת תרכ"ו בעיר פרעשבורג המעטירה, לאביו רבי ישעי' יששכר [שנקרא רבי ישעי' בער] ווייס זצ"ל¹ ולאמו הצדקנית מרת מרים ע"ה, שהיתה בת הצדיק רבי מרדכי פראגער זי"ע [שגדולו דורו העידו שהינו אחד מלידו צדיקים שבו], מצאצאי בעל ה'מגלה עמוקות' זי"ע.

על גודל צדקתו² תעיד עובדא מופלאה שנרשמה בפקס ק"ק פרעשבורג, והכי הוי:

כשנולד רבינו, ואמו סככה במטתה סמוך לעריסתו, הופיע פתאום זקן אחד והראה בידו על התקרה, על מטתה, על עריסת התינוק ועל חדר הסמוך. קראה האם לאחותה שהיתה שם בבית, ולאחר מכן בעלה, רבי ישעי' בער, שחזר אז הביתה, וסיפרה על המראה הפלאי. מיד צוה האב להעביר את מטתה ואת עריסת התינוק לחדר הסמוך. ויהי כאשר אך הספיקו להעביר, והנה קרסה התקרה בחדר שהיו בו מקודם. הגה"ק היתבט סופר³ זי"ע שהיה הסנדק בברית, כששמע את המעשה, נשאר למועד ההוא, באמרו, שבשעודה זאת ישתתף, מאחר שאליו הנביא נתגלה כאן.

שמו נקרא בישראל על שם דוד וקט הצדיק רבי אברהם שבתי שעפטיל [שנקרא רבי שעפטיל שוויסבורג] זי"ע, אשר הגה"ק בעל ה'חכם סופר' התבטא עליו לפני מלך הגה"ק היתבט סופר, שהוא אחד מלידו צדיקים (ראה אודותיו באבני בית היציר ח"ב סי' לב).

בצעירותו למד אצל דודו הגה"ק רבי אברהם פראגער ראב"ד דטאפאלטשאן⁴. אח"כ למד, במשך שלש שנים, אצל הגה"ק רבי שרגא פייש פישמאן, שהיה מגיד משימים דק"ק פרעשבורג⁵, ומשם עלה לישיבת הגה"ק בעל ה'שבט סופר' שבע"פ פרעשבורג⁶, וצוק"ל.

כשהגיע לעסק האיש מקדש נשא את הצדקנית מרת רחל לאה היי"ד (נפ' באשוויץ ב"ו תמו תשי"ד), בת הגה"צ רבי אברהם האפמאן זצ"ל מיאנושהאזה⁷. לאחר נישואיו עבר לעיר שריוואר, והתחיל לסחור במסחר עורות בחנות שפתח בה, אך גם כשישב בחנות לא פסק פומיה מגירסא.

כעבור זמן קצר נקרא לכהן פאר כאבד"ק שימאני והגליל במדינת הגר העליונה, בה כיהן למעלה מחמישים שנה, עד יומו האחרון על אדמות ושם מנוחתו כבוד.

תקופת מה לאחר חתונתו נתקרב מאוד אל הגה"ק רבי משה יוסף האפמאן זצ"ל, ראב"ד קאפא ומח"ס 'מי באר מים חיים'⁸, שהיה ש"י של חותנו, והחליף עמו הרבה מכתבים, בהם התפללו בכל מקציעות התורה. רבי שבתי שעפטיל קראו "מורי ורבי", ואף הוא הראה לו חיבה יתירה והחשיבו במאוד מאוד בתארו אותו בתוארים מופלגים, למרות שהיה אברך צעיר לימים.

צורב חריף ובקי נפלא:

בעודו בחברותו נודע בהתמדתו העצומה ובבקיאותו הנפלאה בעל פה בשני התלמודים ובכל המדרשים. נפלאות מסופר על דרך לימודו המיוחדת כבר אז, שהיה באופן מעמיק ביותר, ממש כחד מקמאי, לפליאת רבותיו וחבריו.

פעם כשהיה דרכו נפגש עם רבו הישבת סופר, ופתחו ביחי דאורייתא, בענין חמור בסדר טהרות, ופלפלו שלש שעות רפופות. רבו הביע אז בפני אחרים את גודל התפעלותו ממנו.

בשבת שלפני חתונתו דרש לפני כל הקהל, בהם היו תלמידי חכמים גדולים שבעיר, שהתכוננו היטב בסוגיית האמורה להידרש. ואמנם לאחר שנעמד והחל לפלפל ולהתעמק בסוגיא, לפרקה ולתרה בכמה אופנים, ניש אלו הראב"ד, הגאון הגדול רבי דוד לאקנבאך זצ"ל ובקש ממנו שיסיים את דרשתו, כי גם התלמיד חכמים אינם יכולים לירד ולהבין את כל עומקה.

ואמר: כבר התפללתי מספיק בימי חיי. אח"כ אמר "עלינו והחל לקרא קריאת שמע, כדרכו בקודש כל ערב כשהיה ודאי לילה, ויצאה נשמתו הקדושה ב'אחד', אור ליום ב' לסדר "לך לך וגוי אל הארץ אשר ארצך", ג' במרחשון.

"הלכתא רבתא לשבתא"

מכל חיבוריו, חידושו ותשובותיו אשר השיב לאלפים, לא נשארו לפליטה כל אדם חיבור אחד, מעט הכמות אך רב האכות, הכולל חידושים עמוקים מאוד בהלכות שבת וכמה סוגיות השי"ס ונקרא בשם "הלכתא רבתא לשבתא" (יצא לאור בשנת תשל"ב על ידי נכדיו האחים הרה"ח ר' ישעי' יששכר גליק ז"ל ויבלח"טא"י הרה"ח ר' מרדכי הי"י).

בהקדמתו כותב שי"רבותיו העירוני ללמוד תמיד מסכת שבת", ומספר: "בבחרותי עשיתי חיבור על ל"ט מלאכות, וזכיתי שהגאון המובהק בעל 'ילקוט אליעזר' ז"ל למד ממנו איזה שנים, שהיה בביתו חיבור זה, בכל שבת", ובחמש מספר שאף כתב לו הארוך ושיבח מאוד את החיבור. ברם, כאמור, לא זכינו כי אם לחיבור אחד, הכולל - כלשנו - "יסודות גדולים בהלכות שבת".

מן הענין לציינ עד כמה גדלה ראתו להורות ובפרט בהלכות שבת, וכך כותב בדברי הקדמתו: "בחיבורי הבאתי שהגאון ר' עמרם ז"ל, אשר היה חריף עצום, היה מרגלי בפומיה, שכל ימיו למד הלכות שבת, ואין יודע חילוק בין פסיק רישא למלאכה שאין צריכה לנפוח; וגם שמעתי מגאונים אדירים, כמו הגאון שאן זצ"ל, מי יתן יעקב, מי יתן שהיה לו רב שסיביר לו דיני גורם בהלכות שבת; כיוצא בזה שמעתי מגאון אחד שהיה מנדול עולם, מי יתן לו רב שהיה בקי בחילוקים בענין אמירה לעכו"ם, וכדומה כתבתי משמיה דהגאון בעל 'חתם סופר' ז"ל שבהלכות שבת אין תוסף אדם רשות להורות לבדו, וכל מי שיש לו שאלה בהלכות שבת צריך לשאול לג' גאונים מובהקים מומחים בהלכות שבת".

ואמנם מיד בפתח דבריו מזהיר ברוב ענותנותו ויראתו: "חיבור זה לא נכתב לדפוס הלכה, כי יודע אני מן ערכי שלא הגעתי לפלגות ראובן, וגם יושב בדד הייתי, זה כ"ה שנים אשר אני יושב כאן... וכתבתי רק על דרך משא ומתן של הלכה, ועבדתי עליהן ד' פעמים... ואחת וחתם אותה אבקש שלא יטויר אחד פסק שלי או חידוש שלי, עד שיהא כל חיבורי מרשע ידע מראש והמפתחות בכלל, כי בכונתו כתבתי שלא כסדר, כירושלמי פ"ק דר"ה: 'היתה כאניות סוחר', דדברי תורה צריכין זה לזה, וגם שלא יהיה ביכולת לפסוק מחיבורי, כי אין צונו ליטול עלי אחריות דעלמא. ואם תבטל, למה כתבתי: אע"פ ואומר, רגיל הייתי בבית אדמו"ר הגאון מה"י משה יוסף האפמאן נ"י, כאשר הובא שאלה לפני מנן תורה, הראה לו הדין בשיעור או בנושא כליו, כי הוא יפסוק לעצמו, כן אנכי עשיתי בחיבורי זה, אני מראה מקום ומביין ומברר דינים, אבל לא לפסוק הלכה, ואם הוא חכם ומבין מדעתו לפסוק עפ"י אין אני בעל ההוראה...".

סיירים - כמן

"הנה, מי שיש לו חב בשירים, יכול להטעים כמו אצל מן, טעמים שונים, כן יכול לשנות. 'לדוד בשנותו את טעמו' (תהלים ד, א) - כמו אצל מן, היה מחלק טעמים, הכל לפי [מה] שהוא, כן אצל שירים. ומי שאכל שירים של צדיק הדור לא מלל מלשון, כנודע ממנה מעשים, ואשר עובדא ידוע בכמה צדיקים אשר ישנו עד ראייה לזה. וזה היה רצונו של יצחק אבינו אצל עשו, וזה [שארם לן] (בראשית כ, ג-ד): 'ועשה לי מטעמים' שאוכל להטעים אותך. וזה 'יצודה לי ציד' - שיהיה על ידי זה נצוד. ועל כן 'ויבא לו יין' (שם פסוק כה) - מיין המשומר, והראה לו אפיקומן, שמה שיש כח במן זה כבר הוציא יעקב מאכילה זו, ואין אכילה פועלת אצל עשו אחר כך. ויכולין להאריך, רק תוך תוכה של סברא כתבתי".

הלכתא רבתא לשבתא (לקטים, עמ' רלא)

1. בנו, רבינו, שמספר בשבח אבותיו ורבותיו בהקדמה לספרו, כותב שאינו רוצה לכתוב בשבח אביו, כשאחד מימיו הוא ע"פ המדרש (בר"ר סז, ז) "פירותיו מעידין עלי", ומספר בשבחם של שני אחיו הגאונים הקדושים, הלא המה הגדול רבי משה, ואחיו הצעיר רבי יצחק ראב"ד דק"ק ווערבוי, זכ"ע. ראה שם.
2. "כמעט אין להאמין שידיה בנמצא אשה כשרה, אהבה התורה ומסירת הנפש אשר היו כל ימיה" (בנה, רבינו, אהבה התורה).
3. עליו כותב רבינו (שם): "כל יודעיו ומכיריו ידעו שהיה ת"ח גדול אמיתי". ואעפ"כ היה מירא הוראה מאד מאוד... ומעולם לא היה בוש לשאלו, וכמה שאלות בהלכות שבת עשה אצלי, והגם שכל ימיו היה לומד מס' שבת בעיון... ומימיו לא עבר חצות לילה בשינה אצלי... ממש היה לו ממדורת אברהם, שלא היה חושב בעיני עצמו" (ראה שם עוד באריכות).
4. "היה מלומד בניסים, כאשר ידוע ב' מעשיות ממנו בענין יולדות" (שם). וראה שם מה שמספר אודות רוס מדרגותיו ושגב עבודתו ומסירתו נפשו).
5. גם אודותיו מספר שם גליונים נוראים.
6. אודותיו כותב: "איה אהבה שיש לו לרבנותו, ממש ככתוב בש"ע, וגם רבותיו היו מחבבין אותו מאד מאד, כמו הגה"ק בעל מהר"א (רב- יהודה אשד) ז"ל, כמו הגאון רשכבה"ג בעל 'כתב סופר' ז"ל, וכן הגאון המקובל דודו מ"ה מיכאל".
7. עלה אח"כ עלה לירושלים ע"ה"ק ומנ"כ במרום הר הזיתים.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת עירובין

"מצות לאו ליהנות ניתנו" – במצות "ואהבת לרעך כמוך"

הכלל של "מצות לאו ליהנות ניתנו" נלמד בפירקין (לא ע"ב) לענין הנחת עירובין תחומין על מקום שאסור בהנאה, כגון שמניח את פת העירוב על קבר, וכל תשמישי המת אסורים בהנאה, שהיה מקום לאסור בו, כי "אסור לקנות בית באיסורי הנאה", ומאחר שיש לו הנאה ממקום הקבר, כי קניית המקום מתיר לו ללכת לחוץ לתחום, ועל כך אמרו בגמרא שאין מערבין אלא לדבר מצוה, וכמו שפרש"י: "ללכת לבית האבל או לבית המשתה", ומאחר שמותר לקנות שבתה במקום שאסור בהנאה, כי "מצות לאו ליהנות ניתנו", נמצא שהיה היתר ללכת לחוץ לתחום – שהוא לצורך מצוה – אינו נחשב כהנאה, ד"מצות לאו ליהנות ניתנו".

מסוגיא זו הקשו גדולי האחרונים (עי' מחנה אפרים הל' נדרים סי' כד; שו"ת שער אפרים סי' לה; טורי אבן ר"ה בת ד"ה הדר) על שיטת בעל המאמר בענין מצות לאו ליהנות ניתנו – שכלל זה לא נאמר אלא במצות דאורייתא ולא במצות דרבנן – שכותב (ר"ה בת ד"ה אמר רבא): "קיי"ל כרבא דאמר מצות הקבר, כי קניית המקום מתיר לו ללכת לחוץ לתחום, ולע"ז לו בשופר של מצוה, דוקא בשופר של ר"ה שמצותו מן התורה, אבל בחצוצרות בתענית לא"ו ותר"ץ (שם) הביא דבריו, והוסיף: "ולפי דבריו אף בתקיעות דר"ה צריך לדקדק, לפי שיש בהן מדרבנן, אלא שאין מחזירין דבריו, ומכל מקום מצוה איכא" (עי' שו"ת הרשב"א ח"א סי' תשמ; ועי' בעל המאמר ריש פ"ג דסוכה), והעיר, הלא מה שמערבין "לדבר מצוה, היינו, ללכת אל בית האבל ולבית המשתה... ואם כן מצות אלו הם מצות דרבנן, ואף שתנחומי אבלים ללכת אל בית האבל יש לו זמור שהוא דאורייתא, וסמכוה אקרא ד'והלכת בדרכיו', ומבואר בסמ"ג (ענין ו' ובסמ"ק סי'), ועב"פ ללכת אל בית המשתה פשיטא שהוא מדרבנן... ואפילו הכי מערבין בבית הקברות, באיסורי הנאה מטעם דמצות לאו ליהנות ניתנו, ואף שהוא מצוה דרבנן" (לשון השער אפרים).

ואמנם יש אחרונים (שו"ת זית רענן ח"ב א"ח סי' ג; שו"ת יד יוסף א"ח סי' כח; שו"ת מהרש"ם ח"ה סי' לב; קה"י עירובין סי' יא) שהציעו ע"ד שכבר העיר השער אפרים, וע"פ דברי הרמב"ם (הל' אבל פ"ה ה"א): "מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוח הארזים וכו', לשמח הכלה והחזן ולסעודם בכל צרכיהם, ואילו חן גמילות חסדים בשגופו שאין להם שיעור, ע"פ שכל מצות אלו מדרביהם הן הן בכלל ז'והאבת לרעך כמוך", כל הדברים שאותה רצוה שיעשו אותם לך אחרים – עשה אותה אותו לאחריך בתורה ובמצות" (עי' סו"מ להרמב"ם שו"ת א; השגת הרמב"ן שם ד"ה והתשובה הרביעית), ויתכן, שגם קבלת פני חבירו הוא מן הדרך נכללת במצוה זו של גמ"ח גופו, ובמצות "ואהבת לרעך כמוך". נמצא, שכל הדברים המנויים לענין עירוב דלבר מצוה נחשבים כמצוה מן התורה, וגם בהם נאמר הכלל של "מצות לאו ליהנות ניתנו", כמו שאר מצות שבתורה.

אמנם, יש מקום לומר, שהם שכל כגון דא נכלל במצות "ואהבת לרעך כמוך", אכן, חובת עשיית דברים אלו נחשבת כמצוה קיומית, ולא כמצוה חיובית, והמונע עצמו מן אינו נחשב כמבטל מצוה עשה ויבטול מ"ע ד'ואהבת לרעך כמוך" אינו אלא בשגישה לחבירו את ההיפך ממה שעושה לעצמו, כגון שמקניטו, או שאינו נזהר בממונו, ואילו בעשיית הטוב לחבירו – אין זה אלא מצוה קיומית, וכן יש לדייק מספר החינוך (מצוה רמג) שכתב: "והנהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, ועובר עליה ולא נזהר בממונו חבירו לשומרו, וכל שכן אם הוא אחר אחרו בממונו או עצרו בשום דבר לדעת, ביטל עשה זה", הרי שהוכיח ביטול העשה רק כשעושה את ההיפך מה שאדם עושה לעצמו, ואילו המונע עצמו מגמ"ח אינו נחשב כמבטל העשה (ועי' סו"מ פאה פ"א מ"א ו'ואלו דברים שאין להם שיעור, גמילות חסדים', ובמפרשי המשנה שם), ואמנם מדרבנן יתכן שיש מצוה חיובית בעשיית גמ"ח שפירטו חו"ל, כגון ביקור חולים נחום אבלים, הוצאת המת והכנסת כלה, כי לכן קבעו דברים אלו למצוה, שהוסיפו בהם מצוה חיובית (עי' משנת יעב"ץ יו"ד סי' לו), ובפרט בהכנסת כלה ובהוצאת המת, שמצינו בהם (כתובות יז): "מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה" (עי' בארובה בענינים אלו בספר לרעך כמוך ח"ב ק"פ הביאור סי' א ב ו), ואם כן היה מקום לומר, במצוה שאינה חיובית לא שייך בה הכלל ד"מצות לאו ליהנות ניתנו" (כן הביא הר"ה ח"ה מע' מ כלל צו ובשו"ת דברי חכמים סי' מט בשם החוקי לב), ומה ששייך לומר במצות הליכה לבית המשתה או לבית האבל "מצות לאו ליהנות ניתנו", הוא מחמת תקנת חכמים שחייבו במצוות הללו שיהיו מצוות חיוביות, ועל כן שפיר הוכיחו מגמרא זו נגד דעת בעה"מ, שהרי מוכח מסוגיין שמצוות חיוביות דרבנן קובעות גם כן הכלל של "מצות לאו ליהנות ניתנו".

אכן, כבר הוכיחו האחרונים (עי' פמ"ג א"ח סי' יא"א סק"ב; שו"ת שם) שגם במצוות שאינן חיוביות נאמר כלל זה, ומוכח כן מדברי **הספ"ק משנה** (הל' ציצית פ"א ה"א) שהביא כלל זה לענין ציצית, והגם שאינה מצוה הכרחית, כי לא יסדה את עצמו ולא תחייב בציצית, הרי שגם במצוה שאינה הכרחית נאמר כלל זה, ולכן גם מצד המצוה הכללית של "ואהבת לרעך כמוך", המבטלת מצוה קיומית חסד בתור מצוה קיומית, שייך שפיר לומר הכלל של "מצות לאו ליהנות ניתנו", ויתורץ שפיר דברי בעה"מ. (תירוצים נוספים, ראה: שער המלך הל' לולב פ"ה ה"א; שו"ת שו"א ומשיב מחרדא חמישיאה סי' מה; שו"ת חסד לאברהם תניא א"ח סי' מה; שו"ת מהרש"ם שם; קה"י שם; שו"ת יביע אמר ח"א יו"ד סי' כד ח"ד א"ח סי' ד).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות צביעות רצועות התפילין (ב)

א. אם מראה הצבע היה שחור – אך לא שחור כעורב, שמן דודין כשר (כמ"ש במאמר הקודם סי' א), וחזר ובעצן אך לא לשמה, והאי מועיל לכי"ע אם יעבור עליו וישחירו שוב לשמה, דממ"ק, הדיו העליון והחתחתו נצבע לשמה ורק באמצע יש צבע לשמה (עי' מ"ז בבאיה סי' כ"ג ד"ה עפרות).
ב. אם רוב הרצועה שחור וחלק מועט ממנה אינו שחור: מתמנשה ברורה (סי' ג ס"ק טי – הרוב במאמר הקודם שם) משמע שגם חלק מיעוט מהרצועה מעכב [וכ"פ הגרי"ש אלישיב שליט"א – לחומרא], ויש פוסקים דס"ל דס"ל כשרוב הרצועה שחור (עי' שו"ת מהרש"ג ח"א א"ח סי' ז סק"ב; גם בשו"ת שלמה חיים ח"א סי' מג ס"ל דבדיעבד די אם רוב הרצועה שחור).

ג. הצבע שמשחירים בו את הרצועות אין צריך שיהא מדיו שכותבים בו סת"ם, אלא יכול ליקח כל צבע שחור, גם אם אינו עשוי לשם צביעת תפילין, אבל צריך להיזהר שלא יהא עשוי מדבר שאינו "מן המותר בפני" (ברוך שאמר).

ד. אם נרשמו אותיות וכו' בחלק הפנימי של הרצועות על ידי צבע, אין כל חשש חציצה [דאיתא בשו"ע (סי' ג ס"א) דיכול לצבוע בפנים מאיזה צבע שרוצה, אלמא דאין פוסל שם חציצה, ואם כן היה כשכתוב שם אותיות, הו"ל דמחמת היה אפשר לדחות, שהרי יש דלגאותו אינו חוצץ, מכל מקום מותר דבצבע לא ביה ממשות (עי' שו"ת יו"ד סי' קצח ס"ק כא)].

ה. מעיקר הדין די שהרצועות יהיו שחורות מציין החינוכי (שהוא צד השער של הבתמה), כי בצד זה הוא הנוי, והצבע מבריק, ולא כן בצד הפנימי של הרצועה, ששם העור מחוספס. וזהו "נוייהו" שדיברו בו חז"ל (מנחות לה: עיי'ש בפרש"י ותוס'!), אבל מן הצדדים אין צורך שיהא שחור (ועי' בקשת הסופר סי' כב סי"ב שתמה למה לא צביעין הצדדים, הא נראה מבחוץ. ואמנם יש מחמירין מ"ט לצבוע גם הצדדים. ובשבת הלוי ח"ט סי' טו כי שאין צריך לחדר בוה). ברם ע"פ קבלה צריך שיהיו הרצועות שחורות מכל הצדדים (עי' בן איש חי שו"ת פ"י שרה אות ד). ואכן לאחרונה החלו יצרנים שונים להשחיר את הרצועות מכל הצדדים, ויש בזה גם תועלת, כי הרבה פעמים השחורות יורדת מהרצועה, וגם נעשין בהצבע סדקים, וכשצובעים הרצועות מכל הצדדים אז נשארת השחורות לזמן מרובה (עי' בס' פי כהן על תפילין שער ג פ"ז ה"ח).

ו. גם הבתים, בין של יד ובין של ראש, מצוה לעשותם שחור מכל הצדדים (ולול הצד שמונח על הראש, שהוא אחורי תיתורא התחתונה, והצד התחתון של היד), אך אין זה לעיכובא. ברם יש פוסקים דס"ל שגם שחורות הבתים היא הלל"מ כמו הרצועות וכן מצד הנראה להלכה בסי' לב סי"מ, וכן בשו"ת יעקב שם. ועי' דעת תורה שם שהביא שכן משמע בירושלמי, ועל כן במקום שאפשר, יקפיד שיהא שחורות שחורות, וטוב שיהיה בצבע שחור שאין בו ממש, רק בחזיתו בעלמא (עי' סי' לב סי"מ ומ"ב ס"ק קפ"ה). ועי' בלקט הקמח החדש סי' לב סעי' קסט). ולאילו השיטות דס"ל שגם הבתים צריך שיהיו שחורות יש לצובעם לשמה, ומ"מ אם צבעם שלא לשמן לכי"ע יש לסמוך ולהקל אם יחזרו וישחורים לשמן (עי' בבאיה סי' כ"ג ס"ד ד"ה ומהו בדביד).

ונסיים במ"ש האליהו רבה (סי' לב ס"ב ס"ב וכו' בעט"ז סק"א) וז"ל: "סוד שחור [בתפילין], לרמז על יחודו יתברך, כמו שאין צבע שחור מקבל צבע אחר, כמו שמקבלין שאר הצבעים, כן נאמר אצל הקב"ה (מלאכי ג') אני ה' לא שנית". נערך ע"י הגר"ש שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

תורותיו של ראשונים

כי אין ספק שהדורות ההם כולם היו שיתדלים לרומם ע"ז שלהם, ולהשיב שמו של הקב"ה, ולא עלה בידם מפני חילוק הממשלות והאצרות, כי היה לעובדי השם מפלג, מה שלא יהיה כן אם תמשך הכסכתם. כי כאשר ברה אברהם מפני נמרוך ללכת לארץ כנען, לוא היה נמרוך מושל בכל העולם, אנה ילך מורחו... ולכן בחיות מושבת הדור בעת ההיא, איננה לרעה, אבל כי אלה השו"ת שיימשך מומנה רע, לא ענשם, כי לא היו ראויים לעונש, אבל סיכל עצתם ובלבל לשונם, כי גם בלבוש הלשון והעלם קצתו אל קצתו תועלת בזה".

כלל של דבר: "ראה קבוץ חרשעים חזרו רע, בחיותם כולם מסכמים על תכונה אחת רעה, כי אי אפשר לכלל מקובץ מפרשים בעלי תכונה אחת רעה, שלא יחיה הכלל רע ממנו או כמחור".

ויסוד הדבר הוא: "חברת חרשעים ואסיתם – דבר מזיק, חן בעת השתדלם כפעולת רעתם, או לא ישתדלו בה, כאשר חברת חטובים – דבר מועיל, חן בעת השתדלותם, או בעת ניהול".

עלי ספר

אגרא דפרקא – דברים נפלאים ומופלאים שיצאו מפ"ק הרה"ק רבי צבי אלימלך מדינוב ז"ע. ערך מחדש מונה ע"פ כת יד, בתוספת אלפי מראי מקומות, הערות, ביאורים ותרגום הוזהר, כותרות קצרות, ומפתחות שונות מפורטים, ועלו שוכן חסידות "צבי מפארה" בו נקצבו ובאו דברים מעשרות ספרי רבינו המחבר חק בהם הרחבת הענינים המובאים בספר, מעשה ידי אומן הרב מרדכי וועבר, ברקולין תשס"ה (תקסט עמ').

חסד לאלפים – הלכות ומוסרים, פסקי דינים, דרכי החסידות והמקובלים, על סדר שלחן ערוך אורח חיים [סי' א – סי' תתנ] אשר ערך הרה"ק רבי אליעזר מאפו ז"ע בעל הפלא ויעץ, בתוספת נוסף הגהות וחיזוקים מבני רבי יהודה מאפו ז"ע מגדולי חכמי וחסיד ירושלים וחרוץ. יצא לאור במהדורה מוגהת ומתוקנת, מאירת עינים וממוקדת שבעתים, ובסופו קונטרס 'חסיד דוד' – הערות והארות מדברי המחבר ובנו, על ידי המהדיר הרב דוד לו, ירושלים תשס"ה (תרסו עמ').

אהל מועד – על דם המקרא נביאים וכוונות. מאת האמן המפורסם רבי אברהם ביק צו"ל מ"ק פרעשבורג, בעמח"ס 'יכוריו אבי' ע"ה, שפת חיים על ש"ס וימין משה' על הרמב"ם. סי' חלקים. יצא לאור בשני כרכים מפוארים על ידי נכדו הרב יקותיאל דוב געוויץ, ברקולין תשס"ה.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שתרבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת	
הגאון הצדיק רבי שמואל זאב במוה"ק אברהם צבי ראטה זצ"ל ראב"ד דקהל מחזיקי הדת באח"ק ומלפני דומ"ץ ק"ק אוהעל ורב ביהמ"ד דחסיד בעלזא אנטווערפן, בעמח"ס "דברי שמואל" נלב"ע ו' מרחשון תשמ"ט לפ"ק	
ת.נ.צ.ב.ה.	
לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף (יאטע) ב"ר משה ע"ה רייכמאן נלב"ע ד' מרחשון תשנ"א לפ"ק	כולל אברכים דחסיד בעלזא – אנטווערפן ברכת יחזקאל טוב נלכבה מווגשת בזה להא' גברא רבה ויקריא צנא מלא ספרא כש"ת הרה"ג רבי משה שטארק שליט"א ראש הכולל
לעילוי נשמת מרית ראכיל ב"ר יעקב ע"ה נלב"ע ברמ"ז ביום ב' ד"ח מרחשון תשנ"א לפ"ק	לרגל שמחת נישואי חבת תח"י עב"ג החתן היקר והמזויין דריו לגדולות כמר יוסף גראטמאן הי"ד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהא רעוא שיכול לננות בית נאמן על אדני התורה והחסידות מותר רב נחת והרחבה, אושר ועושר וחסד דעיתית וברכת
ת.נ.צ.ב.ה.	
לעילוי נשמת הרה"ח ר' יהודה אלטר ב"ר פינחס ע"ה ומופלא נלב"ע כ"ז תשרי תשנ"ד לפ"ק	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יהודה אלטר ב"ר פינחס ע"ה ומופלא נלב"ע כ"ז תשרי תשנ"ד לפ"ק
ת.נ.צ.ב.ה.	
לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים ישראל אייז הי"ד – צידן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים ישראל אייז הי"ד – צידן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

לעילוי נשמת

האי גברא יקרא מוקיר ורחים תורה, רבנן ותלמידיהון,

היה ראש וראשון לכל דבר שבקדושה

ורדף צדקה וחסד בכל אונו והונו

הרה"ח ר' יוסף צבי ב"ר חיים ע"ה

נלב"ע ג' מרחשון תשמ"ו לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בניו הנגידים החשובים האחים קאניג הי"ו

לעילוי נשמת	
לעילוי נשמת הרה"ח ר' יהודה אלטר ב"ר פינחס ע"ה ומופלא נלב"ע כ"ז תשרי תשנ"ד לפ"ק	לעילוי נשמת הרה"ח ר' חיים ישראל אייז הי"ד – צידן למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
ת.נ.צ.ב.ה.	

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת לך לך	
ט' מרחשון תשס"ו לפ"ק – שנה י"א גליון תצ"ה	
הדלתי מוצ"ש ר"ת	
אנטווערפן	16:42 17:52 18:14
לונדון	16:02 17:09 17:31
מאנשטער	16:03 17:14 17:32
ציריך	16:37 17:43 18:09
ווינ	16:03 17:10 17:36
אמסטרדם	16:36 17:47 18:05
פאריז	16:57 18:05 18:27
פראנקפורט	16:28 17:37 17:57

תורת של ראשונים

"ולאברהם היטיב" – חקב"ה – "בעבורה"

ולאברהם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וגו'. וינעם ה' את פרעה ננעים גדולים ואת ביתו על דבר שרי וגו' (יב, טו-יז). דעת המפרשים כולם היא, שבעבור שהגידו לפרעה ששרה היתה אחותו של אברהם היטיב לו בעבורה. אבל הוקשה לי על פירושו זה אומרו "ולאברהם היטיב בעבורה", לפי שהיה לו לומר "ותן פרעה לאברהם צאן ובקר" וגו' כמו שנאמר באבימלך (להלן כ, יד) ועוד, כי לשון "ויהי לו" מורה שהיה לו זה כבר בזמן שעבר, לא שנתנו לו עתה, ועוד, שהרי לא היה זה מכבודו של אברהם בכך שיתנו לו מתנות על דבר אשתו, ולא עבר כל כך זמן מושלקה שרה עד שנוגע פרעה וביתו שיתנו לתת המתנות ההם יחד, מה גם שאברהם לא רצה לקחת רכוש מסדום, מחוט ועד שרוך נעל, אף על פי שהיה קני לו מן הדין ובכבוד גדול, לאחר נצחונם במלחמה, והוא אף כן יקח מתנות פרעה שיתנו לו על קלנו ותרופתו. "ולכן אחשוב, שבא הכתוב הזה לספר צדקת שרה ומה שעשה חקב"ה בעבורה, והודיענו שהקב"ה פועל ב' הפנים באמצעי אחד וכו', ועל זה אמר: "ולאברהם היטיב בעבורה" ומלת **היטיב** אינו שב אל פרעה, אבל שב אל השם יתברך הנוכח בפסוק שלאחריו, ואמר שהוא יתברך בהשגחתו בעבור שרה עשה טוב ורע בנושאים מתחלפים, כי הוא היטיב לאברהם בעבורה, **ויהי לו צאן ובקר** וגו', רצ"ל קודם זה וכבר היה לו, ויהיה זה לשרה, על דרך מה שאמרו בפרק הוזהב (ב"ט נג) "אין הכרעה מצויה בביתו של אדם אלא בשביל אשתו שנאמר ולאברהם היטיב בעבורה, וכמו שבעבורה היטיב לאברהם, כך בעבורה ינעם ה' את פרעה ננעים גדולים על דבר שרי" וגו' רצ"ל בעבורה".

למה לא חשיב אברהם לפרעה – כפי שהשיב לאבימלך?
למה אמרת אחותי היא ואקח אותה לי לאשה ועתה חנה אשתך קח ולך (יב, יט). ולכאורה, למה לא השיב לו אברהם, כפי שהשיב לאבימלך (להלן כ, יא): "כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני על דבר אשתך" וכן השיב יצחק לאבימלך (כ, ט): "כי אמרתי פן אמרת עליה", שהרי מיהו זה היתה נכונה גם כאן, וכיון שכל אחד ואחד משני המלכים הללו שאל אותו על כך, מדוע השיב לזה ולא השיב לזה. "ונראה לומר, כי פרעה שאמר לו 'קח ולך' הראה עצמו שלא היה רוצה בתשובתו של אברהם, אלא שילך מלפניו, כי הוא האיש אשר בסוביתו הדיימיה חקב"ה בננעים גדולים, לכך פחד אברהם אם יעכב רגע בסיפור התשובה פן יעבור על מצות המלך. אבל בענין אבימלך, שלא ציווה שילך לו, הוצרך אברהם להתעכב ולהשיב לו, פן יהיה כמכונה בכבוד המלך אם לא ישיב על מה ששאל לו".

"ויחשבה לו" – לחקב"ה – "צדקה"

ויאמר לו כת ויהי זרעך. והאמן בה' ויחשבה לו צדקה (טו, ה-ו). פירש רש"י: "חקב"ה חשבה לאברהם ליבות ולצדקה על האמונה שהאמין בו". "ואינו מבין מה הזכות הזאת, למה לא יאמין באלקי אמן, והוא הנביא בעצמו, ולא איש א-ל ויכונו, ומי שהאמין לשחוט את בנו היחיד האהוב ושאר הנסיונות, איך לא יאמין בכשורה מובהק". "והנכון בעיני, כי יאמר שהאמין בה' והשב כי בצדקו של חקב"ה יתן לו זרע על כל פנים, לא בצדקת אברם ובשכרו, אף על פי שאמר לו: 'שכרך הרבה מזה' (פסוק כ), ומעתה לא יירא פן יגרם החטא. ואף על פי שבנבואה הראשונה חשב שתהיה על תנאי, כפי שכר מעשיו, עתה כיון שהבטיחו שלא יירא מן החטא ויתן לו זרע, האמין כי נכון הדבר מעם האלקים, אמת לא ישוב ממנה, כי צדקת ה' היא ואין לה הפסק, כענין שכתוב (ישעי' מה, כג): 'כי נִשְׁבַּעְתִּי וְצֵא מִפִּי צִדְקָה דָּבָר וְלֹא יָשׁוּב'".

רמב"ן (עקו"ש, וכו') פירש גם ה' בכבוד שרי

לקח טוב

ענוה – הוכחה על אמיתת ההתגלות

אם הדברים אמורים לפני מלך בשר ודם, על אחת כמה וכמה כפולה ומכופלת לפני מלך מלכיות המלכים הקדוש ברוך הוא. אלא שכאן מתווספת עוד בחינה אחרת, שכביכול אין שכינתו יתברך סובלת נוכחותה של גיאות והתנשאות, ואיננה שוכנת אלא עם דכא ושפל רוח.

בחינה מיוחדת זו שיישנה אצל שכינתו יתברך, מוסיפה הוכחה אחרת. אם תהיה התגלות מסויימת על האדם, והוכך הוא להיוודע האם התגלות זו – אלוקית היא או חלילה אחרת, אין לו אלא לבחון את הדבר בתוצאה שלאחריה. אם יראה שמדת שפלותו וענותנותו נשארה בעינה, כפי שהיתה מקודם, ואולי אף עמוקה היא

עבד שנקרא להופיע לפני מלך בשר ודם, ואדוני המלך מדבר אליו ומאריך שיה אותו, ואף מצוה עליו לבצע משימות שונות, אין ספק שהופעתו זו אצל רום המלך, לכבוד ייחשב. סוף סוף, אין זה מעשים שבכל יום שעבד זוכה לעמוד לפני אדוני הארץ ולדבר עמו פנים בפנים כאחד האדם. ומה עוד שמוצא המלך לנכון להפקיד בידו דברים שיש בהם אחריות. ברור הדבר שמדה גדולה של כבוד נודעת לו בעקבות פגישה מלכותית זו.

אך אם אמור יאמר העבד בלבו אחר הדברים האלה: מי האיש אשר המלך הפץ ביקרו יותר ממני, והרגשה של גאווה והתנשאות נולדת בקרבו, מתנפחת ומתרברבת לומר אין כמוני בין כל השרים והיושבים ראשונה בבית המלכות, כי אף לא הביא המלך לקרוא לפניו כי אם אותי, הרי שתופעת הגאווה, ההתרברבות וההתנשאות, יש בהן משום סימן מובהק והוכחה, שאין לבו של העבד שלם עם אדוניו וכי אינו מתחלק תמים לפניו.

כי גם אם כבוד גדול כיבדו המלך, עדיין אין לו להתגאות בעקבות הכבוד הזה. אדרבה, הוא בעצמו – אם עבד נאמן הוא שכבוד המלך יקר בעיניו ובאחבתו ישנה תמיד – היה צריך אומנם לשמוח על שזכה לקירבתו של המלך, אולם מצד שני היה לו להיכרך דוקא בעת הזאת בשפלותו ומצבו ומעמדו הירוד, עבד נרצע שאין לו בעולמו אלא שעבוד גמור ומוחלט, ולא עוד אלא שהיה לו להשתאות ולהשתומם על הפלא הגדול הזה שאיש שפל כמותו, עפר ואפר, יזכה שהמלך ישים מבטו אליו, ואין צריך לומר שיקראוהו לעמוד לפניו לשרת. לכשתרצה, הרי זוהי בעצם הסיבה העיקרית לשמחתו כי רבה, שלמרות פחיתותו וזה לגדולה כזאת שנפלאה היא בעיני כל רואה.

אבל אם הביאה לו גדולה זו גאווה והתנשאות עד שרואה עצמו משכמו ולמעלה גבוה מכל העם, סימן הדבר שאין לבו שלם. ואם נדייק בהגדרת הדבר נוכל לומר ולקבוע, שסימן הדבר שלא לפני המלך עמד כי אם לפני עצמו.

על"פ לתרופה – להפצת תורה וחסידות

ברכת **מזל טוב** נלכבה שלוחה בזאת לידידנו החשוב העסקן הדגול עוסק בצרכי יציבור באמונה ובמסירות נפלאה, עמוד התווך של מוסדות התורה והחינוך ומסור בלב ונפש לכל קרשי ממלכת בעלזא, ה"ה הנגיד המרומם הרה"ח **ר' שלמה אביגדור איגל** שליט"א – ברוקלין נ"י.

מבורחי התיכון של הוצאת העלים לתרופה העולמית לרגל השמחה השרויה במעונו **באירסי בתו** תח"י עב"ג העילוי המצויין הבה"ח **כמר מרדכי יעקב צברי** רי"ז – לונדון **במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת**

בכרכת המערכת

אמרות טהורות

ישיבת הכנענים בארץ ישראל – לטובת ישראל

ויצאו ללכת ארצה כנען ויבואו ארצה כנען (יב, ה) יש להבין כפל הלשון כאן, וכן העניין ש"כנען" הראשון מנוקד בפתח, והשני בקמץ – "כנען".

ונראה שבה לרמז, דהנה הרמב"ן כתב שהקב"ה לא אמר לאברהם אנא ילדך, אלא "אל הארץ אשר אראך", והוא כיוון בעצמו ללכת ארצה כנען, כי ידע שהיא הארץ הנבחרת, ע"ש. "והנה, הארץ ההיא, מרוב קדושתה לא תסבול עושי עולה, כדכתיב (ויקרא יח, כח): 'ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה...' ובאמת לא כן היה, כי מעשה הכנענים היו מושקע ומתועב. אך באמת, אי היתה ישיבת הכנענים בתוכה לעצמה, להיות להם נחלה, כבר קאה אותם הארץ, אך ישיבתם בה היה רק עבור לשמרה עד בוא זרע אברהם אוהבו וירשוהו, עקבד העובד נחלת בן המלך, על כן לא קאה הארץ אותם".

"והנה הפתח מורה על פתח פתוח לעובדי ה' ושומרי תורתו, והקמץ מורה על הקמץ, פתח סגור (עי' שבת קד). וזהו: 'ויצאו ללכת ארצה כנען', פירוש, תחילת יציאתו מחורן היה על מנת ללכת ארצה כנען – בפתח, כי חשב להיות זאת ארץ הנבחרת מסתמא ימצא שם אנשים צדיקים וטובים, כבחינת כנען – בפתח, אמנם 'ויבואו ארצה כנען' – בקמץ, ולתת לו זאת, נראה אלו ה' ואמר לו: 'לזרעך אתן את הארץ הזאת' (פסוק ו) ואם כן הכנענים הם רק עובדים בתוכה, משום כן לא תקיא הארץ אותם". **חגית מנחם**

האמתה שכל רעבד חמנא לטב עבד ממתק חיינים
החמץ בח' ויחשבה לו צדקה (פס, ה) יש לומר, שהאמון שכל מה דעבד עמו רחמנא לטב ולחסד ולרחמים עבד (עי' ברכות פג), ועל ידי זה 'ויחשבה לו צדקה', כמ"ש בכתבי הרב **חמנא מקאונץ** (עבודת ישראל, לקושים בנאחזק) ובספרי יראים, שעל ידי קבלת היסורים מאהבה נמתקים כל הגבורות לחסדים כמו ע"י הצדקה. וזהו: "האמון בח' – שם מדת הרחמים (ברד"ג, ג), וע"י 'ויחשבה לו צדקה', כמאמר.

אמירה נעימה

ויאמר ה' אל אברהם לך לך מארצך וגו' (יב, א) איתא במדרש (תנחומא, א): "אפילו עירובי תבשילין ג' נאשמו כביתו של אברהם אבינו, שנאמר (לקמן כו, ה) 'וישמו ממשמרתו מצותי חוקותי ותורותי' וכו', אמר לו הקב"ה: אתה מודקד במצותי ואתה יושב עם עובדי ע"ז, צא מביניהן 'לך לך מארצך' וגו'". ויש להבין מה ענין עירובי תבשילין לזה שהיה יושב בין עובדי ע"ז.

ו"ל, דהנה כתב **חמנא אברהם** (ריש סי' תקכו) שלחלכה נפסק שמן התורה אסור לבשל מיום טוב לשבת, כפי שאסור לבשל מיום"ט לחול, ומה שמועיל עירוב תבשילין לבשל מיום"ט לשבת (גם באופן שאינו צריך לתבשיל זה ביום, כגון שכבר אכל סעודה), הוא, דאמרינן הוואיל אקילו אורחיהם לבייתו – ראוי דתבשיל זה לאכילה, אם כן גם עתה ראוי לו. ומ"מ הסברה דאמרינן "הוואיל" מועילה רק בכדי שלא יהיה אסור מן התורה, אבל עדיין אסור מדרבנן, ורק ע"י העירוב תבשילין מותר גם מדרבנן.

והנה מבואר בתוס' (פסחים מז, ד"ה רבה) שאם מבשל ביום טוב סתוך לשקיעת החמה, שוב לא שייך לומר הסברה "דלמא מיקלעי אורחיהם", כי אפילו אם יבואו אורחיהם לא תהיה להם שהות לאכול ביום"ט, על כן צריך להקדים ולבשל מיום"ט לשבת בכדי שתהיה שהות לאכול ביום"ט, עכ"ד חמנא"א.

נמצא שבמקום שלא שייך שיבשל ביום טוב עבור אורחיהם, כגון במקום שנמצאים רק נכרים, לא יועיל העירוב תבשילין. וממילא יובן דברי המדרש, שאברהם אבינו קיים כל המצוות, אפילו דרבנן, לכן א"ל הקב"ה: אתה מודקד במצותי ואתה יושב עם עובדי ע"ז, צא מביניהן 'לך לך מארצך' וגו', כדי שתוכל לקיים גם מצות עירוב תבשילין.

ואעשך לגוי גדול ואברכך וגו' (יב, ב) פירש"י: "ואברכך – בממון; דבר אחר וכו' ואברכך – זה שאומרים אלקי יצחק".

הסתכלות הצדיק בדבר רע – מהפכתו לטובה

ויאמר אברהם אל שרי הנח שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך וגו' (פס, ה) ותרומה: "כדתקין בעיניו".

נוכל לפרש על דרך העבודה, דהנה מיד אברהם היתה עין טובה (אבות פ"ה מ"ט), ואברהם היה מופל לשרה בנביאות (עי' רש"י לקמן כא, יב), "ובלי ספק למדה שרה אמנו המדה הזאת מבעלה שיהיה לה עין טובה" – שהיא היפך מדת עין רעה, וכשם שעין רעה גורמת לדבר טוב שיתהפך לרע וכמ"ש (כ"ט ק): שרב נכנס לבית הקברות וראה שרק אחד מנאמא אנשים מת בזמנו וישאר הצ"ט מתו מעין הרע, כן עין טובה מהפכת כל דברים רעים לטובה, "וכמו שמצינו שההסתכלות בפני הצדיק הוא ענין גדול ומועיל לקדושה (עי' מ"ש במדורנו ג' ר' ורלם), וכמאמר חז"ל (הוריות יב): 'וכי יתביתו קמיה ורביכו' חזו לפניהם, דכתיב (ישעי' ל, ב) והיו עיניך רואות את מוריד', כן ההסתכלות מהצדיק על פני תלמידיו מועיל לתקן אותם".

והנה, כשאברהם שרה אברהם שהגר מולדות בכבודה ומקלט בכבודה אמר לה: "עשי לה **הטוב בעיניך**", כלומר עשי ותתקני אותה (עי' רש"י לקמן יח, ה) בעיניך הטוב, היינו תהפכי את כל הענינים הרעים שבה לטובה. "אבל האמת הוא, שההסתכלות מהצדיק מועיל רק כשהתלמיד והמקבל מכניע את עצמו תחתיו, וזוהו הוא מוכשר לקבל קדושת השפעת הצדיק בהסתכלו עליו", אבל הגר שהתנאה ודמתה בעצמה שהיא צדקת יותר משרה, וכמאמר חז"ל (הובא ברש"י פסוק ט) שאברהם: שרה זו אין סתרה כנלויה, ולכן לא היה אפשר שתקבל השפעת הטוב מראיית שרה, ולא עוד אלא שבה שהרהרה אחר שרה אמנו, נתהפכה ראיית שרה בעיניה הטובה – לרע, וכמאמר חז"ל (הובא ברש"י פסוק ט) שהכניסה עין הרע בהגר, "והחילה לומר על שרה אמנו כן בפשטות, אלא כדברינו, שזוהו שהגר ולולה בכבוד שרה ותבן אותה בלבה... כזה המחשבה המושכת עליה רע והפכה עין הטובה שבשרה – לרעה".

ישמח ישראל (עניניש)

* עי' לקושי אמרים' תניא באגרת הקודש פ"א: 'אברהם ישראל ריש פרשת וארא ומ"ש במדורנו ג' תלו'.

יש לקשר שני הפירושים על פי מה שאמרו חז"ל (תנא"ר פ"ט) שיעקב ועשו התחלקו ביניהם, עשו נטל בחלקו את העוה"ז ויעקב נטל בחלקו את העוה"ב. והקשו, אם כן היאך הותר לנו להנות מן העולם הזה, שהוא חלקו של עשו (ע"ש). ועי' נחלת בנימין מצוה קטב סי' כז, פ"נ דוד' להרחי"א פ"ר וישראל את יא: 'נעום אלימך' פ"ר בלק עה"פ כי לא נחש ביעקב, ובמדורנו ג' תלו'.
אלא צריך לומר לפי מה דאיתא במדרש (ברד"ג, ג) על הפסוק: "ויקח בידו את האיש ואת המאכלת" (לקמן כב, ו) – למה נקראת סכין מאכלת, לפי שכל אכילות שישאל אוכלים בעוה"ז אינם אוכלים אלא בזכות אותה המאכלת, ע"י"ש.
וזהו שפירש"י: "ואברכך – בממון", ואם תקשה, הלא העולם הזה שייך לעשו. על כן הביא: "ואברכך – זה שאומרים אלקי יצחק", כלומר, שבזכות עקידת יצחק הותר לנו להנות מן העולם הזה.

יד אבי שלום
כי אמרה הנח חלום ראיתי אחרי רואי (פס, יב).

מצינו בנמרא (נישין פו): שהרואה דמות אדם – המושך בבזר) ויש לו בבואה (צל) דבבואה, אין לו לחשוש שמה הדמות היא של שד, כי אף שהשדים יכולים להידמות לאדם, וגם להם יש צל, אבל צל של צל אין להם, ע"י"ש.

עוד איתא בנמרא (פגילה ג): אסור לאדם שיתן שלום לחבירו בלילה (דהיינו: חז"ל לעיר, היבא דשכניו מוקין. תוס' שם ד"ה חיישין) – חיישין שמה שד הוא, מלבד אם הלה מוכיח שם שמים, דגמירי שאין מוציאין שם שמים לבטלה, ע"י"ש. ולפי זה תמוה, היאך דברה הגר אל המלאך שמצאה במדבר, והלא לא הזכיר שם שמים (כי היו שם ד' מלאכים, כמ"ש רש"י פסוק ט, ופסוק יג) ורק המלאך הרביעי (פסוק יא) הזכיר שם שמים. ועל כרחק צריך לומר שראתה בבואה דבבואה של המלאך.

וזהו שאברהם: "הגם הלום ראיתי אחרי רואי", כלומר אחר לו שאברהם לי, ראיתי עוד צל שלו, דהיינו אחר הבבואה שלו, ועל כן הבנתו שהוא מלאך. **ישמח משה**

יתרון דעת

מלבושי וחפצי צדיקים/חשיבותם וסגולתם (ג)

... והנה ידענו כי דוד ע"ה חרד מאוד ליגע במשיח ה' – שאל המלך: "ש"א כה"ו, ו) **חשש ב' אין קדושה בבגדי הצדיק כי הם רק נרתיק לקנקן**, לכן ו"ויקם דוד ויכרות את כנף המעיל אשר לשלש"ל" (שם פסוק דו) "כנף מעיל" גימטריא "קנקן", אך באמת קי"ל (שבת קי"ז) "מצילין תיק הספר עם הספר", לכן לא חממוהו בגדיו (מ"א א, א), **כי אין החמימות בבגדי הצדיק בשמיות עמ"י טבע**, כמו שאינו נהנה ממאכליו כי אם משפע עליון השופע עליהם, כמו שהעיד רבינו הקדוש ע"ע שלא נהנה מעולם הזה אפילו באצבע קטנה (כתובות קד). כי כל חייתו היה מעין עולם הבא, כן הוא הותעלת בבגדו הירוקות, וכאשר ריד לא חשב כן, על כן לא חממוהו הבגדים.

חגית מנחם (פ"ר ח"י שרה, בהפטורה, עמ' צז)
אנכי עשו בכורך (בראשית כו, טי), ו"ל לפי מה שכתוב בספרים **שיש בלבוש צדיקים קדושה ללבוש אותם**, אם כן גם בהיפך, כן ועל ידי שהיה ליעקב עכשיו בגדי עשו היה נכון להוציא לשון (ד-לומר: 'איני עשו בכורך') דמשתמע לתירו אפי' **תורת משה** להחז"ס (פ"ר תולדות, עמ' קד)

אודות שאלתו על אמת מיד חלול שהיה מנח על שלחן הטהור של **כ"ק אורח"ר הרה"ק ר"י מבעלזא ז"ע**, וניתן לו, שהוא חביב בעיניו עד לאחת, **יתר מן מלא נוח**, ונפשו בשאלתו אי רשאי למכור עם החמץ בשטר מכירה וכו', אבל לדעתו אפילו אי נמצא כהפוסקים דררצה בקיומו בחמץ לא מיתסר, מכל מקום ג"ל בה"ל אידי דחביבא, **הואיל היה מנח על שלחן גבוה של מרז'ל, נכון לקיים ב' מצות שריפת חמץ**, הבאי דאמרינן בהרבות דף ל"ט ברי"א ור"א כי הוי מנחמ' לזר ריפתא דעירובא הואיל ואיתעביד בה מצוה חז"ל ליתעביד בה מצוה אחריתא, בפרט לפי מה שמתבאר בס' מנחות חנוך (מצוה ט) ולדעת התוס' חז"ל שריפת חמץ מצוה שצריך לקיימו בקום ועשה, ואי לית ליה חמץ צריך להדר אחר חמץ כדי לקיים מצות ביעור, אם כן בודאי נכון לקיים מצות שריפת במאי דאיתעביד ביה מצוה אחריתא.

ש"ת שיענת הברסם (א"ח"ס סי' קרב)

... ושמעתי כמה מתחסדים, כשיש להם שיירי מנחות מ"ב חלות של צדיק אחר מוכרין אותו עד אחר הפסח, ולבאורה זה ודאי רוצה בקיומו דזה הגלוסקא יפיהה שבגמרא, אך ו"ל כיון דאין דעתו לאכלה ומחזיקין אותה **רק לשמירה ולזכירה, החמץ שבה בטל מעצמה**, ועובדא ידענא דרבינו **הק' מראחטק ז"ע** היה מוכר פעם א' גלוסקא יפיהה מלחם הפנים של **הגה"ק מחז"ר יצחק אייזיק מוירטשוב ז"ע**, ונהניאנא בילדותו, בשנת תר"ח, שהיה צרה בעולם רח"ל ונסע מורי הרב **ר"י פאלק** אלוף נעורי ז"ל עם פריון נפש אל **הרה"ק מחז"ר מפרימישלא ז"ע**, ונתן לו לחם וצפתת מים לתלות בבית האיש המוכר שבעיר, ואמר: כתיב (שמות כג, כה) "וברך את לחמך ואת מימך היסוריות מחלה מקרבך", וכן עשה, ותולדו ויהי בבית דודי הרב ולח"ה, וכאשר פתר לנו כן היה. והנה מי יערב לבו לגשת לאכול זאת אשר חיים למוראיהם תמיד, ובודאי בטל ומבוטל ממנו כל ענין שאור וחמץ, והוא רק בחינת מן ולחם חזירים וכו'.

ש"ת חלולא רבי להאנן מניחין זצ"ל (סי' כה, לו): וע"ע בענין זה בשו"ת 'אבני זכרון' ח"א סי' כה ובס' 'דברי חנה' ח"א עמ' כב, ובהגרש"פ אגודת אבות (אפאפ) אבות בשם הרה"ק רש"א מראצפערט זצ"ל)

שמעתי מהחז"ר ש' שלום מגרידינג (בהרה"ק רבי מאקריב בן מרן שלום מבעלזא ז"ע) שדרדור **הרה"ק רבי יהושע מבעלזא ז"ל** היה לו סכין של מילה בירושה מעובד אביו הקדוש זצלה"ה, ולא היה משתמש בו בלברית מילה, רק עשה לעצמו כח חרש, והיה לפלא בעיני החסידים, ושאלו אותו על זה, אמר להם הרה"ק, כי מצינו אצל יהושע שאמר לו הקב"ה (שמות ה, ב) "עשה לך חרבות צורים ושוב מול את ישראל שנית", והרי לכאורה עדיין לא עברו יותר מארבעים שנה מאז מל משה רבינו את ישראל, ומסתמא היה לו עוד הסכנים של משה רבינו, ולמה אמר לו הקב"ה לעשות חרבות צורים, אלא מכאן ראיה, **שכלי של מצוה צריך להשגיח בעיקר שיהא חרש ויפת חר וחלק, ולא שייך להתחשב בזה ששכלי הוא ירושה מצדק, כי העיקר שהשכלי יהיה טוב, ודבר נחמד הוא**.

חמדת גנזה (ח"ב עמ' עת, וראה בשו"ת 'ציון לנפש חיה' להגר' נתן נטע לייטער זצ"ל ראב"ד לבוב וסי' יח) – שהביא ד"ת זצ"ל מ"ק מה"ש ז"ע שאמרים בעת שהיה שאלה על תפילין של בעל האור פני משה ז"ע, ע"ש)

שמעתי מאחד שהיה לו פרשיות יקרים ישנים והיה עליהם שאלה על אותיות פרידות, ושאל **למנח הגה"ק מחז"ר מבעלזא זצ"ל** הכשרים, ואח"כ אמר שמצינו טעמא לא חזיקין באין הגה"ק (מ"ק מה"ר"ש מבעלזא) שם מפרשיות ישנים יקרים, כי צריכין להקל בהם ואדם צריך להתפלל בתפילין בשנים לבחתי'לה.

וכן סיפר לי הסופר מומחם ר' זאב נ"י מפרעמישלא, שפעם אחת ביקר פרשיות **להגה"ק רבי אליעזר מקאמנא זצ"ל** והיו פרשיות של **רבינו משה ספרא רבא מפשעווארסק** זצ"ל ותיקן בהם הרבה נפדרים, וכאשר החזירם לו שאלו האם כשרים, והשיב הסופר: הלא המה תפילין של ר' משה, ואמר, אם כן איננו רוצה, כיון שאינם כשרים רק לחיותם פרשיות יקרים, ואמר להסופר הנ"ל לכתוב לו פרשיות, שאם היה צריך להתפלל בפרשיות של ר' משה היה בדורו (ש-להרה"ק מפשעווארסק), עכשיו שהוא בדורו – יתפלל בתפילין שלו.

יומא דנשמתא

רבינו אשר ב"ר יחיאל זי"ע – הרא"ש יומא דהילולא ט' מרחשון (ה'פ"ה)

המאור הגדול רבינו אשר ב"ר יחיאל, הרא"ש זי"ע, "רבן של גלות החיל הזה אשר מכנענים עד צרפת וספרד רובו הגולה קבלוהו לרב עליהם" (שו"ת יבי בצלאל אשכנזי סי' כב), נולד באשכנז בערך בשנה העשירית לאלף השישי (ה'יא), לאביו הגדול רבי יחיאל (ש"יכ"ח מאד" שהיה חתן רבינו אלעזר ב"ר נתן - הראב"ן, הגרחי"א ב"שם הגדולים. וראה אודותיו במדורו גל' קמה) בילדותו קיבל תורה מאביו הקדוש, וכשתנייתם ממנו למד אצל אחיו הגדול רבי חיים (יו"אני הייתי מבדק ברכה אחת בילדותי, כי כן שמעתי ממורי אחיי רא"ש, הלכות קטנות, הל' תפילין סי' יד). לאחר מכן נסע ללמוד תורה בוורמייא שבצרפת, אצל רבו המובהק קדוש מעונה רבינו מאיר ב"ר ברוך - המהר"ם מורטנבורג, אשר אהבו אהבת נפש (עד שבתשובתיו קורא לתלמידו בשם "מורי ה"ר אשר") והעריך את ערכו הרם (ראה שו"ת רבי מאיר ב"ר ברוך סי' קנז שמבקש מתלמידו הרא"ש, בעת חליו, שיתפלל לרפואתו: **"והעתיר בערי, מובטחי בתפלתך זכה שתעשה פירות ומייר פיותי"**). בצלו הקדוש חסה ובשיבתו הקדושה הגה גם יחד עם חבירו רבינו מרדכי ב"ר הלל - בעל המרדכי זי"ע.

כשנאסר רבו בבית האסורים, בשנת ה'א' מ"ו, נחלץ הרא"ש ופעל ועשה גדולות ונצורות למען פדונו ושחרורו עד כדי מסירות נפש, אך לבסוף נצחו אראלים את המצוקים, ובי"ט אייר ה'א' ניג שבק המהר"ם חיים לכל חי. רבינו המהרש"ל כתב עליו ב"ים של שלמה" (גטין פ"ד סי' ס) ש"לא היה כמותו בדורו בתורה ובחסידות", ובחקדמה למסכת בבא קמא כותב: "... ואיש עניו וטהור אשר אין באחרונים כמוהו - מהר"ם מורטנבורג נקרא, והעמיד תלמיד אחד שכמעט מלא את מקומו מרנא ורננא **רבינו אשר**...". (מקרא אודות המהר"ם מורטנבורג זי"ע ע"ה).

בגלל המצב הקשה של יהודי אשכנז, ובשל החשש שגורלו יהיה כגורל רבו, החליט הרא"ש לעזוב את ארץ מולדתו, וכפי שכותב המהרש"ל: **"שמעתי שהיה בדעת אותו הצורר לתפוס גם הרא"ש תלמידו, ונודע לו וברח לטוליטילא וניצול ברחמיו וברכו חסידיו"** (ה"ש גיטין ס"ש).

רבינו יחודת בן הרא"ש מאריך בצוואתו הידועה אודות סיבות לגלוגי ונודדי אביו הק', ומספר שם כי "בשנה הראשונה שבא נ-לספרד), שלחו לו כתב מהקונסיגנו של העיר שהיה שר בה, שיתחור אל ביתו, ושהם ישלחו חמשים שרים לקראתו עד תחילת אשכנז ושהיו נותנין לו כתב בטחון מן המלך" - ונתון טעם למה הפצירו בו כל כך שיתחור לארצם - "לפי שהיו מכירין חכמתו ומעלתו, וכל ענייניהם היו עושין בעצתו. ומפני הגזירות המצויות של אם רצה לחזור... ומאת ה' **היתה אל העמיד תלמידיו רבים בארצות ספרד, צדקה ה' עשה במצותיו עם ישראל, כי לא היו בארצות אלה פירושים מדוייקים, ואם עלה לתלמוד פירושים ופסקים, ובכל מקום אשר פירושינו ופסקינו יגיעו, חוקי הא' ותורותיו יודעו**..." (דפוס בספר "צוואת מאוני עולם חי"ב, פלדלפה תרפ"ז).

ואכן לאחר נדודים רבים ומסע מייגע הגיע הרא"ש, בראשית שנת ה'א' ס"ה, לספרד, ושם חבר להרשב"א. עד מהרה הוכר כאחד מגדולי הדור, והוכתר לרבה של העיר הגדולה טולידו. תוך פרק זמן קצר יסד שם ישיבה גדולה ועמד בראשה כשתלמידים רבים נהרו אליה לקבל בה תורה מפיו הרב הדומה למלאך ה' צב-אות, אשר באור תורתו האיר לארץ ולדרים עליה. מצודתו היתה פרוסה על פני רחבי תבל, ומכל קהילות ישראל פנו אליו בשאלות אליבא דהלכתא בחיותו מפורסם כעמוד ההוראה, עד שמרוב סירדא היה צריך לצמצם במתן תשובות, וכפי שאנו מוצאים בדבריו שכותב לאחד: "לולי אהבתך אלופי יקירי שאני י"ר יעקב אל הייתי נזקק להשיבך כי אני רגיל להשיב כי אם לדיינים..." (שו"ת הרא"ש כ"ל ז' סי' י).

במשך ימי חייו לחם בעזר חזק כמות מוציר הדיוע לנו על חכמת הפלוסופיא וחכמות החינוך, וכפי שהדברים גם במטבאים בכמה מקומות בחיבוריו. וכך כותב במקום אחד: "תהלה לא-ל חנני אלקים ויש לי כל בסברא אמיתית של תורת משה רבינו ע"ה ככל חכמי ספרד הנמצאים בימים האלה, ואע"פ שלא ידעתי מחכמה החיצונית שלכם, **ברוך רחמנא דשייבן מינא**, כי בא האות והומפת להדיח האדם מיראת השם ותורתו..." (שו"ת הרא"ש כ"ל נה ט' ו). ובחמשך שם: "... ואע"פ שאינו תלמיד תלמידים אחרונים של רבי אשר ע"ה, אתה צריך לשמוע לי, ואני אפשר לך לחלוק עלי אם לא שתסתור דברי בסברת וראיות ברורות. ואין שומעין לך כמה שתלית הדבר כמה שאינו בקי בלשון ערב ואין לי כלי אומנות, כי בכלי אומנותך נצחתך".

אך מן המותר להאריך ולפרט בזאת הברכה אשר השאיר אחריו הרא"ש, הלא המה חיבוריו הקדושים - פסקיו, פירושיו חידושיו והתנהגותיו (אחרות חיים) - על כל ענפיהם, הלא תורתו היא מאירת עינינו ודרכה עד סוף כל הדורות. במשך כמנינים אשר... ונפרט מעט מוציר הדיוע לנו על שמונת בניו הגדולים, ואלו הם: א. רבי יחיאל - (שהרא"ש היה "יעומד מפניו כשהיה נכנס לבית הכנסת, כי היה אומר שהוא יותר חכם ממני" (ע"מור השכחה). אחיו בעל הטור מביא הרבה מדבריו ושיטתו בהלכה. לדאבון לב נפטר בדמי ימיו, ולא השאיר אחריו בניו, ומסופר ש"יבא בחלום לאביו לאחר מותו ואמר לו: ראי הייתי להיות מבני עליה, אלא שדחפוני מפני שלא היו לי בנים" (נ"פ"ה ענף' להג"ר שמואל יפה אשכנזי, על מ"ד"ר איכה פ"ג פסוק ז); ב. רבי "הסה"ד" רבי שלמה; ג. רבי יעקב "הטור"ים) (מאמר אודותיו במדורו גל' קל. שם הבאנו דברי עדותו של המלך המעיד להבית יוסף, כי למעלה בשמים מכנים את הרא"ש ואת בנו רבי יעקב, בשם: **"אשר קדושי"** (הקדוש) ו**יעקב דחילי** (היורא). ד. רבי יהודה. סבל כל ימיו מחולי עיניים קשה. לאחר פטירת אביו, מילא הוא את מקום אביו בטולידו כדיון רב וכראש ישיבה. נפטר י"ז תמוז שנת ק"ט"ה. רבי אליקים. ו. רבי משה. ז. רבי אליעזר. ח. רבי שמעון. כולם ברורים כולם קדושים כולם טהורים. מלבד אלה, היה לו להרא"ש עוד ליד אחד, ושיכלו בצעירותו, ועד בהיותו באשכנז כ"ב ח' א; טור יו"ד סי' שט"א), וכן שתי בנות.

רבינו הרא"ש, השיב נשמתו ליצורה ביום ט' יוניא: (ט"ו) לחודש מרחשון שנת ה"א פ"ח ליצירה (יו"א: ה"פ"א), כשהוא זקן ושבע ימים.

יחביר רק לעצמו

"אין לנו אלא מה שמוצאין אנו בחש"ס, אם אדם חשוב מרוב ענותנותו ופרישותו אינו רוצה לסמוך על עצמו לעשות מעשה, **ינהג מדת פרישותו לעצמו**, אבל לא יתן ליתכב בספר לחורות בו לדורות הבאין, כי מציעו הרבה בחש"ס שחשו חכמים לתקנת ענותות וחקילי מאד. כל שכן שלא יורה אדם להחמיר מדעת, אם לא שיביא ראיות ברורות מן השי"ס".

רא"ש (נדה פ"א אות ג)

וכן שמעתי שהקפידו על זה, להתפלל בתפילין שכתב סופר שבזמנו, **מן הגה"ק מהר"א מזידיטשוב זצ"ל ומן הגה"ק מהר"ש משינתי זצ"ל**. ומהו תראה שאין להעמיד יסוד במה שנמצא בספרי היראים דבר מה שהוא נגד הלכה, שהרי אביו מן הגה"ק ור"א מקאמנאן) בספרו (היכל הברכה פ' עקב, ע"ג) מיקל בתפילין יקרים, ובנו ה"ל לא עבר עובדא כוחתיה. וכן שמעתי שהביא לו אחד ס"ת שכתבו ע"ה החונם "היכל הברכה" של אביו, ולא קיבלו. ואמר שגם אביו מן הגה"ק זצ"ל לא עבר עובדא כוחתיה. **דך השובה ויחירה** להג"ר שלום יוסף קליג זצ"ל מנגנאס (בהוספות לסי' ז)

הגה"ק ר' שמעון סופר זי"ע אב"ד קראקא ובעל ה'מכתב סופר' היה לו מקל מאביו בעל **ה'חתם סופר' זי"ע**, ועל מטה זה אמר החת"ס לבנו שזוהו "מטה משה", הרבה ניסים נעשו לי על ידו, ולמטה זה זכה בעל ה'מכתב סופר' בחלוקת הירושה, ומובן שהיה המטה הזה חביב אצלו עד מאוד ורפץ שאין לו תמורה. ופעם אחת כשנסע לוינה בתור ציר שכח

עמו, ובלבד שישימו שלשה שמאים הספר, ואם יפחת ויתקלקל שישלם השואל הפחת על פי אותם שמאין ויתן משכון בכדי שומת הספר".

שו"ת הרא"ש (כ"ל צג סי' ג)

למה עלה ל"חמישי"?

"רבינו הרא"ש היה מנהגו לעלות לחמישי בכל שבת, מפני שהיו כאלה שלא היו רוצים לעלות לחמישי, לכן ביקש הרא"ש שיתנו לו חמישי".

ראש לכל ישראל

מה שכתב הטור בכל מקום "ואדוני אבי הרא"ש", ולא כתב 'אבי מורי' או 'ואדוני אבי ר' אשר זצ"ל" (וזכירו בלשון צח במלת כבוד ושבו 'ואדוני אבי הרא"ש זצ"ל' שהוא ראש לכל ישראל"). **ים של שלמה** (קידושין פ"א סי' סה, ע"י"ש)

היסח הדעת – מהזף

"... כשתננמנס, אין כאן היסח הדעת, כי הוא שוכח הבלי העולם, ואין כאן קלות ראש".

רא"ש (ברכות פ"ג אות כח)

"חזור בך ואל תטוש תורת משה רבינו"

"על שלא רצה לשוב מאולתו מענין העירוב. אתה רבי יעקב ברבי משה בדאליטאיס, כבר כתבתי לך על ענין העירוב, שנהוג בכל גלויות ישראל להתייר מבואותיהם המפושלים בין הכותים בצורת תתח, ואתה אסרת אותו לקהל פריישי, וכתבת לי ראיותיך, ואני הודעתך שאין בהם ממש. והזהרתך שתחזור בך, ותאמר לקהל שיתקנו מבואותיהם כאשר הורגלו עפי' גדוליהם. והנה הוגד לי שאתה עומד במרדך, ואתה מכשיל את הרבים בחול שבת, לכן אני גוזר עליך, ואתה שיתן לך כתב זה בעדים, שתתקן המבואות המפושלים לרשות הרבים, של כותים, בצורת תתח, תוך שבועיים אחר שתראה כתב זה, ואם לא תתקן המבואות כאשר כתבתי, אני מנדה אותך. **ואם היית בימי הסנהדרין היו ממייתין אותך, כי אתה בא לעקור תלמוד שסידר רב אשר, ולחלוק על כל הגדולים שהיו עד היום הזה, אותם שזמנו זצ"ל, ואת אשר המה חיים עד הנה**. לכן חזור בך ואל תטוש תורת משה רבינו ע"ה".

שו"ת הרא"ש (כ"ל כא סי' ח) (ראה שם בהמשך בס"ט) מה שכתב ל"החכם רבי יעקב סי"ט בר יצחק ט"י"ז, אודות "הכתב ששלחתי לאותו חסד מות, ואתה ואחר תנוס לו, ואם לא יחזור בו אני מורה בך ואת כל הקהל שיהגו בו נידוי, באותו המשוגע יעקב ב"ר משה, וירחקוהו ויבדילוהו מעדת ישראל. **כל דבר זה צריך חיזוק, שלא יבא כל שוטה חסר דעת לבטל תורת משה רב"ה**", ואם יעמוד במרדו, ולא ינהוג דין מנודה בעצמו, אני גוזר עליו במצות אדונינו המלך יר"ה, שיתן אלקי ז"ו למושל העיר. ואני גוזר עליך, רבי יעקב, שתמסור כתבי זה למושל העיר, שיגבה ממנו קנס הנוכר, ואם כל זה לא יועיל, גוזרי עליך שתודיער הכל. ומצוה לנדותו בכל קהילות ספרד, וגם ידונו אותו למות בדיון זקן ממרה, כי אני חייבין למסור נפשותיו על תורת האלקים, ולבער עושה הרעה מקריבנו. ואתה שכלם לוכד ארץ שלום, כנפש דורש שלומך וטובתך, **אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל**".

בן י"ג למצות – הלכה למשה מסיני

"וששאלת מאין לנו דבן י"ג שנה ויום אחד הוא בר עונשין אבל פחות מכן לא, דע כי **הלכה למשה מסיני הוא**, והוא בכלל שיעורין' - שחר הלכה למשה מסיני (טוכה ה'), דשיעור וקצבה לכל דבר נתן למשה בעל פה".

שו"ת הרא"ש (כ"ל טו סי' א)

ימנע מלהשתדל בדיון מרומה

"... היילך, אין לנו כח לפסול את השטר מכח הראיות שהבאת, ואם יראה לדיון שדיון מרומה הוא, ימנע מלהשתדל באותו הדיון. וכן אני עושה, כשמביאין לפני שטרות ישנים, אני חוקר ודורש להוציא הדיון לאמיתו, ואם אני רואה באומדנא דמוכח שהדיון מרומה ושקר, אני אומר שא"ל לשום דיון משיאל להשתדל בדיון זה, וזה אני כותב וחותם ונותן ביד הנבל" (שו"ת הרא"ש (כ"ל סח סי' ב)

תורת אמת

"... הריני כתבתי דעתי, ומעיד אני שמים וארץ, שאני חוקר וחופש וחוטס לבטל דברך, אך אם הייתי יכול לקיימם, היו חייבים עלי מאד, אך מה אעשה, תורתנו תורת אמת, ואין אדם רשאי להחנניק בה...".

התענד	יתרגו דעת

הרה"ק **מהר"צ'ה מזידיטשוב** זי"ע היה לו זייגערל (-שעק), והיה דרכו בקורש למשמש בהזייגערל כמה פעמים בעת עבודתו הקדושה. פעם נתקלקל הזייגערל שלו ומסרו לאומן, ובינתיים נתן האומן להרה"ק מזידיטשוב זי"ע זייגער של הרה"ק **מקאסוב** זי"ע בעל **אהבת שלום**, שהיה אצלו, והרה"ק מזידיטשוב זי"ע בעת עבודתו השתעשע בזה הרבה והביט עליו הרבה, ואח"כ שאל להאומן: של מי הזייגער הזה. וענהו כי הוא של הרה"ק מקאסוב זי"ע. או ענה רבינו צבי: עתה נתיישב לי מה שהרגשתי בעת עבודתי הארהה עצומה ונפלאה אין די באר, ורואיתי כי הכלי הזה הוא מלא מכל מיני יחודין שבעולם אחרו כי השתמש בו הקדוש עליון דב"ל.

עשר צמצויות (מע' הרה"ק מקאסוב זי"ע אות ת. וע"ש בהג"ה ש' בזה"ל: "כן מובאר בזה"ק פ' תצא ברע"מ ורעו!); ובארתא דשכינתא תמן כמה סגולות תמן וכו', כגונאג דשרה קב"ה נטיר לה בגין שכינתא דרדה עמה, נטיר לה מפריה **ואמילא לבישה ותבשטיהה בבבלו שוי קב"ה סגולות בגין שכינתא וכו'**. יער"ש)

דברות חיים, ראדושיץ (עמ' ג)

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת עירובין

"חוקה שליו עושה שליחותו" – האם גם במצות משלוח מנות?
אחד מכללי השליחות הוא "חוקה שליו עושה שליחותו", ובמאמרנו (עמ' סד.):
"האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם, ומת שלוחו, אסור בכל הנשים שבעולם",
שהרי "חוקה שליו עושה שליחותו", אך היות ואין אנו יודעים איזו אשה קידש, לכן
נאסר המשלוח בכל הנשים שבעולם, כי שמא זו היא קרובת ארוסתו שקידש השליח.
הנהגה, בסוגיין (לכ) מצינו מחלוקת אם סומכים על חוקה זו גם להקל, רב נחמן אמר, בשל
תורה – אין חוקה שליו עושה שליחותו, כי שמא נתעצל השליח, והרי הוא ספק עושה
ספק אינו עושה, ולפיכך רק לחומרא אומרים חוקה זו; ובשל סופרים אומרים חוקה
שליו עושה שליחותו, שאפילו אם לא עשה שליחותו אין האיסור חמור (רש"י ד"ה בשל
סופרים). ורב ששת אמר, אחד זה ואחד זה חוקה שליו עושה שליחותו.

נושא זה מובא בסוגיין לענין עירובי תחומין שהוא מדרבנן, שסומכים על שליו
שהניח את העירוב, וכן נפסק בשו"ע (א"ח סי' טז). אכן בשל תורה, נקטו רוב
הפוסקים – כרב נחמן – דאין חוקה עושה שליחותו לקולא (עי' תורה רב ששת בשם ר"ת;
רמב"ם פ"ד מהל' תרומות ה"ו ובמהר"ל קרקוס שם; שו"ע יו"ד סי' שלא סל"ב; שער הציון סי' טז
סקמ"ה). ויש פוסקים שכ' שבאופן שהמשלח יבוא לידי עבירה אם לא יעשה השליח
שליחותו, סומכים על חוקה זו אף להקל – גם בשל תורה, דקיי"ל מחלוקת זו כרב
ששת, וגם רב ששת שסומך על חוקה זו בשל תורה, לא אמר את דבריו כי אם באופן
שהמשלח יבא לידי עבירה אם השליח לא ימלא שליחותו, ואילו בשל סופרים סומכים
בשל ענין להקל – שחוקה שליו עושה שליחותו (עי' תוס' שם בשם הר"ש, וכ"כ הרא"ש עירובין
ב"ב תש"ו מדר"ם דפוס פראג סי' שפ; תש"ו מיימוני הל' קנין סי' כג; וביד"ר שם הביא הרמ"א דעה זו
בשם ר"א). וע"ע שו"ת נוב"א אה"ע קמא סי' ב – דעה שלישית בדעת הרמב"ם.

ולפי האמור דנו הפוסקים (שו"ת האלה לך שלמה א"ח סי' שפג; אהרע"ז ח"ג סי' עג; שו"ת
חלקת יעקב א"ח סי' לרה; שו"ת עגת אליהו סי' לא; שו"ת יביע אומר ח"ט סי' עז) לענין עושה
משלוח מנות הבעשית על ידי שליח, האם יש לו להשלים לסמוך על חוקה שליו עושה
שליחותו, או שמא עליו לברר אם הגיעו המנות לידי חבירו. יש שהחמירו בזה (עי' שו"ת
האלף לך שלמה שם), ושאר הפוסקים צידדו להקל.

והנה, לכל הפוסקים שבשל סופרים קיי"ל חוקה שליו עושה שליחותו, הרי במושלכ
ראשון – במצוות ימי הפורים שהן מצוות דרבנן, אין צריך לברר האם הגיעו המנות ליעדן.
ברם, יתכן שמצוות ימי הפורים נחשבות כדין תורה, והוא מחמת הכולל ש"דברי קבלה –
כדברי תורה דמי", ומצוות ימי הפורים הלא הן כתובות בבתי קודש וראויות להיחשב
כדברי קבלה. ובאמת בדבר זה נחלקו הראשונים: **בעל המאור** כתב (ספ"ק דמגילה) שימי
הפורים דברי קבלה הם, מפני שנכתבו בספרי קודש, וכן מצינו בעוד ראשונים (עי' ר"ן מגילה
ספ"ק ובר"ה ספ"ק; רא"ש תענית פ"ב סי' כ; מרדכי מגילה פ"א סי' תשע; בשם רש"י: ארצות חיים הל'
מגילה סי' טז; וע"ע שו"ת אורח תרצ"ו סי' טז שם סי' תרפ"ו; פרי"ה סי' תרפ"ו; ורא"ש ח"א ספ"ב)
תענית חלק עליו, "דלא מיקרי דברי קבלה אלא מה שנאמר על פי נביא, ומגילת אסתר לאו
על פי נביא נאמרה". ובמה דינים נקבעים על פי שאלה זו, כגון ספק קרא מגילה ספק לא
קרא – כדבר **הפמ"ג** (סי' תרצב שמש"ק סק"ה) דאפשר לא נימא בזה ספק דרבנן לקולא. מאחר
שהיא מדרבי קבלה. וכ"כ **הגאון היר"א** ב"עיר און" (מע"א אות צו) לענין מה שאמרנו (מגילה
ב:). "אמר רבי יהודה, קטן הייתי וקרייתיה (א-ת המגילה) למעלה מרבי טרפון חקנים בלוד,
אמר לו אין מביאין ראייה מן הקטן", ולכאורה באיסור דרבנן – קטן נאמן להעיד בגדלו מה
שרא בקטנו (כתובות כח). אלא, כי דינו כדברי קבלה שהם כדברי תורה, ולכן אין מביאין
ראיה מן הקטן. על פי זה יש לומר שבמצות משלוח מנות לא נסמוך על חוקה "שליח עושה
שליחותו", מאחר שדינה כדין תורה. אמנם, הרבה ראשונים (עי' רש"י מגילה ה' ד"ה רב
אשי; שם סי' ד"ה הא; ריטב"א מגילה ה' ד"ה גופא) מצינו דמגילת נחשבת כדברי
קבלה, הרי גם כדברי קבלה מצינו כלפי הריבה דינים שנחשב כדין דרבנן, כגון לענין ספק –
ספקין לקולא. אם כן יתכן שגם כלפי דין זה דינו כדין דרבנן, ואפשר לסמוך על חוקה
שליו עושה שליחותו.

ולפי הדעה שבאופן שהמשלח יבא לידי עבירה אם השליח לא יעשה שליחותו
סומכים על חוקה זו גם בדיני תורה, נוכל לסמוך גם לענין משלוח מנות על חוקה זו, דהא
כשאנו ממלא שליחותו הרי יתבטל השולח מקיום מצווה זו, ועבירה היא בידו.

ובעצם המצוה, יתכן שגם אם לא עשה השליח שליחותו יצא המשלח ידי חובת
המצוה. לדגל גרע מב"כ **היר"א** (א"ח סי' תרצ"ה סי' ט"ז): "אם שולח מנות לדעוהו והוא אינו
רוצה לקבלם או מחל לו, יצא", והדברים מובנים עפ"י הטעם של **בעל מנות הלוי**
במצות משלוח מנות (עי' שו"ת ח"ט סי' קצא), שהוא משום להרבות שלום ורעות, היפך
רצון הצד הצורך שאמר עם מחזור ומפורד. אם כן הסברה נותנת שכבר קיים המצוה אם
בנאבד על הדרך או לא נתן לו, שהרי גם במה ששלח אה המנות בידי השליח לבר, כבר
הרבה שלום ורעות. אכן לפי טעם **בעל תרומת היסין** (סי' קיא) שהוא בכדי שתהיה
הרווחה לבעלי שמחות, ולפי זה עיקר המצוה הוא קבלת המקבל, וכשאבד על הדרך
או לא נתן לו, ברור שלא קיים המצוה (עי' שו"ת חלקת יעקב שם).

ואמנם שומה לדעת, שבאשר שולחים משלוח מנות על ידי קטן – הבריעו הפוסקים
(חלקי' שם; יביע אומר שם) שצריך לברר אם הגיע ליעדו, כי בקטן מובאר בסוגיין שאין בו
חוקה שליו עושה שליחותו.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

כבוד ספרים - כבוד התורה (א)

א. שנינו (אבות ד: ה), **"רבי יוסי אומר, כל המכבד את התורה, גופו מכובד על הבריות"**, ופירשו:
**"כל המכבד את התורה – שאינה מניחה אלא במקום קודש, ולא על ספסל שיושבים בה בני
אדם"**, וכן פירש רבינו יונה: **"ואיזהו כבוד תורה, שלא יניח ספרים בקרקע ולא ישב בספסל
ובנכסא כנגדם בשוה"** וכו', ועי' נתיב חיים להגרי"ח פלאנז ציל"ס סי' כ (סי"א).

ב. איתא בשו"ת הק' (מסכת שבועות, פרק טז מנחות. לב.) **"בכלל כבוד התורה לכבד את הספרים ואת
דפי ספרים שנתקלקלו"**. וכן כתב בהגותו אשר"י בפרק רבי עקיבא וזה לשונו, משמע דכל דבר
הבא מקדושה א"ע"פ שנתקלקל ולא חוי למילתיה טעון גניזה" וכו'. ובמשנת חכמים למהר"ם
חאגיז צ"ל (סי' רח) האריך בענין חומר ביוון ספרים, "כי מי יודע אם מחמת זה באים גזירות
קשות על איזה קהלות, ומיתה שולטת על הילדים רח"ל, לפי שנטונים להם ספר לשחק בו
והוא משליכו לארץ כמה פעמים, ואין לך לזולז גדול מזה" וכו', עי' דברים נוראים.

ג. מכלל כבוד הספרים הוא: **החזות הספר למקומו לאחר הלימוד בו**, וזה, מלבד החסד
במניעת הטירחא מאחרים (ולפעמים אף מכשול ד"ל תעבדו בו בפר"ח) וגרימות ביטול תורה. [ונכתב
הגרי"א קוטלר צ"ל (משנת ר' אהרן ח"ג, עמ' טז) דאין לך חסרון בדרך ארץ והתחשבות עם
הסביבה גדול מזה, מלבד חשש גל שיש בושה, עיי"ש. והאמון בעל הקהלת יעקב צ"ל כתב
בוה"ל: "ודאי מדת אכזריות ורשע הוא להטיל על אחרים מה שהוא הוציא ממקומו, וכ"ש
להטיל על ת"ח השוקד על התורה את המוטל על עצמו. ודורשי רשומות אמר ברוך אשר
יקים את דברי תורתו" וכו' (קריאת דאגרות). ובס' הנפלא גנזי הקודש (פ"ב סעי' מה, ח"ג פג) מובא
שבכולל חזו"א פרסם בשעתו הגרי"ר נחום מאיר קרליץ צ"ל מודעה בוה"ל: ערימות ספרים
המונחים בהזנחה ובאי סדר על השולחנות והחלונות, הרי הם מעידים בפרהסיא על זלזול
בכבוד ספרי קודש, ויש בזה חילול ה' ותורתו הקדושה, ע"כ. וכל זה מלבד מה שגורם
לפעמים שהספרים יפלו או ייקרעו, מחמת אי הסדר בו הם מונחים, וידוע מה שהביא
הרמב"ן צ"ל על הפסוק (דברים כו, כט) "אמר אשר לא יקים את דברי התורה הזאת לעשות
אותם" מדברי רז"ל בוה"ל: "זה החזן שאינו מקים ספר התורה להעמידו כתקן שלא
יפלו", עיי"ש. ונ"ל דא"ע שדבריהם מוסבים על סיוע, מסתבר דהוא הדין בספרי קודש,
שצריך להעמידם במקומם שלא יפלו. וגם תלמיד חכם לא יחוש לכבודו ולא ימנע מלסדר
ולתקן את הספרים, כי זה הוא כבוד – שמכבד חזו"ל. כמו שאמר חזו"ל המכבד התורה
גופו מכובד על הבריות (עי' שו"ת או"ח סי' רס"א ובבא"י שם ד"ה כי זהו כבודו).

ד. **נזדמן לבית המדרש ללמוד ומצא שם ספרים שמונחים בביון גדול, וצריך זמן רב לסדרם
היטב, האם יסדרם או ילמוד? השב** על כך הגרי"ח זוננפלד צ"ל: נראה פשוט, שאם
רואה ספרים קדושים בביון, חל עליו להצליק, וקודם ללימוד, כענין כל המצוות אם אין
כאן אותו שישתדל בזה (שו"ת שלמות חיים השל"ס סי' תקסט).

ה. מכבוד הספרים, יש להזהר שנכרי לא יגע בספרי קודש ויסדרם. והוא עפ"י דאיתא
בראשית חכמה (שער היראה פט"ו) וז"ל: "כיצד, צריך להמאות ספריו ויניחם ויניעם
במקום הנחבר שבביתו, ויכסה אותם בטלית חשובה, וכמו שעושין תחבולות ותולין נטרין
באיון להניח עליהם ואוכלין לשמור אותם מן העכברים וכו', יעשה גם כן לשמור כבוד
שמים. וכשהוא מטלטלם לא יטלטלם כשאר כלים, כי אם דרך כבוד וצניעות כמטלטל
בגדי המלך בפני המלך, ולא יגע בהם כי אם בידיים נקיות, (ודברים אלו מסורים ללב"י וכו' ועי'
מ"ב סי' קמז סק"י ובכ"ה"ם שם סק"י). אם כן כ"ש שלא יגע יגע בספרי קודש ויסדרם (וכמ"ש
הב"י (א"ח סי' קסז) שאין לתת לגוי מלחם שבידך עליו "המוציא" (וכן הביא הטו"ז שם סי' יח
מהריק"ט), א"כ כ"ש ספרי קודש. [ואמנם עי' בספר חסידים (סי' רפ) מעשה בחסיד אחד
שהעדיף לתת את ספריו לכורך ויהי ולא לכורי למרות שהיה בקי יותר במלאכה, "כי
אמר אה כיצד בפרך, וכתבי (ועי' נב א) ילא יניק יבא בך עוד ערל וטמא". וידוע מהפוסק
עד כמה היה מזה ספק מרן אדמו"ר מו"מ צ"ל זי"ע נהר בכבוד הספרים, והיה נהר
מאוד בגמר עיונו בספר שלא דיבר כלום עד שהוחזר הספר למקומו בארון הספרים.
נערך ע"י הגר"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגל' הבא ע"ה

עלי ספר

דברי דוד על התורה - מאת **רבינו דוד הלוי בעל הסיורי זהב**. ביאור על פירש"י; מגלה צפונות
ונסתרות משי"ש ומדרשים, מקשה ומתוך ומפלפל בחזון ובסברות ישירות עם גדולי המפרשים, הרמב"ן,
המור"ח והגור אריה צ"ל. יצא לאור באותיות מאוירות ע"י מות הספר בני ברק תשס"ה (תרבי עמ').

אמרות ה' השלם על ספר בראשית - ביאורים מופלאים, רמוזים ודרושים יקרים אשר איזו וחבר
המח"ס רבי **משה אריה לב סמ"ל ליטש ראזענבוים** צ"ל דומ"ק פרעשבורג ומח"ס מות דירושלים.
נדפס לאשונה בלבוב תרל"ט, וכעת יצא לאור מחדש בשני כרכים ממארים ומתוספת מרובה עפ"י כתיב
על ידי צאצאי נינו מו"ה פנחס ומו"ה עזרא סמ"ל ליטש ראזענבוים וז"ל, ירושלים תשס"ח.

לוח דבר בעתו - ה"תשס"ו. אוצר בלום מחולק לחמשה מדרשים: **עיתים לתורה** - מקרא,
משנה, תלמוד, הלכה, מוסר וחסידות, דבר דבור בעתו; **דברי הימים** - מאורעות העבר וימי זכרון
לזמניהם; **סדר היום** - דינים, הלכות ומנהגים; **מעשה בראשית** - אלמנך בראיות צבא השמים;
בנינה המקדש - הלכות ומנהגים לזמן שבית המקדש קיים. [מאמר מיוחד על בקיעות השנה כ"ה, ועל
דחיית בטי"ו תקפ"ח הדירה, ועוד]. נערך ברוב כשרון בידי הרח"ג מרדכי גוט ב"ב. נוסף ומחובר
לו שער **זמנים בעתם** - לוחות זמנים מדויקים לערי אי"י וחז"ל.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אליעזר נחום אדלף הי"ו לרגל שמחת ניסויא בנו החתן היקר כמו זכר י"ו ע"ב ג' תתי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל' לחור' בבצלוא והקדשו באלס' ב"ת פנתס'	הרה"ח ר' יוסף שמואל שפיירא הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמו יחזקאל טירגא נ"י' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יודא מאנדל'אוויתש הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמו אברהם יוסף נ"י' ולרגל שמחת הולדת הנכד נ"י – בן לחתנו האבר"ך הר"ר שמואל יעקב רייזמאן הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער הי"ו לרגל שמחת ניסויא בנו תתי' ע"ב ג' החתן היקר כמו אליעזר שטערנליכט נ"י' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער שליט"א לרגל שמחת ניסויא בנו תתי' ע"ב ג' החתן המצויין כמו אליעזר שטערנליכט נ"י' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהי רצון שיוכז לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והחסידות עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר ורוב נחת וכל טוב סלה, אמן המבורכים בהערכה והעריצה רבה ראש הכולל ועד הכולל רבני ואברכי הכולל	הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער שליט"א לרגל שמחת ניסויא בנו תתי' ע"ב ג' החתן המצויין כמו אליעזר שטערנליכט נ"י' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהי רצון שיוכז לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והחסידות עם דורות ישרים ומבורכים, אמן בברכת <i>שלח חפץ ורחמים</i>	הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער שליט"א לרגל שמחת ניסויא בנו תתי' ע"ב ג' החתן המצויין כמו אליעזר שטערנליכט נ"י' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהי רצון שיוכז לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והחסידות עם דורות ישרים ומבורכים, אמן בברכת <i>שלח חפץ ורחמים</i>	הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער שליט"א לרגל שמחת ניסויא בנו תתי' ע"ב ג' החתן המצויין כמו אליעזר שטערנליכט נ"י' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהי רצון שיוכז לבנות בית נאמן בישראל על אדני התורה והחסידות עם דורות ישרים ומבורכים, אמן בברכת <i>שלח חפץ ורחמים</i>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת וירא

ט"ז מרחשון תשס"ז לפ"ק – שנה י"א גליון תצ"ז

הדפסה מוצי"ט	18:04	17:44	16:32
אנטווערפן	17:22	17:01	15:52
לונדון	17:22	17:05	15:53
מאנטשעסטר	18:02	17:43	16:29
ציריך	17:28	17:03	15:55
ווינ	17:59	17:39	16:26
אמסטרדם	18:21	17:58	16:49
פאריז	17:52	17:30	16:19
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

הצלת לוט – בחמלת ח' או בזכות אברהם?

ויתמחמה ויחזיקו האנשים בידו וגו' בחמלת ח' עליו ויזריצוהו ויניחיהו מחרץ לעיר (יט, טו). כאן אמר שניצול "בחמלת ח' עליו" ולחלן נאמר שנמלט בזכות אברהם, כאמרו (פסוק כט): "ויזכור אלקים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה". אמנם, הצלתו היתה בזכות אברהם, אך כיון שהתמחמה ("כדי להציל את ממונו", רש"י, והוא מברר נ, יא) והיה מאחר ומתעקב אחר אוהרת המלאכים, "היה ראוי להיות נספה. אבל היתה ההמלה עליו, כי לא כבוד ולא במעל היה עכובו, אלא מצד פאריז ציצלה ונפש נבאלה".

וה' המטייר – בלי עננים

השמש יצא על הארץ וגו' וה' המטייר על סדום ועל עמורה נפרית ואש מאת ח' מן השמים (יט, כג-כד). בא הכתוב להודיע, "כי עש היות שאמר 'המטייר' על סדום ועל עמורה" – שלא היה שם מטר כלל, כי זה (המטר) ינגד מה שכיוון בהורידו גפרית ואש לשרוף הארץ ההיא, ולזה לא נתקדו שמים בעבים. אבל בצאת השמש בנבורתו, והיום צה, הוריד גפרית ואש. וכפל ואמר: 'מאת ח' מן השמים', לכל נחשוש כי הנפרית האישית (מ-האש) נתחווה בבטן הארץ קרוב למנהג הטבעי, כי כן משפטו ולהפלת ריבוי שם, יאמר: כי השם המטייר על סדום. ולזה כפל ואמר, שלא היה הענין כן. **אבל היא מאת ח', יורד מלמעלה מן השמים בלתי סבה טבעית**, ואין לספק שזה מכלל הפלאים העצומים".

פירוש חרין וזכ"כ בפי' **האברבנאל**: "זכדי שלא נחשוב כמו שחשב **הרלב"ג** שהנפרית והאש נתהוו בבטן הארץ, אמר הכתוב: 'מאת ח' מן השמים' – שמלמעלה ירד האש והנפרית מבלי סבה טבעית, כי היה זה מכלל הנפלאות העצומים".

תפלת החולה מתקבלת ביותר – כשמוכין

וישמע אלקים את קול הנער (כא, יד). פירש"י: "מכאן שיפה תפלת החולה מתפלת אחרים עליו (ברר נג, יד) והיא קודמת להתקבל". ולכאורה זה סותר הוא דאמרינן (ברכות ה) – לגבי תפלת חולה על עצמו – "דאין חבוש מתיר עצמו מבית האמרים", אלא "יש לוטר, היינו טעמא, משום דסתם חולה לא מצי מיכין, אבל זה שכוין נשמעה תפלתו לפני הקב"ה".

נחור ומלכה נפקדו בזכות אברהם

ויוצר לאברהם לאמר הנח ילדה מלכה גם היא בנינו לנחור אחיך (כב, ג). "אמר גם היא, להורות שבזכות אברהם נעשה גם לנחור ולמלכה אשתו. כי ידוע כי התורה ספרה לנו לידת יצחק בעבור היות אברהם ושרה זקנים, ואם כן נחור ומלכה היו זקנים כאברהם ושרה או קרוב להם, ועכשיו ילדה מלכה בנינו לנחור, זה גם ופלא כמו באברהם ושרה. והוא: ילדה מלכה גם היא" – כמו שרש"י. ואם נאמר שגולדו קודם לכן זמן רב, למה לא ספרה אותו התורה. ועוד שיש לנו להודות לקבלת חכמים ז"ל שאמרו שהיתה רבקה קטנה כבת שלש שנים.

ולפי שזה היה בדרך גם, תמצא כאלו התולדות שהיו שנים עשר בנים כנגד שנים עשר שבטי ישראל שהיו ליעקב, זה לצד ימין וזה לצד שמאל וזכמו שהיו בבני יעקב שמונה בני גבירה וארבעה בני שפחה, כן כבאן ילדה מלכה שמונה בנים: 'את עיז' כבורו וגו', שמונה אלה ילדה מלכה לנחור אחי אברהם (פסוק כג). ופילגשו ושמה ראומה (פסוק כד) ילדה ארבעה, 'את טבח' וגו' (ברר נג, ז). וכמו שיעקב הוליד לדינה בתו בין הבנים, כן כבאן נאמר: 'ובתואל ילד את רבקה' וגו' – לבדה. **להורות כי כל זה נחור ונכנר התולדות** (המשנן), וכל זה בזכות אברהם. ואם לעיבור רצונו כך, לעיזו רצונו על אחת כמה וכמה (נדרים ג). **לח סמך כבאן זאת הפרשה אחי פרישת העקידה, להודיענו שכל דברי התורה יש בהם מדרות גדולים, ואפילו כמה שנראה לנו ספורים ואגדות.** **צירי חמור** (מהדור ב"ב תש"ן). ובצינים שם מצוין שביקש"ש ח"א רמז תשמו מובא מדרש שמלכה נפקדה בזכות אברהם, יעו"ש.

לקח טוב

הצנע לבת – בעצה ובתחבולה

ואם כן, אם תצוויר עשיית המעשה באופן שפעולתו תהיה גלויה ופתחה לעין כל, ורק גדולת העושה תיחבא ותיסתר, הרי מעשה כזה הוא הוזה במדריגה ומדה מוכשרת של הצנע לבת.

במדת גמילות חסדים שבין אדם לחבירו רווחות הדוגמאות המצויות אצל אנשי חסד אמיתיים, המטכסים עצם ותחבולה להזמין לאחיהם פרנסתם בגלוי לעין כל, אלא בדרך כבוד באופן שלא תיחשב מותנה כלל, ולפעמים אף יחשוב הענין המקבל, שטובה הוא עושה למטיבו, והוא הוא הגומל חסד ולא זולתו.

אותיות מחכימות

וילא אליו ס' באלוני ממלח וסוף יוסף כו'. הנה רבים לאו כן תמכו... היותם עדים הדבר שקול בעיני אברהם אבינו אל לשמוע דבר או ח"י לאו, עד שיעלו ממלח על הדבר... והאשכז אני בעני, כי כוונת אבינו חזקו זה הדבר אשר בעל יסאל היה לחכמה נפלאה וענין רב ועולם בעבודת ה', והוא כי דבר המילה בלמה היה נסיון גדול רב ועולם חזק כל בימים כמאור, וכאשר עט ואמר לו ענר ואשכול בלמה, ותשכ אברהם אבינו כי בעשותו הדבר הזה יגדל שמו בגוים ויאל לו סע עד ללחם, כי הוא עבד ה' ואברהם הגאון עד מלח. ומדרך החסידים האמיתיים להסתייר בדריסה והיה כמתקן מעשים מהכריות עד היכן שאפשר, לנלתי רוס לזכו מחמת כבוד הבריות ומסתלקו בעיניהם לחסיד ובעל מעשה רב. לזה התחכם לשאל בעל על הדבר, ויחלה מהם כי עדיין שקול הוא ואין לזכו נאמן וסלס כלליו לאלקיו... **נעם מגדים** (ועשו"ק).

בדברים שבין אדם למקום, חידש אבינו אברהם ע"ה עצה כזאת בגשתו לקראת עבודתו הנשגבה והנפלאה של מצות מילה, בדאגתו למדת ההצנע שבדבר. תחת אשר יסתיר עצם המעשה, השכיל בצדקתו למצוא דרך בה יסתיר את כוונתו הרוממה והעליונה. ולמען לא יאמרו הבריות כמה גדולה חיבתו של אברהם אבינו את בוראו, הלך לשאול עצת מרעיו, כאילו מסופק הוא בדבר ושוקל הוא צדדים לכאן ולכאן, כך לא ישבחוהו הבריות בעשותו מצוה נפלאה זאת, כי יאמרו שאין לבנו שלם עם אלקיו, אלא שהלך אחר עצת חבריו. וזוה השיג מדה משובחת ועמוקה של הצנע לבת עם ה' אלקיו.

כשם שבמצות צדקה וגמילות חסדים – דברים שבין אדם לחבירו – נודעת חיבה יתירה לזה שעושה פעולתו בהצנע לבת ובסתר המדריגה, כן חביבה מצוה שבין אדם למקום כשהיא שמורה מן הגילוי והפירסום, ועשייתה היא בצנעה ובחסתר. אלא ששומה להבין מהי בחינת החסתר הנדרשת.

ובכן, במושכל ראשון יאמר האדם שמעשה המצוה עצמו חייב להיות מכוסה מעיני הבריות. וכל כמה שישקע הדבר ולא יודע, בה במדה יגדל שבחה ופארה. בתת האדם מפתו לעני לאכול, עליו לדאוג לכך שלא תבחין בו עין הזולת. ומה טוב ומה נעים שאף עין העני עצמו לא תשפוטנו. הוא הדין בעבדו עבודה מסוימת שאמורה להיערך כלפי אביו שבשמים, וברצונו לשמור את עבודתו שלא תיפסל במחשבת חוץ, יעמיד גדרים סביב עשייתו לשמור ממראית עין, שהלילה לא תיגלה מוכתו לאחרים.

אמנם אין דרך זו מוסכמת אלא במושכל ראשון, ושתי תשובות בדבר: האחת, כמעט שאי אפשר הדבר להבטיח את ההצנע והחסתר. אמת שיאיר המול לאדם לפעמים, ויצליח בכך שלא תיגלה צדקתו חוצה, אך להציב שמירה בטוחה ומוחלטת בדבר, אין זה בגדר המציאות. ושנית, מה יעשה כאשר תודמן לפניו מצוה או עבודה מסוימת שלא תצוויר עשייתה בצנעה בשום פנים ואופן, ובהכרח שתצא לפירסום, או שיוודע הדבר לאחרים זולתו, האם בהודמנות כזאת נמנעת מדת ההצנע הלכת מלהופיע.

הנה כי כן, נשוב איפוא להתבונן במקור הדבר, ונחקור למצוא את הנקודה העיקרית, לדעת בדיוק ובבירור על איזו בחינה חלה חובת הביעור, שתהיה חבויה וממונה בכל יראה ובל ימצא. אחר העיון בדבר נבין ונשכיל, שלא המעשה עצמו הוא שהייב להיטמן, אלא ההתפעלות היוצאת בעקבות המעשה, המוסכת אל העושה, כאמור הבריות הרואים אותו: ראו כמה נאים מעשיו וכמה מתוקנים דרכיו. תוצאה זו היא שהייב להיטמן.

לעילוי נשמת האי גברא רבה, האי חסיד והאי ענין, גרים באורייתא תדירא הגה"ח רבי **שמונה בונים** בהרה"ח אליעזר **בונים** זצ"ל

ראש הכוללים הדסידי בעלזא בברוקלין
נלב"ע בשב"ק י"ב תשרי תשס"ז בעת רעוא דרעיון
ונשמך בהר המנוחות בירושל"י סמוך ונראה לעין המצויינת קוה"ק מרן מהר"א זי"ע
תחא נשמתו ציריה בצירי החיים

הונצח במלאת השלושים על ידי תתנו החשוב ראש וראשון לכל דבר שבקדושה העסקן הרגול הרה"ח ר' **שלמה אביגדור איגל** שליט"א – פטרוך ה"ה'עלים לתרופה" העולמית

אמורות טהורות

תפילה מתוך תורה תשובה ותהלת

יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ (יה). יש לרמוז כאן סדר ההכנה לעבודת התפילה, והוא על דרך הכתוב (תהלים קט, ז): "אודך ביושר לבב בלמודי מושפמי צדקך, רמו שצריך ללמוד מעט תורה קודם התפלה, וכמו שאמרו חז"ל (ברכות לא) שאין עומדין להתפלל אלא מתוך הלכה פסוקה (עי' תולדות יעקב יוסף פר' נח אות ג; עירות דבש ח"ב סוף דרוש ג, ומ"ש במדורנו ג' סב), וזה שאמר הכתוב: "יוקח נא" – לשון תפלה, כי "אין נא

אלא לשון בקשה" (ברכות טו), שקודם התפילה יוקח "מעט מים" – ו"אין מים אלא תורה" (ב"ק יא), ואמר הכתוב: "ורחצו רגליכם", רמו על דרך דכתיב (קהל יז, יז): "שמור רגליך כאשר תלך אל בית האלקים" (עי' ברכות כג), והכוונה היא, כי אז היא העת לפשפש בעבירות שהאדם דש בעקביה, ומוצה גוררת מוצה (אבות ד, ב), וזהו "ורחצו רגליכם".

ואמר עוד: "השענו תחת העץ" – עץ רומז לצדיק (ב"ב טו), לרמוז על הידוע שקודם התפילה צריך לחבר ולכלול עצמו בתפילת הצדיקים (עי' זוה"ק ט), וזהו: "השענו תחת העץ" – שיתכלל עם תפילת הצדיק.

משמרת איתמר

מחשבות העבירות העולות בעת התפילה

– עיבור לשון האכילה

ואקחה פת לחם וסעדו לכם אחר תעבורו כי על כן עברתם על עבדכם וגו' (יה, ה). הן נודע מ"ש"כ בספח"ק "נועם אלימלך" (פר' בעקלתך ד"ה וזהו ועתה ישראל), שדרך היצר הרע לבוא אל האדם לפתותו בשעת תפלתו באמור לו: איך תרחיב בנפשך עין לגשת לפני בוחן לבבות להתפלל לפניו, הלא אתה מלא חטאים, ועל ידי זה נחלש כח האדם, ושוב לא יכול להתפלל כהפץ נפשו אשר היתה כונתו בתהלה. ואחר התפלה כאשר ישב האדם לאכול סעודתו, אז בא לפניו בחיפוף הדברים ומגביהו בדבריו לאמר: תפלתך היתה היום על תכלית המוב ומקובלת

אמירה נעימה

ואקחה פת לחם וגו' (יה, ה).

הן ידוע שבכבות סעודה זו שאכלו המלאכים אצל אברהם אבינו ע"ה היתה לו למשה רבינו תשובה למלאכים בשעת מתן תורה וניתנה תורה לישראל, כדאיתא במדרש (שמו"ר כה, א) שצ"ר הקב"ה קלסתר פניו של משה דומה לאברהם, ואמר להם: לא זה הוא שהייתם אצלו ואכלתם אצלו בשר בהלך (עי' פסיקתא רבתי דרי"כ ס"ח כו).

והנה, **פת באפריקי** – שתים" (פנהדרין ד, ו"לחם" רומז על התורה, כדכתיב (משלי ט, ה): "לכו לחמו בלחמי" (ברכות נג), וזהו שאמר אברהם אבינו: "ואקחה פת לחם" – שעל ידי סעודה זו אוכלה לשתי תורות, תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

ויאמר שוב אשוב אליך בעת חיה וגו' (יה, ה).

שמעתי בשם מוה"ר **שמעלקא מניקלשבורג** זצ"ל המעס שהרואה את חבירו אחר י"ב חודש מברך "מחיה המתים" (ש"ע א"ח סי' רכח ס"א), כי מכל קבין אהובים נולד מלאך, וכן על ידי ראה זה עם זה (עיי"ש סוף סי' רמח ברמ"א, ובמג"א סי' תקלא קט"ז שראיית פני חבירו נחשבת מוצה), וקיומו של המלאך הוא רק עד י"ב חודש, ולאחר שעברו י"ב חודש שלא ראו זה את זה, הרי היא בחינת מיתת המלאך המתהווה מהרואה הקודמת, וכששוב רואים ונפגשים זה עם זה, לאחר י"ב חודש, אזי יש חיות לאותו המלאך, וזוהי בחינת "מחיה מתים", ולכן מברכים ברכת מחיה המתים (עי' בגל' תנח מדור 'עלי הגיון'). וזהו הרמז כאן: "ויאמר שוב אשוב אליך בעת חיה", שקודם שיעברו י"ב חודש שלמים מעכשיו, אשוב ואבוא אליך, כשיהיה עדיין חיות במלאך.

אשלי אברהם, במשפטים (ש"ע א"ח ריש סי' רכה)

ותאמר שרה צחק עשה לי אלקים כל חשומע יצחק לי

(כא, ה).

הנה, רש"י מביא על הפסוק (לקמן כה, יט) "אברהם הוליד את יצחק" – שליציני הדור היו אומרים

מואד, אבל בשמחה כי רצה אלקים את מעשה תפלתך. ועל ידי זה יערב לו מאכלו מואד ובחשק נפלא (עי' מ"ש במדורנו ג' ריח).

הוא שרמו כאן הכתוב: "ואקחה פת לחם וסעדו לכם" – אחר **תעבורו**, פירוש, אחר שתזכרו העונות אשר עברתם, אז תקחו פת לחם וסעדו לכם, ואז לא תערב לכם האכילה, "כי על כן", פירוש, כן הוא אמיתת הדבר, "עברתם על עבדכם", בשעת העבודה, זו התפלה (הענית ב), תעבירו מלבכם כל מחשבות העבירות, ואל יצייר האדם אז במחשבתו שום חטא ועון, כדי שלא לכלכל את תפלתו, רק יהיה אז בשמחה, שלא יתייאש ח"ו, אלא יתחוק להתפלל כרת. אך בשעת האכילה, אז יעמדו לנגד עיניו כל החטאים שעשה ולא יערב לו מאכלו.

עשרת יצועה

הנשמה נידונית בכל שנה – עקב עלייתה

ויאמר ה' ועתה סדום ועמורה כי רבה וגו'. אירדה נא ואראה חבצלת הבאה אלי עשו כלה וגו' (יה, כב-א). "שמעתי בשם חרב הקדוש מנאראל מוח' יעקב זלחיה" – לפרש הלשון "אירדה", ואמר, המעס הדמננה בכל העולם שעושים יאצייט על פטירת אביו ואמו ר"ל ואומרים שבכל שנה אדם נידון למעלה, ולכאורה קשה, הא כיון שנידון בפעם ראשונה, למה נידון בכל שנה ושנה, ואלא שכל שנה עולה הנשמה למדרגה יותר גדולה, לכך צריך לדון אירדה מחדש, שיש עבירות שבעולם התחתון אינו נחשב לחטא, אבל בעולם העליון נחשב לחטא, על דרך זככיבו נשערה מואד' (תהלים ג, ג, עי' ב"ק ג), לכך צריך בכל שנה ושנה להתפלל עיבורו (עי' מ"ש בגל' תנח מדור אמירה נעימה).

וזהו: "ועתה סדום ועמורה כי רבה", רק שאפשר לומר שהחטא הנ"ל הוא רק בעולם העליון, אבל למטה אינו נחשב כלל לחטא, אם כן אין להנשמה על זה בעוה"ז, רק בעולם העליון, ולכן אמר הכתוב, שהקב"ה כביכול אמר לביי"ד של מועלה: **אירדה נא ואראה** הכעצקתה וגו' עשו כלה, היינו שאם אפילו בעולם העליון נחשב לחטא אזי "כלה" עכ"ל הקדושים ושפתים יקש'.

אזור אליהו (פר' בעקלתך)

מאכילם נתעברה שרה, מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק.

אמנם דבר זה הועיל לכל הרואה את יצחק, אבל מי שלא ראהו, רק שמע שנולד יצחק, עדיין עמד בליצנותו, ועל כן אמרה: **"כל חשומע יצחק לי"**.

נחלת יעקב להגיד יעקב אברהם זצ"ל אבד"ק לייפנק (ואו"י אמשטרם, תפ"ד) – בשם רבו הגיד נבראלי אב"ד ניקלשבורג זצ"ל

וירע חדרב מאד בעיני אברהם על אודות בנו (כא, יא). שמעתי אומרים וכמדומה משם מוח' **שכתי נאגארה זלחיה**, על פי מה שאמרו רז"ל (נפילה כה) על הפסוק: "ויהי כי זקן יצחק ותכדין עיניו מראות" (לקמן כ), א – משום שהסתכל בעשו הרשע, שכל המסתכל ברשע עיניו כהות.

וזה הפירוש: "וירע חדרב מאד בעיני אברהם" שנצטער בעיניו דייקא, שמו יכחו עיניו "על אודות בנו", דכיון דישמעאל מצחק לע"ז (רש"י פסוק ט) ואי אפשר לו שלא יסתכל בבנו, ועל ידי זה יהיו עיניו כהות. **פני דוד** להרחיב"א זצ"ל

ויאמר אברהם אנכי אשבע (כא, כד). מצינו בנמרא (פנהדרין כג) שאמר לו לאדם לעשות שותפות עם עובד כוכבים, כי שמוא יתחייב הלא בשבועה, וישבע בשם עבודת כוכבים שלו, והתורה אמרה (שמות כג, יא): "ושים אלוהים אחרים לא תזכירו לא ישמע על פיך". ולפי זה קשה, היאך אם כן עשה אברהם אבינו שותפות עם אבימלך (עי' "חוקני" פסוק לא שהקשה כן. ועי' בס' "תפארת יוסף" מהר"ר ענגיל זצ"ל, ותשס"ד) בפרשתנו עמי רלג ובהקדמות (שם).

אלא יש לומר שלכן התנה עמו אברהם שאם תהיה בנינים איזו הכחשה ישבע אברהם ולא אבימלך. וכוה מודקק לשון הפסוק: "ויאמר אברהם **אנכי אשבע**".

חלצה ארם מישראל (מס' יבמות כג). ואלקווא, תצ"ט) – בשם מוה"ר אב"ד אסקא זצ"ל אבד"ק שידולב (עי' מ"ש בגל' צט – מדור תורתן של ראשונים)

יתרון דעת

בסוד "רעוא דרעוא" (א)

רום זמן סעודה שלישית וגודל מעלת עריתת בצולותא תדיר שירות ותשבחות וכו'

סעודת זעיר אנפין דמנחה סוד תפארת נקראת "יפת" (זו"א עג), ואז נתחברו כולם בסוד "יפת אלקים ליפת וישכון באהלי שם" (בראשית ט, כו). לכך נקרא "שלוש סעודות" שאז הם ג' בחינות יחד. וכוה יזכר: "לזו על" (ביצה טו), רצ"ל **שיחיה מונת האסימפת אנשים והחיבור בסעודה שלישית שיתחברו וילוו על"י**, לומר ג' בחינות הנ"ל שהיא "על"י", בסוד "אז תתענג על ה'" (שע"י נח, יד) והכן. ואז: "ואני פורע" וכו'... מה שאין כן כשישוב בסעודה זו בפני עצמו אז "עשה שבתך חול" וכו'. **תולדות יעקב יוסף** (ר"פ נח, ועי' בסיפורו של שבת' שהאריך בגודל קדושת הזמן של ס"ג, יע"ש)

אמר בשם רבי **שמועל ווארדווקער** ז"ל, **שבעת סעודה שלישית נקרא איך יתנהג עם האדם כל השבוע**. עוד אמר, שלכן בגודל סעודה דמנחה אנפין", שצריך להיות קטן ושפל בעיני עצמו, ובשעת סעודה שלישית **יכול האדם להתחלל לחשי"ת בענין השפלות**. **אמרי פינחס** (שער השבת אות מג)

על ידי הסעודה השלישית יוכל לקשר עצמו לחשי"ת. כמו שמעתי ממ"ו ה' מוה"מ מפריסטיק שיח"ו (הרה"ק ר"מ מ'מרימוב ז"ע).

הרבי ר' חנן הענין הכהן מאלכסנדר זצ"ל, דיבר בקדשו ומרגלל בפני לומרי, כי **היהודי הקדוש** ז"ע אמר: **שבסעודה שלישית של שבת קדש הוא זמן תשובה לרבים**. והרבי ר' **בנו זצ"ל מפריסטיא**, השפיע התלבויות גדול ורשפי אש קדש בסעודה השלישית של שב"ק, עד שהיה דומה ליום הכפורים. **זכונת דאברהם**, פאריסוב (פר' ויצא דף טו).

הרבי ר' חנן הענין הכהן זצוק"ל מאלכסנדר, אמר בשם רבו הרה"ק **מפריסטיא זצ"ל** אמר בשם רבו הרה"ק הסליחות, שאין אוכלין ואין שותין הם ימי עליה. אח"כ אמר הרבי מאלכסנדר זצ"ל: שמשום זה נותנין יין בסעודה שלישית, משום שסעודה זו הוא כמו חטאת, שלא היה מרצה אלא אם כן היה בתשובה לשבר את לבו, ואם לא היה לו שבירות לב, היו הלוים מזמרים התעוררות כל כך, עד שהיה מעורר את לבו לשמים, ואם הגיע לשברון לב עד שנעשה במרה שחורה, לזה היה נתיסוך היין ושיר של היין לשמחו. וזה כל הענין הוא שלש סעודות בשבת. **השבת לטובה** (כג)

חדו השתא בהאי שעתא (מפיוס הארי"ל לס"ג). הרה"ק ר' **יהואל מאיר מנגוסטינק** זצ"ל אמר בשם רבו הרה"ק **מקאצק** זצוק"ל בזה"ל: אמרו חז"ל במשנה (אבות ד, יז): "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא". אימת היא השעה, אבל **הכוונה על זמן סעודה שלישית**, שהוא מן המנחה ולמעלה שאסור אז לקבוע מדרש, כמו שאמרו חז"ל (עי' זוה"ק תרומה קנ; טור סי' רצב), וכיון שאסור אז במדרש ולימוד, יפה שעה שעה לתשובה, ולהתיישר אל היטב על מעשים בעולם הזה ועל עניניו ותכליתו. וזהו שאומרים בזמננו: "חדו השתא בהאי שעתא", פ"י אותה שעה, כנ"ל.

... ואיך זה אפשר ששעת שלש סעודות, עת הסתלק השב"ק לא יחיה לך בשעה מיום הכפורים?

אבל לא שעת דאגה ואנחה על הנמיכות בלבד הוא הס"ג, רק גם שעה של התרוממות הוא. הצדיקים אמרו ששעת ס"ג היא השעה של יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ומכבוד קדושת חזונו הדיב הצוה"ק **ורבי ירחמיאל משה מקאניץ** שמעתי, שזקי הגהצוה"ק **מהגרי דזוקללה"ה מקאניץ** אמר פעם בשלש-סעודות שהיה בבחינת "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה" וכו', כי כל איש צריך להסתכל לחשוב לצייר ולדמות וכו', כי כל וההסתכלות הפשוטה בס"ג למשל היא כך: עבר עליך השבת, יום כולו של קדושה, מן השמים קדשו אותך, וגם אתה קדשת את עצמך ביום הזה, לא עסקת במסחרך, לא טיילת בשוקים וברבנות, ולא הקלת את ראשך, ישבת בתבודדות בינך ובין קונך, או יחד עם חבירך, עסקת בתורה ובישוי של קדושה וחסידות, כבסת את עצמך מכל אבק וכתם שעלו עליך בכל השבוע, והשתדלת לבוא עד נפשך, ובכל שעה ושעה הרגשת בעצמך שאתה עולה ממצב אל מצב, ומן מדרגה קדושה אל מדרגה יותר קדושה עד שקרבת אל שלש-סעודות מרום קצו של השבת, האי שעתא דבי רעוא.

סעודה היא מג' סעודות, אבל מרגיש אתה שכבר אין המקום והמצב לשבוע בבשר ודגים, רק לחפש את האל-מסתתר בשפירי חביון ולשוב מזיוו וכו', בשעה שאתה מרגיש שנתוספה כן יראת ה' בשלש-סעודות, אל תתן לעבר ולחשבת מיד, רק אהר' בה ואמרו בלבך כל תתן בשפתך: אני ירא את ה', כל כך אני ירא את אלקי הגדול והקדוש, הלא הוא יתברך קרוב עתה אלינו, וכל כך אני ירא את יידי הקדוש והגדול בורא העולמות. ובכנה חשוב או אמור זאת, וכפול אותם, אם תרגיש שמוסיפים ומרחיבים את יראתך לה, ובלבד שלא תחשוב את התיבות בלבד שאתה שאתה אומר, רק את ה' ומן גדולתו ית' של הבורא כל עולמות העליונים והתחתונים תחשוב וכו', **כי העיקר בס"ג הוא להתקשר בדי ולשפוך לפניו את לבו, וכוה תנא שקיע**. **הכשרת האברים** (פ"ד אות ב, ע"ש באריכות)

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא כ"ב מרחשון (תרפ"ז)

עובדות והדרכות, שיחות ואמרות מהורות – רובן נרשמו על ידי בנו

הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע

שיומא דהילוליה חל ביום כ"ה מרחשון (תשי"ו)

חידושי תורה – חידושי הקב"ה

"כ"ק א"א ז"ל, בימי המלחמה (מלחמת העולם השנייה) שהתחילה בשנת תרע"ד, עסק רבות לחדש חידושי תורה, ולתמיכה המוקדמת שהתפלגו מאדו למה דווקא בימים טרופים כאלה הוא מרבה לחדש חידושי תורה, הסביר להם שאין בזה רבותא כלל, דהנה כתיב (תהלים צא, טו) "עמו אנכי בצרה", ומצינו בגמרא (תהילה טו.): "בזמן שאדם מצטער שכונה מה לשון אומות, קלני מראשי קלני מזרועי, הרי לנו שחזק"ה מצטער בצרות של ישראל, ולכן העבודה של בני ישראל בומנים כאלה היא, לגרום שמחה בביכול כלפי מעלה, ולהפיג צערו של הקב"ה, ואיתא בזה"ק (ראה זוה"ב קט, ב; ח"ג קט, א): "זכא ימדי משישים פרי ויקהל מחדו"ב, עמי 194 מהורות פי"ת, תשי"ו: חי"ק דקוב"ה חי"ק בפלפולא דילך), **ולכן הוא מרבה לעסוק בחידושי תורה, בכדי לגרום כביכול שמחה להקב"ה**".

מידון ח"קניידלעך

הגה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע מביא בשם מרן מהר"ד מבעלזא זי"ע שנתן טעם למהנה החסידים לאכול "קניידלעך" באחרון של פסח, כי ה"קניידלעך" עשויים ככדור, רמז לחצים ובלסטראות של המצרים. בהמשך כותב (ששמע מפי אחיו הק, מרן מהר"א זי"ע):

"א"א ז"ל אמר הענין, דאיתא שהענינים שהלכו מאחורי בני ישראל ספגו את החצים והבלסטראות [שירו המצרים], וזה אי אפשר לעשות בפסח, מטעם שמורה, עד אחרון של פסח, והן ענין כדורים לרמז זה. **ושמעתי שא"א ז"ל עשה מידון בזה, במלחמה עולמית הראשונה לשמירה, וכן אחי שליט"א (מרן מהר"א זי"ע) - בוישניצא - יב"ח, על יסוד סיפורו של ר' דוד געצעלס...**"

פרשת מרדכי (לחג הפסח, בקונטרס המנהגים. וראה סיפור מופלא ממרן מהר"א זי"ע שסבאנו בליל רפ"ב)

בסוד עבודת האכילה

"... באם כ"ק (מרן מהר"א זי"ע) מחליף עשר פעמים הקל"ב או אומר שאין המאכל נוח לו, **אב מלאכה היא ותולדותיהן כיוצא בהן** (כוונתו, על דרך המליצה, שגם אצל אביו, מרן מהר"ד זי"ע, ראו דברים כגון אלה, ואצל בנו, מרן מהר"א זי"ע, כיוצא בו). **עובדא יענא בכ"ק מרן**"

"הכנסת אורחים" – כיצד?

כשמרן מהר"ד זי"ע שהה בחאלישץ דיברו נכבדות איהו שידוך ממשפחת אדמו"רים לבנו הגה"ק מבילגורייא. אך גם לאחר שמרן שמע על כל היחס הרם והמעלות המופלגות של המדוברת, ביקש לברר על מידת הכנסת האורחים על אותה משפחה. היות דבר זה ניתן לבדיקה, הוסיף לשלוח שנים מחשובי ה"יושבים" אל מקום מושבה, לבחון הענין. כשהגיעו לשם שני החסידים, פגשו בני וחתני אותה משפחה רוממה, והיות וידעו שהיו החסידים נמנים על חשובי חסידי בעלזא, ביקש לשאול אותם בתורה, והתחילו מפלפלים בפלפול דאורייתא ולא שתו לבם אליהם שהם עיפים ורעבים מטרור חדרך, ולא הציעו להם כל מאכל או משקה.

כשחזרו ה"יושבים" אל מרן מהר"ד זי"ע, וסיפרו לו על תהליכות הבקור, אמר להם: "חז"ל אומרים במסכת סוברים (פרק כא): 'האדם הגדול בענינים – זה אברהם אבינו, שהיה גבוה קומתו כנגד ע"ד אנשים ואכילתו ושתייתו כך היה – כנגד ע"ד אנשים', ופירש הגאון מוילנא זצ"ל שכונת המאמר היא כנגד ע"ד האנשים המוזכרים בפסוק (שמות כד, טו-טז): 'ויגע משה ואהרן נדב ואביהוא ושבעים מזקני ישראל וגו' ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו', ופירש"י: 'שבעו מזיו השכינה כאילו אכלו ושתו'. והוסיף מרן זי"ע ואמר: אף שזה היתה אכילתו של אברהם אבינו, אך את האורחים שבאו אליו קיים מצות הכנסת אורחים באכילה ממש, שנאמר (בראשית יח, ז): 'ואל הבקר רץ אברהם וגו', ופירש"י: 'כדי להאכילן ג' לשונות בחדל', ולא פירס אותם בדברים יפים בלבד, ולכן כתיב אצל אברהם (שם פסוק א): 'שלושה אנשים', כל למרות שהיו מלאכים, התייחס אליהם כאל בני אנוש, והאכילם כפי שצריך להאכיל אנשים, ואילו אצל לוט נאמר (שם טז, יט): 'ויבואו שני המלאכים', כי לוט עצמו אכל וזלל כאנשים, ואל האורחים התייחס כאל מלאכים... ודחה מרן זי"ע את ההצעה באומרו: איסם כך היתה מידת הכנסת אורחים שלהם כלפיהם, כיצד אשאל את בני אליהם, ומה הוא ילמד שם?

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק ר' משה ברוך ר' ישכר בעריש ברושטין יצא ת.צ.ב.ה.

בכדי שלא לגרום חלישות דעת לצד השני, אלא כשתחזור הביתה, אז תעיין בספרים, לראות כי אכן הצדק אתך, ומסתבר שגם השני שכיחזור לביתו, יעיין בספרים בכדי להיווכח אם הוא צודק, וכשיגלה שהצדק היה עמך, אזי אם הוא ירא-שמים, ממילא יבוא ויודה לך על האמת...

"צעטיל קטן"

לאחר אירוסין, בקיץ תרפ"ג לפ"ק (עם הרבנית הצדקנית מרת שבע, בתו של הרה"ק רבי משה אהרן רבינובין-פאלער זי"ע, האדמו"ר האחרון לבית קארבין, נכד אדמו"רי בית וויזשניץ והמגיד הקי' מולאטשוב זי"ע) קיבל הרה"ק מבילגורייא זי"ע מכתב ברכה מחברות הבחורים שלמדו ב"קלוי בעלז" בקראקא. וזו אגרת תשובתו אליהם, בה חרעף דברים אליהם ברוב חיבה ואהבה:

בעז"ה, יום א' פ' וילך פה האלישיץ י"ע.

כבוד ידידי אנ"ש הב' ההסדינא החשובים, הרופים ושוננים, מופו ומפנינים יקרים, בפאר המעלות מהודרים, מופלגים בתורה ומעולפים ביראה מהורה, מקלוי בעלזא בק"ק קראקא המעטירה.

אהדשה"ש באה"ר.

מכתבכם עם ברכת מול טוב לרגלי בואי בקשר שידוכין אשר כיבדתם אותי, לנכון השבת, ותשואות הן גדול לכם כי יקר הוא בעיני מאד, ברך לקחתי וברך אשיכם, יתן השי"ת שגם תעניתם יהיו מאושר, ותזכו כולכם לעלות על כמתי הצלחה ושיתכלו להמשיך את לימודכם בהוספת אומין מתוך נחת והרהבה.

מכתבכם הנ"ל היה גם למראה עיני כ"ק אדמו"ר הרה"צ שליט"א וקרא אותו וגילה לי דעתו שמכתב תשובתי יהיה בצירוף דברי תורה, ויען שכמה טרדות וסיבות שונות היו בעיכורי עד הנה, לא יכולתי לפנות ולכתוב, וסמכתי יתדותי בהכתבתם וידידתכם הקשורה באמת בנפש, כי תדונני לקף זכות ותאמרו להלכה.

ועתה כאשר ימים הקדושים כבר ממשמשים ובאים, אמרתי לא יסבך לדודת עוד את כתיבתי, חשתי ולא התמהמהתי לכתוב, ויען שבמקרה הנני כותב מכתבי בהני יומי דחושבא, וכ"א לבו דואר בקבתו להשיב את מעשהו, ומחפש איהו דרך ישכון אור עפ"י דברי הכתובים, לסדר את ימי חיוי על פיו, ואמרת אפיא לא אבדוד האי מרגניתא מבא אשר נמצא תח"י, היינו הצעטיל קטן אשר נתנו כ"ק אבי מרן אדמו"ר הרה"צ שליט"א לבנו, הוא אדור דבר ר' יושע שליט"א (הרה"ק רבי יושע מייזנשטאם זצ"ל) הרב לפני המלחמה לרוסיא, להעתיק בעדכם, והוא שמוזר אצלי מאז, כי לא נשאר רק גליון זה לפליטה, כי השאר נשרפו בבעלזא, בתחילת ימי המלחמה (–) מהמחנה הראשונה. ויען שכ"ק אבי אדמו"ר שליט"א גילה אז דעתו כי יאות שגם חסידיו יתנהגו עפ"י הצעטיל הזה, אמרתי המכסה אני מאחרי דבר, והנני מעתיקו לפניכם, וזה החלי:

- א. לחשוב תמיד שחי איבוד זמן תא חי אביה גרולה.
- ב. להתאמץ בכל עוז לעמוד בבוקר השכם.
- ג. ללמוד בכל יום משניות חצי פרק, ואם אינו מכוין לחלוק לחצאין וללמוד תחלה חלק חיתור גדול.
- ד. ללמוד חצי פרק שלמד אתמול וללמוד חצי פרק חדש.
- ה. לראות שיחיה ביקי בחלכות תפלה בטוב.
- ו. ללמוד בכל שבוע כ"מ מאור עינים וכ"מ קרשות לוי וכ"מ אורח ישראל וכ"מ מעשה רוקח על התורה.
- ז. למעט בכל יתר שאת בשיחה עם אנשים שאינם ידועים ליר"ש.
- ח. שלא יהיה מזון במערת.
- ט. ללמוד בכל יום דף גמרא משהו וכיום חשני יחזור אותו וביום השלישי ללמוד דף חדש, וכן כסדר.
- י. לתאמץ בכל עוז לחדש איהו חידושים בפלפול לעתים מיוחדים ולחזקתם בכתב, ולשלוח לכאן ע"י האקסט.
- יא. ירגיל את עצמו ללמוד כ"מ ראשית הכמה בשער הקדושה ובשער חיראת. ע"כ.

העתיקתי אותו את באת מנחם הכת"י, אמנם דא צריך למועדי, כי לא היה כוונתו של כ"ק אדמו"ר הרה"צ שליט"א, שרק אלו הספרים הם מוכתרים בכדי לעסוק בהם, רק כאלו הספרים רוצה שירגילו א"ע, ובאמת כל הספרים הקדושים בפרט מתלמדי הבעש"ט הקדושים זי"ע הוא מוזהר בכ"פ להנות בהם (מלבד מתי ממפר חידושים ממעמדים כמסויים) וכן לפני כל רגל ורגל מזהיר מאד אותנו, ללמוד ברוקח הגדול וכלל-כו ובאבודתם, חזק ממש"ע מענינא דיומא.

בהמשך כותב להם את היתורה, של אביו מרן מהר"ד זי"ע "אשר יצאת מפיו הקי' בדברים חוצבים להתבה את תאמול [בשבים] פרי נביאים] כ"ס"ג", ולאחר מכן כותב הוא חידושי תורה שחידש במסכת קידושין בענין חובת האב למוט את בנו, כפי שהורה לו אביו זי"ע, כנ"ל. (נדפס בהקדמת ספר 'יכונן דוד' להרה"ק ר' דוד לאנגראק הי"ד, מלומדי השט"ב בקראקא, ובקובץ 'שונה הלכות' שיצא לאור ע"י כולל אברכים דחסידי בעלזא בברוקלין נ"יו, תשמ"ד).

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת עירובין

האם יש איסור תחומין בקפיצת הדרך על ידי נס?

בעי רב עובדיא, יש תחומין למעלה מעשרה או אף תחומין למעלה מעשרה וכו', כי תנינן לך בענינא גבוה עשרה אמה, אי נמי דקאילו דקאילו, לישנא אחרתא כשפניה מאי (דף מג ע"א). ובפירש"י: "דקאילו בקפיצה – בשם, מי היה הילוך אי לא". ספקית הגמרא היא אם באופן זה עבר האדם על איסור תחומין, כי יתכן שאין תחומין למעלה מעשרה. ופשוט שיש לדקדק מזה, שלמטה מעשרה ודאי עבר על איסור תחומין וגם אם הליכותו הייתה ע"י שם.

והנה, לגבי מלאכת שבת שנעשתה באופן ניסי וכדו', כבר דנו הפוסקים אם יש בזה משום איסור, וכמ"ש בשו"ת **חתם סופר** (חו' ליקוטים סי' ט) בשם **השל"ה** **הק'** ליישב קושיית **הרא"ש** (פסחים פ"א סי' יג) – לדעת האומרים שבשבת נפטר משה רבינו, ממנו שאמר במדרש (דברי ט, ט) שבו ביום כתב י"ג ספרי תורה, והיאך היה רשאי לכתוב בשבת. ותיירץ השל"ה שכתב ע"י שם והשבעת קולמוס יצויין, שהי' זה לא נמצא בספרי השל"ה שלפניו. ע"י וי העמודים פ"ב בארובה). וביאר החת"ס, דלא גרע מכותב בשמאלו, שאין דרך כתיבה כזו, וגדולה מזה אמרו ב' כלל גדול (עד: "הטוהר מבעלי חיים פטור", ד"אין דרך טוהר בכך", אע"ג שהנשים חכמניות טו כ"ך במשכן, מ"מ כיון שהכמה יתירה הייתה אין דרך טוהר בכך, וכל שכן כתיבה ע"י השבעת קולמוס (עי' רש"י סנהדרין קא. ד"ה ולוחשין).

כיד"ב מצינו בשו"ת **הלכות קטנות** (ח"ב סי' צח) לגבי הורג נפש ע"י שם או כישוף, וכתב: "אפשר דכיון דבדיבורו עבדי מעשה, הוי ליה דומיא דמימר (מכות טו), וכוזריק חץ להורגו, ועליהם נאמר (ירמ' ט, ט) 'חץ שחוט לשונם'". ובשו"ת **יהודה יעלה** (ח"א אורח סי' קצט) כתב טעמא לדבריו בזה"ל: "דקראי כתיב (ויקרא כד, כא) 'ומכה אדם יומת', והנה במשה רבינו ע"ה מצינו שהכה בשבת פיו ובשפתיו המית רשע, כמאמרם ז"ל ופירש"י 'הלל' (ירמ' ט, ט) אמר אמר כאשר הרגת' (שמות ב, יד) שהרגו בשם המפורש, וכתב ביה (שם, יג) לשון **חץ** את המצרי, אם כן גם הל"ג המעשה, ובכלל מכה אדם יומת' הוא. כיון דבדיבוריה עבדי מעשה, היינו כורגן בידים וחיוב עליו".

והנה, הגם שבמשכיל ראשון נראה דבריו החת"ס דלא כדברי ההלכות קטנות, אכן אין זה מוכרח, דשונה הוא איסור רציחה ממלאכת שבת, דברציחה – עצם המעשה הוא מתועב, ולא משנה באיזה אופן נעשה המעשה, ומאחר שבדיבורו מתעבדי מעשה, יתכן שהדבר נחשב כוזריק חץ, כי מתחתיו נגרם מיתת האדם, ומה שנהרג שלא כדרך אין זה גורע מחומרו האיסור, ואילו במלאכת שבת – ידועים דברי **הבית מאיר** (אה"ע סי' ה), וב"כ **החת"ס** (שו"ת אורח סי' פד), שבאיסור שבת אין המעשה מתועב מצד עצמו, דעיקר קפידת התורה הוא על מנוחת הגוף, כמ"ש (דברים ה, יד) 'למען ינוח', ואילו עצם המלאכה אינו עבירה, ולכן הכותב בשמאלו ושלא כדרך כתיבה, אינו נחשב כמלאכה, וגרופי מינה נתייא מעצם מלאכת כתיבה, והגם שנחשב ככתיבה כשרה, וכמו שלמדנו מן הספרים שכתב מעצם רבינו שהיו ספרי תורה כשרים, כי לגבי הס' נחשב ככתיבה מעליא, ואילו כלפי מלאכת שבת אינו נחשב באיסור (עי' שו"ת דברי יציב אורח סי' קה).

אכן, יש שהשווה את דינו של ההלכות קטנות כלפי איסור רציחה לאיסור עשיית מלאכה בשבת. **במעשה רוקח** (על הגמרא פכ"ד מה' שבת ה"ז) כתב "שההורג ע"י הוכרת שם המפורש בשבת, כמו שהרג משה רבינו את המצרי, מקרי אב מלאכה לחיובו, שהוצאת נפש הוא, והוי תולדה דשחוט, מה לי ע"י סיף וכיו"ב מה לי ע"י שם, הא ק"ל ד'עקמת שפתיו הוי מעשה', וצ"ע. וכן בס' **נעו"מ** (מע' א אות א) העלה שבריאית אדם או בהמה בשבת ע"י השבעת שמות קודש אסורה, ולא אמרינן דגרמא בעלמא הוא, דעיקמת שפתיו הוי מעשה גדול ואינא משום בונה (עי' שו"ת ל' חיים להגה"ח פלאגי ח"ב סי' קפה; שו"ת כרם חמד אורח סי' ג, ועי' עט ספר ח"ד כלל פ). ומחא דמבואר בסוגיין דיש איסור תחומין בקפיצה על ידי שם, כלאורה יש להוכיח שאיסורי שבת הנעשים על ידי השבעת שמות הייבים עליהם משום מלאכת שבת (עי' שו"ת פרי השדה ח"ד סי' עב; שו"ת אפרקסתא דעניא ח"ד סי' שפ; שו"ת דברי יציב שם; ברכת אהרן עמ"ס ברכות מאמר י אות א).

ומה שיש לחלק בזה (עי' שו"ת אפרקסתא דעניא שם; מגדים חדשים א), דלענן מלאכת שבת יתכן לומר כדברינו לעיל, שעיקר קפידת התורה הוא על מעשה האדם, שלא יעשה מעשה מלאכה, ואילו מלאכה הגנומה ע"י השבעת שמות, אינה מתיחסת כ"כ כבעולת האדם, כי נעשה שלא כדרך. ושו"ת הוא איסור תחומין – שהגדרת האיסור היא הימצאות האדם מחוץ לתחומו, ואין זה משנה איך הגיע לשם, כי אין ההילוך עצם האיסור, וגם כאשר נושאים אותו בני אדם ואינו הולך מעצמו, עבר על איסור תחומין, והרי הדבר דומה לאיסור רציחה נפש, שצדדנו למעלה שגם לדברי החת"ס הפוסק במלאכת שבת, ותייב ברציחה על ידי שם, כי האיסור הוא מה שנרצח הנפש מחמתו, ואף שהרגו שלא כדרך. וכמו כן באיסור תחומין ישנו איסור גם בהליכה כלאחר יד, כי אין עצם פעולת ההליכה מחלק האיסור (עי' חמדת ישראל ח"א בקוויא קמא).

והנה בענין קפיצת הדרך מצינו בספח"ק (ראה אהבך ישראל, ליקוטים, פ' חיי"ש בפסוק ואבא היום), שיש שני אופנים בקפיצת הדרך: א. שהאדם קופץ אל הדרך, ובשעה קלה מגיע למחוז חפצו. ב. שהאדם במקומו עומד ומחוז חפצו מתקרב אליו. ויש לזון בסוגייתנו, שיש איסור תחומין בקפיצה על ידי שם, באיזה אופן של קפיצת הדרך יש האיסור (עי' שו"ת אפרקסתא דעניא שם). ולדברינו יתכן שבשני האופנים שייך האיסור, כי סוף סוף נמצא האדם מחוץ לתחומו, ואין האיסור תלוי כלל בהליכתו, וגם כשהמקום התקרב אליו, ונמצא עכשיו מחוץ לתחומו שייך האיסור, והבן.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

כבוד ספרים - כבוד התורה (ב)

א. **ספר שמונה מהופך - צריך להפכו ולנשקו** (א"ר סי' מ סק"ה שכן נהג המהר"ל. עוד איתא שם שאם נפלו כמה ספרים היה המהר"ל ממתין בשיקתם עד שהנביא את כולם, וכן איתא בספר חסידים סי' תתקכ. ועי' בהגהות בית לחם יהודה וי"ד סי' רבב ט"ז).

ב. **מנהג נכון לנשק הספר בפתיחתו וסגירתו**, ובפרט ספרים העוסקים בסתרי תורה "שהם לבושי המלך", **וגם הוא סגולה לזכרון** (נאר דודיקים - עמוד התפלה סי' כב סי"ז). ועי' כח"ח להגה"ח פלאגי זי"ע סי' כ סי"א).

ג. עוד איתא בספר חסידים כמה ענינים והנהגות בענין כבוד ספרים, והרי כמה מהן: -- **אם נפלו לו על הקרקע ספר ומעות או שאר דברים חשובים, יגביה תחלה את הספר. וכן אם צריך להציל מן המים או מן האש ספרים ושאר דברים יקרים, יציל תחלה הספרים**, משום שנאמר (משלי ג, ט) 'כבד את ה' מוחונך' - מוחונך, פתורו, יותר מוחונך (סי' תתקכ, וסי' ערה). **וכן אם נפל כלנך וכדו' על הספר ועל המלוש - יתור את הספר תחלה** (סי' תתצו).

-- **"כבד את ה' מוחונך - אתה קונה ארגו לשמור כסף וזהב, יותר יש לך לקנות ארגו נאה להצניע ספרים ותיפילך"** (סי' קכט). ועי' בפי החסיד יעב"ץ אבות פי"ד מ"ז מ"ז שחאריך בענין כבוד הספרים). -- **"מעשה בחסיד אחד וכו' כשמת הוציאוהו מקברו והכוונו, ונצטערו מאד על הדבר, ובא בחלום בלילה לאחד, ואמר לו: מפני כשהייתי רואה ספרים נמחקים קרועים עם דפי ספרים, לא הייתי קוראם יחד ומצניעם"** (סי' צו. למקרא הדברים צריך כל אחד לשאת קויו במעמו, דכ"ש שלא יראה ספרים מונחים שלא בדרך כבוד. ועי' בהגהות אשרי פרק ר"ע בנסי' שבת, ומ"ש בראשית מאמרו).

-- **"רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו ה' (ותחלל לו, ה) וכתב (שם יד, ה) 'שם פחדו פחד', אם כן למה בא לצרה אם הוא צדיק, ולמה בא לידו פחד? אלא שהביא אדם לידו צער ופחד, או הלך למקום שהיו העולם מתפתחים, או הניח ספרים בחצר או על השלחן מקום שעשוי לפול" - שאז נענש ובא לידו צער ופחד אפילו אם הוא צדיק (סי' תתקכ).**

-- **האומר לחבירו: 'תושיט לי ספר' - יקחנו בימינו ולא בשמאלו**, לפי שהתורה ניתנה בימין, שנאמר (דברים ט, ב) 'ומנינו את דת לבנו' (סי' קט. הובא מ"ב סי' יו סק"ה). ועי' בהגהות בלח"י תת"ל.

ד. **כשרוצה להניס ספר לארון, והפריש ממנו בראי חזקיהו ודבוקים לו בזה, ודוחף עם הספר עצמו את הספרים לצדדים כדי לעשות ריוח בין הספרים לספר זה - האם הוי בזיון הספר מששתמש בו כדי לעשות ריוח? בסי' דרך שיחה (עמ' תקס"ג) מבא מהגה"ח קניבסקי שליט"א שאין זה משתמש בספר, כיון שזה לצורך דבר המותר [ומביא ראי' ממשנה בבורות (נד:): "השושטא את הספר עושה מקום בקופיץ מיכן ויתולש את השער", משמע שאין זה קרא עבודה ותשמש בספר על הקדש, ע"ש].**

עוד מבא שם כמה ענינים שכחים בענין כיבוד ספרים: -- **נשל ספר מאוצר הספרים וסיים ללמוד בו, ובא חבירו ומעיין בו, השני חייב להחזיר הספר** [ומביא ראי' ממסכת ב"ק (נא): "יבור של שני שותפין, עבר עליו הראשון ולא כסחו, והשני ולא כסחו, השני חייב (ועי' ברישית). אלמא דחייביו הוא על האחרון מששתמש בו להחזיר. -- **אם רכנו הספר עם כריכה הפוכה - שאם ימעינוהו בכריכה ישנה הרי הספר הפוך, ואם הכריכה הפוכה - נראה הספר כהפוך. ימעידי הספר ישר, ומה שנראה כהפוך אין זה מתיר להעמידו הפוך, אבל מן הישר לשנות הכריכה**, ע"ש].

ה. **שנים העומדים לפני הפתח ורוצים להכנס או לצאת, ואחד מהם נושא ספר קודש, יש ללכדו בכניסה ובציאה** (א"ר סי' מ סק"ה בשם לקוטי מהר"ל).

ו. **לא יסרוק שער ראשו על הספר** (עי' בית לחם יהודה ח"ב). **ונדמו לו רוק יחזיק פניו להלאה מן הספר** (יסוד יוסף פ"ב). **וכן לא יתעטש על ספר פתוח לפניו, וראוי להניח מטפחת על פיו; וכן לא יקנה חוטמו וכדו' מעל ספר פתוח** (א"ר סי' מ סק"ה בשם לקוטי מהר"ל).

ז. מקובל מהגה"ק הרבי מלובלין זי"ע, שמי שמסדר ספריו על מכוון בגמר הלימוד לא ישכח מה שלמד. כן שמעתי שיש קבלה, שכשאשר נשמתו תעלה למרומים יתנו לה מקום טוב. עוד יש בקבלה, שיוכה לבנים טובים ת"ח. [ונראה מקור לכך מהמעשה הנורא שמסופר בבאור חלק' (סי' פד פ"ח א) בבית אחד של קלי ידעת שרית הגוף של רעי היה מגיע אל החדר בו היו מונחים הספרים, ויקריתו עליו המקרא הזה למנצח טו, לא 'כי דבר ד' בזה' ושקלה למטרפסיס, שהיה לו בן יוצא לתרבות רעה רח"ל ונתחלל גם גופו על הבריות בשביל זה, וכמאמר התנא באבות (שם) כל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות, ע"כ]. וכיון דמדה טובה מרובה, נמצא שמי שמכבד את התורה ומסדר את הספרים יהיו לו בנים ת"ח].

ובסי' פלא יועץ (אות ספר) כותב: **"חייב אדם להניס ספריו ולערים מעפרותם כפעם בפעם, לנהוג בהם כבוד גדול לאחוז בדרך כבוד ולשבת היטב על מקומם, ושלא לנוח במיניהם מנהג בזיון ח"ו וכו', כי הם חשובים בגדי המלך, וכל המכבד את התורה הנהגו מכובד, והיא הנותנת שיוכה לכתרה של תורה"**, עכ"ל (ועי' בסי' דרך ה' להרחי"ל ח"ה).

נער ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

תורת הלוי הלכות סת"ם - אוצר הלכות, פסקים ויוסדות, בהלכות כתיבת סת"ם והמסתעף. נלקט ונערך ממשנתו הבהירה של פוה"ד המאן האדיר רבי שמאל הלוי וואגנר שליט"א גאב"ד ור"מ דזכרון מאיר ובעל 'שטת הלוי', בתוספת הערות ומקורות מדברי הפוסקים, על ידי הרב שלמה יצחק שטרן, בני ברק תשס"ה (שעה עמי).

שינון הסופר הלכות סת"ם - סיכום נפלא מכל הל' סת"ם מבוסס על המ"ב, ביח"ל ושע"צ, המקדש מעט ושאר אחרונים, ונערך בלשון צח וקל מען ירוך כל הקורא בו וידע עיקרי דיני הלכות סת"ם, ובסופו טבלאות ומקורות בענין טעה בכתיבת חשם התנאי לכל סופר, מאת הרב מנחם מנדל זילברשטיין, אשדוד תשס"ד (קצב עמי).

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת חיי שרה	
כ"ג מרחשון תשס"ו לפ"ק – שנה י"א גליון תצ"ז	
החלץ	מוציא
16:25	17:38
15:44	17:57
15:44	17:14
16:23	17:56
15:49	17:22
16:18	17:50
16:42	18:15
16:12	17:45
מברכין התורה – ר"ת כסלו וס' ו'	
המולד: יום ה' בשעה 12:16 – 14 חלקים	

תורתן של ראשונים

למה קם אברהם כל פעם כשידבר אל בני חת?

ויקם אברהם וגר וידבר אל בני חת (כב, ג). ולהלן נאמר שוב (פסוק ז-ח): **"ויקם אברהם וגר, וידבר אתם לאמר"**. ויש להבין מה הן כל הקימות הללו. ונראה לי, "שהיה עומד בראש כפוף בדרך האבלים, והקים ראשו והשתחוה להם".

רבינו אפרים "למדנו הכתוב דרך ארץ, כי **חמדר ברבים צריך לעמוד**. ונראה, כי המנהג היה כשידבר היחיד בפני רבים – מדבר מעומד, ובכלותו לדבר ישב במקומו, וכן עשה אברהם – דיבר מעומד, ואמר (פסוק ד): **"גר ותושב אנכי עמכם"**. ואח"כ ישב במקומו, וענו בני חת (פסוק ו): **"שמענו אדוני נשיא אלקים אתה"**. וכאשר רצה לדבר שנית עמד ודיבר, ועל כן הוצרך לחזור שנית: **"ויקם אברהם"**.

רבינו בחיי

או יאמר: לפי שרצה להשתחוות לכולם, בין לאותם שלפניו, בין לאותם שלאחריו ואותן שמצדו, ולכן הוצרך לקום. והוא היה צריך לכולם, שאפילו אם מוכר לו עפרון את השדה ואת המערה, לא היה לו לעשות שם בית הקברות כי אם ברשות כל בני העיר, שמה יאמרו: אין אתה ראשי להרבות עלינו מקום מנוחה, ולפיכך פגע בכולם.

מלך העולם – לאחר שאברהם חזר שם מלכותו ית' בעולם **ה' אלקי השמים אשר לקחני וגר** (כד, ז). פירש"י: "ולא אמר 'אלקי הארץ', ולמעלה אמר (פסוק ג) 'ואשבעיך בה' אלקי השמים ואלקי הארץ' וכו', אבל כשלקחני מבית אבי היה אלקי השמים ולא אלקי הארץ, שלא היו באי העולם מכירים בו".

"ובשיטה זו תצטרך לפרש כביכול לפני שברא שום דבר שבעולם לא היה אלקי השמים (ובריב"א הגירסא בשמו: "לא היה אלא אלקי השמים". חומש תורת חיים). ועל דוגמא זו אמר הנביא (ישעי נב, י): **"לפני לא נוצר א-ל"** – לפני ידיעת אלקותו, כלומר קודם שנברא העולם, לא נוצר א-ל, **"ואתה לא ידעת"**, אחר שתפסוק מפי הבריות ידיעת אלקותו, כלומר אחר שהיה כל העולם עבר ובטל לא תהיה שום יראה בלעדי, אמנם הוא לבדו בלי תחלה ובלי תכלה.

ומטעם זה ליכא מלכות בברכה ראשונה של תפלת של שמונה עשרה, דלא שייך לומר 'מלך העולם אלקי אברהם', שהרי בפרק שהתחיל להיות אלקי אברהם לא היה עדיין מלך על כל העולם".

"לא אוכל עוד אם דברתי דברי" – למה?

וירושם לפני לאכול ויאמר לא אוכל עוד אם דברתי דברי וגר, ויאמר עבד אברהם אנכי (כד, ז-ח). "דברי תימה, היאך עבר על מה שאמרו חז"ל (פסחים פא) כל מה שיאמר בעל הבית עשה. נ"ל, כדי לצאת ידי שמים מיד ולפתור עצמו מן החשבוכה".

עוד נראה לפרש "כל מה שמינה לספר דבריו קודם האכילה, כי היה מתירא שמה שגידר רבקה כל הדברים, כי נשים דברניות (ברכות פח). והיתה מוגדת הדברים כהווייתן, איך נתן המתנות תחילה ואח"כ שאל בת מי את, וזוהי היו תופסים אותו באומרים: איך תוכל לומר שבאת על עסקי אחותינו, ואפילו אם היתה ממזרת או נתינה והיתה מושקה אותך היית לוקחה לבן אדוניך".

רבינו אפרים

"ואולי לא רצה לאכול, כי לפי חסידותו היה נראה לו שזאת היתה הנפשה, שמהניפים לו בעבורו ובעבור כספו וזהבו. לזה אמר: **"עבד אברהם אנכי"**, ובשבילו יש לכם לעשות ולא בשבילי, כי אני עבד עולם".

ואם תאמר מי הפציר בו לאכול שאמר "לא אוכל", שהרי לא נאמר כי אם "וירושם לפני לאכול", אך אף אחד עדיין לא ביקש ממנו לאכול. "אלא מכאן דרך ארץ, כשנתנן לפני אדם לאכול יאכל, ולא יהא צריך לומר לו אוכל".

מורש זקנים לבעה"ת – בשם חר"ר יצחק ממוטרן

לקח טוב

"בא בימים" – לראות שכל מאי דעביד רחמנא למב עביד

מיוסודי האמונה הוא, שיאמין בן ישראל שמאיתו יתברך לא תצא הרעות, וכל מה דעביד רחמנא למב עביד. לא מיבעיא בטובה הנראית לעינים, אלא גם בדבר שאין הטוב נגלה וניכר בו, ואולי אף לרעה ייחשב לפי ראות העינים, אין המאמין בה' מתפתה למראית העין אלא מצדיק את אשר לפניו באמרו לנפשו גם זו טובה נעלמת היא, ומה שפניה רעים, אין החסרן תלוי אלא בי, בקוצר ראייתי או במיעוט ידיעתי. עד כאן מעיקרי האמונה שעל האדם להאמין, אף על פי שאין ראייתו משגת בו ואין יד שכלו מגעת אליו.

הבנה חדשה זו – שהושגה במשך זמן רב – מעניקה ראייה אחרת על כל תופעה וכל דבר, ומה שהיה נראה רעה, עלול הוא להיחשב טובה לפי ראייה חדשה זו. גם אם עיני הבשר נשארו לו כימי קדם ולא חל שינוי כל שהוא בהם, הרי אופן ראייתו השתנה לגמרי, לפעמים אף מן הקצה אל הקצה.

מבחינת נקודת מבט, כי זקנתו של האדם מביאה בעקבותיה הבנה נוספת, שאין שיפוטו של דבר תלוי בדבר עצמו בלבד, אלא מותנה

מובן מאליו שההבנה העליונה היא הקובעת בדבר, הטובה היא אם רעה, ואין טובות מותנית ביכולתו של בן אדם להכירה ולהכיר בה. אלא שבכל זאת, בהגיע אנוש לימי הזקנה, כאשר כבר בא בימיו, עלול הוא לראות טובה בתופעות כאלה שבימי צעירותו לרעה נחשבו. כי ימיו ושנותיו עלי אדמות חוסיפו לו בינה והשכל, עד שנראים ומתגלים לו הדברים בראייה אחרת, וגם מסתכל הוא עליהם מנקודת מבט שונה.

מבחינת הראייה, כי שאלה גדולה בדבר: מהי טובה לו לאדם ומהו היפוכה; ממה תגיענו תועלת ומאין יבואנו הרס ורקבון. תשובותיו של אדם לשאלות אלה הן הן ההגדרה שבה תופס הוא בשכלו את הטוב. כל תופעה שתבא לפניו, ישפוט אותה לפי הגדרתו זו. אלא שצורת ההגדרה אינה עומדת בעינה לעולם, כי ברוב הימים יבואו לה פנים חדשות.

לדוגמא: בצעירותו היתה עשירות מופלגת נחשבת לפיסגת הטובה כמוה לא תהיה, ועיצומו של האושר שאין למעלה הימנו. אך בעבור עליו ימים ושנים נוכח הוא לדעת שאין העושר שמור לבעליו דוקא לטובה, גם כי מרבה נכסים מרבה דאגה, וכיוצא באלה; חכמה נפלאה כי יהיה לו לאדם, למעלה עצומה תיחשב, עד שברוב הימים יגלה מכל מה שראו

אותיות מהכימות

ואכרסס זקן בא ימים. "ואכרסס זקן" – שדעמו מחוספת עליו, אז הסיג בכיכור – שזו נקרא **ימים**, כמו: "מכרסס כיום" (כרסס כה, לא) – שכל מה שער עניו עד הסה, כל מה דעבר רחמנא עמו הוה טובה. וזו: **"בא ימים"** – כיכור הדבר – כי 'ו' כרך את אכרסס ככל', הן נעו וזן כמה שהיה נראה חילופו, אבל כסגישו לימי בינה ידע כי הכל היה טובה וכרסס, וסגן נ"ל.

הוא בכל אשר לפניו ולאחריו, כי איננו אלא חוליה יחידה בשרשרת ארוכה שתחילתה אולי נראית, אך סופה עדיין רחוק ומי ישרנו.

בילדותו ובצעירותו, כל זמן שלא עברו עליו ימים מרובים, רגיל האדם להפריד כל דבר ודבר ולשפוט אותו באשר הוא, בלי להתחשב בהקשר בו הוא נמצא, כאילו לבדד ישכון. רק בואו בימים הוא אשר מלמד את האדם דעת כי אין לך תופעה יחידה ובודדת שאינה חוליה נוספת בשרשרת מסויימת, ואם תשפמנה לבדה תשנה ותמעה.

הוי אומר: הזקנה מוסיפה לאדם דעת להבין שכל מה דעביד רחמנא למב עביד.

אמורות טהורות

עבודת הצדיקים ונפילתם ממדרגתם – לעולם תהיה – לצורך העולם

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כג, א). ובמדרש (ברך נה, א) איתא: "יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה" (תהלים לו, יח) – כשם שהן תמימים כך שנותם תמימים". ויש להבין כוונת המדרש; עוד צריך ביאור, כי המדרש אינו מפרש את סוף הפסוק: "ונחלתם לעולם תהיה".

ונראה לפרש הכוונה, על פי מה שאמר כ"ק א"א ז"ל (מגן מהרי"ד פנקלוא ז"ע) בשם תלמידו הבעש"ט הק' (ראה 'תולדות יעקב יוסף' בפרשתנו אות א, ומש' במדורנו גל' תבח), שמה שמצינו לפעמים זמני ירידה ונפילה גם אצל הצדיקים, אין זה מצד עצמם, שכן הם כבר כבשו את יצרם וזיכנו את הומרייתם, ואין זה אלא למוכת בני ישראל, שהקב"ה נופל מהצדיקים את מדרגתם לפי שעה, ועל ידי שהם מתאמצים בכל כוחם להחזיר ולהתעלות ממדרגתם הקמנה, הם מעלים אתם גם את המון העם שהם במדרגה נמוכה.

וזו הכוונה: "יודע ה' ימי תמימים ונחלתם לעולם תהיה", שעבודת הצדיקים והתמימים היא לא רק בשביל עצמם, אלא בשביל שאר בני ישראל **שבעולם**. וממשיך להכתוב (שם פסוק יט): "לא יכישו בעת רעה ויביטו רעבון ודביקו", והכוונה, שלפעמים באים זמנים של ירידת המוחין ונפילה, אבל אין זה בגלל חסרונם של הצדיקים, אלא למוכת בני ישראל שהם במדרגה קמנה כדי להעלותם, ולבסוף יחזרו הצדיקים למדרגתם הגבוהה, כאמור.

פְּקֻלַּת מַדְבָּרִי לְהַגְדִּיק מִהָרִים מְבִלְגִּיאוּרָא וְיָעַץ [יָדִיד בִּיחָ מַחֲשׁוֹן]

"הפרוש צהלתו בפניו ואכלו בלבו"

ויצא יצחק לשוב בשדה לפנות ערב וגו' (כד, כג). "לפנות ערב" ב' במסורה: כאן, ואידך "והיה לפנות ערב ירחין במים" (דברים כג, יב).

יש לרמוז בפירוש המסורה "על פי מה ששמעתי מכוונתו" (ב-על הישגה משה ז"ע) כי **רבינו הקדוש מלובלין**

ז"ל תורה לו הדרך ילך בו, ואמר לו: הגם כי נאמר בשו"ע (אורח סי' א ס"ג) ראי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש, אבל כבר אמר החכם (דוכת הלכות) שער הפרשות רפ"ד 'הפרוש צהלתו בפניו ואכלו בלבו', וגם בעת שאומר [תיקון] חצות בכבי ותחנונים ופלוני מים, עכ"ז ראי להיות בשמחה באותו שעה, והוא עפ"י משל למלך שנשבה והגיע לעמוד ולפוש אצל אחד מאוהביו ומיודעיו, וכראותו את המלך במעמדו בשביה, הלך ובכה, עכ"ז שמח כי המלך נתאכסן אצלו. והנמשל מובן" (וכו' עיי' מ"ש במדור יומא דנשמתא גל' לז).

ואיתא במדרש (ברך פה, כג) על מה שאמר יצחק אבינו: "ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'" (לפניו כו, כז), וז"ל: "מלמד שהראה לו הקב"ה בית המקדש בנוי וחרב ובנוי: **יראה ריח בני** – הרי בנוי, הרי מורא" (במדבר כב, ב) 'ריח ניהויה תשמרו'; **כריח שדה** – הרי חרב, כמד"א (מכ"ג, ב) 'ציון שדה תחרש'; **אשר ברכו ה'** – בנוי ומשולל לעתיד לבא, כענין שנאמר (תהלים קלג, ג) 'כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם'. וזהו הרמז: **ויצא יצחק לשוב בשדה** – להתפלל בשביל שראה חורבן בית המקדש ציונו שדה תחרש, "לפנות ערב", ובודאי הרבה בכבי ותחנונים ופלוני מים ירדו עיניו, ועכ"ז היה בשמחה, כי כן מורה שמו 'יצחק', שהוא לשון צחוק ושמחה. וזהו רמז המסורה: **וירחין** – לשון שמחה (ברך פה, ג), "לפנות ערב" – בעת שהתפלל יצחק, הגם כי "ירחין במים", פי' הדמעות, עכ"ז היה בשמחה.

"ולא יחם לו" – מצוות בלא תלחכות וחמימות

בהפטורה: **והמלך דוד זקן בא כימים ויכפרו בכגרים ולא יחם לו** (מלכים א' א, א). "והמלך דוד" – רמזו על מלך המשיח (עיי' פנחסין צח), "בא ימים", היינו, כבר הגיע זמנו לבוא, ומה הטעם שביאותו מתעכבת, על פי מה שזכרנו "ויכפרו בכגרים", היינו, ההצווה שנקראת לבושים (והיא רכב, ועי' מ"ש במדורנו גל' שגו), שאכן מקיימים מצוות, אך "ולא יחם לו", כלומר, שנקיים אותן בלא חמימות. **באת חמים** 'להרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב ז"ע [י"ד חג באדר ט"ל סתן]

(רמ"א אה"ע סי' סא). ולכן אמר: "לא אוכל עד אם דברתי דברי" – שהוא הקדושים.

קדושת לוי (ועיי' שו"ת 'בצל החכמה' ח"ד סי' פא, וז"ח סי' קג)

יוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כח, א). איתא בגמ' (ובחס' כג): בני אחותו של רבי טרפון ישבו לפני רבי טרפון. פתח ואמר: "יוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחנני". אמרו לו: "קטורה" כתיב. קרי עליהם: "בני קטורה". מאמר זה אומר דרשוני.

ונראה, דהנה רש"י כתב כאן דקטורה זו הגר, והגר הלא היתה ממזרים (לעיל פה, א). שהיתה מלאה כשפים, כדאיתא בגמרא (פנחסין פה). שאמרו יוחנא וממרא – ראשי המכשפים של מצרים) למשה רבינו – (כשתחול לעשות האותות לעיני פרעה וכו'. רש"י) תבן אתה מכנים לעפריים.

עוד מצינו בגמרא (פסח כג) שהיתה אלמנה מכשפה ושמה יוחנני בת רמיב, והיתה עושה כשפים בסתר לנשים שלא יוכלו ללדת, ואח"כ אמרה להם: אלץ ואבקש רחמים אולי תישמע תפילתי, והולדת וסותרת כשפיה, וכלו ללדת, ע"ש ברש"י. והנה כתיב (פסוק ו): "ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם וגו' אל ארץ קדם", ופירש"י: "שם מומא מסר להם", וכן איתא בזה"ק (כאן קלג). שלמד את בניו כל מיני כישוף ושלחם לארץ קדם, ומהם יצא לבן ובעור ובלעם, ע"ש.

ולאור כל אלה יובנן דברי הגמרא הנ"ל: ר' טרפון אמר "יוסף אברהם ויקח אשה ושמה יוחנני", רצה לומר, שהגר היתה כדמיון אותה **יוחנני** בת רמיב, והיינו שהיתה מכשפת וקטורת קטרים של כישוף, וכדמיון **יוחנא** וממרא – ראשי המכשפים שהיו בימי משה. אך שומעיו לא הבינו כוונתו, על כן אמרו לו: והלא "קטורה" כתיב, ולא יוחנני קרי עליהם: "בני קטורה", כלומר, מכבי קטורה יוכלים אתם להבחין שהיא היתה מכשפה, לפי שאברהם מסר לבניה כל מיני כישוף שלמד מאשתו קטורה, ואשר לכן היתה נקראת בשם "יוחנני" וכמו שאמרו (כ"ב קס) "שתולין את הקלקלה במקולקל", ורצה לומר, שבניה היו קושרים קטרים של כישוף כמו יוחנני ויוחנא.

ברכת שמואל להנהיג רבי אהרן שמואל קאיינדבור זצ"ל (ועיי' מ"ש במדורנו גל' קצה)

יתרון דעת

בסוד "רעוא דרעוא" (ב) זמן סעודה שלישית – עת תשובה/זמירות ותשובות בצוותא. ועוד

עוד אמר והרה"ק ר' **אשר מטסאלין** ז"ע, שהרהורי תשובה העולים לאדם **בסעודת שבת** קרובים ביותר לנקודת האמת, וכמעט שגבוהים יותר מהרהורי תשובה העולים לאדם בשעת התפילה. ואמר שהזמירות של שבת קודש המה בחינת כנפים לסעודת שבת.

בית אהרן (בסוף, בהשמות)

ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת (ויקרא ט, ב), ופירש רש"י ז"ל: לבשר מעשה העגל העל ששעה. אמר כ"ק ז"ל, על דרך דאיתא בזה"ק רבשבת קודש במנחה הוא רעוא דרעון, וכל דינין אתכפין, ואז **בחדאי הוא עת רצון לשוב בתשובה על כל חטא ופשע, ונתקבלה תשובתו בלי שום קטרו**. וזהו שאמר אל אהרן: "קח לך עגל בן בקר" **עגל** הוא בגימטריא "מנחה", בן בחשבון הנו"ן פשוטה מאותיות מנצפ"ך שהיא ת"ש (7000), ועם הברית הוא "שבת", **בקר** בגימטריא "שב", לרמז על ה"ל, רבשבת קודש במנחה, או היא עת רצון לשוב בתשובה, לכפר על מעשה העגל, כפירש"י ז"ל.

אמרי ברוך (פר' שמעי)

יש לומר טעם למה שהנהיגו רבותינו הקדושים לומר בסעודה שלישית ג' פעמים "מזמור לדוד" (תהלים כג), ואח"כ "הללו" אורה ה' וגו', "הללו" אשרי איש" וגו' (שם ק"א – ק"ב) ואח"כ "שיר המעלות – אשרי כל ירא ה' וגו' (שם קכח), ו"שיר המעלות לדוד" (שם קלא), **יען בסעודה שלישית הוא זמן תשובה**, ועל כן אומרים ג' פעמים מזמור לדוד נגד ג' חסד גבורה תפארה ומזמור "אודה ה'" לתיקון הניצח, "אשרי איש" לתיקון החדו, "אשרי כל ירא ה'" לתיקון היסוד, ו"שיר המעלות לדוד" לתיקון המלכות, בחינת דוד מלכא משיחא, ועל ידי תיקון השבעה מדות נמשך אור השמיני עולם התשובה.

הרה"ק רבי **ישעי' הערץ מדינב** ז"ע שבת פעם בבעלזא אצל **מנחם מדינב** ז"ע, ובשעת שלש-סעודות שאל את כ"ק **מנחם מדינב** ז"ע, שהיה ערין עלם צעיר, למה יושבים בחושך בעת סעודה שלישית, והלא שלש הסעודות הנה כנגד שלשת האבות, וסעודה שלישית היא כנגד יעקב אבינו, שהיה מבורך שבאבות, ואם כן יהיו צריכים לסעוד סעודה זו באור ולא בחושך. השיב לו מנחם: היא הנותנת, לפי שהיא כנגד מבורך שבאבות, ולכן עת רצון היא המסוגלת ביותר לתשובה, וכשיהיה עושה תשובה הרי צריך לבכות, לכן יושבים בחושך, כדי שלא יתבייש השב מלכתוב.

כתיב חסידים (וראה עוד בס' 'שארית ישראל' שער הזמנים, ליקוטים; שו"ת 'משנה שכיר' אורח ח"א סי' סה)

... ואולי זה פירוש **רעוא דרעון** שאומרים בשב"ק בסעודה ג': "רעוא" היינו עצם החסד, "דרעון" דרעון" הוא התפשטות החסד יותר מהגבול, אפילו לגבי דברים שלא היו ראויים לחסד. וי"ל דהוה הטעם דבשב"ק כל דינין מתעברין מינה (וזה"ק תרומה קלח). הוא מצד יום השבת רעוא דרעון, היינו מהתפשטות החסד העובר כל גבול, ממילא אין מקום לדברים כלל. **אך בס"ג הוא ביותר, משום רעיון קדושת שבת הוא בסופו**. כמ"ש בשו"ת הרשב"א, דכל השביעיות עיקר קדושתו בסופו, כמו דשביעית אינה משמטת אלא בסופה (ערכין כח), ועל כן גם כל הסגולות של שבת כל ביותר בשב"ק במנחה, בסופו. וי"ל דזה שאומרים בשב"ק במנחה הפסוק (תהלים סט, יד): "ואני תפילתי לך ה' עת רצון אלקים ברב חסדך ענגי" וגו', דכיון שהוא עת רצון אנו מתפללים שהש"ת יישענו בריבוי החסד, הנינו בהתפשטות החסד בלי גבול, דא במנחה הוא רעוא דרעון, והוא דבר בעתו.

פעם אחת היה שובת **הבעש"ט** בכפר אחד עם מנין שלו, ובהגיע עת השלש סעודות, קיבץ ראש הכפר אנשי הכפר וישב ואכל ושתה עמם. והאריך **בזמירות שירות ותשבחות**, וראה הבעש"ט זלה"ה שהוא מקובל מאד למעלה, וקראו אחר הסעודה ושאל אותו, מאיזה טעם אתה עושה זה לבזבז כל כך על סעודה זו, והשיב: הנה שמעתי העולם ואומרים תצא בשמתי בין אנשים מישראל, והנה שמעתי שבשבת יש לכל אחד מישראל נשמה יתירה, ובמצאית שבת יצאת, על כן אמרתי תצא נשמה יתירה שלי בין אנשים מישראל, על כן אני מאסף אנשים מישראל כו', והנאו הדבר מאד.

צריך לזהר מאד לומר זמירות על שולחנו בכל סעודות של שבת ולומר ולרנן לכבוד שבת, וכן ביו"ט וכו', ולדעתי מהנכון לומר בליל שב"ק "אתה קדשת" ו"שמחת" לבד מהזמירות הקבועים, ובסעודת הבוקר "שמחת מהישראל" ו"ולא נתת" ו"שמחת" ו"תכנת שבת" לבד הזמירות הקבועים, **ובסעודה שלישית "אתה אהרן" ו"א"א ירצה במנחתו" וכו'**, ומצאתי בספר "אור ישראל" להק' מקאונץ על תקו"ז (פר' א), פרוקן בפתורא בכמה רנות, ג"ב, מכאן רמז לזמירות על השלחן בשבת, עכ"ל.

משמרת שלום (סי' כו אות ח) [י"ד דהמחבר הגה"ק מקוידנב ז"ע ח"ב ב"מ מרחשון]

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי רפאל יוסף חזן מאיזמיר זי"ע – בעל "חקרי לב" יומא דהילולא כ"ג מרחשון (תקפ"א)

אחד ומיוחד מגדולי חכמי ישראל שהאירו פני המזרח היה הגאון הגדול עיר וקדיש רבי רפאל יוסף חזן זי"ע, אשר רוב ימיו זרח אורו הבתיר בעיר ואם בישראל איזמיר שבמדינת טורקיא, ובערוב ימיו בארץ הקודש בכהנו בה כראשון-לציון בעיה"ק ירושלים תובב"א.

גדול היה שמו בכל תפוצות ישראל ומקובל על כל חכמי וגאוני הדור בגאון עוזו ובכח תורתו. ביותר נודע הרב היר"ח (ה"ת: יוסף רפאל חזן) - כפי שהיה רגיל לחתום שמו - לדורות הבאים בחיבורו 'חקרי לב' הכולל אלפי תשובות אשר השיב לשאליו מכל קצוי הארץ בכל מקצועות התורה, כאשר נדרש להכריע דלילה בדברים הקשים והחמורים ביותר. מסכת חיוי המופלאים מתגלה באפס מעט מבין בתרי חיבוריו הגדולים, כמו גם מחיבוריו הרבים של נכדו הגדול - בן בתי - הגה"ק רבי חיים פאלאג'י זי"ע, אשר מרבה להביא הליכות והלכות, ועבודת והנהגות מזקינו הקדוש זי"ע.

ואלה תולדות יוסף:

ערשו ערש קודש של רבי רפאל יוסף חזן עמדה בבית גדולים וצדיקים, לאחר שנולד באיזמיר בשנת ה"א תק"א, לאביו רבי חיים ממשפחת חזן, משפחה חשובה ורבת הייחוס מנוע גדולי ספרד, מצאצאי הפייטן הגדול רבי אברהם חזן, מחבר הפיוט הנודע "אחות קטנה" הנאמר ברטט של קדושה עם התקדש ליל ראש השנה.

רבי חיים היה בנו של רבי דוד חזן מח"ס 'חזוה דוד' על תהלים, נין ונכד לרבי יוסף חזן² [מגדולי תלמידי רבי יוסף מטראני (מהרימ"ט)], וריעם של רבי חיים בנבנישתי בעל 'כנסת הגדולה' ורבי חיים אבולעפאי, זכר צדיקים וקדושים לברכה], על שמו נקרא שמו של רבינו יוסף, 'הרב חק"ל' (חקרי לב) - כפי שנקרא בפי בני דורו.

בילדותו נתייתם מאביו הגדול, וכפי שכותב בהקדמה ל'חקרי לב' בהכירו טובה למגדלו: "... כי הן בעון אני נשאיתי לבדי יתום מאב, לשון יונק סמוי מן העין, מאין ולאין יבוא עזרי... עד אשר העיר ה' את רוח נדיבה, מרובה מידה טובה, ש"ב הגביר חכם כמה"ר דוד מורדוך, ואתו צרור המור דודי לי כמורה"ר אליה זנ"י, ואחרון הכביד מר חמי הגביר נבון ומעולה כמורה"ר דניאל פאלאג'י, הם הם היו לי לעזרי ותורה דילהון היא..."

הימדתו בשנות עולמו היתה לשם דבר, כשרוב שעות היממה ישב והגה באהלה של תורה, וניצל את כשרונותיו הברוכים לקנות בהם קנין עולם. ויוסף בן שבע עשרה שנה כשהשמיע דרוש ברבים אשר הפליא את כל שומעיו (נדפס בספר דרושיו ומעריכי לב' ח"ב, דף קכה).

כשהגיע לפרקו בנה את ביתו עם האשה הצדיקת, בת גדולים, מרת ריינא ע"ה, אותה שיבח נכדו הגר"ח פאלאג'י זי"ע, כשהספידה באיזמיר לאחר פטירתה מאה עולמא בשיבה טובה, ב'דרוש שדרשתו בק"ץ י"ץ החיים' יב"ץ בסדר ואתחנן ו'תקפ"ז, על שמועה כי באה מעיה"ק ירושלים תובב"א מהרבני המעטירה מרת קזתני ריינא תנצב"ה, שרביטו של מלך מרנא ורבנא הגאון הגדול ראשון לציון הרב מורי זקני בעל 'חקרי לב' זצוק"ל... דלא על חיינם זכתה להיות בגורלו של צדיק האדם הגדול בענקים, וגם זכותה לשיבה טובה, סבתא בביאט סימא בביתא, ועוד זכותה לקבורת ארץ ישראל, ירושלים תובב"א, דלא מלתא זוטרתי היא זאת. ואני אמרתי בחפזי, דמה שהיתה לה זכיה כולי הא, היינו משום דמלבד צדקתה ומעשיה הטובה שהיו לה, עלית על כולנה, דהיתה אוחות בפלך השתיקה ביתר שאת, ולא היתה מדברת כי אם דבר מוכרח ובלשון קצרה ודיבורה בנחת, בשפה רפה וקולה לא ישמע, והיא שעמדה לה שזכתה לכל הכבוד הזה" (אוצרות החיים, דרוש ז, דף קנ-ת).

יוסף הוא השליט

זכתה העיר איזמיר, אשר "כל עובר עליה יגידו כשרון לבעליה, נושאת חן בעיני כל רואיה, תורה ומצות מפיקים בכל פינותיה, ויהללוה בשערים מעשיה לשם טוב ולתהלה, ורבנן אחשיבנהו עיר גדולה של חכמים רבני אלפין גדולים ועצומים מאירים ומזהירים" - כפי שמתארה הגה"ק רבי יוס טוב אלגאזי זי"ע (בהסכמה לחקרי לב) בהתפרקותו על עיר אבותיו - ובשנת תק"נ נתמנה רבינו החק"ל לכהן בה כר"מ ומורה שדק בבית דינה, וכדברי נכדו הגר"ח פאלאג'י זצ"ל:

"ויוסף בן שלשים שנה בעומדו לפני מי שגדול מלך חיים מורינו הרב כמהר"א (רבי חיים אבולעפאי, בעל נשמת חיים)... והרב מהר"ח בארץ וקרבו והיה מחשיבו עד למאד שמחמת זה נשאו על כל התלמידי חכמים שבדור, שהיו גדולים ממנו בשנים, ומינהו בבית דין של ג', עם ים המאורות הגדולים, מורינו הרב כמהר"ש (רבי שלמה) ו' עזרא

הגדולים, הגר"ח פאלאג'י (בספר 'יתובת חיים', בראשית עמ' יב) והגאון רבי אליהו חזן בספרו 'ישרי לב' (דף צד). שמוסיף: "ותימן שיקראו לו אחרים לכל יתושל בדבר".

ומה מאלפת היא עדותו נאמנה של נכדו הגר"ח פאלאג'י זצ"ל שכותב: "מעיד אני שמים וארץ, אם לא ראיתי להרב הגאון הגדול המפורסם מרן זקני אור היר"ח ז"ל, הגם שהיה גדול בתורה ואביר הרועים, כשהיו באים לפניו תלמידי חכמים בחורי חמד, היה קם בפיניה והיה מהדרם ומחשיבים, והיו התלמידי חכמים הבורים מתבאילים ממני, מפני הכבוד, והיו מצטערים על הכבוד שהיה עושה להם, והיו מבקשים ממנו מחילה שלא יעשה להם כל כך כבוד שבעולם, והוא היה משיב להם: אם יבוא איזה עשיר וממנונה מהקהל שהווא פנים בשנים כמותם אני עושה לו כבוד והידור, ומסביר לו פנים, וא"ל: אעשה הרעה הגדולה הזאת וחטאתי לאלקים, לכבוד לבעלי בתים בכבוד והידור והסברת פנים, ולתלמידי חכמים העוסקים בתורה לא אחשיבם, חלילה לא-ל מעשות כדבר הרע הזה, כי ח"ו אהיה נענש על זה. ועוד דאדברה, אם יראו העשירים והגדולים שבעיר שאנני מכבד התורה ולומדיה, יקחו מוסר גם המה, וממני יראו וכן יעשו..." (יתובת חיים' פר' קדושים, עמ' סז-סח).

עוד מעיד, כי "שם שהיה אביר הרועים, לא היה מקפיד על כבודו ועל בזיונו כלל, אפילו בדבר שהיה ראוי לכעוס ולהקפיד עליו. אבל כשהיה נוגע הדבר להקים דגל התורה ולא חוז עיני דינא, היה מתגבר כארי, וכך היה אומר: אני איני חס על כבודי, כי אם על כבוד התורה שיקיימו דיני התורה" (שם פר' האזינו עמ' רט).

ואם "לפעמים היה כועס על אנשים להוכיחם, והיה יוצא מפיו איזה דבר, היה מזהיר לבניו - לכל יאמרו הם כדברים הללו, כי אני מדבר לשם שמים ועושים לי כבוד ומקבלים ממני, מה שאין כן אם מדברים אתם..." (יתובת חיים' פר' קרח, אות יח).

ואמנם, למרות שנשא רבנותו ברמה והנהיג עדתו בתקיפות ללא חת, היה תביב על כל בני העיר, באשר השכיל לנתב הליכותיו בקודש בחכמה ודעת, וכפי שנלמד משלש הנהגותיו המאלפות אשר לפנינו:

* "מרבין תורה יפסיע ב'נצור לשוני', משום טירחא דציבורא. וכך נהג התייר הגדול פאר הדור מרן זקני בעל 'חקרי לב' זצוק"ל, כל עשרים שנה שהיה רב באיזמיר יע"א, ושמונה שנה שהיה בעיר הקודש תובב"א" (יכף החיים' ס"י טז אות מד).

* "מנהגו של רבינו הגדול, הגאון מרן זקני רב יוסף צדיקא זיע"א, שלא לבייש לפושעים ולמורדים בשוק, כשהיו באים לנשק ידו, היה פושט את ידו, אלא שלא היה אומר לו ברכה כדל, דהמנהג לומר 'ברכך ה' וכיוצא" (שם ס"י כח אות ל).

* "כמה פעמים כשהיו באים בעלי דינים לפני עט"ר אבינו הזקן הגאון בעל 'חקרי לב' ז"ל, והיינו יושבים בפרוודור מבחוץ לבית מדרשו, היה אומר לנו בנא הגדול צרור המור דודי לו אליהו רבה (רבי אליהו חזן) ז"ל: אני הבנתי מי יוצא זכאי ומי יוצא חייב. והיה הדבר לפלא בעיני, מהיכן היה יודע קודם גמר דין, והפצתיו בן, שיודעני כיצד הוא מביא זה, עד שפירש שיתחיה אחר זמן, דהסימן הוא, דלמי שגורו נמדקדק עליו הרבה היה זכאי, ואילו להחייב מדבר לו בנחת ובמתיקות לשון" (זכירה לחיים' ח"ב, דף עד. וכ"כ בס' יעני כל חי' סג:). ומציין מקור לנהג זה במדרש רבה ריש פר' שופטים ה.ו).

המשך בע"ה בגליון הבא

- ראשון לציון הוא הספר הנפלא 'מעשיהם של צדיקים' (ירושלים, תשס"א) בו נקבצו ובאו מעשיות וענינים נפלאים מספרי רבינו חיים פאלאג'י זי"ע והיה לנו לעזר רב במלאכת הקודש.
- "אשר מראהו כמראה מלאך האלקים עיר וקדיש דרבנן... בתורת ה' חפצו לא זו מחבבה ספק בן תשעה למטה מעשרה דרך גידולתו... לא עבר עליו כמעט רגע אשר לא בדת שפתותיו שושנים ורוחשיו מרחשון מליד דשמאי... ולא אץ לבא אחד מששים כי אם יום ולא יום..." (מתיאוריו של בנו רבי חיים חזן בעל ישנות חיים).

הוא חיבר ספרים בשם 'עין יוסף' (דרושים וביאורים עה"ת עד פירוש משפטים) ועין יוסף' (חידושים ושיטות על כמה מסכתות, גם שו"ת ופירושו על 'עין יעקב'), וקראם בשמם זה - כפי שכותב בהקדמה - "בעבור אות ששעה עמי אלקים עליו, אשר באתי בתכלית העוורון וסמיית עיני ואור עיני אין אתי, והייתי ממשש בצהרים כאשר ימשש העוור באפלה, כשנה וחצי חושך ולא אור. אך בי ישוב ידו מבלי, י' החסד והרחמים בעבור שמו הגדול, וזר שם זכר שם, עד שיכולתי לראות באור היום, ועדיין לא הייתי יכול לקרות באותיות כאותיות רש"י וכיוצא, וכ"ש לכתוב בספר, ושוב גמל חסד ורחמים עם עבדו, עבד נרצה לעבודתו ית', ויכולתי לראות וגם לכתוב בספר, אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר..."

ענותנותיה דרב יוסף:

במקום שאתה מוצא גדולתו, בו הלך וגדל, שם אתה מוצא ענותנותו. חוק קבוע היה לו, שבכל היה בבוקר היה בא אחד מתלמידי החכמים שבעיר ומייסרו בפרק אחד משבט מוסרי או 'ראשית חכמה'. כך מספרים נכדיו

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דרָה היומיי״

מסכת עירובין

האם מותר לשאול באורים ותומים בשבת

דרש רבי חסדאי דמן ברי, מאי דכתיב (ש"א כב, א) ״ויגיד ליהוה לאמר הנה מלשתי״
נלחמים בקיעלה חזמה שוטם את הגרנות״, תנא קיעלה עיר הסמוכה לספר היתח, והם לא
באו אליו עד עסקי רבן קטן, דכתיב ״חזמה שוטם את הגרנות״, ובתני״ש יושאל דוד בה״
לאמר האלך והכיתו במלשתי״ האלה ואמר ה' אל דוד לך״ וגו', מאי קמבעיא ליה,
אילמא אי שרי אי אסור, הרי בית דין של שמואל דרמתי קיים, אלא אי מנחל אי לא
מנחל, ויקא נמי דכתיב לך הכיתו במלשתי״ והשעת את קיעלה״ שמע מינה (דף מה ע"א).
 מגמרא זו מוכח שאין שום איסור לשאול באורים ותומים בשבת, שהרי אותו מעשה בשבת היה, ודוד המלך ע"ה שאל באורים ותומים בו ביום, ומצינו מקור נוסף לכך, בשמואל (א כא – כב) כשדוד בא אל אחימלך הכהן, וכתיב (שם כב, י): ״וישאל לו בה״, ודיינו, באורים ותומים, ואמר דוד״ל (מנחות צה: ילק"ש שם רמז קל) שאותו יום שבת היה. משמע שמותר לשאול באורים ותומים ביום השבת.

והנה בעצם אופן הכתיבה שהיה באורים ותומים נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש במס' יומא (עג, א): ״כיצד נעשית, רבי יוחנן אומר בולטות (-האטיות בולטות... וכל אחת אינה זזה ממקומה וכל בולטות במקומה, והוא (הכהן) מצרפן״. ריש לקיש אומר מצטרפות (כלומר, האטיות היו מצטרפות מאליהן). והעיר הג"ר דוד אופנהיים זצ"ל בשר״ת **נשאל דוד** (ח"ב א"ח סי' ט) שבין לרבי יוחנן, שהאטיות היו בולטות, ובין לריש לקיש, שהאטיות היו מצטרפות, לכאורה היה מקום לאסור להשיא באורים ותומים בשבת משום מלאכת כותב (וכן העיר בשו"ת שער דעה״א סי' קצד, והוא בשו"ת ״דובב משרים״ ח"ג סי' קטט, ע"ש), ואילו בס' **נחלת בנימין** (מצה קא, דבריו והבאו בקיצור ב'מעשה וקח' פר' מטות אות ב) מבואר דלמ"ד האטיות היו בולטות אין בו איסור, שהרי שנינו (שבת קד:–) ״הכותב שתי אותיות... על שני כותבי וזיות ועל שני לוחי פינקס והן נהגין זה עם זה חיבב״, ולדידה הרי לא היו האטיות נהגין זה עם זה לכל אדם, כי אם הכהן גדול ברוח הקודש ידע לצרפם, ואין זה נחשב כמי שנהגים זה עם זה ויתכן, שהגאון בעל ה'נשאל דוד', סובר, שכל כגון דא, שהכ"ג יודע לצרפם ברוח הקודש, נחשב כמי שהם נהגים זה עם זה, ורק למ"ד שהאטיות היו מצטרפות מעל גבי החושן, יש מקום לאסור.

אמנם, גם למ"ד שהיו מצטרפות הדבר צריך תלמוד, אם יש מקום לאסור, שהרי בענין קירוב אותיות לבד – אם יש בזה משום מלאכת כותב, דנו בו האחרונים, ויש צדדים להחיר (ענין שו"ת רמ"א סי' קט; מג"א סי' שם סק"ט ובשו"י סק"ד; ועי' שו"ע הרב שם סי'ד; שו"ת הר צבי ט"ל ה"רם – כותב סי' ד). וכתב הנחלת בנימין, שמד"א שהיו מצטרפות, סובר ששניהם היו בו, בולטות ומצטרפות, ובולטות לבד לא היתה מועילה, דשמן יטעו ולא ידעו הכותב, ולפי זה כתב, דשפיר יש מקום לאסור, שהרי במה שהיו בולטות הרי זה נחשב ככתיבה מעליא, כי הבליטה דחשני באותה האות נחשב ככתיבה האות, ובבליטה לבד – אין מקום לאסור, מאחר שאין נהגים זה עם זה, ובבליטה ובצירוף – שפיר יש מקום לאסור.

ובמה שכתבו בשלילת האטיות נחשבת ככתיבה, כתב הנחלת בנימין שהדבר תלוי במחלוקת תנאים (שבת קד:) האם חיביבם ככתב על גבי כתב, שהרי כאן כבר היה האטיות כתובות על גבי החשן, וכשהן נבלטות הרי הן ככתב על גבי כתב, ולמ"ד כתב על גבי כתב פטור אין בו משום מלאכת כתיבה מן התורה.

והנה, לפי הצדדים שיש מקום לאסור בזה, יש לדון מה שייך לתלות מלאכת הכתיבה אל האדם השואל באורים ותומים, והלא הדבר נעשה מן השמים. וכבר העיר בזה הנחלת בנימין, ״שהא הכהן לא עשה דבר זה רק מאליו נעשה, דאכתי על הקב"ה גופיה יפול הספק דמשמר שבת אסור״. ועוד דבר שנאסר לאדם גופיה לעשות גם אמירה לעשותם לו למי שמותר בו אסור״. ולפי דבריו אכן אין בזה איסור של מלאכת כתיבה על האדם, ומה שיש לאסור בזה הוא מצי דין אמירה, וכעין הדין של אמירה לעכור״.

ובשו"ת **שערי דעה** (שם) צידד להתיר בזה, כי בעיקר הדברים אין זה אלא כוחו וגרמא בעלמא, ויש בפעולת השואל באורים ותומים כעין גרמא לכתיבה וזוהו שלא כדברי הנחל"ב, שאין זה נחשב אפילו כגרמא. ואין זה אלא מענין איסור אמירה, ומצינו זה ש' מקום לאסור לשאול באורים ותומים בשבת, אמנם, במלאכת שבת ישנם הרבה מקורות (עי' שבת קכ: ב"ק נ, ועי' נמוקי ד"פ פ"א) שגרמא בשבת מותר, ולכן יש מקום להתיר בזה.

הנחלת בנימין כתב צד נוסף להיתירא בזה, דמאחר שהאטיות חזרות למקומן אחרי כן, אין זה נחשב ככתיבה, שהרי הוא ככתב שאינו מתקיים, שאין בו מלאכת שבת כמו ששנינו (שבת קד:) וגם יש אופנים שיש בזה היתר לכתיבה. ובשו"ת **נשאל דוד** (שם) העיר על כך, כי כתיבת אותיות ממש אסור ע"פ מדרבנן, ואין ההיתר רק ברושם בעלמא (עי' שם בט"ז סק"ד ומ"א סק"ט), ולכן עדיין יש מקום לאסור בזה. ולפי הדין הנחל"ב שבעצם אין איסור על האדם, כי אם מצד האמירה כלפי שמים, תתירך הערה זו, דכלפי שמיא יש מקום לומר שלא שייך שום גזירה דרבנן (עי' היטב דברי הנחל"ב), וגמא, שכלפי שמים אין שום איסור, ולכן אין שייך לאסור גם באמירה. ובעיקר הערה זו יתכן לומר, שכל דבר הנעשה מן השמים נחשב כדבר של קיימא, ואף שבסופו של דבר עתידה להתבטל, כענין שמצינו בענין החניות במשכן (עי' שבת לא:).

עוד יש אריכות בענין זה באחרונים הנוכחים, וע' **דעת תורה** (ארח סי' שמ ס"ג). אך מחמת קוצר היריעה נסתפק הפעם בזה, ועוד חזון למועד בעו"ה.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות הכנות והרתחת חיים לפני שבת

א. לפני שבת צריך להרתח את חיים עד שיהיו מבושלים כל צרכם, דהיינו שיעלה אבנעויות, כי מים שלא נתבשלו כל צרכם מער"ש, אזי אע"פ שכבר נעשו מער"ש שיעור יד סולדת, יש סוברים ששייך איסור בישול אם גורם בשבת שיתחממו ביותר עד שיהיו מבושלים כל צרכם (עי' סי' שביבת השבת בפתיחה למלאכת מבשל אות יח. ועי' תהליך סי' שיש ס"ק יז שמדד להחמיר. ועי' מאמר אורח חיים סי' עד אות בישול סק"א דמקיל עפ"י השו"ע הרב בשי' שיש ס"ק סט. ועי' בסי' ששי"א פ"א ח"י צו שהגרסי"ו אויערבאך צ"ל נסתפק בזה).

ב. ולפי זה, אם לא נתבשלו המים כל צרכם מערב שבת, אוי אם הגביה את דוד המים מעל האש לאחר חשכה אסור להחזירו, וכן אסור לכסותו, אם הוא עומד מגולה על האש. וכמו כן אסור להוציא מים דרך הדוד, כי בזה גורם שהמים הנוטרים בדוד ימחרו להתבשל, וכל זה עד שיתבשלו כל צרכם, ולאחר מכן מותר בכל האמור.

ג. ולדעת הפוסקים שסוברים שאם נתבשל עד כדי שתהא היד סולדת בו, שוב אין בו משום בישול אם מבשלו ביותר, עכ"פ יראה שמע"ש ״היו המים רותחים עד שיעור שתהא היד סולדת״, ואז לא אפשר להוציא מים בשבת מהדוד.

ומאחר שיש כמה שיעויות בשיעור יד סולדת, יש לילך לחומרא, דהיינו שיהיו המים לכה"פ בדרגת 71 מעלות צלזיוס (עי' שו"ת אג"מ אורח חיים סי' עד אות בישול סק"א. ובסי' ששי"א ס"ק טו העתיק מהאג"מ יור"ד ח"ב ס"ס נב שכ' השיעור 79.4 מעלות צלזיוס), וכל זמן שלא נרתחו המים עדיין כשיעור זה אסור להוציא מים מן הדוד.

ד. אבל אם כבר נרתחו המים מער"ש, אזי אפילו אם נצטננו לפני כניסת השבת, כל זמן שהם עדיין חמים (היינו משה, שחמימותו ניכרת, ונאכל לבניי מחבת חמימות. עי' שו"ע הרב סי' שיש ס"ט; חו"א סי' לו ס"ק יג) קיי"ל דאין בישול אחר בישול אפילו בלח (לדעת הרמ"א באור"ח סי' שיש ס"ט; חו"א סי' לו ס"ק יג).

ה. הגסה במים (וכן במרק) שנתבשלו כל צרכם, כגון להוציא בכף או מצקת מים ממים העומד עניג האש, מותרת ואין כל חשש (עי' מ"ש בגל' תנ"ט סי"ח).

ו. מים שיש בו צינורית מבחוץ לסגן גובה המים, יש מחמירים שלא להשתמש בשבת במים כזה, בסוברים שהמים שבצינורית אינם נרתחים כל צרכם, גם אחרי שהמים שבמים נתבשלו לגמרי, ברם רוב הפוסקים מקילים בזה (עי' באריכות בסו"ס אורחות שבת, ובסי' שבת כהלכה פ"י ביאורים אות ב וכע"ז בסי' אורחות שבת).

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

קיצור אלשיך על התורה – מהגה"ק רבי משה אלשיך זי"ע, ובא אחרי הקוצרים ולקט באמרים הג"ר יוסף דינא דובלוב זצ"ל [בן הג"ר אריה ליב זצ"ל מ"ל להמאור הגדול הג"ר זכריה מענדל אד"ק בעל זצ"ל]. נדפס לראשונה באמסטרדם שנת תק"ן, ועתה יצא לאור מחדש ברוב פאר והודר בתוספת תיקונים ומראי מקומות על ידי מכון ״אוריתא״ תנייה תשס"ה (שצא עמו).

תורת אמת / ליקוטי מהרי"ל – תורת אמת״ עי'תאת הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפסא זי"ע בעל היאובת ישראל, שגרסמו בכת"ק של תלמידו המובהק הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זי"ע. ליקוטי מהרי"ל עי'תת ועל חשיים – מאת הרה"ק רבי יהודה ליב מנאקילקוב זי"ע, תלמיד מובהק של הרבי ר' אלימלך מליזנעסק זי"ע, ובמה הרבה ד"ת מרבו וגם מהרה"ק מאפסא. יצא לאור במהדורה מושלמת [עם ציון סוף המאמרים להשוואה עם מאמרים דומים בספרים הק, כי להרחיב ולהשלים הנחתם] בכרך אחד מפואר, על ידי מכון הוצאת ״משור״ בני ברק – ניו יארק, תשס"א.

איש הפלא – תולדות ואורחות חיו וספורי נפלאות מהמבד קדשא רבי אריה ליב משפאלע זי"ע. ליקט וכינס מפי סופרים וספרים עם הארות והערות הרב מנשה מילר. יצא לאור לראשונה בשנת תשנ"ז ע"י מכון יזכר נפתלי, ועתה יצא לאור ברוב פאר והודר עם הוספות רבות ונכבדות על ידי מכון ״שם עולם״ בראשות הרב שבתי שמואל ווייס, בני ברק, תשס"ה (נתן עמו).

שיחתן של עבדי אבות – שיחות יקרות ועובדות מהימנות מנאוי ארץ וקדושי עליון תלמידי הבשע"ט זי"ע שנשמעו ונכתבו ע"י הגה"צ רבי אלתרן היילפרין שליט"א כפי שקיבל מבעלי העובדא האנשי מהימנים וביתר מפי"ק זקן הגה"צ מראדומשלא זי"ע, חלק ראשון, מע' בית ארשץ ופרעמישלאן ועוד. קובץ ברכה לעצמו מדור **גנוי דיקים** – כתי' עתיקן קדישין שבגני הגה"צ ר"א שליט"א. יצא לאור ברוב פאר והודר ע"י נדו הרה"ק נפתלי צבי היילפרין, ירושלים תשס"ו (נתא עמו).

אמרי דיקים – לקט אמרות טהורות מהם דיקים וקדושים רבי חיים מקראסטא זי"ע ורבי לוי יצחק מבראדישניש זי"ע ועוד הרבה צדיקי עולם, אשר כתבם על ספר תלמידים הרה"ק רבי צבי חסיד זצ"ל מיאמפלא, ויצא לאור לראשונה בחוסיאטין בשנת תרנ"ט, ועתה יצא לאור מחדש באותיות מאורכות בתוספת מראי מקומות, הערות ומפתחות, ופרקי תולדותיהם, על ידי הרב יעקב יהושע בויס, קרית בעלזא ירושלים תשס"ה (קצא עמו).

מחודדים בפני – שאלות ותשובות במפרשי התורה [תרגום יונתן, רמב"ם, רש"ם], דעת זקנים מבח"ת, ספורי, ואורח חיים הק, כלי יקר ועוד], תולדות גדולה ללומדים [ובמיוחד למלמדים ותלמידים] ולאחרון עומק דברי תורת התורה. מאת הרב נחום לוין, ירושלים תשס"ה (תקע עמו).

פני העיר על מסכת עירובין – ביאורי סוגיות, הערות, ציונים ומראי מקומות על סדר הדר. נערך בטוב טעם ובשפה ברורה ע"י הרה"ק אריה עמרם, בני ברק תשס"ה (תב עמו).

לעבר עירובין – היתר תיקון העירובין בעיריות לכתחילה [וגם בעיריות הגדולות כמו ירושלים עי"ק ובאר אפרק] מיוסד על דברי חז"ל גמרא ופסקי הראשונים, מרן הב"י וגדולי הפוסקים מפיחים אנו חיים, בבירור כל הפרטים להלכה ולמעשה מאת הרב ישכר דוב רומפלער, צפת תשס"ה (שג עמו).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו היוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

מוסדות חסידי בעלזא – אנטווערפן יע"א	הרה"ח ר' חיים משולם זוטא האנטסטער הי"ד	הרה"ח ר' יהושע פיסטער הי"ד	לעילוי נשמת מרת בלומה ב"ר מרדכי ע"ה נלב"ע כ"ד מרחשון תסס"א לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
ברכת מזלם ש"א וגדיא א"ח נביע בות לכבוד ירידתו הרבני הנגיד הנכבד, מרבה פעלים לתורה ולחסד, מוקיר ורוחם רבנן ותלמידיהוה ואיחור משה מרובין, כשמן הטוב שמו ותפארתו מוה"ר ר' משה אליהו הכהן שטערין שליט"א חבי הנחלת הנביא דמוסדותו הק	לרגל שמחת נישואי בתו תת"י עב"ג החתן היקר כמר חיים יצחק בנימין נ"י	לרגל שמחת נישואי בתו תת"י עב"ג החתן היקר כמר חיים מאיר נ"י	הרה"ח ר' חיים מרדכי מייזליק הי"ד
לרגל השמחה השדויה במעונו בנישואי בתו תת"י עב"ג החתן היקר והמצויין כמר דוד רוקח נ"י	לרגל שמחת אירוסיו בתו תת"י עב"ג הכה"ח כמר אברהם מנחם נ"י	לרגל שמחת אירוסיו בתו תת"י עב"ג הכה"ח כמר אברהם מנחם נ"י	הרה"ח ר' שמואל צבי גרינוואלד נלב"ע ל' חשון תסס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
בן ירידתו הנכבד והנעלה הנגיד המפואר ורדע"ח מוה"ר ר' אליעזר רוקח שליט"א	במזל טוב ובשעיה טובה ומזגלחת	במזל טוב ובשעיה טובה ומזגלחת	הונצה ע"י בני המשפחה הי"ד
בן ירידתו שהיה"ח הנחלת מוה"ר בערל רוקח שליט"א וחתן הרה"ג רבי אליעזר פריינפעלד שליט"א מראשי ישיבת עץ חיים וירליין – אנטווערפן	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת יוסל נעמי ב"ר אמרי מישל כ"ז ע"ה נלב"ע ביום ב' מרחשון תסס"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת יוסל נעמי ב"ר אמרי מישל כ"ז ע"ה נלב"ע ביום ב' מרחשון תסס"ה לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הונצה ע"י בני החשובים ה' עליהם יחיו
בוא עולם בקין חשלם זה הבנין עם ידוהי ישרים ומבורכים מתוך אושר ועושר וכל מילי דמיטש, אמן הגבאים וההנהלה	הרה"ח ר' שלמה בויאר שליט"א – ירושלים	הרה"ח ר' שלמה בויאר שליט"א – ירושלים	

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת תולדות	
ר"ח כסלו תשס"ז לפ"ק – שנה י"א ג'ליון תצ"ח	
הלוח מוצג ר"ת	
אנטווערפן	16:20 17:34 17:52
לונדון	15:39 16:51 17:09
מאנשטער	15:38 16:54 17:08
ציריך	16:19 17:28 17:52
ווינ	15:45 16:55 17:18
אמסטרדם	16:12 17:29 17:45
פאריז	16:38 17:49 18:11
פראנקפורט	16:07 17:21 17:39

תורת של ראשונים

"ותחיין מורת רוח"

ותחיין מורת רוח ליצחק ולרבקה (כו, לה). למה הקדים ענין נשות עשו לפרשת הברכות.

אלא, "לפי שעתיד לומר (להלן כו, טו): 'אם לוקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים, קדם ולמוד כאן, שלא היו נזהרות ליצחק ולרבקה' (וכן פירש גם הרשב"ם). 'ועוד, אם היה לה ליצחק ולרבקה נחת רוח מהם, היו יושבות בבית אחד, וכשיבא יעקב ליטול את הברכות, יהיו מודיעות ליצחק: אין זה עשו בבורך. לפיכך קדם ולמוד כאן שהיו מורת רוח ליצחק, וגרשם מביתו'."

וענין **מורת רוח** הוא, "ההפך והדעת קרא בלשוננו **רוח**, מלשון רז"ל (ספרי פנחס, קט): שיכול להלך כנגד **רוחו** של כל אחד ואחד. והכתוב יאמר באלו, כי כל אחת היתה מסרבת הרוח ליצחק ולרבקה, כלומר, שהיתה מכעסת אותם ועושה כל מה שעושה כנגד דעתם.

ובמדרש: 'מורת רוח' – מרימות רוח, מסלקות רוח הקודש מיצחק ומרבקה. ובא הענין, כי סילוק רוח הקודש (הוא) מפני שני דברים: האחד, מפני הכעסות ומקרים הבאים על האדם ומתוך כך הוא עצב, ואין רוח הקודש שורה מתוך עצבות אלא מתוך דבר שמחה (ברכות לא, יג) והשני, מפני חברת הרע, וכענין שכתוב באברהם (לעיל יג, יד): 'אחרי הפרד לוט מעמו'. ואמרו רז"ל (ברך מה, ב): 'שאתה מזה היתה בת כומרם ולא היתה מקפדת על מנופת ע"ז, ויצחק על ידי שהיה בן קדושים היה מקפיד על מנופת ע"ז, לפיכך 'ליצחק' תחילה.

רבינו בחיי

התכונות והמדות הטבעיות הן כמו 'חללים ירושיים'

ויקרא יצחק אל יעקב וגו' ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען. קום לך מרנח ארם וגו' וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך (כה, א-ב). למה בחר יצחק שיתחתן יעקב עם לבן, אבי רחל ולא, שגם בן היה עובד עבודה זרה, יותר משיתחתן עם בנות כנען.

אלא הענין הוא, 'כי הנדבך בטובים גורם שיתקרב לבו לעבודת השם ית', ומי שאינו עושה כן גורם לזרעו הריחוק ממנו... כי עם היות האדם בחירויות במעשיו, והרשות נתונה בידו לבחור איזה דרך שירצה, כמאמר הכתוב (דברים ל, טו-יט): 'ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת המות וגו' ובחרת בחיים...' עם כל זה לא יוכל לכפור בשום פנים שלא יהיו לאדם הכנות נמשכות אחר המוץ לקצת מדות טובות או רעות, ואילו תכונות נפשיות נמשכות ומשתלשלות מאבות לבנים, מפני שהם טבעיות נמשכות אחר המוץ לתת הכנה, ואם לא יכיריהו.

ולזה, מאשר היו בנות כנען מוטבעים בתכונות רעות, היו בחרים האבות להתרחק מהם, ולהתדבק במי שאינו מוטבע באותן התכונות הרעות, כי גם היה עובד עבודה זרה, לפי שאותן התכונות מתעברות ונמשכות בורעם, והם כמו חולי הגוף נקראים בספרי הרפואה 'חללים ירושיים'.

לפי שמצות ועבירות התורה (הן) על שני פנים: מהם יעשו רשם **בגוף ובנפש** יחד, ומהם שלא יעשו רשם רק **בנפש** לבד. והרושם ההוא שיהיה בנפש לבד, הרושם ההוא – עם היותו רע מוזק מאד, איננו מתעבר אל הבנים, כי אין לנפשות יחס וקורבה כלל. אבל העבירות אשר ירשמו וישנו לרע הנפש והגוף, בהכרח יעבור רישומם אל המשתלשל מהם, ואשר ירשמו לרע הנפש והגוף, הם העבירות שיש להם מבוטא בתכונות נפשיות, כענאה וקנאה והאכזריות ורכילות ודומיהם, כי אלו יעשו רשם רע בנפש מצד שהם עברה ותכונה רעה, ומלבד זה יעשו רשם רע בגוף."

ירושלמי תרין (ירושלמי החמישי. ענין באורך ביאור הענין)

לקח טוב

"לא ידעתי יום מותי"

כיון שכן, מובן הדבר שההשתמשות בעצה מועילה זו אינה יעוצה לאדם כלל ועיקר, כי אם במקרה שכבר נישלה הברירה מלפניו, שאז אם לא ייאחו בעצה אחרונה זו ייטבע במים רבים האומרים לשוטפו ולהפילו לעמקי תהום. וזאת במקרים נדירים כאלה, יעוץ לו לאדם לאחוז בעצות האחרות שהשמחה נודעת בהן ולא העצבות. אם תצא עבודתו מתוך שמחה והתרוממות הלב, כאשר נפשו עולה ומתלהבת ברצותה לחזור ולהידבק במקור מחצבתה, או אז תיווצר לו הזדמנות שתשרה עליו קדושה וטהרה.

אותיות מהכימות

... דזם ענין הלדיקים הגדולים שכל עבודתם להבדיל ית' בשמחה ובעטו לבד, ובפרט כשרואים ששקפה עליהם רוח"ק וכו', כי העצבות דבר מוגזג בעיניהם ומוטע הפנמה ורוק"ק. וזה ענין סעודות מלוא וסעודות שתי מסובות בה, שפ"י הסעודות הגשמיים מטיבין את לבם לרוח"ק.

וזה מ"ש בדברי חז"ל: לפולס ירגיו אלס יל"ט על יל"ט, נלחו מוטע ואם לא וכו' ואם לאו זכיר לו יוס המיתא וכו'... שאינו מהלכו לעורר יראה פחותה הלו המביאה לידי עטבות, אם לא על זד ההכרח שיראה שאין עוזר לו נגד היל"ט... אבל כל זמן שיש באפשרי לעמוד נגד יל"ט באיזה תכונה אחרת, ירחיק א"ע מיראת העונש ומזכרון יוס המיתא כדאי שלא יבא לידי עטבות...

וכנה ילחם אבינו מדתו מדת היראה, אך היה מתנגד תמיד ביראת הכוונות שזוהו מתוך שמחה, ומעולם לא עלתה על דעתו יראה העונש... וכזה נבא אל הכוונה. שפ"י רואה לבנו הפנין הנל"ט דהיינו ערובה לזכרו, ו"ע בהכרח שיהיה זה מתוך שמחה, ש"כ יעשה לו מטעמים. וכדאי שלא יקשה לו הדבר לבנו, הלא מדתו מדת היראה, ושמחה מה זו עושה, ש"כ הקדים מאמרו וסודו לבנו שמעולם שפ"י א"ע מיראת פחותה, ואמר: הלא תראה, "הנה נא וקנתי", ואפ"כ עדיין "לא ידעתי יוס מותי", מעולם לא עלתה זאת בידעתי ומתשכחי הזכרת יוס המיתא...

אגלה דלכל

גם יצחק אבינו, שמדתו היתה יראה, היה נשמר מלעורר את נפשו ביראה פחותה האמורה – יראת העונש או זכרון יוס המיתא – כי לא בכזאת הגלה נפשו כי אם ביראת הרוממות. כבואו לברך את בנו, והיה זקוק ליצור מצב רוחני שיהיה מוכן לקדושה שתשרה עליו, ביקש מבנו שיכין לו מטעמים כאשר אהב, כדי לבא לידי שמחה והתרוממות נפשית.

כשנתנו ומנו חכמינו ז"ל עצות לאדם שיוכל להתגבר על יצרו המתחדש עליו בכל יום, הניחו לעצת זכרון יוס המיתא באחרונה, כאמרם שאם לא הועילו העצות הקודמות תבא היא ותציל את האדם מיד אויבו הרוצה להמיתו. זאת אומרת שעצה זו של זכרון יוס המיתא היא המובטחת שבכולן, אשר בכל מקרה תעזור, תגן ותושיע. עם כל זה לא רצו חכמים למנותה ראשונה אלא אחרונה, כלומר גם אם עצומה עצה זו ביותר וגדולה תועלתה מבין כולן, עדיין אין להשתמש בה כי אם כתרים אחרון בפני הפורעניות, ורק בשעה שכבר באו מים עד נפש. כל כך למה?

הזכרת יוס המיתא היא עיצומה של יראת העונש, שכל כולה לא באה אלא להכביד על האדם, ולהטיל עליו אימה ופחד מן הפורעניות העתידה ליפול על ראשו באם לא יתגבר על יצרו. אין ספק אומנם שעצה זו מועילה, כי בשעה שרואה אדם בעיניו שכלו את העונש והמיתא עומדים לפניו וידעוץ ויורתע לאחור, וכל עוד נפשו בו לא ירהיב לגשת להתקרב לעצת היצר, שלא יקרנו האסון הנורא.

ברם, מאידך אין התועלת הלוז מביאה לאדם שמחה והתרוממות הנפש, כי גם אם יצליח להתגבר על יצרו, אין הדבר אלא בעקבות התמונה האיומה שהצטיירה לנוכח עיניו שכלו, ומרוב סלידתו ובחילתו הימנה נסוג אחר לברוה מפני הפורעניות. להיפך. תוצאת עצה זו היא להביא את האדם לידי פחד ורתת של עצב, המכבידים על לבו ומפילים אותו לבור של התדרדרות נפשית, בשעה שמיתה ואבדון עומדים לפניו, ומובן הדבר מאליו שגם שמחה כלשהיא שהיתה בו מכבר תינטל ותיעדר ממנו בעקבות זכרון יוס המיתא.

זאת ועוד, שגם אם הצליח האדם לעמוד נגד יצרו ולהתגבר עליו בעקבות יראת העונש וזכרון יוס המיתא, הרי אין התגברותו יוצאת מתוך רצון אמיתי שלא להיכנע לפיתויי היצר, אלא דוקא מתוך אימה ופחד מן התוצאות האמורות לבא עליו בהימשכו אחר פיתויים אלו. לפי האמת, עדיין ידו שלוחה ונמויה על האסור לו, כי רצונו לא השתנה, וכל כולו לא נמנע לתור אחר לבבו אלא מפני שהיל ורעדה אחוזהו.

אמורות טהורות

מרת חסד מביאה לידי שמחה ודיקות

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם חליל את יצחק (כח, יט) איש אשר מתנהג במדת החסד וזכה למדת שמחה, "ובדרך השכל, יש לקרבו כפשוטו, כי אם הוא ממדת הגבורה, אזי הוא מקפיד על כל דבר, ועל ידי זה בא להקפדה ועצבות, אבל מי שנוהג א"ע במדת החסד, אזי אין מקפיד על שום דבר והוא שמח בחלקו, ועי"ז זוכה לשמחה". ובדרך פנימי יש לפרש, דאיתא: איזה חסיד – **חמתחפר** עם קונו (והח"ב קיד, ד) ואם כן הוא דבוק בכיכול לבואו, ששם הוא מקור השמחה, כדכתיב (דניאל טו, כז): "עניו והדודו במקומו" (עיי' מ"ש במדורנו גל' תצא).

וזוהו הרמז: – איש החסד (והח"א פ"א), "הוליד את **יצחק**" – רומז על שמחה (עיי' רש"י לעיל יו, יט), מאחר שהוא דבוק בדיו עולמים אשר עניו והדודו במקומו, כאמור. "והנחמה לזה שמעתי בשם כבוד רשכ"ב"ה הרב הקדוש מרוזין זי"ע עה"פ (דברים יט, יט) **זחיה** אם שכח תשכח את ה' אלוקיך, שמקשים העולם, הא 'זחיה' בכל מקום מורה על שמחה (בר"ר פ"ג, ג) ולשמחה מה זו עושה, כיון ששוכח השם. ופירש הוא זי"ע, אם האדם הוא ח"י בעצבות אינו יכול לעבוד את השם, כדאיתא בספרי מוסר, וממילא הוא שוכח את השם. והו"י **זחיה** אם שכח, רצ"ל, אם תשכח השמחה אשר נקרא 'זחיה' [ואין] 'תשכח את ה' אלוקיך, ואם כן בהיותך דבוק תמיד בשמחה, ממילא תזכור את ה', ויש עניו והדודו". **רבינו חזקוני** (עיי' מ"ש במדורנו גל' פח ת"ל תל)

השלמת האבות חק' עם אבימלך – סימן לבנים

ויעש להם שמחה ויאכלו וישתו. וילכו מאתו בשלום (כח, יז) "נראה", כי כל מעשה אבות הוא בשביל הבנים (עיי' תנחומא פר' לך את וזכרנו ש"י, כ) שבזמן גלותם לא ימאסו ולא יגעלו (עיי' מגילה יא), כאשר דרכו בזה הקדמונים קדושי עליונים, הרמב"ן ז"ל (פסוק ב) ובעל המוריס (פסוק כב-כג) בענין הבארות, עיי"ש.

ומעתה אפשר לנו לומר בזה מה שהשלים אברהם אבינו ע"ה ויצחק אבינו ע"ה עם אבימלך, גרמו בזה שאף על פי

אמירה נעימה

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם חליל את יצחק (כח, יט) פירש"י: "לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה וכו', מה עשה הקב"ה, צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, והעידו הכל אברהם חליל את יצחק". לכאורה ייפלא, למה רמו הכתוב ענין זה כאן בלידת יעקב ועשו, ששים שנה אחר לידתו של יצחק, והלא ודאי כבר פסקו ליצני הדור זה מכבר לומר כן.

אלא איתא בגמרא (כ"ט פ"א): "עד אברהם לא היה זקנה" ומי שרצה לדבר עם אברהם היה מדבר עם יצחק, רצה לדבר עם יצחק דיבר עם אברהם, כי קלסתר פניהם היו שוים ממש, ובקש אברהם הרמים על הדבר, כדי שיכירו בינו ובין יצחק, "והזהר זקנה, שנאמר (לעיל כד, א) 'ואברהם זקן לא בימים', וכך היו מכירים ביניהם. נמצא שאחר שהתפלל אברהם על הזקנה לא היה דומה לגמרי ליצחק, ושוב היה מענה לליצני הדור לדבר. ברם עתה, כשנולדו יעקב ועשו 'ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם' (פסוק כג, ו) ותנן (אבות ה, כא): "בן ששים זקנה", ופירש"י: "תחת זקנה באה עליו להלבנת קצת שערותיו", אם כן שוב היה קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם, ולכן עכשיו ידעו הכל שאברהם חליל את יצחק.

רבקה בת בתואל הארמי מפון ארם (כח, כ) פירש"י: "מפון ארם – על שם ששני ארם היו, ארם נהרים וארם צובה, קורא אותו פדן, לשון 'צמוד בקר', תרגום: פדן תורין".

ותימה הוא, הלא רבקה לא היתה משני הארם, אלא מארם אחר, והיאך אומר שהיתה **מפון ארם**; עוד קשה, דאכתי איננו יודעים מאיזה ארם היתה? ויש לפרש, דהנה לעיל כתיב (כ, יד): "וילך אל ארם נהרים", ופירש רש"י דנקרא כן משום ש"בין שתי נהרות יושבת". ולפי זה מובן מה שכתב כאן רש"י "ששני ארם היו, ארם נהרים וארם צובה", כי אילו היה אומר סתם: 'רבקה בת בתואל הארמי מארם', לא היינו יודעים

שישראל יהיו בשעבוד אומות ומלכים, יהיו מלכים משלמים עם ישראל לעשות רצונם, כמו שהיה כאן שהשלים אבימלך עם אברהם אבינו ע"ה ויצחק לעשות רצונם, ומעשה אבות סימן לבנים, והבן".

"יהודים ידי עשו" – עושות מלאכתם של ישראל

ויאמר הקול קול יעקב ויהודים ידי עשו (כח, כג) ודרשו רז"ל (בר"ר פ"ג, כג): "בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות – אין יהודים ידי עשו, ואם לאו – יהודים ידי עשו". ומקשין העולם, הא לפי תכנת הלשון הוא להיפוך: כש"הקול קול יעקב" אז "יהודים ידי עשו", משמע, אדרבה, שאו שולמות יהודים ח"ו. ונראה לפרש, ע"ד הגמרא (ברכות לה) שכאשר ישראל עושים רצונם של מקום, מלאכתן נעשית על ידי אחרים. ולפי זה יש לומר: "הקול קול יעקב" – כשקולו של יעקב עוסק בתורה, אז "ויהודים" – שהיו צריכות לעסוק בעסקיהן, "ידי עשו", היינו, שהאומות עוסקים בצרכי ישראל ומכינים להם כל צרכיהם כעבד אל אדוניו.

רגל מחנה אפרים

"הקול קול יעקב" – כשהוא מתוך ענוה

ויאמר הקול קול יעקב ויהודים ידי עשו (כח, כג) ודרשו רז"ל (בר"ר פ"ג, כג): "בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות – אין יהודים ידי עשו, ואם לאו – יהודים ידי עשו". ברכת "הקול קול יעקב" עומדת להם לישראל כשלימוד התורה הוא מתוך ענוה ולא לשם גאות והתפארות ח"ו. כך למדנו מדברי מלך אדום ששלח לומר לישראל (מדבר כ, יח): "אל תעבור בי פן בחרב אצא לקראתך", וברש"י שם: "אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם וכו', ואני אצא עליכם כמה שהורישנו אבי ז'על חרבך תחיה". ולכאורה תמוה, והלא ידע שבזמן שקולו של יעקב נשמע בבתי כנסיות אין ידיו יכולות לשלוט בהם.

ולפי האמור מובן, והלשון מדויק, שאמר: "אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם", ואם כן "ואני אצא עליכם כמה שהורישנו אבי", כי "הקול קול יעקב" מועיל רק כשהוא מתוך ענוה ושפלות.

כיצ מרן אדמו"ר מתי"ש מבעלזא זי"ע (מובא בק"ק לודז' פר' חזקת ד"ה זאת חקת התורה במדור)

מאיזה ארם, לכן כתב **מפון ארם** – פדן לשון צמד – ועכשיו יודעים אנו שהיתה מארם נהרים, שיושבת בין פדן (שתי) נהרות.

חמדת תנים – יסוד חמדתה בשם הדוד (הרחיק רבי משה מקומבו זי"ע

ויאמר בא אחיך במרמה ויחב ברכתך (כח, לה) איתא במדרש (בר"ר פ"ג, ד): "בא אחיך במרמה – בא בחכמת תורתו". ופליאה דעת היא, וכי בשביל שהוא תלמיד חכם רשאי לגזול ברכת אחיו.

ויבאר, כי מה שרצה יצחק לברך את עשו ולדחות את יעקב הוא, משום שהקב"ה אמר (לעיל כא, יב): "כי ביצחק יקרא לך זרע". **ביצחק**, ולא כל יצחק (נדיר לא), ומאחר שהקב"ה לא פירש איזה חכם לקרבו ואיזה לרחק, בחר יצחק בעשו, אותו אהב, והיינו כפי הדיון שנפסק בגמרא (כתובות פ"ה): ההוא שאמר נכסי לטוביה, ולאחר מותו באו שני טוביה, ואין יודעים למי התכוון, אז אמרין "שודא דדיינא", פירוש, יתן הדיון למי שירצה (תוס' שם), ולכן גם כאן, שהיה ספק לאיזה משניהם התכוון הקב"ה שיהא נחשב לזרע, היה הדיון "שודא דדיינא", שיעקב אבינו, שהברכות היו מסורין בידו (רש"י לעיל כה, ה), יברך את אשר ירצה, והוא רצה לברך את עשו אשר אהב.

אמנם איתא שם בגמרא, שאם אחד מהשני טוביה הוא תלמיד חכם, אזי הוא קודם. וזהו שאמר יצחק: "בא אחיך במרמה" – בחכמת תורתו – "ולקח ברכתך". כי מאחר שהוא ת"ח, הוא קודם, ואינו נכלל בדיון "שודא דדיינא" שאוכל לברך למי שארצה, כי ודאי אליו התכוון הקב"ה כאמורו "כי **ביצחק** יקרא לך זרע".

ויאמר עשו אל אביו הברכה אחת הוא לך אבי ברכני גם אני אבי (כח, לה)

ברכה היא בשם הוי"ה, ומנין "יצחק" עולה שמונה פעמים הוי"ה, ו"יעקב" – שבעה פעמים הוי"ה. וזהו שאמר: "הברכה אחת היא לך **אבי**", הלא ברכת הוי"ה אחת יש לך יותר מיעקב, על כן "ברכני גם אני אבי" בזאת הברכה.

כיצ מרן אדמו"ר מתי"ש מבעלזא זי"ע (מובא בס' 'חמדת צבי' פר' בהעלותך, לעמקער, תרל"ז)

יתרון דעת

בסוד "רעוא דרעוא" (ג)

תוקן קדושת הזמן וחומר האיסור
לחלולו בשיהוד דברים בטלים

... ויש רעה חולה גדולה מזו, שבשבתות וימים טובים, שלא ניתנו להם לישראל כי אם לעסוק בתורה (וישלמי שבת טו, ג) ולקדש נפשם, ויהי לעת ערב, והנה בהלה, מקצת אנשים אחר שמתפללים מנחה חטופה, מתחילים להכאיב הנשמה יתירה קודם לכתה בדברי שחוק וחלקלקות ובדברי ביטול בכל מה שאפשר, ולא זו בלבד, אלא שכל העובר ביניהם צדיק בתומו, מרבים לדבר עליו ומטילים מום בקדושתו, כי ברוב דברים לא יחדל פשע (משלי י, יט), ועוברים על לשון הרע וכו', וכמה רעות נולדות משיבות אלו מלבד הבטלה, עד שמביאים הנשמה יתירה שבזכות מהם, ונשבעת שלא לשבץ להם עוד בשבת אחר אם כה יעשו. כי במקום אשר היה ראוי לזוהתה בעסק התורה או בדברי יהדות ומוסר נלפס... מלוק אותה במאכלים המרים מדברים בטלים והתול ושחוק – אי למי שעושה כן, ואני **למי שיכול למחות ואינו מחוזה... וצריך כל חכם שרבינו נשמעים, לשקוד על הדבר הרע הזה לבטלו, ושכרו כפול ומכופל מן השמים, כי לכל העם בשגנה בראותם שאין מוחה בידם.**

ישתדל מאד לקיים תדיר כל ימיו שלש סעודות שבת קדוש, אף אם הוא קצת חולה, או דכאיב ליה כאיבא לא יעבור בשום סעודה שלא לעשותה, כי הסעודות של שבת דברים עליונים בשמים, ורשבי" בימא להחלול לא נשתבח אלא שקיים שלש סעודות ולא בטלים. **על כל יחיד לקיים בשמחה וגילו ברעהו בלי שחוק וקלות ראש ח"ו כי זהו פגם גדול**, רק על מגנתו תהיה לקיים מצותו יתברך ולעשות אשר נצטווה, ובכן יתגדל גופו מקדושה ויהיה כ"ש לעבודה.

עבודת הקודש להרחיק"א (מורה באצבע, אור חזק)

... על כן, ידידי אחי ורעי, שמרו פיכם מחסום, הס כי לא להזכיר גנות בני האדם, ומכל שכן שלא לדבר סרה בחברת חברים מקשיבים, כי אז היצר מרקד להטיל דופי בקדשי שמים, **בחקיך העם יחיו בששונות ומועדים לעבוד את ה' או היצר בעוה"ר רוצה לתעות אותם מדרך השכל**, והנה תראו ותתמחה, וגמרא ערובה בשבת (דף ק"ה): כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות, מחבלו של משיח וממלאמת גוג ומגוג ומדינת של גיהנם, והנה רש"י ז"ל פירש: חבלו של משיח, כדאמרין בכתובות (ק"ב): דור שבו דוד בא בו קטיגוריא בתלמידי חכמים וכו', והנה תראה לפי זה שהקטגוריא יכולה לרד"ל חבלי משיח ויהיה מכל הענינים של הפורעניות והציפורים המבוארים ברד"ל, וטעמא בעי, כי כל עניני הציפורים הנזכרים ברד"ל בזמן שהשלום בעולם, ובפרט בתלמידי חכמים **שחן חן עיקר המציאות, אין כח לשום צד ומקטרג לשלוט עליהם**, וכמד"א (הושע ה, יז) "חבור עצבים אפרים הנח לו" (עיי' ב"ר לה, א) אבל חלל לבם עתה יאשמו, על כן לפי זה כלל כל החבליים הם בעוה"ר הקטגוריא.

וביון שבאנו להודיע זו, והודיע אלקים אותנו את כל זאת, הנה תראה עצת היצר, **להיות ה' סעודות הם בטעולה להנצל מהקטגוריא**, אוי עצת היצר להטית לבטל הסגולה, להנצל במטעיה סוד חברים בקיום השלש סעודות בשבת, אוי היצר בוער לדבר סרה על תלמידי חכמים, **והיצר מנסה בדרך צביעות אין הנהגה לשם שמנים, לסרסם השקר ולחבר צבאות**, ובאמת כונת היצר לבטל הסגולה הנפלאה. ידידי אחי ורעי, שימי דברי אלה לגנז עיניכם, וחשי"ת יהיה בעורנו להנצל מ' גוליתין אילן.

חטאות מתי"ש (להרחיק הבני יששכר זי"ע) לס' 'סור' מרע ועשת טוב (ס"ק לו, ורע"ש ס"ק צו, וראו עיי' בס' 'קדושת דוד' להרחיק מטאלטא זי"ע, פר' קרח מש"כ בזה)

יהיו החסידים כשיושבין יחד באיה סעודת מצוה, מלוח-מלכה וברית מילה וכדו', שאין דבר גדול בעולם כמו סעודת מצוה כשיושבין יחד אחים ורעים, **ומכל שכן סעודת שבת**, שהוא מועיל להרבה ענינים... ובלבד בלב אמת ובשמירת פיהם מבלי לדבר שום דבר גנאי על שום בר ישראל אלא טובת ושבח הצדיקים, וכו', כי שלחן הוא דבר גדול דבר קדוש, ובלבד שיהיו עליו דברים קדושים, ולא יטמאו את שלחן המלך...

האוכל בשבת עם בני אדם דעושין שחוק וקלות ראש אותיות **שלחן** נהפך **לנחש** והשטן מרקד ביניהם רחמנא ליציל. **קח דברים** להג"ח פאלאגני זי"ע (ס"ו לו את פ"ב)

ענין שבת הוא קדושת מחשבה, שאסור להסיח דעתו כל היום מקדושת שבת ק"ו מתפילה שאסור בהיסח הדעת (מנחת לה) שהוא חותמא, ושבת דפטור מתפילין משום דקדושתו הוא יותר מתפילין, כל שכן שצריך שלא להסיח כל היום מקדושת שבת.

אמר רש"י **שלמה לייב זי"ע מלעטשטא**, שאסור להסיח דעת להפסיק בשבת עד לאחר שלש סעודות, כי עיקר טעמיה בשבת הוא בשלש סעודות, והברכה הוא קידוש והיו הפסק בין ברכה לטעימה, עכ"ד.

רמזים צומים על תנ"כ"א (א"א פ"ט אות יב, וע"ש פ"ב אות כג)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי רפאל יוסף חזן מאיזמיר זי"ע – בעל "חקרי לב"

– המשך –

"ראשון לציון"

מעודו השתוקק רבי רפאל יוסף זצ"ל לחונן את עפר ארץ הקודש. חביבותו הגדולה אליה התבטאה בקשריו המיוחדים עם השלוש-דרבנן (השד"רים) מארץ ישראל, אשר היו פוקדים את איזמיר תמידין כסדרן, וכפי שבאה לידי ביטוי מספר פעמים במכתביו.

אך עד בערוב ימיו, בשנת תקע"ג, זכה למלאות משאלת לבו הטהור, ונתיישב בעיר האבות חברון היא קרית ארבע, בה נתקבל לראשית ור"מ. גם תקופת שבתו בחברון ניכרת היטב בתשובותיו, הן ממה שנשאל והשיב למדינת הים, ובעיקר ממה שהיה המקום גרמא להן.

ויהי מקץ שנתיים ימים, והנה חכמי ירושלים שמו עיניהם עליו לעטרו בעטרת הראשון-לציון בעיר הקודש והמקדש, לשב על כסאו של הגה"ק רבי יעקב קוראל זצ"ל, שנשתלק זמן קצר קודם. רבינו החק"ק, נעתר לבקשתם וקיבל עליו את המשרה הרמה, לשמחת כל עדת בני ירושלים, אשר נסעו בהמון חוגג לחברון, וי"באיהו משם בכבוד גדול ובשמחה רבה, והמליכוהו עליהם לראש אב"ד ומורה צדק, כפי שמספר על כך אחד מהמקומות, הג"ר שלמה חזן זצ"ל, בספרו 'המעלות לשלמה' (נא אמון, תרנ"ד).

עובדא מעניינת מביא נכדו הגדול רבי חיים פאלאגני זצ"ל בספרו 'מ"י החסד' (ח"ב פר' בהעלותך רמז תשל): "שמעתי דכשנתמנה הגאון הגדול מרן זקני בעל 'חקרי לב' זצוק"ל לראשון לציון בעיה"ק ירושלים ת"ו שחביאוהו בתופים ובמחולות, וכל רבני תקיפי מעיה"ק חברון ת"ו – לירושלים עיה"ק ת"ו, כשמועם כן בעיר ליוורנו יע"א הדליקו כל עשיות של בית הכנסת בשבת ההוא מרוב שמחתם".

מהליכותיו בקודש

ח"י פרקי משניות בכל יום:

"והאמת אני, כי הייתי מתפלל בראותי לרבינו שבגולה, הגאון הגדול מרן זקני זצוק"ל, דהיה משלים ח"י פרקי משנה בכל יום, אחר שהיה לו עול הצבור עליו ועסוק בעומקה של הלכה בפסקים וכתבים מקצו ארץ וים רחוקים, וזלה ומשקה מים עמוקים, גדולים חקרי לב, ועם כל זאת לא ביטל יום אחד מלגמור ח"י פרקי משנה, ואם זה היה עושה איש האלקים קדוש הוא, למה יתעצל האיש אשר חטא לאלקים מללמוד ח"י פרקי משנה כדי לתקן נפשו ורוחו ונשמתו".

גנוי חיים להגרי"ח פאלאגני זצ"ל (מעי' ת' קוני תשובה מחיים אות מט). ובהמשך כותב: "ונדע דאשר בן יעקב עומד בפתח הניס ומציל לכל מי שקורא משניות. כאשר רואה בספר 'מדרש תלפיות' ובהקדמת ספר 'חזון נחום' חלק א, והביאותם בסה"ק 'נפש חיים' דף קמ"א ע"ב, ופזו חלק מה שחידשתי בזה שם בעור אלקים חיים. ושמעתי מתלמידי חכם אחד, כי בדורינו נתמטע הפרנסה ותרד פלאים, מסיבת כי נתמטע לימוד המשניות ממה שהיו זאת לפני, והייתי כי 'משנה' הוא בחשבון 'פרנסה', וכיון שהאדם מרבה בגירסת המשנה יתרבה לו הפרנסה, וז"ל".

הלכות חג בחג:

"מרגלא בפומיה מהרב הגדול מרן זקני אור היר"ח ז"ל כי בבוא זמן מועדי ה', אם לא היה קורא מקודם בספרי הפוסקים, בשלחן ערוך ודשרן סמיכין עליוה, הלכות חג בחג, וזכה ללמוד בספרי מוסר, כמו ספר 'שני לוחות הברית' וכו', כל חג ומועד בזמנו, לא היה קונה הארת קדושה בנשמתו לקבל עליו קדושת יום טוב, וז"ל זיע"א".

מועד לכל חי (בהקדמה)

שלא יתייקרו השערים:

"כד הוינא טליא, שאלתי את פי הגאון הגדול מרן זקני אור היר"ח זיע"א על מה שהוציא קול כרוזא להטיל חרם בניסן שלא יקנו ביצים, כי אם לערך כך וכך, אי מיקרי זה צורך גדול. ואמר אלי: בני, אין לך צורך גדול מזה, שלא יתייקרו השערים, מפני העניים, דעיקר מאכלם בימי הפסח הוא זה...".

מועד לכל חי (סי' א אות יב)

ענין מופלא מספר בנו הגאון רבי חיים דוד חזן זצ"ל, ששמע "מפני רבנן קדישא ארעא זקני עיה"ק ירושלים ת"ו, שכשעלה אביו לעיה"ק ירושלים 'היה לו שם ה' עם צורת המנורה הטהורה בתוך הספר, וכשהיה לו עסק הצבור, או לדון בין איש ובין רעהו, בכל רגע היה פותח הספר ומסתכל בו,

לדון בין איש ובין רעהו, בכל רגע היה פותח הספר ומסתכל בו, וז"ל זיע"א".

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ח – ר' משה ברוך'ר יצחק בעריש ברונשטיין זצ"ל. ב"ה.

רבי יצחק חזן זצ"ל; הרביעי, הראשון רבי דוד חיים חזן זצ"ל – שנקרא בהערצה 'ח"י בדרא' – מח"ס 'תורת הובח', 'ישרי לבי ונדיב לבי', והוא אשר הדפיס את המהדורה בתרא של 'חקרי לב', וחותם בשמו 'דוד הקטן', 'ישועל בן ארי'.

חתנו היה, כנזכר, הגאון רבי יעקב פאלאגני זצ"ל, שאחר פטירתו קרא עליו מספר גדול (נדפס בס' 'חלקם בחיים' דרוש כד), מחמת שלם סיבות: "תתי חדא, על כי היה נשיא אלקים בתוכו מאריה דאתרין רב מבבל ורבי מארץ ישראל ראשון לציון רבן של ישראל מופת הדור והדרו. זאת שנית, מצד שהיה מורי ורבי שלמדני תורה; ועד הג', דקיימא לן דחייב אדם בכבוד חמיו ככבוד אביו...". וסיפר "דבשעת הליכתו לארץ ישראל ת"ו ברך אותי שאל-ל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו, וגם להבין יקיר לי חיים עד העולם נר"ו (הוא רבי חיים פאלאגני), ויברך אותו דיגדל שמו בעולם כשם הגדולים ויהיו נטיעותיו כמוהו, ומוטבתי דיתקיימו ברכתיו דברית צדיק כמוהו אחור לא ישוב ריקם...".

כן חשאי אחריו ברכה לדורות עולם, הלא היה י"ג חלקי ה' חקרי לב', כולל המהדורה בתרא, ובהם אלפי שאלות ותשובות בכל מקצועות התורה, כנזכר בפתח מאמרנו, ושני חלקי ספר דרשותיו 'מערכי לב', שנדפסו בשאלוניקי תיכף ומיד אחר הסתלקותו (בשנת תקפ"א – תקפ"ב).

רב ודיין – כרומא

"מה שאנחנו מתפללים 'השיבה שופטנו כבראשונה וכו' והסר ממנו צרה ויגון ואנחה', כי ידוע מה שאמרנו רז"ל כי כל עיקר של הרב והדיין הוא שיהיה מצטער עם הצבור בעת צרתו, ומאן דכאיב ליה כאיבא חולך אצל הרב והדיין שבעיר שישקש לו תרופה, ואל ידחהו בקש, אלא ישתדל ככל הבא מידו למען עשות צדקה וגמילות חסדים בין גופו בין במונו. ומרגלא בפומיה מהרב הגדול מרן זקני זצ"ל, שהיה אומר, כי הרב שבעיר הוא נקרא חכם מצרות ויגונות ואנחות, כי כל מי שיש לו צער הוא בא אצל הדיין.

אם כן זהו מה שאנחנו מתפללים: השיבה שופטנו כבראשונה ויועצנו כבתחילה – שיבוא הגאולה, ואז נהיה זוכים כי תסיר ממנו צרה ויגון ואנחה, כדכתיב (ישעי' ס' ה): 'ישון ושומחה ישנו ונסו יגון ואנחה', מה שאין כן עתה בעונותינו הרבים, בגלות החל הזה, ענין הדיינות של השופטים על הרוב הוא מה שיש לו לאיש ואשר רבים מכאובים, ובאים לפניו לרופא שברם. וזה הטעם דנקרא הדיין והרב שבעיר בשם 'צרי', כדכתיב (ירמי' ח' כג): 'הצרי אין בגלעל אם רופא אין שם', כי ענין הדיין והרב שבעיר הוא כמו צרי, שהוא מרפא לכל חולה, וק"ל".

רוח חיים (ארי' סי' קיח אות ג)

1. ראה, לדוגמא, חק"ל ארי' סי' ח: "... הנה עתה שזיכני השם לבוא פה עיה"ק חברון ת"ו ורואתי שהיו שוטים על גג בית הכנסת בגדים מהבסיס מדי יום בימו, וכמו זר נחשב בעיני, ועל זה נתתי לבי לבאר אי יש היתר בדבר..."
2. ראה חק"ל חז"מ סי' מח שאלתו של רבי מנחם מנדל משקלוב, ותשובת רבינו אליו: "... אי פפי מלך שמו, הרב המובהק המאיר בכרך, סבא קדישא כמוה"ר מנחם מנדל אשכנזי ה"ר, ואני ידעתי כי עמו עוז ותושיה דרב חזילה ורב גובריה, אולם באמת אין מסרבין לגדלו..."

מאלפת ביותר היא פנייתו של רבי ישראל משקלוב אל רבנו בזה"ל: "... ויושע נא את שרביט הזהב להשיב לי ברוך ביתנו וחבריו יקובל, כי עליו תלוי כל שלטי הגיבורים וראש שבטי ישראל הוא, וחכם לב יקח מצוה זו הנוראה, ויכתוב דעתו באר היטב להסיר המכשלות ותקלות, ואנשים שלנו אשכנזים ה"י שומעים לו כראוי... והיה עושה תיקון לעת זקנתו מצוה רבה, ויכולה היא שתגן ותרחם לחדש כנשר נעוריו ולהביא גואל צדק בימיו ובימינו כ"ה, דברי צעיר וחזיר המתפלל בעד אריכות ימיו, עבד נרצע העובד העיר בק"ק האשכנזים ה"י... עפר ארץ ישראל בעל ספר 'תקלין חדתי' החותם פעיה"ק צפת ת"ר" (חק"ל חז"מ סוס"י טפ).

3. ויש כותבים: "כי בחשון. ואם לפי מה שכתוב על המצבה שיום פטירתו היה ביום ה', הרי שבשנת תקפ"א חל כ"ב חשון ביום ב', וכ"כ – ביום ג' זצ"ב."
4. כפי שכתוב בעמנו: "... והגדת היום כי הלכתי לחצוב לי קבר פה עיה"ק ירוש' ת"ו אצל קברי אבותי..." (חק"ל, מ"ב ס"ה).
5. סיפור פלא מספר אודות פטירתו בספר 'המעלות לשלמה': "... שעברו ביניהם דברי ריבות בין ר' אליעזר חזן לבין ר' יום טוב דאגון (מח"ס 'כבוד יום טוב': כיהן כראש"צ אחר פטירת רבינו החק"ק), ואמרו כי אחרי שאין מי שיכול לדונם למטה, מסרו דינם לשמים ומתו ביום אחד (ביום ז' אב שנת תקפ"ג). ומגיד צדק שהיו באשכנזיה דהרב החסיד ר' אליעזר ספרו, שבהיותו כמעט גוסס היה שואל, אם כבר נפטר לבית עולמו הרב ר' יום טוב, וכשהגידו לו שכבר נח נפשיה, קרא קריאת שמע ושכב על ימיו ונח נפשיה..."

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת עירובין

"כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל" – האם לכל נאמר?

ופירש"י: "לפי שהיה טוב למאכל, ונלקח בזול, ויכול לעסוק בתורה". גם הוסי' פירשו כן, והוסיפו מהא דאמרי בפרק תולין (שבת קמ) "בר בי רב לא יבטל יקא משום דגריד" – "משמע שגורם לו להוציא הרבה באכילת לחם". ותיצא: "התם מיידי בירק חי, אבל מבושל – טוב ומשביע בדבר קל".

נשאל **הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל** (שרת שלמת חיים י"ד טק) דלכאורה מאמר זה סותר להא דרשניו (אבות ה' ד): "כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה וכו' וחי צער תחיה ובתורה אתה עמל אם אתה עשה כן... אשריך בעוה"ז וטוב לך לעוה"ב", כי מדברי הגמרא מבואר שיש לתלמיד חכם לדאוג שיהיה לו לאכול במרווח ולא בצמצום, שיאכל עכ"פ שיהא טוב למאכל ונלקח בזול, ואילו התנא באבות מורה לנו שדרכה של תורה היא לאכול פת במלח לבד (ועי' עוד תפירות בזה).

והשיב הגריד"ש שתי תשובות: א. מה שרשניו באבות אינו אלא ממדת חסידות, ואין בכך משום חובה, ומש"ה אין מקום להקשות סתירה בזה; ב. עכ"פ צריך האדם להתרגל, שאפילו אם לא יחיה לו כי אם לחם צר לא יבטל מן התורה, אבל אין ראוי לדור כי אם במקום שימצא יותר בהרחקה, פן לא יוכל חי' לעמוד בנסיין.

אכן ביאור זה בכוחות המנשה שנו במחלוקת, כי כן פירש רש"י שם באבות: "פת במלח תאכל" – לא על העשיר הוא אמר שיעמוד בחיי צער, כדי ללמוד תורה, אלא הכי קאמר, אפילו אין לאדם אלא פת במלח וכו' ואין לו כר ובסת לישן אלא על הארץ, אל ימנע מלעסוק בה, דסופו ללמוד אותה מעשר" (ובעין זה הוא בפיה"מ להרמב"ם ובפירוש מחזור ויטרי שם).

ואילו בפירוש **משנ אבות** עמ"ס אבות להיעב"ץ זצ"ל כתב: "**פירשו המפרשים ז"ל**, כי עם מי שהשעה דחוקה לו ידבר, כי לו ימתין מללמוד עד שירחיק לפרנסתו אולי יכלה זמנו בהרחות פרנסתו ויך בלא חמדה לעולם שכולו טוב לעולם שכולו ארוך, לכן ראוי לו לצמצם עצמו בדוחק גדול ויאחזו העיקר ויניח הטפל, אבל מי שאפשר לו יהנה כמשפט וטוב לו. **והנבין**, כי עם הכל ידבר, כי האדם בטבעו נוטה אל המורגשות ונמשך אחריהם, ולא כן אחרי התורה, כי הכל בורחין ממנה עד שיכנס חשקה בלבבם, ולכן הוזייר לבא ללמוד, **שצריך לגרש ממנו כל התענוגים והתאוות אשר נשתתפו בהם עם הבעלי חיים**, וירחק עד הקצה האחרון, כדי שתמצא התורה הבית פתוח לרוחה בלי יכעיסהו צרותיה באמרים אליה: האחד בא לגור וישפוט שפוט, ובשתתחזק הנפש המושכלת בבית כמו בהבהית אז ינוח לשתיק ולא תצר זו את זו, ו**ישוב אל הדרך האמצעי** אשר אמר המפרש שיתק תחילה, הגע עצמך שאתה רוצה ליקח אשה על אשתך ולהזוהב לך כמה שנים, תחנך שישבו אתך בביתך שתיקן מיד, אבל אם תרצה שיתפשרו ביניהן, גרש את הראשונה עד שתתחזק השניה כמדה". ולדבריו יש לתרץ גם הסתירה מסוגייתנו, דהבא מיידי בשם שהוא כבר ת"ח, וכבר שב "אל הדרך האמצעי".

גם **המהר"ל** בספרו "דרכי חיים" (שם) הביא מחלוקת זו: "כך היא דרכה של תורה וכו'. רש"י ז"ל פירש לא על העשיר הוא אמר שיעמוד בצער כדי ללמוד תורה, אלא הכי קאמר אפילו אין לאדם אלא פת במלח וכו'. ולשון "כך היא דרכה של תורה" – צריך עיון, דמשמע כך היא דרכה פת ראו. אבל יראה שרצ"ל, כך דרכה של תורה, והוא מה שאמרו בפרק ר"ע (שבת פג) אמר ריש לקיש, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה וכו' עכ"ל, ופי' דבר זה כי התורה היא שכלית והאדם בעל גוף חמרי, ואין ספק כי השכל והגוף הפכים מתנגדים זה את זה, ולפיכך אין אל התורה קיום בגוף החמרי, שאין ידיה אל התורה שכל קיום בגוף החמרי כיון שהם הפכים ואין עמידה אל אשר הם הפכים יחד. ולכן אמר שאין התורה מתקיימת רק אם ממית עצמו על התורה, שכאשר ממית עצמו על התורה עד שמסלק הגוף לגמרי בשביל התורה, מנצח במי עיקר שלו הוא השכל אל הגוף ואז יש קיום אל התורה. שאין הגוף החמרי מונע אל התורה כלל כאשר האדם מסלק על הגוף החמרי כאלו אינו... ומפני זה אמר כאן "כך היא דרכה של תורה", כי כך ראוי זה אל התורה, במה שהיא תורה שכלית שלא ידחה נמשך כלל אחר התענוגים שהם תאות הגוף, ואז יש קיום אל התורה, ומ"מ דבר זה מדבר במי שאפשר ויכול לסבול ואין מונע עליו תשוקת כח. ואין הפירוש שאם הוא בעל עושר גדול שמחוייב הוא שימית עצמו, שהרי לא אמרו רק אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה משמע שבשביל התורה הוא עושה, ואם אפשר לו כמו שאר בני אדם ועיסוק בתורה והוא טובל פת במלח לא נקרא שהיא ממית עצמו על התורה שאין צריך דבר זה אל התורה. אבל הפי' שכל דרכה של תורה שיהיה ממית עצמו על התורה, ואם הוא עשיר ואין צריך אליו שיאכל פת במלח ואוכל בשר אע"ג שאין זה דרכה של תורה מ"מ מה יעשה, שאם יאכל פת במלח שלא לצורך אין זה נקרא שממית עצמו על התורה, רק אם יניח עשרו וכל עסקיו בשביל התורה דבר זה מורה שהוא אדם שממית עצמו על התורה (ועי' שר"ע הרב י"ד הל' ת"ח פ"ג ס"ג, ובס' הערות וצינונים על הל' ת"ח שם והע' א/א) עוד בענין זה, ועי' שריק מלשון הרמב"ם בהל' ת"ח פ"ג ה"ו, שהנהגת פת במלח תאכל היא הנהגה בדוקא, ואין זה רק למי שאין לו מה יאכל שלא ימנע עצמו מן התורה, וזה שלא כדבריו בפיה"מ. אכן, ראה בספר 'מעשה רקח' על הרמב"ם שלא כתב כן. ועי' בענין זה בס' 'תורתו ידגה' על הל' ת"ח (ויורשלים, תשנ"ז) ה"א מלאים סי' כב).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות השכיחות בבית שיש בו נכרי/ ביטול עכו"ם, יין נסך ועוד (א)

א. איסור ביטול עכו"ם שייך רק במאכל העולה על שלחן מלכים, דהיינו, מאכל חשוב, ובמאכל שאינו נאכל כמו שהוא חי. ובמאכל כזה איסור גם אם צלאו הנכרי או שטיגנו.

דבר שנאכל כמו שהוא חי, או אפילו אם אינו נאכל כמו שהוא חי אלא שאינו מאכל העולה על שלחן מלכים, אין בו משום ביטול עכו"ם, ומותר באכילה אם נכרי בישלו, בתנאי שאין חשש שהנכרי יערב בו דבר איסור (ועי' שו"ע יו"ד סי' קיג סי"א, ובפרי"ח שם סי"א). ועי' חממת אדם כלל סו סי"ו).

ב. ביצה - יש בה משום איסור ביטול עכו"ם, דכיון שאינה נאכלת חי' כי אם עי"י הדחק הוי כאינו נאכל חי (שו"ע שם סי"ד).

ג. אם ישראל הדליק את האש ונכרי הניח אח"כ את הקדירה ע"ג האש: לדעת המחבר - אינו מועיל, ולדעת הרמ"א יש לחלק (שם סי"ו). אבל אם ישראל הניח את הקדירה על הכיריים ואח"כ הדליק נכרי את האש - איסור אף לדעת הרמ"א. ואם הנכרי הניח תחילה את הקדירה על הכיריים ואח"כ הדליק ישראל את האש - מועיל אף לדעת הב"י (עי' שם חקתי' יו"ד סי' קטז).

ד. עירה הנכרי מים רותחין מכלי ראשון על מאכל - מותר, כיון שעירוי מבשל רק כדי קליפה, ושעור כדי קליפה אינו בגדר עולה על שלחן מלכים (עי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' רצח).

ה. מאכל שנתבשל בנישול עכו"ם - איסור באכילה, אפילו אם אין שום ספק שמה עירב בו דבר איסור. ולענין הכלי שנתבשל בו - יש שתי דעות בשו"ע (סוסי"ק קיג), ולמעשה, כתבו הפוסקים, יש להחמיר ולהגעיל את הכלי, אפילו הוא כבר אינו בו ימנו (עי' חממ"א שם. ועי' בס' חלקת בנימין סי' קיג סוף קלז).

ו. מיקרו-גל - אם בישל בו נכרי איסור משום ביטול עכו"ם, כיון שהדרך הוא לבשל בו (עי' שו"ת בשט הלוי ח"ח סי' קפה, וכן הוא דעת הגרי"ש אלישיב שליט"א).

ז. מאכל שכבר היה מבושל - אפילו אם כבר נצטנן לגמרי - מותר שנכרי יחממו שוב על האש (עי' שם חקתי' ח"א סי' רכז).

ח. חולה אע"פ שאין בו סכנה, אם אין שם ישראל שיבשל בשבילו, מותר שנכרי יבשל לצרכו (במובן, שצריך לודאות שלא הכניס שום חשש איסור) ואע"ג ששאר איסורי דרבנן אסורים לחולה שאין בו סכנה (עי' שו"ע יו"ד סי' קנה סי"ו) שאני ביטול עכו"ם שאין איסורו מחמת עצמו (עי' א"ח סי' שכת סוסי"ו ומ"ב סוף ק"ק סג).

ט. נשיא האידנא, בפרט באר"י, שישנם עולים מרוסיא שיש ספק על יהדותם, ובכונן דא יש להחמיר בהם כמו אצל נכרי ודאי, ואלו מבעיא באופן שיש חשש איסור דאורייתא (ניסוך הין, או באופן שיש לחוש שמא הכניס דבר איסור בתבשילו), אלא אפילו לגבי איסור ביטול עכו"ם, שאיסורו מדרבנן, וקיי"ל דכל ספק ביטול עכו"ם מותר (עי' סי' קיג סי"א), מי"מ התם איירי אם אירע ספק ביטול עכו"ם ולכן מותר, אבל לטמון על כך כליהלה, קיי"ל דאין עושין ספק דרבנן לכתחילה (עי' מג"א סי' י"ק יא, והארכיו הפוסקים בזה. כן כ"ל).

י. האם מותר להשאיר עזרות נכריה לבד בבית? אכן מתפקידה צריכה גם לבשל בבית - כמובן באופן שאין חשש ביטול עכו"ם - והיא עצמה גם כן אוכלת מתבשיליה, איסור להשאירה לבד, דחיישנן שמא תוסיף איהו דבר איסור להשביח חלקה (כ"ה דעת הפוסקים שליט"א עי' תוס' ביב"ד סי' קיח ובפרשה שם סוף טו). אבל אם אינה מבשלת, אין חוששין שמה בשלה בכללי דבר איסור (עי' יו"ד סי' קכב סוף ו' ובש"ך. ועי' אג"מ ח"א יו"ד סי' סא שמתמיר בזה. ברם נמצא דבר לחלק, ועי' בס' הכשרות פ"ט ח"ג שם).

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגל הבא בע"ה

עלֵי ספר

תאומי צביה על מסכתות הש"ס - מאת הגה"ק רבי צבי הירש ביוידא זצ"ל אבד"ק קיעצ. נעתק ויצא לאור לראשונה מתוך כתב יד קדשו בתהנה מדוייקת, ערוך ומסודר בפאר ובטוב טעם על ידי הרב שמואל דוד הכהן פריעדמאן, ברוקלין תשס"ה (תרג' עמ').

תורת נתנאל על התורה - מאת הגה"ק רבי נתנאל ווייל זצ"ל בעל הקרבן נתנאל. י"ל לראשונה בפירודא בשנת תקק"ה, ועתה יצא לאור ברוב פאר וחדר, ערוך ומסדר מחדש, בתוספת מראי מקומות, תולדות המחבר ובניו האנונים, דרושים, אזהרות, ועוד, ע"י מכון "שם עולם" בראשות הרב שבתאי שמואל ווייס, בני ברק, תשס"ה (רצל עמ').

ספר התשוב - ביאורים וכללים למלים קשות שהובאו בתרגומים, בתלמוד ובמדרשים, מאת המדקדק הגדול החכם רבי אליהו בחור זצ"ל. מוגה ומדויק על פי דפוס ראשון שנת ש"א, עם הערות וביאורים מנאומי הדורות; **עזר אור** לחמאן העיב"ץ זצ"ל, י"ל מצעם כתב יד קדשו; **הגהות הגרי"ם** לחמאן רבי יעקב פוק זצ"ל, י"ל לראשונה מבתי יחיד בעולם; **וגלי מבשר** להמיר אלעזר הרשטיק זצ"ל; **בשם מרדכי** להמיר מרדכי אריה הלוי הורוויץ זצ"ל; **קובץ תעיות** מלוקט מספרי גדולי האחרונים, ומכללם **אגרות היפוי מגיד** [נש אגרות אשר רובן עוסקות בביאור מלים, בדקדוק ולשון] ותעיות וביאור מחכמי זמננו שליט"א. י"ל עם אלפי ציונים ומראי מקומות, בסדר חדש ובאותיות מאירות עינים ועוד חוספות רבות ע"י "מכון הרב מצליח", בני ברק תשס"ה (תנח עמ').

הכי גרסינן... - ביאור מלים ארומיות שבתלמוד בבלי, בלש"ה"ק ובאדיש, עם טבלאות ותרגומים. י"ל במהדורא תניינא ומתוקנת, ומתורב לח קונטרס יואלין מילא - מבוא לארומית ותלמוד בבלי; קומ' פנא הני מילי - לקט מילים ידועות מש"ש שאין ידוע מאיזו לשון הן. הפלא לחבר הרב אריה זילבער, ברוקלין תשס"ד.

מעשי הגדולים - מעשי התנאים והאמוראים מתלמוד בבלי וירושלמי. ליקט וחבר רבי שלמה ווילף מדרהבניטש וי"ל לראשונה בלבוש שנת תרמ"ו. נדפס בעריכת מחודשת ומנוגחת, ובניקוד מלא, ובניקוד ספר המעשיות לרב נסים גאון, ובתוספת מפתח ענינים ומפתח שמות על ידי הוצאת ספרים "מדרש" בני ברק - ניו יארק, תשמ"ו (תקמ"ע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו תחי' עב"ג החתן היקר כמר שלמה מלטיאל פארבער נ"י ביום ג' סנכפל בו כי טוב הבעל"ט באולם "זכרון משה"	הרה"ח ר' משה זאליקאוויטש הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר חיים דוד נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' משה לערנער הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר חיים מרדכי נ"י לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	מזה"ר ר' אפרים פישל וואלף הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמר שמואל נ"י לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל"י לתורה והקידוש בביהמ"ד "זכרון בנימין"
הרה"ח ר' אביגדור ב"ר יצחק הכהן ע"ה ווערטלייטן נלב"ע ד' כסלו תשנ"ט לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ח. הונצח ע"י בני המשפחה הי"ו	הרה"ח ר' אביגדור ב"ר יצחק הכהן ע"ה ווערטלייטן נלב"ע ד' כסלו תשנ"ט לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ח. הונצח ע"י בני המשפחה הי"ו	הרה"ח ר' אביגדור ב"ר יצחק הכהן ע"ה ווערטלייטן נלב"ע ד' כסלו תשנ"ט לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ח. הונצח ע"י בני המשפחה הי"ו	הרה"ח ר' אביגדור ב"ר יצחק הכהן ע"ה ווערטלייטן נלב"ע ד' כסלו תשנ"ט לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ח. הונצח ע"י בני המשפחה הי"ו

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת ויצא
ח' כסלו תשס"ו לפ"ק – שנה י"א גליון תצ"ט
הדפסה: מוצ"ש ר"ת
אנטווערפן 16:17 17:33 17:50
לונדון 15:36 16:50 17:07
מאנשטערט 15:35 16:52 17:05
ציריך 16:17 17:28 17:51
ווינן 15:43 16:54 17:16
אמסטרדם 16:09 17:27 17:43
פאריז 16:36 17:50 18:09
פראנקפורט 16:05 17:19 17:38

תורת של ראשונים

יעקב אמר שזכה למראה החלום בזכות המקום ולא בזכות עצמו

ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כח, פז). "הרצון בזה, לפי שידוע שהאדם שמשני איזו השגה הוא מוצד שני דברים: או מוצד הכנתו, או מוצד הכנת המקום. כי לפעמים כשהאדם בלתי מוכן וסייעתו הכנת המקום, ולכן אמרו ז"ל (ב"ב קנח): **אורא דארעא דישאל מחכים וכי**. ולכן אמר יעקב: אני רואה בעצמי שהייתי בלתי מוכן, מטורח הדרך ועצב ודאג וירא מעשיו אחיו, וידוע שאין שכונה שורה אלא מתוך שמחה (שבת לז). ועם כל זה ראיתי מראות אלקים, ואם כן מי סבב זה, וחקרתי ומצאתי שאין זה אלא מוצד הכנת המקום הקדוש הזה, וזהו: **אכן יש ה' במקום הזה** – מוצד המקום, כי מצידי ידוע שלא הייתי מוכן, וזהו: **ואנכי לא ידעתי**, כלומר, מצידי לא ידעתי כי שום הכנה שבעבורה אזהר למראה הזה. ואחר שראה עצמו ערום בלי לבוש, נתיירא מוצד היותו בלתי מוכן, וזהו: **ויאמר מה נורא המקום הזה**, אחר שאני בלתי מוכן והשגתי השגה גדולה, אני ואמרו כי מוצד המקום הוא ולא מצידי, וזהו: **מה נורא המקום הזה**." **צירי המור**

בקשת יעקב שלא יעבור על דעתו ועל דעת קרנו

אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובשר ללבוש. ושכתי בשלום וגו' (כח, כג). עיקר בקשתו של יעקב היה שלא יבואו עליו שלושת הדברים המעבירים את האדם על דעתו ועל דעת קרנו, ואלו הם: גויים, רוח רעה ודקדוקי עניות (עירובין פא), וזהו שאמר: **"אם יהיה אלקים עמדי"** – להסיר מעלי כל מעיק ומנוע המעביר את האדם על דעתו ועל דעת קרנו... **ושמרני** – מן גויים המתקוממים ומכריחים. **ונתן לי לחם לאכול** – שלא יכריחני העניות לעבור על דעתי ועל דעת קרני. **ושכתי בשלום** – מן ההלאים המעבירים גם כן את האדם, והוא 'רוח רעה' שהזכירו ז"ל. **ויהיה ה' לי לאלקים** – או יהיה ה' לדיין אם לא אעבדהו בכל כחי, והוא"ז כמו זאת משמשת במקום 'זהו', כלומר: הנני מקבל עלי מעתה שהא-ל יתברך המרחם יהיה לי לאלקים ויתנהג עמי במדת הדין." **ספורנו**

מניין היה לו ליעקב שמן?

וישם אותה מצבה ויצוק שמן על ראשה (לכ, א). "וקשה, הלא אליפז בן עשו רדף אחריו וגול ממנו כל אשר לו, ומזהינן נטל אם כן השמן (ובבראשית רבה ספ, ח) איתא: "ויצק שמן על ראשה – שופע לו מן השמים כמלא פי הפך".

ויש לומר דמקלו נשאר לו, כדכתיב (להלן לז, ה) **"כי במקלי וגו', והוא היה חלול, שהביאו עמו תמיד מלא שמן, שהיה לו להדליק ללמוד תורה"**.

מגולת ברכת אב

וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו ויברך אותם (לכ, א). "כבר אמרו (מגילה פז): **"אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך"**, אמנם סיפר ברכת לבן לבנותיו, להורות **שבירכת האב חיא על בניו בכל נפשו בלי ספק ראוי שתחול יותר במגולת צלם אלקים חמור, כאמרו (צירוף לעש, לז, ד): "בעבור תברכך נפשי"**.

ספורנו

על"ם לתרופה – להפצת תורה וחסידות קול צהלה ורנה שפתינו תננה

ברכת **מזל טוב** לכבית שלוחה בזאת להאי גברא יקירא איש החסד והמעש, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה ומוזיל לו זהב מכיסו, ה"ה ירידנו החשוב העומד לימיננו בכל עת ועונה, הנגיד המפ"ח הרח"ח ר' **ראובן ברייז שליט"א** מנכ"ל מוסדות חסידי בעלזא בב"ב לרגל השמחה השור' במעונו **בניסויא בנו** החתן הדיק כמו **ישראל בנימין** נ"ו עב"ג תחי' בת ידידנו הרח"ח ר' **יצחק אייזיק ווייס שליט"א** – אב"י בקרית בעלזא אסדור יצ"ו בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים לתפארת בית ישראל, אכ"י"ר כברכת המערכת

לקח טוב

"והיה ה' לי" – גם אחר ההתחלה

אלא שעל אף הנחה קבועה וידועה זו, אין לזלזל בקושי הנשאר לו לאדם בהמשכה של מלאכתו. שוב במשל האמור, גם אם המשיך תנועת העגלה אינו דורש מאמץ עצום כבתחילת תזוזתה, וגם מוציא האדם מקור לעידוד כאמור, הרי שסוף סוף מוטל עליו להמשיך בדחיפתו ולא להפסיק לרגע, כי במעט קט שתפנית ידיו מעבודתו תאיש העגלה את תנועתה ותשוב לעמוד על מעמדה הראשון. קושי מיוחד הוא זה, מבחינת ההתמדה הנדרשת כדי להחזיק את העגלה במצב של תנועה. אל לו להתעייף ולעמוד להינפש אף לרגע, פן יעמוד משהו ויצטרך שוב לאזור כוחות לא לו בכדי להביאה שוב לידי תנועה.

אותיות מחכימות

וילך יעקב נדל לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני וגו' וסכמי בשלום אל בית אבי ויהי לי לאלקים. כבר עמדו צום המפרשים על בקשת יעקב... הלא הקב"ה הנביא לו הכל, למה הולך לבקשה אחר הכתחה. ונראה כס"ד, דיעקב ביקש פרט אחר שלא הנביא לו ה', ועל זה היה בקשתו. לידוע דכתיב עבודת האדם להשיג' לריק סעד אחר מה' לעזרו לעובדו בלחם. לחם אחר שכבר הוא תמים בעבודתו, ממילא הוא מתחזק ואינו לריק סעד לתומכו. וזה שהנביא ה': "ויהי אכני עמך", דהיינו מיד שאלה לריק סעד – "והשיבותיך אל האלמנה" כו', ואחר שישב לבית אביו לא הנביא שיהיה עמו לתומכו, שאינו לריק סעד, שאליו מתחזק. ובקשת יעקב היה גם אחר שישב לבית אביו שיהיה הקיים עמו, כי לא רצה לסמוך על שלמו שאליו יתחזק, והכל מרוב ענותו. וזהו שפרט יעקב בבקשתו: "והשיבותיך אל בית אביו ויהי לי לאלקים", דהיינו גם אחר שובי אל אביו – ויהי לי, דהיינו סעד לעזרו. וזה היה פרט חזק שלא הנביא ה', כי לא היה הנביא רק עד שישב ולא אחר שישב וסבן.

ברור הדבר, שכל התחלות קשות, וכדי שיתחיל האדם בעבודתו וזקוק הוא לסייעתא דשמיא מיוחדת, ולעזר וסעד ממעל לתומכו על כל צעד ושעל. אך גם אחר שעברה ההתחלה, והצליח להביא את עצמו לידי תנועה רוחנית, אמת הוא שמעתה איננו זקוק לתמיכה כה מקיפה כבתחילה, אולם עדיין עליו לישא את עינו אל על ולבקש עזר ממרום שלא תיפסק תנועתו, וימשיך בהתעלותו גם אחר דרך מכובד ההתחלה.

עגלה מלאה אבנים כבדה היא עד מאוד. אם מוטל על האדם לדחפה בעצמו, כמו ידיו, ולהסיעה כבדת דרך, אין ספק שתהיה משימתו כרוכה בקושי גדול, שהרי אין כח זרועותיו ומתניו מספיק בכדי להניע משקל עצום זה מבלי סיוע מוזלתו.

אך הבה נתבונן ונחקרה: איה איפוא מונח גדול הקושי שבדבר. האם בהתחלה, כאשר עדיין עומדת העגלה על מקומה, ועל האדם להביא לידי תנועה כלשהיא, או האם בהמשך, לאחר שכבר החלה העגלה לנוע אל עבר יעדו, ועל האדם לדאוג לכך שתחזיק תנועתה ותמשיך עד אשר תגיע אל המקום אליו אמורה היא להגיע.

ובכן, מבחינת עוצם הכח הדרוש לו לאדם, ברור הדבר שגדול הקושי הוא בתחילת משימתו, כאשר עליו להזיז את העגלה ממקומה, ולהעבירה מתנוחת עמידה למצב של תנועה. הדחיפה הראשונה שתצליח להביאה לידי כך, דורשת אכן מאמץ כל יושער, וספק אם בכלל בכחו של אדם אחד לבדו להצליח בדבר. מאידך, לאחר שהצליח – בכל אופן שהוא – להביא את העגלה לידי תנועה כלשהיא, מובן מאליו כי מעתה תחול הקלה במלאכה ובמאמצים הדרושים לה, מאחר שהעגלה כבר נמצאת במצב תנועה, וגלגליה עושות את מלאכתן, כך שאין עליו לדחוף את כל כובדה בכדי להמשיך את תנועתה, כי חלק גדול של משקלה נע מאליו, ואין לו אלא לדאוג שלא להרפות ממנה ולראות שלא תיפסק התנועה ולכל תחזור אל מצב מעמדה הראשון.

זאת ועוד, בהתחלת משימתו קשה לו למצוא עידוד כלשהוא, כל זמן שעדיין לא הצליח להזיזה ממקומה. מה שאין כן אחר תזוזתה הראשונה, שכבר ראה ברכה בעמלו, ובגלל זה מוצא הוא את מאמציו נושאים פרי, ומציאותו זו ממריצתו להתחזק לרגל המלאכה אשר לפניו עדיין.

סיכומו של דבר: גם אם כל המלאכה לא קלה, הרי שגדול ועיקר הקושי טמון בתחילתה. וכפי שכבר קבעו החכמים ז"ל שכל התחלות קשות, ואין הדברים אמורים בתנועת עגלה לבד, כי אם בכל מלאכה שתהיה, הרי הנמשל דומה למשל בכל פרטיו ובחיותו.

על"ם לתרופה – להפצת תורה וחסידות ברכת מולא טבא וגדיא יאה

מוגשת בזה קדם ידידנו הדיק והנלכב איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד, מוקיר ורחם רבנו ותלמידיו, לבו ער ומוזיל זהב לכל דבר שבקדושה ועומד לימיננו בכל עת ועונה, הנגיד הרח"ח ר' **אברהם צבי היים רייז שליט"א** – ברקולין פטרוז הוצאת העל"ם לתרופה העולמית לרגל השמחה השור' במעונו **באירוסיו בנו** תחי' עב"ג החתן הדיק הבח"ח כמו **ישראל מיטל** נ"ו בן מחו' שמו מפאריש לשו"ת הרח"ח מוה"ר ר' **יטעי שלום טרייבער שליט"א** – אב"י בלוס אנג'לס בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים לתפארת בית ישראל, אכ"י"ר כברכת המערכת

אמרות טהורות

מעלת התפלה מתוך חשבה והסתרת פנים

ויפגע במקום וגו' (כח, יא), פירשו חז"ל (ברכות כו:) שתיקן תפילת ערבית. והענין בא לרמוז, שגם כשאדם נמצא בחושך והסתר פנים ח"ו, עד שאינו יכול להתפלל אל השי"ת, עם כל זה כמה שיועד שאין לו אל מי לפנות כי אם אל השי"ת ומוכרח להתפלל אליו, בזה עצמו יוכל להתקרב אליו, הגם שאינו יודע הייחוד. ולכן נקראת תפילה זו בשם **פגיעה**, מלשון פגע והפצרה, שאף שאין לו כמה להתפלל עם כל זה מפגיע ומפציר בלי טעם כלל. וזה ענין אמרם ז"ל (שם יב): "כל שלא אמר 'אמת' יוצי"ב, שהרי"ת ואמת ואמונה" ערבית, לא יצא ידי חובתו", כי התפילה בזמן החושך, המכונה תפלת ערבית, עיקרה על ידי אמונה, שהאדם נמשך אחר השי"ת ומאמין שההסתר הוא לטובה, כדי שיתחזק בעצמו גם בתוך החושך, כי בזה יש יותר נחת רוח להשי"ת, אבל אין כוונתו ית"ש להסתיר עצמו באמת מן האדם.

ובאמת תפילה זו מעולה ביותר, כיון שהאדם יודע שאין לו כלום והכל מאת ה', אם כן אין כוונתו לעצמו, וממילא אין היצר יכול לטורדו, וכמו שפירשו חז"ל: "והיה וירעך כעפר הארץ ופרצת" וגו' (פסוק יד), כי על ידי שהאדם כעפר אצל עצמו, עי"ז "פרצת" וגו' – מוגיע לנחלה כל מצרים (ע"י שבת קיה). כי אם הכוונה היא באמת רק להשי"ת אין שום מעצור לאדם, שהרי כל הבריאה מסייעת לעבודת השי"ת.

נאות הרה"ק להנהי"ק בעל ה"אבני נזר" וז"ע (עני"ש) **כשישראל באחדות – אין האומות שולמות עליהם ויהי בעת יום הצאן ואשא עיני וארא בחלום והנה העתודים העולים על הצאן עקודים נקודים וברודים** (לא יא) אמרו חז"ל (בר"ל ו) "גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודת כוכבים ושלום ביניהם, אמר המקום, כיבדו, איני יכול לשלום בהן כיון ששלום ביניהם וכו', אבל משנהלקו מה הוא אומר (הושע י, ב): 'חלק לבם עתה

יאשמו'", וראיה לכך מדור הפלגה, שכשהיו "שפה אחת" עשו והצליחו, ורק כאשר בלל לשונם נפרדו. והנה, "צאן" רומז לישראל (ראה ויחזקאל לד), ו"עתודים" – אלו בני עשו (ועי' לה, ו) אשר מנגחים בקרנם את ישראל, ויחלום" הוא לשון חיוון (מלש"כ באיוב לפ, ד; ויחלמו בניכם). והנה הרמז: "ויהי בעת יום הצאן" – כשישראל מתחממים לריב זה עם זה, או "ואשא עיני וארא בחלום והנה העתודים", רצ"ל, התחזקות אומות העולם "העולים על הצאן" – אלו ישראל, והגם שהם – בני עשו – "עקודים נקודים וברודים" – מלאי כתמים והטאות ועונות ופשעים, "אפילו הכי הם עולים למעלה על הצאן, ומנגחים אותנו, בהיות שאין בנו אחדות ושלום. והשם ישים בלבנו אהבתו ויראתו להתאחדו לעבדו שכם אחד".

"ויעקב קרא לו גלעד" – על שם חסדים מגולים ויקרא לו לבן יגר שהדחתו ויעקב קרא לו גלעד (לא, פא) "יגר" הוא מלשון גרות, רומז על זמן הגלות, שכני ישראל מפורדים כגרים בין האומות. והנה, ענין הגלות הוא עדות על גדולת הקב"ה ואהבתו לבני ישראל וכמו שאמרו רז"ל (ויטא ספ): "אלו הן גוראותיו, שאלמלא מוראו של הקב"ה, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות?". וזה היה ענין הויכוח בין לבן ויעקב אבינו, כי לבן רצה שהגלות תעיד על גדולת הקב"ה ואהבתו לישראל, ולכן קרא לו **יגר** שהדחתו – הגרות תהיה עדות. אולם יעקב רצה שהגלות תהיה עדות על בני ישראל תהיה עדות על גדולתו ית"ש ואהבתו להם, ולא הגלות. ולכן "ויעקב קרא לו גלעד" – התגלות החסדים תהיה העדות.

הרה"ק רבי ישראל מרדכי זי"ע (הביא התנ"ה דה"ק רבי מנחם מענדל מוויז'ניץ זי"ע ביצפת צדיק, בפרשתנו). ובהו פירש **בין מרן אדמירי מבעלוא שלישי** אף הפסוק בתהלים (כד, ה-ו): "ישא ברכה מאת ה' וגו'. זה דור דורשיו מבקש פניו **יעקב** סלה", והיינו, שכני ישראל מבקשים שהברכות שהקב"ה משפיע להם יהיו בבחינת כח שאמרו יעקב אבינו: **"גלעד"** – חסדים מגולים בהארת פנים (ראה דברות קודש לל ר"ה תשנ"ה).

אמירה נעימה

וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם (כב, א) בתחילת הפרשה כתוב: "וישא יעקב מובאר שבע וילך הרנה", ולא כתוב: "וישא יעקב רגליו", כי מתחלה יצא מארץ ישראל לחוץ לארץ לאט לאט, כדין הוצא מבית הכנסת, דאיתא בגמרא (ברכות ו): "היוצא מבית הכנסת אל יפסיע פסיעה נסח".

אמנם איתא (שם): "אמר אבי לא אמרן אלא למיפך – לצאת, אבל למייעל (להיכנס) מצוה למרעה (לרוץ), ופירש **מורש"א**: "לא אמרן אלא למיפך", כלומר, לצאת על מנת לצאת, היינו לעשות צרכיו בחוץ, "אבל למייעל", היינו שיוצא מבית הכנסת כדי ליכנס לבית המדרש מצוה לרוץ ביציאתו כדי למהר ביאתו (ועי' מנחם אברהם סי' צ סק"ד). ולפי זה, כאן שנכתב יעקב "והשיבו" יעקב: "אשר אדמה הזאת" (לעיל כח, טו), אם כן מצוה לרוץ ביציאתו, בכדי למהר חזרתו לארץ ישראל, על כן: **"וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם"**.

ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב וגו' ותאמר אל יעקב הבה לי בנים וגו', ויתר אף יעקב ברחל ויאמר תחת אלפים אנכי אשר אשר מנע ממך פרי בטן (ל, א-ב).

רחל אמרה "הבה לי בנים", כי סברה שהיא עקרה בעבור שהקב"ה מתאוה לתפילת יעקב, וכמו שאמרו רז"ל (יבמות סד): "מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתן של צדיקים". והשיב לה יעקב: "אשר מנע ממך פרי בטן", ולא משום שהקב"ה מתאוה לתפילתו, כי זה היה שייך רק באבותי שהיו יושבים בארץ הקדושה שהוא חלק ה', אבל אני "התחת אלפים אנכי", כלומר, אני בחוץ לארץ ויושב בארץ העמים תחת שר שלחם, ושם אין הקב"ה מתאוה לתפילתי.

ועתה חלוק חלכת כי נכסוף נכספתה לבית אביך למח נגבת את אלוהי. ויען יעקב ויאמר ללבן כי יראתי כי אמרתני מן תגזול את בנותיך מעמי (ל, א-ב).

יתרון דעת

בסוד "רעוא דרעוא" (ד)

תוקף קדושת הזמן של "שלוש סעודות"

... ולכן צריך אדם ליהדר מאד בשלוש סעודות, ובפרט בסעודה שלישית, שהיא העלינה מכללם, שהיא נגד עין עליון. כי בראשונות אין צריך להחזיר, לפי שהלב ביקי כרוס והרעב כבד בארץ, אבל בס"ג שהוא שבע נמלא כריס מעדניו ולא הניח מקום לעדן של מעלה, ואין רוצים לקיימה וכו'... והדבר מוכרח מצד עצמו **שצריך להיות סעודה שלישית אחר מנחה** לפי שכבר התפללנו "אתה אחר" וכו'... ולהורות שהשכר האמיתי הוא בשביל סעודה שלישית, תמצא כי שכרה הוא שכר רוחני הבא באחרית הימים, שהוא נקרא עולם הבא בדברי חכמים...

ציוח המזר (בראשית ב, ב, ענ"ש) הטעם שאנו קוראים סעודה שלישית של שבת בשם "שלוש-סעודות" ולא סעודה שלישית הוא, משום דאיתא במדרש (תובא ס' ברי"ת אברהם פ"ב): תכלית הימים – לילות, תכלית הלילות – שבתות, תכלית שבתות – יום כפור. והנה אין הכוונה שהוא הסוף, אלא אדרבא הסוף הוא כולל הכל, כמו שהשבתות כולל הכל, כן יו"כ כולל כל שבתות השנה, ונעילה הוא כולל כל יום כפור, והעיקר הוא ה"שמי ישראל" שמייחדין בנעילה בסופו הוא הכולל כל מעשי העבודה כל השנה, וע"כ גם בשבת, הסעודה שלישית שהוא בסוף השבת הוא כולל כל השלש סעודות, ולכן נקרא "שלוש סעודות", שהוא כולל כל השלש סעודות.

נחמד מזה, קאמרי (פר' בראשית, וראה עוד: מחזיק ברכה" להרחיק"א א"ח ס' רצא ס"א; דברי אמת" להחזיק יו"ע פ' בלק; אמרי נועם" פר' תרומה אות לו)

א"ז מ"ז ד"ל (בעל החידושי הרי"ם זי"ע) הגיד **בסעודה ג' של שבת היא בחינת "קשה עלי פרידתכם"**, ויש לאדם להשתוקק שלא ישכח ממנו הארת השבת כל ימי השבוע כו'. ואיתא (זכ"ל טו): "וינפש" – "וי אבדה נפש", והקשה **הרב בע"ז** כי זה שייך בסוף שבת ולא בהתחלתה. ותירץ כי על ידי שיועד האדם זה שאחר שבת יסולק ממנו הארת נשמה יתירה יתאמן ביתר עז להתדבק בשבת קודש עוד בו נשמתו ב' ע"ש, ודבאו דבריו בס' "ביתר זאת" (בהשמוט קנו, ב ובס' דברי אמת" פ' שמו"ר ד"ה במדרש).

ו"ל עוד בפשוטו שזה עצמו בחי' שבת שחור' ימי השבוע גם כן יוכור וישתוקק למה שנאמר ממנו כמ"ש זכור כו' יום השבת כו'. וממילא כפי השתוקקות כל ימות החול, כמו כן מקבל השבת בשמחה. ועיקר הדברים שיש לאדם להשתוקק תמיד לדבוק בשורש החיים שלא להיות נפרד משורש נשמתו ב' אחר. וזה עצמו בחי' שבת ותשובה ששב הכל לראשיתו ושורשו. וזה **התשובה בסעודה ג' בשבת ע"י השתוקקות ה"ל להיות נדבק בשורש כל ימות החול ג"כ אף שנשתלק ממנו, כענין שכ' "שימני כחותם"**, והיא בחי' תפילין בחול, כמ"ש בסה"ק.

שפת אמת (פר' ראה, תר"ל א) צריך טעם באמת, מאי טעמא לא התפללה – חנה על בנים – עם הציבור בשחרית, אדרבא בשעת מנחה – דינן שריץ בעלמא. ויתכן שהי' לא ראש השנה מנחה – ובשבת במנחה מעורר רצון העליון, כידוע ליודעים, ובקשת בנים צריך התעוררות רצון העליון, דבני חיי ומוזני במולא תליא (מ"ק כח). שהוא מלשון העליון כידוע.

דרוש חת"ס (ח"ב) דרוש ח"ך אלול תקע"ג – דף שט, ג. וראה בס' "קדוש הילולים" פ"א, עובדא נפלאה עם אביו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע)

פעם אחת עשו הנערים רעש בסעודה שלישית, והיו מבבלים אותו (א-ת הרה"ק מליקא זי"ע בעל "א"ן פרי תבואה"), אמר להם בזה"ל: קינדרערלך, עם שטייט אין ספרים הקדושים דאס בייא יעדע סעודת מצוה קומען צו גיין פון יענע זייט (ט"ט) און טוען מבבל זיין, נ"י, פרעג איך אייך, צו ווערן זיין איהר זיין פון יענע זייט ח"ו.

"צבו לחדא בהאי ועדא בגו עירין וכל גרפיך" (פיוט "בני היכלא"). נראה **בסעודה שלישית מקביל התעוררות לכל השבוע**, וכענין בנעילת יו"כ: "פתח לנו שער בעת נעילת שער", כי כאשר משיג אל לבו שבועד זמן מלועט תלך ממנו קדושת שבת, זה גורם התעוררות ומשתוקקים ביותר אחר קדושת השבת. ובאשר ימי החול הבאים לקראתנו הם הגורמים להתעוררות, ע"כ יש להם חלק בזה וממשיכין התעוררות לכל השבוע.

וזהו: "צבו לחדא בהאי ועדא בגו עירין וכל גרפיך", כי המלאכים נקראים **עירין**, מלשון ער, שהם תמיד בחינות ובהתעוררות גדולה בלי שינה וליאות, וכמדתם לי שכן הוא ברבינו בחי' בשם הרמב"ן, והגרפין הם אהבה ויראה. **ובאשר אז זמן התעוררות מבורה של המלאכים, הוא זמן להתחבר ולהתערב עמם ליקח מהם עז ענין ההתעוררות והאהבה והיראה לכל השבוע**.

שם משמאל (בראשית, תרע"ד, עמ' כא. וראה עוד מ"ש"כ בפר' יגיש ותעשה" עמ' ערה): "אולי מזה נסתעף מנהג החסידים ואנשי מעשה לכוון שיהיה הסעודה שלישית ודאס אז להמשיך הקדושה והדביקות שמתדבקין אז בחש"ת בשירות ותשבחות רעוה דרעוה ביציאת השבת והכנסת ימי החול, והכל מטעם ה"ל", וע"ש מ"ש"כ בפר' ויתרו תרע"א עמ' רמב)

הנה **האבן עזרא** (פסוק יט) מפרש שלכן נגבה רחל את התרפים, לפי שלא רצתה שלכן ישאל בהתרפים באיזו דרך ברהו, וירדוף אחריהם, עי"ש. אולם, באמת לא היה יכול לבן להרע ליעקב, שהרי הלך עכשיו כדי לקיים מצות כיבוד אב ואם, וישלוחי מצוה אינן ניווקין" (פסחים ה). אמנם זה שייך רק ביעקב, אך לא אצל שאר בני ביתו, ולזה אם כן היה יכול לבן להרע, ולכן נגבת רחל.

וזו היתה כוונת לבן: "ועתה חלוק חלכת כי נכסוף נכספתה לבית אביך" – לקיים מצות כיבוד אב ואם, ומאחר שאתה שליח מצוה "למה נגבת את אלוהי" – התרפים. "ויען יעקב ויאמר ללבן כי יראתי כי אמרתני פן תגזול את בנותיך מעמי", כלומר, גם אם נבון הדבר שאני נגבתיו, הרי זה רק בכדי שלא תוכל לעשות רעה לבנותיך, שהן אינן שלוחי מצוה.

הגרי צבי חריף זצ"ל (מובא בחידושי רבי מנחם כ"ח פרוספיין זצ"ל, עמ' קצה)

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים. ויאמר יעקב כאשר ראה מנחה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנהם (ל, ב-ג). למה לא נאמר: ויפגעו בו מלאכים. סתם.

אלא, שנינו (אבות ה, יא): "העיושה מצוה אחת קונה לו פרקלים אחד", ופי' הרע"ב: "מלאך מליץ טוב", כי כשאדם עושה מצוה נברא ממנה מלאך, אשר הוא שלו וקניינו ממש, והוא אשר יהיה לו לפרקלים ומליץ יושר. והנה, יעקב אבינו דואר מעולם לא היה חסר מלאכים סביבו לשומרו בכל מקום, בין בארץ בין בחו"ל, והם המלאכים שנבראו ממעשיו הטובים שהיו אצלו כילדי ביתו ומקנת כספו, והם נקראים מלאכי יעקב, כי הוא עשאו. ואמנם כאשר הלך לדרכו, רצה השי"ת לכבדו, ושלה אליו כת מלאכים מהמשרתים לפגוע ית'.

וזהו שאמר הכתוב: "ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים". ויעקב אבינו כשראם הכוים וידע שלא אלו הם שהיו עמו עד כה, ואמר: "מחנה אלקים זה", מחנה חדש, לא מחנה של שלש ולכן: "ויקרא שם המקום ההוא מחנהם" – שתי מחנות (ע"י רש"י כאן), על שם המחנה של מלאכי אלקים ועל שם המחנה של מלאכי יעקב.

בינה לעתים (דרושי ב)

יומא דנשמתא

הנה"ק רבינו שלמה לוריא – המהרש"ל זי"ע

יומא דהיולא י"ב כסלו (ש"ד)

"אשרי לדר שרורי בתוכו לאות ולמופת וקויתאלי, גדול כשמאי ענוותן כהלל, כל עוף הפרור עליו בשעה שעוסק בתורה מיד נשרף - כיונתן בן עוזיאל, בו סתרי תורה א"ל צפ"ן וסתרי משיאל, כל הדברים שנשתכחו מחזיר בפלפולו כעתיאל..." - בלשון זה פונה רבינו משה איסרליש - הרמ"א זי"ע, בתשובה אל בר-פלוגתתו רבינו שלמה לוריא - המהרש"ל זי"ע (שו"ת הרמ"א סי' ה). כמו כן מתארו בהסכמה על ספרו 'חכמה שלמה' בזה"ל: "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו השיית בתורתו, עוקר הרים בפלפולו וסיני בהוראתו, ראשית דבר יראת ה' קודם לחכמתו. עמו רוב בנין ורוב מנין תלמידי שואבי מי בארתו... ראו לסמוך עליו כמשה מפי הגבורה ושלחו לקבל דברי תורה, העמיד תלמידים הרבה ועשה סיני לתורה שמירת למשמרתו..." (רובא בלשון שלמה השלם עמי"ס גיטין, תש"ס).

"ותרב חכמת שלמה [מהרש"ל] מחכמת כל בני קדם קדמתה, בשנים קדמוניות ש"ס דפוס באסיליה ולובלין, שהיתה בלחה קמטונים וטעויות, והגאון הזה ז"ל טרח ויגע ותיקן רוב הטעויות ברוב השי"ס, ועשהו כפופה שיש לה אונים... ובהא אחרי המהרש"א ומצא לפניו השי"ס כשלחן ערוך מסולת ומלובן, על כן גברה ידו לשדד עמקים בחריצות וזך שכלו, וה' נחם לו איזה מסכתות שלא הגיה מהרש"ל, כגון מנחות ובכורות, שם עשה המהרש"א פעולת המהרש"ל להגיה, ושם קם שכלו ועמד במקום שעמד ולא העמיק יותר, להראות העמים והשרים שיר התורה כי המהרש"ל כל יכול ולא קצרה ידו. והנה גם ברוב התקומות אשר השיג מהרש"א על הגהת המהרש"ל, כל מבין וידע ויכיל ויבין כל נקל ליישב דבריו..." - דברי החתם סופר זי"ע בהסכמתו על ספר 'צחר לבנין' (פנסבורג, תיר' - שמי"ש השנות המהרש"א על הגהות המהרש"ל ורואה גם משי"ס החת"ס חידאי בישם הגדולים [מעי"ס מע" א אות פ]: "חכמת שלמה - הגהות מהרש"ל על התלמוד. ושמעתי מחכמי דורנו שקבלו מרבותיהם דמהרש"ל יש בו עומק גדול. והשגות מהרש"א עליו, על הרוב אינן השגות אם יעמיק המעיין בדברי מהרש"ל").

הוראה משי"ס

"... דרשתי וחקרתי היטב בשבעה חקירות ובשבעה דרישות ובדיקות אחר כל מקור הדין והוצאת ההלכה בתכלית הגינה והעיון ובמעט שינה, ברוב שיחה עם חבירי ומלמדי יותר מכולם, וכל חקירה בו ימצא מקור חוצב עם המופתים יבין וידע וישיכל שלא הנחתי שום מחבר שלא עסקתי בעיוני קודם חיתום גור דין... ופעם אחת בא לידי על ידי נר מצוה ותורה אור, כאילו הראוי מן השמים ותכב לי הרמנא ואמיץ, ופתחו לו שער אורה לומר: עליו כקול בתורה, דון ואסור והתיר והורה, הוי גבור כאר"י שבחבורה וכתבו על הספר..."

מתוך הקדמתו ל"ס של שלמה" עמ"ס יבמות

"ושמענו בקבלה, שהענין היה כשלמד למוד של חברו י"ס של שלמה", ארע פנים אחת שהיה נר קטן דולק לפניו והיתה קרוב להיכבות, והיה דולק כמה שעות יותר מב' ג' נרות שלמים. וזה העידו עליו נכדו בזה הלשון: על נר מכיר בנרו, כי ה' עמו. הרי כי ארע להגאון ה"ל ממש נס ממש של שמן הקודש שבצלוחית הקדושה [כמו] בבית המקדש כנוכר. וזכורו יעמוד לנו, אשרי לו ואשרי יורדתו..."

יסוד יוסף (פרק ב. ומשם הביאו תלמידי בעל קב הישר זי"ע, בפרק צו. וזכ"ה הרחיק"י בשו"ת בערך רבינו. ועי' בספח"י ישמח ישראל, ריש עניני חנוכה)

"לבו כלב הארי"

"... מה שכתב שמי יכניס ראשו בין הרים גדולים, בין רש"י ור"י, להכריע, וק"ו אנו יתמי דיתמי, ע"כ. בזה איננו מסכים עמו, כי בודאי נפתח בדרך כשמואל בודור... ואני גם כן בעזרת השם בבואי לשם אכריע לפי אשר יראוני מן השמים..."

יס של שלמה (ביק פ"א סי' ה. ובחולין פ"א סוסי' מב - לאחר שחלק באריכות על הרמב"ם בדין מצוה מלקים, מסיים בזה"ל: "אם נזכר לבנין בית המקדש, אקוה שזכיתי כהלכה. ואף שרמב"ם גדול בתורה הוא, ואף חסמי' הבאי ראהו דבריו, והראב"ד גם כן לא השיגו, לא אשא פנים לתורה, ודקיתי עד שידו מנעת". ועי' בידוע ביהודה [מלחמת חורבן סי' נג] נכתב: "... ואני תמי' מעלתו כמה חקשה על רש"ל מדברי פוסקים, וגברא אבנא קא רמיא, ואפילו על גדולי הראשונים מצינו לרש"ל שחולק עליהם, כי לבו כלב הארי..."

"ראשית חכמה יראת ה'"

"... ושמעתי מרב אחד, שקיבל דהגאון מהרש"ל בשבתו על כסא ההוראה לרב ואב"ד, צוה למוכיח אחד שיבא בכל יום שעה אחת ויוכיחו ויזהירוהו כאילו הוא אחד מהמון, כי כך רצונו והרשות נתונה לו. ובעת בא המוכיח, תיכף מהרש"ל מתעטף ויושב לשמוע תוכחות מוסר ביראה ורעד לפני ה'." אשרי ואשרי חלקו ואשרי העם שסכה לו רב חסיד וקדוש זי"ע..."

שם הגדולים [להנהיג חידאי זצ"ל (מעי"ס מע" א אות ז). והגאון רב יוסף שאול טאטנאוץ מלבוש זצ"ל בעל השוואל ומשיב, בהסכמתו על ספר 'ראשית חכמה' כותב בזה"ל: "שמעתי כי זקני הגאון מהרש"ל זי"ע, הוא היה לו מוכיח אשר הוכיחו בכל יום, והוא עמד לפניו מלא קומתו, כנודע, ומעת אשר רוח המחברת (החיבור) הל' על פי תבל, אך יצא יצא, והבאי המחברת הל' לחוכים בו, אמר המהרש"ל בענותו, אשר עד כה לא ידע איזה מקום רב טחורה..."

למוד מהרש"ל במקום סעודת המסכתא

"... ונחזרו לענין הרב אברהם טאייב, שהוא היה גדול הדור, ותלמיד דרבינו הרב אברהם הכהן שקורין לו 'אבא רבי' והרב צמח צפרתי, ועמדה למד הרב אברהם טייב, וקודם להם לא היו לומדים ותוספות בתוניהם, רק גמרא ורש"י, לבד, והרבהם הנזכרים הפליאו עצה בעיון התוסי' ומהרש"ל ומהרש"א בעיון נמרץ. ומאז היו מעמיקים בדברי מהרש"ל ומחבבים דבריו, ולרוב חשקם בתורה, ערב כיפור אחת היו

מילתא היא ביראה ויצירה, ולמה לי למידכר תריוהו, ותדע שהרי בפיוט הסליחות שאומרים בבוקר באשמורת, ומזכירין בסוף תעניות, אומרים: 'ענינו אבינו ענינו, ענינו בוראנו ענינו' כו' ע"ד האלף בית, וכשמגיע ליוזא אומר: 'ענינו יודע יצר ענינו' ולא אומר 'ענינו יוצרנו ענינו', והיינו מאחר שכבר אומר 'בוראנו'. ואולי יש בו כונה פרטית, שהיצירה' נופל על דבר גוש וגסות כחומר האדם והדומה לו, וה'יצירה' נופל על הדקות ועל הנפש, וקרא שמענו כן, שהרי כתיב תחילה (בראשית א, כז): 'ויברא אלקים את האדם בצלמו בצלם אלקים' וגו' שהוא הפס' והשכל, ואח"כ אמר (שם ב, ז): 'וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה' שהוא חומר הגס. ואף שמצינו נמי (שם א, כא): 'ויברא אלקים את התנינים הגדולים' אולי לרוב חריצתם וחדותם וערמתם נאמר. אבל על כל פנים שמענו שיותר שיד לומר יצירה על הגוף מבריא, וכן לומר ביראה על השכל מציירה. אף שיש מפרשים להיפך, שבעים פנים לתורה, וזכר לדבר: 'יוצר הרים ובורא רוח' (שם, טז). אם כן, ברכת המזון שהוא שביעת הגוף והחומר, מזכירים יוצרנו, ובענין הסליחות שמבקשים רחמים על נפש החוטאת אומרים: 'בוראנו'."

שו"ת מהרש"ל (סי' סד)

עונשו של המנבל פיו

"... וכמעט שגדול עונו מנשוא, הלא הזהירו רבותינו על ככה במסכת כתובות (זו). שאפילו במקום מצוה כגון לשלוח חתן וכלה אסור כו'... ואמרו כל המנבל פיו אפילו גור דין של שבעים שנה נהפך לרעה, ק"ו ניבול של קלון ודופי הלבנת פני רעהו עד כ"י... והנה אבא בקצרה, כי מדת הדין וק"ו המשפט נוטן שיעמוד בכניסה ראשונה לפני הארון ויקח שתי נרות ודלקות בידו ויקבץ מחילה בלשון זה: הנני, יקר לך-היה שמו, חטאתי והנני מבקש מאת הייזי ואח"כ ממרת רחמא ובעלה ר' אליעזר שימחלו על ניבול פי, כי חטאתי ונתחרטתי. ואחר מחילה ישוב ד' שבעות אבא אחורי הפתח ב"ה, ואולי שב ורפא לו. ואני גוזר בחרם בית דין העליון ובחרם בית דין התחתון על כל הקהל שיכופו אותו יקר לקיים האגירת ההיא והפסק הלו, ואם יסרב אותו יקר, יהיה מוחרם מפני לעלונם ושרפים ופגמ' מאמרין קדישין, ואם ישמע יונעם לו... ואתם קהלא קדישא נאווהירודק, גוזרני עליכם בכל העונשים הנ"ל שתגורו עליו שישלח ויקיים פסק הנ"ל ואל יפול מדברי ארצה, וגוזרני על השי"ץ בחרם כ"ס העליון ובחרם כ"ס התחתון, שיקרא הכתב שנית בקול רם, ויזהיר בעונש הגדול על אותו היקר ועל הקהל שיקיימו האגירת הנ"ל בכלל ופרט..."

שו"ת מהרש"ל (סי' טז)

"ראת צנועים חכמה"

"שמעתי מרב אחד זקן, שקיבל, כי בימי מהרש"ל, תחת בית מדרשו, היתה חנות לאיש אחד שהיה מוכר ירקות, ושם היה ישר בחנות, וקורין לו ר' אברהם מוכר ירקות, והיה צנוע ודבר אין לו עם אדם, ולילה אחד קם מהרש"ל ושמע ש' אברהם היה לומד סוגיא עמוקה מאד ומפרשה פירוש רחב, והיה נוטן דעתו לכל דבריו. ושלא אחריי ושאל לו שאלה עמוקה בשי"ס, והוא חשבי כי הוא עם הארץ ולא ידע מאי קאמרי רבנן, ועל ידי הפצרות וזרות פתח פיו והאזיר דבריו בחכמה ובקצאות הפלא ופלא. ונתחנן לו שיהיה בסוד ולא יודיע הדבר, ונמסר כמה זמן שמהרש"ל [היה] מלפנל עמו והיה מוצא קורת רוח, שהוא גברא רבא. וכשתבקש גישיבה של מעלה מהרש"ל, צוה לקהל שיקחו לרב לר' אברהם מוכר ירקות, כי אין מנוח, ואח"כ בהפצרות ותנאים רבים נתקיימה צואת הרב זי"ל. ממי שיש לב יקח מוסר השכל, עד כמה הוא גדר תורה לשמה, ואת צנועים חכמה והתורה מכרזת עליו ירום ונשא וגבה. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים..."

שם הגדולים (מעי"ס מע" א אות עז)

- ראוי לצ"ן כאן מה שכתב בעל השל"ה הק' (שער האותיות, קדושת האכילה, אות ה), כי הגם ש"כבר יצא מבעני של הגאון מהרמ"א ז"ל לילך אחריו ולפסוק כמותו, ובדאי מן השמים זכה לזה, כמו שנופסג הלכתא כבית הלל, אף על גב דבית שמאי היו פולגין... נתפשט תפוצת ישראל שבחוצה לארץ, במלכות חורפ"א ופיהם ומתהרין ואשכנז, לפסוק כהגאון מהרמ"א ז"ל, אבל מכל מקום ראוי להיות כל איש שורר בביטו, להתקדש ולהחמיר לאסור לעצמו מה ששאסר זה והן מה שאסור זה, אף שמילך לאחריי בהוראה לפי המנהג, יחמיר לעצמו, ומכל שכן שלא יקל לעצמו ויחמיר לאחריו" (ע"ש באריכות).
- רבינו המהרש"ל זצ"ל (שם) מעו לומר שבעל השל"ה הק' היה תלמידו של רבינו המהרש"ל ז"ל, ואמנם לא כן הוא, אלא היה תלמידו של רבינו שלמה ב"ר יהודה לייבוש, המכונה מהר"ש מלובלין (או: מהרש"ל השני), שהיה תלמידו של המהרש"ל (וכפי שחזתם שמו במכתב שאלה לרבו (שו"ת מהרש"ל סי' עט): "תלמידך הקטן סר למשמעתך אשר שמו כשם רבו שלמה בן מהר"ר יהודה זלה"ה."
- ראה 'שם הגדולים' מע"ג בערכו ובמע"ס מע" ז אות מג - שם מסופר גדולות ונפלאות ממנו. הוא זקן, עליו הוא כותב בשו"ת מהרש"ל סי' יב: "ואומר אני האמת שלא הגעתי עד"ן לכלל זקנה אבל ינק' את וחכמא אני מקדמין, כי כאשר נולדתי בעיר בית אביתי ועל ברכי זקני והורגלתי על דעותיו הוא היה הטהור חסיד וענין ירא אלקים פרקו נאזה איש השלום מהר"ר יצחק קלוזיבר ז"ל והוא היה זקן מופלג מתושבי עירו..."

עלִי אִזְרָח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות השכיחות בבית שיש בו נכרי / ביטול עכו"ם, יין נסך ועוד (ב)

א. יש להזהר שבשעה שהנכרי מבשל דבר איסור בקדירתו (-של עצמו) לבל יבשל ישראל

בקדירה הסמוכה לה, מחשש שמא יתזו ניצוצות מקדירתו הנכרי לקדירתו. ואם שתי הקדירות מכוסות את חשש – כשנן ישראל עומד שם או יוצא ונכנס, אבל כשאין הישראל שם, לא להסמיך ולילא להשאנן שם אם הקדירות נלדן שם הקדירות. ואצל אחר מכתובות

שם, יש להחמיר שלא להשאיר שם את הנכרי לבד עם הקדירות, אפילו אם הם מכוסות,

ב. אם בשל הנכרי דא אסור בקדוּת ישראל - אין ליתן המאכל לא לכנעני וְלא לכנרי אחר, כדי שלא ירגיל בכך (ודנו הפוסקים אי מותר למכור המאכל לכנרי. עי' שם בבבלי ובש"ע, ודא חלקת תניינים סי' קכ"א ובציונים).

השאלות נכרי או נכרית לבד בבית:

ג. אם משאיר נכרי לבד בבית, ויש שם בשר: אזי אם הישראל יוצא ונכנס, או אפילו אם

הלך משם אך לא הודיע לכנרי אימיתו יחזור, אין חשש שמה מחללה הכנרי את הבשר. אבל אם הודיע לו שהולך לזמן רב, אזי אם יש חשש שמה מחללה כזו, דהיינו שיחלף הבשר הכשר בטריפה, הבשר ישע שם אסור, חוץ אם הוא מסומן או קשור היטב באופן שאי אפשר להתירו, או אם יש לו ליהודי טבעות עין ומכיר שהבשר הוא שלו (עי' יו"ד סי' קיח סי' טו, ועיי' בס"י סג סי"א).

ד. אי ש' לו בבית (בארן או במקרה וכדו') **בקבוק יין**: אזי אם סגור בחותם שאי אפשר לפתוחו בלא שירשע שנפתח, אין חשש גם כשנשאר הכנרי לבד בבית, ואפילו אם ארחו שמטלטל את בקבוק היין. אבל אם סגור במכסה שאפשר לפתחו בקל, אין להשאיר היין ו- אם אינו מנוסח לבד בבית, כשאין שם אחד מאנשי הבית. ואם ראה את הכנרי מטלטל את הבקבוק היין - שהיה לו רק מכסה - מותר להשתחו, וזהו המבואר בקבוק מלא ובין שהיה חסור, ואפי' שהיין מתנדב, אין צדד לניסוד בלבד (עי' ח"ס קה"ס).

ה. אבל **האישיאל יוצא ונכנס** שם **מותר** **אפילו** **לכתחילה להשאיר לבד הגוי עם היין** (עני ורודי). סי' קיח ש"ד ס"ק לב). ואפילו אם היוצא-ונכנס הוא קטן או קטנה בני תשע שנים, גם כן מועיל (עני ש"ד שם ס"ק לב). ועני' סי' קטז ש"ד ס"ק ד' ורודי' (ס"ק).

ו. **אם היה בקבוק היין פתוח, וראה הישראל שהנכיר רק נגע בכלי היין, מותר** (ש"ע שם סי' קכד ס"יח ברמ"א). ועיי' ש"ד ש"תמה על שיש מחמירין מופסדין ממונם של ישראל לאסור יין שנעו העכו"ם בכלי אם שיש שטחין, (עיי' ש"ד ונראה דאמתי, הוא הישראל עומד אצל הנכיר, ברם אם הישראל שוכב במטה ואינו בהכרח מלאה, אז לא מירתת הנכיר מן הישראל, כיון שאינו שם לב מה שהוא עושה (נ"ל).

כאן צריך לערוך לכל בעלי שמוחות, או העובדים במטבחי המוסדות וכדו', שמשאירים את המטבח וכל המאכלים וסומכים על הנכיר, להפעמים מוסרים להם מפתח וכדו', באופן שלא יצויד הקיכור של יוצא ונכנס, ואפשר להמשיך ונאמרים חמורין. על כן תפסק ענינו

שלא שילי הווינו של יוצא הנכנס, ואפשר להיכנס בשמחות ומחודות, על כל החכם עיניו
בראשו לפקח שלא תהא יד נכרי באמצע, ודי בהערה זו.

עוד יש לחשיגה בשימת לב שלא יערבבו הכלים, כלי בשרי עם כלי חלבי, במיוחד בעת
שהם רוחצים אותם.

אין כאן המקום להאריך, אך זאת למדעי שרשרת שאלות מתהווים בכגון דא, לגבי הלכות שבת - מה מותר לכבד לעשות בשביל ישראל ומה לא; וכן שאלות לגבי איסורי יחוד וכדומה, על כן ראוי שיהיה אחד יתייעץ עם הרב שלו, וכבר אמר ה' חתם: עשה דין ורשיתו חסדך.

נערך ע"י הג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א

עקר ראשון

כנסת יחזקאל - מאת הגה"ק רבי יחזקאל פאנעט זצ"ל אב"ד ק"ק דעש"ה והגה"ל חלק א - עה"ת ומועדים, חלק ב - דרשות וסוגיות תש"ס. יצא לאור במהדורה חדשה, מנוחה ומשלמה, בהוספת מראי

ההרב ר' צבי אלימלך מדינבא **זצ"ל** - בעל "שער" - נכלל בתולדותיו ופרקי חיי, חיבוריו הקדושים ומשתתף הטרורה. נלקט מפי ספרים וספרים, נערך להפלה בידי הר"ר נתן מדינבא, בתוספת מכתבים יקרים שלא שופטם עין הדפוס מעולם, ציונים, הארות ומפתחות מפורטים, בתוספת מכתבים יקרים שלא שופטם עין הדפוס מעולם, נערך ונדפס ברוב פאר והדר על ידי נדב המחבר הר"ר י"ג נחום מאיר פאנטא אבד"ק זכרון משה ב.פ. תשס"ח.

אורטורנו, וב הועיל לו, ויצא לאור בשם כרכים מפתארים. מהרהר ארבע שנים השלמות והערות, וקובץ
 חסידים - לדידו - תולדותיו שער אצל הרבני יצחק ז"ל חלק אשור שר חרבה בעצמו (השלמות אלו
 נחתן לחשיג גם בקונטרס מיוחד בפני עצמו). תחסי"ה (תשנ"ט עמ').

ש"ש **יחידה** - על סדר די חלקי ש"ש. מאת הגאון האדיר ב"ר יהודה אשכנזי זצ"ל אב"ד א"ק. יצא
 מ"ס, מסתעף ג' חלקים. ב"ר יצחק חדיני ח"ק ש"ש, שרגא בעל עטענציגים זצ"ל על נעט שורק. יצא אשור
 ב"ר יצחק מ"ס ממחמד שם כרכים מפתארים, שם תיקונים והוספת ציונים, הערות והערות על די ג"י המחבר הרב
 במימין שורקובי. ש"ש, ש"ש.

זו"ע אברהם - חידושים וביאורים בש"ס ופוסקים על סדר א"ב, וחדושי בכורות. מאת הגאון הגדול
 ב"ר אברהם אשכנזי (המגיד) לבי לופטער ב"ר חסיד האדיר בעל חזיון שמו' זצ"ל שם הנהגות ובאורי
 ופרי אברהם מאת הגאון ב"ר יצחק בעלאל מארענגעשטערן על חזיון מוראשא מ"ס' מאת ש"ס, ש"ס,

שמי מנגיד – פירושו מנגיד – מירוש ובארץ נפאל עד ספר פרי מגדים' הלכות בשבט מס' ירמ'א על סי' שט, לבר ולבן עסק בדרי' התמורים בקצה, במאה שנה שלמה עטניניצר, י"ד יארק תשס"ט (רל' עמ').
שמי מנגיד – פירושו מנגיד – מירוש ובארץ נפאל עד ספר פרי מגדים' הלכות בשבט מס' ירמ'א על סי' שט, לבר ולבן עסק בדרי' התמורים בקצה, במאה שנה שלמה עטניניצר, י"ד יארק תשס"ט (רל' עמ').

על לי ספר

כנסת יחזקאל - מאת הגה"ק רבי יחזקאל פאנעט זצ"ל אבד"ק דענעש והגלי. חלק א - עה"ת ומומועדים, חלק ב - דרשות וסגויות הש"ס. יצא לאור במהדורא חדשה, מוגהת ומושלמת, בהוספת מראי מקומות, ציונים, הארות ומפתחות מפורטים, בתוספת מכתבים יקרים שלא שזפתם עין הדפוס מעולם, ונספח אליו תולדות המחבר. נערך ונדפס ברוב פאר וחדו על ידי נכד המחבר הר"ה"ג נחום מאיר פאנעט זצ"ל. יצאו לאור שני חלקים. תשס"ה.

הרבי ר' צבי אלימלך מדינוב זי"ע - בעל 'בני יששכר'. כל סדר תולדותיו ופרקי חייו, חיבוריו הקדושים ומשנתו הטהורה. נלקט מפי ספרים וסופרים, מקורות נאמנים, נערך להפליא בידי הר"ח נתן אורטנברג, רב העיר לוד, ויצא לאור בשני כרכים מופלאים. מהדורה רביעית עם השלמות והערות, וקובץ ייגוני ידנוב - תוויו הקטגוריים ששרר אצל הר"ח הכני יושב זי"ע חלקא אשר חביר בעצמו (השלמות אלו תוויו להשיג כי הניגונים מיוחד בשני עצמם). תשס"ה (תשנ"ט עמ').

שׁוּׁיֵׁם מִיִּיְהוּדָה - על סדר די חלקי שׁוּׁיֵׁם. מאת האגון האדיר רבי יהודה אלטמאן זצ״ל אבד״ק מ טשאטא [בן הגימ׳ רבי יצחק חב״י ההי״ק רבי שרגא צבי טענענבוים זצ״ל בעל יטעט שורק]. יצא לאור מחדש בשני כרכים, מפרארים, עס יתקונים והוספת ציונים, הערות והערות על ידי נ״י המחבר תשס״ד. בנימין טורולאב, בני ברק, תשס״ד.

זרע אברהם - חידושים וביאורים בש"ס ופוסקים על סדר א"כ, וחידושי בכורות, מאת הגאון הנדבך רבי יצחק אברהם אהרן לופטצ'יק מאת הגאון האדיר בעל ה"אור שמח" זצ"ל. ע"ס הנהיג וביאור יפרי: מאת הגאון האדיר רבי יצחק בבלאם ופאפאנשטערן זצ"ל. ומושא "מחסי" מחסי שער, נ"ו"ל להרחיק רחמי' מאלכסנדר זצ"ל. י"ל בווארשא בשנת תר"פ ע"י ידיד המחבר הרב נתן שפיגעלנלאס, ועתה יצא לאור במהדורה מחודשת עם תוספת. מראי מקומות ומפתחות ותיקונים על ידי הוצאת ספרי תל אביב.

שפע מגדים על פרי מגדים - פירוש וביאור נפלא על ספר 'פרי מגדים' הלכות שבת מסי' רמב עד סי' רמט, לברר וללכך עומק דבריו הנאמרים בקצרה, מאת הרב שלמה עטטינגער, ניו יארק תשס"ב (רלב עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליץ לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות</p> <p>ברכת מזל טוב נלבבה</p> <p>מוגשת בזה לידיתו הנכבד ותומכנו הנלבב, עושה חסד לאלפים ומקבל כל אחד בסבר פנים יפות, מזויל והב לכל רב שבקדושה ברוח נרובה תפס הפציה, מוכתר בכתיד שם טוב העולה על כולתה הנגיד המפורא</p> <p>הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטטע) קאניג הי"ו</p> <p>מטעמיו החור של הוצאת העלים לתרופה העולמית לדרג השמחה במעמיו בחולת הנבר ני"ו</p> <p>מן לבנו ידיתו האביר היקר</p> <p>הרה"ר ראובן קאניג הי"ו</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>ויהי שיכנו לגדלו לתורה ולתופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וכל טוב שלה, אבי"ר</p> <p>חברי המערכת והתנהלה</p>	<p>הרה"ר ראובן קאניג הי"ו</p> <p>לרגל שמחת לילת חנו ני"ו</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>השלו זכר יתקיים בעיה באולם פנת' שטי" ביהמ"ד חסידים בבלאז</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' צבי ב"ר אברהם ע"ה שווייצער</p> <p>מלעבנבערג – בארא פארק</p> <p>נלב"ע י"ד כסלו תשנ"ב לפ"ק</p> <p>ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' שלמה ב"ר דוד ע"ה גאלדבערג</p> <p>נקטפ ברמי ימיו ז' כסלו תשמ"ח לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>מוה"ח ר' צבי ב"ר מאיר ע"ה</p> <p>מנארול – אנטווערפן</p> <p>נלב"ע ט"ו כסלו תשמ"ג לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הנוצנע ע"י בנו</p> <p>מוה"ר"ר שמואל יהודה חיים טשערמאק הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' משה ב"ר יהושע יהודה ע"ה</p> <p>נלב"ע ז' כסלו תשל"ב לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הנוצנע ע"י בנו הרה"ח ר' אברהם חנון אולמאן הי"ו</p>
<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' יששכר ב"ר יצחק ארי ע"ה מוספכר</p> <p>נלב"ע י"ג כסלו תשס"ד לפ"ק</p> <p>ת. נ. צ. ב. ה.</p> <p>הנוצנע ע"י יד נכדיו הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הבה"ח סאול גראסמאן ע"ה</p> <p>בן יבכלס"א הרה"ח ר' יצחק יודא הי"ו</p> <p>נקטפ ברמי יום י"ג כסלו תשמ"ז לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הנוצנע ע"י מוקדו וכרו ידיו הרה"ר שלמה אינזרובסקי הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' צבי ב"ר מאיר ע"ה</p> <p>מנארול – אנטווערפן</p> <p>נלב"ע ט"ו כסלו תשמ"ג לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הנוצנע ע"י בנו</p> <p>מוה"ר"ר שמואל יהודה חיים טשערמאק הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' משה ב"ר יהושע יהודה ע"ה</p> <p>נלב"ע ז' כסלו תשל"ב לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הנוצנע ע"י בנו הרה"ח ר' אברהם חנון אולמאן הי"ו</p>

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת וישלח	
ט"ז כסלו תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון חמש מאות	
הדפסה מוצי"ש	דפוס
17:51 17:34 16:17	אנטווערפן
17:07 16:51 15:36	לונדון
17:05 16:53 15:35	מאנטשטער
17:52 17:29 16:18	ציריך
17:17 16:55 15:43	ווינ
17:43 17:28 16:09	אמסטרדם
18:10 17:50 16:36	פאריז
17:39 17:20 16:05	פראנקפורט

גליצין 500 מוגדל - ו' עמודים

תורת של ראשונים

חזק את הצאן באחרונה - שלא להקניט את עשו

ויחי לי שור וחמור צאן וגו' (לכ, ו). מהראוי היה שיקדים תחילה את ה"צאן", כי כן דרך הכתובים להקדימו, מפני שהוא המין הנכבד והנבחר מכל בהמות, שכן כתוב באברהם (לעיל יב, טו): "ולאברהם הימים בעבורה ויהי לו צאן ובקר"; גם ביצחק (לעיל כו, יד): "ויחי לו מקנה צאן ומקנה בקר ועבודה רבה"; גם ביעקב (לעיל לו, טו): "ויחי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים" - מין הצאן קודם לכל בהמות.

סיבת השני כצאן, שהזכיר את הצאן באחרונה, לפי שלא רצה יעקב להקניט את עשו, "לפי שעל ידי הצאן נתרוקן עשו מן הברכות וזכה יעקב בהן, כענין שכתוב (לעיל כו, טו): 'לך נא אל הצאן', אבל כאשר חזרו המלאכים אל יעקב הקדים את הצאן: 'ויחן את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר' וגו' (פסוק ח). גם אחר שנתרצה לו וקיבל מנהגותו הקדים אותו, והוא שאמר (להלן לג, יג): 'אדוני יודע כי הילדים רכים והצאן והבקר עלות עלי'.

ובמדרש (עי' תנחומים ריש פרשתנו): 'ויחי לי שור וחמור', למה הקדים שור, רמז לו כבר נולד יוסף שהוא שמיני של עשו, הוא שכתוב (עובדי א, יח): 'וזהו בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקח ודלקו בהם ואכלום', נקרא יוסף שור שנאמר (דברים לג, יז) 'בכור שורו הדר לו'.

השבויים - למען השלום

ואת כל טפם ואת נשיהם שבו וגו' (לד, כט). ואם תאמר, למה שבו את נשיהם ואת טפם. ויש לומר, ששבו אותם כדי שבני משפחותיהם וקרוביהם, יושבי הארץ שהתחתנו עם אנשי שכם, יצטרכו לבוא ולהשלים עמם. הדע שכן היה, שהרי מצינו אחר כך שיוסף הלך יחידי לשכם בשליחות אביו ולא עשו לו מאומה, אלא שכבר השלימו עמם, על ידי שהחזירו להם שבוייהם, כנהוג דבריו שבועלים.

מענה רזא בשם רבי יהודה חסיד

"תמנע" - זכר או נקבה?

ויחי בני אליפז תימן ואומר צמר וגנתם וקנז. ותמנע היתח מילגש לאליפז בן עשו ותלד לאליפז את עמלק וגו' (לז, יא-יב). ועי' בפירש"י. ובדברי הימים (א א, לו) מונה את תמנע עם בני אליפז, שנאמר: "בני אליפז תימן ואומר וגו' ותמנע ועמלק" משמע שתמנע היה זכר. לפיכך צריך לומר דתרי תמנע הוו, חד זכר וחד נקבה, כמו שמצינו בדברי הימים, ותמנע דהא היתה אחות לומן, ותמנע דדברי הימים הוא זכר, והוא בן אליפז.

"ומכל מקום תמנע דהא קאי אתרווייהו, ולפיכך יש טעם פסיק בין 'ותמנע' ובין 'היתה', והכי קאמר: **בני אליפז תימן ואומר צמר וגנתם וקנז ותמנע**, הנקבה - **היתה מילגש לאליפז**. ודוגמא זו כתוב בספר יהושע (יג ז-ח): 'וַיָּעֲתָה הַלֵּךְ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת בְּנִחָלָה לְתַשְׁעַת הַשָּׁבָטִים וַיִּחַצֵּי הַשָּׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה. עָמֹו הָרְאֹוּבֵנִי וַיִּחַצֵּי לְקָדֹוּ בְּנִחָלָה אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם מִשְׁחֵי גֹוִי, וַצִּירִךְ לֹמֶר שְׁחִיחֵצִי הַשֶּׁבֶט הַמְּנַשֶּׁה קָאִי אֶלְפִינוּ וְלֹאֲחֵרֵינוּ'.

חזקוני (נ"ב"ה ברש"ב"ם, ע"ש)

"ועל דרך הפשט יש לחשוב בו, כי תמנע מילגש אליפז אחרי לידתה את עמלק ולדה בן, ותקש בלדתה ותמת, ותקרא את שמו תמנע, בעבור הזכיר שמה, ואביו אליפז קרא לו קרה (-וכפי שמונה הכתוב להלן בפסוק טו - בין אליפז בני אליפז: 'אלוף קרה אלוף גנתם' וגו'), ולא הזכיר הכתוב הבן הזה לתמנע אמו כדי שלא יאריך, כי הכונה היתה למנות עמלק בפני עצמו, אבל בני אליפז, שבעה היו, ומונה הכתוב האלופים (שם) דרך מועלתם (-ולא סדר תולדותם כמו שכתוב בפסוק שלפנינו) על כן הקדים [שם] קנז וקרה לגנתם". **רמב"ן** (עני"ש באריכות)

לקח טוב

"עם אלקים ועם אנשים"

ושיגרתו בה, מבקעי הדבר שתמיד ייזכר בה - במישירין או בעקיפין - בכל שיחה שבה הוא ישתתף, וממילא מערב הוא את תחום התורה לתוך התחום של מילי עלמא. תופעה זו מצויה, למשל, גם אצל סבא וסבתא, שבכל שיג ושיח אתם, ימצאו לנכון לערב ולספר על עובדות והתנהגויות של הנכדים והננינים הנאהבים והנעשים לשם גוון של כל שיחה, גם כשהיא כלל אינה עוסקת בצאצאים. ה"עירוב" במקרים אלה ברור, אלא שהוא מוגבל.

תופעה ברורה יותר נוכל למצוא אצל בעל מלאכה ואומנות מסויימת, שראשו ורובו וכל כולו נתונים בתוככי העבודה בה הוא עוסק. בן אדם כזה לא ייפרד מלחשוב במלאכתו אף לרגע. כי גם אם יסובבו חבריו את הדיבור אותו על נושאים אחרים, תיכף ומיד ימצא

עסקי האדם אשר בינו לבין קונו ית"ש, ועסקיו בינו לבין חבריו ושאר בני אדם, שני תחומים הם ושונים לגמרי זה מזה מכל הבחינות: היחס והגישה, צורת הדיבור, זכויות והתחייבויות וכדו'. חוץ מכל אלה ישנה בחינה נוספת - מאד מוחשית - שבה שונים הם שני התחומים, והיא מיב הענין והנושא שבו עוסקים. מה עומד על הפרק ביחס ובהתקשרות שבין האדם לבין קונו - חובתו של אדם בעולמו כלפי שמיא. מאידך, מהו נושא הדיבור בעת הימצאו בקירבת חבריו ומרעיו - התעניינות בזולת, שיחה קלה על דא ועל הא וכיוצא.

ואם כן, איך אפשר לו לאדם להיות דבוק עם השי"ת גם בעת הימצאו ובעת היותו עסוק בדברים שבינו לבין חבריו. נניח שהבחינות האחרות שהזכרנו אינן מכבידות כל כך, ולא מעכבות את קשרו של אדם למקום בשעת עסקו עם אנשים. אולם מבחינת הנושא המדובר והענין המטופל, איך אפשר לקרב את שני התחומים. בדבריו עם חבריו על בריאות, פרנסתו ואף על דברים של מה בכך, הרי הוא ממילא מנותק - לעת עתה - מדביקותו אל ה', מעצם היותו עסוק בדברים שכלל לא שייכים לתחום של בין אדם למקום. הלא "עירוב פרשיות" יש כאן - דבר שלכאורה לא יתכן.

תשובה אמיתית לשאלה זו אפשר למצוא רק אצל עבודת הצדיקים האמיתיים, היודעים לצרף את שני התחומים באופן שאין שום הבדל, עד שקשרם ודביקותם אל השם הם באופן תמידי בלי הפסק כלשהוא. אמנם, אנחנו פשוטי העם לא מנוסים בזאת, אלא שמותר לנו לנסות להבין לפי מדרגתנו, לשבר את האוון.

ובכן, בהתבוננות כלשהיא נגלה שרגילים אנחנו לפגוש תופעות מסויימות של "עירוב פרשיות". ומהן נלמד קצת על המדובר.

קח לדוגמא את התלמיד חכם, שבכל נושא - אף במילי דעלמא - שתשוחח אתו, תמיד ימצא לך פסוק מסוים המתאים למדובר, ישלף מאמר חז"ל או אימרת צדיקים הזורקת אור מסויים על הנושא, או סתם ימליץ לתוך השיחה איזה לשון חכמים באופן השאלה. הנה תופעה של "עירוב פרשיות". הנושא הוא בכלל אינו תורני ואף לא קרוב אליה, אלא שהתלמיד חכם, עקב קירבתו לתורה והרגלו

אותיות מהכימות

ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אס נקראל כי שרית עם אלקים ועם אנשים וטובל. הענין, כי יס אס קסוא דבוק תמיד כסבורא ב"ה, אפילו כסוא מדבר עם בני אדם. ויס אס קסוא דבוק כסבורא ב"ה בעת שעוסק בעבודתו ובמחשבותיו, אכל כשמדבר עם בני אדם אינו יכול לדבק מחשבתו להבורא ב"ה. והכחיים הא' נקרא 'נשראל' כי הוא חסותו 'ישר א-י' וגם 'לי רשק', והכחיים הב' נקרא 'יעקב' - 'יוד עקב'.

וזו: **לא יעקב יאמר עוד שמך כי אס נקראל**, כי שרית עם אלקים", כלומר שאתה דבוק באלקים אפילו כשאתה מדבר עם בני אדם, וזו: **"עם אלקים ועם אנשים"**, וטובל לדבק מחשבתך תמיד להבורא ויפדך.

קדושת לוי

בתוך הנושא החדש היבט מסויים השייך אל מלאכתו הוא. תביא נגר אל מסיבת רעים, ומיד ישים עין על מיב השולחנות והכסאות; תראה קטע יפה בספר לבעל דפוס, ומיד תרוצנה עיניו סביב לבחון את איכות הדפוס ובהירות האותיות. ומעולם התורני: דיין ומורה הוראה מומחה, בכל נושא שידובר, חיש מזה יוציא לך את ההיבט ההלכתי הקשור בנושא ההוא, גם כאשר השיחה לא היתה מוסבת אל ההלכה.

כל כמה שחוקה יותר קירבתו של אדם וקשרו ודביקותו אל דבר מסויים, כך ובאותה מדה יצליח לגלות אותה בכל נושא אחר בלי יוצא מן הכלל. השם "ישראל" מורה על קירבה ודביקות במדרגה כזו שהקשר "עם אלקים" לעולם אינו נפסק, אף בעסקים "עם אנשים".

אמרות טהורות

קבלת עול הגלות באהבה

ויצו אותם לאמר כח תאמרין לארצו לעשו וגו' (לכ),
ה"ה התורה הקדושה מלמדת אותנו איך להתנהג בגלות המר הזו, אשר אנחנו נתונים תחת יד האומות, ואנחנו מוכרחים לקבל הגלות באהבה עד ירחם ה' עלינו ויגאלנו גאולת עולם במהרה. ובעוד שאנחנו בגלות המר אנו מוכרחים להיות נכנעים לפניהם ולקוראם אדונים, וזהו: **"כח תאמרין לארצו לעשו"**, רצ"ל שתקראו אותו אדון בדברכם עמו, ואז כאשר יוסיף להרע לכם יותר מן הראויה, במסים וארנוניות, גזל יהיה בידם (ע"י ע"ז יא), ועל ידי זה ירחם ה' עלינו, כי די לו בזה שאנחנו נכנעים לפניו וחולקים לו כבוד.

נועם אלימלך (ע"י מ"ש במדורנו גל' קצה)

"חייטב איטיב" – חטבה לשם טובה

ואתה אמרת חייטב איטיב עמך וגו' (לכ, יא), יש להבין כפל לשון "חייטב איטיב".
ויבאר, "כי הנה הכורא משפיע שפע ונותן טובו לעמו ישראל, וגם השפע בא על האומות. והחילוק ביניהם, הטובות שנותן לעמו ישראל, הכוונה הוא בשביל טובה; והטובה שבא על האומות הוא על דרך (דברים ג, יא): "זמשלם לשונאיו אל פניו להאבידו", ונמצא הטובה אינה טובה להם, אבל בישראל עמו כוונת הטובה הוא בשביל הטובה. וזהו: **"חייטב איטיב עמך"** כוונת הטובה בשביל הטובה עצמה.

קדושת לוי

"שויתי ה' לנגדי תמיד" – מביא לידי יראת שמים

ויעקב נסע מכותה ויבן לו בית וגו' (לכ, יא), יש לפרש על דרך שכתוב בשלחן ערוך (אורח סי א סי' כהג"ה): **"שויתי ה' לנגדי תמיד"** (תהלים טו, ה) הוא כלל גדול

בתורה וכו' כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול וכו', כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו וכו' מיד יגיע אליו היראה וההכנעה וכו'.

הוא אשר נרמז כאן בפסוק: **"ויעקב נסע מכותה"**, לשון ראייה, כמו "ואבי יסכה" (לעיל יא, כט) שדרשו חז"ל (פגילה יד) על שם שהיתה סוכה ברוח הקודש וכו'. והוא שאמר, שיעקב הלך ונסע למדריגה זאת שהיה תמיד רואה לנגד עיניו השי"ת, וזוהי זכה יזיב לו בית' היינו יראה (ע"י שבת לא: שהיראה נמשלה ליראה) כנ"ל, שזוהי בא לו יראה לאדם, והבין.

דגל מנחם אפרים

עליה ותענוג הוא לחשיית כשהצדיקים מושלים עליו

ויעל מעליו אלקים במקום אשר דבר אתו (לכ, יא), הן ידוע (פסוק טו) שהקב"ה גזור גזירה והצדיק מבטלה, דכתיב (ש"כ כג, א): "צדיק מושל יראת אלקים", וזהו רצון הכורא ית"ש שבני ישראל ינהיגו את העולם כבח מעשיהם הטובים (ע"י וזח"א מה: "מאור עינים" פר' פסוק בדרוש להנחה ובפר' מצורע, ושם ב"ששטח לב' מס' וימא ד"ה וזהו שאמר). והנה, עתה כשנתברך יעקב אבינו: **"לא יקרא שמך עוד יעקב כי אם ישראל יהיה שמך"** (פסוק י), לשון **"כי שויתי עם אלקים ועם אנשים ותוכל"** (לעיל לב, כט), היינו, שנתן לו הקב"ה הממשלה בידו וביד בניו להיות מושלים ביראת אלקים, ועל ידי זה יש לו להקב"ה נחת רוח ותענוג.

ולכן אמר: **"ויעל מעליו אלקים"**, עליה היתה לו כביכול להקב"ה, שנתעלה וישב על כסא כבודו, כמקום אשר דבר אתו – **דבר** הוא לשון ממשלה, כמו **"דבר אחד לדור"** (פגהדיו ה). – כמקום שישראל מושליו עם הקב"ה, וכל מה שאומרים הקב"ה ישמע להם ועושה רצונם וממלא מבוקשם.

עבודת הגרשוני

נחשב שישראל נבראו קודם למעשה בראשית, וקדמו למולות, ולפי זה "אין מול לישראל", כי הסכרא נותנת שהגדול ישלוט בקטן ולא להיפך, אבל אי אולינן בתר מעשה, אזי המולות נבראו תחילה, ואם כן "יש מול לישראל".

וידוע, דבשעת קריעת ים סוף לא רצה הים להיבקע לפני משה בטענה: אני גדול מך, שנבראתי בשלישי ואתה נבראת בששי (שמד"ר כא, ו), וכן היה בעת בקיעת הירדן (ראה ילקוט תהלים קד רמז תתקנ), אך לפי האמת, שנקרע הים, צריך לומר דאולינן בתר המחשבה, וטענת הים לא כלום היא.

ובזה יובן: "כי במקלי עברתי את הירדן הזה" – שנתן מקלו בירדן ונבקע הירדן, וזוהי מוכח דאולינן בתר המחשבה, דכיון שישראל נבראו במחשבה תחילה על כן צריך הים להיכנע לפניהם, ואם כן "אין מול לישראל", כאמור. ולפי זה יפה אמר: "ועתה הייתי לשני מחנות", וכיון שכן נתייאר שמה "נתמעטו וזכרתי", כי אצל ישראל חיי בני ומוזני לאו כמולא תליא אלא בזכותא, שהרי "אין מול לישראל", וכאמור.

בית שלום (פפד"מ, תע"ה) בשם ספר **"נחלת ייחוד"** (–שכבת"י) למחזיקו הג"ר יהודה ליב פרייט זצ"ל אב"ד קאזווי (ע"י מ"ש במדורנו גל' רג)

ויקם בלילה הוא ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחותיו ואת אחד עשר ילדיו וגו' (לכ, כג), פירש"י: "וינה היכן היתה, נתנה בתרבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עיש עיניו וכו'.

ולכאורה ייפלא, מניין שדינה היתה חסרה, דילמא היה ראובן או שמעון חסר כאן. אלא יש לומר לפי משיכ"ר רש"י כמה שביד יוסף לבנימין (לקמן מ, כט) "אלקים יחנך בני" – בשאר שבטים שמענו תנינה, "הילדים אשר חנן אלקים את עבדך" (לכ, ה), ובנימין עדיין לא נולד, לכך ברכו יוסף בחנינה. ולפי זה על כרחך צריך לומר שדינה היתה חסרה כאן, כי אם אחד מאחד עשר השבטים היה חסר כאן, אם כן גם שבט זה לא נתברך בחנינה, ולמה לא ברכו יוסף בחנינה, אלא ודאי שכולם היו שם.

מרכה טוב (כתר שם טוב, ע"י מ"ש במדורנו גל' רג)

יתרון דעת

בסוד "רעוא דרעוא" (ה)

תוקף קדושת הוזהר של "שלוש סעודות"

... והנה יעקב כשאמר "עם לבן גרתי – ותר"ג מצות שמירת", ולכאורה איך אפשר זאת, וכי נתן תרומה, או קיים מצות חליצה ויבום. רק נראה דכוונתו, כי רבקה אמר לו (כו, מה): "וישבת עמי ימים אחדים" וכוונתה להחזיר שישמור שבת בבית לבן וכו'... על זה רמז יעקב: "עם לבן גרתי – ותר"ג מצות שמירת" – היינו שומר שבת ששקול כנגד כל תר"ג מצות (שמד"ר כה, יב), והפחיד את עשו בזה, אשר בכח שמירת שבת יתגבר על עשו להכניעו, על כן שלח אליו המלאכים שהיו לפניו, היינו אותן מלאכי ארץ ישראל שבאו לקראתו, ולא שלח אותן שהלכו אתו ללוותו, כי המה מלאכי חרץ לארץ, ויעקב רצה להכניעו בכח מצות שבת שהיא בחינת ארץ ישראל (ע"י לעיל שם), וזהו שאמר ז"ל: **"מלאכים ממשי"** ר"ת משה מנורה שלחן, והוא על דרך אמרם ז"ל (שבת קטז) מצא נר דלוק מטה מוצעת שלחן ערוך.

וידוע (וזה"ק ב"ב פה) **אשר סעודה שלישית היא בחינת יעקב, והוא עת מנחה רשא דרשינן, ואז הוא לעתיד מלחמת גוג ומוגג** (ע"י ספר "חניא ובתי פרק ב) **ובכח קיום שלש סעודות יתגבר והקריא "נחלת יעקב אביך"**, על כן שלח לקראת עשו מלאכים של שבת, שהיא בחינת ארץ ישראל.

גם רמז לו: "עם לבן גרתי" עולה "שבת מנחה", **הפחיד אותו אשר על ידי עת רצון של שעת מנחת שבת** שהוא כח יעקב והקריא "נחלת יעקב אביך" (שע"י נח, יד. ע"י וזה"ק שם).

בזה הכח יבניע את עשו להשפילו.

אמרי נעם (בפרשתנו, אות טו, עירש עור)

שבת קודש הוא על טהרת המחשבה, יען כי פנוי ממלאכתו, וכמו שאמר ז"ל שדו מושיבין שומרים בשבתות וי"ט בגנות ופרדים לשמור את העם מחטא (ע"י שו"ע אורח סי' תקנ"ט ס"ד), וכמו דאיתא בספרים: "מחשבות" הוא "מוח שבת" וכו'.

... כי בכל המוספין מצינו גם הקרבת חטאת וכדומה, משא"כ במוסף שבת, לא מצינו רק עולה, כי בשבת העיקר המחשבה, ועל כן "הקדש עבירה" עולה "נחלת יעקב אביך" הגאמר על שבת קודש סעודה שלישית, כנודע, **כי אז הוא עת רצון לכפר על המחשבות ורצונות.**

אמרי נעם (פר' צו אות א, ע"י ב"ס ד"ר צדיקס"פ) ח"א אות א בשם הרד"ק מפאסיבוב (ד"ר

... ושמירת השבת הוא גם כן מקרב את הגאולה, אכן רעה ממארת בהרבה קהלות ממחרין להתפלל ערביית במרצאי שבת בעוד שיש זמן קצת עוד איזה מנוטין ללילה, וזה לרוב מהירותן לעשות מלאכה, ואנשים צועקים כבר יש ג' כוכבים, ועל הרוב אינם רואין כלל ג' כוכבים, ואף שרואין מכל מקום בינונים בעיני ואין אנו בקיאיין בבינוניות, **לכן זהו עת פלילי ובוזין גדול לשבת קודש**, ואין להתפלל ערביית עת שיהיה לכלל מראה עיני כל בני אדם לבטלי ידיה חוזה בכוכבים, ואפתח במשל פי וכו'...

והנה אמר ר"ל (שבת קה): אלמלי שמרו ישראל שבת היו נגאלין, ועתה אף על פי ששומרים מכל מקום **על ידי רגע זו שממחרת, מעבקה ביאת הגאולה**, ואם תקשה למה בשמירת כל המצות לעת בחלכתו לא יבוא הגאול, ואם היו ממתינים עוד רגע זו היה בא, לזאת אומר, כי יש שני רחמים, רחמים סתם ורחמים גדולים, והיינו מדות העלינות כנודע, **ואין הגאולה באה אלא אם כן נתעורר עלינו רחמים גדולים, וזה מתעורר במנחת שבת עת הלילה** כידוע, לכן מחמת שמקלקלין אותה שעה היא עיבוד ישראל.

ועל זה אמרתי דרך חזק הפסוק שהתחלנו (שע"י נח, יא): **"ברגע קטן עובדיך וברחמים גדלים אקבצך"**, שאומר הקב"ה לנו: ראו טפשות וסכלות מאתכם כי ברגע קטן מחמת רגע זו הקטנה "עובדיך" שאין הגאולה באה, ואין לא לתאפקו על רגע הקטנה, ואם תשאלו מה קפידא כל כך ברגע אחת ומעט זמן, ומדוע לא יבא הגאול ע"י שמירה כל המצות לעת, לזה אמר: **"צברחמים גדולים אקבצך"**, רצ"ל שאין הגאולה קרובין שלך בא אלא ע"י רחמים גדולים שמתעורר באותו העת...

שבי נחל (ס"ב פ' תצא)

... דהנה יש בני אדם דאינם נוהגים במילי דחסידותא, ואומרים כי הם אינם מהחסידים, רק מקיימים מה שהוא על פי דין בשלחן ערוך ולא היבירים שהם לפרנס מעשרת דין, כמו למשל בשבת קודש אחר תפילת מנחה, **היראים יושבין ב"שלוש סעודות" ומוזמין שירות ותשבחות באגודה אחת**, והם הולכים אז לטעיל בחצות עם נשותיהם ואומרים שהם מתנהגים ע"פ דין, שאין חייב ע"פ ש"ע לומר אז שירות ותשבחות, וגם אין מבואר בש"ע שאסור אז לטעיל עם אשתו בחצות, ואדברא זהו עונג שבת שלו, ואי אפשר להביא להם ראיין מן התורה שדרך הזה ומנהגם אסור ע"פ דין.

אמנם באמת נראה תכלית הדבר סוף מעשה במחשבה תחילה, כי ההולכים לטעיל בחצות מתחברים עם אנשים שאינם מחזיקים, כי מי אז מהמטיילים בחצות ע"פ רוב אנשים שאינם מהיראים, ועבירה גוררת עבירה, שהטעיל הזה סופו ותכליתו מביא ע"פ רוב לדברים לא טובים כידוע.

אמנם **היראים המזמרים אז שירות ותשבחות הוא השלחן אשר לפני ה' ונתרבה כבוד שמם** והדר הוא לכל חסידיו.

המשך בעמ' ה

יומא דנשמתא

המגיד הק' הרבי ר' בער ממעזריטש זי"ע

יומא דהילולא י"ט כסלו (תקל"ג)

לקט עיבודות ואמרות טהורות מזוקקות שבעתים

החסרון ב"יש קונה עולמו בשעה אחת"

"סיפר (הרה"ק רבי יצחק אייזיק מוידטשבוז זי"ע) ששמע מאביו הקדוש **רבי בעריש זללה"ה**, איך ששמע מפי קדשו של **הרה"ק רשכבה"ג מו"ה יעקב יצחק מלובלין זצוק"ל** אשר בעת היותו אצל המגיד הקדוש האלקי **רבי ר' בער ממעזריטש זללה"ה**, שפירש דברי הגמרא (ע"ז י: יז): 'בכה רבי ואמר, יש קונה עולמו בשעה אחת, ויש קונה עולמו בכמה שנים'. ודקדק הלא אדרבה היה לו לשמוח שיכולין לקנות העולם הבא בשעה אחת. **ותירץ**, שהבכיה היתה, כי מה נחשב זה העולם הבא שקונים אותו בשעה מועטת בלתי הסגלת מצוות ומעשים טובים כל ימיו.

ואמר לו תלמידו הקדוש מלובלין: אם יתן לי אדמו"ר רשות אענה גם אני חלקי. ונתן לו רשות ואמר, כי באמת שמח רבי, רק ידידו מגמגם נדרים (נ: י) 'יומא דמחייך ביה רבי וכו', על כן כשבא לו איהו שמחה בלבו בכה, ובאמת היה לו שמחה לרבינו הקדוש על שיש מי שקונה עולמו בשעה אחת. ונענה רבו המגיד הקדוש אשר פירוש תלמידו הנ"ל טוב מאוד וכמעט יותר מפירושו.

הקדמת הרה"ק בעל האמרי יוסף זי"ע על ספרה"ק 'לקוטי תורה ויש' (מסמכים שם: 'יומא דמחייך ביה', אשר המגיד הקדוש שהיה רשכבה"ה, ובפרט שהיה לעת זקנותו, ורבה"ק מלובלין היה אז צעיר למים, וקיבל דבריו עד שקלטו בפניו).

מחשבות זרות בעת התפילה – שעשועים לפני ית"ש

"... ואמר הרב ר' בער זללה"ה משל נחמד על ענין זה, מענין המחשבות הזרות המתגוללות ומתנפלות עלינו הרבה בתפלה, וצריך טרחא גדולה להבריחם, ויותר מחשבות הפניות הזרות, **שכמעט אין ביכולת בשר ודם להכניעם אם לא בעזר אלקים**. ואמר הוא זללה"ה סודות נפלאות על זה, הלא קצתם כתובים בכתבים אשר במחניכם (לקוטים יקרים רסן: 'מגיד דבריו ליעקב' נג, ועוד), אבל דברים ההם הם בערך אנשים גדולי הערך, ואנחנו לא נדע מזה מאומה איך לעלות מחשבה זה לשרשה, כמו שכתוב שם וכו'.

אבל המשל הזה הוא טוב לנו, שאמר, שענין זה הוא, שלפעמים יותר שמתגבר האדם להתפלל - יבואו לו מחשבות רעות וזרות יותר, וענין זה (דומה) למשל, אם אדם יש לו בן נחמד בעל שכל, גדול בתורה וחריף, ונהנה מאד ממנו, ורוצה להיות לו עוד יותר נחת ממנו, ובא אצלו אורח אלמדן גדול ומבקש ממנו לתהות על קנסו של תינוק זה, ואורח זה מנסהו ומקשה לו ומבלבלו מן הפשוטה להעקימו - כדי לנסותו, והנער משיב לו על כל דבר ואינו מניח את עצמו להינצח, ואביו יש לו נחת גדול מזה. וכשרואה האורח שאביו יש לו נחת גדול מזה, הוא מנסהו לעקש ולהעקש ולהקשות לו ולהסיר מן דרך ההלכה, כדי שלא יניח את עצמו להינצח, ויהיה לאביו תענוג גדול יותר, עד כאן דבריו.

וענין זה השי"ת רוצה להשתעשע בילד שעשועים עמו ישראל וכו', וממנו תחק לה ראה לכמה דברים אחרים לכפיות היצר הרע, שצריך לכל עובדא ובכל מדה, אמת כי עיקר כפיות היצר הוא בתפלה, אבל צריך בכל פעם שבא לדינו מדה רעה לכפותה בכל האפשר, ויהיה לה' יתברך נחת גדול מזה..."

יושר דברי אמת להרה"ק רבי משולם פייבוש הלוי מזבארזא זי"ע [שיו"ח חל ביום כ' כסלו (וי"א): ב' או כ"ב (בז' מחדו) ו'תפארת הספר ב"ב תשי"ד, קונטרס שני אות לו]

ויתור על תועלת עצמית לטובת זיכוי אחרים

"סיפר כ"ק זקני ז"ל (מון אדמו"ר מהרי"ד מבעלזא זי"ע), **שהרבי ר' אלימלך הורבי ר' זושא ז"ל** זי"ע כשהלכו בגלות ונדדו מעיר לעיר, בטרם שנתקברו **להמגיד ממעזריטש זי"ע** זי"ע היתה להם מדרגה, שכאשר הגיעו לכל עיר שהיא, מיד הרגישו מעצמם היכן הוא בית המדרש ואיפה המקוה טהרה וכדומה, וידעו את הדרך להגיע לשם בלי לשאול את אנשי העיר על כך, ואילו מעתה שנתקברו לחסידות אבדו מדרגה זו, ובכל עיר היו צריכים לשאול את אנשי המקום איך להגיע לבית המדרש ולמקוה וכדומה, ותמחו מאד על כך שדייקא אחר שנתקברו לחסידות ניטלה מהם מדרגה שהיתה להם מקודם, והחליטו לשאול את פשר הדבר מהמגיד זי"ע, וענה להם המגיד: מה איכפת לכם לזכות את אנשי העיר שאתם

נח, וגם שמעתי ממנו דברי תורה, המתוקים מדבש ונופת צופים. ויבקש שיאמר לו מה שמע ויאירו עיניו, כי הוא מאנשי חסידיו.

ויען האיש ויאמר לו: כתיב בפרשת נח, **'ויקח תרח את אברם בנו ואת לוט בן הרן בן בנו וגו' ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם. ויהיו ימי תרח' וגו'**, ומתחלת פרשת לך לך: **'ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וממולדתך וגו' אל הארץ אשר אראך'**. והדקדוקים רבו: א. מה ראה אברהם אבינו ע"ה לעזוב ארצו ומולדתו, אשר שם פעל פעולות לטובה והוכר לכל באי עולם שיש בורא עולם והוא גייר אנשים, ושרה מגיירת נשים, כמאמר יזאת הנפש אשר עשו בחרן, ומי יודע אם יוכלו לעשות כן בארץ אשר באים לשם באין מכיר אותם; ב. הלא הם יצאו ללכת ארצה כנען, ואמאי ישבו בחרן; ג. 'ויאמר ה' אל אברם לך לך' וגו', הלא כבר יצא ללכת לארץ כנען, ועל מה בא צווי הקב"ה.

ועל זה פירש הרבי ר' בער ז"ל שהעמשה שהיה כך היה: כי כאשר ראה הבעל-דבר את מעשה אברהם אבינו ע"ה, אשר פעל ועשה באור כשדים לגייר אנשים ונשים ולהכניסם תחת כנפי השכינה, וירע בעיני השטן, ויתן לו עצה, ללכת לארץ כנען להשלים את נפשו, והיינו דכתיב **'ויקח תרח' -** המרנו ליער הרע - **'את אברם בנו וגו' ללכת ארצה כנען'**. ויהי כבואם עד חרן, ויאמר השטן בלבו: מה לי ללכת עמו עד ארץ כנען, הלא כל כוונתי היה רק שיצא ממקומו, אשר שם פעל פעולות לעבודת הבורא, ויעזוב השטן את אברם שם בחרן. ויהי כאשר עזב השטן וישם אברם אל לבו: מה זאת עשית, שצוית את מקומי, אשר שם הכרתי את בוראי והרגלתי שמו בפי הבריות, ומי יודע אם המקום אשר אני הולך לשם מוכשר לזה, ויפלו פניו ויאמר בלבו לשוב וללכת לארצו, ועל כן נאמר: **'ויאמר ה' אל אברם לך לך וגו' אל הארץ אשר אראך' וגו'**, עד עתה באת עם היצר הרע, ומעתה אני אלך עמך - - -

וישמח הרב החסיד מאד לדבריו, בשמעו דברים הנאמרים מרבו הקדוש, ועליו יתאימו בוודאי כוונותו, ויסע לדרכו לארץ ישראל".

מעשה השם, דינוב (ח"א עמ' קכ-ה). [וראה 'שם משמאל' להגה"ק מסאכטשבוז זי"ע (פרי יוצא, תע"ב, עמ' שכן): "שמעתי בשם המגיד הקדוש הרבי ר' בער שאמר לשני תלמידיו חכמים, תלמידי הגרי"א, שהיו נוסעים לארץ ישראל, ועברו דרך עירו, ושאל אותם אם כבר תקנו חוץ לארץ שנוסעים לארץ ישראל, ויען להם שישארו אצלו **שאצלו הוא ארץ ישראל**, וכן היה שנתעלו לקדושי עליון, ומבאר שם השני, 'שכל מקום שמרביצין בו תורה לשם שמים, אף בגלות, הוא שער השמים, אם כן **מקום צדיקי הדורות שלומדין שם תורה לשם שמים זהו הוא שער השמים בגלות**', ענ"ש].

מתנת השבת – יראת שמים

"... נודע מדברי הקדוש רבינו מה"ר **דוב בער זצ"ל** באמרו ז"ל (שבת י: ב) 'מתנה טובה יש לי בבית גנוז', אשר רומז כי עיקר השגה בשבת קודש לבוא אל יראת שמים, והוא המתנה טובה, כי אמרו זח"ל (שם לא) אין להקב"ה בבית גנוז אלא אוצר של יראת שמים..."

אמרי נועם, דיקוב (פרי תולדות, אות לו)

רע מדבק ברוע

ארבע מדות ביושבים לפני חכמים: ספוג ומשפך, משמרת ונפה כז'. משמרת - שומריה את היין וקולטת את השמרים כז' (אבות ה, טו). והוא קאי על האדם השומע דברי תורה מפי חזקין, ובדאי שניאות לו יבין, ולא ימלט שלא יוציא [הצדיק] איהו דבר בטל, וזה השומע השומע מחזיק עצמו בזה הדבר בטל לבד, ובוזה מגנה בעיניו אף דברים הנכבדים. וזה בא לו מחמת שהוא כולו רע, ואי אפשר לו האדם בעצמו שהוא כולו שמרים, ועל ידי זה נדבק בו גם כן השמרים. **ומעשה היה באחד מעמי הארץ שבא לפני הרב המגיד דק"ק מעזריטש**, וביקש ממנו שיאמר לו דבר תורה. פתח ואמר: תפלה לרד - 'שמרה נפשי כי חסיד אני' (תהלים פ, ג), פירוש, 'שמרה נפשי לשון שמרים, שיפרוש ממני השמרים. וכששמע זה האדם דברי קדשו היה כזר בעיניו גדול מעלתו, והוא לא שם אל לבו הדבר טוב היוצא מזה, כי בוודאי הוא דרך אמת מדרכי המוסר, רק אחז עצמו דבר הבטל. וזהו כאשר אמרנו, עבור שהוא היה כולו שמרים ונדבקו בו השמרים."

עבודת ישראל (אבות שם)

שמירת חפה – עיקר כל חמדות חסודות

"ושמעתי שבא מורי מהרי" ז"ל (החיות) **מלובלין** לבית מורו הרה"ר **דוב זללה"ה**, אמר לו בצאתו ממנו: אל תקושר בדלת. ופירש מהרי" זללה"ה את דבריו הקדושים, שכוון בזה, שלא ידבר דברים בטלים, כמו שאמר הכתוב (מ"ה ז, ח): 'שמור פתחי פיך', אפילו יהיה לאדם כל מדות טובות, אם לא יהיה לו מדה זו שהיה שומר מילין, אין לו כלום, כי זה כל האדם ויהיה ידוע לנפש חיה".

אור יאסע להרה"ק רבי אשר יעשי מראפשיץ זי"ע (פרי בראשית)

עלי הגיון

כיסוי ספר בלי כריכה – בספר

כהוספה על חומר ענין כבוד ספרים שכתבנו בעילוי אורחי' (גל תצה-ו) אמר לי הגי"ר אהרן מרדכי רוטנר שליט"א פסק הלכה מב"ק מרן אדמו"ר מהר"א מבעלזא זי"ע, שאם מונח ספר בלי כריכה, אזי יקחו ספר אחר עם כריכה ויניחו על הד ספר, שאין זה כבוד שיהא מונח ספר כך בלא כריכו.

שמאי קתה הכהן גראס, ירושתיו [דומ"ץ קהל מחזיקי הדת באר"י]

הדלקת נר הנוכה בשמן מאוס

בדיני שמן ונרות חנוכה - והדלקתם (ועלי אורח' גל תמה) כתב הגרש"ק גראס שליט"א: שמן שיש לו ריח רע, כשדלק אצ"פ שאין מדליקים בו נרות שבת משום שמא יניחנו ויצא וחובה לאכול סעודת שבת אצל הנרות, מכל מקום מותר להדליק בו נרות חנוכה, אפילו לדידן שמדליקין בפנים הבית, משום שמן הדיו אין חובה לישב אצל הנרות. ע"כ.

ויש להעיר ממש"כ בערוך השלחן (סי' תרע"ט): ופשיטא לי שגם בחנוכה אין מדליקין (בשמן שיש לו ריח רע), מהאי טעמא (דשמא יניחו ויצא), ועיקר פרסומי ניסא הוא הריהא בנרות, ע"כ. גם במבאר ממוהר"ן חיות (שפת כח:) שהקשה מימי שאמרו דאסור להדליק בעטרן מפני שריחו רע גזירה שמא יניחנה ויצא, ובחנוכה אשר היו מדליקין מבחוץ, לא ידעתי מדוע יאסר להדליק בעטרן לנר חנוכה, וצ"ע. ומבואר דרק מפני שמדליקין מבחוץ קשה קשה כו"ל, אבל כשמדליקין בפנים ניחא דפסול, משום שמא יניחנו ויצא.

וראיתי בשו"ת האלף לך שלמה (וא"ח סי' שע) דכ', ולדינא נראה דאף בחול אין להדליק בו, כיון דהוי ריחו רע, אי"כ "הקריבהו נא לפחתיד", ודומה לשמן שנמצא בו רעב. ועיי"ש שנסתפק אם בנר שבת מותר להדליק בשמן המאוס, כיון דעיקר המצוה להנאות, עיי"ש ובהג"ה שם. ויש לציין שהפמ"ג (וא"ח סי' קצ א"א סק"ט) כתב דאסור בנר שבת משום הקריבהו וכו', וכי"כ בספרו יראש יוסף (שבת כא. ד"ה הנה, וציון לייש"ש (חולין פ"ז סי' מה) דה"ה לשאר נרות מצוה אסור בשמן מאוס משום הקריבהו וכו'. ועיין בשו"ת שואל ומשיב (מהדורי ח"ב סי' טא) מה שהביא משו"ת קרית חנה, דאסר להדליק בעטרן בנר חנוכה, עיי"ש. [אך י"ל דהקריית חנה אסר רק בשבת ולא בחול, ואין ספר זה תנח"י].

ולעז"ז נראה דדבר זה דאסור במאוס משום הקריבהו וכו' תלי' בפלוגתא הפוסקים אם בדבר דמותר באכילה והוא מאוס איכא משום איסור הקריבהו וכו' (עיי' שו"ע וא"ח סי' קנד סי"ב ובט"ז שם, ובמג"א שם, ובהגר"א יור"ד סי' קד ובט"ז שם, עיי"ש), ולפי זה ה"ה בנידון דידן בעטרן דמותר באכילה ומאוס תלי' בפלוגתא הפוסקים הנ"ל.

ישראל שורץ, ירושלים

[רב ואב"ד דקהל חסידים תל ציון, מח"ס מועדי ישראל ועוד]

כבה נר שבת/ סיירי נרות וחפצי מצוה, ועוד

כהוספה על הלקט הנפלא והעשיר בענין הדלקת נרות שבת (וכי' יתירונו דעת גל תצה-ח), הנה מצאתי יחדיו בס' "נרות חיים" (ספר) שכתב בחו"ל (וא"ח סי' רסג סק"ד): "יש נשים שנוהגות שאם יכבה א' מהנרות באמצע הדליקתן, שהוא רח"ל סימן רע, ומוסיפות אחי"כ בכל שבת נר אחד, והנר שכבה מדליקין אותו במוצ"ש, וכעין זה בס"י תר"י ס"ד ברמ"א (לגבי נר ירח"י שכבה שהוא סימן רע, והתקנה להו חיזורו וידלקתו במוצאי ירח"כ), ויש נשים שנוהגות לחסו"ק נר לכל ליל הנולד ונמרח נחמה ופשיטה", עכ"ל.

וראה עוד בשו"ת 'באר משה' (ח"ח סי' סג ס"ד): "וראם נכבו הנרות באיזה אופן שיהיה, אין צריך להדליק נר נוסף, וכבר כתבתי בזה בתשובה אחת שעליו הלא בעצמה אותן הנרות במוצש"ק". ועושי' בס"י רגל ס"ט משי"כ בזה.

ובשו"ת 'מור ואהלות' (אוהל ארץ נד ז') כי דח"ו לומר **דיש**

בזה סכנה וסימן רע, רק שמעתה תקבל להיות נזהרת בזה לחזור אחר חלב טוב, יעו"ש.

וראה עוד בס' יסוד יוסף' (פרק פ') דמנהג המדקדקים שהנר הדולק לדבר מצוה, ונשאר ממנו, מצניעין אותו שלא להשתמש עמו דבר חול כי אם דבר מצוה.

ועי"ע בכף החיים (סי' רצו סק"א) שהביא מה"בן איש חי (פרשת ויצא) דההדס של שבת לא יזרקנו אחר מוצאי שבת שהיה עם הזבל לאשפה, אלא יצניענו עד שיתייבש, ויניחנו בהסקת התנור של לחמי שבת. וכתב עי"ז: "ונראה כי כן יש ליוהר בכל דבר שנעשה בו מצוה או שבידך עליו, שלא יזרקנו לאשפה אלא יצניענו עד שיתייבש ויסקנו דרך כבוד" (ועי"ע שו"ע וא"ח סי' כא סי"א ובמ"ב שם סק"א).

ולענין שיש מקפידים שלא לכתוב הנר במוצש"ק, ראה בס' דרכי תשובה (יו"ד סי' קעט סק"ט), שהביא משו"ת שער שלמה (סי' מז) וז"ל: "וכן יש בני אדם שאינם נותנים הדלקת הנר מנרם לביל מוצאי שבת, **ויש שאינם מכבין נר בליל מוצאי שבת**, ויוצא כאלה יש הרבה דברים אין מסר שמקפידים עליהם בני אדם שלא לעשותם, ואומרים שכן קבלה בידיהם מאבותיהם מחמת דבר תקלה וקלה שאיער להם באותו הענין, ולכן קבלו עליהם ועל זרעם שלא לעשותם והאריך בזה, והביא מדברי הירושלמי דמבואר מדבריו, דאם אתרע איזה תקלה או איזה מאורע בדבר מה **תלת זמינן**, שרי למינקטיה לסמון ואין בו משום ניוחש, ועל כן יש ללמוד זכות על המשפחות הנ"ל כיון שעושין זאת קבלה מן אבותיהם שהוחזקה קלקלה גי פעמים, על ידי זה הוי סימן ואין בו ניוחש". עיי"ש. וראה עוד בס' מטה משה (סי' תקי"ב) לענין הדלקת נרות במוצש"ק, יעו"ש.

אהרן א. בים, בני ברק

איסור לקיטת חמץ בשבת – מסיום מה, והמשמעת

בגילוינות תפ"ו-ז (ועלי הדף), בענין לחם משנה בשבת ויו"ט, הובאו דברי התוס' (בצה ב: ד"ה היתה, וכן בעירובין לח ד"ה אין) שהביאו מדרשים חלוקים בנדון אי ירד חמץ ביו"ט.

והנה איתא בזה"ק (פרי יתרו, פח. וכן בפ"י בשלח, סג:) וז"ל: "זכור את יום השבת לקדשו, רבי יצחק אמר, כתיב 'ויברך אלקים את יום השביעי', וכתיב 'במ'ן ישעת ימים דלקטתוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו', [וקשה] כיון דלא משתכח ביה מזוני מה ברכתא אשתכח ביה. אלא הכי תאנא, **כל ברכא דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין, ותאנא אמאי לא אשתכח מנא ביומא שביעאה, משום דההוא יומא מתברכאן מיניה כל שיתא יומין עילאין, וכל חד וחד יהיב מזוניה לתתא, כל חד ביומיו מההיא ברכה דמתברכאן ביומא שביעאה**". עכ"ל.

ועי' בס' מנחם ציון לזקני הרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע (פר' המן דף מו ד"ה שבת) שהקשה דאי מטעם הוצאה היה יכול הקב"ה לעשות שירד לתוך אהליהם, והמן היה מוכן לאכילה ולא היה צריך לתיקון כלל. [ונודע שהרה"ק הנ"ל היה דורש במשך כ"ב שנה על פרשת חמץ מדי שבת בשבתו, ובתקופתו היה שפע של פרנסה במערב גאליציה].

והנה בענין איסור לקיטת חמץ בשבת, הספורנו כי' עה"פ (שמות טו, כז) 'וייהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט' בזה"ל: "וזה היה חלול שבת בלי ספק אם היו מלקטים הדבר ממקום גידולו, כאמדם ז"ל (שבת ק"ג:) אם אין מאל דערק כשותא מהזמין והיני חייב משום **תולש'**, ובהמשך (שם פסוק כח): "אבל לא למודתם מצוותי שבכלל מלאכה תהיה לקיטת חמץ שחייב בה הלקיטת משום תולש והבאתו מרשות לרשות, שהיה מכלול המלאכות גם כן", ומשמע מדבריו דאצ"פ שאינו מחובר לקרקע, מקום נפילתו הוי מקום גידולו.

וצ"ע דבשבת (קז:) "אמר רב ששת האי מאן דתלש כשותא מהזימין והיני מיחייב משום עוקר דבר מגידולו, הכא נמי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו. אמר אב"י האי מאן דתלש וכו' התם לאו היינו רביתיה הכא היינו רביתיה", ופירש"י דאין דרך זריעה שם אבל אלו שאמרנו הוא עיקר גידולך, ע"כ. אבל גבי מן כתיב "והני ממטיין לכס חמץ בשמים", ואמר ביומא (נה:) דהיה מונח בקופסא, טל מלמטה וטל מלמעלה. ופירש"י, שהיה שכבת הטל. ואי"כ שהיה זה רק מקום נפילתו ולא גרל שם וגם לא נתחבר ובאגלי טל (אופה אות חל) כתב, שאין אחריות דברי הספורנו עליו, והם תמוהים כיון שלשיטתו נחשב מן לגידולי קרקע, ע"כ. ועי' בשפתי צדיק (בשלח אות טז).

אולם מדברי התוס' (עירובין יז: ד"ה לאו) משמע שעל הלקיטה אין איסור, ורק **על ההוצאה**, שכתבו באה"י: והכי משמע פשיטה דקרא דאל יצא בשבת עם כליו ללקוט את חמץ דכרך שעושין בחול וכו', יעיי"ש.

ובמשך חכמה (בשלח) כתב האיסור משום **מעמר**, למי"ד דיש עימור אף שלא בגידולי קרקע, אך עי' בתוס' בביצה (לא ד"ה מן) שכתבו דלא שייך מעמר מלא במקום שגדלים שם, עיי"ש, אם כן מה שייך מעמר במן. מיהו יש לומר דרק כשיש לו מקום גידול אמרינן דלא שייך מעמר אלא במקום גידולו, אבל במן כיון שלא היה לו מקום גידול, שפיר מקום נפילתו נחשב מקום גידולו ושידך בו מעמר. ועי' שביבת שבת (מלאכת קורב באר רחובות אות מ"ו) שהשיג על הספורנו. ועי' פנים פיות (בשלח טו, כ) עה"פ 'היום לא תמצאוהו בשדה', כיון דחמץ שירוד בשבת אסור משום **נולד**, ולכן לא נפל בשבת.

לכן נ"ל דזה היה מחלוקת המדרשים אם צריך לחם משנה ביו"ט, דאם האיסור ללקוט בשבת הוא רק מחמת הוצאה, ונכל לומר שהמן ירד ביו"ט, ואם כן לא ירד בערב יו"ט כפליים, וממילא אין צריך לחם משנה ביו"ט, משא"כ אם האיסור הוא מחמת שאר אבות מלאכות, כגון תולש או מעמר יהיה איסור אף ביו"ט, לשיטת התוס' (בצה ג. סוד"ה גורח) שהביאו מהירושלמי דמלישה ואילך מותר אוכל נפש ביו"ט, אבל כל המלאכות שקודם הלשה אסורין, עיי"ש. וממילא ירד בערב יו"ט כפליים ושוב צריך לחם משנה ביו"ט.

עוד אפ"ל דהמדרשים נחלקו אי הא דביו"ט התירו רק מלישה ואילך הוא דאורייתא או דרבנן (עיי' אורח"י סי' תצה ס"ב) שפסק המחבר דהוא מדרבנן, וכן (שם סק"ג ושעה"צ אות"ח) ציון שלהרבה פוסקים מזה ומן התורה מהירושלמי הנ"ל, דאם הוא דאורייתא לא ירד חמץ ביו"ט ונפל כפליים בערב יו"ט, וממילא צריך לחם משנה, משא"כ אם הוא דרבנן, הרי נפל גם ביו"ט ושוב אי"צ לחם משנה ביו"ט.

ועי' כלי חמדה (החדש פ"י בשלח דף פט), ובפרדס יוסף (פ"י בשלח) דהספורנו מודה דחמץ לא היה מחובר לקרקע, דכתיב 'לחם מן השמים', אלא דסבירא ליה דהוה יניקה מאויר, ואע"כ חייב כמו עוקר כשותא והזימין, שפירש"י מאויר. ועי' בס' צנצנת חמץ (להגרי"ם רבניטצי אב"ד ב"ב) חסבר דברי הספורנו באריכות, וכן בס' מקראי קודש על פסח (ח"ב סי' יב).

מנחם מענדל יוסבוביץ, אנטווערפן, מו"ל ספרי מנחם ציון וילקוט מנחם

הגהות בעל חזנים מאירות' על ספר הגלגולים'

במאמר על הגה"ק רבי מאיר מאייזונשטאדט זי"ע בעל ה'פנים מאירות' (יומא נדשמות גל תצה) הבאתם כבדרך אגב שהגה"ק עסק רבות גם בתורת הנסתר וכו'. הנה, בהקדמה על 'ספר הגלגולים' שהו"ל הגה"ק משיטאווי בשנת תרל"ה, לאחר שהיה באה"ק, כתב הגה"ק משיטאווי שהספר נדפס 'בהנחות הרב מו"ה מאיר אי"ש, **נראה שהוא בעל המבשר ספר 'מניין מאירות'**, ועוד חכם אחד שהיה נקרא בשם דוד גרינהוט...", ואכן ביספר הגלגולים' שם מובאות הרבה הגהות שפותרות ב"אמור המגיה **מא"ש**", ופעם אף כותב (בפרק יג): "אמר מא"ש, **בשאר כתבי האר"י ראיתיו**" וכן "אמר מא"ש, **ממו"ר ר' יעקב העזמרלס ז"ל שמעתיו**....".

אהרן ווינד, קרית בעלזא ירושלים

עלי ספר

עם סגולה ג' חלקים - סוד קורות דברי הימים של עם סגולה בהשקפת חז"ל ובאספקלריה של תורה, מאז אלפיים שנות תוהו, בריאת העולם ועד חתימת התלמוד, ערוך בטוב טעם ולפי הסדר הכרונולוגי עם תוספת מאין מקומות ובאורים.

ח"א - **מבואות העולם עד חורבן בית ראשון** [מתורגם ומועבר מספרו Behold A People (י'חן עס')] ללשח"ק: אלפיים שנות תוהו, בריאת העולם, בית האבות וכו' - עד תור הוהב של שלמה, מלשך אפרים' יהודה, ארץ התורה;

ח"ב - **מחורבן בית ראשון עד חורבן בית שני** [מספרו Torah - Nation Exalted (יצור תעודה)]: גלות בבל, עזרא ואנשי כנה"ג, תקופת החשמונאים, חלל ושומאי, סוף בית שני;

ח"ג - **מחורבן בית שני עד חתימת התלמוד** [מספרו Exalted - People (י'חנות תורה)]: תקופת התנאים, יבנה - אושה, מלחמת ביתר, עריכת וחתומת המשנה, תקופת האמוראים, נהרדעא, סורא, פומבדיתא, מתא מחתאי, עריכת וחתומת התלמוד.

כל אלו מתוך סדרת ספריו של הגי"ר אביגדור מילר זצ"ל אשר כתבם בעמקות ובתבונה בשפת האנגלית, ולאחר מכן הוחדר לשון הקודש בתוספת מקורות, מראי מקומות וביאורים ויצא לאור ברוב פאר על ידי הרב אברהם דוד סיימון, ערד תשס"א.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומי״

מסכת עירובין

בדין ״אין מעבידין על האוכלים״

מעשה ברבן גמליאל שהיה רוכב על החמור, והיה מחזק מעכו לכזיב, והיה רבי אילעאי מחזק אחריו. מצא (ר-ג) גלוסקא בדרך, אמר לו: אילעאי, טול גלוסקא מן הדרך. מצא (ר-ג) נכרי אחד, אמר לו: מבנאי (ש-שמו של הנכרי), טול גלוסקא הללו מאילעאי. ניטפל לו (ר-ג) ונתקרב אל הנכרי. (רש"י) רבי אילעאי, אמר לו: מהיכן אתה, אמר לו, מעיירות של בורגין; ומה שמך, מבנאי שמני; כלום היכירך רבן גמליאל מעולם, אמר לו, לאו. באותה שעה למדנו שכוח רבן גמליאל ברוח הקודש (ש-ידע ברוח הקודש את שם הנכרי). ושלשה דברים למדנו באותה שעה: למדנו שאין מעבידין על האוכלים״ (דף סד ע"ב).

דין זה ד"א אין מעבידין על האוכלים״ נשנה שוב במסכת בבא מציעא (כג). ומצינו בו ב' פירושים: האחד, שאין עובדים עליהם, וכלשון המאירי (ב"מ שם): ״ודבר זה יש שפרשו בו, שאין מפסיקין עליהם, וכל שכן שאין דורסין עליהם״ (וכ"ה ביאור רותי ק"ש ותפלה ס' קלה. וזכויכן כן מהסוגיא במס' בבא מציעא שם) פירוש נוסף, ש"המוצא אוכלין בדרך אין רשאי לעבור עליהם ולהניחם שם, אלא צריך להגביהם״ (עי' רש"י ב"מ שם. ״אין מעבידין על האוכלין – המוצא אוכלין בדרך אין רשאי לעבור עליהם ולהניחם שם... אין מעבידין על האוכלין – לא לשון דריסה הוא, אלא כמו 'אין מעבידין על המצות', כך נקטו רוב ראשונים (עי' תוס' ב"מ שם ד"ה אין; רשב"א ריטב"א ר"ן ב"מ שם; מאירי בפירוש השני שם). וכן הוכיחו מסוגיא דידן, שהרי רבן גמליאל אמר לרבי אלעאי: ״טול גלוסקא מן הדרך״, ארי שדין זה קובע חובה להגביה את האוכלים מן הדרך, וכך גם נפסק להלכה במגן אברהם (סי' קעא סק"א; וכבר דנו הפוסקים למה השמיטו הרמב"ם והשו"ע עיקר דין זה: עי' תורת חיים) ס' קעא: ״דרך אמתה' הל' מעשר פ"א ה"י. ועוד. אכן רמז מזה לא מצענו ברמב"ם הל' ברכות פ"א ה"א, ושם אינו מבואר רק איסור דריסה על האוכלים, ולא חובת הגבהה, עי' ספר 'עץ השדה' ס' טו סק"ט).

ובטעם הלכה זו כתב רבינו יוחנן (תולדות אדם וחוה נתיב טו ד"ה) שהוא ״משום בזיון אוכלין״. ופשוט, שלפי הפירוש הראשון, שהאיסור הוא הדריסה על אוכלים, שהוא משום בזיון אוכלין, כי אין לך בזיון גדול מדרסה על האוכלים, אמנם גם לפי דברי רול הראשונים, שחובה להגביה את האוכל, מובן שדין זה נובע מאיסור בזיון אוכלים, כי יתכן שחול' תקנו להקפיד להגביה את האוכל, כי אם ישאר על הארץ סופו להיות נדרס ולבא לידי בזיון, והו' שהתקנה, לדאוג שלא יבא המאכל לידי בזיון (עי' לשון המאירי ב"מ שם) או אפשר, שעצם הדבר שהאוכלים מונחים במקום שעתידים להידרס, נחשב כבזיון אוכלים, כי כשעובר עליהם ואינו מקפיד להגביהם ואינו דואג שלא יבא לידי דריסה, נחשב כולול ובזיון להאוכלים, ויש לדייק כן מלשון **פירוש ר"י בן המצק** (עמ"ס עירובין בסוגיא) ״המוציא אוכלין בדרך אין רשאי לעבור עליהן ולהניחן, שאין מנחין את האוכלין להפסד דרך בזיון ובעושה״, ומשמע שעצם עוזבת האוכלים להפסד נחשב כדרך בזיון.

באיזה אוכלים נאמר דין זה? בסוגיא מובא דין זה כלפי פת, ואילו בבבא מציעא מובא גם כלפי שאר אוכלים, כגון עיגול' ביבילה, ופירות וכדומה, וכן מוכח הלשון ״אין מעבידין על האוכלים״ – כל האוכלים במשמע. אכן, מה שיש לדון בזה הוא אם דין זה שייך גם אלץ מאכלים שאינם ראויים לאכילה, כגון תבואה וכדומה, שצריכים עדיין תיקון, כי לגבי דינים אחרים – הנובעים מדין בזיון אוכלים ישנם מקורות שבמאכלים החסרים תיקון אין בהם האיסור של בזיון אוכלים (עי' מס' סופרים פ"ג ה"ד הובא בבית יוסף אורח חיים סק"ע, וראה בארוכה ספר ברכת השם ס' ג ס"ג וס"ב שהביא מחלוקת הפוסקים להלכה בזה, ובמו כן יש לדון לעניינינו מה הדין במאכלים שחסרים תיקון. ולכאורה יש להוכיח מהסוגיא בבבא מציעא, בה מבואר שאצל ״כריכות״ – שהן עומרים קטנים ששבלים – לא נאמר הלכל' ד"אין מעבידין״, משמע שבשבלים אין בהם הדין של ״אין מעבידין״.

כמו כן יש לדון באוכלים שכבר אינם ראויין לאכילה, כגון פת שנדרסה ונמאסה, או פת שנתקשה בעץ, שפסק **הפמ"ג** (ס' קעא א"א סק"ג בשם הרא"ש) שמותר להשתמש בה בכל צרכים, ולכאורה אם כן גם אין בו הדין ד"אין מעבידין על האוכלים״, ופשוט דקיל יותר מאכל שכבר נפסד ואינו ראוי, במהרה הקודם – במאכל שחסר עדיין תיקון, שהרי סופו לבא לידי תיקון.

ואמנם מהמת זה כתב הגרי"ש אלישיב שליט"א (ספר הערות עמ"ס ב"מ שם; עי' ספר ברכת השם ס' ג סמ"ד) שבזמננו יש צד להקל במוצא אוכלים ברחוב, מאחר שנתה אין דרך לעניים לאכול פת ומאכל המונח עזוב ברחוב, ואינו עומד להיאכל, והרידו מאכל שכבר נפסד. אכן, כבר העיר שם מסוגיאן שבפת עכ"ם יש דין של ״אין מעבידין על האוכלים״, ופת עכ"ם אינה ראוי' לאכילה לישראל, הרי שאם המאכל בעצם ראוי לאכילה, ורק מהמת סיבות צדדיות אינן נאכל, דינו כאוכל לענין דין זה, ואם כן גם מאכלים המונחים עזובים ברחוב כן הראוי להחשב כמאכל, כי המאכל בעצם ראוי לאכילה.

עוד יש לדון, האם גם במאכלים האסורים באכילה נאמר הדין ד"אין מעבידין״, ולכאורה יש להוכיח מסוגיאן, כי פת עכ"ם אסורה באכילה ויש בה דין זה. אכן, **האבני** (י"ד ס"ד ס' כ) כתב שפת עכ"ם חמורה יותר, והוא לפי מה שחידש בדבריו שפת עכ"ם״ יש להחשיבה כאכילה על ידי בשולו מחושה, ויש לה תקנה באכילה, משא"כ שאר מאכלים אסורים שאין להם תקנה יתכן שאין בהם דין זה (עי' ספר ברכת השם שם סמ"י בתוספת ברכת שהוכיח מסוגיאן שגם במאכל אסור יש דין זה, יע"ש).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות השבת אבידת מוקצה בשבת

א. מצא אבידה בשבת, דבר מוקצה שחייב להשיבו, לא הותר איסור מוקצה בשביל מצות עשה דהשבת אבידה, דכיון שבאבידה שלו היה אסור לקחתה משום מוקצה, אם כן הוא הדין באבידת חבירו אין בה חיוב השבה בבחי' ג' (שו"ת חת"ס אורח סי' פב. ועי' ביאור הלכה סוסי"י רסו דמסתפק בזה אי דמי לתק"ש דיש מותרים מוקצה לצורך מצוה (עי' סי' תקפו כ"כ"ב ובהג' הגרי"א שם), ברם נקטינו לחומרה כדמסקי החת"ס הכא וכעיי'ו בתשרי חת"ס אורח סי' ק. ועי' בשו"ת חלקת יואב ח"א אורח סוף סי' יד דגם העלה כן לאיסור. ועי' שו"ת אבן ישראל ח"ט סי' ט.)

ב. אם האבידה היא כלי שמלאכתו לאיסור – שמותר בטלטול לצורך גופו - **האם מותר לטלטלה לצורך מצות השבת אבידה?** הגר"שיו אויערבאך זצ"ל הסתפק בזה והסיק דאיה נחשבת ״לצורך גופו״, לא לאו הכי, נמצא דכל כה"ג יהא נחשב לצורך גופו, וכגון אם האב מבקש מהבן שיתן לו אויה כלי שמלאכתו לאיסור, באופן שהאב אין צריך לגופו, יהא הבן מותר לטלטלו, כי כלפינו נחשב שמטלטל המוקצה לצורך גופו, שהרי מקיים בו מצוה; ועוד דבאבידה קיי"ל כיון שבשלו אינו מחויר - גם בשל חבירו אינו מחויר, ואצלו הלא הוא מוקצה, דלא שרינן לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מפני שירא שיוגב במקומו (עי' שו"כ פ"כ ה"ה כח).

ג. מותר להכריז בשבת על אבידה, גם אם היא דבר שאסור לטלטלו, ולא יוכל המשיב להשיב חיום, [אפי"ה מותר כדי לפרסם הענין בשבת, שהוא זמן נטופיא לרבים], מפני שהשבת אבידה היא מצוה, ולומר למי שיוודע ממנה שישגינה גם זה הוא בכלל חפצי שמים שמותרים בשבת [אור"ח סי' שו ס"יג, ושו"ע הרב שם. ועי' במבואר יו"ט (על הכבוש) לבצל התוס' יו"ט, דה"ה דמכריזין על גניבה בשבת].

ד. האם חייב לקרוא לנכרי שיקח את האבידה שהיא מוקצה (באופן שהוא חייב להשיב לבעליה)? בס' משפטי אבידה דן בזה, כי בזקן ואינו לפי כבודו - שמצא אבידה (מחוס) מצינו מחלוקת אין צריך לקרוא לאחרים שישבינו את האבידה (עיי"ש בפי' מאוני דקד סי' רסג סק"י דמחלק, והתם חיוי טורג במצוה משא"כ כאן אינו בא משום איסורא וזבת אפשר דלמכריז חייב לקרוא לגוי באופן שאינו ברי"ה אלא דהוי חשש מוקצה דהוא שבות דשבות במקום מצוה והפסד ממונ).

ה. באופן שאסור לטול את האבידה – אינו חייב לעמוד שם ולהמתין עד מוצ"ש. ואם משער שלא נטלוה אנשים בשבת, צריך לחזור למצוה"ש לטולו. ואם יכול לכסותה כדי שלא ירגישו אנשים באבידה, עליו לכסותה (עיי"ש משפטי אבידה דף קכ, שערי צדק ס"ק מד. ועי' בס' פתחי חושן הל' אבידה פ"א ה"ג כן שנסתפק בזה אי מחויב לעמוד שם ולשמור עד צאת השבת, וכתב שבמקום שכן הדין אין איסור שבת אינו רשאי להחמיר עי"ע על חשבון אחרים).

ו. האם יכול לטלטל את אבידת המוקצה בגופו או כללאר יד למקום משומר בכדי להחזירו לעצמו? שהרי בבחי'ג היה מותר לעשות בשולו הנה בשו"ע [אור"ח סוסי"י רסו] איתא מצא ארנקי בשבת - שאין בו חיוב השבת אבידה ויכול לזכות בו לעצמו - אסור לטולו, אע"פ שירא פ' יקדמנו אחר. וכתב שם בבא"ה שיש להקל לחפז ברגליו למקום משומר, עיי"ש. וא"כ ה"ה אם מצא הארנק במקום שרוב ישראל מצויין, דחייב בהשבה, מסתבר דיש חיוב לטלטל כללא"ה אם היה עושה כן גם באבידה שם שמאנא בשבת. ברם לדעת החזו"ן [אור"ח סי' מז ס"יג] שאסור לטלטל מוקצה בגופו, אסור לטלטל לצורך השבת אבידה, כיון שבשולו לא היה עושה כן [נ"ל. וכן א"י בס' משפטי אבידה סי' רסג בירור הלכה דף קיח סק"ד. ועי' בס' משפטי התורה ח"ג פ"ח ס"יא דכ' דאינו חייב לטלטלה כללא"ה אע"פ שבחפץ שלו היה מטלטלו כללא"ה למקום מסתור וציון לתשרי חת"ס אורח סי' פב, ולא נמאכל אסור יש פתח].

נערך ע"י הגר"י שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

יתרונו דעת :

המשך :

נמצא אף שאינו מבואר בתורה התנהגות משני כתות הג"ל, עכ"ז ניכר ומוכן למי שרוצה לידע ולהבין כי דרך הכת המטיילים הג"ל שלא לרצונו של הבורא ית"ש, והדרך מכת היראים הג"ל הוא רצון וכבוד שמים ונחת רוח להבורא כל העולמים ית"ש.

דברי חזקאל (פר' כי תבא)

... דהנה מבואר אצלנו בפר' קרח בשם הוזה"ק (רא) דשבת קודש נקראת ״פי' ה' ״, והיינו מי ששומר פיו ולשונו בכל ו' ימי המעשה בראי בכל מיני אהירות ושמיירה, אזי הוא זוכה חו"ב בשב"ק **לפי' ה'** והיינו שזוכה לפה קודש לדבר ולשורר שירות ותשבחות ולתורה ולתפילה, עי"ש במקומו. והנה על זה צריך לבקש מאוד עזר מהש"ת בכל ששת ימי המעשה. והנה שבת קודש נקראת ״ע' רצון״ **ובפרט בסעודה שלישית הנקראת ״רעא דרעא״** כנודע: והו': ״זאתחנן אל ה'״, פירוש, ״**זאתחנן אל ה', ופי' שכל ו' ימי המעשה לאתחנן אל ה' שאחנן ״בעת ההוא לאמור״, פי' שאחנן בשב"ק הנקרא ע' רצון לאמור לפניו שירות ותשבחות ובתורה ותפלה, בחינת פי' ה' קדוש, וד"ל.**

נתינת טעם לשבח על קביעת חידושי התורה בסעודה שלישית של שבת דוקא, ע"פ מה שנוצר בשם האריז"ל בסוד הדרגת קדושה בעולות העולמות שסעודה זאת מרמזת על בחינת ״עזרי אנפין״ ונתעלה אח"כ ל"אריך אנפין״, כי קודם שמהדושיין בה דבר הוא בסוד ״עזרי אנפין״ ואח"כ שמהדושיין בה דבר ונתרבה ונתגדלה ותבוא לחפנים חיושות אפי' רברבא נקראת בחינת ״אריך אנפין״, **ולזה עיקר קביעת התורה וחזקא בסעודה זאת.**

תשואות חן (לקוטים)

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגלגלון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמות		גלגלון מוגדל זה	
הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר אליעזר ע"ה נלב"ע י"ח כסלו תשמ"ו לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.		הרה"ח ר' עוזיאל ליבערמאן הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כמו אליעזר אבראמסטיק נ"י – ציד	נרבת ידידנו הנכבד ותומכו הנלכב, עושה חסד לאלפים ומקבל כל אחד כסבר פנים יפות, מזויל זהב לכל דבר שקדושה ברוח נרובה ונפש חפיה, מוכתר בבתי"ש שם טוב העולה על כולנה הגניח המפואר
הונצח על ידי בני הנגיד המפ"י לו זקופה זכות הצעת תורה וחסידות ברחבי תבל		הרה"ח יעקב יצחק (אויטע) קאָלניץ הי"ו	
הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א – פטרון מערכת 'עלים לתרופה' העולמית		הרה"ח ר' משה הלוי לעהרער הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו גרשון נ"י	לרגל השמחות השיריות במעונו ת"ל שמחת הכנסת נכדו מורדי דוד נ"י בבריתו של אברהם אבינו ע"ה
לעילוי נשמת הרה"ח ר' שלום ב"ר צבי מאיר ע"ה לרנר ט"ו ב' באב תשע"ד	הרה"ח ר' צבי אלימלך דאנציגער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמר משה נ"י עב"ג תח"י בת הרה"ח ר' נחמן צבי מערליץ הי"ו	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל"י לתורה והקידוש בביהמ"ד דחסיד' גור	
נלב"ע ט"ז כסלו תש"י לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	הונצח ע"י נכדו מוהר"ר שלום לרנר הי"ו	בני בנו בכורו וידידנו היקר הרה"ח נחמן חיים הי"ו	
לעילוי נשמת מרת יוסא פייגא בת הרה"ח ר' שלמה הלוי ע"ה נלב"ע י"ז כסלו תשנ"ב לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	הונצחה ע"י בנה הרה"ח ר' אהרן שייף שליט"א דב בהמ"ד ״שמע ישראל״ – אלכסנדר	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ית' ה' ואך שמחות ירבו וישכנו באהלו ויזכה לזרות מהם ומכל יוצי"ה רוב נחת מיט פרייליכע הערערער ומתוך הרחבת הדעת וכל טוב שלה, אמן	
		מסערת	

עֲלֵי שִׁיחַ

מורא מן המורא

"אמר הרב ז"ל – (להרה"ק רבי פנחס מקארין זי"ע) לאדם אחד שהיה ירא מפריץ אחר: אל תירא ממנו, ואני מזוהירך שאת תירא, כמו שנאמר בירמיה (א. יז): 'אל תלח מִפְּנֵיהֶם פֶּן אֶחָתָךְ לִפְנֵיהֶם', כי כשהאדם אינו ירא מהדבר אז הוא למעלה מן הדבר, מה שאין כן בשירא מן הדבר אז הדבר גבוה ממנו, ואז באמת יש לו לירא. עד כאן בשם הרב ז"ל. וזהו שאומרים העולם יש לו מורא מן המורא'.

וזהו: 'הצילני נא מיד אחי וגו' כי ירא אנכי אותו' (לב, יב), על כן אני מבקש הצילני, כי אני מתפחד על שנפל בלבי יראה ממנו וכו'. וזהו שאמר יצחק (לעיל ב, יא): 'כי אמרתי רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני' וגו', דקשה מנא ליה דאין יראת וגו', אך לפי הנ"ל אתי שפיר, דכיון שבא בלבו יראה רעה, מזה מוכח שאין יראת אלקים במקום הזה והמקום גרם שנתבלבלה מחשבתו במחשבה רעה".

אמרי פנחס השלם (שער פרשיות ומועדים, אות מט)

צניעות או איסור שיחה

בבתי כנסיות ובבתי מדרשות

"פעם אחת התווכח הרב הקדוש **רבי יעקב יוסף מאוסטרטהא** מ"ח"ס ר"ב ייב" זצ"ל עם הרה"ק אריה דבי עילאי **רבי פנחס [מקארין]** זצ"ל, שהרב ייב אמר, אשר האיסור החמור בדור הזה הוא מה שמדברים בבית הכנסת בשעת התפילה, והרבי ר' פנחס אמר אשר איסור גדול שלא ילכו בנות ישראל העניות לבית אדוני אמות העולם למכור המאכלים, כמו עופות ודגים וכיוצא בזה, כמו שהיה אז בימיהם מנהג בעיר אוסטריא, וחשש הרב רבי פנחס שלא יבוא לידו יחוד ח"ו. וכל אחד מהצדיקים הנ"ל הפציר את חבירו אשר המצוה שהוא אומר שצריכים ליוזר, בה תלוי כל עיקר דת היהודית.

ומירו התעצמות שהתעצם אחד על חבירו בזה, נעשה הסכם ביניהם לפתוח חומש אחד מחמשה חומשי תורה, ואיזה פסוק שיראו בראשונה, בו יוכיחו עם מי הצדק בזה. ונודמל להם חומש בראשית ופתחו וראו בהשקפה ראשונה את הפסוק (לד, לא): 'הכזונה יעשה את אחרתו', ונמצא דברי הרה"ק רבי פנחס בהפצרתו בזה. אזי אמר לו תיכף הרה"ק רב ייב"י: נראה מה שמתרגם יונתן על זה הפסוק, והוא מתרגם: 'למהו מתאמר בכנישתיהו ד'ישראל ערלאין סאיבו וגו' לברתיה ד'יעלב' (ובתרגום ירושלמי: 'דיהו מתאמר בכנישתיהו ד'ישראל ובבית מדרשהו של' וגו'), הרי שכל חומר הדבר הוא שלא יבואו לדבר מזה בבתי כנסיות של ישראל.

וצדקו דברי שניהם בזה, ואלו ואלו דברי אלקים חיים".

אמונת צדיקים (ווארשא תר"ס; ב אות עד)

עֲלֵי מוֹעֵד

י"ט כסלו – יום בשורה

"ביום י"ט כסלו, ברייסיין ובכמה מקומות אין אומרים תחינה ונוהגים בו שמחה. הנה ב'ש"ת מן השמים' להק' **מחרי מקורבול** – (שמעלי התוספות) שתחת ידי כתב בתשובה ו[סמן] ד'. ששאל מן השמים ליל ג' י"ט לחודש כסלו וכו', והשיבו [בזה"ל]: 'באמת היה דבר ה' והדברים עתיקים עתיק יומיא אמרן **והיום יום בשורה**...' עכ"ל, ובכל הש"ת לא ראיתי שיכתבו באיזה לילה הוא, ודוקא בזה כתב ששאל י"ט כסלו, והשיבו לו 'היום יום בשורה' וד'".

גם ביום זה הוא החילולא דרבינוה ה' מהר"ב זצלה"ה ממעורישט, ועיין לעיל (סי' יב סעי' ד) מה שכתבתי אשר ביום יא"צ של צדיק אין אומרים בו תחינה; גם בו יצא בו תלמידו רבינו [הרה"ק רבי שניאור זלמן] מלאדי מבית האסורים, והיה טובה כללית כידיע, ועי' באגרת הקדוש' של הרב זצלה"ה".

משמרת שלום להרה"ק רבי שלום מקדינוב זי"ע (בהדרת שלום ב – מהדורא בתרא, הוספה לס' מז. יצוין שגם בס"ט כתב תאריך השאלה "ליל כ"ט באלול שנת תתקס"ג")

עֲלֵי עֶשׂוֹר

מהלך חמש מאות – – –

טוב להודות לה' ולומר לשמו עליון, על עשור אשר זכנו בזיכוי הרבים, בהפצת תורה וחסידות על פני תבל. מה גדלו מעשיך ה' מאוד עמקו מחשבותיך. **"כל הנשמה תהלל יה"** - **"אמר ר' מאיר על כל נשימה ונשימה שאדם מעלה חיוב לקלס את יוצרו"** (דברים רבה ב, לו). אף אנו נודה לשמו ונקלסו על כל גילוי וגילוי, אחד אחוז מחמש המאות, אשר זכינו להעלות על מזבח הדפוס ולהוציא לאור, החל מערב שבת קודש פרשת תולדות שנת תשנ"ו לפ"ק עד היום הזה, ועד בכלל.

ישראל עם קדושים, מאז ש"הסיף והספר ירדו כרוכים מן השמים" (שם ד, ב) אין לך אדם מזרע יעקב שאינו מוצא מרגוע לנפשו הנכנסת לדבר ה' בספר מספרי הקודש, אם בתורה שבכתב ואם בתורה שבעל פה, בנגלות התורה או ברזיה, כל אחד במקצועו ולפום מדרגתו.

אם כי דהאינא כבר ברור כשמלה התועלת שבהפצת עלי התורה בקרב המון העם, אותה חזו רופאי הנפש, אלו החכמים שבדור, מזה עירן ועדנים, עם זאת כדאי בהזדמנות זו, אחת לחמש מאות, להעלות ולחזור הדבר פן ימצא עדיין השואל שישאל על תכליתם ומטרתם של עלים אלו.

מן ה"בית יוסף" זי"ע מנמק בהקדמה לחיבורו הקדוש "שולחן ערוך" שקרא לו בשם זה יען "כי בו ימצא ההוגה כל מיני מטעמים ערוכים בכל ושמורים סדורים וברורים..." גם מרן הרמ"א זי"ע הלך בעקבותיו וכפי שכותב בהקדמתו: "באתי אחריו לפרוס מפה על **שולחן ערוך** שחיבר ועליה כל פרי מגדים ומטעמים אשר יאהב האדם..." וכו מצוקי ארץ ונחלת הפכה לנחלת כל ישראל לדורות עולם.

הבת נכתבו, וכי חסר לשולחן שאינו ערוך עדיין? הלא התבטיל מבוסל בקדירתו, השתיה ממוזגת בצלוחית, וכלי האוכל והמפה נמצאים בתיבתם, כך שהגשמת הרצון לאיכילה אינה כרוכה בטירחא מרובה כלל. ובכל זאת אין הדבר דומה לשולחן ערוך בטוב טעם, שבלי ספק מושך את עינו ולבו של אדם ומיישב את דעתו, ונחת רוח הוא לפניו בראותו שאיכלתו אינה חסרה מעשה כלשהוא, כי הכל מוגש לפניו מוכן ומזומן.

בהשאלת מליצתם ובהיבט אחר, אם דורות הראשונים כמלאכים כך, מה נענה אנו, אזובי הקיר בדורות האחרונים, בתרא דבתרא, "דור המלקטים" שגם לקוטי בתר לקוטי אינם מספקים אותו; אם בשנים קדמוניות ובמהלך הדורות, הגישו החכמים והגאונים, צדיקי הדור, לפני עדת בני ישראל, את השולחן [תורתו] ערוך, מוכן ומזומן על כל הצטרכויותיו, כך שלא היה לו לאדם אלא לשבת ולשבוע מטובה ומנועם זיוות, הרי שבדורנו, "דור האניסטנט", למרות שפע החיבורים, והבם המון ספרי קדמונים, שנדפסים ביופי ובהדר בבחינת "ואנוה", בצירוף כל מיני מפתחות שונים המסייעים לכל לומד ומעיין למצוא את שאהבה נפשו, עם כל זה כשיהיה מוצא עצמו נכנס לקדושת השבת, בחלוף ששת ימי המעשה מלא יגיעה מעייפת, אזי גם אם אומנם מסוגל הוא בלי טירחה מרובה לאסוף את הספרים הקדומים לו, ולמצוא בהם רעיונות יפים על פרשת השבוע, הסברים מפאילים בגמרא הנלמדת, הלכה ברורה בנושא העומד על הפרק, ואף גם תולדות גדולי ישראל שיום השנה של פטירתם חל בשבוע הנוכחי, הרי סוף סוף עליו מוטל המשימה לאסוף לחפש ולמצוא, אין הדבר דומה לשולחן ערוך, מוכן ומזומן.

לא לגרוע ח"ו משבחו של דורנו באנו, אשר בכמות ריבוי התורה אין לו אח ורע! אם מזה שלפניו ולפני פניו, ומה דימה לו ליהודי זה אשר עיף יוגע מעול הריחיים אשר על צווארו, ועם כל זה מאמץ מתנים ומחזק עפעפיים ולא יוותר על חוק לימודו וקביעות שיעוריו היומי, אך המציאות נראית בעליל שבפניא דמעלי שבתא, כשמחפש נועם לנשמתו, עונג לרוחו ועדן לנפשו, לפעמים יקשה עליו הדבר שבעתים לחפש אחר באר מים חיים לריות צמאון נפשו.

ידועים דברי הגמרא במסכת שבת (קט:): "תניא רבי יוסי בר יהודה אומר, שני מלאכי השרת מליין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ו**שולחן ערוך** ומטתו מוצעת, מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך". אם תימצי, יתכן איפוא שזו היא תכלית ה"עלים לתרופה", להיות לעור לקורא ולסייע בעריכת השולחן, כך שבכניסתו אל הקודש ובבואו אל ביתו לערוך סעודת שבת, אין לו אלא לקחת את העלה השבועי, ומברך עליו שעשה לו כל צרכו.

אילו לא השיג ה"עלים" אלא מטרה נעלה זו דיינו. ברם, שומה לחדושי, כי השולחן אותו אנו עורכים בס"ד מדי שבת בביתנו עליו לשמש רק כטעימה מתוקה בפי האדם המזדונן לשוב בעצמו אל ארון הספרים ולמצוא בו את שאהבה נפשו, בבחינת "טעמו וראו כי טוב ה'". פירות יפים הנושרים לו אל תוך חיקו יגירו את תאבונו עד שלא יסתפק במזון המוגש לו אל פיו, אלא יספס בעצמו על העץ לקטוף מאותם פירות מתוקים אשר בפר"ס התורה ובשדה החסידות. טעימתו הוסיכה שכדאי היא לו אותה טירחה.

מרבית מדה טובה אחת על חמש מאות. בגילוי זה - גילוי החמש מאות - נושאים אנו את כפינו אל איבנו שבשמים ית'ש בעתירה, שחפצו יצליח בידינו להרבות כבוד שמים ולהפיץ אור התורה ונועם החסידות, ובכך לקרב את הגאולה במהרה בימינו. אמן.

הצוין

ברכות והודאות:

בהזדמנות זו, בה נטלנו את רשות הדיבור לעצמנו, חובה עלינו להודות ולברך מכל הלב: **לכל הנדיבים והתומכים**, מזכי הרבים, די בכל אתר ואתר, שנטולים חלק בראש בעתות שמחה או לעילוי נשמת יקיריהם; **לכל העוסקים והמפיצים**, עלומי השם, שבכל עיר ועיר; **לכל הנציגים והמנהלים**, בכל מדינה ומדינה; **לכל המסייעים, המעוררים, המעוררים והמאירים**, מכל הארצות והיבשות. הברכה אחת היא לכלכם: בזכות הרבים תתברכו בכל מילי דמיטב, וימלא ד' כל משאלותיכם לטובה.

ברכה קובעת לעצמה לבריה התיכון של המערכת, הוא ניהו הנגיד המפואר, ותיק וחסיד, ראש ונחשון לכל דבר שבקדושה, לבו ער ורחם ומוזיל זהב לכל ענין של הפצת תורה וחסידות, מוה"ר **אברהם צבי חיים רייז** שליט"א מברוקלין נ.י. אשר הופעת ה"עלים לתרופה" היא לעילוי נשמת אביו היקר, חסיד נלהב מנעוריו ועד זקנה ושיבה, דבוק בל"ג לרבנו"ק מבעלזא, הוא הגבר אשר כוננו ידיו והקים מוסדות תורה וטהרה ברחבי תבל הרה"ח **ר' מרדכי ב"ר מאיר ארי' ע"ה**. תהי נשמתו גרורה בצורו החיים.

עוד ישא ברכה לעצמו פטרון המערכת, העסקן המרומם, מרבה צדקה לכל, ומקבל כל אדם בפנים מסבירות, מקים ובונה מבציר תורה ומרכזי חסד, כל כולו מסור לזולת הרה"ח **ר' שלמה אביגדור איגל** שליט"א מברוקלין נ.י. אשר שר להרבות פעלים להפצת תורה וחסידות בכל עיר ופינה נידחת.

כן ייזכר לטוב הנגיד המפורסם, רודף צדקה וחסד ברוח נדיבה ונפש חפצה, שמו הטוב הולך לפניו, ה"ח שלשלת היוחסין הרה"ח **ר' ישכר בעריש ברונשטיין** שליט"א מברוקלין נ.י. אשר פרש חסותו על מדור "יומא דנשמתא" לעילוי נשמת אביו היקר בכיר המעשה ועתיר החסד הרה"ח **ר' משה ב"ר ישכר בעריש ע"ה**, חתנו של הרה"ק רבי ישראל חיים בן ה"חלק יעקב" מסיניקא זי"ע.

מזמור להנציח את כלל חברי המערכת וההנהלה בעבר ובהווה, כל אחד בשמו הטוב יבורך, ובראשם הרה"ח **ר' יעקב פריעדמאן** שנושא בעול במסירות עילאית, ובמיוחד להני צנתיו דהבא מרבני אל"ש טובי האברכים המושכים בעט סופר:

"לחם טוב" - הרה"ח **ר' משה מונד**, מנהל רוחני ד'בית יעקב - יסודי התורה; באנטווערפן; "תורתנו של ראשונים" - הרה"ח **ר' אברהם הכהן שפיטצער**, ובעבר הרה"ח **ר' אהרן כהן** והחה"ח **שלמה יוסף מונד**, "אמרות סתורות" ו"אמירה נעימה" - הרה"ח **ר' חיים יחזקאל הכהן פריעדמאן**, ובעבר הרה"ח **ר' יונה קליין**; "תורת דעת" - הרה"ח **ר' אשר ישעי' נוסבויס**; "יומא דנשמתא" - הרה"ח **ר' יהודא הכהן הרשקוביץ**; "עלי הדף" - הרה"ח **ר' אהרן שטערנליכט**, ובעבר הרה"ג **ר' מרדכי (בר"ש) גרינפעלד** - רב ביהמ"ד "אהבת ישראל" דחסידי וויזניץ באנטווערפן והרה"ג **ר' אהרן שיף** - רב ביהמ"ד "ישמח ישראל" דחסידי אלכסנדר באנטווערפן; "עלי אורח" - הגאון **רבי שמאי קהת הכהן גראס** דומ"ץ בקהל מחזיקי הדת בירושל"ה, והכל הולך אחר המעמ"ד - הרה"ח **ר' אהרן (בר"ש) גרינפעלד**.

ולבהח"ל ייזכר לטוב האי ספרא רבה הרב החסיד **ר' שלום חיים פרוש זצ"ל**, אשר פיאר את גילוינו בעשרות מאמרים בשנותיו האחרונות.

מענה לשון לשאלות העולות תמידין כסדרן:

- כל הערה והארה מתקבלת ברצון, בהערכה ובשימת לב, למרות כי לעת עתה רובא דרובא לא זכו לבוא בכתובים מחמת קוצר הידיעה. אין זאת למודע: מכתב/פקס שנשלח **באותיות מוקדלות** או לפחות **בכתב ברור וקריא** זוכה לזין קדומה.

- מפאת סיבות מובנות אי אפשר לקבל את תגובת/תשובת המערכת, אלא **אֶדְוָךְ** כשצוין מספר פקס אוטומטי - [להוציא טלפסן] - הפועל במשך כל שעות היממה. (קוראים רבים, תיח' ואישים חשובים, אל קבלו כל מענה, בגלל סיבה זו, או בגלל שלא ניתן היה לקרוא מכתבם, וחבל).

- המערכת שוקדת על הופעת עוד כרכי "עלים לתרופה", וכן על ספרים שונים ומיוחדים ממדורי הגליון, **ואנו מלאים תקוה שבס"ד נוכל לברך בקרוב על המוגמר**. זאת למודע, כי לעת עתה הוצאת לאור אך ורק שני כרכים של "עלים לתרופה" (תשנ"ו, ותשס"ג). שמועה בדוקה שמענו ש"אספרים" שונים כורכים בכמויות ומפיצים כרכים. ליהוי ידוע שכל **הזכויות שמורות** למערכת "אור הצפון" באנטווערפן, על כל המשתמע מכך, והדבר נעשה שלא בפרשנות. ובני ישראל לא יעשו עולה.

- וכאן תצא הקריאה לכל המניעם של שבט סופר: המחברים, המכוונים והמומלים וכו' - **מכל העדות והחוגים, הנושגות והחצרות** וכו'; אגא, אל תמנעו טוב, והסיבו עם זכרון הגאונים הצדיקים **לדורות** אשר העליהם תולדותם וקורותם - (עם חומר מקורי) - עלי הכתובים, ושיחלו לנו מפרי גלילי ידם. בבוא העת, בל"ג, נעלה גם אנו לזכר קודש לטובת יחזכי הרבים.

זאת למודע, למרות שמדור "יומא דנשמתא" נערך לע"ע לפי סדר יומא דהילולא, הרי גם צדיקים וקדושים אשר יום פטירתם לא נדע - מקומם לא יפקד, ועוד חזון למועד, בע"ה.

המען למכתבים, בפקס 2266255-323 או לכתובת:

ALIM LITRUF
Van Spangenen. 9
2018 Antwerpen
Belgium

אמורות טהורות

"מתי יגיעו מנעמי למעשה אבותי" – במדת הענוה

וישב יעקב בארץ מגורי אביו וגו' (לג, א) אמרו ד"ל (תדבי"א רבא פ"ה) "שכל אחד ואחד מיישראל חייב לומר: מתי יגיעו מנעמי למעשה אבותי, אברהם יצחק ויעקב". ולכאורה פליאה היא, וכי מעלה זוטרות היא – מעשה האבות – שכל אחד יהא יכול להשיגה.

"אך הענין הוא, דענין הכנעה כל אחד ויכול לבא למעלתה, שבאמת באם ישיב האדם אל לבו מהותו וערכו, ושהיו אינם תלויים כי אם ביד הקב"ה, ואינו ברשות עצמו אף רגע אחת... ובאם שהחילה הקב"ה סיר ממותו השגחתו כרגע יהיה כלא היה, אף אם יעשה האדם כל ימי חלווה רק מצות ומעשים טובים, לא יספיקו לו להשיב גמול אף רגע אחד מהחיות שנתן לו הקב"ה. ואם כן איך יתגאה האדם, הלא בשומו זאת על לבבו, הלא יכנע ויבוש ויתכבול ממהותו. ודבר זה שהוא אמת מוחלט **ויכול כל אחד לחשיב זאת, ולבא לזו המדרגה, להיות עניו בעיני עצמו**. וזו עיקר מה שצריך כל אחד לומר 'מתי יגיעו מנעמי למעשה אבותי' וכו', היינו להיות ענוה כאבותינו", כמו שאמר אברהם (לעיל י"ח כו): "ואנכי עפר ואפר", וכן אמר יעקב (ל"ב, יא): "קטונתי מכל החסידים".

גם ביצחק מצינו שנאמר בו (כ"ב, יג): "והנה איל אחר נאחו" וגו', ולכאורה מהו לשון אחר, אך יצחק לגדול ענותותו לא היה נחשב בעיני עצמו כגדול אדם כלל, רק כמו שאמר בעל חי שחללי חיותו בכורה עליו, והיה נחשב בעיני עצמו כמו איל, ושפר שייך לומר **איל אחר**". וזהו שנאמר (תהלים ס"ג, כא): "אדם ביקר ולא יבין נמשל כבהמות נדמו", היינו: "אדם ביקר" שהוא צדיק ובמעלה רמה, אעפ"כ **"ולא יבין"** – צריך להיות בבחינה זו שלא יבין שהוא צדיק, אלא "נמשל כבהמות נדמו" – שידמה בעצמו להיות בבחינת בהמה (עי' הלכות ט"ז).

וזהו הרמז: "וישב יעקב בארץ מגורי אביו" – שאחז מעשה אבותיו "בארץ כנען" – רומז על ענוה והכנעה. תיבת "אביו" נוספת: **אדם ביקר ולא יבין**, רק "נמשל כבהמות נדמו" כאמור.

אמירה נעימה

ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר (לג, יא) מלשון הפסוק משמע שיש שיבות בין קנאת האחים לזואביו שמר את הדבר, ויש להבניה.

ואמנם, אפשר לפרש שקנאתם בו היתה לפי שאביו חיוק את הדבר שבוודאי יתקיים, והוא לפי מה שמבואר בגמרא (ברכות נ"ג) שחלום רע – העצב שיש לו לאדם בגללו, מבטל את החלום; וחלום טוב – חזונו האדם האחריו גורמת שיתבטל החלום. והנה כי כן חיש יעקב שהשומחה שישמה יוסף בגלל החלום תגרום לביטולו, ועל כן המציא דבר כדי לגעור בו ולהעציבו, וממילא לא יתבטל החלום. והנה, תיבת "שמר" הוא לשון חזק (עי' יאיר נתני"ל שורש שמר. וראה ויחזקאל ג, ט: "כשמר חזק מצור").

וזהו: "ויקנאו בו אחיו" כיון "אביו שמר את הדבר" – שחיוק את הדבר שיתקיים ולא יתבטל מחמת השמחה. **שמע שלמה** להג"ר שלמה אלנאו זצ"ל (ש"ת תרט"ו).

וישב ראובן אל חבור חנה אין יוסף כבוד וגו' (ל"ב, א) ויש **אל** **ויאמר חילו אינו ואני אנה אני בא (ל"ב, ב)** צריך להבין למה דאן ראובן יותר מכל אחיו עד שאמר: "חילו אינו ואני אנה אני בא".

וי"ל ע"פ דרשת ד"ל (שבת כ"ב): "והחבר רק אין בו מים" (פסוק כ"ד) – "מים אין בו אבל נחשים ועקרבין יש בו", והנה, איתא בגמרא (סנהדרין לו): "מים שחבר בית המקדש, אף על פי שבמלך סנהדרין וכו', דין ארבע מיתות לא במלו: מי שנתחייב סקלה – או נופל מן הגג או היה דורסות; מי שנתחייב שריפה – או נופל בדליקה או נחש מכישור" וכו', עיי"ש. וידוע שמיתת שריפה חמורה ממיתת סייף (שם ט"ט). נמצא, שראובן – שיעין לאחיו שישליכו את יוסף אל חבור החמור עליו במיתתו ע"י הכשת הנחשים, שהוא כשריפה, ומוטב היה אילו הרגוהו אחיו בסייף.

עוד איתא (ערכין פ"ג): "לעתידי לבא מתקבצות כל החיות ובאות אצל הנחש ואומרות: ארי דורס ואוכל, זאב טורף ואוכל, אתה – מה הנאה יש לך. אומר להם: וכי מה יתרון לבקל הלשון". ומאחר שגם בעל הלשון אין לו הנאה מלשון

יראת תלמידי חכמים – מביאה לידי יראת שמים

ויאמר את אחי אנכי מבקש וגו' (ל"ג, א) דרשו (פסחים כ"ב) מפסוק: "את ה' אלקיך יירא" (דברים י"ג) – לרבות תלמידי חכמים. והענין הוא, כי על ידי היראה מתי"ה נופל על האדם ופחד מלפניו ית"ש, שהרי אם מעבדיו הצדיקים ותלמידי חכמים הוא מתיירא, אזי מכל שכן ומכח ק"ו בן בנו של ק"ו יתיירא ממנו ויתברך.

וזהו הרמז: "את אחי", דהיינו כשאדם מתיירא מאת **אחי** – אלו התלמידי חכמים, שנקראו אחים ורעים להש"ת ב"ה (עי' תנחומא יתרו, ה), ומקיים דרשת ד"ל "את ה' אלקיך יירא" – לרבות תלמידי חכמים", אזי ממילא "אנכי מבקש" – הש"ת ב"ה שנקרא **אנכי** (עי' ויחי"ב ג, ר"ז; וכן "קחתי יעקב ערך אנכי) – הוא מתבקש בגדול היראה והפחד מלפניו ויתברך, וכאמור.

באר משה, קאזניץ

"וימצא יוסף חן" – מחמת גדול מדת יראתו

וימצא יוסף חן בעיניו וגו' (ל"ג, ד) ר"ל אמרו (פסח ט"א): "כל אדם שיש עליו חן בידוע שהוא ירא שמים". ולהבין למה ירא שמים חנו נוסף על הבריות, "כי אין החן על הכלי רק כאשר הכלי נגמר בשלימות בלי חסרון, ושלימות האדם הוא היראה, כמאמר ד"ל (עי' שבת לא), ולזה כשיש לו יראה, שאז בא להשלימות, יש לו חן. והנה, היראה באה מזה שמצויר השם לנגדו ויודע שהש"ת לנגדו, ומוזה בא לו היראה והפחד בלבבו (עי' ש"ע א"ח ריש סי' א'), וכמו שפירשנו: "זנח מוצא חן בעיני ה'" (לעיל ה, ח) – שנה היה מוצא חן בעיני כל רואיו, לפי **ש"ב בעיני ה'** – שהש"ת היה נגד עיניו תמיד, והיה לו היראה, ולזה היה לו חן.

וזהו שנאמר: "וימצא יוסף חן" – שהיה מוצא חן – 'בעיניו' – לפי שה' היה תמיד נגד עיניו, והיה לו היראה והפחד, ומתיראה יש לו חן בעיני כל רואיו, כאמור.

קול יעקב לבקל מלא הרועים וי"ע

* עי' ספרי פר' בהעלותך ע"פ "והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה" אי משה היה עניו יותר גם מהאבות. ועי' אבות דר"נ מ, ב.

יתרון דעת

"מאי חנוכה – דתנו רבנן" (א)

מדוע לא נשנו הלכות חנוכה, ואף לא נזכר כלל חנוכה במשנה?

... ואני שמעתי, **דנזוקה מפי חבורה חקוד דברי**, אמאי רבינו הקדוש לא שנה במשנה דיני חנוכה, כי אם כלאחר ידו, במגילה (פ"ג מ"ד), בחנוכה בנשיאים (שם מ"ו) וכיוצא, ובקמא (ב"ק פ"ו מ"ו) וגמול שהיה טעון פשתן ועבר ברשות הרבים וכו', הניח חנווני נרו מבחוץ, רבי יהודה אומר! אם היה נר חנוכה פטור, והיה לו לשנות לפחות פרק אחד מדיני חנוכה. **ובי בפרק עננה הרב החסיד כמח"ר יוסף בן סמון זל"ה** ואמר, דמגילת העניית נשנית קודם המשנה, וכדנחן במתניתין פ"ב דתענית (מ"ח): "כל הכתוב במגילת תענית דלא למספד" וכו', **וכבר במגילת העניית קתני דיני חנוכה**, והם הבריות שהביאו בש"ס, **ומשום הכי לא הוצרך רבינו הקדוש לשנות דיני חנוכה**, עכ"ד.

דברים אחרים להרחיק ז"ל (דרוש לב, לשבת חנוכה, עמ' תקצ"ו)

ושמעתי ממר אבא הגאון (-הג"א מוילנא) זצ"ל, דלפ"ה, שממנין שבע מסכתות קטנות, היה עוד מסכת תפילין ומסכת מזוזה ומסכת חנוכה, ולא ביאר לי בפירושו מי הביאם.

הג"ר אברהם בן הגר"א ז"ע בחקירתו למדש "אגדת בראשית" (וכ"כ בהקדמה לס' י"ב פעלים, הורספה, ועי' בחדושי הר"ל על המדרש ויקר פ"ב אות ז שהביא דבריו, וכ' ע"ה: "ואפשר לזה רמז **רב האני גאון ז"ל** בתשובתו, שבשמות הנאונים שבס"ר נחזקת דמשק (שאלוניק' תס"ב) ס' קמ"ג, איתא ביד איש אחד חכם חסיד ודן סדר משנה טובה" דסדרים שלטו ולא זכה להעתיקו שנחזקת דרבי"ה)

... ובעבור פה במהנינו זה שאלוניק' יע"א הרב בעל ספר 'שושנים לדוד' פ' על הש"ס – גדול כבוד שמו **דוד פאריד** גר"ה, חקרתו לפניו האי דנר חנוכה שלא נזכרה במתניתין, והשיב **כי לזי טעם בזה על דרך הסוד**, ואנכי לא ידעתי, וברוך היותו.

ושבו נתקשר דעתי הקלושה בראותי דברי הר"ם במז"ל במנחות ריש פרק התכלת וז"ל: ולא דברה המשנה בדיני הציצית והתפילין והמזוזה וענן מלאכתן והתכונות ושייבין לבקר עליהן וכל עניינים התלויין בהם. וסבת זה בעיני לפי שהיו הדברים האלו מפורסמים בזמן חיבור המשנה, והיו עניינם ידועים ונחשבים ביד כל העם וכו', וע"כ לא ראה לדבר בהן כמו שלא הסדיר התפלה כו' לפי שהיה מפורסם כו' אבל חבירו ספר מגר"א וביאורו, עכ"ד.

יד גאון להגאון רבי חיים אברהם מיראנדה זצ"ל (שבת, דף ב, שאלוניק' תס"ד)

... ואל תתמה שהרי בשום מקום במשנה לא נזכר שיניח אדם תפילין, ושכגל ש"ל נכפות חייב בציצית, אלא תפילה של ראש אינו מעבך של יד (מנחות פ"ד) ותכלת אינו מעבך לבן, ולא תנן חייב אדם להדליק נר חנוכה, אלא ג"כ שיצא ר' יהודה אומר בנר חנוכה פטור (ב"ק פ"ו מ"ו), ונר חנוכה גופא דיכתי החזקר במשנה, **אלא ר' גלילא חזי בכך ולא חזיק**.

יחידושי חתם סופר (נש"ת עה, ד"ה בנסי)

מרגלא בפומיה **ד'ח'ח'תם סופר' ז"ע**, כי נס חנוכה לא נזכר כלל במשנה, ואמר טעמו, כי רבינו הקדוש מסדר המשנה היה מזרע דוד המלך ע"ה, ונס חנוכה נעשה על ידי בית חשמונאים – שתפסו המלוכה ולא היו מזרע דוד, וזה הרע לרבינו הקדוש, **ובכתבו המשנה על פי רוח הקדוש נשמט חסם חשמונאים**.

חט המשיח החדש (עמ' קמ"ה). וכו"ע"ו מובא בס' 'חסדי אבות' להג"ר יצחק יודא טרינק זצ"ל (-חתן בעל הש"ס משמואל ז"ע) סי' י"א אות ז' בשם בעל ה'יחידושי הר"ם ז"ע

והנה מה שכתבת – שיש בענין זה ח"ו ח"ש" לאמור על רבינו הקדוש שבעבור כבודו בית אבותיו יטתיר לפרסם הנס, ע"כ, אולם זה ודאי לא היה כוונת מרן חת"ס – דרבינו הקדוש לא הזכיר נס חנוכה במשנה משום כבודו או כבוד בית אבותיו, אלא אדרבה דכוונת מרן ז"ל, **דגם זה עשה רבינו הקדוש לשם שמים**, כמו דכל מעשיו היו לש"ש, כלומר, מאחר דחשמונאים דעל ידיהם נעשה הנס, והמה על ידי זה עשו שתפסו המלוכה מזרע דוד, ולחכי לא הזכירם במשנה, ולא מחמת כבודו וכבוד בית אבותיו.

ש"ת מחזרי"ץ להגרי"צ וויינבערגער זצ"ל אב"ד מארגרעטן – תלמיד החת"ס (א"ח סי' ע"ה)

... ואולי י"ל למה שידוע שאינו מזכיר רבי במשנה כלל ענין חנוכה – רק במסכת ב"ק סוף פ"א הביא מה שרבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור... **ובדאי יש תיחז' לזה שנעלם מאתנו...** ובעיקרו שמעתי אמורים לפי שרבי מדביח דוד קאתי, כמבואר בשבת (דף נ"ג)... ואם כן ה"ל לו הקפידה בית חשמונאים שלקחו המלוכה להם. ועיין ברמב"ן לתורה ר"פ ויחי ע"פ "לא יסור שבט מיהודה" ומ"ש גם בשם ירושלמי דהריות בזה*, ומאחר שהקפיד לכן לא רצה לדבר בידוד בזה, אך כדי שלא יאמר שחלק חלילה על המעשה זו דנר חנוכה, הביאו ברמז במתניתין שם דר"י אומר בנר חנוכה פטור, לגלות בקיומו, ולא יותר לא רצה להזכירו.

ש"ת בנתיבי להגרי"צ שווארץ זצ"ל – בן הגה"ק בעל ה'קול ארי' זצ"ל (ס' בת. ועע"ש)

* בענין הרמז"ש שהביא, ראה: אברהם דוד חנוכה עמ' ר"א. וירושל' הר"ן דרשו: ה' שלחני עניי ענייך, עשרה מאמרות להרמ"ע מפאני – תק"ד ח"ב פ"ט; ש"ת הקל"ט ח"א סי' ק"ה; וסיסי לילה את נז; שם משמואל לחנוכה תע"ב, (עמ' קפ"ח) ותפ"א (עמ' רנ"ח).

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי דוד טעבלי הכהן שיף זי"ע – אבר"ק לונדון

יומא דהילולא כ"ג כסלו (תקנ"ב)

"המאור הגדול מהור"ר טעבלי שיף כ"ץ זצלה"ה, שהיה אור תורתו שואף פה בקהילתינו המפוארה... וכד הוינא טליא שמעתי תהילה ושרי המעלות אשר לדוד מפי גדולים רבים ושלמים המספרים את כל תקפו וחילו לאורייתא..." - מתיאוריו של הג"ר זלמן טריר כ"ץ זצ"ל ראב"ד דק"ק פראנקפורט-דמיין בהסכמתו על ספר 'לשון זהב'.

ואמנם גדולי דורו כבר עמדו ושמו כתר לראשו של הכהן הגדול הגאון רבי דוד טעבלי שיף זי"ע, כפי שתחזינה עינינו בחילופי השו"ת שהיו בינותם. וכך פנה אליו הגאון המפורסם רבי ישעי' פיק ברלין אב"ד ברעסלי: **"אל כבוד הרב אב"ד ור"מ מדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא ש"ב הרב הגאון הגדול המפורסם"** (לשון זהב, שו"ת, סי' לד), ותואר הדר גאון: **"חריר ומקשה כרבי זירא וכרבה בר מתנה, מסיק ומתון שייף עייל וענותן, אב בית דין נחית לעומקא כר' נתן, מרביץ לתלמידים תמידים כהלכתו, עוסק בתורה לשמה למען עשותו, ה"ה ש"ב הרב הגאון הגדול מאהבי כדו ויונתן, חריר ובקי, עצה ותושי' ממנו נהנים ויאותן..."** (שם סי' לג).

גם גאון ישראל רבי יחזקאל לנדא בעל ה'נועד ביהודה', פותח תשובתו אליו בזה"ל: **"לכהן הגדול, מעוז ומגדול, כל ישראל ויהודה אוהב את דוד, וילך דוד הלך וגדול, ה"ה כבוד אהובי ידידי וחביבי הרב המאור ומאיר, נהיר וצהיר, הגאון הגדול המפורסם נר ישראל פיוש החזק עמוד הימיני כבוד שם מוה' טעבלי הכהן אב"ד ור"מ דק"ק לונדון"**, ומשבח טעמו ונימוקו בנדון: **"והנה לא הניח פנים זוית בכל דברי הפוסקים שלא הביא בדבריו, וביאר בכל צד כל חלקי הסותר, וכמעט שלא הניח מקום להתגדר בו"** (שו"ת נובי מהדו"ת אח"ע ע"ש).

"תפארת בית דוד"

אורו של רבי דוד טעבלי הכהן שיף - בעל ה'לשון זהב', זרח בעיר אבותיו פראנקפורט-דמיין, בה נולד לחוריו הצדיקים, אביו רבי זלמן זצ"ל ואמו מרת רייזל ע"ה - שהיתה בת רבי אבלי פרנס הקהילה בלונדון. בנם השני היה הג"ר מאיר הכהן שיף, מח"ס 'דרך אני בלב ים' על כמה מסכתות הש"ס, שכתב כדומ"ץ ואח"כ כראב"ד בקהלסת, פפד"מ, במשך כארבעים שנה, משנת תקכ"ח ועד שעלה לשיבה של מעלה בטי' באב שנת תקס"ח (ראה הספד עליו בדרשות תח"ס לח' סבת, תש"ב, דף ע"ו).

רבי זלמן היה דור רביעי לרבי אורי פייבוש הכהן שיף, אחיו של הג"ר יעקב (אביו של הגאון המפורסם רבי מאיר שיף אב"ד ק"ק פולדא בעל ה'מהר"ם שיף'). לא בכדי זכו רבי זלמן וזוגתו הצדקנית לבנים גאוניים וצדיקים אלו, שפיארו את משפחת בית אבותם שנודעה כמשפחת רבנים ופרנסים בק"ק פפד"מ מדור דור¹, וכפי שמעיד בנם רבי מאיר: **"... דידענא ברור במר אבינו ואמנו מורתי זכרונם לברכה שזה חשקם מכל, לגדל בנים לתורה ויראה, ומרגלא בפומיה דמר אבי ז"ל תמיד להדריך את בניו, להיות מהם עיקר הבקשה מהשם שיתבדק באהבה רבה, ולשפוך כנחר דמעה לבקש מעמיק לב לרחם עליונו וליתע' בלבבנו אהבה ויראה להבין ולהשכיל לשמור ולעשות וגו', וכל מגמותיו הדרכותיו פניותיו היו לימין צדק להעלות בניו ממדרגה למדרגה בחביבות התורה ולומדיה..."** (בהקדמתו לספרו 'דרך אני').

ואמנם, ביניהם הגאונים השיבו להם כגמולם הטוב. בחילופי מכתבים ביניהם, מתגלה מנהגו בקדוש של הגר"ש להתענות בימי היאהרצייט של הוריו ולהיות ניעור בלילה לזכות שמותיהם, כותבו לאחיו הגר"מ בזה"ל: **"... אמנם קדמתי יום אחד לפני לזי לכתוב באשר כ"ב הוא יום מיתת אבינו לה"ה והיה י" חולשאל מחמת התענית ונערת היללה..."**, ובמכתב אחר כותב: **"... ואם תעליי שנתן חילי לאורייתא להיות נעור כל הלילה שעברה, כמנהגי ללמוד לזכות נשמת אמנו זלה"ה ונסיף לזה חולשת התענית, לפום צערא אגרא, גם זה עשיתי לזכות נשמתה, בפרט היא גרמה, ומאכלים בריאים וקלים שהאכלתי אמי בילדותי עמדה לי בעזה"י בזקנותי..."**

דולח ומשקה:

"ותצלה רוח ד' אל דוד מיום עמדו על דעתו, ושפתי כהן שמורו דעת מימי עלומו עמד על מצב האמת ולא שינה בדיבור מעודו באבו, דלח והשקה מותרת ורבותיה האנוניים המפורסמים" הלא המה רבי יעקב כ"ץ פופרש זצ"ל אב"ד פפד"מ ובעל הישב יעקב, ורבי יעקב יהושע פאלק זצ"ל בעל היפני יהושע' שג"כ כיהן כאב"ד בפפד"מ, וכפי שסיפר על כך בהקדמה לספרו 'לשון זהב' (אפנבאך, תקפ"ב) אותה הקדים המו"ל, וכד אחרתו, הג"ר גבריאל הכהן אדלר זצ"ל אב"ד מירינג והגליל במחוז שווארץ-וואלד שבאשכנז² (ומשם הציטוטים שלפנים).

"לא היה ימים רבים [עד] שסמך אותו הגאון מפי יהושע' לדון ולהורות ולהאיר הלבבות, והמפורסם ה' יהודה אפרים] לייב זינצהיים ע"ה מוויין חשק בו, ונתן לו את בת אחיו המהוללה לאשה, והשיבו בבית מדרשו בק"ק ווירמייזא (ווארמס) שם ישב דוד בשבת תחכמוני, נאה דרש ונאה מקיים, ולא מש מאהל של תורה."

זוגתו הצדקנית מרת בריינלה ע"ה, היתה בתו של רבי אייזיק זינצהיים מפפד"מ³, וכה נחקק שבחה בספר ההזכרה של ק"ק ווארמס: **"האשה חשובה הצנועה הרבנית מרת בריינלה בת כ"ה אייזיק זינצהיים ז"ל, בעבור שהיתה אשה**

כנוכר, בא בכתובים, במשא ומתן של הלכה, עם גדולי הדור בשאר ארצות אירופא, כמו עם חבירו הג"ר נתן מאז ראב"ד פפד"מ (מרביתו של היחסט סופר), הג"ר ישעי' פיק [שכותב סי' לה]: **"תמיד תהלתו בפי מיום אשר הכתינו..."**, הג"ר שאול אב"ד אמשטרדם, והגאון בעל ה'נועד ביהודה' זצ"ל, כנראה מכמה וכמה תשובות שנדפסו בנוב"י (ומשם עתקו ב'לשון זהב', מדור התשובות).

זי"ך שנים נשא משרה רמה זו על שכמו. בכ"ג כסלו שנת תקנ"ב לפ"ק "נטו צללי ערב, עלה דודי לגנו, לגן העליון וישכב דוד עם אבותיו זקן ושבוע ימים... והישמעו כל העדה כי גוע האדון ונשבה ארון אלקים, ויתאבלו ויאמרו: אהה, כי לקח מאתנו אביר הרועים רעיא מהימנא זיו הכהונה". ומנוחתו כבוד בעיר לונדון (בהנחה ב'ימיל דנ"י). זי"ע ועכ"ה.

השלמת המאמר – אודות חלקו במלחמתו נגד המסכילים, ושיטתו המאלפת בהדפסת חידו"ת, בגליון הבא בע"ה

"מה מקום לתפלה זו"

"אמר דרך צחות, לפרש מתניתין במס' ברכות פ"ד (מ"ב), זו"ל המשה: 'רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכניסתו לבית המדרש וביציאתו תפלה קצרה. אמרו לו: מה מקום תפלה זו. אמר להם: בכניסתי אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי, וביציאתי אני נותן הודיה על חלקי. ודקדק על לשנא' ומקום תפלה זו - 'מה טיבה של תפלה זו היה להם לשאול, ומלת מקום אינו נופל על זה; ותו כיון דתלמידיו לא ידעו איכות תפלותיו, אם כן למה תמחו על תפלה אחת, ויותר הוי ליה לשאול: 'מה מקום לתפלות הללו' בלשון רבים.

ואמר מר דודי הגאון [רבי דוד טעבלי הכהן שיף] לתרץ, על פי מה דאמרינן בפרק לא יחפור (נ"ב כ"ה): **"אמר רבי יצחק, הרוצה שיחכים - ידרים, ושיעשיר - יצפין, ויסימין: שלחן בצפון ומזרח בדרום. והטור לא"י סי' קנה כתב: יואחר שיצא מבית הכנסת ילך לבית המדרש קודם שילך לעסקיו, ויקבע תע ללמוד ואח"כ ילך לעסקיו, עכ"ל.** ומעתה י"ל שהשואלים ראו שרבי נחוניא בן הקנה הדרים בשתי תפלותיו, בכניסתו וביציאתו, המה ראו כן תמחו, על מה הדרים גם ביציאתו, כי סברו שביציאתו במבחימ"ד תהיה תפלתו מענין עסקיו וראוי לו שיצפין, ומדויק מלת 'מקום', וגם שלא שאלו כי אם על תפילה אחת, ולכן שאלו: 'מה מקום לתפלה זו'. והשיב: בכניסתי אני מתפלל שלא תארע תקלה על ידי, וגם ביציאתי אתפלל מענין התורה והעבודה, שהנני נותן הודיה על חלקי, ומשום כן הייתי מדרים גם ביציאתי, דר"ק. עד כאן לשון זהב".

הג"ר גבריאל הכהן אדלר זצ"ל בהקדמתו ל'לשון זהב'

1. אחד הרמזים לשם ספרו 'לשון זהב' - כתוב בהקדמה: ששם "מר אבי שלמה ושם אמי רייזל שוים מספר קטן של לשון זהב". ובגוף הספר (כ"ח עמ"ס זבחים דף ה ע"א) ציין הגר"ש: **"למדתי כ"ו סיון תקל"ט, שאזעיד יום פטירת אמי מורתי הנשונה מרת בירכה זלה"ה".** והכתוב השלישי שמצאנו בזה הוא מש"כ אחיו הגר"מ בהקדמה לספרו 'דרך אני' בלב ים - בשם רייזל, ג"כ כותב רמז גמטריאלי על שמה. וצ"ב.
2. עדות לכך היא מצבה ישנה שנמצאה על ציונו של רבי אורי פייבוש בן רבי יעקב הכהן שיף שכיהן כד"ר בפפד"מ ונלב"ע בשנת רמ"א לפ"ק. כשבעים שנה לאחריו נולד הג"ר יעקב הכהן שיף - אביו של מהר"ם (מו"ל המבוא הנפלא להוצאה החדשה של 'לשון זהב', לונדון תשנ"ז).
3. בסוף ספר 'לשון זהב' נספח הספר 'כנפי נשרים' על הש"ס (ג"כ במהדור לונדון תשנ"ז), ובו חידושים של הג"ר מרדכי אדלר כ"ץ זצ"ל (בן אחותו של רבינו הגר"ש שיף), ושל שנים מבניו, הג"ר גבריאל הכהן (מו"ל 'לשון זהב') והג"ר בער זצ"ל בנו השלישי היה הג"ר נתן הכהן אדלר זצ"ל אב"ד לונדון ומח"ס 'נתינת לגר' על תרגום אונקלוס.
4. גם אחיו הג"ר מאיר שיף השתדל עם משפחה רוממה זו. וזגתו מרת מטא ע"ה הייתה בת רבי שלמה זינצהיים פרנס דק"ק ווילנא, אחיהם של ר' לייב ור' אייזיק.
5. היה זה כבר לאחר המחלוקת הגדולה אודות פרנסי העיר אשר בעסיה עוב היפני יהושע' את העיר. כמו כן גם בעת פרשת הגט מקליוזא כבר לא היה רבינו ה'לשון זהב' בפפד"מ.
6. צי"ק, כי בכמה מקומות בספרו, בדרשותיו ובחידושי, רשם הגר"ש מקום אשר נאמרו או נתחשבו, ומשם נראה שהיה בווארמס משנת תק"ח עד שנת תק"כ לפ"ק, ובשנת תק"כ"ב שהה בווינא (בחידושי עמ"ס שבת דף קג ע"א כ': "למדתי בווינא בחודש אדר תק"כ"ב) וכן בתק"ש (שם במס' סוכה דף נב ע"ב: "א' דחנותו תק"ש בווינא") לאחר מכן שבו בווארמס (במס' חגיגה דף כו ע"ב: "למדתי בוורמייזא י' אלול תק"ש"). ובכריתות דף כז ע"ב: "למדתי וורמייזא תמוח תק"כ לפ"ק".

כשירה צנועה והגונה, וברצון בעלה כמה פרשה לעניים בכל עת ועונה, ותפלה היתה בכונה, פרקה נאה ויראת ה' מנעוריה, והני נשי דאיתנייהו בשמירה איתניהו בזכירה..."

ואכן זמן קצר לאחר שוואיו, סביב שנת תק"ח, נתקבל לעמוד בראש חקליו בק"ק ווארמס, שנתייסק על ידי דודו הנזכר, עד שחזר לשבת בעיר מולדתו פפד"מ⁴. כעבור תקופת מה רצה לעבור משם, "עד שאחזו בו בני עירו להביאו לחדר הורתו, ומינו אותו לדיון בתוך ב"ד יפה במקום נטיעתו, ושב הכהן לעיר אחוזותיו". ב"ד יפה זה היה בית דינו של הג"ר אברהם אביש מליסא (י"רב אבישל פראנקפורטער") בעל ה'ברכת אברהם' זי"ע.

בד בעד כס כהונתו זו החל להרביץ תורה לתלמידים, י"שם הוריה שמשו, אליו יתאספו העדרים לשעות בצמא תורתו, ומופת יתן לו, כי שארי פאר שבטניו הנשר הגדול הגאון החסיד שבכהונה מהור"ר נתן אדלר כ"ץ זצ"ל היה אחד מהמיוחדים שבעדו ותלמידו להגאון המחבר זצ"ל"י (הקדמה ח"י).

על כס הרבנות בלונדון:

בשנת תקכ"ו נקרא לכהן כאב"ד דק"ק לונדון, עיר שהיה לה קשר מצד זקנו, אבי אמו הנ"ל. היה זה לאחר שהגאון רבי צבי הירש לעווין אב"ד ברלין, בן בתו של הגה"ק היחכם צבי [אחיו של הג"ר שאול מאמסטרדם], עזב את לונדון, בה כיהן כאב"ד במשך כשמונה שנים, עד שנת תקכ"ד.

על המצב הרוחני הירוד בעיר בעת הגיעו לשם תיעד העובדא המסופרת: כשעזב רבי צבי הירש את לונדון, נשאל מדוע הוא עזב אותה, והלא מלבד אשר עיר רבתי עם ישנם בה הרבה עוברים ושבים וכדומה... ענה להם הגאון: לדאבוני, לא זכיתי לראות בה אלא "עוברים" אבל לא "שבים"... עוד אמר באותו מעמד, כי זאת היא לו השאלה הראשונה שנשאל מאז בואו...

באותה עת נתקבל בה גם החכם הגאון רבי משה הכהן די אוויורדו זצ"ל כאב"ד חקילה הספרדי, וביחד בצוותא רוממו בה את קרן היהדות והדת. אחדות אמיתית שררה בין שני גדולים אלו, וקשר מיוחד היה ביניהם כפי שנראה מאחת משתובותיו (סי' ט): **"אחר הדברים האלה צרפתי אלי בית דין מומחה, ה"ה החכם השלם מהור"ר משה הכהן די אוויורדו אב"ד דק"ק ספרדית פה, והחכם המהיר שלום בוגאלא נועל 'מקדש מלך', ומנ"כ בלונדון..."**. לאחר פטירתו של החכם רבי משה אף הספידו הגר"ש, ודרשת ההספד נדפסה ב'לשון זהב' (דרשות, דרשה כ, עמ' שכג).

תוך זמן קצר "האירה ארץ מכבודו, כאשר בא דוד אל מכוון שבתו, וישמחו העם בו ובתורתו, כי שמעו תורה מכהן ועצה מחכם כמותו, וכמה גאוני זמניו הריצו אליו שאלות ותשובות".

ביחודישו עמ"ס בבא בתרא (דף י"ג ע"ב) כותב ה'לשון זהב': **"יואב אעורר מה שראיתי כאן ק"ק לונדון, ועוד שמעתי כן מקהלות אחרות, שעשוין בגד משי כאדור כל הסי' מתחילתה לסופה, ומדביקו הבגד על משי לאחוריו כתב של הסי', וגוללין הסי' עם הבגד של משי שמחובר באחוריו הכתב, נמצא על ידי הכריכה מונח הבגד על הכתב של הסי', וזה אסור מטעם הנחה זה על זה..."** וגם נעשים הדפים של הסי' שומרים להבגד של משי זה אסור לפירוש המג"א, והעושים כן חוששים שעושים בזה נוי והידור לסי', ובאמת הוא בכלל כל המוסיק גורע, ואי אפשר חילי אבטלני..."

עוד מהראוי לציין לדרשות מיוחדות אשר נשא בלונדון בחיירה ונדפסו ב'לשון זהב', והן: "דרשה שדרשתי פה לונדון י"א מנחם אב תקמ"ד ביום שצוה המלך יר"ה לתת שבת והודיה לדי' שנתן שלום" (דרשה כה, עמ' שכח); ומיום "כ"ז ניסן תקמ"ט לפ"ק, מה שאמרתיו אז על רפואת המלך יר"ה" (דרשה כו, עמ' שאל).

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומי״

מסכת עירובין

לחם שחצאיו מחוברים על ידי קיסם - האם ראוי ללחם משנה?

לענן עירובי חצירות ק"ל (עי שרע או"ח סי' שסו) שאין מערבין אלא בפת שלימה, ולא בפרוסה, ובדברי רבי יהושע (דף פ"ע ב'). ובגמרא: **"א"י חסדא, תפרה בקיסם** - (יכר שנפרסה, ותפר הפרוסות בקיסם ונראית שלימה". רש"י), **מערבין לו בת, והא תניא, אין מערבין לו בה, לא קשיא, הא - רידיע תיפרה** - (יכר מקום תפירתה, והוא בפרוסה), **הא - דלא רידיע תיפרה**".

דין דומה לזה איתא **בש"ע** (שם סי' קסח ס"ב) לענן חובת ההידור לברך ברכת "המוציא" על לחם שלם, ומקורו מסוגיימנה: "אם יש לאדם שני חצאי לחם ואין לו לחם שלם, יחברם יחד בעץ או בשום דבר שלא יהא נראה, ודינו כדין שלם; ואפילו בשבת יכול לחברם". מקור דברי הש"ע הוא **ברוקה** (סי' שט, הובא באגור סי' רל). והנה סוף לשון המחבר: "ואפילו בשבת יכול לחברם", ניתן לפרש שכונתו שמותר לחברם בשבת, ואין בזה איסור משום מתקן בשבת (וכלשון זה מובא בספר האגור שם). אכן, **דמג"א** (שם סק"ד) כתב שמלשון הרוקח עצמו משמע, שדין זה נאמר גם לענין שבת, שצריך לקחת בה לחם משנה שלמים, וגם זה נקרא 'שלם' לצורך לח"מ, וכן נפסק להלכה ברוב הפוסקים.

חידוש נוסף בענין זה מצינו בשו"ת **בית יעקב** להג"ר יעקב אבד"ק פיוזמר (ירושפורט, תנ"י) שנשאל אודות אחרון שניטל עוקצ מה דינו, והשיב, שהוא פסול משום חסר, וכתוב בו "ולקחתם" - שתהא לקיחה תמה, "וכיון שכן נלע"ד ללמוד, דהא דאמרין בגמרא דניטל עוקצ פסול, אינו אלא בניטל העוקץ ואינו לפנינו... אבל אם העוקץ לפנינו ואפשר לחברו ולמלאות הנקב שיהיה שם על ידי מחט, הוי לקיחת תמה, וכשר, וראיה לזה, ממה שאיתא גבי עירוב בסי' שסו דבעינן שיהא שלם, ואפילו הכי אם נפרשה וחיברה בקיסם, דהיינו שלקח קיסם אחד והכניס בתוך הקצה האחד של הפת, והקצה הב' בתוך הפרוסה, דיינינן ליה כשלימה, הכי נמי בניד"ד אם חיבר העוקץ באופן זה על ידי אתרוגו, דיינינן ליה כשלם ולא חסר ויוצאים בו" (ועיי' בדבריו שצריך שיהא מחובר באופן שאין ניכר החיבור, כבעירוב).

אכן, בשו"ת **שבת יעקב** (ח"א סי' לה) חולק עליו, בשאלה שדן אודות אתרוג שנשבר פטמנו עם דרך אך עדיין הוא מחובר ודבוק בו, ואחרי אריכות דבריו כתב: "אכן אם אינו מחובר פיה... אף גם אם רוצה לחבר ע"י דבר אחר, כגון דבק או מחט וקיסום, ודאי דלא מהני, דער באן לא אמרינן בשי"ס ופוסקים דהוי כשלם אלא כשהוא מחובר בו בתולדתו אע"פ שאינו מחובר כולו שמה חיבור, משא"כ חיבור ע"י דבר אחר ודאי לא שמה חיבור דלדו"י מקרי שלם ותמות... ונחלקה התיזומת דפסול משום דבעינן לקיחה תמה... ולא מהני לדבק התיזומת יחד והוא דבר קל לתקן בכל מידי דמדבק, וכל זה ברור ופשוט ולא הוצרכתי לכתבו, אך לפי שראיתי בתשובת 'בית יעקב' סי' קמ"ב שפסק, דאם אפשר לחבר העוקץ וכדו' ע"י מחט דהוי חיבור, ואינו צריך בלרץ עליו דהוי לקיחה תמה, ולע"ד דא דק כלל, שהוא נגד משמעות הש"ס וכל הפוסקים, ופסקי מקור סודו מהא דקדיל לענין עירוב... ומבואר בשי"ס דעירובין דף פ"א ע"א ד'תפרה בקיסם' הוי לחם שלם - לגבי עירוב. ובאמת משם אין ראיה כלל, דהתם הטעם דבעינן לחם שלם משום איבה, שלא יאמר אני נתתי השלימה ואתה הפרוסה, לכן כשמחברים ביחד ע"י קיסם בענין שאינו ניכר שהוא פרוט ונח ליכא איבה, משא"כ כל היכא דבעינן מדאורייתא לקיחה תמה ושלימה, כל שאינו מחובר בו בתולדתו חיבור על ידי דבר אחר ודאי לא שמה חיבור דלדו"י מקרי שלם ותמה...".

ואמנם כדברי השובר"י מצינו ברייתא מפורשת (תוס' עוקצין א, ד): "אתרוג שנפרץ ותחבו בכבוש או בקיסם הרי זה אינו חטוי"ק אדם אינו נחשב כחיבור, וכבר הקשה **הפנים מאירות** (כחי' עמ"ס ובהם קה) לפי זה על דברי הרוקח, היאך יועיל החיבור לענין לחם משנה. ועי' דצריך לחלק בדברי השובר"י, שרק לענין עירובין נאמר דין זה, כי דין שלימה לענין עירובין הוא רק כשמחברים ביחד ע"י קיסם, ולא יבוא לדיד איבה, ולכן מועיל בחיבור כזה - כשאין התפירה נראית, כי בכך נראה כשלם, אבל במקום שחובה להיות שלם מצד עצמו, לא יועיל החיבור, ולכן בין לענין לחם משנה, ובין לענין ברכה על עכר שלם, מדוע יחשב ככבר שלם.

עוד דן השובר"י (בתשובותיו הנדפסות בסי' ס"ט מנחת יעקב, סי' יב) בדברי הרוקח - אם יש לחלק בין עירוב לדין שלם לגבי ברכות ולגבי לח"מ, מצד אחד כתב, שבכבר בזה "שדעת הבריות נוטה דליכא איבה, גם דעת המקום נוחה וליכא ביוז מצוה, דהא טעם דכבוד הוא בשלם דוקא משום דדרכו של עני בפרוסה", ומאידך גיסא כתב שיש לחלק, ד"לענין עירובין דמקרי שלימה, כשמחברים יחד בענין שאינו ניכר, מטעם דתו ליכא איבה, כיון שסוברים שהוא שלם, משא"כ כבוד המקום ליכא, כיון שבאמת הם פרוטות", והכריע בדבריו כצד הראשון (ועיי' שכתב שק"י הוא מעירוב, שלענן עירוב בכבר פרוט - בדיעבר אין יוצאין בו, ולענין לח"מ יוצאין בו בדיעבר, והוא חידוש גדול, וכבר העיר עליו **חזו"ת** בשו"ת ח"א סי' מט). וביתר ביאור מובאים הדברים בסי' **תוספות שבת** (סי' ע"ד סק"ב), ש"אין ראיה מאתרוג, דשם בעינן שלם מן התורה, ושפיר אמרינן דחיבור ע"י אדם לא מקרי חיבור ולא מיקרי שלם, אבל לענין לחם משנה דאינו חובה מדאורייתא, וא"ד חו"ל אסמוכי אקרא דלחם משנה, וזה אינו אלא אסמכתא בעלמא, רק דחול' תקנה משום כבוד שבת, דפרוסה אינו דרך כבוד, דדרכו של עני בפרוסה, וא"כ בכד"ג אין ניכר תפירתה שפיר יוצא בד' (עי' אליה זוטא בשו"ת במנהגים בסוד"ס ג, טו ועי' א"ר סי' קסח סק"ה) שאכן נקט להלכה שאינו מועיל, וחולק על גיסו המנחת יעקב).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות לימי החנוכה (א)

א. **יוצא אדם בנר חנוכה שאול - ואין צריך שיהא משול**, כן ס"ל לרוב הפוסקים. ואע"ג דמצינו בהל' חנוכה שלפעמים צריך להשתתף בפרוסה, זה אינו משום דבעינן "לכס", אלא כדי שיהא לו חלק בהשמן, דומיא דמנורת המקדש שהשמן היה מתורומת הלשכה, כדי שיהא לכל ישראל חלק בו, ולכן די בהשתתף בפרוסה, ואין צריך שיהא כל השמן קנוי לו (עי' שדיח' מעי חנוכה סי' טו. ועי' מקראי קודש סי' כא).

ב. **אָבֵל ל"ע בתוך שנתו לא ידליק את נרות החנוכה שמדליקין בביהכ"ז בלילה הראשון שמברכין בו "שהחיינו"**, כיון שניכר שעת שמחה היא לציבור, ואין ראוי שיברך אבל ברכה זו לציבור. אבל בביתו מברך שהחיינו בליל א' ומוציא את ב"ב, ואפילו אם הוא בתוך ימי השבעה (עי' ט"ו סי' תרטא סק"ח ומי"ב סק"ק מד. ועי' מג"א סי' תקנא סק"ק מב - שלא מצינו דאבל אסור לומר שהחיינו עייש. ועיי' שו"ת מנחת חיים או"ח סי' סא; נובית או"ח סי' קמא; האלף לך שלמה סי' שנט. וראה בספר חסידים סי' תתלט - דמשיה תקנה ברכת "שהחיינו" בלשון רבים ולא בלשון יחיד, דאין יתכן שיאמר מר נפש כיון שהוא באבילות - "שהחיינו" בלשון יחיד, אבל כשיאמר "שהחיינו" בלשון רבים, לא בשבילו לבד ואמר אלא בשביל אחרים, עייש).

ג. **גם כשמדליקים בביהכ"ז צריך לתת שמן כדי שיעור שידלק חצי שעה, ואסור להשתמש לאורם אף לצורך תשמישי קדושה**, כמו בבית, [כגון אם ירצה להתפלל מעריב אצלם] **כל זמן שלא דלקו חצי שעה** (עי' סי' תרע"ב מ"ב סק"ק). ועי' בסי' מקור חיים מהחז"י הדועלם נוהגין מאוד להיות אצל הדלקת הש"ץ בבהכ"ז ובפרט בלילה הראשונה).

ד. **המדליק נר חנוכה בחלון ביתו, לכתחלה יהדר להדליק בצד ימין**, דבכל ענין ימין קודם (שלמי מועד עמי קצב).

ה. **אלו שנוהגין להדליק נרות שבת בכל ערב שב"ק ארבעים דקות לפני השקיעה, יכולים לנהוג כן גם בערב שבת חנוכה, ובלבד שיהא אחר פלג המנחה**, ואין צריך לאחר ההדלקה כדי שידליקו הנרות חנוכה סמוך להשקיעה, כיון דבלא"ה אין מדליקין בער"ש כפי הזמן שמדליקין בחול (עי' שו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' סב. ועיי' בסי' מועדים וזמנים ח"ב סי' קב - בשם קני ירושלים שהענין כשבת חנוכה נתנו להדליק נרות שבת כרגיל ארבעים דקות לפני השקיעה, ולפי כן חדליקו נרות חנוכה, ועיי' בסי' שלמי מועד עמי רכ).

ו. **הדליק נר חנוכה והיתה בכוונתו לכבותו אח"כ בתוך הזמן, אזי אע"ג שנמלק אח"כ ולא כבהו, לא יצא ידי"**, דמאחר שבשעת הדליקת הנרות חנוכה היתה כוונתו להדלקה פסולה נחשבת כחדלקה שאינה ראוי' (עי' שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' טא, עמר רט שהאריך בזה).

ז. **לימוד תורה בעת שצריך להדליק נר חנוכה**: ישנם כאלו הרוצים להתחסד שלא לבטל מלימודם בימי חנוכה, בשעה שמדליקין נרות חנוכה, ועושין את הנשים כשליח לדבר מצוה, שידליקו בשבילם, ועל כגון דא אמרו חז"ל (נחמא ב:) "אל תהי צדיק הרבה", שמצוה חשובה בהאח בזמן אחר בשנה ידליק בעצמו, וזה תכלית הלימוד לשמור ולעשות ולקיים המצות בעצמו, וכן הורה הגרש"י אויערבאך זצ"ל ואמר "שאלוהם הנוהגים כרשב"י, שאינם מפסיקים מלימוד תורתם לשום ענין - הם רשאים למנות את נשותיהם כשליחות להדליק נ"ח. אבל אותם שלפעמים מבטלים מלימודם לשאר עניני חולין - יש להם להדליק נ"ח בעצמם ולא עיי' שליח", וגם כשנשאל אודות שיעור קבוע כל יום מיד לאחר תפלת ערבית, פסק שעדיף לבטל הלימוד הקבוע ולהדליק נ"ח מיד לאחר תפלת ערבית (שלמי מועד עמי רסא).

ח. **אכסנאי שהדליק נ"ח, ומיד לאחר ההדלקה עזב את האכסניא לגמרי**, יתכן שלא יצא ידי"ח, כי מיד שעזב את האכסניא הרי אינו ביתו, נמצא דהוי כמי שהדליק לפחות מזמן שיעור חדלקה. ואע"פ שכבדה הנר מאליו, אפילו מיד לאחר הדלקה יצא ידי"ח - דכבתה אין זקוק לה, אפשר דשאני חכא, דהוי כאילו הוא בעצמו מכבה הנר במזיד על ידי שעזב הבית (עי' מנחת שלמה ח"ב סי' טא סק"ב).

עלֵי ספר

פרשת גדולת מרדכי - אמרות טהורות, פנינים יקרים וביאורים נפלאים מאת הר"ח"ק רבי **מרדכי מקומעניץ** זי"ע [בן זקוניו של הר"ח"ק רבי יחיאל מיכל מזלמאטשוב זי"ע], בציור תולדות, עובדות וסיפורים מודולתו וקדושתו וכו', מכתבי קודש, קורות ימי חייו וביתו אחריו. נלקטו וערכו להפליא על ידי הרב מנחם מענדל וזיניצער ויצא לאור ברוב פאר על ידי מכון "נחלת צבי" בני ברק, במהדורה מיוחדת עיי' הרב שמואל סטפנסקי, תשס"ו. (קטן עמי').

נועם המועדים - ליקוט נפלא על עניני קדושת המועדים, לעורר הנפשות ולהלהיב הלבבות, ערך בלשון קדשם על ספרי רבות"ק מדור דור, ובמיוחד ממליץ מן הענינים חק' זי"ע ח"ב: (ראש חודש, חנוכה, ט"ו בשבט וכו' - עד ט"ו באב. בציור מפתחות מפורטות. נערך בטוב טעם ויצא לאור ברוב פאר עיי' הרב שמואל נטע אויערבערגער, שיכון סקוורא תשס"ד (שכח עמי').

פני שבת ח"ג - הלכות השכיחות בהל' שבת אשר נחוצות בכל בית יהודי מידי שבת בשבת, כגון: דיני ערב שבת, חלוקת נרות; הלכות בורר, טווח, מבעב, שחלה, חטונה, ועד הרבה (כמו הכנת יאיער מיט צוויבל' לחימקע מן האיסורים שעלולים להיחלש בהן). נערך בלשון קל וצח עיי' הרב יוסף שלמה הכהן גליק, ונלווה אליו קונטרס השקפה והדרכה בחסידות ולחיווך במנהגיה' ירושלים תשס"ד (תב עמי').

מהרש"א הכהן - דרושים ודברי אגדה וחסידות מאת הרמ"י ר' שמואל מאיר הכהן הולעלד זצ"ל מלפנים רב בק"ק אמסאנא ואח"כ רב "קהל חסידים" בשכונת נוה צדק ת"א. יצא לאור במהדורה חדשה על ידי הרב שלמה פרוכטשנדלר, ירושלים תשס"י (ח"א - בראשית, רלח עמי').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן הי"ו לרגל שמחת הולדת הנברה תתי' - בת לחתנו האבר"ך כמדורשו הרה"ר אהרן מאירוביץ הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' אפרים ברוך ב"ר יחזקאל יום טוב ע"ה נלב"ע ב' כסלו - נר' ג' החדשה - ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בנו הרה"ר אשר יחזקאל אנד הי"ו	לעילוי נשמת מוה"ר ר' נפתלי ב"ר יום טוב ע"ה פאללאק נלב"ע זי"ך כסלו תשמ"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בני משפחתו הי"ו	לעילוי נשמת מוה"ר ר' שמעון עוזר ב"ר דוב ע"ה נלב"ע זי"ך כסלו נר' ג' החדשה תשל"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ג ר' צבי דוב רייך שליט"א לרגל שמחת לידת חנן נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ויהי רצון שיזכה לגדלו לתורה ולתופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת, אושר ועושר וכל מילי דמיטב, אמן	סדר תפלה לתשב"ד - לימות החול (נוסח ספרד) מפי עוללים <i>סדר מיוחד, אותיות מאירות ומעוצבות בפאר והדר לתלמידים, בהוצאת ספרים "סגולה", ירושלים</i>
--	---	--	---	---	---

המאוסר • יטענה גלב ים • השבת אבדה • במחשבה תתחל • נבי אליעזר בן הורקנוס • פרה שוקרת שבת • טובה מכל סחורה • נקל מן השמים
רשימת חוברות מתוך סידרה מיוחדת מספרתי רבותינו, מעובדת על פי מקורות מיוחדת לגילי הרך בליווי ציורים מהרבי עין, ולהישג גם בצפיה נילון
סוף כל אומה סוף אלוהי אלף: ספג האלופה, ספג האשמה ומישק וינסף הלצה
ידי"ע עיי' מכון "נופת צופים" ומופץ עיי' "תפארת הספר" - המרכז לספרי ילדים ונוער, בני ברק

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת מקץ - שבת חנוכה	
ב"ט כסלו תשס"ז לפ"ק - שנה י"א ג'רל"ז תק"ב	
הולדת מנחם מנדל	ר"ת
אנטווערפן 18:00	17:43
לונדון 17:17	17:00
מאנשטער 17:15	17:02
ציריך 18:00	17:37
ווייץ 17:26	17:04
אמסטרדם 17:52	17:37
פאריז 18:19	17:58
פראנקפורט 17:48	17:29

תורת של ראשונים

"אחי יוסף עשרה" - ביאור התנארי והמספר

וירדו אחי יוסף עשרה לשבור בר ממצרים (פס' ג). למה קראם כאן הכתוב "אחי יוסף" ולא "בני יעקב", אלא לפי שבסבתו של יוסף ירדו, ועתה בירידתם נפתר הלומד.

"היה לו לומר 'בני יעקב', אבל למד שהיו מתחרשים במכירתו, ונתנו לבם להתנהג עמו באהבה ולפדותו בכל מומן שיפסקו עליהם.

או יש לפרש ושלכן פירש מספרם "אחי יוסף עשרה", כי הכתוב יבאר כוננתם הטובה אצלו, כי ירדו עשרה כדי שיתפללו עליו במנין, שהרי אין קדושה בפחות מעשרה (ברכות כ"א), שנאמר ויקרא כב. לב) ונקדשתי בתוך בני ישראל".

דיבוריו הקשים של יוסף

וידבר אתם קשות (פס' ו). כשהיה אחד מהם שואל לו תבואה למכור, היה גוער בו ועונה אותו בקושי, כאדם שאומר: "אין לי פנאי", ו"לא אמכור לכם", "כל היום אתם צועקים, אנשים קשים וצעקנים אתם", וכשהיה גוער באחד מהם, היו אחיו עונים בשבילו: "למה לא תמכור לנו, ולמה תגער בנו יותר מכל הבאים?" ואמר להם: "למה אתם עונים בשבילי? והלא כשאני גוער באחד מן הקונים, אין העומדים לידו עונים בשבילי, אלא הוא עצמו עונה ומדבר, ואתם כל אחד מכם מבקש עשר משאות למכור, כמדומה אני שכולכם בקשר אחד, ולמה נקשרתם יחד, אין זה אלא שודאי מרגלים אתם, ולחפור את הארץ באתם. ואמרו לו: "כולנו בני איש אחד" (פסוק י"א), כלומר, לא קשרנו שום קשר בינינו, אלא כלנו אנשים אחדים, ולכן אנו מדברים זה בשביל אדוני. **"ויאמר אליהם לא"** (פסוק י"ב), כלומר, אין נראין דברכם אמת, שתהיו כולכם עושר בני איש אחד, אלא ודאי קשר הוא ביניכם **"כי ערדת הארץ באתם לראות"**, ואמרו לו: אתה תוהא על עשרה אחים בני איש אחד, ואנו "שנים עשר עבדיך אחים - בני איש אחד בארץ כנען".

"אבל אשמים אנחנו" - ויכוח ראובן עם אחיו

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו' ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם וגו' דמו הנה נדרש (פס' כ"א-כ"ב). יש להבין תשובת ראובן, הלא זה עצמו אמר, הם, שהאשמים את עצמם ונחשבו להוטאים מאד, ועוד, מה שאמר "וגם דמו" - מהו **גם**? ועוד דקדוקים ידועים.

אכן, לאחר שהם אמרו "אבל אשמים אנחנו", כלומר, עין עשינו אבל אין אנו חייבים מיתה, אלא אשם יש בנו, שהרי בלא התראה עשינו אותו, ואם היו מתרים בנו לא מברננו, ועל כך: "ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם" וגו', כלומר אינכם זוכרים שהתירתי ככם, אך "ולא שמעתם" - לא הפצתם לקבלה. ואמר: "וגם דמו הנה נדרש", לפי שהם אמרו ודאי לא מת יוסף, כי אילו מת - היו הורגים אותו, ומאחר שאין אנו נהרגים, אלא "באה אלינו הצרה הזאת", ודאי לא מת, ולזה **אשמים אנחנו** לבד. והשיב ראובן ואמר: אינו כן, אלא ודאי מת, ומה שאתם אומרים למה אין אנו נהרגים, עתה מתחיל הענין, וכשיגמר - יתברר. והוא שאמר: "וגם דמו הנה נדרש", עתה דורשים והוקרים את ענין דמו [כמ"ש (דברים י"ז פ"ה) ודברת וחקרת ושאלת הניב], ואחר כך יגמר, ולא המכירה לבד יתבעו ממנו, אלא **גם** דמו.

עוד יש להקשות, במה כשתוב "ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר" אל הארץ - מהו לאמר לאמר ב' פעמים; ועוד, שלא מצינו שאמר להם "אל תחטאו בילד".

אלא כך הוא שיעור הכתוב: "ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם" - אכן לא אמרתי לכם בפירוש אל תחטאו בילד, אבל מה שאמרתי אליכם השליכתי אל הבור, כזה היתה כוונתי שלא תחטאו בו כלל, אלא שיראתי לומר לכם זאת בפירוש פן תהרגוהו מיד. והוא: "לאמר אל תחטאו בילד", שמה שאמרתי השליכתי אותו אל הבור כוונתי היתה שלא תחטאו בו, "ולא שמעתם" (כמו "כי שומע יוסף") - לא רציתם להבין כוונתי.

תולדות יצחק

לקח טוב

נס חנוכה - חוכמה על גודל קיום המצוות

בכדי שבהם יקיים את פקודת אביו ויכתוב לו את האגרת המיוחלת.

ובכן, לאחר זמן, ברצות הבן לקבוע זמן מיוחד שבו יחגוג אותו נס והצלה שנעשית בגללו, להודות ולהלל לאביו על אותה פעולה נפלאה שערך בעבורו, האם עליו להסתפק בחגיגה רגילה של משתה ומשתה המוסבת אל האהבה הכללית שיש לו לאב על בנו. לא ולא. אם לא יערוך הבן זכר פרטי ומיוחד, ולא יזכיר כי אם את החיבה הכללית שביניהם, הלא החטיא את המטרה מכל וכל.

אותיות מחכימות

... ונראה ליכן טעם לשבח למה באתם כן, שבתוכה הלאה הבורא ב"ה חיבה יתירה לישראל במצוותיו... כיון שלא עמדה מלכות יון הרשעה רק על קיום התורה והמצוות, כמו שתיקנו אנשי כנסת הגדולה: "שנעמדה עליהם - להשכיחם חורקת ולהעבירם מחוקי רבונם". וישראל שברחו הדור מסרו נפשם על קדושת שמו ית' ועל קיום מצוותיו... לכן הלאה להם חיבה יתירה, שנעשה להם נס כדי לקיים מצוותיו, אפי"פ שפטורין, כמו שכתבתי, לזכור רחמנא פטריה, רק בעבור שמסרו נפשם על קיום מצוותיו, א-ל נקמות ה', הלאה גם לאומות העולם שקיום מצוותיו המה החיות של כל העולמות, שאלו לא היה חיות לכל העולמות, לא נעשה נס בשביל קיום המצוות.

ולכן הנס הזה דחוסה נעשה בשביל קיום המצוות שלא היה בשום זמן. לכן מדליקין נר חנוכה, ועושין מצוה בדבר זה שנעשה בו נס בנר חנוכה, מה שאין בשום זמן, שאין חיות מצוה בדבר שנעשה בו נס, שאין עושין מצוה במים בשביעי של פסח זכר לקריעת ים סוף, ואין עושין צבורים מצוה עם עץ זכר ללילת המן, רק בכלן עושין מצוה בנר חנוכה בדבר שנעשה בו הנס, שנעשה למעלותא.

קדושה לוי

הרי מנוגד של הסיפור עולה ענין חדש ומיוחד, שלא רק חיי הבן גדולים ויקרים בעיני האב, אלא גם קיום פקודת האב על ידי הבן נחשבים. כי אילו היתה נפש הבן נתונה בסכנה, היתה בהלת האב להצילו מובנת מאליה, ואיננה אלא כשאר הצלותיו. אכן בדבר הזה חוכמה האב ענין חדש שלא ראתה עין הבן מעולם: שקיום מצוותיו של אבא גם הוא גדול ויקר בעיניו עד כדי הצלה נפלאה כזאת. ובכזו לקבוע זכר ולאותה הצלה, מוטב שיקבענו על ידי אותו ענין מיוחד של כתיבת אגרת שלומים, כדי לזכור את החידוש הנפלא שנתעורר אז שבגלל כתיבת זו עשה האב את אשר עשה.

אהבת אב אל הבן היא אהבה טבעית, ונפשו קשורה בנפשו. אין ספק בדבר, שהאב יעשה כל אשר בכחו כדי לשמור על בנו כעל בבת עינו. אם תבא עליו חליה צרה גדולה, אשר תאיים על חיי הבן ותבקש להמיתו, יפנה האב מכל עסקיו, ואף יסכן את כל הענינים האחרים החשובים לו בכזו להגן על מחמד לבו, להצילו מאויבי נפשו.

וכאשר ירצה הבן לחגוג את הצלתו על ידי אביו, אין לו אלא לקבוע משתה ומשתה ולהרבות בהלל והודאה. כל ענינה של אותה חגיגה אינה אלא לזכור את אהבת אביו אליו, וכמה גדולה ויקרה אותה אהבה בעיניו יותר מכל אהבה אחרת. ומאחר שאין ההודאה מכוונת אלא אל אותה אהבה כללית שבין אב לבנו, אין ענין לקבוע את החגיגה בדברים מסוימים המזכירים את פרטי הנס, כי מה לו לשים לב על גופא דעובדא היכי הוה.

מובן מאליו שעליו לזכור את נס הצלתו, ואף ענין בכך לדבר אודותיו, וכל המרבה לספר הרי זה משובח. אולם עצם ההודאה בשעה שחוגג את הנס אינו מוסב על ענין פרטי, כי אם על החיבה הכללית שרוכש האב לקראתו עד שמובן ומזומן הוא להקריב את כל היקר בעיניו למען הציל את בנו מסכנה המרחפת מעל ראשו. וכיון שכן, אין ענין לקבוע את אותה ההודאה בדבר מסוימים.

במה דברים אמורים, בנס שעשה האב להגן על חיי בנו ולהצילו ממות נפשו. מה ישתנו פני הדברים אם פעל האב פעולת הצלתו רק בכדי שיוכל הבן לשמור פקודתו.

ולמשל, אב שצוה על בנו שהפליג למרחקים שמדי הודש בחודשו יכתוב לו אגרת שלומים אודות מצב בריאותו וכל מה שעבר עליו במשך החודש ההוא. ביום מן הימים נודע לו לאבא שבמקום מסוימים אליו הגיע הבן, אין בנמצא נייר ודיו, ובדרך הטבע אי אפשר לו לבן לקיים את פקודתו, לכתוב לו אגרת שלומים, כי במה יכתבנו. למרבה הפלא, נקט האב בפעולת "הצלה" רחבה ביותר, בה הפך עולמות, עד שבסופו של דבר הגיעו לידי הבן האהוב נייר ודיו מוכנים ומזומנים

אמרות טהורות

אתה תהיה על ביתי – בזכות שמירת הפה

אתה תהיה על ביתי ועל פירי ישק כל עמי וגר (מא, כז) כספר 'מובשר צדיק' (פר מטה) כתב ע"פ (במדבר ל, א) "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", על פי דרשת ר"ל (פ"ק מ:): "צדיק מושל וראת אלקים" (ש"כ כג, א) – שהקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלה, וכן צדיק גוזר והקב"ה מקיים (תענית כג) כדכתיב (איוב כב, כח): "ותגזר אומר ויקם לך".

והנה, העיקר צריך לראות לקדם ולשחרר הדיבור, שלא ידבר הלילה שום דבר בטל רק לכבודו ית"ש, ואז הדיבור שלו עושה רושם ככל העולמות. וזהו שאמר: "לא יחל דברו" – לא יעשה דבריו חלין, ואז "ככל היוצא מפיו יעשה" – הקב"ה, בבחינת "ותגזר אומר ויקם לך", וכל אשר תאמר ינתן לך מבית המלך, עבדך" (ע"י מ"ש במדברנו גל' דלכ).

וזהו הרמז כאן: "אתה תהיה על ביתי" – על דיוקא, רצ"ל שיהיה בבחינת "ותגזר אומר ויקם לך", וזאת כאשר "ועל פירי ישק כל עמי" – שתקדם ותמחר פירי ותהיה אתה המוציא ומביא, וצדיק מושל וראת אלקים, שעל ידך יהיו נזונים כל העולמות.

עיקר המונע מעבודת הבורא – התאוות

ויראו את צרורות כספיהם המה ואביהם וייראו (פס, לה) הנה נודע "שעיקר המניעה לאדם מעבודת הבורא יתברך הוא מוחמת שהאדם מושקע בתאוות, ע"ד שפירשתי הפסוק (שמות כ, כ): "לא תעשון אתי אלוהי כסף, רצ"ל שאם אדם ח"ו מושקע בתאוות וכל מנגמתו ככל מעשיו הוא לעשות תאוה לעצמו, אם כן עושה הדבר ההוא ח"ו עיקר ושושר כמו אלקות חלילה, וכל זה עושה עם חיות הבורא ב"ה. וזהו שאמר: "לא תעשון אתי" – עם החיות שלי, 'אלוהי כסף', לשון תאוה, ע"ד 'נכסוף נכספתה' (לעיל לא, ג). וזהו הרמז כאן בפסוק: "ויראו את צרורות כספיהם" שראו צרות התאוות שהן הן המונעות את האדם מעבודתו ית, ולכן "ויראו".

אמירה נעימה

ויראו יוסף אל פרעה וגר את אשר האלקים עשה הגד לפרעה. ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיחתו על ארץ מצרים (מא, כז-ל)

רבו הדקדוקים כאן: א. וכי ליועץ המלך מינהו שיעץ ואמר "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיחתו על ארץ מצרים", הלא לא נתבקש אלא לפתור החלום; ב. מה ענין מלת "ועתה"; ג. היה לו לומר "את אשר יעשה האלקים הגד לפרעה" – בלשון עתיד, שהרי שני הרעב והשובע עדיין לא באו.

וי"ל לפי מה דאיתא (ברכות נה): "שלשה דברים מכריז עליהם הקב"ה בעצמו, ואלו הן: רעב ושובע ופרנס מוב". וזהו שאמר יוסף אל פרעה: "את אשר האלקים עשה", כלומר, תמיד הוא עושה הדבר הזה, להכריז בעצמו, והיינו הרעב ושובע, שנים אלו "הגיד לפרעה" – בחלום, וכיון שנתקיימו שני הדברים שהקב"ה מכריז עליהם, אם כן **"ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיחתו על ארץ מצרים"** – ראוי שתקיים גם את הדבר השלישי עליו מכריז הקב"ה, והיינו 'פרנס מוב'. **האריי רק** (שני הפסוקים. וע"ע בס' צפתלי שבע רצון)

ויראו פרעה וגר הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו (מא, לה) פירש"י: "ונשכח כדן, אם נלך ונבקש הנמצא כמוהו". הלשון תמוה, וצריך להבין מה רוצה לומר בזה. אמנם לעיל בפסוק (יב) "ישם אתנו נער עברי עבד לשר הטבחים" כתב רש"י: "ארורים הרשעים שאין מוכתם שלימה, מוכרו בלשון בזיון, עבד, וכתוב בנימוס מצרים שאין עבד מולך ולא לובש בגדי שרים", ולכאורה תמוה, היאך באמת עבד פרעה על נימוס מצרים.

אלא, פרעה ידע היטב בנימוס מצרים, אך ע"כ שטן: "הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו", רצה לומר, שבעבד נפלא ומויחד כזה לא אמרו "שאין עבד מולך". ברם לעומתו היתה השטנה: לו יהי כדברך, היה להם למתקני נימוס מצרים, לחלק ולכתוב בפירוש שאין עבד מולך חוץ אם הוא עבד נפלא – מולך, ומדלא כתבו כן

הענין זוכה לברכת חן גם בעת שליטת מדת הדין

ויראו את אביהם הקטן אשר אמרתם אלי ויאמר אלקים יחנך בני (מג, כט) יש לפרש ע"פ מאמר חז"ל (ז): "אחיכם הקטן" – בשביל שמקטין את עצמו. כי ידוע שישנן מצות סגולות – כמו כיבוד אב, שסגולתה היא 'למען יאריכון ימך' (שמות כ, יב) ועוד; ומדת ענוה – סגולתה היא לחן, כדכתיב (משלי ג, ד) "ולענוים יתן חן", והנה, אצל העניו והנזכה כתיב (תהלים נא, יט): "לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה", היינו גם מדת הדין, ששם 'אלקים' רומז עליה (כר"ד לז, ג), לא תבזה, ולהיפך השוטה שמתגאה עד שנדמה לו בעיניו שהוא צדיק וישר, הוא שנאוי ומתועב אף בעת שמדת הרהמים שולטת, וכמו שפירש **מורי הק' מראומין וצללהיה**: "תועבת ה' כל גבה לב" (משלי טז, ה) – השם הו"יה, שהוא רומז על רחמים (כר"ד שם), היינו שאף מדת הרהמים מתעב הגבה לב".

וזהו שאמר: "אחיכם הקטן" – בשביל שמקטין את עצמו, כלומר, שזכות מדת הכנעה שבו היה זוכה לברכת חן. ואמר יוסף: **"אלקים יחנך בני"** – שלב נשבר ונדכה אף **"אלקים לא תבזה"** – גם בעת שמדת הדין שולטת – כי קרוב ה' לנשבר לב (תהלים לו, יט).

וזה פירוש מאמר הכתוב (שם סז, כ): **"אלקים יחנך"**, כי בברכת חן אפשר לזכות אף בעת שמדת הדין שולטת, כיון שזוכין בה רק על ידי הכנעה.

ישמה ישראל

"בגדול חל" – תחילת התשובה לבשר הגדולות

ויחפש בגדול חלל ובקטן כלה וימצא הנביע באמתות בנימין (פס, יב) פירוש, כשרוצה האדם לפשפש במעשיו, אזי **"בגדול חלל"** – צריך להתחיל מן הגדולות, כי זה ימצא תיבה, כי זה נמצא בכל האדם; 'ובקטן כלה' – אז יהיה רואה לבסוף הקטנות שלו באמת; 'וימצא הנביע' כי אף שיש לו מעשים טובים ימצא הנביע, היינו הגניבה, והיינו פניות, אפילו 'באמתות בנימין', פירוש, אפילו בשק של זכויות הנקרא בן **ימין** (ע"י רש"י לעיל א, כ) 'אלו מימינים לזכות'".

ברית אברהם

שמע מינה דאין חילוק בזה. וכנגד מענה זו אמר פרעה: בשלמא אם היה כבר מעולם עבד מיוחד, הצדק עמכם, ולא הייתי עושהו למלך, מאחר שלא כתבו כן, אבל באמת "אם נלך ונבקשנו" מסוף העולם עד סופו "הנמצא כמוהו", ואמנם אם היה נמצא בימיכם עבד "אשר רוח אלקים בו" כמוהו, ודאי היו מחלקים בין עבד פשוט לעבד נפלא, וזה שלא חלקו הוא מפני שלא היה נמצא בימיכם.

נאמר ונעשים – ישר תאמנתה בשם דודו הרה"ק רבי משה מקסמוב זצ"ל (ובע"ז בס' עין יוסף' בשם הראשונים)

ויראו אליו וגר חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה. אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם אנהנו נחיה לאדוני לעבדים. ויאמר גם עתה כדבריהם בן הוא וגר (פס, יג-יד) יש להבין למה צקבו את עונש הגנב למיתה; גם מהו שאמר "כדבריהם בן הוא אשר ימצא אתו יהיה לי עבד", והלא הם אמרו שעונשו במיתה, ועוד דקדוקים ידועים.

אלא, ידוע שעונשו של גנב מכני הבית חמור יותר מסתם גנב – שאין עונשו חמור כל כך, וכמו שאמר שלמה המלך (משלי ג, ד) "לא יבוז לגנב כי יגנוב למלא נפשו כי ירעב", לא כן כשיש לו די ארוחתו אצל אדונו ובכל זאת גנב, הרי זה גנב מרוע לב ואי אפשר להוחר ממונו.

והנה, כשהשדשם שגנבו, אמרו לו: "למה ידבר אדוני כדברים האלה, חלילה לעבדיך מעשות כדבר הזה?" בלשון בתמים, וכי לא יתכן שאחד מעבדיך, משרתי הבית, היה כמולך הזה, הלא אנהנו יש לנו חזקת כשרות שהרי השכנו אצלם גם הכסף, ולמה תחשדנו ולא תחפש אצל עבדיך; והוספו לדון מעצמם על עונש הגנב, ואמרו: "אשר ימצא אתו מעבדיך" – באחד מעבדי הבית, אזי ודאי יגדל עונשו 'ומת', כי אשמתה רבה, וכמו שגם יקרב אמר ללבן (לעיל לא, לב): "עם אשר תמצא את אלוהיך לא יהיה"; "וגם אנהנו" – אם תמצא הגניבה באחד מואתנו, אזי רק "נחיה לאדוני לעבדים" וכמשפט התורה (שמות כב, ב) "ונמכר בנימכתי".

ומעתה יפה השיב להם: "גם עתה כדבריהם בן הוא אשר ימצא אתו" – ברשות אחד מאתכם "יהיה לי עבד ואתם תהיו נקיים".

הג"ר שמעון מפר זצ"ל (מכתב ספר)

יתרון דעת

"מאי חנוכה – דתנו רבנן" (ב)

מדוע נגזר אור החנוכה – ולא נזכר במשנה?

"מניחו על פתח ביתו מבחוץ" (שבת כא): – כי עיקר הארת חנוכה לכל מי שיש בכוחו להמשיך הקדושה מבחוץ, רצ"ל לאותן המעמידים עדיין מבחוץ ואינם משיגים הקדושה, ולהאיר לכל העולמות שיכירו וידעו כי ה' לבדו, הוא המושל בכל אפסי ארץ. **ולכן אפשר מטעם זה לא נזכר מלפני חנוכה במשניות** הגם שיש בהם פלוגתת בית שמאי ובית הלל (גמ', ב) כי המשנה סוד פנימית העולמות, ושם אין צורך כל כך, רק נזכר הפילפול בברייתא, שהוא לשון חיצונית, כמ"ש (שבת קז) "פוק תני לברא", דהיינו לרמוז כי עיקר הבהירות לשלשל הקדושה להאיר מבחוץ.

עבודת ישראל (חנוכה)

ראוי להעיר לב על זה, למה לא נשנית מצות נר חנוכה בשום משנה, סדר הדינים ומצוותיו ופרטיו, כמו שאר החלכות, כי אם בברייתות ובדברי אמוראים, והלא בית שמאי ובית הלל היו זמן רב קודם סדר המשנה... ואם תאמר מפני שהיא מצוה דרבנן, לכך לא נשנית במשנה, והלא נשנו במשניות כמה מצות שהם מדרבנן, כמו תפילה ומגילה ועירובין וכדומה.

אך בהעיר לב ושום שכל י"ל, דהנה ידוע מה"ק אשר פורים וחנוכה הם בסדר ירכין דקשט, היינו פורים הוא בנצח וחנוכה ביה"ק, ונצח והוד הם בבחינת לבד מגופא כנודע. והנה תנ"ך ומשנה הם בבחינת גופי התורה. **ולזה לא נשנו הלכות חנוכה במשנה לאשר הוא בבחי' לבד מגופא, ולכן נשנו דיניה והלכותיה בברייתות**. והכן זה.

אהב ישראל (חנוכה. ע"ש)

הנה העדתי לך שלשה עדים נאמנים אשר הארת אור חנוכה הוא מבחינת אור הגנוז, הלא המה: הרב עיר וקדיש בעל **החוקק** ד"ל אשר דבריו מקובלים מאליהו וזכר לטוב, וכן מדברי הרב הגאון **מנחם מנדל מברסלב** ידוע דבריו נאמרו ברוח הקדש והיה משתמש בספר יצירה, והרב הקדוש אשר היה סמוך לדורותינו מפורסם ברוח קדשו הרב **מח"ס** 'צוק' **מקארי**, על פי דא הוא מצוה שנרמזה בתורה בגניזה, וכן **בזהר הקדוש לא תמצא מדברים מעניני נר חנוכה** (רק פעם אחד (זהר ח"א רלח) – מוזכר שם נר חנוכה דרך העברה בעלמא, וכן בתיקוני זוהר (ט...), והוא מטעם הנ"ל, שהוא מן בחינת אור הגנוז, וקראו לימים האלה חנוכה, שהוא חינוך לגאולה העתידה שיתגלה האור הגנוז, וכל ימי עניני ומורדינו, משנפסקה הגאולה האיר הג"י לו הארת אור הגנוז בתורה ע"י מצות נר חנוכה, וכבר ידעת שהאור הגנוז מביטין בו מסוף העולם ועד סופו, והארת נר חנוכה היא הארה מן האור ההוא במעט קט, ועל ידה אנהנו יכולין להביט בתורה האור גנוז בה, הכן. **והנה לבעבור זה וזהותו שותף ממוכין לגאולה התורנית חכמי הדור לדבר מעניני המצוה הזאת, מה שלא שיעור הראשונים, והוא לא כמסר**.

בני יששכר (פסל מאמר ב' אות כב. וע"ש אות יד)

הנה התמיה מבוארת, למה מצוה זו לא נכתבה בפירוש בנביאים אחרונים, ואם כי פסקה או הגאולה (מגילה יד. ברש"י ד"ה חוץ), ע"פ לגדול חזבת מצוה זו, לא ימצע מה' הטוב להשרות שכיתנו על איהו צדיק הדור מאנשי כנסת הגדולה שהיה אז ולכתוב הנס; ואם לא נאמרה להם בגאולה לעשות המצוה, היאך עלה על דעת הקדושים החכמים ד"ל להוסיף מצוה אחת, וגם כי נעלמה מאד מצוה זו, **אשר אפילו רבינו הקדוש במשנת סתם דבריו, ולא הביא רק פעם אחד בבבא קמא (סב) ובזה"ק בכל מקום וסתרה מאד, ובמעט רק פעם אחד מזהב בזה"ק וזהו (רלח) כמבואר בספר מאמר העתים, ובתיקוני זוה"ק (ה' יג טז) קצת מאד בטעם מצוה זו פעם אחד, ונלאו כל אנשי לב לידע מהות מצוה זו, וכבר האריכו צדיקי הדור האחרונים הרבה בזה.**

ואשר נלע"ד, כי הנה ידוע מאמר חז"ל (נדה סא) מצות בטילות לעתיד לבא, ופירשו הצדיקים, דענין מצות הוא רק עצות, כמו שקראם בזה"ק (יהו"כ) תרי"ג ענין, היינו עצות, היאך נבוא לדביקות הבורא ב"ה וכו'. כי תכלית בריאת כל העולמות היא גנין לעבוד להש"ת וכו'... ולכן נתן הקב"ה תורתו לעמו ישראל תרי"ג עצות, בכדי להיות למסרת מעצת כת המנגדים להקדושה, ולהשרות על כל גיד ואבר קדושה כל אחד לפי יכולתו, בכדי שיוכל לתקן חלק נשמתו עד יתוקן כל העולם ויבולע המות לנצח, וכו', וממילא לא יוצרך עוד להמציא, כי יראה כל אחד מה שצריך לו לעבודה ולדביקות השם. משא"כ עתה, שנסתר כבוד ה', וצריך באמונה לקיים תרי"ג מצות כדי לזכר חומרו ולהשרות שכיתנו יתברך ויתעלה, וכו'... ובאשר החשכו היוונים ימינו של ישראל (כר"ד ב, ד) ורצו לבטל כל התורה, לזה התגבר כח השורש שבעדת ישראל, ובכוחו הגדול אשר הוא חלק ה', סתר ופיר' כל הגדרות המציאות וכל החומרות, עדי דבק בשרש במסירת נפש, בטבע החלק שמשותק השם. ובאשר ראה הדבור ב"ה וב"ש ויתעלה כושר רצון נפש עמו ישראל, לא מנע הטוב להתקשר בחלקו, אור עמו ונחלתו, ואז האיר רבו משרשו, וקראו ונעלה לו אור הנערב והמתוק, והיינו מעצמם להחליק נר ולעורר בחלק השורש, ואין זה בגדר מצוה כלל, והוא עבודתו לעתיד לבא, שנבין מעצמינו האין ובמה נעבוד ה', וכל אחד כפי השגתו יעורר.

המשך בעמוד הבא

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי דוד טעבלי הכהן שיף זי"ע – אבר"ק לונדון

– המשך –

מצודתו פרושה:

הזכרנו את חילופי המכתבים בין רבינו הגר"ט - בעל ה'לשון זחב', עם גאון דורו בעל ה'נועד ביהודה', ואת גודל ההערכה שהגביר ביטא כלפיו בתשובותיו אליו.

מן העניין לציון גם את תשובתו הידועה בעולם ההלכה, מיום ה' שבט תק"ן לפ"ק, שכתב לאחר תקופת גינון, ופותחה בו הלשון: **"אמר אוהב אדוןך אשיג אחלק שלום לכבוד אהובי ידידי וחביבי, הרב הגאון המאור הגדול המפורסם ערוגת הבשם נר ישראל פטיר החזק עמוד הימני כבוד מוה"ר טעבל נר"ו אב"ד דק"ק לונדון"**, ומתנצל לפניו - "על איחור תשובתי, אבל מן השמים עכבני, כי בעי"ה עברו עלי ימים של צער, מתחלה ימי צער ובכי ותפלה ותחנונים, ולבסוף צער ואבל ויגון, כי זוגתי הרבנית הדיקתה נפלה למשכב בחולי כבד, ואנחה שברה כל גופי, ובעו"ה נעללו שערי תפלה ומתה עלי, ושארתי באבל ויגון, ולכן דעתי עכורה ולא נתתי עיני לתשובות ושאלות שבאו עלי במשך זמן הצער, וכעת אמרתי **לא אורח ארעא לעכב התשובה לאדם גדול כמוהו**"... (מהדו"ת, אחי"ע ס"י קלו).

מלבד חילופי התשובות בינו לבין גאון דורו, היה בקשר עמם במלחמתם נגד ה"השכלה" הארורה שפשטה והפיצה את ארסה במדינות פולין ורוסיה בכלל ובערי אשכנז בפרט. בשעתו יצאו גדולי הדור במערכה כבדה נגד המסכיל הידוע לשמצה נ"ה וויז'ל, ובראשם הגאונים הגדולים בעל ה'נועד ביהודה' וחתנו הצדיק רבי יוסף מפוזנא, רבי דוד טעבלי קצינלבוניג אב"ד ליסא, הגר"א מוויילנא, רבי פנחס הלוי הורוויץ בעל ה'הפלאה' - אב"ד פראנקפורט, רבי צבי הירש לעווין אב"ד ברלין, רבי אלעזר פלעקסל בעל 'תשובה מאהבה', ועוד, זכ"י... גם שמו של רבינו, הגי"ר דוד טעבלי הכהן שיף, נמנה עם גדולי ישראל שלחמו מלחמת קודש זו. לא ידוע שהיה על חלקו בה, בפרט שאיתן מושבו היה בלונדון כאשר ציפורני ההשכלה עדיין לא נגעו בה. ברם נשמר מכתב ששיגר אל אחיו הגי"ר מאיר הכהן שיף זצ"ל, מיום כ' אלול תקמ"ב, לאחר שהגרצ"ה ברלין ופרנסי ק"ק ברלין רצו להחרים את וויז'ל ולא עלתה בידם, והגרצ"ה נאלץ לעזוב את ברלין ולנסוף חור אליה, לבקשת ראשי הקהל, ובה סתקל לבית עולמו). במכתבו מתייחס רבינו הגר"ט לכך, ומזכיר שריפת אגרות נה"ו בפקודת הגאון מוויילנא ופערולותיה ה"שקטות" של הנוביץ, ששלח להזהיר את כל גדולי הרבנים מפני אותו האיש, שמתחילה הראה סימני טהרה ולבסוף נחשף טלפיו, וז"ל:

"... מ' עסקי ברלין כבר נודע הכל מנסיעת הרב משמה, ואנכי ופרנסי ק"ק ברלין רצו להחרים את וויז'ל ולא נסיעתו - לפתוח אותו ששה ימים אחר צאתו מן העיר, וכפי הנשמע הלך לוינא, ומשמעות הכתב שפניו מועדות לילך לעי"ה, גם ראיתי העתק מה שכתב הרב (הגי"ר דוד טעבלי) מליסא להרב דק"ק

כמו כן הבינו אז בנס חנוכה אורו הגדול, והשתוקקו לעשות מצוה למטה בזה העולם, לעורר עוצם קדושה עלינו. **אך עדיין סתום מצוה זו ורק כל אחד לפי גודל קדושתו וטהרתו מבין קצת מזה**. ולכן חז"ל תקנו סתמא לעשות מצוה, כפי מה שהבינו אז בשעת הנס, ולא פרשו טעמיה ופערולותיה, רק שכל אחד לפי ערך השגתו וטהרתו. **דברי חיים** (חנוכה, עמ' ק')

איתא (שבת כא:) קבעום בהלל והודאה. הוא בחינת תורה שבעל פה, שהארת נס הזה הוא בפייה של ישראל, דאיתא (יומא כט:). אסתר סוף כל הנסים, והאיכא חנוכה, ניתן לכתוב קאמינא. **לכן נס דחנוכה אינו בתבנה. וגם במשנה אינו מייסד מצות חנוכה, וגם בגמ' אמרו מאי חנוכה דת"ר כ"ו, וגם אמרו חנוכה לא תניא כ"ו** (שבת כב.). הכל לרמוז שהחנוכה לא ניתנה ליכתוב. והוא כמו שכתבו (הושע ה:). **"אכתוב לו רובי תורותי כמו דן נחשבו"** (עי' נחומא תשא לו) ובימי היונים נתפרש התורה יונית (מגילה ט.) ומזה נעשה כמה קלקולים, עד שעשה לנו הקב"ה נסים בימים הללו, **ולכן ראו חכמים שלא לפרש זה הנס**. רק שמו אותו בפייה של ישראל, בחינת תורה שבעל פה כנ"ל. **שפת אמת** (חנוכה, סוף תרמ"ד).

זקני מו"ר (-ה'יחידוש הרי"מ) ז"ל תמה למח לא נזכר במשנה נס דחנוכה והדלקת נרות והלל. יש ליישב לפי מה ששמעתי מפ"ק ז"ל, שנתקשה מה היה כל כך הפלגת הנס שנתברך השמן, הלא מצינו שאמר רבי חנינא בן דוסא (תענית כה:). מי

אמסטרדם (-הגי"ר שאול זצ"ל בעל 'בנין אריאל', אחיו של הגרצ"ה ברלין), וגם העתק מדרשה אחת שדרש הרב דק' ליסא בנדון זה לארר ולקלל את ר"ה וויז'ל ולבוזות אגרותו שהדפיס, והדרשה הוא לשון צח מאוד וממולא בדברי יראה וחכמה שלא לפגוע ח"ו בכבוד הקיסר ירום הודו, ולפי משמעות הכתב והדרשה מהרב דק"ק ליסא כן עשו בפוזנא ובוויילנא ע"פ ציוות החסיד המפורסם מהו' אלי (הגר"א זצ"ל), שרפו ברחוב העיר אגרת של ר"ה וויז'ל. וגם נאמר שם (-בהעתק המכתב הנ"ל) **שהרב דק"ק פראג (הנוביץ) בתחילה דרש על זה פראג, אמנם כעת הוא מוכרח לשותק בפומבי, ועושה מעשיו בחשאי להרעיש שארי רבני הקהלות המפורסמות**, ואחר הדברים האלה מובן מעצמו שהרב דק"ק ברלין לא היה יכול לעמוד במקומו והוכרח לצאת משמה...".

ככלל, נראה כי למרות רוב השנים שעשה בלונדון, היה לבו נתון גם אל ארץ אבותיו ואל עיר מולדתו, פראנקפורט-דמיין, והיה ער לכל המתרחש בה, כפי שנראה מאותו מכתב אל אחיו, שכותב בו הדברים: **"מה שכתבת שנשתנה אופי, מה שהקלה בתורה ויראה וכו', צר לי על המקום וקברות אבותי**, ולנ"ד מה שכתבת שכמה ב"ב ממאסים לפי שעה בדירת הקהילה, וקובעים יתרם במקומות הסמוכים, יכול להיות שגם אנכי הייתי כאחד מהם אם היה כעת מושב שם, אמנם גזירה עבידא דבטלה ובשביל כך מוטל עלי להשגיח שלא יהיה הפסק לדורות חזקת הקהילה..."

"לשון זחב"

בערב ימיו, כאשר ישב על גפי מרומים, הנחיק את עדתו והשפיע עליה מאור תורתו וזיו חכמתו, "ידוד כאשר בא בימים הסתכל ביום המיתה ואמר: 'יגורוה באהלך עולמים' ע"י יבמות וז"ו, ויקרא לבנו המנוח השלם כמוהו"ר שם זצ"ל, ויאמר לו: בני, אנכי הולך בדרך כל הארץ, וחשבת דרכי וראיתי מה יתרון לבעל הלשון בכל עמלי שעמלתי בהאי עלמא, כי אם דבר שנחית בו הנשמה..."

כך תמארה הגי"ר גבריאל הכהן אדלר זצ"ל אב"ד מירניגן, נכד אחותו, בהקדמה לספר 'לשון זחב', אותו הוציא לאור עולם לראשונה בשנת תקפ"ב, וממשיך לספר על לגוילי סבתו של הספר, שתחילה ביקש רבינו הגר"ט מבנו רבי משה - "ישלח לחימי על פני מים לאחי נעים **הרב הגדול הגאון מהו"ר מאיר שיף כ"ץ ראב"ד בק"ק פ"מפורט**, אולי אח פדה יפדה איש כמוני וישקיע על כתיבת ידי לחזור עליהם... ואם הזמן יגדל בו וחלף עם אניות אבה, נשר יטוש עלי אוכל, לך אל הר המור, הוא יתור לא אחורני הצנעה בלבבי הרב מהו"ר מרדכי אדלר כ"ץ...". כך נתגלגל ונמשך הענין, ו"יתולדות במקום אב קא"י, והוא, בנו הגי"ר גבריאל, זכר בכך.

זכר לדבר אכן יש בהקדמת הגר"ט בהקדמה לספרו "דרך אני בלכ ים" בהביאו "מה שגלה בכרתינו בהאי ענייני מימי נעורי, ומה שראיתי בכתבי קודש ממר אחי הגדול בחכמה ובשנים מורי ורבי **הרב מהו"ר טעבלי זצלה"ה**, אשר היה מימי קדם חד מדיינא קהילה פה ק"ק פראנקפורט דמיין עי"ה, ולאחר כך נתקבל והולכנו כתר הרבנות גם יותר מחמש

המשך	יתרון דעות
------	------------

שאמר לשמן וידליק, יאמר לחומץ וידליק, ודלק החומץ. ותיריך, מפני ששמן דמנורה הוצרך להיות משל ציבור הוצרך להיות לכל אחד מישראל חלק שמה כמו הגדול שבכל ישראל. זה היה רב חסד שיהיה כל הכלל ראויים להנס, עכ"ל.

ויש לומר, שידעו כל הכלל מזה, אף שהיו אז במצב שפל מאוד, ובראותם החיבה יתירה משמים שהיו כולם כדאים לנס, קבעו הכלל ישראל מעצמם ומדעתם ועשאוהו יו"ט בהדלקה והלל והודאה. **לכן לא רצה רבינו הקדוש לשנות החלכה במשנה שיהיה כמו כל דברי חז"ל, שחז"ל הרגישו קודם וחזרו לישראל מה לעשות**. ולכן קורין בפרשת נשיאים שהיה ג"כ כן, כדאיתא במדרש שסבר מרע"ה שמוא נסתלק רודה"ק ממנו להנשיאים, ענהו השי"ת: אם הייתי מצוה שיביאו חינוך הייתי מצוה על ידך, אכן הם חידשו מידעתם וכיוונו להאמת וכו'. ודרשו ע"ז (שהש"ר ו טו) "יפה את רעיתי כתרצה" - כד את בעיא לית את צריך למילף, שהיו לבם וכליותם מיעצב לחנך את המשכן, וכן היה בחנוכה, שלא הוצרכו למילף מהת"ח שבודרו, רק בני נביאים הם והרגישו שצריך כל אחד ואחד לעשות זכר לנס נפלא כזה. **שפת צדיק** (חנוכה, אות ה)

... ועפ"י דברינו אלה נובל ג"כ לומר מפני מה לא נזכר דיני חנוכה במשנה רק בדרך רמז (כ"ק סב:) ר' יהודה אומר בנר חנוכה פטור. יען כי **משנה** הוא אותיות **נשמה** בחי' פנימיות, והמה פגמו אז גם בבחי' פנימיות נפשם וכו', רק

ועשרים שנה בק"ק לונדון יע"ה מקום גדולי תרומת מבי אביו זקנו מהור"ר אברלי לונדון זצ"ל אבי אמנו..."

הספר 'לשון זחב' כולל חידושים וביאורים על הש"ס, שאלות ותשובות בהלכה, דרשות וביאורים על התורה⁵, אך ככל הנראה אין זה אלא אפס מעט ממה ששלח בכתובים, וכפי שיעידון דבריו באגרת מאלפת לאחיו הגי"ר מאיר, מיום כ"ו סיון תקמ"ו לפ"ק, בהם אתה מוצא רוב ענותותו וגודל אהבתו את האמת שהיתה נר לרגליו, והרי לשון הזהב:

"יומה שששאלתני על דבר זה, לא פורש העלות בדפוס בעו"ה חידושים שהעליתי בעו"ה, וזאת תשובתי: מה שהוא באריכות דרך לפלפל, אפילו אם שייך לדברי רמב"ם או זולתו ראשונים, אם אינו בקיצור, אין דעתי נוטה להעלות בדפוס, ואפילו מה שהוא דרך פשט בפניית, אם אינו נפק"מ לדינא, גם זה אינו נוה לי, כי השם נתן לכל אחד ואחד חלקו להבין. ומה שכתבת שיבוא מי שאינו הגון ויתלשש בזה, מה בכך - כלפי שמיא גלי, ואם לשום שם ושארית לאחר מאה שנים, מי יעיין בדברים ארוכים; וגם אין אדם רואה חובה לעצמו, ולדעתי ראוי ונכון מי שירצה שמועותיו, קודם שנתנו לדפוס יבחר שנים או שלשה לומדים מופלגים, והוא בעצמו יסלק עצמו מזה, רק שהמה יעיינו בחידושים, ועל פי שנים או שלשה הנ"ל יקום מה שרצה בעניינה לדפוס, והשאר לא יאמר בדפוס. ועי"פ אופן זה רחוק שיוכח לשם על ידי כך, כי בוודאי לא יאמר רק עלה אחד בלבד אחד. **אמנם מי שנותן לשמים ולא לכבוד המדומה לית לו שם בגדולים לא איכפת ליה אם יאמרו הרבה או מעט שמועות מפיו, טוב מעט כיוונה. בוודאי אני נוהר אפילו דבר קטן אני כותב על הספר, הן מה שנוגע לדינא בקיצור לאמתה של תורה בעוה"ש, הן לפלפל קצר או ארוך בפניית, כי מזוהר על זה בספר חרדים, **ולאחר שנכתב בספר אני יוצא לפני ה', ומה שירצה ה' ב"ה וברוך שמו הגדול שיהא לי זכות מזה**, אמנם להדפיס צריך לדעתי עכ"פ כ"ל שאחרים לומדים חשויים יבחרו מקודם, ובוודאי זהו הוצאה מרובה, שרוב פעמים לא ימצאו לומדים שעשו זה כי אם בשכר, אף גם כנ"ל אינו מניע זה לכבוד המדומה, לפי שיבחרו אוכל מעט כנ"ל, **ומי שחננו ה' בתורה וגדולה יוצא אחריו לעשות כזה מחידושים, כשיגיע לימים שקטן וגדול שם הוא, הוא טוב בעיני אלקים ואדם, כי אז לא הכבוד המדומה בטל**... זהו דעתי בקצרה, ואידך פריא זיל גמור".**

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- וויז'ל היה חברו של ה"משכיל" מ. מנדלסון שר"י זאף ערך לו את הביעור לספר ויקרא. ראה מאמריו המקיפים של הרב ישראל נתן העשל ועל מעליו ועל המערכה שערך נגדו גדולי ישראל, בקובץ המהולל בתחבולות 'בית אהרן וישראל' דחסידי קארלין סטאלין, גליונות מג - מז, תשנ"ג.
- הגי"ר מאיר המ' היה קשור בעבודות אהבה עם אחיו הגדול, רבינו הגר"ט, וכפי שהדברים באו לידי ביטוי בחילופי המכתבים הרבים שהיה ביניהם בהלכה ובעניינים העומדים על הפרק (ראה 'לשון זחב', שו"ת, סי' ה-ח, ועוד).
- אגרת הגר"ט מליסא לק"ק ברלין, וכן אגרת ראשי הקהל בדברין אל הגרצ"ה - ותשובתו אליהם נדפסו בקובץ הנפלא 'צפונות' גל' יח, תשנ"ג.
- במבוא ל'לשון זחב' (לונדון תשנ"ז), מעיר הכותב שלא ידוע על מה נסוב חנן הדברים, ומיין אך זאת שבשנ"ז, תקמ"ב, עוב - תלמידו של רבינו הגר"ט - "הגה"ק רבי נתן אדלר את 1997, וחזר אליה בשנת תקמ"ו.
- נדפס, כמכר, במהדורא חדשה, מושלמת ומפוארת עם הסופות רבות.

כי מטבע הקדושה אף אם היא מוכרחת להתרחק מן האדם נשאר רשימו דקדושה בקרבו, ולזאת נזכר במשנה ג"כ בדרך רשום ורמו. **ישמח ישראל** (חנוכה, סוף אות א)

נ"ל לאמר וללמד זכות על החשמונאים שנטלו כתר מלכות, וכבר צווח הרמב"ן על זה, ונ"ל בס"ה, דהם ראו שצורך לעשות דברים וסייגים, ולזה צריך עז ותעצומות כדי להכניע הודים, וכדפיסו ה'זחם סופר' ז"ל: **"ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכליך וטיהרו את מקדשיך"** - קאי על ישראל; "ההדליקו נרות בחצרות קדשיך" - שעשו דברים וסייגים, ולא היה אפשר זה אלא במי שיש לו כח ותעצומות להעמיד דבריו ע"כ ראו לעשות כן.

והנה במנ"ע (י) כתב דלא אשכחן מצות נר חנוכה במשנה משום דרבינו הק' מוה"ר דוד קאחי, והחשמונאים נטלו מלוכה מורע בית דוד. והנה גם בפיט (-בקרויז) של פורים היה ברכת "את צמח דוד" - מיין כאן פיוט, משום ששאלו לא היה ממלכות בית דוד (עי' 'אמרי פנחס', פורים אות קט; 'זרע קודש', פורים ד"ה במדרש - בשם הרבי מלובלין ז"ע).

ולפי זה כיון דאמר ר"ל (ברכות כ:) תפלות אבות תקנום, ומוסף ראש חודש - דוד המלך ע"ה, דמלכות בית דוד נמשל לירח (עי' ר"ה כה) הוה אמנא דאין ראוי להוכיח נס של חנוכה במוסף ר"ח. אבל באמת עפ"י הנ"ל יוצרך שפיר, דכוונתם היה לשם שמים, כי שראו לעשות זה למגדר מילתא והקים דות על תילה בירך שעשה אליהו שהקריב בשעת איסור הבמות עת לעשות לה' הפרו תורתך וכו'.

שירת הבתים (חנוכה, עמ' רג)

דבר בעתו

בענין הדלקת נרות דוחה את הטומאה – ולמה הוצרכו לנס מן השמן?
מאי חנוכה וכו' שכשנכנסו זווניו להחליל מנאו כל השמנים שבהיכל, וכשגזברו מלכות בית חשמונאי ונצחום, ברוך ולא מצאו אלא מן אחד של שמן וכו', ולא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים (שבת כא.). ידועה קושיות המפרשים, הלא הדין הוא שהדלקת נרות דוחה טומאה, כמ"ש בתורת הכהנים (פר' אהר, יג) שבכמצות נרות כתיב: "תמיד", ודרשינן: "תמיד" – אף בשבת, "תמיד" – אף בטומאה" (וכן נפסק ברמב"ם פ"ג מהל' תמידין ומוספין ה"י), ולמה אם כן היה צורך לנס, הלא היו יכולים להדליק בטומאה.

קושיא זו נזכרת לראשונה ב**חי' הרא"ם** (על הסמ"ג, הל' חנוכה, בזה"ל: "ואע"ג שהדלקת הנרות דוחה את הטומאה... הני מילי בהדלקה, דכתיב בה 'להעלות נר תמיד', ולמדו מכאן שההדלקה דוחה את השבת ואת הטומאה, אבל שמן שהוא ממכשירי ההדלקה לא, שהרי גבי מילה [ושג"כ דוחה את השבת]... לא אמרו אלא במילה עצמה, אבל בסבין שהוא ממכשירי מילה אין להעביר אפי' מחצר לחצר", ודבריו צריכים ביאור, למען נחשב השמן כמכשירי מצוה. **החבבון שור** (שבת שם) הבין כוונתו, שהשמן נחשב כמכשיר לגבי עצם ההדלקה – שהיא המצוה עצמה, ולכן, הגם שהדלקה דוחה את הטומאה, אין הדבר אמור רק בעצם ההדלקה, ובגון שהבהן המדליק הוא טמא, אבל, כשהשמן טמא, שאינו אלא כמכשירי הדלקה, אין ההדלקה דוחה את הטומאה, והרבה לתמוה על דבריו: "לא ידעתי מנליה הא, דסתמא אמרינן דכל טומאת מת בציבור רחמנא שריא... ובקרבנות פשוט שאפילו הקרבן נטמא קרב בטומאה", וכן הקשה, דא"כ כשהבהן עצמו טמא יש לו להדליק ע"י דבר שאין מקבל טומאה, כדי שלא יטמא השמן בהדלקתו, ובגון דא הו"ל להרמב"ם (שם) לפרש.

עוד הקשה **החכם צבי** (סי' פא) מהא דרשינו (מנחות עב.): "היה עומד ומקריב מנחה ונטמאת בידו כו' ואומרים לו הוה פקח ושתוק". ושינוי בפסחים (עו). 'דברים' באים בטומאה, העומד ושותי הלחם' וכו', הרי שהמנחה ונסכים באין וקריבין ודוחים, ואם הם טמאים והכהנים וכלי שרת הכל טמא אפי' שרי, והרי שהיו כל ישראל והכהנים שהורים וכלי שרת לבדן טמאים, והרי אין לך מכשירים יותר מהן, ואפילו הכי יעשה בטומאה", שמכל אלו מובאר שגם כשהקרבן טמא, מקריבים אותו בציבור, ולא מסתבר שהשמן – כלפי מצות הדלקה – יהא דינו חמור מן הקרבן עצמו לענין מצות הקרבה. ויש שתיצו שרק לענין הדלקת נרות נאמר כלל זה, שבשמן טמא אין איסור הטומאה נדחית, ולא כלפי שאר קרבנות, כי לענין הדלקת נרות ילפינן שדוחה טומאה מן הכתוב: "להעלות נר תמיד", ואין בכך לימוד אלא על גוף ההדלקה, ולא על דה השמן (עי' ליקוטי הערות על שו"ת חב"צ אות ג' והוצאת מכון ידובב משי"רם, י-ט תשנ"ח) בשם ספר משא לוי).

ואמנם, **הב"ח** (סי' תרע ט"ב), **הפרי חדש** (שם סי' א) ו**החכם צבי** (שם) הבינו כוונה אחרת בדבריו, שבעשיית השמן בטומאה יש איסור, ולעשיית השמן שפיר נחשבת כמכשירי ההדלקה, והרי מכשירי מצוה אינם דוחים לא את השבת ולא את הטומאה, ולכן הוצרכו לנס מן השמן, ועל כך כתב הח"כ: "ודבריו תמוהין מאוד, מה שייך דחייה לענין עשיית השמן בטומאה, וכי אסור לאדם לעשות שמן בטומאה לצורך המקדש, ומאי שייכיה דשבת לבאן, ששם הוא דוחה ומחלל שבת באיסור תורה או דרבנן, וזה אסור כיון שאפשר לעשותו מנ"ש, אבל בטומאה כיון שהותרה בציבור מה איסור יש בעשיית השמן בטומאה". אכן, החב"צ הראה פנים לדברי הרא"ם, שיתכן שיש איסור בהבאת שמן טמא לעזרה, כי יש בכך איסור ברת (עי' עירובין קד). ואיסור הכנסת שמן טמא היה להם לזרחת בכדי לקיים מצות הדלקה, ואיסור זה אינו נדחה מאחר שההכנסה אינה אלא מכשירי מצוה. וגם על כך תמה: "וכי תימא ההבאה לביהמ"ק אסורה, האמר שמואל בשלחיו עירובין 'המכניס שרץ למקדש פטור כיון שאין לו טהרה במקדש' א"כ כ"ש בשמן כיון שאין לו טהרה במקדש דפטור המכניס" (עי' בספר תורה גומא לבעל הפמ"ג פר' מקץ שהחזיק בדברי החב"צ ונשא ונתן בדבריו). הערה נוספת העירו בזה, כי אם אמנם נבין את דברי הרא"ם שיש איסור בעשיית שמן טומאה, עדיין אינו ברור מדוע לא השתמשו בשמן שהיה להם שנטמא על ידי הזווני (ראה מכתבי תורה לבעל המאמר אבות מגור ד"ע, מכתב ט).

ובשו"ת **מהר"א** להג"ר יצחק אהרן איטיגאנא ז"ל אב"ד לבוב (חי'ב, דרשות בסוה"ס, דרשה אחרונה) ביאר את דברי הרא"ם באופן מפורש, כי אם אמנם בשעת ההדלקה עצמה שפיר נדחית הטומאה בגלל מצות ההדלקה, אכן, הנרות היו נשארים דלוקים במנורה במשך כל הלילה, ומה שממן טמא נשאר דלוק יש איסור – במה משתמשים במנורה בשמן טמא, ואיסור זה אינו נדחה ממהות ההדלקה, כי רק בשעת ההדלקה מקיימים את המצוה, כי בהדלקת המנורה במקדש, קי"ל (שבת כב:) שהדלקה עושה מצוה, והמשך ההדלקה אינו מן המצוה, ונמצא ששוב דולק באיסור, ועל כן לא היו יכולים להדליק בשמן טמא.

והנה מלבד שקשה להעמיס דברים אלו בדברי הרא"ם, שהרי כתב נימוק אחר מדוע אין מדליקים בשמן טמא, משום שממן אינו אלא מכשירי המצוה, יש להביא עוד, מש"כ **המקור חיים** (סי' תרע על ה"ט קס"א) "דמצוה להדליק דחנוכה אינו דומה למצות הדלקה דמנורה, דבגן חנוכה אין המצוה רק תחילת ההדלקה שידליק שיעור כזה... ומש"ה צריך לבחילה ליתן כשיעור (עי' סי' תרע ט"ב), ומש"ה במנורה – המצוה והחזיון הוא שהיה דולק כל שיעור הזה, דהא בכתה זקוק לכל, ומש"ה סגי אפילו כשנותן לבחילה פחות מכשיעור, רק שיראה להוסיף בכל פעם, עד שידלק כל השיעור (עי' מנחות פח), ולפ"ז אין מקום לסברתו, כי למעלה לא ידחה את הטומאה, הרי גם המשך ההדלקה הוא מן המצוה.

על אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות לימי החנוכה / הדלקת נרות, אמירת הלל (ב)
א. מי שאין לו מספיק שמן לכל הנרות, האם מותר להדליק חלק נרות משמן וחלק מנרות שעווה וכדו'? יש סוברים שלא ידליק, כן, נאמרו ששני אנשים הדליקום (שו"ת שע"א סי' לט, מובא בבאביא סי' תרעג). ברם לרוב האחרונים אין כאן בית מיתוש כלל, והכי נקטינן (עי' בריי"ט סי' תרעג סק"ב; שו"ת מעי חנוכה סק"ח).

ב. במקום שהרוב אין נוהגין להקפיד במוצ"ש על זמן דר"ת, יכול מי שמקפיד לנהוג כדעת ר"ת להדליק נרות חנוכה בזמן ר"ת, ואין בזה משום לא תתגודדו (עי' שו"ת שלמות חיים סי' תתפא, ונראה להסביר, דכיון דאפשר לאחר ההדלקה, כשאני יכול להדליק בזמן מאוחר סיבה שהיא, שוב אין נזכרת הדלקתו כמי שרצה לנהוג דלא כהרוב).

ג. יזהר לומר את ההלל בציבור ובהודאה מקרב הלב, מאחר שעיקר חנוכה נקבע להודות סי' תרפ"כ דמי שיש לו אפשרות להדליק נרות או להתפלל בציבור בהלל והודאה, התפילה בהלל והודאה עדיפה, וכן האריך להוכיח בספרו חכמת שלמה עת"ת [דרוש לחנוכה, תרי"ט], וכ"ה בשו"ת שאילת יעקב סי' קבא סק"ב. ועי' בהלכות שלמה ח"ל תפילה ע"ר ד"ס"ל דפרסומי ניסא דנר חנוכה עדיף, ועיי"ש בחערות. עכ"פ. רואין החשיבות שצריך להדר ולומר הלל בציבור ברב עם).

ד. הגיע לביה"כ סמוך לאמירת הלל – ואח"כ לא יוכל לומר הלל בציבור – יאמר תחלה הלל עם הציבור, ואח"כ יתפלל, והוא שלא יעבור זמן קרי"ש ותפלה (עי' מ"ב סי' תפח סק"י וסי' תכב סי' טו).

ה. מי שהוא באמצע פסוקי דמזרה והציבור אומרים הלל ואח"כ לא יהיה לו מניין להלל, אזי בראש חודש [שאין מומרים בו את ההלל] צריך להפסיק ולקרוא הלל עם הציבור, ואין זה הפסק, דלא גרע ממומרים שמוסיפין בשבת, ברם לא יבדל על הלל לא בתחלה ולא בסוף ויוצא במה שכבר בירך "בירך שאמרו" בתחלה וברכת "ושתבח" בסוף (עי' מ"א סי' תכ סק"י). אבל בימים שגומרים בהם את ההלל – דאז חייב בברכה לכיו"ע – לא יאמר הלל בפסוקי דמזרה, כדי שיהיה יסודי הברכות (מ"א שם). ועי' מ"ב סי' תכב סי' טו, ובענין ש"ס תפח סק"ד דפסוקי דמזרה – שאם הוא עומד בין ישתבח ליוצר יפסיק, כדי שאימרו הלל בציבור, אם אח"כ לא יודמן לו צבור שאימרו הלל.

ו. מותר לומר הלל בעל פה [ואין בזה משום דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בע"פ] – ומכל מקום לא יאמר אלא אם רגיל היטב ביו, כדי שלא יבוא לטעות בו, כי בקל אפשר לטעות באמירת "לא לנו" [כשאומר: "אזנים ולא ישמעוני" להא דכתוב בקאפטייל קליה "אזנים להם ולא יאזינו"] ואז לא יצא ידי חובתו הלל וברכתו לבטלה ח"ו [בא"ה או"ח רס"י מט].

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

על מידע

חנוכה – בפרשת מקץ:

"טעם לקביעת ימי חנוכה בסדר מקץ דייקא, לפי שאמרו דורשי רשומות במה שאמר יוסף (בראשית מא, לו) ו'חמשת את ארץ מצרים' היתה הכוונה על ג' מצות אלו שבשקט היונים לבטל מישראל, והם: חדש שבת מילה – ראשי תיבות: חמש.

וכתב הרב הגדול מו' חיד"א זללה"ה בספרו 'ראש דוד' הטעם שרצו היונים דוקא לבטל ג' מצות אלו, דהנה על ידי מצות מילה נעשה איש הישראלי מרכבה לשכינה; שבת – מבואר בתקונים (כב): 'לעשות את השבת לדורות' (שמות לא, טו) – לדורות, בכיולו השכינה קובעת דירה ביניהם; קידוש החדש – אלמלא לא זכו ישראל להקביל על אביהם שבשמים אלא פעם בחודש יום (מנחות נח), וגם אמור רז"ל (ב"ר ב, יד) דמלאכי השרת שואלין להקב"ה אימתי קביעות החדש, והוא ית"ש אומר להם: אני ואתם נלך ונשאל לבית דין של מטה. היה דבא השי"ת לישראל על ידי קידוש החדש. והנך רואה אשר ג' מצות הללו המה בסגולה לקבוע השראת השכינה. והנה יוסף הוא היה הראשון לגלות וידע אשר יצטרך כל ישראל לבא אחריו לשם ולהשתעבד במצרים, ורצה לקבוע שם השראת השכינה שתהיה עמם כל ימי גלותם, הנה נזודר הוא בדבריו לקבוע ה' מצות הג'... והוא שרמו בתיבת 'חמ"ש' את ארץ מצרים: נ"ל וכו', ע"ד. וממילא רוחא לן שמענתא לבעבור זה, מה נכבד הדבר קביעות ימי חנוכה בסדר מקץ דייקא, דמבואר בה השתדלות יוסף להשראת השכינה על ידי ג' מצות חדש שבת מילה – ראשי תיבות: 'חמ"ש'".
בני יששכר (כסלו, מאמר יג אות ב)

זאת חנוכה – מקור למנהג איסור עשיית מלאכה:

איתא במהר"ל (הל' חנוכה, יא. מהר"י-ס): קבלה בידנו שאין לאדם לעשות מלאכה בשעה שנרות דולקים בחנוכה. ויש אומרים גם כיום הראשון וביום האחרון מנהג וכוונתו נוחו נפש לאסור מלאכה, עכ"ל (איתא באבן עזר).

ויש להבין מה נשתנה יום ח' דחנוכה משאר הימים לענין איסור עשיית מלאכה, דבשלמא יום א' – משום שאז חנו מהמלחמה, אבל מה מעלייתא של יום ח'. ואפשר לומר הטעם, דבימים ההם, בשעת הנס, נתחייבו ישראל להביא קרבנות תורה על הנסים ועל הנפלאות ששעה עמם השי"ת, אך לא יכלו להקריב קרבנות עד יום ח', שהרי כולם היו טמאי מתים, ועוד, משום דאיתא דחנוכה המזבח היתה כיום ח', שאז נגמר המזבח, ולא היה אפשר כלל להקריב קודם לכן.

והנה, מבואר בתוס' (פסחים ג.) שהיום בו מקריבין קרבן נקרא יום טוב של המקריב ואסור בו בעשיית מלאכה. נמצא שכיום ח' דחנוכה באותה שנה, שבת היה הנס, הו"ל כל ישראל אסורים במלאכה, משום שהיה הקריבו לן שמענתא לבעבור זה, ולכך זה נהגים שלא לעשות מלאכה כיום ח'. והנה גם הטעם למנהג [שיסודו מהרה"ק רבי אורי מסטרעליקס זצ"ל] שמוסיפים לומר "מומור לתורה" בליל "זאת חנוכה".

כ"ס מן אדמו"ר מהר"ד מבעלזא זצ"ל

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגלילין לזיכוי רבבותינו מאחב"י

הרב ר' משה אשר זעליג רייזנר הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו שלמה נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש ביהמ"ד ז"כרון בנימין	הרה"ח ר' מאיר פנחסעל הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו ישראל גנ' נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בבית החסידים דגור	הרה"ח ר' מיכאל הכהן סעלעצקי הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו ישראל גנ' נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה והקידוש בבית החסידים דגור	הרה"ג רבי חיים ירחמאל ב"ר דוד יהודה ע"ה גאב"ד ק"ק אגודת ישראל ווינא יצ"ו נלב"ע ה' טבת תשנ"ב לפ"ק – ת.ג.צ.ג.ח. הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' אברהם שלמה גרינפעלד הי"ו	הרה"ח ר' יעקב יצחק מאנדעלאוויטש הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו תח"י עב"ג הבה"ח כמו לוי יצחק לאנגסאם נ"י בן מחו' הרה"ח ר' אלימלך לאנגסאם הי"ו – ב.ג.	הרה"ח ר' יהודה מרדכי גראסס הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמו טובי' נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא והקידוש באולם "בנות ירושלים" – הזמנות פרטיות כלל לא נשלחו –	מרת פייגא פעסיל ב"ר שמעון ע"ה א"ה הגה"ח רבי אשר ישעי' נוסבום זצ"ל נלב"ע ל' כסלו תשמ"א לפ"ק ת.ג.צ.ג.ח.
---	--	---	---	--	--	--

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת ויגש

ו' טבת תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גיליון תק"ג

הדלקת מנצח	17:50	16:33
אנטווערפן	17:24	15:53
לונדון	17:23	15:51
מאנטשעסטר	18:08	16:33
ציריך	17:33	15:58
ווינ	18:00	16:26
אמסטרדם	18:26	16:52
פאריז	17:56	16:21
פראנקפורט		

תורת של ראשונים

כי פי המדבר אליכם – ולכן אין ראוי שיחלל את עצמו

מתרי ועלו אל אבי ואמרתם אליו כה אמר וגו' (מכ, ט). "הנראה ע"ד הפשט, כי לפי שיוסף אמר להם שינידו לאביו איך הוא מושל בכל ארץ מצרים, וידוע כי אין ראוי לשום אדם לשבח עצמו והוא גנות גדולה, כאמרו (משלי כו, ב): 'הללך זר ולא פיד', לכן אמר להם יוסף (פסוק יב): 'זהנה עיניכם רואות כי פי המדבר אליכם' ואין ראוי לי לשבח מאמרי, ולכן לא אמרתי לכם אלא ראשי דברים מכבדי, אבל אתם תוכלו להגיד את הגדולות והנוראות שראיתם מכבדי.

ולכן יוסף לא אמר להם אלא דברים כוללים מכבדי: 'זושימני לאב לפרעה ולדון לכל ביתו' (פסוק ח), אבל בפרטי הפרטים לא אמר להם, לפי שאין ראוי לשבח עצמו בפיו. וזהו: 'זהנה עיניכם רואות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם', ולכן אין ראוי להאריך בעניני כבדי, אבל אתם 'זהנתם לאבי את כל כבדי במצרים ואת כל אשר ראיתם' (פסוק יז) – בעיניכם, מפרטי פרטי כבודי".

צנור המור (עקש"ש בהמשך שמארך לבאר הסיבה והתועלת הרוחנית שרצה במפורסם הדברים)

"יעקב" בירידה למצרים – ו"ישראל" בגאולה

ויאמר ישראל רב עזר יוסף בני חי וגו' (מכ, כח). עד שלא באה אליו רוח נבואה, הוזכרו הכתוב בשם **יעקב**, כדכתיב (בפסוק הקודם): 'ותחי רוח יעקב', ומשבאה אליו הרוח הוזכרו בשם **ישראל**: 'ויאמר ישראל' וכדכתיב (בפסוקים שאח"כ): 'ויסע ישראל וגו' ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה'.

ומה שנאמר 'ויאמר אלקים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב' – שהקב"ה קראו יעקב, והלא הוא עצמו יתברך קרא שמו **ישראל** (לעיל לה, יז). אלא "מכיון שנסיעתו למצרים היתה להיות גולה שם, לא הוזכרו בשם השררה, רק בשם השפלות". ואחר שהקב"ה קראו בשם **יעקב**, יזכרנו הכתוב אחר כך גם כן בשם הזה, כדכתיב (מכ, ח): 'ויקם **יעקב** מבאר שבע וישאו בני **ישראל** את **יעקב** אביהם'. ומה שהזכיר בפסוק זה את שני השמות, "כי רצה להזכיר בירידה זו שני שמותיו, ישראל ויעקב, להורות שאף על פי שהוא עתה **יעקב** בירידה, עתידים הבנים להגאל ולצאת ביד רמה ולחזור לשררתם ולגדולה ממנה, ומה הוצרך להזכיר בני **ישראל**, כי יכול היה הכתוב לומר 'וישאו בני **יעקב** את אביהם', וזהו שכתוב (שם להלן פסוק ח): 'ואלה שמות בני **ישראל** הבאים מצרימה **יעקב** ובניו, כי הבאים מצרימה הם יעקב ובניו, והם עתידים להיקרא בני ישראל ולהיפקד במספר שמות'.

רבינו בחיי

למה שאלו פרעה "כמה ימי שני חייו"?

ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חייו (מכ, מ). "שאלו על כך, מפני שפרעה בכחורו היה מתגדל בבית אבימלך, כדרך המלכים לשלוח בניהם אלו לאלו, ליגדל בדרך ארץ ומוסר וחכמה, ושם ראה את יצחק, וסבר שזהו, ותמה עליו שעדיין הוא חי, ושאלו 'כמה ימי שני חייו' (מדר"ה משה).

דבר אחר, שיעקב ביקש רשות לחזור לארץ ישראל אחר שיכלו שני ירכי, ואמר לו: וכן אתה סבור להיות עוד כל כך, כמה ימי שני חייו? והשיבו: 'לא השיגו את ימי שני שני חיי אבותי' וגו' (ר"י חסיד").

מנחם רוא

"נראה לי, כי יעקב אבינו זרקב בו שיבה, והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנותו כי אין רוב אנשי זמנו מאריכים ימים כל כך, שכבר קצרו שנותם, ולכן שאל לו: 'כמה ימי שני חייו', כי לא ראיתי כמותו זקן בכל מלכותי, אז ענה יעקב כי ימיו שלשים ומאת שנה, ואל יתמה בהם, כי מעט הם כנגד שנות אבותיו שחיו יותר, אבל מפני היותם רעים בעמל ואנחה זרקב בו שיבה ונראה זקן מאד".

רמב"ן

לקח טוב

"וירא את העגלות" – גלגל החזור

נמצינו שהשפעה ההדדית עליה דברנו, זורעת סכנה בדרכו של אדם, הן במצב של ירידה והן במצב של עלייה. בירידה תגרום התדרדרות נוספת, ובעלייה תרומם אותו עד כדי חוסר זהירות ונפילה שלאחריה.

מה יעשה האדם להישמר מסכנות אלו. ישים את תורת ה"גלגל החזור" נגד עיניו. סיבובו של הגלגל מלמד את האדם דעת, להבין ולהשכיל שהתחתון עולה והעליון יורד. בהתבוננו על הגלגל יזכר לדעת שהוא הדבר במצבים שבהם נמצא האדם. טעות גדולה וטפשית היא, אם יחשוב האדם שהמצב הנוכחי בו הוא נמצא, הינו מוחלט לאורך ימים. ירידה יכולה להשתנות לעלייה, וכן להיפך.

אותיות מחכימות

ויכל את העגלות אשר עלה יוסף לקחת אותם... ונראה דבכל ענין העגלות רמז יש בדבר, כי אופני העגלה הסובבים (שע"ס ז' נקרא עגלה, ע"ס האופנים הסובבים) בעיגול מורים קצה שלמעלה בתכלית כנגד יורד למטה, וזה שבתכלית היקודה למטה משם מתחיל לעלות למעלה. והוא רמז נלמד שאפילו במצב שבתכלית היקודה אל יתאש, אחרכס, יתן אל לבו אולי זוהי העת האחרונה של היקודה, ומעשה מתחיל העליה, וכן כסודא בתכלית העליה יתן אל לבו אולי הגיע לתכלית העליה ומעשה יתחיל לרדת כי גלגל הוא שחוזר.

וזהו רמזו של יוסף יוסף לעקב עגלות, שכל ינטער הרכה על ירידתו למלכים, קצו היקודה – עליה הסיס לו. וזה "לקחת אותם" קסוד לשון עליה, ולא הזכיר לשון יקודה כלל.

זהו פלמו הוא קסוד יעקב, שמאחר קסודף של לו רמז כזה, בודאי לקח גם בחינה זו לעלמו, ואפילו כסודא מוסל כחצך מלכים וכתכלית העליה, לא סר מנגד עיניו לחשוב אולי זהו הרגע האחרון של העליה, ומעשה מתחיל היקודה, וע"כ לא רכס לבנו...

קס משמאל (תרפ"א)

כל כמה שיצליח האדם להתבונן ולהיות מזומן לשינוי בכיוון, בעודו נתון במצבו הנוכחי, כך ובאותה מדה יוכל להישמר מן הרעה האורבת לו, כי התבוננותו זו מונעת את ההשפעה ההדדית של המציאות והרוח, וממילא לא נותנת מקום לסכנות האמורות.

יוסף שלח עגלות ליעקב אביו, לרמוז שאין זאת ירידה אלא עלייה. ומרמז זה הבין אביו שכך נהג יוסף בעצמו להישמר מרוממות רוח בהיותו מושל בארץ מצרים, ותחי רוח יעקב.

המצב שבו נמצא האדם מושפיע גם על רוחו, והשפעה זו חוזרת להיות חלק של מצבו הכללי. דהיינו, בהימצאו במצב של ירידה, כאשר עיניו רואות ונוכחות בשלון הפקדו בכל צעד בו הוא נוסף, ואין ההצלחה מאירה לו פנים הרף נסיונותיו להתגבר על הקשיים האופפים אותו, אין ספק שראייתו זאת עלולה להפיל את רוחו, ולהוליד בקרבו מדה מסויימת של יאוש והרמת ידיים אין אונים, ושוב לא יאזור כח במתניו לנסות עוד להיחלץ מן המיצר אשר מצאו, ועקב חולשת רוחו עלול הוא לרדת עוד, או להחמיא הזדמנות להתעלות, וכך חוזר חלילה.

נמצא, שהמצב המציאותי של ירידה הוליד בו מצב רוחני נפול ומיואש, החוזר להתחבר אל המצב המציאותי ומביא התדרדרות נוספת. שני המצבים – המציאות והרוח – משפיעים זה על זה, כאשר אותה השפעה הדדית מעמיקה ומחריפה את המצב הראשון.

מאידך, בהימצא האדם במצב של עלייה, הרי שלכאורה תצטייר תמונה הפוכה. כשם שהירידה מחריפה ומעמיקה בעקבות ההשפעה ההדדית האמורה, כך בעלייה. כי בראותו שעה משחקת לו וכל אשר הוא עושה מוצלח בידו, תבואנה הרגשה של רוממות רוח שבעקבותיה יוכל להחליף כח להתאזר בגבורה לקראת פסגות חדשות. שוב, המצב הראשון התגבר בגלל ההשפעה האמורה. ואם בירידה היו התוצאות שליליות, הרי שבעלייה תהיינה תוצאות חיוביות.

אמת נכון הדבר. אולם רוממות הרוח – שנולדה ממצב עלייתו – אינה מומנת בקרבה דברים טובים וחובבים בלבד. התועלת שבה היא רק מבחינת הכח וגבורה הנפשית שביכולתו לאסוף בקרבו הודות לרוממות רוח הלזו. אך ישנה בחינה אחרת – שלילית – היוצאת מרוממות הרוח: גבהות הלב, באמרו לנפשו כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, ומי יכול לעצור בעדי, הלא תצליח דרכי בכל ענין שאשלה את ידי. גבהות זו תביאנו רגל גאווה סכלית, שבעקבותיה לא יהיה עוד זהיר בדרכיו, וברגע קט עלול הוא ליפול מאיגרא רמה לבירא עמיקתא מבלי שום על לב.

אמורות טהורות

הכנת האדם בעת עסק בגשמיית – תביאיו ליד תשובה

ויאמר אבינו שובו שברו לנו מעט אוכל (פס. כהן, הנה, מדרך האדם שכשפונה אל עסקיו, לאכול ולשתות וכדו', נשכח יראת הש"ת מלבו, והוא מתגאה ורם לבבו. "ולא כן הדרך, אך גם בעת האכילה צריך להיות בתכלית השפלות, שיהיה חופף עליו יראת השם, ומה יבא לבחינה גדולה". וזהו הרמז: "שובו שברו" – היאך יכול האדם לזכות ולבוא ליד תשובה ושבירת התאוות, על ידי "מעט אוכל", שגם בעת האכילה יהיה בבחינת מעט – בהכנעה.

נפתח יחזקאל, רדאמסק

אחריות אונסיו גורמת שיעשה יותר מבה הגלוי

כי עבדך ערב את הער מעט אבי וגו' (פס. לב, יט) לפי ש על פי מה שהגיד **כ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה** (בעל האבני נור ז"ע), הדנה, יהודה קיבל ערבות על בנימין אפילו על אונס, וכמו שאמר "כי עבדך ערב את הנער" וגו', ואף שאין לך אונס גדול מזה. ולכאורה מה בצע ליעקב שיקבל עליו יהודה אחריות אונסיו, הלא מאחר שאין בידו להציל, למה יהיה גם הוא אבוד משני עולמות. "והנה, שיש באדם כוחות נעלמים שבעצמו אינו מכיר בהם, ואלמלא שיקבל עליו (ואחריות) אונסיו, לא היה משתדל להציל את בנימין, אלא כפי מה שנראה בעיניו שיש בכוחו לעשות, ולפעמים יש בכוחו לעשות יותר ממה שמדמה בעצמו, עכ"ל".

שם משמאל (פר' חיי שרה – שנת תרע"ח)

"לשום לכם שארית" – שתשימו עצמכם כשיריים

וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית בארץ ולחיותיכם לכם לפליטה גדולה (פס. ז, תיבות) "לשום לכם שארית בארץ" הן לכאורה אך למותר.

ו"ל, הדנה כל המו"מ של השכמים עם יוסף היה, מחמת שיריעו שיהודה הוא המלך (עי' ברד צ, ב), וסברו שיוסף רוצה למלוך עליהם. ואמנם הקב"ה סיבב שבעל כרחם ישתחו ליוסף (לפי פס. ו), והיו צריכים להיות נכנעים כל ימיהם ליוסף. וידוע, שמי שמשים עצמו כשיריים,

אמירה נעימה

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדוני וגו' (פס. יח, כתב בעל המורים: "ויגש אליו יהודה, סופי תיבות שרה, שאמר לו אני שרה לך" וכו', והנה רש"י כתב: "ואל יור אפך – מכאן אתה למד שדיבר אליו קשות", ויש להבין אם כן מהו הדיבור הקשה כמה שאמר לו יהודה שהוא שרה לו.

וליישב זאת נקדים משי"כ בספר יד יוסף, דלכאורה תמוה, היאך באמת עבר פרעה על נימוסי מצרים, שעבד אינו מולך (רש"י לעיל פא. יב), והמלך את יוסף למלך. וביאר, שפרעה עצמו נתן מעט לדבר, באומרו: "אנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו" (שם, לה), ופירשיו: "אם נלך ונבקשנו הנמצא כמזה", כלומר, דכיון שלא נמצא איש כמזהו הוי מילתא דלא שכיחא, ובאופן כזה לא גזר בנימוסיהם (עי' מ"ש במדברנו גל תקב). נמצא לפי זה, שאילו היה בעולם עוד נכון והכם כמזהו, והוי מילתא דשכיח, לא היה יכול לעבור על נימוסי מצרים, כי גם בעבד כזה נגזר החוק, ואם כן חזרה הקשיא למקומה.

והנה, רש"י פירש בדברי יהודה: "כי כמך כפרעה – מה פרעה גזר ואינו מקיים", היינו, שגזר שעבד אינו מולך, אף אתה כן, וכי זו היא שימתי עין שאמרת לשים עיניך עליו".

ובזה וביאר: "ויגש אליו יהודה" וגו' רצ"ל, שדיבר אתו קשות באמור לו: מה פרעה גזר ואינו מקיים נימוסיו שלו, שעבד אינו מולך, אף אתה כן. ואם תשיכח שלא עבר על נימוסיו, שהרי הנך "איש אשר רוח אלקים בו", והוי מילתא דלא שכיח, לפיכך אמר לו, שזה אינו, כי "אני שרה לך", ושפיר הוי מילתא דשכיח.

עיר דוד (בית החכם סי' תקפא) **ולאבי שלח וגו' משוב מצרים** (פס. כג, פירשיו: "מצינו בגמרא ששלח לו יין ישן שדעת זקנים נוהג הימנו".

יש לפרש, כי ידועים דברי רז"ל (פסח לה:): "זחברון שבע שנים נבנתה לפני צוען מצרים" (במדבר י, כב) – שחברון היתה מכונה ככל מוב על אחד משבעה בצוען. כלומר, כל הפירות, המשקים והמאכלים שהיו בארץ כנען היו מועילים

הקב"ה מעביר על כל פשעיו (רה"י), ודבר זה אי אפשר לו לאדם, שישים עצמו כשיריים, אלא כשהוא בעצמו כנעני, ובפרט כשהוא גדול מכניע עצמו ושם עצמו כשיריים לפני קטן ממנו, אז הקב"ה מעביר על כל פשעיו.

זהו שרמו להם יוסף: "וישלחני אלקים לפניכם לשום לכם שארית" – שתעשו עצמכם כשיריים לפני, ותהיו נכנעים לפני, ועל ידי זה תהיה לכם תקומה "להיות לכם לפליטה גדולה", רצ"ל, שיעבור ה' על פשעיכם לעולם הבא, וזהו "לפליטה גדולה".

מאור ושמש

אהבת חנם – תיקון לשנאת חנם

ויפול על צוואי בנימין אחיו ויבך ובנימין בכה על צוואיו (פס. יד, פרש"י, שיוסף בכה על שני מקדשות שעתידים להיות בחלקו של בנימין וסופן להחריב, ובנימין בכה על מישכן שיהיה שעתיד להיות בחלקו של יוסף וסופן להחריב.

והקשה א"ח (הנהג רבי יחזקאל מקאמרי) זצ"ל: א. למה דוקא עכשיו נתעוררו לכבות על חורבן בהמ"ק, הלא בשעת הדוח הדוח, ואין הדרך ששני אחים שלא נפגשו זמן כה רב לערוך תחילה "תיקון חצות" ב. למה בכו כל אחד על חורבן המקדש שבהלך אחיו, ולא על חורבן המקדש שבהלך ג. היאך בכה בנימין על חורבן משכן שילה, והלא אילו לא יחרב משכן זה לא יזכה שיעמידו מקדש בחלקו.

וביאר הענין, "הדנה החטא של מכירת יוסף בא על ידי קנאה וישנאת חנם, ומה בא גם כן חורבן ביהמ"ק שנחרב ע"י שנאת חנם (ויפא פא), ולכן זאת היה ראשית עבודתם לתקן זאת. וזה ענין הבכיה שהיו בוכים על חורבן ביהמ"ק, היינו שרצו לפעול שיהיה קיום לבתי המקדשות שלא יחרבו על ידי שנאת חנם. והנה התיקון לשנאת חנם, הוא אהבת חנם, היינו אהבה אמיתית, שיכאוב לו צעריו של חברו יותר מצעריו. וזהו שהיה כל אחד בוכה על המקדש של אחיו, על המקדש שבהלך, וגם מגדול אהבה אמיתית שביניהם היה כל אחד סבור ומקובל שלא יעמוד מקדש בחלקו ולא יחרב מקדש של אחיו, וזאת היה מיד כשראו זה את זה, קודם לכל התחילו לעבוד עבודתם כזה, כאמור. עכ"ל".

דברי ישראל (ועי' פס' בחקותי, הנה אות יט)

ז' פעמים מפורות ומאכלי מצרים. ולפי זה לכאורה תמוה, למה שלח יוסף, שהיה במצרים, ליעקב, שהיה בארץ כנען, מטוב מצרים, והלא בארץ כנען הכל משובח הרבה יותר מטוב מצרים.

אלא, איתא במפרשים שפעם אחת לשבעים שנה יורדו גשמים שמכלול כל היינות שבעולם (עי' סנה מ. ע"ז פא), ובאחשוורוש כתיב (אסתר א. ז): "ויין מלכות רב", ודרשו רז"ל (מגילה יב). שהשקה לכל אחד יין שגדול הימנו בשנים. והנה, יעקב היה באותה שנה בן ק"ל שנים (לפנ' מ. ט), וכשהיה בן שבעים שנים נתכלו כל היינות, נמצא אם כן שלא היה ליעקב יין שישן ממנו. אולם ידוע שבמצרים אין יורדים גשמים לעולם (כמשי"כ רש"י רש פ"ה מקץ), אם כן יתכן שבמצרים היה יין ישן יותר משנות יעקב.

וזהו שאמר: "יין ישן שדעת זקנים נוהג הימנו" – דהיינו יין שגדול הימנו בשנים – וזה לא היה כנען, כי אם במצרים, וזהו: "מטוב מצרים".

מצות דוד (פס' מ"ט מגילה, אלמנא, תצ"ח) – **בשם הנאמן בעל שרית כנסת יחזקאל זצ"ל**

וישאו בני ישראל את יעקב וגו' בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אותו (פס. ה).

תיבות "לשאת אותו" הן לכאורה כמיותרות. ונראה לפרש, דאיתא בגמרא (ביב י) שאין מקבלין צדקה מן הנכרים. ולפי זה תמוה היאך קיבל יעקב את העגלות מפרעה. ו"ל, הדנה עיקר הטעם שאין מקבלין מתנות מן הנכרי הוא, כדי שיהיה יורה לו זכויות. אמנם אם הנכרי אינו מכוון לשם מצוה כי אם כדי להתפאר, מותר לקבל ממנו, כי אז אין לו זכות בזה, כדאיתא בגמרא (שם): "כל צדקה וחסד שאומות עובדי כוכבים עושין, הטא הוא להן, לפי שאין עושין אלא להתגדל בו".

וזהו שאמר: "וישאו בני ישראל את יעקב וגו' בעגלות אשר שלח פרעה לשאת אותו", רצה לומר, שלכן קיבלו את העגלות מפרעה, כי ידעו ששלחם רק בכדי "לשאת אותו" – את עצמו, שיתגשאו ויתגדלו בזה, ולא היה מכוון למצוה, וממילא מותר לקבל ממנו מתנות.

דברי מתיא

יתרון דעת

בסוד "רעוא דרעוא" (ו)

עוד בענין תוקף קדושת הזמן

... כלל הדברים, הואיל ובימים השבת מתגלה השורש שלנו בה' יתברך, אין לנו לעסוק רק להדמות בכל דברינו להש"ת, ולדבקה בו בתפלה ותורה, ובסעודה **לחזקנו לשמו ולדבר דברי תורה על השלחן בכל הסעודות, ובפרט בסעודה שלישית** שהוא סעודת יעקב שנקרא בוודו (ויא' קמו) "מארי תורה", ועיקר להשמר מן החטא ח"ו, במחשבה בדיבור ובמעשה, ועיקר הכל להשמר את עצמו מן העצבות וכעס ח"ו, רק להיות שש ושמה עם אשתו ובי, ולקבל האופיזא באנפין נהירין כממור בוודו (תקו' כג, פה), ובכל הספרים. **ישר דברי אמת** (אות ג)

עיקר היחוד הוא בסעודה שלישית, שכלול מכל הג' סעודות של שבת, שאע"ג שכל אחד מהג' סעודות הג'ל כלולים זה בזה, מכל מקום סעודה ג' מאיר ונתגלה בו יותר בחינת רעוא דכל רעיון, גילוי רצון כו', בחינת יעקב – תפארת, בחינת רחמים רבים שגילוי הגדולים, וזו הוא סוד קיבוץ גלויות, כידוע. ולזה נקרא סעודה זו בשם סעודה שלישית שכלול מכלול, (כי תפארת כולל חסד וגבורה)... שזהו סוד קיבוץ גלויות על ידי תשובה מעומקא דלבא, כי מצר רוחו בקרבו, על ידי זה יאיר בו הארת בחינת עתיקא קדישא, בחינת גילוי רצון הג'ל בחינת רצון הפנימי, ויאיר בו מבחינת "למעני אמצע" "שע"ש" (שער' מח, יא), בחינת אורו של משיח, ולקבל נדוד עמו כו'.

שארית ישראל, וילעזריק (שער השובבים' דרוש ז, ע"ש)

הדר"ק רבי **צבי הירש מרימנוב** זצוק"ל אמר פעם: "אין האב אין מיין לעבן נישט געטשעפעט א איד" – (מעולם לא ציערתי ליהודי, רק פעם אחת ראיתי בסעודה שלישית האין שני אנשים מדברים באמצע שלש-סעודות, אז נתתי דחיפה לאחד מהם: "ווי קען מען יעצט רעדן" – היאך וילעם לדבר עכשיו), ואין לי חרטת על זה.

אמר פעם (בעל האמרי יוסף' מספינקא ז"ע), מה שהוא מאריך בסעודה ג', וכי דרכו בקודש היה להאריך אחר התורה קצת בספירות, הוא מחמת חמלת הרשעים שלא יחזירו אותם שיהיה אחר שב"ק לגיהנם (והבנתי מתוך דבריו, שכל זמן שיחיה יושב בסעודה ג' אין מבטויה האש של גיהנם, כי כן סיפר בשם רבינו הק' מצאנץ ז"ע שסיפר עובדא מהר"ף ז"ע, ותוכן הדבר שהר"ף ז"ל חי' לו מדרגה זאת, שכל זמן שהיה יושב בסעודה שלישית לא היו מחזירין את הרשעים לגיהנם, וע"כ חי' דרכו בקודש להאריך בה כל מה דאפשר.

מתוך הקדמת החזקל יצחק ז"ע לספח' אמרי יוסף' (מאמר ט אות ח, עוד בענין מעלת האריכות בסעודה שלישית עד הלילה הרבה, ראו: "נעם נמרים" פ' משפטים ד"ה אם כסף, ובפ' צו ד"ה לא תאפה: "זאת זכרון" פ' תולדות אות עז. וראה ב"מנהגי חת"ס" אות קטא, שדרכם של מרח' חת"ס ז"ע והבית"ס ז"ע היה להאריך בס' כמה שעות בלילה, וע"ע ב"מעשה אורי' להרה"ק מקאמריא ז"ע בברכות פ"ה מ"ה – שכן היה מנהג כל ישראל מקדם להאריך בסעודה שלישית בשירות ותשבחות ובקידוש תורה עד ערב הלילה של מצו' ט)

כ"ק אבי אדמו"ר (ה-אבני נור) זצלה"ה אמר, דלכך לא נקראת הסעודה השלישית רק "שלש סעודות", לומר כיון ששלש הסעודות של שבת הן כנגד האבות ויעקב כלול בתרין, אם כן הסעודה השלישית יש בה מענין כל הסעודות, עכ"ל.

ולפי האמור נראה, שמי שלא קיים **עונג פנימי** כראוי בשתי הסעודות הראשונות, יכול לקיים בסעודה השלישית. ובאמת **שבסעודה השלישית יותר נקל ליצא לעונג הפנימי**, כי בשתי הסעודות שהן כנגד אברהם ויצחק יש להם מצרים, עשו וישמעאל, כנודע, והם מונעים בצד מה את האיש הישראלי לבוא לעונג פנימי, אף שבשבת אין להם פליטה כ"כ, אבל בסעודה השלישית שהיא נחלת יעקב נחלה בלי מצרים אז יותר נקל לבוא לעונג הפנימי. וע"ז אמרו: "קריבו לי חזו חילי דלית דינן דתקפין, לבר נטלין ולא עאלין הני בלבי דחציפין". ואולי **מה ששואל יומין מיני' מתברכין** (חז"ק ח"ב, פה) **והוא גם כן מסעודה השלישית** דלית בה מצרים ומעיקן.

שם משמאל (פר' קרח, תר"ע, ע"מ ר)

תמה אני למה זה אין מרעשים כל כך בשעה שהולכים לשלש-סעודות כמו שמרעשים בשעה שהולכים לכל-נדר. יש שלש-סעודות שממש אינו מוצא לי מקום, דומה לי כאילו עד עתה הייתי מוסתר, או הסתרתי עצמי מנגד ה', ועתה הנני נמצא לפני ית' פנים אל פנים... ויש פעמים שכל כך בוש ונאצל שני עד שבכמעט לא קמה רוח בי, רואה נפשי את מיעוט ערכי, אף של הטוב שיכול אני להעלות בי, נגד קדושת ה' אשר עתה לפני. דומה נפשי באותה שעה לתולעת שהתפארה בחזק ויפוי בנינה שבנתה באדמה, והנה נתפקדה תפאום והסתכלה בארמנותי אדם וביפוי, ונוכחה אשר חזק בנינה שטות והבל, ויפ' באדמה, שמן ורמש.

חמש בעמ' ד'

יומא דנשמתא

גהה"ק רבי משה אוסטרער מבראד זי"ע

יומא דהילולא י"א טבת (תקמ"ה)

אחד מבתי ההוראה הגדולים והמופלאים שבתולדות עם ישראל היה "הקלויז" המפורסם של חכמי בראדי שבפולין. עיר זו, שהיתה "כילית יופי מלאה חכמים וסופרים, ממנה יצאה הוראה לכל ישראל, למאות גאוני ארץ - מבית המדרש דפה יצאו, עיר צדק יליון בה" - כפי שמתארה הגאון רבי יעקבאקא לנדא זצ"ל, בהעלותו מקצת תולדות אביו הגדול הגה"ק רבי יחזקאל לנדא - בעל ה"נדוע ביהודה", שגם כן צמח וגדל בבית רם ונשא זה (דברי ידידות, נדפס בראש ספר נוביץ).

בקלויז זה ישבה כידוע חבורה קדושה, גאוני עולם אשר שם כל אחד מהם מוזכר בסילודין, שעסקה בתורה בקדושה וטהרה, והאירה פני תבל. בין החבורה, לא פסקו פומייהו נשגבומם, כפי שהועד נשגבומם, בייניהם שקול התורה לא יופסק מבין כתלי בי מדרשא במשך כל שעות היממה, ו"כשהו לומד, חבירו מותר לו לישן, וכן כולם, ועבור זה היתה השכינה הקדושה שויה שם תמיד", ונוראות סופר על כך מפי הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמרנא זי"ע (והביא בנו הרה"ק רבי אליעזר צבי זי"ע בספרו יבן בתי פרי וירא, משפטים, תרומה, ע"ש).

אחד מיומא מראשי החברים קדישא היה החכם השלם המקובל האלקי - כפי שמתואר על ידי חכמי דורו - רבינו משה אוסטרער זי"ע, מח"ס "ערוגת הבושם" על שיר השירים וידרש משה' על תהלים, עליו הגידו רעיו, הגה"ק בעל ה"נדוע ביהודה" והגה"ק רבי מאיר מהארדנקא (בהסכמתם על "ערוגת הבושם"): **"משה עלה ונתעלה במעלות ומדות שמונה חכמים, משיש לילות ביניהם... זה האיש משה אשר ישב איתנו בעיר מדרשנו זה כמה שנים, ידענו מה היה לו, קריאתו זה הילול, מופלא ומופלא בנולדו ונסתר ומושלם בחסידותו על עשר ידות... ובחכמתו הקבלה הגביר מאד ידו בחדרי המרכבה וכל יקר ראתה עיניו..."**

בין חכמי הקלויז היתה קבוצה מיוחדת של פרושים, שבה בדם עם עסקם בתורה הגולה, עסקו גם בחכמת הנסתר. חבורה מופלאה זו קיימה מניין מיוחד בו התפללו על פי כוונת הארז"ל, ובשבתות ובמים טובים לבשו בגדי לבן בדרך המקובלים. רבינו בעל ה"ערוגת הבושם" נמנה עם ראשי החבורה, וכפי שמוזכר בהסכמת הגאונים רבי יצחק סג"ל לנדא מלבוב ורבי דוד היילפרין מאוסטרחה, וז"ל: **"...דין גליא רזיא אחד מיוחד... ההכנס בגולה ונסתר מכת הפרושים... הנה אשר ש"י אר"ש ברזל בברזל יחד לו מקום חשוב ד' אמות של הלכה בקלויז ק"ק בראד יצ"ו..."**

ואלא תולדות משה איש האלקים:

המקובל האלקי רבי משה אוסטרער מבראדי נולד בערך בין השנים ת"ס-ת"ע, לאביו הגה"ק רבי הילל מזאמושטש, בעיר דובנא שבמחוז גאליציה באוקראינה.

מצד אמו היה נכד המקובל האלקי רבי יעקב תעמערליש מווינה מח"ס "ספרא דצניעותא דיעקב" בעניני קבלה, עליו תמך רבינו את יסודותיו בגשנות אל קודש הקדשים, לחבר את חיבורו על שיר השירים, וכדברי התנצלותו בהקדמה: **"... ואם שיש מקום לבעל דין לחלוק ולומר, מי זה האיש מרעיש הארץ מרגיש ממלכות לבנות בשמים מעלותיו, ולחקור ולדרוש במקום אשר אין יד האדם מגעת בו, זאת התנצלות, עלי נאמר המקרא, אל תבזה אונן אדם, הוא ניהו האנוני והעניו והחסיד רבן של בני הגולה בחכמת הקבלה מוהר"ר יעקב תעמערליש זלה"ה, כאשר העידו עליו גאוני ארץ - בספר אשר פלג ועשה, אשר פי' אבנו 'ספרא דצניעותא דיעקב', ובחתימתו בדרכו לילך בעקבי אבותינו המהומכמים... והאלקים הרועה אותי בחכמה זו מנעורי..."**

בהגיע לפרקו נלקח לחתן לאחת המשפחות החשובות ועתירות היחס, כנראה מהעיר אוסטרחה, ועל שם מגוריו בה נקרא בשם 'אוסטרער', ואמנם באחת מחתימותיו חותם שמו 'יהי' משה מאוסטרחה".

ברבות השנים הגיע עדי העיר בראדי המהוללה. שם כאמור נמנה על בחירי החבורה הקדושה של חכמי הקלויז הנועד, ומשם נתפרסם שמו כאחד מגדולי גאוני הדור. ובחיות רב חיליה גם בדרוש, נתמנה לימים למגיד מיישרים בק"ק בראדי, ורבים השיב מעון. בספרו 'דרש משה' על תהלים, מופיעים חלק מדרשיו (ראה להלן).

בשנת תק"י איותה נפשו לעלות אל ארץ ישראל, אולם חתנו רבי יקיר, בן הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב, שכבר עלה קודם לכן, בשנת תקט"ו, הניאו מכך באיגרת ששלח אליו (ומאיר לנצחיה ח"א עמ' 60), ונשאר לשבת בבראד עד עלותו השמימה זמן ועב עשרים ביום י"א טבת תקמ"ה, ושם מנוחתו כבוד.

זרעו אחריו המה: בנו רבי אברהם ברוך אוסטרער [נשבו רבי אהרן מבראד וזה והו"ל את התהלים עם פירוש 'דרש משה', כדלהלן]; בנו רבי שלום [בנו הוא הגה"ק רבי שמואל אוסטרער מבראד, מח"ס 'כתב יושבי' ויתורתי אדם' (טאריטאל, תקע"ב)]; בתו תעמערלי - אשת רבי יקיר בן הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב, גיסו של הבעש"ט הק' זי"ע, שהיה נמנה בין חכמי הקלויז בבראד ועלה לא"י; חתנו רבי יהודה ליב אבי"ד קליינווארדיין [חתנו של הרה"ק רבי זאב גאלדבערגער אבי"ד ראצפערד, מבני היכלא קדישא דהרה"ק ר"י"א מקאלב זי"ע].

עודו נפלאותיו:

שתי עובדות מגודל קדושתו וצדקתו מסופרות בנפסק ה"קלויז רבתי" דבראדי, ונביאם כלשונם: **"בשנת תק"מ, היה חולאת מחלת כלל התבל הנקראת בשם עופש, והיתה מגיפה גדולה והלכה מעיר לעיר, וכאשר החולאת הזאת נתקבה קרוב לעיר בראדי הלכו כל חכמי הקלויז בכל יום יום, ערב ובוקר, מחוץ לעיר, ואמרו קטורת. ובשמתח תורה בעת ההקפות הלך רבי משה אוסטרער ה"ל ליקח ספר מארון הקודש, ונפל הרבי משה ה"ל על הרצפה מחלשות, וכל חכמי הקלויז לא נעו בו, ושכב כן בערך חצי**

ע"ה. וסיים עוד: **כי גם בלעדי שמיעתי זאת המקובלת בידי מרבתי הקדושים ידעתי גם אני, כי זה האיש משה גדול מאוד וכאחד השרים הראשונים הוא נחשב**. עד כאן דברי קדשו שסיפר מאביו הרב הקדוש זצלה"ה".

על פגישתו עם חכם הבעש"ט הק' בבראדי ונסיבתה, סיפר בארוכה הרה"ק רבי אברהם שמחה מבארנוב, ובתוך הדברים שחשכאשר רבי משה אוסטרער נתן את ספרו הקדוש 'ערוגת הבושם' להבעש"ט הק', לקח ממנו הבעש"ט את הספר בידו, ודפדף ועבר על כל הספר כרגע, לאחר מכן סגרו ונשכו באהבה, ואמר: **"עברתי ולמדתי כל הספר, והוא אמת לאמתו כל הפירוש מראש עד סוף, אבל אין זה חידוש, כי בעת שחבר הפירוש נתלשבה בו נפש שלמה המלך ע"ה, ועל ידי זה יפה כוון לאמתו"**. לתמימת רבינו המחבר על שבכמה רגעים למד את כל הספר, ענהו הבעש"ט: **"יכול לתת לכבודו סימן שלמדתי את כולו, שהנה על כל תיבה ותיבה פירש פירוש הנכון ונשא, ועל תיבות 'ערוגת הבושם' לא כתב שום פירוש. ויתמה מאד ואמר להבעש"ט הק': הנה כך וכך פירשתי על תיבותיו אלו, ואמר לו הבעש"ט הק': הנה פה הספר, ושיראיו מה שכתוב בספר, ופתח רבי משה הספר, וירא כי אין שם פירוש שפירש על תיבות אלו, ויתמה מאד, ואמר להבעש"ט הק': אין זה כי אם שנשטמט מהפוסט"**.

חיבורו השני, 'דרש משה' על תהלים, נדפס רק בשנת תרל"ט, על ידי נכדו ר"א מבראד ה"ל. בהקדמתו, מספר המו"ל, על גלגולי הכתיב, שהיה ספון וטמון באוצר הגה"ק רבי אפרים ולמן מרגליות מבראד, וממנו נתגלה עד הגיע לידי מרן מהר"י מבעלזא, ונגב מביתו עד שלבסוף הושב, ומרן מהר"י מסרו לו שיוציא במהרה לאור עולם.

גם ספר קדוש זה, עטרוהו גדולי הדור בכתבם בהפליגם לדבר בקדושת המחבר והחיבור, ביניהם הגאונים הקדושים: רבי צבי הירש אורנשטיין אבי"ד לבוב, רבי ישעי' שור אבי"ד יאס, בעל ה"דברי חיים" מצאנז, רבי אליהו מדראבהטיש, רבי שמעון סופר מקראקא, ועוד.

וכה כותב הגרא"ז מרגליות בהסכמתו לספר: **"בשבטי ישראל אודיע נאמנה, כי זה רבות בשנים אשר הגיע לידי חבור קדוש מעיר וקדיש הרב הגדול איש אלקים קדוש החסיד המפורסם בכל קצוי ארץ בוצינא קדישא המקובל האלקי מוה' משה אוסטרער זלה"ה, אשר גדלו שעשועים פה קהלתנו בראד למגיד מיישרים, והוא חבור נפלא על ספר תהלים, אדמהו אכנהו בשם 'דרש משה' איידי דאתא מדרשה אשר דרש חסידא קדישא הנ"ל פה קהלתנו מדי שבת בשבתו, וידרוש להם על פי ד' פסוקי פסוקי ונני להו... והמפורסם פה צדיק ראהו, נדע ביהודא וב ישראל גדול שמו, וכבר בימי חורפו יצא לו מוניטין... בספר 'ערוגת הבושם' אשר חיבר על שיר השירים אשר כולו קודש קדשים, כל חיד הטועמו אומר רוי לי ולא נראה כבושם ההוא עוד בארץ, והכל יודעים כי תורתו של משה הוא נקי וטהור וזה וברה כשמש בגבורתה מאירה..."**

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- בין חכמי הקלויז הנודעים לשם עולם, נמנו הגאונים הקדושים: רבי חיים צאנזער מבראד, רבי אליעזר רוקח (אביו של מרן ה'שר שלום' מבעלזא), רבי חיים לאנדא אבד"ק פודקאמין - שנזכה לשתי שלחונו, ובהונו תמך ונשא בעול ה"קלויז", ודאג לצורכי החברה (של שמו נקרא אחד מה'הגה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנז, שאביו הגה"ק רבי ארי' ליבוש מטאריגראד היה נכד חתנו הגה"ק רבי ישעי' הורוויץ, וזכ"ע. עוד אודותיו ראה ברשימת התולדות שבספר 'דרש משה' לרבינו, בעריכת המו"ל הרב משה אהרן אייזנבאך ע"ה, ברובקלין תשל"ז).
- חתימה זו מופיעה בין חתימות חכמי הקלויז על ההרס שהוכרז בביהמ"ק בבראד בליל אלול תק"ב, בענין הקמיעות. בדרך כלל היה חותם שמו: **"משה ברבר הי"ל זלה"ה מאזמושטש"**.
- ראה אודות נוראותיו בתולדות על ה'ערוגת הבושם' דלהלן, עמ' כט הע' טו.
- רבי 'קיר' עלה עם אביו לא"י ונלבע' בירושלים בו' כסלו תקל"ט. בנו רבי אברהם גרשון היה מחכמי ירושלים (ראה אודותיו בס' 'תולדות חכמי ירושלים' ח"ג פ"ג; 'אור הגליל', ירושלים תשל"ו, עמ' עט).
- פנקס זה נעתק ע"י הג"ר בונם נייגבינדן, הדיין מבראד, ונדפס בספר 'תולדות קהילת בראד'. הובא בתולדות רבינו לרמ"א אייזנבאך ה"ל.
- מהדורא חדשה ומפוארת הופיעה בברוקלין, בשנת תשס"ג, על ידי נכד המחבר הרב שמחה בונם פישמן, ובסופה תולדות המחבר.
- הסיפור בשלחמותו מובא ב'אוצר הסיפורים' (ח"ח אות א) - כפי ששמעם מפיו תלמידו הגרא"ז מרגליות, לאחר שהרה"ק דפוס מבארנוב ביקשו שישגו בכוון את הספר 'ערוגת הבושם' דפוס זאלקווא, מה שהמחבר הדפיס בעצמו בחייו, והעיד שלאחר שהשיג והביא לו את הספר 'הראה לי מו"ר הרב מבראנוב אשר שם בדפוס זאלקווא הראשון ליתא שם הפירוש על 'ערוגת הבושם', ובדפוס השני שנדפס בפרעמישלא עם הסיוד 'עולת תמיד', הדפוס השלישי נדפס בההשמה הזאת שנשמט דפוס הראשון. במהדורות המלאות צ"ח המו"ל בהדורה של סיפור זה: בדפוס ראשון, זאלקווא תק"ה, שנמצא כיום, כן מופיע הפירוש על תיבות אלו, ואולי היו שתי מהדורות שהופיעו בזה אחר זה בזאלקווא, ובמהדורת תק"ה שנמצאת היום כבר תוקן הדבר.

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ק ר' משה ברוך יצחק בעריש ברזנשטיין יצחק ת.צ.צ.ב.ה.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת עירובין

בענין שבת לאו זמן תפילין

למדנו בפרקנו (צה ע"ב - צו ע"א) מחלוקת התנאים אי שבת זמן תפילין או לא, וכדאיתא בברייתא: **"תנאי, ששבת את חזקה האות למעשה מימים ומימיה"** (שמות יג, יא) **ומיה לא לילוח, מימיה ולא כל ימים, פוט לשבתות וימים טובים, דברי רבי יוסי הגלילי, רבי עקיבא אומר לא נאמר דוקא זו אלא לענין פסח בלבד"** (ולכן אי אפשר ללמוד ששבת לאו זמן תפילין). ובברייתא אחרת: **"דבי עקיבא אומר, יכול יניח אדם תפילין בשבתות וימים טובים, ת"ל (שם ט) 'זהה לך לאות על ירך, מי שצריכין אות, יצאו אלו שכן גזין אות'"** וברש"י: **"מי שצריכין אות – ימים שישאל צריכין להעמיד אות על עצמן להכיר שהם מחזיקים בתורתו של הקב"ה, יצאו שבתות וימים טובים שכן עצמן אות בין הקב"ה לישראל, דכתיב (שם לא, יג) 'כי אות ה'א' ביני וביןכם'"**. בהמשך הגמרא הובאה דעת רבי מאיר ורבי יוחנן – ששבת זמן תפילין. ולהלכה נפסק בשו"ע (א"ח סי' לא ס"א) ששבת לאו זמן תפילין (ונקטו הפוסקים בטעמו של רבי עקיבא. עי' רמב"ם הל' תפילין פ"ד הל' ט"ש ע"א א"ח סי' לא). וכתב **השגת ארי' (סי' מא)** שיש חילוק בין שני הלימודים, דאי לפינן דשבת לאו זמן תפילין מ"שמירת את החזקה", המניח בשבת וי"ט עובר בעשה או בלא, בדרך שנוער המניח בלילה, שהרי מפסוק זה ממעטים גם לילה, והמניח תפילין בלילה – לדעת ריה"ג – עובר בעשה או בל"ח (עי' מנחת לו). כי "כל מקום שנאמר 'השמר' ר"פ' אינו אלא לא תעשה", וכמו כן המניח תפילין בשבת וי"ט עובר במה שנאמר "שמרת". אכן, גם למדים מהדיה לאות", לא נתמט אלא מחיוב, שהתורה אמרה לנו שכן שיש לנו בימים אלו אות אחר אין צורך באות תפילין, אך אינו מבואר שיש בזה איסור (עני"ש וכן מבואר בב"ח סי' לא ס"א).

אמנם, **חב"י (סי' כט ד"ה ורואים)** מצדד, שגם לדעת ר"ע דילוף שרק "מי שצריכין אות, יצאו אלו שכן גזין אות", יחבן שכונות התורה היא לאסור הנחת תפילין בשבתות וי"ט. וכן פסק **בשו"ע (סי' לא ס"א)**: "בשבת וי"ט אסור להניח תפילין, מפני שהם עצמם אות, ואם מניחים בהם אות אחר היה זלזול לאות שלהם, שנתן טעם לאיסור שיש בכך, דבהנחת אות אחר יש זלזול לאות שיש בהם, ומקור לסברא זו הביא בב"י (שם) מדברי הוזה"ק במדרש הגעלם (ש"ד ש"ס ד), וז"ל: "...אנינו ימים דאירקין **טובים**". ואינו תפילין ורישא דקוב"ה מנח לחן, ועל דא אירקין **טובים**... ובגנין כך באלין יומין דאינן תפילין דמארי עלמא **אסור לאנחא שאר תפילין**, דהא אלן יומין דאינן תפילין עלילאן שראן על רישיון דשראל קדישין...". ואמרו עוד שם למה הדרב דומה (בתרגום ללשון): למלך שרצה לשמור על עבדו, אמרו לו: עשה חותם שהוא דומה לחותם המלך, וכשידיה החותם עליו הכל ידאו ממך. לאחר מכן, מחמת רוב אהבת המלך אל העבד נתן לו את חותמו של מלך ממש, וכיון שיש לו חותם המלך, הריחו מסיר את החותם שעשה בעצמו, "אי הווא עבד דחיי חותמא עלילא דמלכא, בגין הווא חותמא דאיהו עבדי, ודאי כי כטולא איהו הווא עבדא, בגין דעבדי קלטא בחותמא דמלכא, בגין חייש ליקריה, ובגין כן **אסור לעמא קדישא** לדחיא חותמא דמלכא עלילא דשרי עלן, ולא דיקנא דא דאנן עבדין".

ופשוטו דברי חב"י נוטים שסברו זו קובעת שיש בזה איסור מדיח" – והגם שאינו מפורש בפסוק, והדברים מבוארים בדברי **הלב"ש (שם)**: "אע"פ שמשמעות ד'דחיי לאות' אינו משמע שיש בו שום איסור, אלא שאינו צריך... מ"מ הוא מן המשכילות, שהשכל נותן שאם יניחם הוי כמבזה אות של שבת, והוא כמורד באדונו ית', שאינו רוצה האות שנתן לו היום, ואין לך מרידה גדולה מזו וראוי לענוש".

בענין זה יש לציין לדברי **הסמ"ג (מ"ע מצוה א)** הדיועיים: "... כי מתריג מצות שנצטוו לישראל, אין לך שום מצוה שהיא אות ועדות, כי אם ג' מצוות והם: מילה ושבת ותפילין. שנכתב בשלשן 'אות', והם שלשן אות ועדות לישראל שהם עבדים להקב"ה, ו'על פי שנים עדים יקום דבר', **כל אחד מישראל אינו יהודי שלם אא"כ יש לו שני עדים שהוא יהודי**, הלכך בשבת וי"ט שנקרא שבת ושבת נקרא אות, פטור אדם מלהניח תפילין, כי די שיש לו שני עדים שהוא יהודי: עדות שבת ועדות מילה, אבל בחול חייב כל אדם להניח תפילין ב' שיהא לו שני עדים: אות תפילין עם אות מילה, וכל מי שאינו מניח תפילין אין לו כי אם עד אחד שהוא יהודי".

והעיר על כך **התורתא דהושן (פסקים ונתיבות סי' קח)**: "לפי טעם סמ"ג מוכח שני עדים, מי שמתו אחיו מחמת מילה יניח תפילין בשבת (ש-הרי אין לו אלא עד אחד, נראה, לא היה דאין לחלק כלל בשביל טעם זה, דמפרש סמ"ג דרך אגדה בעלמא, ולא מחלקין משום אותו טעם". והיינו, כי מאחר שהתורה פטרתו היום שיש בו אות אחר מלהניח תפילין, אין לנו לחדש מעצמינו דינים במה שפירש הסמ"ג בדרך אגדה, נושא זה שפטורים בשבת ממצות תפילין.

ומענין לענין יש להביא דברי הגאון **הרח"א (מראית העין, ליקוטים בסוה"ס סי' מ)** אודות המנהג בברית מילה (חובב ב"ש י"ד סי' רסה סק"ד): "נהגו שלא לחלוק ההפילין עד אחר המילה, משום שהתפילין הם אות והמילה גם כן אות", והביא החיד"א: "... חזי הויה בספר 'יד נאמן' ברף ל"ד, אשר מילא את ידו הרעיש הרעשה גדולה, שאבי הבן המוהל מילת בנו מדלול במילה אם יש לו תפילין, והביא מדין דאסור בשבת וי"ט ללבוש תפילין (והיינו, שיש בהנחת תפילין משום זלזול באות מילה, וז"ע ש"ת תולדות יעקב אר"ח סי' א...) ותמימיני עליו, דמה דמות יערוך בשבת ותפילין, דשרייהם באדם עצמו והוא עצמו שומר שבת אות לטובה ומה לו הוא עצמו לאות תפילין, אבל הכא הוא לובש תפילין, ולבנו עושה אות המילה, ואין הנדון דומה...".

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

ברכת יין ומשקים בתוך הסעודה (א)

א. **השותה יין (או מין ענבים) בתוך הסעודה**, אף על פי ששותה כדי לשרות האוכל שבמעיו והרי זה כ"דברים הבאים מחמת הסעודה" בתוך הסעודה שנפטרים בברכת הפת, מכל מקום הואיל והוא חשוב – מפני שנקבע לו ברכה בפני עצמו – אינו נחשב טפל לפת להיפטר בברכתו, **ויברך עליו בורא פרי הגפן, ואפילו אם כיוון בפירוש כשריך על הפת לפטור כל מה שישתה בתוך הסעודה, אין זה מועיל לפטור את היין (ואמנם הלצ"ח (עמ"ס ברכות מא:) ס"ל דאם כיוון לפטור בברכת המוציא אינו מברך, עי"ש).** (שו"ע א"ח סי' קעד ס"א, מ"ב ושע"ז ש"ס. ועיי' בפמ"י [משב"ז סק"א] שגם במין יין שפסול לקדש עליו, אם מברך עליו בורא פרי הגפן – יש לברך עליו תוך הסעודה).

ב. **אם בירך על היין בסעודתו, ואח"כ הלך לגמור סעודתו במקום אחר, ורוצה לשתות שם יין אינו צריך לברך עוד פעם על היין (שם סי' קעח סי' ב בא"ח ד"ה ואכל).**

ג. **אבל השורה פתו ביין באמצע הסעודה – אינו מברך על היין**, דאז נעשה היין טפל אל הלחם (וראי לכך מתוס' זבחים קט. ד"ה עולה, בסו"ח), דשרה פתו ביין הוי דרך אכילה וישעורו בכזית, הובא במג"א סי' רי סק"א).

ד. **השותה שאר מיני משקין באמצע הסעודה**: יש מחלוקת אי צריך לברך עליהם בתוך הסעודה. יש סוברים שאין צריך, כי נחשבים הם כדבר הבא מחמת הסעודה, לפי שאין דרך אכילה בלא שתיה, והפת פוטרם, ואפילו אם היה צמא קודם סעודה, ואפילו אם שותה אחר גמר סעודה, לדידן דאין אנו מושכים ידינו מן הפת, הכל נחשב כבתוך הסעודה. ויש מחמירין לברך על כל המשקין ששותה תוך הסעודה. וכתב הרמ"א שהמנהג כסברא ראשונה, **דאין צריך לברך לא לפנייהם ולא לאחריהם**, לפי שאין אכילה בלא שתי' והוי כדברים הבאים מחמת סעודה, כאמור.

והנה, אם ישתה יין בתוך הסעודה, ודאי אין צריך לברך, דברכת היין פוטרת כל מיני משקין (ש"ע המצות הארז"ל פ"ר עקב לח. וכו"נ בבא"ח סי' קעד ד"ה והמנהג בשם הא"ח). ודא אין לו יין באמצע הסעודה, אזי יש נוהגין, כדי להסתלק מן הספק, שלפני הסעודה, **קודם שנותן יין, שותה קצת משקה שלא יחא בו שיעור ברכה אחרונה, וכשמברך עליו מכין לפטור את כל המשקין שישתה בתוך הסעודה (וכן נהג הארז"ל (מבא בט"ו סי' קעד סק"ט ובמג"א סק"ד)).** ופשיטא שברכת המים אינה פוטרת את היין – אם ישתה בתוך הסעודה – דהא על יין מברך בפה"ג].

ואם עושה כן, לא יברך על שתיית מים – קודם הסעודה – אלא אם כן הוא צמא, שנתנה מן המים, דבלאו הכי אסור לברך על המים. [אגב, יש לציין, דאע"ג דקיי"ל דברכה ראשונה אין צריכה שיעור, היה כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"יע מקפיד שלא יברכו על "מישהו", דאין זה כבוד הברכה, אלא יברכו על שיעור חשוב, וכדחיי מרגלם בפומיה "שיהא שיעור לברכה ראשונה", כלומר שיהא שיעור חשוב, וראוי לנהוג כן. ומצאנו מקור לחזרתו בכסף משנה (הל' חמץ פ"א ה"ח) שכתב, דאע"ג דחצי שיעור אסור מה"ח, אם בכל לשונו פטור אף ממכת מדרות, עד שיהא דבר שהנרן נהנה ממנו, ד"חיינו דבר הראוי להקרא פחות מכזית", עי"ש].

ואם שתה מים שיעור רביעית לפני הסעודה – יש מחלוקת הפוסקים אם צריך לברך ברכה אחרונה: לדעת הגמ"א (שם) צריך לברך, ודעת הסמ"ג (שם) אין צריך לברך, והואל והוא צורך הסעודה שאוכל אח"כ. וכיון דספק ברכות להקל, נראה **דלא יברך ברכה אחרונה בכח"י** (עי' שיעות שם סק"ד).

ה. **אבל בשבת אין צריך לכל זה, כי מברך על היין קודם הסעודה וברכת היין פוטרת את כל המשקין ששותה בתוך הסעודה** (עי' סי' קעד סי' ובמ"ב – מ"ב ובמ"א ד"ה ויברך; שיעות סק"ד). ועי' בסי' שערי ברכה שער כ"א סכ"ה בשערי בינה – שאם שותה קפה עם חלב באמצע הסעודה, לכיוון אין צריך לברך עליו, כי החלב לא מלונן].

המשך

יתרוז דעת

גם הקדושה גם הטהרה שמוכשר אנו לבי במעשי, אין ואפס בפני טהור עינים, נמכיזת ושמעיה בפני מי שגם השמים לא זכו בעיניו. הן גם מאז זאת ידעתי, אבל רק ידעתי. **ועתה בשלש סעודות, קדשות ית' שנתקבה לי כאילו לחזות ורומסת את כל עצמי**, ונגד אורו ית' גם האור אשר בתכלית מעשי לחושך יחפר, ומגודל נמיסתי ומאפס אפסיתי, אין עמידה ואין מציאות. נפשי מתחזקת ומרדבת עוז יעבור עלי מדי, וצניקת "גם כי אלך בגיאי צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי" וכו'... כל שלש-סעודות ושליש' במצבו, לפעמים שברוך לב לברך, ולפעמים התחזקות מתוך שבירת הלב. אבל כשהיני מגיע, "לאין כאלקינו", תמיד נפשי מתחזקת ושמחה. לא מעצמי אני מדבר עתה, צרכי המורם וקודש נהנה אני מדבר, לשמש לפני ית' זכני, ולהכריז את גדולתו ויחודת קדושתו לכל בחרני, וכו'. וכשמביאים את הנרות מוציא אני את עצמי לאיש אחר, הכל היה נורן וטוב. גם שברוך הלב שמתחילה גם השמחה שאחריה, טהרה אחת וכביסה אחת היתה.

זמן מכלל-סעודות בשבת הוא יוה"כ של השבע, כמו יוה"כ שמגלה ומטהר את הנפש של השנה, כי של"ס מגלה את כל התשוקות ואנחות הנפש שהיו מוסתרת בו בכל השבע, בכל השבוע הנפש שואפת אל על, ונאבקת במטטיניה ודוסי' בחי הגוף וטרדותיה עומדים עליה רומסים אותה וסוממים את פיה עד שלפעמים גם קולה לא שומע, ואין האדם יודע ושומע שיש בו נפש שחולת אהבה, וכשלא-שלש-סעודות, שהאיש עוזב את כל העולם ומוסר א"ע לה' מתקרב אליו ומדבר עמו, כל תשוקת הנפש, יסודיה וצניקותיה של כל השבע באים ומתגלים...

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>הודעה חשובה</p> <p>המתנן הנודע מירושלים ע"ה"ק</p> <p>הרב ר' אברהם משי-זהב שליט"א</p> <p>מח"ס סיור הווהר עם ביאור נפלא, פורס התפילה, מסילות החיים ועוד הרבה ספרים</p> <p>שנודע כיחיד מומחה בחכמת היד והפרצוף, אותה קיבל בטהרה מאבותיו זצ"ל, ומשתמש בה להשכיח שלום בבתי ישראל, ולהטות לב נערי בני ישראל אל הדרך הטובה והישרה, וכבר איתמחי גברא ורבים נעזרו על ידו כאשר יעידו עליו הרבה מגדולי וגאונים הדור במכתביהם והסכמותיהם.</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרבני המפוא' דרף צדקה וחסד</p> <p>וקיבל כל אחר בסבר פנים יפות</p> <p>מוהר"ר נתן ב"ר מרדכי ע"ה</p> <p>שטארץ</p> <p>מיקרי תושבי הענינין – לונדון יצ"ו</p> <p>נלב"ע ח' טבת תשנ"ח לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>מרת חיה שרה הגה' ב"ר מנחם ע"ה</p> <p>נלב"ע בדמי ימיה ט' טבת תשנ"ז לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצחה ע"י חתנה</p> <p>מוהר"ר אחרי' בערנער ה"צ</p> <p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח בנשיק' ר' מאיר יחיאל ע"ה</p> <p>בחרה"צ ר' חיים זצ"ל אברק ברוזנסקי – גאליצא</p> <p>נלב"ע י"ג טבת תשל"ד לפ"ק</p> <p>ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח ע"י בנו מוהר"ר בנימין וואלקענעמלד ה"צ</p>	<p>הרה"ח ר' שלמה ציממער ה"צ</p> <p>לרגל שמחת ניסוא' בנו היקר</p> <p>כמור פינחס נ"י ע"ב"ג תחי'</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>- העל' לתורה ביהמ"ד דחסדי באבוב -</p>
<p>שוהה פה בעירנו לתקופה קצרה</p> <p>ויקבל קהל הפונים</p> <p>קביעת תור במס' טלפון: 0485 684161</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>כש"ת הרב שמואל שמחה בונם קליין זצלה"ה</p> <p>ייר קהל מחזיקי חית בארי</p> <p>בן הגה"צ משיירי כנסת הגדולה הרה"ג ר' אפרים פישל זצלה"ה</p> <p>נלב"ע ז' טבת תשנ"א – ת.נ.צ.ב.ה.</p>		<p>הר"ר שמעון מרדכי טנור ה"צ</p> <p>לרגל שמחת היכנס בנו היקר</p> <p>כמור יצחק מנחם נ"י</p> <p>לעול התורה והמצוות</p> <p>למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת ויחי	
י"ג טבת תשס"ז לפ"ק – שנה י"א ג'ליון תק"ד	
הולדת מנחם מנדל	1818
אנטווערפן	17:59
לונדון	16:43
מאנטשעסטר	17:34
ציריך	17:16
ווינ	16:02
אמסטרדם	17:34
פאריז	17:19
פראנקפורט	16:41
	17:52
	16:07
	17:42
	17:19
	16:07
	18:11
	17:53
	16:36
	18:37
	18:13
	17:01
	18:05
	17:45
	16:30

תורת של ראשונים

האם אכן עשה יוסף עם אביו חסד של אמת?

ועשית עמדי חסד ואמת (כו, כט). פירש"י: "חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת, שאינו מצפה לתשלום גמול". וקשה, והלא יעקב שילם לו ליוסף גמול על כך, כפירוש רש"י לקמן (מח, כב) על "ואני נתתי לך שכר אחד על אחד" (– לפי שאתה מורה להתעסק בקבורתי).

ויש לומר דהכי קאמר ליה: "ועשית עמדי" דבר שהוא "חסד ואמת" בשאר מתים, אבל באמת אני אושך גמולך בראש. וקאמר ליה הכי, כדי ללמד הך מלתא אנב גררא.

מענה רוא

ומיהו, אינו קשה כלל, כי יוסף עשה זאת בתורת חסד של אמת ולא היה מצפה לתשלום גמול, ולא ידע שאביו יתן לו שכר אחד על אחיו, ואך לבסוף נתן לו יעקב מדיעתו.

פירוש חמור

"שכל את ידיו" – של יוסף והחליף את הבנים

וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים וגו' שכל את ידיו כי מנשה הבכור (מח, יח). פירש"י: "כתרגומו אהכמנין בהשכל והכמה השכל את ידיו" וכו'.

ורבינו הגאון פירש: שכל את ידיו – הרכיב ידיו זו על גב זו, וכוונתו לומר, שלא החליף את הנערים ולא שינה אותם ממקומם, אלא החליף את ידיו והרכיבם זו על גב זו, ושם את ימינו על ראש הצעיר ושמואלו על ראש מנשה שהיה הבכור. "ואין זה נכון, כי מה צורך להרכיב הידים זו על גב זו שנאמר כי לא שנה את הנערים רק ידיו.

אבל הנכון לפרש שכל את ידיו, מידיו של יוסף, כי ראה יעקב ששם יוסף את מנשה לימין אביו ואת אפרים לשמאלו, שכל את ידיו – ושנה את הנערים, ויהיה "שכל את ידיו" ביאור לוישלה ישראל את ימינו ויאמר הכתוב: "וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים" – ששנה את אפרים ומשכו לימינו, זאת שמואלו על ראש מנשה – ששנה את מנשה ומשכו לשמאלו, ולא שנה את ידיו ולא הרכיבם כלל, אבל שנה את הנערים. והנה ביאור **"שכל את ידיו"**, כלומר, **מידיו של יוסף**, כי לא הגישם לפניו כך, רק מנשה לימין ישראל ואפרים לשמאלו.

רבינו בחיי

"אחלקם ביעקב" – בגלל תכונתם

שמעון ויוסף אחים וגו'. ארור אסא כי עז ועבדתם כי קשתה אחלקם ביעקב ואמיצם בישראל (מט, ה-ו). הנה "בפעולות הטבעיות ובמעשים האנושיים נתאמת, שכל דבר יתחוק ויכפל בהצטרף אליו דומהו, וראוי שיהיה זה גם כן בדברים הגורעים והחסרים, שתתחוק התכונה הרעה ההיא בהכפלה (וקורבתם). וזה אמת גמור. אבל על צד אחד מיוחד, והוא, שיהיה החסרון ההוא דבר אחד מסכים בכלם, כי על צד המשל, אם תמצא באחד תכונת הכילות, והיא תכונה רעה, בהצטרף אליו אחר בעל אותה תכונה רעה בעצמה, תכפל ותחזק התכונה ההיא לרוע. אמנם, אם יהיה קבץ אחד מאנשים יש להם בעצמם פחיתות הכילות, ואנשים יש להם בעצמם פחיתות פיזור ממוק, פעולות זה המורכב בכללו, יהיה יותר שלמות מפעולות פרט אחד מפרטיו וכו'.

ומפני זה אמרו בסנהדרין (עא) כנוס לצדיקים טוב להם ומוב לעולם פוזר לרשעים טוב להם ומוב לעולם, והוא מצד שהם מסכימים על תכונות רעות אשר בהתקבצם התחזק התכונה ההיא, ובהתפורם תחלש ותחסר. **עז שראינו יעקב אבינו, מאשר ראה שני בניו והם צדיקים, עם כל זה בחיבתם מסכימים על תכונה אחת בלתי נאותה בעיניו, אמר: אחלקם ביעקב** וגו'".

דרשות הר"ן (דרוש הראשון)

לקח טוב

אפרים ומנשה – "זכור" ו"שמור"

הכבד. מוטב שיקנו תחילה רהיט אחד קטן, ויכניסו אותו לבית, שישב לו שם כשושנה בין החוחים. פליאה דעת שומעיו על כך: איזו תועלת תצא מכך שיובא כסא יפה לתוך חדר שזוהמא שורה בארבע רוחותיו. הרגיעם החכם, ופקד עליהם לעשות כדבריו ולהתאזר בסבלנות לתוצאות.

למחרת מצאו בעלי הבית כסא רחב ומרהיב עין באמצע החדר, מנחה נתונה מאת האורחים שהגיעו לבקרם. מאד התרשמו ונהנו מהכסא הנפלא ולא יכלו לשבוע מלשבת ולנוח בו. לאחר שעה מועטת

משל יומשל, לבית דירה שאין ישיבתו נוחה ונעימה כלל, ואין חן המקום על הדריים בו כל חדרי מלאים קופסאות וחבילות של חומרי עבודה המיועדים למלאכות שונות; הרצפה והקירות מכוסים אבק ועפר; החלונות מלוכלכים עד שאין העין רואה דרכם, ועוד כיוצא באלו, באופן שכמעט ואין בו מקום ראוי ומכובד לשבת בו ולאכול או לשכב ולנוח.

ובכל זאת, דרי הבית שבעי רצון, כי עסקים וטורדים הם במלאכתם, והדירה משמשת להם מקום עבודה ראוי. נכון, שכתוצאה מכל זה, סדרי האכילה והשינה ושאר הצרכים מופרעים עד למאד, אולם כבר הורגלו בכך ואינם חשים בצורך לשפר את חיי הדירה.

ויהי לימים, וקרוביהם הגיעו אליהם לביקור במעונם. מה גדלה תמיהתם כשענייהם נפערו למראה הפנימי המכוער של הדירה, עד כי לא יכלו להתאפק ופנו בשאלה אל מארחיהם, מדוע ממשיכים הם להיות בדירה מוזנחת ומכוערת כמו זו. כמובן, שתשובתם של שוכני הבית לא סיפקה ולא הרגיעה אותם.

ישבו האורחים ודנו בינם לבין עצמם, מה יש לאל ידם לעשות בכדי לשפר ולהנעים את חיי קרוביהם השוכנים בדירה כעורה זו. תוך שעה מועטת קיבלו ההלטה ברורה ונהושה: על בעלי הבית לערוך נקיון יסודי בכל פינות הבית, למצוא ולקבוע חדר נפרד שבו ייאספו כל כלי וחומרי העבודה, ושאר חדרי הבית ימולאו ברהיטים חדשים ונאים, וייתלו קישוטים ותמונות שונות על כל הקירות. בסופו של דבר יבואו לכאן פנים חדשות, ואין ספק שבעלי הבית יכירו להם תודה במדה מרובה ונפלאה.

אך למרבה תמיהתם לא הסכימו הבעלים למחשבתם הטובה. אומנם הודו על האמת שאין ישיבת הדירה בצורה הנוכחית נעימה, ונכון הדבר שישתפר המצב לאין ערוך לו תצא מחשבת האורחים אל הפועל, אלא שבכל זאת אין צורך בכך, ואין שום להם המלאכה הגדולה והמירחה היתירה בשינוי המצב הנוכחי, ואולי אף יצא שחרן בהפסדן. לא עזרו כל הטענות והשידולים של האורחים לשכנע את דעת בעלי הבית.

חזרו לחשוב ולדון בכל, עד שהציע אחד הקרובים, חכם בחוויות העולם, שבמקום לצפות לשינוי דעת בעלי הבית בבת אחת, עליהם לעבוד מן הקל אל

אותיות מהכימות

... להגה "זכור" ו"שמור" – שמור הוא מדת לילה וזכור הוא מדת יום, כמבואר בספס"ק, ושמירה הוא בל"ת, להיות נשמר ממלאכה, וזכור הוא תוספת קדושה. לכן שמור הוא מדת לילה שתיקב בקבלת שבת האדם מסיר מעליו כל המטלות שהיה ערוך בהן כל השבוע מל"ט מלאכות, ומשליך מעליו החומציות והפחיתות כליו כל מלאכתך עשויה שלא יסבה אחר מלאכה, וזכור מדת יום דתכלית קדושה היא כיום, כנודע מכתבי האר"י.

ולשמות זה י"ל בענין מנשה ואפרים, למנשה הוא **"שמיני"** חלקים את כל עמל" וכו', והיינו להשליך מעליו החמירות והפחיתות, והוא בדוגמת שמור; ואפרים ע"ס **"ספני"** חלקים בלחץ עניי" שהוא תוספת טובה וקדושה וזכרם והוא לשומת זכור. וע"כ להא יוסף שמנשה יתבדך קודם, כסדר השבת, דבראשונה משליכן מעליו הפחיתות ואח"כ יכולין לקבל תוספת קדושה.

ועיקב מילין בזה, כי א"ל שיתפסט האדם מעוה"ז ומחומציותו רק ע"י קדושת שבת שהאדם מרגיש בעלמו מתקנות מהקדושה, ועל כוונת שקדושה זכור מתחילה תיקב בלילה, ולכן עיקר קידוש בלילה, אף שנלמד מזכור זכרנו על סיון וזכור הוא מדת יום, אך משום דזכור מתחיל קט בלילה.

שם משמאל (תפס"א, ע"ה)

הודיעו להם האורחים שבעצם יש להם עוד כסא ואף גם שולחן נאה ומכובד ששייך למתנתם אלא שאין מקום להכניס אותם. בתאבונם היוזו הבעלים כמה מחבולותיהם ופינו מעט מקום, עד שהובאו פנימה הרהיטים הנוספים. תוך זמן קצר, כאשר טעמו הבעלים טעמו של ישיבה נוחה ונעימה, רצו כבר מעצמם לעשות כהצעת אורחיהם.

כדי שישליך יהודי מועליו חומציותו של שאר ימות השבוע, עליו למעום קודם מנעימות ומתיקות קדושת השבת. על כן הקדים יעקב אבינו את ברכת "אפרים" לברכת "מנשה".

אמורות טהורות

זכירת יום המיתה מקרבת את הגאולה

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מט, א). פירש"י: "ביקש לגלות את הקץ" וכו'. יש לפרש ע"פ מה דכתיב (דברים כה, טו): "והיו חייך תלואים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיך", ואיתא בזהר הק' (וזהר חדש שם עג): "שאלוהו ז"ל אמר לרבי שמעון שבפסוק זה מרומז גאולת ישראל [ואתגלויי פורקנא דישאל]". עיי"ש.

ופירש **היעצות רבש'** (ח"ב דרוש יא) על פי מה דאיתא בגמרא (פנהדרין צו): כלו כל הקיצין (ק-ק הגאולה), ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים. והנה, זכירת יום המיתה היא אשר מועילה לאדם שכל ימיו יהיו בתשובה, ולכן אמרו (אבות ב, י): "ישוב יום אחד לפני מיתתך", היינו, כי הואיל ואינו יודע אימתי ימות, אם כן חושב תמיד שאולי היום זמנו, ושב בתשובה, ואם כן כל ימיו בתשובה (שבת קנב), וכן אמרו רז"ל (ברכות ה): "לעולם ירגיז אדם יצר מוב על יצר הרע וכו' אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכו', ואם לאו יזכור לו יום המיתה". וזהו שגילה אליהו, שבפסוק הנזכר נרמז סוד פורקנם של ישראל, שהוא התשובה, דכתיב: **"והיו חייך תלואים לך מנגד"**, כלומר, שתזכור תמיד את יום המיתה, **"ופחדת לילה ויומם"** אולי עכשיו הגיע זמנך, **"ולא תאמין בחיך"**, וממילא יהיו כל ימיו בתשובה, וזו היא צמיחת הגאולה, כי אז יתקיים הכתוב (תהלים צה, י): "היום אם בקולו תשמעו" ויבא משיח (פנהדרין צה), יעיי"ש.

וזהו שאמר להם יעקב: "האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם" – ענין הגאולה, כמ"ש רש"י, "באחרית הימים", היינו, בזה שיחשוב כל אדם תמיד בכל יום אולי הגיעה כבר אחריתו וישוב היום שמה ימות למחר, או אז בודאי יהיו נגאלים כב"א.

יוטב לב

"נפתלק ממנו שכניו" – לכל ידח ממנו נדח

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים (מט, א). וברש"י ז"ל: "ביקש לגלות את הקץ, ונפתלק ממנו שכניו" וכו'.

"הקשה אצ"ו הקדוש ממאגליצא זי"ע", מה הוא התועלת בגילוי קץ כזה שיהיה אחר אלפי שנים. והנראה לי בזה, שיעקב אבינו ע"ה הפץ גלות את הקץ ולהודיע לבניו ולדורות הבאים את כל מה שיעבור עליהם במשך גלותם הארוך, ואף על פי כן ישארו נאמנים באמונתם, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל שבעל דעה אמותית לא יסור מן האמת בשום פנים. אך לא היה בזה רצון ה', כי לאו כל מוחא סביל דא, והיו נשארים באמונתם אך אנשי עליה מועטים, **ורצון ה' היה שכל ידח ממנו נדח, וכל בני ישראל שקבעו בפנימיות לבם קדושת אבות ישראל דבוקים בה' וברב עם הדרת מלך**, ונפתלק ממנו שכניו, כדי שתקות הקץ יחזק לב בני ישראל בצרת גלותם המר ויוכלו לעמוד באמונתם עד ביאת גואל צדק במהרה בימינו אמן".

"המחמיר תבוא עליו ברכה"

יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטים (מט, יד). "יש" לומר על דרך מה שאמרו (כ"ט ל): לא הרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה. ולהכי מי שמחמיר על עצמו לעשות לפנים משורת הדין, גם מהשמים הולכים אתו לפנים (משורת הדין), וכמ"ש בפוסקים (עי' שבת מב: תורה ויחינו, שו"ע או"ח סי' תרד"ב, ועיי' והמחמיר תבוא עליו ברכה).

וזהו הרמז: **"יששכר נוטריקון י"ש שכ"ר, חמור גרם"**, היינו, שזה שמחמיר על עצמו לעשות לפנים משורת הדין גורם לו ליתן לו שכר ולהשפיע לו כל טוב. וידוע שדרך המחמיר על עצמו לשמור פיו ושפתיו שלא להוציא שום דבר עד שיתיישב היטב בין דבור לדבור מוקדם, וזהו: **"רובץ בין המשפטים"**, רובץ הוא לשון מנוחה, והיינו כנ"ל להתיישב ולנוח בשפתי פיו שלא להוציא דבור בלתי לה' לכבוד".

משמרת איתמר

אמנם, התינה אם ארץ ישראל מוחזקת היא לאבותינו, ואם כן כבר היתה לה אז קדושת ארץ ישראל, וסברת הרמב"ן נכונה, משא"כ אי נאמר שאינה מוחזקת ולא היתה לארץ ישראל לפי אותה שעה שום קדושה יותר משאר ארצות, אי"כ יקשו דברי הרמב"ן, דמאי שנא ארץ ישראל משאר ארצות (עי' עבודת ישראל פ"ר חוקת, שו"ת 'נפת חוקאל' סי' כג ד"ה ועיי' דעת משה להחיות פ"ר שופטים ע"ה"פ ולא ישפך דם נק). זו היתה כוונת יעקב באומרו: "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי", כלומר, שיהא להם חלק בכורה, משום שארץ ישראל מוחזקת לאבותינו כנ"ל. ואם תשאל מנין זאת, על כן הביא ראיה: "ואני בבואי מפדן מתה עלי רחל" – מפעם האמור, וא"כ מוכח מזה שכאותה עת כבר היתה קדושת הארץ, וכאמור.

זבוח יעקב להגיד יעקב ברלין זצ"ל (פירדא, תקל"ו. ועיי"ש)

ויאמר אליהם יוסף אל תיראו כי תחתת אלקים אני. ואתם חשבתם עלי רעה אלקים חשבה לטובה וגו'. (יב, כ).

יובן, במה שמצינו, דלפעמים הקב"ה מצרף מהשבה רעה למעשה, והאדם נענש על כך (עי' קדושין כ). והטעם, מסתברא, כי מאחר שהקב"ה יודע מהשבות, אם כן לגבי יתברך נחשבת המהשבה לחטא כמו המעשה, משא"כ בין אדם לחברו, שאפילו אם יחשוב האדם רעה על חברו, אך למעשה גומל עמו טובות, ודאי שלא ייענש על המהשבה רעה, כי במה תזיק מהשבתו אחר שבפועל אין מגיע לרעהו שום נזק על ידה, וכלל אינו מכיר במהשבתו הרעה כי אם במעשיו אשר טובים המה לו.

וזהו שאמר יוסף: "אל תיראו כי תחתת אלקים אני?" ולפיכך מאחר ש"אתם חשבתם עלי רעה" – רק מהשבה היתה זאת, אמנם "אלקים חשבה לטובה", ואם כן לא חטאתם נגדי כי אם במהשבה, אבל במעשה היה טוב לי, ומאחר שאיני תחתת אלקים אין לכם לירא מהמהשבה רעה.

עריב נחל

יתרון דעת

"וישלח ישראל את ימינו"

ענין הקדמת ההגברת ימין על שמאל בכל דבר (א) תנו רבנן: שתי כליות יש בו באדם, אחת יועצת לטובה ואחת יועצת לרעה, **וישלח ישראל את ימינו** ורעה לשמאל, דכתיב (קהל' ג, א): "לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאל".

ימינו ה' נאדרי בבח ימינו ה' תרעץ אויב (שמות טו, ו). כשישראל עושי רצונו של מקום הן עושי שמאל – ימין, שנאמר ימין ה' ימינו ה' – שני פעמים, ובשני ישראל עושי רצונו בכיכול, הן עושי ימין – שמאל, שנאמר (איכה ב, א) "השיב אחור ימינו". **מבלתא** (פרשת השירה, פרשה ה) (א) "השיב אחור ימינו".

יטול מצדך אלף ורבה מימנך (תהלים צא, ז) אמר רבי יצחק למה מן הימין רבה ומן השמאל אלף, לפי שהשמאל אינה צריכה מלאכים הרבה, מפני ששמו של הקב"ה כתוב בתפילין ונתון בשמאל, שנאמר (דברים ו, ח) "וקשרתם לאות על ידך". א"ר אבהו בר חנינא, לא כתיב 'יהא מצדך' אלא 'יפול', שמאל שאינה פשוטה במצות כמו הימין אינה מפלת אלא אלף מויקץ, **אבל ימין שהיא פשוטה במצות, מפלת רבוא מויקץ**, לכך כתיב (תהלים צא, יא) "כי מלאכיו יצוה לך".

כתב הרמב"ם ז"ל (הל' תפלה פ"ה ה"ד): מניח ידיו על לבו כפותין, **הימנית על השמאלית** וכו', ואפשר שהוא רמז להכנעת יצר הרע שהוא נרמז בצד שמאל. ועל דרך האמת הוא רמז להגברת מדת הרחמים על מדת הדין, והמשכיל יבין.

כל דבר שמבדך עליו לאכלו או להחיה בו צריך לאחוזה בימינו כשהוא מבדך. **שולחן שידך** (א"ח סי' ס"ד)

בין באכילה בין בשתייה צריך לאחוזה דוקא בימינו דבר המבדך עליו, על דרך זה אמרו חז"ל (נחם סב) פירות שאתה פונה לא יהו אלא על צד ימין, **לפי ששם העיקר והחיים והשלום**. וזהו לשון הוזהר פ' קרח דף פ"ח סוף ע"ד: ישתדל בהאי עזמא לאכללא עובדי צימא, וכל עובדי דתן לשמאל דקב"ה, ועל זה כתיב (תהלים קה, טו-י) "ימין ה' עושה חיל... לא אמות כי אדחה ואספר מעשי י-ה", והתורה ניתנה בימינו של הקב"ה, ומטעם זה כתיב (שם צא, ז) "יטול מצדך אלף ורבה מימנך", והנה מן השמאל אלף ומן הימין רבבה, לפי שהימין שולטת בכל המצות. **וצריך חזק לאחוזה ביד, ואל יתחב הפרץ בשוכן ויבדך ואז אינו אחוז ביד ממש**, וגם הוא שני הפנים בנושא אחד (כי הברול מקצר ובימין הוא עיקר החיים). **סוד ברכות** להקדמן רבי יחיאל מיכל מארפשושק זצ"ל (קראקא שמי"ב, דף ג).

האומר להבדיל תושיט לי ספר, יקחו בימינו ולא בשמאל, לפי שהתורה ניתנה בימין, שנאמר (דברים לג, ב) "מימינו אש תד למו". **סגור חסידי** (ברם לג, ט) (ט"ז)

כאשר האדם לובש מלבושיו, בכל פעם שלובשם, צריך ליוזר לקחת ב' צדי הלבוש ביד ימינו בצד ימינו, ואח"כ ישאיר צד הימני ביד ימינו, ואח"כ יתן צד שמאל של המלבוש ביד שמאל, דרך האחר, ואח"כ ילבש צד הימני של המלבוש ביד ימינו, ואח"כ ילבש צד הימני של המלבוש ביד שמאל. ותמיד יכוין לכלול הכל בימין, ואח"כ הימין נותנת אל השמאל.

שני המנות למחר"ה ויטאל ז"ע (ענין ברכת השחר)

ומורי ע"ה (הרמק"ז ע"ב) מצאתי שכתב דרכים שיתקדש האדם וכו', וכן במעשיו, **בצון ברחיצת ידיו, להגביר הימין על השמאל**, כדפירש בזהר (וארא לב), **וכן בכל פעם לא יגביר רגל שמאל על ימין ולא יד שמאל על יד ימין, אלא להפך, יד ימין על השמאל, רגל ימין על השמאל לעולם**, ובכוונה להכניע החיצונים.

ראשית חכמה (שער הקדושה פט"ז אות לד)

איתא בזהר חדש פ' נשא (דף קמז) כוונת ברכת כהנים שאומר הש"ץ, כשאומר "ברכך ה'" יהיה פניו נגד מזרח, וכשאומר "וישמך", יפנה לדרום – שהוא ימין, לעורר מדת החסד, ואח"כ כשאומר "יאר ה' פניו", יהיה פניו נגד מזרח, וכשאומר "ויחונן", יפנה לצפון והוא שמאל ויכוין לכלול כל הימין, לכלול מדת הדין במדת הרחמים, ויהיה כולו חסד וכו', ומסיים שם, דכל ש"ץ שאינו מכוין כן אינו מרחיב כלום בתפלתו, כל שכן בשנוטה תחלה לצד שמאל ואח"כ לימין או הוא מעורר הדין וגובר על החסד ח"ו וענשו גדול עד מאוד, **על כן יחדל כל ש"ץ בה**. **אור היסוד** (עמוד העמוד, סי' ז)

לעולם יקדים אדם ימינו על שמאלו בכל דבר, לפי שהימין היא חשובה בכל התורה כולה (עי' שבת סא. ובתוס' שם) לענין עבודה ובזון יד ובזון רגל, במלואים ובמצורע, וכן בחליצה, לכך יש לאדם גם כן לחלוק כבוד לימינו לעולם, ולכן כשיגבול מעצלו יניעול של ימין תחילה, ובשחולץ חולץ של שמאל תחילה שהוא כבודה של ימין... וכן כשלוש חלוקן ושאר מלבושיו ילבש יד ימין תחילה, וכן במבוכים ואנפולאות רגל ימין תחילה... וכן כשרוחץ או קר החיץ או יסוך יד ימין תחילה.

שו"ע דרב (א"ח סי' ב"ד)

עלי הגיון

הטמנת הערלה בחול שמעמידים בו הנרות – שיערלה לרצון "בערלה שהיא כליל לאישים"

בענין משי"כ בענין הדלקת נרות שעוה ליוחכ"פ וטעמיה (ייתרון דעת גלי תצא), הנני להוסיף דבר יקר ונפלא, שהראני ידידי הרה"ג רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א ראש ישיבת אלכסנדר, מה שנמצא בספר הקדמון **מזבח הזהב'** להגאון רבי שלמה ב"ר מרדכי ממעורטש זצ"ל - תלמיד המהרש"ל והלבוש זצ"ל (והוא ביאור נפלא על סדר פטום הקטורת ועל סדר אמירתו, ועוד הרבה. נדפס בשנת שס"ב בהסכמת גדולי הדור: הלבוש, הכלי יקר, המטה משה, הסמי"ע, השולח"ק והמנחת יתודה, זכיי"ט וז"ל (בשער יב):

אמרו בבראשית רבה (מ, ז): "ויקח אברהם את שיעמאל בנו ואת גלד ילידי ביתו" (בראשית יז, כט), אמר ר' אייבן, בשעה שמל אברהם אותן ילידי ביתו, העמידן גבעת ערלות וזרחה עליהם תמה ותתלעיל, ועלה ריחן לפני הקב"ה כקטורת סמים וכעולה שהיא כליל לאישים. אמר הקב"ה, בשעה שהיה בניו של זה באים ליד עבירות ולדין מעשים רעים, אני נזכר וזלחת הריח הזה ומתמלא עליהם רחמים ומרחם עליהם. עד כאן לשון הבר"ר. וקשה לי במימרה זו וכו'... אלא נראה ליישב דברי ר' אייבן לזאת הכוונה, ומה שאמר "ועלה ריחן לפני הקב"ה" כקטורת הסמים וכעולה שהיא כליל לאישים" ודבר קטני, ברישא המשיל ריח של גבעת הערלות לקטורת הסמים, אותן ילידי ביתו של אברהם ונשאן גבעת ערלות. ובסיפא שאמר "וכסוף של כליל", **זה רומז לדורות הבאים אחרי אברהם עד סוף כל הדורות**, והיו מעשים רעים, שורפים ועלה ריחן, ואפילו אותה ריח נוח לפני הקב"ה כעולה שהיא כליל, וזהו שאמר "לאישים" רומז לזאת המנורה, כמו שביארתי. **ולפי דעתי שלזה קבעו דווקא לימול בחול, כי סתם חול של בית הכנסת במנורה הוה, ששם נרות דולקים, ולכן אמר "בשעה שיהיו בניו של זה", כי הוא מדבר עם הדורות הבאים, על כל איש ישראל מבטיח**, כאשר פירשתי הכל באר היטב.

ואתמה אידן נתפסת המנהג של שטות מן הגבאים והשמשים בכל תפוצות ישראל, בבוא ערב יום כפור מחלפים אותה חול של כל השנה על החדשה כדי להחזיק הנרות שמרבים ביום כפור, ואי איישר חילי הייתי מוחה בידם, ואי בעי להוסיף מפני רבוי הנרות ישימו קרקע החדשה תחת הישנה והישנה יניחו למעלה למצב (להציק) הנרות, כי הישנה מלאה בערלות של כל השנה, ואי אפשר בריבוי הנרות של יום כיפורים כשהם מותבערים עד גמירא סמוכה לחול לעת ערב, שלא ימצא האש מעט מן הערלות וישרפם ויעלה ריחן לפני הקב"ה כעולה שהיא כליל לאישים, כי בודאי כי לחינם תקינת הוותיקין לזרוק הערלות לחול של מנורה, ומתוך כך יעלה גם כן לזכרון לפני הבורא יתברך ברית אברהם שנימול גם כן ביום כפורים, כמו שלמדו רבותינו ז"ל (פדר"א פכ"ט) בגזירה שוה וכו'.

ומפי השמועה שמעתי באחד שהיה כהן מוהל וזקן ונשוא פנים ומופלג בחכמה ובחסידות ונודמנה לו מילה ביום כפור, מה עשה אותו חסיד, רחץ היטב את ידיו קודם שמל וכיוון ברחיצה לו גם לנשיאת כפיים ולא השיח דעתו ממה עד עלתו לדוכן כדי שלא יצטרך רחיצה שנית, ומל, והיו ידיו אמונה כלכלוך דם ברית, לא שטף ידיו במים כדי שלא להעביר הכלכלוך של דם ברית, וכן עלה לדוכן ונשא כפוי פרושות השמים, ושבחוחו כל גדולי הקהילה הקדושה בדבר זה, והעידו שהיתה ת"ל אותה חלה שנת אוסם שנת ברכה, וכן בגידן דידן מן הראוי היה לנהוג כך כמו שזכרתי, כן נראה לי מלשון בראשית רבה. ע"כ לשון קדשו.

אשר ישעי' נוסבים, בני ברק

נר סעוה עם חוס אחד

עקב המאמר בענין הדלקת נרות שעוה (הג"ח) ראיתי לנכון לשגר בזה דבר חידוש ממרן החת"ס זי"ע שכתב בחידושו (פסחים ז.) **לגבי בדיקת חמץ**: "ודע, כי אני חוכך מאוד בנרות שלנו שעשוין מכמה חוטיץ ועליהם נכרך שעוה, דלענין זה הוא אבוקה גמורה, ואיזה שיעור וגדול תתן לה, ונהי דחויגן דיכול להיכניסו לחורין וגם לא בעית ביה, דהא כל השנה מלהק כן על שולחנו, מכל מקום מקטף קטיף טפי טובא. על כן י"ל להחמיר **ליקח נר של שעוה שאין הפתילה כי אם מחוט אחד, אך יהיה עבה שיאיר היטב**" עכלה"ק (ועי' ברכות ופלי"ט יא אות ח).

משה יצחק ווייס, וויליאמסבורג

דברי מוסר בעית רעוא דרגיון

בענין חומר האיסור של בלוי הונן לבטל של עת רעוא דרגוין שהקדשתם לכך לקט מאמרים נפלא בגליונותיכם,

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ר' יצחק בעריש ברוזנשטיין זי"ע ת.ש.צ.ב.ה.

ראיתי לנכון להביא מה שהביא ה'משנה ברורה' (סי' רצב סק"ט) מהאלי' רבה שכתב "בשם המלבושי יו"ט, שראה לרבו מהר"ל **מפראג** כמה פעמים שדרש [בשבת] בין מנחה למעריב" וכתב המ"ב: "ועל כן נראה דבומינו אין למנוע זה כידוע שמצוי בעוה"ר באיזה מקומות שעוסקין אז כמה אנשים בבית המדרש בשיחה בטילה, ובודאי טוב יותר לשמוע אז דברי מוסר כדי שלא יבואו לזה".

עוד בענין תשובה –

אי מועילה לגבי עונשי בית דין של מטה

בגליון תצ"א (מדור ידבר בעתו) נדון בארוכה בטעם הדבר שאין תשובה מועילה לגבי עונשי בית של מטה, כתמיחה הנודע ביהודה (ארו"ח מהד"ק סי' לח).

והנה מצאתי טעם נוסף שכי הגי"ר מאיר מיכל זצ"ל מווילנא [בהגי"ר שלום - נכד הגי"ר אברהם בעל מעלות התורה, אחיו של הגר"א זצ"ל] בס' 'המאיר לעולם' (ח"ב דרוש ג' ד"ה וכוה), כי אין תשובה עוקרת החטא למפרע, אלא שבכוונה להגביר מדת הרחמים לכל עושהו, וזה שידך רק עונשי שמים, משא"כ לגבי עונשי ביי"ד של מטה בחיובו הוא עומד גם אחר התשובה, ועי"ש.

מאידך מצינו חידוש גדול בדברי החתם סופר (נתי' עי"ס כתובות [תקס"ג]) כי ע"א ד"ה (דט) שכתב בזה"ל: "**ואולי אם שב לפני ה' ונתרצה ונתכפר, לא יזמין ה' העדים, ואם יבואו לא יעמדו בחקירתם, כי לא ירשע ה' נפש צדיק**".

ובאימרי סופר: עי"ס מכות (נ' ע"א ד"ה מחוצה) כי דלפי זה יש לבאר דברי הגמרא (שם) "מחוצה לארץ לארץ שותרין את דינו מפני זכותה של ארץ ישראל" - דבזכות ארצי' ישוב בתשובה שלמה לפני ה' ויהי רצוה ויתכפר לו, ע"כ לא ירשע ה' נפש צדיק ויתכפר לו, ויימצא לו פתח, כי מן השמים יסובבו שלא יעמדו העדים בחקירתם.

ועי' בקונטרס 'מעט צרי' - הגהות על הרמב"ם - שבסוף ספר ישעיות מלכו להגר"מ מקוטנא זצ"ל (הל' ע"ז פ"ד ה"ח) שכתב ביישוב דברי הרמב"ם, שביי"ד רואים בעיר הנדחת אם עשו תשובה, וז"ל: "דהא דבביי"ד של מטה לא מהני תשובה, משום דשמא קמערין כדי לפטור מהעונש, ויברים ע"י תענית ח' דאפילו מזכזין לו והוא רחום יכפר, לכן בחטא הנוגע לרבים מועיל תשובה אפילו בבית דין של מטה".

נחום ארי' ברנט, ירושלים

בספה"ק 'אמרי יוסף' (מועדים, הקפות, כב.) מביא בזה מהלך נפלא מהרה"ק רמ"מ מרימנוב זי"ע (הובא בס' 'ילקוט מנחם', ליקוטים, עי"ס מכות. עמ' זר), שאמנם אל יתכן כמעט שאדם שהרשע כל כך - לעבור בזדון על עבירה שיש בה כרת ומיתה או מלקות בפני עדים שהתרו בו שיעידו עליו בבית דין, שחזרו בתשובה, ואם אכן יחזור בתשובה על חטאו אזי מן השמים יסובבו שהעדים יתכחשו ביניהם בחקירות או בבדיקות ותתבטל עדותם. ובאר בזה הא דאיתא במכות (דף ז' ע"א): "רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים אילו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם", וצ"ב וכי רבואת היא לפטור ממיתה את החייב בה. אלא הכוונה היא, שבגודל קדושתם וצדקתם היו מכניסים הרהור תשובה אף באדם כזה שהרשע בפני עדים, ועי"ש שחזר בתשובה ממילא היו העדים מתכחשים בעדותם וכנ"ל, ועי"ש, ושפתיים ישק.

שלמה זלמן דוידוביץ, לונדון

יש להוסיף ממה שמובא בסוף סי' 'אוהב ישראל' (לקוטים חדשים. ח' שפתי צדיקים עמ' שנה, ד"ה פנס אחת) וז"ל: "לכאורה קשה להבין דין עדים זוממים וכו' והלא הסנהדרין היו צדיקים גדולים, ואם כן היאך נתקבל בפניהם עדות שקר לאבד נפש ישראל בחנם; ותו קשה קושיית הקדמונים, היאך יצא הפס"ד מפי הסנהדרין הקי' להרוג אדם, הלא שמא עשה תשובה ואין לך דבר שהעומד בפני התשובה וכו'... והנה קבלת עדות הוא אחת ממוצות עשה שבתורה, וכאשר באו שנים להעיד בפני ביי"ד, אז לא ראו עיני הביי"ד אלא מה שכתוב בתורה (דברים יט, טו): 'על פי שנים עדים יקום דבר', אמנם אח"כ המה עוסקים בתוה"ק להוציא לאור משפט האיש ההוא אם הוא זכאי או חייב, ובוה שהם עוסקים בתורה או התוה"ק היא מראה להם משפט האיש ההוא. וזהו שבתורה קושיית הקדמונים שמא עשה תשובה, כי לתודע הדבר הזה לפני הסנהדרין אם הוא עשה תשובה או לא, והוא על פי התורה הקי', היינו שאם עשה תשובה אז בודאי היתה התוה"ק מראה להם זכות במשפט הזה", עכ"ל ועי"ש באריכות.

שלמה ידידיה ינקוביץ, לונדון

דברי התעוררות בס"ג מה'אמרי יוסף' זי"ע/ עוד בענין קדושת בגדי צדיקים

א. בגליון העבר (תק"ט) הובאו דברי הרה"ק היחקל יצחק' מספינקא זצ"ל בענין מה שהאריך אביו הרה"ק בעל ה'אמרי יוסף' זצ"ל בעת סעודה שלישית. מהראוי להביא מה שכתב עוד

(שם בהקדמתו לספה"ק 'אמרי יוסף', מאמר ז אות ז): "דרכו בקודש (ש-ל אביו ה'אמרי יוסף' זי"ט), היה לומר הזמירות [של סעודה שלישית] בבכיה עצומה ובקול חוצב להבות אש, ואח"כ היה אומר החידויות' בהתעוררות נפלא, ומי שהיה בו עדיין ניצוץ יהודי היה כמעט מוכרח להתעורר בתשובה, **ופעם אחת אמר לאיש אחד תבוא לסעודה שלישית שלי ויהיה לך הרהור תשובה, כי גם אנכי יש לי אז הרהור תשובה**. וכך היה אומר: א מענטש מיינט מען לעבט אייביג, אבער ווען מען לויגט מיט די פיס צו דער טיר, טוט שוין זייער באַנק נאר עס איז שוין צו שפעט, על כן לאמיר יעצט תשובה טוהן, שלמה המלך אמר (קהלת יב, א) 'יוזכרו את בוראיק בימי בחורותיך עד אשר לא יבואו ימי הרעה' וגו'. ואח"כ היה מעורר את הלבבות להתבונן בגדולת הבורא ית"ש, והיה אומר 'בראשית ברא' וכו', ומכולם בחר השי"ת באדם לשרתו ולברך בשמו, והוא עומד עליו ורואה במעשיו ומגיד לאדם מה שיחו, ואמרו חז"ל אפילו שיחה קלה מגידין לו לאדם בשעת הדין, ואיך לא יבוש האדם לחטאו ולעבור על רצון מלך המלכים הקב"ה, עי"כ ידקדק האדם בכל עניני שיחה לנחת רוח לפניו ית"ש".

ב. עוד הריני להוסיף על המאמרים אודות חשיבות בגדי צדיקים (ייתרון דעת' גל תצנה-) דבר מופלא ממרן מהר"ש מבעלזא זי"ע שהובא בס' **'מדבר קדש'** פרי תולדות (ד"ה ותקח) וז"ל: "מלבושים אלה (בגדי החמודות) היו מעשי ידיו של הקב"ה, בגדי אדם הראשון, שנאמר (בראשית ג, כא): 'יועש אלקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם' וממילא נמשכו בבגדים האלה קדושה גדולה וגבוה ע"י 'ילקוט ראובני' תולדות ד"ה ותקח רבקה), אלא שאח"כ כאשר בגדים הללו באו לידי נמרוד, ואח"כ לידי עשו, פקעה הקדושה הגדולה הזאת, אצ"פ שהיה בו עדיין מהפלא במה שצויר החיות אשר עליו היו כאילו הם חיים ועל ידי כך באו אליהם החיות מאליהם וניצודו בקלות, כדאיתא במדרש (בר"ר סג, טו), אבל מכל מקום הקדושה שבהם פסקה. ורבקה ידעה כי כאשר יעקב ילבש בגדים הללו בודאי תתעורר הקדושה הישנה שהיתה בהם כבר. ובוה אפשר להבין מה שנאמר: 'זאת עורות גדיי העזים הלבשים על ידיו ועל חלקת צוואריו' וגו', ולכאורה, הא בערות עזים יש ריח רע, כמו שפירש"י לקמן (כו, כז), ואיך יכנס כך אל אביו. אלא כנ"ל בהם שנתעוררה שוב הקדושה שבבגדים החמודות ודאי משהי בהם כל מיני חיות הקדושה וריחות טובים שבעולם, ולכן לא פחדה משום ריח רע. וזהו גם מה שכתב: 'יזרח את ריח בגדיו' היינו, שהרגיש בגודל הקדושה שנתעוררה על ידו בבגדים אלה, ולכן אמר: 'ראה ריח בני כריח אשר ברכו ה', ולכאורה, למה הפליג בשבחן כל כך וכו', אלא שעכשיו נתעוררה בהם קדושה גדולה וגבוה" וכו'.

ועי"ש בהמשך בזה"ל: "כיון שמלבושי הרשע כוללים גם מכוון, **ונכנז זה בגדיים גם המלבושים שלהם שופעים קדושה**, ואם כן אם יעקב היה נכנס אל אביו במלבושי עצמו היה אביו מכירו מיד על ידי אור הקדושה ששופע מבגדים שליו" **אהרן נ. בים**, בני ברק וכו'.

בעל הגהות מהר"מ אי"ש על 'ספר הגלגולים'?

במכתבי שפורסם בגליון החמש מאות הבאתי מהקדמת הגהות' שמיאנוהו על 'ספר הגלגולים', שהו"ל בשנת תרל"ח, שההגהות הנדפסות שם בשם "הגהות הרב מו"ה מאיר אי"ש" (י"אמר מא"יש' וכדו') - "נראה שהוא בעל המחבר ספר פנים מאירות". ואמנם צ"ב בזה, כפי שהעירני ידידי הרה"ג ר' אהרן אסאסיאל שליט"א, לא שגלגולים נדפס לראשונה בשנת תמ"ד, וכבר אז נדפס עם ההגהות מהר"ם אי"ש, ובעל היפנים מאירות' היה אז עדיין כפי החשבון בשנות העורים, כבן י"ד או ט"ו שנה, ומה גם שרק בשנת תע"ח נתעטר לכהן באיזנשטאט, כפי שהובא במאמרו עליו (גל תע"ז).

אהרן ווינר, בקרית בעלזא ירושלים

בראש חשנה לא ירד חמן

בדעסקינן בגל' תפ"ו-י (מדור עלי הדף) בענין 'ילחם משנה' - אי ירד מן ביום טוב או לא, מן הענין להביא לשון התוספתא בראש חשנה (פ"א ה"ח) וז"ל: "בראש חשנה לא באי עולם עוברים לפניו כבני מרון וכו', קדשוהו בית דין (זאת החודש ביום ל'), הדין נכנס לפניו (לפני הקב"ה לזון לא ישראל, ואם לאו אין הדין נכנס לפניו. **וכן אתה מוצא בעומר של מן** (שהקב"ה מוצפ הביי"ד של מטה, ובדידתו תליא מלחא) **אם בא חודש בזמנו** (ביום חל) **מלא הוא** (י- עומר חמן שירד בו ביום) **כלה**, ואם לאו (שלא קדשו ביי"ד, ואי"כ למחרת היה יו"ט) **תמעכב הוא** (החפן) **לג' ימים**". מבואר בהדיא מלשון התוספתא שלא ירד להם מן בראש חשנה. **י. פ.** ירושלים

בקשה נחוצה

הננו שוב בבקשה בפני הקוראים החשובים העי"י, המאירים והמעוררים כבתי": **נא לכתוב בכתב ברור, ולהשאיר שוליים רחבים בפקס**.

כמו כן בבקש בזה לכל הדולים פנינים ומרגליות ומביאים דברים מהספרי"ק: **נא לציון מקור מראה מקום מדוייק**, דהיינו: מהדורת הספר ומספר העמוד/הסימן/הפרק וכו'.

המערכת

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומי״

מסכת עירובין

מדוע אין הנשים מקדשות הלבנה?

אמר ר' יצחק בר אבדימי, עשר קללות נחקלה חיה, וכתביב "אל האשה אמר ה'בה אברה" וכו', "עצמתי" וז' צער גדול בימי, "הדחק" וז' צער העיבה, "בעצם הלוי בימי" כמשמעו וכו', הני שבע החוק, כי אתה רב דימי אמר עטופה כאבל, ומנחה מכל אדם, וחבושה בבית האסורים (דף ק ע"א). קללה זו, שתהיה "עטופה כאבל", מצינו שתקבע דבר גם להלכה, הדנה בשו"ת **שבות יעקב** (ח"ב סי' א) – נשאל באחד שאירע לו אבילות ביום א' שהוא ח' לחדש, ולא קידש הלבנה במוצ"ש עם הציבור מאיוו סיבה, איך ינהוג לגבי קידוש לבנה. והשיב: "אף דלכאורה נראה שאין מקדשין הלבנה אלא כשהוא בשמחה, כמבואר באר"ח סי' תכ"ו, ומהאי טעמא היה נראה לי לומר הטעם דנשים פטורות ממצוה זו, ואין מקיימין אותה כלל, אע"ג דהן מקיימין כל מצות עשה שזמן גרמה, ועי' בשלי"ה שכתב הטעם, לפי שהן היו הגרם פגם לבנה." ולפ"ז י"ל הטעם כפשוטה, כדאייתא בעירובין דף ק' 'עשרה קללות נחקלה חיה...' עטופה כאבל. לכך אין מקדשין הלבנה".

ובזה ביאר גם הגמרא לדעיל, ח"ל: "ומהאי טעמא י"ל גם כן, הא דאייתא בש"ס (עירובין צו.) גבי מיכל בת שאול שהניחה תפילין ולא מיחה בידה חכמים, ונדהקו רש"י וטוס' שם דמדיחי תיתי למחות, ולפ"ז י"ל, דהא קמ"ל דלא תימא שיש למחות בידה, כיון שהיא עטופה כאבל לא תניח תפילין, ואע"ג דכל ימי אבילות חוץ מיום ראשון מניחין תפילין, מ"מ מבעי ליתובי דעתו, כדאייתא ביר"ד סי' שפ"ח, גם בשעת ילודו בכבי לא יניח תפילין, ונשים בדשעת התפילה דמעתה מצויה, וגם אינה יודעת ליהודי ביותבי דעתה (במ"ש החוט"ש, ע"ש).

ובעיקר השאלה כתב ש"ש לומר דכל זה בנשים שאינה מצוה על קידוש לבנה, כיון שהיא מצוה שזמן גרמה, משא"כ באנשים לבטלם ממצות שנצטוו ודאי דאין לבטלם, וכן פסק בתשובת שער אפרים סי' צ"ה שיש לקדש הלבנה אף בימי אבלו, עע"ש).

מאידך גיסא יש להביא תשובת **הגאון רבי יהודה מילר** (שו"ת סי' קיא, הובא בשו"ת הכ"צ ליקוטים סי' קמז), שחלק עליו וכתב: "אייתא בשו"ת שבות יעקב – דיהיב טעמא לענין שהנשים אין מקדשות הלבנה, הואיל דאייתא בעירובין דף ק' ע"ב דאחת מעשר קללות שנתקללה חיה שצריכה להיות עטופה כאבל, והאריך שם גבי אשה דהוי כאבל בשלהי ימי בבי, ואבל אסור לקדש הלבנה בשלשה ימי אבילות. ולדעתו אין זה טעם לשבח, דאי"כ כל מצוות שהוגות באבל ינהוג גם כן באשה כל ימי חייה, וזה אינו, ולא עלה ולא יעלה על דעת שום בר דעת, ועיקר הטעם הוא כמו דאייתא בספר של"ה שכתב הטעם לפי שהן היו הגרם בפגם של לבנה, והוא טעם נכון".

בתמשך מבאר בדרך נפלא ע"פ דברי השל"ה הק' מאמר הגמרא במס' סנהדרין (מב.) בענין נוסח ברכת הלבנה: "אמר ליה רבי אבהו לרב אשי: במערבא מברכי ברוך מחדש חדשים, אמר ליה האי – נשי דידן נמי מברכי, אלא כדרב יהודה, דאמר רב יהודה: ברוך [וכו'] אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם וכו' וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהן עתידין להתחדש כמותה ולפאר ליערם על שם כבוד מלכותו. ברוך אתה ה' מחדש חדשים", דנוסח בני מערבא הוא "ברוך מחדש חדשים" ואין אומרים כל ההמשך, על כן שפיר "אמר ליה האי נשי דידן נמי מברכינהו", דכיון דעיקר הטעם שאין הנשים מקדשין הלבנה הוא משום שגרמו פגם הלבנה, אם כן – שאין אומרים בנוסח הברכה "עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה" – גם כן יכולות לברך ברכה זו, מאחר של נוכח עדיין שום דבר בפגם הלבנה, ולהביא אמר "אפילו נשי דידן נמי מברכי", דפשיטא היא, שאותן הנשים שלא היו בפתקא של חוה ודאי יכולות לברך גם ברכת הלבנה בנוסח זה, דלא נזכר עדיין שום פגם הלבנה, אלא אפילו "נשי דידן" דהוי בפתקא של חוה, דגרמו בפגם הלבנה, היו יכולות לברך ברכת הלבנה בנוסח זה מאחר שאין מוזכרין עדיין שום עסק פגם הלבנה. ולכן אמרה הגמ' שצריך לברך בנוסח דידן של"לבנה אמר עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה", ונוסח זה אין הנשים יכולות לומר, מאחר שהן גרמו פגם זה, והוסיף הגר"י מילר, שיתכן שמאמרו זה למד השל"ה הק', שעיקר הטעם שאין הנשים מקדשין הלבנה, אף שהיא מצות עשה שהזמ"ג, משום שאין מן הראוי שתזכיר פגם הלבנה, הואיל והן היו עיקר הגרם בפגם הלבנה.

עד הוסיף הגאון הגו' בוד"ל: "על ידי זה חדשתי דין חדש לענין שמקדשין את החמה ביום ד' ניסן מכ"ח שנים לכ"ח שנים בפעם אחת, הואיל דנתלו המאורות באותה שעה, וחדה לי הגאון **חכם צבי וצ"ל וכתב לי שעל ידי זה צוה לזנוח הרבנית שחקיה שהחמה עם כל ישראל בזמן שנתיהל המאורות**, בדוח הברכה לא נזכר שום דבר בפגם הלבנה".

* וז"ל השל"ה הק' (שם האותיות אות ק קדושה אור כת): "אחר כך (אחרי קידוש לבנה אומרים) קדיש רובטן, ומה מאוד טוב ויפה הענין, כי לעתיד יבין פלג הלבנה ותהיה אור הלבנה כאור החמה, ואז יתגלו ויתקדש שמיה רבא כו', ויהיה השם שלם והטעם שלם, כנוסע ליעדו. זן. **אשר נראה בעיני שמטעם זה מתרחקים הנשים ממצוה זו**, אע"פ שמקיימן הרבה מ"ע שהזמ"ג, כגון שופר ולזב, ולא ראינו מעולם נשים מקיימות קידוש הלבנה, אף שהן מהרות בכל התפלות, **מפני שפגם הלבנה גרמה האשה הראשונה דהיינו חטא חוה, ומתרחקים מפני הבושה**, אע"פ שמצאו להם תיוקן אחר כך, שנתקנן בעגל שלא חטאו ולא שמעו להנחש הקדמון שהוא השטן הוא היצר הרע, ועל כן יתיר ר"ח להנשים שיהיו משמרות אותו יותר מהאנשים, וכדאייתא בפרקי ר' אליעזר (פמ"ד) והובא בטור או"ח סי' ת"יז, מ"מ האשה היא סיבה ראשונה שבא המסית לעולם, ואח"כ החזיקו אותו האנשים בעגל, ועדיין לא נהרגו, ולפעמים פגום ולפעמים מלא".

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

ברכת יין ומשקים בתוך הסעודה (ב)

א. זה שברכת היין פוטרת כל מיני משקין - היינו, אפילו לא התכוין בעת הברכה לפוטרים מברכה, אלא בסתמא, דאמרין דממילא נטפלים לו. וצריך שישתה לכל הפחות יין שיעור מלא לוגמיו. ולכן אלו שיוצאין ידי חובת קידוש מבעל הבית ואין שותין שיעור מלא לוגמא, אזי אע"ג שיוצאין יד"ח קידוש - דלגבי קידוש אמרינן ששתית כולם מצטרף לשיעור מלא לוגמיו - יתכן שאינו פוסר שאר המשקין אם לא שותה מלא לוגמא, דלא הוי שיעור חשוב לפטור שאר המשקין, וטוב שיבקש אז מוולתו שיפטרנו בברכה (עי' באריכות בבא"ה סי' קעד סי"ב ד"ה יין).

ב. **יין שרף או ליקר**: יש מחלוקת הפוסקים אם צריך לברך עליהם בתוך הסעודה, יש אומרים שצריך, שהרי אין שותין אותם מחמת צמאון האכילה, כשאר משקין (עי' סו"י סי' קעד סק"ט), וי"א שאין צריך משום שזה בא לעורר תאות המאכל, ומשו"ה נחשב כבא מחמת סעודה (כ"ה דעת המנ"א שם סי"ק יא, וכן מסיק המ"ח), ואפילו אם שותה בתחלת הסעודה - אחר שבירך המוציא - אין צריך לברך (מ"א). **וכן מה שיש גלגילין לשתות מעט יי"ש שאתה שואכלין דגים וכדו' הרי זה גם כן בגדר טפל**, וזהו השתיה וכו' שחלקים אח"כ. אך יש שסוברים כיוון **סעודתו, רק כדי לעכל המזון, לכו"ע צריך לברך** (עיי"ש במ"ז סי"ק לט ובשע"י סי"ק במ-מז).

ג. בזמננו נוהג, בהרבה מקומות, בסעודת נישואין, שבגמר האכילה, קודם ברכת המזון, מפנים את כלי האכילה לגמרי ומסלקים את השולחנות [כדי שיהא מקום לשלוח בריקודין]. לדעת כמה מגדולי הפוסקים שליט"א דבר זה נחשב כעקירת השלחן שבימי חז"ל, ואם כן צריכין לברך על השתיה וכו' שחלקים אח"כ. אך יש שסוברים כיוון שנשאר השולחן המרכזי ועליו מונחים פת ושאר מאכלים לא הוי כעקירת שלחן. [ועוד שהיה דאיתו מנכר על השתיה, זהו רק כשנעשה צמא מחמת האכילה, דאז הוי מחמת הסעודה, אבל אם נעשה צמא מחמת הריקודים, אם כן הוי מחמת הסעודה, ולאכורה צריך לברך לפני ששותה] (עי' שו"ת בעט חזק סי' רב ד"ה סי' קעז, ועי' בסי וזאת הברכה סוף פ"ח ובפסקי תשובות סי' קעז סק"ח). **לכן, בכדי שלא להיכנס לידי ספקות, אם רוצה לשתות אחר שפינו את השלחנות, ישמע ברכה מאחר שמנכר ויצא בזה יד"ח, או יברך לכתחילה לפני הסעודה על שתיה מועטת ומכוין להוציא כל מה שישתה בסעודה** (נ"י).

ד. **מקד פירות, שהוציאו ממנו את הפירות**, יש סוברים שצריך לברך עליו שחל, אף בתוך הסעודה, על אין עליו שם משקה, אלא כרוטב הפירות, והוי כפירות בתוך הסעודה לענין ברכה (עי' ביאור הלכה סי' רב סי"א ד"ה בתוך) ברם יש חולקים וס"ל **דאין צריך לברך, לפי שאין אכילה בלא שתיה וממילא בטל המקד לעיקר הסעודה** (נ"י) דכך יש לנהוג דהכי מסביר. ועי' בסי וזאת הברכה פ"ח סי"ג, עמי עב).

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

ילקוט מגן אברהם - ילקוט אמרות טהורות ופתגמים קדישין, אגרות, מסמכים והסכמות ועד, מהרה"ק רבי **אברהם מגיד מטרוסק** זצ"ל בעמח"ס 'מגן אברהם' עה"ת [בהרחיק המגיד רבי מרדכי משטערנאביל זצ"ע] ובני הקה"ת זצ"ע, שלא לאר אור בספריו הק'. נאספו כעמיי גורנה מפני ספרים וסופרים וכתבי, וערכו ונסדור דבר דבור על אפניו ויצאו לאור ברוב הדר על ידי גוי"ס שריהו יונה טווערסקי, מאנטריאל תשס"ה (רמא עמי).

מסורת וסימני טהרה - ביורורים יסודיים וחקרי הלכה 'מסורת אבותינו ורבותינו' בנושאי סימני הטהרה בהנחלת חיות, להבדיל ולהבחין בין טמא לטהור, בין אסור למותר, ובין 'היבמה' הנאכלת לבין 'החיה' הנאכלת, ומחקרים תורניים בנושאי מסורת וסימנים, ובסופו קונטרס 'טוב מראה עינים - אוסף איורים, ציורים ותמונות, להמחשת הסימנים והספיקות. מאת הרח"ג ירוחם פישל אדלר והבוצאת מערכת 'איצור הפוסקים ירושלים תשס"ה (שעב עמי).

דברי מרדכי - אמרות טהורות ופגנים יקרים מהרה"ק רבי **מרדכי מנאדבורנא** זצ"ע. נלקט מפיו סופרים וספרים וכתבי, וערך ונסדר בארבעה עשרים, שער עבודת ה', שער שבת ומועדים, שער אגרות קודש, שער תפילה. יצא לאור ברוב פאר והדר על ידי מכון הוצאה לאור דחסידי קרעטשניף קרית גת, תשס"ו (רעב עמו).

תקנון שבת - סדר תקנוי שבת מאיש האלקים קדוש יאמר לו רבינו הארי"י ז"ל, שזוה המקור לסדר התפילות והזמירות בשבת קודש, החל מאמירת שיר השירים בער"ש, סדר קבלת שבת, פומון לכה דודי וכי וכו'. [נדפס לראשונה ביוניצ'א שנת שניין]. יצא לאור מחדש ברוב פאר והדר עם תקנוי שבת להמקובל הק"י רבי אברהם ברוכים ז"ל ועם פירוש ימנות יעקב [שנדפס לראשונה בפראג שנת ת"יא], עם תוספת בקודש וזמירות 'בית יעקב' על ידי הרב יעקב ווייס, מאס"י ג. תשס"ה (שעב עמי).

קול יעקב על ספר תהלים - דרושים יקרים ופשיטס נתמדים בדרך פרד"ס, וגם לרבות הרבה מאמרי חסידות מרובה"ק מבעלזא נבגים. מעשה ידי יוצר הגאון העדיר רבי אליעזר רובינצ'יק זצ"ל הי"ד ר"מ בקי"ק יונסאט ורב דק"ק קניזא. יצא לאור ברוב פאר והדר על ידי בנו הרח"ה ר' אברהם חיים רוזנץ ז"ל, ירושלים תשנ"ו (תרע עמי).

גיל ברנצ'ה על תפילה - מבחר מפני מוסר, פרקי הגות ומחשבה, עובדות, סיפורים והנהגות נפלאים מאוצר מאמרי חז"ל, ראשונים ואחרונים, רבותינו גדולי הדורות. נלקט להפליא ע"י הרב שמעון וואנוו וערך בידי אמן הרב מ. ארגמן (וואל-שטאק). ירושלים תשי" (תרע עמי).

הרונצובי - 'סיפור חייו של גאון הגאונים שר התורה רבי יוסף רוזין זצ"ל'. בלוייו תמונות ומסמכים. כתב, ערך והוציא לאור בכרך מרשים ביותר, הרב יאיר ברוכוב, תשס"ה (393 עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ג'ר' פינחס אברהם מייערס שליט"א אב"ד האג ומו"ס 'נחלת פינחס', 'בנין שאול' ועוד לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג	הרה"ח ר' נפתלי הירץ זינגער הי"ו לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן היקר כבוד יהושע סיגל ני"ו בן מחו' הרה"ח ר' יעקב אלי' סיגל הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' מרדכי יחזקאל דמן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד ישראל שלמה ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה ביהמ"ד דחסי' בעלזא והקדוש באום 'בית ירושלם'	הרה"ח ר' דוב פערל הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד רפאל יצחק ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה והקדוש ביהמ"ד ירקון בנימ"ד דחוג אברכי אגרי'
ידידנו המחותנים החשובים הרה"ח ר' סנדר עדעל הי"ו והרה"ח ר' שאלו יצחק קאמף הי"ו לרגל שמחת הולדת הנכד ני"ו בן בנו/ התנו האבר"ך כמרדכי שר' שלמה עדעל הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה			

אגודת "חיים לילד" - CHAIM LAYELED
ד"ר בן יעקב זני ברק
טל' 03-6783010 03-6783010

ברכת מזל טוב חמה ולבבית

שלוחה בזה לירידתו הרגול האי גברא רבה ויקריא, איש תמדות ורב תבונות, נוטה ומעטס נפלאות וגדולות לשבות ולדי חולי ישראל במסירות מפלאיה, הי"ה הרה"ח רבי **פינחס אברהם מייערס** שליט"א אב"ד האג ומו"ס 'נחלת פינחס' ובנין שאול לרגל השמחה במעונו **בנישואי חבת** המהוללל תח"י עב"ג החתן היקר כבוד **אביגדור הכהן קענבורג** ני"ו **במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת** ויהי רצון שיזכו לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים, אמן

ב/התהלה

ידידו ומזכירו **ראובן סקלר**

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת שמות
כ' טבת תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גיליון תק"ה

הולדת מנחם	18:29
אנטווערפן	18:09
לונדון	16:54
מאנטשטער	16:14
ציריך	17:26
ווינ	16:14
אמסטרדם	18:26
פאריז	18:01
פראנקפורט	16:51
ווינ	17:52
אמסטרדם	17:28
פאריז	16:17
פראנקפורט	18:22
ווינ	18:04
אמסטרדם	16:47
פאריז	18:46
פראנקפורט	18:23
ווינ	17:11
אמסטרדם	18:16
פאריז	17:54
פראנקפורט	16:41

תורת של ראשונים

"ותקרא שמו משה" - מי קרא שמו?

ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתחו (ב, י). "בדברי רבותינו (פסח דף יב) שנתגיירה והיתה לומדת לשון הקודש, וקראתו על שם המים שנמשח מן המים, להזכיר כי מן העברים הוא, ולכן אינו נזכר בכל התורה רק על שם זה (למרות שהיו לו עוד שמות, עיי"ש).

ד"א, בת פרעה לא היתה יודעת לשון הקודש, אלא כך פשוטו של מקרא, **ותקרא** - יוכבד - את שמו משה. ותאמר לה בת פרעה, מהו לשון משה, והגייה היא לה שהיא לשון המושבה, ואז אמרה בת פרעה, יפה קראתו כן **כי מן המים משיתחו**.

ותקרא שמו משה - ואם תאמר, והלא מצריית היתה, והיא קראה (שמו) בלשון עברי. ויש לומר, שהיא קראה בלשון מצרי שם שמשמעותו משה, והתורה קראה שמו משה בלשון עברי. ד"א שלמדה לשון עברי משכא העבריות למצרים, וכן מצינו שקרא פרעה שם יוסף - "צפנת פנח".

דעת נקמה מבעית
"כתב רבי יוסף קמחי: היה ראוי לקרותו 'משיח', כי מן המים משיתחו, כמו 'קנוי' מן קנייתו. אלא שבת פרעה לא היתה יודעת לשון העברית, ולכן פועל ופעול, ונודמן מן השמים (שתקרא לו משה, לפי שהיה מושה את ישראל מגלותם).

פירוש חזון

למה נאמר למשה "של נעליך" - לשון רבים, וליתר שש "של נעליך" - יחיד?

ויאמר אל תקרוב חלום של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא (ג, ה). כיוצא בזה כתוב אצל יהושע בשנתגלה אליו המלאך ביריחו (יהושע ה, יח-יט): "ויאמר שר צבא ה' אל יהושע של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו קודש הוא ויעש יהושע כן". ואם תאמר מאי שנא דגבי יהושע לא כתיב אלא **"נעליך"** מעל רגליך - לשון יחיד. אלא, בעבור שמשח רבינו, מפני שהיה הולך באגם ובמקום קודש, היה לו שני מנעלים בכל רגל, זה על גב זה. משא"כ יהושע. ויש אומרים, כי משה רבינו היה אז רועה צאן והיו לו מנעלים גדולים ורחבים כמשפט הרועים, אבל יהושע ביריחו היה מלך, והיו לו מנעלים קטנים וצרים שנראים כאחד, בדרך השרים, לכן נאמר בו **"נעליך"** שנראו כאחד.

אז יש לומר, כי יהושע כבר נכנס עם רגל אחד אל המקום, ולכן אמר לו של אותו נעל שנכנס, ומינה נשמע שצריך לשלוק השני אם ירצה להכניס, אבל משה עדיין לא נכנס, ולכן אמר לו **"אל תקרב הלום"**, ואך אם אתה רוצה להתקרב, אזי **"של נעליך"** מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו - כלומר, סמוך לו - **"אדמת קודש הוא"**.

פירוש רבותינו בעלי חת"ם

"וכן ביהושע אמר **זיעש כן**, אבל במשה לא אמר **זיעש כן**, להורות כי יהושע הוצרך לעשות הכנה... אבל במשה לא הוצרך לעשות שום דבר ולא שום הכנה, בא לו מיד בדיבור זה ונמצא מוכן ושלם מצד עצמו. וכל זה להורות על רוב מעלתו, שהוא מוכן בלי הכנת מקום. לפי שלפעמים אע"פ שלא יהיה אדם מוכן ויסייעתו המקום... ולכן יהושע הוצרך הכנה, והכנת המקום שהוא קדש, אע"פ שהוא לא היה כל כך מוכן, ולכן אמר **זיעש כן**, אבל משה לא היה צריך הכנה ולא הכנת מקום, אע"פ שנאמר לו **"אדמת קודש הוא"**. וכל זה הוא בדרך הפשט."

פירוש חזון

ובמשה כתיב **"אדמת קודש הוא"** וביהושע כתיב **"המקום אשר אתה עומד עליו קודש הוא"**, לפי שבמשה היה כל ההר מקום קדוש, אבל ביהושע לא היה קודש אלא מקום עמידתו, ולכן לא אמר **"אדמת קודש"**.

לקח טוב

אמונה טהורה ותמימה - בהעדר הוכחה

והשלישית עולה על כולנה. מדרגה זו היא כאשר יחזק האדם את לבבו באמונה ה' טהורה שתעמוד לעד, אף כי עיניו רואות לכאורה ענינים המוכיחים היפוך האמונה, כי בעקבותיה לא רק שלא הוטב לו אלא עוד הורע מצבו חלילה. והרף הוכחות הפוכות אלו, אין אמונתו נרפית ולא נרגש בה אף ערער כלשהוא. הרגשת לבו לאביו שבשמים תקיפה ואיתנה היא כל כך, עד שאין לך דבר בעולם שיוכל להטיל בה פקפוק. קירבתו לבוראו היא כקירבת הבן לאביו האהוב עליו, שקירבתו זו ברורה ומוחלטת ומאירה לפניו כשמש בצהרים.

אותיות מחכימות

... והנ"ל בזה לתת טעם למה שנתן ה' בלב פרעה להכניד העבודה... מלבד מה שמבואר בספ"ק שעי' כדמות העבודה נשלה חזון. ואע"פ ואומר כי ה' ישראל בבחינת קטנות הדעת, לכתוב ... "ועש האותות לעיני העם ויאמן העם וישמעו" וגו', מזה נראה שצריך האמונה נלמח בלבם כבשיל לרעות האותות, ואין זה דבר חידוש. אלא ע"כ נראה הקב"ה לזכות את ישראל לנסותם אם יעמדו באמונתם אפילו אם יראו לעיניהם הסיפק ממם שאמר משה. וזה התחכם הכבוד ב"ה ונתן בלב פרעה לומר "תכד העבודה וגו' ואל יסעו" וגו'. ומכאן זה ילאו דתן ואזכיר נגידים לריב על משה ואהרן "אשר הכחשקס" וגו', כלומר שהסרו להם יותר מאשר מקדם. ועם כל זה בני ישראל עמדו באמונתם ויאמינו בה' ובמשה כי יושעם ויגאלם בקרב הימים. והוא שעמדם להם, כלאיפה כמדקס אין ישראל נגאלים אלא בזכות אמונה...

ייעש לב (עיי"ש עור)

גם כאשר ייצברו לפניו ערימות ערימות של דברים האמורים להטיל ספק בקירבתו זו, יבטלם במחי יד ואף לא ישים מבטו אליהם כלל. כמו שבעת הארת השמש בשמים, יבואו ההמונים ויזכירו לפניו בדרכים שונות ומשונות שאין זאת אלא עת ערב, והוא בשל, ישחק וילעג למו, כי ידיעת לבו עולה על כולנה.

כאשר רצה השם יתברך להכין את גאולת ישראל ממצרים, רצה לזכותם באמונה תמימה זו העומדת ומתקיימת חרף כל הקמים נגדה ומאיימים להרפותה. ובזכות מדרגה נעלה זו באמונה, גבוהה מעל גבוהה, נגאלו אבותינו ממצרים.

שלש מדות באמונה שמאמינים בני אברהם יצחק ויעקב באביהם שבשמים, בורא העולם ית"ש אשר יצרם:

המדה הראשונה קטנה מדרגתה, והיא כאשר יימנע האדם מלהאמין ומלהשים במחשבו בחי עולמים כל זמן שלא תהיה אמונתו זו בדוקה ומנוסה שראויה וכדאית היא לו, וכל עוד שלא יראה תועלת ברורה יוצאת ממנה. רק כאשר יוכח הדבר מול עיניו באופן שאין להכחישו או לתלות סימניה המוכיחות עליה בסיבות אחרות, או אז יחבק את האמונה בשתי ורועותיו, יחזיק בה ולא ירפנה.

קטנה היא דרגה זו, כי אף אם מעת החזיקו באמונה, אדוק הוא בה כאחד המיוחדים שבעם, ואין להבחין ולהבדיל בין מיב אמונתו לבין זו של צדיקים וחסידים, עם כל זה קטנה מדה זו, ולא מבחינת גודלה ועומקה הנוכחי, אלא מבחינת זריזותו להיאחז בה. ברור הדבר שלא היה מוכן ומזומן אליה די צרכו, עקב הימנעותו הקודמת שלא לנקוט בה עד היווכחו בתועלתה בהוכחות ברורות שאינן נתונות להכחשה. מבלעדי האות והמופת אשר לפניו, היו היסוסיו גוברים חלילה, והיתה האמונה מוכנו והלאה.

למעלה הימנה מדה שנייה, שבה אין האדם יושב ומצפה לראות אות או מופת כמו עיניו, כי גם בהיעדר הוכחה הברורה, בכל זאת ישים במחשבו באדון עולם, ולא יתעה כשה אוכד לבקש ענינים שבהם תתברר ותתאמת האמונה שיאמין באדון הנפלאות ברוך הוא.

גדולה מדרגתה של מדה זו משל קודמתה, מאחר שהיא היא הנקראת אמונה, כי יתלה האדם תקותו ושבחו בחי עולמים על אף שלא ראו עיניו את התועלת שתצא בעקבות תקותו זאת. לא עיניו הן שפעלו זאת האמונה, כי אם לבו הטהור והתמים הוא שקבעה ועשאה. בעוד שבראשונה, כיון שלא נתפתה להאמין עד אשר שבעה עינו הבשרי לראות אמיתת האמונה, הרי שאין תליית תקותו באה מאמונת הלב אלא בעקבות ראות עיניו.

אמורות טהורות

יולא עשו כאשר דיבר אליהן – לחקרא בשמות הלעז, וממלא 'ותחין את הילדים'

ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה. ויאמר בילדכן וגו'. ותיראן המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים ותחין את הילדים (א. מו-יז). יש כאן כמה תמוהות: א. "ויאמר" ו"יאמר" למה לי, דמשמע ששתי אמירות ושני ציוויים היה ב. "אשר שם האחת שפרה" וגו' הוא שפת יתר, והכי היה ליה למימר: "ויאמר מלך מצרים לשפרה ופועה מילדות העבריות" ג. "ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים", מה רצה לומר בזה שלא עשו, אם הכוונה היא שהחיו את הילדים, הרי דבר זה מבוואר בפסוק אחר כך בפירושו; ד. אומרו "ולא עשו כאשר דיבר אליהן" משמע דבר שנוגע אליהן, והיה לו לומר 'להן'.

אלא נראה דהכי קאמר: "ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה" וגו', כי באמת היה להן שמות עבריים, יוכבד ומרים (כמי שרש"י), ואמר להן "אשר שם האחת שפרה" וגו', רצה לומר שצווה להן שייקראו בשמות אחרים, שיהא שם האחת שפרה ושם השנית פועה. ואחר כך "ויאמר בילדכן" וגו', וזו אמירה אחרת בפני עצמה, "כי מקדם חשב להגביר עליהן כה הסמ"א בחקרא להם שמות בציווי הסמ"א, ועל ידי כך יעשו דברו בכל אשר יצוה". ואמר הכתוב "ותיראן וגו' ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים", כלומר, מה שנוגע אליהן לא עשו כדבריו, כי לא רצו להקרא בשמות האחרים שניתן להם בציווי הסמ"א, רק בשמות הקדושה, וממילא גם "ותחין את הילדים".

תוספת מחרצא על ספח'ק יסור מרע ועשה טוב (ואת פו. עקש' ובספח' בני ישיש'ר, ניסן, מאמר ד' דרוש י' ע"ד הסוד ד"ה ובה פירשנו)

השפעת לשון הרע היא גם לעילא

לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם וגו'. ושמעו לקולך וגו'. ויען משה ויאמר הן לא יאמינו לי וגו' (ג. טו - ד. א.) "וזה יש תוכחת מוסר שהאדם יהיה זהיר מלדבר לשון הרע על בני ישראל. כי מקדם הבטיח לו הקב"ה כי ישמעו לקולו, ומחמת שמשא אבר וזה לא יאמינו לו, נשתנה הדבר למעלה, ואמר לו הקב"ה: "וזהה אם לא יאמינו לך" וגו' (פסוק ח). והנה כן היה אחר"כ, כי לא האמינו בני ישראל אך על ידי האותות, כדכתיב (פסוק ל-לא): "ידבר אהרן וגו' ויעש האותות לעיני העם. ויאמנו העם וישמעו כי פקד ה' את בני ישראל" וגו'.

כבד פה – שיהא ליבור האדם במתינות

כי כבד פה וכבד לשון אנכי (ה. יז). "כבד פה – תרגומו: יקיר ממלל" – ראיתי – **מתרב המגיד חקיש ממעוררש** על פסוק (תהלים טו. ג): "לא רגל על לשוני", כי כל האיברים של אדם צריכים לעשות מעשיהם בוריות ולא בעצלות, אולם לא כן הלשון, מאד צריך האדם להשגיח על זה שיעשה מעשיו במתינות גדולה. וזה פירושו: "לא רגל על לשוני" שלא יעזבה על רגילות (ע"ע בס' 'מגיד דבריו לעיניך' – לקסי אמרים אות רל).

ולזה כוון תרגומו: "יקיר ממלל" – שהיה הדיבור אצלו יקר מאוד.

בארות המים להרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זצ"ל (מהדור מכו' שפתי צדיקים, לקסי ביאורים ע"י קא)

"על כן אתם אומרים נלכח" – אומרים ואינכם חולכים ויאמר נרפים אתם נרפים על כן אתם אומרים נלכח וגו' (יז. יז) "פרעה אמר להם בדרך שחוק והיתול: מחמת העצלות והרפיון שלכם, לזה אתם אומרים תמיד 'נלכח', בדרך העצלים היושבים והם צריכים לחלוך למקום אחר ובכל פעם אומרים זה לזה 'נלכח' ויושבים חלאה ולא חולכים מחמת העצלות, כי אם הייתם באמת ברצונכם לילך והייתם זריזין הלא כבר הייתם חולכים ולא השגחתם עלי כלל".

החשבון, ששיעור עבודה שהוצרכו לעשות בת' שנה עשו בזמן מועט.

ואמנם כשראו ישראל את קושי השעבוד היו מצטערם, בידעם שהגזירה היא ת' שנה ועדיין חפר הרבה מן המניין, אך אחר שראו שהם מתרבים שלא בדרך הטבע, היו מתנחמים ואומרים שאין ספק שהקב"ה ידלג על הקץ מחמת רבוי האנשים. אבל עכשיו שנצטרע פרעה והיה שוחם לרפואתו ק"ן ילדים בבוקר וק"ן בערב (שמו"א דה' יא) שלא יתא כאן רבוי אנשים כדי למרר את הקץ, על כן "ויאמרו בני ישראל מן העבודה", כלומר, מן יוכל לסבול עבודה קשה זו עד תשלום ארבע מאות שנה.

פרשת דרכים (דרוש ה) בשם דודו **הגיד אברהם רחמים וציל**

וזהה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה ולא ישמעון לקולך ולקחת ממנימ היואר ושפכת היבשה וגו' וזהו להם כיבשת (ה. טו). לכאורה קשה מאי אולמיה דהאי אות יותר מן האותות הראשונים.

ונראה, דהנה כל מעשה כשפים נבדקים במים, כמו שמוסר בגמרא (פנהדרין טו) שזעירי היה באלכסנדריא של מצרים, וקנה שם חמור שניעשה על ידי כישוף מדף עין של גשר, והוא לא ידע מוכך עד שרצה להשקותו במים, ואז נמס כח הכישוף ונתגלתה לו ההערכה. וכשכא במענה אמרו לו, מתחילה היית צריך לבדוק אותו במים, כי אין הכישוף שולט במים (ע"י מ"ש במדורנו גל' תנב).

ולפיכך אמר למשה: "וזהה אם לא יאמינו גם לשני האותות האלה" וגו' באומרם שהמה מעשי כישוף, ולקחת ממנימ היואר ושפכת היבשה וגו' והיו להם כיבשת" ואז יאמינו כך, שהרי אפשר לעשותו ע"י כישוף, כאמור.

שמוע שלמה להג"ר שלמה אלנאי זצ"ל

ותאמר כי חתן דמים אתה לי (ה. כח). חתן ראשי תיבות: חכמה תורה נבואה, רמז להא דאיתא בגמרא (מגילה יג) על משה רבינו שהיה אב בחבמה, אב בתורה ואב בנבואה.

כתב מרש

יתרון דעת

"תעזו ידך תרומ ימינך"

הגברת ימין על שמאל במלבושים (ב) ישראל יש להם יותר מקיפין מהאומות, ולכן כשהולכים לבית הכנסת צריך לילך בסודר עליון, ואומות בהיפך, כשהולכים אצל שר משליכן מעליהם הסודר העליון, כי הם מסיטרייהו דבבואה דבבואה לית להו (יבמות קכב). וכל המנהגים שלהם בהיפך, הכתיבה שלהם משמאל לימין, ובכתיבה גופא אין להם ימין, **והקריסם שבבגדים שלהם גם כן משמאל לימין**, וכשחוגרין מתחילין מאחור, כי הם מאחוריים...

אמרי מנחם (שער תורת האדם, אות קעז)

... בזמננו כל הרעות המתעוררים על היהודים רח"ל הוא רק מחמת יצר לב האדם יטו להנאה ותאוה לילך בחוקות ולבושי העכו"ם, אשר נאסר עליו בתורה ובנביאים ובכתובים, כענין שנאמר (ויקרא יח. ג) "ובחוקותיהם לא תלכו", ומבואר בכל מפרשי התורה כי הפסוק נאמר על המלבוש עכו"ם, ובנביאים נאמר בצפני"א (ח) "ופקדתי על השמים ועל בני המלך ועל כל הלבושים מלבוש נכרי", חוץ שאר פסוקים וספרי הקודש האוסרים עליו מלבוש עכו"ם. ויען כי גבה דרכי העם מדרבי ה', מתקריבים בחוקות העכו"ם, ועל ידי זה אש הקנאה בוער בעכו"ם על עמינו בני ישראל וכו'.

עוד חדשים מקרוב באו במנהג חדש של עכו"ם **שמחמכין ומנחין צד השמאל של הבגדים על צד הימין צד צי קעפלץ** (לכפתר), ובהו מנגבירים השמאל על הימין בעזר"ה, גם זאת לא טוב הוא.

והנה הרבה קהלות קדושות במדינתנו פולין, אשר עיניהם ראו הרעות הגדולות אשר צמחו מסיבה הנ"ל, ושמו לבם לעמוד בפיץ ולגדר גדר וסגי אשר לא יראה ולא ימצא שום איש או אשה בחור ובתולה גדולים וקטנים אשר יעלה עליהם ח"ו שום מלבוש הדומה למלבוש עכו"ם וכו'. ואם יאבו וישמעו לעצתי ויקבלו עליהם באמת ובבל שלם לבטל הרעות אלו המבוארים לעיל, וגם ברע הנ"ל אשר כל איש ואשה תיכף לא ילבשו עוד שום מלבוש אשר בו שמץ מנהג מנהגי עכו"ם, **ושלא להחביר השמאל על הימין וכו'**, ששון ושמחה ישיגו גם אתה, לא תראה ולא תפחדו, ולא יבא מורך בלבבכם, יתן ה' כל הקמים עליכם ונפלים לפניהם, יסכל עצתם, ובערתם הרע מקריבים ושום רע לא ישלט בכם.

לקוט מנחם להרה"ק רמ"מ מרימנוב זצ"ל (גברת ב' עמ' רנה)

אמר הרה"ק מרימנוב זצ"ל, שבשביל כפתור אחד שמשה על הגדר מימין לשמאל, שורים על זה כמה מאות כיתות ציונים ח"ו.

שם (ועי' משי"ש שם בזה בספ"ר בראשית. ובספ"ר מסעי כתב: "שלושים מלבושי עכו"ם, ואפילו רק אותן בגדים תחמסות מהד"א" לספר "סור מרע ועשה טוב" ואות פו. עמ' טט: "ודכיתא כד הויא סליא בימי הבחורות, כמה התלבט כבוד אומרי" הרב הקדוש מוה"ר מנחם מענדל זצוק"ל על עניני המלבושים ובמעט שסמר נפשו על הדבר וכו', ולכן אפילו על דבר קל יש להקפיד כי מהקטן יבא להגדול וצריכים לשרוד גדרים וסליים על זה וכו', ע"ש)

ידוע מאמר חז"ל שבשביל אלו דברים נגאלו אבותינו ממצרים שלא שינו את שמם לשונם **מלבושיהם**. ונ"ל לפרש, דאפילו מי שהלך בדמות מלבושיהם של מצרים לא שינה אותם ממנהג ייחודי, והיה נזהר **שיהא צד הימני מונח על השמאלי** לאגברא ימינא על שמאלא, והבן ושלא ה' בהם לטוריא ושהיו גדורים מעריה, ומבואר במדרי (ויקד' לז. ט) שזה בזכות יוסף שגדר עצמו מן העררה ועמד בנסיקין, ומבואר וכו' ישראל להיות גדורים מעריה. ואני מוסיף שגם הראשונים היו בזכות יוסף וכו', ויש לי רמז ע"ז שאמר (בראשית מה. יג) "והגדתם לאבי את כל כבודי במצרים" – **כבודי** היא לבושי, ע"ד דקרא רבי יוחנן למאני **מכבדחא** (שבת קיג). ומכוחו של יוסף שלא שינה מלבושו – זכו ישראל לבחינה זו.

והחתם סופר ז"ל בהצוואה נתן בהם סימן: "ויבא יעקב **שלם**" (בראשית לג. יח) ר"ת **שלם** לשון מלבוש, רצ"ל שהיה שלם בהם, עכ"ל. ואני אומר: זהו שאמר יוסף: "שמני וגו' **ומשל** בכל לשון מצרים" (שם מה. ח) – בזכות שלא שנית מלבוש **שלם** לשון המרומם בר"ת "משל".

רב טוב לבעל ה"יטב לב" זצ"ל (בפרשתנו ד"ה ויקם)

בימי הרה"ק רבי **הלל מפאריש** זצ"ל, גזרה המלכות על הלבושים, והוא מסר נפשו שלא לשנות מלבושו ישראל, שאלוהו, מאין לו זאת, והשיב: יש אצלי כתי' מהרב רבי **מנחם מברסלב** זצ"ל וכתוב שם על מאמר חז"ל בזכות ד' דברים נגאלו אבותינו ממצרים – שלא שינו את שמם ולשונם וכסותם וכו' – אותן ד' דברים המה גופא שער הנר"ן, ואם היו עושים הד' דברים היו נטבעו בשער הנר"ן. **וכן בעקבותא ורשיחא ונאלו בזכות אותם יחידים שימסרו נפשם שלא להחליף מלבושי ישראל**, ועל כן יש לנו להתחזק מאד בזה לבלי לשנות כסות ולשוין, אף תנועה אחת ממה שראינו מרבותינו.

אמרי מנחם (פר' בא אות צב, ובהע' נב)

אמירה נעימה

ותצמנתי שלשה ירחים (ב. ג.) יש לדקדק למה כתוב כאן "שלשה ירחים" ולא 'חדשים'.

ויש לומר ע"פ מה ששנינו (ערוך פ"ב מ"ו) שמשפטו של איוב היה י"ב חדש, וכתב **חנני' יום טוב** בשם הראב"ד, וז"ל: "מפרש **בסדר עולם** (פ"ב) דכתיב (איוב ג. ג) 'כן הַנְחֵלְתִי לִי יָרְחִי שָׁנָא וְיָלֻלֹת עִמָּל מָנוּ לִי' – מה לילות למנוי אף ירחים למנוי. פירושו, **ירחי** שוא' הם **ימות** הקיץ שהם ארוכים, כדכתיב (דברים כא. יג) 'ירח ימים'; 'לילות עמל' אלו לילות החורף שהם ארוכים, כלומר אריכות הימים והלילות היה לו שוא ועמל, שלא מצא בהם מרגוע; 'מנינו ל' כלומר במנינם נמסרו לי, שלא חסר מהם אחד'. הרי שלשון 'ירח' מורה רק על הימים שבתוך אותו ירח, ולשון 'חדש' מורה על הימים והלילות שבו.

והנה, מבוואר ברש"י (פסוק ג) שהמצריים התחילו להפש אצל יוכבד אחר ג' חדשים מלידת משה, ולכן "ולא יכלה עוד הצפנינו", נמצא שבאותם ג' חדשים לא היתה צריכה להצפנינו כפתר ביום ובלילה, שהרי המצריים לא הפשו אצלה, ורק ביום בלבד הצפינו כדי שלא יראה אותו אחד המצריים במקרה לפי תומו. ולכן כתיב: "ותצפנתי שלשה ירחים" – שרק בימים הצפינו, כאמור.

יעל חן (פר' כי תצא אות ד)

וימת מלך מצרים ויאמרו בני ישראל מן העבודה וגו' (ב. כג) פירש"י: "וימת מלך מצרים, נצטרע וזהו שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם". והקשה **תראים**, אם כן למה כתיב "ויאמרו בני ישראל מן העבודה" שמשמע שנאמרו בגלל קושי העבודה.

אלא, ידועה קשיית המפרשים, היאך יצאו בני ישראל ממצרים אחר ר"י שנה, והלא הגזירה היתה על ארבע מאות שנה (בראשית טו. יג). ותירצו, כי מה שנתרבו ישראל שלא דרך הטבע, כדכתיב (ויקרא א. יז): "ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו כמאד מאוד", ריבוי זה השלים את

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי [יהודה] אריה לייב – המוכיח מפולנאה זי"ע יומא דהילולא כ"א טבת (תק"ל)

"ארי שבחורה... צדקתו כהררי א-ל... שמו נודע בשער כל תפוצות ישראל, אשר לו דומיה תהלה, וגדולים צדיקים שהיה מפולפל בחריפות ובעל אגדה מוכיח לאדם מישראל, פוס ממלל רברבן ולא הניח דוגמתו" – כך מתואר הרה"ק רבי יהודה¹ אריה לייב גלינר זי"ע [ברבי יחזקאל מיכל], שכיהן כמגיד משירים ומוכיח בפולנאה, על שער ספרו 'קול אריה'.

אחד ומיוחד מראשוני הצדיקים שבדור שדבוק במרן הבעל שם טוב הקי' והלכו לאורו, אור שבעת הימים, היה רבינו "המוכיח מפולנאה" – כפי שנזכר לרוב בספח"ק – שאף היה מראשוני מפיעי תורת החסידות ובהשפעתו נקטרב אליה הכנה הגדול מפולנאה בעל היתולדות יעקב יוסף זי"ע, וי"א אף המגיד הקי' ממעוררש זי"ע.

התקברותו אל מרן הבעש"ט הקי' היתה על ידי מעשה מופלא, כפי שסיפר תלמידו הגדול הרה"ק רבי גדלי' מליניץ זי"ע בעל ה'תשואות חן': היה זה כשדר בבית שמוקיים איוו למושב להם, ובו בפרק אצל רבו את הבעש"ט, שבא לבית ואמר לו שכשישמע את המוקיים יאמר "ישראל בן אליעזר יש כאן" והללו יברחו משם, "וכן היה, אז אמר המוכיח, כיון ששם 'ישראל בן אליעזר' הוא שם [קדוש], שמע מינה שצדיק הוא, ואז דבק אליו היטב" (ראה הסיפור בארוכה בשבחי הבעש"ט עמ' קד, הוצאת תלפית, תשכ"א).

לאחר שנתקרב אל מרן הבעש"ט החל להפיץ את אורו הבהיר בקרב קהלות ישראל, בהיות ששמו הלך לפניו כמגיד משירים ומוכיח, ואם כי שמקום מושבו היה בפולנאה, **"סבב בכל העולם והאיר את אור תורתו בכל תפוצות ישראל"** – כפי שהעיד עליו הרה"ק רבי אשר צבי מאוסטרהא זי"ע בעל 'מעין החכמה' (בהסכמתו על ספרו 'קול אריה'), ואמנם **"השיב רבים מעון"** – כעדותו של הרה"ק מבאדריטשוב זי"ע (ס).

הבעש"ט הקי' הראה לו חיבה יתירה, ולכן כחשקה נפשו של "הרב המוכיח" ללמוד חכמת שיחת בהמות ועופות ושיחת דקלים, "מצד שנרץ לו זה לתוכחה, ואמר שהיה כוונתו לשם שמים" נסע אל רבו לבקש שילמדנו חכמה זו. מתחילה לא עתר לו הבעש"ט לכך, ואך פעם בהזדמנות, כשהיו בדרך ולמדו בצוואת, גילה לו הבעש"ט סודות נוראים ונפלאים מחכמה עילאה זו, ולאחר שהמוכיח "ידע הדבר על בוריו", העביר הבעש"ט ידיו על פניו של המוכיח, ונשכו ממנו כל פריט הסודות שגילה לו, "ולא נשאר לו לזכרון כי אם ההקדמה", ואמר לו הבעש"ט: "אם היה נצרך לך לידע חכמה זו, והיה תועלת לך לעבודת הבורא, מעצמי הייתי מזדרז ללמוד, לזאת למדתיך החכמה הזאת לרבות צמאונך, ונשתכחה ממך כי אין זה מעבודתך ותמימים תהיה עם ה' אלקיך" (שבחי הבעש"ט עמ' קד-ה. עיי' באור).

ומן הראוי לציין כאן לשון קדשו של מרן הבעש"ט באגרתו הידועה לגיסו הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע (נדפס בסוף ספח"ק י"ן פורת יוסף), שכתב בתוך דבריו: **"... אותן החידושים והסודות אשר כתבתי לך ע"י הסופר הרב המוכיח דק"ק פלאנא לא הגיעו לידך, וצער גדול היה לי גם כן על זה, כי בוודאי נחת גדול היה לך אם הגיע לידך..."**

מלבד שמע דרשותיו ותוכחותיו אשר הוכיח בשער, נודע בחדר גאווה ורום קדושתו, ושמו היה נערץ ונקדש בעיני גדולי דורו. בצוואתו הטהורה של הרה"ק רבי דוד היילפרין זי"ע מאוסטרהא, שנדפס בשם 'דרכי ציון' (לראשונה בפולנאה שנת תקנ"ו). לאחרונה נדפס מחדש ע"י מכון 'באר יצחק' – סקאלט, בפורטו שותיהם של גדולי החברה תלמידי הבעש"ט, מזכיר את שמו ראשונה. כן נתפרסם כפועל ישועות בקרב הארץ, ורבות נפלאות עשה לשותפתו של ישראל.

בספר 'אהלי צדיקים' להגרי אלטר שפירא זצ"ל אבי"ד וויקא (שטרנבוץ תרצ"ו; עמ' ז) מובא סיפור נורא ומופלא מרבינו המוכיח, איך שחקים לתחיה ממש את הרה"ק רבי פנחס מקארץ זי"ע. היה זה כשרבי פנחס היה צעיר לימים ודר בפולנאה, ודרכו בקודש היתה ללכת לטבול אחר חצות הלילה במקוה טהרה שם. פעם אירע ודלת המקוה נפלה עליו, ונפל לארץ כמת, והרעים יצאו דחופים להזכירו לטובה אצל הרב המוכיח, שבא תיכף ומיד לשם, ובראותו את רבי פנחס מוטל ארצה, אמר: רבונו של עולם, החזר לו נשמתו והחיהו, ומובטחי שעוד תודה לי על כך ויהיה לך נחת ממנו, כי הוא ירא שמים גדול וצדיק. וכן היה, רבי פנחס נעמד תיכף על רגליו וחזר² (הסיפור בארוכה מובא ביאמורי פנחס' השלם חיי' עמ' קל).

ביום כ"א טבת שנת תק"ל השיב את נשמתו הטהורה ליוצרה, ומנוחתו כבוד בפולנאה, במקום שבחר לעצמו. היה זה לאחר שראה יהודי שבא כל יום אל אהל קטן ושומם ומתפלל שם בדמעות שליש ואח"כ מפרש צדקה. לאחר חקירה ודרישה נודע לו, שאלה זה שייך ליהודי זה, אותו קנה למקום מנוחתו. ביקש הצדיק מהחברה-קדישה שגם את גופו יטמין בהנחה זו. ומסופר כי לימים פקד הרה"ק בעל היתולדות יעקב יוסף את ציונו של חבירו, רבינו המוכיח, וחשקה נפשו גם כן לנוח בהנחה זו. ואמנם לאחר הסתלקותו, בכ"ד תשרי תקמ"ב, נטמן גופו הקי' באהל זה³.

חלק גדול מדרשותיו ותורתו נדפסו בספרו 'קול אריה' עה"ת וגי', ביאורים על השי"ס וליקוטים, שיצא לאור בקארץ בשנת תקנ"ח, כעבור כ"ח שנה מהסתלקותו, וכפי שמציין הרה"ק רצ"א מאוסטרהא בהסכמתו, שהספר "הקדוש והטהור היה מונח בבית גנוזי של הרב המאור הגדול החרץ אבי"ד דק"ק ליניץ זה עשרים שנה".

ואמנם תלמידו המובהק הני', הרה"ק מליניץ, מביא כמה פעמים מדברי תורתו של רבו, כאשר שמע מפי קדשו, וכן מה שקיבל רבו מרבו הבעש"ט הקי'. גם חבירו הכהן הגדול בעל היתולדות' מביא מדברי תורתו. ולמען יהיו שפתותיו דוברים ומליצות טוב עבור כלל ישראל, ביומא דהילולא שחל בשב"ק זה, הבאנו כאן אמרות אחדות מזוקקות שבעתים. וזכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

עונתם של "שונאי ציון"

"... שביאר חזק הצדיק המוכיח הגדול זי"ל: 'כל שונאי ציון יהיו כחציר גנות וגוי, שלא מלא כפו קוצר וגוי, ולא אמרו העוברים ברכת ד' אליכם' וגוי' (תהלים קכט, ה-ח). כי ה' שונאי ציון' נקראים אותם השונאים תלמידי חכם, על דרך (ברכות ה.) 'שערים המצויינים בהלכה'. ומצד זה שלא היו חפצים בתיקון, כי באם שהיו מתקנים להתלמיד חכם לשמוע ממנו תוכחות מוסר, אולי לבבו יבין ושב ורפא לו. ועל ידי זה נפרעים מדה במדה, וכשיתגללו אח"כ בעשב השדה, לא יבואו למקום שיכולים לבא לידי תיקון, כגון בתבואה שבא לידי קצירה, ומזכירין שם שם ה', על דרך נרות ב, ד: 'ויאמר בועז לקוצרים ד' עמכם', ולא יתגללו בחציר גנות שמעולם לא יבא לידי קצירה. וזהו: 'יהיו כחציר גנות וגוי, ולא אמרו העוברים ברכת ד' אליכם' וגוי, עכ"ל.

שפתי צדיקים להרה"ק רבי פנחס מדיטאוויץ זי"ע נפ' ויקרא עמ' קטא, ירושלים תשנ"ו. ואמנם מקורו ביקול אריה' על תהלים שם. ומבא' ב"ב בתישואות חן פ"ר עקב

"קדושים תהיו" – בהכרזה, ואם כן מוטב להקדים

"שמעתי מהרב המוכיח מוהר"ל גלינר: 'קדושים תהיו כי קדוש אני ה' (ויקרא יט, יב), והקושא, מה זה נתינת טעם יכי, אדרבה, מי יוכל לדמות צורה ליוצרה שיהיה קדוש כמו השי".

נא ונוכחה יאמר ה', רצ"ל, לכו נא לדרכיכם, ונוכחה אני עם השי"ת, אז אמליץ בעדכם, ויאמר ה' אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו, רק בפניכם אני מחרף אתכם וכו'.
[עוד אמר] בשם המוכיח זי"ל שאמר להשי"י: 'אני מקבל עלי שתנני על דין כל בתי דינים שיש לך, רצ"ל, ואוכל לעמוד, 'אבל לא על דין של עצמי' (כי על עצמי איני יכול ללמד זכות)!"
אמרי פנחס (פ"ר כי תשא, אות קמא)

"יעתה לך" – דוקא כבבד פה

ויאמר משה אל ה' בי אדוני לא איש דברים ואני וגוי'. ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם וגוי'. ועתה לך ואנכי אהיה עם פיך וגוי' (בפרשתנו ד, י"ב). ובסמוך (פסוק טו) כתיב על אחר: "והיה הוא יהיה לך לפה".

"קשה, למה לא אמר לו שירפא את פיו עצמו, של משה, ולא שאחרו יהיה לו לפה וכו'... ועוד קשה, לשון 'יעתה לך' אינו מובן לכאורה, וכי משום זה ילך. ולנפעי", דאיתא בילקוט (פ"י רמז סד) כשבא משה הלכו זקני ישראל אל סרח בת אשר לשאול את פיה אם לקבל, ואמרה: מה לשון אמר לכם. אמרו: 'פקוד פקדתי' (שמות ג, טו). אמרה: הוא הגואל, שכן אמר יוסף 'פקודי' כו', עיי' קשה, מה זה סימן, וכי אין יכול לומר לשון פקוד מי שיועד שיוסף מסר סימן זה פקד יבוא ויאמר, ובמה ניכר שהוא אמיתי.

ונראה לי, דאיתא במפרשים ד'פקד' לשון **פה קד**, כלומר, מי שיהיה כבד פה, הוא הגואל. קשה גם כן, במה יהיה ניכר אמיתותו אם יהיה כמה בני אדם שיהיה לשונם מגומגם. אלא ודאי שכן אמר יוסף, בכל ישראל לא יהיה כבד פה אלא הוא, וזה הסימן לכם. וכך היא שאלה: מה הלשון שאמר לכם, כלומר, באיזה לשון הוא מדבר, אם כמוני אם מגומגם. והשיבו: מגומגם. נמצא אם היה מפראחו לא היו שומעין אותו.

וזה פירוש 'מי שם פה לאדם' כו', ולמה לא אוכל לרפא אותך, אלא ודאי שבביל שיהיה ניכר בך הסימן, אם כן לך 'יעתה לך' – כך כבבד פה, כנ"ל. אבל במתן תורה התרפא ככל הבעלי מומין שנתרפאו במתן תורה...".
קול אריה (ברשי פרשתנו. עיי' בסיום כתב: 'אריה' כותבי ואת מצאתי שמקשה באלשיך קושיא זו ומתוך כמו שהשנו אבל לא כנ"ל")

בין חזן לדרשן

"ישמעתי בשם הרב המוכיח מפולנא פירוש הזמר בליל שבת (בזמר יום שבת קודש הוא): 'קולי קולות יחדלון, בעת שירי יגדלון, כי כטל הם יזלון, ואל ישיגו גבולי, באורח שיר נפל חבלי, התקוששו ואל תשמשו בנזר שיר שפרה לי', והוא שיש לתמוה על מנהגי העולם, שכבא חזן לשורר איז רבו השומעין, וכשבא דרשן איז נתמעטו השומעין. אך דיש בזה בי טעמן ששינו רוצה לשמוע מוסר, ממה שיש אדם ישמע וינשה, אם כי מוכרח להיות נכנע גם... ושפל לחמול על עלבונו וכו'; ואם לא ישמע לו, איז יטול חלקו וחלק חבירו וכמו שביארתני (נפ"ר) קדושים את ה' 'הוכח תוכיח עמיתך ולא תשא עליו חטא' (ויקרא יז, יז), עיי' שם. מה שאין כן בשמיעת החזן אין הפסד. טעם ב, שהמוכיח בא לבאן ואין מכיר מעשיו, רק הוא חוקר מעשה כל אחד ומוכיחו, ואילו הלכתי למקומו היה נגלה שצריך לקשט את עצמו תחלה ולא אחרים, לכך אין דבריו נשמעין. משא"כ החזן קולו נשמע ושמרה לו, ומדהוא נוה לרוח הבריות רוח המקום נוחה הימנו גם כן.

ובזה יובן: **קולי קולות יחדלון** של החזנים שלא יראו ולא ישמעו, והטעם כי **בעת שירי יגדלון** – בעת שהחזן משורר יגדלון העם החלק וגדול, ובעת דרשת המוכיח דברי תורה שהם **כטל, יזלון** ונמוחו, שנתמעטו העם לשמוע, ונותנין טעם לפגם שימאנו לשמוע מוסר כפי **שאל ישיגו גבולי** וחלקי ליטול חלקי בגן עדן, מה שאין כן **באורח שיר נפל חבלי**, רצ"ל [נפ"ל] – ישכון, כמו 'על פני כל אחיו נפל' (בראשית כה, יח), ועוד **התקוששו** – המוכיח את עצמו, **ואל תשמשו** לפשפש במעשיו, מה שאין כן **בנזר שיר שפרה לי**, וכשרוח הבריות נוחה הימנו ודאי רוח המקום נוחה הימנו, ודפח"ח".

תולדות יעקב יוסף (פ"ר כי תצא, אות יג)

- על שער ספרו נזכר רק בשם 'אריה לייב', וכך נודע שמו בישראל, אבל על מצבתו נחקק שמו 'יהודה לייב', וכן נזכר שמו בספרי צדיקי דורו **"מוהר"ל גלינר**, וכדומה (ראה: 'תולדות יעקב יוסף' פ"ר דאה, 'דברי משה' פ"ר משפטים, 'דגל מחנה אפרים' לקוטים, ועוד).
- ולפלא יסופר, שהרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זי"ע סיפר עובדא נפלאה זו בעת שבנו הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זי"ע היה חולה אנוש, וחזר אז על דברי רבינו המוכיח והבטחתו להקב"ה כי אזודת הרה"ק מקארץ, ומיד לאחר מכן הוטב לבנו ושבו לאיתנו (ראה שם עמ' ט).
- ראה קובץ 'כרם החסידות' ח"ב עמ' קמג-ד שבמ"א סיפור פלא סיפור הרה"ק רבי מנחם נחום מראחמיסטריווקא זי"ע בענין השמנת שני צדיקים אלו עם בעל האהל בנחלה אחת.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומי״

מסכת פסחים

בענין ״זריזים מקדימים למצות״

במכילתין (ף ד ע"א) נזון הכלל הידוע בענין קיום המצות, ש"זריזין מקדימין למצות", וכדאיתא בברייתא: **"כל היום כלו חייב למילה, אלא, שזריזין מקדימין למצות, שנאמר (בראשית יט, כו) ויטבכם אברהם בבקר"**.

ובגדר חיוב זה הביא הגר"י ענגלי זצ"ל בגליוני **הש"ס** (כאן) את לשונו של **המאירי** (יומא שם) שכתב בענין זה: **"ומכל מקום ראוי לזריזים להקדים בה (–מצות מילה) בשחרית, שלא יראה כמתרשל בה מצד חמלתו על הכן, ולאחוז בדרכי האבות שנאמר עליהם בכיצאצא בה 'ויטבכם אברהם בבקר'..."** ומדבריו למד הגר"י ע, שאין זה חיוב גמור, אלא זריזות בעלמא מפני שראוי לאחוז בדרכי אבות, ולעשות כמו שעשה אברהם. א. ע"פ הכלל שאין למדים מקודם מתן תורה (מקור בירושלמי מ"ק פ"ג ד"ה, הובא בתוס' מ"ק ב. ד"ה מה"ב. ש"ל לא נאמר בתורת חיוב שצריך לעשות כן, רק הכתוב סיפר שאברהם עשה כן, ועל כן ענינו כך שראוי לאחוז בדרכי אבות, ולעשות כמו שעשה אברהם.

מאידך משמע מכמה אחרונים שזוהו חיוב גמור, ו**בשו"ת הדר"ק** (בית ב דרד ב ח') בזה"ל: **"שיש כל כך איסור גדול למי שאינו מקיים המצות בתחילת זמנו, כאילו נכתב בתורה שאתה חייב להקדים מצוה פלונית, ואם לא הקדמת אתה עובר על איסור תורה"** (וכ"ה בספר החיים להמהרש"ק על המ"א סי' תרד ס"א). וכמו כן נחלקו האם חיובו מן התורה או מדרבנן, כי בדברי האחרונים (הנז') משמע שהוא מזה"ת, ולמוד גמור הוא מאברהם אבינו, אכן יש סוברים שגם אם נאמר שהוא חיוב גמור, אין זה אלא חיוב דרבנן (עי' שבת יעקב או"ח סי' י: "הקדמה למצוה אינו מדין הש"ס, ויש לו סמך דאורייתא מאברהם, וע"ע טור אבן ר"ה ד: ד"ה ורבנן; שו"ת אספת דנים מע' י"ה"כ סי' א אות יד).

והנה, הפוסקים יצאו לדון מה הם דיני כלל זה ביחס להידוריים אחרים, כגון באופן שכלל זה יהיה מנוגד לחומרא אחרת בעניני קיום המצות, והרי אחרים מזה:

במקום מצוה מן המובחר – האם גם באופן שבשיאחר המצוה יוכל לקיימה יותר מן המובחר נאמר דין זה (עי' תורה"ד סי' לה), וכמו כן במקום הידור של "זה א–לי ואנהו", מצינו **בספר חסידים** (סי' תתתח): **"לא יעבד אדם את המצוה בעבור זה שאמרה תורה 'זה א–לי ואנהו' התנא לפניו במצות, כגון טלית נאה וס"ת נאה, שלא יאמר אדם כיון שיש לי טלית לקנות, אמתין עד שיבא לידי טלית יפה מאד, אלא יקנה מיד טלית אע"פ שאינו יפה כל כך. וכן עיר שאין בה ס"ת, ויש שם סופר שיועד בדיק לכתוב, אבל אינו יודע לכתוב כל כך יפה, כמו סופר אחר שלא יבא כל כך בקרוב זמן, מוטב שיכתוב אותו המצוי מיד, אע"פ שאינו כותב יפה, כי על זה נאמר (תהלים קיט, ס) 'חשתי ולא התמהמהתי לשמור מצותיך'"**.

אכן, **התורמת הדין** (שם) כתב שאין הדין אלא במקום שיש לחשוש שתפסד המצוה לגמרי על ידי שהייה, אבל במקום שאין לחשוש לכך, יש להשהותה בכדי לעשותה יותר מן המובחר. ומזה"ת כתב שהראוי לנהג בחידושה בימי החול, וליל מצוה שבת הקרוב הוא קודם עשרה ימים בחודש, שאפילו אם יהיה מעונן בו ובד' לילות אחריו, עדיין יש זמן לברך עליה עד טו בחודש, יפה להמתין ולברך עליה במצב"ש כשהוא מבושם ובגדיו נאים, אבל אם ליל מצב"ש הקרוב הוא אחרי י' בחודש, צאם יהיה מעונן בו ובד' לילות אחריו יעבור זמן הברכה, אין להמתין עד מוצ"ש, שכל מקום שראוי להסתפק שתעבור המצוה אין משהיה אותה כדי לעשותה יותר מן המובחר (ע"ע שו"ת חב"י סי' קנ"ש ושו"ת שו"ת ח"א סי' ל"ד).

במקום ברב עם הדרת מלך – גם כתבו הפוסקים שמצות הוריות קודמת, והוכיחו כן מהא דאמרו (ר"ה לב): שקוראים הלל אחר תפלת שחרית ולא אחר תפלת מוסף, אע"פ שבמוסף יש משום "ברב עם הדרת מלך", לפי שזריזין מקדימין למצות עדיף. וגם לדעת התורה"ד – שבאופן שברור הדבר שנתחיה אפשרות לקיים המצוה אח"כ מותר להשהות המצוה בכדי לקיימה ביתר הידור – הדין כן, כי דוקא בכדי לעשות גוף המצוה בהידור מותר לאחרה, אבל כל שאין ההידור כגוף המצוה, רק משום "ברב עם", אין דוחים המצוה (עי' שו"ת כללים מע' פ' כלל לט). באלו זו נוגעת למעשה לענין איחור מצות מילה בשביל שיתקצבו המזומנים.

במקום תדיר ושאינו תדיר שחיל קדם – כתבו ג"כ הפוסקים שמצות הוריות קודמת, ומשום"ה אם נודמן למד תפילין ואין לו עדיין ציצית, אינו צריך להתחיל לציצית, אלא מניח תפילין וכשיביאו לו טלית יתעטף (עי' מג"א סי' כה סק"ב; שו"ת שו"ת שם; שו"ת דברי מלכיא"ח סי' ג).

במקום מצוה בו יותר מבשלוהו – כגון, שאם יעשה המצוה בעצמו יצטרך להשהותה, ואם תיעשה על ידי שליח יקדים אותה, דנו האחרונים (עי' פמ"ג או"ח ירש סי' תרכ"א) אם זריזין מקדימין למצות עדיף, ועי' בארוכה בשו"ח (כללים מע' ז כלל א) שכתב במחלוקת בזה.

בעיקר הדבר יש לדעת, שע"פ מה שהקדמנו, שיש להסתפק האם כלל זה חיוב גמור הוא או לא, וכן יש להסתפק האם חיוב מה"ת או לא, ועל כן כלפי כל הידור ביחס לכלל זה, יש לדון בהם. האם אותו הידור הוא חיוב גמור או לא, וכן האם הוא מה"ת או מדרבנן, ובכך ניתן להכריע במקצת שאלות הללו, איזה מהן עדיף, ודו"ק.

* ויעי' יומא שם בפ"י הרה"ח על הגמרא: "אמר רב יוסף אנו מאברהם ניקום וניגמר, אמר רבא תנא גמר מאברהם, ואנו לא גמרין מיניה, דתנאי יבזים השמיני ימול בשר ערלתו ממזל שכל היום כשר למילה, אלא שהזריזין מקדימין למצות וכו'". עוד יש לציון בזה לדברי **השבות יעקב** (סי' כו) ש"מכל מקום מצינו כמה פעמים בש"ס ופוסקים, דלמדין אף מפסוק שקודם מתן תורה... ועיין בתחלת החכמה להר"י חאגיז ח"א מדרשותיו כלל א כתב דמילתא דמסתבר למדין.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות איסור השתמשות באילן בשבת (א)

השבו עסק כלל ישראל – במסגרת לימוד דף היומי (מסי עירובין דף ק) – בענין איסור השתמשות באילן בשבת, על כן דבר בעתו מה טוב להביא בזה הלכות שונות, הלכה למעשה.

א. **חז"ל אסרו לעלות באילן בשבת או להשתמש בו, אם האילן גבוה עשרה טפחים מן הארץ, משום גזירה שמא יתלוש עלים או ענפים או פירות ויתכוין לתלושם ויבא לידי חיוב חטאת, ולכן אסור להוריד חפץ שום חפץ מאילן בשבת, והאיסור הוא גם אם הניח שם החפץ מבעוד יום, משום שבקל יבוא עי"ז להשען עליו או על אחד מענפיו, ונמצא שמשתמש באילן בשבת (שם סי"א ובני"ח).**

ומטעם זה – **אסור אפילו בער"ש להניח על האילן חפצים שריגילים להשתמש בהם בשבת, מחשש דמתוך דמיון להשתמש בהם שמא יבא להורידם מן האילן בשבת (עי' או"ח סי' רעו סי"ד דבר דלוק מותר להניח מבעי"ז בער"ש על האילן, דליכא למיחש שכשיכבה יטלטל משם, שהרי אסור בטלטול, אבל בערב יו"ט אסור להניח מבעי"ז, שמא יבוא ויטול משם ביו"ט, עיי"ש ועי' מ"ב סי' שלו סק"ב; שו"ת פכ"י ח"ע ט).**

ב. **גם אין לשכב נתייבש לגמרי ואין בו שום לחלויות, ואפילו נשרו עליו, ענפיו ופירותיו, שלא שייך בו החשש שמא יתלוש, אפ"ה משום סיג וגדר אסור להשתמש בו בכל גווני, דהיינו, כגון להניח חפץ על האילן או להוריד איזה דבר ממנו, או לקשור בו איזה דבר וכדומה (שו"ת או"ח סי' שלו סי"א, ובני"ח).**

[המקור לכך הוא אכן מהגמ"ל (עירובין ק:) דבר גור כן במקום שאין בני תורה, ומיירי דעדיין נשאר על האילן מעט יחורים, ואין ערלון עליו אע"פ שלא נשארו העלים והענפים היינו לעצמם הדקים (כמו שפירש"י שם ד"ה בגדאד – "יחרו שנשרו ענפיו כולם"), אבל אם קצצו את כל היחורים ונשאר רק הגזע של האילן ואין גזלים עליו שום ענפים ומשתמשים בו, כגון בתורת שולחן או פססל וכדומה, והאי אין חשש להשתמש בו בשבת. ועי' גם באגלי טל (מלכת קורב סיכ"ט) דבייש ערקא ושרשו מותר לעלות בו. ובה נחא מה שהק' המג"א (בסי' שעב סי"ח כן) במש"כ שם המחבר שאפשר לעלות על אילן יבש, ותמה המג"א, הא בסי' שליו נפסק שאפילו על אילן יבש אסור לעלות (ועיי"ש בביתא הגרי"א). ולפי האמור י"ל ששם איירי שקצצו כל היחורים ונשאר רק הגזע, דבכה"ג אין חשש לעלות (ני"ס).

ג. **מותר לנעת באילן, ובלבד שלא ינידנו.** ואסור לנוד האילן – גם בלי שישתמש בו – משום איסור מוקצה (עי' שו"ת הרב סי' שלו סכ"ב, וכ"כ בתה"ח) שאם יכול לנוד בקל אסור אפילו ליגע בו שמא ינוד, כמו שאסור לנעת במטרה תלויה או ביצה משום שמא יטלטלו, עיי"ש. ועי' בבחי"ל בסוה"ח דמה שמנידו הוי ג"כ בכלל שישמוש).

ד. **להישען על אילן: אדם בריא – מותר, כי אינו סומך עליו אלא מעט, ואין זה נקרא משתמש במחבור, אבל אדם חלש – אסור, כי אדם חלוש סומך עליו בכל כוחו ומקרי משתמש במחבור.** והא דמותר בברייתא לסכום ח"י"מ כשאינו מניד האילן, אבל כשמנידו אסור דזה גופא שמוש הוא, ולכן באילן דק יש לזהר שלא לסמוך עליו כלל (עי' שו"ת סי"א וסי"ג – ברמ"א, במג"א, בבא"ה ובמ"ב סי"ק ט).

ה. **וה"ה פסור להשתמש בשרשי האילן שיוצאים מן הקרקע, כשהם גבוהים ג' טפחים, אבל אם הם פחות מג' טפחים מותר להשתמש בהם, דכרקעו שחיגי.** וה"ה **אילן קטן** – כגון גזע של עץ – שאין בו פירות, אם הוא פחות מג' טפחים מותר להשתמש בו. אבל אם יש בו פירות, ששייך בו הגזירה שמא יתלוש, וכן בייק הראוי לאכילה – מסתפק הפמ"ג, דאפשר דאסור להשתמש בו אפילו כשהוא פחות מג' טפחים. ואילו שגבוה יותר מג' טפחים מותר להשתמש בעיקרו של אילן בפחות מג' טפחים לארץ אע"פ שהאילן גבוה מאוד, מי"מ מקום זה לא נאסר לעולם (סי' שלו סי' ובמ"י). [וראה מה שכתבנו בגליון תכנ, דה"ה אילן שנטוע בעציץ נקוב, וגבוה ג' טפחים, דאסור להשתמש בו, ואפשר אפילו אם אינו נקוב (ונפרט לפי מש"כ בשלחן שלמה סי' שלו דבזה"ח דהדרך לנטוע פרחים בעציץ שאינו נקוב אפשר דאסור מזה"ת לתלוש ממנו, ועיי"ש)].

נערך על ידי הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/ המשכ"ל בזה"ל בעי"ה

עלֵי סמך

ספר שמות מחמשה חומשי תורה עם פירוש **שרת"י במדינות** – והוא לקט יקר על תרגום יונתן מאוצר חכמים, מראשי הראשונים עד גדולי האחרונים ע"ד פרד"ס התורה, עם מראי מקומות ומפתחות. ליקט, חיבר וערך להפליא הרב הענין שלום לעווין מח"ס "שיר המעלות לשלמה" על שיר השירים, ירושלים תשס"ה (תתפ עמ').

אורות אלם – ליקוטי דברי מוסר והתעוררות מרביתו התנאים והאמוראים וגדולי הדורות שליקט והוסיף מדוליה הה"ח רבי אליעזר פאפו זצ"ל בעל הפלא יועץ. דפס ראשונה בחי' המחבר (שאלוניקי תקפ"ט), ועתה נסדר וערך במהדורה חדשה מטפח ומדויקת, בחלוקה לאותיות והוספת מאות מראי מקומות, על ידי הרב מיכאל אריה ראנד ובחוצאה המפארת של מכון "הדרת חן", אשדוד תשס"ה (רפ"ע עמ').

אלה דברי הברית – על ברית מילה ופדיון הבן. חידושים, ביאורים ומאמרים מקסיים בהלכה ובאגדה מאת הרה"ק אליהו שלינגר, רב שכונת גילה ומח"ס 'יאמרי אליהו' ועוד. ירושלים תשס"ה (ת עמ').

מילי דבי כנישתא – אוסף חידושים ותשובות מובהרין בעיני בית הכנסת, מאת גדולי הדורות, הראשונים והאחרונים, שנקטו מספרהם הק' ומכת"י. יצא לאור ברוב פאר והדר על ידי הרב צבי האגער, בהוצאת בית המדרש "בית ישכר דוב" גולדרס גרין, לונדון תשס"ה (רנו עמ').

תולדות שארית יוסף – מסכת חייו הנאדרים בקודש ומשנתו של הרה"ק רבי יוסף פאנעט מדעש זצ"ל, ובה דברי ימי ושושלת הזהב של אדמו"רי דעש, בליווי תמונות ומסמכים, תשס"ה (שסא עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>מוה"ר ר' ישראל עזבי מעללינגער הי"ד</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג</p> <p>החתן הירק כמר מאיר זאב מרדכי הלוי ראזנבערג נ"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומיצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' אברהם מרדכי זילברברג הי"ד</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן הירק</p> <p>כמר ישראל בנימין נ"י עב"ג תח"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומיצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' דוד גרויז הי"ד</p> <p>לרגל שמחת הכנסת בנו משה יהושע יחזקאל נ"י</p> <p>בבריתו של אברהם אבינו ע"ה</p> <p>כשם שנכנס לביתו כן יכנס לתורה ולחופה ולמעשים טובים</p>	<p>הרה"ח ר' אפרים לעברון הי"ד</p> <p>לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג החתן הירק</p> <p>כמו חיים יחזקאל זאב הלוי אוסטרייץ נ"י</p> <p>במזל טוב ובשעה טובה ומיצלחת</p>
<p>לזכר עולם יהיה צדיק</p> <p>יבא על הברכה הנדיב הנכבד שהרים תרומתו בעין יפה לכבודו יומא דהילולא של הגה"ח רבי שמואל מסאבטשוב זצוק"ל ה"שם משמואל"</p> <p>בהגה"ק רבי אברהם מסאבטשוב זצוק"ל "האבני נור"</p> <p>נסתלק ביום כ"ד טבת תרפ"ו לפ"ק</p> <p>זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' יצחק שלמה נ"י בנימין הלל ע"ה</p> <p>נלב"ע כ"ד טבת תשס"ט לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' יעקב יחזקי' בערגער הי"ד</p>	<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח רבי שלמה דוד ב"ר יצחק אייזיק ע"ה – שו"ב ציריך יצ"ו</p> <p>נלב"ע כ"ז טבת תשס"א לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה.</p> <p>הונצח על ידי בניו החשובים</p> <p>ר' יעקב יצחק ור' יהודא יהושע מאגנעלאוויטש הי"ו</p>	<p>הרה"ח ר' נחמן יו"ט עזבי (הערשל) בארד הי"ד</p> <p>לרגל שמחת לידת בתו תח"י</p> <p>למזל טוב וירוב נחת דקדושה</p>

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת וארא
כ"ז טבת תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תק"ו

מוע"ט	ה'תש"ז	א'תש"ז
18:41	18:19	17:06
17:58	17:37	16:26
17:59	17:41	16:27
18:37	18:11	17:02
18:03	17:38	16:28
18:35	18:15	16:59
18:57	18:32	17:22
18:28	18:05	16:52

מבדוקי החודש - ר"ח שבט יום ב' המולד: יום א' בשינה 13:44 ו-16 חלקים

תורת של ראשונים

רק במכות ערוב ודבר היה צריך להודיע לפרעה שיחא פדות והבדלה בין המצרים וישראל

ושמתי פדות בין עמי ובין עמך וגו' (יח, יט). גם במכות דבר נאמר (מ, ה): "והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים" וגו', ותימה, למה בכל המכות לא אמר שיעשה הפרש והבדל בין ישראל למצרים כמו בערוב ובדבר; עוד קשה, במכות דבר כתיב (שם דלן פסוק ו): "וישלה פרעה ונתה לא מת ממצנה ישראל עד אחד", ולמה לא שלח בשאר המכות לבדוק דבר זה.

ונראה לפרש, כי בכל המכות נאמר בהם "נמה מושך" וכדומה, שעל ידי נטיית המטה באו המכות, וידע וראה פרעה שעל ידי נטיית המטה באו, ועל הענין הזה שהוא מהחוק בהם בישראל, אבל שתי מכות אלו, ערוב ודבר, מעצמן באו בלא המטה, והיה אומר פרעה: אולי מקרה הוא זה, ולא בעבור שאני מחזיק בהם. לכן אמר לו זה הסמך, שבארץ גושן לא תמצא זו המכה, ומה תדע שהמכה באה בשביל שאתה מחזיק בישראל. ולכן אחר מכת דבר שלח אכן פרעה לגושן, לבדוק הדבר ולדעת אם כך הוא. אבל במכות ערוב לא היה צריך לשלוח, כי ראה שתיכף אחר תפילת משה רבינו ע"ה רב הערוב, ומכך ידע שעל ידי משה בא, אבל הדבר לא רע על ידו.

מורכב זקנים לבעתית

"למחר יהיה האות הזה" - הפדות לישראל

והפליתי ביום חתום את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי חיות שם ערוב למען דעת כי אני ה' בקרב הארץ. ושמתי פדות בין עמי ובין עמך למחר יהיה האות הזה (יח, יח-יט). מאמר זה הוא כפול, שאמר "למחר יהיה האות הזה" וגו', למה אמר שוב "ושמתי פדות"; עוד קשה באמרו "למחר יהיה האות הזה", כי לא מצינו במכות הקודמות, לא בדם ולא בצפרדע ולא בכנים, שמשח רבינו וידיעו הזמן והיום בו תבא עליו המכה; ועוד קשה, מה שפרעה אמר לאחר מכה זו למשה ולאמרן (פסוק כא): "לכו וזכו לאלוקים בארץ", מה הכין בדבריו משה הקודמים שראה לנכון לומר לו דבר זה.

והנכון אצלי הוא, שכן היום הוא והלילה נסתלק השעבוד מבני ישראל, שאחר שראה פרעה את ענין ההפלה, הסכים לכבדם וידע ששם ה' הם, וכמו שכתב הראב"ע, ולכן אמר להם: "לכו וזכו לאלוקים בארץ" ו"אנכי אשלח אתכם", שצוה שלא יעבדו עוד, וגם המצרים לא היו מענים אותם כי נפל פחדם עליהם, ועם זה באמת נאמר: "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך" שלא יהיו עוד ישראל לפנינו כעבדים, אלא כמו שיהיו המצרים אצל ישראל יהיו בני ישראל אצל המצרים, כאילו כולם ביסורין, ופדויים - לא עבדים, והוא הפדות אשר שלח לעמו שם. ואמרו: "למחר יהיה האות הזה" אינו על הערוב, אלא על הפדות שלמחר יסיר הערוב מהם ויהיו פדויי ה'.

וזהו: "ויקרא פרעה אל משה ואל אהרן ואמר לכו וזכו לאלוקים בארץ" כי שמעתי כולכם להסיר עול מבני ישראל, לכן עבדו את אלוקים בארץ, כי כבר אין עליכם עול ועבודות כלל, ואמר להם זאת, עין כי משה אמר לו בהתראה: "למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ", ולכן אמר פרעה, אם ה' בקרב הארץ למה תלכו למדברות, עבדו אותו בארץ מצרים כי שם תמצאו לדברכם. והם השיבו: כן דברת, שבכל מקום עיני ה' משוטטות, אבל העבודה בעצמה לא נכון לעשותה כן כדברך, לפי שהדבר שהוא תועבת מצרים, שהוא הצאן והשה, אותו נזבח לה' אלקינו, ואם נזבח את תועבת מצרים, רצ"ל אלוהיהם, והיה תועבת בניו מנוגה לע"ז שלהם, הלא יסקלנו והרגנו בעבודה, אבל "דרך שלשת ימים" שהוא מולך מועט "גלך במדבר" ושם נזבח לה' אלקינו כאשר יאמר אלנו, רצ"ל באותו אופן שיצוה השם אותנו.

אברבנאל

לקח טוב

דיבור של "דין" משמש סיבה ל"רחמים"

על מנת להפחידו למען יסור מן הרע אשר בידו, עלול הבן לתעות בדרכו עד כדי אבידה מוחלטת הלילה. ואדרבה, רחמי האב הם הקובעים ומחליטים את הדבר שאי אפשר לעבור על הדבר בשתיקה.

במקרה כזה, הרי גם מדת הדין בה נוקט האב בתחילת מעשהו, היא בעצם מדת הרחמים. בחינת הדין הנשמעת בה איננה אלא לפנינו, למען יצליח להטיל אימת הצדק על הבן.

אותיות מחכימות

וידבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה'. הנה התחיל **כדיבור**, לשון עז, ובשם **אלוקים** המורה דין. וסיים **כאמירה** לשון רכה, ובסוף המורה רחמים...

ויק לפעם ע"פ מה שפירש **סב** **אלוקים** כפסוק "וינתחם ה' על" וכו', דהיינו, כי כן דרך אב הרחמן שגדלו רחמיו על בנו הגס שחטא, והנה אי אפשר שלא ללמד כדלי שלא יוסף לחטוא, וגם עבור קטרוג מדת הדין, על כן מקדים ואומר בכעס שיעשה לו כך וכך, והכן קס מרעיד ועי"ז נשקט המקטרג, וזכרונות האב רעדה הבן מהעורכים רחמיו ומתבטל הדין. וזהו "וינתחם ה' על הרעש אשר דבר" וכו', ענין הנחמה לרחמים היה כשיבת הרעש אשר דבר בהפלה רכה.

ולפי"ז יק לפעם ג"כ ככאן, דהנה משה אדונו כשאמר "למה הרעתה", בקשה מדת הדין לפגוע בו כמו שאמר ר"ל. מה עשה ה' עי"ז כרוח רחמיו, התחיל לדבר עמו בדין ובלשון עז. ועי"ז נשקט מדת הדין והקטרוג, ולא פנה אליו ברחמים, "ויאמר אליו" - כלשון רכה "אליו הוי" - ברחמים...

אנאל כלל

בשתי התופעות משמשת מדת הדין סיבה וגורם למדת הרחמים הבאה אחריה. אלא שבראשונה, לא הופיעה מדת הרחמים עד עבור הדיבור הקשה והמאיים, והומרתה היא היא שהולידה את הרחמים. מה שאין כן בתופעה השנייה, שבה שימשה מדת הרחמים מתחילה ועד סוף, ולא הותחל הדבר בדין אלא כדי לפנות מקום למען יוכלו הרחמים למצוא מנוח.

וכך מדתו של הקדוש ברוך הוא, רחמים גמורים משעה ראשונה. דיבור של דין אינו משמש לפנינו אלא אמצעי להקל דרכה של מדת הרחמים.

אין זאת תופעה נדירה, שהאב פורץ בכעס על בנו שאין נוהגו ונוהלו כראוי, ואף מאיים לעונשו המורות. וכאשר יעבור זעם - "כי רגע באפו" - מתנחם הוא בלבבו על אשר דיבר ככה, ואחבתו העמוקה והטבעית גוברת ומכריעה את כעסו המקרי. מעיקרא מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר?

ובכן, הכעס מעיקרא גם הוא מובן, בהיות גם זה טבע שהטביע הבורא ית"ש בלב האב שיקפיד על התנהגותו ותהלוכות הבן (וכבר דברו חכמים אודות טבע זה בפסוק [דברים ה, ה] "כי כאשר יסר איש את בנו ה' אלקיך מייסרך", עי"ש באוה"ה הק'). הינוכם של הבנים דורש מורה דרך, שמלבד אחבתו להם תהיה ביכולתו גם להטיל מוראתו עליהם בעת הצורך. כשם שהירק גדול וצומח לא רק עם אור השמש המחמם, כי אם גם באמצעות יורה ומלקוש המכה בו, כך מתחנכים הבנים באהבה וביראה גם יחד.

הנחמה שלאחר מכן, והאהבה הגוברת וכושרת ומכריעה את הכף, אין צריך לומר שמוכנת היא מאלוה. אהבה תמידית ותדירה היא. ויתירה מזו, מבחינה מסויימת אף מתרבה אהבתו ומתגברים רחמי האב דוקא בעקבות הכעס שבו פריץ לעומת בנו. מתהרמ הוא בלבבו על הצער שציערו, ובסופו של דבר הרי אינו הפץ בהיענשו כי אם בשובו מדרכו.

כל זה דבר מובן מטבע האב. ועל האף הסתירה - מקודם דין ואחר כך רחמים - היוצאת מתוך התנהגותו של האב כלפי הבן, אין בה בכדי להפריך את הענין מכל וכל, כי כך דרכו של עולם.

יחידוש יתר יהא בתופעה זו, אם כבר בתחילת מעשהו מתמלא האב רחמים גמורים על בנו אהובו מחמד נפשו, ולבו עובר על גדולתו בחיבה יתירה לקראתו, ומעולם לא עלתה על דעתו לעונשו ולצערו. אלא שנוכח הוא לראות לפי המתייצב מול עיניו, שאין הדבר סובל ותרנות, ואם לא ינקוט במדת הדין

אמרות טהורות

"ויאמר אליו אני ה' – גם כמדת חרין נגזרים חסד ורחמים"

ידיבר אלוקים אל משה ויאמר אליו אני ה' (ו) ב' פירש"י:
 "דבר אתו משפט" וכו'. דיוקן של רש"י הוא מדכתיב
"ידיבר אלוקים", כי דיבור הוא לשון קשה (מכות יא), וגם שם
 אלקים מורה על דין וגבורה (ברר' ג, ג) ואם כן קשה, הלא
 בסוף הפסוק נאמר: **"ויאמר אליו אני ה'"** – שמורה על
 רחמים גמורים, כי אמירה הוא לשון רך (שמי' כב, ב) וגם
 שם הוי"ה הוא כולו רחמים (ברר' שם), ואין דיוקן רש"י מכאן
 שדיבר אתו קשות.

ונראה דרש"י אויל לשיטתו שפירש בסוף פרשת שמות
 על הפסוק "עתה תראה אשר אנעשה לפרעה" וגו' –
 "העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי ז' אומות
 כשאביאם לארץ". וזה הדבר היה בודאי קשה בעיני משה
 שלא יזכה לראות את הארץ הקדושה, לכן פירש"י
 שתתחיל כאן "ידיבר אלוקים" – שדיבר אתו קשות.

ואמנם בסוף הפסוק מרמז שגם זה לא היה מצד הדין, רק
 אדרבה, מצד הרחמים, רצ"ל שהשי"ת הודיעו המוכה
 הגדולה שניתן לישראל מזה, כמאמר חז"ל (אכ"ר ד, ד) עה"פ
 "מזמור לאסף אלקים באו גוים בנהלתך" (תהלים עב, א) קנה
 מכני ליה, אלא לפי ששפך הק"ב את חמתו על העצמים ועל
 האבנים, ולא שפך חמתו על ישראל. אבל אם משה רבנו
 היה מכניס את ישראל לא"י, אז היה כל אויביו נופלים לפניו
 והיה בונה עצמו את בית המקדש, ואם כן לא היה אפשר
 להתריבו, כיון שהיה מעשה ידי משה (עי' ספ"ה ג), והיה
 מוכרח בכיכול לשפך חמתו על שונאי ישראל*.

נמצא שזה הדבר היה מוכה גדולה בעיני משה רבנו
 שיציל במיתתו את כל ישראל, וזאת היתה מדרת מעולם
 למסור נפשו עבורם. "זיהנה כתיב (איכה ג, לה) "מפי עליון לא
 תצא הרעות והטוב, הינה כאשר בא אל האדם איזה
 סיבה לא טובה וזרה ודחוקת ח"ו. הכל היה לטוב לו, אך
 טוביה גנוז בגוויה (עי' וזח"א ג), וכל איש מורע ישראל
 מחיוב להאמין בזה שהכל הוא לטובתו מאת השי"ת
 ויתעלה אשר דרכו להטיב לברואיו ובפרט לזרע ישראל
 עם סגולתו, אך כעת הוואת עדיין לא נתגלה הטובה והחסד

ההוא, והוא מכיר וגנוז, מחמת שהאיש הלוח עדיין אינו
 ראוי לטוב זה, וכאשר יגיע האדם לשכל ואמונה כזו בלב
 שלם, אז היה יכול להמתק מעליו הדין באמונתו
 השלימה כזו, והיה מכין ומכניס וצופה את הטוב והחסד
 אשר עשה אתו הבורא יתברך בזה**.

אזהב ישראל (ענין)

"גרשון וקהת ומררי" – דרכה וקניינה של תורה

גרשון וקהת ומררי (ו) שם "גרשון" – רמז לבן תורה
 שצריך להיות כגרוש מביתו, הדין שישלח למקום תורה,
 "וקהת" – למקום קהלת ואסיפת בני הישיבה (עי' אבות ד,
 יא) "מררי" – יסגף עצמו על דברי תורה במרירות ועינוי,
 כמ"ש חז"ל (שם ד, ד) "כך היא דרכה של תורה פת במלח
 תאכל" וכו', ואין התורה מתקיימת אלא במי שממית
 עצמו עליה (ברכות גג).

דברי אברהם להג"ר חיים אברהם ארנסטיין זצ"ל
 [מגדולי תלמידי החת"ס] (ועי' מ"ש במדורנו גל' הל"ט)

דביקות בצדיקים מביאה לידי יראה עילאה

**הירא את דבר ה' מעבירי פרעה חסיד את עבדיו ואת מקנהו
 אל הבתים** (פ' ג, ב) מפסוק זה נזכר למדור דרך לעבודת ה',
 דהנה איתא בזה"ק (ד"א יא: תקיף ע"ג) דיש שתי מדרגות
 ביראת ה', הדין, יראה העונש – שמתירא להטוא כדי
 שלא ייענש, ויש יראה הבורא – "בנין דאדור רב ושלטי"
 וכו'. ואמר: "הירא את דבר ה' מעבירי פרעה", רומז, ליראה
 תתאה שמתירא מן העונש, ואמר הכתוב היאך יכול האדם
 להגיע ליראה עילאה, אשר היא העיקר: "הנים את עבדיו
 ואת מקנהו" – שינים את העבדות שלו, "אל הבתים", רומז
 אל הצדיקים וכדכתיב לעיל (א, כא) "ויעש להם בתים",
 ופירש"י "בתי כמנהג ולויה ומלכות שקרוין בתים", היינו,
 שידבק עצמו אל הצדיקים ועיניו יזכה לבוא למדרגת יראה
 עילאה.

* עי' "מצלה עמוקות" פ' ואתחנן אופן כן אוד"ה קי' פ' דברים א,
 לו. ועי' בזה"ק יא: רפ: "פרשת דרכים" דרוש ה.

** עי' ליקוטי אמרים – תנאי באגרת הקדוש פ"א: "תפלה למשה"
 ולכעל הישעשה משה] על תהלים קיט, ל אות ג, ומ"ש במדורנו גל'
 תלג גל' תמ.

אמירה נעימה

כבר לב פרעה מאן לשלח חנם (ו) יד.

למה תלך קושי הלב של פרעה בלשון "כבר", ועוד,
 למה הזכיר כל פעם את לבו: "ויוחק לב פרעה" (פסוק יג),
 "ויוחק ה' את לב פרעה" (פ' יב).

חפרי חרש (יחיד סי' ט קשה) חז"ל: "כתב בספר בית: קבלתי,
 שמועשה היה שנמצא עצם הלב, והבשירותו הכמי
 הדור, לפי שכך נמצא בלב הצבי שמתקשה הדם ונעשה
 עצם, ואפשר שיהא נמצא כך לפעמים בבמה, ע"כ. והאמת,
 שאם קבלתי היתה דוקא צבצי אין ללמוד ממנה לשאר מינים
 וכו', אבל מציאתי בספר **"שער השמים"** (לרב גרשון בר שלמה דל
 וזתן הרמב"ן ואבי הרלב"ג) מאמר ה' דף ד' ד"ה ויש מבין' (שם) שכתב
 חז"ל: וכל מיני בעלי חיים אין להם עצם בלבותם, מלבד מין
 הסוס ובמין אחד מן השוורים שיש בהם עצם בלב, לרוב גדול
 גופם, וצריך חזק הלב כמו שאר האברים שצריכים עצמות
 לחזק ע"כ... ומעתה בהמה שנמצאת בלב שלה עצם אין
 בנו בה להתירה עד שנדע שהוא מין השוורים שהזכיר
 החכם הגדול וכו'... ע"כ הפר"ח.

ועל פי זה יש לומר שמתחילה נתקשה דמו של פרעה
 על ישראל מרוב כעס עד שנצטרך הדם בלב, בלב הצבי,
 וזהו: **"כבר לב פרעה"** שנתקשה כמו כבר (עי' שמי' ט, יג),
 ג ימ"ש במדורנו גל' תד, ובשראת הקב"ה שברשיעו ובכעסו
 נצטרך בלב, חזק יותר את לבו והוסף בו עצם לרוב
 חזקת לבו, וזהו שאמר (לקמן פ, יד): "כי בפעם הוואת אני
 שולח את כל מגפותי אל לבך", דלכאורה תמוה, וכי אל
 תוך לבו נשלחו המכות. ולפי דרכנו מדויק שפיר "אל
 לבך", שהעמיד לו עצם בתוך לבו, מה שלא היה כן
 מתחילה, שלא היה רק נצטרך הדם, ועל ידי זה נטרף, כמ"ש
 הפר"ח הנ"ל.

ושמתי פדות בין עמי ובין עמך וגו' (ו) יד.

"עמי" נכתב באות י' ו"עמך" באות כ', נמצא שתיבת
 "עמך" עולה בעשרה יותר מתיבת "עמי", רמז על עשר
 המכות שהיו כידוע (והי' לו) נגוף למצרים ורפוא לישראל,
 כדכתיב (ישעי' יט, כב) "ונגף ה' את מצרים נגוף ורפוא".

יתרון דעת

"ה' צלך על יד ימינך" (ג)

הגברת ימין על שמאל – במלבושים

לעולם יקדים אדם ימינו על שמאלו **בכל דבר**, לפי
 שהימין חשובה בכל התורה כולה... **וכן נהגין בלבישת
 הבגדים להניח שפת הבגד שמאל ימינו על שפת הבגד
 שמאל שמאלו**. והחכם עיניו בראשו לדקדק בשעת תפירת
 הבגד שהנקבים יהיו בצד ימין והכפתורים על צד שמאל,
 ועל ידי זה יזנח צד הימין על השמאל.

קטש השלחן (פ' ג ס"ד)

ובעניי המלבושים אשר ילבש בם שיהיו נעשים הכל
 כמנהג ישראל ולהגביר ימין על השמאל כדרך אבותינו
 הקדושים שהי' מלבושם מימין על שמאל. ובכר ידוע אשר
 ה' **"מרגלא בפומי דאבא מורי"** (בעל הייטב לב) **"זאקוללה"ה**
 לומר בכל עת בכוננת הכתוב (דברים יז, יא) "אל תסור מן
 הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" – היינו בעניי
 המלבושים שיאמרו לך על ימין שצריך להיות על השמאל
 אתה מצווה לשמוע מהם, כי הוא ממצות התורה"ק והוא
 בכלל לאו דלא תסור שיתנהג בכל ענינים כמו שצוה לנו
 מפי חז"ל.

ואם יאמר האומר מאין נדע כי הוא זה המלבושים
 צריכים להיות כך וכך עפ"י התורה, והלא לא מצונו בתורה
 צורחם ותוארם ואפשר זה הדרך הוא עפ"י התורה כמנהג
 אשר נהג בו. אך אתה אמור לו: שאל אביך ויגידך זקניך
 ויאמרו, שצריך לאחוז בדרכי אבות אבותינו ואבות
 אבותינו שנודע להם בוודאי שכך הוא דרכה של תורה,
 וכל ההולך בדרכי אבות הקב"ה מסייע לו בזכות אבות.

ושאל יעלה על לב האדם לומר הן האבות היו יכולין
 לילך כמנהגם שפיר באין כחונן ומפריע, אבל אנו מסר נענין
 אבתריה כי כל פרנסתנו הוא רק בין האומות ומוכרחין
 אנחנו לילך בחוקותיהם ותהלוכותיהם – לא זהו הדרך
 ישכון אור ודעה כחובת היא, כי האיש אשר רוצה לילך
 באמת עפ"י התורה"ק ודבוק ומאמין בהשגחת הבורא ב"ה
 בכל לידע וליהנות שהכל הוא נתניה לו מאת הקב"ה וכי
 הוא לא יפעול כלום במעשיו רק בעזרת הבורא ית', וכמ"ש
 ובכרתיך בכל אשר תעשה, כי רק מזה הישועה ומעשה
 האדם היא רק טפילה, וא"כ כל מה שהאדם מנהגו עפ"י
 התורה יותר ויותר תגדל חסד השם עליו וישוע בכל מיני
 ישועות טובות וכו'...

קדושת יי"ט (פ' תולדות ד"ה ותקח. וכו"ש בס' ס"פ תצוה.
 ונע"ש בפר' אחרי שכתב: "ידוע דאש הישראלי צריך שיהי'
 ניכר ומובדל מאח"ע מלכת בדרכיהם ולא לעשות
 כמעשיהם בענין הלבושים, אשר ענינו הרואה, כי אוד"ע
 יגבירו השמאל על הימין במלבושם ובכל הדברים, **לא כן עם
 הקדוש לח' כלם צדיקים חזירים ומרשעים מסטרא דמינא
 מגבירי תמיד הימין על השמאל בכל הדברים** וכו' יע"ש)

היה זהיר (הרה"ק ר"ש מסטראפוק ז"ע) מאד ומזהיר את
 בני ביתו, וכן זכרים וזן נקבות, בענין הלבוש, שיהיו שאל
 לשנות כלל מדרך ישראל סבא וכו'. דקדק שיתפרו החלוק
 והמכנסים באופן שיהיו הכפתורים בצד שמאל ויתחבר צד
 הימין על השמאל, וכן פעם כשקרא הסנדלר שיעשה
 נעלים לנכוד הקטן, וזה פירש שיהיו כמו דרך החסידים בלי
 משיחה ובלי צוק גומי, **כדי שלא לשנות כלל אפילו
 לילדים בקטנותם**.

מעשה בבחור שלאחר פטירת אמו רח"ל, ה' מקבל מדי
 פעם בפעם גורגועים עזים אחריה והדבר גרם לעלפנו.
 כאשר נשנו מקרים אלה פעמים אחדות ונזכר על
 לאביו, נסע אתו אל הרה"ק **מוחיניצא זי"ע בעל "אהבת
 ישראל"** וסיפר על צרת בנו. מרן זי"ע ביקש את הבחור
 שיתקרב אליו, פתח את כפתור מעילו שנרכסו משמאל
 על ימין, ובהעבירו את צד הימני על השמאל, הפטיר:
 "צריך להגביר את צד הימין על סטרא דשמאלא". מאז
 ששינה הבחור את כפתור מעילו לא קרה דבר.

קדוש ישראל (עמ' רח. וראה בס' "ימות עולם" עמ' עד שהביא
 עובדא בענין כזה מהרה"ק רבי שמוה בונם מאטראפוק ז"ע)

ידוע לכל, שמעולם המלבושים שלנו משונים
 ממלבושים של עכו"ם. **המלבושים שלנו אנחנו לובשים צד
 ימין על צד שמאל ובה גורם למעלה התגברות ימין על
 שמאל**, כי ידוע לכל שכל שלימות העולם תלוי במיתוק
 הגבורות שיהיו תמיד בפוף תחת החסידים. וידוע שכל מה
 שעושה אדם לטהר, נעשה ממנו פועל למעלה, על לטוב
 והן למוט, ובאם לובש צד שמאל על צד ימין הוא
 גורם ח"ו התגברות החיצונים ושליטת היצה"ר עליו, כנודע
 מזה"ק פ' מקץ (דף קצ"ה חז"ל: דבעי לשלטא ימינא על
 שמאלא בגין דלא יחייב דותא ליצה"ר לשלטא כלל.
 ועוד בזה"ק פ' (דף ק"ב) דבעי לזקא ימינא על
 שמאלא. עוד בזה"ק פ' קרח, מאן דעבדי ימינא שמאלא
 ושמאלא ימינא כליזו חרוב עלמא ונותן כח וחזקת
 לט"א לפגום בשרשו נשמתו בעולם עליון וכו', וכשיגבור
 החסד שהוא ימין על הגבורה שהוא שמאל אז הדין נכבד
 והחיצונים מתבטלין.

וזהו: "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך", ופירש"י
 "שיבדיל בין עמי ובין עמך", רצ"ל ההבדל שבין "עמי"
 ל"עמך", שהוא מספר עשרה הרומז לעשר מכות, זהו
 הפדות שבין עמי ובין עמך, הדין נגוף לעמך ורפוא
 לעמי.

למחר יהיה האות חזק (ו) יד.

כתיב (וכר' יד, טא) "וזהיה ה' למלך על כל הארץ ביום
 ההוא **יהיה ה'** אחד ושמו אחד" ואיתא (שער הליקוים להרא"י
 הק, שם) שלעתידי לבוא יהא במקום השם הוי"ה הקדוש
 השם יהי"ה הקדוש, והיינו אות יו"ד במקום אות וי"ו.
 וזהו הרמז: "למחר" – לעתיד לבא וכדאיתא במדרש
 (תנחומא בא, יג) "יש מחר לאחר זמן" – **"יהיה האות הזה" –**
 כך יהיה נקרא שמו יתברך.

שובע שמות (ועי' ג"כ בשלח פ' בא
 פרק תורה אור ד"ה אינכם בפנימיות)

**ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח
 לח' אלהינו חן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא
 יסקלנו** (ל' כב) דקדקו המפרשים על הלשון "לא נכון
 לעשות כך", שהיה לו לכתוב: "מבלתי יכולת", אבל "לא
 נכון" משמע שאמר מצד הדין.

וידע על פי מה שמפרש **האבא עזרא'** (בפסוק זה) "כי אנשי
 מצרים בימי משה היו על דעת אנשי לנדיא"ה (הוה-)
 אינדיינ) שהם יותר מהצי העולם, וכולם הם בני חם ואינם
 אוכלים בשר עד היום, גם הם והלב דג ובצבים, והכלל כל
 דבר שייצא מן החי, והם מתעבים מי שיאכל אותם, עיי"ש.
 ולפי זה, כיון שנמאס להדוים אינו בדין שיעלה לגבורה, ולכן
 לא נכון לעשות כן במקומותיהם משום "הקריבתו נא
 לפחתך" (מלאכי א, ח), וכפי שמבאר בשו"ע (יח"ד סי' ס"ב)
 בעכבר שנפל לתוך שמים, שבמקום שהשומם מאוס
 לאכילה אסור להדליק בו גם בבית הכנסת משום
 "הקריבתו נא לפחתך".

וזהו שאמר לו משה: **"לא נכון לעשות כן כי תועבת
 מצרים נזבח לח' אלקינו"** וגו', היינו שאינו נכון מצד הדין,
 כאמור.

דברי שאול (מחזוריק)

* עי' שלח קי' פ' וירא פרק תורה אור ד"ה ויש רמז גדול: עונם
 אלקימך פ' יתרו ד"ה א"י כי נמצא: קדושת לוי פ' תולדות קד"פ
 גם ברוך יהודה שו"ת יתורה לשמה' סי' תעב ד"ה עם עוד מצינו, וכו'.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת פסחים

בענין "כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן"

עסקנו במכילתא (דף ז) בענין ד"כ **המצות מברך עליהן עובר לעשייתן**. ובטעם הדבר כתב **הריטב"א** (כאן) שתקנו כן חז"ל כדי שיתקשר תחלה בברכה, ויגלה וידוע שהוא עושה אותה מפני מצות הש"ת, ועוד, כי הברכות מעבודת הנפש, וראוי להקדים עבודת הנפש למעלה שהיא עבודת הגוף. **ובאבודרהם** (שער ברכת המצות ומשפחה) ביאר שיעקר תקנת ברכת המצות היה על קודם עשייתן, כי מקום ההודאה והשבח על קיום המצוה הוא קודם עשייתה, וכשאר ברכת הנהנין, שזמן ההודאה והשבח הוא קודם ההנאה, והרי לשונן: "גרסינן בתוספתא דברכות (פ"ז ה"ד) 'העושה מצוה צריך לברך לפניו', ובירושלמי (ברכות ו, א) מייית לה מקרא דכתיב (שמות כד, יג) 'ואתנה לך את לחות האבן והתורה והמצוה', מה תורה טעונה ברכה אף מצוה טעונה ברכה. ותורה מנא לן, דגרסינן בברכות פרק מי שמתו (כא). 'חוקרא בתורה מברך לפניו ולאחריה, לפניו מנא לן, דכתיב (דברים לב, א) 'כי ישם ה' אקרא הבו גודל לאלקינך... לאחריה מנין, ק"ו ומה מזון שהוא חיי שעה טעון ברכה לפניו ולאחריו, תורה שנותנת חיים בעוה"ז ובעוה"ב, לא כל שכן, ומזון מנא לן, שנאמר (דברים ה, י) 'ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך', אין לי אלא לאחריו לפניו מנין... ומה אם בשעה שהוא שבע מברך, בשעה שהוא תאב לא כל שכן...'. ולפי דבריו, יסוד תקנת הברכה הוא כענין ברכת התורה, שחובתה לברך לפניו, וכענין ברכת המזון ש"בשעה שהוא שבע מברך בשעה שהוא תאב לא כל שכן", (וע"ש בדברי האבודרהם שכמו כן היה ראוי לתקן ברכה אם לא קודם עשייתה, וכתב שם מילתא טעמא מדוע לא תקנו כן). וכן נראה גם לשון **הרמב"ם** (הל' ברכות פ"א ה"ב-ג): "ומדברי סופרים לברך על כל מאכל תחלה ואח"כ יינה ממנו... וכשם שמברכים על הדגים, כך מברכים על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה אותה" (ע"פ חתם סופר כאן).

באופן שלא בירך עובר לעשייתה – מצינו מחלוקת הראשונים בזה: **הרמב"ם** חילק בין מצוה שעשייתה נמשכת – שאפשר לברך כל משך זמן עשייתה, לבין מצוה שאין עשייתה נמשכת, שאי אפשר עוד לברך, וז"ל (שם פ"א ה"ה-ו): "העושה מצוה ולא בירך, אם מצוה עשיתך עשייתה קיימת מברך אחר עשייה, ואם ר"ד שער עבר הוא אינו מברך, כיצד, הרי שנתעטף בציצית או שלבש תפילין או שישב בסוכה ולא בירך תחלה, חזר ומברך אחר שנתעטף, אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית, וכן מברך אחר שלבש לדיניה תפילין, ואחר שישב בסוכה, וכן כל כיוצא באלו. אבל אם שחט בלא ברכה, אינו חוזר אחר שחיטה ומברך 'אשר קדשנו במצותיו וצונו על השחיטה', וכן אם כסה הדם בלא ברכה... ולא בירך **אינו חוזר ומברך אחר עשייה**, וכן כל כיוצא בזה" (וע"פ הל' אישות פ"ג ה"ב).

גם **באבודרהם** מצינו (שם) שבמצוה שעשייתה נמשכת נתקנה הברכה מלכתחילה באמצע זמן עשייתה, וז"ל: "כתב בעל **המאור**, ולא דוקא בכל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתה, שהרי יש מצוות שבשעת קיומן מברך עליהן, ולא עובר, כגון ישיבת סוכה שאין אנו מברכים קודם ישיבה אלא אחר ישיבה, הלכך כל מצוה שיש שדות בעשייתה כדי לברך עליה עד שלא נגמרה, כגון ישיבת סוכה שכל היום הוא יושב, אין צריך לברך עובר אלא בשעת קיומן... וכגון להתעטף בציצית, שכל היום הוא מצותו, וכן לדנייה תפילין עובר אדם לברך בשעת קיומן ולא עובר, וכן כל כיוצא באלו. ולא הוצרך לומר עובר לעשייתה אלא למצות שאילו לא בירך קודם התחלתן שוב אינו יכול לברך בשעת קיומן, שאינו מאריך בהם, כגון מילה ושחיטה וכשיהם הדם ותקיעת שופר, שאי אפשר לתקוע לברך ביניה, וכן כל כיוצא באלו. ודבר צריך לברך עובר לעשייתה" והאבודרהם משהו דעת הרמב"ם לדעתו, אכן, בדברי הרמב"ם לכאורה משמע, שבכל המצוות יש לברך לכתחילה עובר לעשייתה.

ולעומתם מצינו לדעת **האור הודו** (הל' קדוש פ"ב כה) ונע"ה הל' ביטוי הדם סי' שפז, והובאו בדריכו בהג"ה פ"ק דברכות סי' יד ופ"ק דחולין סי' ב – והובאה שם שיטה זו גם בשם רש"י. "כל היבא שלא ברך קודם המצוה, **מברך לאחר כן**, ויוצא ידי ברכה", ולשיטתו חולקים האחרונים עד מתי יכולים לברך, יש סוברים (ע"י שו"ת ראשי בשמים י"ד סי' לו), שאינו יכול לברך אלא עד שמוך לגמר המצוה, ללא שום הפסק כלל, ולא מסתבר שיוכל לברך גם לאחר זמן, "ופשטא דלא עדיך לדידהו דמברך אף לאחר העשייה מכל ברכת המצוה שמברך המצוה – דמברך קודם ממש סמוך למצוה, ואין רשאי להפסיק בין ברכה לעשיית המצוה, ואם הפסיק בדיבור בעלמא חוזר ומברך". ולשיטה זו, דמברך אח"כ, פשוט שאם הפסיק כבר בדיבור אינו יכול לברך.

בשו"ת **מנחת שלמה** (תנינא ב-ג סי' ס) נשאל בענין זה, ודעת השואל היתה שאין לאחר השלמתן יותר מכדי הילוך כ"ב אמה, והגרש"ז אירבאך זצ"ל הקשה עליו, וכתב: חושבני שהאור"י סובר דמשוינן גם ברכת המצוה והנהנין לענין דיעבר, כשעבר ולא בירך לאותן הברכות, שתיקנו לברך לאחר העשייה שלא נתנו בהם חכמים שיעור הכפיה (כמ"ש הר"ן בסוגיא), וגם מסתבר שמשוה כל הברכות לברכת הודאה של אשר יצר וכדו' שמברך גם לאחר זמן רב (כמבואר במ"ב סי' ז סק"א).

שיטה שישית יש בזה, שכל זמן שעוסקים באותו ענין יכולים לברך (ע"י ספר יד דוד פסקי הלכות ח"א עמ' 172, וע"י דרכי תשובה י"ד סי' ט קט"ז). וגם בדעת הרמב"ם שאינו חוזר ומברך אחר העשייה, דנו הפוסקים אם תוך כדי דיבור של המצוה אפשר לברך: **הפרי"ח** (י"ד סי' ט סק"א) כ' דמסתבר שיכולים לברך, משום דתוך כדי דיבור כדיבור דמי, **והתבואה שור** (שם סק"ב) חולק עליו (וע"י שיח השדה שער ברכה ה' סי' ד).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות איסור השתמשות באילן בשבת (ב)

א. **אסור לעלות על האילן אפילו לצורך מצוה** (ע"י שו"ע או"ח סי' תקפו כ"א) לבני שופר שמונח על האילן, וע"י סי' תרכ"ט סי' לבני סוכה שבראש האילן. ובפמ"י שם נסתפק אם אין לו סוכה אחרת אלא מה שבראש האילן – אם מותר לעלות, וע"י שו"ע במ"ב סי' ק"י יח שמביא מחבורי יעקב לאסור).

ב. **חפץ שנפל על האילן בשבת, כגון כדור וכדומה, אסור להורידו משם בשבת, בין ביד ובין במקל. וחפץ שנפל מהאילן מעצמו מותר בטלטול ואינו מוקצה – אם לא היה עליו בין השמשות** (ע"י שלחן שלמה סי' שלו סי' ב). וע"י בשו"ת שבת הלוי ח"י סי' מד שדן לבני סלית על מצוה שנאחו באילן פחות מעשרה טפחים אם מותר לקחתו משם בשבת, וכתב להחיות, כי רק כשמניח מדעת על האילן אסור, משא"כ כשפרח הבגד מאליו ובין רגע מסלקו בקלות מותר לסלק הסלית מעל האילן, ע"י שו"ע. ומדוברי משמע דנקט לקולא גם כשנפל החפץ מעצמו על האילן, דמותר לקחתו. וע"י גם משי"כ בשבט הקהתי ח"י סי' צ"ט).

ג. **תינוק שטיפס ועלה על האילן – ירד בעצמו, ואסור להורידו אלא אם כן אינו יכול לירד משם בשום אופן. וכשהוא על העץ – מותר לקחת או לתת דבר בידו, ואין דינו כדון הסל דחלון** (כ"ה דעת הגרש"ז זצ"ל, ראה שו"ע במ"ב פ"ו הע' מא).

ד. **ע"פ אסור להשתמש בצדדי האילן, אבל בצדי צדדיו – מותר להשתמש, כגון שיתד וקעו בצדדי האילן וסל תלוי על היתד, היתד נקרא צדדיו והסל נקרא צדי צדדיו, ומותר להכניס ולהוציא חפץ מן הסל, אבל אסור לתלות את הסל על היתד, דאז משתמש בצדדי האילן** (ע"י שו"ע סי' ש"י ובמ"ב שם).

ה. **מעיל התלוי על העץ אסור להכניס או להוציא ממנו חפץ, דמשתמש בצדדי האילן, וגם אם תלוי על ידי שרשרת וכדו' התפורה במעיל – אסור, דהכל נחשב ככלי אחד** (ע"י מ"ב סי' ש"ה סי"ג ובשע"ת סי' ק"ס, ובסי' שו"ע במ"ב סי' ק"ט ובהערות).

ו. **נדנדה (swings) המחוברת אל האילן אסור להתנדנד בה בשבת** דמשתמש באילן (ע"י שו"ע סי' ש"ה סי' ק"א) **אבל נדנדה התלוי על מוט הקבוע בהאילן מותר להתנדנד בה בשבת** (ע"י שו"ע במ"ב סי' ק"י). ובאופן שמותר להתנדנד בה – מותר גם כשהיא תלויה מונחת ברחוב, אם היא בקוץ היטב, ואפילו אם חולקת ד' אמות ברה"ר (כמו שבארתי בשבט הקהתי ח"א סי' קלד).

ז. **חבל-כביש המחובר לגלגל הקבוע בצד, מותר לתלות עליו חפצים** (לא בנדים יבשים מצאין חשש שיחשדו שכבסן בשבת) דנחשב משתמש בצדי צדדיו, **אבל אסור לגלגל את הגלגלים** – דחשיב משתמש בצדדיו (ע"י שלחן שלמה סי' ש"ה), ואע"י שהגלגל אינו מחובר להאילן אלא מחובר לברזל והברזל מחובר להאילן, אפ"ה לא הוי הגלגל צדי צדדיו, כיון שהכל כלי אחד (כמו שהוכיח במ"ב ובשע"ת הנ"ל בסעי' ד, כן נ"ל).

ח. **מותר ללכת בשבת על גבי עשבים, בין לחים ובין יבשים, ואפילו אם העשבים הם ארוכים והוא הולך יחף, שהעשבים גרילים להיות נדבקים בקשרי אצבעותיו – אפ"ה מותר דלאו פסיק רישא הוא שיתלש, וגם אם תלש לא עבר על איסור, כיון שאינו מכוין לכך. ומי"א אם מצא לאחר הליכתו שנתלשו עשבים ונדבקו בין אצבעותיו או על מנעוליו, יזהר שלא יסלקם בידיו, דאסורים בטלטול משום מוקצה, שהרי בבין קבועים היו מחוברים. אך אם העשבים גדולים – יזהר שלא ירוץ עליהם, דבאופן זה הוי פסיק רישא שיתלש. ואפשר שצריך גם כן להזהר שלא לילך עליהם במהירות** (ע"י שו"ע סי' ק"א, בבא"ה ומ"ב שם).

נערך ע"י הגר"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

מעוות לתקון:
בתחלת המאמר הקודם נכתב שחז"ל אסרו לעלות ולהשתמש בשבת באילן שגובה עשרה טפחים מן הארץ וכדו'. והוא ט"ס וצ"ל **שלושה** טפחים.

עלי ספר

מכילתא דרבי ישמעאל עם מרכת המשנה על פרשת בשלח ופרשת השירה – והוא ביאור רחב ונפלא על המכילתא מאת הגה"ק רבי דוד משה אברהם זצ"ל אבד"ק וואהאטין. נדפס לראשונה לפעמיים שנת ה'תרנ"ה בציווי ופקודת כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מבעלזא ז"צ, ודעת נדפס מחדש באותיות מאוירות עינים, בפיקס מלא, בפיענוח ראשי תיבות וחלוקת קטעים, בהוספת מראי מקומות והשלמות מאמרי חז"ל, ותוכן הענינים על ידי הרב מנחם שטארק, ירושלים תשס"ה (קס"ע עמ').

הליכות חיים מונעדים וזמנים – הלכות והליכות קודש מהח"ק בעל **השפע חיים** מצאנז - קלויזנובוג ז"צ, חלק רביעי, על חודשי סלו-אדר אייר-אב [תוכנה, ניטל, תקופת טבת, שו"ב"ש, ט"ו בשבט, פורים, ל"ג בעומר, שבועות, בין המצרים, זכר לחורבן]. נלקט וערך בטוב טעם ודעת, בצירוף ביוריו והלכות וההליכות ומפתחות מפורטים, ע"י הרב אהרן יהושע קלוגר, קרית צאנז תניח, תשס"ו (רפ"ו עמ').

נשאת ונתת באמונה / תכון בית תפילת – שני ספרים יעזרי כמות אך רבי איכות: 'נשאת ונתת באמונה' – ביאור על ח"י"א יאני מאמין עיקרי האמונה המיוסדים ע"פ דברי הרמב"ם ז"ל, 'תכון בית תפילת' – על הנוסחאות השונות בסדר התפילה, מלוקט מסידורים ישנים ומדויקים על ידי הרב נחום ווייס, ירושלים תשס"ה.

גורל הגר"א – התסרוט השונות אודות הגורל שנודע בשם "גורל הגר"א" – יאומנם מקורו קדום מרבני שאל סיריירי ז"צ (י"חיד בדורו ומי כמורה מורה... ש"י"ג בערכו) – שמסור לחידי סגולה – בחלכה ואגדה; פרקי אמונה והגות בהשגחה פרטית והתמימות – "תמים היתה עם ה' אלקיך", [קובץ עובדו רחב. נערך בטוב טעם ודעת על ידי הרב זאב גרונדל, ירושלים תשס"ה (240 עמ').

שטרי הדיוטות – על הלכות שטרי הדיוטות בשבת. ונחלק לשני חלקים, חלק א – סוד ההלכות עם המקורות. חלק ב – ביאורים וביורורים בסוגיות הגמרא והפוסקים. ליקט, בירר, ליבן וערך, הרב יעקב זאב פישר, אופקים, הוצאה שניה תשס"ג.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' יוסף מרדכי זילבער הי"ד אנטווערפן לרגל שמחת אירוסיו בתו תחי' עב"ג הבה"ח כמו דוד אליעזר סטרייכער הי"ד בן מחו' הרה"ח ר' אברהם סטרייכער הי"ד לזונן במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ר פליטאל פריעד הי"ד בהרה"ח ר' אלימלך פריעד הי"ד חתן הרה"ח אברהם סלמון גרונפלד הי"ד לרגל שמחת ליתת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושת	הרה"ר פליטאל פריעד הי"ד בהרה"ח ר' אלימלך פריעד הי"ד חתן הרה"ח אברהם סלמון גרונפלד הי"ד לרגל שמחת ליתת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושת	הרה"ר פליטאל פריעד הי"ד בהרה"ח ר' אלימלך פריעד הי"ד חתן הרה"ח אברהם סלמון גרונפלד הי"ד לרגל שמחת ליתת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושת
ידידנו הנדיב הנכבד שלה"ח הרב ר' דוב בער פרייזמן שליט"א לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמו דוד משה נ"י יזרח לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העל' לתורה בקלויז "תפארת ישראל" שטארטקוב	הרה"ר פליטאל פריעד הי"ד בהרה"ח ר' אלימלך פריעד הי"ד חתן הרה"ח אברהם סלמון גרונפלד הי"ד לרגל שמחת ליתת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושת	הרה"ר פליטאל פריעד הי"ד בהרה"ח ר' אלימלך פריעד הי"ד חתן הרה"ח אברהם סלמון גרונפלד הי"ד לרגל שמחת ליתת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושת	הרה"ר פליטאל פריעד הי"ד בהרה"ח ר' אלימלך פריעד הי"ד חתן הרה"ח אברהם סלמון גרונפלד הי"ד לרגל שמחת ליתת הבן נ"י למזל טוב ורוב נחת דקדושת

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת בא

ה' שבט תשס"ז לפ"ק - שנה י"א ג'ליון תקצ"ז

הלוהי מוצי' רח'	
אנטווערפן	17:18 18:31 18:53
לונדון	16:38 17:48 18:11
מאנטשטער	16:40 17:53 18:13
ציריך	17:12 18:20 18:47
ווינ	16:39 17:48 18:14
אמסטרדם	17:12 18:27 18:48
פאריז	17:33 18:43 19:08
פראנקפורט	17:04 18:15 18:40

תורת של ראשונים

למה לא נצטוו לשאול "שמלות"?

ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות (וי, לה). ופירש רש"י, שהשמלות היו חשובות להם יותר מכלי הכסף וכלי הזהב, "והמאחר בפסוק - חשוב", ולאחריה יפלא, הלא לעיל (א, יא) בעת שנצטוו על כך, כתוב: "דבר נא באוני העם וישאלו וגו' כלי כסף וכלי זהב" ולא נזכר כלל "שמלות". התירוץ הוא, משום שהקב"ה לא רצה לצוותם על השמלות, כדי שלא יהיו ח"ו נכשלים בדבר השם, פן ישאלו ח"ו כסות של עבודה זרה, וכמו שאכן מציינו אצל יעקב, שציוה לבניו: "והמטרו והחליפו שמלותיכם" (בראשית לה, כ), וכמו שפירש רש"י שם. ומכל מקום בשביל הנאתם לא יעניש בעדם לשאול שמלות.

ואמנם מה שנאמר בעת הכשרה (לעיל ג, כב), שהודיע הקב"ה למשה: "ישאלה אשה משכנתה וגו' כלי כסף וכלי זהב ושמלות", היינו, כי שם דיבר ה' אל משה, וגילה לו את אשר עתידים לעשות, ולא יעניש בעדם. אבל בעת הצווה, שכתב "דבר נא" כלשון בקשה, לא רצה להשיאם לכך שישאלו שמלות.

הנהגת ה' עם שומר מצוה - למעלה ממשפט המציאות

והיה חכם להם לאות על הכתובים וגו' וראיתי את חכם ופסחתי עליהם ולא ידעו כחם נגד למשחית וגו' (וי, א). בבחינת זו המצוה התחלת התורה, ראוי שיומנו בה פירוש המצוה, **והראינו בכאן, כי בעשורנו מצוה חשי' ננצל מהפסעים הרעים**, כמו שראו שהמצוה הזאת הצליחה מן הדבר היותו במצרים, **למען יאמינו כי שומר המצוה הוא למעלה ממשפט המציאות**, ואינו משועבד לגלגל וכוותיו. וזהו שאמר רד"ל (פרק אה:): "כמו מושל בן, צדיק, שאינו גזור גזרה והוא מבטלה, כלומר, שלא שעבדותו למשפט המציאות וגו'". ולכן בזאת המצוה אשר היא התחלת התורה, נתאמת זה הדעת, שזאת המצוה תעלה אותם מהנהגת ההווה במצרים כאמרו: "והיה חכם להם וגו' ופסחתי וגו'".

אמנם התנה בזה: "זאתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר" (פסוק כב), ודרשו רד"ל (ב"ק סא): "כיון שנתנה רשות למשחית לחבל, שוב אינו מבחין בין צדיק לרשע, וכוונתו בזה ב' שרשים: **אחד** - שה' לא ישנה במיד מבע המציאות, אבל ימשיכה על דעותיו ומבטל, כי אם לצורך גדול; **שני** - כי לדברים כולם סבות כוללות, לא חלקיות, ואין הדברים מוגעים לאישים מוחשי' בזולת אמוצעי, שאילו היה כן לא היה נספה צדיק עם רשע בשום דבר.

והוא מה שאמר שלמה המלך ע"ה בהבנתו (קהלת ה, ז): "אם עושק רש וגל משפט יצדק תראה בפניך אל תתמה על החפץ פי גבה מעל גבה שומר ונבחים". ביאורו: אם תראה במדינה עושק שיהיה האיש הטוב רציון משפט, בלתי משיג להם שיהיה ראוי שיהיה משיג כפי שלמותו וענינו, כי האיש אשר הוא נראה טוב סבות המציאות הקלות ופרטיות לכל איש מאנשיו ולכל פרט מפרטיו, היה זה היתמה נופל, אבל סבות המציאות אינם כן, כי כל ענינים בהשתלשלות סבות גבוה מעל גבוה וגבוהים עליהם. ובהיות הסבות כלליות היה צריך שישתנה מבע המציאות בשביל כל אחד ואחד, ולא רצה זה הש"י, ולכן אמר להם: **זאתם לא תצאו איש מפתח ביתו**... ונרמזו כל אלה השרשים הנכבדים במצוה זו שהיא הראשונה שנצטוו בה ישראל".

דרשות תימן (דרוש השלישי)

לקח טוב

"החודש הזה" - התחדשות של עונה

מטרה. הוי אומר: אין המחיקה אלא הכנה והכשרה לקראת ההתחדשות.

מעתה עלול האדם להשוות ולומר: הוא הדבר בעבודת השם יתברך. אם נזכרתי לדעת - לצערי ולדאבון לבי - כי דרכי ונתיבתי שצעדתי בה מלפנים לא נכונה וישרה היא כפי שדמיתי בנפשי, ועלי לשנות את הדרך ולהתחיל מחדש, אין ספק שצריך לבטל את העבר, ולמחוק מלוח לבי את כל מה

מתיישב לו האדם לפני לוח כתיבה כשהפצו לבא בכתיבים בשורות ארוכות מלאי תוכן, אם באגרת שלומים ואם בדרוש וחידוש, מקדיש הוא למשימה זו מקום וזמן מיוחד, כאשר עיקר דאגתו הוא שתהיה דעתו מיושבת עליו בעת הכתיבה, כך שיוכל לסדר רעיונותיו דבר דבור על אופניו, ראשון ראשון ואחרון אחרון, וגם שיוכל לנסח אותם בצורה יפה, נעימה ומוכנת. ישוב הדעת הדרוש אינו דבר של מה בכך, וצריך ליצור אותו, כי לא מאליו יגיענו.

בעבור עליו זמן מה בעסק מלאכתו, כאשר כבר מילא את לוח כתיבתו בשורות ספורות, מתבונן הוא ארוכות בכתבו, ומקריא את שורותיו לעצמו, למען תבחין אזנו בפגמים וצרימות. ואכן נודע הדבר, אין השורות מצטרפות יפה, ועיקר רעיונו איננו יוצא מתוכם באופן מסודר ובהיר. אין מעט לנסות לתקן מלה פה ומלה שם, כי מה שרק ייעשה בנסיון לשיפור הכתוב כאן, לא יצליח להוציא דבר מותקן. וכיון שבכל זאת צריך לתקן, הרי שאין לפנינו עצה אחרת אלא למחוק את הלוח מכל וכל, ולהתחיל את מלאכת הכתיבה מחדש, כאילו עדיין לא נרשמה מלה אחת.

מחיקה זו מה היא משמשת - הכנת כלי הכתיבה למען יוכל הכותב להתחיל במלאכתו מחדש. הכותב החליט על ההתחדשות מוחלטת, ואי אפשר לו להתחדש בעבודתו כל זמן שלוח הכתיבה נושא עדיין את רשימתו הקודמת, ועל כן עליו לנקותו. אך האם זאת אומרת שעצם המחיקה הינו חלק של ההתחדשות הנרצח? מובן מאליו שלא יתכן להחשיבו יותר מהכנה מוכרחת המכשרת את הקרקע להתחדשות שעוד עתידה לבא.

תדע - שאין במחיקה עצמה כל ענין של התחדשות - כי אם ימחק הכותב את הלוח מכל השורות, ואף ינקנו באופן יסודי, כך שיבריקו פני הלוח בקטן שגולד, ולאחר זה יניח כלי כתיבתו וילך לו מבלי לכתוב אף מלה על הלוח המבריק, הכי נקרא למחיקתו חלק של ההתחדשות? הרי בסוף לא התחדש שום דבר, וכל מחיקתו שבה ריקנית וחסרת

אותיות מהכימות

... והנה כבר אמרנו לעיל שמסר והאין היו ענינים מכל כלי שולס, כלומרם "ונחמנו מה" (שמות טז, ז), ונדמו ללכנס שמיטתם עמיה, לפיכך זכו שניהם לדיבור של קידוש החדש. זה פירוש הפסוק: "החדש הזה לכם", פירוש התחדשות זו של עונה, לסר הוא, שאלה חידקתם דבר זה. וזהו שאלמנו: נתקשה משק על מולד הלכנס. פירוש, כשלא משק שהלכנס קטנה כל כך במולדתה עד שאי אפשר ללוחסה. נתקשה, ואמר כלבו עשיתי אינו במדריגה זו כשכלית העניות כמו הלכנס במולדתה שיהא מתקשה מעין כל מחמת קטנותה, וכמו כן לרדף האדם גם כן להיות אדם ואין.

וכאילו הקב"ה בלכנס... ואמר למשק: "כזה ראה וקדש", כלומר בלשם תהיה כשכלית העניות כמו מולד הלכנס, אז ראה וקדש, לה לומר שמוכל לעבוד הש"ת כלל שלם...

וזהו "ראשון הוא לסר לחדש הקדש", פירוש שלם התחדשות שלרדף הלכנס לחדש בעצמות ה' - שהתחדשות של עונה יהיה עיקר והאין.

שדמיתי לחקוק עליו עד הנה. מחיקה אומנם מצערת, אך אין ברירה, בלעדיה לא אוכל להתחדש. וכשם שבמלאכת הכתיבה, אין המחיקה משמשת אלא הכנה, כך במלאכת הקודש לא יתחשב המחיקה וביטול כל העבודה הקודמת - כחלק של ההתחדשות, כי אם הכשרה לקראתה.

כדי למנוע השוואה מוטעית זו הראה ה' למשה ולאחרן את הלכנס בחידושה, ולימד דעת את בני האדם כי מכל חידושה של הלכנס אין התחדשות יותר מועילה מזה שמתמטת והולכת עד ביטולה הגמור. וכך בעבודת ה': עצם הביטול והעונה הדרוש אליו, למחוק את כל מה שכבר פעל ועשה ולהשוותו לעפרא דארעא, לא רק שדיונו חלק של ההתחדשות, אלא גם עיקרה.

גלגלים לתרופה - להפצת תורה וחסידיה

קול צהלה ורנה שפתינו תרננה מעומק לבנו נריע, וברכת **מזל טוב** נביע, קדם ידידנו היקר איש תבונות, ברוך הכשרונות, בתורה ובחסידות לו עשר ידות, מרביץ תורה בדרבים ומטימנו **בדלקה טובה** זה שנים רבות, ה"ה האי ספרא רבה הרה"ח ר' **משה מונד** שליט"א להגל שמחת נישואי הבן החתן היקר מנחם **שלמה יוסף** נ"ר ע"ה תח' **במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת**

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים וכל מילי דמיטב, אמן כעתירת וברכת **חברי המערכת**

חברי ההנהלה

ביהמ"ד חסידי בעלזא - אנטווערפן

שישיו ושמחו בשמחת תורה בשבח והודי' להשי"ת הננו בזה להזמין את כל תושבי עירנו הי"ח להשתתף בעמו בשמחת **הכנסת ספר תורה**

שנכתב מעזבונו ולעילוי נשמתו של ידידנו הבלתי נשכח הרה"ח ר' **יוסף** ב"ר קלונימוס קלמן **קאללא** ע"ה שתתקיים בע"ה **ביום ראשון - ז' שבט** הבעל"ט התהלכות תצא בקול רנה והמון חוגג מבית גבאי ביהמ"ד הרה"ח ר' **דוד אלימלך גאליצקי** שליט"א Lange Herentalsesr. 100

בשעה **16:30** אל עבר בית מדרשו **תנו כבוד לתורה**

הגבאים **המתפללים**

גלגלים לתרופה - להפצת תורה וחסידיה

רני ושמחי ליעקב ברכת **מזל טוב** נלכבה נתונה בזאת להאי גברא יקרא איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד, ראש ונחשון לכל דבר שבקדושה, הוא הגבר העומד ונושא בעול לטובת זיכוי רבבות ישראל קורא ה"עלים לתרופה"

הרה"ח ר' **יעקב פרידמאן** הי"ד יורי המכון ומכיל רשת מוסדות חסידי בעלזא באנטווערפן ולמשפחתו הכבודה שיהיו בטוב ובנעימים עמו"ש לרגל שמחת **נישואי הבן** החתן היקר מנחם **אשר ישראל** נ"ר ע"ה תח' בת מחו' הרה"ח ר' **מנחם זאב** (וואלף) **מאנדל** הי"ד **במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת**

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים וכל מילי דמיטב, אמן

כעתירת וברכת: **מערכת עלים לתרופה - על כל שלוחותיה**

אמורות טהורות

ש"ה לבית אבות – כאותה כוונה ומסירות נפש בעת עקידת יצחק

דברו אל כל עדת ישראל לאמור בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שח לבית אבות שח לבית (וי, ג) ובמדרש (נ"י שמד"ר פ"ו, ב) מסמך לבאן הפסוק (בראשית כב, ה) "אלקים יראה לו השח לעולה בני".

ויש לפרש, הדנה בקיום מצוה, יש לפעמים שהרבה בני אדם עושין אותה, ומכל מקום "אין טעם ומהשבה של אדם זה בעשייתו המצוה, כטעם ומהשבה של אדם זה בעשייתו מצוה זו גופא, דעיקר הוא הכוונה וזה רוציה בעשייתה. רצ"ל כשהאדם עושה מצוה היא בכל לבו ונפשו ומאודו בדחילו ורחימו ולמסור נפשו עליו, מחמת שבויר בלבו האהבה ה' מאוד, כמ"ש (שח"ש ה, ו): 'אם יתן איש את כל הון ביתו באהבה כוז יבזו לו', ויהיה מתוך לו עשיית המצוה יותר ויותר מכל מיני מיתקות שבעולם, והוא יש ושמה כמוצא שלל רב ויותר, ועל ידי זה עושה אותה במסירות נפש ולא יבזש מהמלעיגים עליו.

וכמו כן במצות קרבן פסח, שצויה הש"י שיקחו להם בעשור לחדש מלה ויקשרו אותו בכרעי המטה (ויק"ש רמז קצא), ולהיות מוכן לשחוט בערב פסח. והנה היו ביניהם כמה אנשים מן הערב רב וכדומה, שלא היו מאמינים בדבר זה שינאלו, והיו מתלוצצים מזה. אמנם הכשרים שבישראל, בני אברהם יצחק ויעקב, תפסו אומנות אבותיהם הק' בידיהם ומסירות נפשם להש"י לקיים מצותו וקשרו הטלה בכרעי המטה, הגם שהיה תועבת מצרים, כמ"ש (לע"ה ה, כב): 'הן נזכה את תועבת מצרים', וגו'. ע"כ כל זה לא חששו להו וקימו פקודת מולכנו, כולם כאחד במסירות נפש כאמת ותמים, אחד – מחמת גודל האמונה שהאמינו בני ישראל בהש"י ובמשה עבדו שבודאי תהיה הנאולה והב' – מחמת שהש"י צוה לעשות כן עשו פקודתו ית' לקיים מצותו במסירות נפש, כמו יצחק אבינו ע"ה בעת העקידה שפשוט צוה לקיים דבר ה', ולא חששו לדברי

המלעיגים והלוצנים, כמו שרי ועבדי פרעה אשר יראו זאת וישחקו עליהם.

וזהו שאמר: "דברו אל כל עדת ישראל" – הם בני ישראל הכשרים (נ"י וד"ב פ"ו: קדש). "בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש", היינו שכל איש ואיש קיים מצוה זו, "שח לבית אבות", שיהא שח זה נלקח באותה בחינה וכוונה שהיה השח של האבות בעקידת יצחק. ולכן הסמך המדרש הפסוק "אלקים יראה לו השח לעולה בני", רצ"ל, כאותה מסירות נפש של אברהם ויצחק עבור האהבה הש"י, כן בבחינה זו ממש תקיימו אתם לקחת הטלה בעשור לחדש.

חדיקות קודם האכילה – מועילה שלא ישכח מהבורא ית"ש לאחריה

ויאמר אליהם משכן וקחו לכם וגו' (ב, כא). יש לרמז, כי באמת על ידי אכילה גשמויות יוכל האדם ח"ו לסור מהבורא, וכמו שנאמר (דברים יא, טו-טז): 'ואכלת ושבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים' (נ"י פירש"י – וי"ש במדברנו ג'ל תלא). וזה, מתחילה **משכן – מעבורה וזה, נ"י רש"י לעיל פסוק, ואח"כ **תקחו לכם** – (להרמוז על אכילה (פסחים ט"ז) – היינו שקודם האכילה ידבוק בהבורא, ואח"כ יוכל לאכול ולא ישכח מהבורא ח"ו על ידי אכילתו".**

קול יעקב לבעל מלא הרוגים וי"ע

יום המצות – בחכמת וקדושת המחשבה תחילה קדש לי כל בכור פטר כל רחם וגו' (י, ב). פירוש, כשאדם רוצה לפתוח פתח לנפשו לקיים רמ"ח מצות עשה כדבעי, אזי העיקר הוא לקדש ולטהר את המחשבה שנקרא ראשית ובכור, וזוהי הכנה זו יאה למצוא הפתח.

וזהו הרמז: "קדש לי כל בכור" פירוש, תחילה צריך לקדש את המחשבה, שנקראת 'בכור', ועל ידי זה: "פטר כל רחם" – **רחם** הן אותיות **רמ"ח** – יוכל לפתוח פתח לנפשו לקיים רמ"ח מצות עשה.

אבות שלום (ונ"י בדברי יחזקאל כאן, וי"ש במדברנו ג'ל נח וג'ל שט)

אמירה נעימה

בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שיתי אותותי אלה בקרבו. ולמען תספר וגו' את אשר תעללתי במצרים וגו' (י, א-ב). איתא במדרש (שמד"ר י, א): 'מזה הכבדתי, עושה הקב"ה את לבו ככבד הוזה'.

ובמדרש תמוה, למה עשה לבו דוק ככבד. אלא שנינו במסכת חולין (פ"ב, נ"ד): שכןשניק חלב – הכהמה טריפה, ואם נישל ממנה הכבד ונשתיר הימנה כזית – כשרה. והנה, במסכת צפרדע כתוב (לע"ה ג, ט"א): **ובכח ובקמץ** ובכל עבדך יעלו הצפרדעים, ופירש"י: "בתוך מעיהם נכנסים וקורקרו". וידוע שרצון הש"ת היה להחיות את פרעה, למען יספר לבאי עולם את הנסים ונפלאות שיעשה הקב"ה עמו (פרד"א פ"ב, א), אילו היו הצפרדעים, שנכנסו לקרבו, אוכלים מלבו, הרי היה נעשה טריפה, וטריפה אינה חיה יותר מי"ח' חודש, והוא אם כן יוכל אח"כ לפרסם את הנסים בעולם.

על כן אמר: "כי אני הכבדתי את לבו", עושה הקב"ה את לבו ככבד הוזה, שאפילו לא נשאר בו רק כזית – כשר, ומפרש הכתוב: "למען שיתי אותותי אלה בקרבו", היינו שנכנסו הצפרדעים בקרבו, ואעפ"כ "למען תספר באוני בנך וכן בנך את אשר תעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני ה'" היינו שיוכל לחיות אח"כ ולספר הנסים.

וכפח את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את הפלטה הנשאת לכם מן הברד וגו'. ומלאו בתוך וגו' (ה, ה). פירש"י: 'ולא יוכל – לראות – מלאו בתוך הארץ, ולשון קצרה דבר'. ולדברי, לכאורה, העיקר חסר מן הספר, ועוד, הלא עיקר הנזק הוא מה שיאכל הארבה את יתר הפליטה, ואם לא כן הקדים לומר שלא יוכל לראות את הארץ, פרט שאין כן נפקותא לגבי הנזק.

ויאמר אל הארץ, שמוחלע שכל טומים אוכלים ואינן שבעים (נ"י יומא עד): 'אינו דומה כי שרואה ואוכל למי שאינו רואה ואוכל, אמר ר' יוסף מכאן רמז לטמין שאוכלין ואין שבעין', כך ארבה זו, על ידי שריבויים גורם שתחשך הארץ, גם הארבה אינו יכול לראות מה שהוא אוכל, והרי הוא אוכל כסומא בארובה, ולא ישבע, ועל כן יאכל את כל אשר בשדה, ועוד לא ישבע עד שיכנס מן השדה גם אל הבתים 'ומלאו בתוך' וגו'.

יתרון דעת

"ימין ה' רוממה" (ד)

ענינים מופלאים בענין הגברת ימין על שמאל

סד אדם את ביתו בסיד ומשייר בו דבר מועט וכו', עושה אדם כל צרכי סעודה ומשייר דבר מועט וכו', עושה אשה כל תבשיטה ומשיירת דבר מועט וכו'. שנאמר (תהלים קלז, ה) "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי" וגו' (בבא בתרא ט).

... ופירוש הכתוב – כי ידוע שאין אדם יכול לאמן ידיו רק בימין, וכמ"ש (מנחות לו): וקשרתם וכתבתם – מה קשריה בימין אף כתיבה בימין, וקשרתם וכתבתם – מה ואנחה, דאין המעשה נאה בשמאל כמו בימין, וקאמר "אם אשכחך" וגו' בכל המעשים ולא אשייר הדבר מועט, דהיינו האמה כנגד פתח דדבר אחד לצורך סעודה וכו', "תשכח ימיני" בעשייתו, ושיחיה נעשה על ידי שמאל, **שלא תהיה המלאכה נאה ויהיה כאן זכר לחורבן במה שנעשה בשמאל.**

... לכן תקנו חז"ל מצות נטילת ידים, ועיקר מצותן להגבירן כידוע, וכמובא לעיל בשם החתמים, והוא לרמז שיגבדו כמו כן העשרה דרגות הנזכרים הנרמזים בעשר אצבעות הידים וכו'... ומה גם **שכאשר יזכר את ידיו חז"ל ע"כ צריך להבטיח יד ימין על יד שמאל שיהיה ימין קצת למעלה משמאל**, והוא לרמז שיתגברו ויגבדו כמו כן החמשה חסדים שבעשרה דרגות האלו הנרמזים בידי ימין על החמשה גבורות הנרמזים ביד שמאל, כמו שכתוב בספר יצירה וכו'... **סודות שבת** (שורש ב ענף א עלה יב, ע"ש)

ידוע אשר צריך להגביר הימין על השמאל בכל עניניו, הלבשה והנטילה, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים קצא, ה): "ה' צלך על יד ימינך", היינו כמו שהצל עושה כל מה שהאדם עושה, כן כביכול הקב"ה עושה כל מה שישארל עושים, כמאמר חז"ל (שבת קנ"א): כל המרדע על הברית מרחמין עליו מן השמים, ואם האדם מגביר ימין על השמאל, **בביכול יד ימיני נטויה עליו לרחמים כידוע לחששו עליו כל טוב סלח.**

וזהו שאמר הפסוק: "בנימין" – נוטריקון ב"ן ימין, מי שמגביר ימין על השמאל, "זיב טירף", היינו יסורף להואב, היינו לאומות העולם, "בבורק", היינו מדריגה גדולה, "אכל עד" – שפיע עדי זהב, "עד" מלשון עדי, ואם יהיה כן אז אפילו "לערב", היינו שיפול ח"ו ממדריגתו, עם כל זה "יחלף שלל" רצ"ל שישפיע ישראל כל טוב, אמר.

תורת שמעון להרה"ק רבי שמעון מיערסלכ וי"ע (פ"ר ויחי)

אמרו ר"ל (ומא"ט טו) "כל פניות שאדם פונה לא ידיו אלא לצד ימין", כגון **שלוש מנעלה**, יעל של ימין תחילה, ו**שלוש מלבוש**, ובפטר בערב שבת, יקח שני צדי המלבוש בצד ימין, ויקח דרך אחוריו, וימסור צד שמאל ליד שמאלית, וילבש דרך ימין תחילה, ואח"כ ידו של שמאל, ואח"כ יתעטף, וכן יש ליחור כשורצה לטול ידיו, שיקח הכלי ביד ימין ומסור אל השמאל כאמור לאחר "שמשני", ויטול יד ימין תחלה, וכן בכל דבר יש להקפיד מאד ליתן כבוד וקדושה לימין, כי הדברים עתיקים. ויכון שיהא "ימין ה' רוממה", ימין ה' עושה חיל, ובפטר בענין השכיבה, צריך ליחור מאד לשכב על צדו השמאלי, שיהא הימין למעלה וישיקוף השמאל למטה, ומי שאינו נודר בזה, הוא עלול מאד לבוא לידי טומאה רח"ל, וכן כשמחלק פרוסת המוציא וכשנותן לטעם כס של ברכת המזון אל המסובין, יפנה לצד ימין תחלה, אם לא שהמסב לצד שמאל הוא תלמיד חכם שאו עשה דבכור ותרד עדיף, או יחלק בשני כוסות, וכן **כשעולה לספר תורה ועלה דרך ימין וכל כיוצא בזה**, ומי שאינו נזהר ולא ידע בין ימינו לשמאלו – "בו לדבר יחבל לו" (משלי יג, יא), והנזכר תנ"ך קרנו, ה' צלו על יד ימין וכו', והדברים עתיקים, אורך ימים למימינים.

מלא יעקב (ערך ימין, ע"ש)

אודות שאלתו אנה לקבוע עמידת העמוד שהש"י מתפלל עליו, אם בצד ימין של ארון הקודש או בצד שמאל, וכתב שלא מצא הדבר בשו"ע מפורש. והנה בלתי ספק ראו עיניו מ"ש בשו"ע א"ח סי' צ"ד והטו"ז הביא דברי הלבוש ויעשו כולל מזבח מרחצת דרומית, ועיין באלביו רבה שהביא דברי לוח המזרחות, וכתב ששוב מצא בספר חסידים סי' תש"ס שראוי להושיב הצדיק לימין הארון, ועב"פ מובאר מזה שהעמוד הוא בימין ומקרא מלא הוא "וישיל ישראל את ימינו" דיימן עומד שוב טפי וכמנהג ישראל בכל מקום, ואעתיק לו לשונן של ספר חסידים אולי אינו בידו, וע"י גם כן בפמ"ג א"ח סי' צ"ד במשכנות סק"ב, ומכל הנ"ל מוכח **דהעמוד והאי צריך להיות ימיני**.

וד"ל ספר חסידים: "ימינו איש דת למו" (דברים לו, ב), מלמד **שצריך לצדיקים מקיימים התורה לישב ימין הנזכר, ובימין התורה**, שנאמר (משלי ג טו) "אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר ודבר", וכן בימין הארון, אבל בעבור שלום לא יאז שום צדיק מקפיד אנה ישב, כי לא מקומו של אדם מכבודו, ואם משימים אותו למטה, ואחרים שאינם טובים ממנו, למעלה ממנו, אל יקפיד.

ש"ת גורן דוד (א"ח סי' י)

וזהו שאמר: "ולא יוכל" – **הארבה** – "לראות את הארץ", ודבר זה יגרום שיאכל את כל "יתר הפליטה הנשאת לכם" וגו', ועדיין לא ישבע עד אשר יבסח להיכנס אל הבתים – "ומלאו חמך ובתי כן עבדך ובתי כל מצרים". ברם, כשאדם תוכח לא אכלו כי אם את שבעדות, ולא מוצאו שנכנסו אל הבתים, לפי שנאמר (פסוק טז): **"וימחר** פרעה לקרא למשה ולאהרן" וגו', ולא נאמר לשון זה, "וימחר", בשום מכה, אלא לפי שידע פרעה שאם לא ימצאו בשדות את ימלאו ויאכלו את כל מה שבבתים, ולכן: **"וימחר** פרעה לקרא למשה ולאהרן" שיתפללו קודם שיכנסו לבתים.

ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך. והנחת לבנך ביום חורא לאמור בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים (ג, יא-יב).

יש לדרוש הסמיכות על פי מה שנדרש בגמרא (פסחים ה): "ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור" – "ש"ך או אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה". עוד איתא (שם ה): "שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הן ברשותו (להתחייב עליהן), ואלו הן בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה". וזהו שאמר הכתוב: "ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור בכל גבולך", ואם ישאלך בנך הרי כל חמץ לאחר זמן איסורו אינו שלו, כיון שאסור בהנאה, ואם כן היאך עובר עליו בכל יראה, הלא דוק "ש"ך או אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה", על זה אמר: "ההגדת לבנך ביום כלומר, בשביל זה עשה ה' כאילו הוא שלי, לעבור עליו בכל יראה וכל ימצא.

וישכב ויאמר מפי חתן "הרה"צ הקדוש המפורס" כישראל גדול שמו מזה משה תהו"ל נ"י אד"ק ראובנא"ל בדיוני בניו נעוריו מבין לשלח"י – ודומה"י

על"ם לתרופה – הפצת תורה וחסידיה
ברכת **מל טוב** נלכבה מוגשת בזה ליידינו העסקן הדגול הנומר לימינו בכל עת ועונה, שמו מארים הרה"ח ר' **הקדוש וזינגארטן** הי"ד לדגל שמחת אירוסין וכן הבה"ח כמר **אחרי** נ"י ע"ב תחי' **במזל טוב ובשקט טובה ומורלחת** בורא עולם בקני השלם זה הבנין עם דורות ישראל ומבורכים וכל מילי דמיטב, אמן
כעתירת וברכת המערכת

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי חיים צאנזער זי"ע מבראדי

יומא דהילולא ו' שבט (תקמ"ו)

זכינו כבר כמה פעמים לחלעות על נס זכר קדשו של ה'קלויז' המפורסם של בראד, הבית הגדול אשר השכינה הניחה שורה עליו כפי שהעיד מרן הבעל שם טוב הק' זי"ע. לאחרונה (בגל' תקט) הקדשנו את מדרונו לזכור קדושו של רבי משה אוסטרער זי"ע - בעל 'ערוגת הבושם' על שיר השירים, מראשי אותה חבורת קדישתא, אשר שמה בלבד מעלה רטט של קדושה בלב כל בר בי רב. אחד המיוחד מראשי חבורה קדושה זו היה הגה"ק המקובל האלוקי רבי חיים צאנזער זי"ע, אשר רבים מבין החברייא נחשבים כתלמידיו המובהקים, הן בתורת הגנלה והן בחכמת הנסתר, ביצקם מים על ידו בין כותלי 'קלויז' קדוש זה. לא בכדי התאווה מרן הבעל שם טוב אל דרך החסידות אשר סלל ולהכניסו בצל קדשו, למרות שבראשית דרכו נמנה רבי חיים עם המתנגדים לדרך זו, אך כידוע לא אסתייעא מילתא.

הבעש"ט הק' גילה פעם רזין מפורש נשמתי של רבי חיים, ואמר שהיה צוברה נשמת רבן יוחנן בן זכאי, ואי לכך - אמר - לא נראתה בת שחוק על פניו, מאחר שר' יוחנן הוא מוסר המאמר של רשב"י ש"אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה" (ברכות לא). ופעם אמר: "מי שיעשה לו נחת רוח שישחקו, קנה לו עולם הבא". לימים התבטא על כך חתנו הק' ממעוררעט ואמר: "מה תתפלאו על זה - כי היה לו צורת רבן יוחנן בן זכאי ממש" (ראה 'שבחי הבעש"ט' אות רב; 'שמן הטוב' אות קו - סיפור עם הגה"ק רבי צבי הירש משטארטקוב שזכה לברכתו של רבי חיים).

כ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע סיפר שהבעש"ט הק' התבטא פעם על רבי חיים צאנזער, ואמר, שבאמירת "על חטא" הוא דובר שקרים... כי מעולם לא טעם טעמו של חטא!"

מקור חיים

הגה"ק רבי חיים נולד בעיר צאנז, לאביו הגה"ק רבי מנחם נחום ולאמו הצדקנית ע"ה שהיתה בת הגה"ק רבי שמואל שמעלקא הלוי איש הורוויץ מטארנא (בן-הגה"ק רבי יהושע הלוי אבד"ק פשעמישל [ר' רבי יהושע הארז"ן] וחתן הגה"ק רבי משה פרי"מ [פרנס ומנהל] דומיץ בקראקא למעלה מארבעים שנה - בנו של הגה"ק רבי יהושע מקראקא בעל הימניני שלמה), וע"ש עיר הולדתו נקרא בשם "רבי חיים צאנזער", וכך היה חותם שמו באגרות והסכמות: הק' חיים צאנז.

כשהגיע לפרקו בנה את ביתו עם מחברתו הטהורה ע"ה בת הגה"ק רבי יוסף היילפרין מבראד (אביו הגה"ק רבי ישראל היילפרין, מגדולי חכמי הקלויז דשם, שנדע בשם 'ר' ישראל קרעסליס'), והשתקע בבראד, בה נכנס ללמוד בהיכלא קדישא, הקלויז המפורסם, בתקופה שהעיר היתה "כילית יופ", מלאה חכמים וסופרים, ממנה יצאה הוראה לכל ישראל למאות גאונים ארץ מביית המדרש דפה יצאו ומלאה הארץ דעה עיר צדק וילן בה"ן ולשון הגה"ק רבי יעקבאקא לנדא בהקדמת 'דברי ידיוות' לספרו של אביו הינדע ביהודת'.

בקלויז זה עלה ונתעלה עד רום המעלות, וערץ ונקדש בפי כל. עד מהרה היה לאחד מראשי המדברים ומגדולי המשפיעים שבקלויז, למרות שלא נשא שום התמנות על שכמו שהיה גבוה ומעלה בשגב המדרגות ובחדר הגאונות. יומם וליילה הגה בתורת הגנלה, וכשהגיעה העת החל בד בבד עמה לעסוק בחכמת הנסתר, עד שעשה בראש החברייא קדישא שבין חכמי הקלויז שעסקו בלימוד הקבלה. חבורה מופלאה זו קיימה מנין בישיבטי' מיוחד לצד הקלויז, ולמניינם הותר להטטרף רק לאלו שכבר מלאו להם שלשים שנה, והם 'מלאים תורה גלילית גמרא ופוסקים, ויש להם יד שם בסתרי הקבלה ומתפללים כבר כמה שנים מתוך סידור האר"י זי"ל...". כפי שנכתב בתקנות שבפנקס הקלויז. בשבתות ובימים טובים היו ראשים ללבוש בגדי לבן, כדרך המקובלים (וכסור, נמנה גם הגה"ק רבי משה אוסטרער, עם כת קדושה זה).

סיקול חרדי - אם הוא לשם שמים, כיצד?

"... שמעתי בשם המנוח החסיד מוהר"ר צבי מבראד קושיא שהקשה הזהר וכו', וביאר כי יעלה לפעמים איהו מחשבה לאדם שסבור שהוא מצוה לעשות הדבר ההוא, אל עשנה במהירות, רק תחילה יפיל גורל במאזני שכלו אם הוא לדי' אם הוא לעוואל, כי כך דרכו של יצח"ר לחסוק מצות ובאמת הוא גורע שהוא עבירה... וכן שמעתי בשם מוה"ר הרב החסיד מוהר"ר חיים צאנזער, כמו שרוצה לומר דעה לשם שמים ברחוב העיר, אמרו לו לך בחדרך להתבודד ואח"כ תראה אם הוא לשם שמים אם לאו, ודפח"ח".

תנות פנים להרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה זי"ע בעל ה'תולדות יעקב יוסף' (פ"ר תורע, דף יב. וכו"ה שם בסוף ע"ז)

כן היה עוסק ברזי התורה וסודות הקבלה ביחד עם ריעו הגה"ק רבי יחזקאל לנדא - בעל הינדע ביהודת, כפי שכותב על כך בנו רבי יעקבאקא (בהקדמה הנכונה) בספרו משבחי אביו הגאון ברה"ל: "... כאשר באמנה שמעתי פה קדוש יאמר זה קדוש ד' מוכבז אמן וחסיד המפורסם מקובל מוה"ר חיים סאנצ'י זי"ל, אשר ידענו כי הוא היה לו לחבר טוב בלמודי ד' הנסתרות, הוא היה אומר (על הנהגתו) כי כל חבני קדוש של האר"י זי"ל ויותר ספרי קבלה המקובלים במדינה זו, גם המו"י, כל חלק חוברו לו יחדיו והיו טמונים בסתר כנפיו סלה..."

ד' למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח -
ר' משה ברוך'ר' יצחק בעריש
ברושטין יצ"ח ת.צ.צ.ב.ה.

ועל כולם חיבורו 'נאדר בקדוש' על פרקי אבות, שהיה מונח בכתב יד קדשו בבית עקד ספריו של הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד, ונדפס לראשונה בשנת תבר"ך⁷, עם הסכמת הגאונים הק' בעל הדיברי חיים' מצאנז, רבי יוסף שאול מלבוש בעל הישואל ומשיב' ורבי יחיאל מיכל אבד"ק בראד, זכיע"א.

קבעת עתים לתורה - בהקפזה?

"שמעתי בשם מוה"ר מוהר"ח לתרץ קושיית התוס' בפ"ק דסנהדרין (ו. ד"ה אלא): א"ר המנוחא אין תחלת דינו של אדם אלא על דברי תורה וכו'. והקשו התוס', דהא אמרינן בפ"ב דשבת (לא) דשואלין תחלה נשאת באמונה, ואח"כ 'קבעת עתים לתורה'. ומשינ התוס' ב' תירוצים, יעו"ש.

וביאר על דרך הלצה, כי טענת היצר הרע באדם, כי תאווה היא - לעינים, תאוות עולם הזה מוזמן מיד, מה שאין כן עולם הבא היא בהקפה האמונה, ויותר יש לבחור במוזמן מן הקפה האמונה, והיא עסק התורה שהיא לעיני. לכן שואלין תחלה: 'נשאת ונתת באמונה' רצ"ל, סחורה נשאת ונתת בהקפה ואמונה, אם כן למה לא 'קבעת עתים לתורה' שהיא גם כן בהקפה האמונה בעסק עוה"ב, ודפח"ח".

תולדות יעקב יוסף (פ"ר מקץ אות ב' ד"ה איש אמונת. וכו"ה בהקדמה לספרו 'בן פורת יוסף')

- בס' 'שורש מעיקב' על שו"ע יו"ד (ח"א סי' קה. דף לז. לבוב תרכ"ה) להגה"ק רבי שמואל זונדל הלוי הורוויץ, דומ"ץ בבראד ואח"כ אב"ד בבוסקא כותב בא"י: "שמעתי בשם ש"ב הגאון החסיד מוהר"ר ישראל קרעסליס, שהיה גיסו של הגאון החסיד מוהר"ר חיים צאנז מבראד, והיה (ר' ישראל) מגיד משרים ומורה צדק בעיר החכמה בראד עוד בזמן הבעש"ט זי"ל, והיה בקי בהוראה מאוד ובספרי ראשונים ואחרונים ובהרבה שו"ת, וכשהיה בא לפניו איזה שאלה היה חוקר דורש על כל עניני הפרטים שבזו השאלה, ואז אמר שיעוד כמה מהפוסקים שעל פי סברתם היא מותר, וכן כמה פוסקים האוסרים, ואז היה חושב ומונה סברת המתירין והאוסרים איהו מהם רבים, ופסק כמותם, ואם שוין במיין היה מצטרף דעתו גם כן להיתר. ומה תדע היאך היה הגאון הזה שוקד על דלתי הפוסקים והיה חש לכתוב התורה ולהשחתת ממון של ישראל שלא לאסור בדינים" (מטל השמים' דלהק).
- בספה"ק 'עולם מגדים' להרה"ק רבי אליעזר הלוי הורוויץ משה'ניגראד זי"ע, בדרוש לראש השנה (בסו"ח"ע עמ' קנב) מתאונן בתוך הדברים על פטירת צדיק הדור באותה שנה ברה"ל: "וכמו כן לנו עתה, כי בעת שיש בינינו חכמים ידועי אבל כשאספנו מנו בחסתיא - נאבדו כלי מלחמה. ומכיר בשנה הזאת הצדיקים שהלכו למנוחות הרב ד"ר חורב ופולוצקא, וגם נדע לנו מהרב מסאמבור מנוחת בכדור בא"י, ונבכה עליהם כי גם זה מכפר, הבוכה על אדם כשר מוחלן לו...". ואם קוונתו היא אכן לרבי חיים צאנזער ולבעל התולדות (ראה 'אור יקרות' לרש"ח פרוש זצ"ל ח"ב עמ' שמח), יש ללמוד מכך גם על שנת פטירתו של בעל התולדות שהיתה (בכ"ד תשרי) בשנת תקמ"ו, ולא כשאר הגירסאות. וצ"ב.
- ידוע שהגה"ק רבי אלעזר זקוק, היה תלמיד מובהק לרבי חיים צאנזער [וכן חותנו, הגה"ק רבי יהודה זונדל רמ"ז]. ומסופר, שלאחר פטירת רבו בכה רבי אלעזר מאוד, ולא מצא נוחם. ובא אליו רבן, בחלום ואמר לו שלא יבכה עוד, כי תיכף יבוא אליו. באותם ימים נולד לו בנו, הלא הוא מרן מהר"ש מבעלזא זי"ע, ואמרו צדיקים שזכה לנשמת רבי חיים צאנזער (כתבי הגה"ק מהר"ש מביילגורץ זי"ע, ומסופר עוד בשם אביו, כי מרן מהר"ד זי"ע, שאמר: 'העולם אומר שהיתה לו [למרן מהר"ש] נשמת רבן יוחנן בן זכאי. ואני אומר שהיתה לו גם צורת רבן יוחנן בן זכאי'. והשווה אל המובא בפתיחה לעיל).
- י"א שהגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד היה חתנו בדיו"ש, ב"אלף מרגליות" (עמ' 651) שולל זאת וכותב שהגרא"ז נשא בדיו"ש את הרבנית מרת לאה שהיתה אשת (-ולא בת) רבי שמואל אהרן אב"ד מאצ'יב.
- אגב, צירין מ"ש הגרא"ז זצ"ל בשו"ת בעל 'בית אפרים' (אור"ח סי' מג ד"ה וראיתי): "שכבר נהגו רבים מאנשי מעשה לאכול מרור מלוח, שהוא נקל יותר ואינו מזיק כל כך, ויוכל לאכול ממנו כית שלם ולקיים המצוה כתיקונה... וכמוזמה לי ששמעתי שמחזנות הגאון החסיד המפורסם מוהר"ר חיים צאנזר זללה"ה היה מקיים מצוה זו בקריין מלוח, וידוע שהיה אדם גדול בתורה וחסיד בעל מעשי..."
- זוגתו נפטרה בצעירותה, ובתה נתגדלה בבית זקנה, בעל התולדות, וכשהגיע לפרקה השיאה להרה"ק רבי אברהם דוב איזעבאק זי"ע מחמסלניק (ראה 'אור יקרות' ח"א עמ' קט).
- כן דפס הג"ה ממנו בספר הגלגלים שדפסו באלקווא בשנת תקל"ד (ק"ב) ומצ"ן עליו המו"ל: "אמר המתעסק, מצאתי כתוב בגליון השנה על הרב בעל הג"ה, וכמוזמה לי שהוא מהרב המפורסם החסיד ועניו והמקובל זקן ויושב בישיבה, ומנוחת בכדור בא"י בבראד, שמו נדע בשערים כמוהר"ר חיים צאנז נרו יאיר, כנרשם שמו בסופו...". עוד הערות ממנו על סי' נקודות הכסף' לבעל הש"ך נדפסו מכת"י בקובץ 'צפונות', ק"י י' עמ' כב.
- נדפס שוב כעבור מאה שנה, בניו יאקב בשנת תשכ"א, ואח"כ בתשנ"ו, ובראשו קונטרס בשם 'מטל השמים' - תולדות ותולדות צאנז' ותלמידיו ועוד. קונטרס זה היה לנו לעינים בעריכת המאמר.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת 'דרָה היומיי'

מסכת פסחים

בענין "אין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים"
 ישראל מאמינים בני מאמינים מחכים כל יום לבשורת המבשר, אליהו הנביא וזכור לטוב. יום אחד לפני בואת המשיח (ע' ירמיהו מג, כ) שנאמר (מלאכי ג, כב): "הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא". והנה, למדנו השבוע (בדף יג ע"א: "כבר מובטח להן לישראל, שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים, מפני הטרור", וברשי: "שישל להן לעסוק בסעודות שבת, ויטרדו בו".

חידוש מעניין חידש **הטורי אבן** (במס' ר"ה, יא): שהבטחה זו תלוי בשני האופנים של בואת המשיח, וכמו שאמרנו (סנהדרין צח): "זכו – אחישנה, לא זכו – בעתה", ומה ש"מובטח להם לישראל שאין אליהו בא לא בער"ש ולא בער"י מפני הטרור", אמור רק בקץ של "אחישנה" – ובדרכו. אלם, אם יהיה הקץ של "בעתה" – בדלא זכו, אזי יבא אליהו אפילו בערב יו"ט, ולא חייש לטרור, דכיון דעתו הוא, אי אפשר להעביר את מועד הקץ. אמנם כמה אנונים כתבו שלא כדבריו, שגם בזהק של "בעתה" לא יבא בער"ש ובערב יו"ט (ראה ברח"ט ופלוט' ס' ק' בסוף קונ' בית הספק בארזכה).

ואילו בהשמוטת העיר על חידושו של הרבייטא המובא בסוגין: "חניא, י"ד שחל להיות בשבת מבערב את הכל מלפני השבת, ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות, ומיישרין מן הטהורות מזון שתי סעודות כדי לאכול עד ד' שעות, דברי רבי אלעזר בן יהודה איש ברתותא שאמר משום רבי יהושע. אמרו לו, טהורות לא ישרפו, שמא ימצאו להן אוכלין וכו'... אמר להם, לדבריהם, אף תלויות לא ישרפו, שמא יבא אליהו ויטהרם. אמרו לו, כבר מובטח להן לישראל שאין אליהו בא לא בערבי שבתות ולא בערבי ימים טובים מפני הטרור", הרי מבואר שבשום ענין לא יבא אליהו בערבי שבתות ובערבי יו"ט, ואפילו בקץ של "בעתה", דאי לאו הכי יקשה גם לחכמים, שמא יהיה הקץ של "בעתה", ויבא אליהו בער"ש וע"י ויטהרם, ומדוע נחששו רק על קץ של "אחישנה", ולא על הקץ של "בעתה" (קשרי זו נזכרת בשר"ת כתב סופר א"ח סי' כג סג בנז).

ובקונטרס אחרון על ה"ט"א תירץ, שהחכמים החולקים על ר"א בן יהודה, סוברים כדעת רבי אלעזר (ר"ה שם) שבתשרי עתידין להגאל, ולא כדעת רבי יהושע שבניסן עתידין להגאל, וממנים הללו מוסבים על הזמן של בעתה (כמו שהאריך ה"ט"א שם, וע"ע שפי"א שם), ולכן אין לחשוש כלל בער"ש על הקץ של בעתה, ורק על הקץ של אחישנה, ובקץ של אחישנה אכן שפיר נאמר כלל זה.

עוד תירץ בשו"ת **בית ששעים** (א"ח סי' קצב) לפי מה שכתבו התוס' (עירובין שם ר"ה אה): "הוא שמשבי' כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא בשבת ולא בער"ש ולא בערבי יו"ט, נראה לי, דהכי פירושו, כי היכי דלא בא לא בער"ש ולא בערבי יו"ט – מפני הטרור של תקון סעודה, ה"נ בשבת קודם אכילה, מפני טורח סעודת שבת", כוונת התוס' היא, כי הלא הערב יו"ט בנידון דידן הוא שבת עצמו (ער"פ שחל בשבת), ומה שייך לומר, שיש להם לעסוק בטורח הסעודה, הלא הסעודה כבר מונחת מאתמול, ולצורך סעודה, יו"ט הרי אסור להכין בשבת לצורך יו"ט, ולכן כתבו שבשבת קודם האכילה, אינו בא, כי גם אז קיים חשש שאם יבא תתבטל הסעודה, ועד סוף זמן סעודת הבוקר בערב פסח, שהוא עד סוף חג אכילת חמץ, לא יבא, ולאחר מכן כבר לא תועיל ביאתו להחיות התלויות באכילה (עי' מהרש"א עירובין שם ובאן: ע"ע תוס' הרא"ש), ולפי זה לא קשה כלל לקייש על דברי הטורי אבן, שהרי הקץ של בעתה הוא לדברי הטורי: "ביו"ט ראשון של פסח, כי לרבי יהושע' בניסן עתידין להגאל", ומה ביום א' דפסח (ע"ש בדברי הטורי"א), וגם מצד הקץ של בעתה הרי יכול להגיע בשבת שהוא ערב פסח – לאחר זמן סעודה, באופן שלא יתבטל מצדרי הסעודה, ובכח"ז גם ה"ט"א מודה שיבא אליהו באופן שלא יתבטל הסעודה, כי לא יצטרכו להעביר את זמן הקץ.

על פי סודו זה, כתב הרה"ק בעל **העטרת ישועה** מדויקוב ז"ע (מובא בשו"ת שבס"ס אמרי נעים ח"ג, תשובות מכן המחבר סי' יא) לבאר דברי הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב ז"ע (מובא באמרי נעים ח"ד פקיד), "אשר לזה אמורים הפטרת ז'ערה' בשבת הגדול דוקא ששחל בו ערב פסח, כי אמרו חז"ל אין אליהו בא לא בער"ש ולא בער"י, כי העם טורדים, וא"כ הלא הגאולה תהיה ביום א' דפסח, כי 'בניסן עתידין ליגאל', ואליהו יבוא יום מקודם... וא"כ אין יבוא בער"פ, ללא העם טורדים, אלא שיהא אז שבת ערב פסח, ואין העם טורדים, ולזה אמורים הפטרת ז'ערה', כי שמה נאמר הרי קרא' הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא".

שוואל אחד הקשה לה'עטרת ישועה', מדברי הגמרא בסוגין, שמופרש בהם שגם בער"ש שחל להיות בשבת לא יבא אליהו. אף לפי האמור, יישב לו היטב את הדברים, כי בשבת ער"פ אחרי זמן הסעודה, הרי אין שום מניעה שיבא אליהו, לא אין עוד טורח הסעודה שיתבטל מומת ביאתו, ולכן שפיר יתכן שבשבת ער"פ יבא אליהו הנביא.

ובעיקר הדבר יש להעיר, שבדברי הרה"ק מרימנוב מבואר שלא כדעת ה"ט"א – שבקץ של "בעתה" יבא אליהו גם בער"ש וע"י, כי לדברי ה"ט"א הרי שפיר יתכן שבכל ערב פסח – גם שחל בחול – יבא אליהו, שהרי מצד הקץ של "בניסן עתידין להגאל" – שהוא הקץ של בעתה, יבא אליהו בער"ש וי"ט – בכדי שלא להעביר את הקץ, ומחמת טורח סעודת שבת אין זמן הפקידת נדחה, ורק בשבת ער"פ – לא יבא אליהו קודם זמן הסעודה, משום שיכול לבא אחרי זמן הסעודה, באופן שלא ידחה טורח הסעודה, וגם אין קו נדחה, ואילו בשאר ערבי פסחים – הרי יכול לבא כל היום, ולא נחשש לטרור, והוא הסעודה. ואילו בדברי הרה"ק מרימנוב מבואר, שבשאר ערבי פסחים לא יבא אליהו, כי העם טורד, ורק בער"פ שחל להיות בשבת, יכול לבא, וכאמור.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור אכילת תולעים (א)

בקרוב יום חמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילנות, בו מנהג ישראל תורה להרבות באכילת כל מיני פירות, מן הראוי לעורר ולפרט קצת הלכות באיסור החמור של אכילת תולעים, וכפי שכתב הפיר' חדש' (יחיד סוף סי' פד) שביותר צריך לזרז עליו ולדרוש ברבים חומרת איסורו, מפני שהוא איסור מצוי, "שכן התולעים מצויים בפירות וירקות וברוב המאכלים, ואין אדם נמלט מאיסור זה אלא על ידי זהירות מופלגת...", ומהאי טעמא עוברין עליו בחמשה לאוין וכו', למרות שהוא דבר מאוס באכילה, יעויש.

ונוראים הם דברי האור החיים הק' בפר' שמיני (יא, טז), שכותב בזה"ל: "כי האוכל מהשרצים נעשה נפשו עצמה שרץ, והוא אומרו לא תשקצו את נפשותיכם, פירוש, לא תעשו נפשותיכם שקץ, ובמה 'בכל השרץ השרץ' הארץ כשתאכלו אותה", ובהמשך מזהיר: "שצריך האדם ליותר בתוספת זהירות וזהירות בכל דבר אשר יכנס בגדר ספק שיקוץ", עיי"ש. והנה, רז"ל דרשו במסכת בבא מציעא (סא-) מהפסוק (ויקרא יא, מה) "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים" (ולא נאמר 'הוצאתי' כפי שכתוב בבבלי), כפי **אילמלא העליתי את ישראל ממצרים** **מלא בשל דבר זה יזהר מאד מטימאין בשרצים** ז"ל" [פירש"י שם: "שקח מעולים וגאים, ואין נמאסים בשקצים הללו, להכי כתב לשון עילוי, שמעלה גדולה היא אצלם"].

א. **התורה אסרה לאכול שרץ הארץ, שרץ העוף ושרץ המים:** שרץ הארץ – דכתיב "ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" ופירש הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פ"ב ה"ה) אלו הן "החמין שנבראין באשפות וכו' אין רמה ותולעת וכיוצא בהן, שאין נמצאין מזכר ונקבה, אלא מן הגללים שהסריחו" (עניי' ובהל' ה); שרץ העוף – דכתיב "כל שרץ העוף טמא הוא לכם". ואי זהו שרץ העוף, גנון ובוט או יתוש וצרעה ודבורה וכיוצא בהן (שם ה"ה). ושוב כללה את אלו וגם את שרץ המים בפסוק ד"אל תשקצו את נפשותיכם בכל השרץ השרץ". ואי זהו שרץ המים, אלא הבריות הקטנות, כמו התולעים והעלוקה, וכל דבר שאינו בצורת הדגים, לא דג טמא ולא דג טהור (שם ה"ה). ועי' בפרי"ח סי' פד ס"ק יז שהאריך לבאר אלו מיני שרצים האוכלים עובר בד' לאוין, ועל אלו עובר בששת לאוין.

ב. **צריך להפריש גם ילדים קטנים לבל יאכלו דברים שיש בהם חשש תולעים או שרצים,** ואע"פ דמיעקב דגין קיי"ל דקטן דקטן אכול בנבלת – אין בידי מצווין להפריש אלא אביו נצווה לגעור בו להפרישו (עי' ארי"ח סי' שמג ס"א), מ"מ צריך להפרישו, "מפני שמזיק לו בזקנותו, שגורם לו טעם רע וסופו לצאת לתרבות רעה" (לשון הפרי"ח סי' פא ס"ק כו. וכתב שם דברים כדברות בזה"ל: "ולפי שבמומנו זה אין נזרים מעניינים אלו להפרישם מאיסורים, רוב הנשים יוצאים לתרבות רעה רח"ל, ורובם הם עזי פנים שבודדו ואין יראת ה' נועת כלבם ואף הם יזכיקום על פניהם לאו בר קיבול מוסר רעה).

ג. **גם יציצי שרצים או יציצי תולעים אסורים באכילה** (עי' תשו' קול גדול ממנה"ס בן חביב סי' סא. וראה בספר התפלה בדיקת מזון כהלכה פ"א אות יב ובהערות שם).

ד. **פעמים שנמצא ברי מין נקודה שחורה, והוא מקום שמתחיל התולעת להתרקם בו, וצריך לטול משם בעומק, כי אסור כמה התולעת עצמה** (המ"א יחיד סי' פד ס"ז, פרי"ח שם ס"ק). ה. **אע"פ דקיי"ל שתולעת או שרץ שאינם נראין לעין רגילה כלל, מותרת לאפילו אם נראית ע"י מגדלת (מיקרוסקופ) וכדומה** (עי' בית אדם כל חל ס"ק טז), מכל מקום **אם העין רואה נקודה קטנה, למרות שאינה רואה שום תולעת** [ורק ע"י מיקרוסקופ רואין תולעת וכו'] – **המאכל אסור**, שהרי העין רואה משהו (כ"ה דעת הפוסקים). ראה בס' בדיקת מזון כהלכה פ"ב הי"ד ובהערות שם).

ו. **מירות-הדר (citrus), כגון תפוזים לימונים אשכוליות, שמצוי שיהא על קליפתם נקודות שחורות או חום שיש בתוכן בריה ח' או ביצים, מה שקורין כנימות, יש להזהר שלא יפלו על הפרי או לתוך המיץ שסוחטים מהם** (עי' הקדמה לס' זכרון שאול להגר"ש ברום ז"ל בס' החזו"ת י"ז).

ז. **קטניות – לא בחזקת מתולעים, ולכן לדעת הפרי וזו"ר (סי' פד ס"ק יח) לא מיעילה בהם בדיקה מבחוץ, כי יש פירות שמתולעים מבפנים ומבחוץ אין רושם ניכר כל עיקר, כגון זרעונים, וכן אפילו בפולים שבודך כלל יש בהם נקודה שחורה מבחוץ, לפעמים לא ישיחור למרות שיש בה תולעת, ולכן צריך בדיקה מבפנים. ברם לדעת הפמ"ג (בשפ"ד סי' כב וכו') מועילה בדיקה מבחוץ, ואם אינו שחור או מנוקב – מותר, כיון שקטניות מתולעים צפים למעלה (עי' במשכ"י ס"ק יד).**

אבל שזיפים (סלימיון), אי אפשר לבדוק מבחוץ, ויש לחתכם לשנים ולהשליך הגרעין (פמ"ג שם), ואם מצא בעצם כעין גרעין צרד להשליכם, מפני שהם מוחזקים בתולעים, דחשישין שמא הגרעין בפנים עם התולעים שנתרסקו או שהוא ריקם התולעת (עי' ערה"ש סי' פד ס"ה). **נערך ע"י הגר"ש שמאי קהת הכהן גראס שליט"א**, המשך בגל הבא בע"ה

עלֵי ספר

ארבעה אופני הקודש – לקט אמרות טהורות, אגרות קודש ועוד, מהצדיקים שושלת בית טריסק נבנים, והיו לארבעה ראשים: **"ילקוט מן אברהם"** – מהרה"ק רבי אברהם המגיד מטרסק זי"ע; **"זכרון מנחם נחום"** – מהרה"ק רבי מנחם נחום מטרסק זי"ע; **"נעום מרדכי"** – מהרה"ק רבי מרדכי זוסיא מטרסק זי"ע; **"אמרי יעקב"** – מהרה"ק רבי יעקב אריה מטרסק זי"ע. יצא לאור ברוב אורח ודור על ידי נדבם רח"מ יצחק דוד טווערסקי, בהוצאת מכון מנחם אבותי, ברקלין נ.י. תשס"ח.

ועשיית מעקה על הלכות מעקה – חיבור מקיף, מפורט ומבואר באר היטב, על מצות עשיית מעקה, על כל פרטיה, ענייניה ודקדוקיה. מאת הרב אברהם בן דוד רוזנר, בעמח"ס "תולדות שכן", ילא תתנח"ס, בני ברק. מהדורה שניה תשס"א (רעט עמו).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ד לרגל שמחת ניסואי בנו החתן היקר כמר דוב בער ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלי' לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא – קידושא רבה אחר התפילה.	הרה"ח ר' משה מונד הי"ד לרגל שמחת ניסואי בנו החתן היקר כמר שלמה יוסף ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן הי"ד לרגל שמחת ניסואי בנו החתן היקר כמר אסר יסראל ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לנשים – באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' יצחק הכהן טעללער שליט"א לרגל אירוסיו בנו כחמ"ד אלכסנדר דוד ני"ו עב"ג בת מוח' הרה"ח ר' חיים הערמאן הי"ד – ברוקלין במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' דוד אלימלך עבי פינק הי"ד לרגל שמחת ניסואי בנו תחי' עב"ג החתן היקר כמר מרדכי אוטאיבל ני"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ד לרגל שמחת אירוסיו בנו הבח"ח כמר אחרי' ני"ו עב"ג בת מוח' הרה"ח ר' שמאל גרעסליאר הי"ד – אשדוד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' בנימין יצחק פויגל הי"ד לרגל שמחת חולדת הנדר ני"ו בן לחתנו האבר"ך כמדורש הרה"ח מאיר אליהו אדרל הי"ד ויה"ד שיבונו א"א' לגרלו ולהבטיח לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך דבר נחת וכל טוב, אמן המברכים מקרב לב גרסון פרווא שמסון ליכטש' חיים יחיאל דמן חיים שלמה ווענגער של גרינפלד	הרה"ח ר' יצחק הכהן טעללער שליט"א לרגל אירוסיו בנו כחמ"ד אלכסנדר דוד ני"ו עב"ג בת מוח' הרה"ח ר' חיים הערמאן הי"ד – ברוקלין במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת בשלח, שירה
י"ב שבט תשס"ז לפ"ק – שנה י"א גליון תקיח

הדפסת מוצ"ש	ר"ת
אנטווערפן	17:31 18:42 19:06
לונדון	16:51 18:00 18:23
מאנטשעסטר	16:54 18:06 18:27
ציריך	17:23 18:31 18:58
ווינ	16:50 18:25 18:58
אמסטרדם	17:26 18:39 19:01
פאריז	17:45 18:54 19:20
פראנקפורט	17:16 18:27 18:52

לקח טוב

"לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם"

ברור הדבר לכל מי שיש לו מוח בקדקדו שאין היראה הנדרשת מכוונת אל פחד עונש זה או משנהו, כי אז אין היראה ראויה להיקרא **יראת ה'** אלא פחד העונש. יראת ה' מהורה היא ועומדת לעד, ואינה תלויה באימה מסוימת התלויה מעל ראשו ואומרת המיתה, כי אם יראה מרוממת העולה ובאה מתוך הכרה וידיעה שהוא יתברך אדון הארץ ומלוואה תבל ויושבי בה, רבון כל העולמים ואדון כל המעשים, והוא השליט עליהם ועושה בהם כרצונו. אלא שכל זמן שעדיין לא הרגיל ישראל את עצמו ביראה מרוממת זו, איך תגיענו, והיא לא מכירה מתמול שלשום.

אותיות מהכימות

כי תלך לראותם את מלכיהם היום לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. יש לזקק, מה הכוונה הזאת שלא יוסיפו לראותם, מה יזיק להם אם יראו אותם אם לא יכלו להטעם להם. אך הנה כתוב "והיו כעל פני יסוריהם את עיניהם והנה מלכיהם נוסע אחריהם, וייראו מלך ויפגעו בני ישראל אל ה'". כי אמנם הקב"ה שלח להם את המלאכים הללו ליראהם ביראה החילונית, כדי שכל ידיו כן יגיעו ליראה הרוממות, כי כן כשהקב"ה שולח להם מלאכים ויראה חילונית, הוא למען שכל לבבו ליראה ה' יראת הרוממות, ואיך נבדל ילכו ויבין את זאת כי יקדים דרכי ה'.

והנה גם בזה זכר ישראל וסגנון על ידי כך ליראה הרוממות, כמ"ס אח"כ "ויראה ישראל את מלכיהם מה על שפת הים", ולא היה להם ליראה עוד ממלכיהם, ואעפ"כ "ויראו העם את ה'", כי כן ליראה להיות, אעפ"כ תספור מהלכם היראה החילונית והמכאוב אעפ"כ יעמוד על משמרתו נכון ליראה את ה' כל הימים.

וע"כ "כי תלך לראותם את מלכיהם היום לא תוסיפו לראותם" וגו', זה היה לשון הכתובה, לנכר אותם שלא יטרכו עוד ליראה חילונית ע"י המלאכים, רק תיראו את ה' בכל לבבכם עד העולם...

על כן מלמד ה' את עמו דעת, בשיטת המשל והנמשל, ושולח להם יראה פחותה על ידי איזה עונש או צרה שלא תבא. ואחר שכבר השיג הישראל את הרעיון העיקרי: פחד ויראה, יצליח להעביר רעיון זה אל היראה הנרצח: יראת הרוממות, על ידי שיחשוב בנפשו שאין לו ליראה מיראה פחותה זו, כי במלה היא ומבטלת ביראה שיש לו ליראה מבואר כל העולמים. למשל זה נזקקו ישראל כל זמן היותם במצרים, וה' מבטיחם שלא יוסיפו לראותם עוד כמשל הזה עד עולם, כי מעתה יהיו דבוקים באלקי עולם, ופחדו ויראתו לא יהיו זרים אליהם כלל וכלל.

בנוהג שבועות, המלמד את חבירו, ברצותו להסביר לו ענין חדש שלא הורגל בו הלך עד עתה, ינסה להמעינו את הענין ההוא על ידי משל ודוגמא בדבר שמופר לו זה מכבר, ולאחר שיתפשט המשל בשכלו יעביר אותו אל הנמשל הנרצח, ואז יצליח המאזין לתפוס את מהות הרעיון.

במה טמון כחו של המשל שרק דרכו יוכל הלומד להבין, ובלעדיו ספק אם ישיג את הנמשל. הרי סוף סוף רעיון אחד יוצא מתוך שניהם, כי הדמיון שביניהם הוא שמצאנו למשל ונמשל, ואם דומים הם למה תהיה מדת השגתם שונה כזה מזה.

ובכן, מבחינת הרעיון אמנם דומים הם כאחים תאומים, אלא שהתוכן סביב הרעיון שונה בהם. תוכנו של הנמשל זה הוא לדעת הלומד, וגלל וזרות לא יוכל לאחוזו בבהירות, כי ענן וערפל יכסוהו עד שלא יוכל להבחין בין התוכן המפלל להרעיון שהוא בעצם העיקר. ועל כן יאחזו יד שכלו חיש מחר ברעיון העיקרי, מאחר שאין התוכן מוכיד עליו עולו. ואחר שכבר הצליח להתמקד ולהתרכז בעיקר הרעיון, יוכל לעבור על הנמשל ומועטה לא ימצא בו קושי כבתחילה, כי בכל יבחין ברעיון ויוציאו מתוך התוכן הזה, כי כבר ידעו מקודם במשל.

נוהג זה נוהגים תורה וחכמיה, ברצותם ללמד את האדם ענין שנמצא אצל בורא עולם חקב"ה. וכיון שהוא יתברך אינו גוף, וממילא לא ישיגוהו משיגי הגוף, מוכן הדבר שיקשה על האדם להשיג את הרעיון, בהיותו רחוק בתכלית הריחוק מן התוכן האלקי שסביבו, ועל כן ממשילה התורה לפעמים ומכתובה את הדבר לפי מושגי הגוף כדי "לשבר את האוזן", למען תקלוט את הנשמע ותבינה בתוכן הידוע לה מכבר. (לדוגמא, הבחינות "כרחם אב על בנים" או "כמשוש חתן על כלה" מורות על ענין הרחמים או השמחה, שבנמשל עצמו לא תבינהו בקל – שהרי בו ית"ש הן אמורות – עד שתמצאנו במשל הקרוב אליך, ומשם תקחנו. ואם לא ימצא הרעיון במשל ידוע, יישאר באמת קשה ההשגה, כאמרו ז"ל על "זכור ושמור בדבור אחד" שהוא דבר "שאינו האוזן יכולה לשמוע"....)

כדבר הזה יקרה לבני ישראל, שאין ה' אלקיהם דורש מעמם כי אם ליראה אותו ולדבקה בו יתברך.

תורתן של ראשונים

"מה תצטק אלי" – האם אכן צעק משה רבינו? ואם אמנם כן – על מי צעק?

ויאמר ה' אל משה מה תצטק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. (יד, פז). "יש אומרים, כי משה היה צועק אל השם (כפי"ש רש"י ז"ל), וזה איננו נכון, כי כבר דבר לו (לעיל בפסוק ד) "חזקתי את לב פרעה ודרג אחרים ואכבדה בפרעה". רק נאמר על משה, שהוא כנגד כל ישראל, בעבור שצעקו בני ישראל אל ה', כמ"ס (בפסוק יא) "ויצעקו בני ישראל אל ה'". ואמנם הוא לא צעק, כי במוח היה שיתיו גושעיים, שהרי אמר לו הקב"ה: "ואכבדה בפרעה".

ולפירוש זה קשה, למה אמר לו "מה תצטק אלי", והלא ראינו היה לישראל לצעוק בצר להם (– שהרי לא ידעו דברי ה' אליה: "ואכבדה בפרעה"). ואולי כך הוא הפירוש: "מה תצטק אלי" – למה תניחם לצעוק, "דבר אל בני ישראל ויסעו", שהרי כבר אמרתי לך "ואכבדה בפרעה". "ורבותינו אמרו (מכילתא. הובא בפרי"ש) שהיה משה צועק ומתפלל. והוא הנכון, כי לא ידע מה יעשה, ואף על פי שאמר לו השם "ואכבדה בפרעה", הוא לא היה יודע איך יתנהג, כי הוא על שפת הים והשונא רדוף ומשיג, והיה מתפלל שיורנו ה' דרך יבחה. וזה טעם: **"מה תצטק אלי"**, שהיית צריך לשאול מה תעשה, ואין לך צורך לצעוק, כי כבר הודעתוך "ואכבדה בפרעה", ולא סיפר הכתוב צעקת משה, כי הוא בכלל ישראל.

מה תצטק אלי – "כי אמנם הוא היה בכלל יוציאו בני ישראל אל ה'", אמנם צעקת משה לא היתה מיראת פרעה וחילו, כי כבר הגיד לישראל (קודם לכן) את מופת המצרים ומיתתם, כאמרו (לעיל פסוק יג-יד): "לא תוסיפו לראותם עוד עד עולם. ה' ילחם לכם", אבל היתה צעקתו על שרי ישראל שהעניו פניהם באמרו "המבלי אין קברים" (פסוק יא), וחשב בשביל זה, שלא ישמעו לו להכנס בים, לפיכך אמר לו: "מה תצטק אלי" בזה, כי אמנם אתה חושד בכשרים: "דבר אל בני ישראל ויסעו" – ולא ימרו את פך".

ספורנו

"ושם נמחר" – את החק ומשפט שמהם הטבע

ויראו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חק ומשפט ושם נמחר. (פז, ב). "זה הנסיון צריך להתבאר, וזה, כי אין ספק שהנסיון לא יהי אלא לאחד משני דרכים: או לתועלת המנוסה, או לתועלת הכלל. **לתועלת המנוסה** – כי בהיותו מחשבת הצדיק טובה, וענינו חזק ביראת הש', מביאו לידי נסיון למען תצטרף מחשבתו המובהקת לירי מנשואו, ולכן לא ינסה רק הצדיק העומד בנסיונו, והוא אומרו (תהלים יא, ה): "ה' צדיק יבחן" ואמרו במדרש (תנחומא פירא וירא פ"א): "היוצר הוא אינו מקיש על כלי וקנקן רעוע שלא ישר, ובמדת הוא מקיש על הברכה, כך אין הקב"ה מנסה לרשעים אלא לצדיקים; והשני, **לתועלת הכלל** – שיראו כלל האנשים אהבת הש' בלב אוהביו עד היכן היא מוגעת, ויקחו מזה משל ודוגמה. וזה ענין הנסיון לא זולתו. כי אין ספק שלא ינסה הש' לידע אם יעמוד בנסיונו, כי הש' צופה ומביט כל הענינים ואין אצלו ספק כלל.

אבל בנסיון זה אין אני מוצא בו אחד משני תועלות, אבל (–) אלא הפכס, כי זה לא היה תועלת למנוסים, אבל נזק, שלא עמדו בנסיונם, אבל התלוננו על משה רבינו ע"ה; וגם כן לא היתה תועלת לאחרים אחר שהם לא עמדו בנסיונם.

אבל נראה לי, כי **ושם נמחר**, שם אל החק והמשפט' שהזכיר כבר, ורצה לומר, כי **שם** במדה **שם לו חק ומשפט**, **ושם נמח** – החק אשר שם לו, והוכיח בנסיון כי טבע חקו ומשפטו יספיק בהסרת המהלה. כי כבר אמרו רז"ל בילמדנו (תנחומא בפרשתנו פ"ב): שזה חקו אשר השליך משה למים – הרדופני היה, אשר היה בטבעו לתת מיריות ולהחליא המים המתוקים, לא לרפאות מים המרים, ואעפ"כ ריפאו – הופך בטבעו, יען השליך שם במצות הש', וזהו שסמך: **ויאמר** אם שמוע תשמע וגו', ושמרת כל חוקיו כל המהלה וגו'... נמצא שהוכיח בשמירת כל המצות – הסרת כל המהלה".

ירושלמי תרין (הדרוש השני)

עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות

ברכתא "מזל"א שבא ודדיא יאה"א
נביע בזה קרם ידידנו הנללב איש החסד והמעט, מוה"ל ז"ה מכיסו לכל דבר שבקדושה ועומד לימינו בכל עת ועונה הרה"ח ר' **יעקב יצחק (איטשע) קאניג** הי"ו
מברית התיכון ומזכר הרבים בהפצת תורה וחסידות ברחבי תבל
לרגל השמחה השדוריה במעונו **באירוסיו הבן** המצויין מבחירי ישיבת טשעביין הבה"ח כמר **יהושף צבי** גי"ו עב"ג תת"ח
בת מתו' ודף צדקה וחסד שמו מפארים לשם ותהילה הרה"ח ר' **מרדכי וויינבערגער** הי"ו – אב"י בברוקלין
עננבי הגפן בעננבי הגפן דבר נאה ומתקבל
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך נחת והרחבה וכל טוב סלה, אמן
המערכת

עלי השירה

– גילוי מופלא בחזיון לילה –

משה רבינו לא חקדים חסירה קודם הנס – כדי שכל בני ישראל יאמרו את חסירה הזאת

"לזכר טוב זכרון לפני ה' ולזכרון לבני ישראל ולסימן טוב, בשנת ר"נ, נ"ר ה' נשמת אדם, הייתי מלמד תלמידים בעיר רוביק, ורחוקה מהעיר המהודרת פיזרא במהלך יום, אז הייתי בן עשרים שנה, **נראה אלי בחלום בליל שבת בפרשת בשלח**, איך הייתי בעלייה אחת, והיא בית ממש על גבי בית המדרש אשר הייתי לומד ומלמד בתוכו... והייתי יושב בחלומי בעלייה העליונה על ספסל, ולפני שלחן ערוך, והייתי יושב בראש הספסל, אבל ראש השלחן בצד דרום, כי היה השלחן ארכו בין דרום לצפון, ובנגדי מצד מזרח היה ספסל אחר אצל השלחן, והספסל ארכו כאורך השלחן, ושם כנגדי יושב על ראש הספסל האחר אצל ראש השלחן אדם זקן מאוד ובעל זקן לבן בשערות ארוכות... ופני הזקן המהודר כנגד פני, וישאלני הזקן ויאמר אלי בזה הלשון הקדש באהבה, כאהבת האב אל הבן, ויאמר: בני, מי היה גדול בנביאים. אמרתי אליו: 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה' (דברים לד, י). אז גם כן הכל בלשון הקדש אמר אלי: אם כן למה לא עשה משה כשאר הנביאים שהיו אומרים בנבואתם הנחמות קודם זמן קיום הנחמות, כך היה ראוי למשה לומר חסירה קודם טביעת המצריים בים, וזה היה לו לכבוד ולתפארת, להראות לישראל נבואתו האמתית, שהיה יודע שיטבעו המצריים בים, כמו שעשו שאר הנביאים שלא היתה מעלתו כמורו.

אמרתי אליו גם אני בלשון הקדש, כי ידע משה על רוב עם ישראל, שלא היו חזקים באמונה, אמר בדעתו: אם אשיר את חסירה קודם שיראו ישראל מיתת המצריים בים, לא ישירו עמי את חסירה, על זה אמתין שיראו ישראל מפלת המצריים, כדי שיוכן כל ישראל לשורר את חסירה עמי. עד כאן היו דברי, ושתק הזקן וקבל תשובתי בשמחה.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אלי אברהם במחזה לאמר, כי תשובתי אמתית, כי הפסוקים רומזים זה הענין, דכתיב: **'ורא ישראל את מצרים מת על שפת הים, וירא ישראל את הים הגדול אשר עשה ה' במצרים ויירא העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו'**, מכלל שעד עתה לא היו חזקים באמונה; **'אז ישיר משה ובני ישראל את חסירה'**, כלומר, **אז כשיראו הנס – שיראו משה ובני ישראל את חסירה'**, ונראה וזכה ויזכה את הרבים, אבל אם לא היו רואים הנס לא היו אומרים עם משה את חסירה.

וכל ימי אמרתי בדעתי, כי אותו הזקן הנזכר אשר ראיתי בחלום ודבר עמי ואני עמו הדברים הנזכרים, היה אליהו הנביא זכור לטוב, שנגלה אלי בחלום בזכות אבותי הקדושים ז"ל, כי מזרע המאור הגדול רש"י ז"ל אנהנו.

אחר כך מצאתי בתשובות מהר"ם ז"ל שכתב בסימן שכ"ח ז"ל: מצאתי בשם הר"ר ברוך שספר, שפעם אחת אבל רבינו אפרים ז"ל מדג שקורין בואבוטא, ובלילה נראה לו זקן אחד בעל שיבה ובעל שער והדר פנים ומגודל זקן, והביא לו קופה מלאה שריצים, ואמר לו קום אכול, ונתת מאד ואמר לו: והלא שריצים הם. אמר לו: כך אלו מותרין כמו אותם שאכלת היום. ובהקיצו ידע כי אליהו ז"ל נגלה לו. ומזהים ההוא וזהו פירוש מהם, עכ"ל.

ואני **אברהם טריבש צרפתי**, כשמצאתי זאת התשובה שנגלה בחלום אליהו ז"ל לרבינו אפרים ז"ל בדמות זקן בעל שיבה ובעל שער, אמרתי אם כן הזקן שנראה אלי בחלום בעל שיבה ובעל שער, בוודאי היה אליהו הנביא ז"ל, וכל ימי לא שקטתי ולא נחתי מלעסוק בתורה...

ברכת אברהם על דיני נטילת ידים (בריש ההקדמה, ויניציאה, ש"ב. וזה להסכמת מן הב"י. ראה 'שם הגדולים' להרחי"א זצ"ל, מע"ג, מע"א את נג)

שבת שירה – לחזיון האמונה

"הטעם שקורין לשבת זה שקורין חסירה בו – **שבת שירה**, היינו כמבואר במדרש (ילקוט' רמז רמ) 'ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו' (תהלים קו, יב), שמהאמונה זכו לשירה, ושבת מורה על חידוש העולם, ועל ידי קדושת שבת נתחזק בתוך עם קודש, ובכל איש ישראל בפרט, האמונה שלימה, וכמאמרנו בקבלת שבת: 'בואי בשלום ב' ו

תוך **אמוני** עם סגולה, שעל ידי האמונה נעשה ההכנה לקבל קדושת ש"ק, והש"ק מחזק עוד ברבו יתיר כח אמונת אומן בכל ישראל, וזה **שבת שירה**, על ידי שבת נתחזק האמונה, ועל ידי אמונה זוכים לשירה וכו'...

ואולי מטעם זה כתבו בסה"ק (והפרישה אות"ס א"א אות יד בשם ירושלמי) **שכל האומר מרשע המן בכל יום מרשע כל יום מרשע כל יום** וכו'... היינו בכח האמונה שמאמין באמונה שהבורא ב"ה הוא זן ומפרנס לכל, מקרני ראמים עד ביצי כינים, וכמו שאמר חז"ל (מד"ת כ"א) בצנצנת המן, על ידי האמונה הזאת ממשיך שפע ברכה... ואף שמצדנו אין אנו כדאי, אולם למען שמו יגאלנו גאולה כללית וגאולה פרטית לכל נפש ישראל כפי צורך כל נפש מישאל, הן בגשמיות פרנסה ורפואה, והן ברוחניות פרנסת הנפש, ואף שאין אנהנו כדאי.

ואולי לעשות האתערותא דלתתא לגמול חסד חנם אף עם אותן הבעלי חיים **שאין מזונותם עלינו**, מזה נצמח **מנהג חקדמונים לתת חטים לפני הצפרים בשבת זו** (עיין מג"א סי' שכ"ד סק"ז), לעורר רחמים עלינו, אף שמצד הדין אין מזונותינו עליך, שאין אנו כדאי, אעפ"כ מגדל רחמך וחסדיך נתן לנו ותפרנסנו, אמן כן יהי רצון".

ישמח ישראל (מכת"ק)

עוד טעם על המנהג לתת חטים לעופות:

רמז לקריעת ים סוף שהיתה בזכות התורה

י"ל רמז על המנהג שזכר במגן אברהם חל' שבת (סי' שכד סק"ז) דיש נזהגין לתת חטים בשבת שירה לפני העופות. והנה, קריעת ים סוף, היתה בזכות התורה, כדאיתא במדרש (ילקוט' שירא לה) 'זהמים להם חומה מימינה ומשמאלה – **מימינם** – בזכות התורה שזן עתידין לקבל, שנאמר (דברים ו, ב) 'מימיני אש דת למו' (ולרזא דא חונו בני ישראל, באמרם 'אשירה לה' כי גאה' שעולה בגימטריא 'תורה'), ונודע מדברי חז"ל (ברכות ה, ה) על הפסוק (איוב ה, ו) 'ובני רשף יגביהו עוף' – אין עוף אלא תורה. על כן משליכין להם צידה, לרמז שבזכות התורה נקרע הים לישראל.

הרה"ק רבי משה מראזאנארוב זי"ע (י"כס שלמה – באבוב, תשל"ח, ק"ג עמ' ל)

* **מנהג נתינת מזון לעופות בשבת שירה** נודע מדברי המגן אברהם (שמביאו בסי' שכד), אשר מביאו ושוכל אותו מצד ההלכה כשאין מזונותן עליך וכו', עיי"ש, וכדעתו נפסק גם בשו"ע הרב (סי' שכד סק"ז) ובמשנה ברורה (שם סי' לא) ועוד.

מאידך, רבים יעיבו את המנהג מצד ההלכה, והטעימוהו בטעמים שונים מפרד"ס התורה (ראה תוספת שבת שם סק"ז; ערוך השלחן שם סי' ג). ועיי' באשל אברהם לתה"ק מבוססאטש שם ובסי' קסז סי"ו, ועוד הרבה) – כפי פשוטו על מנהג אחר שנהגו בקהילות אשכנז **לאכול חטים שלמים בשבת שירה**, מנהג שרבינו הב"ח הזכירו בחלכות ברכות (אוי"ח סי' רח), ודורשי רשומות ויו נותנים לו רמז: **בשלח** נוטריקון – **בשבת שירה** לאכול חטים (שנלולת אפרים – לבעל חילי קיר – ח"ג עמוד יא מאמר שני; ענות כצאן יוסף חל חלוק הפרשיות, פ"ר בשלח אות ג).

ראינו לכוון להעתיק כאן מה שמואב בזה בספר הקדום 'יכח יהודה' (כתי"י) על מנהגי פפד"מ, להגיד יחדיה בינא זצ"ל נאמן דק"ק פראנקפורט (הובא בספר הנפלא 'פרס אלעזר' על שבת שירה – בפרק המקור את הענינים והמנהגים הנהוגים בשב"ק זז, ז"ל):

"הדבר פשוט ומפורסם והמנהג התפשט ברוב תפוצות ישראל, בקהילות ובכפרים לאנשי המוני עם, וגם לרבות נערים וזקנים בחורים ובתולות, ואחרון הם אפילו חשובי הלומדים והרבנים, אשר בפי כולם רגילים לאומרים בקולם, בקלא דלי פסיק, בלשון אשכנז אודר אין יוטישין אין שבת בשלח גיבט מען דעג אונד עשט מן ווערשט דיר פעגל, וכן הוא באמת המנהג עיי"ש הרוב מינים קדמונים, ומנהג ישראל לדורות הוא דור אחר דור, ומסתמא מנהג ישראל תורה היא ולימוד צריך. ולפענ"ד באשר שכמה בני אדם רוצה לאמרו יש להם טעם, תתיבה **בשל"ח** לית הוה: בשבת שירה לעופות חטים, ויש מהם כמו הנסח הלז, רק במקום לעופות [ר"ל חטים... ועיי"ש רוב נתפסות אפילו בן אינו מוילמים הדרים בכפרים ויש להם חטים, מביאים בעירות ובקהילות חטים למכור על שבת בשלח לבני ישראל.

... רק אין זה לעני"ד הטעם ופרפראות לאכילות חטים בשבת הני"ל... ולא מצינו עיקר המנהג. רק לפענ"ד יוכל לומר, באשר שאיתא במס' פסחים (י) 'שואלין ודורשין שלשים יום' ובפרטות הלכות פסח ודיניהם וחומרותיהם וכו'... בא להזכיר לכל ישראל בחדש שבת בשבת בשלח לתקן ולהכין לקנות חטים למצה של פסח, אפילו שהם לפעמים שני פעמים שלשים יום לפסח, רק כאשר שצריך לזו חסות טירחות והכנות ויגיעות ושמירות וטחינה ורקידה ואפי"ה נדכונה להם, ובלבד שאין כל עתים שווים בימות החורף בקרירות ונהרות, לפעמים אין בתקון לחינות החטים מפני הקרירות בכל אותו הזמנים.

בכך לפענ"ד היו הקדמונים זרזים ומקדמים עצמם לתקן מפרש בשלח לקנות חטים לפסח, כדי שימצא בביתם חטים מוכן לזמן הטחינה לקמה של מצה על הפסח, ואגב היו אוכלים לאכול שבת בשלח מאותו חטים מכמה טעמים, ראשון לזכור בהם במצות של מצה, וגם לאכול מהם קודם פסח קצת מהם כמו שאיתא בפוסקים וכו'... ואין לשנות ממנהג הקדמונים הני"ל אפילו אין אנהנו יודעים הטעמים הנכונים על פי תיקונים ומנהגים באופן שלא יהי' ח"ו שום דבר נגד תורת משה וחכמים הראשונים והאחרונים, והכל יהיה לשם שמים עולים, ואז הקב"ה ייהי' בעזרם מצליח במעשיהם, אמן".

יתרו דעת

המשד

ולא השתמש כלל בצד השמאלי של גופו. גם בהליכתו הקפיד תמיד להתחיל ברגל ימין. היד השמאלית הייתה מונחת לצד הגוף והיה נראה כאילו שהיא רח"ל געלעמט (שמשותקת) בצד זה. וכן בעינים ואזנים שלו היה ניכר שמשמשמש בצד ימין, ואכן בסוף ימיו כבר לא שמע כלל בצד השמאלי ועינו השמאלית הייתה כמעט לגמרי סגורה. כמו כן היה כשירות צריך לטובב את הראש, שתמיד סובב את ראשו כך בצד הימני, וכן כשחגר עצמו בגארטל עשה זאת רק ביד ימין, ועוד כהנה וכהנה.

בשנים מאוחרות, כשהלפו כבר עיני ועידינים מימי עניו ומרודו, סח פעם הרה"ק **מצאנא קלויזנבורג** וצוק"ל לאחר ממקורביו: במחנה אשביץ סיכנתי את עצמי בקור, וכיסיתי גופי בבגד קרוע רק מן הדק, אשר הוטב בעיני יותר מכל המלבושים והסחבות שזרקו לעברנו... לפי שהותקנו בו לזלואת לרוכסו מצד ימין על צד שמאל, כפי שנהגו אבותי הקדושים והקפידו רק בן... ומי יודע... אולי בזכות שנהגתי בזאת שרדתי בחיים...

מ"ר – הגאון **בעל הקהלות יעקב מוסייפלא** זצ"ל – אמר לי שיש להקפיד ללבוש את הבגדים מכופתרים ממין לשמאל, ויש מקדו לזה. ואמר לי שגם מן **הזחן איש** וצוק"ל הקפיד מאד על זה... **אחריה רבנו** (ח"א עמ' רכז)

מה שמרבים בשמחה לכבוד התורה. היא מצוה גדולה, ובכל דבר יכוין האדם לשם שמים, ויחדר מלערב בתוך השמחה של תורה, שחוק וקלות ראש ח"ו. ואיתא במדרש (מדר' ה, ב) 'דוד מכירב בכל עוז לפני ה'...' (ש"ב ג, יד) מהו 'בכל עוז', בכל כוחו, מהו 'מכירב', שהיה מכה ידיו זה על גב זה, וטופח ואומר וכו', ופירש באור שבעת הימים **שהיה מוכין להגביר הימין על השמאל**, וחסד על גבורה, והרחמים על הדין, והיה מוכין למתק על ידי זה חמשה גבורות, ורחמים כדמש אצבעות הימין, וחמש פעמים חמש בהכאזה הם כ"ה, סימן לדבר **'כח תברכנו ב' בני ישראל'** (במדבר ג, כג). ומכאן סמך למנהג ישראל, בשמחת התורה.

פעם ביקש הרה"ק רבי **דוב בער מליובאוויטש** זי"ע את אביו **הבעל התניא** זי"ע, שיגיד לו הפלגה על רבו **המגיד ממעריטש** זי"ע, אמר הבעל התניא בזה"ל: בישע שהרים רבו המגיד ידו הימנית, אז הרים דרועא ימינא מדת החסד, כשהרים ידו השמאלית אז הרים דרועא שמאלא מדת הגבורה, ממש א מרכבה לאין סוף ב"ה. שאל עוד: ומה היה כבר הבעש"ט זי"ע, ענה הבע"ט: גאר פעפעס אנדערש.

אחרי ישראל (ח"א עמ' כה, וראה עיי"ש בהמשך)

דבר פלא היה ניכר לכל בעליל אצל כ"ק מן **מהר"ר מבעלזא** זי"ע, שתמיד השתמש רק בפלג צד ימין של גופו,

בבל מקום יתן יתרון לימין על שמאל, עשיית מצוה בימין, כל פניות שאתה פונה לא ידיו אלא ארץ ימין (וימא טו), עבודת הבהן בימין, וכל מקום שנאמר אצבע וכו'הנה אינה אלא ימין (חלץ כב). המוזה צריך להיות בימין, כל העולין למזבח עולין דרך ימין (דברים פ"ז מ"א), התורה תינהג בימין שנאמר 'מימינו אש דת למו' (ברכות סב). ומראה בה טעמי תורה (שם, ע"ש ברש"י), כותבין בימין (שם). מוליכין הספר תורה מארץ הקודש להשלחן בימין, וכן כשמוליכין אותה חזרה. והנותן ס"ת לחבירו לא יתנו אלא בימין, והמקבל לא יקבלנו אלא בימין (מס' סוה"מ פ"ג ה"ה), והקפות בלולב בחג הסוכות ובס"ת בשמחת תורה ון דרך ימין, וכהנה וכו'. ועיי' קבלה ימין היו חסד ושמאל גבורה דין. ועיי' 'תולדות יעקב יוסף' פ"ר שמות, כל עניני החומר הם מסטרא דשמאלא, ועניני קדושה מצד ימין.

פרשת התמיד והקטורת יאמר בבונה גדולה, דרבו מספר מעלותיה, והקריאה במקום הקרבה, וימנה באצבעותיו הסממנים של הציר והצפון וכו', ולכן נראה לי **והטוב למנות באצבעות הימין ודקא**. ודלא כמו שכתבו דימנה בשתייהן, כדי לזכות שתי ידות כאחד. חרא, דמנעשה הימין משוגלת יותר בכל מקום; ועוד, כי הכוון המקטיר בבית המקדש, היה מקטיר בימין, ועוד וכו'...

בן איש זו (ש"א פ"ר מקץ את ח הובא בס' 'עלים לתרומה' – תשס"ג, עמ' צא. עירש)

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת לימוד "דרָה היומִי"

מסכת פסחים

בענין "מאי חזית דרמא דידך סומק טפי" והמסתעף

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן, בזה מפרטאן, חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים, גובה מנלן, סברא הוא, כי הווא דאנא לקמיה דרבא, אמר ליה, מרי דרואי אמר לי זיל קטליה למלניא, ואי לא – קטלינא לך. אמר ליה, ליקטלך ולא תיקטול, מאי חזית דרמא דידך סומק טפי, דילמא דמא ודהוא גברא סומק טפי (דף כה ע"א), וברש"י: "מאי חזית דרמא דידך סומק, כלומר, כלום באתה ליהשאל על כך, אלא מפני שאתה יודע שאין מצוה עומדת בפני פיקוח נפש, וסבור אתה שאף זו תדחה מפני פיקוח נפשך, אין זו דומה לשאר עבירות, דמכל מקום יש כאן אבוד נפש, והתורה לא התירה לחיות את המצוה אלא מפני חיבת נפשו של ישראל, וכאן עבירה נעשית, ונפש אבודה, מי יאמר שנפשו חביבה לפני המקום יותר משל זה, דילמא של זה חביבה טפי עליו, ונמצא עבירה נעשית ונפש אבודה". גם בספר החינוך ביאר כעין זה (מצוה רט) וכתב: "כלומר, ודילמא: הנריצה יהודה ראוי לעשות יותר מצוות מאותו שהרגו, ועל כן אינו בדין שיהרגו שום אדם לחבירו, ואפילו יהרג הוא על זה". והנה, יש לדון באופן שלא שייך הסברא ד"מאי חזית דרמא דידך סומק טפי, דילמא דמא דהוא גברא סומק טפי" אם גם אז שייך חובת מסירת נפש שלא לשפוך דם חבירו. ומצינו אופן כזה ברמב"ם (הל' יסודות פ"ה ה"ה): "...וכן אם אמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחד מכם ותהרגנו, ואם לאו נהרגו כולכם, נהרגו כולם ואלי ימסרו להם נפש אחת מישראל. ואם יחשבו להם, יעבורו, לא פלוגי או נהרגו או כולכם, אם היה מחוייב מיתה כשבע בן בכרי (עי' שמואל ב, ג) יתנו אותו להם... ואם אינו חייב מיתה יהרגו כולם ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל". ובאופן כזה, הרי ישפך דם חבירו בין כך ובין כך, ואפי"ו אסור למסור נפש חבירו בבדי להציל את עצמו, כי אם באופן שאותו אדם כבר נתחייב מקודם דמו למלכות (עי' מהר"ם חלאה בסוגין שהביא מחלוקת הראשונים אם צריך שיהא חיוב המיתה מדיני ישראל דוק, או שמועיל גם אם הוא מדיני עכרים. והאחרונים דוחו, רעל המ"מ בזה בספר מפתח ע"ה הרמב"ם שם). ומביא גם **הבס"מ** מהנהגת הרמ"ק על פסק זה בזה"ל: "לא ידענא טעמא מאי, דהא מסיק בגמרא דמשו"ה אמרינן בשפיכת דמים יהרג ואל יעבור, דסברא הוא מאי חזית דרמא דידך סומק טפי, והבא ליכא האי סברא, דהא יהרגו כולם והוא עצמו, ומוטב שיהרג הוא עצמו ואל יהרגו כולם". ויש ראשונים שנקטו להלכה כשיטת הרמ"ק (מהר"ם חלאה בסוגין – בשם "איכא מאן דאמר": ה"י תלמידי רבינו יונה עמ"ס ע"ז, וז"ה המאורי בספר משיב נפש פ"ז בשם קצת מפרשים).

ולתרין דברי הרמב"ם כתב הבס"מ: "ואפשר לומר דסבירא ליה... שמה שאמרו בשפיכת דמים 'סברא הוא' – אינו עיקר הטעם, דקבלה היתה בידם דשפ"ד יהרג ואל יעבור, אלא שנתנו טעם מסברא להיכא דשייך, אבל אה"נ דאפילו היכא דלא שייך האי טעמא הוי דנא הכי דיהרג ואל יעבור, ה"מ, ה"מ, כי על עצם איסור רציחה ישנה חובת מסירת נפש גם ללא סברא זו, ולכן בכל ענין יש חובת מסירת נפש. והרבה הלח"מ להתמוה על דברי הבס"מ דהלא פשוטו דברי הגמרא אינו כן, וכן הרמב"ם עצמו (שם ה"ז) הביא סברא זו בדבריו (ראה חס"י יח"ב יומא פ"ה ה"ה), שהארץ ליישב דעת הרמב"ם שלא כדברי הבס"מ".

היוצא מכל האמור, שנחלקו הראשונים בענין חובת מסירת נפש בשפיכת דמים, אם היא מחמת הסברא דמאי חזית דרמא דידך סומק טפי", או שהיא כהלכה למשה מסיני, וגם באופנים שלא שייך הסברא יש חובת מסירת נפש.

בשאלה זו תולים כמה דברים, דהנה **המנחת חינוך** (מצוה רצו אות כד) כתב: "נראה פשוט, דאם אונסין אחד מישראל להרוג עוברין במקום דלא הוי סכנה לאם בוראי אינו מחוייב להמסור נפשו, כי לא שייך 'מאי חזית' – כי העובר לאו נפש הוא..." וגם בסריפה, כיון דיביארתו לעיל (אות ז) דלאו נפש הוא. א"ל לא שייך 'מאי חזית' ואינו חייב למסור נפשו. והנה לענין עובר, הגם שאינו נחשב כנפש כלפי הסברא דמאי חזית, מאחר שאינו יד עדיין, וגם ספק שזמן נפל הוא. וא"כ הרי דמו של זה סומק טפי מזה העובר, כתב **המהר"ם שיק** (בשרת א"ח סי' רסח) שחובת מסירת נפש על שפ"ד יש בו, כי חובה זו היא מצד הלכה למשה מסיני (ודלא כפי שכתבנו שם אות ו-ז בדברי המנ"ח לגבי דברי הבס"מ). גם לענין טריפה כתב המהר"ם שיק שלא כדברי המנ"ח, ולדבריו לא שייך באופן זה הסברא דמאי חזית, כי טריפה לאו נפש היא, וגם אין איסור רציחה (עי' מהר"ם הל' רוצח פ"ב ה"ה), ולפי כ' הדברים אין בו חובת מסירת נפש, ואילו המהר"ם שיק כתב שכלפי טריפה יש מקום לומר ששייך הסברא ד"מאי חזית", שהרי יש קונה ועלמו בשעה אחת, וגם חיי שעה נחשב כחיים, ולכן אין להאריך בהם בעבור דמו של אחר.

עוד יש להביא בזה דברי **הפרשת דרכים** (דרוש השני ד"ה דע): "דע דמשמע לי, דהא דאמרין דבן נח אינו מצווה על קדושת ה', היינו דוקא בע"ז וגו", אבל בשפיכת דמים יהרג קרא. וטעמא דמלתא משום דבע"ז וגו' מה שישאל מזהרין הוא משום דגלי בהו ואל ידעו דאצטריך קרא לתצויהו וללמדו ישראל מזהרין באלו לקיש את ה', ואיכא איכא למימר דבן נח דלא גלי קרא בהו איכא למימר דלא הוזהרו על קדוש ה', אבל שפ"ד דלאו מקרא נפקא, אלא מסברא דמאי חזית דרמא דידך סומק טפי, סברא זו מזהרין תיתי דיש חילוק בין נח... הן אמרת **דמהר"ש יפה** ז"ל – כתב וז"ל: "דאע"ג דמסברא נפקא מאי חזית כו', וכיון דבני נח לא נצטוו למסור עצמם על ע"ז וגו", כי לישראל נתחדש זה מקראי, מסתמא גם על שפ"ד לא נצטוו למסור נפשם...", כמובן שהדבר תלוי בדברים האמורים ביסוד דין חובת מסירת נפש בשפיכת דמים.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור אכילת מאכלים מתולעים (ב)

א. פרי שנמצא בו תולעת, זורקה, ומותר לאכול שאר הפרי. אבל אם הפרי נעשה מאוס לא יאכלנו (עיי' שלחן גבוה יו"ד סי' פד ס"ק כד). וכן מאכל שיש בו תולעים ובדיקתו כרוכה בטיהור מרובה – מותר לזרוק, ואין בכך משום איסור 'בל תשתית' (עיי' בסי' בדיקת המזון כהלכה פי"ד סי"י). וז"ל מקור לזה מסוף מסי' גיטין, שאם נפל לבית זבוב חוס, אע"י דמדינת די אם מוציא הובב וזורק, ואז יכול לתלות החוס, מ"מ יש אדם שכבר אינו שותה החוס ושוכנו, עיי"ש).

ב. בישל פרי, ולאחר הבישול מצא בו תולעת – האם הפרי מותר (לאחר שזרק את התולעת כמובן) כשאין בו שישים? יש מחמירים לאסור, משום שנותן בו טעם (עיי' יו"ד סי' פד ס"ק סק"ט), ויש מקילין (ט"ו) שם סקט"ו, וכיכי הפרי"ג מבשילין סקט"ו בשם המנחת יעקב, כיון שהתולעת היא מהדברים שנפשו של אדם קצה בהם, ואינו נותן טעם לשבח (עיי"ש בהנהגת בית מאיר על גליון השר"ש).

ג. תבשיל שנמצא בו תולעים, אם מצא רק שתי תולעים, זורקן והשאר מותר. אבל אם מצא שלש תולעים – אסור כל התבשיל, דאמרין דחוזק כל התבשיל בתולעים, ואע"ג שיש בו שישים גזון, משום דברי' אינה בטלה אפילו באלף. ונאע"ג דהוי ספק דלמא נמוח התולע ותו לא הוי ברי', מ"מ משום ספק אחד אין מתיירן. ואע"ג דהא דברי' אינה בטלה הוי מדרבנן, ואי"כ הוי ספקא דרבנן ולקולא, י"ל דנימוח לא הוי ספק השקול (עיי' שו"ע יו"ד סי' פד סק"ט, שו"ע סק"ט ופמ"ג בפ"ד שם).

וכל האמור – שאם נמצא בו ג' תולעים כל התבשיל אסור – לדעת הטו"ז אין זה אלא בתבשיל ששכח בו תולעים, אבל בתבשיל שלא שכח בו תולעים, אזי אפילו מצא שלש – מותר, דאמרין דהתולעים מעלמא באו ולא הוזקו להיות כל התבשיל בתולעים (ברם עיי"ש בפ"ד סק"ט ופמ"ג חלקים ע"ז).

ד. במה דברים אמורים? דוקא בתבשיל שאי אפשר לבדוקו מתולעים אחר הבישול, ואי אפשר לסננו. אבל תבשיל שאפשר לבדוקו מתולעים אפילו אחר הבישול או כגון מרק שאפשר לסננו, מותר – לאחר הבדיקה או חיסונו (עיי' יו"ד סי' פד ס"ק לז, פמ"ג שפ"ד שם – שיקות אי"א לבדוק אחר הבישול, אבל במקוץ ופירות שאפשר לבדוק אחר הבישול).

ה. בישל פירות שמוחזקים להיות מתולעים, ולא בדקם לפני הבישול, ועתה לאחר הבישול קשה לבדקם, התבשיל אסור אפילו לא מצא בו כלום. ואם יש באותו מין רק מעיט המצוי בתולעים – יעשה שאלת חכם (שו"ע שם ס"ק כט). ומה שכתב ח"י"ב סי' סא סק"ד שחתיך חסה שבושלה בלא בדיקה, מכל ספק ספיקא: שגם לא הוי בו תולעים, וגם אם הוי – שגם נתעמוך ותבטלו, עיי"ש).

ו. דברים שזרכם להתליע – לא מועיל אם בדיק הרוב, אלא צריך לבדוק את כולם, דבכה"ג אין סומכין על בדיקת הרוב (שו"ע שם סי' פד ס"ח, ועיי"ש בדרכי"ט ס"ק ק"ט-קכ).

ז. דברים שמוחזקים להיות מתולעים ונבדקו על ידי מומחה, ואח"כ מצא בו תולעת אחת, אין אומרים שנתגלה עתה שהבדיקה לא היתה טובה וצריכין לבדוק שוב, אלא אמרינן מקרה הוא, וזורק והשאר מותר (עיי' שו"ע מ"י ח"ט סי' קו שהארץ לבאר הענין בטו"ז י"ד).

ח. חתך צנון או פירות בשכין וחתך גם את התולעת – אין הפרי נאסר בכך, אע"ג דהוי חריף, אך יקולט מעט מהפרי, שגם נשאר עליו קצת ממשותף התולעת עצמה, והשאר מותר. כי טעם התולעת הוא פגום, וגם אין חריפות הצנון מועילה לתולעת לעשות טעמה חריף (עיי' טו"ז סי' פד סק"ט, פמ"ג ופרי"ש שם, וכן"א כלל לא טע"ה כז).

ודין הסכין שחתך בו את התולעת – לדעת המהר"ל צריך הסכין נעיצה בקרקע קשה עשרה פעמים, אבל סיים בעצמו שלא ראה נהגין כן, אלא מקטור היטב ודיו (ועיי"ש שהביא עשה הב"ח דבתוך תולע בפרי חריף צריך הסכין נעיצה בקרקע קשה, אבל הפרי"א מסיק דא"צ וסגי לקט ולתחית סכין).

ט. תולעים הנמצאים בתוך בשר הדגים או בין עור הדג לבשרו – ראה בסי' בדיקת המזון כהלכה' (עיי' 110) שהביא להקל דעת הפוסקים היאגרות משה' והדריגר יצ"ב, והלכה"ח דעת הגאון הגדול ר"י"ט ווייס שליט"א גא"ב דהעדה החרדית בירושל"י (עיי"ש באריכות הנימוקים לך).

י. צריץ או תולעים שנשרפו בתנור עד שנעשו אפר ממש – מותרים לרפואה, אבל אם לא נעשו אפר ממש, אלא ששלוך קיים, אזי אע"פ שנעשה פחם, אסור (עיי' שו"ע סי' פד, ובפרי תואר ובדי אברהם. ועיי' שו"ע אבן ישראל ח"ו סי' לא, שו"ע שבת הלוי ח"ה סי' פו. ויש נידון בהפוסקים אי יש לסמוך על חום התנור שישירוף התולעים – עיי' בסי' בדיקת מזון כהלכה סוף פ"ט שציון המ"מ בהו).

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א, המשך בל הבא בע"ה

עלֵי ספר

ביום ז'ך על הפטרות ופרשיות התורה – דרשות נפלאים ומאמרים מופלאים בסוגיות דאגדתא מאת הג"ר יחיאל מיכל זילבר שליט"א. ח"א – על ספר בראשית, ובהם מאמרים על מלכות בית דוד; חנוכה, נרות זכרונה נרות זשקמה, ועוד; ח"ב – על ספר שמות וד' פרשיות על פרשתם ועניניהם העמוקים; ח"ג – על ספר ויקרא, וכל המצוות – פרקי אבות. נערך בחכמה ובתבונה וז"ל ברוב פאר, עם תוכן ומפרחות מפורטים, ע"י מכון 'בית דוד', וירושלים ע"ה"ק.

מנורת בצלאל על התורה; תורת בצלאל על המועדים – דרשות יקרים, גימטריאות ופרפראות לחכמה, מאת 'הרב החסיד העניו המאוסר בכל ענייניו' רבי בצלאל דוד ראנד ז"ל. נדפס לראשונה בשנת תרס"ד-על ידי בנו רבי חיים אריה ליב ראנד ז"ל מטאראט, ועתה יצא לאור על ידי נכדו הרב משה חנוך הענין גרינפעלד, וירושלים תשס"ד.

תודותינו וברכותינו נתנוהו לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' מנחם זאב (וואלף) מאגדל הי"ו	הרה"ח ר' מרדכי איסר אקרמן הי"ו	הר"ר מנשה ברייש הי"ו – ב"ב
לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג	לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג	לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג
החתן היקר כמר אסר פריעדמאן נ"ו	החתן היקר כמר מרדכי גולדצווייג נ"ו	החתן היקר כמר מרדכי גולדצווייג נ"ו
במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
המחוננים החשובים ידידינו הנכבדים	לעילוי נשמת הרה"ח המפ"ו	לעילוי נשמת הרה"ח המפ"ו
הרה"ח ר' עקיבא אלעזר ווייס הי"ו	ר' משה ב"ר אהרן הכהן ע"ה גראס	ר' משה ב"ר אהרן הכהן ע"ה גראס
אב"י בווייץ	מנוחה	מנוחה
לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג	נלב"ע ט"ז שבט תש"מ לפ"ק	נלב"ע ט"ז שבט תש"מ לפ"ק
החתן היקר כמר יחיאל יצחק נ"ו	הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו	הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו
בהרה"ח ר' בנימין זאב ראטה הי"ו	לעילוי נשמת הרה"ח	לעילוי נשמת הרה"ח
אב"י בלונדון	ר' ישראל יצחק ב"ר אברהם ע"ה העכט	ר' ישראל יצחק ב"ר אברהם ע"ה העכט
במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	נלב"ע י"ד שבט תשנ"ו לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.	נלב"ע י"ד שבט תשנ"ו לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.
	הונצח על ידי חתנו ידידו היקר	הונצח על ידי חתנו ידידו היקר
	הרה"ח ר' עמרם פריעד הי"ו	הרה"ח ר' עמרם פריעד הי"ו

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת יתרו
י"ט שבט תשס"ז לפ"ק – שנה י"א גליון תק"ט

הדפסה מוצג	דף
19:19	18:54
18:36	18:12
18:41	18:04
19:09	18:41
18:39	18:09
19:14	18:31
19:32	19:04
19:04	18:38

Word.Document.8

תורתן של ראשונים

אימתי הודיע לו "אני חותנך יתרו בא אליך"?

ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך (יה, י). וברשי"י:
"ויאמר אל משה – על ידי שליח", ומקרא קצר הוא.

אי נמי: "הכי אמר לו במצרים, כשהביא את צפורה למדין, ואמר לו משה: איני יכול לשוב, כי הקב"ה הוציא על ידי את ישראל ממצרים. אמר לו יתרו: הנח את צפורה שאוליכנה אחר שילוחיה, אותה ובניה, וכשתוציאם אני חותנך יתרו בא אליך", למקום שאשמע שאתה שם, 'ואשתך ושני בניה עמך', ועתה בא, ומשה כשידע כשהוא בא, יצא לקראת חותנו.

בכור שור

למה שינה השי"ת קודם מתן תורה

ובא אל משה 'בעב הענין' ולא 'בעמוד ענין'?

ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענין וגו' (יט, ט). "אחדש מה שעלה בדעתי. והוא, שאנו רואים שגם בדברים ההומריים הגסים, המשיך השי"ת בחכמתו סדורים ומצוקים והדרגות רבות, כדי שיתיישר הכל בסדר מתוקן, מתקרב קצתו אל קצתו. כמו שנאמר על דרך משל, שהחומר היותר קד אינו נקשר בחומר היותר עב, אבל היותר קד נקשר עם מה שהוא פחות דק ממנו, אבל הוא דק, וכן על הסדר עד שיגיע ליותר עב. ואם המביע השי"ת זה הסדר בדברים שהם אחרים בסוג, גם במין, כל שכן שיהיו שייך בה הסדר או דומה אליו, כאשר ימשך שפע וסדר בין דברים, ושאנו משתתפים במכע ולא במהות כלל, כי אם בשתוף השם.

ויתחייב מזה, שאחרי אשר רצה השי"ת ליכותנו שיגיע אצלנו ממנו שפע רוחני גבוה, יסודר השפע ההוא במצוקים רבים מאד בינו ובינינו וכו'... אמת אמנם, שכל מה שיהיה מעלת האיש גדולה, לא יצטרך לרבים האמצעיים, וכל מה שיתקמן מעלתו, יצטרך שיהיו האמצעיים יותר רבים ופחות דקים.

זהו שרמו משה רבינו ע"ה בפרשה זו (דברים ה, יא) ואמר: 'ותקרבון אלי ותעמדות תחת הור והור בוער באש עד לב השמים חשך ענן וערפל'. ובאו שלשת המלות האלה בבאן להודיעם, שמצד רוב השפע שהיה במעמד הנכבד ההוא, שיתחייב מצד הולשתם שיהיו שם אמצעיים רבים מנופים נזמים אל העובי, זהו מה שפרט ואמר 'חשך ענן וערפל', וכל זה ההכפל מורה על גסות האמצעיים. וכל זה אמנם יצטרך בעבור ישראל, לא בשביל משה, כי עם היות שכאשר היה השי"ת מדבר עם משה, היה ביניהם עמוד ענן, כמו שיראה מפשט הכתוב שאמר (לפני ל, ט): 'ויהי כבא משה האהלה ירד עמוד הענן ועמוד פתח האהל וגו'... ואמר (תהלים צט ט-י): 'משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו – והוא יענם. בעמוד ענן ידבר אליהם', שנראה מזה שרוב דבריו עם משה היו בעמוד ענן. אמנם גם כשאמר שיהיה כן, לא היה אותו האמצעות עב, עד שיקרא 'חשך ענן וערפל'. אבל הוצרך זה מפני הולשת כוחן של ישראל.

וזהו אצלי פירוש המקרא שאמר (כאן): 'ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענין בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם'. ופירושו כך הוא, שהשי"ת היה כמתנצל עם משה, שהיה בא אליו בנבואה זו באמצעי עב כל כך, כמו שהורה עליו אמרו 'בעב הענין', ולא אמרו 'בענן', או 'בעמוד ענן', אבל אמר: 'בעב' – שמורה על עובי הענניות ההוא, והוא שזה למה שאמר 'חשך ענן וערפל', ואמר שזה אינו מצד משה, אבל בעבור שהוא רצה ליכות את ישראל שישמעו דברו, ולא יוכלו לקבל כי אם במיצוע עובי האמצעי ההוא וזהו: 'בעבור ישמע העם בדברי עמך'. ואמר עוד, כי מלבד שהוא רוצה ליכות אותם כזה, נמשך עוד מזה תועלת עצום והוא שיאמינו בו לעולם – 'וגם כך יאמינו לעולם' – מפני שנשתתפו בנבואתו...".

דרשות הר"ן (דרוש התשיעי)

לקח טוב

לפום צערא אגרא

שונה הדבר מקצה אל הקצה במלאכת שמים, ובעבודה הרוחנית שבה מורה האדם ומתייגע לעשות נחת רוח להבורא ית"ש. השגה מעשית אינה קובעת כל כך, כי לא בגללה רצה ה' בעבודת האדם, בעת שמלאכי שמים ושרפי מעלה קדושי עליון הם, ונפלאה ונשגבה עבודתם עד מאד. אם לעוצם ההשגה והתוצאה מכוונת קנה המידה, היה הבורא ית"ש מסתפק במשרתי עליון, כולם אהובים כולם קדושים ועושים באימה וביראה רצון קוניחהם.

בחירת השי"ת בעבודת האדם – קרוין מחומר – דוקא, מוכיחה בבירור שאין התוצאה הסופית תחילת החשבון, ולא עליה מתבססת התוצאה. דוקא

אותיות מהכימות

במסכת שבת (דף פח.) מלמד כפפה עליהם ההר כנגיף, ואמר להם אם מקבלים אתם את ההורס מוטב, ואם לאו סע תהא קבורתכם... המוס' הקשו למה כפה ההר, הלא מקודם אמרו נעשה ונשמע. ותולדו למשום הקולות והכקקים חדרו מלך ונסוגו אחר, ולזה הולכו לפניהם. ע"כ. אמנם יש להבין תי' המוס' הנ"ל, ללכאורה קשה למה עשה ה' ככה להפחידם בקולות וזכקקים, הלא יותר טוב היה להשאירם על גלגול.

ומה שנראה לי בזה הוא, לפי שפעת שהלדס נפסט מהחומריות, וחושק ומתאווה לעבדות היוולד ב"ה וב"ש, אין פלא, להלא יש לו הכרה משקט עליון, אך העיקר הוא כפפה שהחומר מתגבר, לרדף ללחוס עמו ולהכריחו, ועל זה ניתנה תורה, ולכן לא הספיק השי"ת כהלכנו של נעשה ונשמע, כי אז היו מתלהבים כמלאכים...

היגיעה והמטרה ומדת העמל שהשקיע האדם בעבודתו, הן עיקר החשבון. ההשגה המעשית איננה קובעת, ולכל היותר היא רק תוסף סכום מסוים בסך הכל.

תשובתם הראשונה של ישראל – 'נעשה ונשמע' – על אף חשיבותה ורוממותה, עדיין לא הספיקה ליכותם בתורת ה' תמימה. חכמתו יתברך גזרה שקולות וברקים ויטילו אימה עליהם ויכניסו חרדה בלבם, למען יסוגו אחור, ויטעמו טעמה של מלחמה פנימית, ויתייגעו בטורה רב ובמאמצים מרובים עד שכסופו של דבר ינצחו ויכריח את החומר להיכנע אל הרוח, ועל כן כפה ה' עליהם הר כנגיף.

העולם הגשמי מתנהג לפי חוקי החומר והמציאות הגשמיות: רק מה שהקין יכולה לראות והידיים יכולות למשש בהן, דבר של חשיבות הוא. שבתו של 'סמוי מן העין' לא נאמר אלא לענין ברכה רוחנית, כי לפי חוקי עולם המעשה אין לו לאדם אלא מה שענינו רואות.

אם מנהג זה נוהג בעולם, הרי ששני חברים יצאו לפעלם ולעבודתם בבוקר השכם וישלחו ידיהם באותה מלאכה. הראשון הצליח במלאכתו והשיג די מחסורו ואף מעבר למה שציפה; והשני מסכן חזור הביתה וידיו ריקניות. לא שהתעצל במלאכתו, כי עמל וטרח והתייגע לא פחות מן הראשון, אלא שהמול לא האירה לו פנים. בסופו של דבר לא הועילה לו יגיעתו כלל ועיקר. לכל היותר עוררה את רחמי חבריו עליו על שעושה ואינו אוכל, אך למעשה לא עזרה לו כלום.

בעולם החינוך מאידך, ידוע הדבר ומפורסם שאין לו למלמד ומחנך למדוד את הישגיו ותלמידיו וחינוכו בקנה מידה זה, היינו לפי השגתם המעשית, מבלי התחשב ביגיעה ובמטרה שקדמו לה. כי אם כן יעשה, יהיה הוישר והצדק ממנו והלאה. כי האחד יבין ויצליח במעט המאמץ, מפאת כשרונותיו הברוכים, בעוד שהשני שלא ניהן במעלות נפלאות כאלו, ועקב כך השקיע שעות על גבי שעות של עמל ויגיעה ולא נתן מנוחה לכפות רגליו, כי הסתובב אנה ואנה עד שדימה בנפשו שהצליח לימודו, ולבסוף לא עלה בידו מאומה.

ועל כן נוהג בעולם החינוך להתחשב לא רק בנקודות שהצליח התלמיד להשיג בתשובותיו, אלא גם במדת המאמץ שהשקיע בלימודו, כך שגם אם השגתו לא היתה מוצלחת כל כך, ולא ראה ברכה בעמלו, לכל הפחות לא תשוב היגיעה ריקם. לתוצאה הסופית תצטרפנה נקודות שבהן זכה לאור המאמץ הרב אותו הוא השקיע. שיטה זו דואגת לכך שלא ירים התלמיד את ידיו נואש ולומר חלילה לנפשו חבל על המטרה והיגיעה, אלא מוסיפה לו עידוד בראותו שלפחות לא היתה יגיעתו לריק ולחנם.

בכל זאת, למרות העובדה ששיטת החינוך מתחשבת גם במאמץ, עדיין איננה שונה בהרבה משיטת עולם הגשמי, בזה שהיא מתבססת בעיקר על השגה מעשית, כאשר ההתחשבות ביגיעה איננה אלא מוסיפה סכום מסוים בסך הכל.

אמרות טהורות

הנשיעה אל הצדיק – סגולה להינצל מרשת היצר

וישמע יתרו וגו' את כל אשר עשה אלקים למשה ולישראל וגו' (יה. א). והביא רש"י ז"ל מהמכילתא: וישמע יתרו, מה שמועה שמע ובא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. ולכאורה קשה, למה נקט דוקא שמועות אלה ועוד, תיבת "ובא" היא אך למותר.

ופירש הרב הקדוש נשיא אלקים רבינו **צבי מוידיתשוב** זצוק"ל בדרך רמז ומוסר, דלכאורה קשה, למה בא יתרו דרך מרחק למדבר ציה, לקבל פני משה, ואיבד זמן רב בזה, הלא מאחר שהשיג שה' הוא האלקים, היה יכול לעבדו בביתו כאשר עבד אברהם אבינו. והתירוץ על זה, מאחר ששמע נס קריעת ים סוף, שנתפרסם בכל העולם וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו, ואף על פי כן העיז פניו איש רשע, עמלק ימ"ש, ובא להלחם עם ישראל, מזה הבין יתרו שלא די במה שאדם יודע ושומע נפלאות הבורא ויושב בביתו, כי אעפ"כ יכול ליפול ברשת אפיקורסתו, ואין בזה שום תקנה רק לנסוע אצל צדיק הדור לקבל פניו, וזה סגולה להנצל מזה, כאשר ידוע לכל המסתופפים בצל צדיקים וכו'. כמו שנאמר (בראשית לב. ל): 'כי ראיתי אלקים פנים אל פנים – ותנצל נפשי', **אלקים** נקרא הצדיק, כמו 'אלקים ראיתי עולים' (ש"א כה. יג)...).

וזהו הרמז: "מה שמועה שמע **ובא**", והלא היה יכול לישב בביתו ולעבוד את ה'. ומתירין ואומר: ששמע הנס של "קריעת ים סוף", ואף על פי כן היתה "מלחמת עמלק", לכך נשאו לבו לנסוע אל צדיק הדור זה משה.

"שכל התחלות קשות"
קשת להיות תמיד בבחינת התחלה
ועתה אם שמוע תשמעו בקולי וגו' (יש. ה). וברש"י: "שכל התחלות קשות".

אמירה נעימה

מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב. ויאמר משה לחותנו כי יבוא אלי העם לדרוש אלקים (יה. יד-טו).

איתא בשו"ע (אורח סי' קב סי"א): "אסור לישב בתוך ארבע אמות של מתפלל וכו' ואם עוסק בדברים שהם מתקוני התפלות וכו' צריך להרהיק, ויש מתיר בעוסק בתורה אף על פי שאינו מתקוני התפלות". ונלפע"ד, דגם מי שעוסק ביחודים ומעשה מרכבה, רוח"ק ונבואה, פשוט שהוא בקרא קריאת שמע ואינו צריך לעמוד. והנה, אצל גליות כתיב (ש"א יו. טו): "ויגש הפלתי **השכם והערב**", ופירש"י, והיינו בזמן קר"ש של שהרית עקרבית (עיי' סוטה כב).

וגם כאן היו העם עומדים לפני משה מבקר עד ערב, ואפילו בזמן תפלה היו מתפללים שם, ומשה רבינו ע"ה היה יושב. ודבר זה היה קשה לו ליתרו, ועל כך דקדק בדברי שאלתו: "מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך מן **בקר עד ערב**" דייקא, כלומר, למה אתה יושב בזמני התפלות כשהעם נצב. ומשה רבינו ע"ה השיב לו: "כי יבוא אלי העם **לדרוש אלקים**", ופירש הרמב"ם (פא) שזה ענין נבואה וכמו "ותלך לדרוש את ה'" (בראשית כה. כב), ואם כן כיון שעוסק בנבואה אינו צריך לעמוד.

כי יהיה להם דבר בא אלי ושפמתי בין איש ובין רעו ויהודעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו (יה. טו). יש לדקדק, פתח בלשון רבים "כי יהיה להם", והמשיך בלשון יחיד: **"בא אלי"**.

ונראה לתרץ על פי המעשה שהיה באלכסנדר מוקדון שיישב בדיון של שני בני אדם אשר אחד מן: קניתי אצלך בית חורבה והפרתי בה לתקנה, ומצאתי שם אוצר והוא שלך, כי את החורבה קניתי ואת האוצר לא קניתי. והשני אמר: מכרתי לך חורבה וכל אשר בה, והאוצר הוא גם כן שלך ואינו רוצה לגזול וכו' (ראה בר"ר ל. א).

והנה, בדיון תורה כזה, אין צורך שילכו שניהם לדיון, שהרי כל אחד אינו רוצה להיכשל בגזל, ודי במה שאחד

"אחר כל עבודת ה' צריך זכות לבוא לדעת שעומד בפתח ושער העבודה, ולא התחיל עדיין כלום, ושיהיה תמיד בבחינת התחלה וראשית. וזהו: כל התחלות קשות, שדבר זה קשה היה האדם והוא חומרה שבחומרות, להיות בעיני עצמו תמיד כמתחיל, ורצ"ל: 'כל התחלות' – שיהיה תמיד בבחינת התחלה, הוא 'קשות'... כמו שמבקשים: 'זמנה לבנו לעבדך באמת', משמע שיכול להיות איזה עבודה שלא יהיה ממונה ולא באמת, היינו כשנדמה לאדם שהוא עובד ה'. וצריך לזה הרבה בקשות ודמועות להיות זוכה לבוא לדרך זה האמיתי".

הרה"ק רבי שמואל אליהו מווראלין זי"ע (דברי ישראל פ"ר בהר זח. ו. עקריש)

"אל תיראו" – ראת העונש, אלא יראה עילא
ויאמרו אל משה דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות. ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים ובעבור תחיה יראתו על פניכם וגו' (ב, טו-יז). וברש"י: "ובעבור תחיה יראתו, על ידי שראיתם אותו יראוי ומאויים, תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו".

יש לפרש הכוונה, כי באותה שעה היתה להם לישראל יראה תתאה בלבד, שהיא יראת העונש (עיי' זוה"ק ד"א יא). כמו שאמרו: "דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקים פן נמות", ועל כך אמר להם משה רבינו: "אל תיראו", פירוש, של תשאו במדרגת יראה זו של יראת העונש, "כי לבעבור נסות אתכם בא האלקים", ופירש"י: "נסות – לשון הרמה וגדולה", והיינו שהקב"ה רוצה להרימכם למדרגה נעלית מזו, שהיא יראה עילאה, וזהו: "ובעבור תחיה יראתו על פניכם בלבתי תחמאו", שהיא יראת הבורא בגין שהוא רב ושליט, עקרא ושראש דכל עלמין. וזה שפירש"י: "על ידי שראיתם אותו יראוי ומאויים, תדעו כי אין זולתו ותיראו מפניו", כלומר, שתזכו ליראת הבורא, בגין שתדעו "כי אין זולתו".

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבצעלא (דברות קודש, תשס"א, ק"א)

יך אל הדיין וישאלנו בדרך שאלה מה הדין באופן זה, ובדאי יקבל כל אחד את דינו. משא"כ כשכל בעל דין רוצה שיוכחו בדיון, אזי צריכים שניהם לבוא אל הדיין וכל אחד יטעים מענותיו באוני הדיין כדי שיוכחו בדיון. ולפיכך כשאמר יתרו למשה: "מדוע אתה יושב לבדך וכל העם נצב עליך" – ומתורידים אותך ברבים ובטענותיהם המרובות, אמר לו משה: ישראל עם קדושים הם, ואינם רוצים שיהיה להם ברשותם ממוך גזל, והראיה לזה: "כי יהיה להם דבר בא אלי" – אחד מהם בא לשאול הדין בדרך שאלה, ואך שיהיה הדין כן יוטב בעיניהם. ומדויק במה שאמר: "ושפמתי בין איש ובין רעו", רצ"ל שיש שלום ביניהם אחר הדין כמו קודם הדין, כי אפילו מי שיוצא חייב ילך בשמחה על שניצל מן הגזל, "והודיעתי את חוקי האלקים ואת תורותיו" – כי בא לשאול דינו כמו ששואלין לידע שאר דברי תורה.

המניין הק' ממעוררש זי"ע (דברת שלמה פ"ר שופטים)

עתה שמע בקולי איעצך ויהי אלקים עמך וגו' (יה. יט). לכאורה אומרו "יהי אלקים עמך", אין כאן מקומו. אלא, יש להתורה לא בשמים היא, ואין דיני התורה מתבררים לא על ידי רוח הקודש ולא על ידי נבואה (כ"ס נפ). נמצא אם כן שמה שרבינו, אשר לא קם עוד נביא בישראל כמותו, היה יכול לבוא לידי מבוכה כשבאו אליו לדיון, כי יתכן שלפי המענות שישמע יצא אחד מבעלי הדיון זכאי, ואמנם לפי האמת ידע משה רבינו"ה ברוח"ק ובנבואה שהצדק הוא עם הצד שכתבנו, ואף שלא היה יכול להכריע על ידי זה נגד הדין, אך עדיין היה קשה עליו להיכין את הוכא, בעת שידע שבאמת אינו חייב. לכן בעת שהיה דן את משפטי בני ישראל, היה רוח הקודש סר ממנו, ואז היה יכול לפסוק עפי' דיני התורה, ולא יהא ידע לבד נקופו (עיי' ס' חסידים סי' תסה; ש"ח סי' א כל צד, פסק תשובה סי' קסו בהגה: פרי"ד פ"ר שמיני יב, ש"ח תורת ש"י סי' פא; ש"ח דבר יתען ח"ד סי' כג. ועיי' בני יששכר, אדר, י' תרס"א).

זהו שאמר לו יתרו: "איעצך ויהי אלקים עמך", כלומר, אתן לך עצת הנגה, שתמנה דינים אשר אליהם יבוא כל ריב שבין אדם לחבירו, וממילא "יהי אלקים עמך", שתהיה לך תמיד השראת השכינה בלי הפסק.

הג"ר שמשון אורנשטיין זצ"ל אב"ד קאליש (זכר שלמה שנה מו' ק"ד)

יתרון דעת

"ותורה שם בישראל" (א)

בענין איסור לימוד חכמת האומות

תנו רבנן: כשצור מלכי בית חשמונאי זה על זה היתה הורקנוס מבחין ואריסטובולוס מבפנים, בכל יום ויום היו משלשלין לזון דינרין בקופה ומעלין לזון תמיון. וזה שם זון אחד שהיה מכיר בחכמת יונית, לעז להם בחכמת יונית, אמר להן: כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרין בידכם. למחר חזמה, נעץ צפרניו בחומה ונודעוזה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו: ארור שיגדל חזיר וארור שילמד בנו חכמת יונית.

מסכת מנחות (סד. ועיי' בתורה ארור)

שאל בן דמה, בן אחותו של ר' ישמעאל, את ר' ישמעאל: כגון אני שלמתי כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמת יונית. קרא עליו המקרא הזה (יהושע א. ח): "לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה" – צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית.

את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו ללכת בהם (ויקרא יח. ד). "ללכת בהם" – עשה עיקר ואל תעשה סתלה; "ללכת בהם" – שלא יהא משאך ומתקן אלא בהם, **שלא תערב בהם דברים אחרים בעולם**; שלא תאמר למדתי חכמת ישראל אלמוד חכמת אומות העולם, תלמוד לומר "ללכת בהם", איך רשאי ליפטר מתוכן, וכן הוא אומר (משלי ה. יז): "היזיון לך לבדך ואין לזרים אתך".

תורת כהנים (פ"ר אחרי יג. י) ספרי (פ"ר ואתה, לד)

רבי חיאי אמר: "ישם אלוהים אחרים ולא תזכיר" (שמות כג. יג) – **דא מאן דיתעסק בספרין אחרין ולא שמוטרא** (זה העוסק בספרים אחרים שאינם מצד התורה), "לא ישמע על פיך" – **דאסור אפילו לאדכרא לון ולמילף מנייהו טעמא, כל שכן על אוריתאי** (–שאסור אפילו להכירם ללמוד מהם טעם על עניני העולם, וכ"ש על טעמי התורה)...

... ואם יש בספרים ההם (–של חכמת אד"ע) קצת דברים מועילים, יש בהם כמה נזקים, ושועלים כרמים מחבלים, ומושכים המתמיד בהם בתבלי השוא ונתעה לא יאמן, **ויצא שכר הדבר הטוב שהוא בהפסדיו במכות אשר הכורו** חרמים בין ידיו. ולנו ללמוד ולירא שמה שאמרו (סנהדרין ק) על בן סירא, שעם היותו בו קצת דברים נאים עד שהביאום חכמינו בגמרא ופעמים יכונם בשם מקרא, ולפי שיש בו דברים בטלים אסרו להגות בו וכו'...

כי יולד בארץ ספר, שמוחו כחותם על זרועם וכאלו צללוהו מריבת העם עליהם ועל זרעם, ובו דבריו לדעתנו צלמנו ולא סדרים ובכל סדר וסדר יתנוהו עטרה **פורה ורש**. ולדעתנו **אל הדברים מרים כלענה והוא שורש פורה ורש**. ואחרי זאת מה אמר ומה אדרוש היורצן בטלע סוסים ובבקרים אחרשו. אם איש כיון להשחית בחצוי נחרשי עד בוא אשר לו המשפט, ובעל הכרם יכלה את קוציו וישמח אברהם ביוצא חציו.

שו"ת הרשב"א (ח"א סי' תיר. ועיי' סי' תטו – תיח שהאר"ך בזה)

... וכבר שאל הנגיד רב שמואל הלוי ז"ל, מרבינו האי גאון ז"ל, אם מותר להתעסק באותן החכמות. והשיב לו, וז"ל: תיקון הגוף ומישר הנהגת האדם, הוא עסק המשנה והתלמוד (רמ"א י"ד סי' רמז סי') ואשר טוב לישראל, כי למד התורה יועיל לעצמו ולאחרים שכמותו, ויועיל לעמי הארץ, כי ימשכם לדרבי התורה והמצוה. ואשר יסיר לבו מזה, ויתעסק בדברים ההם, יסיר מעליו תורה ויראת שמים, ויפסיד באותן הענינים, כי יסלק מעליו כל דברי תורה לגמרי וכו'... **ולא תמצא יראת שמים ויראת חטא וזריזות וענוה וטהרה וקדושה, אלא במתעסקים במשנה ובתלמוד**. עכ"ל התשובה ההיא.

... ועל חכמות אלו היה מזהיר ישעי' לישראל ואמר להן (ישעי' נה. ג): "למה תשקלו כסף בלא לחם ויגיעכם בלא לשבעה", יאמר להם: אתם שוקלים כסף ומפזרים כסף לקנות חכמות שאינן לחם ואנפם נזונות בהן; או למה אתם יגיעים ומאבדים כוחכם ומכלים יגיעכם בדברים שלא תשבע נפשכם מהם. "שמעו שמעו אלי ואכלו טוב" – היא התורה הנקראת "לקח טוב" (משלי י. ב), כי זהו הילם האמיתי ושיהיה לכם לשבעה, וכן: "תתענה בדרך נפשכם", כלומר, בלחם הזה תתענה נפשכם בזיו העליון כמו שהגוף מתענה בדרך, וכן אמר דוד על תענוג הנפש (תהלים סג. ו) "כמו חלב דשן תשבע נפשי", ומכאן שאין להתעסק בשאר החכמות אלא בעיקר שהיא תורתנו וכו'.

ותעסם. מפני שמתוך עסק שאר החכמות יבא האדם לפעמים בדת לידי נטיה מדרך האמת, כי אין לך שום חכמה בעולם שאין בה פסולת וסוג, כי לכך נמשלות החכמות כלן לכסף, כי הכסף ברוב יש בו סיגים ואינו כסף צרוף, אבל תורתנו כסף שאין בו סיג כלל, ולכן נמשלה צרוף, אצל חכמים כסף שמים (תהלים יב. יז): "כסף צרוף בעליל לארץ מוקק שבעתים". רבינו בחיי (פ"ר נצבים יב. יב)

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ג שבט (תרנ"ד)

אמרות טהורות, שיעור קודש ועבודת מאלפות

"בך ירוחם יתום"

סיפר הגה"ק מהר"ם מבילגוריא זי"ע:

זקניי, מרן מהר"ם מבעלזא זי"ע, היה נוכח פעם בברית מילה, והרב הנימול היה יתום מאביו ומאמו, כי כשעברתו אמו מת אביו, וכשילדתו מתה אמו. בשעת ברית המילה היו צעקות ויללות גדולות בתוך הקהל מגודל האסון שקרה לתינוק, והעצבות היתה גדולה מאוד.

ציוה מרן זי"ע להפסיק את הצעקות והבכיות, ואמר שזוהי שמחה של מצוה ואסור לבכות, ולא על ידי בכיות יוושע התינוק. בשעת הסעודה ציוה לומר פרק קיט שבתהילים, הנקרא 'תמניא אפי'. לאחר ששרו אמו, בוודאי תתפלאו למה אמרתי לשיר פסוקים אלה. הבח ואספר לכם סיפור:

כידוע, היהודי הקדוש למד בעצמו עם הבחורים שבבית מדרשו. בין הבחורים הללו היה בחור אחד שהיה יתום מאביו והיה עילוי גדול. מנהגו של היהודי הקדוש היה, שכאשר היתה לו קושיא חמורה בלימודו, היה שוקע במחשבותיו הק', ודבר זה ארך לפעמים כמחצית השעה ויותר, עד שמצא את התיורץ. והנה פעם אחת שקע היהודי הקדוש במחשבותיו הקדושות, והעילוי הנ"ל תקפה אותו חלישות חלב. חשב בלבו העילוי, הרי בוודאי יארך הדבר זמן מה, אלך בינתיים אל בית אמי ואסעד את לבי במשהו ואשוב.

אמר ועשה, רץ אל בית אמו וביקש ממנה שתתן לו במהירות איזה מאכל, כי באמצע הלימוד הוא. אמו מלאה רצונו, ובינתיים ביקשה ממנו שהיה ועל עליית הגג מונחת איזו חבילה שיש לה צורך בה, על כן מבקשת ממנו להורידה. ענה לה בנה שאינו יכול למלאות בקשתה מפני שהוא באמצע הלימוד וחושש שמא יאחר, והתחיל לרוץ בחזרה לבית מדרשו של היהודי הקדוש. בדרך, בשעה שרץ, נזכר במה שעשה, ואמר בלבו, הלא כל הלימוד הוא כדי "לשמור ולעשות ולקיים", והנה נודמנה לידו מצות כיבוד אב, והוא החמיץ אותה... מה עשה? רץ בחזרה אל אמו, והתחנן בפניה שתמחול ותסלח לו, וכחץ מקשת עלה אל עליית הגג, והוריד את החבילה, ורץ בחזרה לבית המדרש. כשפתח את הדלת, ועודנו עומד בפתח, נתעורר בו ברגע היהודי הקדוש, וקם לקראת הכנסת.

כשראו התלמידים שרבע עומד, נעמדו גם הם. הבחור הכנס נבהל מאוד, בראותו כי רבו עומד בפניו, והיהודי פתח את פי קדשו, כשתירץ טוב בפיו לקושייתו, ולתלמידיו אמר: עכשיו שבו כולכם במקומותיכם, וגם הוא ישב, ופנה אל הבחור הכנס ואמר: ואתה ספר לנו הכל.

הבחור סיפר כל מה שעבר עליו מהליכתו ועד חזירתו. אז אמר היהודי הקדוש: בוודאי תתפלאו למה קמתי בפניו, אכן, אומר לכם: הגמרא במסכת קידושין (גכ.) מספרת שאביי היה יתום מאביו ומאמו, כי כשעברתו אמו מת אביו וכשילדתו מתה היא. אם כן איפוא לא היה יכול אביי לקיים מצות כיבוד אב ואם שהיא דיבור מעשרת הדברות, לכן כל מי שמקיים את המצוה הזאת כראוי, האמורה הקדושה אביי מלווה. וסיים היהודי הקדוש: והואיל וקיימת את המצוה הזאת כראוי, הלך אתך אביי, וכאשר נכנסת לכאן נכנס אתך אביי, ומשום כך קמתי לכבודו, והוא תירץ לו את הקושיא שהתקשיתי בה.

והוסיף זקניי, מהר"ם זי"ע: המהרש"א במסכת קידושין באותו ענין של אביי, מביא בשם ספר היוחסין, שאותיות אביי הן ראשי תיבות: "אשר בך ירוחם יתום" (והש"ד, ד). ואפשר לרמוז בזה: אמו זקניי זי"ע - ולפרש את הפסוק כך: "בך ירוחם יתום", אל בזה שנבכה עליו, אלא בזה שדגל בו שיוכל לקבל חינוך טוב, ולכשיגדל תלכו שיהיה לו מלמדים טובים ומחנכים טובים שיגדל בתורה, כי אותיות: "בך", הן כ"ב אותיות התורה, ואם נתקן את הילד בדרך התורה, יהיה זאת נחת רוח לאביו ולאמו בגן עדן.

ואפשר למצוא עוד רמז, כי אותיות "יתום" הן ראשי תיבות: "ילמד תורה ויקיים מצוותיו". ועכשיו תבינו למה ציוויתי לשיר תמניא אפי, שכל הפרק כולו כתבו דוד המלך ע"ה להראות קדושת התורה וגדולתה. וזה פירוש הפסוק: "אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'", על ידי שהולכים

בתורת ה' ולומדים אותה, יכולים להגיע לתמימות הדרך, היינו, שהדרך תהיה שלמה ויקיימו את כל מצוות התורה, אפילו אותן מצוות שאי אפשר לקיים אותן בפועל ממש, ומקיימים אותן על ידי הלימוד. ולכן צווינו לשיר פרק קיט שבתהילים.

"יציגה לבו בדרכי ה'"

מרן מהר"ם זי"ע אמר פעם: אם הקב"ה נתן את התורה על הר סיני היה כדי ללמדנו מידת הענוה (ע"י סוטה ה), למה אם כן לא נתנה בבקעה? אלא מזה יש להביא ראיה שאצל התורה צריך להיות קצת חר, וכענין שנאמר (דברים יז, ה): "יציגה לבו בדרכי ה'".

כתבי הגה"ה ר' חיים נטע כ"ץ ע"ה

"זיתרועת מלך בו"

"שמעתי מהרב הצדיק רשכבי"ג [מהר"ן] מבעלזא, שנת תרמ"ז, שהיה בדבועק:

לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו (במדרש כג, כא). פי' רש"י: ותרועת מלך בו - לשון חבה ורעות. וכן תרגם אונקלוס: ושכינת מלכותו ביניהון. אמר הרב הקדוש, הנה יש חילוקי דעות אם לקבוע על כותל בית הכנסת את הישיותי (ע"י שיעור או"ח סי' א סק"ג). ונאמר טעם החולקים בזה:

כי האדם צריך לקיים שוית' ה' תמיד לנגד עיניו. אם כן זה שלא קיים זאת תמיד - מה יועיל לו בזה שקבעו על כותל ביהכ"נ, להיות בזכרונם בעת עמדם להתפלל, כיון שכל היום הולך שובב. ובוודאי גם מזה לא יהי' לו תועלת. ולזה אשר קיים השוית' בכל יום - אינו צריך לזה. וזה שאמר הכתוב: יל הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, מטעם: כי ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו - וכפי רש"י: לשון חבה, כי זה שמקיים שוית' ה' לנגדי תמיד - בוודאי תרועת - לשון ריעות וחביבות - מלך בו.

ולדעת אשר נכון לקבוע הישיותי, כי עכ"פ יהי' מזה תועלת אף לזה שהולך שובב כל היום, אם יהי' הישיותי עכ"פ לנגד עיניו בעת התפילה, והבא לטהר מסייעין לו, ונקל לפניו להיות השם לנגד עיניו גם אח"כ. ולפי זה פירוש הפסוק: יל הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל, אם אשר לא קיים השוית' תמיד, מטעם: כי ה' אלקיו עמו בעת התפילה, אזי יזכה - כי ותרועת מלך בו גם אחר כך, שיהי' לו על ידי זה פתיח ושעיר לפתוח לו, מלשון יתרעא לדרתא (שבת לא, א), לקיים שוית' ה' לנגדי תמיד. אמן כן יהי רצון.

דברות קודש - מתוך כת"י של רבי נפתלי צבי פיש מדינב ע"ה - יתובת התורות של צדיקי בית דין (מפוע ע"י מכון וארכיון ית"ר מלכות קרית בעלזא ירושת"ו)

לעיתיד יתגלה "מה פעל א-ל"

"גם שמעתי מפי קדשו (של מרן מהר"ן) פירוש הפסוק (שם כג, כט): 'כעת יאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל'. י"ל דכוונת הכתוב לתרץ קושיית הוזה"ק (ח"י ל: לא): כתיב (תהלים ג, א) 'חסד א-ל כל היום', וכתיב (שם יב) 'ואל-זלזעם בכל יום' [ואם כן מהי פעולת שם א-ל, שהיא בחינת דין ורחמים, נגוף ורפואה]. וזה שתירץ הכתוב: 'כעת', היינו, שיהיה עת, שייאמר ליעקב ולישראל מה פעל א-ל, וזהו, לעתיד] כאשר יתגלה כבודו ית' עלינו, ואז יתגלה פירושא דהאי קושיא שהקשה הוזהר הקי: 'מה פעל א-ל'. כן שמעתי ממנו."

שם [כיו"ב פירש מרן מהר"ם מה שאמר בשירה: "זה א-ל ונאווה אלקי אבי וארוממנהו" (שמות טו, ב), דלכאורה קשה למה אמרו יזה א-ל ואל יזה אלקי. אלא לפי שהשם א-ל יש בו שתי המדות כני"ל. דין ורחמים, וידועים דברי הוזה"ק בשעת קריעת ים סוף היתה בחינת נגוף ורפואה, נגוף למצרים ורפואה לישראל, ולכן אמרו דייקא בשם: "זה א-ל"!!]

"מלכותך ראו בניך"

"שמעתי ע"ש מהר"ם זי"ע מבעלזא לפרש: 'מלכותך ראו בניך', דהנה הבן אין דרכו להיות עליו מורא מלכות, דאהבה מקלקלת השורה, אולם ישראל אם כי נקראו בנים (שבת לא), מכל מקום יש עליהם מורא מלכות שמים. וזה שאמר: 'מלכותך ראו בניך', זה תוכן דבריו."

קול יעקב להגה"ה רבי אליעזר יעקב רוזיניץ זצ"ל מזעטעא (מהדו"ת פרי אמור)

עינים צופיות

"ארשום כאן מה שאירע עם אחי זי"ל [הגה"צ רבי שמעון ליכטנשטיין אב"ד לעכניטץ בעל ישמן המאור] בהיותו ילד קטן, שפעם אחת כשהיה אביו זי"ל בצל קדושת מרן הרה"ק מהר"ם זצ"ל בבעלזא וכתב על הפיתקא שמות ילדיו כנהוג, וכאשר הביט הצדיק בפיתקא שאל אביו מה שם הילד השני (אחי זי"ל היה השני מצאצאיו). והשיב לו אבי בתמיהה: הלא כתוב בפיתקא שמו ישמעון. ועוד שאל הרה"ק זי"ל שנית: מה שמו של הילד השני - וגם עשה תנועה בראשו כאלו היו צריכים לבקש רחמים.

אבי זי"ל נתבהל מאד, והטה עצמו להביט בפיתקא שביד הרב זי"ל לראות אולי היה משגה בכתיבת שם בנו שמעון, והרב זי"ל משך את ידו עם הפיתקא ולא הרשה לו לעיין. וזה היה ביום חמישי בשבת סמוך למנחה, והיה אז בבעלזא הרה"ק בעל קדושת יו"ט זצ"ל, וסיפר לו אבי זי"ל את המקרה, ואמר לו אבי, שבאם הזמן היה מספיק לשוב לביתו קודם שבת היה נוסע, והרב הנ"ל חיזק אותו ודיבר אל על לבו והניח דעתו. ובמוצאי שבי"ק התפעם רוחו שנית, ולא נחה עוד דעתו, ומיהר לנסוע הביתה.

כאשר הגיע לביתו סיפרה אמי הצדקת ע"ה מה שאירע עם בנו שמעון, שביום ח' סמוך למנחה [אמר באותה שעה שנתן אבי זי"ל את הפיתקא כני"ל] בא הילד מתלמוד-תורה לביתו, לעבור בנחל שבין התי"ת לביתו, ופתאום בא שטף מים רבים מהרים הגבוהים שסביבתו עירנו ושטף את הילד וכמעט נטבע במים, וסמוך לשם דא איש בשם ר' זלמן אונגער ע"ה, ונראה לו דמות אדם שנטבע בנחל, וקפץ במהירות ועלה בידו להציל את הילד, והיה לפלא."

שו"ת שמן המאור - בהקדמה מאתו הגה"צ רבי הילל ליכטנשטיין זצ"ל אב"ד קראסא

"באתרא דתבעי" מועילתא תשובה על חילול השם/דרשת התעוררות

"כבוד קדושת זקני זי"ע [מהר"ן] מבעלזא צעק פעם אחת לפני הארון קודם כל נדרי, דהנה דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קיט, ט) 'סמך מפחדך בשרי ומשמפטניך ראתני', דצריך להבין לשון 'בשרי'. ואמר שיכול להיות פירוש, דהנה איתא ביומא (פ) דשאל רבי מתיא בן חרש לרי' אלעזר בן עזריא: 'שמעת ארבעה חלוקי כפרה שהיה רבי ישמעאל דורש. אמר: שלשה הן ותשובה עם כל אחד ואחד וכו', אבל מי שיש חילול השם בידו אין לו כח בתשובה לתלות ולא ביה"כ לכפר ולא ביסורין למרק, אלא כולן תולין ומיתה ממרקת' וכו'. ואמר, דלכאורה מאי הוי נקולמ' לן בזה דאינו מכופר בעון חילול השם עד המיתה, כיון דהמיתה מכפרת ומי נגר יחיה ולא יראה מות, וממילא יבוא לעולם העליון נקי.

ואמר, שהאמת אינו כן, דהנה ידוע שצריך להיות תשובת המשקל, וממילא כמו שהיה בכוחו עם גבורתו בעת עשיית עבירה רח"ל, הבשר והגוף ביחד עם הנשמה, כן צריך להיות בעת התשובה. ומשום הכי אם נתקן בעת המות, ברגע התפירות הנשמה מהגוף והבשר, הן אמת דהנשמה נתתקן עם המיתה, אבל לא הבשר והגוף. ומשום הכי דוד המלך ע"ה, שהיה עני ביותר, כמו שאמר (תהלים כג, ב) 'ואנכי תולעת ולא איש', אזי היה מוחלט בדעתו שאינו נקי מחטא של ח"ה, שאינו מכופר עד המיתה, אמר בממירות לבו: 'סמך מפחדך בשרי', כלומר דהבשר יש לו פחד 'ומשמפטניך ראתני', דהבשר יש לו פחד מהמשפט הגדול, הן אמת דהנשמה היא לא תיקון עם המיתה, אבל בשרי מתפחד שלא יסאר חילולו בלי תיקון.

ואמר בסיום דברי הקי: אבל יש לו תקוה, דבעתה הזאת שאנו צריכים לטהר עצמנו לפני הקב"ה, כנאמר (ויקרא טו, כ) 'כי ביום הזה יכפר עליכם וכו' לפני ה' תטהרו', ואם אנו אומרים בעל פה לפני הקב"ה חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש בלב שגבר, ואנו מתמרמרים לפניו: רצונו לקיים כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו' ומה עשה עם אותן העבירות שאין להם תיקון בחינת חלילה, כי מאד קשה לאיזה ב"נא לנקות עצמם מחטא של חילול השם, אזי יכול מזה עצמו שאמר ה' חלוקי כפרה לפני הקב"ה, ובתאוד העבירה של חילול השם שמתנתק בעת המיתה, אזי יכול לתקן עצמו לפני הקב"ה בחיני ע"ה הדיבורים אלו עצמן, כדאיתא (ע"י מנחות ק). כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכתבו (והש"ד, ה, א) 'ונשלמה פרים שפתינו', ועל כן אמר, דזה הוא הפירוש 'ונשלמה' ד' חלוקי כפרה שהיה ר' ישמעאל דורש, כלומר עם הדרישה של ה' חלוקי כפרה, מזה עצמו יש לו ה' חלוקי כפרה, מטעם 'ונשלמה פרים שפתינו', ואזי יש בידו עוד לתקן עצמו בעת חיותו, עכ"ל הקדושה, ודמ"ח.

ואמר עוד שזה הוא הפירוש בש"ס יומא הנ"ל (שם): 'יהיכ דמי חילול השם אמר רב כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר', ופירש"י: ואנשים אחרים לומדים ממנו. 'אמר אביי: לא שנו אלא באתרא דלא תבעי, אבל באתרא דתבעי לית לך', ומצינו ד'תבעי' הוא לשון בקשה, כדכתיב (וישע"י א, יא) 'אם תבעינו', כלומר, באתרא דלא מבקשין מהשי"ת, אבל אם מבקשין ממנו על דרך הנ"ל אז מוחל הכל."

דרשות מהר"ם להרה"ק רבי נחום אהרן רוקח בהרה"ק רבי אריה לייבש ממארגא זי"ע - בנו של מרן מהר"ם זי"ע (עמ' קז)

עלֵי הדרָה

ענין שנלמד במסגרת לימוד "דרָה היומי"

מסכת פסחים

חובת אכילת "לחם עוני" בזמן הזה – מן התורה או מדרבנן?
בזמן הזה, שאין לנו קרבן פסח, ואי אפשר לקיים "על מצות ומוריס אכלוהו", נתבאר בגמרא (כח ע"ב) שחובת אכילת מצות זוהי במחלוקת רבי יהודה ורבי שמעון, ובראיתא בברייתא: "מניין לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בל"ה, שנאמר 'לא תאכל עליו חמץ', דברי רבי יהודה, אמר לו רבי שמעון – והלא כבר נאמר 'לא תאכל עליו חמץ'...". טעמו של ר"ש הוא, שהפסוק "שבעת ימים מצות תאכלו" מיותר, ולמדים ממנו שאסור בל תאכל חמץ אינו אלא שבעה שעות ביום אכילת מצה, והגמרא מקשה על כך: "ורבי יהודה, שפיר קאמר ליה רבי שמעון. ורבי יהודה אמר לך, הווא לקובע חובה אפילו בזמן הזה הוא דאיתא (היא) שבעת ימים תאכלו מצות, לאו לאקשי אסור חמץ למצות אכילת מצה אתא. אלא לאקשי אכילת מצה לאדחת חמץ, לקבוע אכילת מצה חובה לדחות כל זמן שהוא מותר ללחמך, ואפילו בזמן פסח, ולא תימא 'על מצות ומוריס אכלוהו' כתיב, אלא איכא פסח מחייב באכילת מצה, ואי לא – לא". ורבי שמעון, לקובע חובה מנא ליה. נפקא ליה מ'בערב תאכלו מצות'. נמצא שחובת אכילת מצה בזמן הזה, לר"ש נלמד מהפסוק "בערב תאכלו מצות", ולר"י מ'שבעת ימים תאכלו מצות', שמיותר לכך.

דרשה זו של רבי שמעון נגישה גם בסוף המסכתא (קכ). "אמר רבא, מצה בזמן הזה דאורייתא מרור דרבנן. רב אחא אמר אחד זה ואחד זה דרבנן. ותניא כותיה דרבא וכו', אין לי אלא בזמן שביהמ"ק קיים, אין ביהמ"ק קיים מנין, ת"ל 'בערב תאכלו מצות' – כתוב קבעו חובה". וכן הביא הרמב"ם (פ"י מהל' מצה ה"א, וע"ע סה"מ עשה קנח) וז"ל: "הוא דאין יוצאין במצה עשירה לפי שם מדרבנן 'לחם עוני', והא דאין קרא כתיב 'בפר' ראיה 'ועשית פסח לה' אלקיך וכו', שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני, נראה בעליל דלחם עוני קאי אקרבן פסח, והיינו דדוקא אצל אכילת פסח צריך לחם עוני, אבל בזמן דליכא פסח, דחייבו נלמד מקרא ד'בערב תאכלו מצות', ושם לא הוזכר לחם עוני, אפשר דמן התורה יוצאים גם במצה עשירה, ויגיד עליו רעו – מרור, דהוא זכר ל'יומר את חייהם', אין חיובו מה'ת רק בזמן דאיכא פסח. ה"ה 'לחם עוני' דהוא זכר ללחמא עניא שאכלו במצרים, גם כן לא שייך רק בזמן דאיכא פסח".

וממשיך וכותב: "והנה שלא אישתינו שום פוסק למימר דבזמן הזה לא צריך לחם עוני, י"ל דזה מטעם דמדרבנן מיהא בעינן לחם עוני אפילו בזה"ז, ונפקא מינה אי הוי מה"ת או רק מדרבנן, היכא שנתפך אי הוצא שאלו דהיה לחם עוני, דאם אינו רק מדרבנן אינו צריך לחזור ולאכול מספיקא. משא"כ אי הוי חובה מדאורייתא צריך לחזור לאכול". עוד כתב בנידון: "וכל זה דוקא אי לפינן חיוב מצה בזה"ז מקרא ד'בערב תאכלו מצות', אבל לר"י דיליף התם מהא דכתיב 'שבעת ימים תאכל עליו מצות', הרי ודאי דגם בזה"ז אינו יוצא במצה עשירה, דהא בדר' קרא כתיב 'לחם עוני' – דיליף מזה דבעינן לחם עוני". וע"ש מה שדארץ הגאון הגדול בזה, ובסוף דבריו כתב: "ומכל מקום כל הראשונים דאורחא נקטו סתם שאין יוצאין במצה עשירה, לכן אין להקל כלל בזה".

וליסוד הדבר יש לחשוות מש"כ בשו"ת הרשב"ש (סי' ז') אודות האנוסים שלא היו יכולים לאכול מצה פן ירגישו בהם הנצרים, והשיב להם: "באלו האנוסים אם אפשר לעשות מצה עשירה, כגון שילוש אותה בליל ולא יאכל בה בשר, או ילוש בשמן או בדבש או ביון, כל זה נעשה בחיור ואין בדבר ריב מחוש, ובלילה הראשונה כל שיאכל כות מצה קיים מצות 'בערב תאכלו מצות'". וכן מצינו בדברי המהר"ל בסי' גבורות ה' (פמ"ח) שכתב לחדש: "...בין דכתיב 'בערב תאכלו מצות', ומצה עשירה מצה היא, שהרי כל המנות באות מצה. והיו נלושות בשמן, וא"כ היכא שאין לו רק מצה עשירה, ולא יכול לקיים מצות לחם עוני, למא לא יקיים מצות מצה לכל הפחות", וע"ש שהסיק מחמת כן לאסור לאכול מצה עשירה בער"פ (עי' ש"ת תנא ס"ב בב"ח ובמ"א סק"ה). הרי שמצד הפסוק 'בערב תאכלו מצות' – גם מצה עשירה נחשבת כמצה, ואילו מצות לחם עוני היא מצה בפני עצמה. והאוצר' בליל פסח מצה עשירה, יצא עכ"פ ידי חובת מצות 'בערב תאכלו מצות', ומש"ה שפיר יש להסתפק מנלן שבוה"ז יש חיוב מדאורייתא של לחם עוני.

ולהבין פטות דברי הפוסקים שלא כתבו כן, וכמ"ש המנ"ח שאין חילוק בין דברי ר"י לר"ש, יש להביא מש"כ בשו"ת בית שערים (א"ח סי' רבה) כי מאחר שכתבה התורה שיש חובת 'לחם עוני' בליל פסח, נתחדש הדין – שמצה כזו שאינה בדרגת לחם עוני אינה נחשבת כמצה לצאת בו ידי חובת מצה בליל פסח. ושבו אין צורך לפסוק מיוחד שיש חובת לחם עוני גם בזה"ז, כי כשאמרה התורה 'בערב תאכלו מצות', מובן מאליו שחובתה נמשכה של לחם עוני (וע"ע בשו"ת התעוררות תשובה א"ח סי' רטב ובסי' רלו מה שיש לארץ בזה, ועוד חזון למועד בע"ה).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור אכילת מאכלים מתולעים (ג)

א. תולעים שגדלו בפירות תלושים מותרים כל זמן שלא פירשו, ואם גדלו בעודם מחוברים - אסורים, דנחשבים כשרץ השורץ על הארץ (עי' שו"ע יו"ד סי' פד-יז יתר פרטי דינים בזה). תולעים הגדלים במנהיגים ופטירות המחוברין לארץ - אסורים, כשאר פירות, ולא אמרינן דלא חשיבי כמחובר לקרקע הואיל ואין מברכין עליהם פרי האדמה (שם סי' ע"י ע"ש בפר"ח ס"ק טו).
ב. צריך לרקוד ולבדוק את הקמח וכו"ב - בפרט במדינות דשכיחי בהם תולעים (מילבן), כי התולעים הנמצאים בהם אסורים. ואם מצא תולעים מותר למכורו לנכרי, ולא שייך החשש שמא ימכרו לישראל, כי אמנם מותר למכור לישראל, שהרי בכל אופן צריך שיבדקנו מתולעים קודם האכילה (עי' שו"ע שם סי' כ"ב, בטו"ח, בב"י ובפמ"ג מבי"ז סק"י).
ולפי זה, במדינות דלא שכיחי תולעים בקמח, ואין ישראל רגילים לבדוק בהן את הקמח, אם מצא תולעים בקמח - אסור למכור כמות גדולה ממנו לנכרי, מחשש שמא יחזור וימכרו לישראל, ולא יעלה על דעתו לבדוק. אבל מותר למכור מעט מעט, באופן שלא ימכרו לנכרי אח"כ לישראל. [והנה שיש אסורים למכור לגוי גם בבעט מעט, מ"מ המנהג להקל] נ"ל, ועי' פמ"ג סי' פד שפ"ד סק"י. וראה לקמן סי' ח.

ג. נשים נאמנות לבדוק מתולעים (כ"ה דעת חס"ד) שם סק"י וחש"ד סק"ה, ודלא כדעת המהרש"ל שאין נאמנות בבדיקה שיש בה טורח. ובכריתו ופליגי שם כ', דהחוש מניע שיש לסמוך יותר על בדיקת נשים, שמעיונות הרבה יותר מאנשים נחפזים לצאת לעסקיהם, ע"ש. ובעה"ש (שם סק"פ) כי 'שבימנו לא שמענו אפילו על צדיקי וגאונים עולם שלא יסמכו על שותפתיהם הכשרות בבדיקת תולעים'. ופשוט שנאמנות רק אם הן יר"ש, דבלא"ה - גם האיש אינו נאמן (עי' פרי תואר שם סק"ג - שכל אשה שהיא כשרה ומדקדקת במצות ושלמה בדעתה נאמנת בדא"ה. חובא בדרי"ת שם ס"ק קנב, ע"ש). ובנתיבי שידועות אכן היטב כיצד לבדוק, ומכירות את התולעים והיכן יש להפסד, כי תורה היא וצריכה לימוד (עי' ספר הכשרות פ"א סי' י"א ובתורתו).

ד. קטן אינו נאמן לבדוק דברים המוחזקים להיות עם תולעים, דהא אין קטן נאמן כשיש חשש איסור דאורייתא (ועי' שו"ת בית שלמה יו"ד סי' קטו שדן אי בדיעבד יש לסמוך אבדיקת קטנים, חובא בדרי"ת שם סק"ד).

ה. יהודי שאינו שומר תו"מ, וכ"ש נכרי, אינם נאמנים על בדיקת תולעים (עי' רמ"א יו"ד סי' צח סי' ג, פרי"ת סי' פד ס"ק כג. ובעה"ש שם סק"פ) כי שבת ישראל שעובדת אצל בעה"ב בשכירות, אין אומדן עליה בסתמא, אלא אם כן בעה"ב מכיר אותה שהיא יראת ה' (ומדקדקת באיסורים). ואע"ג שנכרי אינו נאמן - מ"מ יכול הישראל ליתן לנכרי לרקוד קמח כששראף יוצא ונכנס ורואה שמרקד וזורק התולעים. אבל אין בדיקת הנכרי מתולעים מועילה אפילו כשישראל יוצא ונכנס, ואפשר אפילו אם הישראל עומד על גביו - לא מהני, דאין הישראל יכול להוכיח שלא בדק טוב, וכיון דהוי מילתא דטריחא לא מהני בדיקת הנכרי (נ"י).

ו. האם מותר לסחור בדברים מתולעים [שהרי אסור לסחור בדברים אסורים העומדים לאכילה]?! - לדעת הבית החל אסור ולדעת הפר"ח מותר (וכי אין הנאת יתר, ואין מרווחים יותר בגלל התולעים), ודעת הפמ"ג (סי' פד שפ"ד סק"י) להחמיר - כי יש לחוש שמא ישכח ויאכל בשעת מכירה, וסיים בצ"ע על שהעולם נוהגין להקל. [ואפשר שדברים שאין אוכלים בלי בדיקה, כי מוחזקים להיות מתולעים, אין חשש שיאכל, שהרי רגיל לבדוקם קודם אכילה, ודברים שאין דרך לבדוק, כי אינם מוחזקים להיות מתולעים - בלא"ה אסור למכור לישראל, אלא אי"כ מודיע שהן מתולעים, וגם לנכרי אסור למכור הרבה ביחד כדאי' ברמ"א בסי' פה סי' ח. וראה לעיל סי' ע"ב (נ"י)].

ז. צריך להימנע ממכור מאלו המוחזקים לתולעים ליהודי שאינו שומר תו"מ, כי ידוע שלא יבדקנו (עי' שו"ת מהרי"א יו"ד סי' קטו. וראה בסי' בדיקת המזון כהלכה פ"א סי' ובה"י בשם גדולי הוראה שליט"א).

לסיים נעתיק לשונו של האור החיים הק' בפר' שמני ע"פ (יא, מד): "והתקדשתם והיייתם קדושים כי קדוש אני ולא תטמאו את נפשותיכם בכל השרץ הרומש על הארץ" ופירש: "והתקדשתם - שתעשו גדרים וסיגים לכל תטמאו, וזהו אם מבטיחם שתהיו קדושים וכו'. עוד ירמוז, שבאמצעות שמירת מצוה זו לא ישלטו עכ"כ בעם בני ישראל" וכו'.

נערך ע"י הגר"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

מרגליות הש"ס על מסכת פסחים ושקלים - אוצר חידושי תורה ע"ד הפרד"ס, מנינים ואוצרות מצדיקי וגאונים הדורות לפי סדר דפי הש"ס. מפתח ענינים, אישים וספרים. נלקטו ונערכו להפליא בידי הרב אהרן פרלוב, ירושלים תשס"ו (ששה עמ').

זכרון שמואל - דברים נחמדים מנ"י ע"י הקדמות יקרות וסברות מאת הגה"צ רבי שמואל דוד הייטמאן, דומ"ץ בקיף דעווא זצ"ל. מסת לאשונה בשנת תשי"א ע"י חתנו הרב אברהם יצחק פרידמאן גראסווארדיין, ושוב ע"י חתנו הרב מרדכי הכהן אהרן ונח הרב מרדכי פרידמאן, ברוקלין תש"כ.

ישע ושיח בגניאדים - עיונים וביאורים בספר מלכים א' ע"פ דברי חז"ל ע"י מורדשים, ומרובי רבותינו הראשונים כמלאכים. כולל רעיונות ולקסיים מוסריים הנלמדים מדברי הנביאים שניבאו לדורם ולדורות הבאים. ערך וחבר בטוב טעם ודעת הרב שלמה גולובניץ, אנטווערפן תשס"ו (רצו עמ').

חובות הקבוצות מעופד לילדים - להחזיר דברי רבינו בחי' בעל 'חובת הלבבות' לצעירי הצאן בשפת ברורה, עם סיפורי חז"ל וגדולי הדורות, משלים ומוסר השלם בצידם. ד" חלקים. שער הבחינה (חלק א'-ד); שער עבודת אלקים (חלק ט'-ז). מאת הרב יעקב דריימן, ערד תשנ"ט-תש"א.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>"קהל חסידים" – וזנא יג"א ברגשי גיל ושמחה נשגר בזה ברכת מזל טוב קדם ידידנו הנגיד המופאיר מאח"ש קהלתנו הרה"ח ר' שמואל שלמה קערן שליט"א לרגל שמחת יגיואי בנו החתן החתן כמר לוי נ"י עב"ג תח' בשעה טובה ומוצלחת ויה"ד שיוכו לבנות בית נאמן בישראל. וברכה מיוחדת עוד יגוב בשיבה מר אביו הנכבד העומד לימינו בכל עת ועונה הרה"ח ר' ישיב דוב שליט"א כה יתן ה' וכה יוסיף ברוב שמחת מתוך נחת וכל טוב סלה</p>	<p>הרה"ח ר' יעקב ישעי' ווינטערניץ הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבח"ח כמר יוסף חיים יונה נ"י עב"ג תח' בת מות' הרה"ח ר' עבי (הערטל) פרקש הי"ו אב"י בקרית בעלזא ירושת' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר אהרן יוסף לוריא ע"ה נלב"ע כ"ה שבט תשס"ב לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>הרה"ח ר' לעילוי נשמת הרה"ח הרה"ח המופ' רבי ישראל יונה בנימין קליין ע"ה שימש כבעל תפלה במי"ע עשרות שנים והתאבק בעפר רגלי רבוה"ח מבבלאז באמונה וברביקות נלב"ע יום כ"א שבט תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נכדיו החשובים הי"ו</p>	<p>הרה"ח ר' לעילוי נשמת הרה"ח הרה"ח המופ' רבי ישראל יונה בנימין קליין ע"ה שימש כבעל תפלה במי"ע עשרות שנים והתאבק בעפר רגלי רבוה"ח מבבלאז באמונה וברביקות נלב"ע יום כ"א שבט תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י נכדיו החשובים הי"ו</p>
<p>הופיע ויצא לאור – במהדורא שניה! הספר מרגליות הש"ס על מסכת פסחים פנינים ואוצרות מצדיקי וגאונים הדורות לפי סדר דפי הש"ס נלקטו ונערכו ע"י אהרן פרלוב שליט"א</p>			

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת משפטים - "שבת שקלים"
כ"ז שבט תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תק"י

דף	מחיר	החלף	אנטיגרפון
19:31	19:06	17:56	לינדר
18:49	18:24	17:17	לינדר
18:54	18:31	17:22	לינדר
19:20	18:51	17:45	לינדר
18:48	18:19	17:11	לינדר
19:27	19:03	17:52	לינדר
19:43	19:15	18:08	לינדר
19:17	18:49	17:41	לינדר

מברכין התורה - ר"ח אדר יום ג' - ד'
המולד: ליל ג' שעה 2:28 ו-17 חלקים

תורתן של ראשונים

עונשו של עבד עברי - דוקא על ידי אדוניו

והנישו אדוניו אל האללים והנישו אל הדלת או אל המזוזה ורצה אדוניו את אזנו במרצע וגו' (כא. ו). "דבר ידוע הוא בנהג שבקול, במבט העבד שעומד ברשות אדוניו, שהוא מואם את נפשו וקץ בחייו מפני עבודתו, שהוא מתאוה שיהיה בן חורין, וזה שהוא הפך שישאר בעבדותו ושיהיה עליו אדון וולתי הש", הנה זה דבר מחודש מאד, ועל כן בא הדין הזה, שהאדון בעצמו אשר בחר בו העבד ואשר אהבו, שיושיעו לפני ב"ד, ושירצו אותו בדלת זה כדי שילקח אותו אבר שחמט ששמע בסני' לא תגנוב' והלך וגנב, או מפני שכתוב (ויקרא כה, נה) 'כי לי בני ישראל עבדים' - ולא עבדים לעבדים וכו'. מכל מקום מאיה שיהיה הרי זה נחשב לו לחמט, כי יתנבז אל האדון העליון ויתברך אשר הוחרו בקבלת התורה מעבדות זולתו, והוא פורק ממנו עתה עול מצוותו.

ולפי דעת, מפני זה לא אמר 'כי תקנה עבד ישראל', והיה ראוי שיאמר כן, או שיאמר 'כי תקנה ישראל לעבד', בעבור כי ישראל הוא השם הנכבד שנתקיים בנו אחר מתן תורה (וחלף קא: "ולא נקרא בני ישראל עד סני"), והנה זה בא כנגד מה ששמע בפתן תורה, ואינו שיקרא בשם 'ישראל', וקראו הכתוב בשם 'עברי' [כדכתיב (לעיל פסוק ב): 'כי תקנה עבד עברי'] הוא שם היחם, הוא השם שהיה להם לישראל בהיותם במצרים באין תורה שנקרא 'אלקי העברים' (לעיל ה. ג). ועל כן צותה התורה שילקח אבר החמט ששמע המצוה ועבר עליה, ושילקח ע"י האדון אשר בחר בו, כדי שיתבאר מזה כי הוא והאדון - שלו שניהם יחדיו, עבד כאדוניו, מוחרים בעבודת האדון העליון ויתברך אשר לו כל הממשלה והאדנות לא לבשר ודם, וזהו שאמר 'והנישו אדוניו אל האללים' הוא מקום ב"ד, שהוא מקום המושפט, 'כי המושפט לאלקים' (דברים א. יז) וכו'.

וחור ופירש עוד: 'והנישו אל הדלת או אל המזוזה' כנגד מה שהתנבז אות הדם שעל הפתחים על המשקוף ועל שתי המזוזות שבו יצאו ישראל מעבדות לחרות, לכך ירצו אדוניו את אדוניו, ויוצא דם ממנו, והכל מזה כנגד מדה. ואע"פ שאין הוצאת הדם מן האוזן מעכב, שהרי אם נקב את אזנו בסם - יצא, מכל מקום רוב הנרצעים אינן בסם, ודם יוצא מהם. ונקרא שם הכלי 'מרצע' והוא בגימטריא ת', כי הוא כנגד מזה שרצה להוסיף על עבודת ת' שנה של מצרים'.

קורם מתן תורה נמכר הגנב גם כשהיה לו לשלם

אם אין לו ונמכר בגניבתו (כב. ג). "קורם מתן תורה", אפילו אם היה לו מה לשלם, נעשה עבד לבעל הגניבה, כדכתיב (בראשית מ. י) 'אשר ימצא אותו יהיה לו עבד' - גבי בגימטריא, ואף על פי שהיה לו הרבה מה לשלם. אבל נתנה תורה ונתחדשה הלכה, שכל זמן שיכול לשלם לא ימכר בעבד'.

"לא תחיה" - מכל מקום

מכשפה לא תחיה (כב. יז). בשאר חיובי מיתות כתיב 'מות יומת', שאינו אלא מצות עשה להרגם, ובכאן הוזכר תורה 'לא תחיה', שהוא בלאו, שלא תחיה אותה כלל. והטעם, שהיא טמאת השם רבת הַקְהוּקָה (ויקרא כב. ה), שהרשעים נתפתים אחריה תמיד. וכן החמיר במיתת המסית, לומר (דברים יז. ט) 'לא תחמול ולא תכסה עליו', וברוצח (במדבר לה. לא): 'ולא תקחו כופר לגנפש רוצח', הכל לפי גודל החמט. ולא פירש הכתוב מיתתו, לומר, שאם היא תעשה בכשפה שלא יוכלו להמיתה, ימיתה בכל מיתה שיוכלו.

מכשפה לא תחיה - "לפי שדרך נשים מכשפניות לעשות מעשיהן בסתר, במחבואות במעורות, כמו שמצינו (פסחין מה) בשמונים נשים באשקלון שתלה שמעון בן שטח, לכן הוא אומר 'לא תחיה', לא תתיאש מלהקור אחריהם, לא תניחם לחיות על ידי עצלות, אלא חקור אחריהן להורגן'.

רשב"ם

לקח טוב

משה סיפר לישראל גורל שעשועי ה' בעבודתם

יעדו הנצחה, כי במה נחשבת מרוצה קלה זו ביחס לסגולה המודה המיחלת ומצפה לביאתו. הרי לנו שמדת הקושי שבמשימה תלויה היא במטרה ובתוצאה האמורה לצאת בעקבותיה, כי הן הנה הקובעות את ערכה של המשימה. כפי ריבוי הערך כן תומעט מדת הקושי לקראתה, ולהיפך, אם יוולד הערך, יוגבר הקושי לעומתו.

אותיות מהכימות

ויבא משה ויספר אל כל דבני ה' ואל כל המעשנים. דעת רש"י ז"ל שהי' קורם מתן תורה, ו' מלות שנעשו בני נח ופרה אדומה וסבת ט'... ולכאורה יש להבין... אינו שייך לשון 'ויספר' לשם כי אם 'ויל' את בני ישראל' ולשון ויספר אינו מובן... רק משם רבינו ע"ה היה מספר לשם גורל הפעולה שפעלו ישראל בקיום ה' מלות, ובמלות שנעשו במרה, והאין שהקב"ה שמתעשע בקיום המלות, וכל העולמות והשמות תלוי בהן. וספר משה גורל מעלות המלות שקיימו ישראל דהיינו ז' מלות ומה שנעשו במרה. וגמל 'ויספר' לשם' לא קלי אלוו המלות שהי' כבר נעשו, רק מלת 'ויספר' לשם' הוא שמספר לשם גורל המעלות והשעשועים שפעלו ישראל בקיום המלות ההם. אז כיון ששמעו ישראל גורל השעשועים שמתעשע הקב"ה בקיום המלות, והשפע והשקן והשקמה שמתפעל ישראל בכל העולמות על קיום מלת הבורא ב"ה, אז ענו ואמרו 'כל אשר דבר ה' נעשה', כלומר שאמרו ראונו עוד מעלות, כדי שישמעם כניסול הקב"ה וקשיפם הקב"ה עוד שפע רב ונכסה וחיים בקיום המלות...

הוא הדבר גם בעבודה רוחנית. הערך קובע את מדת הקושי ולא הכח הדרוש אליה. אם ראינו מי שעבודתו קשה עליו כביר, תדע נאמנה שערך העבודה קטן בעיניו. לא שהעבודה עצמה פחותה אצלו היללה, אלא שאינו מאמין בגודל הפעולה שבעבודתו הוא. מה כבר יצא - אומר הוא לנפשו - משהעטמנה שלי ערוכה בתורה ותפלה. ועל כן גודלת מדת הקושי שבמשימה, ונכון הדבר שאינו מוצא כח במתניו להתאור לקראתה.

על כן הודיע משה רבינו לבני ישראל כמה מצפים ומייחלים עולמות העליונים לשעה קטנה זו של עבודה, וכמה זוחלים ורועדים מלאכי ומשרתי עליון לעומת פעולה זעירה, ובאיון מדה נפלאה משתעשע הבורא ית"ש בכל רגע של תורה ותפלה. וזה שהרים את רוחם של ישראל עד שאמרו 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע'.

איגוד התת"ם - אנטיגרפון יע"א

הודו והדר פעלו וצדקתו עומדת לעד

מזמור לתורה נענים להאי גברא וקירא, איש החסיד והמעט, מוילי זהב מכיסו לכל דבר שבקדושה,

מוקיר ורחים רבנן ותלמידיהון ואיהו גופיה מינייהו, הרבני הנכבד והאמפי

הרה"ת ר' הערש בער רייך שליט"א

על שברוח נדיבה ונפש הפיצה חטה שכמו לשאת בהוצאות

ה"שבת התכנסות" למלמדי ומחנכי תשב"ר בעירנו הי"ו

בהשתתפות המחנכים הדגולים באה"ק

הרה"ג ר' דוד לוי שליט"א - יו"ד ארגון "פלא יועץ"

הרה"ח ר' יעקב בטלמן שליט"א - יו"ד ארגון "מחשבת החינוך"

ישא ברכה מאת ה' ויזכה לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, וכל אשר יעשה יצליח

מתוך רוב נחת דקדושה ומתוך אושר ועושר, וכל טוב סלה.

מוקירים ומכירים טובה

מנהלי התת"ם המלמדים, המחנכים והרמ"ם

אמרות טהורות

"שמוע אשמע" – גם צעקת המלאך

כל אלמנה ויתום לא תעניו. אם ענה תענה אותו כי אם צעק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו (כב, כא-כב). יש לדקדק בכפל הלשונות שבפסוק.

אלא ידוע שכל אדם יש לו שר ומלאך למעלה (עי' שבת נג:). אדם דאית ליה מלאך מסייע ליה ובפירש"י שם, ומי שמצער לאדם – מצער גם לאותו מלאך. וכשצועק האדם על כך, גם אותו מלאך צועק כנגדו למעלה, ומקנא קנאתו באיש ההוא המצער.

וזהו: "אם ענה תענה אותו", היינו אם תענה את האלמנה והיתום, אזי גם המלאך כנגדם הוא מעונה, וכשיצעקו האלמנה והיתום למטה, כן יצעק מלאכם למעלה. וזהו: "כי אם צעק יצעק אלי", וממילא "שמוע אשמע צעקתו", כפל הכל פעמיים, למעלה ולמטה, לכן יש להזהר מאד שלא לגרום ח"ו צער לאלמנה ויתום שדמעותם מצויה תמיד.

"תשיבנו לו" – תשובה על ידי הצדיק

אם הכול תחבול שלמת רעך עד בא השמש תשיבנו לו (כב, כה). "נראה לפרש על דרך המוסר, הדנה הבורא ב"ה נתן הנשמה באדם בכדי לעבדו על ידו, ובאם ח"ו פוגם מעשיו, אז יפול ח"ו הכלה בהנשמה, והבורא ב"ה נקרא 'רעך' ע"ש הכתוב (משל כו, י): 'רעך ורעה אביך אל תעוּב' (עי' רש"י שבת לא, ד"ה דעלך).

ובאה תהי' באוהרה רבה: 'אם הכול', היינו אם תעשה הכלה ועבירה ח"ו, תדע נאמנה כי על ידי זה 'תחבול' – תעשה הכלה ח"ו כשלמת רעך – בהנשמה* שנתן בך רעך, הוא הבורא ב"ה, כנ"ל. ולכל תאמר ח"ו נואש, לזה עצה היעוצה: 'עד בא השמש', הוא הצדיק המכונה בשם **שמש** (קידושין עב), כי הוא ג"כ זורח ומופיע כמו אור השמש, ועל ידו תשיבנו לו, שהוא יורד דרך זה תלך ויוריכך דרך תשובה לתקן את אשר קלקלת ויאיר את נשמתך כמקדם ואז מוב לך בזה ובבא, א"ל מלה".

דעת משה (וע"ע באוהרה דק כאן)

העוסק בתורה – פרנסתו מזוימת לו

הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמור בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכינתו (כב, כ), הנה, הפרנסה מוכנת לכל אדם, כמו שאנו מברכין בשם ומלכות "ימכין מוֹן לכל ברייתו", אך טרדת הפרנסה היא מצד המקבל, שאינו מוצא את המקום בו מונחת פרנסתו המוכנת לו, וכשהוא הולך לבקשה הוא תועה ומעקם דרכו אל מקום אחר, והוא מבקש הפרנסה כמבקש כהן בבית הקברות, וכל זה הוא מפני אולתו, כמו"ש (משל יט, ג): "אִלְתָּה אדם תסלף דרכו ועל ד' יצועק לבו" (עי' קידושין פב). "אלא שהרעתי מעשי וקפאתי את פרנסתי", אבל העוסק בתורה והולך בדרך הישר והטוב אז התורה מוליכתו הישר אל המקום אשר פרנסתו המוכנת לו מונחת שמה, כמו"ש (שם ג, כב): "בהתהלךך תנחה אותך" וגו'.

וזהו: "הנה אנכי" – היינו התורה חק' שפתח ב'אנכי' (עי' שבת קה, רבינו בחי בראשית כב, כב) – "שולח מלאך לפניך לשמור בדרך" – שלא תהיה תועה מן הדרך, "ולהביאך אל המקום אשר הכינתו", היינו, אל מקום הפרנסה אשר הכינתו לך שמה.

ולפי חידושי **ש"מלאך** הוא אותיות "מאכל", היינו פרנסה, כך הוא הרמז: "הנה אנכי שולח מלאך לפניך" היינו הפרנסה המוכנת לפניך, "לשמור בדרך ולהביאך" וגו', כנ"ל.

"וברך את לחמך" – כל מי שיאכל מלחמך יתברך

ועבדת את ה' אליקים וברך את לחמך ואת מימך והסירתי מלחך מקרבך (כב, כה). פירוש, כשתעבדו את ה', "וברך" – אזי יהיה לכם כח לברך את הבאים אצלכם, כי הברכות יהיו מוסרים בידיכם (עי' זוהר ברכה, בראשית יב, כ), ולא זו אלא אף זו "את לחמך ואת מימך" פירוש, מי שיאכל מלחמך וישתה מימך, אזי "והסירתי מלחך מקרבך" תהיה לו רפואה שלימה, וכמו שאמרנו חז"ל (ב"ב פא:): "כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך", כי הברכה היתה שרויה בכל אשר לו.

* עי' אוה"ח דק כאן: "הנפש תתייחס לשלמה, ע"ד אומרים במסכת שבת (קנב) משל מלך שחלק בגדי מלכות" וכו'.
** עי' ספר הפליאה (הקנה) דף עז: ד"ה אבן חת, ובהקדמת 'מגיד מישרים' לחב"י, בסוף האזהרות ותיקונים.

אמירה נעימה

ואלה המשפטים (כא, א). איתא במדרש (שמי' ל, ט): הלא הוא דכתיב (תהלים קמ, יט): "מוגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטי ישראל". ויש להבין שייכות פסוק זה לכאן.

ונראה, לפי משי"כ **המודבי** (חולין את תצנצ) שהקשה לו מורו **רבינו יקר**: היאך יליפין (שם יא) מן הפסוק "אחרי רבים להטות" דאוליגן בתר רוב, הרי הסנהדרין קבועין הן בלשכת הגזית, וכן בכל מקום שהן יושבין, ואם כן הלא כל קבוע נחשב כמחצה על מחצה – ואין רוב. ותירץ שהסנהדרין אין עושין מעשה בנופם, אלא בתכלית הדיבור שנבדל ונפרש מפייהם, ובזה לא שייך לומר שהוא קבוע, ולכן אמרינן בהו כל דפריש – מרובא פריש, עי"ש.

והנה רש"י כתב: למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל המזבח. ולפי זה יבא על נכון, שהיה קשה להמדרש, כיון שהסנהדרין קבועין אצל המזבח, נימא בהו דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. על זה מביא הפסוק: "מוגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטי לישראל", דינו אלא דיבור, ודבריו לא אמרינן כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, רק כל דפריש מרובא פריש.

הגרי"מ מאיר פישלס זצ"ל ראב"ד דק"ק פראג (הובא ב'כרם שלמה' שנה ד ק"ה)

ורפא ירפא (כא, יט). ואמרו חז"ל (ברכות ב): "מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות". ויש לדקדק, והלא "ורפא ירפא" מוסב על החולה ולא על הרופא.

ונראה, כי ידוע שראשי תיבות של **ש"ועיתנו ק"בל** ו**ש"מע צ"עקתנו י"דע** תעלומות הוא שם המועיל לרפואה, ועולה למספר תתק"ן, ותיבת "רשות" גם כן עולה בגימטריא תתק"ן, ורומז לשם זה.

וזהו כונת חז"ל: "ורפא ירפא" ומפרש במה ירפא עצמו, על זה אמרו: "מכאן שניתנה רשות" היינו השם של רפואה, לרופא לרפאות, שבו ירפא את החולה.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבעלזא ז"ע (הובא בס' 'המדות הנאות' ד"ב ע"ב שם)

יתרון דעת

"ותורה שם בישראל" (ב)

בענין איסור לימוד חכמת האומות

... הרי ביאורו שבחונת כל הדרכים שצריכין להם בידיעת הראייה ובחקירת העדים כדי שיהיה הכל ידוע למבינים ולא יחסרו דרך מורכבי התורה ולא יטשטשו לבקש אחריה **בספרים אחרים**, דרשו מעל ספר ד' וקראו **אחת מהנה לא נעדרה**.

רמב"ם (סוף הל' קידוש החודש) ועי'

הקדמת הרמב"ן לפירושו ע"ה"ה

דברי תורה מכוונין לב האדם, ומפקחין אותו, ולא פקחות שמגיע ממנו נזק או דעת נפסד, אלא השגת דעת אמיתי יגיע בו האדם למה שהוא תכליתו. שיש חכמת מפקחות לב האדם, אבל וטוהו מורכבי חיים לדרכי מות, ויגיעו מהן דעות נפסדות שבהן יהיה נטר. אבל התורה לא תשאיר נקמה לדעת נפסד ולא מדה מנוגה. וכבר נרמז בקידושין (ל): אמרו שם: "ושמתם" – סם תם, נמשלה תורה לסם חיים, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והחניף לו רטיה על מכתו, ואמר לו: בני כל זמן שרטיה זו על מכתך אכול מה שהנאתך, ושתה מה שהנאתך, ורחוץ בין בחמין בין בצונן ואי אתה מתיירא, ואם אתה מעבירה הרי היא מעלה רמה. כבר ביאר, שלא יפחד בהיותו עוסק בתורה פן יתקפה היצר, כי עסק התורה יצילוה מכל זה.

דרשות הר"ן דרשו החמישי (נוסח ב, ע"ב פד)

דע, כי תורתנו הקדושה נקשרת עם החכמה העליונה, וכל החכמות כולן נכללות בה. ומפני זה נקראת "תמימה" וכו'... ואם תשאל ותאמר מאין לנו מן הכתוב שכל החכמות נכללות בתורה ונמשכות ויציאות ממנה, הנה שלמה ע"ה באר לו בתוך נקמו דבריו, והוא אמרו (ש"ה"ש ד, יא): "ובפת חסונתה שפותרין כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמותיך כריח לבנון", המשל התורה לכלה, וכמו שדרשו רז"ל (בב"ר יב, יא): "ויהי ביום כלת משה" (במדבר ג, א) **כלת** כתיב, ביום שנכנסה כלה לחופה, ודרשו עוד רבותינו ז"ל (ברכות נו): "אל שכל מורשה אלא מאורשה", ולמך שלמה חכמה ע"ה בתורה הוה, שכל החכמות הנמשלות לנופת, כלן נוטפות משפתי הכלה. ומה שהמשילין לנופת, לפי שכל החכמות, חוץ מחכמת תורתנו, כולן יש בהם תערובת וסיג. נופת הוה שכולל הדבש ושועה, אבל חכמת תורתנו הקדושה היא הדבש הגמור הנקי מן השועה ומכל פסולת. וזה אמרו: "דבש חלב תחת לשונך", שהדבש והחלב הם דברים זכים, נקיים מאין סיג וכו'...

ודבר ידוע כי משה רבינו ע"ה ארון כל הנביאים כל מה שידע והשיג בשערי הבינה הכל ידע והשיג מן התורה בזמן ארבעים יום וארבעים לילה שעמד בה, גם המלך שלמה ידע ומפורסם שהיה חכמתו רחבה מני ים, והכתוב העיד עליו (מ"א ה, יא) "ויהכם מכל האדם", ואין ספק כי מתוך התורה למד הכל, וחכמי האמת העידו על מעלתו הגדולה והנשאה שעלה אליה חכמת התורה.

מתוך הקדמת רבינו בחי על התורה (וע"ע בספרו 'כר הקמח' סוף ערך סוכה)

... לפי שמסכת זו (אבות) אינה מיוסדת ע"פ מצוה ממצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולם מוסרים ומדות, וחכמי העולם גם כן חבירו ספרים כמו שהמצאנו מלבם בדרבי המוסר כיצד תינהג האדם עם חברו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו "משה קבל תורה מסיני", לומר לך שהמדות והמוסרים שבו המסכת לא ברו אותם חכמי המשנה מלבם, אלא אף אלו נאמרו בסיני.

ר"ע מברטנורא (ירושלם ס"א אבות)

... שאם ישאלום המינים חידות ואז יוכלו להשיב להם להודיע שהתורה שלנו שלימה בכל החכמות, ודוגמא לזו מה שאמרו רז"ל ב'פ' יש נוהלין אמיה דאברהם אבינו וכו', ופירש רשב"ם ב'פ' שותכלל להשיב למינים וד"ק.

מהרש"ל (בבב"ב צו:)

... ומתוך זה תראה שאין התלמוד חסר מכל החכמות, כי לכל חולי תמצא בו רפואה שלימה ואמתית למבינים לשונם, ואל יאמר המלעיג על חכמי התלמוד שהיו חסרים מחכמת הרפואה.

מהרש"א (גיטין סה ועי' 'מנורת המאור' נר ד ס"ה רסח)

בן בג בג אומר, **הפך בה והפך בה** (בתורה), דכולה בה וכו' וימנה לא תועה, שאין לך מדה טובה זימנה (בב"ב כה). שלא תאמר שכלימוד חכמת יונית בהכרח אלמד מהם מדיניות והנהגה ומדות טובות. להכי קאמר "שאיין לך מדה טובה זימנה", כי כל המדות טובות ערוכות בכל ושומרות בה – בתורה.

אורו מי שמלמד בנו חכמת יונית וכו' (מנחות סד). פירוש חכמת יונית, היינו חכמת הטבע, וכל חכמות הטבע הם בכלל חכמת יונית כל אשר חוץ לך מן התורה... וכל שאר החכמות אסור ללמוד אם לא על ידי התורה, ועל זה אמרו "הפך בה והפך בה דכולה בה" שהכל יוצא מן התורה, ובענין זה יש ללמוד אותה, אבל בעצמם מבלי שיצא מן התורה אסור ללמוד חכמת יונית, כך יראה והוא נכון. ומכל שכן שיש דברים באלו חכמות שהם קצוצים גמורים והם דברי טרה על ה' ועל תורתו, ומהו לא דברו חכמים, רק דבריו מן הדברים אשר אינם עומדים אל האמונה, כמו ספר הטבע וספר חוש ומוחש וספר אותות ועליונות וכיוצא בהם, אלו דברים שרקו חכמת יונית.

הדגש אגודת מהר"ל (מס' מנחות שם)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע

יומא דהילולא א' אדר (תרס"ו)

הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע נולד ברודניק, בשנת תקפ"ט, כבן חמישי לאביו הגה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע, ולאמו הרבנית מרת רחל פייגא ע"יה, בתו של הגה"ק רבי ברוך פריענקל זי"ע בעל ה'ברוך טעם', ושמו נקרא ע"ש זקינו זה שנסתלק שנה קודם לידתו.

משחר ילדותו הכירו בו כל ראוי כי זרע ברכ' ה' הוא ולגדלות נוצר. ומסופר שבילדותו לקחו אחד מקצבי העיירה שיאמרו לו מראש על בהמותיו איזו מהן טריפה ואיזו תהיה כשרה, וכאשר אמר כן היה, עד שתוך תקופה קצרה נתעשר קצב זה. לאחר שעקבו אחריו חבריו הקצבים נתגלה להם סוד הצלתו, ותהום כל העיר. מיד באו הקצבים אל אביו הגה"ק מצאנז זי"ע וטענתם בפניהם. קרא ה'דברי חיים' לבנו ושאלו לאמר מהיכן תדע איזו כשירה ואיזו טריפה, נענה רבינו ואמר: מה הפלא, בהמה שהולכת בשצונות בראשי מורס וקומה זקופה בודאי טריפה היא, ובהמה ההולכת בראש מושפל ובעונות חן בודאי כשירה היא! (כמבואר בד"מ יו"ד רס"ה, ע"ש).

בשנת תר"ז, לערך, נשא את הרבנית הצדקנית מרת פעסיל ע"יה בת הגה"ק רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים זי"ע בעל ה'ייתב לב', והיה כמה שנים סמוך על שולחנו. לימים, לאחר שנסתלקה ב"ב סיון תרמ"ז, נשא בזיווג"ש את הרבנית הצדקנית מרת לאה ע"יה בת הגה"ק רבי שמואל שפירא מלאנצחוט זי"ע - בנו של ה"בני יששכר" זי"ע.

בשנת תר"כ, בהיותו אבר"ק צעיר לימים, נתמנה לכהן כרב העיר רודניק שבגליציה, בה כיהן בעבר אביו הק' בעל ה'דברי חיים' זי"ע, תחת תקופה קצרה גם אחיו הגה"ק משינאווא זי"ע.

שלושים שנה כיהן ברבנות זו, אותה ניהל ביד רמה ותקיפה, ועל אף שבביתו שררו הדחקות והעניות, לא נשא פני איש, כעני כעשיר, פשוטי ההמון כמורמים מעם, ובאם דרך איש לא הוטבה בעיניו, לא נמנע מלהוכיחו על פניו למען יישר אורחותיו, ולא חסך ממנו שבט ביקורתו.

בשנת האמת קבורתו, סיפר נכדו כ"ק הרה"צ רבי ברוך מגארליץ זצלה"ה מבני ברק, עובדא מאלפת: כשנסתלק חתנו הרה"ק רבי פנחס חודרוב זי"ע לא אבו באי הבית לבשר על כך את חותנו, רביה"ק מגארליץ, מחשש שהדבר יזיק לבריאותו. אך לפליאתם, כשיצאו יצא מחדור פנה אליהם: רואה אני, שפנחס'ל שלי כבר איננו נמצא... ובאותו מעמד קרא למשמשו וציווהו לסור אל בית החיים ולבחור חלקת קבר לחתנו, בהוסיפו: "האג שכל...". הלה יצא לכיוון בית החיים, בהרהר עמוקות על האחריות הגדולה שלקח על עצמו, ובזכרו דברי הרבי שיחא לו דעת ובינה בזה. בהגיעו לשדה, והוא מרחיק ביהודי נוסף, לא מצאו מבוקש זמן רב כשמתבוננים ותרם יחדיו אחר מקום נאה וטוב לאחוזת קבר הראוי לאותו צדיק. בתום חיפושים רחבים נזכרו, כי הנה לא מוזמן קידשו לטובת העיר שדה חדשה ורחבה, הללו לא התממהו, וחפרו בו את הקבר לרבי פנחס. כעבור כמה שנים, כשנסתלק רבינו טמנוהו באותה חלקה, סמוך ונראה לחתנו, נזכר הקהל כולו שבשעה שקידשו את המקום לפני עשרות שנים במעמד רבני, עמד הוא וז"ל ותתן את מקלו עמוק בתוך הקרקע זה, ואמר אז המסובים שיאמרו תהילים והפריש צדקה, באמרו: "פה זה מקום טוב ונוח לשכב...".² או אז הבינו כוונתו הנ"ל, על מקום ראוי ונכון להיקבר.

דבר פלא מסופר על אודות יום פטירתו: פעם ישב עם אחיו הרה"ק רבי אהרן מקרייז-צאנז ועם בן אחיו הרה"ק רבי שלמה מנאבוב ויחננו ביניהם. בתוך השיח התבטא אחד שה'דברי חיים' נסתלק בחודש ניסן, היות ורצה שהיארציט יש יחול ביום שבין כך אין אומרים בו חתנו. הפטיר השני, דלאו כל אחד יכול להסתלק בחודש ניסן... וכך תוך כדי שיחתו הפטירו ביניהם, שגם במשך ימות השנה יש עצה לכך, והיא כשיום היארציט יחול בראש חודש. שיח קודש זה היה לפלא, כשלימים ראו ששלשת צדיקים אלו נפטרו בראש חודש: רבי ברוך ב"ר"ח אדר, רבי אהרן ב"ר"ח אב ורבי שלמה ב"ר"ח תמוז...

תולדותיו אחריו כיצא בו המה הגאונים הקדושים, בניו: רבי משה מנאדריוב, רבי צבי הירש מרודניק, רבי שלום מניסקא, רבי אליעזר מגארליץ,³ רבי סיני מזמינרד, וחתנו: רבי משה יהודה לייב שפירא מסטריזוב, רבי ארי' ליבוש טייטלבוים מקרעטשוב, רבי משה איכנשטיין מזידיטשוב - ולאחר פטירתו נישאה זוגי הרבנית הצדיקת מרת רייזל בזיווג"ש לרבי פנחס חודרוב מזינביא הנ"ל, ולאחר מכן בזיווג"ש להנה"ק רבי יהודה ארי' אלתר מגור בעל ה"שפת אמת", וזכ"ע"א.

ביצילא דמהימנותא:

מאז ימי נעוריו הסתופף בצל אביו הקדוש, ולא זזה ידו מתחת ידו. דביקותו בו היתה באופן מופלא ביותר עד כי לא זזה ידו מתחת ידו, ותמיד היה מצטרף אליו כשהיה נוסע לצדיקים אחרים, כמו אל מרן השר שלום מבעלזא זי"ע, הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע והרה"ק רבי ישראל מרודנין זי"ע.

לא בכדי הועד עליו שהוא "חסיד צאנז" בכל ישותו ומחוויו. בכל ענייני הלכה ומנהגים נהג כאביו הק', עד שגם אחרי הסתלקות אביו גילה פעם ואמר: "בכל מה שאני עושה, נמלך אתי עם אבי...". ועם כל זה היה רגיל לומר: "כל ימי חקרתי ובדקתי במעשי אבי ולא הצלחתי להשיגם...".

ה'דברי חיים' עצמו אמר פעם בזה"ל: "הרצאה לראות ולהכיר חסיד, שביטוי בבני הרב מגארליץ...". ומעניין שבכל התשובות שכתב אל בנו הוא מתארחו בין השאר בתואר "חסיד".

ככלל, אביו הק' הראה לו חיבה יתירה והעריכו עד מאוד, ואמר עליו שצורתו זכרונה ה'ברוך טעם', ויש לו מוח כמוהו. ופעם אף התבטא נשגבות על אודות בנו-רבינו, בזה"ל: "ברוך שלי יש לו שמה שלא היתה בעולם אף ארבע מאות שנה, והוא כולו אמת, והרי העולם מלא שקר, לפיכך אין הוא סובל את העולם והעולם לא סובל אותו".

וטהור כחד מקמאי. רבות מאמרי תהילה נאמרו משמם אודותיו.

מרן מהר"י מבעלזא זי"ע, אשר קראו בשם "חכם העולם", התבטא פעם שעל הרה"ק מגארליץ עומד שלוש העולם... היה זה בעת שנעברה אסיפת גדולי ישראל לטובת "כולל רבי מאיר בעל הנס", ומרן מהר"י ביקש להמתין עד שיבא הרה"ק מגארליץ.

לאחר מכן נימק עוד, למה רצה כל כך שהרה"ק מגארליץ ישתתף באסיפה, בזה"ל: "מען דארוף האבין דעם גארלעצער זי"ע, ווייל אז ער קוקט ארוך א מענטש, זעטט ער וואס שוין רב אינעווייניג, און מען קען איהם נישט אפגארען" (בגלל שצריכים לאיש כזה שכשרואה ומביט על אדם, רואה לא מה שבקרבו, ואי אפשר לרמותו...).

אחיו הגה"ק משינאווא זי"ע התבטא פעם ואמר על אחיו שהוא "בעל מוח דברא".

מסופר, שפעם פנה רביה"ק מגארליץ אל אחיו הגה"ק משינאווא, ואמר לו: הגידה נא אחי, הלא שינוי מבטן אחד יצאנו, ואב אחד לשנינו, ואנחנו הולכים בדרך אחד, מדוע אפוא אין דברינו משתנים, ובקביעות היא שדך אומר את ההיפוך ממה שאומר השני... והמשיך ואמר: אגיד לך אני את ההבדל שבינינו. אתה כשתראה הר שכולו שקר, ובתוכה נקודה קטנה של אמת, איז מרוב געגועיך להגיע אל האמת תמשמש ותבור בכל החר הבדי להשיג את נקודת האמת, ואילו אני כשאמצא הר מלא אמת, אבל בתוכו יש נקודה זעירה של שקר, משליך אני את כל החר, בגלל נקודת השקר שבו!...

תלמידו הגה"ק מהר"ש ענגיל מראדמישלאן זי"ע קרא עליו: "א' שטיק פון עס...".

כשסיפרו פעם לפני מרן מהר"י מבעלזא ישועות ומופתים אשר עשה הרה"ק מגארליץ, נאנח ואמר: כנראה כבר הגיע הרב מגארליץ לימי הזקנה, ולפיכך אין בכוחו עוד להסתיר ולהטמין מדרגותיו הפלאיות כאשר עשה עד היום...

כידוע, היו שיחותיו המחודדות ואמרותיו השנונות בדרך מילי בדביוותא ובביטויים חריפים, וכך היתה דרכו בקודש לעטות את דבריו ולהסתירם בסודי רזא, ובדרך זו לא מעט עצמו מליישר ולהוכיח בשעה שהשעה חדרה דרושה לכך, ולא נרתע מלהשמיע דעתו, ורבים השיחות והעובדות המסופרות בענין זה, אך כדי לסיים דברי קדשו של מרן מהר"י מבעלזא זי"ע שאמר פעם לאחד מחסידיו גארליץ: אבי ז"ל (מרן מהר"י זי"ע) אמר, שמעולם לא ראו בעל שחוק על שפתיו של הרב מגארליץ!

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

"כי תשא את ראש בני ישראל"

"כשנתקבל אמו"ר לרב בעיר גארליץ, ונערך סעודה לכבודו, ביום א' פרשת כי תשא, אמר אז: 'כי תשא את ראש בני ישראל, פירוש, שנתקבל לקבל איזה ראש על בני ישראל, 'לפקודיהם' מלשון חסרון [על דרך הכתוב (מכריז, א' מט) 'ולא נפקד ממנו איש'], פירוש, שמקבלים ראש על העדה כדי שייגד להם את חסרונם לתקנם, 'ונתנו איש' יראה בו הקהילה לתת עליהם איש כזה, אשר 'וכפר נפשו' שיודע בעצמו שגם הוא צריך עדיין לכפרת נפשו, ולא דימה בעצמו שהוא בשלימות, ומנהיג כזה יוכל להנהיג את הקהילה בטוב, 'ולא יהיה בהם גוף בפקוד אותם' - שלא ישמע עוד וישר בהתנהגות הצבור, ויעמוד על המשמר לשומרו מכל דבר רע בסייעתא דשמיא".

חמדה גנוזה (ח"ב עמ' א)

"ושבחה אני את המתימים" - למה?

ושבחה אני את המתימים שכבר מתו מן החיים אשר המה חיים עוֹדנה (קהלת ד, א-ב). "נזכרתי מה ששמעתי מפיו של אותו צדיק הרה"ק רבי אליעזר זצלה"ה אבד"ק בעיר מולדתי גארליץ, בשם אביו הק', דבר זה שמעתי ממנו כמה פעמים בסעודות הילולת ב' דרי"ח אדר, ביום ה'גאולה של אביו הצה"ק אדמו"ר רבינו ברוך זצלה"ה בן מרן הדברי חיים זי"ע. לכאורה קשה כי המילים 'שכבר מתו' וכן 'אשר המה חיים' יתור דברים הם. אלא שרצ"ל שמשבח את המתימים שכבר מתו ולא נצטרכו לבוא בגלגול, ימן החיים אשר המה חיים עוֹדנה; פירוש, שיעטרכו שוב לבוא לעולם הזה, דייק ותחשוב במילים 'אשר המה חיים עֹדנה', ותראה פלא".

אבני זכרון להגראי אברנברג זצ"ל

- סיפור זה מובא בספר 'דברי ברוך', מדור 'ברוך שאמר' - תולדותיו וקורותיו של רביה"ק מגארליץ זי"ע (פ"א). וראה שם בהע"ח.
- ראה 'קב הישר' פרק י: ויחל בן החסידים הראשונים שבא"י היו נוהגין לקנות להם קבר בבית החיים בהיותם בחיי חייהם. והיו אומרים עליו קצת דברי תורה, והיו נודרין שם לתן צדקה, ובה היו משהיין ומקדישין המקום, שהיה מוכן להם שם להקבר, ומחמת קדושת ההיא היו גורמין שלא להתקרב הסט"א אחר מותם שם".
- רבי אליעזר כיהן עוד בחיי אביו כדומ"ץ בגארליץ, ולאחר פטירתו מילא את מקומו ברבנות שם, והמשיך בדרכי הייחודיות. [אגב, יסופר: פעם שהתה זוגות הרבנית הצדקנית מרת יוכבד רבקה ע"ה בבית חותנה, רביה"ק מגארליץ, ואתה עמה היה בנה הפעוט, שנשאל ע"י זקינו לשמן ונתנו: מרדכי דוב (ע"ש מקינו - חותן אביו - הרה"ק מהאראטסיפ"ל זי"ע), בשמוך רבינו כך, פנה אל כלתו ע"ה ואמר לה: עוד יהא לך בן ע"ש הסב מהעד השני... בכונותו על השם "ברוך" כשמו. ואכן כעבור כמה שנים נולד לה בנה, ה"ה הגה"צ רבי ברוך זצלה"ה מגארליץ-ב"ב (ותוית ליה לנכדו הרב ברוך הלברשטאם שליט"א מבי"ב על הסיוע בעירכת המאמר)].

בקרב קדושים יתהלל:

כאמור, היה רביה"ק מגארליץ אמן נפלא בהסתרת מדרגותיו ובהצגת מעשיו המופלאים. שביליו בימים רבים, ועקבותיו לא נודעו, ורק גדולים וטובים הבחינו כי מבעד לחסרת זה, עושה עבודתו בלבט אש, והעידו בו כאיש קדוש

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת פסחים

האמנם ה"סאלאט" – (עלי הטהרה) הוא ה"חזרת"?
והאם יוצאים בו יד"ח כשהוא עדיין מתוק?

שנינו במשנה (ף לט ע"א): "ואלו ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובתו בפסח בחזרת – תמכא ובחרחבניא ובעולשין ובמורור". ובגמרא: "חזרת חסא, עולשין הינדיב, תמכא – אמר רבב"ח תמכא שמה" וכו', ובהמשך: "רבינא אשכחיה לרב אחא בריה דרבא דהוה מהדר אמריה, א"ל, מאי דעתך – דמרירין טפי, והא 'חזרת' תנן (ברישא דכולהו. רש"י), ותנא דבי שמואל חזרת, ואמר רבי אושעיא מצוה בחזרת, ואמר רבא מאי חזרת – חסא, מאי חסא, דחס רחמנא עילון, ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן למה נמשלו מצריים כמורור לומר לך מה מורור זה שתחילתו רך וסופו קשה, אף מצריים תחילתו רכה וסופו קשה (ג'ימקא זה הוא טעם על ההידור לקחת חזרת ולא שאר מיני מורור). אמר ליה: הדרי בי". הרי מפורש יוצא שמצוה מן המבחר היא בחזרת, ומין זה קודם לשאר מינים, וכן נפסק בטור ובשו"ע (סי' תעג ס"ה): "ועיקר המצוה בחזרת, ואם אין לו חזרת, יחזור אחר ראשון ראשון כפי הסדר שהם שנויים".

ומהו "חזרת"? נביא תחילה דברי החכם צבי (בתשרי סי' קט) ד"ל: "לזכות את הרבים בענין מצות אכילת מורור, ראיתי כי טוב להודיע, שהחזרת השני במשנתנו ובשלשן חכמים חסא, שמצוה לחזור עליו, כי הוא הראש וראשון השני במשנתנו, הוא הירק הנקרא בלשון אשכנז סאלאט, ובלשון ספרד סאלאטא, ושם העצם של זה הוא לטונא בכל הלשונות שמעתי בתורגמא ואשכנז ופורטוגאל ובספרד והראשונות והטבע וקורין אותו לאטונא סאלאט, ואין בו שום ספק ופקפק בעולם, ויש לו הסימנים האמורים בגמ' שרף ופניו מכסיפין ותחלתו רך וסופו קשה ותחלתו מתוק וסופו מר כלענה, ומפני שבארצות אשכנז ופולוניא שהן קרות אינו מצוי בזמן הפסח לא הורגלו לקחתו לחובת מצות מורור, או מפני שלא היו בקיאין בטיב פתרון שמות הירקות באנשי ארצות הקרובות לאר"י, ובכל, לא ידעו מה הוא, ולקחו הקר"ן (הר"ן) שהוא תמכא לפי דברי קדמיה חכמים, ונפק מיניה חורבא, כי הן רבים עתה עם הארץ שאינם אוכלין אפי' כחצי זית מחמת חורפיה, ושדורא מוקצ מצות מורור, ואף החרידים אל דבר ה' ואוכלים כזית מהקר"ן מסתכנים בו, כי באמת במקום שחזרת שהוא האלטיגא סאלאט שכיח כמו בערי אמשטרדם והמבורג ושאר ערי אשכנז אף שהוא עורנו קטן מאוד, קורא אני על הקר"ן סכנה, ואם כן מצוה, וכל אשר נגע אלקים בלבו יקיים מצוה בתיקנה ויקנה האלטונא סאלאט לשם מצות מורור אף אם הוא ביקר".

אמנם, הרבה אחרינו ערערו על דבריו, ובה כתב הרידב"ז בתוספתו על הירושלמי (ברכות פ"ו ה"א) "צ"ע על תשובת חכ"צ... הא סאלאט אין בהם שום טעם מרירות, ואפילו מורור – כשנתבטל טעם המרירות לא יצא בו יד"ח, ואולי בהמבורג ובערי אשכנז שהזכיר החכ"צ ז"ל יש בו טעם מורור". מאידך, בשו"ת דברי משה (תאומים, ח"ב סי' צח אות וס') אחר שהביא הערה זו, כתב: "ואמנם טועים הם בפירוש מאמר חז"ל 'תחלתו מתוק וסופו קשה' ורובם מרירות, כשלוטעס בפיו – בסוף אוכלו היה מר, והוא טעות גדול, והפירוש הוא, 'תחלתו מתוק' – בתחילת גידולו כשהוא עדיין קטן, וסופו מר" – כשהוא גדול יותר מדאי, וכן הוא בדוק ומנוסה בהירק שאלאטין, כי בתחילת גידולו הוא מתוק, וכשגדלים הרבה הוא מרה כלענה" (דבריו הובאו גם בשו"ת תירוש ויהר סי' קצ סק"ג, והביא עוד שם כדברים אלו בשם ספר אור שלמה ולא, או). ואמנם פירוש זה ב'תחילתו רכה וסופו קשה' יסודו כבר בדברי רש"י שכתב: "מורור סופו קשה, הקלח שלו מתקשה כעץ", הרי שאין הכוונה שבשעת אכילה משתנה טעמו ממתוק למר, אלא, שכללות המין הוא דבר שתחלתו רכה וסופו קשה (ועי' גם מהר"ם חלאה בסוגיא).

ובדעת האחרונים ההולכים בעקבות החכ"צ שהירק שנקרא סאלאט הוא מין חזרת השני במשנה, מצינו עוד מחלוקת – אם יכולים לצאת בו בעודו מתוק, כי סוף סוף יש מקום לומר שצריך להקריא בו טעם מר בבדי לצאת בו מצות מורור, שכל ענינה להזכיר את ה"זימורו את הידים", וא"כ כל עוד שלא נתקשה אי אפשר לצאת בו, הגם שמצוה מן המבורח היא במין זה, שתחלתו רכה וסופו קשה. דהנה עיקר ההערה שמין חזרת מתוק מבורא כבר בב"י (סי' תעג ס"ה), ומפשיטות לשונו משמע שגם בעודו מתוק יכולים לצאת בו, ובכ"כ להדרי"ש (הרב שם ס"ה): "אע"פ שכל ה' מינים אלו נקראים 'מורור' בלשון תורה, מ"מ מדברי סופרים מצוה לחזור אחר חזרת אפילו לקנותו בדמים יקרים... ואע"פ שהחזרת אין בה מרירות, מ"מ כשהיא שוזה בקרקע מתקשה הקלח שלה ונעשה מר מאוד, ומפני כך היא נקראת מורור, ומצוה לחזור אחריה אף כשהיא מתוקה, לפי שמצות מורור היא זכר למה שמרור המצרים את חיי אבותינו בעבודת פרך, והם נשתעבדו בהם בתחילה בפה רך על ידי פיוסם, ונתנו להם שכר, ולבסוף מררו יחסם בעבודה קשה, לכן יש לאכול החזרת שתחילתה מתוקה ורבה וסופה קשה ומר..." (ובכ"ה הדין אדם כלל קס"ל).

ברם, במשמרת שלום (סי' לה סק"ה) הסיק – לאחר אריכות – שאין יוצאים יד"ח בעודו מתוק, וכן הסיק החז"א (וא"ח סי' קכד דף לט, ד"ה מאי) שא"כ לצאת בו רק אחרי שנתקשה כבר, והביא לכך המימאר דרב אחא בריה דרבא בסוגיא – "מאי דעתך דמרירין טפי" כן, "מבורא דערב מרור, ומצוה להטעים להטעים מרירותא, ולפיכך מן המבורח שיהא מרור טפי", אמר, יש להענין דו איהו ראיא ב"כ, כי בדמים אלו היו רק לפי ההור"א, כי בסוף הסיק שחזרת עדיף טפי, ויתכן שעדיף גם על הענין של טעם מרירות, וגם זה נכלל במה שאמר "הדרי בי", ובכ"כ בהדריא השפ"א אמת בסוגיא (ועי' שו"ת משה הלכות ח"ז סי' צב).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות השכיחות בין סריסור ושותפים

א. אחד נתן לחבירו חפץ שימכרוהו בסכום מסויים, והלך השליח ומכרו ביותר מאותו סכום, אזי אם החפץ הוא דבר שאין לו קצבה (סכום קבוע) – שייך כל הרווח להמשלה, ולא אמרינן שמחל המותר להשליח, אלא אמרינן שסבור שאינו שוה יותר, ואפילו אם היה ידע המשלה שהחפץ שוה יותר, אלא חמירין דוחקין צוה למכור בזול והשליח מוכרו ביוקר, אפ"ה אמרינן דלא היתה דעתו להקנות להשליח המותר. אבל בדבר שמחירו קצוב וידוע, אזי כל סכום שקיבל השליח יתר על המחיר, חולקים בשוה.

גם סריסור (מתוך) דינו בזה כשליח, אלא שנטול שכר עבור שליחותו, ואמרינן דבדבר שאין לו קצבה – כל מה שהרויח שייך להמשלה, כאמור (עיי' שו"ת ח"י"מ סי' קפ"א ובסמ"ע שם. ויזיל דפשיטא שאם התנו מראש ביניהם והמשלה אמר להשליח: איני רוצה בשביל החפץ אלא כך וכך, ומה שתקבל יתר מהסכום שייך לך, דודאי הדמותר שייך להשליח).

ב. שלח אחד את חבירו לקנות לו איזה חפץ במקום מסויים, ובשעה שמסר לו כסף אמר לו שמחיר החפץ הוא מאה דולר, ובאמת יש מקומות שהחפץ נמכר אצלם במאה דולר אך יש מקום שהוא נמכר במחיר יותר זול, והלך השליח וקנה במקום הזה, אסור לו להשליח לקחת את העודף בשבילו, אלא הכל שייך להמשלה (עיי' כתובות צ"ה: תוד"ה כאן; שו"ת א"ח"ע סוף סי' קנ"ו ושו"ת שבט הלוי ח"י"מ סי' ריד).

ג. זין זה, שהמותר הוא למשלה, אמור גם אם מה שהמוכר הוזיל מהמחיר הוא בגלל השליח, שהפציר בו הרבה שימכור בזול (עיי' שם בשב"ל). ועיי' שם שנתפס באופן שהשליח מסר מודעה להמוכר שיש ביכולתו לקנות החפץ במאה דולר, ואין ברצונו לקנות בפתח כמה שאמר לו בע"כ, רק הוסיף להפציר לקנות במחיר הוזל כדי להרויח מהפרש, דבכ"ה יתכן שהרויח הוא להשליח. והנחה צ"ע.

ד. שני שותפים בדבר, והלך אחד השותפים ומכרו ביותר מהמחיר שקבעו ביניהם, אזי חולקים בשוה בכל הרויח. וראיה לכך מהא דנפסק בשו"ע (ח"י"מ סי' קע"א) דאם הלך שותף אחד ונשתתף עם אחר בממון השותפות, אם הפסיד – הפסיד לעצמו; ואם נשכר – השכר לאמצע. והטעם הוא, כי בכל דבר ששניהם שותפים בו, אזי כל מה שהרויח שותף אחד צריך להתחלק בין השותפים. ולפי"ז ח"י"א מוכר החפץ ששייך לשניהם ביותר, אזי סך הרויח שייך לשניהם (ג"ל. ועיי' שו"ת ח"י"מ סי' קע"א ס"א).

[ונצייקו איזהו מקומן בשאלות אחדות השיטות לשותפים:]

אם מלח המוכס מסל לאחד השותפים – האם חולקים ביניהם על הרויח? אם שותף אחד עשה משחר בדרך אסורה – האם חולקים ביניהם? – עיי' בזה בשו"ע ח"י"מ סי' קעו סי"ב ובשו"ת רב"ת שם סי' ק"ז. ועיי' במחנה אפרים ה"ל שותפים סי' ח – אם הרויח שותף אחד במעות ריבית, ונע"ע במשפט שלום סי' קעו סי"ב.

אם קנו בשותפות בנד, ואחד השותפים מצא בו מעות – האם חולקים? עיי' שו"ת שו"מ מהר"ב ח"י"א סי' ס"א ובדברי הגאונים סי' צח סי' ק"ב.

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלי מועד

שבת שקלים – עת רצון שכל תפלות השנה יתקבלו

"סיפר לי החסיד מוהר"ר מאיר כהנא מדראגמירעשט נ"י, כי הוא ואחיו ר' זנוויל ע"ה באו בפעם הראשונה להאמינקא בשבת שקלים בשנת תרמ"ג, והנה אצל ר' מאיר הניל היתה אשתו חולנית וגם היתה חשוכת בנים, ובקיש ממנו רבינו (ה'אמרי יוסף) צ"ל מאה זהובים, ואז יתיוועש אשתו. [כך היה בדוק ומנוסה, כשכרניו היה מבקש מאחד כסף אז זה כבר נושע בכל הישועות]. וכן היה כי נתן לו מאה זהובים ואשתו החלימה ונתרפאה, וגם נפקדה בזיו"ק. וגם לאחיו היו בנים חולים ולא הזכירם לפני רבינו, ובביל שבת כשהעמיד יין האחיל לו רבינו שלבניו תהיה רפואה שלמה, וכן היה.

ואמר להם רבינו אז, שבשבת שקלים יכולים להתפלל על כל התפלות של כל השנה שיתקבלו, כי תפלות כנגד תמידים תיקונים, והתמידים באו מן כספי השקלים. ועוד אמר להם אז, על מה שאמר משה רבינו אל יתרו (במדבר י"א): "כי על כן ידעת חתונתו במדבר והיית לנו לעינים", כי הצדיק פועל עם הראיה שלו שהנפשות יבואו אליו, וזהו שאמר הכתוב: עקב שהיית לנו לעינים, על כן ידעת חתונתו במדבר". והבין.

פאר יוסף (סיגוט הר"ח), עמי כח.כז. וראה שם עוד שבתות כהנה מבטלי העובדא

עלי ספר

נאמנו מא"ד דאמבראווא - ח"א: ליקוט דברים יקרים עה"ת, נ"ד, ש"ס, שו"ת, מנהגים וענינים שונים מאת הגה"ק רבי מרדכי דוד וביאורו דאמבראווא ז"ל, מנדולי תלמיד החוה הקי' מלובלין ז"ל, וגם מבני הקדושים ז"ל. ח"ב - מדרכי דוד, ובו תולדות האד"ס הגדול בענקים הגה"ק הני' ובניו הקי'. נלקט ונערך מפי סופרים וספרים ומדברי כותבי בצירוף הערות יקרות ויזיל ברב פאר וחדר על יד הרה"ק נחום מאיר גערמאן, ברוקלין נ.ג. תשס"ו.

מצות המלך עניני בר מצוה חינוך למצוות ותפילין - לקט פסקים, מנהגים וחליכות, דברות קודש ואמרות וטהרות, חידושים ופירושים, מנינים ופיוטים, שנספסו מתורתו של רבתי"ק המאורות הגדולים לבית ה'אביר יעקב אבוחצירא ז"ל, ועברו ויצאו לאור בהידור ופאר על ידי ממו"ן יש' עולם בראשות הרב שבתי שמואל ווייס, בני ברק, תש"ס (קכח עמ').

כנף רננים על מדרש פרק שירה – ביאור נחמד ונרחב מאת הגה"ק רבי חנוך זונדל לוריא זצ"ל מי"מ דנאוואדאק. נדפס לראשונה בשנת תר"נ, ועתה נדפס בהמדרות חדשה ומפוארת, בתוספת ראשי פרקים, מראי מקומות ותוכן ענינים, עיי' הרב יעקב וורטהיימר, ירושלים תשס"ה (תקצו עמ').

תודותינו וברכותינו לתנוות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאהב"י

הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ו לרגל אייוסי בנו הבה"ח אהרן נ"י עב"ג תתי' בת מחו' הרה"ח ר' שלום שפירא הי"ו אב"י במאנסי נ"י.	הרה"ק רבי ראובן ב"ר חיים יעקב הלוי הורוויץ זצוק"ל מזארנאוויצא בעל ה"דודאים בשדה" לכבוד יומא דהילוליה בכ"ט שבט זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמון הנוצח ע"י נבדרי האחים הנדיבים החשובים ר' ישראל ור' יעקב יצחק קאניג הי"ו	הרה"ח ר' יצחק יצחק (איטשע) קאניג שליט"א הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ שליט"א הרה"ח ר' יעקב האפשטערטער שליט"א הרה"ח ר' מאיר פרידמאן שליט"א הרה"ח ר' יצחק האפשטערטער שליט"א השטותיט י"ד נריה ונטול חלק נכבד בהוצאת הישבת התכונות ללמוד ומתכ"י תשכ"ז בעירו הי"ו וברכה קובעת לעצמה לידידו העסקן הדגול מרמב"א איש החסד והמעט הרה"ח ר' יעקב פרידמאן שליט"א על הכנת ואירגון סעודות השבת ביד המלך הטובה עליו פירותיה הברוכים של שבת מרוממת ובי"ד יעמור לזכותו, ומשמים יתברכו בכל טוב מתוך רוב נחת והרחבת הדעת, אושר ועושר וכל מילי דמיטע, אב"י.	הרה"ח ר' יצחק יצחק (איטשע) קאניג שליט"א הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ שליט"א הרה"ח ר' יעקב האפשטערטער שליט"א הרה"ח ר' מאיר פרידמאן שליט"א הרה"ח ר' יצחק האפשטערטער שליט"א השטותיט י"ד נריה ונטול חלק נכבד בהוצאת הישבת התכונות ללמוד ומתכ"י תשכ"ז בעירו הי"ו וברכה קובעת לעצמה לידידו העסקן הדגול מרמב"א איש החסד והמעט הרה"ח ר' יעקב פרידמאן שליט"א על הכנת ואירגון סעודות השבת ביד המלך הטובה עליו פירותיה הברוכים של שבת מרוממת ובי"ד יעמור לזכותו, ומשמים יתברכו בכל טוב מתוך רוב נחת והרחבת הדעת, אושר ועושר וכל מילי דמיטע, אב"י.
--	---	--	--

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת תרומה

ג' אדר תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקי"א

הדפסה מוצגת	18:08	19:18	19:43
אנטווערפן	17:29	18:36	19:01
לינדרן	17:35	18:44	19:08
מאסטרס	17:56	19:01	19:28
מאסטרס	18:05	19:16	19:40
מאסטרס	18:19	19:26	19:54
פאריז	17:52	19:01	19:27
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

"ויקחו לי" - ויתנו לי

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה (כה, ב). מלת לקיחה כשהיא קשורה עם אות למד" (לקח ל-), פירושה: נתינה (ולא כמו: לקח מ-), וכן: "קחי נא לי מעט מים בכלי ואשתה" (מ"א יז, י). דוגמתה היא גם במלת "סר", ששמה קשורה עם אל (בבבול), כמו "סורה אל" (שופטים ד, יח), הכוונה היא: בוא אלי, הויף כשהיא קשורה אחריה עם האות מ"ם, כמו: "סורו ממני" (תהלים ט, ט) - לבו ממני.

ראב"ע

פירוש אחר:

"דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה", כלומר, "אמור לישראל שהפצתי שגבאים יגבו בעדי תרומה, וכן עשה משה בדרתו מן החר (בפסוק ה'), כאמרו (לקמן לה, לב): 'אחרי כן נגשו כל בני ישראל, ויצונו את כל אשר דבר ה' אתו בחר סיני', ואחר כך 'זימור משה אל כל עדת בני ישראל' - שהם הסנהדרין - 'קחו מאתכם תרומה' (שם לה, ד), ובזה צוה להם (לסנהדרין) שיגבו, וישראל לא המתונו שיגבו הסנהדרין, אבל תיכף יצאו מלפני משה והביאו עד בלי די (שם לו, ה), ולפיכך לא נשאר על הנשיאים - שהשבו לגבות - זולתי האבנים והשמן, שלא הביאו ישראל עדיין".

"שלחן" - שלוח שתחול על ידו הברכה

ועשית שלחן (כה, כג) "כבר נתבאר, כי הארון צורך גדול היה, להיות לזכות העדות מונחים בתוכו, והכפורת גם כן הוא הכסוי אשר עליו, כמו 'זכפרת אותה' (בראשית י, יד) שתרגמו: 'זתחפי יתה', והכרוכים שהיו מן הכפורת - להורות על מציאות המלאכים, אבל השלחן - מה היה משמש, ומה צורך היה במשכן ובמקדש לעשות בהם שלחן?

ועל דרך הפשט הוצרך השולחן בבית ה' בלחם אשר עליו, להיות שורש דבר שתחול הברכה בו, והלחם אשר עליו היה נאכל לכהנים משרתי המקדש, והיה מספיק לרבים מהם מעט ממנו, וכענין שאמרו ר"ל (יומא לא, א): כל כהן שדוה מגיעו כפול היה שבע, ועל כן נקרא 'שלחן' - שהקב"ה שולח ברכתו בלחם שעליו, ומשם הברכה משתלח בכל המזונות ויבא שובע לכל העולם. והברכה הזו היתה יש מיש, כמעשה הנביאים וברכתם שהיתה יש מיש, כי אין להם כח לעשות יש מאין, והעד לזה אלישע בענין (מ"ב ד, ב) 'אסור שמן', גם אליהו בענין (מ"א יז, טו) 'כד הקמח', אבל בריאת יש מאין אין הענין מסור ביד בשר ודם, ולא מוצאנו זה אחר הבריאה, כי אם בבריאת עולם כמעשה ה' כי נורא הוא וכו' (וב"כ הרמב"ן בפסוק כד).

ועל דרך המדרש: 'ועשית שלחן עצי שטים' - שלוח מציבה ישועה מציחה. וכן מצינו בארון ובמוזבה כי כל המוכות האלה נכללות בה ובאות בסבתם, גם בסבת השלחן, כי הוא מוכה כפרה לאדם, והלחם שעל השלחן הוא חשוב כקרבן על גבי המזבה כשאדם מוב עין, מטיב ומאכיל שם העניים. והוא שדרשו ר"ל (ברכות נה, א) 'המוזבה עין שלש אמות וגו' וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה' (ויקרא מא, כב) - פתח במוזבה וסיים בשלחן, אלא בזמן שבית המקדש קיים אדם מתכפר על ידי המזבה, עכשיו שאין בית המקדש קיים אדם מתכפר על ידי השלחן.

ומנהג הסידים שבצפת, שעושים משלחנם ארון לקבורה, להורות כי האדם לא ישא מאומה בידו ולא ילונג בעמלו כי אם הצדקה שעשה בחייו והמוזבה שהוא מטיב על שולחנו, ולכן אמרו ר"ל (שם נד, א): המאריך על שלחנו (ו-פסוק) כך יבא עני ויתן לו רפואה - מאריכין לו ימיו ושנותיו".

לקח טוב

קשה כארו - בפנים, רך כזהב - בחוץ

כלפיו יהיה האדם רך כזהב יצליח היצר לרשתו בכל מכמורות שפורש לרגליו.

אם כן מה יעשה האדם להינצל משתי הרעות? עצתו אמונה היא, לא לקנות מדה אחת בקנין גמור עד שתשוב להיות אצלו כמבע מוטבע בקרבו, לא יוכל לרפות ממנה. במשנה זהירות יתנהג בהיארור באחת מהנה, לאמור לנפשו: הבה נשתמש במדה זו למען התועלת העכשוית הזקוקה לי בשעה הנוכחית, אך ניוהר

שתי מדות הפכויות הנה: קשה כארו מחד, ורך כזהב מאידך. מדת הקושי מחזקת את האדם ומעמידה עמדה קשה כברזל. מוזקף הוא נגד כל הקמים עליו כי לא יירא ולא ייחת, עד אשר לא יתייצב איש בפניו לנצחו. מדת "רך כזהב" לעומתה, מסירה כל ענין של תקיפות וקושי ממנו, וכל הבא לקראתו - מתכופף הוא לעומתו, ואינו מראה נחישות כלשהיא. עמידתו חלשה, ואיננה אלא כמוין אשר תדפנו רוח.

לשני הפכים אלה מועלה וגם חסרון. מדת ה"קשה כארו" מועילה לו להרגיז יצרו הטוב על יצר הרע, להתגבר עליו ולנצחו. כל אימת שבא אויבו הפנימי לאיים עליו ולבקש המיתו, אזור גבורה במתניו לקראתו ולובש כלי מלחמתו, וכחצים ביד גיבור - כך משתמש הוא באינתו ובגבורתו הנפשית. עמדתו התקיפה והנחושה עומדת לימינו לעזר, ומסייעתו שחפץ ה' בידו יצליח עד שיפוצו אויביו וינוסו משנאיו מפניו. עד כאן התועלת שבמדתו זו.

אמנם חסרון גדול נודע לה לאותה מדה. אותה עמדה תקיפה שמצילנו מכף כל אויביו הפנימיים, היא עצמה עלולה להפילו בבאר שחת, אם יתאזר בה בעמדו נגד בני אדם, רעיו וחבריו. לבו יגבה ועיניו תתרוממנה נגד אנשים, ואזי לו לזה שנקלע אליו במצב כזה. נחישותו ותקיפותו עלולות להשפיע על כל התנהגותו שבינו לבין חבריו, שתהיה מליאה גיאות והתנשאות. בכל דבר קטן יעמוד על דעתו, ולא יתכופף כפיפה כלשהיא לכבוד הזולת. כל זאת באתהו מכח מדה זו שמלמדתו לא להתפשר על דבר ולא על חצי דבר. הוא בשל, ויקוב הדין את ההר.

מובן מאליו שה"רך כזהב", שמדתו הפוכה, משובח ומפואר בהתנהגותו כלפי בני אדם, כי מדתו מלכשתו ענוה ורוח נמוכה, כך שלא רק שמקדים שלום לכל אדם, אלא כל אימת שיבוא חבירו אליו בטענה כלשהיא, תיכף ומיד יסוג אחור, ישפיל עיניו למטה ובדמיע יבקש את סליחתו. מאידך, טמון חסרון גדול בעקבות מדה זו, והוא בעסק האדם עם יצרו הרע, שאם גם

אותיות מהכימות

בטבעות הארון יהיו הכדים לא יסורו ממנו. ולהבין, הלא גם במזבח היה כדים ולא נטוה שם שלא יסורו הכדים, ובכדי הארון נטוה שם שלא יסורו הכדים. ואפשר לומר, לידוע שהמשכן היה דוגמת אלם, והאלם הוא עולם קטן, גם בו דוגמת המשכן, ודוגמת הארון שכלם עולם קטן, הוא המוח אשר בו מונח התורה והמלכות, לזכור אותם תמיד לעשותם, ושלל להכשל בזה הרע המסיתו לתלות הנאת עולם הזה.

וגם הלא הרע לרדף התאמלות גדול ועקשות גדול כמ"ש במשנה (אבות ה, כ) 'הוי עו כנמר', שהוא חלוף ומעין כמ"ש שם הכדורטורל. והעקשות והטעות שלרדף להיות כלם הוא רק נגד הלא הרע, אבל נגד בני אדם אמרו ר"ל (תענית כז) נפק רבי אלעזר בן שמעון ודע: לעולם יהא אדם רך כזהב ולא יהא קשה ככרז. וזה רמז הכדים הנושאים הארון, שהכדים כפנים הם ארו, וכך לרדף אדם להיות קשה ככרז כפנים, כמלחמות פנימי נגד יצר הרע. והכדים היו מזופים מבחוץ זכר טהור. וידוע שאין כך יוסר מזהב טהור, וזהו מבחוץ - נגד בני אדם לרדף להיות רך עם כולם...

וזהו הרמז: 'בטבעות הארון יהיו הכדים' תמיד, 'לא יסורו ממנו' ומתשבתו, העדות התורה והמלכות אשר מונח בארון, ולא יסור ממתשבתו מלחמות הלא הרע אשר בו כנ"ל.

לאחזה ביד רק למשך הזמן שנחוצה היא אלינו. בגמור הדבר, כאשר כבר תצא התועלת נחוינה למקומה עד להודמנות אחרת, ונשוב להיות "רך כזהב" בעסקינו עם בני אדם.

בדי הארון היו רך כזהב - בחוץ, לרמוז על התנהגות משובחת עם בני אדם, למרות שמכפנים עליהם להיות קשה כארו, מדה שעליה להיות תמידית בכל מה שנוגע לתורה ומצוות, להילחם בה נגד יצר הרע, ולא תסור ממנו כל ימיו.

אמרות טהורות

לוי לשמוי – גם בדברים נשמיים

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כת. ב.) לא אמר "ויתנו לי" אלא "ויקחו לי", כי כל מה שנותנים לו להקב"ה, הכל לקוח מאתו, ממה שהוא ית"ש קצב פרנסה לכל אחד. ואמר: "ויקחו לי תרומה" – היינו, הפרנסה שהוא לוקח מהקב"ה, תהיה לי, כמו שפירש"י: "לוי – לשמוי", כלומר, שיפריש הדבר בשבילי, דהיינו, "שיקרא שמו יתברך על כל המעשים, למשל כשהולך לסחורה, להשתכר, יהיה כוונתו רק לעבודתו ית"ש, לא למען הנאת גופו, רק כדי שיעשה צדקה בכל עת – לפרנס אשתו ובניו (עי' תנכותו נ: ע"ש צדקה בכל עת" (תהלים קי, ג) – זה הו' בניו ובנותיו כשהם קטנים וכו' ע"ש), וכן לכבד שבתות ולהחזיק בניו לתלמוד תורה, ויקרא שמו יתברך בפיו על זה (עי' מ"ש במדברנו גל תנו ומ"ש בגל' תנא בסוף סדר עליו הגיון).

משא"כ אם אין כוונתו ומחשבתו ע"ז, אף שבאמת בפרנסת אשתו ובניו עושה מצוה, אבל כיון שכוונתו גם כזה בשביל הנאת גופו, הוא ע"ד שאמרו חז"ל (נדר כג.) "שני בני אדם שצלו את פסחיהן, אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה נסה, זה שאכלו לשום מצוה – יצדיקים ילכו בס', וזה שאכלו לשום אכילה נסה – יפושעו וישלכו בס'. **על כן נעשה כמו שמלמדנו התורה** ויהיה **נחשב בעיני ית"ש כתרומה** כיון שכלל מעשיו כוונתו למצוה". זרע קודש (ע"ש).

עיקר מצות צדקה – מתוך כפיית היצר

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ירבנו לבו וגו' (כת. ב.) הן ידוע שהאות ב מתחלפת עם האות ו ואותיות ב'מ'ף – שהן ממוצא השפתים – מתחלפות זו בזו (עי' אבן עזרא שמות ג, טו), וכאילו כתיב: "אשר ירבנו לבו", דהיינו, לבו דוח עליו, וצריך לכפות את יצרו הרע (עי' ק"ז ה: "ונפשיה יוצרין ונקבל אנרא". ותי' ליקוטי אמרים תניא פרק טו ובאגרת הקדוש שם פ"ב), "דאמרת מה

אמירה נעימה

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כת. ב.) פירש"י: "לוי – לשמוי".

יש לפרש לפי המדרש שמי שיודע את השם המפורש אין לו ליהנות מאחרים, מחשש שמה אם ימנעו פעם מלהגותו יקללם בשם המפורש (עי' ירושלמי יומא פ"ג סוף ה"ז). והוא הרמז בתהלים (פ, יא) "ורבמתי כד – וידעי שמך כי לא עזבת דורשיך ה'" – וידעי שמו המפורש ויבטחו רק בו, ולא להם להצטרך לביריות ולזלזל סופי תיבות "עזבת דורשיך ה'" הן אותיות תב"ה, הוא השם שבו הרמז משה את המצרי (עי' "מגלה עמוקות" פר' שמות ע"ה "דשע' למה תב"ה" "דבש לפי' להרחיב"א מ"ע מ'אות ב.)).

והנה, לפי זה קשה, הלא הכהנים היו צריכים לדעת שם המפורש (סוטה לה), והואך אם כן היו רשאים לקחת תרומות ומעשרות. אך י"ל דכהני שלוחי דרחמנא ניהו (קידושין כג:) ומשולחן בבית קא זכו (שם כג:) ואינם בגדר נהנים מאחרים.

הוא שאמר הכתוב: "ויקחו לי תרומה" – דלכאורה תמותה לשלון לוי, על זה אמר רש"י: "לוי – לשמוי", כלומר, שיתנו התרומה לוי – להקב"ה, והוא כביכול נותנה לכהנים כדי שיוכלו ללמוד שמי המפורש, והוא: "לוי – לשמוי".

ארץ החיים להג"ר אברהם חיים כהן זצ"ל (נפד' הסמ"ע) על תהלים נא, יא (ועי' מ"ש במדברנו גל' שד"ט ונ"ל תד).

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו' (כת. ב.) תנא דבי אליהו (רבה פ"ח): "כיון שקבלו ישראל עול מלכות שמים שבמחה ואמרו 'כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע', מיד אמר הקב"ה למשה – 'דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה וגו'...". נראה לפרש בדרך הלצה, שאנו רואים לפעמים בני אדם עובדי ה' בתורה ותפלה, אך כשמגיע לאיזה דבר ממוין, נלכדים המה ופוטרים עצמם יותר משאר בני אדם. ולכן לאחר שאמרו בני ישראל נעשה ונשמע, מיד אמר להם הקב"ה: אמת שאתם שומעים ממני כל המצוות ואף תעשו אותן, אגמם "ויקחו לי תרומה", אראה אם גם מצוות שבממוין אתם מקיימים. ומתגברים צדקה ושאר עניני ממוין, ואינם פוטרים עצמכם בתורה ותפלה לזהו. **ידות אפרים**

שאדם נותן צדקה מצד נדיבות לבו ומצד רכות מזגו, אין לו חשיבות כל כך, לאפוקי כשיש לו כפיית היצר, אזי חשובה צדקה הראויה ואיתרפי סיטרא אחרא ואל זר שכלבו".

שפתי קדושים בשם הרה"ק רבי פיביש' מזכריא זי"ע בעל ה"יושר דברי אמת"

ופניהם איש אל אחיו – לעורר רחמים על הווה

והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים בכנפיהם על הכפורת ופניהם איש אל אחיו וגו' (כת. ב.) כשאדם מעורר רחמים בתפלתו על חבירו, אזי קרובה היא להתקבל ברוצן למעלה, לא כן כשהאדם אינו משיגה רק על עצמו, שאז רחוק הוא מאד שתפלתו תעלה למעלה לרוצן.

וזהו שאומרים בקדושת כתב: "משרתיו שואלים זה לזה וכו' ממקומו הוא יפן ברהמים", פירוש, **משרתיו** – הם הצדיקים האמיתים עובדי ה' באמת שלא על מנת לקבל פרס, לא בעוה"ז ולא בעוה"ב, כי כזה עודנו עובד את עצמו, רק המשרתים באמת ועושי רצונו ית"ש באמת הם מצפים רק לרוממות הבורא ב"ה, לזה הם 'שואלים זה לזה' היינו ששואלים בהתנוונים ובתפלה לראות טובת חבירו, לזה נאמר להלן: 'ממקומו הוא יפן ברהמים' שמעוררים הרחמים הגדולים מכתר עליון וכו'... וזה שייך בכל ענינים, גם כן בתורה ותפלה צריך להיות מנמת הפצו לראות במעלת חבירו".

וזהו הרמז: "והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה", רומז למעלת התפלה (כמו"ש "ישעי' א, טו): "ובפרשכם כפכים וגו'". "סוככים בכנפיהם" – להגן בתפלתו ולעורר רחמים על ידי "ופניהם איש אל אחיו" – להסתכל על טובת חבירו כנ"ל. "וזהו שנאמר (לקמן לה, יב-ג): 'מקבילות הלולאות אחת אל אחת. ויהבר את היריעות אחת אל אחת בקרסים ויהי המשכן אחד'. כי ע"י האתערותא דלתתא באחדות עם כל אחד ואחד מבני ישראל אני מעוררים ג"כ למעלה תורה, ויהי המשכן אחד, פירוש, שישכון בתוכנו אחדות הבורא ב"ה, אמן".

תפארת שלמה (פר' וקהל. ועי' מ"ש במדברנו גל' תנו)

שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד וגו' ושלשה גביעים משוקדים בקנה האחד וגו' (כת. לה).

יש לזקק, למה כאן כתוב פעמיים: "בקנה האחד" – בה"א הידוע, ולקמן, אצל העשיה (כפ' וקהל לה, יט) כתוב רק פעם אחת "בקנה האחד" – בה"א הידוע.

ויש לפרש על פי מה שמבואר במנרא (תולדן צא) שר' יהודה סובר שגיד הנשה אין נוגה רק בירך ימין, משום דכתיב (בראשית לה, לה) "חירך" – בה"א הידוע – "המימנית שבידך". וכמו כן כאן שכתוב "בקנה האחד", נפרש, הימנית. ולפי זה מובן, כי כאן אצל החיצוני כתיב (פסוק טז) "וראה ועשה בתבניתם" וגו', ופירש"י ז"ל: "מוגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש. נמצא שימינו של הקב"ה היה כביכול כנגד שמאלו של משה, וימין משה כנגד שמאלו של הקב"ה, שהרי דיבר עמו פנים אל פנים (לקמן לה, יא). לכך כתב כאן שני פעמים "האחד" – לימין שלו ולימין של הקב"ה. אבל אצל העשיה לא היה כי אם ימין של משה, לכך כתיב רק פעם אחת – "האחד".

תוצאות חיים (אמשטרדם, תקכ"ד) פר' וקהל – ספי הג"ד שאול זצ"ל אב"ד דק"ק אמשטרדם בעל "בנין אריאל"

והבריה התיכון בתוך הקרשים מבחיה מן הקצה אל הקצה (כ. כה.) איתא ב'ידעת זקנים מבעלי התוספות' (לעיל כה, ה) בשם המדרש (עי' תנחומא ט) שהבריה התיכון היה ממקלו של יעקב, כמ"ש (בראשית לב, יז) "כי במקלי עברתי את הירדן הוה", והביאו למצאנו – ונביצאו – העליתו עמם. ע"ש. ולכאורה יש להבין, מדי הראיה מלשון הפסוק "כי במקלי עברתי" וגו', כי מפשיטות לשונם משמעם שזהו ראייה לדבריהם.

ונראה, כי "משכך" עולה בגימטריא ת", וזהו: "כי במקלי עבר-ת" – שעבר המקל סביב המשכן, שהוא בגימטריא ת".

וידוע מאמרים ז"ל (שבת צדח) שהבריה התיכון "כנס היה עומד", שהיה סובב את שלשת צידי המשכן ובדרך נס היה נכפף מאליו. ולפי זה עולה חשבון מדת אורח בריה התיכון ע"ב אמות, דהיינו ל' אמות לדרום, וכן לצפון, וי"ב למערב (עי' תרגום יונתן ורבינו בחי כאן). וזה ג"כ מרומז בראשי תיבות: "במקלי עברתי".

נפלאות חישות להג"ר נח לייפשיץ (פנינים) זצ"ל

יתרון דעת

"ותורה שם בישראל" (ג)

בענין איסור לימוד חכמת האמונת

יש חכמות מחשיות האמונה, כגון החכמות ההיציניות, וחכמות האפיקורסים, וחכמת הפילוסופיא. כל אלה אין צריך לעורר אלוקים לשקוד עליהן, רק ירחק מהן בכל כוחו. כי בטרם שישגי מהן תועלת, יאבד אמונתו, וידמה למי שאיבד חפץ בשביל חפץ אחר ולא השיג השני, וכמה חכמים בעיניהם חשבו כי עלו למרום החכמה, חושבים כי עלו ועמדו בסוד גדול, ועליונותו מוזלתם, ולא ידעו כי רחוק מן האמונה, ולא יכירו הדבר.

ספר הישר דרבינו תם זי"ע (שער י' מדה י' ע"ש בשער יג שב' בזה"ל): "ואם תעסק בחכמות היציניות אשר מחיתו מהן, צריך לבקש עסק אחר שתהיה מחיתו ממנו, וישלך זה העסק אחרי גו, כי יותר ידחה ההיזק הבא עליו מן התועלת אשר ידחה בו", (ע"ש)

... מעתה אין ללמוד מספריהם (ש-ל חכמי האמונת) ולא לשמוע חכמה מפיהם, ואפילו אמורים אמת את שומעים להם. אך לחכמים הגדולים אין עזרה נעללת, מפני שהם מוציאים את הקמח וקולטין את הסולת, ויש להם שכל נקי ונפש יפה וסכינא חריפא (דוקא בדברים הנצרכים לזיכור וכו', מעין גנים שם), ויודעים לנפות האמרים ב"ג נפות, ועליהם אמר שלמה ע"ה (משלי כב, יז): "חט אנך ושמע דברי חכמים ולבך תשית לדעתך", ואמרו חז"ל (תלמוד טו) 'לדעתם' לא נאמר אלא 'לדעתך', כהדיא דאמרינן (שם) ר' מאיר רבון מצא, טובא אבל קליפתו זרק, אבל שאר בני אדם שאינם שלמים בתורה לא הגיעו לכלל שנים הראויים למעטקים בחכמה הדיא, ואינם יודעים מלמה, אל יכירו מן האוכל, שמה יחזיקו בקליפה, ועל כיוצא בזה אמרו ז"ל (שם) "אם דומה הרב למלאך השם צב-אות יבקשו תורה שיהיה ואם לאו אל יבקשו".

אור החיים להקדמן החסיד רבי יוסף יעב"ץ זי"ע (פרק יא)

... והנכון בעיני, שחכמי האמת ראו לסדר לנו ששה סדרים אלו (ורעים מועד נשים וכו'), לפי שמצאו ששה לימודים בספרי האמונה, וכל זה כדי שנעקור מלבנו כל אותן החכמות ההיציניות ונדבק לבינו בתורת השם יתברך לבד. **ספר החיים** לרבי חיים ברבי בצלאל זי"ע (זכיות, פ"ג)

אמרו ז"ל (עי' איכ"ר ב, יג): אם יאמר לך אדם אין חכמה באדם – אל תאמן, שנאמר (עובד"א, ח) "והאברתי חכמים מאדום" (משמע שבעת ימי בהם חכמים בחכמה); יש תורה באדום – אל תאמן, דכתיב (איכה ט, ט) "מלכה ושריה בגוים אין תורה". וקשה, וכי מי הוא הפתי שיאמר שיש תורה באדום.

אבל הכוונה, כי הנה לישראל אין שייכות רק חכמת התורה, ועל ידי חכמת התורה ממילא משיגים כל עניני הטבעיים שבעולם, מבלי שהחכמות בחכמות ההיציניות. ואז"ע, ובפרט אדום, שרשם בחכמות ההיציניות הטבעיות וכו'... וגם כן ידע איש הנוהג מזרע ישראל, שלא יגיע לערך חכמי אדום בחכמה ההיצינית, כי אין זה חלקם, ע"כ בחכמות ההיציניות חכמי אדום יותר מחכמים, כי המה היצינים, והחכמות המה היציניות, משא"כ ישראל. וז"ש: "אם יאמר לך אדם אין חכמה באדום", שתרצה לומר שבחכמות יהיו ישראל מחוכמים יותר מהם ללמד מופתי הטבעיות, "אל תאמן", שבדאי אדום מחוכמים ביותר במופתי חכמות הטבע; "ואם יאמר לך אדם יש תורה באדום", היינו שתרצה לומר שכל מה שהמציאו בחכמתם הוא חכמה בתורה, אם כן יש תורה באדום, "אל תאמן", ומי שאומר כן אין לו חלק בתורת ה', הנה כל זה הוא בזמן הזה, אשר התורה מלוכשת עדיין בספרים ומלבושים, משא"כ כשיגלה הש"י אור חכמה הנעלה, אזי יתבטלו כל החכמות ההיציניות ויהיו כן כמין וכאפס, ויהיו כל העמים כל התורה הוא דיבור הש", ואין מבוז לשכל האנושי להשיגה וכו'.

כלי הוראה להרה"ק רצ"א מרינוב זי"ע (עובד"א) אות טו. ועי' 'אגרא דפרקא' אות קפח)

ולכו אחרי ההבל ויהבלו (ירמ' ב, ה). שמעתי מאדוני מורי ורבי הנאון בעל הפלאה זצ"ל כן: ידוע שדברי תורה מוכבים את הנפש ומקרב את לבו לאביו שבשמים, ואם עסקנו במשנה ובתלמוד, בתורת רבינו ורב אשי, ובדברי רבותינו הראשונים והאחרונים זצ"ל, אזי ישפיעו עליו טהרה וקדושה מרבותינו הקדושים מחברי אותן הספרים אשר בארץ החיים המה ויגרום דביקות בה' ובתורתו, וכן איתא בספר החיים' מרבינו חיים אדוני של מהר"ל מפראג (ספר זכיות פ"ג) "גמרא" ר"ת: גביאל מיכאל רפאל אוריאל, שדמה ד' כיתות מלאכים מחנה השכינה הוסבת מרכבה עליונה. ומי ששוקק בגמרא נתקדש, ושומרין אותו אותן המלאכים, ואם יעסוק בספרים היצינים בדברי הכל, הגם שאין בהם מינות וליצינות, אזי נאצל רוח הטומאה מהמחברים הללו עליו, ולא ידע כי נפשו יטמא ויטמטמו את לבו וירחיקו אותו מרביקות אלוקי.

וזה שאמר רבינו: "וילכו אחרי ההבל ויהבלו" שהמה עצמם נעשים הבל רח"ל, להזהירם לידבק בצדיקים, היינו הת"ח, ובתורתם הקדושה, כדי שיודכו ויטהרו ויעבדו השי"ת בטוב לבב מרב כל טוב לבית ישראל אמן.

תורת משה להחתם סופר זי"ע (הפטר פר' מטות)

אהרן יעקבזון, ירושלים

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת פסחים

כיצד יתכן שיבשלו את הקרבן פסח בחמי טבריא?

אמר רב חסדא, המבשל בחמי טבריא שבת – פטור, פסח שבשלו בחמי טבריא – חייב וכו' אמר רבא, מאי חייב דקתני, דקא עבר משום "צלי אש" ו"לאו דילא תאכל כי אם צלי אש" איבא, ולא לאו דבישול. רש"י (דף מא ע"א).

ידועה התמיהה בבי מדרשא, ומובאת בספר **מראה בזה** (נדפס בסוף ש"ס וילנא בחידושי אדוני הגר' שלמה הכהן דל מר"צ דוילנא בעל שו"ת "בגן שלמה") בזה"ל: "דהאין משכחת לה דין דפסח שבשלו בחמי טבריא, דהא הפסח אינו נאכל רק בירושלים, ואם הביאותו לטבריא, כבר נפסל משום יוצא, ובלאו הכי לקי משום לאו דיוצא; ועוד נראה, דפסח פסול אין בו משום איסור בישול, וכמו באכלו מבעוד יום דאמרין לקמן (עמ' ב) דאין בו משום נא ומבושל, ואם הביאו חמי טבריא בירושלים – כבר נצטנן, ועוד דכלי שני הוא, ואינו מבשל כלל" (ראה לעיל ח: "אמר רבי דוסתאי ברי ינאי, מפני מה אין חמי טבריא בירושלים, כדי שלא יהו עולי רגלים אומרים אלמלא לא עלינו אלא לרחוץ בחמי טבריא דינן, ונמצאת עליה שלא לשמה"). הרי שבירושלים לא היו מעינות חמין בחמי טבריא.

הנה, בעיקר הדבר שכתב, שפסח פסול אין בו משום איסור בישול וכןמו שהוכיח מזה דאכלו מבעוד יום דאין בו משום נא ומבושל, ובה מתחזקת הקשיא, שאם כבר נפסל הקרבן, לא שייך כלל לומר שעבר משום לאו דבישול ולא תאכל כי אם צלי אש, דבר זה לכאורה אינו ברור, והלא עצם הדין שאכלו מבעוד יום אין בו משום נא ומבושל שנוי במחלוקת, וכמו שהביאו (שם): "תניא אידך, יכול אכל כזית נא מבעוד יום יתא חייב... ת"ל 'אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים כי אם צלי אש' – בשעה שישנו בקום אכול צלי ישנו בכל תאכל נא, בשעה שאינו בקום אכול צלי אינו בכל תאכל נא. רבי אומר, אקרא אני 'בשל', מה ת"ל 'במשל', שיכול אין לי אלא שבשלו משחיבה, בשלו מבעוד יום מנין, ת"ל 'בשל מבשל' מכל מקום". ולדברי ח"ק שאיסור מבושל לא שייך רק כשישיר לאכלו צלי אש, הדבר ברור שלא שייך איסור מבושל פסח ששפסל ביוצא שאסור לאכלו צלי אש, אבל לדעת רבי שחולק על זה, אינו קשה כ"כ, דרב חסדא אשמעינן בזה, שבנוסף לאיסור יוצא שיש בו, יש גם האיסור של 'לא תאכל כי אם צלי אש' (כ"כ בשו"ת זכר יהושע סי' קצג, ושו"ת בית יצחק ח"מ דרשות בסוד"ס דרדש יא את הית, ונע"ש), אכן, **האגלי טל** (במלאכת אופה, סעי כ אות ב) כתב, שהדבר ברור שלא שייך בזה האיסור של 'כי אם צלי אש', כי אין איסור חל על איסור, ואין איסור של 'כי אם צלי אש' חל על קדשים שיש בו איסור אכילה של יוצא, מה גם שאיסור של 'כי אם צלי אש' – אינו אלא איסור עשה, ואינו חל כלל – גם לדעת רבי, וחזרת א"ב הקושיא למקומה, כי כפי נפסל הקרבן ביוצא, כבר לא שייך בו האיסור של 'כי אם צלי אש'.

וכתב הגר"מ אריק זצ"ל בשו"ת **אמרי יוסר** (ח"א סי' כה) לתרץ, עפ"מ שאמרו (ובחים פט): "בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים, רבי יוחנן אמר בשר, ריש לקיש אמר פסול", ולהלכה נפסק כר"י (עי' רמב"ם הל' פסחים פ"א ה"ג), והדין כן גם ביצא הבשר מירושלים, שאינו נפסל ביוצא, כי הקרבן אין לו קדושה חמורה כ"כ שפסל ביוצא (עי' כ"מ שם ה"ו), וגם אם נזרק הדם לבסוף אינו נפסל, ובאופן כזה שייך שיהיה קרבן פסח במים חמים שהם כמו חמי טבריא – שהיה שייך שהיה חוץ לירושלים, אכן, הביא שיש חולקים על כך, שאם יצא הבשר חוץ לירושלים נפסל הבשר – גם כשיצא קודם זריקת הדם, ועל כך הביא דברי **התוי"ט** (ט מעילה פ"א מ"ג) שאם יצא הבשר חוץ לירושלים, וחזר לירושלים קודם זריקת הדם, הוריקה מעילה להוציא מיד איסור יוצא, ומותר לאכלו, ובה"ג"ש משכחת לה היטב שיהיה פסח מבושל בחמי טבריא, ולא יהיה בכך איסור יוצא, כשהוציאו ובישלו בחמי טבריא, והחזירו קודם זריקת הדם.

עוד תירץ באופן אחר שלא היה שייך איסור יוצא, כמו שהביא בספר מראה בזה (שם): "לענ"ד ר"ל בפשטות, ומשכחת לה בשעת היתר הבמות, דקדשים קלים היה נאכל אז כבר ערי ישראל, ונתנו בזה"ש דף קיד ע"ב, והלכך אף דהקרבן הפסח עצמו היה בבמת אצל בנוב וגבעון, ואם אכילת הפסח היה מותר בכל ערי ישראל, והיו יכולים להוליכו אחרי כן אפילו לטבריא" (ובאגלי טל שם כתב שבשעת היתר הבמות, יתכן שהיו מותרים להקריב את הפסח שני גם בבמת יחיד, ובה"ג היה שייך היטב קרבן פסח בעיר טבריא), וכן ת"י בשו"ת **שם אריה** (י"ד סי' לב). בשו"ת **זכר יהושע** (שם) כתב עוד בזה, דהרי רב חסדא, בעל מימרא זו, היה זמן רב אחר החורבן, ולשיטה אחת הרי קידשה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא, ומשחרבה בית המקדש חזרה הבמות (עי' מגלה י), וידוע הוא מה שנשאר ונתנו האחרונים שגם אחרי החורבן יתכן שהקריבו קרבן פסח (עי' תשב"ץ יבן שמועה), ולפי זה א"ש שהיה שייך מבשל קרבן פסח בחמי טבריא, ולא יהיה בכך איסור יוצא.

האגלי טל (שם) כתב לתרץ, שמשכחת לה ב"הטמין הכלי ששאב בו המים מחמי טבריא בדבר שמוסיף הבל, והעלה רתיחות, ובעוד שמעלה רתיחות אפשר שדינו כעומד אצל הברז ומבשל בכל דבר", ובכך יתכן שיהיה חמי טבריא גם בירושלים (עי' שם מה שהעיר בזה, שבה"ג גם בחמי אור אסור בפסח, כי הדבר המוסיף הבל אינו נחשב כחולדות אש).

ב"י פסקי **תשובה** (ח"ב סי' קע"א) מביא בשם **האמרי אמת זצ"ל** שהביאו דמים בתוך "וארע" (הוא כמו טרומס שבמינה), אכן, כבר העיר בזה האמרי אמת (השכמתו שם): "הגם דכלי שני אינו מבשל (ונמצא שאינו נחשב כלל כבשר מבושל, ואם נגלה באש הכבש חש"ב כצ"ל אש), נצרך לומר, כי הפלאשין ככלי ראשון הוא, ורחוק הוא, וכ"כ הפוסקים האחרונים (עי' חזו"א אר"ח שבת סי' לו אות לב; שו"ת אגרות משה דאח"י סי' צה ועוד) שדך טרומס ככלי שני.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור "לא ילבש"

בפרוס ימי הפורים הבעל"ט, שומה לעורר בענין הלאו ד"לא ילבש גבר שמלת אשה", כי אם אמנם מצוין דיש מקילין בזה בפורים קולות שונות, במה דברים אמורים? רק לגבי עצם יום הפורים, כולקמן, אך דואי שלא ניתן לחלק בזה בשום אופן במינים שלפני ואחרי החג, ובפרט שגם על פורים עצמו כתוב בספרים ששומר ירחק מהם.

א. כתוב בתורה (דברים כב, ה): **"לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה כי תועבת ה' אלקיך כל עושה אלה".** שורש האיסור – כתב בעל החינוך (מצוה תקמ"ב) – הוא כדי "להרחיק מאומתנו הקדושה דבר ערוה וכל ענין וכל צד שיהיה הכשולן באותו דבר מצוי ומתוכו... ואין ספק כי אם יהיו מלבושי האנשים והנשים שונים, יתערבו אלו עם אלו תמיד ומלאה הארץ זמה" וכו'. רח"ל.

ב. **אסור לאיש ללבוש בגד אשה, ולאשה ללבוש בגד איש, אפילו אם זה רק בגד אחד מבגדיהם,** אע"י שניכר בשאר בגדיהם שהוא איש או היא אשה (בי"י, הובא ברמ"א שו"ע י"ד סי' קפב סי"ח). **ויש סוברים שאסור ללבוש בגד זה אפילו תחת שאר הבגדים, שאינו נראה** (ע"י שו"ת אבני צדק סי' עב; שו"ת מנח"י ח"ב סי' קח סק"ט).

ג. **מלבוש שצורתו שווה לאנשים ונשים, אין בזה חשש איסור גם אם יש להם אחי מיוחד לאיש ואחד מיוחד לאשה** (ע"י דרד"ס מ"ט; במהרש"א ד"ח וכו' נפיק ובפחת עינים יש. וע"ע שו"ת מהר"ק סי' ס"י ע – הובא בשו"ת חיד מה; ; שט"ח הלוי ח"י סי' קע"ח; שו"ת עטרת משה י"ד סי' קכ).

ד. **בפורים** – כתב הרמ"א (אור"ח סי' תרצו סי"ח בשם מהר"י מ"ק): **"אין איסור בדבר, מאחר שאין מכוונים אלא לשמחה בעלמא, וכן בלבישת כלאים דרבנן, וי"א דאסור, אבל המנהג כסברא הראשונה"** (ע"י אותה שו"ת ישראל על פורים י"ח מה"ש משכנ"ס). ברם הבי"ח (האריך לחלק על מהר"י מ"ק) הביא מהיראים שאסר לנהוג כן אף בשמחה של מצוה, כי אפשר לשמוח בהרבה מיני שמחה ולא לעבור על לאו דאורייתא, וכתב: **"והשוטע לאסור תבוא עליו ברכה, כי יש הרבה ממשלות ח"ו מזה"** (הביאו הט"ז בי"ד סי' קפב, והמשכ"ם אור"ח סי' תרצו סק"ל שכתב "ויש לבטל מנהג זה הן בפורים או בשמחת תשעה באב, וכן הביא בשם כהנ"ג והשל"ח ה"י "שהחזירו להרחיק מזה". והפ"י"ג כי שאם כל המלבושים הם של איש, רק מלבוש אחד הוא של אשה, ויכריזים הם, אפשר שאין למחות בהם ע"כ"ל). גם הבאר הגולה (בי"ד סי' ת"ט) הביא דבריו, והוסיף: **"ואומר אני עוד, שהרבה גזירות וחורבנות נולדו על ידי זה, ואשרי המבטלים"** (וכן האריך ביד הקטנה (פ"ו מה"ש ע"כ"ל) לית בו ס"ק סי"ח) דאין שום היתר מה שעושין כן לשמחה, "והלא אדרבה, מתכוונים שיתראו כמו אשה ואשה כמו איש, וכי מפני שאין עושים להכניס איש איסור, רק לשם שמחה, יש להחריג איסור תורה, אתמהא".

ה. **אסור להלביש קטן – בבגד אשה, וכן קטנה – בבגד של איש, ככל איסורי תורה שאסור לתת לקטן איסור בדידים, אפילו הוא פחות מג' ג'.** (ע"י שו"ע אור"ח סי' שמג; שו"ת מנח"י ח"ב סי' קח סק"ד; שו"ת עטרת משה י"ד סי' קכ).

ו. **מותר להלביש מלבוש לאשה מבגד של איש, וכן להיפך, אם אין ניכר ונראה עתה מקורו הראשון** (ע"י שו"ת מהר"י שטייף סי' צג; כרם שלמה סי' קפב סעי' טז סק"ד).

ז. **אסור לאיש לקטש ולתלוש אפילו שער אחד לבן מתוך השערות השחורות משום איסור ד"לא ילבש", ואפילו אם יישארו לו עדיין הרבה שערות לבנות** (שו"ע י"ד סי' קפב סי"ו). וע"י בא"ה אור"ח סי' שמג י"ח מה"ש (מ"ק). אולם מותר לו לטרוק שערותיו, אע"י דאיכא חשש שמא יתלשו שערותיו הלבנות, משום דאין זה פסיק רישא (ע"י שו"ת חלק"י ח"ב סי' רנח; שו"ת מהר"ם שיק י"ד סי' קעב; דרכי"ט סי' קפב סק"ט"ז; כרם שלמה סי' קפב מעין חזק סק"כ ובמקור העניין שם).

ח. **אסור לו לאיש לצבוע שערותיו הלבנות שיהיו שחורות.** ואשר צעיר שנתלבנו שערותיו – אי מותר לצבוע, שהרי אינו צובע לניו, כי בזה אריכות גדולה בהפוסקים (ע"י שו"ת מהר"ם שיק י"ד סי' קעג; שו"ת דברי חיים ח"ב סי' סב; מהרש"ם ח"ב סי' רמג).

ישנן עוד הלכות מצויות הנוגעות לאיסור זה ואכמ"ל, ועוד חזון למועד בע"ה. ונסיים המאמר במשכ"כ בספר הקדמון 'משה שערים' (שער נח), וז"ל: **"ויעל דוד האמת כי בלבשו האשה עדי איש, או האיש עדי אשה, משנה סדרי בראשית, וכאילו מהפך עליונים למטה ותחתונים למעלה, שהרי מהפך המקבל למשפיע או המשפיע למקבל, והזהיר מלעבור במצוה זו ונתן כבוד להקב"ה, וישמור לו חסדו, בהיותו נאמן בבריתו, כד"א (תהלים פ"ט, כט) 'לעולם אשמר לו חסדי ובריתי נאמנת לו', עכ"ל.**

עלי ספר

אורות חתם סופר עה"ת – שמו ח"ב (פרי תרומה – פקודי) – מאמרים השווים לכל נפש שנלקטו ונשאבו מכל ספרי הגאון החתם סופר ז"ל. נלקטו ונסדרו בטו"ט"ד על ידי נכדו הרה"ח בן ציון הכהן שטרנסקי, דומ"ץ נייטרא ב.פ. ברוקלין תשס"ו.

ילקוט הגרשוני על ימי הפורים; **תפארת למשה** דרוש לז' אדר – פירושים, פנינים, חידושים ותפלות. ילקוט רחב ואוסף מיר מגני גדולי הדורות שליטת הגר"ן שטערן זצ"ל אבד"ק מלידא. נדפס לראשונה לפני יותר ממאה שנה, ועתה יצא לאור מחדש בפרו פאר וחדר, בהגהה מדויקת עם ציוני מראי מקומות והשלמות מכל ספרי הגאון המחבר, על ידי הרב יעקב יהושע בויס, ק. בעלזא ירושלים תשס"ו (קפה עמ').

תורותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' מנחם מענדל ב"ר ישעי' אלימלך ע"ה וזיינגארטן פטרון התלמוד תורה ששורש שנים במסירות מופלאה נלב"ע בשם טוב ביום ז' אדר תשנ"ג לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ע רבי שמואל מנחם ב"ר פנחס ברוך זצ"ל אמרי"ר מליטשיק – ירושלים נלב"ע ז' אדר תשנ"ג לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה. הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' פנחס ברוך בערנשטיין הי"ד</p>	<p>ברכה והצלחה לידידיי האחים החשובים ר' מיכאל זר' לייב סלעזקסי הי"ו לרגל ה"סעיל" (ה'מבע"ה) הגדול בהנחתם מאחל, ידידיכם: <i>פערס דוראסן</i></p>	<p>הרה"ח ר' יואל צבי (הערשל) מאשקאוויטש שליט"א לרגל שמחת ישוא בנו החתן הקר כמר עומר מרדכי י"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>
<p>עלום לתרופה – להפצת תורה וחסידות ברכת "מולד טבא וגדיא יא" מוגשת בזה לידידינו היקר איש חי וזרע עלמים לתורה ולחסד, ביתו פתוח לרוחה לכל, עומד לימיננו בכל עת ועונה, שמו מפאיר לשוב"ת הרה"ח ר' שמואל אברהם פריעדמאן שליט"א לרגל השמחה השדויה במעונו בנשואי חברת תחי' עב"ג החתן היקר כמר יהודה בנימין קליין י"ו בן מתוך הרה"ח ר' יוסף קליין שליט"א – אב"י בווינץ במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת בורא עולם בקנין השלם זה הבנים עם וריות ישרים ומבורכים מתוך דבר נחת וכל מילי דמיט, אמן. בברכת: המערכת</p>	<p>לעילוי נשמת מוה"ר ר' משה אלעזר ב"ר צבי לעמבערגער ע"ה נלב"ע ז' אדר תשנ"ג לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרבני החסיד המפואר מסור בכל נימי נפשו לכל קדשי בית בעלזא מוה"ר ר' יעקב ב"ר שמואל משה ע"ה גאלד נלב"ע ביום שב"ק ר"ח אדר תשס"א לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי מוקיר זכרו הר"ר שלמה בערגער הי"ו</p>	<p>הר"ר צבי (הערשל) פרידמאן הי"ו חתן הרה"ח ר' שמעון נוסבום שליט"א לרגל שמחת לידת חברת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקדוש תתקין בע"ה באולם בית פנחס- בעלזא</p>

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת תצוה - "שבת זכור"
י' אדר תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גלוין תקי"ב

הדל"ע מוצ"ש	ר"ת
18:20	אנטווערפן
17:41	לונדון
18:58	מאנשעסטר
18:06	ציריך
18:40	ווינ
19:28	אמסטרדם
19:37	פאריז
19:12	פראנקפורט

תורת של ראשונים

על מגילת אסתר

ובהגיע תר אסתר וגו' לא בקשה דבר כי אם את אשר יאמר הני סרים המלך שומר הנשים וגו', ובהקבץ בתולות שניות ומרדכי יושב בשער המלך. אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה וגו' ואת מאמר מרדכי אסתר עשה כאשר חיתה באמנה אתו (זכור, כ-).

ביאור הפרשה: בתחלת הענין (פסוק ו) הוא אומר: "לא הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה", וכששאלו אותה, מי עמה ומי מולדתה, ולא הגידה, אמרו השואלים: מהר יגיע עתה לבוא אל המלך, והאיש אשר תשאל לבוא עמה וללוותה מבית הנשים ועד בית המלך, כפי ששעש שאר הנערות, הוא בן עמה ומולדתה, לכן נאמר: "ובהגיע תר אסתר וגו' לא בקשה דבר" - שילכנה איש - "כי אם את אשר יאמר הני סרים המלך". ועם כל זה: "ותהי אסתר נרשאת חן" וגו'.

אולם אה"כ, כשראה אחשוורוש שאפילו לאחר שהמליכה אינה מגדת את עמה ומולדתה, חשב בלבו שמה ממשפחות עבדים היא או ממשפחה בזויה, שאינה ראויה למלכות, וצוה לקבץ בתולות שניות, שמה ימצא הגונה ממנה וראויה למלכות, ויעביר את אסתר וימליך אחרת תחתיה. ואף על פי כן: "אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה". ואע"פ שראתה כי מרדכי כל כך חשוב בעיני המלך, עד שהיה יושב בשער המלך, כמשפט השירים היושבים במלכות ושומרים את המלך, ואינו גנאי לה, אלא כבוד אם תגיד אם הוא לה, שהרי מורע המלוכה ומורע בית שאול המלך היה, ואסתר בת דודו ראויה היתה למלכות, אע"פ "אין אסתר מגדת" וגו'.

וזהו: "ובהקבץ בתולות שניות ומרדכי יושב בשער המלך, אין אסתר מגדת מולדתה ואת עמה כאשר צוה עליה מרדכי". ושמה תאמר לאחר שיצאה מרשות מרדכי ובאה לרשות אחשוורוש יכולה לבטל מצות מרדכי, שצוה עליה אשר לא תגיד עמה ומולדתה, מפני מצות אחשוורוש בעלה, שדחק אותה שחגג, לכן נאמר: "ותהי אסתר מגדת מרדכי אסתר עשה כאשר חיתה באמנה אתו" - בהיותה אתו כשחיה אומן אותה.

"וכי זה נכתב לנו למען דעת צדקות ה', שאילו הגידה אסתר את עמה ואת מולדתה לאחר שנשאת לאחשוורוש, לא נתקנה המן למרדכי, ולא נתן לו אחשוורוש רשות לעשות בעם כטוב בעיניו, ואין גם בדבר זה, לפיכך בא ללמד תוקף הגם...".

פי' רבינו יוסף בכור שור

ויכתב בשם המלך אחשוורוש וגו'. אשר נתן המלך ליהודים אשר בכל עיר ועיר לחקול ולעמר על נפשם להשמד ולחרוץ וגו' (ו, יא). י"ש לשאלו, למה כתב מרדכי להרוג שונאי היהודים, ורב לו ולהם שימלטו. דק, כי זהם גדול היה. והנה אחשוורוש אמר לו: עשה כל מה שתוכל כדי למלט עמך, כי הספרים הראשונים שכתב המן נכתבו בשמי ונחתמו במכירתו, כי לא אוכל להשיבם, כי דת מדי ופרס. והעד בדברי דניאל שלא היה יכול דריש להצילו (דניאל, ג, טז).

והנה הוצרך מרדכי לכתוב כן: דעו שהמלך צוה לחמן, שהיה משנה למלך, שיכתוב כתב בשם המלך, ונתן לו המלך טבעתו לחתום בה שיהרגו היהודים את אויביהם בשלשה עשר לחודש אדר, והנה המן הפך הדבר שיהרגו [את] היהודים ביום הנזכר, וכאשר ידע המלך מחשבתו הרעה, תלווה על הענין על אשר שלח ידו ביהודים, הפך רצון המלך... והנה העד הנאמן, שנתלה המן וצוה המלך להכתב ספרים אחרים ונחתמו בטבעתו כרצונו הראשון, וזהו: ונתפחד הוא'.

ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה תרגו היהודים ואבד חמש מאות איש וגו' בשאר מדינות המלך מה עשו ומה שאלתך וינתן לך ומה בקשתך עוד ותעש (ט, יב). פירוש הכתוב: "ויאמר המלך לאסתר המלכה" - כאילו מצטער על הדבר, ומתוך דאגה נשא קל וחומר: בשושן הבירה שהיה להם לירא - להרוג בעם המלך - מפחד המלך. תרגו היהודים ואבד חמש מאות איש, ק"ו בשאר מדינות המלך, שאין המלך שרוי במדינה, מה עשו? (עיי' מגלה טו: בדר, כז, ח). ושמה תאמר שאני ניהם על מה שאמרת לך במשחת היין מה שאלתך וינתן לך, גם עתה במקומי אני עומד: ומה שאלתך וינתן לך, ומה בקשתך עוד ותעש. ותאמר אסתר וגו' ינתן גם מחר - אמרה לו: אם בעיניך דבר גדול הוא שהרגו משונאיהם חמש מאות איש, בעיני הוא דבר קטן, אבל אם על המלך טוב לעשות בקשתי וינתן גם מחר וגו'.

פי' רבינו יוסף בכור שור

לקח טוב

"עד ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי"

רפואה - ואף האריכו והרחיבו בו כל צורכו. אלא שעיך נקודת הסיפור היה כמוכרן סיומו: איך נתרפא השר למעלה מדרך הטבע. באמת אמרו, אילו לא הלה אביהם מעיקרא לא היה צורך בכל הענין. מאידך בני בית הרופא המלומד, סיומו אומנם את סיפור ברפואה הפלאית - אשר בעמיה גדלו פרנסתם וכבודם - אך שמו דגש יתר בספרם על חלק הראשון - תיאור המהלה הנוראה על כל פרטיה ודקדוקיה; כמה נוראה ומיוחדת היתה;

אותיות מהכימות

... כי הנה שתי מיני האותיות על הטובות נמצא בין בני אדם: כת האחת הול, כאשר יאמר לו למה שלא תבא מתחילת רעים או גזירת המלכות קשה ועלילות שקרים וכדו', ויולל ממנו כרוז חסדי הול-ה, הנה משבח ומפאר להקב"ה על אודותיו על מה שניצל ממנו נפש, ומתוך למה המניאו ל-ל פדות ורחה וכו'. והכת השנייה, המה האוהבים את ה' בכל מעמקי אמתיות לנס ונפס, ומשום לא יחזקו לנורק ענשם, ולא ירגיש כלום מדברי עמיתו רק בעת אשר ישיעו ה' מלחמותיו ומיד שגלויו ומבקשי נפש, תודה ל-ל יתן ושבחו בפיהם מה שעי' נתגלל ונתהלל ונתועד שמו של ממי' הקב"ה בשלמו... ועל כן בעיני אדם הול, מה מאלף אלוהי וחביב ונחמד ונעים הדבר הזה, אף זאת הלה שעבר עליו אהבה אלוהי למלך עד בלי שיעור, כי אם לא היה הלה תחלה, איך היה נעשה לו גם וישועה... ועל זה אמרו (מגילה ז:): מייב אדם לבסומי כפורא עד ולא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. כלומר, שהשקפה יהיה גדול בעיניו כל כך, מה שכתב ה' נתגלל ע"י הגם הול, עד שלא יחא הפקס אלוהי לשבח על הלה בחינת "ארור המן", או לשבח על הגאולה בחינת "ברוך מרדכי", ויהא חביב בעיניו הלה סגיונו כי מה שעי' נתגלל סס ה' ב"ה, כי אם לא היה "ארור המן" גודל לכת הרע שחשב המן הרע, מאין היה ניכר הפלאות ה' ע"י "ברוך מרדכי", ושון אלוהי שתי הכחיות ממך. סידורו של שבת (ד"ח פ"א)

כמה נדירה ואינה מצויה או ידועה; שטרם לא נודעה תרופה למכתה וכיו"ב. כל כך למה? כי אילו לא היתה חומרת מחלת השר כפי שהיתה, הרי לעולם לא היו מוסיקים את אביהם הרופא למטתו, והיתה מומחיותו נשארת שיהיה יושבי שער כבימו קדם. בימי הפורים הלה על האדם חובה להתכנס עד כדי ששני חלקי הסיפור - הצרה וגם הושיעה - יהיו אצלו שווים, כי לא רק שישועת עצמו נוגעת לנפשו, כי אם גם פרסום שמו יתברך בעולם. ובלי ה"ארור המן" הקודם, לא היתה ברכת "ברוך מרדכי" מתפרסמת.

שר גדול מחשובי הארץ נפל למשכב בחליו במהלה נוראה שטרם נודעה לה תרופה כלשהיא, עד כי גדולי המומחים בתורת הרפואה - שהוועקו ממרחקים אל ערש דוי - נלאו מלנסות ולמצוא רפואה למכתו. פרכו כולם את ידיהם ביאוש, באמנם שאין תקוה לאחריתו.

ובכית השר שוד ושבר. בני המשפחה יושבים ומבכים את עטרת ראשם שעוד מעט ואיננו. כל יום ויום גופו מתנזן והולך, ושלחבת חייו הולכת ונכבית כבר דועך. איום ונורא הוא לבני הבית לראות את אביהם הולך וכלה. גדול כים שברם ומנחם אין להם.

בקצה העיר היה גר מלומד אחד. אמרו עליו שהיה מכיר בהכמות הרפואה כאחד המיוחד שברפואים, ושאיין לך דבר וחצי דבר בהכמה זו שאינו מונח בכיסו. אלא מה, כל זמן שבחיי היום יום הסתפקו האנשים ברפואים הרגילים, לא יצא להם לחקור ולבדוק לדעת הנכונה השמועה אודות רופא מלומד זה, או שפטפוטי סרק המה המהלכים בין יושבי הקרנות. הוא בעצמו, מאחר שהנחיתוהו לנפשו, היה הולך לדרכו, ולא נדחק להוכיח את עצמו.

ראו בני משפחת השר שבאו מים עד נפש, והועיקו את המלומד הלזה למטת החולה. וראה זה פלא: אך החל במלאכתו בידים מאומנות, ותיכף ומיד ראו הטבה במצבו של השר. לא עברו ימים מועטים עד שקם השר על משענתו בריא אולם כאחד האדם. לתהום כל המדינה מנם גלוי ה' שלחול המלומד, ושמעו חולך בכל הרדובות, ואילו גדל שמו של הרופא המלומד, ונתפרסמה מומחיותו אצל כולם, והיה לרופא מבוקש בחצרות השרים והמלכים.

בכל שנה ושנה, בהגיע אותו יום שבו נתרפא השר, חגגו שתי משפחות את נס הרפואה. משפחת השר כמוכר, וגם משפחת הרופא על אשר מני אותו יום גדל שמו ונתרבה מלאכתו, דבר שהשפיע רבות על פרנסתם וגם על כבודם של אנשי ביתו. באותו יום נהגו שתי המשפחות נהגו לספר את דבר המהלה ומזורה ברוב פירוט ודקדוק בלי שינוי כלשהו. אותו סיפור, אותה הקדמה; המהלה הנוראה ויאוש הרפואים, עם אותו סיום; הרפואה הפלאית של המלומד.

ובכל זאת היה מעמו של הסיפור שונה בין שתי משפחות ההוגנות. בני ביתו של השר, הקדימו אומנם את סיפור המהלה - שבלעדיה אין סיפור

עלים לתרופה - להפצת תורה וחסידות

ברכת מזל טבא וגדיא יאה

מוגשת בזה קדם ידידנו היקר והנלבב איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד, מוקיר ורחים רבנו ותלמידיהו, לבו ער ומזל טוב לכל דבר שבקדושה ועומד לימינו בכל עת ועונה, ה"ה הרה"ח הנגיד המפורא

מוה"ר ר' אברהם צבי חיים רייז שליט"א

פטרון תחנות העלים לתרופה העולמית

לרגל השמחה השרוי במעונו בגישווי הכת תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

עב"ג החתן היקר עדין לגדולות כמר יום טוב ישראל פישל גי"ו

בן מחו' שמו מפארים לשו"ת הרה"ח מוה"ר ר' ישעי' שולס שרייבער שליט"א

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכט"ס,

בשנת תרצ"ב (אסתר)

אמרות טהורות

תפילה קודם כל לימוד ועשייה

ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתונת תשבץ וגו' (כח, ד). יש להבין למה כאן בציווי, הקדים חושן לאפוד, ואילו להלן, בעשייתם, הקדים אפוד לחושן, שנאמר (לפ, ב-ה) "ויעש את האפוד וגו' ויעש את החושן וגו'".

אלא, ידוע גדול מעלת התפילה, עד שמצינו שטרם כל דבר שעושה האדם צריך להקדים לו תפילה, כי כן מצינו בתפילת רבי נחוניא בן הקנה (ברכות כה) שהתפלל קודם הלימוד, ולכאורה – הלא תלמוד גדול יותר מכל, כדאי את (קידושין טו): "תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה", ואם קודם הלימוד צריך לתפילה, על אחת כמה וכמה טרם שפונה האדם אל עסקיו וכדומה, הגם שיש בזה מצוה שהוא יוצא לזון ולפרנס אנשי ביתו (כתובות ג), ודאי צריך להקדים תפילה לפני ה' שיעצלה דרכו.

והנה, ידוע שהחושן מרמז על תלמוד תורה, שהרי נקרא "חושן משפט" (פסוק טו), והאפוד, שהוא הגדרה (כמ"ש רש"י), רומז על תפילה, ע"ד שמצינו בגמרא (שבת י.) שהיו חוגרים עצמם בחגורה קודם התפילה.

ולפיכך כאן בעת הציווי, ציוה תחילה על עשיית החושן, כי באמת תורה גדולה מתפילה, כאמור, אולם בעת העשייה הקדים עשיית האפוד לחושן, לרמז על ענין התפילה שצריך להקדים תפילה אפילו קודם הלימוד.

ואמנם מילוי אותיות חשן הוא: ח"ת ש"ן נו"ן – שסופי תיבות שלהן הוא "תנן", שהיא לשון הגמרא ללימוד, לרמז על האמור, שצריך להקדים תפילה קודם הלימוד, וכל שכן לפני שאר ענינים.

ב"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבעלזא ז"ע

"ולא יזח החשן" – לא יזח דעת הצדיק נגד הבעל תשובה

ולא יזח החשן מעל האפוד (כח, כה). רז"ל אמרו (ערכין טו.) שהאפוד היה מכפר על עון עבודה זרה, ולכן היה לבוש מאחוריו, לרמז על בעל תשובה, שאף שכבר נסוג אחור מכל וכל רח"ל, עם כל זה הכל תלוי

בתשובה. ועל ידי שהכהן היה לבוש באפוד, המשיך התעוררות התשובה על כל רשעי ארץ. והחשן היה מוועיל על הצדק מעיקרו, לשמרו לכל ידוע ח"ו לידי חטא. ועל כן היה לבוש מלפניו, על דרך הכתוב (בראשית מה, טו): "אשר התחלכו אבותי לפניו".

ענין זה נרמז בפסוק (תהלים נא, טו): "א'למדה פיושעים דירכך ו'המאים אליך ישובו" – ראשי תיבות: "אפוד", הרמזו לבעל תשובה, ור"ת: "שזמר נ'פשות ח'סידיו" (שם צו, ז) הוא: "חשן", הרמזו על צדיק מעיקרו**, וכיון שאמרו רז"ל (ברכות לה:): "מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין", על כן אין לא לצדיק מעיקרו שתזוה דעתו בגבהות הלב נגד הבעל תשובה, כי אדרבה.

וזהו הרמז: "ולא יזח החשן" – הצדיק שנקרא חשן לא יזח דעתו (ע"י חילין ז.) "מעל האפוד" – נגד הבעל תשובה שנקרא אפוד.

התומך ומחזק תלמידו הכמני – נחשב כאילו הקטיר קטורת

ועשית מזבח מקטיר קטרת וגו' (ל, א). "מזבח" רומז לתלמידו הכמני, על פי מאמר חז"ל (יומא עא:): "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונם של תלמידיו חכמים יין", ועשייה היא לשון תיקון (ע"י רש"י בראשית יח, ח). ורמז הכתוב: "ועשית מזבח" – כשתעשה תיקון לתלמידו חכמים והצדיקים שבדור, וכלומר, שתחזקם ותתמכם כדבעיך, יהיה נחשב לך לגדול הזכות, ותעלה ריה ניהוח לפניו ויתברך כאילו היה מקטיר קטורת לפניו.

באר משה, קאניין

* ע"י 'ליקוטי אמרים – תניא' פרק כג (כפ). שביאר המעם 'למה גדלה מאד מעלת העסק בתורה יותר מכל המצות ואפילו מתפלה, שהיא יהוד עולמות עליונים'. וע"ע ביאשל אברהם' (בזשטאטש) מהדור' תליתא על שו"ע או"ח סי' א' כמנא קריא, ומש"כ הגר"י ענגיל זצ"ל ב'לקח טוב' כלל ב' אות ד (נפס) ד"ה דוע, וב'עליוני הש"ס' על ירושלמי סדר מועד כרך ד אות קכח, וע"י שו"ע הרב ה' ת"ת פ"ד סעי' ה.

** ע"י מוכה נג. רש"י ד"ה אלו חסידים. וע"ע 'דרשות תהום' דף נ: ובהנחות 'שער יוסף' שם, וב'מקור הסדר' על ספר חסידים סי' א אות ד.

אמירה נעימה

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך וגו' (כו, ב). וברש"י: "ואתה תצוה. זך. בלי שמרים" וכו'. יש לדקדק, לאיזה צורך רשם כאן רש"י תחילת הפרשה: "ואתה תצוה".

אלא, מצינו בגמרא (שבת כב), שחז"ל הקשו על הפסוק בהדלקת המנורה: "מחוק לפרוכת העדות באהל מועד יערוך אותו" (ויקרא כה, ג) – "וכי לאורה הוא צריך, והלא כל ארבעים שנה שהלכו בני ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו". והקשו תוס' (ד"ה וכן): אמאי נקט ארבעים שנה, לעולם כל העולם כולו לאורו של מקום הולכין, ותימצו, שמוסב על אהרן: וכי אהרן כשהיה נכנס לפנים לאורה היה צריך, והלא מי שנה היה מאיר להם עמוד ענן ובזכותו של אהרן (תענית ט.) בכל המקומות, ע"ש. וידוע, שכל מקום שנאמר בו לשון צו, דרי הוא מיד ולדורות (לק"ש כאן, הובא ברש"י ר"פ צו).

ובזה יבא על נכון, דהנה, לכאורה קשה, למה צוה כאן הכתוב שיאה השמן זך, הלא בלאו הכי צריך להביא כל צרכי הקרבנות מן המובחר (ע"י מנחות פה). וצריך לומר, דהוי אמינא להביא דוקא מן הגרוע, כדי שלא יאמרו לאורה צריך אהרן הכהן. ואם תתמה, היאך יעלה על הדעת לומר כן, והלא כל מי שנה לא הלכו אלא לאורו, לכך פתח רש"י ז"ל ורשמו: "ואתה תצוה" – שמוסב אף לדורות, ושפיר יאמרו לאורה הוא צריך, ואם כן הוי אמינא להביא מן הגרוע, לכך צריך לכתוב "זך", ללמד שהוא בלי שמרים.

גבולת בנימין בשם אביו הג"ר שמהה כהן רפאפורט זצ"ל אבד"ק לובלין

ואתה תצוה את בני ישראל וגו' (כו, ב). במסורה יש שלש "ואתה", ואלו הן: "ואתה תצוה את בני ישראל", "ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך" (לקמן כה, א), "ואתה תדבר אל כל חכמי לב" (שם ג).

ונראה לקשר ביניהם, דאיתא בירושלמי: "ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם" (דברים יו, ט) – בזמן שהוא מלך אין הוא כהן, והנה, כתיב

יתרון דעת

"תורה שם בישראל" (ד)

בענין איסור לימוד חכמת האומות

... וכן העוסק בחכמות אומות עו"ג בכלל דברים בטלים ויחשב לענין עין ביטול תורה, כמ"ש בהלכות תלמוד תורה; ועוד זאת יתרה טומאתה של חכמת האומות עו"ג על טומאת דברים בטלים שאינו מלביש ומטמא רק המדות מיסוד הרוח הקדוש שבנפשו האלוהית בטומאת קליפת נוגה שבדברים בטלים הבאים מיסוד הרוח הרע שבקליפה זו בנפשו הבהמית כדלעיל וכו', משא"כ בחכמת האומות עו"ג הוא מלביש ומטמא בחי' חבדי שבנפשו האלוהית בטומאת קליפת נוגה שבחכמות אלו שפלו שמה בשבירת הכלים מבחי' אחרונים של חכמה דקדושה, כידוע לידועי חן.

ליקוטי אמרים לבעל התניא ז"ע (פרק ח)

אמר רבי יהושע בן לוי: בלי יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכורת ואומרת: אבל להם לבריות מעלבוניה של תורה (אבות ג, ב). והכוונה, שמפנה לבו לעסוק בחכמות חיצוניות, וטעמו, שרוצה להתחדד וחשקה נפשו להתחכם, ועזב את אביו שבשמים ואת תורתו מחכמות פת, והשקו בחכמות חיצוניות בחשק גדול וכו', ודאי אין לך עלבון לתורה גדול מזה שהוא מחשיב חכמות הבלים... ולכן בת קול יוצאת מהר חורב ומכורת ואומרת: "אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה", שמוציאים ימיהם בחכמות אחרות.

דברים אחרים להגאון הרד"א ז"ע (דרוש בו, ע"פ תפ), וע"י מש"כ שם בדרוש ב (עמ' יז): "ומעולם לא ראינו ולא נשמע שנגלה אליהו וכו' לטוב לאחד מחכמינו המתפלספים (שעוסקים בחכמות חיצוניות) עם יהדות חכמים וראי ה' גבוה דרכי רז"ל מדרכיהם, בדבוק עם ה' חסידותה המופלא, עד שנגלה עליהם אליהו ז"ל ומלאכי אלקים" (וע"ע מש"כ ב'מנחם קדומים' ר"ח בהעלותך)

הראו לי פלח אבן ששלחו מאיספאניא (ספרד) להקדאמיא של פארץ (פארס). שהיה מתחילה עץ, ועל ידי סמנים נעשית אבן, ואמרתו לגבירים איני מאמין לזה, והשיבו: ודאי אם לא היה אמת לא היו מפורין כעשרים פרחים (היון עתק) לשלחה ממלכות למלכות. וביני לבנינו אמר אחד חכם אשכנזי, וגם אני ראיתי באיזה ספר, שיש עוף שנברא באשיל, התחילו לשחק, אז אמרתו זה הוא שרע יוד"ס פ"ד, וצריך שיאמינו מעט שלא תהא תורה שלימה שלנו חכמי הגוים המעידים על האבן שהיה עץ, וידעו שנלכדו בשרשם ונשקו יחדיו.

מעגל טוב להגאון הרד"א ז"ע (שנת תק"ה, עמ' 37)

... שלא תאמר: למדתי חכמת ישראל, אלמוד חכמת אומות העולם. תלמוד לומר (ויקרא יח, ד): "ללכת בהם" אינך רשאי לפטור מתוכן, וכן הוא אמר (משלי ה, ז): "יחידו לך לבדך", וכו'. פירוש הפסוק לדעת הברייתא דתובת "לבדך" קאי אחכמה, תהיה החכמה הקדושה לבדנה אתך ואין לזרים חכמת החיצוניות אתך. ושמואל תאמר: הרי אני צריך לעסוק בחכמות ובלשונות הנכרים לצורך עניני העולם לפרנסה, כי מאין יהיה לי פרנסה מהתורה, ת"ל (משלי ו, כב): "בהתהלךך תנחה אותך" – בעולם הזה כו', "והקיצות אותך תשיחך" – לעולם הבא, וכן הוא אמר (ישעיה כו, יט) "הקיצו ורוננו שוכני עפר", הרי ע"כ גם ראה שלשון הקיצה מדבר על עולם הבא וכו', ע"כ גם בבאן אחר אמרו "ללכת בהם", אינך רשאי לפטור מתוכן ללמוד בחכמות אחרות אפילו בהושבך לצורך פרנסה, כי "אני ה'" סברך וסליחוך ובטחונך. ושמואל תאמר: הרי היה בזמן שישראל על אדמתן, אבל בעת שאנחנו שרויים בין האומות, על כרחך צריכין אנו להתפרנס על ידי החכמות החיצוניות. לזה אמר (ישעיה מו, ד): "ועד זקנה אני הוא" וכו', ואומר (שם מד, ו) "כל אומר ה' מלך ישראל וגואלו" וכו', וכן כל הפסוקים, הבן הדבר.

אגרא דכלה (פר' אחרי, וע"ע 'דרך פקודיך' מלית יט, ג. וראה עוד בדברים כדרבנות ב'אגרא דכלה' פר' בראשית, ביאורי מדר' פ"ב ד"ה ויושך)

והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צואריך (בראשית כו, מ). והוא מקרא קצר כי לא נאמר בבאן אשר אם יעקב יחטא, אז ופרקת עולו. ונראה עוד אשר הסט"א אינה מצריחה לנו בלימוד חכמות שלהם לטמאות אותנו בהמנו, אז יש לנו קיום ואנחנו גוברים על הסט"א ועל אומות העולם. אבל באם חלילה המה מטמאים את ישראל בהמנו, כמאט שעושים לנו בעוה"ר בזמן הזה, שיעקר מנמנם לטמאות את ישראל בהדעת שלהם ללמוד חכמות העמים וכדומה באלה, על ידי זה נרמז שהסט"א גברה רח"ל. לזאת אמר יצחק לעשו: "והיה כאשר תריד" – עולה חכמ"ה בינ"ה דעת' של המה המחזיק, היינו, כאשר אתה טמא את יעקב בהמנו – בחכמות שלכם, אז ופרקת עולו מעל צוארך", שתגבור הסט"א חלילה. לזאת עיקר הוא לראות לכל לילך בעצתם בזה ללמוד חכמות העמים, ואז בוודאי אנהנו נהיה גוברים ומנצחים והמה יפלו תחתינו.

עשרת ישועה (ס"ה תולדות, וע"י מש"כ נרואות בפר' ויצא אות ג) ובנוסח ההקפות ליל שמחת תורה את כט. יע"ש

* א.ה. לא מצאתי בירושלמי על הפסוק שלפננו, אלא ע"ה"פ "למען יאריך ימים על מלכותו" וגו' (דברים יו, ב). וכתוב בתריה (שם יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים" וגו' (ע"י ירושלמי שקלים פ"ו ה"א דף טו.) ובמפרשים שם. וע"ע בס' צפנת פענח חדש (פפד"ר, תני"ד) ערך כהונה (דף לו: באופן חג), ובמחשבים ע"מ קידושין (דף טו.)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי חיים יוסף דוד אזולאי זי"ע – החיד"א נאותיים שנה להסתלקותו – ביום י"א אדר תס"ז לפ"ק

לקט אמרים ופניני חסידות מספרי הקדושים

על המוכיח להמליץ טוב על ישראל

"תוכחה: כתבו בספרי המוסר, דבזמן הזה דרך התוכחה הוא, שיאמר המוכיח שהוא בא להוכיח את עצמו, והוא מתחרט והוא מתעורר לשוב בתשובה, וממנו יראו. וכן יעשה כל אשר יודע בעצמו שחטא וכיוצא דברים רבים ובה דבריו נשמעים וכו'."

... צריך המוכיח לכלכל דבריו שלא ילמד קטיגוריא על ישראל, וכל שכן שלא לזלזל בהם, וישים בלבו כי גדעון הושיע את ישראל בעבור שהלך על ישראל (תנחומא פר' שופטים, ד), ולכן אמרו ר"ל בפירוש שאינו רוצה הוא יתברך שידברו קטיגוריא על ישראל, ולא שיאמרו שיש להם עונות, וישעיה הנביא ע"ה נגש על שאמר 'ובתוך עם טמא שפתים אנכי יושב' (ישעי' ו, ה), ואמרו בתנחומא ריש פרשת וישלח (ב): לעצמן אתה רשאי, ולא לישראל שהקדימו עשיה לשמיעה ומייחדים שמ פנמיים בכל יום, ע"ש."

דבש לפי (מעי' ת אות טו-ו). ועיי' שם במעי' כ אות יח שם: "ומאד מאד צריך חירוש תוכחת למען ליהרר בזה שלא לזלזל בכבוד ישראל, וישלם לקט קטיגוריא ולחוכים, וצריך התבוננות בזה ויבטח בה, ומה משה לשון")

דיבור הצדיק למטה עושה רושם למעלה

"... כבר כתבנו, דלמעלה שיש קטיגוריא וסניגוריא, וכשצדיק למטה מדבר, הן לטוב והן למוטב, יתכן מתיקנים, כשמליץ טוב - מתגברים הסניגורים ומתקיימים דברי הצדיק, וכן הוא כשיהיה להפך..."

"שמעתי מהרב המאה"ג מהר"ר ישראל נחמן נר"ו (בעל יפקודת המלך) משם הרב החסיד מר אביו כמהר"ר יוסף ז"ל נ-הרה"ק רבי יוסף מדראהביטש זי"ע, תלמיד הרב החסיד מהר"ר ישראל בעש"ט ז"ל, כי לאכורה יפלא, איך דברי האדם יפעלו כל כך בקדושה ובט"א."

אך יש ראייה דמיון, שהיון הוא במרתף והוא בחבית סתומה, וכשיהיה זמן דריכת הענבים, אף שהוא רחוק מאד כמה מילין מהמרתף, הנה היון שבחבית מתנועע מאליו, וזה ניכר ונודע. ומהו יש קצת דמיון לחבין, כי כן הדבור מועל למעלה. וזהו שנאמר (שיר השירים א, ב): "ישקני מנשקות פיה", וכי תימא שמים ביני לבינו, ואיך יתכן. לזה אמר: 'כי טובים דודין מיינ', והרי היון מתנועע בזמן שדורכין הענבים אפילו שהוא רחוק מאד, אם כן אל תתמה שאני אומר ישקני מנשקות פיהו. זה תורף דבריו בקיצור..."

חומת אנך (ש"ה) שם שם. הביא שם גם בפר' מטות, בפירושו הפסוק: "אל תלך דבר כלל חיונה מפני עושה" (במדבר יג, א) - ולא יעשה דבריו חיונה, ולא ידבר דברים בטלים, ומכ"ש דברים אסורים, או ניכר ונודע. ומהו יש קצת דמיון לחבין, כי כן הדבור מועל למעלה. וזהו שנאמר (שיר השירים א, ב): "ישקני מנשקות פיה", וכי תימא שמים ביני לבינו, ואיך יתכן. לזה אמר: 'כי טובים דודין מיינ', והרי היון מתנועע בזמן שדורכין הענבים אפילו שהוא רחוק מאד, אם כן אל תתמה שאני אומר ישקני מנשקות פיהו. זה תורף דבריו בקיצור..."

בעון שנאת חנם הרב הבית - ואנן מה נענה?

"... ואנן מה נענה, כי כל היום אנו מצטערים על חורבן הבית ועל הגאולה, ולא דעת ולא תבונה בנו לומר: הלא בחורבן בית שני היו הנפגעים רבים בתורה ובמעשים טובים, ועם כל זאת חרב ביון שנאת חנם, ואם עתה אין אנו באחדות ויש שנאת חנם, איך יתכן שיבנה בית המקדש, כיון שסיבת חורבנו לא פסקה ממנו. ואיך אנו אומרים (בתפלת שמו"ע) 'כי לישועת קיונו כל היום' ונצפה לישועה, ושנאת חנם עדיין בנו, אוי ואבוי, כי זה דומה לנטע אילן ובידו השנית ברזל לחותכו ולשוורשו, וכה מעשהו יום יום, היש שטות גדול מזה. ומה יצדק אנש במעשים טובים כל עוד טומאתו בו, שנאת חנם, ואיך לא נחוש על עון חילול שמו הגדול זה כמה מאות שנה בעונותינו וכו'..."

נמצא כי עיקר גדול לשב, שיסכים בלבו לאהוב את כל ישראל, והיו לאחדים בקשר אמוני, וזהו שבח ישראל, כמו שאמר הכתוב (ש"ב כט): 'ימי כעמך ישראל אי אחד בארץ'."

דברים אחדים (דרוש ו)

קנין התורה - על ידי השלום באהות

"המשניות מתחילות באות מ' [מאמינתי קורין וכו'], ומסיימות באות מ' - [אמר רבי שמעון בן חלפתא, לא מצא קב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, שנאמר (תהלים כט, א), 'ה' עוז לעמו יתן' ה' יברך את עמו בשלום]..."

אפשר לפרש במה שכתב הרב עיר וקדיש כמהר"ר יעקב יוסף כ"ץ ז"ל [בעל היתולדות] בספר 'בן פורת יוסף' דף ל"ט,

דגם בזמן הזה יש לנדות המבזה ת"ח אחר מיתה וכו', ע"ש, וזה מבזה גאוני עולם קדושים אשר בארץ ואשר חיים עד הנה היינו. ועוד שכתבו הפוסקים דגם מי שמעט ואינו עושה הכבוד הנהוג לרב חייב נדוי וכו', ומכל שכן איש זה שפער פיו שכל האומרים פיוט זה הם טפשים ועוסקים בהבלים, פשיטא טובא דחייב נדוי. ולא עוד אלא שיגעשו קנס לעניים לפי ערכו, ולהודיעו גדול עונו וישוב אל אלקים וירחמנו. ואין בזה שום ספק דבר נח"ש הוא.

ולמען תדע ידיד נפשי, אנכי את הרשום כי יש כמה פירושים בפיט זה, מהם נדפסו ומהם בכ"י. ועוד שמעתי ממגיד אמת שגאון מופלא בדורו עשה למעלה מעשרה פירושים בפיט זה בפרד"ס פירושים נחמדים ומתוקים, ואין ספק כי לא דבר ריק הוא. וכבר נודע תוקף גדולת פיוט אשכנז המיוסדים על החכמה האמיתית, כאשר דיבר בקדשו רבינו האר"י זצ"ל, וכתבו משם רבינו מהר"א מגרמזא בעל הרקח זצ"ל כי כל עניני פיוטיהם ודקדוקיהם קבלה איש מפי איש ורב מרב וכו'.

ועל השנות המנהגים בין ספרדים לאשכנזים ואיטלקים וכיוצא כבר כתב רבינו האר"י ז"ל שכל אחד הוא לפי שורש חשבו לו ויניקתו וחשפנתו, והם דברים העומדים ברומם של עולם ולכן אין לזוז כל אחד ממנהגו וכו'. כלל העולה דנדוי שנדוי לאיש הנדוי בשאלה נדוי וצריך התרה כשיתודה וישאל מחילה וימין מקרבת חקל מעליו ורב המקום לפניו ילך דבר להוכיחו בטוב טעם ולשון רכה לטובור ויסור ולו ידע אשר חטא על הנפש ושב ורפא לו הנלע"ד כתבתי.

ש"ת חיים שאל (ח"א סי' כח)

עין - שאשרי מי שיש לו אות

אשרי אדם לא יחשוב ה' לו עון (תהלים לב, א). "שמעתי משם הרב החסיד מהר"ר מענדל ז"ל שהיה ר"מ דק"ק אשכנזים בעה"ק טבריא ת"ו (הוא הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרמשלאן זי"ע) שהיה אומר, דמי שמצטער על שלא חשב שהוא לפני ה', כמו שאמר הכתוב (שם ט, ה) 'שיותי ה' לגנדי תמיד', באיזה זמן מועט, ונראה לו כאלו עשה עון, זה חשוב מאוד. וזהו שאמר: 'אשרי אדם לא יחשוב ה' דבזמן מועט שלא חשב בה', נראה 'עו' עון, זה נאמר בו אשרי'."

יוסף תהלות (תהלים שם. ואמנם מקור מיומא זו הוא מהבש"ט חק, הובא בשם ספרה"ק יצחק הכהן פרק כה. ובדפוסות ח"ס [שפ"ט] הובאה בשם חכמי המוסר)

על מויעד

"יגילו ברעדה" - קול מגילה בקול שופר

"אם בכל הימים לרבות הילולות חייב אדם להלל ולשבח לאלקי עולם ה', אדון כל הנשמות ברון כל המעשים ית"ש, על אחת כמה וכמה יגדל כח החיוב ביום טובה ריוח והלה ליום הפורים, כי הפלא ה' חסדי חסדים על ישראל ועל רבנו, על דא דא בעי ליה לאיניש לאודי ולשבוחי בשמחת מצוה, יגילו ברעדה" (תהלים ב, א) - במקום גילה שם תהא רעדה (ברכות ל, ב) - ולא יסיר מורא שמים מעל הראש כבין העינים, והיה לאות כי היא שמחת מצוה, ולא שחוק וקלות ראש, כי לא בשביל שמחת פורים הותר שום איסור כלל, וזה דבר שהשכל מחייב, כי ביום אשר הגדיל לעשות עמנו ה' להצילנו מלפני לחיים למען רחמינו, ובו פרק קיבלנו מהאבה התורה התמימה, אינו בדין להקל בשום איסור כלל. ואיזה קולא שהקלו איזה אחרונים, כבר דחו דבריהם, כנודע.

ויתכן, שאם ישראל בפורים היטיבו דרכיהם ביראת ה' כל היום, וכל שמחתם דוקא להודות לה', כבר נושענו זה זמן רב, כי יומא קריים להשפיל דגל עמלק, וזכות משה רביא מהימנא ומרדכי ואסתר בהן, והרשעה כולה כפתילת האידן וכו'. וכל כי הני מילי, הני מיגלו, לכל מי שיש לו לב ולא כהתא עינו עין השכל, כי בפורים בשמחתו לא יתערב זר הסט"א, ושמה בלבו לב טהור, עד האלקים יבוא, ובקרבו אור בו.

וזה אפשר רמז משנתנו (ר"ה כו, ד), דתנן: מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת, או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה, אם כיוון לבו יצא, ואם לאו לא יצא, אף על פי שזה שמע וזה שמע, וזה כיוון לבו וזה לא כיוון לבו.

ואפשר דהתנא נקט 'קול שופר או קול מגילה' בחדא מחתא מחתינהו, **לומר דקול מגילה הוי קול שופר**, מה קול שופר ביראה ואהבה, כי יום הדין הוא, אף קול מגילה הוא ביראה ואהבה, להכיר מה החטא גורם, אשר כמעט הן כולנו גוענו אבדנו בעונינו, לולא ה' עזרתנו לנו. ולכן עתה שבנו להורות לו ולברכו ביראה ואהבה, ואמטו להכי נקטינהו כי הדדי, ואשמעינן דצריך כוונת שמיעה, ולא זו בלבד כוונת שמיעה סגי, אלא צריך כוונת הלב לעבודתו."

דברים אחדים (דרוש ט)

"אשר הוא - המן - יהודי"

ויגידו להמן לראות היעמזו דברי מרדכי כי הגיד להם אשר הוא יהודי (אסתר ג, ד). שמעתי מחכם אחד זלה"ה שפירש דרך שווא דכיון דהמן היה עבד למרדכי (כידוע מהתוספתא, שמרדכי היה מראה לו שטר המכירה), אם היינו בארץ ישראל, [היו] מלך וטובלין אותו לשם עבודת וחייב בכל המצות שהנשים חייבות, ואם כן אפשר שמרדכי אמר להם

וראה עוד שביי אור משנתנו הטהורה אודות תוקף קדושת יום הפורים בעתים לתרופה - תשס"ג עמ' זה

דבר בעתו

מדוע לא נתקנה ברכה על מצות משלוח מנות ומתנות לאבינונים?
איננו בשל"ה הק' (מסכת מגילה פרק ג' נר מצה את ו'): "בשמברכין על קריאת מגילה ושהחיינו, יכין שיוצא בברכות אלו גם על סעודת פורים שיאכל ומצות משלוח מנות בו". כי סעודת פורים ומשלוח מנות הם גם כן מצות מדברי קבלה, וראוי היה לברך עליהם. אשר קדשנו במצותיו וצונו בו, ושהחיינו, דהא מוזמן לזמן קאתי, כמו שמברכין אנו חנוכה ואקריאת מגילה, רק שהברכה על קריאת המגילה, ועל קיום מה שכתוב במגילה, דהיינו הסעודה ומשלוח מנות בו, כמו שהחיינו בקידוש יי"ט סוכות קאי גם על הסוכה, על כן צריך השומע הברכות לכוון גם על זה". פשיטת דבריו מורים, שראוי היה לברך ברכת המצות על מצות סעודת פורים ומשלוח מנות, אלא שהברכות על קריאת המגילה עולות גם על קיום המצות הכתובות בה.

ברם המג"א (סי' תרצ"א) הביא דבריו, ונראה שהבין בהם, שכל הגידול הוא רק כלפי ברכת שהחיינו, ולא לגבי ברכת המצוה, וז"ל: "וכן בברכת שהחיינו גם כן על משלוח מנות וסעודת פורים, שהם ג"כ מצות ושל"ה וכו'. ונראה כי, דמי שאין לו מגילה לא יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה, דודו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת ויו"ט, דהא לא תקנו כלל ברכה עליהם", והבינו האחרונים (לבושי שרר; וע"ע פ"ג והגהות ח"ס על המג"א) בסיוע דברי המג"א – "דהא לא תקנו כלל ברכה עליהם" – שהו טעם נוסף מדוע אין לברך שהחיינו, כי כל מצוה שלא תקנו ברכה על עצם המצוה לא תקנו גם ברכת שהחיינו (ע"י מהרש"ל סוכה מו, א ד"ה הראה).

והנה, בטעם הדבר שאכן לא תקנו ברכת המצוה על משלוח מנות ומתנות לאבינונים כתב הפמ"ג, שהוא על פי יסודו של הרשב"א (ש"ת ח"א סי' יד) ד"אין מברכין על מצוה שאינה תלויה כולה ביד העושה, מפני שאפשר שלא יתירצה בה חברו, ונמצא מעשה מתבטל, כגון: מתנות עניים, והלואות הדלים, ונתינת צדקה וכו', וכמו כן לענין משלוח מנות ומתנות לאבינונים, "שמאל לא ירצה חבירו ועני לקבלם".

ותמחו על כך האחרונים, הלא הרמ"א פסק (סי' תרצ"ד) "ואם שולח מנות לרעהו והוא אינו רוצה לקבלם או מחל לו, יצא", ולכאורה לפי זה, אין המצוה תלויה ביד אחרים כלל, ובשללם, במתנות לאבינונים – מוכן הדבר, כי אם לא קבלם העני לא יצא יד"ה, אולם במשלוח מנות הדבר קשה (ע"י דעת"ש, הגהות מהרצ"א מגלה וזעזע). ולעצם הדבר שיצא יד"ה גם אם אינו רוצה לקבלם או שמחל, כבר כתבו האחרונים שזה תלוי בשני טעמי מצות משלוח מנות: א. ע"פ דברי המנות הלוי (אסתר ט, יט, וראה עוד אבן ח'א) על מגילת אסתר) שקבלו משלוח מנות איש לרעהו להורות את האהבה והאחדות שהיתה ביניהם, "כמו שהיה ענינם כאיש אחד להקהל כל אחד עם חבירו, הפך איש צר ואויב לשון רמיה – האומר 'עם אחד מפור'"; ב. מה שכתב התרומות הדרשן (סי' קא) – "כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדניה", ולדברי התה"ד לא יצא יד"ה בשמחל לו, כי סוף סוף אין לחבירו במה לקיים מצות סעודת פורים, ולפ"ז יובנו היטב דברי הפמ"ג שמצוה זו תלוי בדעת אחרים (ע"י פרי"ח שם; ש"ת ח"ס א"ח סי' קצו; ברכ"י סי' תרצ"ב; ש"ת ח"ס סי' קמא; ש"ת יהודה יעלה א"ח סי' רז יוד"ה ט"ז; ש"ת מהר"ם שיק סי' שמא, ונעו. וראה בארכיב לקוטי הערות על ש"ת ח"ס שם).

אמנם, גם לדעת הרמ"א – שיצא יד"ה – עדיין יש למצוא פנים שמצוה זו תלוי בדעת אחרים, כי הגם שמקבל המנות אינו צריך זכרון, מ"מ צריך שגייע המנות לידו, וידע שהוא שולח לו, ושמא לא ימצאנו השליח, ונמצא שסוף המצוה תלוי ביד המקבל. זאת ועוד, הלא עיקר המצוה הוא לשלוח המנות ביד השליח, כמו שנאמר "ומשלוח מנות", ושמא יאבדו בדרך, או שמא יפסד השליח, ונמצא שמצוה זו תלוי בדעת השליח (ע"י ש"ת בית שער א"ח סי' שפא; מקראי קודש לפורים סי' ב' בהערת; ש"ת משנה הלכות ח"א סי' תקט, ע"י ש"ת תשובה סי' תרצ"א סק"י בשם האשל אברהם סי' תרצ"ד).

סברא נוספת מדוע נחשבת במצוה התלוי בדעת אחרים כ' בש"ת מור ואהלות (אהל ברכות והדאות סי' מא), כי עיקר מצות משלוח מנות הוא כמ"ש בפסוק "איש לרעהו", פירוש לאחובו, כי עיקר המצוה להרבות שלום, וזה הלא שייך כי אם לרעהו, ולפיכך לא נתקנה על זה הברכה, דמי בוחן לבבות לידע אם חבירו אוהבו באמת, ושמא אין המקבל נחשב לרעהו וא"כ לא קיים המצוה ונע"י בארחת חיים (ספנקא) סי' תרצ"ה שיש חולקים ע"ז – וגם במשלוח לשונא יוצא יד"ה).

עוד י"ל, דהנה יסוד פסק הרמ"א שיוצאים ידי חובה בשמחל לו, הוא עפ"י דברי המנות הלוי – שטעם המצוה הוא להרבות רעים ובשלוחו הרי הרבה רעים, אכן, בעיקר הדבר יש לדון, האם היא פעולה מעשית של ריבוי ריעות בלבד, או שמא גם התוצאה – ריבוי הריעות שנוצר – היא חלק מהמצוה, כי במה שנתרבה הריעות בשלוחו של נתקיימה המצוה בשלימותה (ראה מאמרו בס' 'עלים לתרופה' – תשס"ג, עמ' צו, מ"ש בשם ה"ח). ולצד זה, יובן שפיר, כי חלק זה בהמצוה – אף שכבר נשלחו המנות אל המקבל (לא שזא אם קבלו ולי"ש אם מחלו) – הדבר תלוי באחרים, שהרי יתכן שלא יבא המקבל מתוך כך לריבוי ריעות ואחור.

ואם נניח הדברים, יש להשוות לכך יסוד נוסף לענין ברכת המצות, דהנה כתב הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ח): "כל מצוה שעשייתה היא גמר חיובה מברך בשעת עשייתה", ואם בשעת עשייתה לא נגמרה מצוה לא תקנו חז"ל ברכה (ע"י ח"ס מנחת מ"ב ד"ה ואלו), ולפי האמור שמצוה משלוח מנות כוללת – גם את התוצאה של המצוה, מה שנתרבה הריעות, הרי ענין זה חיוב דיוט במצוה שבשעת עשייתה לא נגמרה מצוה, כי דבר זה אינו נעשה מיד ממש, ודכן (ע"י ש"ת בית שער שם; מקראי קודש שם; ש"ת פאת השדה סי' בא).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות משלוח מנות לאבל ל"ע

א. אבל ל"ע – תוך שנתו על אביו ואמו או תוך שלושים על שאר קרובים – חייב במצות משלוח מנות ומתנות לאבינונים, ואפילו בתוך ימי השבעה – דהא חייב בכל מצות האמורות בתורה, אבל לא ישלח דבר של שמחה (ע"י שו"ע או"ח סי' תרצו סי' וי"ב).

ב. אע"י שקיים מצות משלוח מנות די אם שולח לאדם אחד, מ"מ רשאי לשלוח לשנים או לשלשה בני אדם (ע"י ב"ח יו"ד סי' תיא בשם מהר"ם מורטנבורג), ונ"ל הטעם עפ"י מש"כ הרמב"ם (בפ"ב מהל' מגילה ה"ט) ד"יכל המרבה לשלוח לרעים משובח"י ולשלשה בני"א מקרי ריבוי.

ג. אין שולחין משלוח מנות לאבל – על אביו ואמו – כל י"ב חודש, [וה"ה אבל על שאר קרובים – תוך שלושים] ואפילו דבר שאינו של שמחה. ואם האבל הוא עני מותר לשלוח לו מעות אפילו בתוך ימי השבעה, דלא גרע מצדקה. וכן אם אין שם אל מי לשלוח כי אם להאבל, מותר לשלוח לו (רמ"א – מ"א שם).

ד. אם שלחו לו לאבל משלוח מנות – מותר לו לקבלו, דאין הקפידא אלא מצד המשלח, אבל האבל מותר לקבל (ע"י שו"ת כתב סופר או"ח סי' קמא ד"ה ומנה). ומותר לו לשלוח בחזרה, דכיון דכך הוא הנהוג, ששולחין בחזרה, הוי כפריעת חוב שמותרת, כדלקמן (נ"ל).

ה. אשה שבעלה אבל – מותר לשלוח לה משלוח מנות (ע"י בפני ברוך סי' כט ס"ק עא). וכן איפכא, הלא אשה אבלה, מותר לשלוח משלימ להבעל. עוד נ"ל, שאם הבעל הוא אבל, והשולח אינו מייחד את המשלימ להבעל דוקא, אלא שולח לכל המשפחה, גם כן מותר. וכן נראה, שאשה אלמנה שהיא אבלה – מותר לשלוח לה, כדי לרנן לב אלמנה (נ"ל). [ואע"ג דכתב הרמ"א (סי' תרצה ס"ד) דלא ישלח איש משלימ לאשה, כדי שלא יבא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין, יעו"ש, מ"מ מי שיש לו קרובת משפחה שהיא אלמנה, יכול לשלוח לה ואין שום חשש (כמו שהארכתי בשבחי"ק ח"ב סי' רמז סק"י)].

ו. מותר לשלוח משלוח מנות לרב, אע"פ שהוא אבל, כי זהו פרעון חוב (ע"י שו"ת דברי מלכואל ח"ה סי' רל). ונראה דמה"ט הוא הדין דמותר לשלוח משלימ למלמד או למגיש וכדו' שהוא אבל, וכן האמצאים מותרים לשלוח משלימ לחוריהם – אם הם אבילים ל"ע (כמו שהארכתי בשבחי"ק ח"ב סי' קפ"ח). ומה"ט גם מותר לבעל שהוא אבל – לקנות לאשתו לפני הרגל בנדים או תכשיטים, דהא מותר לקנות לה לפני הרגל כדאי באו"ח סי' תקפ"ט סי' ב"ב).

ז. אבל – גם תוך שלושים – שריגול כל שנה לסעוד ולשמוח בשמחת פורים עם רעיו, מותר גם השתא להשתתף בסעודה, אם אין שם כלי זמר, וכן לא ישתתף בריקודים (ע"י פני ברוך סי' כ"ה ס"ק י"ח). ואצל אדם נכבד, כמו רב או ר"מ וכדו' שנוהגים לעלות לביתו בכל שנה בריקודים ובכלי זמר, אין צריך למנוע ממנה זה, שהרי זו כאבילות בפרהסיא, ואם אפשר לבקשם לפני שנכנסים לביתו שלא יזמרו בכלי זמר, מה טוב (ע"י פסקי תשובות סי' תרצו סק"י).

נער ע"י הגר"ר שמאי קתה הכהן גראס שליט"א

עלי מועד

מצות "מתנות לאבינונים" מתוך שמחה

"... שעל ידי מצות ישראל, ובפירט על ידי 'מתנות לאבינונים', הבורא הכל משפיע שישן ושמוחה ושפיע בכל העולמות, והשי"ת שמוח כשמשפיע שפע רב בכל העולמות ובכל העשמות, כי תמיד המשפיע יש לו יותר ונתנו כשמשפיע מהמקבל, כמו שאמרו החכמים ז"ל (פסחים ק"ב): יותר ממה שהעניג רוצה לינן פרה רוצה להנתיק וכו'.

לכן אשרי האיש אשר עושה נחת רוח ליצוריו שיהיה שמוח מאד על כל המצות, ובפירט על מצות הצדקה ומתנות לאבינונים, ויעשה בשמחה ובחזרה רבה, ואל ישים אל לבו ח"ו איזה צער או איזה צרת עין כי יחסר לו מעותיו בעת שנותן לעניים, כי כיון שגורם חסד בכל העולמות אזי מחסדי הבורא ב"ה יוסיף לו האל – ככה אלף פעמים וכו'.

ויהיה שמוח מאוד במצוה הזאת, ולא יצוה לבני ביתו שיתנם לעניים, רק הוא ימסור בעין יפה ובטוב לבב להשליח אשר הוא משלח מתנות לאבינונים. ומה טוב שישלח מתנות לאבינונים על ידי בניו ובנותיו הקטנים כדי להנתיק במצות. וזכור אני כשהייתי קטן היה אבי ע"ה משלח על ידי לאיזה עניים ולא שלח על ידי משרת, כדי להנתיק אותי במצוה, והכל בשמחה ובטוב לבב ובצניעות שלא יבזו העני. והאל – יתן לנו שעל ידי מעשה הצדקה ובפרט ע"י 'מתנות לאבינונים' בזה היום, ישפיע רב חסד וששון ושמוחה לכל העולמות עד עוה"ז עולם הטבע, כמ"ש (ישעי' נ"ב, יז) 'וזהה מעשה הצדקה שלום, וגדולה צדקה שמקרב את הגאולה (כ"ב יג), וצדקה תהיה לנו ולכל ישראל חיים ושלום, אמן סלה'.

עלי ספר

מגילת אסתר מור והדס – מפורשת ומבוארת, ומקורותיה בהלכה ובאגדה. נדבך נוסף לספרי 'הפיוט המבואר', כולל ארבע מעלות טובות: 'מקורות ומדרשים', 'טעמים ומנהגים' על עניני פורים – ערך על ידי הרב שלום דוב שטרן, 'קורות המבואר', 'ביכרת אהרן' – מאמרים המיוסדים על מאמרי חז"ל, עם כותרות ומפתחות, מאת המחבר והמו"ל הרב אהרן לוי, ירושלים תשס"ו (רסט עמ').

תורת דברי חיים על פורים – ח"י מאמרים מוקדמים מספרי"ק דברי חיים עה"ת והתועדים להנהי"ק מצאנו ז"י"ע על עניני פורים. ומחבר לטחור קובץ 'הלכות חיים' – אוצר התהוות ועובדות לימי הפורים מרבי"ק פנים. יצא לאור ע"י מכון 'מעין החיים' שע"י מוסדות גארליץ צאנו. ב"ב, תשס"ח.

מגילת אסתר פנים מאירות – פנים מסבירות – לקט אמרות טהורות בדרך המוסר והחסידות בשם 'פנים מאירות', ואוצר פנינים יקרים בדרך הפשט והדרוש, מוקט ממואת ספרים בשם 'פנים מסבירות'. הוצאת מכון 'אבני שוהם' תל אביב, תשס"ה (ק"ע עמ').

תודותינו וברכותינו לתנוות האלו שגדו הוצאת הגלילון לזיכוי רבבות מאחב"י

עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות

ברכת מוזל טוב נלבב

שלוחה בזה לידידנו החשוב העומד לימינו בכל עת ועונה, עושה ומעשה בגמ"ח ועוסק בציבור באמונה

הרה"ח ר' אליעזר י.פ. פריעדמאן שליט"א

לרגל שמחת נישואי הבת תת"י ע"כ

החתן היקר והמצויין כמר נפתלי הירץ נ"י

בן מחו"ר אהרן פריעדער שליט"א – אבי בנצוקלן

ברכה טוב ובשעה טובה ומוצלחת

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכט"ס, אמן

כעתירת וברכת המערכת

יבא על הברכה הנדיב החפץ פעילות שמו הי"ו שזיכה הרבים לכבוד

יומא דהילולא קמא דכ"ק האדמו"ר מבאבוב ז"י"ע

הרה"ק רבי נפתלי ע"י בהרה"ק רבי שלמה זצוקלל"ה

נסתלק ביום י"ב אדר א' תשס"ה לפ"ק

זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

הרה"ח ר' אליעזר י.פ. פריעדמאן שליט"א

לרגל שמחת נישואי הבת תת"י ע"כ

החתן היקר כמר נפתלי הירץ פריעדער נ"י

במוזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

לעילוי בשמחת

הרה"ח ר' יחיאל מיכל ב"ר זאב אייזנבאך ע"ה

נלב"ע שושן פורים תשנ"ג לפ"ק

ת.נ.צ.ב.ה.

{ EMBED Word.Picture.8 }

אירגון אבות ובנים העולמי

ישיבת מרדכי הצדיק

הצטרפו אל אלפי רבבות ישראל בכל רחבי תבל

לקבוע עת ללימוד התורה בעצם יום הפורים

כפי שנקבע בכל מדינה ומדינה ועיר ועיר

באנטווערפן נקבע שעת הלימוד ברב עם הדרת מלך

באולם "בית רחל" משעה 16:00 בדיוק

לבחורים – בהיכל ביהמ"ד באבוב

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת כי תשא - "שבת פרה"
י"ז אדר תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקי"ג

החל"ע	מו"ש	ד"ת
אנטווערפן	18:32	19:41
לונדון	17:53	19:00
מאנשטער	18:02	19:11
ציריך	18:16	19:21
ווינ	17:45	18:51
אמסטרדם	18:30	19:41
פאריז	18:41	19:47
פראנקפורט	18:15	19:23

תורתן של ראשונים

ענין כופר נפש אצל מנין בני ישראל

כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ותתנו איש כופר נפשו וגו' (י, יא). ענין הפקידה אצל בני אדם הוא מצד השינוי שקורה אצלם, על ידי שמותם בהם, ולעולם משתנה מספרם, כי בדבר הקבוע אין צורך במנין, שהרי מנינים ידוע. ומצינו בחז"ל (שבת נה.) ד"אין מיתה בלא חטא", נמצא שענין המנין בבני אדם מוזכר חטא, שעמיתים מתים בהם. "לכן יאות שיתן כל אחד כופר לנפשו לכבוד הא-ל יתברך, והוא רחום יכפר עון". ספרנו

למה לא שבר משה את הלוחות מיד כששמע שהחטא?
והי כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל ומחולות ויהי אף משה וישלך מידיו את הלוחות וישבר אותם תחת החר (לכ, יט). מדוע לא שבר את הלוחות תיכף כשאמר לו הקב"ה (פסוק ח) "סרו מהר מן הדרך אשר צויתים עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו ויזכרו לו" וגו', והמתין עד עתה שיקרב אל המחנה.

יש לומר, כי אמר משה בלבו, אפשר אחר שאמר לי הקב"ה כן, התחרטו והתאבלו על החטא שעשו, אולם כשראה עגל ומחולות, אמר: לא די שאינם מתאבלים, אלא יש להם שמחה כי רעתכי אז תעלוני (ירמ' יא, טו), אז אז חרה אפו ושבר הלוחות.

תשובה שניה י"ל, שהרואה בעיניו מתפעל יותר מן השומע, ולכן: "וירא את העגל ומחולות - וישלך מידיו את הלוחות".

תשובה שלישית: כדי שיראו ישראל שהרד משה חרדה גדולה מאד, אחר ששיבר לוחות קדושות וטהורות כתובות באצבע אלקים, וידעו הרעה הגדולה הוואת שעשו, ויפול רעדה בלבם ויתחרטו. וכן אמר בפרשת עקב (מ, יז): "זאתפוש בשני הלוחות ואשליכם מעל שתי ידי ואשברם לעיניכם". תולדות יצחק

למה נטה משה אחרון מחוץ למחנה?

ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה חרקה מן המחנה וקרא לו אהל מועד והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד אשר מחוץ למחנה (לכ, יז). "אולי משה בחכמתו עשה זה, בענין שיתקיים מאמרו ה' יתברך שאמר 'כי לא אעלה בקרבך' (לעיל ג), ולכן נטה האהל מחוץ למחנה, להשלים רצון השם, בענין ששכיבא לסדר שאלתו יהיו ישראל מוכנים, וכל דברי השם מקוימים, ולא יהיה לו פתחון פה כנגדו". צרור המור

כוונתו של משה בבקשת "הראני נא את כבודך"

ויאמר הראני נא את כבודך (לכ, יח). "תמה על עצמך, היאך מלאו לבו למשה רבינו להנות מויו שכינה, והלא הכתוב משבחו (ג, יז): 'זיסתר משה פניו כי ירא מכתבו אל האלקים'. (ואלא) חם ושלום, לא נתכוין אלא לכרות ברית על שני דברים שנתרצה לו הקב"ה, על קירון של 'ונפלינו אני ועמך' (לעיל פסוק טו). ולפירושו ביקש משה רבינו ע"ה: "ש'אפלא ואפגל אני לבדי מכל עם ישראל, לדעת כי אני נאמן לנבוא ולמוכח ויהיו שומעים לדברי", וזה היה על ידי קירון עור פניו, ועל 'פני ולבו' (פסוק יח) להניח מכל אויבין (שאמר לי הקב"ה, שאני בעצמי אלף עמכם וכו') עני"ש פירוש.

וכך אמר: "הראני נא את כבודך" - בכריתות ברית על מה שהבטחתי. כמו שעשה לאברהם כשאמר: 'במה אדע' (בראשית טו, ח), וכתוב שם: 'הנה תנור עשן ולפיד אש אשר עבר בין הגורים' וסומך לזה: 'ביום ההוא כרת ה' את אברהם ברית לאמר לזרעך נתתי'. אף כאן שאל משה להקב"ה קיום ברית, ונתרצה לו הקב"ה שיראה לו בכריתות ברית, כדכתיב (לכ, יז): 'עניבור ה' על פניו ויקרא וגו' וכתוב בתריה (פסוק יט): 'הנה אנכי כורת ברית (וזה עמ"ש 'פני ולבו וכו') וכל מה שבקשתי: נפלינו אני ועמך' - על זה אמר) 'נגד כל עמך אעשה נפלאות' - מלשון הפלאה והבדלה - וראה כל העם... את מעשה ה' כי גורא הוא' - קאי על משה רבינו, שנעשה יראוי על ידי הקירון, כדכתיב (שם ל): 'ויראו מנשת אליו'". רשב"ם

לקח טוב

הכנעת 'אפר הפרה' - רק על ידי התורה

היא המסקנא הרצויה בכדי להביא את האדם לידי הכנעה.

אין צריך לומר שתכונתו הטבעית של כל בן אדם מתנגדת היא למסקנא כזאת, כי אין אדם משים עצמו רשע. מטבעו של האדם להעריך את עצמו בערך חשוב ומכובד, ולנסות למנוע בעד כל סיבה הבאה לפגוע בערכו זה. איך איפוא יוכל להגיע להכנעה אמיתית?

רק על ידי עסק התורה והשגות רוחניות. כל מה שיתקרב אל האלקים - בקיימו רצונו או בעסקו בתורה שהיא חכמתו ית' - כך תשתנה ראות עיניו את עצמו. המאור שבתורה וענינים רוחניים יאיר את עיניו להעריך את עצמו בצורה

מדת ההכנעה יכולה לבא מחשבון שיעשה האדם בשכלו. אם עיניו בראשו, יזוכה לדעת כי מעלות רבות נשגבות נמצאות בזולתו אשר ממנו נעדרות הנה. אין לו אלא להתבונן בבני אדם הסובבים אותו בעין יפה ובזוהרת, וימצא את עצמו - ביחס אליהם - חסר בחינות טובות ומרובות. מי שיחשוב עצמו כליל המעלות, איננו חסר ולא כלום, אין זה אלא שנכנסה בו רוח שטות (ואולי לא היתה בו רוח אחרת מעולם).

אם כן, וההכנעה איננה אלא תוצאה שכלית, אין איפוא סיבה לכאורה להתנות אותה בעסק התורה, לומר שרק מי שעוסק וזוכה בסגולת התורה, רק הוא יוכל להיאחז במדת השפלות להיות נכנע ברוחו. ואף בן נכר מגויי הארץ אשר משפטי התורה לא ידעו ה', גם לו קרובה מדת הענוה, כי אין לו אלא לישא עיניו סביבו ולבחון במעלות זולתו שלא נמצא בו עצמו. עובדה היא שיש למצוא סימני הכנעה אצל אנשים כאלה שאין להם אף קשר כלשהו עם תורה ורוחניות.

אלא מה, הכנעה כזו, שאיננה נובעת אלא מתוך השוואה אל הזולת, איננה ענוה אמיתית. לכל היותר, לא תיחשב אלא כהודאה במעלות הזולת, מה גם במעלות כאלה שלא נמצאות אצל עצמו, דבר שמכפיל את קושי ההודאה. לכשעצמה אומנם הרי זה הישג מכובד שלא כל אחד מסוגל אליו.

אך רחוקה הודאה זו מלהביא את האדם לידי הכנעה ראויה לשמה. כי גם אם יודה האדם לעצמו שאמת נכון הדבר: יש בחברי מה שאין בי, עדיין אין בכך להוריד מערכו הכללי בעיני עצמו. מציאותה או היעדרותה של מעלה זו או אחרת אין בה בכדי לחרוץ את גורלו הערכי של אף בן אדם. כל אחד ומעלותיו, ויש בזה מה שאין בזה.

שפלות רוח אמיתית היא זו שאיננה תלויה דוקא בהשוואה אל הזולת, אלא שבינו לבין עצמו וידע האדם את נפשו, ומטיב להעריך נכונה את מצבו ומעמדו, עד שבעקבות הערכתו זו יגיע למסקנא שמכף רגל ועד ראש אין בו מתום. היא

אותיות מהכימיות

... והנה כעין זה הוא ענין אפר הפרה על מים חיים, שאפר הפרה רומם על הכנעה וביטול עצמי, כמאמר הק"ם (תולין פח): בזכות שאמר אברהם אבינו ע"ה "ואנכי עפר ואפר" זכו בניו לאפר הפרה. ומים חיים רומזים לתורה והסגת אלקות מקור מים חיים אף ה'.

זהו סגור ליתן מקודם מים ואח"כ אפר, ולערב שניהם המים למעלה, היינו שאח"כ דבר הוא תורה והסגה, ועל ידי זה באים לידי הכנעה וביטול. כי אנשים פשוטים שלא זכו לתורה והסגה אלקית, נדמה בעיניהם שהם שלמים וממלאים חובתם להש"ת, וכל מה שהם מרחיקים יותר מחזק עצמו ללדיק וכשר ביותר. ואף על ידי התורה והסגה באין להכנעה, ועל ידי הכנעה זוכים לתורה והסגה עוד יותר, והוא כעין מים, ואפר ומים.

שם משמאל (תפא, תרע"א)

אחרת. מעלה זו או אחרת, לא רק שאין חורצת את גורל ערכו, אלא לא קובעת בו כלל ועיקר, מאחר שאיננה נזקפת לזכותו כי אם מה' יצא הדבר. הערכתו תהיה מוסכת אל שלמות מילוי חובתו בעולמו, וכיון שכן במה נחשב הוא. ובעקבות שפלותו יתחזק יותר בתורה, דבר שיגרום קירבה נוספת לאלקים, ושוב ענוה יתירה בעקבותיה...

הכנעה הבאה כתוצאה של עסק התורה והשגות אלקות היא היא הענוה האמיתית, אליה רומז אפר הפרה. ועל כן מקדימים לו את מי התורה, ואחר כך מערבים ומעלים שוב את המים עליו.

אמרות טהורות

קודש יהיה לכם – שה' לכם יהיה קדוש

קודש הוא קדוש יהיה לכם (ל, לב). "לכם" רומז על ענייני הגוף, כאכילה ושתייה, כדאיתא בגמרא (פסחים סח:): "הצינו לה' והצינו לכם", דהיינו אכילה ושתייה.

וזה אומרו: "קדוש הוא" – השי"ת קדוש, ולכן "קודש יהיה לכם", רצ"ל, ה"לכם" דהיינו הנאות הגוף שלכם יהיו גם כן קדוש, יען כי צריכים אנו להדמות ליוצרנו, על דרך "הדבק במדותיו" (נ"י מוטה יד) וע"ד "לעולם ימוד אדם עצמו כאילו קדוש שריו בתוך מעיו" (תענית יא), וק"ל.

תורי זהב (ומסיים: "הגם שאין שייך זה הפירוש לראש הפסוק, מכל מקום יש לנו רשות לפרש כך, כדאיתא בכמה מקומות" וע"ע ב'הוספות מהרש"א על ספר 'סור' מרע ועשה טוב, אות פ' ד"ה ובענין עסק התורה)

לעשות את השבת – לתת בה כח עשייה

ישמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם (לא, טו). יש לדקדק בתיבות "לעשות את השבת" – מהו עשיית השבת.

ונראה, על פי מה שכתב האור החיים הק' (בראשית ב, ג) בכוח שאמרו רבותינו ז"ל (שבת קיט): "כל האומר ויכולו וכו' כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", וביאר, דכתיב (לעיל ב, א): "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ", וגו', ולא כתיב 'בששת', כי השי"ת לא ברא אלא ששה ימים, ושוב ברא את יום השבת, ואח"כ שוב על ידי שומרי מצותיו ששומרים קדושת יום השבת נברא שוב ששת ימים, וכן עד סוף כל הדורות, ואילו יצויר ח"ו שלא היה שומר שבת כעולם, היה מתבטל העולם.

וזהו שאמרו: "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ", וגו' ולא כתיב 'בששת', להורות שהשי"ת לא ברא העולם רק שיעמוד ששת ימים. נמצא לפי זה, שהשומר שבת ואומר "ויכולו" – כאילו נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, כי על ידי שמירתו ואמירתו בורא גם כן ששת ימים, ע"ש באריכות (ויעוין עוד בספדק: "פנים יפות" ר"פ דר"ה ב' בתבואה; אך פרי תבואה; שם ד"ה כי תבואה; אפרי

שפר' להגר"ש קלוגר זצ"ל פ' בהר אות ב-ג ועוד; נחלת בנימין ריש מצוה לב בשם בעל הפרדס דף כז, וע"ע ש).

ועתה יובן: "ישמרו בני ישראל את השבת", היינו בני ישראל ישמרו את השבת בבדי "לעשות את השבת לדורותם", שיתנו כח העשייה ביום השבת לדורות עולם שיצאו מן הכח אל הפועל שוב ששת ימים, וזהו "ברית עולם".

בני יששכר (מאמרי שבתות, מאמר ד ס' ד, ונ"י גס באמרי שפר' להגר"ש נפתלי אשכנזי זצ"ל מצפת [ויניציאה, ש"ס"א, דרוש לשבת ומילה, דף נה].

קבלת התורה בבחינת כוח – להיות לו לשם חיים

ויתן אל משה ככלתו לדבר וגו' (לא, יח). פירש"י: "ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה כמתנה ככלה לחתן" וכו'. אפשר לפרש הרמז בזה, שנמסרה התורה למשה רבינו ע"ה עבור ישראל באותה בחינה שנמסרת כלה לחתן, שהיא בבחינת "אעשה לו עזר כנגדו" (בראשית ב, יח), ודרשו חז"ל (בבבא מצ. א): "זכה – עזרתו, לא זכה – כנגדו", ובבחינה זו נמסרה התורה לישראל, כמו שאמרו חז"ל (יובא עכ"ל): "וזאת התורה אשר שם משה" (דברים ה, טו) – "זכה נעשית לו סם חיים, לא זכה נעשית לו סם מיתה". וזהו: "שנמסרה לו תורה כמתנה ככלה לחתן".

אמרי שפר, ברעיון

מגילת מצות אכילת מצה – לזכות למדת ענוה

אלוהי מסכה לא תעשה לך. את חג המצות תשמור שבעת ימים תאכל מצות וגו' (לד, יז-יח). אמרו חז"ל (פסח ד'): "כל אדם שיש בו גסות הרוח כאילו עובד עבודת כוכבים". והנה, ידוע שמצה – "לחם עוני" (דברים טו, ג) – רומזת על ענוה, וכמו שאנו אומרים (בהגש"פ): "מצה זו שאנו אוכלין על שום מה", רצ"ל, כדי להגיע לבחינת 'מה' שהיא ענוה יתירה.

וזהו הרמז: "אלוהי מסכה לא תעשה לך. את חג המצות תשמור", היינו אם רצונך להיות בבחינת ענוה ושפלות לבל תהיה בבחינת גאווה שהוא כאילו עובד ע"ה, אזי העצה לזה: "את חג המצות תשמור" וגו', ועל ידי מצות אכילת מצה תבא לידי שפלות רוח.

מעניני מלך

למטה והוא עדיין לא ירד, וזה היה תמוה בעיניהם, לכן אמרו: "כי זה משה האיש וגו' לא ידענו מה היה לו". אמרי שפר להגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל

וישלך מידיי את הלוחות וגו' (לכ, יט).

מה מאוד עמקו מחשבת משה רבינו ע"ה בשבירת הלוחות, וכך היתה כוונתו: על ידי שישבור את הלוחות שהוא מעשה ומכתב אלקים, על ידי זה יתחייב הוא מיתה לשמים, ושוב אי אפשר יהיה לומר לו עוד "ואעשה אותך לגוי גדול" (לעיל פסוק י), שהרי נתחייב מיתה. ועל כרחק יסלח להם הקב"ה לישראל, מפני שבועת האבות – "אשר נשבעת להם כך ונתתם ארצה ארבה את זרעכם".

ובזה יבא על נכון פירוש הכתוב (להלן לכ, יז): "ועתה אם תשא הטאתם ואם אין מהני נא" ולכאורה, הא לא פירש אם ישא הטאתם מה יהיה, אלא כך הוא הפירוש: "ועתה אם תשא הטאתם ואם אין" כלומר, הנחה מונחת בין אם תשא הטאתם ובין אם לא תשא הטאתם, ככל אופן: "מהני נא" עבור חטא שבירת הלוחות, ואם כן ממילא תשא הטאתם של ישראל.

כי אוריש גוים מפניך ויהרבהתי את גבולך וגו' בעלותך לראות את פני ה' וגו' (לד, כד).

הן ידוע מאמרם ז"ל (אבות ה, ה): "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש וכו', עומדים צפופים ומשתהוים רוחים וכו' ולא אמר אדם לחברו צר לי המקום שאלון בירושלים".

הוא אשר נרמז בפסוק שלפנינו: "כי אוריש גוים מפניך", ואז "והרחבת את גבולך וגו' בעלותך לראות את פני ה'" וגו', כי אז תהיה שם השראת שכינתי ויתרחב המקום, וכן היה ככל ארץ ישראל שהתרחב המקום, אבל כשהתרחב בית המקדש ונסתלקה משם השכינה נתכווצה ארץ ישראל (כדאיתא בבבא מצ. נט).

* ובתלמוד בבלי איתא (שבת קיח) "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים". ועי' 'קדושת לוי' כאן ובס' 'אוצרות יוסף' להגר"ש ענגלי זצ"ל ד"כ דרוש ג' לשבת שובה תריס' דף יג. ד"ה והנה גוף.

יתרון דעת

כח הפועל בנפעל

גודל האיסור ללמוד בספר שכתבו רשע

אחד היה רגיל להתפלל בבילה שהיתה מיוחדת לו בטוהרה, וזהו נענה. אחר זמן היה מתפלל ולא נענה, והיה מתענה ולא הועיל. שאל לחכם. אמר לו: מתפלל ומתחנן אתה בספר שרשע כתב. אמר לו: אני נתתי לכתוב לפלוני הסופר, ושכרתי אותו לכתוב על קלף שלי יפה. השיב לו החכם: כשהיה כותב לך, היה לכו מלא סיגא ועולה, ואין קטיגור נעשה סניגור. לכן אין ראוי שישמע לך בעוד שאתה מתפלל בו. וכן מי שמחזק ספר פסול, וכתב בו ומתפלל בו, ואפילו לחתכו חתיכות ליהנות ממנו אינו ראוי, כי ראויים לספר חסידים (ס' רמט). וערש"ש בס' תבט וס' תשע"א

וכבר כתב הרב הקדוש מהור"ר דוב בער (אמעריטש) זצוקלה"ה (מגיד דבריו לעקב – לקוטי אמרי: אות נב) שאין ללמוד מתוך ספר שחיבר אדם רשע (הגם שכתב בו דברים טובים), כי מתדיק בנשמתו מדות לא טובות, ע"ש בדבריו. והשכל נותן מקום לזה למי שמבין כח הפועל בנפעל אם כן זהו בכלל הדברים שאמרו חז"ל (תוה"ט): אם הרב דומה למלאך ה' צב-אות תורה יבקש מפיו ובאם לאו אל יבקש ערמו מפיו. והנה אם כך הדבר שלומדים מאיש אשר נבגש תורה בביתו, ומאמין הדת ובכל הענינים השייכים לדת תורתו, רק שיצרו תקפו לעבירות ולא יכול לו, מכל שכן אם ירצה ח"ו ללמוד איזה דבר, אפילו דברים טובים, מתוך ספרי המנינים שהכתישו הדת וכיוצא ויחפאו דברים אשר לא כן על הש"י. וכל מי שחיבר ללמוד אפילו מבני דתונו הרי הוא כמחנך, ואסור ללמוד מדבריהם.

מעין גנים להרה"ק מדינת יו"ע (פרט טו, ו, וראה בשד"ח כרך א עמ' 236 וכרך ד עמ' 173)

הוא משכי העין בחבלי השוא ובעצבת העגלה חטאה (ישעי' ה, יח). אפשר להסמין מוסר רומז למי שקורא בספרים החיצונים, דימשך אחר דעות וסברות רעות. וזהו שנאמר: "מושכי העון" – במה שהם עוסקים "בחבלי השוא" – שהם ספרים החיצונים, דכשם שהקורא בתורה נמשך עליו רוחניות מהתורה הקדושה עצמה ומהנאמרים הקדושים שחיברו המשנה ומהאמוראים שחיברו התלמוד, וקדושתם יאיר או נוצץ בקורא דברים. כן הקורא בספרים החיצונים נמשך מעצמותם ואשר חיברו סט"א והם חבלי השוא לילכך בכמה ענות. והיינו דקאמר הוא ואביו ומושכי העון כי הם מושכים עליהם סט"א בחבלי השוא ספרי עכרים ובעצבת העגלה יהיה עונותם ומרעה אל רעה יצאו.

חומת אנך להרה"ק (ישעי' ה, יח) וע"ע מ"ב בס' 'חסדי אבות' (פ'ו מ"ב) דמי שעוסק בדברי בטלה וספרים חיצונים התורה מתגרשת ממנו. יע"ש עז).

שמעתי מגדול אחד שיש בידו כבלה, כשיש בבית איזה ספר מספרי המינים הללו, אסור לספר דברי תורה, כי היא ע"ז ממש, ועבירה זרה היא כמו צואה, צא תאמר לו, ומסתבר הוא וכו'... ויש תחת ידם כמה וכמה ספרים מספרי העכרים כגון חיבור "פעורא" וכיוצא, ומתפארים בהם ביותר שמדבר (-הפעורא) מהשארית הנפש, מי האמין לשמועתינו, ואנחנו עם ה', אלה אשר קבלתנו ותרתי ית"ש, נלמדו עת השארת נפש מגוי אמנושי, ודבר אחד מדיברי חכמינו באיזה ספר קטן שחיברו, יספיק ביותר מכל דברי העון ערישיהם. אך הוא אשר ערב להם לחם שקר, על כן בילדי נכרים יספיק (ע"פ ישעי' ב, ג, ע"ש במצותו). על כן אני אומר, מהראוי לחכמי הדור ללמוד להמון עם ולגזור עליהם, לכל יקנו ספרים חרשים מקורב באו. רק ספרים מפורסמים מקדמונים, ועל ספרים חרשים ישאלו את פ' מבין בוכיני התורה, אם הם כשרים לב קבלה ה' ובתורה יעשו.

ידוע ומפורסם מצדיקי אמת בדור שלפנינו, שנוהרו שלא נכנסו לבית שיהיה שם ספרים כאלו ממחברים ששתו ממים המרים ומעץ הדעת טוב ורע – כבמות חיצוניות, ורבינו הגה"ק משינאווא זצ"ל נוהר בזה מאוד.

דברי יחזקאל (הלכות והליכות, עמ' קכה)

אכן גם אם האדם לומד חכמת עכרים ולשונם וספריהם הם מטמאין המח והשכל הידובר של האדם משום דקרא טמאים בטומאת הטט"א, ובאידה"ח כתב הדעב"ר שהם שרצים הרומשים על הארץ, עכ"ל. וזה פירוש הכתוב: "אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ" באכילת השרצים אפילו בגוגל, "אלא טמאין בהם" במזיד – ונטמאם בהם – דאם תאכלם במזיד סופכם לטמא בהם כמו שהשקיע עצמן, "כי אני ה' אלוהיכם" – ובעצם אלקים נברא האדם, ע"כ תשמו עצמכם מרכבה להשכינה כדאיתא בשערי ציון, "התקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני", ואם כן כן תהיו מרכבה לקדושה, "ולא טמאין אתם נפשותיכם" ללמוד השמונה שרצים דהיינו השמונה לאטין – "בכל השרץ הרומש על הארץ" – דהיינו העכרים, כמי"ש האדה"ח, וידוע דבכל שנה ושנה בין פורים לפסח מוציא הקב"ה כל הנשמות ישראל מהשערי טומאה רח"ל (ע"י חסד לאברהם) מעין בנדר נז. וזה פירוש: "כי אני ה' המעלה אתכם" לשון זהוה, בכל שנה ושנה – "מארץ מצרים" – מהשערי טומאה – "להיות לכם לאלקים" – לקבל עול מלכותו ית"ש, וע"כ מעתה – "והייתם קדושים" לקדש עצמיכם – "כי שבת אני" אב"ר.

חלק יצחק (ס"פ שמיני)

יומא דנשמתא

הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע

יומא דהילולא כ"א אדר (תקמ"ז)

הרה"ק רבי שלמה מראדומסק זי"ע בעל היתפארות שלמה' החזיק עצמו כתלמיד מובהק של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, למרות שגדל כמה שנים לאחר פטירתו, והיה לפלא.

כמעט מידי שנה בשנה, בהגיע יום כ"א אדר, נסע לליזענסק לעלות אל הציון הק'. ענין נסיעתו היה נורא ונפלא אצל כל 'העולם', והיה מרעיש מאוד בנסיעתו זו, על אף שהיה כהן ולא היה יכול ללכת עד הציון ממש. היה לו מקום מיוחד שם אצל אילן העומד כנגד החלון של האוהל, שם פרשו לפניו ג' מחיצות בינו ובין העם, והעמידו שלחן וכסא, ומחיצה רביעית היתה פתוחה כנגד החלון וישב ולמד שם משך זמן, וכולם הלכו משם מחמת אימה ופחד. בעת שסיים לימודו, עמד ממקומו ובא אל החסידים והגישו לפניו פתקאות, ופעל שם ישועות ומופתים עד להפליא.

כן עשה שם תיקון גדול בתיקון מחיצות האהל, ותיקן שידלק שם נר תמיד, ובעקבותיו החלו המוני ישראל לנסוע אל הציון המצוינת בקביעות. ואמר בזה"ל: ברוך השם אז מיר האבין דער הויבן דעם כבוד (שורומם את כבודו) פון רבין ר' אלימלך'עלי, שוב פעם אמר: אהרן ר' אלימלך שכח לממיר מאתנו בעולמות העליונים, ובי"ה שהעמידו אותו! (ראה עוד מהתולדותיו בקודש בענין זה בס' 'נפלאות התפארת שלמה' אות רמז-רנב, ומשם בס' 'שבחי הרבי ר' אלימלך' עמ' קב ואילך).

בספר ארי"ץ צבי"י על הגדה של פסח (ברוקלין תשכ"ח), מביא המחבר הגי'ר יוסף הירש צצ"ל עדות מופלאה: "בילדותי שמעתי מפי חסיד נאמן, שסיפר לי שהוא היה באותו מעמד, פעם אחת נסע היתפארות שלמה' לליזענסק להשתטח על קבר ה'ינועם אלימלך' זי"ע, ומיד עברו דרך קראקא אמר לאנשי שלומם בזה"ל: אם היה כאן המגיד הגאון רבי שלמה קלוגער צצ"ל היה שואל אותי קושיא עצומה, מדוע על קבר ה'ינועם אלימלך' אני נוסע ועל הקברים של הגאונים הקדושים אשר מנוחתם כבוד בקראקא אין אני הולך. אבן התשובה היא, פשוט, דאפילו נעם אחד לא יימצא מגופם, דכל העצמות גולגלו לארץ ישראל, ואחד הוא הבעל 'ינועם אלימלך' שהתפלל ופעל את זאת שעצמותיו ישארו על מקומו, כדי שיהיו באפשרות לבוא ולהשתטח על קברו. וסיים בזה"ל: וגם אהרן אם הוא הולכין על קברו ואין אנו שהוא עומד על קברו ומעוטף בטלית ותפילין ומתפלל עבור כלל ישראל".

גם בספר 'אביר הרועים' (אות טו) מסופר שהגה"ק בעל ה'אבני נור' מסאכטשוב זי"ע התבטא פעם בלי"ג בעומר, בעת עריכת השלחן הטהור לכבוד יום ההילולא של רשב"י, ואמר: 'יהגם שיש צדיקים שזכו להוביל גופם הטהור מאן לארץ ישראל, אבל גופו הטהור של הרבי ר' אלימלך מליזענסק צצ"ל עדיין הוא פה בחוץ לארץ. ואמר שמי שיועד הסוד של שמחת הילולא דרשב"י יותר מבשאר תנאים, הוא יודע גם כן הטעם למה דוק אדר ר' אלימלך נשאר גופו פה לארץ".

יום ההילולא של הרה"ק מראדומסק זי"ע חל ביום כ"ט אדר, סמוך ונראה ליום ההילולא של הרבי ר' אלימלך זי"ע, על כן אמרנו לדלות הפעם את רוב הפנינים שלפנינו מספר הקדוש 'תפארת שלמה', מרגליות טובות משובצות ומאירות ממשנתו הטהורה של רביה"ק בעל ה'ינועם אלימלך' זי"ע, בשילוב כמה שיחות קודש ועובדין מאלפין, כולן ממקום קדוש יתהלכו.

מסירות נפש של צדיקים

"... הצדיקים האמיתיים, שהם כל ימיהם במסירות נפש על כבודו של מקום ועל כבודו של בני ישראל, שיהיה שלום ביניהם לבין אביהם שבשמים, והם מניצוץ של משה רבינו ע"ה, כי כלתה נפשו ל'י וכו', כמו שנשבע מאת הרב הקדוש האלקי מוה' אלימלך וזולתו - כמו שנדפס בהקדמה בנועם אלימלך - ואיש כזה הוא נאה ויאה להיות מנהיג הדור צדיק יסוד עולם".

תפארת שלמה (פרי פנחס ד"ה יפקדו). וז"ל התקדמה לנועם אלימלך' - אותה כתב בנו הר"ק רבי אלעזר זי"ע: "... למען כבוד שמך הגדול תעשה ותקיים נא כל הברכות, אשר תמיד על פה כבוד אדוני אבי מו' הורגלו להיות מברך ישראל, ולמסור נפשו עליהם בכל עת, ולבטל מהם גזירות רעות בתפלתו הנאמנה במסירת נפשו! קטע זה הושמט משום מה במהדורות המאוחרות, וראה ביאומי דעת' להרה"ק רבי צבי מאיר הכהן מראדומסק זי"ע (בסוף שער הגלגלים) - שצבי הר"ק בעל היתפארות שלמה' הקפיד על כך, באמר: 'שהקדמה הזאת חביבה לי מאד, כמעט כל הספר נועם אלימלך איך שהעיד הרה"ק מוה"א זלה"ה על אביו נפשו נפשו עבור ישראל, חוץ מה שמסר נפשו על קדושת שמו יתברך".

נתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי (אסתר ז, א). "כבר בארנו בענין התפלה שצריך כל אחד ואחד לבקש על טובת חבריו להיותו במסירות נפש עבורו, על דרך שאמר משה רבינו ע"ה (בפרשתנו לב, לב) ויאם אקני מאי נא כי, וכך דוד המלך ע"ה אמר (תהלים קיט, קט): 'נפשי בכפי תמיד'. וכן דרך כל הצדיקים האמיתיים, כמ"ש במעלת הרב הקדוש בעהמ"ח ספר 'נועם אלימלך' זלה"ה. וזהו שנאמר: 'נתנת לי' בחינה זאת להיות במדרגה זו להיות ינפשי בשאלתי - במסירות נפש עבור 'עמי בבקשתי'...".

שם (רמזי פורים, ענ"ש)

עיקר התפילות על טובתם של ישראל

הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה (בראשית כט, ז) - "הוא רומז גלות הארץ הזה, ואמר להם: 'השקן הצאן ולכו רעו', רצ"ל, להיות תפלת הצדיקים בזמן הגלות העיקר על טובת ישראל. וזהו שאמר: 'השקן הצאן ולכו רעו' בהשפעת טובות, להיות להם קיום בגלות... וכן שמענו מפי תלמידי הרה"ק ר' אלימלך זלה"ה, שלא היה מדבר כלל מחורבן בית המקדש, רק מתיקון הנפש תמיד. וזי"ש: 'והנה רחל בתו באה עם הצאן', רחל רומז לשכינה הקדושה, הנה היא מבקשת תמיד רק טובת בני ישראל צאן קדשים 'אשר לאביה'... וכאשר נבקש על טובת ישראל ממילא תבוא הגאולה בב"י".

שם (פרי יוצא ד"ה וישא יעקב)

כשבני ישראל מתפללים זה על זה - נעניין

"... שהאדם יש לו להתפלל תמיד בעד חבריו, שלעצמו אין יכול לפעול כל כך, ש'אין תבוש מתיר' כו' (ברכות ה, ה), אבל על חבריו הוא נענה מהרה, וכל אחד יש לו להתפלל בעד חבריו, ונמצא אז פועל לזה חפצו וזה לזה, עד שכולם נענים.

לימוד כל התורה ולימוד כל ספרי קודש ודברי חכמינו ז"ל אינו מועיל לו לתשובה שלמה ולהסיר ממנו כל המסכים המבדילים אם אינו מתדבק לצדיקי הדור וקדושי ה', וכן שמעתי מאדמו"ר איש אלקים מורינו אלימלך צצ"ל ל כי בחר לו צדיק אחד בדור שהיה לו רבו. ואת מי בחרו לרבו אלופו ומיודעו, כשיראה צדיק שהתגבשו ביציאתו ובביאתו הוא מתנהג על פי התורה הקדושה, ואינו מיקל כלום חלילה, הן בדאורייתא והן בדרבנן, ובתוך לבו הוא יקד יקוד אש ביחודים ומחשבתו ניכר מתוך מעשיו...".

מאור ושמש (פרי שופטים ד"ה שום תשים)

"על ידי התחברות הצדיקים - נפעלים ונעשים כל הנסים"

"... שעיקר הכל הוא התחברות ישראל, שיהיה אהבה ואהבה ורעות ביניהם, והדבר הזה פועל ישועות גדולות ומסלק כל המקטריגים, כדכתיב (הושע ז, ז): 'חפור עצבים אפרים חנח ל'י' (ע"י תחנונם פ"ב צו סי' ז). וכן שמעתי מפי אדמו"ר בוצינא קדישא מו"ה אלימלך צצ"ל, כששאל אותו ביחוד הצדיק המפורסם בוצינא קדישא אחיו מו"ה מישלם זושא זללה"ה, הייתי אז אצלם כששאל אותו בזה"ל: אחי, למד לי זה, שאתה הוא פועל נסים ונפלאות ומעשים נוראים. שאוכל גם כן לפעול כך. כלל הדברים בקיצור שהשיב לי אדמו"ר, שהוא על ידי התחברות הצדיקים ואהבה וחבה ורעות ביניהם, על ידי כן נפעלים ונעשים כל הנסים וכל הפעולות והמעשים נוראים, והודה הצדיק הנ"ל לדבריו, ואמר בודאי כי זה עיקר הכל...".

שם (ריש פ"ב בלק)

גם הצדיק כולל עצמו באמונת חכמים

וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה' את משה ואהרן כן עשו (שמות יב, כח), וברש"י ז"ל: 'ומהו כן עשו, אף משה ואהרן כן עשו', והקשה זקני ז"ל (מגן מררי"ד מבעלזא זי"ע): וכי יעלה על הדעת שמשה ואהרן לא יקיימו את המצוה כדבעי. ויתרץ בהקדם סיפור: הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, היה פעם בעיר אחת, וכיבדו אותו בכבוד גדול מאד. וכאשר ליוו אותו בני העיר, התיירו את מושכות הסוס והובילו בידם את העגלה עליה ישב הצדיק. כאשר ראה הרבי ר' אלימלך זי"ע גודל התלהבות בכבוד התורה ואמונת חכמים, ירד גם הוא מהעגלה ועזר להלכיה. כשראו זאת האנשים, אמרו לו: הרי כל הכבוד הזה עשיתו רק בשביל כבוד רבינו ולמה אם כן ירד מהעגלה. ענה להם: כשראיתו את גודל אמונת חכמים שיש לכם רציני להיכלל עמכם גם יחד.

וזאת הכוונה גם כאן. בני ישראל היתה להם כאן שתי מצוות, היא - לקיים מצות ה' הב' - המצוה לשמוע בקול החכמים, ששמעו והאמינו בקולו של משה רבינו. אבל משה ואהרן לא היה להם כי אם מצוה אחת, והיא קיום מצות הבורא, אבל לא את המצוה של אמונת חכמים, על כן התכוונו משה ואהרן להיכלל בתוך כלל ישראל במצוה זו של אמונה. וזהו: "אף משה ואהרן כן עשו", שקיימו מצות אמונת חכמים על ידי התכללות.

שיחות קודש מכ"מ מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א (שנה ג' נ"ז טז)

"ואני - לא אראנו נאום ה'"

"שמענו ואבותינו ספרו לנו המעשה, שבא צדיק אחד ממדינת רחוקה, שהיה סגור ומסוגר כל היום, ולא דיבר עם שום אדם, והיה לומד תורה יומם ולילה, והיה צדיק, וכשמענו את שמע רבינו הקדוש מו"ה אלימלך זלה"ה מליזענסק, מעניני מופתיו הנוראים ורוח הקודש ומדרגות שלו, נדבה רוחו ליסע אליו, ובא לבית המדרש של רבינו. ורבינו צפה ברוח הקודש, ויצא אליו מביתו לבית המדרש, ונתן לו שלום בסבר פנים יפות, ותליץ אמר לו רבינו הנ"ל: כתיב (ירמיה כב כד): 'ואם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאום ה', הפירוש הוא כך, 'אם יסתר איש במסתרים' סגור ומסוגר כל היום, ולומד ומתפלל, 'ואני רצ"ל שחושב בדעתו שהוא בחינת אני, אני למדן אני צדיק אני עובד לדכדומה, לא אראנו נאום ה', כמאמר חז"ל (ערכין טו): 'אין אני והוא יכולין לדור', ודפח"ח".

אמרי יוסף (פרי יוצא. חובא גם בסח"ק 'היכל הברכה' פ"ר יוצא, 'מאור ושמש' פ"ר שופטים, 'תפארת שלמה' פ"ר בחקתי יקדוש, ועוד)

אורם של צדיקים - עד עולם

ושבח אני את המתים שכבר מתו מן החיים אשר הם חיים עדנה (קהלת ד, א). "הפירוש בזה להבין גודל מעלות הצדיקים הממשתיים עוצם קדושתם לדור דורות הבאים אחריהם, עליהם תופע נהרה מאור הקדושה אשר הורישו לתלמידיהם ותלמידי תלמידיהם לדור דור, כאשר ענינו תחינה משרים מגודל מעלות הרב הקדוש מוה"ר אלימלך זלה"ה אשר זה קרוב שמונים שנה שהלך לעולמו, עד היום תופע אורו הקדוש לדור דור תלמידי תלמידי, כנרה שאינו פוסק לכל מי שבא ליטרה זי"ע.

'ושבח אני את המתים שכבר מתו' - שבחם של הצדיקים אשר כבר מתו והלכו לעולמם, נוכל להבין מהדורות הבאים אחריהם, הם החיים אשר חיים עדנה, ועליהם תופיע אור הקדושה אשר המשיכו הצדיקים, זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל".

תפארת שלמה (ליקוטים, קהלת)

וזהו שאמרו (שבועות טז): 'ישראל ערבים זה לזה', פירוש

ערבים לשון מתותקן, כמו 'קולך ערב' (שח"ש ב, יד), מפני שמותיקין זה לזה בתפלתם, שנתפלתם כל אחד בעד חבריו ועל ידי זה הם נענים".

נועם אלימלך (ליקוטי שושנה, ד"ה אמרו בנמרא)

דרבם של צדיקים במליצתם על ישראל

ה' אלקיך הוא עובר לפניך וגו' יהושע הוא עובר לפניך כאשר דבר ה' (דברים לא, א). "יש לרמז מה שכתוב אח"כ 'יהושע הוא עובר לפניך'. דהנה, כשהצדיק הדור הוא ממליץ טוב על בני ישראל (עם קדוש) ואינו מביט כלל לדקדק על מעשיהם מה הם, על ידי זה הוא מעורר גי"כ למעלה מדת 'עובר על פשעי' (ומכאן, יח) כדוע מה שאמרו חכמינו ז"ל (י"ה יז): 'מעביר ראשון ראשון', וכך היה המדה בזה שהצדיק אינו מדקדק אחר בני ישראל. אמנם אין מדות כל הצדיקים שווים בה. יש צדיק אשר קדושתו בוערת כל כך עד אשר מי פגם מעט בעונותיהם ולא תיקן כראוי או אפשר להתקרב אליו, וכידוע מאדמו"ר הרב איש אלקים מוה' אלימלך זלה"ה, שלעת זקנותו היה קדושתו גדולה מאד שלא היה באפשרי לדבר עם המסתופפים בצילו, ואורייתא הוא דקמרתחא ליה (ת"ח תענית ד. ובפרש"י שם). ויש צדיק אשר מעביר מכנגד עינו ומלמד זכות אפילו על עבירות ומהפכן לזכות. ולזה כיוון הכתוב באמרו: 'יח' אלקיך הוא עובר לפניך', פ"י בחינת 'עובר על פשעי'. וסיים ואמר: 'יהושע הוא עובר לפניך' ואינו מדקדק גם כן במעשיהם, ומלמד זכות על בני ישראל".

תפארת שלמה (פרי יוצא ד"ה ה' אלקיך)

"זכרתי לך חסד נעורייך"

- את העבודה שעשה האדם בנעוריו

כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך כו' (ירמיה ב, א). "נראה לפרש, דהנה מדרג בני אדם המתחילים בעבודתו ית"ש, בתחילתו הוא סובר שכל עובדא טובה שעושה מצוה או עסק התורה וכיוצא בזה, הוא עושה בזה חסד להבורא שעובד אותו, ומחזיק טובה לעצמו כאלו עושה חסד גדול עם הבורא חלילה. אבל כשבא אל עבודת הבורא בשלימות אז הוא מבין באמת שאין הבורא צריך למעשיו ולא התחיל בעבודתו עדיין כלום, וכאלו אני עושה כלל, כך הוא נחשב בעיניו, ואינו מצפה לתשלום שכר, מחמת שלפי הבנתו ודעתו אין מגיע לו כלל, ומוסר נפשו לעבודתו ית"ש כדבר הפקר.

וממילא מובן: 'זכרתי לך' רצ"ל שהשייט ב"ה ברוב רחמי הגדולים זכר לאדם גם המעשים שעשה בנעוריו, אע"פ שסבר שעשה חסד עם הבורא, אע"פ אינו מקבל ממנו. וזהו: 'זכרתי לך חסד נעורייך' אהבת כלולותיך, פירוש, האהבה הכוללת, כלומר אחר שתקנת עצמך 'ליכתך אחרי במדבר' לעבדי במדרגת 'מדבר', דהיינו כהפקר (סנהדרין טז). במסירת נפשך, וכל זה אני זוכר לך".

נועם אלימלך (ליקוטי שושנה)

"עשה לך רב"

"... ידוע מאן מלכי - רבנו, שהתלמידי חכמים הם מלכים, כדכתיב (משלי ח, טו): 'בי מלכים ימלוכו', והעיקר הגם שאדם

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת פסחים

האם דין אמירת "ברוך שם כבודו" וכו' הוא כדן אמירת "שמע ישראל"?

נפסק בשו"ע (א"ח סי' סא ס"ג): "אחר פסוק ראשון [של קריש] צריך לומר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' בחשאי". המקור לכך הוא בגמרא שלמדנו (דף נ"א): "הנו רבנן, כיצד היו כורכין את שמע, אמורים: 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' ולא היו מפסיקין, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, מפסיקין היו, אלא שלא היו אומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'". ואנן מאי טעמא אמרינן ליה וכו', דאמר ר"ש בן לקיש: 'ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם' (בראשית מט, א), ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין, ונסתלקה ממנו שכניה וכו', אמרו לו בניו: 'שמע ישראל ה' ה' אחד' וכו', באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'. אמרי רבנן, היכי נעבדי, נאמריהו, לא אמרו משנה רבינו, לא נאמריהו, כלומר, יעקב, התקינו שיהיו אמורים אותו בחשאי...". מן הראוי להביא כאן כמה פרטי דינים במהרה.

ראשית, נעיר משלשון הרמב"ם (הל' קריש פ"א ה"ד) משמע שאין זה אלא מנהג שהנהיגו בני ישראל, ולא תקנה גמורה, ודל: "וקרא קריש כשהוא גומר פסוק ראשון אומר בלשון בשכמליו... ולמה קורין כן, מסורת היא בדינו בשעשה שבקץ יעקב אבינו את בניו במצרים בשעת מיתתו... פתח חזק ואמר בשכמליו, לפיכך נהגו כל ישראל לומר שבה שעה בן ישראל חזק אחר פסוק זה" וכו' לשון הראב"ה ברוח סי' מז. עי' משנת יעקב ואבי עזר עזרמב"ם שם.

ברם מלשון הגמרא – "התקינו שיהיו אמורים אותו בחשאי" – משמע שתקנה גמורה היא, וכן משמע בשאר הפוסקים שהזכרנו בתקנה גמורה היא. ויתכן שהתקנה היא על אמירת בחשאי.

שכח לאמרו: הביא הב"ח (סי' ס"ד ס"ה) בשם השלטי גבורים בשם הראי"ז ז"ל "שאם לא אמרו, אין מחזירין אותו, עכ"ל. וטעמו... בשכמליו אינה אלא תקנה, כיון דאמרה יעקב, הלכך אין מחזירין אותו" (הביא"ז ושו"ס ד"ה אחריו כתב להוכיח בן מסגין מאנשי ירידו שהיו כורכין את שמע ולא מידו בהם חכמים, הרי שדריעבד יוצא). ולעומת זה כתב הלבוש (שם) שמחזירין אותו, וכן נקט המג"א (שם סק"א), וז"ל בשו"ע ה"ב. אבל המ"ז בביא"ח שם מצידו להקל, ובדין זה שמחזירין אותו נחלקו האחרונים: י"א שאינו אלא מדרבנן, שהרי חובת קריש דאורייתא יצא, ומה"ח אין חובה לאמרו כלל (עי' פ"ג א"א סי' ס"ג סק"ה: שרית עירגה הבושם א"ח סי' טז), וי"א, שעשה שתקנו חז"ל לאמרו יצא יוצא ד"ח אפילו מדאורייתא, כי במקום שתקנו חז"ל תקנה באינו מצד שוב אין יוצאים ידו חובתה מן התורה – כשלא קיימו אותו כתיקונה (עי' ח"ס סוכה ג. ד"ה עשה. עי' מהר"ם שיק מצד הבא). ואלו השיטות שמחזירין אותו, כתב הח"א (כלל מא) שחורף לראש קריש, ואילו המ"ז (ביא"ח שם) הסתפק בזה, שיתכן שאינו חורף אלא לבשכמליו, ולא לתחלת קריש, ודבריו מבואר צד נוסף, שיתכן שסגי שיאמרו בכל מקום שנזכר באמצע קריש, ואחריו כן משיק את קריאתו להלאה במקום שעומד.

כוונה: בפסוק ראשון של קריש כוונה מעבבת (ברכות יג. שו"ע סי' ס"ד). ונחלקו הפוסקים האם כוונה מעבבת גם באמירת בשכמליו, ותלוי במחלוקת הקודמת, המג"א (שם) הביא בשם הלבוש שגם "אם אמרו ולא אמרו בכוונה מחזירין אותו", ויסוד הדבר בנוי על לשון הבית יוסף (סי' ס"ד ס"ה) שאמריהו אמר בללל הייחוד, כלומר, שנתקנה חזק באמירת פסוק ראשון של קריש, שהוא יהודי הבורא ית', ודינים שזה. ולעומת זה לדעת המ"ז הנ"ל שמצידו להקל – שאם לא אמרו אין מחזירין אותו – גם כוונה אינה מעבבת (ובדעת השו"ע דרב ה"ל – שמחזירין אותו – הסתפק הקצות השולחן סי' יט א' בכוונה מעבבת).

הפסקה באמצע אמירתה: יתכן שבדין נוסף הוא שזה לפסוק ראשון של קריש, והוא כמו שכתב הב"י (סי' ס"ד ועי' שו"ע שם): "מציאתי כתוב, דבאמצע פסוק שמע ישראל אין להפסיק שכל, שאין דבר גדול בקבלת מלכות שמים... ונראה לי, דהוא הדין לבשכמליו – שגם הוא מכלל הייחוד, ומטעם זה אין להפסיק בין פסוק שמע ישראל לבשכמליו".

לגבי הדין השני – להפסיק בין שמע ישראל לבשכמליו – יש חולקים: האלפסי וזוטא (ברכות פ"ב) כתב שדינו כמו שאר אמצע הפירש ששואל מפני היראה מפני מצינו הכבוד. **אמירתה בהליכה:** איתא בשו"ע (סי' ס"ג ס"ה): "יהיה מהלך בדרך ורצה לקרות קריש, צריך לעמוד בפסוק ראשון, האליה רבה (שם סק"ט) הביא מחלוקת בזה, מדברי הלשם משמע שעומד עד אחר בשכמליו, ואילו הרמב"ם (ד"ה ש"ב) כתב: 'ובשיגוע לבין שם' וזהב"י יחלף".

ביטוי הענייני: כתוב בשו"ע (סי' ס"ה ס"ה): "הנהיג ליתן ידיהם על פניהם בקריאת פסוק ראשון, כדי שלא יסתכל בדבר אחר שמונעו מלכוין". גם לענין בשכמליו מצינו שיש להחמיר בן, כדאיתא בשער הכוונות (דרושי עליו לשבח ונוסח התפילה דרוש א): "ויסגור עיניו ביד מימיו עד שישלים בשכמליו". מאידך, יש להביא הא דאיתא במהר"ל (מנהגים הל' תפילה סי' א): "כשאמר מהר"י סג"ל 'שמע ישראל' דקריאת שמע, הניח ידו על עיניו וכיסם – עד סיום כוונת אחד', משמע שרק בפסוק ראשון ביסד עיניו.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות טבילת כלים (א)

- כשם שצוית התורה הקדושה שנקדש ונטהר עצמו, כן צוית שנטהר גם את כלי הסעודה שאנו קונים מנכרים, כדי שיצא הכלי מטומאתו ויכנס לקדושת ישראל, דומיא לגר הנכנס לקדושת ישראל על ידי טבילה, כי טומאה שורה על כליו של נכרי, ואפילו על כלי חדש שלא השתמש בו הנכרי כלל (עי' רשבי"א יבמות דף מז; טו"ז יו"ד סי' קכ סק"א).
 - ואפילו ישראל ששאל כלי מישראל חבירו – שקנה את הכלי מנכרי, גם כן צריך טבילה, כיון שבא לדיד חיוב טבילה ביד ישראל הראשון (עי' תוס' ע"ה: ד"ה אבל; שו"ע יו"ד סי' קכ ס"ח).
 - נחלקו הפוסקים אי מצוה טבילת כלים היא מן התורה: י"א שהיא מדרבנן (כ"ה דעת הרמב"ם בהל' מי"א פ"י ה"ה), וי"א שהיא מן התורה (כ"ה דעת הרשב"א והראב"ד והרמב"ן), וכך פסקו הפרי חדש והפרי תואר (יו"ד סי' ק. ועי' ישועות יעקב יו"ד סי' קכ סק"א דעצם הטבילה חיי מן התורה, אבל האיסור להשתמש בכלי קודם הטבילה זהו מדרבנן). ואמנם כיון שרוב הראשונים ס"ל דחיוב הטבילה הוא מן התורה, על כן אם הוא מסופק אי נטבל הכלי – יש לטבולו בלא ברכה.
 - ובבלי מזכוכית – שחיוב טבילתו הוא מדרבנן, דנו הפוסקים אי החולקין להקל, דאפשר דכיון דיש לו מותרין – דהא אפשר לטבול – בקל יש להחמיר (עי' פ"ת סי' קכ סק"ב); ועי' דרכי"ט שם סק"ה: שהביא דבספק יש להחמיר, אלא בסיס יש להקל. ועי' מנחת שלמה ח"ב סי' טו סק"ק טו).
 - אסור להשתמש בכלי שלא נטבל אפילו תשמיש ארעי פעם אחת – גם אם בדעתו לטבולו אחר כך (רמ"א שם סי' קכ ס"ח).
 - עבר והשתמש בכלי קודם שנטבל – אין המאכל נאסר (רמ"א שם סט"ז) משום שטבילה זו אינה אלא משום קדושה, ולא משום איסור (לבוש שם. ועיי' שם ברמ"א).
 - גם אם עבר והשתמש עם הכלי הרבה פעמים – קודם שנטבל, עדיין חייב לטבולו (עי' לבוש יו"ד סו"ס ק"ב; ח"א"א סי' ע"ב ס"ב).
- כלים החייבים והפטורים מטיבילה:**
- כל מיני כלים תמכות וכלי זכויות חייבים בטיבילה, אבל כלי עץ או חרס או אבן או פלסטיק פטורים מטיבילה. אבל אם הם מורכבים במתכות או מוצפים בזכוכית – צריך להטבילם (שו"ע יו"ד סי' קכ ס"א ונו"כ. ועי' שו"ת צ"ח אלקטור ח"ח סי' כו; ח"ס השני שבת ח"ב דף שכת בשם החזו"ן).
 - אין חייבים להטביל כי אם כלי סעודה, אבל כלי שהוא לנוי או לתשמיש אחר, לא בני טבילה (שם).
 - כלים המשמשים לאוכל, אבל עדיין אין האוכל נעשה ראוי בהם לאכילה, כגון סכין של שחיטה, כלי לישא או נפה העשוי ממתכות, שעדיין יש לבשל או לאפות את האוכל, הוי ספק אי חייבים בטיבילה, לפיכך טובלים אותם בלא ברכה (שו"ע שם ס"ה ברמ"א. ועי' מנחת שלמה ח"ב סי' טו סק"ט). [ומקלף המקלף פירות וירקות או מגרדת (ריב-אייזן) שמשמשים לאוכלין הנאכלים כשהן חיים, צריכים טבילה בברכה (ע"כ)].
 - מגירות ומדפים של המקדש, נחשבים כחלק מהמקדש, ואפילו אם מניחים עליהם מאכלים, אין צריך לטבולם (עי' מנחת שלמה ח"ב סי' ס"ו סק"ה). וזה"ל הברזלים שבתוך התנור, שעליהם מונחות התבניות, גם כן פטורים מטיבילה, אבל התבניות שאופים בהן יש לטבולן (נ"כ).
 - טרמסו – יש להטבילו בברכה כמות שהוא, ולא יפרקנו, כי אז מוציאו מתורת כלי, ולכמה שיטות לא תועיל הטבילה (עי' שו"ת נב"י קמ"ב; דא"ק הפירוק מבטלו מתורת כלי. ברם עי' בשו"ת חת"י יו"ד סי' פח – שאם מפרקו אין של כל עליו, וכ"כ בשו"ת שלמה חיים סי' פט. ועי' שו"ת הר צבי יו"ד סי' קח). ולפי זה, גם שאר כלים העשויים מפרקים, כגון מטחנה וכדו', ודרך השימוש בהם הוא רק כשאינם מפורקים, יש לטבולם דוקא כשהם מורכבים ושלמים (עי' מערכת השולחן על טבילת כלים הל' ד).
 - א. פותחין של בקבוקים או קופסאות שימושים – אף על פי שנוגע באוכל – אין צריך טבילה, והטעם, כיון שהוא משמש לשם כלים ולא משמש לסעודה (עי' שו"ע שם ס"ה ובשו"י סי' יא. ועי' חוט השני שבת ח"ב דף שכת).
 - ב. כלי המשמש רק כביסים לכלי אחר, ואין האוכל נוגע בו, כמו מגש שעשוי רק לשים עליו כלים עם אוכל, אבל אין מניחים אוכל על המגש עצמו – אין צריך טבילה (עי' שו"ע שם ס"ד). ערך ע"י ג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א/המשך בגל הבא בע"ה

עלי ספר

שו"ת הב"ח הישנות והחדשות – מוהדרים מחדש באותיות מאירות עינים, בתוספת תשובות חדשות מכת"י, מוהלים ומתקנים ע"י דפוס וכת"י, ומחבר לטורח תשובות מגדולי דורו, תלמידיו ויח"ח ועד: **שו"ת גאון בתראי**; **שו"ת חידושי מהר"י הלוי**; **שו"ת גבורות אנשים להש"ך**; **שו"ת אסיפת גאונים**; **שו"ת אסיפת גאונים החדש**, בתוספת אלפי מראי מקורות, ציונים והשוואות, הערות והארות מכל יסודות הפוסקים שדנים בדבריהם. יצא לאור בשני כרכים ממארים על ידי "זכרון אהרן" בראשות הרב יונתן בלעיר, ירושלים תשס"ה.

זרע קודש על התורה – מאת הר"ח"ק רבי נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע. יצא לאור במהדורה חדשה ומפורטת, לכלית המעלות – מונחת ומתוקנת ע"י תנ"י, אותיות מאירות עינים, ראשי תיבות מופתעים, מראי מקומות; פיסוק וחילוק קטעים, מפתח פסוקים ומפתח ענינים מפורט, ועוד, על ידי הרב שלמה משה קלאנסברון, קרית יואל תשס"ה (ב"כ תקפט עמ').

מגן אברהם על התורה ומועדים – מאת המגיד הקדוש מטריסק זי"ע. יצא לאור במהדורה מחודשת, מושלמת ומפורטת ביותר: אותיות מאירות עינים, מונחת ומתוקנת, ראשי תיבות מופתעים, בתוספת מראי

תודותינו וברכותינו לתנוית לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>מבין "אנשי הצפון" החסידים בעלזא – אנטווערפן</p> <p>ברכת מזל טוב נאמנה</p> <p>מוגשת בואת לידיתו היקר ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, ודוד עדיק חסד, ביתו פתח לדורות ומקבל כל אדם בסבר פנים יפות, בונה ומייסד מכונו לפני חצי יובל שנים</p> <p>הרה"ח ר' עמרם פריעד הי"ו</p> <p>לרגל שמחת נישואי הבת תח"י עב"ג</p> <p>החתן היקר והמעניין כמור יחזקאל אינדורסקי נ"ו</p> <p>במזל טוב ובשערה טובה ומזויצלת</p> <p>נורא עולם בקני השלם זה הבנין</p> <p>עם דורות ישרים ומבורכים בכל מילי ודמיטב, אמן</p> <p>המברכים מקרב לב: התנהלה</p>	<p>הרה"ח ר' משה גרינפעלד הי"ו</p> <p>לכבוד יום כ"א אדר הבע"ט</p> <p>יומא הדילולא דהרה"ק</p> <p>הרבי ר' אלימלך מלזיצענסק</p> <p>זכותו יגן עלינו ועב"א</p> <p>ולרגל הנסיעה מאנטווערפן לליזענסק</p> <p>מען זאל פועל'ן אלעס גוט'ס</p>
<p>לעילוי נשמת</p> <p>הרה"ח ר' פינחס ב"ר ישראל ע"ה פריעדמאן</p> <p>נלב"ע י"ט אדר א' תשי"ז לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה.</p> <p>הונצה על ידי בניו ידידיו היקרים העסקנים החשובים</p> <p>הרה"ח ר' שמואל אברהם שליט"א והרה"ח ר' אליעזר שליט"א</p>	

עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות. © יו"ל ע"י מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא אנטווערפן – פקס: (32 3) 226.62.55 – Van Spangenstr. 18 2018 Antwerpen – Belgie.

עלילתם להתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת ויקהל פקודי - "שבת החודש"
כ"ד אדר תשס"ו לפ"ק - שנה י"א ג'ליון תקי"ד

החל	מועד	החל	מועד
20:19	19:54	18:44	אנטווערפן
19:37	19:12	18:05	לונדון
19:47	19:24	18:14	מאנטשטער
20:01	19:32	18:26	ציריך
19:30	19:02	17:55	ווינ
20:18	19:54	18:42	אמסטרדם
20:26	19:58	18:51	פאריז
20:01	19:35	18:26	פראנקפורט

מברכין התורה - ראש חודש ניסן יום ה'
המולד: יום ד' בשעה 15:18

תורתו של ראשונים

מעלת ישראל - שהתנדבו כל הנדבה ביום אחד

ויבאו כל החכמים העושים את כל מלאכת הקדוש איש איש ממלאכתו אשר המה עושים. ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא וגו' (לו, ד-ה) "מלת 'מרבים' מורה כי לא היו פוסקים מלאכה, והגיד לך הכתוב מעלת גדולה בנדבת כלל ישראל, האנשים והנשים, כי האנשים התנדבו הכסף והנחשת והתכלת והארנמן ותולעת שני, והנשים התנדבו תכשיטי הוזהב שלהם, ועיקר כל הנדבה הזאת הביאה ביום אחד אצל משה, כי כן לשון הפרשה מורה על לשון מהירות, כלשון: **ויבאו כל עת בני ישראל - ויבאו** (לעיל לה, כ-כא), ועוד מה שאמר הכתוב (לעיל פסוק) **יום הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר**, והמובן מזה, כי אחר שהביאו עיקר כל הנדבה ביום ההוא, עוד נשאר מהם מעטים שהביאו אליו נדבה בבקר בבקר, כלומר למחרת בהשכמה, וגלה לנו הכתוב על מעלת החכמים העושים המלאכה באמונתם הגדולה כי הגידו זה למשה, והם היו מרודים ומתעסקים במלאכתם והניחו מלאכתם לאמר למשה, כי כן יורה לשון **איש איש ממלאכתו אשר המה עושים**, וזהו לשון: **ויאמרו אל משה לאמר**, פעם אחר פעם; וגם מעלת משה המולך עליהם, שלא היה בוחר בכספם ובזהבם, ועל כן כתיב (בפסוק ו): **ויצו משה ויעבירו קול במחנה למנוע הענין**.

האם נכנס משה לקדוש הקדשים?

ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענין וגו' (מ, לה). פירש"י: "וכתוב אחד אומר (במדבר ג, פט) **יצבא משה אל אהל מועד**, בא הכתוב השלישי והדברי בנייהם: כי שכן עליו הענין, אומר מעלת כל זמן שהיה עליו הענין לא היה יכול לבוא, נסתלק הענין נכנס ומדבר עמו". פירוש אחר: **ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד** - באותה שעה - עד שקראו השם שיכנס אל אהל מועד ויכניש בריש ספר ויקרא: "ויקרא אל משה" - "וזהו מדבר עם ה' פנים אל פנים במקום שהיה נכנס בהן גדול פעם אחת בשנה עם ענין הקטרת, כי משה בן בית הוא. והוצרכתי לומר ככה (-ששנה רבנו נכנס אל קדש הקדשים), כי משה שם הלוהות בארון, ושם הכפרות ששם הכרובים על הארון ועליהם תמיד הכבוד. והנה מה נעשה כאשר יורידו ארון ובניו פרוכת המסך מחוץ מקום הארון (במדבר ד, ה) אך יגשו אליו (-לפני את הארון), על כן אמרתי, כי משה לבדו היה נכנס לפניו מהפרכת, ואחריו ובניו יורידו המסך הנקרא פרכת, ומשה היה לוקח המסך ומכסה בו מיד את ארון העדות, שלא יראו הכרובים ובניו. ואמר הכתוב (במדבר ד, ה) **יכסו בה** (-לשון רבים), כי היו עוזרים אותו. ויש אומרים, כי הכהנים מכסים הארון ואין פניהם לנכח הארון.

ולא יכול משה לבא אל אהל מועד - "בשעת הקמתו, כי שכן עליו הענין מיד, לראותו ויחבולו של הקב"ה על ישראל. אח"כ היה מסתלק הענין מתוך האהל ושכן על הארון, כדכתיב (לעיל לה, כב): **זנועדתו לך שם ודברתי אתך וגו' מבין שני הכרובים**, ואז בא משה אל אהל מועד, כדכתיב (במדבר ג, פט): **יצבא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול וגו' מבין שני הכרובים וידבר אליו**. וכן אתה מוצא בבית עולמים: **זלא יכלו הכהנים לעמוד לשרת מפני הענין כי מלא כבוד ה' את בית ה'** (מ"א, ה, יא). בשעת השלמת הבית היה הקב"ה מקדשו בענין, ואחר כך היה מוצאם שכינתו על הארון בין הכרובים.

רש"י (ובכמה מהדורות נדפסו חתימות דבריו בזה): "ואשר שם לבו לדבר ויצרנו, אל יוזו מנומיו וקני רבינו שלמה ואל ימוש מהם, כי רוב הלכות ודרשות שבהם קרובים לפשוטי המקראות והלשון, ויש ללמוד כולם, וטוב אשר תאחז בזה אשר פירשתי, וגם מזה אל תנח ידך".

לקח טוב

"החודש הזה לכם" - שאתם דוגמת הלבנה

אי אפשר לקנין זה שייקנה בנפש ישראל קנין עולם, אם לא יתנפה בו לקיים תורה ומצוות מתוך דחק מסויים. רק בעמדו לפני קושי ומכשול בדרכו בקודש, ויאזור עוז בנפשו להתגבר לעומת המושמנים למיניהם למען יערוך את עבודתו תמימה ורצויה לפני מי שאמר והיה העולם, כאשר בסופו של דבר יוציא דבר מתוקן מתחת ידו למרות הקשיים הכרוכים בדרכו, או אז תהיה עבודתו חקוקה וקבועה בלבו היטב, ותקנה שביטה בנפשו ובה תמצא מנוח, ושוב מן המקדש לא יצא.

אותיות מהכימות

... וי"ל דא"י במשנה לזכות (ו 1): "כך דרכה של תורה פת במלח תחלל... ואם אתה עושה כן, אשריך בעו"ל וטוב לך לעו"ל..." וזכו כוונת המשנה: אם נוגע בדרכי תורה פת במלח תחלל וכו'... להיות פנוי שלא לעסוק בסכלי הזמן, רק ללמוד ולעשות בעסקי עו"ל, ולכן סופה לקיימה מעשך... ל"ל גם שיעשיר לא יבטל מתורתו, כי נעשה קנין בנפשו. וז"ל: גם כשיהיה אשריך בעו"ל בעשך וספך רב, מכל מקום: וטוב לך לעו"ל, כי נעשה קנין גמור בנפשו... וזהו יובן "החודש הזה לכם" - שיהא לך שאתם דוגמה (שמו"ר טו, כז)... ותקל עו"ל שמו"ל לערלל מחלקו של עשיר, אינו נוטן לך הס' בתחילה, רק דוגמה הלכנה שיהיה קטנה בתחלתה וחל"ה הולכת ומתגדלה, כך יסלל תחילתן יסודין ועו"ל (כ"ד ס 7). והסודות, דנעשה קנין בנפשו לקיים התורה מעטיו בדרכי התורה ה"ל, ולא גם שאת"כ יתגדלו בעשך מאוסך בעו"ל, מ"מ ועוד לך לך... מולדות יעקב יוסף (פ"ר כלא"ת אות כ)

עשו וצאצאיו, שאין תפקידם עלי אדמות אלא לחיות חיי עולם הזה, אין סיבה שיתננסו בנסיונות, מאחר שאין להם צורך בקנין רוחני שיתקע ויחזק בלבם. ועל כן מונים הם לשמש העומד במילואו תמיד, כל ישתנה מצבו.

יעקב ובניו, שתפקידם לירש עולם הבא, אלא שניתן להם עולם הזה כאמצעי לעשות בו את המוטל עליהם, כפרוודור לפני הטרקלין, מונים הם ללבנה המומטת עצמה והולכת וגדלת וחוזר חלילה, כי הם דוגמתה - מתננסים וגדלים, כדי שתיקבע התורה בהם קביעות מוחלטת, ללא הבדל בין מצב למצב.

מה טוב ומה נעים היה - אומר לנפשו בן ישראל - אילו ניתנה לי ההזדמנות ללמוד תורה ולקיים מצוות ומעשים טובים מתוך הרחבת הדעת, עושר ואושר באין מחסור כל. במצב טוב כזה היתה תורתו נעשית כראוי וכיאות, והיתה יוצאת רצופה ומסודרת ולא קטעים קטעים. ולא עוד אלא קיומה מתוך שמחה ושלווה הנפש היה גורם שתתייחס התורה בלבי ונפשי, ותהיה תקועה בקרבו במסמרות באופן שלא תימוט ממני לעולם ועד. כמה טוב להם לגוים שכחי אלקים. ודוקא הם, שאינם עמוסים עול מלכות שמים, דוקא להם נודעת אותה שלוח שאייתה נפשי. מה תועלתם של חיים מאושרים להם - יוצאי ירך עשו הרשע - שאינם מכירים אבוס בעליהם, ואין תכלית נצחית יוצאת מזה שאינם יודעים תגוה וצער. להם נאה ולחם יאה קושי ומכשול, ולהתייבס ביסורים שאין בהם ביטול תורה ומצוות.

לא כן אנכי - קובל לעצמו - וכל אחי יוצאי ירך יעקב, בנו בחר ה' מכל העמים ונתן לנו את תורתו, להיותנו לו לעם ולחיותו יתברך לנו לאלקים. הלא טוב לנו ולעבודתנו שנאכל מפרי הארץ ונשבע מטובה, כדי שנוכל לברך עליה בקדושה ובטהרה. בתכלית השלימות היתה עבודתי נערכת, אילו היתה נעשית מתוך רוחב לב. אז איתם ונקיתי מפשע רב.

אך לא מהשבותיו ית' מחשבותינו. חופש כל הדרי במן יודע גם יודע, שאילו היינו עובדים אותו מתוך אושר ורב טוב, היתה עבודתנו מותנית בתנאי כפול ומכופל במצב מבורך זה, והיתה תלויה בהמשך הטוב והאושר, כך שברגע שתיחפך הקערה על פיה חלילה, היתה העבודה נעדרת ונעלמת כולה כליל.

תכליתם של חיי תורה ומצוה היא שיהיו תקועים בלבנו ביתד כל תימוט, וקנויים בנפשו קנין עולם, לא כתופעה של מקרה, אלא ייהפכו לחיות עצם מעצמותינו ובשר מבשרינו, כך שלא תהיה עבודתנו תלויה ועומדת ומותנית במצב זה או אחר.

צליים לתכונה - להפצת תורה וחסידות

ברכת מזל טוב נלכבה

מוגשת בזה לידידנו היקר ותומכנו החשוב, איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד, ביתו פתוח לרוחה ומקבל כל אחד בסבר פנים יפות, מוזיל זהב לכל דבר שבקדושה ברוח נדיבה ונפש חפיה, מוכתר בכת"ר שם טוב העולה על כולנה ה"ה הנגיד הנכבד

הרה"ח ר' **יעקב יצחק (איטשטיין) קאניג** הי"ו

עמודי התווך של הצאת העלים לתורה העולמית

לרגל השמחה במעונו **בחולדת הנכד** נ"ו והנסתו בביתו של אאע"ה

בן לבנו ידידנו האבדך היקר הר"ר **שאל קאניג** הי"ו - אב"י במאנטראל יצ"ו

במוזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

ויה"ר, כשם שנכנס לביתו כן יכנס לתורה ולחפיה ולמעשים טובים, אמן.

כעתירת וברכת

חברי המערכת וההנהלה

מוסדות התורה והחסד החסידי בעלזא - אנטווערפן יצ"א

קול ששון וקול שמחה

ברכת מזל טוב נאמנה מוגשת בזה לידידנו היקר והנלכב, פועל גדולות ונצורות, עושה חסד לאלפים ומקבל כל אחד בסבר פנים יפות, מוקיר ורחים רבנו ותלמידיו ומזויל זהב לכל דבר שבקדושה בעין יפה ורוח נדיבה, כשמן הטוב תורק שמו ותפארתו הנגיד המפ"י הרה"ח ר' **אברהם צבי חיים רייף** שליט"א

לרגל השמחה השר"י במעונו **בנישואי הבת** תח" במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת עב"ג החתן היקר והמצויין כמר יום טוב **ישראל פישל** נ"ו

בן מח"י הנכבד שמו מפארים לשו"ת הרה"ח מוה"ר ר' **ישעי' שלום שרייבער** שליט"א

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך רוב נחת והרחבת הדעת וכל טוב סלה, אמן.

המברכים בשם רבנו ותלמידיו

דוד אלימלך גאליצקי יעקב פריעדמאן יעקב בערגער

אמרות טהורות

ביטול שנאת חנם – על ידי שמירת שבת

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם וגו'. שבת ימים תעשה מלאכה ויביום השביעי יהיה לכם קודש שבת וגו' (לח, א-ג) – ידוע ששנאת חנם היא מדה גרועה, והיא המהרבת את בתינו והגליתנו מארצנו (ויטא טז, ע) עד שאמרו (ברר לח, ו): "גדול השלום, שאפילו ישראל עובדים עבודת כוכבים ושלום ביניהם, אמר המקום, כביכול, איני יכול לשלשם בהן, כיון ששלום ביניהם, שנאמר (הושע ד, יו) 'חבור עצבים אפרים הנח לו', אבל משנחלקו מה הוא אומר (שם י, ג): 'חלק לבם עתה יאששו', הא למדת גדול השלום ושנואה המחלוקת".

והנה כי כן, כאן שהיה בדעת משה רבינו ע"ה לצוות את ישראל על מלאכת המשכן, "ויש מדה רעה זו היא שנאת חנם אשר היא מעקרת דירת בית קדשנו מתוכנו, לכך הקדים להם אוהרת שבת למלאכת המשכן, כי משם תנוכה מנולה לכלל ישראל להיותם באהדות גמור. כי ידוע מאין ולאין בא שנאת הבריות, צ"ל מפני הזרות שבהם שזה ממשפחה אחרת ולא מיהוס, אמנם אחים יהיו אשר אב אחד לכולם, להיות השנאה מורקת ביניהם זה אינו בנמצא".

וזהו שנאמר: "ויקהל משה את כל עדת" וגו' – להיות כל העם נאסף יחד בלא פירוד לבבות, "ויאמר אליהם" לכו נא ונוכחה, מפני מה יש לכם לשנוא זה את זה, הלא "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה מלאכה ויביום השביעי יהיה לכם קודש שבת", ולכאורה, למה צריך לשבות בשבת, אלא מפני שהוא "שבתון לה" כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא. נמצא שא-ל אחד בראנו ואב אחד לכלנו, ומאין לאין יהיה ביניכם שנאה. ולאחר שהקדים והזהיר אוהרת על שנאת חנם, בא אח"כ וצוה להם מלאכת המשכן.

ואפשר שזה רמז בגמרא (שבת קה): "כל המשומר שבת כחלכתו אפילו עובד ע"ז כדור אנוש מוחלין לו", כי שמירת שבת היא ההוכחה שא-ל אחד בראנו, וממילא בודאי אין בו המדה רעה של שנאת חנם, ולפיכך "אפילו עובד ע"ז

כדור אנוש מוחלין לו", כמו שאמר הנביא "חבור עצבים אפרים הנח לו", כנ"ל.

תכלית לימוד התורה – הרביקות בה'

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו'. ויאמר משה וגו' זה הדבר אשר צוה ה' לאמר (לח, א-ד) – פירש"י: "זה הדבר אשר צוה ה' – ל', לאמר לכם". ונתחבמו המפרשים בכוונתו. "ונראה לי, דשמעתי בשם הרב המגיד מוריני מנחם מענדל פירוש הש"ס (עירובין נד) 'דעלמא דאולין' מיניה כהילולא דמו' – (היום ישנו ולמחר איננו, דומה לחופה שהולכת מחר"י, רש"י), והענין, דמצינו כמה מרחות ויגיעות יגע האדם בהלולא, ותכלית הכל הוא תיבת ל"י" (הרי את מקדשת ל"י) שיקדש החדן הכלה, כך כל עניני עולם הזה תכלית הכל שיוכה לקדש את עצמו לדבק בו יתברך, וזהו כמו ל"י הנ"ל, ודפח"ח".

ובזה יובן: "ויקהל משה" – שהיה למחרת יום הכיפורים (רש"י), שהביא לזוהר האהרונות (לעיל לח, כט), שבו כלול כל התורה כולה מזה שתלמיד וותיק עתיד להדש (ויק"ר כב, א), ועיקר תכלית הכל שיוכה למדרגה יבוא תדבק (דברים י, כ), שהוא תיבת ל"י, וזהו שאמר: "זה הדבר אשר צוה ה' – ל' לאמר לכם", רצ"ל תיבת ל"י הוא העיקר 'לאמר לכם', וק"ל".

הנאולה העתידה – בזכות לימוד תורת משה

אלה פקדי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה וגו' (לח, כא).

כתב רבינו אפרים: "על פי" בגימטריא קי"ן. ואפשר לפרש על פי מזה דאיתא בזהר חדש (פר בראשית דף יב) שהנאולה העתידה כ"ב תהיה בזכות משה רבינו ע"ה, והוא תבע יקרא דאורייתא וזכותו נגאל (ויק"ר מ"ש במדבר נ"ל בג"ל נגאל). והנה, "פקדי" הוא לשון חסרון, על דרך הכתוב (במדבר לא, טז) "ולא נפקד ממנו איש". וזה הרמז: "אלה פקדי המשכן משכן" – החסרונות בית ראשון וזכות שני שנתמשכנו עבור עונותיהם של ישראל (כמ"ש רש"י כאן), התקין לזה הוא: "העדות" – זאת התורה – "אשר פוקד על פי משה", ובהו נגאל. והוא קי"ן הרמזו בתיבות "על פי משה" – שזכותו תהיה נאולה (ויק"ר מ"ש במדבר נ"ל תיב) פני דוד לתרחיד"א צ"ל (ויק"ר מ"ש במדבר נ"ל תיב)

אמירה נעימה

וכל אשה חכמה לב בידה טו וגו' (לח, כה)

לכאורה, תיבת "בידיה" היא אך למותר, כי כמה טו אם לא בידיהם. ושמעתי לפרש בשם ש"י הרב הגדול ר' שפעטל פנ"ל ז"ל על פי דאיתא (ברר לח, י): "הרשעים – הן ברשות לבן וכו', אבל הצדיקים – לבן ברשותן". וזהו שאמר: "וכל אשה חכמה לב בידה טו", כלומר, כל אשה שלמה היתה בידה, דהיינו ברשותה, (ע"י פירש"י בראשית לח, יד: בידו – ברשותו) הן טו.

דורש שמואל להגיד שמואל פיוזש כהנא (ג' נגד המ"ע) זצ"ל (נדרס בסוף ספרו לקט שמואל, וויניציאה תנ"ד)

ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מחביא (לח, יז). מכאן נדרש בגמרא (שבת גז) איסור מלאכת הוצאה בשבת, שהרי משה יעב מלכאנה ליה, שהיה רשות הרבים, ואמר ליה ישראל: אל תצאונו מרשות, שלכם לרשות הרבים, עיי"ש. ולכאורה תמוה, הלא כבר נצטוו במדה על השבת (שם גז), וכי יעלה על הדעת שמלאכת הוצאה היתה מותרת עד עכשיו, אחרי יו"כ? ואם כן, למה היה צריך להכריז עתה דוקא על איסור הוצאה יותר משאר מלאכות, אחר שכבר למדנו שאין בני המשכן דוחה שבת (רש"י לעיל לח, ב). "וכבוד הרב הגדול מו"ח ענקב, שהיה רבי שלי בילדותי, אמר לי", שעד אותו הזמן לא היה המדבר רשות הרבים גמורה, שהרי צריך שיהיו ששים רבוא בוקעים בו בכל יום (ע"י שבת י: ובתוס' שם ד"ה כאן בזמן שישאל שריון במדבר, ומכאן ישראל היה גדול ומפוזר עד שלא היו ששים רבוא בוקעים בו במקום אחד. רק אחר יו"כ כתוב (לעיל לח, יא): "וידבר ה' אל משה וגו' ושב אל המחנה" וגו', וזהו כל ישראל משכימים לפתחו בכל יום ויום, ונעשתה רשות הרבים גמורה.

אלי המלאכים להגיד ארי ל"ב קרא זצ"ל (קראשיון, תר"ח, ע"י ע"י במדבר נ"ל תמא).

והמלאכה היתה דים וגו' והותר (לח, ז). לכאורה סתרי אהרדי, כי לשון "דים" משמע שהיה די הצורך, לא פחות ולא יותר, ואח"כ כתיב "והותר" (ע"י אהרדי הק"א).

יתרון דעת

קדושת י"ג ימי ניסן (א)

קריאת פרשת הנשיאים עניניה ומנהגיה ועוד וגו' נראה לע"ד, מנהג טוב לקרות בכל יום ויום פרשת הנשיאים של זה היום, כי כל נשיא ונשיא היה לו סודות גדולות, אשר המשיכו שפע הרוחניות כל אחד לשבטו כל ימי עולם. ולא לחנם כתבה התורה (במדבר ז, יב-ט) כל שבט ושבט ופרשת הקרבן, אף על פי שכולם היו שוות, והיה מהראוי לומר בדרך קצרה: וכן זה הנשיא הקרבן וכן זה הנשיא הקרבן כן. אלא לכל אחד היה לו סודות מיוחדות. ובהו הדרך דרך מדרש רבות (במדבר שם), לבאר טעמים לכל נשיא ונשיא טעם אחר, וגם דברי הרבות הם סודות מופלגות מושגות למי שחלק לו השם מהבחינה האמיתית. ובקריאת הפרשה הוא מעורר קדושת היום, וכאשר נהגו הספרדים לומר בכל זמן זמן ממזמרים מענינים של יום, ומצאתי כתוב בכתבי הקודש דהאר"י ז"ל (ע"י שעה"כ דף ג), וכן מצינו, הים נקדע ל"ב קרעים, כמו שנאמר (תהלים קל, ג), לגור ים סוף לגורים, לכל שבט ושבט בפני עצמו (מדרש תמורה השלם פ"ה ט"ו).

עוד יתבאר לקמן (אות ק) סודות י"ב שבטים בסוד חידוש העולם י"ב גבולי אלכסון, ולא לחנם מתחיל ענייני חג הפסח המורה על חידוש העולם, מן ראש חודש ניסן, שהרי בראש חודש ניסן צוה הקב"ה אקרבן פסח כו' (מכילתא פסאק ג), על כל התחילו הנשיאים בקרבנות שלהם מן ראש חודש ניסן. וביום י"ג בניסן נראה לי לקרות פרשת בהעלותך עד "כן עשה את המנורה" (ח, א-ד), והוא נגד שבט לוי, כדאיתא במדרש (במ"ר טו, ו) שהיה אהרן מצטער שלא היה לו חלק בנשיאים, אמר לו הקב"ה, לגדולה יותר אתה מוכן, היינו הדלקת הנרות. הרי י"ג ימים כולם קדושים וסודם אחד, כי הם י"ב שבטים, וקדושת לוי כולל כל הקדושות, ואחר כך י"ד בניסן, הוא יום טוב שבו הקריבו קרבן פסח, ואחר כך פסח בעצמו. וכיון שיצא רוב החודש בקדושה, נוהגין קדושה בכל החודש שלא להתענות בו.

שלי"ה הק' (מס' פסחים, נר מצוה, אות ח-ט)

החודש הזה לכם (שמות יב, ב) – לכם הוא אותיות מלך, לומר כל שהחודש ניסן הוא מלך וראש לכל החודשים. ויש ליתן טעם, כי י"ב צירופי הו"ו"י יש, ועל כל חודש מאיר ונוצץ צירוף אחד, ועל כל חודש ניסן מאיר שם הו"ו"ה כמו שכתוב לפני ה', ובשמתחלה לצירופיו הוא מורה על קצת מניעות הראמים, מ"ש"ב שם הו"ו"ה ביושר באותיות השם כסדר, אחר מורה על דקמים גמורים. ובשביל כך הנשמות הקדושים מתפללים בחודש הזה על החיים, בעבור היות שם הו"ו"ה מאיר עליו בהשקפה של ראמים (ע"י זוח"ק פ' בלק קצ"ז), וכן בחודש תשרי וכו'.

ובאשר כי מדה במדה לא בטלה לעולם, ומוטל עלינו לעשות חטיבה מול חטיבה, להתפלל ג"כ על הנשמות הקדושות, כמו כן כמו שחן מתפללים עלינו וכו', אכן בחודש ניסן בעבור היות שם הו"ו"ה מאיר עליו בראמים גמורים נבחר, על כן אסור בו הסתפר והתענית. ונוהגים ג"כ שאין הולכים בו על הקברים לומר תחנונים כבשאר ימים, כדי לקדש חודש זה משאר חודש, ובהו נעשים חטיבה מול חטיבה לנשמות הקדושים הנזכרים, על כן נכון מאוד לקיים דברי פה קדש מזהר"ר ישע"י סג"ל זצ"ל (השל"ה הק') לקרות מן ר"ח דבר יום ביומו נשיא אחד מ"ב נשיאים וכו'. ואחר שיקרא בכל יום נשיא שם אותו היום יאמר תפלה קצרה זו: "יהי רצון מלפניך וכו' (ה.א.ה. נדרס בסידורים). ובהיות כי צדקה תבלין לכל התפילות, כמו תבלין לתבשיל להמתק אותו, בפרט בחיותו מתפלל על נשמות קדישין כאמור. ותמיד מסוגלת התפילה שעל נשמות קדושות כשהיא מעורבת בצדקה, על כן קודם שיתחיל לקרות פרשת הנשיאים בכל יום ויום, יתן צדקה מקודם. והוא ענין חביב מאד לפני השי"ת ב"ה, כשמקיים תקון הנזכר בכל יום מן י"ח ניסן עד י"ג בניסן.

יסוד יוסף (פרק פג, ע"ש). וראה שם בסוד"ס שכתב תפילה ארוכה מיוחדת לכל נשיא

ביום החדש הראשון באחד לחודש (שמות מ, ב). הוה ליה לוימרי בקיצור: "באחד לחודש הראשון". והנראה על פי מה שקבלנו, דאיתן ה"ב ימים הראשונים דניסן ימי הקרבת הנשיאים, המה כח כללי ל"ב חודשי השנה, כל יום ויום לחודש שלם, כי שמענו מכבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ (חרימנינו) זצ"ל, וזכי הראות יבולין להתבונן בכל יום איזה מאורעות יהיה בחודש אשר הוא נגד היום ההוא, ובכבוד אדמו"ר הרב הק' מהרמ"מ (מלובלין) היה כותב ברוח קדשו בכל יום מה היה בכל חודש, כנודע הדבר בפרסום לחבורתו קודש, ובאותו השנה שנתבקש בשיבה של מעלה בחודש מנחם (תיב הקע"ה לפ"ק), לא כתב רק עד (חודש) מנחם. והענין הוא בפרסום. ואם כן לפי זה יום הראשון, הוא נגד כל החודש הראשון. וזהו שנאמר: "ביום החדש הראשון", רצ"ל באותו יום שהוא נגד החדש הראשון, היינו "באחד לחודש", נ"ל.

אגרא וכלה (פר' פקודי"ה ביום) – המשך בגליון הבא ע"ה –

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע

יומא דהילולא כ"ה אדר (תקכ"א)

"הרב החסיד המפורסם ומופלג בתורה ומקובל אלוהי" - כך מתאר הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זי"ע את הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע בספרו 'לוחות עדות' (אלטונא תקט"ו, נ-ט).

"מחמד עיני וחמדת לבי, בר פחתי ובריבי, חכם עדיף מנביא, ליש ולביא, ה"ה כבוד אהובי, ידיד נפשי וחביבי, אהוב למטה ונחמד למעלה, הרבני המופלא ומופלג בתורה וחסידות, לו עשר ידות, שושן סודות, החכם השלם והכולל נר ישראל, פטיש החזק עמוד הימיני, כבוד מוה"ר אברהם גרשון נרו יאיר עם כל אשר לו שלום..." - כך פונה אליו חבירו הגה"ק בעל הינוע ביהודה זי"ע בתשובותיו (מהדו"ק אה"ע סי עב-עד).

"אחד מגדולי העולם" - מכנהו הגאון המקובל רבי אריה לייב עפשטיין זי"ע אב"ד קעניגסברג, בעל ספר 'הפרדס' וראה אודותיו בגל' תכ"ז).

באהלה של תורה:

הרה"ק רבי אברהם גרשון אשכנזי - גיסו של מרן רבינו הבעש"ט שם טוב הקי' זי"ע - נולד בקיטוב לאביו הצדיק הגאון רבי אפרים זי"ע - שכיהן כד"ר בעיר בראדי המעטירה. את עיקר תורתו קנה בקלווי הידוע של בראדי, בה עלה ונתעלה בין האריות שבחבורה, ואף כיהן כראב"ד באחת מארבעה בתי דין דם. ב'פנקס הקלווי' של חכמי בראד מופיע שמו כאחד המיוחד מגדולי החכמים, עד שחברו בו להיות שליח ציבור קבוע שלהם בימות החול. מאוד נתחבב שם בין גדולי וגאוני החכמים, ובמיוחד עם רעיו האהובים, כמה גאוני הדור המפורסמים: רבי יחזקאל לנדא בעל הינוע ביהודה זי"ע, ורבי מאיר מרגליות בעל הימאיר נתיבים זי"ע - אשר לימים נמנה עם בחירי תלמידי מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע.

ביותר תפרסמה בשעתו גדלותו כאשר מסר נפשו בפועל, יחד עם רעיו הגאונים הקדושים הנזכרים, בקנאותם את קנאת ה', נגד אחד מראשי ופרנסי בראדי, שהטיל חיתתו על הכל לבד ויין איש לפצות פה ולדון במעשה חמור שנעשה במשפחתו, ויצאו צדיקים אלו והכריזו בפומבי ללא חת את דבר ה' זו הלכה, ואם כי נתחייב לשלם קנס או מלקות תמורת כך, לא נמנעו מלהקיע בריש גלי את קולנו של אותו נשוא פנים.

לפי המסופר, הראשון שהכריז על כך, בעל הינוע ביהודה זי"ע, שילם קנס כפי שהוטל עליו, מאה אדומים, שהיה כל רכוש. אחריו עשה זאת בעל 'מאיר נתיבים', שהיה מחוסר אמצעים, וקיבל עליו מלקות. רבינו שהכריז אף הוא הכריז אז, ובידו לא היה לשלם קנס, עמד בפני סכנת מלקות, אך בדרך נס הצליח להמלט אל גיטו הבעש"ט.

כשהגיע רבי אברהם גרשון למעויו, גילה לו הבעש"ט הקי' כי מסירתו נפשו עוררה רעש גדול בשמים, ונפסקה להם גדולה לשלושת הרעים: הגאון רבי יחזקאל יתעלה להיות רבה של פראג, הגאון רבי מאיר מרגליות יתמנה לרבה של אוסטריה (לפי נ"א רב גליל לבם), ואילו הוא - רבינו - יזכה להיות "בארץ הקדושה שיא על כל התמנות הקדושה". ואכן כך נתקיים בהם (ספר הדברים דפס בקוטורס 'בית צדיקים' שבסיני עפ"י פטאות ההדו"ק [מז: - מז], וכן מובא ב'תולדות המחבר' שבראש ספר 'מאיר נתיבים', ד-ט ש"כ. תשובת הנביא אליה המובאת בפתח מדורו היא בנדון זה, עיי"ש).

אל עיר האלקים:

על אף שמתחילה היה מתנגד על דרך גיסו - מרן הבעש"ט הקי' - שהסתייג מפניו רום גדולתו בכל מיני מסוות, ולמרות שעל פי צוואת אביו הגאון רבי אפרים נשא הבעש"ט הקי' לאשה את אחותו, לא עמד על טיבן מימי רבים (ראה הדברים באריכות בס' 'שבחי בעש"ט'). פעם אחת "בעת שעדיין לא הכיר מדרגתו", הוכיח את הבעש"ט ואמר לו בזה השון: "כל זמן שאתה תוכל עוד בתפלה לומר 'ברוך אתה' על פי צונך, תדע כי עדיין לא הגעת לכונת התפלה, כי כל כך צריך להגות להיות בהתפשטות, עד שאפס מאתו כח ושכל לדבר התפלה. והדברים אמיתיים" (עבודת ישראל פ' מצורע עה"פ צוה הכהן; יחזקאל הבה"ח פ' תצא דף קלג. ובפר' תבא דף קעב).

רק כעבור כמה שנים, לקראת התגלותו של הבעש"ט הקדוש, הפך להיות ממעריצו הגדולים ביותר, וכפי שמוכח מאגרותיו היתה גם נסיעתו לארץ ישראל בשליחותו, לכוון סיוע בה להפצת תורת החסידות, ולעורר רחמי שמים על כלל ישראל להרוחתם ולשועתם.

על שברון לבו והרגשותיו בעת הגיעו לארץ ישראל וראה את ירושלים 'בבנינה', נמצא בספר 'מאירת עינים' להגאון רבי מאיר תאומים זצ"ל - אביו של היפרי מגדים - וזה לשון (פר' תה, ד): **"ראיתי כתב מארץ הקדושה, מה שכתב החסיד מוה"ר גרשון נ"י לגיסו המפורסם בעל שם טוב מוה"ר ישראל נ"י, וז"ל: ואני בבואי לעיריך ירושלים, וראיתי שמונה בכל טוב, נפלתי על אפי ובכייתי, ואמרתי: את ירושלים נמשלת כאלמנה, האיך לבשת בימי אלמותך**

בגדים נאים, הלואי שראיתי בחורבנך, כמ"ש באו"ח (עי' סי קטא סי"ח): בית הכנסת שחבר תולשין עשבים ומניחים מפני עגמות נפש. וז"ש: **"עירי אלקים"** וכו' למטה נאה, אבל למעלה המכוון כנגד מטה - חושך ואופל". [ועי' בפמ"ג שמביא בהל' תשעה באב (א"א סי' תקסא סק"א) בתוספת ביאור קצת: "ושמעי' מאדוני אבי הרב ז"ל, שאמר כמדומה בשם החסיד רבי גרשון קוטוב ז"ל, שבא לירושלים וראה בשולתו, עמים יושבים בה, ובכה ואמר, שזה שאומרים: **אזכרה אלקים ואהמיה בראותי כל עיר** - [היינו] ירושלים של מטה, **על תלה בנזיה, ועיר אלקים** - ירושלים של מעלה - **מושפלת עד שאל תחתיה**, שם ניכר החורבן ודוממים כו"י].

רבי אברהם גרשון פעל גדולות ונצורות למען חידוש הישוב האשכנזי בעיריך ירושלים, לאחר שבחודש מרחשון תפ"א נחרב ונהרס ישוב זה, שראשיתו בעליית רבי יהודה החסיד משעלץ זי"ע ותלמידיו בשנת ת"ס, אלא שברוב ענותנותו מיאן לקבל את עטרת ההנהגה שהועידו לו בירושלים, ובאופנים שונים התחמק מהכבוד הרב שזכה לו בבואו - בשנת תק"ז - לירושלים, ועבר לעיריך חברון ת"ו, מקום שם עלה בידו לעבוד את השי"ת ולהתעלות, ללא כל מינוי ושררה.

לפי דברי עצמו באגרת ששלח אל גיסו, מרן הבעש"ט הקי', נסע לירושלים ביום ו' ער"ח אלול, ובהגיעו שמה "בשבת הראשון באו אליו כל חכמי ירושלים עם כל טוב העיר וחשובי העיר לקבל פניו, ואני ידעתי מה שרוצים לבוא כולם, כי חכמי האשכנזים אמרו לי כי כל החכמים דעתם לבוא, ששמעו שמי מקוטורס (זה שמה תקופה מסוימת, ויסד קרן לתמיכת העדה האשכנזית בירושלים) ומאנשי חברון שבאו לירושלים, ואני באלה לא חפצתי, כי למלך לא הגאון בירושלים תובב"א, הלכתי לבית המדרש של מו"ה גדליה חיים (הוא המקובל האלקי רבי גדליה חיון זי"ע ראש המקובלים בביהמ"ד "בית אל"ו), ולבית הכנסת הגדולה ועיכבתי עצמי בתפילת, כדי שלא ימצאו אותי, ובאו כולם ולא מצאו אותי, ואמרתי ב"ח שברחתי מן הכבוד".

כשתלמידים חכמים נמשכים לדברי תורה - להמנון נמשך אחריהם

"ידאיתא בשם הרב הקדוש מוה' גרשון מקיטוב ז"ל על פסוק (ישעי' מב, יח): 'ה'רשעים שקעו' (העו"ק) הביטו לראות, הרשעים - רמו והתלמידים חכמים הלומדים, על דרך (מ"ב כד, יד) החרש והמסגר אלף (עי' גיטין פח) והרמו דהעיקר שהלומדים והת"ח מטים אוון לשמוע בלימודים ומאזינים לדברי תורה, אז ממילא אחריהם כל אדם ימשוך, שאפילו החמונים ופשוטי עם בני ישראל גם כן ישמעו ויאזינו לדברי תורה. והזו: 'הרשעים' - המה הלומדים - 'שמעו' על התורה, אז ממילא 'והעו"ק' - המה עמי הארץ ופשוטי העם 'הביטו לראות', עד כאן דבריו הקדושים".

באר משה קאנזקי (ר"פ בראשית. ומקורו ב'תולדות יעקב יוסף' ר"פ האזינו ובתו"ק ר"פ קדושים [נמ"ר, מהדו"ק נח"ל]) הביא כע"ז בשם "הרב החסיד מוהר"ל פייטרי"ו

להלן הוא מתאר כיצד התחננו לפניו כל האשכנזים, מגדולם ועד קטנם, שיאבה להיות להם נשיא וראש, ואף גייסו את ראשי הספרדים שיפצירו בו, "ויאחר כך התחילו לבכות לפני ממש בדברים המשברים את הלב, אמרתי: רבנו של עולם, אינני יודע אם מן השי"ת יצא הדבר, או אם הוא מנשה פלוני (ההנה"ח), בקיצור כל כך היו משברים לבי עד שלא יכולתי לסבול והסכמתי לדבריהם, ושמוחו כולם שמחה גדולה, וצעקו: 'יחי המלך' (ראה על כך בס' 'יאר יקרות' לרש"י פרוש זצ"ל, ח"א ע"א קל ואילך).

אמנם לאחר מכן חזר בו, ולמרות שחכמי ירושלים מנעו ממנו על עזיבתה, בכך שיחדו את בעלי החמורים שלא יסיעוהו בעגלתם, עלה בידו לחזור לעיר האחרים עיה"ק חברון, שם התגורר שש שנים, עד שנת תק"י, ואם כי מעמדו היה רם ביותר, עד שכל מוצאי חג באו אליו רבני וחכמי חברון לכבדו ולשמוחו עמו, ובכל דבר קטן כגדול התייעצו עמו, נותר בענותנותו הרבה כאחד התושבים, כי שרצון יראיו יעשה, ואם כי הוכתר לנשיא העדה, כהבטחת גיסו איש האלקים, ונחשב בעיניהם כראש וראשון לכל דבר שבקדושה, המשך להיות נחבא אל הכלים כרצונו הטחור.

בין חכמי ומקובלי "בית א-ל":

בשנת תקי"ג חזר לירושלים, וקבע מקום תפילתו ותלמודו בבית מדרשם של חכמי המקובלים "בית א-ל", בראשותו של המקובל האלקי רבי שלום שרעבי זי"ע - שחיבבו והוקירו ביותר. [נספר 'המעלות לשלמה' לרבי שלמה חזן זצ"ל, מונה הוא את רבי אברהם גרשון בתוך גדולי חכמי "מדרש החסידים" של "הר" שלום מערי יימין" - הוא הרש"ש זי"ע, שעלה מתימן], כהגאונים והמקובלים רבי חיים דילה רוזה והמהר"ט אלגאזי, ועוד, צו"ק].

בספר 'שבחי הבעש"ט' מסופר - בשם בנו של רבינו, הוא המגיד הקי' מלאדיזין רבי לייב זי"ע - שפעם היתה שנת בצורת, וגור "רבי שלום מארץ המערב" (הרש"ש) תענית ציבור מפאת עצירת הגשמים, וקרא לתפלה ולעצרה במדרש החסידים "בית א-ל", ופנה אל רבי אברהם גרשון שיאזיל לעבור לפני התיבה. ומאחר שהמנהג היה, שהעובר לפני התיבה אומר תחילה דברי כבושין לפני הקהל, לשבר ולעורר את לבם, התכוון גם רבינו לעשות כן, אולם באשמורת הבוקר הרגיש כי ניחר גרונו, ותיכף שלח את בנו רבי לייב שיודיע לרבי שלום שרעבי, שאני יכול לקיים הבטחתו לעבור לפני התיבה, ומוטב שיעבור במקומו אחד מן המקובלים הספרדים. אכן "באמצע שירת הים הרגיש הרש"ש שחזר הקול לו, גרשון, ומיד לאחר תפלת העמידה בלחש צוה שילך מן העמוד ויזרז ר' גרשון לעמוד בפני שמו"ע בקול ולומר סליחות". רבי אברהם גרשון ניאות לכך, אולם תיכף כאשר פתח באמירת הסליחות עזב את התיבה וחזר למקומו, והוצרך אחר להשלים את הסליחות.

לשאלת בנו רבי לייב למה עשה כן, היתה תשובתו: כי בפתחה היתה הפלגית שגורה בפי, והרגשתי מיד שאם אומר הסליחות, תיכף ירדו גשמים, ויראתי מגסות רוח, שיאמרו שפעלתי בתפלה, ולכן לא המשכתי בתפילה, "כי יודע אני שירדו גשמים ב' או ג' ימים לאחר זה, וכן היה"...

מראש הררי ירושלים שלח לבשר את גיסו, מרן הבעש"ט, כי זכה למלאות שליחותו הקדושה בהפצת תורת החסידות, וכדברי קדשו באגרת אליו: **"שמך כבר נודע בשערי ירושלים והחכמים בכאן ביקשו ממני שאכתוב לך ואזדוך שתבוא לכאן לקבוע דירה ותאבסם לראות פניך..."**, אלא שכידוע, משמח נתעבך הדבר ולא יצא לפועל, ואכחמ"ל בזה.

כאן המקום לציין דבר האגרת המפורסמת אשר שלח אליו הבעש"ט הקי' - אודות "השבעת עליית הנשמה" אשר עשה בראש השנה שנת תק"ז - כשהוא פותח אותה בלשון חיבה: **"אהובי גיסי חביבי וידידי נכפשי ולבבי... החסיד המפורסם בתורה ובראיה"**, ומגלה בה סודות וענינים טמירים ומופלאים (ובתה"ד: "וישאלתי את פי משיח: אימת אתי מר. והשיב לי: בזאת תדע בעת שיתפרסם למודך ויתגלה חשבוני ויפוצו מעינותיך וחרצתי..."), ובמסגרת זאת געגועיו העמוקים אליו: **"ורציתי להרחיב הדיבור ולטייל באריות, אך ממהם הדמעות אשר נזכרתי פרידתך ממנו לא יכולתי לדבר"** (ציציון שהאגרת נכתבה בשנת תק"י, למעלה משלוש שנים לאחר פרידתם...), וכותב לו בערגה: **"כי השם יודע שאני אני מייאש עצמי מנסיעה לארץ ישראל, אם יהיה רצון השם, ולהיות עמך ביחד..."**, ולבסוף חותם באהבה: **"כה דברי אהובך גיסך המצפה לראותך פנים אל פנים ומתפלל בעד אריות ימין ואשתך יווצא חציך דורש שלומך אל הימים לרבות הילולת לאורך ימים טובים"** (האגרת נדפסה לראשונה בשנת תקמ"א בסוף ספח"ק 'בן פורת יוסף' להרה"ק רבי יעקב יוסף מפולנאה זי"ע. ויעי' בספח"ק 'דגל חתנה אפרים' פרי בראשית, מה שראו עיניו אגרות זקנו הבעש"ט הקי' אל דודו רא"צ מקיטוב, ובהם רוח הקדוש גלוי על מה שאמרתי וקראתי וישראל).

בתוך עשרה חודשים אחר פטירת הבעש"ט הקי' - ביום א' דחג השבועות שנת תק"י - החזיר גם גיסו הרה"ק רא"צ מקיטוב את נשמתו הטחורה ליוצרה, ביום כ"ה לחודש אדר א', תקכ"א לפ"ק, ומנ"כ כיהן הזיתים בירושלים.

הותיר אחריו בניו חיה ברוך בן, שמהם היו מראשי הישוב בירושלים, ושנים מהם: הרה"ק רבי חיים אהרן זצ"ל, שמנ"כ ע"ה"ק טבריה למרגלות הרה"ק רבי מנחם מענדל מפרמישלאן זי"ע (שם נסתלק ביום כ"ג ניסן תקל"ט), והרה"ק רבי יקר זצ"ל, שמנ"כ למרגלות אביו הקי' בהר הזיתים (נסתלק ביום ו' כסלו תקל"ט).

לא זכינו לאור תורתו, כי אם את אשר נמצא, ועיר פה וזעיר שם, בספרי גדולי דורו. לבד מה שכבר ציינו לעיל, מביא ממנו הגה"ק החיד"א זצ"ל ד"ת בספרו 'פני דוד' (פר' ויחי אות ט) ובשמות הרצל על רות ד', ו). תשובה להלכת ממנו, בדיון נוניין הפוכין שבס"ת, שכתב אל הרה"ק רבי צבי הירש סופר ממעו"בו זי"ע - לפי העתקת הרה"ק רבי שבת מראשקוב זי"ע - נדפסה בספר 'משנת אברהם' (ומשם בקובץ 'יחלת צבי' גל א עמי אמ-מג. עוד ד"ת ממנו נלקטו ונקבצו בקובץ הר"ה עמי יב-טז).

זכותו גאון עלינו ועל כל ישראל, אמן

עלִי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת ויקרא			
ב' ניסן תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקט"ז			
הולדת מנחם	מוצ"ש	ר"ת	
אנטווערפן	19:55	21:06	21:31
לונדון	19:17	20:25	20:49
מאנשטער	19:27	20:38	21:00
ציריך	19:36	20:42	21:11
ווינ	19:05	20:12	20:40
אמסטרדם	19:54	21:07	21:31
פאריז	20:02	21:10	21:37
פראנקפורט	19:37	20:47	21:13

תורת של ראשונים

"ונתנו" - ובער

ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וגו' (א, ז). "דרשו רז"ל במסכת יומא פרק הוציאו לו (נב): לא מתו בני אהרן אלא על שהורו הלכה בפני משה רבן, מאי דרשו, 'ונתנו' בני אהרן הכהנים אש על המזבח, אמרו: אע"פ שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההרים.

וכתב הגאון רבינו פנחס: בזה טעם נדב ואביהוא, שחשבו כי מלת 'ונתנו' פירושו שישמשו אש מן ההוי"ו על המזבח, ואינו כן, אבל מלת 'ונתנו' הוא כלשון 'ובער', שכן מצונו לשון נתינה שפירושו הבערה, והביא ראיה ממה שאמר חזקיה (ישעי' לו, יט): 'ונתן את אלוהיהם באש'.

ואמר, כי מבואר יש להוכיח כמה צריך אדם להזהר בדקדוק המלות בלשון תורתנו, שאפילו נדב ואביהוא שאין בכל ישראל למעלה מהם אחר משה, טעו במשמעות לשון 'ונתנו', וטעויותם היתה סבה להם שהביאו אש זרה מן ההוי"ו ונענשו בחיוב מיתה, כי אמרו שכשנאמר משה מפי הגבורה 'ונתנו' בני אהרן הכהן אש, פירושו שישמשו על המזבח אש מן ההוי"ו, ולא חשו בזה שישאלו למשה, והגיע להם העונש הזה. ועל כן היו נזהרים בחיוב התלמוד לדקדק בלשון רבן שלא לשנות הכוונה בשום פנים, ומוזה אמרו (עדות פ"א מ"ג): 'חייב אדם לומר בלשון רבן, ולרוב גודל הזהירות שחייב אדם להזהר בדברי התורה במלות לשון הקודש קרא הכתוב מי שהוא משנה כוונת המלות בלשונו הקדוש: 'מוחפך דברי אלקים חיים' (ע"פ ירמ' כג, לו) וכו'... מכאן ראיה מפורשת, כמה חייב אדם להזהר בפירוש ספרי הקודש בפסוקים ובמלות, עד כאן. והוא ז"ל פירש מלת 'ונתנו' בלשון ערבי וישעליו, בלשון 'ובער', ובענין שכתוב (לקמן ה, א): 'ובער עליה הכהן עצים'.

רמזי ענין המליקה

ומלך את ראשו ממול ערפו ולא יבדיל (ה, ח). "כבר אמרנו במצות בנין הבית (מצוה צה), שאין בנו יכולת, וגם לא לאשר קטנו עבה ממתנינו, למצוא טענה גם על צד הפשט בפרטי הקרבנות, ודי לנו למלאכתנו ואת להודיע בענין הקרבנות דרך כל קצת טעם על צד הפשט, וכבר כתבתי למעלה מה שידעתי ושמעתי. וענין המליקה והאזהרה שלא יבדיל, גם זה מפרטי הקרבן הוא. ואך אמנה, אשר לא יחוש להוציא כל רוחו ויכל להשיב, כי אולי בדבר המליקה הנעשית ביד הכהן בחטאת העוף, שהוא קרבן של עני, רמז שימחר כל אדם בתכלית המחירות שרבו של עני, ועל כן אינו צריך קרבנו שחיותו, שלא יצטרך הכהן להורו אחר הסבין ולבודק, ויתבטל העני שם ממלאכתו בינתים. גם להפליג המחירות אמר שיתחיל ממול ערפו, כי הוא המוכן אל ידו, ולא יצטרך להפך הצואר אל צד הסימנין. ועוד יש רמז בענין המליקה, שהוא ממול העורף בתורים ובני יונה, שנמשלו ישראל בהם (ברכות נג). שלא נחיה קשי עורף".

"חלות" - עבות ועגולות

חלות מצות כלולות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן (ב, ד). "חלות" הן עבות, והעד לכך הוא "ורקיקי מצות" שפירושו כמו דקיקי מצות. ויש אומרים: "חלות" - עגולות, כלשון חלילה בדברי קדמונינו (ראה פסחים מה: "חזרת חלילה", ופירש"י: חלילה - לשון מחול סביב סביב).

קרבן אשם - על שלא נזהר ונפל בספק

אשם הוא אשם אשם לה' (ה, יא). "אף על פי שלפעמים יובא זה הקרבן, והוא לא נכשל באותו החטא, לא יחשוב החושב שמכנים בזה חולין לעזרה, כי אמנם הוא קרבן אשם על כל פנים, אף על פי שלא נכשל באותו החטא שנפל בו הכסף, והטעם הוא: 'כי אשם אשם לה'". כשלא נזהר דבר עד שנפל בספק.

לקח טוב

"בשבילכם הוא נדבר עמי"

תשומת לבו לכך שגם אם אין לו במה להתנשא, עדיין נשמתו חלק אלוק ממעל, וישראל קדושים הם בכל מקום ובכל מצב, ואף על פי שחטא - ישראל היא, וכיוצא בדברים אלו. אך למרות נכונותם ואמיתותם של מדת הגאון דקדושה, עדיין אין בזה בכדי שיתפאר האדם, כי לא ממנו נולדה כל הגבוהות הזאת. אף המקרא עצמו מפרש ומבאר - 'ויגבה לבו בדרכי ה'", ולא בדרכי עצמו.

ובזה נבוא אל התשובה השניה. כי גם אם שתיהן נכונות הן בעת ובעונה אחת, עדיין אי אפשר להשתמש בשתיהן כאחד, כי תולדותיהן שונות. העונה אמורה להביא לו

על אף שתועבת ה' כל גבה לב, כבר ידוע ומפורסם מפי ספרים וסופרים שמדת הגאון המתועבת יכולה היא לשמש גם לצד הקדושה, לחזק ברכיים כושלות ולהפיה רוח חיים למען יתחזק האדם ויתעודד לקראת עבודתו יתברך. ענין זה מן המקרא נלמד, ממה שנאמר לשבח אצל יהושפט: 'ויגבה לבו בדרכי ה'', ושמע מינה שיש בגבוהות הלב כדי לשמש כלי אל הטוב.

ברור הדבר שענוה היא המשובחת, ואף הורו חכמינו להיות "מאד מאד" הוי שפל רוח, ולברוח מן הגיאות כבורח מן האש המכלה ושופת כל דבר טוב. אלא שלעת מצוא, כאשר ירגיש העובד שמוכע הוא במים המאריים, כי כל כך שבור לבו לרסיסים עד שלא יוכל להתחזק ולהתרום שוב, או אז מוטל עליו להיאחז בגאון דקדושה למען תינשב רוח חדשה בעצמותיו היבשות, עד אשר יוכל עמוד על רגליו.

תאמר: סתירה יש בדבר, כי ענוה וגאון - דבר והיפוכו הוא. אם רגיל הוא בענוה, ומלומד לומר לנפשו שעפר לכל היא, ואף איננה שוה להיות למדרס תחת כפות רגלי האנשים, מאחר שמכף רגל ועד ראש אין בו מתום, היאך יהפוך פתאום את דבריו, לומר לנפשו התעוררי כי בא אורך וכבוד ה' עליך נגלה. הלא אי אפשר לשניהם להיות נכונים בבת אחת. היתכן שיידרש מן העובד להטעות את עצמו בדמיון של הבל שאיננו תואם את המציאות.

שתי תשובות בדבר. האחת: שתי מדות אלו לפי האמת אינן סותרות אחת את חברתה, ומקום יש בראש לחניה שניהם בבת אחת. מדת הענוה צופה ומביטה על האדם עצמו, על שבחו ועל שבה פעולותיו, ומנידה לו ראש באמרה כל זה איננו שוה, ואין לך סיבה כלשהיא להתפאר. גאון דקדושה מאידך, איננה חולקת על הענוה, ומסכימה עם רעותה שאין לאיש במה להתפאר, אלא מעוררת את

אותיות מהכימות

וידבר ה' אליו מהלך מועד לאמר. פירש"י: לא ואמר להם דברי כבשים, כשנולד הוא נדבר עמי. להבין, הלא גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל (תהלים קא), ומה זה הלינוי לעורר לבם בגאון ורחב לבב שיתגאו בזה ששנולד הוא נדבר עמי. אלא הלא כתוב (ד"ה"ב יז) 'ויגבה לבו בדרכי ה'', ואין הסכנה שיהיה מתוך עגלות (שבת נ:). והנה עדיין היו ישראל פעלנות מחסר העגל ויתאכלו ולא שרו חיש עדיו עליו (שמות לג). ואף שכתוב מסקן הערות, ודקדקו ז"ל ערות לישראל שיתר להם הקב"ה מעשה עגל (ע"פ במדבר וכת"ש). אע"פ קיימו אל תאמין בעלמך וכו' (אבות פ"ב), וכל האומר הקב"ה וכו' יוותר חייו, שנאמר וכו' (ב"ק נ:).

והנה הוסק מהשכן להסלקת השכינה, והי' לרין להסיר העגלות מהם, לזרז לזרז הקב"ה להגביר להם בדרכי ה', ולאמר להם "שנולד הוא נדבר עמי".

דברי יקראל

רוח של שפלות, וגאון דקדושה אמורה להגביהו. אלא שלא כל הזמנים שוים, וכל פעם על העובד להשתמש באחת מן המדות כמשקל נגד למה שמרגיש הוא מעצמו.

אם חלילה יחל לבו להתהלל ולהתפאר בקרבו, חיש מהר ישפילנו באהזו במדת הענוה המולידה את השפלות הרצויה. ואם חלילה יפול לבו בקרבו עד כדי יאוש רוחני, ישלח ידו להתחזק בגאון דקדושה. כללו של דבר: אם לבו יעלה - ישפילנו בענוה, בעוד שאם לבו מורידנו שחת - יעלה בגאון דקדושה.

אמרות טהורות

ויקרא – לשון ענוה ושפלות רוח

ויקרא אל משה וגו' (א, א). פירש"י: "ויקרא – לשון חבה, לשון שמלאכי השרת משתמשין בו, שנאמר (ישעי' ג, א): 'וקרא זה אל זה'". ויש לדקדק בפסוק שם שאמר בלשון יחיד: "ויקרא זה אל זה", ולכאורה היה לו לומר: "ויקראו זה אל זה", כיון שרבים הם הקוראים.

"אלא שהאמת הוא, שהמלאכים, הגם שמכירים גדולת הבורא ית' ורוצים לייחד מלכותו בשירה וזמרה, מכל מקום על ידי גודל ענוותנותם אינם רוצים לקחת גדולה לעצמם, על כן כל אחד מצמצם עצמו שלא להקדים את חברו לומר שירה לפניו יתברך, ונוטלים רשות זה מזה לפתוח פיהם כאחד. ולכן נאמר בלשון יחיד, וזה מעם קריאתם זה לזה.

נמצא שלשון קריאה מורה על ענוה ושפלות רוח, וכן איתא כאן במדרש (ויקרא א, טו) – גודל הענוה שהיתה במשה – שמגדול ענוותנותו עמד בחוץ עד שקרא לו הש"ת, וענוה זו היא בחינת המלאכים, לכן השתמש כאן בלשון שמלאכי השרת משתמשין בו לגדול ענוותנותם".

המחלוקת מסירה את ה"מורא שמים"

והסיר את מראתו בנוצתה וגו' (א, טו). ויש לפרש בדרך רמז: 'מראתו' – לשון מורא, היינו מורא שמים; 'בנוצתה' – לשון מריבה ומחלוקת, כמו: 'שני אנשים עברים נצים' (שמות ג, יב) והפירוש, דעל ידי המריבה והמחלוקת מסיר המורא שמים ממנו, והוא דבר מאוס, שכמה קשה המחלוקת (עיי' רש"י פר' קרח טו, כז). וזה שמרומנו כאן ברש"י: 'בנוצתה – נוצה לשון דבר המאוס'.

ויש לומר עוד, דידוע מאמר חז"ל (סוכה טט:) 'כל אדם שיש עליו חן בדיעוה שהוא ירא שמים' והענין הוא שנאמר (שמות יז, יז) 'זבעבור תהיה יראתו על פניכם', לזאת הירא שמים, שהיראה נמצאת על פניו, יש לו חן.

ולפי זה יש לפרש 'מראתו' – שתי משמעות: א' – 'והסיר את מראתו' – המורא שמים כג' (על ידי המחלוקת);

אמירה נעימה

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו וגו' (א, א).

יש לפרש "בדרך הלצה, על פי דאיתא בספרים לפרש: 'וקראת לשבת עונג' (ישעי' נה, יג), היינו אשר הפסוק בא להזהיר ולאסור עלינו להתענג בכל ימות השבוע, רק ביום השבת לבד, ולמשל כשיש בעיר עשיר אחד, וכל אנשי העיר הם עניים, אז כאשר אחד רוצה לשלוח אש או אחד אל העשיר הגל, אין צריך להזכיר את שמו, רק באמרו אל השליח: לך נא אל העשיר, או ממילא יודע השליח לאיזה אדם ילך. מה שאין כן כשיש הרבה עשירים, אז צריך לקרות בשמו. כמו כן כאם כל המים הוא פורש מתענוגים, ורק בשבת מתענג בתענוגים, אז נקרא שבת בשם יום קדש סתם, והוא: 'וקראת לשבת – עונג', מה שאין כן באם כל המים מתענג נפשו (עיי' שבת קנא).

וזהו: 'ויקרא אל משה – וידבר ה' אליו' היינו באם היה אדם קורא למשה לא היה מהצורך להזכיר את שמו, רק היה קורא אותו 'וידבר ה' אליו', היינו אותו האיש אשר ה' מדבר אליו, כי הוא היה יחיד בזה, כי לא קם נביא עוד בישראל כמושה אשר ידעו ה' פנים אל פנים (דברים לז, י), אם כן ממילא היו יודעין אשר זה הוא משה אף בלי להזכיר שמו כלל".

אמרי נועם

אדם כי יקריב מכם קרבן לה' וגו' (א, ב). איתא בזהר (בפרשתנו ה): "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' – מהו מכם", אמר ברא לאפקי אדם הראשון, דהוא אקריב קרבנא כד ברא קודשא בריך הוא עלמא".

יש לפרש, דהנה איתא (מדרס י) שאדם הנודר יאמר: 'קרבן לה' – ולא: 'לה' קרבן'. והטעם הוא, דהיישין שמוא ימות אחר שאמר תיבת "לה" – ונמצא שיוציא שם שמים לבטלה (עיי' שלח טז) פסחים פרק תורה אור ריש עמוד מצה עשירה. ועיי' נחל קדושים להרחי"א פר' בראשית אות ה: "שיר המד' מנ' ח בפאת השדה סי' לה שהוציא קענין זה, ומיש במדורו נה פה וגל' שכם,

ב' – וחסיר את מראתו, היינו שמראהו זיו פניו נשתנה ואין לו חן, כי הא בהא תליא כאמור. גם כנודע, שהכוונס מסיר צלם אלקים מועל פניו (עיי' וד"ב קפב), וזהו שמרומנו ברש"י: 'נוצה' – לשון דבר המאוס, היינו שאין לו חן כנ"ל".

המדה המנוכחת – לא שפלות יתירה ולא נבחות יתירה

כל הלב וכל דם לא תאכלו (ג, יז). "דהנה הכלל הוא בעבודתו יתברך, שלא יחזיק האדם את עצמו בשום מעלה מהמעלות, לומר בלבבו שכוחו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, ובהיותו עובד עבודת הש"ת ב"ה ביתר שאת, ובמעלה ומדריגה העליונה ועל צד היותר טוב, עם כל זה לא יתלה הגדולה בעצמו, שרוב חכמתו עמדה לו לבוא אל המדריגה זו, אך יאמין כי ידבר כי הוא הנותן לו כח לעשות חיל וכו'.

וגם שלא יהיה מונה לגמרי בשפלות וגריעות, כי אז לא יקרב לבו כלל וכלל לא, לגשת לעבוד לבורא ב"ה. אך יתחזק במעונו לעמוד על משמרתו, לצפות באם הודך מתי יגיע לידו מצות המלך מהקב"ה וישמור לעשותה ולקיימה בכל נפשו ומאודו, ויחזק במדה הממוצעת שלא להתנאות ולהתפאר בעבודתו יתברך, שהבורא ית' ברוב חסדו וטובו הביאו עד הלום, וגם שלא להיות מונה לגמרי בשפלות ועצבות חלילה, כי אם להיות יונבה לבו בדרכי ה' (דברי הימים ב, יז, א). לאמר בקרבו 'בשבילי נברא העולם' (פנחסין לז), ואני מוכן ומזומן לכך לעבוד עבודתו יתברך באמת ובשלימות ולעשות נחת רוח ליוצרי".

וזהו: "כל הלב", חלב ושושן רומז על מבחר העבודה, "וכל דם", רומז לשפלות וגריעות, כאילו הוא מלא דם ואדם כשני מלוכלך בעון, על דרך (ישעי' א, יח) "אם יהיו המאיכס כשנים" וגו', "לא תאכלו", מורה על האמור, שלא להחזיק את עצמו במעלה ומדריגה יתירה וגם שלא להיות מונה לגמרי בשפלות וגריעות, כי אם להחזיק במדה הממוצעת כנ"ל, וזהו: "כל הלב" – הוא המוכרח 'וכל דם' – הוא הגרוע, 'לא תאכלו' – להחזיק את עצמו במדריגה רמה ונשאה יותר מדאי וגם לא להחזיק את עצמו במדת השפלות יותר מדאי".

והנה, איתא (במדבר יד, יב) שאדם הראשון היה ראוי להיות אלף שנים, שהרי אמר לו הקב"ה: "כי ביום אלכך ממנו מות תמות" (בראשית ב, יז) ויומו של הקב"ה הוא אלף שנים, שנאמר (תהלים צ, ד) "כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור" וגו', ונתן אדם שבועים שנה משנותיו לדוד המלך, עיי' שו"ת נמצא לפי זה, כי מאחר שהיה ראוי להיות אלף שנים, לא היה חושש שמוא ימות קודם, והיה יכול לומר "לה' קרבן" ולא "קרבן לה'".

וזה כוונת הזהר הק': "אדם כי יקריב מכם קרבן לה', מהו מכם, אלא לאפקי אדם הראשון, דהוא אקריב קרבנא כד ברא קודשא בריך הוא עלמא", שהוא היה רשאי לומר "לה' קרבן", כאמור.

דרוש שמואל (ווינציאה תנ"י) – בשם רבי מאיר ירושלמי, דין דין נקל לשבור".

אם לוא יגיד ונשא עונו (ה, א).

כתיב תיבת לוא מלא בו"ו. יש לפרש, דהנה המנהיג צריך שיהיו עניניו פתוחות לראות אם אחד עובר עבירה, להוכיחו ולהשיבו בתשובה, ואם לא עשה כן הוא נתפס בעונו (שבת נד). אמנם אמרו חז"ל (פנחסין יז, א): "קשם עצמן ואחר כך קשם אחריים" שאין התוכחה מתקבלת רק אם המוכיח נקי מחטא, וכדאיתא בגמרא (ערבין טז): "א"ר מרפון תמה אני אם יש בדרך הזה שיכול להוכיח, אם אמר לו מול קדם מבין שיניך, אמר לו מול קורה מבין עיניך, וביודע שלא יקבל תוכחתו, אינו נתפס בעונו, כדאיתא בגמרא (שבת נה, ע"ש בתורה וא"ע).

והנה, תיבת לוא נדרשת בשני האופנים: 'לו' ו'לא'. ורמז, שאם המנהיג "לא יגיד" – לא יוכיח לרשע את שמו, ונשא עונו" – יחא נתפס בעונו של החוטא, אמנם יש תנאי בדבר: "אם לו יגיד", כלומר, שהמנהיג יגיד תחלה לו לעצמו, כי דוקא באופן זה מתקבלת תוכחתו, כאמור, ואז "אם לא יגיד ונשא עונו" של החוטא.

מחיות הבוקר להג"ר שאול בראך זצ"ל

יתרון דעת

קדושת י"ג ימי ניסן (ב)

קריאת פרשת הנשיאים עניניה ומנהגיה ועוד

בחדש ניסן הקריבו הנשיאים לחנוכת המזבח נשיא אחד ליום נשיא אחד ליום, כי ימים הראשונים שבחדש ניסן כל יום מורה על חודש אחד, שיום י"ב מורה על חודש אדר ויש י"ב מלות, כל חודש אחד אחר ובקרבנות נשיאים המתקין כל הדינים וכו', והנשיאים שהיו נגד י"ב חדשים ומזלות היה כח בידם לשנות המזל כרצונם ולמנות שרי המזל כפי רצונם.

וזהו שנאמר (במדבר ז, ב): "הם נשיאי המטות הם העומדים על הפקודים", הפקודים הם שרי מעלה שרי המזלות המנהיגים את המזלות, והנשיאים הם העומדים על אלו הפקודים ובידם וידות עליהם כפי רצונם, להטיב לישראל ולא להרע ח"ו והמתקין כל ה"ב צירופי הו"ה שיהי' הכל רחמים, ולכן הקריבו הם י"ב ימים, ויום י"ג הוא נגד אהרן הכהן כמ"ש במדרש וכו'...

ורע קודש (לחודש ניסן ה).

ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב, ב). ידוע אשר השנים עשר נשיאים שהקריבו ב"ב ימי ניסן, כל יום מהי"ב ימים מרומז לחדש אחד מהי"ב חדשי השנה, ונידון על השפע ופרנסה והכנת מזון לכל ביותיו בכל יום מהי"ב ימים על חודש אחד, דהיינו יום ראשון מורה על חודש ניסן ויום שני על חודש אייר וכו'.

וזהו: "ראשון הוא לכם", דהנה עניני אכילה מכונה בדברי חכמים בשם כלם, כמרגלא בדברי חז"ל (פסחים סח) חציו לה' וחציו לכם. וזהו: "ראשון הוא לכם", החדש הזה הראשון הוא לכם על עניני פרנסה "לחדשי השנה", היינו שבו מרומז כל חדשי השנה בכל יום חודש אחד, וזה גם מהתפלות בחדש הזה, ועפי"א אמר (תענית ה) שהיה שני דברים לבקש עליהם רחמים ובקשו על המזון, דכי יהיב רחמנא שובעא – לחי' הוא דיהיב.

דברי הה"ק בעל "אגרא דכלה" עה"פ "החדש הזה לכם ראש החדשים ראשון הוא לכם" בו דלכאורה היה כפל לשון, ופירש עפי"א מה שראה מרבו רבה"ק הרי"י מלובלין ז"ל (–) הובא בגליון הקודם, **וכן שמעתי ממוורי הק' בעל 'אמרי וסוף' זלה"ה** אשר בשנה האחרונה שלו שרה"ק מלובלין ששפטר ט' באב, ובניסן שלפניו כתב גם כן ברמז כל יום מהעתיד, עד יום ט' באב, ושם סיים וכתב: "עד כאן טוב, מכאן ואילך כולו טוב". בלשון זה שמעתי ממורי זלה"ה ולא ראיתי נדפס עדיין.

שמעתי מאדמו"ר הה"ק רבינו יחזקאל זי"ע אבד"ק שינאווא, כי ביום ג' בניסן, נשיא זבולון, היה מסוגל לו להמשיך פרנסה ועשירות, ואז הוא בימי ניסן זמן הגאולה כר' יהושע בניסן עתידך ליגאל במהרה בימינו.

דברי יחזקאל (מועדים, עמ' פב)

מנהגי בר"ח ניסן קודם אמירת **יחיד** ביום כלות משה" (במדבר א, א). לומר בפרשת פקודי מפתוק "וידבר וגו' ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים" וגו' (שמות ז, ב) עד סוף הסדרה, ואח"כ "יחיד ביום כלות משה" וגו'. וכמדרומה לי שאבא מאיר ז"ל (הרה"ק רבי ברוך מרדכי מקוויטנוב זי"ע) היה אומר פרשת הנשיאים בכל יום **שנים מקרא ואחד תרגום**.

משמורת שלום להרה"ק מקדינוב זי"ע (ח"ב סי' לד ס"א). ושם בהג"ה כתב: "מנהגי וכו', פשוט דבר בעתו מה טוב (משלי טו, ב), ובפרט ענין המשכן (עיי' תנחומא פ' צו יד וברכינו בחי' ס"פ וקהל), ודעת לבנות נקל שהוא ענין גדול לומר זה ב"ה ניסן ויש הרבה להבין בזה אף אין כאן מקומו להאריך".

א.ה. יצויין שהג"ר דוד פאירז זצ"ל חיבר ספר בשם "חוקת הפסח" (ליורנו, תקצ"ז) – והוא סדר הקריאה ולמדיים לחדש ניסן, ובין סדר הומירות יש גם פרשת הקמת המשכן.

דהנה יש מקומות מוציאין ספר תורה לקרות בו הנשיא, ויש מפקפקין במנהג הזה דמשמע בירושלמי (ברכות ז, א) דאין לקרות בס"ת בציבור בלא ברכה, עיי' שו"ת מהרש"ם ח"א קצ"ה. אך ראיתי שני גדולי הדור שנהגו כן **לחדשי הס"ת לקריאת הנשיא**, ה"ה מרח' הגה"ק מ"ה חיים האלברשטאם מצאנז ואדמו"ר הגה"ק מ"ה יקותיאל יהודה טייטלבוים מסיגוט זי"ע (בעל יט"ב לב), ובוודאי גם רבותיהם היו נהגין כן, ועיי' בס' שערי אפרים על קדו"ת (שער ח' דין טו ודין כח ודין לט) שפסק שם לקרות בס"ת בלא ברכה ע"ש.

ליקוטי מהר"ח (סדר הגהגת חודש ניסן). וראה ב"הגדת דברי חיים" (קוני עקבי חיים הגה ג) ש"סדרו מהר"ה איש אלקים הדיב"ר מ' **מערבלי מרימונו** וצללה"ה. ועיי' ליקוטי אהבה ישראל" עמ' סקט שכן נהג הרה"ק מאפסא זי"ע. ועיי' בשו"ת 'הולל דרבי' להגאון מנינוב זצ"ל סי' לח שכי' בזה"ל "והמנהג אצל רבותינו הק' למסערטען בכל חודש ניסן להוציא ס"ת אחר התפילה ולקרות בו הנשיא". וראה עוד בשו"ת דברי יחושע ח"א סי' עז – פח).

שלמים וכן רבים נהגו לקרוא את בניהם לפי הענין המצויין שאירע ביום מילתם, כגון: יום טוב" – אם הוא במועד; 'מנחם' – אם בט' באב, ובפורים – 'מירכב' עיי' בתשב"ץ ח"ג סי' ה. וביומי הנשיאים מוסיפים על שמות **שחשבו לקרואם ג"כ בשם הנשיא של אותו היום**, וכן בשבת יוסיפ' **שבתו**, וכו'.

זכר דוד להג"ר דוד זכות זצ"ל אב"ד מוידנא (מאמר א פרק פג)

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי יעקב תעמירלש זי"ע – בעל "ספרא דצניעותא דיעקב" וימא דהילולא ו' ניסן (תכ"ו)

"אם יהיו השמים יריעות ואגמים קולמסים והימים דיו, פרצופין ס' רבוא לבלרין, אינם מפסיקים לכתוב ולא יאמרו דיו, לבוא ולספר קומה ושבהא דההוא סבא דמינן, איז שבתורה..." – בזה הלשון פותח הנה"ק רבי גרשון אשכנזי זי"ע בעל "עבודת הגרשוני" את הסכמתו הנלהבת לספר הקדוש 'ספרא דצניעותא דיעקב' של רבו "איש אלקים קדוש הוא, אלקים ומקובל" רבי יעקב תעמירלש זי"ע.

חיל ורעדה יאחזו בבואנו לתנות תוקף קדושת אותו גאון נשגב וצדיק עילאי, בראותנו גודל הפלגת שבחו, כי הוא נורא ואיום בפי גאוני עולם, רובם תלמידיו, ראשי אלפי ישראל. על כך לא נפליג בדברים ותיאורים משלנו, ונעלה על מזבח הכתובים אפס מעט מסדר תולדותיו תוך כדי שילוב דבריהם ותואריהם של גאוני וצדיקי דורו בהסכמותיהם המעטרות את ראש הספר.

דרך כוכב יעקב:

הנה"ק רבי יעקב תעמירלש¹ נולד בעיר ווירמייזא שבארץ אשכנז באמצע שנות ה'ש', המאה הרביעית לאלף הששי, לאביו הגי"ר אליעזר אשכנזי זצ"ל, וכפי שראינו שמו חתום בהסכמה מאלפת על ספר 'יאר חרש' על ברכות הנהנין לתלמידו הגי"ר חיים בוכנער מקראקא זי"ע: "יעקב בלא"א מוהר"ר אליעזר זצ"ל איש ווירמייזא".

יש אומרים שהיה חתנו של הגי"ר אברהם חיים פולק² אב"ד ווינא וניקלשבורג (ראו אילוף מרגליות, 228).

בימי חורפו נדד למדינת פולין, וקבע בית מדרשו בעיר לובלין (כפי שזכר ביקב הישר. ראה מסורת) הנודעת מאז לעיר עתיקה מלאה חכמה וסופרים. משם עבר ותקע אהלו, אלהה על תורה, בעיר קרעמנץ אשר בגליל וואהלין, בה ישב ימים רבים, והרביץ תורה בישראל, בגולה ובנסתר, והיה נקרא בפי גאוני דורו בשם "רבי יעקב אשכנזי" (נכילת יופי יופי חייב עמי קיז ואילך. משם שאבנו עיקר סדר תולדותיו).

סגולת אור הציצית

"... וכן קבלה היא בידי מן אנשי מעשה, שאם יושבים בטלים מן המצוות, הוא ממשמשים בציצית והיו מסתכלין בהן, כי הסתכלות בציצית היא ענין גדול ותקומה אל השכינה בגלות. והיודעים סוד יחוד בקבלה מכוונין בשם אחד גדול ונורא וכו'. והנה אגלה טעם ואכסה טפחיים בענין תכלת, כי 'תכלת' הוא גימטריא תת"ן, והבן אדם הוא מחוייב לראות בשתי עיניו את הציצית, ושתי עינים יעין'. גימטריא ריש"ק, קשה תיבת 'ציצית' הוא גימטריא תת"ן, כמנין תכלת. וקבלה היא בידי בשם הגאון רבי יעקב תעמירלש מלובלין ז"ל, שבהו הוא מסיר החושך, שאמר ירמיהו הנביא ואיכה ג. ה: 'אותי נהג חושך ולא אור'. ובענין אור עיניו בציצית יכוין כן, והוא מבטל אותו החשך שמפסיק בינו ובין השכינה".

קב הישר (פרק מה)

בתקופה זו נפרסם שמו בכל תפוצות ישראל לאיש אלקים קדוש, ורבים מגדולי חכמי הדור אשר כבר ישבו כסאות למשפט בעריהם, נהרו ושחרו לפתחו מקרוב ומרחוק, לצורך מים על ידיו וליהנות מאורו הבהיר, אור יקרות בגולות ובנסתרות התורה הקדושה, והוא הקדוש האציל עליהם מרוח חכמותו, הורם דעת והבינם שמועה.

ביתו היה לתלפיות שהכל פונים שם, וכפי שמעיד הנה"ק רבי יצחק מפוזנא זי"ע³ בהסכמתו: "ונהירא אשר שמו היה נודע בשערים ובערי ציון המצוינים בהלכה, בין רבין קשישא, ואילו יבא דבר הקשה, מהני מילי מליתא כבבשים אשר תחת לבושו אשר כסה עתיק וימין דברים אשר לא נאמרו מימות יהושע בן נון כוונתה ביה מדרשא...".

בהמשך מפליג לדבר על רוס עבודתו וקדושתו: "וכל ימיו עסק בשק ובתענית בטהרה ובקדושה ובכל מיני פרישה... ומעקמת שפתיו היה ינבו, ומכותלי כתביו גם כן, שאם היה דורו זכאי לכך, היה ראוי להיות שכינה עליו שורה...".

"והקדישו את קדוש יעקב"

בין גדולי תלמידיו אשר שמשו לפניו בישיבה והסתופפו בצל קדשו נמנים הגאונים הנודעים: רבי אהרן שמואל קאיינדובר אב"ד פפ"מ וקראקא בעל 'ברכת הובח', כפי שמועד בעצמו בהסכמתו: "... כאשר אנכי הצעיר טעמתי מצוף דבש אמרי נועם בקצת ריז התורה מפה קדוש המפיק מרגליות, וגילה לי כמה רוי דרזין...". רבי גרשון אשכנזי הנ"ל – אשר גם כן מעיד בהסכמתו: "... שהייתי עם החסיד ועניו המחבר זצ"ל באמנה ג' שנים, שנה אחר שנה, וידעתי את האיש ואת שיחו, שכל מעשיו היו לשם שמים, ולה טעם וטעם טפחיים...". רבי מאיר שטרן (ברבי יהודה ליווא) אב"ד פולדא ואח"כ באמסטרדם – שלמד אצלו בעירוב ימיו, כשהיה בווניא, וכדבריו

לקשר נפש רוח נשמה, ולית דין בר נש רק דמי לבר אלקין... – כפי שמתארו נשגבות תלמידו בעל ה'ברכת הובח' זי"ע בהסכמתו הנזכרת.

ולגבי עצם הדפסת ופירסום דברים אלו שבנסתרות, כותב הנה"ק רבי יצחק מפוזנא הנ"ל: "והנה מן הראוי היה להעלים בהדיה כבשיה רחמנא למה לן בפרהסיא, כי יש לחוש שיקראו ביה אנשים שאינם הגונים ברוי דרזין אשר יקרים מפנינים, וזו צריך לפנים, אך אם ידוע שצוה המונח כן, מצוה לקיים דברי איש חי ורב פעלים, בטלה דעתו של כל אדם אצלו".

ואילו תלמידו הנה"ק בעל 'עבודת הגרשוני', שמוסיף ומפליג אודות רבו בזה: "... נכנס לפני ולפנים, והאיר פנים, על אידרא קדישא, הוסיף מדעתיה ועבדי פרישא... ידע למחצד בחקלא דמחזין, ולאדבאק רוחין ברוחין...". כותב על כך: "ולא נעלם מעיני שכן מן קודמים הוא יש חכמים בעיניהם, אשר חזקה דברי חמש מגילות, והן על בי האידרות קנה רצון סמכו ובטחו, ויש חכמים שביראת ה' הריחו, קרבו גחו, ועל קדקדם של המסטרנים מחו, ות"ל ב"ה שלנו נצחו, ועשו פרי והצלילו, לא די שאיסורא ליכא אלא מצוה נמי איכא...".

בחתימת הספר כותב בנו רבי אליעזר ליפמאן דברים מופלאים, ובתוכם מעתיר אל ה' שיזכרו ויחיהו "להדפיס את כל הכתבים של נור ראשי אדוני אבי מורי ורבי... כי מה שפירש על כל התורה חזקה ועל חמש מגילות, והן על בי האידרות קדושות, והן על מאמרי רז"ל של תלמוד בבלי והן על תלמוד ירושלמי, וכן על מאמרים של הוהר הקדוש והטהור, ומוקצת הפסוקים של העשרים וארבע, וקושיות וטירוצים על כתבי קודש של תארי"ז, כי זה יצא מוהרש"ה...".

ככל הידוע, לא ראו ספרים אלו אור עולם, ולא זכינו להם, וחבל על דאבדן.

עונש הנכשל ביין נסך – גלגול חמור

"ושמעתי מפ מורי הגאון אבי ז"ל (בעל 'ברכת הובח'), ששמע מפי הקדוש הגאון רבי יעקב תעמירלש ז"ל, שכל מי שנכשל בעוין יין נסך, על כרחו אחר כך יהיה מגולגל בחמור, כי לשון נופל על לשון, כי תרגום של יין הוא: 'חמר'. על כך לשון האדם ויפריש עצמו מאיסור יין נסך, ומיין שרף שעושים משמרים של יין נסך, שהוא גם כן אסור כמו יין נסך, וכל הפרש מאיסור זה נקרא קדוש וקדוש יאמר לו".

קב הישר (סוף עו. במהדורת צוין בהערה שבי' מלצ"א איש [ח"א, ט מנוח, אות ער] הוסיף לפרש דבריו בזה"ל: דלכאורה התרגום נופל על כל יין, אפילו על יין כשר, דיון כשר נמי מקרי חמר, ואפילו הכי רק יין שנתנסך על ידי עיס הדומה לחמור – שטמור [לחומר, כג. כן, בשר חמורים בשרים – הוא דמתגלגל בחמור, ולשון חמר שקראו העכורים, נופל על לשון חמר שהוא יין, דאם כן יין כשר יש לו שם לווי חמר בן נש, אבל יין נסך רק חמר איקרי, חמר דחמור, עכ"ל).

1. "תעמירלש" – כך כותב בנו על שער ספרו, וכך נכתב ברוב ההסכמות. ברם נכדו הנה"ק רא"ז מרגליות בעל 'בית אפרים' נוטה בתשובותיו (אח"ש סי' י"ד) ואמנם ראיתי) ובספרו 'סיב גיטין' (שמות נשית אות ט) שצריך לכתוב באות 'סיב' 'תעמירלש', אולם מצוין: "אך עתה ראיתי בהקדמת שו"ת 'אבן השוהם' – מזכיר שם אא"ז הגאון ז"ל מוה' יעקב תמירלש". וראה בס' 'נכילת יופי' (ח"ב, קכד: – קכה:) בו מברר המחבר הגרש"ז דעמביצער זצ"ל שהיו שני רבי יעקב תעמירלש, האחד הוא הקדוש, בנו של הגי"ר מאיר מטהנרין שבאשכנז (הוא אביו של הגי"ר ז"ל חזקוני – המהר"ז ועוד כמה גדולי ישראל), והוא אשר זכר בהקדמה לאבן השוהם, והשני הוא רבינו בעל בעל היספרא דצניעותא דיעקב, שהיה כשני דורות אחר הראשון. ראה שם באריכות (צוין גם ב'אלף מרגליות' לר"מ וונדר, 375 – 376. "רבי יעקב תמירלש הראשון").
2. שנקרא ע"ש אביו – שנפטר קודם לידתו – הגי"ר רבי אברהם פולק אב"ד לובמלא ופאטא, בנו של הגי"ר יעקב פולק הנודע – בעל החילוקים (אודותיו כתבנו בגל' שדך) וחתן רבינו המהרש"ל (ראה גל' מט וגל' תצט), זכ"ע.
3. תלמידו הנה"ק בעל הימגן אברהם מזכירו בדחילו ורחימו בס' א סק"א ובס' לב ס"ק מ"ז.
4. ראה מ"ש אודותיו בספרנו 'עלים לתרופה' – תשס"ג עמ' קעא וקעג (וראה מסגרת מה שמסר לבנו הנה"ק רבי צבי הירש קאיינדובר בעל 'קב הישר' בשם רבינו בענין יין נסך).
5. ראה מ"ש אודותיו בגל' ריד.
6. בהגה"ק רבי מנחם מענדל מרגליות אב"ד פרעמישלא וחקינו של הנה"ק רבי אליעזר רוקח אב"ד אמסטרדם בעל הימנשה רוקח, זכ"ע.
7. ומכאן ראה דלא כאלו הכותבים שיום פטירתו היה ביום ט' תמוז תכ"ז.
8. מהסכמת בעל 'עבודת הגרשוני' נראה שהוא היה "בנו יחידו" של רבינו, וצ"ב בזה.
9. הוא היה חותנו של הגאון היחכם צבי ז"ע, אך כנראה שרביית החכ"צ אל היתה מזיווג זה. ראה על כך ביצפונות קו' י' עמ' פט, קו' י' עמ' קט.
10. כידוע, היו אכן שהתאוננו על כך. ראה דברים כדבריהם בספר 'תורת הדבול' (המהר"א ז"ל ח"ג פ"ד).
11. ראה שם ביכילית יופי' שמתאר יפה סדר השתלשלות לימוד תורת הקבלה ע"י הגיעו לארצות אירופא בתקופתם זו.

עללים לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת צו - "שבת הגדול"
ט' ניסן תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקט"ז

החל"ע מוצ"ש	מוצ"ש	ר"ח
21:42	21:19	20:07
20:58	20:38	21:29
21:12	20:52	19:40
21:20	20:53	19:46
20:50	20:23	19:15
21:42	21:20	20:07
21:47	21:21	20:12
21:24	20:59	19:48

תורתו של ראשונים

מעם קרבן המנחה התמידי של הכהן גדול

זה קרבן אחרון ובניי אשר יקריבו וגו' (וי.י). הענין שנצטווה הכהן גדול להקריב מנחה בכל יום פעמיים, והיא הנקראת הביתית כהן גדול, ונקראת גם כן מנחת כהן משיח, "לפי שהכהן גדול הוא השליח בין ישראל לאביהם בשמים (עי' יומא דף...), כלומר, כי הוא הנושא תפילה אליו בעדם, ועל ידי תפילותיו ומעשה קרבנותיו הם מתכפרים, ולכן ראוי לאיש כזה להיות לו קרבן מיוחד תמידי כמו תמידי הצבור, וכמו שהתמידין שנים ליום, נתייב הוא גם כן להקריב מנחתו פעמיים ביום.

וכל זה נסמך אל הטעם שאמרנו בקרבן (עי' בדבריו במצוה צח), כדי שיתעוררו כל מחשבותיו וישים דעתו וכוונתו אצל השם ב"ה, ולמנוח זאת יועיל לו ולהם. ואין ספק שאין דומה התעוררות האדם כשקורב קרבנו המיוחד לו, לכשהוא מקריב קרבן שהוא מיוחד עמו, וזה דבר ידוע ומנוסה בכל אדם, כי למה שמיוחד לו לבדו מתעורר יותר, אין להאריך בזה".

סדר חמש האצבעות - כנגד חמשת החושים

וישחט ויקח משה מדרמו ויתן על תנודתו את אחרון חומות ועל בוחן ידו וגו' (ת. כג.). "ודע", כי ה'בוחן' שהוא לשון התורה, נקרא בשלשן חכמים 'גודל', שהוא העב מכולם. ויש שפירשו כי העב מכולם נקרא 'זרת', והקטן שבכולם נקרא 'גודל', וכך סדור חמשה אצבעות היד בשמותיהן, והם: אצבע אמה קמיצה גודל זרת. והראשון, והוא העב נקרא 'זרת' לפי שבו נשלם הורת כשמודד בזרתות (כגון כשמודד זרת של החושן), והשני לו נקרא 'אצבע', וזהו 'זמבל הכהן אצבעו מן הדם' (לעיל ב. יז), שלישי לו נקרא 'אמה', והוא האצבעוני וארוך מכולן, ואמת הורוץ נשלמה בו; רביעי לו נקרא 'קמיצה', וזהו (לעיל ב. ב.) 'זקמן מושם מלא קמיצה' חמישי לו נקרא 'גודל', והוא הקטן שבכולן, והוא סוף האצבעות, ולכן נקרא גודל, מלשון 'גדילים' שהן חוטים בסוף הכנף (ואמנם לידן שהעב נקרא 'גודל' והקטן 'זרת', הסדר הוא להפך: זרת, קמיצה, אמה, אצבע, גודל. עי' בתוכות דף...).

אמנם בתחלת כתובות (דף... אמרו: 'זו אצבע זו זרת זו קמיצה זו אמה זו גודל', ופירש רש"י ז"ל שם: 'זו זרת, מן הקטנה מודדים זרת של חושן; זו קמיצה, מאצבע שאלה הקטנה מתחילים לקטון, חופה שלש אצבעותיו על פם ידו, הקמיצה האמה והאצבע, וקומין; זו אמה, מהגדולה מודדים אמת בנין ואמת כלים; זו אצבע, להיות להם, וכתוב 'מאצבעו'; זו גודל, לכוון יד דאחרון ונחמורקע, וכל אחד מהם יש בו צורך ואף בצרכי גבוה, עכ"ל הרב ז"ל.

והכמי הטבע כתבו בספריהם, כי כשם שכל אבר ואבר מאברי הגוף נברא לתועלת מיוחד בגוף, ויש ברוכין שבכל אחד ואחד כלול ששים שלש תועלות, ואין זו זרת, דבר לבטלה, כך חמש אצבעות שביד כל אחד ואחד מהם נברא לתועלת מיוחד, והוא כי כל אחד מהאצבעות הוא משרת לחוש אחד מהחמש חושים שבאדם, שהם עיקר האדם, ובהם מתגלים כחות הנפש: הראשון משרת לקנות הפה, והוא שבו חוש הטעם; והשני תוך הנחיריים, שבו חוש הריח; והשלישי לחוש המשוש, למשש בכל חלקי הגוף ולפיקך הוא ארוך מכולן; והרביעי לקנה העין; והחמישי לקנה האוזן, והק"ב"ה ברא בגוף האדם חמשה חושים ומסר להם חמשה משרתים שהן האצבעות, וזהו שלמות הטבע, כי אין הטבע עושה דבר לבטלה, ואנו רואין כי כל אחד ואחד מהאצבעות הולך לחוש שלו תמיד שלא ככוונה, יתברך ויתעלה היוצר, יוצר בראשית אשר יצר את האדם בהכמות".

רבינו בחיי

לקח טוב

"אש תמיד תוקד" - לבקר מחשבות הבל

ימי חולשתו, ואקומה עליו ואהרנהו.

כמה יכול האדם לבטל את הרעיונות הרעים לגמרי מכל וכל. כאשר יתמלא לבו התלהבות של אמונה, עד שעובר הוא על גדולתו, ושפתותיו מרחשות שבה והודיה על הטוב והחסד שנבלם אתו. כאשר נפשו רחבה עליו ומליאה גילה וחדוה, עד כדי ששירה וזמרה פורצת מתוך פיו, ורגליו יוצאות מאלהיו בריקוד של שמחה. אז נעלמות מחשבות של טרדות ודאגות של הבל כלא היו, כי בטלות ומבוטלות הן כעפאר דארעא. ולא מפאת חוסר הזמן או העדר מקום, אלא שבעקבות ההתלהבות הבוררת ומתלקחת בנפשו, נתהפך האדם לאיש אחר, כי השמחה והלהבה העוטפות את רוחו מנשאות אותו ממקום שבתו, ומרוממות אותו לפסגות כאלה שבהן אין שום מקום וקיום כלל למחשבות של הבל ורעות רוח.

אותיות מחכימות

אש תמיד תוקד וגו', כי יש הסערה והסערה העולה מאלים כלל האדם ע"פ התעוררות נפשו, כלאותו גודל חסדי הסי"ת שטעם שם כל אש ישראל בכל קדש וקדש בכל הענינים. וזה שאמר "וכעש עליה הכסן פלים כעשך כעשך" שהיא חזית חסד וזכר, שמצולח חסדי הסי"ת שחשד א-ל כל היום. ועל ידי התעוררות אלה חזיתות נשקף כל מחשבות והכלים, כי צלמת עלה ישועה לחיות מחשבות רעות הוא רק זה להיות התלהבות תמיד חשק ולטון לעבודתו ית', ממילא נכנסו כל ההכלים, וזה עבודת האדם תמיד...

שפת אמת

זאת היא איפוא העצה היעוצה לו לאדם, לעורר את נפשו באש תמיד של התעוררות והתלהבות, על כל החסד אשר עשה ה' אתו ועם כל קהל עדת ישראל בכל עת ובכל שעה.

כל כמה שיצליח להבטיר את אש הקודש בקרבן, עד שיווכח ויראה כי לו יתברך טוב החדות ולשמו נאה לזכר, הרי שאש קודש זו תצא ותשרוף את הקוצים, ותבטלם כליל.

בזה המצות הבא עלינו לטובה ויכל האדם לצאת ממצרים - מיצריו, ומעבודות לחירות, עד כי הבלי הדמיון בטלים ומבוטלים, כי על ידי האמונה הנשפעת בשפע רב פורץ הוא את כל הגדרות והמיצרים, ויוצא מאפילה לאור גדול.

מירדות, דאגות, הרעיונות רעים ומחשבות זרות ממינים שונים פוקדים את האדם ומבקשים המיתו מחיים של אהבת תורה ויראת שמים. יש ובימים הם כתוצאה של דאגות של הבל, שבשעת הופעתן מכבידות על האדם במאד, ובדמיונו מעניק להם משקל שאינו ראוי להן. יש ומופיעים המה בגלל ריקנות שנפלה בו באדם, ופירצה קוראה לגנב. ככה או ככה, מצליחות מחשבות אלו להסיטו מחובתו בעולמו, ולמשוך את רגליו מלצעוד במסילה הראויה.

אין ספק שעבודתו של אדם היא לדחותו מכל וכל, לנער אותן ממעיניו ראשו, ולהשליכן במקום אשר לא ייזכרו ולא יפקדו עוד לעולם. אולם כיצד נעשית עבודה זו?

ובכן, גם בחיים הגשמיים נודעות מחשבות מטוריות. בדרך כלל יודע האדם לנהל את חייו בצורה כזו שלא תעמודנה מחשבות אלו כאבני מכשול החוסמות את דרכו כליל, אלא מצליח להתגבר עליהן במדה מסוימת, פעמים פחות ופעמים יותר. ההתגברות הרגילה נובעת מזה שאין הזמן מרשה לו להתעמק בהן מאחר שמוכרח הוא לעסוק בענינים אחרים בעלי משקל יתר, ובדרך ממילא נדחקות המחשבות המטוריות הצידה. ביחס לדברים האחרים העומדים על הפרק, אין הן תופסות מקום מספיק חשוב, שיהא האדם עומד ומתעסק בהן עד תומן.

אם כן, אין לנו אלא ללמוד כמה מיצני, ולהסיק מכך שגם בחיים הרוחניים, הדרך הנכונה והיעילה להתגבר על מחשבות והרעיונות רעים היא: שיהיה ראש האדם שקוע במשימותיו הנפשיות - בתורה ותפילה, וידיו מתעסקות במצוות ומעשים טובים, כך שלא יישאר מקום ריק בו תוכלנה מחשבות וטרדות רעות לקנות אצלו שביתה. כדמיון עסק העיסה המונע את החימוץ ממנה.

אלא שאין זו עצה היעוצה לו לעובד. כי גם אם על פי רוב יעילה היא, הרי שאין בכחה של עצה זו לבטל את המחשבה רעה ולמוחקתה כולה כליל, כי אם דוחקתה הצידה, ואינה נותנת לה לעלות בראש. אמנם עדיין נשארת היא בשולי מעיניו, ומתלחשת לעצמה: יקריבו

גללים לתרופה - להפצת תורה וחסידות ברכתא "מזל"א טבא וגדיא יאה"

נביע בזה קדם ידינו הנלבב, אהוב למעלה ונחמד למטה, ראש ונחשון לכל דבר שבחסד ומוויל זה מכיסו לכל ענין שבקדושה בסבר פנים יפות, עומד לימינו בכל עת ועונה, ה"ה הנגיד המפואר הרה"ח ר' **יעקב יצחק (איטשע) קאניג** שליט"א מברחיו התיכון ומוכי הרבים בהפצת תורה וחסידות ברחבי תבל לרגל שמחת הדיכס בנו היניק כמר **מנשה נ"י** ויזרח לעול התורה והמצוות - במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת ומשפיע מצות תפילין יתמשך עליו להיות לו חיים ארוכים ושפע קודש ויהי רצון שתרווח ממנו ומכל יוצי"ח רוב נחת דקדושה מתוך הרחבת הדעת, ומתוך אושר ועושר וכל מילי דמיטב, אמן.

כעתירת וברכת: המערכת

חברת "כתר תורה" שע"י כוללי עיון דחסידי בעלזא

- סניף אנטווערפן -

זיעטסך נזר תפארה

מתוך רגשי תודה והערכה מכינים אנו בזה ברכת הצלחה רבה "אין א גוטן יישוב" במעונו החדש קדם ידינו המורומם תומכינו הדגול מוקיר ורחים תורה רבנו ותלמידיהו, ואיזי נופיה עזובא מרבנן, עושה חסד לאלפים ומוויל זהב לכל דבר שבקדושה ברוח נדיבה ובנפש הפצה, ה"ה הגריב הנכבד

הרה"ג ר' הערש בער רייך שליט"א

מעמודי התורה של תומכיו

רוכב שמים יאה בעזרוך, ובכל אשר תפנה תשכיל ותצליל להרחבות פעלים לתורה ולחסד, וישלח ברכה במעשי ידיך, ובכיתך תמיד יישמע קול ששון וקול שמחה מתוך רוב נחת והרחבת הדעת, וכל טוב סלה, אכ"ר.

הכו"ח בברכת חג פסח כשר ושמה
גבאי החברה בשם רבנן ותלמידיהן

אמרות טהורות

שמירת הלשון מביאה לידי יראת שמים

צו את אהרן וגו' (ו. ב.) פירש"י: "אין צו אלא לשון זרוד", וכו'. יש לפרש: "הענין על פי דרכי עבודת השי"ת כך הוא, כי 'צו' במילואו (-צידוק דו) בנימטריא כמנין 'יראה' וזהו הראשית בדרכי עבודת השי"ת, כמו שכתוב (תהלים קא. ו): 'ראשית חכמה יראת ה''. שהראשית צריכים לצוות ולהזהר את ישראל שיקבלו עליהם יראת השי"ת. והאופן לבוא ליראה האמתית, כי לא דבר קטן הוא ולא בנקל יכולים לבוא לזה, וכדאיתא (ברכות לג.) 'אמו יראת שמים מילתא וזוהרתא היא, מרמו רש"י ז"ל באמרו: 'אין צו אלא לשון זרוד', היינו שאין יכולים לבוא ליראה ה' אלא על ידי שיורו האדם את עצמו בשמירת הלשון, הוא הדיבור, שלא ידבר דברים כפלים, שקרים, ליצנות, אך יקדש הדיבור בדיבורי תורה ותפילה ועל ידי זה יהיה בכוח לבוא ליראה אמיתית".

מגן אברהם (עניניו באריכות)

אין התורה מצויה אצל המענה בדרשן נפשו

והרים את הדרשן אשר תאכל האש את העולה על המזבח ושמנו אצל המזבח (ו. א.) "נודע מה שאמר הכתוב (דברים לא. ב.) 'ואכל ושבשע ודרשן ופנה אל אלהים אחרים' וגו', וכבר מפורסם בספרי יראים ובפרט בזה"ק, שאין יצר הרע מתרבה בנו מעוהי דבר נש אלא מנו אכילה ושתיה, כמו שמבואר בדבריו (ח"ב קנ: ועי' מ"ש במדורנו ג'ל' תא וג'ל' תלא). גם 'הדרשן' בגימטריא 'שטן', כי מי שמתענה בדרשן נפשו שם השטן מורקד, והוא הוא, ועל ידי זה מחליף האדם עולם עומד בעולם עובר, והתורה ודאי אינו מצוי בהללו בעלי פטסין הממלאים כריסם בבשר ויוק, כמו שהאריך בזה הרמב"ם ז"ל (בה"ל ת"ת פ"ג ה"ב).

ולזה הזהיר הכתוב: 'והרים את הדרשן, כלומר להרים הדרשן מנפשו, שלא לדרש את עצמו, כי הוא 'אשר תאכל האש את העולה על המזבח' כי התורה שנקראת **אש** (קדושין ל:). ויעולה על המזבח למעלה, היא תאכל ותכלה אותה ח"ו, שאין התורה והוא מצוי כאחד, וכבר כתב החסיד הקדוש ב'חובת הלבבות'

אמירה נעימה

צו את אהרן וגו' ואת בני לאמור זאת תורת העולה וגו' (ו. ב.) פירש"י: "אין צו אלא לשון זרוד, מיד ולדורות. אמר רבי שמעון, ביותר צריך הכתוב לזרז במקום שיש בו הסתור כים". מסופר בירושלמי (תרומות סופ"ה) שלשמים גזלו מרבי יוחנן. כנסם ר' יוחנן לבית המדרש, ושאלו ריש לקיש איזה דבר הלכה, ולא השיבו ר' יוחנן. חזר ושאלו, ולא השיבו. שאל אותם: למה אתם שרוי כל כך בצער, השיבו לו: "כל האיברים תלויין בלב והלב תלוי בכים", עיי"ש.

זהו הרמז כאן: "זאת תורת העולה וגו', ופירש"י: "אין צו אלא לשון זרוד, מיד ולדורות", כלומר שגם לדורות נזהגת הקרבת קרבן, על ידי לימוד התורה, וא"ר שמעון: "ביותר צריך הכתוב לזרז - על לימוד התורה - במקום שיש בו הסתור כים", כי הלב תלוי בכים, כאמור.

זאת התורה לעולה למנחה וגו', אשר צוה ה' את משה בהר סיני ביום צוה את בני ישראל להקריב את קרבניהם לה' במדבר סיני (ו. א.) ובמדרש (תנחומא ד): "אמרו אומות העולם לבלעם: למה אמר הקב"ה לישראל שיחיו מקריבין לו קרבנות ולנו לא אמר כלום. אמר להם בלעם וכו' - מי שקבל את התורה שכתובין בה, צריך שיקריב קרבנות, אתם מתחלה פסלתם אותה ועכשיו אתם מבקשים להקריב קרבנות, מי שקבלה הוא מקריב קרבנות" וכו'.

נראה לפרש טעם רגוזם של אה"ע דוקא במעשה הקרבנות, כי ידוע (תנחומא פ"ט) שיעקב ועשו התחלקו ביניהם, עשו נטל בחלקו את העולם הזה ויעקב את העולם הבא. והקשו, אם כן היצק הותר לנו להנות מן העוה"ז, שהוא חלק של עשו הלא גזילה היא בדידנו (עיי"ש ע"י במדורנו ג'ל' תצח). ואני שמעתי באומרים לי משמוא הגברא רבא הרב **במדרש פיימו** ז"ל ע"פ: מה שאמרו (שפת אמת) תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית, אם מקבלים ישראל את התורה מוטב, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. נמצא לפי זה שבקבלת התורה היו בני ישראל כמצייל מן הנחר ומזוהו

(שער השבן הנפש פ"ג אופן כה) ש'כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש - כן לא תתחבר כלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא' וכו', ואף אם ילמוד אין וותרו לרצון ולנחת רוח לפניו, כי נעשית בפניות אחרות שלא באהבה ויראה ולא פרתה לעילא (תקידו כה), רק 'ושמו אצל המזבח' שנשאר אצל הקדושה מנגד, ששם בחינת הסמ"א.

באר מים חיים

מדת הקמצנות מונעת את האדם מכל מדה נמונה

והרים ממנו בקמצו מסולת המנחה ומשמנה וגו' (ו. ח.) פירש"י: "בקמצו - שלא יעשה מדה לקומץ". יש לפרש "והרים ממנו בקמצו" - רומז שיסיר האדם מאתו מדת הקמצנות, כי מדה זו מונעתו שלא יוכל לבוא לשום מדה טובה, וזהו: "שלא יעשה מדה לקומץ", רק "מסולת המנחה ומשמנה" - פירש"י: "ממקום שנתרבה ממנה", פירוש, יהיה איך שיהיה, אפילו מעט כמו מנחה, אך מעט זה יהא במדת הפזרנות, מסלחה ומשמנה ובריבוי שמן, כמו מנחת הבל דכתיב בו "ומחלבה" (בראשית ד. ד).

דברי ישראל (ועי' מ"ש בענין זה במדורנו ג'ל' וג'ל' תיג)

תפלת העניו שלימה ונשמעת במרום

ובשר זבח תודת שלמיו וגו' (ו. ו.) יש לפרש על פי אמרו ז"ל (פסח ה.): "אין תפילתו של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו כבשר" (-שהוא רך, ולא כאבן שהוא קשה). רש"י שם, דהיינו שהוא עניו, וכן אמרו (שם): "מי שדעתו שפלה, מעלה עליו הכתוב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם", ופירשנו (לעיל פ"ג נח) שהוא בעצמו נעשה קרבן, "והאדם כלול מכל הברואים, אך מאן דיהיר בעל מום הוא" (מגילה כט.).

וזהו שאמר: "**ובשר**" - מי שמישים לבו כבשר, אזי הוא נחשב "**זבח**" לה', וגם "**תודת שלמיו**" רצ"ל התודה והודה של שלימה ונשמעת, כאמור, "ומשים שלום למעלה, ונקרא שלמיו של הקב"ה כמבואר בזה"ק (ח"ב ב:), שהכרוז יוצא אחר תפילת צדיק וקורא לו שלום".

קול יעקב להגה"ק בעל 'מלא הרועים' וי"ע

יתרון דעת

קדושת י"ג עמי ניסן (ג)

קריאת פרשת הנשיאים, עניניה ומנהגיה, ועוד בהגדה"ה (שער א"ח ס' תבט ס"ב) ואין מתעניין כלל (-בהחשך ניסן), עיי"ש. נראה, דאיתא בכל יום שהיה נשיא מקריב, היה יו"ט רק לשבט ולא לשאר שבטים, ואין דלא ידעין מאיזה שבט קאתין, אסורין להתענות כל י"ב ימים, אבל בזמן מגילת תענית שהיו יודעין מאיזה שבט הם, היו מותרין להתענות בשאר הימים, ורק ב' ימים הראשונים היו אסורים להתענות משום מגילת תענית, אבל עכשיו בטלה מגילת תענית, רק בשביל שאין אנו מכירין שבטינו אסורים כל י"ב ימים. אבל קשה, כהנים ולויים היו מותרים להתענות בשאר ימים. אלא על כרחך מוכח מש"כ השל"ה ז"ל דכל י"ג הצריך לומר פרשת לעלותך, דבכל יום היה יו"ט של כהנים ולויים שהיו מודליקין נרות, ואזי שפיר שהם ג"כ אסורים בתענית. ועוד י"ל, דאיתא בירושלמי (ע"י תוס' ערובין מא. ד"ה מבני) דכל יו"ט שהיה לאבותינו אפילו ממשפחת אמו אסור להתענות, והלכך כהנים ולויים אסורים ג"כ להתענות, לפי שאינם יודעים מאיזה שבט הם ממשפחת אמו, וק"ל.

מטה יונתן (א"ח ס' תבט. וכו' בחידושי חת"ס ס' תבט ס"ב)

באחד בניסן יתחילו להקריב מלאים לעתיד במהרה בימינו, לכן המצפים לישועה ראוי להם לעשות וכו' לדרב, ולקרות את כן אותה פרשה בנביא יחזקאל (ס' מג) מן "ויאמר אלי בן אדם גו' אלה חקוקת המזבח" - עד "ורצאתה אתכם נאם ה' אלקים" אחר כך קורא עוד שם (ס' מה) מן "כה אמר ה' בראשון באחד לחודש" - עד "וכפרתם את הבית". ושתו פרושיות הללו ראויים לאמרו מראש חודש עד ז' בו בכלל. **פרשה ראשונה יאמר גם ביום ה', ויאמר אחרים לשון בקשה** שיראנו השי"ת בהנחה ובעבודה בב"א.

סידור הגאון היעב"ץ (למי ניסן את חו). ועי' בס' "ביתר יהודה" (כט.). "אחרי פרשת הנשיא אמר המהר"ם א"ש בכל יום מזמור שיר תוכנת הבית"

נכון לומר פרשת הנשיא דבר יום ביומו ואחרי התפילה, רק לא יאמר "שאם אני עובדך בשבט" כו', אלא יאמר נוסח זה: "יהי רצון מלפניך יא"ר שיהא חשבו ומחוצה קרבתנו בתורה סדר קרבן נשיא פלוני משבט פלוני החתום" וכו'.

עבודת הקדש להרח"ה א"ז י"ע (מ"ב אות קצא)

המשך בעמוד הבא

המשך מעמ"ד
עניני דעת

ה. חריכת מצה שנשברה קצת, בכדי שתהא שלימה - יש נידון באחרונים אם היא מועילה או לא [עיי' שו"ת שאלו ציון (ס' טו) - דמועילה, ודעת הגרש"א שליט"א - היא - שאין מועיל להשלימה, כי השלימות תלויה בשעת אפיא. ובכתיב קהלת יעקב (פסחים ס"י ק"ג) כי שלא ידוע לו מקור על כך שתהא נחשבת לשלימה ע"י חריכה. גם הגרש"א אומר: "אין צויל לא ידע מקור לזה, ואך דן באלו שנהגו כן אם מותר לחריכה ביו"ט, דהא יש משום תיקון מנא, ונוטה לאסור [עיי' שלחן שלמה ס' דער דמי' תצח. ועי' בס' מאור השבת ח"א ס' ט' אות יא]. ובסי' פסקי תשובות (ס' תקו ע"י לו) הביא עוד טעם שראוי להימנע מעשות כן ביו"ט, כי במינים מרוב דקותה של המצה נתפס האש במצה ושוב אסור לכבותו ביו"ט, והרבה כשלים בזה (עניניו), וצ"ע שבקובץ בית אהרן וישראל הביא דעת הגר"א רובינשטיין צויל בעל 'מגנות אלהיו' וגאב"ד אנטוויפר, שחאריך ליישב מנח המקילים בזה, עיי"ש).

ו. חבילת מצות שיש בה שלימות ושבירות, מותר להוציא מתוכה מצה מנה, עד שימצא בה שתי מצות שלימות הראויות לחם משנה, ואין בכך משום איסור בהירה. אך אם המצות השלימות והשבירות מונחות במעורב ולא בחבילה - לדעת הגרש"א צויל לא יוציא השבירות בשבת ויניח השלימות לחם משנה, שהרי השבירות אינן שורות למצוה זו, ובליקנות יהיה משום ברירת פסולת מתוך אכילת לדעת הסוברים דאסור להוציא המעורבים נחשבים כשלימים [עיי' שלמי מועד דף שמו. ועיי"ש שהספיק דאם מניח מצות על השלחן לפי צורך הסעודה, מותר לברור מתוכו גם את השבירות, דאפילו בשני מינים ממש מותר לברור אם יאכל משניהם באותה סעודה]. ברם דעת שאר פוסקים - להחזיר [עיי' אחרות שבת דף קמ ע"י לב (בהגות הגרש"א שליט"א דף כח). וז"ל, דלברור ביו"ט - לדעת האוסרין הגי"ל תלוי, אם השבירות מרובות מהשלימות - יברור השלימות, ואם השלימות מרובות מהשבירות - יברור השבירות, דבייט"ש יש לברור מה שטרחתו מועיל [עיי' שו"ת אורח סי' תק"סא].

ז. מצה שיש בה כפולה, שצריך להסירה מהמצה, האם מותר להסירה בשבת או לא משום איסור בורר? נראה להקל [עיי' שו"ת פ"ג סכ"ח ובהע"ר רג' דמותר דומיא דפ"ר רקוב במקצתו דמותר להסירה בשבת. וכי"כ פ"ג סכ"ח סי' קע"ד סי"א], ואם מסירה עם מעט מהמצה שאינה כפולה ודאי שאין כל חשש.

ח. מצה העשויה מחיטה המופרדת מהגלוטן שבה או מהמעילין שבה, יתכן שאין יוצאין בה יד"ח בליל פסח, מאחר דבכח"ג אין העיסה הראויה לבוא ליד חימוץ. ועכ"ז אין להקל לאכול מצה זו בערב פסח. **אמנם המצות שאופין לחולי צליאק ונעשות משיבולת שועל**, שמצד עצמן דל גלוטן, בהן יוצאים יד"ח מצה בליל פסח (כ"י בהגש"פ ח"י"ל מחגריש"א שליט"א דף כו).

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

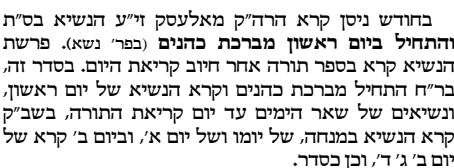
רבינו יוסף קארו – מרן ה"בית יוסף" זי"ע
יומא דהילולא י"ג ניסן (של"ה)

”...ומי לנו גדול מרבנו מהר”י קארו ז”ל אשר ממש מימי רבה ורב יוסף לא קם כיוסף הזה, סיני ועוקר הרים, זקן ויושב בשיבה...”.

... נמצא שספר זה מזוון לכולא בית, על כן קראתיו **בית יוסף**, כי כשם שמבית יוסף היו נזונים הכל מזוון הגוף, כך יהיו **נזונים מספר זה מזון הנפש**. ועוד טעם ב', כי זה חלקי מכל עמלי והוא **בית בעולם הזה ובעולם הבא**.
מלת הקדמתו לספרו 'בית יוסף'

יודע, שקיבלתי מאדם גדול בחכמה ויראה שקיבל מרב גדול שקיבל מוקנים, שתגלה בדור מרן ז"ל שהיו הרמ"ק והרא"י בכל קדושים עצמהם סיעתא דשמיא, שישראל לפי הדור היו ריכזים לספר זה (בית יוסף) שיקבץ כל הדינים ויגלה שרשיהם לאסוקי, ומבנתא אלביא דכלתא, ובאותו הדור היו נמצאים שלשה רבנים ראויים לזה, והם: הרב מהר"ר יוסף טאטצק, והרב מרן, והרב מהר"ב (דברי יוסף נאם), וכל אחד מהם היה ראוי למלאכה זו. והסכימו מן השמים ותנתן דת על ידי מרן הקדוש מנבי ענותנות היתירה, וכאשר נראה מספריו הקדושים מחושיה אל העיני וכי...

ועוד שמעתי, שכאשר יצא לאור ספר 'בית יוסף', אמר הרב מהריב"ל שספר זה ממעט הבקיאיות, וגור על תלמידיו שלא למדו בו. והם היו לומדים לפניו ספר הטורים, והוא היה אומר מקור נפתח לכל דין מהחש"י. ומאז הימים אלא אירע שנעלם מהרב מהריב"ל שום מקור דין מרוב בקיאיותו, ואחרי הגיוני

שמעתי בשם צדיק אחד, כמדומה בשם הגה"ק מצאנז זצ"ל, שאמר שביום שקוראים בו הנשיא משבט דן ביומא נדינן (ביום העשירי), ביום חל יום א' דראש השנה, ואמר "הע"א רמז (בראשית מט. טו) 'דן ידן עמו', כלומר בעת שקוראים הנשיא, דא ידן עמו, הוא ידן אשר בא יבא השליט הכושפת עם יצורי פניו.

בחנוך המשכן עשו י"ב ימים, יום אחד לכל שבט, ואמנם עלי גולה שכבר גלו לחו"ל ועלו לישראל, שראל, מנייהו בתרי מנין, כד אויל לחתם בתרי מנייהו (כתובות עה). נמצא בתרי העולה מחוץ להלחם לארץ ישראל נחשב לד', ונמצא יהודה ובנימין ששבו עם עזרא הסופר נחשבים לשמונה, על כן עשו ח' ימים. ולעתיד לבוא י"ב שבטים, לכל אחד ד' ימים (שהם) מ"ב יום, הוא מראש חודש ניסן עד ח' אייר, שהם ל"א ביצור.

מִרְחָן נִסָּן עַד יוֹם י"ב יִקְרָא בְּכָל יוֹם פֶּרֶשֶׁת הַנְּשִׂיא... וּבִכֵּל
יוֹם יִפְרִישׁ שְׁלֹשׁ פְּרוּטוֹת לַצִּדְקָה, וְתַחַת יוֹם שַׁבַּת יִפְרִישׁ בִּיּוֹם
 וּבִי"ח יוֹם תִּהְיֶה לְיוֹ פֶּרֶטוֹת, כִּמְנָן חִי"ח, **וּבְיוֹם י"ג יִפְרִישׁ**
ג', וּבְיוֹם י"ד יִפְרִישׁ ג', הָרִי הֵם מ"ב, כִּנְגַד שֵׁם מַיִם שֶׁל "אֵנָּה
 בִּכְכַּח" וְכו', וַיֹּאחֲזוּ אֶת הַמַּעֲוֵת בִּידֵי וַיִּקְרָא "אֵנָּה בִּכְכַּח" וְכו'.

הגה"ק מהרש"ם מברעזאן זצ"ל - בהגה"ה לס' 'דברי יצחק' מהגה"ק מסוואליווא זצ"ל (עמ' נד, מהדור' תשנ"ו)

”... והוּ כוונת רבותינו ז”ל באמרם (שבת כ.) **”כל הדן דין אמת לאמתו”** וכי, ונראה, דבתיבת ‘אמתו’ הוי סגי להאי, ומאי לאמתו. ויש לומר, דאף על פי שידון הדיון **דין אמת**, אם מצטרף לזה אחבת הדיון לזכאי או שנאתו לחייב לא הוי **לאמתו**.” (ח”מ סי’ א)

הגה"ק רבי יוסף גרינוואלד זצ"ל מפאפא
בהקדמה להוצאה שניי לשו"ת 'קרבן לדוד'

הקדמת בנו הג"ר יקותיאל יהודה זצ"ל
אב"ד יארע לערוגת הבושם עה"ת (ח"ב)

”ועיון התורה, ראשית דבר לברר צורתה דשמעתתא ממחל עד כלה ביושר העיון, לפי דבר כל הראשונים שנאמר שם, ולברר ההתדלים שבין דרכי הראשונים, לנתח בהבנה יסוד של כל אחד מהם, ואחרי ככלות הכל ללמוד חא”ץ של כל ענין דברי הדי חלקי שר”עי השייכים לזה, ולאסוקי שמעתתא ולמצות מסקנא אחרונה, ח”ץ היח דהר”ק גאונים הקדמונים, הנרעק”ק החת”ים וכל הגדולים, ועל כן זה וזה נתקיים בידם, והוי מייגעים עצמם על ההיכלות כמול על הסוגיא. ופעם אמר לי גאון ישראל החזון זצ”ע באחד משיחותיו אלי, כי בעניונו למד הרבה טור ובית יוסף, ב”ה חיברו משפטיהם למעליגים עיון, ואמרו שיהיה מלמד תינוקות, וסיים ואמר: ב”ה חיברו משפטיהם מה שנשנית. שית’ שפתי הלוי” (ח”י ט”ז)

המשד

ה"הי רצון" שאחר פרשת הנשיאים שנוהגים לומר בחדש ניסן, כל יום פרשת נשיא אחד, אני נוהג לומר ביום שב' תחלת הידיה' שהיא "שיתא חשוב" וכו', וממתין "וכטש" וכו' אני מדלג (הוא נוסח זה בתפלות הרב) אחר אמירת הנשיאים, הובא בס' "אוצר תפלות ישראל" (ח"ו). וגם בהיד"ר של עליית הנשמות אני מדלג. לפי שאין לשאול צרכיו בשבת, ותחילת הידיה' הוא – שיעור לפניו כאילו הקרבנו וכו' – איזו זה שאלת צרכיו כי אם שיעורל בצינור.

נסתפקתי קצת בסדר ה"יהי רצון" שאנו אומרים הלשון: "שבאם אני משבט פלוני" כר', אם כהנים ולויים יאמרו בלא תנאי, או שיכלו לומר גם בתנאי, וידיה הכוונה על צד האמר, **השנים** (הקדמה נ"ג) אז קרוב אבות אלץ לישלשוד נאז קרוב

[illegible]

אולם ראיתי נוסח הזה"ר גרפס באיזהו סידורים הוא
 מ'עבודת הקדוש' שהנוסח הוא בלי שום תנאי וכו', וכבוד
 חתני הרב הנ"ל שליט"א כתב לי על זה ח"ל: ידעתי כי הרה"ק
 מהר"ש שפירא האב"ד מוהנאטש היה בן בנו של מרן

ברכת הפסח לבעל ה'פתחא זוטא' זצ"ל (סי' א סק"ו)

דרכי ללמוד **מסכת הוריות בימי הנשיאים** (חודש ניסן). כי בעת בואי לכאן שמעתי מוקני תלמידי חכמים, שבעיר פרעסבורג היה מנהג בין הולמודים ללמוד מסכת הוריות בימי הנשיאים, ויש בו י"ב דפים ודומי דמי הנשיאים דף ליום. והטעם ללימוד לא יכלו להגיד לי, רק כי כן היה המנהג עוד מימי קדם. ואני ייחורתי לי טעם לזה. כי ברך א ע"ב איתא: תניא. שלמה עשה י' מימים ימי חנוכה, ומה רא משה לעשות שנים עשר ימי חנוכה, כדי לחלוק כבוד לנשיאים, עב"ל הש"ס. ויען כי במסכת הוריות מבורר שגריף לחלוק כבוד לנשיאים, ושלען כן קבע משה רבינו י"ב יום לחנוכה, על כן בימים הללו שקורין פרתש נשיאים שהיה בימי ניסן י"ב יום לזמנים מסכת הניל, כדי לידע ולהודיע שעל מזה ולמה היו ימי החנוכה י"ב יום כדי לחלוק כבוד להם, ושגם אנו יהיו נוהגים כבוד ליומים אלו שלכל אחד ואחד מימים הללו יש לו סוד גדול, כמבואר בשליה... ועיין 'קב הישר' פרק פ' בענין קדושת ימי הנשיאים ותראה שם (פלאות וכו') (ברביה הובא בגל' תמיד).

ומוזה סמך גדול למה שחובא ב'אגרא וכלה' פר' פקודי (הובא שם) הקבלה בידינו מברכות"ק רבאיתו י"ב מימי הראשונים יניסין מ"מ הקרבת הנשיאים המזה כל כללי ל"ב חדשי השנה וכו'. ונ"ל בלתי ספק דמקור הקבלה זו הוא בלשרש פ' נשא (פ"ג) דהי' מסורת בידם מן יעקב אבינו כל המאורעות של שנות העתידים בכללותיהם ובפרטותיהן עד ימות המשיח, הכל נכלל בימי הנשיאים הללו, והקרבתם והקריבו זו הקריבו זו אחד ואחד על תיקון המאורעות הללו, ובכל שנה ושנה מתעוררים הקטנים הללו בכל יום ויום מימי הנשיאים הללו, כל יום נגד חדש שלה, ויסוד הקבלה הנ"ל הוא בהדרי קודש ממדש הנ"ל, וזאת אמר וברור לדעת.

שו"ת משנה שכיר (או"ח מהדו"ת סי' ל, יעו"ש
עוד. וע"ע בס' 'אלף כתב' אות קנה, רפט)

דבר בעתו

מצות אכילת מרור בכזית – מנלך?

אחת ממצוות ליל החקדש זה היא מצות אכילת מרור. ובשעור המצוה נפסק בשו"ע (אורח סי' תע"ט ס"א)... "יקח כזית מרור". והמקור לכך הוא במשנה (פסחים לט.). ונחלקו גדולי הפוסקים בטעם הדבר שצריך לשיעור כזית. בספר יראים (סי' צד) כתב: "... דאכילה כתיב ביה, ואכילה בכזית" (וכ"כ בהגהות מיימוניות הל' מנח ומצה פ"ח אות ד). והדין, כי מקור המצוה הוא בפסוק (שמות יב. ח): "ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו", וסתם אכילה בתורה היא בכזית, והוא מכלל שיעורים שהם הלכה למשה מסיני. מאידך, מצונו בדברי הרא"ש (פרק ערבי פסחים סי' בה): "משום דמברך 'על אכילת מרור' צריך שיאכל כזית, דאין אכילה פחות מכזית", משמע שחובב הכזית הוא לפי שמברכים "על אכילת מרור", וכך כתב התרומות הדרשן (פסחים סי' רמח) בדעת הרא"ש, שמצד עצם המצוה אין צורך באכילת כזית, כי "יאכלוהו" הנאמר בפסוק אינו מוסב על 'מצות ומרורים' אלא על הפסח. שיאכלוהו הפסח על המצות והמרור, ואילו על המרור עצמו לא נאמר לשון אכילה בתורה. והחזיקו אחריו כמה גדולים: השאגת אריה (סי' ק), החזו"ת (דרוש בסוף ספרו מעשה נסים' על הגש"פ) ועוד.

אך לפי זה יש להעיר, אם כן גם באכילת מצה מנלך שחובתה בכזית, הלא לדבריהם לשון אכילה הנאמר בפסוק מוסב על הפסח ולא על המצה ומרור, וכבר העיר ע"כ השאג"א, וכתב שממה שנאמר: "בערב ואכלו מצות", למדנו שבמצות מצה יש דין אכילה שהיא בכזית, ואילו האבני נזר (אורח סי' שפג, וכ"כ בש"ת תורת חסד אורח סי' מט) כתב, הלא בפסוק זה נאמר: "ואכלו את הבשר צלי אש ומצות על מרורים יאכלוהו" ומה שנאמר בתחילת הפסוק 'ואכלו' מוסב על הבשר צלי אש ומצוה, ועליהם אמרה התורה שיהיו אכילת מרור, והרי נאמר מפורש בתורה אכילה במצה. בש"ת שו"א ומשיב (מהדורא שתיחתא סי' י) כתב סברא לחלק בין מצוה מצה למרור: "דבשלמא מצה שהיא זכר ללחם עוני שהיו אוכלים, א"כ במידה אכילה שיעור בכזית, אבל מרור – הזכר הוא שמרור את חיינו, ולכן 'בלע מרור' – לא יצא" (פסחים קטו), שבעיני שנטעם טעם המרור, וא"כ מה ענינו לשיעור...".

ואמנם השאג"א הרבה לתמוה על שיטת הרא"ש בזה, ובתוה"ד כתב: "... ועוד אפילו תימא דהאי 'יאכלוהו' אפסח לחודיה קאי, מ"מ נפקא ליה נמי למצה ומרור דבעי כזית, והואיל ותיקשש לפסח בהאי קרא ד'על מצות ומרורים יאכלוהו' וכו', וכיון דמדיקשא דפסח נפקא ליה... הכי נמי יש ללמוד מהאי ויקשש גופיה לענין כזית, והא פסח בעי כזית כדאמרינן בכמה מקומות במס' פסחים (פ"ה)...". וכלפי הערה זו כתב האבני, כי היות ששינתה התורה במצה ממרור, שבמצה כתבה התורה במפורש לשון אכילה – שהיא בכזית – ואילו במרור לא נאמר בגופו לשון אכילה, הרי שכוונת התורה להורות שחלוקים הם בדרישה, ולכן לא ילפינו להו מדיקש מקרבן פסח.

ובעיקר ביאור דברי הרא"ש חלק החת"ס (ש"ת אורח סי' קט) וכתב נגד דברי השאג"א: "מ"מ אע"ג דלא כתיב אכילה בהדיא במרור לא בפסחן דאשון ולא בפסחן שני, מ"מ דאי דבעי כזית דאיתקש למצה ופסח, אלא שאין אנו יכולין להמציא זה מלבינו, לכן הוכיח הרא"ש מדרבנן בפרק ע"רפ דמברך על 'אכילת' מצה, שמע מינה שפישטא לרבנן מהקדשא ונזכר דשיעורו בכזית", אכן, כבר כתבנו שהרבה גדולים הבינו אחרת בדברי הרא"ש, כגון התרומה"ד הנ"ל, והדברים מפורשים גם בדברי ירוחם (תניבה חלקד) בשם הרא"ש.

צ"ע, שגם לדעת הרא"ש מדרבנן חובה לאכול כזית מרור, בבפשוט – מחמת לשון הברכה, אכן, ע"ז כבר העירו האחרונים (שאג"א שם ועוד), שלא היה להם לתקן לשון אכילה במטבע הברכה, אלא, שיתקנו המטבע "על מצות מרור", ויש שכתבו שעכ"פ ישנה מצוה מדרבנן לאכול שיעור כזית, והוה תנאי במצות מרור מדרבנן, ולכן שפיר תקנו מטבע זה, כי מדרבנן חובה לאכול כזית.

והנה הגאון מקויעלוב זצ"ל כותב בש"ת ארץ צבי (ח"א סי' פה): "שמעתי בשם הרה"ק ר' שלום מבעלזא זצ"ל, שהורה לאכול פחות מכזית מרור ולברך עליו 'על אכילת מרור', וכן הורה הרה"ק ר' נפתלי מראפשיץ זצ"ל והרה"ק משיניווא זצ"ל, והדבר מפורסם בכל מדינת גאליצא", ועי"ש שהרבה לפלפל בענין חובת כזית, ובדבריו הביא ראיה מדברי המהר"ל בספר גבורות ה' (פ"ג) שאין צורך בכזית (וכ"כ הרה"ק בעל האמרי נועם' בתשובות שבסו"ס, סי' ג), ובשו"ת שם הכהן (סי' ד) מובא מכתבו של כ"ק מרן מהרי"ד זיכל גרגר אחד של מרור – יצא, וצריך לברך עליו 'על אכילת מרור'...".

גם בתשובת הגאון החוד"ד (ה"ל) איתא: "ולפי זה מי שאינו יכול לקיים תקנתא דרבנן ולאכול כזית, צריך עכ"פ לאכול פחות מכזית לצאת ידי מצוה דאורייתא, דמדאורייתא בכל שהוא עבדי מצוה", אמנם מוסיף: "ולולי דמסתפינא הייתי אומר שמברך ולא יזכיר בברכה של אכילה, ויברך 'על מצות מרור'. כי משום חומר ספק ברכה לבטלה, וגם משום שינוי מטבע שטבעו חכמים א"א לברך כך, אבל מ"מ חייב לאכול בלא ברכה אף פחות מכזית" (עי' ש"ת בית יצחק ח"ד ח"א בסופו תשובה להרה"ק ר' שלמה מבאבוב ז"ע שכתב נימוק שיכולים גם לברך 'על אכילת מרור'). ולסיום, יש בזה עוד אריכות יתירה בהרבה אחרונים, בנוסף להנ"ל, ותקצר היריעה מלציין כי רבים הם, אך ע"ד הכלל עולה, שהחת"ס ותלמידיו הגאונים צידדו להחמיר בזה, וגאוני גאליצא, וכן רבוה"ק מאורי החסידות, צידדו להקל בזה.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות שונות לימי הפסח

חמץ:

א. מי שיש לו חנות לדברי חמץ – אסור לו למכור כמות גדולה של חמץ ליהודי שאינו שומר תומ"צ, כמה ימים לפני פסח, כשינכר בוודאות שקונה אותה עבור פסח. אבל אם קונה כמות שיתכן ויגמור הכל לפני פסח, מותר (עי' שו"ת שבה"ק ח"י"ג קסד וכן הוא דעת הגר"י"ש אלישיב שליט"א. אבל מותר למכור ויטמין שיש חמץ בתוכו – אם אינו ראויה לאכילה. עיי' שבה"ק ח"י"ג קסט).

ב. אלו שנוסעים לחו"ל וקונים בשדה התעופה מצרכים שפטורים ממס (דייוט-פרי, בלע"ז) ומפקידים אותם שם בשדה התעופה עד שובם, שאז לוקחים את המוצר, צריכים להיזהר שלא יעשו כן במוצר שיש בו חמץ, כיון שאין מועיל בזה אפילו אם מכרו לגוי, מאחר שאי אפשר לו לגוי לבוא ולקחתו בפסח (ני"ט).

מצה:

ג. מצה שנשרפה במקצתה, והחלק השרוף אינו ראוי לאכילה – יש נדון באחרונים אם ראוי לחלם משנה או לא משום דאמרין דהעומד לחתוך כחנות דמי והוי כאילו חסר חלק מהמצה. בשע"ת [אורח סי' רע"ד סק"א נוסח להקל, עיי"ש באריכות, וז"ה דעת הסק"א], ובשו"ת בנין עולם (סי' ט) כתב שאינו ראוי לח"מ אלא אם כן ראוי לאכול חלק השרוף ע"י הדחק.

ד. מצה שנשרפה ואינו ראוי לאכול, אי אפשר לברך עליה המוציא וא"א לצאת בה ידי חובת המצוה, וכן א"א להפרישה לחלה, כיון שאין עליה שם לחם (עי' שו"ת אורח סי' ד ס"א דפת שיעשה מברכין עליה שהכל, ובמ"י שם דהיינו משום דנתקלקל קצת, אבל אם נתקלקל לגמרי ולא חוי לאכילה אדם אין מברכין עליו כלל). אבל אם היא ראויה קצת לאכילה – נראה דיוצאין בה ידי [דמשמע בגמרא הוריות יג: שהדך לאכול פת שנעשה פסח, דאיתא שם: ה' דברים משיבים הלימוד, פת שנאפה על פחמים וכ"ש פחמים עצמן. והיינו לחם שנעשה פסח, ונראה דאיידי שעדיין ראוי לאכילה ועדיין שם פת עליו (ני"ל). וכתב דפס הגש"פ עם פסקי הגר"י"ש אלישיב שליט"א, וראיתי כתוב שם (עמ' סז): חתיכת מצה שרופה אינה מצטרפת לכזית, וכן מותר לדרוך על פירורים הללו, ע"כ. ועל כרחך איירי באינו ראוי כלל לאכילה וכאמור].

עלי ספר

הגדה של פסח עבודת ישראל השלם – אוצר פירושים ע"ד פרד"ס על ההגדה, שיר השירים, ועניני חג מהמגיד הק' רבי ישראל מקאזניץ ז"ע. מחולק לבי פירושים: 'גבורות ישראל' פירושים ויחודיים שנכתבו בכתביו על סי' 'גבורות ה' לחמהר"ל מפרא ז"ע. הוגה ע"פ דפ"ר בצירוף מראי מקומות, הערות והשלמת דברי המהר"ל עליהם מוסבים דברי קדש; 'ליקוט עבודת ישראל' – נלקט מספריו הק', ומשאר ספרים וכת"י, בצירוף מ"מ, הערות וצינונים, ובסופו הליכות קודש ומנהגים. נערך ונסדר על ידי מכון 'שפתי צדיקים' – קאפיטשניץ, ירושלים, ירושלים תשס"ה.

הגדה של פסח אוהב ישראל – מאמרים וליקוטים יקרים ממקור מים חיים הרה"ק בעל יאובת ישראל' מאטאט ז"ע וצאצאיו אחריו הצדיקים הק' לבית זינקוב ומעני"ביו ז"ע, עם ביאור נוסח לוי ע"ד הפסח ומעשה אורח ע"ד הדרוש והחסידות לאחר ב"ר יחיאל מיכל חת"י זצ"ל; בתוספת הליכות ומנהגי פסח לבית אפטא – קאפיטשניץ. נלקט מספרים וכתבי יד, נערך ונסדר על ידי מכון 'שפתי צדיקים' – קאפיטשניץ, ירושלים, מהדורה שלישית עם הוספות רבות, תשס"ו.

הגדה של פסח חובת המאורות – עם 'מאורות הלכה', הלכות בדיקת חמץ וזיל הסדר מסודרות ומבוארות היטב, גיבור דיבור על אופנו, עם מקורות וצינונים. כל חובבא בה מדרש חז"ל על סדר ההגדה לקיים מצות סיפור יציאת מצרים כדבעי. תורה מפארה בכלי מפארה אשר יצאה לאור מבית המדרש 'מאורות הדף היונים', ירושלים, ב"ב תשס"ו.

הגדה של פסח אתה בחרתנו – מבחר פנינים, דרושים ורעיונות על ההגדה ותוקף קדושת הלילה, ממעיינות הנובעים ממובעי הראשונים והאחרונים, ראשי הישיבות וחכמי המחשבה המוסר והחסידות; עם קובץ 'אמור לו כהלכות הפסח' ובו כמנין דריון קושיות ותירוצים בעניני מצוות חג הפסח והלכותיו. מאת הרה"ג נחמן יוסף וילהלם, מנהל רוחנית דייטש חזון נחום, ב"ב תשס"ו.

מועדים לשמחה חלק חמישי, ניסן ב – ביאורים וביאורים מקיפים בהלכה ובמנהג בעניני חג ומועד [כמו בעניני תענית בכורים, מצות מכוונה, אפיית מצות בער"פ, קריאת חלל בביה"ח בליל פסח, נשמת כל חסיד, גדיא, מצה שרידה בפסח, ועוד]. חיבר להפליא הרב טוביה פריינד, משרכת אוצר המעשרים ירושלים תשס"ו.

מגילת שיר השירים עם ביאור 'דברי שלמה' – מיוסד על פירש"י וגדולי הראשונים, ומשובץ בלשון חזק וקל מול מקראות הקודש, ונלוו אליו קונטרס 'ומבדק נא', לקט פנינים יקרים מראשונים ואחרונים, על שיר השירים קודש קדשים. מאת הרב נחום ווייס, ירושלים תשס"ו.

אור ישע – אמרי קודש ע"ה"ת ומועדים, ליקוטים וענינים מאת הרה"ק רבי אשר ישעי' מראפשיץ ז"ע [שיומא הדילולית חל בערב פסח]; ומחובר לטוהר קונטרס 'ליקוט מהרמ"ם' – דבורות קודש מבטו הרה"ק רבי מנחם מענדל מגלאגוב ז"ע. יצא לאור ברוב פאר וחדו ע"י דפוסים ראשונים, ובחפזות מרובה, מראי מקומות וצינונים, הערות והשוואות, על ידי ביהמ"ד קהל ראפשיץ, ברוקלין נ"י. תשס"ג.

אור המועדים על פסח – מבחר מאמרים עמוקים ובהירים מיוסדים על דברי חז"ל וגדולי המפרשים באורה של משנת החסידות, המבארים ומאירים באור יקרות את אור המועדים וגודל קדושת הומונים ומוחות, מאוצר של הגה"ח רבי שלום חת"י פרוש ווייס, ירושלים תשס"ו.

הכשרת המטבח לפסח הלכה למעשה – כולל דינים כלליים בהגעלת כלים, הכשרת שיש, כיורים, תנורים, גז סירים ושאר כלי המטבח, מלווה בתמונות צבעוניות להמחשת ההלכות.

אפיית מצות מלחמון הלכה למעשה – כולל תולדות אפיית 'מצות יד' ו'מצות מכוונה' לפי ההידורים והדיקדוקים מלווה בתמונות צבעוניות להמחשת ההלכות. שני ספרים מצויינים מאת מאת הרב אברהם חיים עדס, ירושלים תשס"ו.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>ברכת מזל טוב לבבית מוגשת בזה קדם האי גברא רבה ויקריא, מורה עדק, מסור בלו"ג לטובת הוולת הרה"ק רבי אשר שטערנבוך שליט"א רב ביהמ"ד "אהל יעקב" לרגל שמחת חולדת הבן נ"י – במו"ס ובשע"ט"מ ויה"ד שיובה לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים, וזכות פעליו הכבירים יעמוד לו להתברך ממעון הברכות ברוב נחת והרחבת הדעת וכט"ס. המברכים מקרב לב, מוקיריו: מוש"פ זינגער גדול העונה מן המברך; מיפאל הערש וזינגארטן</p>	<p>ברי ואריא פריא און אטאנא 06 א"י 0475 590 443</p> <p>הודעה חשובה משלוחי הביצים שלנו התומים בחזרתם כשרה לפסח. בבכתב חג כשר ושמה Ande מצרער</p>	<p>הרה"ק ר' אהרן (בר"ש) גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמו דוד ינ"ו עב"י חת"י בת מחו' הרה"ק ר' ברוך עב"י דרעזינע הי"ו – מנסטער במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הרה"ק ר' בן ציון ב"ר יעקב ע"ה נלב"ע י"ט ניסן תשכ"ז לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנו הרה"ק ר' יעקב הופשטעטער הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת זיסל ב"ר אהרן דוד ע"ה נלב"ע ע"פ תש"נ לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנה הגאון רבי שלמה זלמן וועבער שליט"א דו"ט"י ביהמ"ד דחסידים בעלזא אנטווערפן</p> <p>לעילוי נשמת מרת מרים הינדא ב"ר דוב ע"ה נלב"ע י"ט ניסן תשנ"א לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י בנה הרה"ק ר' אברהם יצחק ענגעל שליט"א</p>
<p>הפצת הגליון בחסות: מכבסת BRAVERMAN'S ISABELLALEI 55, ANTWERPEN Tel 03/239 68 97 ממועין יתברכו בהצלחה רבה ובכל טוב</p>	<p>הדפסת הגליון בחסות מרכז הריהוט De Meubelaare Van Diepenbeeckstr. 59 0486.23.29.29</p>		<p>הר"ר מנחם מענדל קייסערמאן הי"ו חתן הרה"ק ר' צבי אלימלך דאנציגער הי"ו לרגל שמחת לידת הבן הי"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השל"ו זכר יתקיים בע"ה ביהמ"ד דחסיד' בעלזא</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בס"ד, עש"ק פרשת שמיני (אבות א)			
כ"ג ניסן תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקי"ז			
דף	מניין	החלק	אנטיגרפיק
22:05	21:45	20:30	לונדון
21:24	21:05	19:52	מאנטשטער
21:38	21:22	20:06	ציריך
21:40	21:15	20:05	ווינ
21:11	20:46	19:36	אמסטרדם
22:06	21:48	20:31	פאריז
22:08	21:45	20:33	פראנקפורט
21:46	21:24	20:11	

מברכין התורה - ר"ח אייר יום ו' ושב"ק המולד: ליל ו' בשעה 3:57 ו-1 חלק

תורת אבות

"מסכת אבות" - על שום מה?

"מסכתא זו נקראת מסכת אבות - לפי שבה מזכיר מדר הדורות איך קבלו התורה מזה מינו, וממשה איש מפי איש עד רבינו הקדוש מסדר המושג. וכן כתב רש"י ז"ל ור' ישראל (מטולדו) ז"ל וכו'.

ועוד כתבו מנעם אחר, לפי שמסכתא זו היא יסוד ועיקר הדת, כי כולה מלאה מוסרים ואזהרות על לימוד התורה ועל קיום מצוותיה, נקראת אבות, והאחרות הם התולדות, כמו שדרך רבותינו לקרוא: 'אבות מלאכות' ודומיהן.

"ואני אומר משום שהם דברי תוכחות ומוסרים ומילי דחסידותא, וכל המדריך את חבירו בדרך ישרה נחשב כאילו עשהו, כענין שנאמר באברהם ושרה (בראשית יב, ה): 'זאת הנפש אשר עשו בחרן', והרי הוא אביו, וכן אמר שלמה ע"ה (משלי י, א): 'בני שמור אמרי' וגו', וכמה פעמים 'בני' 'בני', דכיון דכל דברי שלמה הם גם כן דברי מוסר, וכיון שהוא מוכיח ומדריך לאדם בדרך ישרה הרי השומע לעצתו הוא בנו, כבן השומע בקול אביו, נמצא שכל התנאים הללו שהוזכרו בזאת המסכתא, שהם מורייכים בני האדם, הם אבות לכל העולם, וכל השומעים את דבריהם - בנים המה להם.

עוד שמעתי, כי לפי שבתוכחות הללו שזכרו במסכת זו נכללו בהם כל שאר המוסרים שבעולם, שאם אם תראה בבפרים אחרים מהכחי ישראל או של אומות העולם מוסרים אחרים, דוק ותשכח אותם שבכלל דברי התנאים הללו המה, ואילו הם אבות לכל המוסרים, וכל השאר הם תולדות לאלו.

טעם קריאתה בשבתות אלו

"ונחנו בכל המקומות לקרותה בימים שמהם עד העצרת. ונראה לי הטעם, לפי שמהם מתחיל הזמן להתחמם, ומתעוררים התאוות הגופניות, ויצר הרע מתחיל להשתרר ולהתגבר, ומסכתא זו מלאה תוכחות ומעוררת האדם לרדוף אחר כל טובה וכל יושר, ומגברת יצר הטוב על יצר הרע, לכן תקנו ללמודה בימים אלו. וכן כתב הר"י ישראל ז"ל. וגם מטעם זה נראה לי שתקנו ללמוד בימים אלו משלי.

ועוד נ"ל טעם אחר, לפי שבעצרת ניתנה התורה, והלומד תורה צריך לדעת קודם כל דרך לימודה ואיך יתנהג בה אחר לימודה, והמסכתא זו כולה סדורה על זה, לכן תקנוה ללמודה קודם עצרת, כדי שיהיה לב לכל אחד מישראל מוכן לקבל התורה בלב שלם ולהתנהג בה כדת וכשורה.

פי' רבינו יצחק ב"ר שלמה (כעין שני מעשים - על קריאת מסכתא זו בין פסח לעצרת - איתא בפרקי משה' לרבינו משה אלושנינו ז"ל. ומבאיר במדרש שמואל' בשם 'מצאתי כתוב')

"ואני אומר כי בהיות הימים הללו ימי דין, כי באלו הימים מתו תלמידי רבי עקיבא, מורה היות זמן שמדת הדין מתוחה בעולם, ולכן כל אדם ירא וחרד, ויכנסו דברי המורים והתוכחות הללו בלבו, ואף גם זאת, כי האדם נכנע קצת באלו הימים, שנוהג בהם מנהג אבילות, שנהגו העולם שלא להסתפר באלו הימים, וגם שלא לישא אשה, ובהיות לב האדם נכנע קצת ישמע ויתנהג על פי מדרת הללו שגשגו בזה המסכתא בימים הללו יותר מכל השנה, והלואי בהכנת הזמן יכנע מעט מזער לכבו הערל וכו'.

ואפשר עוד, כי בהיות בזמן הזה תגבורת הדם וכל בני אדם נהנים להקין דם ומתפראים בימים הללו, משום דימי הקיץ הם יותר מעותדים להלאים. והנה מנהג זה ראוי למתנהגים על פי טבע העולם, אבל עם בני ישראל שהם מתנהגים על פי התורה, אינם מתפראים רפואת הגוף אלא רפואת הנפש, ובהו תעלה ארובה ומרפא גם אל הגוף, כענין 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך' אם שמוע תשמע לקול ה' (שמות טו, כו), ולכן קורין מסכתא זו באלו הימים, שכולה מוסרים ומדות טובות לשמור ולעשות, וזה יהיה רפואת לגופם ושקיו לעצמותם". מדרש שמואל

לקח טוב

העברת יצר הבושה המעושה

עו והתלהבות חדשה לעלות ולהתעלות, ולקרב נפשו אל חיק אביו שבשמים, בידוע שממקור קדוש תיהלך. אך אם בעקבות הבושה ירפה ידיו ממלאכת הקדוש, ויסוג אחר לרדת ממסילת ישרים, או אז ידע נאמנה שאין אלו אלא מרשנות ומכמורות של איש דמים ומרמה, שפורש השמן לרגליו למען ייגרש מהסתתף בנחלת ה'.

אותיות מהכימות

ויקח את אשר לו מהם אל פני אל מועד וגו'. ויחל אליכס כבוד ה'. ומרגס יסונתן: "אעברו ית ילדא בישא מן לבכון". ו"ל הן אמת בושא ויראה הוא מזה טובה ויסוד גדול בעבודת הסי"ת. אבל אימתי, אם כמדה זו מתקרב לעבודת הבורא, כמו שגאמר "ובעבור תהיה יראתו על פניו" - זה בושא (נדרים כ.), הרי זה בושא מסתכל דקדושה.

אלל הנה זה לעומת זה יש בושא דילת"ר שהוא בזהפוך... מניעות העבודת מחמת בושא ויראה שמתרחק מעבודת הבורא בלואמו מה אני השפל ונכזה לגשת אל הקדוש לעבוד את השם הגדול וסגולה. זאת היא עזת יד"ר ובושה מסתכל דילת"ר...

זהו: "ויחל אליכס כבוד ה'", ותג'": "אעברו ית ילדא בישא מלככון", פי' הסירו הבושא שגאם מהסתתף הילת"ר מלככון, "ויחל אליכס כבוד ה'", כנ"ל.

זהו: "ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח", ופירש"י "שהיה אהרן בוש וירא לגשת, ואמר לו משה למה אתה בוש לך נכחתי". פירוש, שכראה אהרן אשר ישראל בוש, נעם גם הוא מלא בושא עוד יותר, עד שגאמר לו משה למה אתה בוש. אם שגאמר והיכלא מונעות אונת לגשת אל העבודה, א"כ למה לך הבושא... דכתיב ישראל

ולאמיתו של דבר, עצם העובדה שטורה היצר להאבילו קש ולהשקותו דמעה, ועושה כל אשר לאל ידו למען ישתכנע שאינו הגון ואינו כדאי לעמוד לשרת את בוראו, היא הנותנת ומוכיחה בראיה חותכת כמה גדולה ויקרה עבודתו. כי אילו נכון הדבר שאיננה שוה ולא כלום, מה לו ליצר להיטפל אליו, הלא עייו דבי טבחה שמנים ממנו. אין זה כי אם שבשמי שמים מעריכים ומייקרים כל דיבור של קדושה שיצא מפיו, וכל עשייה כלשהיא המכוונת אל על, ועל כן נמפל השמן אליו לעשות מלחמה בתחבולות של מרמה, ובבושה מעושה. ועל העובד לשמוע לדבריו המזורזין של משה רבינו ע"ה: "קרב אל המזבח".

ידוע הוא מאמר הבעל שם טוב הקדוש זי"ע על דברי הגמרא (שבת עה). "שוהט משום מאי חייב - משום צובע", וכתבו התוספות "אשוהט דעלמא קאי", שהדברים רומזים על יצר הרע - "שוהט דעלמא", שבעצם ממלא הוא תפקידו לצרכו נברא בזה שמחטיא את האדם, ואיננו מתחייב בנפשו אלא בעטיין של תחבולותיו הזדוניות בהן "צובע" הוא את פני הדברים, עד שמצוה תיראה כעבירה בעיני האדם, ועבירה תיראה כמצוה.

אחת מצביעותיו היא לקחת מדה קדושה וטהורה, האמורה להיות כלי שיתעלה בו האדם בסולם העולה בית א-ל, ולהשתמש בה להפילו בבאר שחת ברשת אשר טומן הוא לרגליו. מדת הבושה, שבה נשתבחו בני בניו של אברהם יצחק ויעקב, זו שמולידה באדם הכנעה, ענוה ולב נשבר, למען יהיה לבו משכן להשראת שכינתו יתברך, מנוצלת פעמים אין ספור בידי היצר המושחת, שכל כולו לא בא אלא להיות יורד ומשטין ועולה ומקטרג.

מתראה הוא אל העובד לבוש באיצטלא דרבנן ומתחפש בבגדים בוגדים, ולוחש את דברי הנביא לאוזני האדם: בושא וחרפה תכסה פניך בגשתך לשרת את בוראך. מי בקש זאת מידך רמוס חצרות אלקים. הלא ידך דמים מלאו, וגם כי תרבה תפלה לא ישמע ה', ובפרשך כפיך אליו יעלים עיניו ממך. כל מעשיך שנאה נפשו והיו עליו למורה.

לשמע מלים אלו נרתע העובד לאחוריו וחיל ורעדה אהזתו. לא רק שנוכח הוא באמיתת הדברים האמורים כי נכונים הם לצערור הרב, אלא עוד זאת שממוקם קדוש יהלכו, כי דברי נבואה המה (ישעי' א).

מה יעשה העובד למען יבחין שלא מנבואה קדושה נלחשו דברי בושא אלו באזנו, אלא דוקא מצד השטן הוא יצר הרע. על כן יעצו לנו רבותינו ז"ל שגשים עין על השפעת הדברים ותוצאותיהם. בושא המלבשתו רצון

אמרות טהורות

"אשר לא צוה אותם" – שתהיו בבחינת "לא"

ויקריבו לפני ה' אש וזה אשר לא צוה אותם (י. א). טעמו של תיבת "לא" הוא מרכא כפולה. יש לרמוז לפי דברי ה'בעל הטורים' שפירש שצוה אותם שלא להקריב, וזהו: "אשר לא" – צוה אותם, פירוש, שצוה אותם "אשר לא", עיי"ש.

ולדרכינו יש לפרש, לפי מה דאיתא בגמרא (פנהדרין נב). שחמאם היה כמה שאמרו: "אימתי ימותו שני זקנים הללו, ואני ואתה ננהיג את הדור" – שהוא כעין קצת התנשאות חלילה. וזהו שנאמר: "אשר לא צוה אותם", היינו, שצוה אותם שהיו בבחינת "לא", כאין ואפס, ולכבוד מן הכבוד, ולכן אמר לו משה לאהרן: "למה אתה בוש, לכן נבחרת" (רש"י לעיל פ. ט), היינו, על ידי שאתה בוש ואתה בורח מן הכבוד, בשביל זה גופא הכבוד רודף אחריו (עיי' עירובין יג).

ולזה רומז טעם "מרכא כפולה" שנקוד על תיבת "לא", והוא על דרך שאמרו חז"ל בכפילא (אבות ד. ד): "מאוד מאוד הוי שפל רוח", ו"מרכא" הוא מלשון מורד הלב, לרמוז על ההכנעה, שצריך להיות בכפילא, הענוה ושפלות הלב, עד תכלית האמת. ולכן גם קורא לאלעזר ואיתמר "בניו הנותרים" (פסוק יב), שהרי לכאורה לא שייך לומר נותר ושיריים רק אם הם המעט, ולא על חציים, אלא הכונה היא שהיו כנותר ושיריים בעיניהם.

יום המצות עד כדי התפשטות הגשמייות

ויקריבו לפני ה' אש וזה אשר לא צוה אותם (י. א). "פירוש, כי כל מצוה צריכה אנו לעשות בהשק רב ובצמאון גדול, עד שבקשיית המצוה יהיה בלי השארת חיות הגשמיית כלל, אך המצוה עצמה נותנת בו שוב חיות שיוכל להיות עוד ולא ימות בעבודה, כמו שצאמר (לקמן יח. ה) "זחי בהם", וכאן שלא היה צווי מהישי"ת והם עשו זאת במסירות נפש לשם

אמירה נעימה

ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וגו' (פ. ז). פירש"י: "שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה: למה אתה בוש, לכן נבחרת".

יש לפרש, הדנה ידוע שאהרן למדוה נתכין בעשייתו את העגל, כי היה מתירא שאם ימחה בידם יחרגו אותו, כמו שהרגו את חור, ויתקיים בהם מקרא שכתוב (איכה ב. כ): "אם יחרג במקדש ד' כהן ונביא" וגו' ומיד הם גולין, ובשכר זה זכה לכהונה, כדאיתא במדרש (ויקרא יג. ג) עיי"ש. וזהו הכוונה: "לפי שהיה אהרן בוש וירא לגשת" להקריב את העגל בן בקר, לפי שהיה עשה את העגל, ואין קטיוגר נעשה סניגור (ר. יח). "אמר לו משה: למה אתה בוש", ואם בשביל מעשה העגל, "הרי לך נבחרת", בשביל אותו מעשה נבחרת לכהונה, כי הקב"ה ידוע כוונתך שהיית למדוה.

סמיכת הכמים (בהקדמה, מהדור י-ט תשס"א, עמ' רנד. עיי"ש) ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח וגו' (פ. ז). פירש"י: "שהיה אהרן בוש וירא לגשת, אמר לו משה: למה אתה בוש, לכן נבחרת".

לכאורה קשה, כי רש"י ז"ל התחיל בשני דברים: "שהיה אהרן בוש, וירא לגשת", בוש וירא, ומסיים באחר: "אמר לו משה, למה אתה בוש", לכו, ולא הוסיף להזכיר "וירא".

וגרסה לפרש לפי מה שאמרו חז"ל (ברכות יב): "כל העושה עבירה ומתבייש בה מוחליל לו כל עונותיו", נמצא שהבושה היא תקנה לעושי עבירה, שבשבילה מוחליל לו עונותיו. ולפי זה כשראה משה רבינו שאהרן היה בוש, ועם כל זה היה ירא לגשת, אמר לו: "למה" אתה ירא, והלא "אתה בוש", וממילא כבר נמחל לך עון העגל, שהרי כל המתבייש מוחליל לו עונו, וא"כ שוב אין לך לירא מגשת, ולכן נבחרת.

אצירת חיים להג"ר חיים רפאפורט זצ"ל (נדפס בסוף שו"ת מ"ם חיים)

יידום אהרן (י. ג). איתא במדרש פליאה: "יידום אהרן", מה היה לו לומר: "יידום השמיני ימול בשר ערלתו". עד כאן, המדרש אומר דרשונו חזון.

שמים, נשארו שניהם בלי חיות הגשמיית כלל, וזוה יצא נפשם בדביקות נפלא.

חידושי הר"ם (נע"ע באוה"ה הק' ר"פ אחרי ד"ה או יאמר, וז"ש במדורנו ג' לסוף)

מדה כנגד מדה – ייחוד הייחוד לאהרן שבר על הדמיונה וידבר ה' אל אהרן לאמר. ויין ושכר אל תשת וגו' (י. ה-ט). פירש"י (לעיל בפסוק ג), שאהרן קיבל שכר על שתיקתו, שנתייחד עמו הדבור, שנאמר לו לבדו פרשת שותיו יין. ויש להקטין למה ניתן לו דוקא שכר זה, שנתייחד עמו הדבור.

וי"ל "לפי שדמימה זו הוא הוראה שאינו מתפעל בכל המאורעות שבגופות, ובודאי כולו שכלי כאחד מצבא המורום, כי מוצד השכל אין האדם מתפעל מהם (עיי' ספר החינוך מצוה ער), על כן דין הוא להתייחד אליו הדבור בלא אמצעי, כי גם הוא נעשה רוחני במשה – מצד דמיומה זו".

"כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים" – להיותכם למעלה מבחינת המלאכים

כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלקים וגו' (יא. מה). אמרו רז"ל (שבת פח), כשרצה הקב"ה ליתן התורה לישראל, אמרו המלאכים "הנה הודך על השמים" (תהלים ב. ב). השיב להם משה: כלום למצרים ירדתם, לפרעה השתעבדתם, תורה למה תהא לכם, עיי"ש.

ביאור הענין הוא, כי נאמר (שמות יב. יב): "ועברתי בארץ מצרים וגו' אני ה'" – אני ולא מלאך, ופירש הארז"ל (שעמי המצות) מ"פ ויחי. ועיי' מ"ש במדורנו ג' (תפ) שאפילו מלאך היה ירא לעבור במצרים מפני ריבוי כוחות טומאה, עיי"ש. וזה שאמר משה והגדיל שבה ישראל שהם ראויים לקבל את התורה יותר מן המלאכים, כי הם היו במקום טומאה כזה שאפילו מלאך היה ירא לעבור בו, ואעפ"כ יצאו ביד רמה. וזהו שאמר הכתוב: "כי אני ה' המעלה אתכם מארץ מצרים", פירוש, ואת הבחינה שאני ה' לבדי הוצאתי אתכם, מעלה ומנשאת אתכם "להיות לכם לאלקים" – ולא למלאכים, כאמור. עבודת ישראל

ונראה ליישב, כי ידוע דרשת חז"ל (שבת קלב): "יובים השמיני ימול בשר ערלתו" (לקמן יג. ב) – ואפילו בשבת. והקשה הש"ך (י"ד סי' רפכ סק"ב) לפי הפוסקים שסוברים שאם ימול קודם זמנו שוב אין צריך להטף ממנו דם בריית, אם כן אצא מילה דוחה שבת, הרי יכול למול בערב שבת, ויצא בזה, עיי"ש. ואמנם יש לתרץ, על פי כן מילה דוחה שבת, משום שהבינה מצוה בשעתה, כדמסקנן במ"ס מנחות (עב).

והנה בחפא של בני אהרן איתא (עירובין כג): "תניא, רבי אליעזר אומר, לא מתו בני אהרן עד שהורו להם כפני משה רבן, מאי דרשו וזננו בני אהרן הכהן אלף המזבח" (לעיל א. ט), אמרו אף על פי שהאש יורדת מן השמים, מצוה להביא מן ההדיוט, ובודאי היה עיקר כוונתם למזבח, מאחר שראו שהיו זמן התקשרה, והששו פן יעבור הזמן עד שילכו וישאלו, והרי הבינה מצוה בשעתה, ולכן לקחו אש וישימו עליה קמורת. וזה שאמר המדרש: "יידום אהרן", דלכאורה היה לו להשיב "יובים השמיני ימול בשר ערלתו" שמפסוק זה למדים שמילה דוחה שבת, משום שהבינה מצוה בשעתה, כאמור, וכיון שגם עיקר כוונתם של בני אהרן היה משום הבינה מצוה בשעתה היה לו להשיב כן, ואעפ"כ "יידום אהרן". לשון זה להג"ר מעביל שף זצ"ל אביד' לונדון

יידום אהרן (י. ג). למה לא כתיב: "זשתק אהרן". אלא, ידוע שהביאה כולה נחלקת לד' חלקים: דומם צומח יו. מדרב, כשמעצרים אותו, הוא רק נגד מצערו, לשלם לו כמפעלו, מה שאין כן החי – על פי רוב אינו מתקומם נגד מצערו, אלא צועק מכאבו וכוהר להנצל מן הצער, הצומח, כשלחצים או קוצרים אותו, אין בידו לצעוק או לברוח, אלא צורתו משתנית ומתקלקלת, לא כן הדומם, כשהדוקים או חותכים אותו לא ניכר בו שום שני בצורתו, כמו האבן שעלעלם ישרא אבן כפי שהיה, ואין שינוי בעצם תוארו.

ולכן נאמר: "יידום אהרן" שבעת צרתו, מיתת שני בניו, נעשה כמו דומם, ואפילו צורתו לא נשתנתה, וגם מהשבויתו כהגשמייתו היו כבדאשונה (עיי' ספר החינוך מצוה ער). **מאור עיני הכמים**, אוסטראווצא (מהדרת. עיי' גם ב"ס "צמח ה' לצבי" וב"ס "אביר הרעיון" אית' ק)

יתרון דעת

שבת "געלע מצות" / סודה וענינה

בשם הרב ז"ל (ה"רה"ק מקארין ז"ע): **שבבת אחר הפסח עושין בעין מצות וכו'**, רמז למצות הנאכלות עם פסח שני (פסחים צה). **ומנקבין החלה בפסח**, רמז דהרעין פתיחין עד פסח שני וכו'. זה שמעתי מר"א בנו בפניו וכו', ואמר הוא ז"ל: **מה שקורין העולם "געלע מצות" הוא שמות, אלא "גאולה מצות"**.

אמרי פנחס (פסח, אות ריו). וראה בספח"ק "ישמח ישראל" (פר' תזריע אות ג-ד) בשם המגיד הק' מקארין ז"ע "שהעולם קורין לשבת אחר פסח **"שבת געלע מצות"** – הוא גילוי מצות, עכלה"ק של המגיד הק'. ויש נוסחא "שבת גאולה מצות", עיי"ש באריכות ביאור הענין

השבת הזה – שבת שארץ פסח – נקרא "מצות ירוקים" (געלע מצות), והטעם הוא, שידוע שיום ד' היה קריעת ים סוף, וממילא ביים השבת היו הבנים ירוקים שבאו למרה, ובאמת נצטוו שמה על השבת, וידוע שסידור המרה הוא ירוק, חידושי הר"ם (פר' שמני)

מנהג ישראל תורה לנקר את החלות במפתחות ולעשותם נמוכות כצורת מצות, ונקרא שבת הזה "שבת געלע מצות". והנה בטעם המפתחות כבר נאמר בספח"ק 'אוחב ישראל' (בליקטים) ובעוד ספרי קודש, אבל הטעם לקריאת שם השבת "שבת געלע מצות" לא נמצאת.

וי"ל דמבואר בספח"ק (פעי"ה שער כב פ"ז) שבו' שבועות הללו צריכים להשתלם בעבודת השי"ת על ידי המדות הקדושות, שאין מדה בעולם שלא יהיה כלול בהם. עד שיבא לאותו המדרגה שהשיג בליל ראשון דפסח כידוע וכו'. והנה תכלית עבודתו לכלול שמאלא וימנא (והק"י ח"ג קעה) דהיינו מדת ריאה במדת אהבה, ובעת הזאת (– בשבת השני לספירה, מדה גבוהה – ריאה, ושבת הראשון הוא מדת חסד – אהבה), שכבר יש בידינו שתי המדות, אהבה ויראה, צריכים אנו להעלות על לבנו לאכללא שמאלא בימינא.

ולזה עושין החלות כצורת המצה, כי מצה הוא מסטרא דימינא רומז ליצר טוב, וחמץ מסטרא לשמאלא רומז ליצר ר, ולכן עושין החלות שהם באמת חמץ כצורת מצה, לאכללא שמאלא בימינא, דהיינו חמץ במצה. וגם עושין החלות במראה ירוק הנקרא "עצל", כי המראה הזאת מורכבת ממראה לבן ואדום, לכן רומז לחסדים ואדום לגבורות (תקו"ז קה), דהיינו ימינא ושמאלא, ולכן עושין החלות במראה הזאת המורכבת משניהם לרמוז על ביניה זו לאכללא שמאלא בימינא. ושבת עצמו רומז ג"כ על התכללות שתי מדות הללו וכו'...

שארית לפנחס (שבת אחר פסח. עיי"ש באריכות)

את השבת שארץ פסח היו קוראים "שבת פון די געלע מצות", והביא לשלחן **מצות מטונגת בביצים**.

מנהגי קומינא (אות שנו). ובס' "עולת מועד" להג"ר שלמה דאמניץ זצ"ל, תלמיד הר"ק משינאווא ז"ע – הביאא טעם על המנהג, כותב "שבת געלע מצות – שמעריבין בעיטת חלה לשבת זה כרכום (ואפערן), והחלות צבע אדומות, גם שמנקרין החלות במפתח" וכו', עיי"ש.

הענין מה שקורין השבת הזה "געלע מצות", י"ל עפ"י דברינו הנ"ל, ששבת הוא שורש כל ענין שבקדושה, ועל ידי השבת מתגלה התפשטות כל הקדושות, לכן השבת שארץ פסח קוראים "גילוי מצות", שבו נתגלה שורש הקדושת מצה שאכלנו בשבת ימי הפסח.

תורת אמת, לובלין (שבת אחר פסח)

את חג המצות תשמור (שמות כג. טו). נראה לרמוז, הדנה עיקר שמירת המצה הוא למלך לבוא ללדי חמיון אפילו במשחו, כי כן החילוק בין חמץ למצה בתמונת האותיות הוא ג"כ רק במשח, שהוא הקיץ שחסר אצל הח' בתמונת אות ה' כידוע. וזהו: "את חג זה-מצות תשמור", היינו שתשמור את הח' מן המצה לכל ידבק ירכה להגן להעשות האותיות לחסר, אולם במספרם החילוק שבין זה לח' הוא במספר ג', כי מספר הח' הוא ג' יותר ממספר ה' – וזה הוא ח"ג ח'מצות תשמור, הרצון, שתשמור את המצה לכל תבוא ללדי חמיון, אשר החילוק הוא שנעשה מן ה' ח' בתמונה, וגם ניתוסף מספר ג' והוא צירוף ח"ג... ועפ"י י"ל טעם למנהג ישראל שקוראין את השבת שארץ הפסח בשם **געל"ה מצות**, שהכוונה הוא כדברינו, יען שאו כבר הותר החמץ, ואמנם כדי שלא לקרות את המצה בשם חמץ שהוא תבנית הס"א, לכן אנו מכנים ואומרים **געל"ה מצות**, היינו ג' על ה' מצות, והרצון, שניתוסף על מספר מצה מספר ג', ובשבת ידקא, יען שאו הויכח לאכלל פת. ודק"ק.

צבי לצדיק (בהשטות למאמרי חודש ניסן, קד')

או יאמר – הדנה הרמב"ם ז"ל במנן מצות שלו מנה ופקד בהג הקדוש הזה עשרים מצות. ואמנם י"ב מהם הם בקרבן הפסח, והשמונה הנשארים הם בחמץ ומצה, וזה במספר ג' עשין וחמש לאותו עיי"ש (כי העשה של סיפור יציאת מצרים שייכת גם כן להמצה, כידוע שצריך לספר ביציאת מצרים בשעה שיש מצה וכו', ועיי' נקראת "לחם עוני" שעונין עליו דברים הרבה כידוע), וה"ס תביתר ח' דחמץ לעשותה ח' דמצה כאשר ביארת באריכות במקום אחר, ולכן אין בשבת שארץ הפסח אנו קורין געל"ה מצות, שכן געל"ה נטלית בקרבן ג' עשין ח' לאותו. וזהו גם טעם דקריית המפתח שכן **מפת"ח** נטלית פ"ח ח' מצות. והבין כי עשית.

שם (עיי"ש עוד טעמים. ועיי' טעם ע"ד סוד בסוף הגשפ' זרע קודש, בשם הר"ק רבי משה מראוודוב ז"ע פר' קדושים)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע – בעל ה"דברי חיים"

מאה ושלושים שנה להסתלקותו – ביום כ"ה ניסן תרל"ז

עובדות מופלאות, הדרכות מאלפות, שיחות קודש ואמרות טהורות

"שבת היא מלועזיק" – על בן זיווגה

שמעתי משם מרן הגה"ק בעל 'דברי חיים' ז"ל לפרש דברי הגמרא (שבת יא.): "הכנס לבקר את החולה אומר שבת היא מלועזיק ורופאה קרובה לבא", דרך העולם, אם הייתה חולה ומסוכן הולכת אשתו וצועקת ומתפללת על בעלה, ואם האשה חולה ומסוכנת הולך בעלה וצועק ומתפלל על אשתו, וכל זה כשיש שלום ביניהם. כן השבת קודש נקראת זיווגה של כנסת ישראל (בר"י יא, ט), ואם איש שמשמש את השבת כחלכתה חולה, הולכת השבת קודש וצועקת ומתפללת על בעלה, ובודאי צעקת ותפלת השבת קודש, שהיא שרייטה של מלך מלכי המלכים הקב"ה עשית רוסם, והקב"ה שומע צעקתה. וזהו שאמרו: "**שבת היא מלועזיק**" - שאם השבת קודש וצועקת בשביל החולה, אזי בלי ספק "**ורופאה קרובה לבא**".

הדון על להגיד אברהם שטערן זצ"ל מח"ס 'מלוצי אש' ועוד (עמ' כח). חובאב בסי' תתקל"ח ח"א עמ' קכח. וראה שם עוד סיפור ארוך בענין השבת שמלמדת זכות של שמירתה (כראוי)

"שים שלום טובה וברכה" – ברכת השבת

פעם באה אשה בשבת אל הצדיק מצאנז, ובכחה שבתה חלה והתעלפה ואי אפשר לעוררה. הצדיק עמד אז בתפילתו. שמונה-עשרה, ומרוב הצעקות התבלבל הצדיק בתפילתו. החסידים צעקו לשקט, ברם הצדיק הפסיק את תפילתו השמו"ע ואמר למשמשו, שיתנו לאשה קצת מהיין שעליו קידש, למשוך בו את גופה של החולה, ואח"כ להכניס לה בפה מנתר היין, ובירכה ברפואה שלימה, ואמר לה: "שבת היא מלועזיק ורופאה קרובה לבא".

האשה רצה הביתה, עשתה כדברי הצדיק, וחזרה בבשרה טובה שהוטב לבתה. היא התעוררה וחזרה לאיתנה כאילו לא קרה דבר.

בשעת הסעודה סיפר הצדיק, כי כאשר האשה נכנסה בצעקות לבית המדרש עמד הוא בשמו"ע בברכת "שים שלום". והוסיף ואמר: בשבת ישנה אפילו בתפילות אלו הנאמרות גם בתפילות של חול, משמעות אחרת, משמעות של שבת. ופירש את תפילת "שים שלום" ככה:

"רבונו של עולם, הלא שבת נקראת 'שבת שלום ומבורך' לכן עזר לנו שים **שלום** טובה וברכה, שישירו שלום ושלחה בארמנותינו, והשלום האמיתי הוא אך ורק אם אין פרץ ואין צוהה ברחובותינו, 'חיים חן וחסד ורחמים', משמעים ביום השבת: חיים של קדושה, היינו שלא נצטרך ח"ו לחלל את השבת בזה שתשרור ח"ו עצבות בביתנו; 'וברנו אבינו כולנו יחד באור פניך', פירשו בשבת: כי בשבת ניתן לאדם אור פנים חדשות, שונה מימות החול, וזה הכל אך ורק אם אנחנו יכולים לשמוח ביום השבת בלי עצב עמו, שבת בעצמה אבותינו יאור פנים, המשיך הצדיק לפרש, כי בשבת ניתנה התורה, וזה גם כן מרומז באותה תפילה, כאמור, 'כי באור פניך' - בשבת - 'נתת לנו ה' אלקינו תורת חיים ואהבת חסד' למה נקראת התורה הקדושה תורת חיים, אמר הצדיק, כי התורה"ק נותנת לנו את העצה הכוונה, בכל דבר אשר אנו צריכים, וברגע זה כשמדמתי באותה ברכה, סיים הצדיק, נכנסה בחושבתי מה להגיד לאשה זו כדי להרגיע אותה".

קצושי' ע"פ 'באר יעקב חיים' (חובאב בתהלת חיים' שם עמ' קכט)

שיחיו כל מעשינו לשם שמים

חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי (תנא דבי אליהו דבה, פכ"ה). לכאורה פלא, וכי יש מציאות שיוכל האדם להגיע למעשי אבות העולם, אברהם יצחק ויעקב. אך הפירוש הוא, כי נודע שכל מה שעשו אבותינו הקדושים היה הכל לשם שמים, חן בעקידה וכן שאר דברים. ובזה צריכים אנחנו להתדמות להם, שלל מה שאנו עושים אפילו מעשה פשוט, צריך להיות הכל רק לשם שמים. וזה פירוש: "מתי יגיעו מעשי שתהיה כוונתי לשם שמים, כמו 'מעשי אבותי'".

דבר תורה זו שמעתי מדורי הרה"ק משינאונו בסעודת שבת בבקר בשם אב"ז מצאנז, בעת שהייתי אצלו בקרעניץ ש"ב"ק פרי' בתר"ז. והוסיף אז וד"ה חק' שיש לתרץ בזה מה היה חסאו של בלעם, הלא אמר כמה פעמים 'את אשר ישיה' ה' בפי

המדרש ענין ליכוד נשמת רבי חיים
ד' משה בהר"ר ש"כר בערש
ברודשטיין ע"ה ת.צ.צ.צ.צ.ד.

היתה מוכרת לקבל מדי שבוע שבוע תמיכה מהגה"ק בין יתר העניים.

ואמר הרה"ק מצאנז, שזה כוונת חז"ל (יומא כג) 'כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר **כנחש** אינו ת"ח', שתכונת נפש הנחש בפגמו באדם בשימונו דרך, וראה שהוא נרתע ועומד גדר נקפא כנציב קרר בלי התנועה, אז לא יעשה לו כל רעה, אדרבה, הוא מקיף את האדם בקורת רוח עדי יאמין האדם שלא יגע בו עוד, ולא יעשה לו נזק. וכשהבהלה חולפת ממנו ורוחו שקט וישוב לאיתנו ומצבו הקודם, אז יתנפל עליו הנחש בחמתו ויכלה בו עצמו.

וכמוהו הוא הת"ח, אחרי ירגיע אויבו ורודפו את רוחו, בחשבו שהוא לא יתקדם בו עוד ולא יענש על ידו, בהיסח הדעת זה פתאום יבוא אידו וכלל גמול ישיב לו, וכולם רואים שנתקיימו דברי חז"ל (שבת קט"ז): 'כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו' (וכו', ע"ש).

הג"ר צבי יחזקאל מיכלאוהן זצ"ל - בהקדמה לספרו 'פנינת תבית' (והר הבית, לו: פיעטרקוב תרפ"ה)

"הגבאי של רבינו (הרה"ק) רבי אלעזר מריש זי"ע, מגדולי תלמידיו המובהקים של הגה"ק הידבר חיים' זי"ע) היה הרה"ק ר' איצקיל ע"ה. בצעירותו כשהגיעו שעתו לצאת לצבא, נכנס למרן הידברי חיים, ובקש ברכה שיפטר מחמצא. וזה לו מרן הד"ח לעסוק ולקבץ עם הצדקה (בספר) על הצדקה בבית המדרש, ובלשון אשכנז 'ביקס' הוא כלי זיין, ועל 'פושקע' אומרים 'ביקסיען'. ואמר מרן הד"ח: אז זו וועסט טראגען א קליינע ביקסיען, דהיינו צדקה פושקע, וועסט נישט דארפן טראגען א גרויסע ביקס בעדה המלחמה (אם-נתקדם עם קופת הצדקה, לא תצטרך לשאת ולעסוק עם כלי זיין...). וכן קיים כל ימיו את צוואת מרן הד"ח, ותמיד הלך לקבץ עם הפושקע".

תולדות הרה"ק מריש - שבסוף ספרו 'משנה למלך' (מאנטריאל תשס"ב, פ"א, עמ' מב)

"דברי חיים"

"לעשות רצון צדיק הדור"

"שגורה בפי, כי עיקר החסידות לעשות רצון צדיק הדור, ולא כאנשים המהתלים ומשחקים במי שאינו נוטה אחר רבו שהוא חר בו, כי שגור פניהם שאין קדוש רק רבם, ושאר צדיקי הדור מפורסים ומקללים. **ובאמת אז זה דרך חסידות, רק דרך אפיקורסות**, ובאמת אנשים האלה חסרו דעת ושכל ולבב אנוש אין להם כידעו. ובאמת עיקר הדרך הישר לכבד צדיק הדור, **ומי שזכה לגדולה מן השמים, וירא ה' נהנין ממנו עצה ותושיה, זהו הוא הצדיק**, ואסור להחליש דעתו ח"ו, אדרבה ראוי לכל מיני כיבוד בעולם, וראוי למנוע עבורו כמה מצוות ותפלות, ועל להחליש לב צדיק אשר העולם עומד עליו, וכידוע (בספר) נאמנו אלימלך' זי"ל.

דברי חיים (ח"א, תשובות נוספות סי' טו. חובאב בסי' לשון חיים' עמ' קפ)

הפירוד גרמא לנזקין

"... אדרבה, יחדיו יתכלדו ולא יתפרדו. ואשר אחזה אנכי, וכמעט הוא האמת, **אשר על ידי הפירוד שנעשה בעה"ר זה היה גרמא בנזקין חבלינו מעיקי התגבורות האפיקורסים על רבי יואי ה'**, נעשה להפחד מהם, מדה כנגד מדה, ולדחות איברים גדולים מן האומה עם זרעא מעליא דיפרק מהון, ועל זה ידוע כל הדושים, וכמאמר קדוש ישראל העבש"ט: **זוקלתי'ה כל זמן שהאדם מחובר אל הגוף יש תקוה ש"י**. על כן ישים את כל הטהור לזאת, **ואתן מהתם ואנן מהבא ברצות ה' לדיכנו נאחד לבבם לאחד**".

מתוך מכתב קודש ששלח אל הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויזניצא זי"ע - אודות פירוד בענין מעוט אית' בין כוללי פרלין ואונגו (נדפס בתהלת חיים ח"ב מכתב טז)

גם בזמנינו יש להכמי האמת רוח הקודש

"שאלה. מלמד אחד פגע בכבוד **האור החיים ז"ל** ואמר שלא עשה ספרו ברוח הקודש. תשובה. קבלתי מכתבם, והנה לא ידעתי מה ספק כלם שרוה"ק שורר גם עתה על הראוי לו וכו'... (ע"ש שהאריך לבאר מה בין נבואה לרה"ק וכו')... ומה שכתבתם תשובות מגדולי דורינו שבטל לגמרי רוח"ק, לא אאמין שיצא זה מפי רבוננו שיהי'... אבל האמת עד לדרכו **שם בזמנינו יש להכמי האמת שאינם נוסים אחרי החומר, יש להם רוח הקודש**, וכמבואר במורה וברמב"ן זי"ל בהדיא, ולכן בעל אור החיים נשכח בדאי חובר ספרו ברוה"ק, אך לא הוא לבדו, רק כל מחבר אפילו בדורינו, אם לאמנת של תורה... ולכן המלמד מחכיש רוח"ק של אורח"ה הוא ראוי לכך חיבר ספרו ברוה"ק, היינו שהסכים בחכמתו הוא אפיקורס שאינו מאמין בגדולי הדור, שהעידו עליו שהיה ראוי לרוה"ק, והמלמד הזה כפר בעיקר רוח"ק וליעג על דברי הש"ס... ופה שיעתם שלא עובתם את בנינים בידו, ושי"כ בזה, אך שרר מלמדות לא אוכל לפסוק שלא במי בעל דין, בלא ראיות מעשי הנגהגו, כי אולי משנה הוא בזה, ובזה תוכלו לסמוך על מורה שגהגו ובהלכות, ומת בענין, ואשתו

שו"ת דברי חיים (ח"א, יו"ד סי' קה)

דער מגיד שיעור, איז מיט דיר!

חושן משפט	יורה דעה	אורח חיים	הלכות שבת	הלכות פסח	שחיטה טריפות	מילה	תעניות	דינים	עדות
חודש	מסילת א'	מסילת ב'	מסילת חושן	מסילת חושן	מסילת חושן	מסילת חושן	מסילת חושן	מסילת חושן	מסילת חושן
אייר	ש"ז	ש"ז	ש"ז	ש"ז	ש"ז	ש"ז	ש"ז	ש"ז	ש"ז
סיון	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח	ש"ח
תמוז	ש"ט	ש"ט	ש"ט	ש"ט	ש"ט	ש"ט	ש"ט	ש"ט	ש"ט
אב	ש"י	ש"י	ש"י	ש"י	ש"י	ש"י	ש"י	ש"י	ש"י
אלול	ש"יא	ש"יא	ש"יא	ש"יא	ש"יא	ש"יא	ש"יא	ש"יא	ש"יא
תשרי	ש"יב	ש"יב	ש"יב	ש"יב	ש"יב	ש"יב	ש"יב	ש"יב	ש"יב

להזמנת ערכות הלימוד החודשיות, נא להתקשר למס' טלפון: 718-875-2351

עלֵי הדרָף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת פסחים

"כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה" – הכלל ופרטיו
 איתא בגמרא (דף פ"ז ע"ב): "רב אמר: בירה דרב נתן איקלע לבי רב נחמן בר רצחא אמרו ליה: מה שמך. אמר ליה: רב הונא. אמר: נתיב מר אפריזא, ותיב וכו'. מאי טעמא כי אמרו לך נתיב אפריזא יתבת. אמר ליה: כל מה שיאמר לך בעל הבית עשה (חוץ מצא)". כלל זה בנוסח שונה מצינו במסכת דרך ארץ (פ"ז ד"ל: "הנכנס לבית, כל מה שיגזר עליו בעל הבית יעשה (כשהוא דבר כשרות)", ולהלכה נפסק בשו"ע (א"ח סי' קע ס"ה): "הנכנס לבית, כל מה שיאמר לו בעל הבית יעשה". ונביא בזה כמה פרטים שכתבו הפוסקים בזה:

א. כתב המגן **אברום** (שם סק"י): "יש לחקור הא דאמרנין 'כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה', אי צריך לעשות תכף, או יכול לסרב קצת". מחקירתו זו הבין הגאון החיד"א **בברכי יוסף** (שם אות ה) דמשמע שיכול לסרב, והוכיח שמדברי המהרש"א בסוגייתו משמע שחייבים לשמוע לדברי בעה"ב תיכף, ואף הכריע כן להלכה (והובאה בשע"ת שם סק"ה, ובשלחן השחרור להנה"ק מקאמרו"ם סי' קע ט"ז).

ב. בהמשך מביא הברכ"י בשם האליה רבה (שם אות ט), שכלל זה לא נאמר אלא כשאמר הבעה"ב אל האורח בפירוש, ולא ברמיה, כגון כשהושיט בעה"ב איזה דבר שאינו מובן מדוע יזהר בזה חילוק בין מעשה לדיבור.

ג. עוד מביא בברכ"י שכלל זה נאמר באורח דווקא, ולא בשאר בני הבית וכו"ה הלשון **בראשית חכמה** (פרק דרך ארץ שער הג'): "אורח שנתארח אצל בעה"ב וכו". ויש להביא מש"כ ב**קצות השולחן** (שם אות ט"ז) שזה אמרו, (שבא אמרו, שכלל זה לא נאמר חבירו לעטור או ללניה, אלא אם נכנס לבקור סתם אינו חייב בזה.

ד. כללים נוספים בזה כתב בזה הרחיק"א שם, ונביאם בלשונו: **"כל מה שיאמר לו הבעה"ב יעשה, אף אם יאמר לו דבר גסות ושררה יעשה**, כן מוכח מדברי תוס' סוף כיצר צולין..." (הביא המ"ב שם סקט"ז). אולם מלשנו משמע שרק בדבר שיש בו קצת גסות ושררה הדין כן, ולא בגסות ושררה גמורה).

ה. **ה"ה א"א יאמר לו דבר שאינו כבוד לו כל כך יעשה**, דהא אם מכבדו יותר בדבר גסות ושררה שאינו ראוי, יעשה, כמדובר. ומינה, דאם יאמר לו דבר שאינו כ"כ כבודי ימחול על כבודו ויעשה. וכן משמע קצת ממ"ש הרב **מג"א** (שם) דישי מפרש: "חוץ מצא" – ללכת בשוקים ורחובות לעסקן שאין זה כבודו, ומדנקטה בדבר שאינו כבודו חוץ לבית, משמע דרבית אף שאינו כבודו כ"כ – יעשה". אמנם יש להעיר ע"ז מלשון המאמרי (פסוטיין): "וכן כל אדם הנכנס במקום ורצה בעה"ב לכבדו, לא להסב כבודו, כגון שבני הבית מסובין בקרקע או בספסל, והוא אומר לו להסב על המטה וכו"ה"ב, מקבל ואינו נמנע, כך אמרו בדרך ארץ 'כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה', משמע, שכלל זה נאמר רק באופן שרצה בעה"ב לכבדו, והחסרה נוסה בדבריו, כי מדוע יש לאורח להחבוח בשבעה"ב מצדו לעשות דבר שאינו מכבדו, והוסיף המאמרי: "ואין גורסין בה 'חוץ מצא', אלא שבקצת ספרים נמצא כן, ודרך הגות ליציגם נשתבעו בה הספרים, ולפי"ז יש כאן דברי מג"א". (בענין הגירסא "חוץ מצא", "ע"ע מהרש"א שם איהו ספר מנהג, שג"כ לא רסנו; להם המדות עה"ה"א חולין פ"ה סי' יט אות גב' וז"ע מטה משה, מובא במג"א שם; ודישה שם סק"ג; ב"ח וא"ר שם; ליקוט הגרשני כאן – בשם הגר"א ועוד פירושים; שפ"א כאן; בראשית חכמה שער הקדושה פט"ז).

ו. **נראה פשוט, אלא האורח נוהג איך פרישות ואומר לו לעבור עליו, אינו מחוייב לשמוע לו. ומיהו בדבר שאין בו סרך איסור רק פרישות בעלמא טוב לגבר להסתיר מעשיו וישמט כל מה שיוכל, ועל זה נאמר (תהלים קא, ב) אתהלך בתם לבבי בקרב ביתי".** ויש לציין לזה הגירסא במ"ס דרך ארץ (ה"ל: "הנכנס לבית כל מה שיגזר עליו בעה"ב יעשה כשהוא דבר כשרות", משמע שבדבר שיש בו שאלות בהלכות כשרות, אין לו לציית לבעה"ב, וזה תואם לדברי החיד"א שאם נוהג באינו פרישות אינו מחוייב לשמוע לו ואכן, יש שהן גורסים שם אכן. ובדבר שאין בו סרך איסור רק פרישות בעלמא – שכחב החיד"א שטוב לגבר להסתיר מעשיו – כתב בספר **פסקי תשובות** (ח"ב שם סק"ה) שאינו זקוק להתרת נדרים, כיון שמחמת אונסו עשה"ה, שתלוי עתה בדעת בעה"ב, ומחוייב על פי חז"ל לשמוע בקולו, ואין בחובתו לבטל לגמרי מנהגו (וציין לדברי הדגול מרובה יו"ד סי' ריד על הש"ך סק"ב). ע"ש עוד פרטי דינים בזה.

ז. **"לא דוקא הבעה"ב עצמו, אלא ה"ה בנו הגדול או אחד מהגדולים ש בני הבית**, כי כל מיניאורח נוהג כבמה"ב וגירי בדעה"ב נתינו, ובכודם כבודו", וכו'. ע"ש ראיתו.

ח. כתב המ"ב (שם סק"ז): "עיי' בבגדיו ישע (עמ"ס דרך ארץ שם), שמצדד דהיינו דוקא זולת אנפיה ושתיה, אבל באכילה ושתיה אם אינו תאב לאכול ולשתות יותר, והבעה"ב מפצירו לו אינו מחוייב, כדי שלא יזיק לו האכילה, ואין בזה מניעת כבוד לעצמו, אם אינו עושה כדבריו, ע"ש". והוסיף **כף החיים** (שם סק"ח), שכמו כן אם אדם נוהג בעצמו שלא ליהנות מאחרים, ותמיד לוקח מאכיליו עמו, שרשאי לסרב לכיבוד שמכבדים אותו באכילה ובשתיה.

מאידך, יש לציין מה שכתבו בני הגר"א זצ"ל (בהקדמתם על ביאורי הגר"א חלק א"ח): "אספר אל חוק אחד מהנהגותיו (ש-ל הגר"א זצ"ל) פעם אחת בדיוותו בדרך, ולן אצל איש ישר הולך, עבר נתן בעה"ב לפניו לאכול, והפצירו לאכול, וישם בפיו והקיאן כי נתקלקלו איצטמיכותו, ויבא בעה"ב ומצא הקערה שלימה כבתחילה, ויפצר בו עוד הפעם, ויחל לאכול והקיאן שוב, ועשה כן ג' או ד' פעמים, ושאל אותו אחד מגדולי תלמידיו המפורסמים שהיו עמו בדרך, מדוע מצער נפשו כאשר לו תוכל שאת אותו העת לאכול, והשיב, הלא אמרנו לך כל מה שיאמר לך בעה"ב עשה, ובכל מקום שנאמר 'עשה' – אפילו בדברי סופרים שיעורו לקיים עד שתצא נפשו".

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות טבילת כלים (ד)

א. **טבל כלי בלא שהתכוין למצוה, או שנפל הכלי מעצמו אל תוך המקוה, וכן קטן שטבל, עלתה הטבילה**, משום שטבילת כלים אין צריכה כוונה (שו"ע יו"ד סי' קכ סט"ו, וב"י"ו וב"ש"י בשם הרשב"א, אולם דעת הב"ח והגר"א לחתומי בזה).

ב. **טבל כלי של חבירו שלא בידיעתו, מועילה הטבילה** (ע"י באר הגולה סי' קכ סק"ה בשם שו"ת הרמב"ם והרשב"א, וע"י לבוש שם סי"ד שכתב הטעם, דכן משמע בפרשת גיטולי זכרים דטבילה זו לא בעי שליחות בעלים, עיי"ש. ולפי זה נראה, דה"ה דיכול גם לברך כשטבל כלי חבירו שלא בידיעתו. אמנם צ"ע אם יכול אדם לטבול לכתחילה כליו של חבירו שלא בידיעתו, שהרי נוטל ממנו המצוה. ואפשר דכיון דלא בעי שליחות בעלים אין המצוה מוטלת עליו שיחא אסור לקחת ממנו המצוה. ומ"מ אם אין בדת בעל הכלי לטבול הכלי, ודאי יכול לטבול שלא בידיעתו, דזכות הוא לו [ני"ל]. וע"י מהר"ש עגלי חיו"י סי' נו בדין מי שנקלע באקראי במקום שגרים שם יהודים החשודים שאין טובלים כלים אם יכול להשתמש בהם).

ג. **לקח כלי מנכרי שהשתמש בו בחמין וצריך להגעילו מן האיסור, אזי יש להגעילו תחילה ואח"כ לטבולו. ואם הטבילו ואח"כ השכירו, אפילו אם היה הכלי אינו-בן-יומו, יחזור ויטבילו בלא ברכה** (ע"י שו"ע יו"ד סי' קכא ס"ב. ובדג"מ מקול אם היה אינו-בן-יומו – שאין צריך לחזור לטבולו, אך דרבית שם סק"ה הביא הרבה פוסקים שחלקו על הדג"מ, וכפ"ל ויחזור ויטבול בלא ברכה.) [אמנם שמעתי מגדולי הוראה שליט"א, שמה שמגעילים כלים חדשים מחשש שומן איסור, מאחר שהכשרה זו הוי רק חומרא, שח"ר אפילו אם היה נעשה מאיסור כבר נפס, ובכח"ג אם טבל לפני שהכשירו אין צריך לחזור ולטבולו].

ד. **אסור להטביל כלים בשבת ויו"ט**, משום דנראה כמתקן הכלי, שע"י הטבילה הותר השימוש בו. ובעת הצורך יש עצה, שיתן את הכלי לגוי במתנה, ויחזור וישאלנו ממנו, דאז פטור מטבילה, ואם זה כלי שראוי למלאות בו מים, וימלאו מים מן המקוה ועלתה לו טבילה. וה"ה אם זה סכין מלוכלך, שמותר להטביל ולהדיח הסכין (ע"י פ"י"א סי' רמא א"א סק"ג). ואינו מברך על הטבילה, כי אין באופן זה מוכח שאינו עושה לשם טבילה. ופשוט שמותר לעשות כן רק כשאין לו כלי אחר לצורך השבת, דאל"ה אסור משום שמפסיד בידים את הברכה (ע"י שם סי' בנג"א, בנג"א, בנג"א ובא"ח). ואם יש לו ספק על הכלי אם היא צריכה טבילה, ואי"א לו לעשות בנקל העצות הנ"ל, אזי יש לסמוך על הדעה דס"ל דמותר לעשות לשם טבילה, וכן אם עבר וטבל – מותר להשתמש בו, כיון שיש שיטות שמותר לטבול כל בשבת ויו"ט (עיי"ש בנג"א סק"ל).

ה. **גם בבין השמשות של ערב שבת ויו"ט אין לטבול הכלים**, אך אם צריך את הכלי לצורך שבת ויו"ט, ואין לו אחר, מותר להטביל בבין השמשות ולברך כדון, ואין צריך לעשות את התחבולות הנ"ל (ע"י א"ח"ח סי' רמא ס"א ובנג"א סק"ה).

ו. **אם נתערב כלי שצריך טבילה בין כלים שאין צריכים טבילה** – לא שייך בזה ביטול ברוב, כיון שאפשר לטבול כל הכלים, וממילא הוי דבר שיש לו מתירין, וכשטובל כל תערובת הכלים, אע"פ שרק אחד מהם חייב בטבילה, יכול לברך "יעל טבילת כלים". כיון שבמצאצא צריך להטביל את כולם מחמת התערבות (ע"י דרב"ת סי' ק"ק לו). וע"י זה צבי יו"ד סי' צג.) **אין טבילה כל תערובת כלים תגורם לו טבילה ממון או טריחה מרובה יש להקל**, דנתבטל ברוב, אולם בתנאי שאין הכלי שחייב טבילה כלי חשוב, כי כלי חשוב אינו בטל (ע"י ב"י טבילת כלים פ"ה ס"כ"ה ובהערות שם סק"ל).

ז. **גוי שגנב כל מישראל, ולבסוף הוציור הכלי אל הישראל, אין הכלי צריך טבילה, ואע"פ שכבר נתניאש מישראל ממנו**, חזון איש רשאי הגוי להחזיקו בפירסום לא הוי שם העכו"ם עליו (יו"ד סי' קכ ס"א ברמ"א, בש"ך ובס"י"ו שם).

ותהא חתימת המאמרים מעין הפתיחה, בהא דאיתא בספר איסור והיתור (פרק נח סעי' קו) בטעם טבילת כלים שלקח ישראל מנכרי, שהוא כדי להעביר הטומאה ולהכניסו בקדושת ישראל, לפי שבחנות השם אלקים נחלתו ובחבולו מן התנועים וקדשנו בקדושתו, שגמור (ויקרא כ, טו): "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי", וכתבו (שם פסוק ז): "והתקדשתם והיייתם קדושים כי אני ה' אלקיכם", עכ"ל.

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

שו"ת דברי אור חלק שלישי – בארבעה חלקים שו"ע מאת הרח"ג ר' יצחק הערשקאוויטש, רב העציר דק"ק האליץ, אשר ערך וחבר לטורח פקדין **רבי שלמה קלוגר** על ח"ל לדה, מלוטק מספריו, עם הארות והערות ומפתחות ע"י הגהמ"ה הנ"ל. י"ל על ידי מכון 'הררי קדם', ירושלים תשס"ח.

מסוד שיח חסידים – תיאורים נפלאים ומופלאים משחים ושיגים של חסידים ואנשי מעלה, בהתוודעים והתכנסים לשבת אחים בצוותא, שזורים ובלולים בדברי קודש, פניני חסידות וסיפורי דקדקים ומקורות אמנים. סדרה ראשונה: "ידך ברוך ראשונה: פ"ד בגליל ידי האי ספרא רבה הרב אהרן סורסקי. הוצאה מפארת, ירושלים, בני ברק תשס"ו (365 עמ').

סדר נפלא – דרושים והדרנים, ובהם סיום שדר משה בע"ד אופנים, פרקי אבות ועוד, מכתב יד שחשאר ארחה"ש רבי נפתלי עקב הכהן זצ"ל תלמיד מובהק לבעל שיעור הגונים ז"ל, דומ"ץ ק"ק קירילבאבא ומיהאפאלוא ולאהמ"כ בחיפה, מח"ס "אוצר הגדולים – אלופי יעקב" (ט' כרכים). נלוה אליו פרקים נבחרים מתולדותיו. ה"ל ברוב פאר והדר וכדו הרב יוסף דוד אייזן, ב"ב תשס"ו.

כל בו החדש לעניני ברית מילה – כולל הספרים הנחוצים 'ברית יצחק' – ללול הוואג-נאכט; 'זוכר הברית' – כל דיני ברי"מ פדיון הבן ובר מצוה; ועוד; כל דיני מנהגי עניני ברי"מ מספרי: דרך פיקודין, 'ליקוטי מהרי"ח' ועוד, בציורן כל התפלות ובקשות לתורים, למוה, לסנדק ולציבור, ועוד הרבה. נדפס מחדש באותיות מאירות ובתוספת מרובה, ברוקלין נ.י. תשס"ח (תתפ עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגלילין לזיכוי רבבות מאחב"י

יקר ונצולה למרדכי

בקרוב יום הילאריצט של האי גברא יקראו הרח"ח המפ"ל לשי"ת ר' מרדכי ב"ר מאיר ארי' ריזנ ע"ה, שנקרא בחיבה בפי כל "ר' מאטל" – אשר נלון "על תרומת" מפני אור התורה והחסידות על פני הרבה תבל במשך כל ימות השנה לעילוי ולזכר נשמות – שומע לעילוי ליהוד ש תפארתו בקצירת האומ"ץ. ולחזון כבוד ספרו של דקדקים וחינוכו בתורה ובחסידות ובצדקת וידידות עם בני עמנו בארץ ישראל. מאיר ארי' עז"ה ר' מאיר שטיערנבערג, ע"ש עז"ה שטיערנבערג שגמורא גליליטא מחשובי חסידו בעלזא. לאחר מלחמתו עזב את ביתו באנטווערפן עם זוג היתרקה תח"י לאוויש"ב ר' הגה"צ ר' אברהם צבי רומעלט זצ"ל ודומ"ץ קהילת וואודביץ ור"י נאבוב, שצערותיו היה נקרא "איברהם" משמע דער יאורווער עילוי"ו והמשקי בדרכי אבות מנהגים מסורות נפש נפלאה. מיד אחר המלחמה, מה אביד את כל משפחתו והוא עצמו נעל מעינים ובחוסר כל, היתה רגש דאגות נתונה לצרכיו הרחוקים, להשגת תפארת וכדו', רק דברים שבאדישקייט.

נשא ונתן באמונה וקבע עתים לתורה בעקביות מפלאים. גם תפלות היתה לאות ולתופת, מתוך נעימה והתלהבות חסידות. ביותר היה מפורסם בצדקת פורזו ובמעשי חסד לטובת הכלל והפרט אשר עשה תדיר בנפש חפצה, מתוך עין יפה ובסבר פנים יפות, ללא כל גינוני כבוד ופרסום, רק מתוך הצנע לכת.

ר' מאטל ע"ה היה דבוק בלוי"ה ברחיק"ק מעלזא. כן שכחתינו פעם ראשונה אל מרן קוה"ק מהר"א זי"ע, והיה שבור ורצון מחמתו הרטא, התבטא מרן זי"ל: **"מאטל אי מינינג"**! ואומר היה ר' מאטל: "דיבורים אלו הרגשתי אידן מקודש נפח כי נשם חדש". כן זכר לחיבה יתירה מדייק מרן שליט"א, והיה אומר שכל פעם שזוכה להיכנס אל חדרו נפח בן הדבר חיות וכח עד אין ערוך. ואכן זו היתה חיותו ונשימתו עד יומו האחרון, כ"ו ניסן תשס"א, בו נפטר בשם טוב ובישבה טובה.

תהא נשמות צדורה בצירוי החיים

הדפסת והוצאת הגלילין, בחסות:

globeCall +1.718.431.2286 / +972.3.542.2704
 globeCall - globeMail - globeDirect
 globeCall - the only card with personal voicemail
 globeCall - because you deserve the best

אנו מאחלים לכל לקוחותינו - ולכל הבחורים הלומדים מעבר לים

קו"א בריא ושמח

גלוביקול - הכרטיס היחיד עם תא קו"א אישי
 globeCall - the only card with personal voicemail
 globeCall - because you deserve the best

לא לשכוח
 ברכת אילנות

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת תזריע מצורע (אבות ב')

א' דר"ח אייר תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליץ תקי"ח

הולדת	מוצא	ר"ת
22:17	21:59	20:42
21:36	21:19	20:04
21:51	21:37	20:18
21:50	21:26	20:15
21:21	20:58	19:46
22:18	22:02	20:43
22:18	21:57	20:43
21:57	21:37	20:21

תורת אבות

ה"תפארת" למי?

רבי אומר, איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם (ב, א). "כוונת רוב המפרשים בזה הוא, שצריך האדם לברר לו דרך שיהיה מרוצה בה הוא עצמו, העושה, גם עם הבריות, בענין שיהיה אוהב ומקובל. ורמב"ם פירש: דרך ישרה, המדות הממוצעות, וגם נושאין חן בעיני הבריות (יע"ש בפירושו).

וה"ר ישראל כתב: וכל הפירושים האלו מקובלים בידיעתם בהם השכל, וזולתו [לשון] משנה אינו סובל, כי ה"תפארת" אינו באה למפואר מעצמו, רק מוזולתו, וכיון שכן, התפארת הבא לעושה היא מהאדם, אם כן מה הואיל בזה שאמר (שוב) "תפארת לו מן האדם"; ועוד, שלשון עושה אינו נופל על דרך כי אם על מצוה, ועל דרך נופל הליכה, כמו: "את הדרך אשר ילכו בך" (נחמ"א פ, יט), "והלכת בדרכיו" (דברים כה, ט).

ור' יונה כתב: "כל שהיא תפארת לעושה" בהעשות המצוות - הבי"ה מפואר בהם, והן תפארת לעושה, כי תפארתו (תפארת המצוות). לשון של רבינו יונה (הוא תפארת אמיתית בבני אדם.

ולא הבנתי כוונתו, כי הוא שם תחילה התפארת לא-ל-יתברך, ואחר כך אמר "זה תפארת לעושה".

ועלה בדעתי לומר כי הגרסא היא: "כל שהיא תפארת לעושה, תפארת לו מן האדם", והמפרשים מען ודבקו ו'י של "לעושה" עם "תפארת". ופירוש "לעושה" הוא ה'י העושה את האדם, כמו: "אם מעושהו יטהר גבר" (איוב ה, יז), ואחר כך הוסיף לבאר ואמר: "תפארת לו מן האדם, כלומר, שהאדם המבורך הורק גורם לעושהו תפארת, ויהיה הפירוש הפך כוונת המפרשים". פי' רבינו יצחק ב"ר שלמה (וע"י במדרש שמואל שביא בעיניו מפי' הרשב"י ד"ל, גורסת דר"י ד' גיאות ד"ל).

מדת הכילות - יסוד כל מדה רעה

אמר להם, צאו וראו, איזו היא דרך רעה שיתרחק ממנה האדם. רבי אליעזר אומר, עין רעה וכו' (ב, יג). "צריכים אנחנו לפרש שאלתו ותשובתו, כי דבר ידוע הוא שהיפך מן הדרך הישרה היא הדרך שראוי שיתרחק ממנה האדם. ונכון, כי מפני שיש כמה מדות טובות שהפך אינו רע, כמו מדת החסידות שהיא מעלה גדולה עד מאוד, ואם לא יתחסד לא יקרא רע, על זה אמר: "עין רעה", כלומר, מדת הכילות, לכל תחשוב כי מדת הנדיבות טובה אך הכילות אינו רע, אשר לא עשק ולא גזל את עמיתו, ורעתו רבה כי היא יסוד לכל מדה רעה, וממנה יבא לעשות כל דבר רע, שלא יאמר אם לא אשיג אל הקצה האחרון במעלות הטובות איננו חסיד, אך אהיה צדיק לעשות מה שנצטוונו עליו, והוא לא ידע כי חסרון לא יוכל להמנות אף כי יחסר כל בו באחרית הימים. כי המעט החסר - יחסרנו הוסיף גדול, כמו שאמר שלמה בחכמתו (קהלת י, א): "צובכי מות יבאיש יביע שמן רוקח, יקר מחכמה מכבוד סכלות מעט", רצ"ל, כאשר הובוב, שהוא קטן, מפסיד לגמרי את הדבר החשוב מאוד, שמן הרוקח, כן סכלות מעט ליקר החכם והנכבד, כך מדת הכילות גורמת לאיש [להיות] בליעל במדות הטובות, ונקרא שמו 'בליעל', כמו שמצינו בנבל הכרמלי (ש"א כה, יא - כח)....".

עין הרע - מוציא את האדם מן העולם

רבי יהושע אומר, עין הרע ויצר הרע ושנאת הבריות - מוציאין את האדם מן העולם (ב, טו). "פירושו, מי שאינו שמה בחלקו ועיון את חבירו העשיר ממנו, מתי יעשר עושר גדול כמוהו, והוא גורם רע לעצמו ולחבירו, כאשר אמרו חכמי הטבע: החומר מכל אשר לרעה, אור עולה מן המהשבה ההיא ויורק את הדברים שעיוין בהם בעיניו הרע, גם קרבו ישרף אחר שמתאזהר לדברים שאין יכולת להיות מצוי בידו, והמהשבה ההיא מקלקלת גופו כי יתקצר רוחו ומציאותו מן העולם וכו'. וראיה לזה הפירוש, על שאמר בבא"ב "עין הרע" בלשון זכר, שזהו העיוין ברע, ולמעלה אמר "עין רעה" שפירושה על מדת הכילות....".

לקח טוב

"והזרתם" - זר ונתר לבני ישראל

שהשמיע השכן, וכל אוזן שומעת תתפעל גם מחלק זה, כיון שמוכיח הוא על יחס בלתי רגיל ויוצא מן הכלל, תופעה שאינה מצויה. כמה גדולים חסדיו של הלה - ופמירו כולם - שאף אינו מרגיש שהוא זה שעושה את החסד, כי רואה את עצמו מחוייב בדבר, ותמיד דואג אולי לא מילא חובתו כראוי.

מעשה ההשאלה עצמו, גם אם הוא טוב ויפה, אין בו משום התפעלות. אין בו אלא את חלק המעשה בלבד, וזוהו איננו חורג מאנשים רבים שגם הם יואילו בטובם להשאל חפץ זה או אחר. ובעיקר: מי יודע איזו מדה ואיזה יחס מלווה את המעשה, אם נעשה בחפץ לב, או אולי דוקא בעל כרחו, בגלל שלא התאים לו לסרב, וכיוצא באלה.

אמנם התנהגותו שלאחר המעשה, מגלה את תמימות וישרות הלב המלווה את מעשיו, ומוכיחה על עוצם רגש חובה הממלא את לבו, עד שכל מה שלא יעשה עדיין לא יספיק לו, ודאגתו תעמוד מול עיניו תמיד. וזו היא שמזכה אותו בציון הגבוה ביותר.

אותיות מהכימות

וסתפס את בני ישראל מטומאתם. למשל איש ישראל נחשד אללו לעבירה שלא למד כל היום, הגם שכבר קרא קריאה שעת שחרית וערבית, הוא מלער עלמו. ועל דרך זה, אם עשה מלאה כפניו. ועל זה עלמו לידן ליתן לישראל זר ונתר.

כאשר בן ישראל, עובד אמיתי, מנסה לקיים את רצון בוראו בתורה תפילה ומעשים טובים, איננו עושה את מעשהו רק לצאת ידי חובה, וכמי שכפאו שד חלילה. אדרבה. הרגשת חובתו כלפי אדון העולם חודרת לתוך עמקי לבבו וממלא את רמ"ח אבריו ושם"ה גידיו, וכל כולו חדור רצון עז לעשות נחת רוח להבורא ית"ש שאמר ונעשה רצונו. ואחרי שמקיים את המצוות, תמיד נופל לבו בקרבו, שמה קצרה ידו במלאכת שמים. אולי בכל זאת היה יכול לעשות יותר, ואם המעשה הספיק שמה הכוונה לא היתה רצויה וטהורה, וממילא משום כך אין מעשהו ראוי לעלות על שולחן מלכו של עולם.

ואבינו שבשמים מבין ורואה לא רק את המעשה העשוי, אלא בעיקר את היחס הזה שמאחורי המעשה, יחס שמוכיח נאמנות תמימה ושלימות על כל צדדיה, וקושר בכיכול כתר מיוחד על ראשו של בן ישראל זה, והוא האיש אשר המלך הפך ביקרו.

משל למה הדבר דומה, לשני שכנים טובים, שהאחד בא וביקש מאת רעהו שישאל לו מכונה מסוימת. הלה חוזר תוך שעה, דופק בדלת שכנו, ובפתוח הדלת מגיש לו מכונה, לא ממש זו המבוקשת אבל כמעט דומה לה, ואחרי שמגיש לו מתחיל להתנצל לפניו מעומק הלב ומבקשו בתחנונים שיואל בטובו לסלוח על "הפשע" ו"העוול" שבכפו, על שלא הצליח למלאות את מבוקשו בשלימות, והביא משהו רק לצאת ידי חובה. "רציני באמת, אבל מה אני יכול לעשות, לא הלך לי....".

השכן מקבל את המכונה מידי המשאל, וכמובן, עושה הכל כדי להרגיע אותו שלא ירגיש ברע, ואדרבה, עוד מגיע לו תודה על זה שהוא הביא. נכון, שזה אומנם לא בדיוק מה שזקוק לו, אך אולי גם זה יועיל. ובכלל, הרי הוא לא חייב לו שום דבר, ועצם העובדה שהוא משתדל כבר ראוי לשבח, ומה לו להתנפל לפניו ולהתחנן לסליחה ומחילה....

זה ברור שהשכן המשאל באמת ראוי לציון לשבח, והתנהגותו יכולה לשמש דוגמא למופת לכולם. אך הבה ננסה להתמקד על הנקודה העיקרית, זו שמזכה אותו בציון הגבוה ביותר. האם השבח הגדול הוא על זה שנענה בכלל לבקשת השכן; על זה שעשה מאמץ יתר למצוא תחליף בהיעדר ממנו המכונה הרצויה, או על זה שאחרי הגשתו הוא עוד חש עצמו חייב ושלא יצא ידי חובתו ואף מבקש סליחתו.

הוא אומר, האחרון הוא הגדול שכולם. ודאי שעצם ההיענות למשאלה במדה זו או אחרת היא מאד מכובדת. אולם הנקודה האחרונה, שאחרי ככלות הכל עדיין מרגיש המשאל חסרון במעשיו, ושלא יצא ידי חובה כלל וכלל, ולבו מלא דאגה כנה על אשר לא עשה את המוטל עליו, ועל הכל הוא עוד מנסה לרצות ולפייס על העוול אשר בידו, עולה על כולנה. עצם ההיענות מוכיחה רק על המעשים, בעוד שזו האחרונה מוכיחה על היחס שמאחורי המעשים.

אין ספק שאחרי לכתו של המשאל, יתיישב השואל ויתבונן בפליאה על התנהגותו המאלפת של שכנו, ויספר ויעלה על נס גופא דעובדא לכל מאן דבעי לשמוע. עיקר סיפורו לא יהא מוסב על החפץ המושאל למעשה, אלא דוקא על דברי הריצוי והפיוס

אמרות טהורות

מעלת הכתו של אדם גדול

וראה הכהן את הנגע בעור הבשר וגו' וראהו הכהן וגו' (וי, ג). יש לדקדק למה הוכפל בפסוק ראיית הכהן. וי"ל שבתחילה כתיב שיראה הכהן את הנגע, ובסוף כתיב שיראה את כל האיש, וצא להורות שצריך הכהן לראות גוף האדם, ולא די שיראה הנגע לבד... כמו שאמר רבי 'הא דמחזקא מחבראי דחזיתיה לרבי מאיר מאחוריה...' (עירובין יג, ע"ג רמב"ם במדבר א, טו) – **שראית אדם גדול יכולה להאיר ולהעיר בו ניצוץ פנימי להעלותו ממוחשכים**. וזהו: 'וראהו הכהן' – את כל האיש".

שפתי צדיק (ע"ע באלשן דק כאן)

"קרח הוא טהור הוא" – רמז להשליך המותרות

ואיש כי ימרט ראשו קרח הוא טהור הוא (וי, טו). "אדם צריך לקדש עצמו אפילו במותר לו, וכל שכן שאף יתאווה למותרות, רק צריך לספק עצמו די הסיפוק בכל האופנים הן במאכלים הן בכל הדברים שצריך להשליך המותרות. וידוע ששעירות הראש הם מותרות הגוף, על כן צריכים הכהנים בעבודתם והלויים לגלג השערות להראות שאינם רוצים במותרות רק די הסיפוק בלבד (ע"י 'מניד מישיר' ר"פ אמו; 'עירות דבש' היא דרוש ו' דה ונשוב). וכל שכן כשימרט ראשו לגמרי שלא יצמחו עוד, הוא טהור מבאדם שהשליך כל המותרות ממנו, על כן הוא סימן טהרה. וזהו שאמר: קרח הוא טהור הוא".

מאור ושמש

מחשבה טובה של הצדיק –

הקב"ה מצרפה אל מעשי שאר האנשים

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו והובא אל הכהן (וי, ג). "כבר דקדקו קמאי מה זה ביאתו אל הכהן, כי הצריך לרפואה טוב לו שיהווה אחר רופא מומחה; וגם 'צא אל הכהן' היה לו לומר, ולא 'הובא' שמשמע ע"י אחרים.

אמירה נעימה

וביום השמיני ימול בשר ערלתו (וי, ג). איתא בגמרא (מנחות מג): "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום, אמר: אי לי שאנמוד ערום בלא מצוה, וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו" וכו'.

י"ל ע"פ מה שפירש א"א ז"ל (פרן מהר"ש מבעלזא ו"ע) מה שאומרים בברכת המזון לסעודת ברית מילה: "הרחמן הוא ויכר אבי הילד וכו' מיום השמיני והלאה ירצה דמו", ולכאורה יפלא שמתחיל באבי הילד ומסיים בן הנימול. אלא, ידוע שכל מצוה צריך לקיימה במחשבה ובמעשה, אך מצות מילה היא אי אפשר לקיימה במחשבה, כיון שהנימול הוא קטן בן ח' ימים. אמנם אח"כ לוימים, כשיזכר למול את בנו, בזה ישלים את חלק המחשבה שעדיין חסר בקיום מצות מילה שלו, כי בזה מגלה דעת דניחא ליה במצוה זו. וזהו: "מיום השמיני והלאה ירצה דמו" – של האב, כי עכשיו נשלם חלק המחשבה של המצוה של עצמו, עכדה"ק.

והנה, מצינו (שבת נז) שדוד לא חטא במעשה דבת שבע, כי כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו, וכתב רש"י: "גט כריתות" – על תנאי שאם ימות תהא מוגורשת **מעשי**. וזהו הכוונה: "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ", היינו לרחוץ מעוונותיו, וראה עצמו עומד ערום" – שהתבונן במעשה דבת שבע, שנראה קודם שמת בעלה אוריה. אמר: אי לי שאנמוד ערום בלא מצוה, פירוש, שהיה ירא שמה נכשל באיסור אשת איש, ועיי"ז אבד כל מצוותיו, ואע"ג דאוריה נתן לה גט, מי"מ בשעה שנשא אותה עדיין היה חי, והיה דוד מתפתק אי אברגין יש ברירה" – דכיון שלא חזר מהמלחמה והוברר הדבר למפרע שכבר היתה מוגורשת, וא"כ נשאה בהיתר, או דאמרין אין ברירה, ועד שלא מת עדיין לא נתגרשה, וא"כ נשאה באיסור (ע"י בבלת בנימין מצוה קד סי' ג ובספ' נבחר פ"י מצוה דה וכו'). וזכין שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו, כי במצוה זו רואים דייש ברירה, שבשעה שהאב מל את בנו מתברר הדבר למפרע שהוא

ונ"ל ע"פ דאיתא בגמרא (קדושין ט) מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, וראה לפרש הלשון צירוף, שהיה לו לומר 'מחשבה למעשה', דהנה המחשבה שאדם מוחשב איזה דבר, בודאי אין בה שום פניה, כי מי יודע בו, ואם אדם מוחשב לעשות מצוה או עסק התורה ולא עשה מוחבת איזה אונס, ואדם אחר עוסק בתורה או במצוות רק שמכוון בה איזה פניה הקב"ה מצרף את העובדא הוואת למחשבתו של הצדיק והי כאלו הוא עושה המעשה ההוא וכו'.

וזהו 'זאת תהיה תורת המצורע' רצ"ל העסק התורה של המצורע רע' (ערכין טו); מה תקנתו, והובא אל הכהן' שהתורה הוואת מובאת אל הצדיק שהיה מחשבתו לעסוק בתורה ובנ"ל".

נועם אלימלך (ענייני)

אי אפשר לאדם לראות נגעי עצמו כי אם אחר טהרתו

זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו וגו' (וי, ג). יש לפרש על פי מה שאמר אא"ז הרח"ק רבי יחזקאל מקאמיר זצוק"ל: "מחיתי כעב פשעך וכענן חטאתך שובה אלי כי גאלתיך" (ישעי' מו, כב), דלכאורה יש להביא, אחר שנמחו הפשעים והחטאים על מה יש עוד לשוב בתשובה, שאומר "שובה אלי כי גאלתיך".

אלא הענין הוא, כי קודם מחיית הפשעים, מסמא היצר הרע את העין ומטמטט את הלב, עד שהאדם אינו יודע ואינו מרגיש אם חטא, כי אינו רואה נגעי עצמו, והכל ישר בעיניו, ורק אחר שזוכה ופשעיו וחטאיו נמחו, אזי מאירין לו עיניו ויודע מה שחטא, ועל מה צריך לשוב בתשובה, עכ"ל (ע"י מ"ש במדורו ג' טז).

וזהו הרמז: 'זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו' – מצורע הוא מוציא רע' (ערכין טו); רוצה לומר: 'זאת תהיה תורתו להורות לו, להיות מוצא על עצמו הרע שעשה ולשום חטאיו נגדו, והיינו **ביום טהרתו**, כשהוא נטהר מחטאיו, כי אז יוכל לראות נגעי עצמו'.
דברי ישראל

* ע"י 'מנחת חוב' פ"ר פקודי, 'שפתי קדושים' פ"ר בראשית, 'עליוני הש"ס' להגר"ש ענגלי וצ"ל קדושים מ. ד"ה מחשבה.

רוצה בקיום המצוה וכו', כאמור, ואי יש ברירה א"כ נתברר שבת שבע כבר היתה מוגורשת, ולפיכך נתיישבה דעתו.
כ"ק פרן מהר"ש מבעלזא ו"ע

ובמלאת ימי טהרה וגו' תביא כבש וגו'. ואם לא תמצא ידה די שש וגו', אדם כי יהיה בעור בשרו וגו' (וי, ג-ה). וי, ב). ובמדרש (ויקרא טו, א): "כתיב 'ואם לא תמצא ידה די שש', ומה כתיב בתריה 'אדם כי יהיה בעור בשרו', וכי מה ענין זה אצל זה? אמר הקב"ה: אני אמרתו לך הבא קרבן לידה ואתה לא עשית כך, חייך שאני מצריךך לבוא אצל כהן, שנאמר: והובא אל אהרן הכהן". ולכאורה, הלא קרבן הלידה הוא על האשה, ומה הבעל חייב בזה.

אלא לפי דקדוק' (ב"מ קד): "אדם מביא קרבן עשיר על אשתו", וכאן כתיב "ואם לא תמצא ידה די שש" – ואין זאת אלא משום שאין הבעל הפץ לתת לה קרבן עשיר, ומוכרחת להביא קרבן עני, ולפיכך העונש עליו מידה כנגד מידה, יען כי ביקש להרויח כבש בחילוף בן יונה, לזה נעשה מצורע שאפילו עני לא סגי לו בלא כבש לאשם, שנאמר (ולאן יד, כא): "ואם דל הוא ואין ידו מושגת ולקח כבש אחר" וגו'.

מלא העומר להנהיג ספלאצק וצ"ל

והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר וגו' פתח אהל מועד (יד, יא).

הדבר נפלא דבכל פרשת טהרת המצורע לא כתוב "איש" רק בפסוק זה. ויש לומר, דהנה דבר זה חידוש הוא דהרי ביאה במקצת שמהי ביאה (במבואר בזכאים לב-לג), וכאן הרי המצורע היה מכניס ידיו לשער נקנור, כדי שהכהן המטהר יתן על בהונות ידיו מדם האיש (ע"י פתחים פ"ה וברשי' שם). והיה אפשר לומר דמיידי בקטן המטהר, דלאו בר מצוה הוא, ואין איסור בהבאתו במקצת, ועוד, שהרי מכניס קמן נתמעט מברת (ערכין ג). לכן מ"ל קרא: "והעמיד הכהן המטהר את האיש המטהר", היינו גדול, ואם נכנס במקצת איכא כרת או מלקות, ובכל זאת בכדי שיטור מצרעתו, התירה התורה ביאה במקצת.

משך הכמה

יתרון דעת

עניני חודש אייר (א)

סוד, סגולות, ומנהגי ימי הספירה

בשעת הקמת המשכן שהוקם בחודש השני (במדבר א, א) שהוא חודש אייר, שהוא סוד זנב טלה כימה, לכן נקרא אותו יזר, דתמן זיו דשכינתא לתקן פני שור שחטאי ישראל בעגל, ואז בא שכינה וחילותיה בענין דגלים. וזה סוד שכותבין בגיטין חודש אייר מלא בב' יוד"ן, שכן הוא נטריקון א'ברהם י'צחק י'עקב ר'חל, וזוה המרכבה שלמה. וזה רמז דוד במזמור ו' (תהלים ו, יא) שמנהג אשכנזים לאומרו בנפילת אפסו: "יבושו ויבהלו מאד כל אייבי י'שובו יבושו ר'גע", ר"ת אייר, שאז באותו פרק אמרו האומות "שובי שובי השולמית שובי שובי ונחזה בך" (ש"ה"ש ז, א), הפוך "שובי" – יהיה ממנו "יבושו", שזה היה בשעת הדגלים בשעה שמזל כימה שהוא זנב טלה עולה (עין במ"ד פ"ב ד), וזה סוד "כימה" נטריקון כבוד י' מלא ח'משכן (שמות מ, לד).

מגלה עמוקות (פ"ר ואתחנן, אופן קבא. וע"ע 'נחלת שבעה' סי' ד)

הגשמים שהם מפסח עד עצרת הם רפואה גדולה לכל התחלואים שאין כמוהו בכל הרפואות, היינו לעמוד ראשו מגולה קצת על הגשם שובר עליו, גם לפתוח פרק שרדו לתוכו, ומעצרת ואילך יש מהם טובים לרפואה, היינו היורדים בזמן שהארץ צריכה להם אז הם טובים לרפואה וכו'.

אמרי פנחס (פרשיות, אות רכא)

מנהג ישראל תורה היא שכותבין באגרות 'למספר בני ישראל', לפי שאסור להסיר דעתו מהספירה, שצריך להיות 'שבע שבחות תמימות' (ויקרא כג, טו), וכמו"ש בזה"ק (אחרי, צד) דצריך דלא יתאבד חושבנא דא. וכן נהגית בעצמי לומר כמה פעמים ביום בלי בריכה 'היום כך וכך לעומר'.

מנחם ציון להרח"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב ו"ע (פסח, עמ' עח), ובס' 'באר המים' (לספיה"ע) איתא: אמר בשם מורו הרח"ק מרימנוב ז"ע, כי החיוב לזכור לפחות עשרה פעמים ביום מהספירה של אותו יום, וע"ע בס' 'עשרת מנחם' (אות קצא) בשם הרח"ק ר"ר אלימלך ז"ע מליזנסק, שצריך לספור גם בבוקר, בלי בריכה. ואמר עוד בס' 'ים של שלמה' (ס"ק ב"ק אות מד): "מנחם בני בבל אין ספורים ספירת העומר אלא בלילה. מנחם בני ארץ ישראל ספורים בלילה וביום".

וע"ע בס' 'מנחם לכל חי' (סי' ה אות ז) דיש מקומות דיש להם בבחי'כ' כמו מגילה כתובה בה כל ימי העומר באותיות גדולות מרובעות וגוללין אותו היום דשם ספורים יכוננו ועיניהם ישתו אם שכוול לספור באותה הלילה, והוא מנהג טוב ויפה; שנית, יש מקומות שנהגים דאחר קריש התקבל מתפילת שחרית או קודם אמירת קוה אל ה' אומר הש"ץ בקול רם: אמש הייתה הספירה כך וכך, ומי ששכח יספור בלא בריכה, והוא מנהג נכון.

... והנה הרפואים הסכימו על חודש אייר לסגולה לרפואה. והגם שהם מונין לחודשים, בודאי נשתלשל הענין מחכמת ישראל שרומז כי אייר בגימטריא אר"ך שמשם בא הרפואה, על שם ארוכה ומרפא.

עבודת ישראל (ליקוטים, תפילה)

... כי בימים האלו מחויב כל איש ואיש מישאל לטהר את עצמו בימי הספירה כמו שנטהר ישראל מאז טטומת מצרים וכו', וימים האלה נקראים אצל אומות העולם: מי, וגם הם מודים שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואה. ו"מי" הוא מנין חמשים. והעיקר הוא שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואות הנפש. ויהי' שירפאנו ה' ונרפא. אמן.

חודש אייר הוא נכון ומנוסה בחכמת הרפואה, שהוא מסוגל להריק האצטומא מן העיפושים וחולשת המרה, ונראה לי הטעם דנשאר זה בסגולה בחודש הזה, דהנה כל החולשות ע"פ הרוב באים מן המאכלים שאינם לפי מזג האדם, והנה בחודש הזה התחיל המן לירד, "לחם אבירים" – לחם הנבלע באיברים (וימא עה), ולא היה בא מזה שום חולי ושום מכאוב, נמצא בחודש הזה נתרפאו כל החולאים, על כן נשאר טבע קיים בחודש הזה סגולה לרפואה.

בני יששכר (אייר א, ג)

כולוה שקיני מדיבאא ועד עצרתא מעלו (שבת קמז) ופירוש, כל המשקל מועילים לרפואה מפסח ועד עצרת... "מדיבאא ועד עצרתא" היינו חודש אייר, דהרמז פסוק (שמות טו, כ) "כי אני יי רופאך" ר"ת אייר – בחוד' י, "איויבי ישובו יבושו ר'גע" (תהלים ו, יא) הוא בשני יודיין, שהמזמור מדבר כשהיה דוד חולה ונתרפא.

סוד חודש אייר ביד אחד שבו מתחיל רפואה של מרחצאות. כי אייר ר"ת: "אני יי רופאך", וממלא מהא בא שפע פרנסה גם כן, כי הרעב והצמא בכלל חולים כידוע, על כן בארץ ישראל בו נגמז ביטול התבואה והפירות, ובחוץ לארץ מתחיל בו צמחית התבואה והפירות, שמהו בא שפע פרנסה. ולדעת הובטבין אייר בשני יודיין עולה אר"ך ר"ת: "כי אני יי רופאך", ומשם בא שפע פרנסה מרצון הפשוט, שהכל בעתיקא תליא.

רב טוב (פר' בשלח, סח)

עלי הגיון

בענין אבל בהמה בחזקת כשרה ונמצאת טריפה אי צריך כפרה/ אכילת כזית מרור

א. במש"כ ב'עלי הדף' (גלי תקטו) אודות האוכל בשר ונמצא שהבהמה היתה טריפה - אי נחשב אונס או שוגג, ראוי להוסיף ולציין לדברי **ה'לקט יושר'** (ח"ב, יו"ד, ע"מ מט), שכתב: "זוכרני שפעם אחת אכלו הבהמדים מן הכשב, ואחרי כן נמצא בראש של כשב תולע, ואמר הגאון זצ"ל טרפה הוא. ולאחר פטירת הגאון זצ"ל הרהרתי בלבי: למה לא נתן הגאון זצ"ל תשובה לבחורים על מה שאכלו טריפה. ושאלתי למה"ר יוסף דקלון ולמהר"י אוברניק זצ"ל מה הטעם, ואמרו לי **שהבחורים היו אנוסים**, ומהר"י יוסף לדעיל אמר, שהיה חומרא יתירה שיאה טריפה בשביל התולע (ועי' תהי"ד סי' קסו וביו"ד סי' לא) בפ"ב דסנהדרין (כח ע"ב)...". הרי בהדיא שגדולים אלו החשיבו נידון זה כאונס.

ב. נכון להוסיף בענין שיעור כזית במצות אכילת מרור (מדרב דב דבית, גלי תקטו) שהגה"ק מצאנו ז"יע פסק שאין חיוב מה"ת לאכול פחות מכזית מרור, כמ"ש בשו"ת **'דברי חיים'** (ח"א א"ח סי' כח), והביא את דברי הגאון מליסא ז"יע בספר **'מעשה נסים'** שכתב שאין צורך בשיעור כזית באכילת מרור מה"ת, וכתב על דבריו שהגאון הישגות אריה' כבר דחה ההולכים בעקבות שיטה זו.

וציוין, בשו"ת **'לחם שלמה'** להגה"ק משימילי ז"יע (ח"א סי' צג) כתב שבדין זה נטה הגה"ק מצאנו ז"יע מדעת רבו הרה"ק מראפשיץ ז"יע. עוד כתב שם, שגם לפי פסקו של הרה"ק מראפשיץ אין להקל כי אם לאדם חלוש, ולא לאנשים בריאים (והוא כפסקו של כ"ק מרן מהרי"ד ז"יע - שקיבל מאבותיו, ולא כפי שהביא בשו"ת **'ארץ צבי'** (ח"א סי' פא) בשם כמה גדולים, מרן שר שלום מבעלזא והרה"ק מראפשיץ שהקילו בכל ענין), ותמה על פסקו של הרה"ק מדזיקוב ז"יע (הובא במאמר הנז'ו) שהקיל בזה בכל ענין.

וכן במה שמובא בשו"ת **'ארץ צבי'** (שם) בשם הרה"ק משיינוא ז"יע, שג"ח הקול בזה - ולפי דבריו הקיל דבכל ענין איצ' להקפיד ככל שיעור כזית באכילת מרור - יש לציין למ"ש בקוטנרס **'חיים עקבי חיים'** (נדפס בסוף הגש"פ בדבר חיים השלם, הוצאת מכון סולנה, תשנ"ו) בשם נכדו הגה"צ ר"ש רובין - הלבשרטאט מעיטענעם זצ"ל, שאינו נזקק, ומסורת היא בידו מאבותיו שזקינו הרה"ק משיטאווא ז"יע הקפיד לאכול כזית מרור. אהנה יהודה ארי' שטערלינש, ירושלים

ברכת אילנות על אילן פירות שאינם לאכילה

כתב הגרש"ק גראס שליט"א (עלי אורה, גלי תקטו): מברכין ברכת אילנות רק על אילן שעושה פירות, ולא על אילן סרק ע"י שו"ת הלכות ח"ב סי' כח, מ"ב סי' רבו סק"ב), ויש להסתפק באילן שמצויא פירות שאינם ראויים לאכילה, אי מברך עליו, וצ"ע, ע"כ.

ונראה דיש להוכיח מלשון הברכה שמועתק בשו"ע (או"ח סי' רכז): **'ליהנות בהם בני אדם'**, עד כאן. ומשמע דוקא בהני אילנות דעתידין ליהנות מהם. ונאם יש להביא ראיה מלשון הברכה, עי' בכיו"ב בשו"ת הרשב"א ח"א סי' קנ"ז ובב"ח או"ח סי' כ"ה).

ואף באילן ערלה, שדנו הפוסקים אם יכול לברך, כתב בשו"ת **'רב פעלים'** (ח"ג סי' ט) דיכול לברך, כיון דעתידי אחריו שלש שנים ליהנות מהם, ע"ש. ומשמע דאם אי אפשר ליהנות מהם משום שאינם ראויים לאכילה אינו מברך. (ומיהו להני אחרונים דסבירא להו דאפשר לברך גם על אילני ערלה וכיו"ב משום דהברכה קאי על כללות המין, עכ"ד, ולפי זה הוא הדין בנידון דידן). ומסתבר לענ"ד דאף בהני פירות שאינם ראויים לאכילה, אם אפשר לאוכלם על ידי מיתוק וכיו"ב, אפשר לברך, דסוף כל סוף נהנה מהם.

ישראל שוורץ, רב ואב"ד תל ציון

תיקון פרי מתולע - באי אכילתו

בעקבות המאמרים בהלכות אכילת מאכלים מתולעים (עלי אורה גלי תקטו), הריני שולח בזה פנינה יקרה מסי **'מחמדת דוד'** (פ"א אהרן) להרה"ק רבי דוד צבי מנייטאדט ז"יע (באהר"ק רבי יחזקאל מקאזמיר ז"יע) שפעם אחת נתן **היהודי הק' מפרשיסאה** ז"יע לאחד ממקורביו פרי שהיה מתולע, והוקשה בעיני אותו תלמיד, הלא היהודי הק' הוא בוודאי בעל רה"ק, וגם רוצה להנאות לו בזה שיהאכל מסעודתו, ומדוע נתן לו פרי מתולע. והרגיש היהודי הק' בתמימתו ואמר לו: **דע, כי כמו שנברא הפרי הכשר - כדי לאכול אותו בקדושה, כן נברא הפרי המתולע כדי שהאדם יגדור עצמו ולא יאכל אותו, ובה נעשה רצון הבורא ית"ש**, ועל ידי זה יש תיקון להפרי. א. י. מוסק, לייקוואד

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך' יצחק בנעריש ברושטיין ז"ל ת.צ.ב.ה.

אימתי היה המולד בחודש ניסן בשנה שיצאו ממצרים?

נתקשיתי בדברי המדרש מענינו דיומא (חודש ניסן) ולא מצאתי מענה, וחשבתי אולי אפרוש שאלתי ברבים ואמצא מענה.

איתא בילקוט שמעוני (פ"ר בא רמז קצא, והוא מפסיקתא דר"ב פ"ר ה): "החודש הזה, ר' שמואל בר אבא אמר, כל חודש שהוא נולד משש שעות ולמטה - יש כח בעין לראותו, משש שעות ולמעלה - אין כח בעין לראותו, ואותו החודש שאמר הקב"ה למשה נולד משש שעות ולמעלה, ולא היה כח בעין לראותו, והראוהו לו הקב"ה באצבע, ואמר לו: החודש הזה. ר' אחא בשר ר' שמואל בר נחמני, שנה שיצאו ישראל ממצרים היו חודשי שנה וחודשי תקופה שוין". ובפיוט לשבת החודש (ד"ה אבי כל חוזה) אומרים: **"ק"ץ מולדתו** (ש-ל מולד אותה השנה) **חל להקצות** (החלפה) **קצו** (זמנו) **ביום רביעי בחצות וכו', לילדת חקס** (החמפה) **וספר** (הלבנה) **ביום חשבון מצו, ובתחילת ברייתם בחלון אחד נמצאו**, ופירושו, שהמולד היה בחצות יום ערב ר"ח, ואחר שש שעות יצאה הלבנה, ואותה שנה אירע ג"כ שתקופת ניסן היתה בשעה ראשונה בלילה, נמצא שיצאו יחד.

ואמת היא שאותה שנה של יציאת מצרים, דהיינו ב' אלפים תמ"ז ליציאת אדם הראשון (וכמ"ש רש"י במס' ע"ז ט ע"א), [דהיינו שנת ב' אלפים תמ"ז למנין שנת תורה למולד בהר"ד שאנו מונים], חל תקופת החמה לפי החשבון בשעה ראשונה של ליל ה' (לחוספת הבנה, צא ולמד לפי החשבון המובא ברש"י ברכות נט ע"ב, שכל כ"ח שנה חלה התקופה בשעה ראשונה של ליל ד', והיו בניסן שנת כ"ח ובניסן שנת כ"ז של בריאת העולם, לפי החשבון שאנו מחשבים משנת תורה, דהיינו מניין בהר"ד, ובניסן של שנה א' התחיל חשבון התקופה, וכ"ח שנה אחריו, היינו בניסן שנת כ"ט, נמצא בשנת ב' אלפים תל"ז חלה התקופה בליל ד' [2436=87x28+8 בניסן שאח"כ חלה התקופה בליל ד'], והתקופה שנת ד' עד שנה שאחריה יום ושש שעות, נמצא ד' שנים ח' ימים ול"ב שנים ט"ו יום, י"ד יום חוור לליל ד' ויום חט"ו הוא ליל ה'). אמנם לא זכיתיו להבין היאך אפשר בשנת תמ"ח (תמ"ז למנין בהר"ד) היה המולד באמצע יום ד' - לדברי הפייטן, או בסוף חנה' - לדברי הליקוט, אם לפי החשבון היה המולד באותה שנה בליל שיש ד' שעות ותתכ"ג חלקים. ואם היתה השנה מעוברת היה המולד ביום ז' שעה י"ז ותקל"ו חלקים.

ועיון **ברשב"ץ** (ריש מאמר חמץ ומצה) שהעיר ג"כ בחשבון המולדת, ומחמת קושיותיו חסיק ששנת יצ"מ היתה בב' אלפים תמ"ז ליצירת אדם הראשון, דהיינו ב"א ת"נ למנין שנות העולם שאנו מונים, ולדדיה כ"ש דקשה המדרש, שהרי לשיטתו לאחר שביאר שלא היתה אותה שנה מעוברת היה מולד ניסן ביום שלישי י"ג שעות ותרי"ח חלקים, ולפי מה שפסק כשיתר הרמב"ם שעד כ"ד שעות אין להבנה נראית, לא נראתה הלבנה עד סוף יום ד' ונתקדשה בליל ה', עיי"ש באריכות, וכ"ש לדדיה יקשה דא"כ לא היתה תקופת החמה באותה שנה רק בשש שעות בליל שיש, וצ"ע.י.

נחום יצחק גרויז, ברוקלין נ.י.

טעמא במילתא שבתתובה כותבין 'לחודש' ובגט 'לירח', ועוד

חמותי ראיתי בגליון תק"ה (מדר אמינה ענינה) בשם ספר **'יעלת חן'**, שחלק יצא בין לשון 'ירח' לבין לשון 'חודש', כי 'חודש' מורה על הימים והלילות שבו, ואילו 'ירח' - רק על הימים שבו. ביסוד זה עלה בלבי למיזהר טעמא בהא דבשטר כתובה כותבין 'לחודש', ואילו בגט כותבין 'לירח', כדאיתא בשו"ע (אה"ע סי' קכו ס"ד). ובבית שמואל (סק"ד) כתב הטעם על שם הכתוב (וזכירי לג, ד) **'גרש ירחים'**. אך לא ביאר הא דבכתובה כותבין 'לחודש'. ויתכן משום דלגבי נישואי אשה כתיב (שם כד, ח) **ל'כי יקח אשה חודש'**.

ולדברי העלת חן יובן שפיר, דהנה קידושי אשה יכולים לעשות ביום ובלילה (ועי' קידושין ח. א. ועי' באה"ט אה"ע סי' כו סק"ג ובפ"י שם סק"ה), ברם לענין גירושין כתב הרמ"א ז"ל אה"ע סי' קכג ס"ה) ואין לגרש בלילה, ואם גירש בלילה יש אומרים דהוי גט פסול, וכ"כ המחבר שם (סי' קנד ספ"ח-ט) ורק בשעת הדחק אפשר לתת גט בלילה. והשתא לפי זה דעת לנכון נקל הא דבכתובה כותבין 'לחודש' שהרי זה מורה על הימים והלילות שבו, והיינו דקידושין יתכן ביום ובלילה, ואילו בגט כותבין 'לירח' שזה מורה רק על הימים שבתוך אותו ירח, והיינו דגירושין עושים ביום.

ובלכתנו בדרך זה יתברר לן נמי דעל הכתוב (מלכים א, ח, ב): **'ויקהלו אל המלך לשלמה כל איש ישראל בירח האיתנים'**, איכא לחד מ"ד (ו"ה יא.) דסבירא ליה 'האיתנים' היינו דתקנין במצות. ופירש"י ז"ל: שופר יום הכיפורים וסוכה לולב וערבה וניסוך המים. וצ"ב, דהנה בא מבורא אמאי חודש השיר נקרא בשם 'איתנים', אבל אכתי יש להבין אמאי נקרא בשם 'ירח' ולא בשם 'חודש' האיתנים. ועל פי היסוד האמור אתי שפיר.

ונראה דרש"י הק' בפירושו נתכוין ליישב גם זה, כי הוא מונה והולך המצוות שעיקרן מצוות הוא דוקא ביום: 'שופר' - כל יום אשר כשר לתקיעת שופר (מגילה כ. ב.). 'יום הכיפורים' - איתא

בגמרא (שם) וכפרה ביממא הוא דכתיב (ויקרא טו, ט): **'כי ביום הזה יכפר עליכם'**. 'יסוכה' - הגמרא (סוכה מג.) דנה בקרא דכתיב (שם כג, מב) **'בסוכות תשבו שבעת ימים'**, אי ימים דוקא ולא לילות, ואף שלמסקנא ודאי הוי גם לילות, מ"מ חזין דבה"א רצו לומר רח"ל. 'לולב וערבה' - נמי מצוות ביום (מגילה כ. ב.). 'ניסוך המים' - איתא ביומא (כז.) אין מנסכים מים בחג אלא בתמיד של שחר (ועי' סוכה מב.) - ניסוך המים שבעה, ובפירש"י ז"ל (שם).

הנה תחזינה עיניך שכל המצוות שבחודש תשרי, פרט למצות סוכה, מצוות ביום דוקא. כיון שכן מבורא היטב מה שהכתוב קורא בשם 'ירח האיתנים', דהא ירח מורה רק על הימים שבתוך אותו ירח, והיינו 'ירח' מפאת 'האיתנים' - דתקין במצוות שמתקיימות רק ביום.

ברוך האס, בני ברק

בענין הפסק שיחה בשחיטה ובטבילת כלים

במש"כ הגרש"ק גראס שליט"א בעלי אורח' (גלי תקטו) בענין הפסק שיחה באמצע טבילת כלים (נא"ח ג) והביא ראיה משחיטה וכו', וציין בתו"ד לדברי שו"ת **'נחפה בכסף'** שמקיל ומתיר לכתחילה לדבר. כמדומה דקולמוסו שגג בתרתיו, הן בציון המראה מקום דאין סעיף כזה שם, והן בגוף הדברים.

אמנם יעו"י בשו"ת נחפה בכסף (ח"ב) - 'פרי מפרי' להג"ר יונה נבון זצ"ל [רבו של הרה"ק זצ"ל] (יו"ד סי' טו ס"ה) שכתב בזה"ל: "והעולם נראה דסמכו על סברת י"א [שהביא המחבר שחיטה לשחיטה, ולא יפה הם עושים, דע"כ מ"ד ספקא לא נפקא, ואח"כ דלענין ברכות תלינן להקל שלא לברך [ברכה] שנית, אם לא באופן שכתבו הפרי"ח והשמלה חדשה (ובתבואות שור) זל"ה"ה יע"ש, דאז צריך לברך לבח"ע, אבל לכתחילה נכון ליוזר שלא להפסיק בשיחה כדי שלא ליכנס בספק ברכות, או להרבות בברכות כמ"ש הפרי"ח והש"ח, ופשוט ודוק". עכ"ל.

ולהאמר להדיא בדבריו, ודאי שאינו "מקיל ומתיר לכתחילה לדבר", וטעות זאת נגרמה עקב שראה רק דברי הנחפה בכסף לחלן (ספ"ח ס"ט), וז"ל: "ולענין הפסק שיחה, ענין לעיל סימן י"ט במה שכתב הפרי חדש, והאידא לא חשבו [השושנים] שיחה הפסק, וכל שיושבים במקום קבוע לשחוט, ודעתם על כל מה שיביאו, ואפילו כל היום כולו לא חשבו לשיחה הפסק, ושוחטים כל היום בברכה אחת, ולערב עושים כיוסו אחד לכולם, וכך היו נוהגים השוחטים הא' [הראשונים] שהיו רבני מתא, והכי עדיף טפי למעט בברכות כדי שלא יהיו נכשלים בברכה שאינה צריכה, ועיין להשלמה חדשה בסימן י"ט שהאריך בזה, דו"ק". ואי נימא דהנחפה בכסף מקיל ומתיר לכתחילה לדבר, היאך הפך כושי עורו, אחרי שכתב להדיא לעיל (סי' ט) ש'פשוט' הוא דלכתחילה שלא להפסיק בשיחה בין שחיטה לשחיטה, וממילא מה שכתב הכא (ספ"ח) אינו אלא דהשושנים סברי כן, וכמו שכתב נמי הכי להדיא לעיל (סי' ט) ש'העולם סמכו'.

והנפק"מ, דבאם שוחט רק מעט (שני עופות) ויכול להזהר מלדבר ביניהם, ולקיים רצון התורה כדברי הפוסקים, ואילו כששוחט כל היום קשה הוא הדבר להשושנים להזהר ולהישמר אף משיחה קלה שלא מענין השחיטה. וכמו כן לענין טבילת כלים, מה שחשבו הגרש"ק, באם טובל מעט כלים ויכול להשגיח שלא לשחוט, מה שאין כן כשטובל הרבה כלים, כגון משגיח כשרות במלון וכדו'.

חיים שלום הלוי סגל, ירושלים [מח"ס 'ביאורי חיים' ד"ח]

תרי רבי מאיר מאייזנשטאט הוי

בגלי חמש מאות הועלתה תמיהה בדברי הגה"ק משיטאווא ז"יע בהקדמתו ליספר הגלגולים (מהדור פרעמישלא תרל"ה) - שההגהות על הספר מרבי מאיר א"ש הן כנראה מבעל המחבר ספר 'פנים מאירות' - והוער נכונה על בגלי תק"ד שאם לאכ"פ פנים מאירות' עוד היה צעיר לימים כאשר נדפס ספר הגלגולים עם הגהות מהר"ם אי"ש לראשונה בפפ"מ בשנת תמ"ד, יעו"ש.

יצוין שבספר **'משנת יין'** על מגילת אסתר להג"ר מאיר במ"ה חיים איזנשטאט זצ"ל (יצא לאור במונקאטש בשנת תרס"ג ושוב בברוקלין מ"י בשנת תשל"ה) נראה שהקדמת המוציאים לאור העירו על זה בציינם על דברי הגה"ק משיטאווא בזה"ל: "עייין בהקדמתו שם והוא פלא" [ומש"כ שם בענין מנין פרקי הספר והגהות המקובל רבי דוד גרינווט זצ"ל, שש לציין על שינוי בזה משמ"כ בשם הגדולים] (מנ"ס מ"ג א אות א, יעו"ש ובפני"ק מ"ד א אות י ויעו"ש בהנ"ה מנחם ציון).

בן ציון גרינפעלד, ברוקלין נ.י.

ולדידי פשיטא לי דתרי רבי מאיר איזנשטאט'ער היו קרוב לזמן אחד. הראשון: המקובל **רבי מאיר ב"ר חיים קאנעלינבוגין** מאייזנשטאט, הוא חיבר פירוש 'נר למאורי' על מאמר עולם קטן לרמ"ע מפאנו, והדפיס פירוש זה בווילנא (הרשמשדף שנת תל"ה, וכעבור ט' שנים נדפסו ההגהות לספר הגלגולים, והיה תלמיד רבי יעקב העמירלש. ואילו השני היה בדור שלאחריו: הגאון **רבי מאיר ב"ר יצחק** איזנשטאט בעל שו"ת 'פנים מאירות'.

ישיע' אשר זעלצו מיללער מאנסי נ.י.

עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות. © יו"ל ע"י מכון "אור הצפון" דחסידי בעלזא אנטווערפן – פקס. (32 3) 226.62.55. Van Spangenstr. 9 2018 Antwerpen – Belgie.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת אחרי קדושים (אבות ג')
ז' אייר תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקי"ט

הדל"ע מוצ"ש ר"ת		
22:28	22:12	20:53
21:47	21:33	20:15
22:03	21:53	20:31
21:59	21:37	20:24
21:31	21:10	19:56
22:30	22:17	20:55
22:29	22:09	20:54
22:07	21:50	20:32

תורת אבות

"הוי מתפלל בשלומה של מלכות"
- על אף היות המושל ילוד אשה

עקביא בן מהללאל אומר המתפלל בשלומה דברים ואין אתה בא ליד עבירה וכו'. ר' חנינא כון הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מורא איה את רעיו דמים בלעו (א.א.כ.)
"הורה לנו דבר יקר מבני במדות, כי עם היות האדם מטפה סרוחה, והיה כאשר יגבר האדם על חברו למולך ולשלוט בעמים, שמדרך השכל להיותו מעונת אל המות, פן יחשב אדם ויאמר בלבו שלא יהיה מן הנכון לחשוב (להחשיב) ילוד אשה, ומה אנוש כי נחשבנו, על כן הודיע לנו מוסר מועיל לשוב המין, וליראת ה', ואמר שאין די כי תחשבנו ותכבדו וגם תירא ממנו, אלא שתתפלל בסתר ממנו בשלומה של מלכות, ואפילו כל מולך, שר ושופט יחיד או רבים, היושבים על כסא הנהגות המדינות וכלכולם ומשפטם, למען בשלומם או יהיו פנויים להנהיג הצבורים במשפט ובבצקה והדין יקוב את ההר, וישמעו תפארים ויראו ורשעים עוד אינם, ויגברו צדיקים וישמחו כאשר יגדל הפחד ומורא המולכים על היהודים".
פי רבינו אברהם פריצול

הוי מתפלל בשלומה של מלכות - "אף על פי שהמלך לפעמים בלתי כשר, כמו שקרה ברב מלכי בית שני, והוא אולי גזול והומם, מכל מקום ראוי להתפלל בשלומה, כי אז יטיל מוראו ולא יסכים שיגזלו העם זה את זה, ובוה מסור החמם מבין המון העם".
ספרנו

עול תורה מעביר עול השעבוד ועול הפרנסה

רבי נחניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וכל הפרק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ (ג.ה.) "כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות - אחר שעושה תורתו עיקר ומלאכתו עראי, הב"ה ישמרוהו מכל דבר שלא יצטרך לבטל מלימוד התורה, ולא יתן בלב המלך הלוקח נפשות לעשות מלאכתו, לקחת את זה, וינצל ממלאכת המלכים, להקים רצונו לעסוק בתורה, 'ועול דרך ארץ' - שלא יצטרך לעשות מלאכה לצורך פרנסתו, ומועט יספיק לו לכדי חייו, כי מלאכת הצדיק מתברכת ונפשו שומחה בחלקו.

יכל הפרק ממנו עול תורה - שהוא חושב לעשות מלאכתו הרבה אם יניח מלאכת התורה, והשי"ת יפר מחשבתו ויתן בלב המלך לקחו לעשות לו מלאכה כי 'פלגי מים לב מלך ביד ה' על כל אשר יחפון ימנו (משלי כא א) 'ועול דרך ארץ' - שהוא מורה ונודד אחר מחייתו, ולא יוכל למצוא; גם כי ימצאנה - לא ישמח בחלק, וכל ימיו להבל ייגע, להעשיר ולהוסף עושר על עושר, כענין שנאמר (קדלת ג.ט) 'אזהב כסף לא ישבע כסף, ונמצאו כל ימיו יוצאין בעמל ויגיעה ולא ידעה לו מנוחה לעולמי עד".
פי רבינו יונה

בשרות הבריות נוחה הימנו סימן הוא שכן היא רוח המקום
הוא היה אומר כל שירות הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכו' (ג.ה.) "דע, כי טוב בעיני כל אדם עשות הישר והטוב, ואפילו אותם שאינם עושין אותו מכירין מעלת העושים ונוחה דעתם מהם ומשבחין אותם בלבם. והרשעים - אין דעתם נוחה זה מזה, כמעט סהדי שקרי לאוגרדיה זילי (סנהדרין כט. פירוש: עדי שקר, מבויס וקלים הם בעיני שוכריהם). על כל כן שירות הבריות נוחה הימנו יש לו עדות נאמנה כי רוח המקום נוחה הימנו. אמר ההכם (משלי ג.ד) 'צמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם'.

והעולה בדינו ממשנה זו, שיקח האדם מוסר מחביריו, ולא יהיה נשען על בינתו, ויבטל רצונו מפני רצונם, וישתדל בכל יכולתו להיות רצוי להם, הואיל והעידו חכמי האמת ואמרו: כל שירות הבריות נוחה. ואשריו ואשרי חלקו מי שוכה לכך, בעולם הזה ובעומו חייו, כי הכל אוהביו, ולעולם הבא יבוא שלום וינח על משכבו".
פי רבינו יוסף בן שושן

לקח טוב

"קדושים תהיו" - מקדישים זה את זה

ששכינה שורה במעשי ידיו, מאחר שדרכו תפארת היא לעושיה וגם תפארת לו מן האדם, כמאמרו של רבינו הקדוש.

אמנם חלק זה גם משמש הוא סיבה לקדושה שתופיע עליו. כי כך דרכו של שוכן מרומים יתברך, לצרף כביכול את הסכמות העליונים למה שקבעו תחתונים, כדוגמת החודש שמקודש על ידי בית דין של מטה, ובית דין של מעלה קובע הלכה כמותם.

הבורא יתברך שמו הוא אחד יחיד ומיוחד ואין זולתו. כיון שכן הרי קדושתו מוחלטת מאלה, ואיננה זקוקה להסכמה כלשהיא. ולא זו בלבד שבין כך אין מי שיהיה ראוי ומסוגל להעריך ולתת אומדן כך או כך ולהעניק הסכמה מסויימת, אלא אף זו שמהדר שיחיד הוא בעולמו, סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות, הרי ממילא קדוש הוא בתכלית הקדושה.

ומעתה יאמר העובד: הואיל וכל משימתי בעולמי היא להתקדש בקדושתו יתברך, באמצעות העסק בתורתו הקדושה וקיום רצונו במצוות ומעשים טובים, הלא יחייב השכל שגם קדושתו תהיה מוחלטת מאלה, לכל תהיה תלויה בחוות דעתם של זולתי.

אין הדבר כך. קדושתם של ישראל איננה מוחלטת מעצמם, ותחילת דרכה היא כאשר שני עובדי ה' צופים ומביטים אחד אל רעהו, וקרא זה אל זה ואמר קדוש. כל זמן שלא באה הסכמה הדדית זו לעולם, יכול העובד להשיג בעבודתו השגות נפלאות וגשגבות, ועדיין אין רגליו עומדות בנתיב הקדושה. כל עצמה של הקדושה הנמצאת בישראל תלוי ומותנה בזה ששנים יעריכו זה את זה באופן שכל אחד יראה את רעהו קדוש. ושתי משמעויות לכך: איך העובד רואה את חברו, ובאיזה אור רואה חברו אותו.

החלק הראשון, שיקדיש הוא את זולתו, משמש סימן על עבודתו הוא, כי העדר היכולת לראות את הטוב והישר בדרכי רעהו, פגם הוא באדם, וממילא כאשר ברוכה הסתכלותו בעין טובה, הרי מוכיחה ראייתו על עצמו.

החלק השני, שזולתו יקדיש אותו, גם הוא משמש סימן, כי מי הוא זה שיכול להעריך את עצמו כראוי, הלא אין אדם רואה הובה לעצמו. רק כאשר רעהו יסכים בהערכתו אותו, תשמש הסכמה זו סימן

אותיות מהכימות

... על פי מה ששמעתי מפי דולי הגלון הקדוש מו"ה ארי' ליב ז"ה מווינסלא ספיכס: "אז נדברו ירמיה' א"ס אל רעסו" (מלאכי ג, טז), כלומר, שכל אחד הוא נדבר בלב רעסו שהוא ירמיה' ה', היינו שכל אחד מחזיק את רעסו לירמיה' ויחד ממנו: "ויקש" ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו לירמיה' ה'", כלומר שניסם נכתבין לירמיה' ה', כי הקב"ה אומר כדון וכדון.

ואני אחרי מלאכי דכדיו, ופיקשתי בזה מאמרנו: "ואתה קדוש" (תהלים כב, ד), כלומר מעצמותך, א"ל להסכמה מזולתך. אבל ביקשנו לך כדון כל אחד הסכמה וסיוע מזולתו שיאמר ויסכים עליו שהוא קדוש... על כן אתה "יושב" (וממתיק) תהלות וישראל, כלומר שיקראל יסללו את זה את זה לנכונות בשם קדוש...

ו"ס: "קדושים תהיו", ולא אחד - קדוש תהיה. ע"ה מהדקס "יכול כמוני", ש"ל לזולתי, ת"ל "כי קדוש" מעצמותי בלא סיוע מזולתי, "אני ה' אלוקיך". אבל אתם "קדושים תהיו" לשון רבים, כל אחד ע"י סיוע והסכמה של זולתו, ולא תמצא קדוש אחד, כי אם קדושים...

באותו משקל, תהיה קביעת הקדושה על העובד תלויה ועומדת, וממתנה לכך שישיראל זולתו ישים עינו עליו ויקרא לעומתו קדוש קדוש, ורק אז מקדישין אותו גם מלמעלה.

ועל כן, יושב הקדוש ברוך הוא, הרוצה בקדושת בניו האהובים, ומצפה ל"תהלות ישראל", שיהללו זה את זה ויסכימו כל אחד לעבודת רעהו, כי באמצעות הלולם זה, יהיו ראויים שתשרה הקדושה עליהם.

אמרות טהורות

"השוכן אתם בתוך טמאותם" – בנקודת האמת שבהם

השוכן אתם בתוך טמאותם. וכל אדם לא יהיה כאלה מועד וגו' (סו, טו-יח). וברשי": אף על פי שהם טמאים, שכניה ביניהם". ולכאורה, הלא יש כמה דברים הדוחקים רגלי השכינה (עיי' ברכות פז: ד"ה פז).

שידע האדם בעצמו האמת – שנפשו לא מטהרה, כמו שאמר הנביא (ירמ' ב, לה) "הנני נשפט אותך על אמרך לא המאמר". והנה, כשתדקדק (תמצא) האותיות האמצעיות שבתוך תיבת 'טמאותם' הוא אותיות אמת.

זהו שאמר: 'השוכן אתם בתוך טמאותם', שזאת היא העיקר, אף על פי שהם טמאים, כיון שידע בעצמו האמת, לבו נשבר, והשכינה שורה אצלו, כדכתיב (ישעי' נה, טו) 'אשכון ואת דכא' (עיי' סוטה ה, ה). והקב"ה שוכן בקרבו ומצמצם עצמו בתוך נקודת האמת שבו, אע"פ שהיא נקודה קטנה, ועל דרך צמצום עצמו בין שני בדי האורן (כרי' ד, ד), מה שאין כן בבעל גאווה, שעליו אומר הקב"ה: 'אין אני יכולין לדור בעולם' (סוטה שס). והוא ענין סמיכות הפסוקים: 'השוכן אתם בתוך טמאותם. וכל אדם לא יהיה' וגו' פירוש, שיהיה בעיני עצמו כלא כלום. דברי ישראל (ועיי' באור פני משה)

"תטהרו" – כי כל העוונות ייהפכו לזכויות

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו (סו, ל). יש להתבונן, למה תבטיח הש"ת את הטהרה רק מהחטאים שהם שגגות (ויטא לו:), הרי גם על דודן ומרד יכפר הטוב וסולח לעמו ביום הקדוש, גם יש דקדוק בכפל השלשן "לטהר אתכם וגו' תטהרו". והנהגה על פי מה ששמעתי בשם כבוד גאון ישראל הרמ"ק מוה"ר לוי יצחק מ"ב בק"ק ברייטשטוב וצוק"ל בפסוק (לפני כה, טו) 'ולקחתם לכם ביום הראשון, שדרשו רז"ל (תלומדא פ"ר אמור, כב) 'ראשון הוא לחשבון עונות', ופירש הוא ז"ל, הדנה בימי התשובה ישראל עושים

תשובה מיראה, מיראת הדין, וידוע (ויטא פו) דעל ידי תשובה מיראה – ודונות נעשים כשגגות, ואחר כך בהגיע ההג' הקדוש וסכותו, ישראל עושים תשובה מאהבה, בעוסקם במצות הש"ת באהבה ושמוחה רבה, ועל ידי כך נעשים ודונות כזכויות, ואם כן יום א' דהג' מוקרי 'ראשון לחשבון עונות', שמביאים לחשבון כל העונות ומהפשיין אחריהם, כדי שיתוספו זכויותיהם, כי מהם נעשה זכויות (עיי' מ"ש בגל' תפ – מהור ויטא דנשמתא: גל' תצא – מהור אמירה נעומת).

ולפי זה יש לפרש: 'כי ביום הזה יכפר עליכם' – כפרה היא קינוח והסרה לעונות (עיי' פירש"י פ"ר וישלח לב, כא) – ויהיה כשגגות, והכוונה מהש"י על התכלית שאחר כך רוצה 'לטהר אתכם' כעצם השמים לטהר 'מכל חטאתיכם', גם מהשגגות הנעשים כעת מהעוונות, גם מזה יטהר אתכם ויעשה להם לבושי טהרה כי יהיה זכויות, ואימתי יהיה זה: 'לפני ה' תטהרו', כשתשמוח לפני ה' שבעת ימים, היינו בהג' הקדוש זה יהיה תשובה מאהבה. וגם ירצה: לפני ה' / כשתקדו ה' מינים אשר מרומים לשם הנכבד (עיי' רבינו בחיי לכתוב כן סוף פסוק מ, ב"י או"ח סי' תרנא ס"א), וגם על הארבעה מינים לא השליט עליהם שום שר רק הש"י לבדו (עיי' בני יששכר תשרי ריש מאמר יא), אז 'תטהרו' מאותן השגגות הנעשים כעת מהעוונות, יתהווה לזכויות לטהרה לכם מלוכשי כבוד, והבין.

"אל תפני אל האילנים" – שלא לגרום להם חיות וקיום

אל תפני אל האילנים ואחריו מסכתא לא תעשו לכם וגו' (ויט, ד). פירש"י: 'אילנים' – לשון אל, כלא הוא חשוב. ואחריו מסכתא – תחלתן אילנים הם, ואם אתה פונה אחריהם סופך שאתה עושה אותם אלוהות'. הרמז בזה הוא על פי הדין, כי כשאדם פונה במעשיו, גורם על ידי זה שהקדושה מושפלת למקום הטומאה ח"ו, ומביאה חיות וקיום לסמרא אחרא (דו"ח: כה). וזהו: 'תחלתן אילנים', היינו, שמתחילת 'כלא הוא חשוב', כי אין בהם שום חיות, 'ואם אתה פונה אחריהם', הרי בזה ממשך אליהם האדם חיות הבורא, ולכן 'סופך שאתה עושה אותם אלוהות' – על ידי חיות הבורא שנופל לחלקם. מורב קדש

וזהו כוונת הפסוקים, כי הקב"ה אמר למשה הטעם שישחמו רק במשכן ולא הוציא לו, כדי שלא יזכרו לשעירים וכו', ואח"כ הוסיף לומר: 'ואילנים תאמרו', כלומר לבני ישראל תאמרו דבר זה בלי נימוק וטעם, רק שאמרו לשחוט הוין למקדש, כי אם יאמרו הטעם, לא רחוק הדבר שיטעו ויבואו לידי מכשול.

הג"ר יחזקאל לוי זצ"ל מאוהעל (מובא בקי' מנח' ירח"ס שנה ב' תרצ"ב ח' אייר תרפ"ו). וזכו כן איתא בס' אוהל יעקב להגדוד מדובנא זצ"ל פ"ר בהעלותך)

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן וגו' (ויט, לב). לכאורה קשה, שהיה לו לומר 'מפני שיבה ומפני זקן תקום והדרת'. אלא ירמזו, על דרך אומרים ז"ל (כרי' פה, ט) שאברהם אבינו ביקש על השיבה, כדי שיהא ניכר בין אדם לבנו, מה שלא היה עד אז, ועל כן נתן לו הקב"ה זקנה, דכתיב (בראשית כד, א) 'ואברהם זקן בא בימים'. וזהו אומרים: 'מפני שיבה תקום', ובהו אתה מהדר 'פני זקן' – הוא אברהם אבינו, שנאמר בו 'ואברהם זקן', שעל ידי היה דבר זה, כאמור.

והבדלתם בין הבחמה הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא לטהור וגו' (כ, כה). לכאורה ייפלא למה בבחמה הקדים טהורה לטמאה, ובעוף – טמא לטהור.

וה"ל ע"פ מאמרים ז"ל (החלק כג): "גלו וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות, לפיכך מנה הכתוב בטהורה (כפר ראה יד, ד-ה). גלו וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שעופות טהורין מרובין על הטהוא, לפיכך מנה הכתוב בטמאין, כי לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה. והנה הבדלה היינו הפרשה, ולשון הפרשה שייך לומר כשכפיריש מניעו מן המרובה, ולא להפך. ולפי זה לשון הפסוק הוא בדקדוק גדול, שאמר לגבי כהמה "והבדלתם בין הבחמה הטהורה לטמאה", כלומר להפריש הטהורות המועפות, ובעופות אמר להפריש המניעים, היינו הטמאים מהטהורים.

* בספר 'אמרי בינה' (תצ"ו) פ"ר ואתחנן הביא כן בשם הג"ר שמואל קראקוויז זצ"ל (ועיי' הגה' מהרצ"ח ע"מ שבת יב:).
** עיי' פנהדיון כא. 'אמר רבי יצחק מפני מה לא נתגלו מעמדי תורה, שהרי שתי מקראות נתגלו מעמדי כנשל בהן גדול העולם וכו'.

יתרון דעת

עניני חודש אייר (ב)

סודו, סגולתו, ומנהגי ימי הספירה

מנהג טוב שלא להסתפר ושלא לחנך כסות ושום דבר חדש ולהתענג במרחץ ולעשות צפורני מאחר הפסח עד עצרת, לכבוד החסידים הנתינים והישרים שמסרו עצמם על קדושת ה' / אבל ביום ל"ג בעומר מותר בכל אלו מפני הנס שהיה, ומל"ג ועד עצרת במקומו עומד לחומרא.

ספר מנהג טוב לקדמן אחד מחבמי איטליא – בזמן הראש (א"ש סתא)

... ואחשבה שעל כן נתייחדו הימים ההם (י-מי הספירה) לדורות להציל את ישראל ולסעיד בתקן נפשם ולבם לשמים, עד בא יום חג השבועות אשר בו ניתנה התורה, והוא יום רצון, וצריך הכשר וטהרה לקדמו בימי הספירה, הליכון האלה. ועל כן הנהיגו קדמוניו להגות בימי הליכון ההם ספר משלי ומסכת אבות, להכין להם להנהיג בחסידות כבודו.

שמעתי דבר נכון בשם הגה"ק בעל 'חתם סופר' ז"ע, שמנהג ישראל ללמוד בימי הספירה מסכת שבועות, ובמסכת זו יש מ"ט דפין כמנין ימי העומר, ונמצא שדף ל"ד שייך ליום ל"ג לעומר (שהמסכתא מתחלת מו"ק ב') ושם נאמר: ר"ש אומר מחכו עליה במערבא, מאי חוכא וכו', ע"ש, וזה החוכא דמחכו במערבא שה' הולולא דרשב"י בל"ג לעומר.

בני שלשים – ולקט יוסף (אות קפב). וכע"ז הביא בס' 'רצון ישראל' בשם הרמ"ק מהר"א מזידיטשוב (ז"ע). ואמנם ב'מנהגי חת"ס' (פ"ב אות כה) מובא ש"בין פסח לעצרת למד עומה מסכת שבועות כולה". ועיי' שו"ת חת"ס (אה"ע ח"א סי' ק) "ובכל שנה בלמדי שבועות עם התלמידים הקטנים קושא זו". וב'לקוטי מהר"ח' (סדר מנהגי ימי העומר) מביא בס' 'זכרון יהודה' שכן נהג גם הגה"ק בעל האמרי אש' זצ"ל.

שמעתי מנהג נאה שנהגו בגליל התחתון (במדינת אונגארק), שלא להעמיד פרחים מריחים על השלחן כל ימי הספירה, ומתחילים בזה בחג השבועות, להנחת ראשון מריח בחג מתן תורה. אלף כתב (אות התקן)

... ולא יכו התלמידים בימי בין המצרים, אפילו ברצועה ובכ"ש דרך זריקה, וכן ישיגו עליהם שלא יזרקו בימים האלה וביום ספירת העומר. מקור חיים להחיות יאיר (ס"ט תקנא)

בימי העומר צריך לזהר ביותר בעבודת ה', בתורה, ובמצוות, מפני שהם ימי דין. כשיצאו ממצרים היינו מחטאיהם בימים הללו לקבל התורה הקדושה, וכשם שבימים ההם, על ידי התעוררות ישראל לטהר, ממרום שלח שפע קדוש, להיות עזר ומגנם, כן עתה, אם ישם אילו לבו, ויקץ מתרדמתו יצור, יהיה לו עזר, כי הבא לטהר מסייעין אותו. ומה גם, כי בימים האלה מסוגלים להז, עת שהגיעו אבותינו לטהר. ואנחנו נחלץ חוש"ס, לעשות כמעשיהם. וליהר בכל סדרי טהרה, ובפרט ענין שנאת חנם

צריך לדקדק מאד, כי ידענו מה היה לתלמידי רבי עקיבא, בין פסח לעצרת, כמו שאמרו פרק הבא על יבמות (בבמות סב).

וראינו להרב הגדול, עיר קדיש מוריני הרב רבי שלמה אלבקין הלוי זצ"ל (רבי של הרמ"ק זצ"ל) בספר 'ברית הלוי' כתי" פ"ק ה', דעתיסע לפי שהם ימי הליכון, בסוד וכו' 'וספרתם לכם', ועל ידי שנאת חנם גורם הפירוד ח"ו, ולפיכך הגיעה בהם בזמן ההוא, כי לצדיקים גמורים כמותם, נחשב לעון פלילי. ולכן טוב וישר לכל ירא שמים, בימים ההם, לראות על מטרות צדיקים הללו, כי זה כאן ספק הוא כופר נפש, מעין דוגמא שאמרו בספר הזוהר, על זכירת שני בני אהרן ביום הכפורים, וכן ראוי לעשות בזה. ומוזה ידענו, כי התלמידים הלומדים מרב אחד, ראוי שיהיו כאחים, מעמם, וכל בניך לרמיה ה' ורב שלום בניך. ותנו לב לדבר, עד כאן לשונו בקיצור.

וגם רבינו האר"י זצ"ל, הזהיר מאד מאד אל אהבת החברים, וכן אמרו בוהר הקדוש על החברים, בימי רבי שמעון בן יוחאי ע"ה, כי אהבת עולם היה ביניהם מאד מאד, רח"ס רחמתיים לראש גבר, רחמנו דנפשא וגופא. לב דוד להגאון הרחיד"א (ס"פ ל)

מצינו שגם חג השבועות נקרא ראש השנה, כמו שאיתא (ר"ה טו) ובעצרת נתינון על פירות האילן, וימי הספירה הוא העת לעשות תשובה ולתקן מה שיעויות, ואם בני ישראל עושים תשובה שלימה בימי הספירה הקב"ה מוחל להם עוונותיהם ומתקן להם מדת הדין למדת הרחמים ותכלה השנה וקללתיה, ובהג' השבועות שהוא ראש השנה תחול השנה וברכותיה. מאור ושמש (פ"ר בחקותי)

... שצריך האדם להמשיך על עצמו בשבתות שבימי הספירה בכל שבת תוספת קדושה, עד חג השבועות, כדי שיהיה יכול בחג השבועות להלך לקדושת כבלת התורה. וזהו 'שבע בשבתות תמימות תהינה' וכו'...

מאור ושמש (ס"פ ראה). וראה כי ישראל ח"ב עמ' עה, שהגדיר הגדול ממעורש ז"ע הקדוש שגדולי התלמידיו יתראו לפני משה כמי שפירא, ולא בשבת אחד דוקא, רק בהמשך ימי הספירה יתראו כולם לפניו (ע"ש)

אמירה נעימה

ידבר ה' אל משה אחריו מות שני בני אהרן וגו' (סו, א).

רז"ל אמרו (פנהדיון כב). שבני אהרן נענשו על שאמרו 'אימתי ימותו שני זקנים הללו' (– משה ואהרן) ואני ואתה ננהיג את הדור". ולכאורה יש להבין, בשלמא על שאמרו 'אימתי ימותו שני זקנים הללו' ראוי אכן שנענשו, אך למה נענשו על רצונם להנחיק את הדור, והלא בוודאי היה מוגיע להם הגדולה לאחר מיתתם של משה ואהרן.

אלא נראה לתרץ על פי מה דאיתא בגמרא (שם לו:) שאין מושיבין בפנהדיון זקן (– ששכח כבר צער גדול בנים, ואינו רחמני. רש"י). ומי שאין לו בנים, כבדי שיכמרו רחמיהם על הבריות, ואילו אינם רחמניים. נמצא שזקן ומי שאין לו בנים, שניהם שווים בדבר זה, שאין מונעין אותם על הציבור.

ועתה יובן, כי על זה בלבד שאמרו 'אימתי ימותו שני זקנים הללו', וודאי לא היו ראויים להיענש, כי לכאורה הצדק עמם, שהרי אין מונעין זקן על הציבור, אלא מאחר שאמרו גם 'ואני ואתה ננהיג את הדור', לכן נענשו, שהרי נדב ואביהו לא היו להם בנים (במדרב"ד ד, ד), ואם כן גם הם אינם ראויים להנחיק את הדור, ודין אחד היה להם כזקן, כאמור. עיי' דוד (בית התכמה פ"ר תקע"ט)

דבר אל אהרן ואל בניו ואל כל בני ישראל ואמרת אליהם וגו'. איש איש מבית ישראל אשר יששח וגו'. ואל פתח אוהל מועד לא הביאו וגו'. למען אשר יביאו בני ישראל את זבחייהם וגו'. ואליהם תאמר וגו' (יז, ב-ה). כפל השלשן 'ואליהם תאמר' תבונה מאוד.

וג"ל ע"פ שפירש הגר"א מוויילנא זצ"ל מאמר הברייתא (שבת יב:): לא יקרא לאור הנר שמא יטמא. אי"ר ישמעאל בן אלישע, אני אקרא ולא אטמא, ולבסוף קרא והטהר, ואמר: כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא לאור הנר. והכוונה היא, יקח בן שמעון הברייתא שפירשו הטעם למה אמר לקרוא, לאור הנר, משום שמא יטמא, לכן חשב בני אקרא ולא אטמא, ועיי"ז בא ליד עבירה שקרא והטהר, ואילו לא אמרו הטעם, ודאי לא היה קורא. ולכן אמר: כמה גדולים דברי חכמים – במשנה (שם יא), שאמרו סתם: 'לא יקרא לאור הנר' בלי נתנית טעם על האיסור...*

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע

יומא דהילולא י"א אייר (תקצ"ה)

הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע היה בנו השני של המגיד הק' רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, אשר כידוע נטע חמשה ארזי הלבנון, כנגד חמשה חומשי תורה, וכדברי בנו זה, רביה"ק מראדוויל, שכונת בספרו 'אור יצחק' (פרי שמות עמי צו) בזה"ל: "וכן אמר אבי הק' ז"ל: הבאתי לעולם ה' בנים כנגד ה' חומשי תורה, אחי הק' ר' יוסלע **מיאמפאלע** הבכור, עליו אמר שהוא 'יחי וראשית אוני' והוא לקח פי שנים, ואחי הק' ר' **וואלף מזבאריז**, הוא קודש קדשים כנגד תורת כהנים, אחי ר' **משה'לי מזויהיל** כנגד במדבר, אחי ר' **מרדכעלע מקרעמניץ** כנגד משנה תורה, וקרא אותו 'משנה למלך', ועלי **אמר שאני כנגד שמות, וחייך יהיו תמיד בגלות ממום למקום ובמחלוקת, מצד שבספר שמות היה הגלות מצרים, אבל התורה תהיה בך מצד שהתורה נתנה בזה הספר**".

ואמנם פרקי חיינו נשורו בשרשרת של גלויות ונדודים מחד, בד בבד עם גילויים שימיים מופלאים בתורה מאידך, שרבים מהם הועלו על ידו על מזבח הכתובים. לא בכדי התבטא אודותיו מחותנו המגיד הק' רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע: "הרי הוא מדבר עם השמים".

על אף שנודע בדורו כצדיק וקדוש עליון ופועל ישועות בקרב הארץ - וכפי שמשופר רבות עליהן - סבל מרורות ומבעלי מחלוקת, ולא פעם נטל בעטנים את מקל הנדודים, כדי שלא להיגרר למריבה, וכך נדד מעיר לעיר וממדינה למדינה. תחילה ישב וכיהן בראדוויל, ומשם עבר לנדבורנא, בה מילא את מקום חותנו בזיווי"ש - הרה"ק רבי צבי הירש מנדבורנא זי"ע בעל ה'צמח ה' לצבי שהיה מגדולי תלמידי אביו המגיד הק' מזלאטשוב.

חותנו בזיווי"ר היה הרה"ק רבי משה ב"ר דן שוהם מדאלינא זי"ע, מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' [בעל 'דברי משה' עה"ת, 'שרף פרי עץ חיים' על פני"ח למהרח"ו זי"ע ויאמרי שוהם עמי"ס כתובות, קידושין ובבא מציעא]. עברו ימיו נשא בשלישית את אלמנת הרה"ק רבי משה, ראש הישיבה דבארדיטשוב, חותנו של הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע.

לאחר אריכות ימים 'יתבשר בישלב שם מלכה, יום א' י"א ימים לחודש אייר שעה וששית ומחצה קודם חצי היום" - כפי שכותב בנו הרה"ק רבי דן מראדוויל זי"ע לאחר מאנשי שלומן, במכתב מיום כ' אייר שנת תקצ"ה, ימים אחדים לאחר הסתלקות אביו, ובו מודיעו: "והנה טרם הסתלקותו ציוונו לכתוב לכל מקורביו והסרים למשמעתו, אשר מה ששלחו בחיים חיותו מעות סתם או פדיונות נפשות על כל צרה שלא תבוא, ישלחו גם היום לידו, וישאהו על צדקה לעניים עבור נשמתו, ולהדלקת זית על קברו, ואני בקבלת המעות וצעטיל משמותם ומבוקשיהם, אלך על קברו ואזכירהו שיתפלל עבורם. ואמר ממש **אשר יעזור למקורביו בעז"ה בעוה"ב יותר מכמו בחיים חיותו**"... (נפסד בספר 'תורת בית דאטשבוש עמי' רד, מתוך אוסף כי"ק אדמו"ר מקופשטין שליט"א).

כאמור, העלה את תורתו המופלאה בכתב, ובה גילויים נוראים ומחזות עילאיות להן זכה, ברם רובה היתה נמונה וגנוזה עד לזה דור האחרון - פרט לחלק קטן על פרקי אבות אותו הדפיס חתנו הרה"ק רבי ישעי' מושקא מפראגא זי"ע בסידורו 'הרי בשמים' - כאשר בשנת תשכ"א זכינו לאורה הגנוז בספר 'אור יצחק' שהופיע מכתב יד קדשו שהיה טמון בבית עקד הספרים של כי"ק הרה"צ רבי נחום דובער מסאדיגורא [בהרה"ק רבי שלום יוסף מסאדיגורא זי"ע - חתן בנו של רבינו הרה"ק רבי דן מראדוויל זי"ע], כפי שנדפס על שער הספר (בשעת כתיבת השורות היתה לפנינו מהדורת מכון 'אל החרים' - זוועה"ל, ירושלים תשנ"ו). נסתנייענו עם ספר 'תורת המגיד מזלאטשוב' וספר 'מלכי בקדושה'.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

שמירת שבת כהלכתה

"אחיי ידידי, הטו אזנכם ושמעו תורותי, אמת סהדי במרומים מה שאני אומר לכם אין אני אומר לכם ח"ו להתפאר, אך רצוני להראות לכם דרך לעבודתו יתברך, ואני אומר לעצמי זה, **כי כך דרכי בערב שב"ק לעת ערב**, אני בוכה ומתודה לפני הבורא ב"ה ומתחרט אני ומתפלל ומתחנן שישפיע לי קדושה, בכדי שאוכל לשמור את השבת כהלכתה..."

אור יצחק (עמי קיט. ועיי"ש לקמן עמי קפ, תפלה שהיה מתפלל בכל יום)

יבא "כאילו" ויכפר על "כאילו"

הרה"ק רבי יצחק מראדוויל ז"ל אמר, ששאל למעלה למה אין בא משיח, הלא כל ישראל כבר מנוקים מעונות, שהרי שנאמר (חומש ד', ה) "ונשלמה פרים שפתינו", וכל ישראל אומרים פרשת התמיד והקרבנות, והוא נחשב כאילו הקרבנו קרבן התמיד במזעזע בביקר ובין הערבים, שהן מכפרים עונות של יום ושל לילה (תנחומא פ' פנחס, יג), וכאילו הקרבנו חטאת ואשם ואת קרבנות.

והיתה התשובה על זה מלמעלה: הלא אין ישראל נשמרים מעונות קלים שהם **כאילו** עונות חמורים, כמו שאמרו רז"ל (נח"א כו ב): כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה כו'; כל המתיהר כאילו בא על עריות כו' (נ"י סוטה ד ב), וכן, ואם יקיימו ישראל וישמרו עצמם מן הדברים הקלים שעליהם נאמר שנחשבים **כאילו** נעשו עונות חמורים, אז גם למעלה יתקבלו שיח שפתותיהם **כאילו** הקריבו כל הקרבנות כולם.

ומזי הגדות - **אמרי יאי וגדיאי יאי** (בארדיטשוב, תרי"ה)

קץ הגלות - "כי יגדל של"ה"

"בעת סעודה שלישית, כאשר ישב [הרה"ק מראדוויל] עם המסובין, אמר, כי בחלום נראה לו אביו הה"צ רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ל, בעת שנית הצחרים של שבת, ויאמר לו: האם ידעת בני חביבי לקרוא את ביאור הכתוב (בראשית לח, יא) **'ויאמר יהודה לתמר לקרוא את אלמנה בית אביך עד יגדל שלה'** (לא יא) **'ויאמר וגו' ענה ואמר: לא ידעתי פירושו. וביאר לו בהקץ: 'ויאמר יהודה' - הוא הקב"ה שם בן ארבע אותיות, 'לתמר כלתו' - היא כנסת ישראל, 'שבי אלמנה בית אביך' היינו, להיות ישראל בגלות עד' כי יגדל של"ה'** ראשי תיבות: הימחור שיכיתו

זאת נודע אשר במצוות התורה ישנן מצוות שמעיות (חוקים בלא טעם) ומצוות שכליות; שכליות - כמו גזלה גנבה כיבוד אב ואם וכיוצא בזה, ומצוות שמעיות - לבשת שעטנז ואכילת חזיר וכיו"ב. וכמו כן ישנם שני מיני צדיקים, האחד, אשר רואין בו תורה ומצוות מומזן. וצדיק אחד אשר אין אנו רואין ממנו שום דבר, אף על פי כן היעלים מחזיקים אותו לצדיק.

וזאת היא הכוונה במאמר הכתוב: 'ימי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים', פירוש, כי ישנו בהם צדיקים אשר המה **חוקים**, היינו צדיק אשר נחשב כחק, מילתא בלא טעמא; **ומשפטים** - וישנו אחד אשר הוא כמשפט, דברים בטעם 'יכלל התורה הזאת' אשר יש בה מצות חוקים בלא טעם ומשפטים מילתא בטעמא, עכ"ד ודפח"ח".

שמעונו טובות (נ)

תורה מן השמים

- שנינו קטעים מן הרבה -

"אחיי, אלו הדברים שאני אומר וכו', ואני איני יודע על מה ולמה אני אומר אלו הדברים, והוא אמת מה **שכניבול ב"ה מזמן לפי, אלו הדברים אני אומר**, וברצוני להבינכם הענין מה שאני אומר שלמדתי בחלום בעולם העליון, **מצד שכל החלומות הם הרהורי דליבא מביום, וכל יום מייגע אני את עצמי ביחודי עליונים, ובלילה אני רואה אלו הדברים בחלום**, ומגלילי על הסודות מזה".

אור יצחק, לקוטים (עמי רכא)

"אחיי אהובי, תאמינו לי באמת שאין אני יודע מה שאני מדבר, **שכן צוה לי אני הק' ז"ל בזה"ל**: בני, זאת תע, שאתה תהיה דורש ברבים, אבל שלא יעלה על דעתך במחשבה מיושבת שאיזה ענין או באיזה סגנון אתה רוצה לחדש, אך בהתחלת הדרוש תפתח את פיך בלי שום ישוב הדעת, והשם יתברך יזמין לך דברים הנוצח להזמן. וזו היא כוונתי שאני אומר לכם שאין אני יודע כלום, אך מה שמזמין לי ד' יתברך בכל שבת, בלי שום ישוב הדעת".

אור יצחק פרי שמות (עמי צו. ועיי"ש בעמי קצג)

"אחיי, אגלה סוד נפלא **שלמדתי ביום אתמול בלילה בגן עדן העליון בחלום**. מה ששאלתי, שמפני מה כל הברואים שנבראו בעולם הזה נאמר בתורה, ובריתא עליונים שרפים ואופנים וחיות הקודש וכל צבאות העליונים שהאומות מאמינים, דהיינו בגלגלים ומולות עד אין חקר שהם גדולים מאד וחיים וקיימים לעד, לא נזכרו בתורה, וזו הבריאא השפלה והנבזה שהוא כצל עובר נאמר בתורה, והבריאא עליונה לא נאמר בתורה.

והשיבו טעם אמת, מצד שכל העולמות עליונים נבראו אך במחשבה, ולזה אינו באפשרי היה להעלות על הכתב, מצד שהמחשבה של בורא עולמות אינו בשום תפיסה כלל, ואין היה אפשר להעלות זו המחשבה לכתוב בהתורה, אבל זה העולם נברא בממירה, כמ"ש רז"ל (אבות פ"ה): 'בעשרה מאמרות נברא העולם' וכו', לכן היה באפשרי לכתוב כל הברואים... אבל המחשבה לא היה באפשרות משה שיכתבה, שלא היה למשה תפיסה בהמחשבה כלל..."

אור יצחק, פרקי אבות (עמי קצו, ענ"ש. וראה עד פ"ב בראשית, עמי ד, גילוי "סוד גדול נפלא שגילה לי אני הקדוש ז"ל בחלום", בענין הקידושין שקידש אדם הראשון את חוה - היאך היתה, יעיי"ש)

סיפור פלא

"הרב הצדיק ר' אציקל מראדוויל זי"ע, פלאי פלאות נעשו לישראל על ידו בהתגלות הקדושה, ובימי נעלומי בהיותו עוד מגיד משרים דעיר נאדבורנא, על מקום חותנו השני הקדוש ר' צבי זי"ל (בעל היצמח ה' לצבי) באה דוכסית אחת בבעיה גדולה לפניו, אשר בנה הילד מוטל על ערש דוי, והרופאים אמרו נושא ורפאות תעלה אין לו. אשר על כן עליו שמה נמנתה, אשר הרב יוכל לעזור לו ויתרפא במהרה. אז אמר הרב זי"ל: רבנו של עולם, הלא יש לך כמה ערלים בעולם, יחיה לה הערל הזה, אולי יצמח לבו ישראל טובה על ידו. והבטיח לה אשר יתרפא הילד, והלכה ממנו. וכן היה.

כאשר נתגדל הילד הזה נסע לכל המקומות הגדולות ללמוד לימודי הזמן ברוסיה, ונתגלגל הדבר אשר נעשה שר גדול על כל הממונים בשלטון בעיר זיטאמיר. ואת הרב הצדיק ר' יצחק מראדוויל הכיר היטב מימי נעורו מעיר נאדבורנא, גם מומן אחר שנתרפא.

לאחר כמה שנים, כאשר ישב הרב זי"ל בראדוויל, נעשה מסירה גדולה של שלשה צדיקי הזמן, על הרב הצדיק ר' יצחק מראדוויל, על הרב הצדיק ר' מרדכי מטשערנאביל ועל הרב הצדיק מריון זי"ע, והוכרחו לנסוע לזיטאמיר להיות בבית המשפט, גם הוכרחו לישבע שבועה לנקות עצמם ממה שמסרו אותם. כאשר באו הצדיקים הנ"ל לבית המשפט ראה השער הנ"ל את הרה"ק מראדוויל זי"ע, אזי עמד מכסאו ורץ לקראתו ברוב אהבה, והכיר אותו תיכף, ונתן לו כסא לישב, ופטרו לשלום, ואמר לכל הממונים, אשר את הרב הזה הוא מכיר לצדיק גדול בישראל ועומלה לא נמצא בו, ונתגלגל גם על ידו טובה להצדיקים הנ"ל, זי"ע.

אמונת צדיקים (עמי לב: את קלד. ווראשר תרי"ס)

עלי הדר

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת פסחים

"מקדש והולך כל היום כולו" –

האם הקידוש הוא מדין של שלמים או מעיקר חובת קידוש?
בעצמנו רבינו הרב נחמן ב' יצחק, מי שלא קידש בערב שבת, מהו שיקדש והולך כל היום כולו. אמר ליה, מדאמר בני רבי חייא מי שלא הבריל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולו, הכא נמי, מי שלא קידש בערב מקדש והולך כל היום כולו (דף קה ע"א). וכן נפסק בשו"ע אר"ח סי' רע"א סי"ח.

ברין זה העלה המנחת חינוך (מצוה לא אות טו), חלקור, האם זמן קידוש הוא מעיקר הדין במשך כל יום השבת – בין ביום ובין בלילה – אלא שהובהר לכתחילה להקדים ולקדש בלילה, ואך אם לא קידש בלילה אפשר לקדש ביום, או שקידוש ביום – כשלא קידש בלילה – אינו אלא בגדר תשלומים, כי עיקר זמן מצות קידוש הוא בליל שבת, וחול' תקנו שאפשר להשלים גם ביום.

והנפק"מ מהקידוש זו היא באחד שבליה לא חלה עליו כלל חובת קידוש, כגון באופן שהיה שוטף בליל שבת, שהיה פטור לממיר מקדשו, ונתפסק למחרת ביום השבת, האם יתחייב לקדש ביום. לפי הצד שזמן הקידוש הוא במשך כל יום השבת, הריהו חייב בקידוש ביום, כי עתה הוא בן חובתו, אבל אם נאמר שזמן מצות קידוש הוא רק בלילה, וביום אינו חייב בגדר תשלומים, הרי בעוד ליל לא היה מחויב כלל בקידוש, ומה שייך לומר לגביו שהיב להשלים חיובו מבליה, הרי לא היה חייב באותה שעה כלל (יע"ש בארחה).

ואמנם צדדים אלו כבר הובאו בב"ח (אר"ח שם) בבאור מחלוקת הראשונים המבא בטור (שם) בזה"ל: "וכתב רב עמרם (סידור רב עמרם גאון חיב אות טו), אם לא קידש בלילה מחמת שכתב הוא אונס קידש למחר, אבל הרמב"ם ז"ל (הל' שבת פכ"ט ה"ד) כתב, לא קידש בלילה בין בשוגג בין במדין יקדש למחר, ומסיק הטור: "הכי מסתבר טפ". ומבאר הב"ח, שדעת רב עמרם גאון היא, שקידוש ביום – כשלא קידש בלילה, אינו אלא בגדר תשלומים, וחול' תיקנו דין תשלומים רק בגאנס ולא קידש, כי לדעת הרמב"ם כל היום הוא זמן קידוש, ולכן אם שאין לו תשלומים (ש"ע אר"ח סי' ק"ח סי"א). ודעת הרמב"ם היא, שזמן קידוש הוא מעיקר הדין – בין בלילה ובין ביום, ולכן בין בשוגג ובין במדין כשלא קידש בלילה מקדש ביום.

ענין נוסף מציעו באחרונים (ע"ה עמק ברכה ענין קידוש היום, עמ' טו) שתלוי בחקירה זו, דהנה המג"א (סי' תרי"ח סי"ב) דן אודות חלקו שהוצרך להבריל ביה"ח, אי חייב לקדש על הכוס, ונשאר בספק בזה, והדמיר מחשש ברכה לבטלה ויוציא שספיקתו היא גם באופן שהוצרך להבריל רק ביום, ואילו הגרע"א (בהגהותיו שם) הביא בשם ספר נזירות שמשון, שביום ממילא אין צורך אלא לקדש ולברך בפה"ג, ולכן אין צורך חשש ברכה לבטלה – כשישתה היין. נמצינו למדים מדברי הנזירות שמשון, שביה"ח אם לא קידש בלילה – אין חובה לומר למחרת ברכת קידוש היום, ואילו להמג"א – גם כשלא קידש בלילה חובה לברך ברכת קידוש היום ביום. ומוכן לפי האמור, כי לדעת המג"א כל היום הוא זמן קידוש, ולכן אם הוצרך לקדש ביום – חייב לקדש, גם כשלא הוצרך לקדש בלילה, ולדעת הגר"ש אינו אלא בגדר תשלומים, ואם לא הוצרך לקדש בלילה, לא שייך ענין תשלומים ביום.

ומגמרא יידן יש להוכיח לשני הצדדים, דהנה בהמשך הגמרא הקשה: "איתביה, כבודו יום וכבוד לילה – כבוד יום קודם, ואם אין לו אלא כוס אחד אומר עליו קידוש היום, מפני שקידוש היום קודם לכבוד יום וכבוד לילה", כלומר, כי באופן שאין לאדם אלא כוס אחד הדין הוא שיקדש מיד בלילה, והקשה: "ואם איתא, לישבעוה עד למחר בליועביד בין חרין", היינו, לפי מה שהסיקו שכלאל קידש בלילה קידש ביום, דהה"ן הראוי שיניחוה עד למחר, ויצא בו ידי חובתו בין לקידוש היום ובין לכבוד היום. מקושיא זו יש להוכיח שעיקר דין קידוש הוא במשך כל יום השבת, כי לפי הצד שאינו אלא בגדר תשלום, ועיקר חיוב קידוש הוא בלילה דוקא, כיצד נדחה עיקר חיוב קידוש שהוא בלילה, בבדי חיוב גם כבוד היום (ע"ה עמק ברכה שם).

מאידך, יש להוכיח מלשון הגמרא להלן (ק): "... אדרבה, עיקר קדושה בלילה הוא קדש, דכי קדש תחלת יומא בעי לקדושה", וכתב הרשב"ם: "עיקר קדושה בלילה הוא, דכניסתו הוא קדושתו", מוכח שעיקר זמן קידוש הוא בכניסת השבת, ולכשון הגמרא: "וזכרוה על הדין בכניסתו", ולילה היא זמן כניסת השבת (ע"ה דקדוק לשון הרמב"ם שם).

והנה המג"א, דמאיר שמשון קידש דין זה בקידוש היום למדו בגמרא מהבדלה, כמו שאמר: "מדאמר בני רבי חייא מי שלא הבריל במוצאי שבת מבדיל והולך כל השבת כולו, ה"ג, מי שלא קידש בערב שבת מקדש והולך כל היום כולו", והרי בהבדלה מפורש ויצא דבריו הראשונים, שחלקו בזה הר"י ומחר"ם רותנבורג, הר"י סובר שמיים ראשון להרבה אינו אלא בגדר תשלומים, ואילו מהר"ם רותנבורג סובר שזמן הבדלה הוא עד יום רביעי (הובאו דבריהם בראש ברכות פ"ג אות ב, והרא"ש נוטה כדעת הר"י. ע"ה י"ד סי' שמא סי' ב, ובט"ז י"ד סי' שצ"ו סי' ק, מאירי תענית ל' ועוד), ולכאורה במחלוקת בהבדלה בין מחלוקת בקידוש, ולדעת הר"י הוא בגדר תשלומים, ולדעת המהר"ם מרוטנבורג חיובו מעיקר הדין כל יום השבת (ע"ה שם) צדדים אלו חלקו בין קידוש להבדלה.

החתם סופר (שרת אר"ח סי' י) כתב סברא לחלק בין קידוש להבדלה ד"בשלמא קידוש, אע"ג דלכאורה זכור בכניסתו משמע, מ"מ כיון דהקדושה מוספת והולכת, וכבוד יום עיקר ממכור לילה, והיה ראוי לקדש ביום על תוספת קדושתו... מ"מ מי שלא קידש בלילה ומקדש ביום אינו רק תשלומין, כי על שינוי קדושה הנכנסת עתה גם כן מברך... משא"כ בהבדלה דלא שייך אלא ברגע פרידת שבת מהחול, ועל אותה רגע מברך ושוב כל ימי החול שוים, ואם מבדיל אח"כ אינו כמו פורע חוב, שהרי חייב לברך בזמנו ואינו אלא תשלומין.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לספירת העומר (ב)

א. נסתפק בשעת ספירת העומר אם ספר נכונה בליל הקודם, יכול להמשיך ולספור בברכה, שהרי נפסק בשו"ע (אורח חיים סי' תפ"ט סי"ח) דמי שמסופק אם דילג יום אחד ולא ספר, יספור בשאר ימים בברכה, דאיכא ספק ספיקא – שמא לא דילג כלל, ואתייל שדילג, שמא הלכה כאותם פוסקים שכל יום היא מצוה בפני עצמה (מ"ב ש"ס סי' לח), ואם כן הוא הדין בגידול דידן.

ב. אם נתוודע לו למחר, שאתמול ספר בטעות בין הימים ובין השבועות, אינו סופר יותר בברכה. אבל אם טעה בימים ולא בשבועות, או טעה בשבועות ולא בימים – שהדין הוא שצריך לחזור ולספור בלי ברכה – שפיר יכול להמשיך ולספור בברכה, גם אם לא חזר וספר (מ"ב ש"ס).

ג. הא דאמרין שאם ספר השבועות ולא ספר הימים, יכול לספור בברכה, היינו כגון שביום חשמיני אמר "היום שבעת ימים" ולא אמר מקודם "היום שמונה ימים", אבל אם אמר, כגון ביום השביעי, "היום שבעת ימים" שלא הזכיר כלל הימים, לכ"ע לא יצא, כי צריך להזכיר הימים כדכתיב "יתספר חמשים יום". והא דאמרין שאם ספר הימים ולא ספר את השבוע – יצא, היינו כגון שספר ביום התשיעי רק את הימים ולא אמר שהוא שבעת ימים ושני ימים, אבל ביום השביעי, כגון ביום השביעי וביום ארבעה עשר וכו', אזי **ספירת השבוע מעכבת** (נ"י מ"ב סי' תפ"ט סי"ז ושע"ה שם סי"ק יא; מ"ב ש"ס סי' ק"י, סי"ב כב ושע"ה סי' קכ"ח).

ד. שמע את חבירו סופר ספירת העומר וטעה, כגון שאמר "היום עשרים יום" וכו', ותיקנו ואמר לו: "אחרי ועשרים יום", יכול הוא לחזור ולספור בברכה, כיון שלא אמר "היום" (נ"י סי' תפ"ט סי"ד ובט"ז ובנפ"א שם. והא דחקש שם הא"י בסקי"י, אי' כשחברו שאלו כמה ימים היום – דאי בשו"ע שייאמר לו "אתמול היה כך וכך", הא לפי זה יש ענה שלא יזכיר "היום" רק יאמר מספר הימים, עיי"ש, כול דזה לא קשה, כי יש חשש שמא יטעה ויאמר "היום כך וכך" ולכן לכתחילה ניתן עצה שייאמר אתמול היה כך וכך).

ה. שכח לספור ספירת העומר, וזכר על מנתו לאחר שבידך ברכת המפיל – יספור אז (נ"י מקור חיים סי' רלט).

ו. ל"ע אם קטן ששכח לספור, אם יש להקל בו וימשיך לספור בברכה, דאע"ג גדול בכה"ג אינו סופר בברכה, מ"מ קטן שמחנכין אותו לספור, אע"פ שפטור, הוי חלק מהחניך גם שיספור בברכה. ויש צדדים לכאן ולכאן ועדיין צ"ע.

ונסיים בדברי בעל החינוך (מצוה טו) שכתב בטעם המצוה, וז"ל: "לפי שכל עיקרן של ישראל אינו אלא התורה, ומפני התורה נבראו שמים וארץ וישראל וכו', והיא העיקר והסיבה שנגאלו ויצאו מצרים כדי שיקבלו התורה בסיני ויקימוה... והיא תכלית הטובה שלהם וכו', ומפני כן – נצטוו למנות מנחת יום טוב על פסח עד יום תנינת התורה, להראות בנפשנו החפץ הגדול אל היום הנכבד הנכסף לבנו, כעבד ישאף צל, וימנה תמיד מתי יבוא העת הנכסף אליו שיצא לחירות, כי המניין מראה לאדם כי כל ישרו וכל חפצו להגיע אל הזמן ההוא וכו' וכו'".

עלי ספר

אמרי אש עה"ת מועדים וליקוטים – אמות סחורות ומאמרים יקרים מאת הר"ח"ק רבי שמואל אליהו ממדוין זצ"ל [נשיד' חל השבע ביום ד' איר]. ערך ונסדר מפי מעתיקי השמונה ע"י הרב יחזקאל בקנרט, ור"ל בשני כרכים מפארים, עם מפתחות מפורטים, ע"י מכון "אש תמיד" – מודיין, תשס"ו (תרכ"עמו).

המארת למשה על פרשיות השבוע והמועדים – מאמרים יקרים בעניני חינוך בעבודת ד', בתורה, תפלה, מדות טובות, אמונה ובטחון, חינוך, נסיונות החיים, חשיבות המועדים וענינים בעבודת האדם, מאת הרב ירמיה כ"ץ, ירושלים תשס"ו (שנו עמו).

אוצר אמרים עתיק – ויקרא ח"ב (על פני משני – אחר) – פרפראות ופנינים, מאמרים ופירושים יקרים מלוקטים מספרי רבוה"ק תלמידי הבעש"ט הק' ומספרי גדולי וגאונים הדורות, וגם לרבות מערכות מיוחדות על ענינים שונים לפי סדר פרשיות התורה. בסוף כל פרשה מדור מיוחד בשם "יוסף אסתר" ובו דברי תורה ורמזים על הפרשה הקשורים לעניני אמונת תתון. מאת הרב מאיר פישל שטיין, קרית וויניץ ב"ש תשס"ו.

דרכי זקנים – חילופי מכתבים בשמעתא, הלכה ואגדה, כולל שאלות ותעודות עם תשובות וביאורים מאת הגה"ח רבי יוסף דוב כהנא לעצמאן זצ"ל ראש ישיבת ערנות הבשם, ונלווה אליו קונטרס יע"ף עץ אבות – אגרת היוחסין מנע מהר"ל מפרא זצ"ל ומבעל קונטרס הספיקות ותוספות יו"ט זצ"ל, עם הוספות והגהות יקרות מאת המו"ל הרב שמואל קליין, ברוקלין נ.י. תשס"ח.

אילני יחס – פירוט סדר היחס של המשפחות המיוחסות בישראל. בחלק זה ארבעה גזעים: משפחות ברגמן לעוו; משפחות כהנא שפירא-זילין; משפחות שליונגר-ליכטנשטיין; משפחות הר"ם מקופולנג – הר"ם מולאטשוב ורבי זאב מטשרטא-אוסטרא. ערך וסדר ע"י הרב בצלאל א. ברנשטיין, ירושלים תשס"ח (321 עמ').

נצר משרשים – אוצר תולדות שושלות היוחסין פארי גזעי קדושים ראשי המטות למשפחות: רובין, רובינש, שפירא, בינגער, אונגער, הורוויץ, אלאענדער, אשכנזי. נלקט וערך ע"י הרב דוד חנוך רותנר ונא לאור על ידי הרב"ר נפתלי צבי רובין רב דקדקל ב"ש בערש דאמראווא מאנסי נ.י. תשס"ו (תקצ"עמו).

פלאי פלאים – אוצר ידיעות תורניות ובהם מאות חידושים וחדשות מופלאות ונפלאות, שנלקטו מספרי גדולי ישראל לדורותיהם. יצא לאור בעמוד "חדשות" בן ימינו, על ידי "המרכז להצלת הנער – מפתחת בארבי" ירושלים תשס"ו (200 עמ').

מסכת **חובות מוטל השמים** – פירוט נפלא מאת הרב הגה"ח רבי יצחק אייזיק טאבור זצ"ל [שהיה אבד"ק מוטייל, בקובינא, ומנוחתו כבוד מע"ה"ק צפת תובביא (תרס"ב)]. רמת גן תשנ"ו [מהדו"ח הוצאת נוי"ם משפחת מיטלמן, בני ברק, תשס"ו].

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הר"ר יהודה פארגנס הי"ו חתן הרה"ח ר' דוד פינק שליט"א לרגל שמחת לידת הבן נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השל' זכר יתקיים בע"ה באולם 'בית פנחס' – בעלאז	הר"ר אליעזר מרגליות הי"ו חתן הרה"ח ר' משה מונר שליט"א לרגל שמחת לידת הבן נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השל' זכר יתקיים בע"ה באולם 'בית פנחס' – בעלאז
הפעת הגליון ברחבי תבל לעילוי נשמת האסיה החשובה והענוניה מרת מלכה הגר ע"ה בת הרב מרדכי זיסקינד סג"ל לנדא זצוק"ל נלב"ע ביום ב' ג' אייר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	הפעת הגליון ברחבי תבל לעילוי נשמת האסיה החשובה והענוניה מרת מלכה הגר ע"ה בת הרב מרדכי זיסקינד סג"ל לנדא זצוק"ל נלב"ע ביום ב' ג' אייר תשס"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.
מודעה רבה הדינר השנתי ייערך בע"ה ביום חמישי פ' אמוז אור ליידי אייר פסח שני הבעל"ט יו"ד דהתנא האלוקי רבי מאיר בעל הנס זי"ע בשעה 20:30 באולם "בית רחל" הכו"ח בברכה ומזכים להופעתם ועד גבאי קודש – אנטווערפן	מודעה רבה הדינר השנתי ייערך בע"ה ביום חמישי פ' אמוז אור ליידי אייר פסח שני הבעל"ט יו"ד דהתנא האלוקי רבי מאיר בעל הנס זי"ע בשעה 20:30 באולם "בית רחל" הכו"ח בברכה ומזכים להופעתם ועד גבאי קודש – אנטווערפן

לש"ם לתרופה – להפצת תורה וחסידות ברכת מול טוב נלבנה נביע בואת קדם אחר מן ההבורה בר אוריין, הא ספרא רבה הרה"ח ר' משה מונר שליט"א ולחנותו ידירנו הרגול, ותיק וחסיד הרה"ח המפ"ר נפתלי הירץ זינגער שליט"א לרגל שמחת הולדת הנכד-הגון נ"ו אצל חתנו האבר"ך כמדורש ר' אליעזר מרגליות הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא ויהא רעוא שינוי או"א לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן כעתירת וברכת המערכת	ברכת מול טוב נלבנה נביע בואת קדם אחר מן ההבורה בר אוריין, הא ספרא רבה הרה"ח ר' משה מונר שליט"א ולחנותו ידירנו הרגול, ותיק וחסיד הרה"ח המפ"ר נפתלי הירץ זינגער שליט"א לרגל שמחת הולדת הנכד-הגון נ"ו אצל חתנו האבר"ך כמדורש ר' אליעזר מרגליות הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא ויהא רעוא שינוי או"א לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן כעתירת וברכת המערכת
ברכת מול טוב נלבנה נביע בואת קדם אחר מן ההבורה בר אוריין, הא ספרא רבה הרה"ח ר' משה מונר שליט"א ולחנותו ידירנו הרגול, ותיק וחסיד הרה"ח המפ"ר נפתלי הירץ זינגער שליט"א לרגל שמחת הולדת הנכד-הגון נ"ו אצל חתנו האבר"ך כמדורש ר' אליעזר מרגליות הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא ויהא רעוא שינוי או"א לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן כעתירת וברכת המערכת	ברכת מול טוב נלבנה נביע בואת קדם אחר מן ההבורה בר אוריין, הא ספרא רבה הרה"ח ר' משה מונר שליט"א ולחנותו ידירנו הרגול, ותיק וחסיד הרה"ח המפ"ר נפתלי הירץ זינגער שליט"א לרגל שמחת הולדת הנכד-הגון נ"ו אצל חתנו האבר"ך כמדורש ר' אליעזר מרגליות הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוציא ויהא רעוא שינוי או"א לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה, אמן כעתירת וברכת המערכת

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ה הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת אמור (אבות ד')

י"ד אייר (פסח שני) תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תק"ב

החל"ע	מו"ש	ר"ת
22:39	22:26	21:04
21:58	21:47	20:26
22:15	22:08	20:43
22:09	21:48	20:34
21:40	21:21	20:05
22:42	22:32	21:06
22:38	22:21	21:04
22:18	22:02	20:43

תורת אבות

ענין מצוה גוררת מצוה

בן עזאי אומר חיי ריב למצוה קלה וכו' שמצוה גוררת מצוה (ד, ב).
"אמר, אף על פי שלפעמים תהיה המצוה או העבירה ממנין הקלות, אשר הן מצד עצמן אינן ראויות לריצה וברירה, הנה הן ראויות לזה מפני הנמשך אחריהן, וזה מפני שמצוה גוררת מצוה אחרת, וכן עבירה גוררת עבירה אחרת.

וסיבת זאת הגוררה היא, ששכר מצוה בעולם הזה אינו אלא שיתן הא-ל יתברך לשומרי מצוה איזו הכנה למצוה אחרת, כמו שדרשו (הובא בפירש"י דברים כב, ה) בסמיכות שילוח הקן למצוה מעקה וציצית וזולתם, המורה שבקיום מצוה שילוח הקן יזכה האדם להכנת קיום המצוה הסמוכות לה, וכן שכר ותענוג העבירה בעולם הזה מוכן אל עבירה אחרת, כענין 'ואכלת מזבחך. ולקחת מבנותיו וגו' והזנו את בניך' (שמות לד, טו-טז)."

ספרורני

ארבע מדרגות במשיגי החן

אי זהו עשיר השמחה בחלקו (ד, ה). "כתב הר"ר ישראל [מטולידר] ז"ל: כי ההמון בענין החן - הם על ארבעה דרכים: יש מי שמואס החן, ואפילו אם יבוא לו בלי מורה לא ישמח בו ויקל בעיניו, וזה המהביל תענוגי העולם ומואס בהנאות הגופניות, ואינו נמצא בזמננו זה; ויש מי שאינו מבקש הממון בעבור עצלותו, מכל מקום הוא משתוקק לו ואינו משיגו, ועליו נאמר (משלי כא, כה) 'תאות עצל תמיתנו'; ויש מי שהוא ריב אחריו כל ימיו, וכל מחשבתו לאסוף ממון, וכל ימיו מכאובים; ויש מי שאוהב הממון ושמח בו אם יבוא לו בלא עמל ובהיתר ולא באיסור, אך אינו מיוגע גופו לבקש רוב הון, אך שבע ושמח בחלק המגיע לו ממנו, ועל כזה אמר חכם זה: 'אי זהו עשיר' לפי האמת, זה 'השמח בחלקו'. ופירוש שמחה הוא כמו 'ושבחתני אני את השמחה' (קהלת טו, טו) שפי' מי ששבע במעט. והוציאנו בלשון 'שמחה', לפי שהמתנהג במדה זו הוא תמיד שש ושמח בעניניו, והיו מבלה בנעימים, ולא יחמוד ממון אחרים, ובמחור ביוצרו שימצאו לו מרפא בכל יום, אך הנבחה להון הוא כל ימיו נעצב, ומסיר במחורו, וכל חשקו לבקש הון ובחצי ימיו יעזובו, ואמרו ז"ל (פסוק מה): 'למען אישנו חילך בתורתו אם לא' (שמות טו, ד), מכאן אמרו: כי מי שיש לו מה יאכל היום ואומר: מה אוכל למחר, הרי זה מחוסר אמנה."

פי' רבינו יצחק ב"ר שלמה

שלשה כתרים - אך אינם שווים בלעדי כתר שם טוב

רבי שמעון אומר, שלשה כתרים הם: כתר תורה, וכתר כהונה, וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהם (ד, ו). "ראיתי פירושים רבים שונים במשנה הזאת, לפי שאמרו ג' כתרים והם ארבעה. ואני מבאר דרך קצר לפני איש, יאות על צד הפשט:

אמר זה החכם, סמוך למעלת התורה שזכר למעלה, אמת הוא ששלשה כתרים הם, והם עקרי התורה ועמודיה: א, כתרת תורה שהוא הראשון, וזה בו כל ישראל באופן כי הוא מעולה מכל השנים האחרים, כי ממור תלמיד חכם קודם לבקש גדול עם הארץ (תוירית יג), כתרת כהונה, וזה בה אחר וכוניו, וגם כן חייבים בתלמוד תורה, כאמרו (דברים לג, י): 'יורו משפטך ליעקב'; כתרת מלכות - וזה בו דוד ודורו, וחייבים גם כן בתלמוד תורה, כאמרו (שם יג, יט): 'זקראו בו כל ימי חייו'. אולם כתרת שם טוב עולה על גביהן, כי זה הכתר דבק ועולה ומחובר על כל הכתרים, כי מי שיוזב בשלשה כתרים שזכר, ויש לו שם רע, אינו מוכתר בו, רק נבזה וחדל אישים. וכבר ידעת אמרם (מו"ק יז, א): 'כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צב-אות הוא' (מלאכי ב, ח) - אם הרב דומה למלאך וכו', וכן אמרם (פסליה כה): תלמיד ששמעונו רעה וכו'."

פי' רבינו אברהם פריצול

לקח טוב

נזק העצבות - גרוע מן העבירה הגורמתה

מתוך נצחוננו. אין זה ענינו כלל ועיקר. כוונתו היחידה היא רק להשיג את נפילת הרוח (-מוראל בלע"ז) למען ייחפכו ליראים ורכי לבב, ובשבעה דרכים ינוסו מלפניו.

בתחבולה כזאת, אין הנצחון המושג מוגדר במדת הארץ הכבושה, או בחשיבותה מבחינה מלחמתית, וגם לא בעצם הכיבוש כלל. הגדרת הנצחון שהושג בידי האויב תהיה במדת הבחלה ורגש האבדן שהצליח לזרוע בין שורות החיילים הניצבים לנגדו.

אותיות מהכימות

ויאמר ה' אל משה וגו' לנפש לא יטמא צעמו וגו'.
ואמר, היות כי כן דרכן של קטן בני אדם, כי יקרה להם מקרה חטא ועון ח"ו אזי ירכו עצבותם כל הימים, ונאמנו זה דרכם כשל למו, וכוולא עזיך חרטה במריכות גדול על חטא ועון, אך זה בשעה וקטן מיוס, ואחר זה יבטח בשם ה' וישפן כאלקו כי יזכה לסלות, ויחזיק העצבות כי זהו טומאה רבה וגורם סילוק הסכנים והארה כולו, והעבודה זרה תקרא בשם 'עצבים' (הושע ד, יז) שמתעבין עובדיהם.
וזהו: לנפש לא יטמא - צטומאה העצבות, צעמו - צטעם שטוב ככזית הקדושה ועמיל ואולא (ראה פסחים כז). כמו שכתבנו בדרך הקדוש (עיי"ש ד"ה א"י לנפש), אך ככה יתנא: כי אם לא נאמרו - השארת הקדושה שגאור בו, קצרו אליו - יראה להקדוש לה'.
נועם מנחם

הנה כי כן, אם לבו של שר הצבא המגין מלא חכמה וערום הוא בדעת, ידע לשים לבו אל תחבולות אלה, ובמשנה והירות ייזהר שאם תקרינה לו אבידות ותבוסות, זעיר כאן וזעיר שם, אף אם משמעותן לא נתונה לזולתו ולמחיו יד, הרי ביותר עליו להישמר דוקא במצבים אלה שלא תחפפנו בהלה, לא אותו ולא את הנתונים תחת פיקודו. אין הזמן גרמא להם לעסוק בכבי ומספר, ולא יקרחו קרחה בראשם ובבשרם לא ישרמו שרמט. כי יותר ממה שהצר לו הכשלון, עלולה הבחלה להסב לו היוזקים כל ישרום.

הוא הדבר במלחמה הרוחנית שבאדם. אם חלילה נפל בידי יצרו וידו שולחה בעבירה, ודאי שעליו להתחרט ולשוב בכל לבבו, אך בעקרו תשובתו, יזהר במשנה והירות שלא יפול בחולי העצבות בעקבות כשלונו להוסיף פי כמה ברעה המוצאתו, אלא ישים בה' מכתחו שתשובתו תתקבל לרצון לפניו ית"ש.

שר צבא, העומד בראש המהנה ומנצח על כל מעשי חייליו על מנת להגן על ארצו ועל מלכו, עושה כמיטב יכולתו להישמר מכל רעה ומכל צרה המתרגשות לבא. ענינו פקחות על כל מקומות התורפה הנמצאים בגבולות הארץ עליה הוא נותן את נפשו, ומשים לבו עליהם לדעת איך לחזקם ובמה להגביר את אמצעי ההגנה כך שלא תהיה תורפתם בעוכרם.

אם חכם לבו וענינו בראשו, ייטיב להבין את הסכנה שבנכלי האויב מכמה פנים. דאגתו תהיה נתונה לכך שלא יפנו האויב - מכה כלשהי אף אם איננה מכת הרג ואבדן - כי אם חלילה תגיענו, אין מן ההכרח שתוצאותיה תהיינה מוגבלות רק בהיוק שהנחילה בשעת מעשה, אלא עלולה להוביל גם לנצחונות אחרים. כלל גדול הוא במלחמה - כמו בכל שטחי החיים - שהצלחה אחת גוררת הצלחה נוספת, וכל הישג - ולו קטן בטבעו - בדרך כלל מביא בעקבותיו הישגים אחרים.

הסבר תופעה זו הוא משתי סיבות. האחת מבחינת העוצמה הגשמית, והשניה מבחינת מצב נפשם של החיילים המוגנים. הראשונה היא תוצאה ישירה: עצם העובדה ששטח פלוני נמצא כבוש תחת יד האויב, זה לבד גורם לחולשה נוספת במערכת ההגנה, כי מעתה ייפתח לשונא פתח נוסף, דרכו ייכנס לגבולות הארץ. השניה היא תוצאה עקיפה: בעקבות ההצלחה ילבש השונא גאות, חיילותיו יהמיון וישאו ראש בראותם את זולתם נרמסים תחת כפות רגליהם כעפר הארץ. ברוח חזקה יתאזרו באמנם גבורי חיל אנו, לבו ונכחידם ונשחיקם על פני חוצות. מאידך נעמידם אנשי החיל המוגנים, פחדים ממחרפיהם ומלוחציהם, בראותם את העיבר אשר לחרפה ובוז היו, ובנפול רוחם בקרבם יבושו ויבהלו, יחפרו ויאבדו.

פעמים שהאויב יעסוק בתחבולות, ובערמה ינהל את מלחמתו. יחפש נקודת תורפה מסוימת, ויערוך כוחותיו להביסה. אך אין תכליתו מוסבת כלל אל המקום הכבוש, ואינו מתכוון להפיק תועלת ממשית מהאחר המנוצח. כל כוונתו איננה אלא להכות את המוכסים באימה ובהלה למען יחפזו וירגזו, באחוז אותם חיל ורעדה. זאת אומרת, במקרה כזה, אין פני האויב מיועדות אל העוצמה הגשמית - הבחינה הראשונה הנזכרת - היוצאת

אמרות טהורות

להזהיר גדולים על הקטנים – רק בלשונו רכה

ויאמר ה' אל משה אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם וגו' (בא, א). פירש"י: "אמור ואמרת – להזהיר גדולים על הקטנים". הנה רשי' דל' עמוד כאן על כפל הלשון "אמור ואמרת". ולכאורה תמוה, אמאי לא הקשה כן על הפרשה שלפניה (ר"פ קדושים; וידבר ה' אל משה לאמור. דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים תהיו"ו וגו' (לעיל יב, א-ב), וכן בשאר התולדות הסדרות.

ויש לומר, כי דבר ואמרת ניהא, כי דבר הוא לשון קשה (מכות יא), ואמרת הוא לשון רכה (שמי' מ"ב, ב). וכדרך (שמות יב, ג): "כח לאמור לבית יעקב" – אמירה רכה, "ותגיד לבני ישראל" – דברים הקשים כגידין (רש"י שם), אבל כאן: "אמור" "ואמרת", כולה לשון רכות, והוה שהקשה לרש"י, ועל כך מותר: "להזהיר גדולים על הקטנים", כלומר, שלקטני הדעת צריך לאמור להם בלשון רכה ביותר, ולכן כפל ב' פעמים, אמור ואמרת, "כי עם ילדים קטנים צריך להתנהג רק בדרך חיבה ולשון נחת".

"והנה עכשיו בעקבות דמשיחא הם בכחינת ילדים קטנים, והוה שרמו לדורות: 'אמור ואמרת' – כולה רכות, 'להזהיר גדולים' היינו הסדים, כמו שנאמר (תהלים קמ"ח, ח) 'ארך אפים וגדל חסד' (עי' תיקון ט, א) – להופיע הסדים גדולים על הקטנים". דברי ישראל (עני"ש).

תמימות – כשישראל מתנהגים במדת הענוה

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עומר התנופה שבע שבתות תמימות תחיינה (כג, טו). ובמדרש (ויקרא כג, ט): "חגי רבי חייא: שבע שבתות תמימות – אימיתו הן תמימות בזמן שישאל עושר צדק רצונו של מקום". הנה, חז"ל אמרו (פסח טז, ה): "לעולם ילמד אדם מדעת קונו, שהרי הקב"ה הניח כל היום וגביעות והשרה שכיתו על הר סיני", ופירש"י: "למד אדם מדעת קונו – לאהוב את הנמיכות". הרי שרצון הכורא ית' הוא ההתנהגות במדת הענוה. ואיתא בספ"ק 'עבודת ישראל' שההכנה לקבלת התורה היא על ידי הדביקות במדת ענוה, ונרמז

אמירה נעימה

חוקת עולם לדורותיכם וגו'. שבת שבתון הוא לכם ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב וגו' (כג, לא). לעיל (פסוק כז-כח) כתב: "אך בעשור לחודש וגו', וכל מלאכה לא תעשו בעצם היום הזה" וגו'. וכאן אמר: "בתשעה לחודש בערב" וגו', נמצא שזה סותר לכל הפרשה כולה; גם לשון "אך" שפתח בו, הוא קשה בהכנה.

ושמעתו מפה קדוש אדמו"ר הגאון ה'חיים סופר' זצ"ל, כי ידוע (תנחומא תשא, לא) שאחר מעשה העגל עלה משה למרום בראש חודש אלול, ושהה שם ארבעים יום, עד יום הכיפורים, ואז אמר לו הקב"ה "מלאתי כדברך", ומיד הלך משה לבשר לישראל. וכן ציוה הקב"ה לקבוע יום זה ליום כיפורים לדורות עולם. נמצא לפי זה, שבאותה השנה היה יום כפור נוגח ב' בעצם יום העשירי, שהרי רק בבוקר ירד משה רבינו ע"ה ממרום לצוות דיני יום כיפור (עי' מ"ש במדבר ג' ר"ח), אבל לדורות ציוה להתחיל "בתשעה לחודש בערב".

ויפה מכוון היטב לשון הכתובים: "אך בעשור לחודש השביעי הזה", כלומר, בזה הפעם יום כיפורים הוא אך ורק ביום העשירי, וכופל ומשלש "בעצם היום הזה". אמנם בסוף הפרשה, שכתב בו: "חוקת עולם לדורותיכם וגו', אמר: "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש בערב" וגו', היינו, שלדורות עולם תתחילו בתשעה לחודש בערב.

משה יופה (הובא בחת"ם, לקושים. ה' מכן חת"ם תשנ"ו, ועני"ש בהגהות)

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וגו' (כג, ט). איתא במדרש (תנחומא אות כב): "ולקחתם לכם ביום הראשון – ראשון הוא לחשבון עונות".

בספר 'המקנה' (ע"פ קדושים דף ע'י), כתב, שהתורה ציותה ליטול אתרונ, כדי לתקן את הרע שבעין הדעת, שהיה עין אתרונ, כדאיתא במדרש (בר' טו, ז), וכשתקח ותחבר מתיבת "הדעת" מספר "רע", יישאר כמנין אותיות "הדר" ודפח"ה (עני"ש ובדף ע"ג, שם, בפינים יפות' כאן ומ"ש במדורנו ג' כג).

בפסוק (תהלים מב, ח): "כי אעבור בסך אדום עד בית אלקים", שרומז לימי הספירה – אדום בנימטריא מ"ט – והוא "צירוף אדם ד" כבוד היניקה", היינו שהאדם יחזיק במדת השפלות והענוה כתינוק היונק משדי אמו.

והענין בזה הוא, כי עיקר העבודה בימי הספירה הוא תיקון המדות. ושורש כל המדות היא מדת ענוה (ראה אגרת הרמב"ן; דאיתא חכמה, שער הענוה פ"ב אות יא) ולכן הדביקות במדת הענוה היא ההכנה הראויה לקבלת התורה שאינה מתקיימת "אלא במי שדעתו שפלה" (תענית ז).

וזהו הכוונה: "אימיתו הן תמימות בזמן שישאל עושר רצונו של מקום", פירושו, תמימות ימי הספירה היא בכך שבני ישראל דבקים במדת ענוה שהיא רצונו של מקום, כאמור, ועל ידה באים לתיקון כל המדות, שזו עבודת האדם בימי הספירה.

כ"כ מרן אדמו"ר מהר"ם מברעלא זי"ע

תשובה – בערב שבת, שמחה – בשבת

ביום השבת כיום השבת יערכנו לפני ה' תמיד וגו' (כד, ח). יש לרמז, דהנה, מדרך היצר, שכל ששת ימי המעשה האדם טרוד בפרנסה, וכשבאה שבת, וכשבא לשבת מדרכיו נופל אל עצבות, ובאמת לא זו דרך העבודה, כי צריך לשוב מקודם שבת, בערב שבת, ובשב"ק יהיה בשמחה "יודים לו שכבר תיקן הכל, וכל ששת ימי המעשה עשה רצון קונו", וכמ"ש בספרי מוסר על מה דאיתא במדרש (ויקרא ט"ז ב' ד'ר) שרשב"י אמר לאמו, כשהייתה מוכנה לדבר בשבת: "שבתא היא, והות שתא", דהנה התשובה נקראת אמוא, כדכתיב (משלי ב, ג): "אם לכינה תקרא" (עי' חז"ק רצא). ובינה היא תשובה, כמ"ש (שע"י ז'): "ולבבו יבין ושב ורפא לו", והוה הרמז בדברי רשב"י, שבשבת צריך לשתוק מן התשובה, וצריך לעשותה קודם שבת וימרום על עוונותיו, אבל בשבת עצמה צריך להיות בשמחה (עי' סידורו של שבת ה"א שורש א ענף ד עלה ד וכו').

וזהו: "ביום השבת יערכנו" – לשון ערכין ושומא – שיעריך את עצמו והיא בשמחה על אשר "לפני ה' תמיד", רצ"ל, שידמה בעיניו, כאמור, כאילו כל ששת ימי המעשה היה לפני ה' תמיד, כדכתיב (תהלים טו, ח) "שירתו ה' לגנדי תמיד". רביד הזהב

ואא"ז הגאון כתב בספר 'לב אריה' לפרש המדרש "ראשון הוא לחשבון עונות", כי הטא הראשון שהיה בעולם על ידי אדם הראשון היה באתרוג, כנ"ל, על כן אמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר", ביום הזה תקחו את הראשון לחשבון עונות, שהוא פרי עץ הדר, היינו האתרוג, כדי לתקן עון הראשון.

דע אפרים להג"ר אפרים זלמן מרגליות זצ"ל (על ספקאא רבתי ר"פ מ"ג)

בסכות תשבו שבעת ימים וגו'. כי בסכות הושבתי את בני ישראל בחוציאי אותם מארץ מצרים וגו' (כג, כב-כג). הן ידוע שני טעמים על מצות סוכה, האחד שהוא שכן על שהאכל אברהם אבינו את המלאכים תחת העץ (בר' כה, יא) והשני, זכר לענני כבוד, שהקוף הקב"ה את ישראל כשיצאו ממצרים (סוכה יא).

והנה, יש להוכיח שהעיקר הוא הטעם השני, כי אם ישיבת הסוכה היא מטעם הראשון, יש לשאול, למה ניתנה מצות סוכה לשבעת ימים, והלא לשם כך יהא די ביום אחד. מה שאין כן לפי הטעם השני אתי שפיר, כי מיום ראשון של פסח, בו יצאו ממצרים, עד שביעי של פסח, שעברו את חים, הקיפם הקב"ה בענני כבוד, לקבל הציט ובליסטראות שהיו מורים עליהם המצרים (כמו שכתב רש"י כ"פ בשלח י"ט).

הוא שאמר הכתוב: "בסכות תשבו שבעת ימים", ועל כרחק מזה שהטעם הוא "כי בסכות הושבתי את בני ישראל" וגו'.

דברי מהר"א

ומכאן בחמה ישלמנה ומכאן אדם יומת. משפט אחד יהיה

לכם וגו' (כד, כא-כב).

אפשר לפרש, דהנה לכאורה היה מן הראוי שגם מכה אדם יהא צריך לשלם דמיו ליורשיו, בנוסף לעונש המיתה. אמנם, ידוע שהוא פטור מכך, משום דקים ליה בדרכה מיניה, וכדדרשינן "כדי רשתתו" – משום רשעה אחת אתה מדייבו ואי אתה מדייבו משום שתי רשעיות (כתובות לו). והוה שנאמר: "ומכה אדם יומת" – מיתה דוקא, אבל לא ישלם, והטעם, כי "משפט אחד יהיה לכם", ולא שני משפטים, מיתה ותשלומין.

גבעת פינחס

יתרון דעת

עניני חודש אייר (ג)

סוד, סגולתו, ומנהגי ימי הספירה [שמחת ל"ג בעומר, אכילת מצה אחר חג הפסח, ועוד]

... ואגב אורחא אודיענו עוד, במה שאני עוסק בה כעת במסכת שביעות בעין נומיך, ואבאר לו בהלכה דמראות גנעים (ה' ד' שיתון, במה שהעלילת לפום דיהטא דשמעתן וכו'... והואיל וסימני הלכה זו בל"ג בעומר, ואומרים שם העולם בענין "גלימא דעמר" ושהקיד" (שם ו'), אומרים שהוא רמז לל"ג בעומר, והוא נרמז בג"ל ימ"א דעמר"ה ושחקיה, היינו שראוי לשחוק בו, אודיעו דבר אחד מממנתי שהבנתי מכתבי קודש האר"י זלה"ה שיש לי בענין כ"ד אלפים תלמידי רבי עקיבא...

עבודת ישראל, ליקוטים (א.ה.י). יתכן שזה המקור הראשון שמצאנו ללימוד מסכת שביעות בימי הספירה, כפי שהובא בגליון הקודם]

... ובפרט בחודש הזה חודש אייר, שבו היא השמחה שלימה יותר מהב' חרשים השניים, כמאמרם ד"ל על פסוק (ש"ש ג, יא) "ביום חתונתו וביום שמחת לבו" – ביום חתונתו זה מתן תורה, וביום שמחת לבו זה זמן הרגלים, שנעשו באחד לחודש השני בשנה השני לצאת בני ישראל מארץ מצרים (ר"ש במדבר). ואז יהיה שמחה שלימה יותר ממת מתן תורה, בשב אלקינו נגדול, מלא ה' כל בשאולתך" – שנתייחדו ב' רגלי המרכבה ד' מחני שכינה וכו' אותיות הוי"ה ברוך הוא. ועל ידי זה בימים האלו מתקבלים כל תפלות עם בני ישראל, כמאמר הכתוב (תהלים כ, ו) "גרנה בשלום" וכן אלקינו נגדול, מלא ה' כל בשאולתך" – בעת שמגיע עת זמן אשר בשם אלקינו נגדול, שזכו בני ישראל לרגלים, בכל שנה ושנה בהגיע הזמן הזה – ימלא כל משאלותיך, השו"ת ממלא כל משאלות עם בני ישראל, וזוכים להשפעת רחמים פשוטים ממקור הוי"ה ב"ה ...

... משמע שאין מצות שלוח הקן נוגחת אלא בזמן שהיו"ן הם בסוד יניקה, ולכן צריך ליהדר שלא לעשות מצוה זו בעת שיש לזון' מוחזק דגדלות כגון בעתות התפלה וכיוצא, ולא במ"ש ימי העומר, והטעם הוא פשוט, יען שכל מוח הנמשך על ידי ספירת העומר של אותו יום אינו מסתלק, לא כן בשארי ימות השנה דאחר התפלה מסתלקים המוחזק כמ"ש בשער הכוונות יע"ש (שמן ששוק) ולא מראש השנה עד שמיני עצרת, ולא בכל שנת השמיטה ולא בשנת היובל בזמן הזה וכו'.

הגהות הר"ש"ש על ספר עץ חיים (שער טו פ"א)

שמעתי מאבי, שפעם אמר היהודי הק' מפרשיסחא ז"ל לזקנינו מהר"ל (ר') לייבש בריגור מפיעטקוב) ועוד שני ריעני מתלמידיו המפורסמים, שכל הברואים מוכרחים לספור בימי הספירה בלשונות מספר הימים, אף עכו"ם, והיה לפלא בעיניהם, ולקחו במכונן עכו"ם אחד לבינו והיה עמו כל מעת-לעת ומשמעו כל מה שיידיבר, וסיפר להם מעשה שהיה לו עם בהמה, שמכר בעד סכום דוקאטין וסכום הזהובים, ושמעו מן העכו"ם הזה מספר הספירה.

בית צדיק, פולסקו (צ')

טעם על המנהג שאוכלין מצה של פסח גם אחר הפסח, מחמת שהיה איש יהודי ושמו מרדכי, וכתוב עליו "ויעבור מרדכי" (אסתר ד, ו) – שעבר יום ראשון של פסח ולא אכל כזית מצה (מגילה טו). וזוהו היה פדות נפשם של כלל ישראל, ואנחנו אוכלין גם לאתר עת בא דברו כדי לחבר את המצה לתשלום מה שלא אכלו בשנה הזאת, וזה שדרשו הכתוב חובה עלינו שלא אכלו מה שלא אכלו.

גדולת מרדכי להרה"ק ר' מרדכי מאלק זי"ע (שבת שבין פסח לשבועות)

אכילת מצה של פסח גם אחר הפסח, אם אוכל בכונת הלב הוא מצוה לטערת הנפש, כי הוא מצה שאין בו שאור, ובאכילתו יתבטל, כי מי מעבש שאור שבעיסה וכו' (ברכות יז). רק צריך לאכול בידים של פסח, כי אם הוא נקי כפים – אכילתו בלי שאור, ואכילת"ה רק כדי "וברכת", אכילת מצה בלי שאורא, בלי שאור לבטל השאור שבעיסה וכו', כי אנחנו רואים מצה של פסח שנעשית בקדושה הגם שנתערב אח"כ בחמץ, מכל מקום יש בה מתיקות להחיות הנפש האוכל אותה...

טעם של אכילת מצה אחר הפסח, כי מי שיש לו ידיעה בחכמת הרפואה נותנין רפואות עד שהחולאא מוכרח לילך ממנו, שמתגברים ברפואות לקררו או לחממו או וגם אחר שהלך החולאא רק יראים שלא תחזור עוד ח"ו, נותנין לו אח"כ גם כן מרפואות, בכדי שלא תחזור עוד לעולם. וזה הענין במצה של פסח נקרא 'מאכלא דאסותא' לרפאותו מכל הפגמים, ובעת עסקו ברפואות אסור לאכול מאכלים גסים, ומחמת זה אסור חמץ בפסח, אך מחמת שצריך לו לירא מאד שלא יחזור עוד השכל לאכול מצה גם אחר הפסח בכדי לרפאותו ולהחזיקו שלא יחזור עוד לעולם ויהיה אדם השלם.

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי עקיבא מפראנקפורט זי"ע

יומא דהילולא י"ד אייר – פסח שני (שנ"ז)

מנהג מופלא וענין נשגב נהג הנה"ק בעל ה'חתם סופר' זי"ע בעת שהיה צריך לדבר ישועה, קטון כגדול, והוא לנדב צדקה לעילוי נשמתו הטוהרה של **"החסיד הגה"מ עקיבא מפראנקפורט זי"ע"**, אשר ממנו התחילו הקופות, אשר צויה להתנדב לנשמתו בכל עת צער וצרה רח"ל ויוושו על ידי זה, כפי שכותב נכדו הגה"ר שלמה סופר זצ"ל בספר 'יחוט המשולש', ומעיד: "כאשר עודנה מתנדבים גם בני משפחתנו היינו על פי שניהג זקנינו בעל חתם סופר זצ"ל" (שם, מהדו"ח תשי"ס עמ' קצ"ד).

דומה לכך מובא גם ברשימות הגה"ר צחק ווייס מווערבוי זצ"ל בזה"ל: "תלמיד מובהק אחד מתלמידי החת"ס זי"ל אמר בשם החת"ס זללה"ה, שהיה גריל לומר **שטקן לנדור למצוא אבדה ולהצלה לעילוי נשמתו של הגאון הקדוש רבי עקיבא מפראנקפורט זללה"ה**" (נאלף כתב ח"ב אות תתמ).

סגולה בדוקה זו, להצלה ולמצאת אבדה, נתפשטה במשך הדורות בתפוצות ישראל, ורבים ראו בה גדולות ונפלאות לאחר התנדבים מעות לצדקה לטובת נשמתו של האי גאון וקדוש רבי עקיבא גינצבורג זי"ע, שנודע גם בכינויו "רבי עקיבא מפראנקפורט" על שם עיר מגוריו, בה התנוסס שמו לתפארה, בהיותו משמש כאחד מנושאי דברה ודרשניה, החל משנת ש"ח עד ליום פקודתו בשנת שני"ז לפ"ק.

אולם, עם כל זה, ולמרות שבדורו הועד עליו "בפי כל, שהיה גדול הדור ועניו וחסיד דרשן הגדול מים עד ים... והיה אחד מהגדולים שעליהם עומד העולם" – ככתוב בפתח הקונטרס "זכר צדיק" (דרשת הספד נשא עליו גאון וקדושו המהר"ל מפראג זי"ע. ראה חלק), וכן מתואר על שער ספרו 'יתחיתו בכל יום' (באול שני"ט) **"אב בחכמה, גדול מכל בני דורו ואס"ר"** – הרי משנתו הידיעות אודותיו ואודות משפחתו לבית אבותיו, וגם זה המעט שנמצא לוטה בערפל, ורובן נשכחו או נעלמו במרוצת הדורות. על כן ייזכר לטוב הרה"ק רבי יו"ט ליפמאן ראקאו שליט"א רב ביהמ"ד "היכל התורה" בלונדון ע"א, שלקט נפוצים, פרטי תולדותיו, ואספם אל מקום אחד, והו"ל בספר הנקוב בשם 'למטה משה' – בו נקבצו ובאו פרטים למשפחת בית אבותיו ורבותיו של מרן החת"ס זי"ע מולדתו פפ"מ (נדפס בסו"ס 'עטרת למשה', לונדון תשס"ה), והוא היה לנו לעינים.

תולדותיו ובית אבותיו:

רבינו עקיבא נולד בסביבות שנת ה'ר"פ בעיר ניישא (נייט)² בארץ אשכנז, לאביו הרבני המופלג רבי יעקב בן בנו של הפייטן רבי עקיבא ב"ר אלעזר, חוסר מגזע "ראש לכל הגולה"³ רבי עקיבא כהן ונשיא מאובן ישרן, שהיה מחזיקי הכונה דור אחר דור עד אחרן הכהן (נבילות יוחסין) משפחת מהר"ל מפראג ל"מ פערלס, ולשנו שם: "כך שמעתי מאנשי אמונה מבני משפחתי").

בהגיעו לפרק הכוונס, לקחו הגביר המפורסם רבי שמעון גינצבורג מק"ק פראנקפורט-דמיין לחתן לבתו הבכירה הרבנית עלה ע"ה. לאחר מותה, בשנת שני"ד לפ"ק⁴, נשא בזיוו"ש את אחותה הרבנית ורומעט (=רומט) ע"ה – שנפטרה בשנת שע"ט לפ"ק⁵. על תולדותיו ואחיו רבי ידוע לנו מן ובת, הלא המה: "יהודין המובהק" – החסיד יחזיקי הרב ר' יהודה [לב] זללה"ה⁶; ואשת הגה"ר יהודה יידל קרא זצ"ל אב"ד גלוגא רבתי.

חונתו, רבי שמעון, יצא שמו להתלה בתורה וגדולה שהתאחדו על שלחנו, בהיותו "יחסם חרשים ונבון דעת, למדן, נדיב ועניו מאוד", ובאמצעות המסחר שניהל מחוץ למדינתו עלה למעלה ראש "והתעשר בכמה פעמים מאה אלפים חבובים" – אשר לפי עדות בן דורו הגה"ר דוד גאנז זצ"ל מפראג בספרו 'צמח דוד' (אות שמו): "לא היה עושר גדול ורב כמוהו בדורותינו, אחד מבני עמנו באשכנז".

עוד מסופר בשבחו, שעל אף עושרו המופלגת והמהלכים בין שרי המלוכה, לא גבה לבו "ולא פנה אף פעם לעזרת ערכאות של נכרים" גם בשעה שאיזה יחידים רצו לחמוס את חונו, סירב בהחלט לפנות אל עזרת השלטונות, שהיו מעניקים לו סעד והיו עושים כרצונו בכל אשר היה דורש מהם (ראה שו"ת מהמ"א סי' צא, על ד"ת בין רבי שמעון לעשווקו ואשכנז ריב).

אהבה בלי מצרים רחש רבינו עקיבא כלפי חותנו הנגיד. כל ימיו ואינו מאו"ד, ובאמצעות חתמו שניהל מחוץ למדינתו נשא עליו נהי וקניה המתחלת: "ציון הלא תשאליו" ומלאה רגשי אהבה ונענועים אליו, וכולה שיר כבוד ויקר לזכרו (נתפרסם לראשונה בקובץ 'מן הגנויים' ירושלים תשכ"ז, עמ' 67-77).

"דרש רבי עקיבא"

עוד בימי נעוריו העתיק רבינו עקיבא אפדנו אל תוכני העיר הגדולה האלקים פראנקפורט שבמדינת אשכנז, בה היתה קהילה נכבדה ועתיקת יומין. שם החל את לפעול ולהפעיל לטובת הציבור, תחילה בתור שו"ב, מלאכת קודש אשר קיבל על עצמו ברוב טובו, לאחר שרצה לעזור לאחמדת דודו, שהיה שו"ב בעיר זו ונפטר בדמי ימיו ועזב אחרייו לאחיות אלמנה ולמורה וארבעה יתומים, או אז לקח עליו משרת דודו והכניס את היתומים לביתו, דאג להם לכל צרכם והספיקם ממלאכת שו"ב⁸.

בשנת שכ"ד לערך, בהיותו בג' מ"ד שנים, נצטרף אל "בני הישיבה" – המתביאים לאון גאונים מפורסמים ויובי על מדין, מהם יצאה דבר ה' זו הלכה אל כלל ישראל – ואז התחיל אורו לזרוח.

ראשי הקהלה ראו בו איש מורם מעם, אשר ברב חילו מסוגל לעזור לב העם לעבודת ה' ולדקדוק במצות, להלחיב הנפש ליראת ה' ולהשקיש היצר האורב לאיש ואיש, ומינוהו עליוס לדרוש ברבים מצוף אמירו.

בספרי דברי הימים מתואר איך שנתן ה' את חינו בעיני כל שומעיו, ויעש מטעמים לאון גאונים ותוכחות חיים, ותוכס רצון אהבה לנותן חן ושפה לנאמנים, עד כי בשנת של"ד נמנו וגמרו כל אנשי הקהלה בצירוף האלופים לתת לו לצמיתות את

המסורה' ו'טעמי המסורה' (נדפסו בשנת של"ו) בנוגע לימוד חכמת המסורה שנתרשל מאוד בזמנו: "ומעטים הם אשר לבס אל חכמת המסורה נוטה, אף כי היא חכמה מפוראה, אם מצד העצלות או מצד שאינו נמצא פירוש מספיק בזה, על כן רבים לא יחכמו... אך לא אכחיד אמרי קודש מבוציגא קדישא מורי ורבי מו"ה **עקיבא מפראנקפורט זצ"ל** מלא גדישא, אשר בצלו חמדתי וחכמתי המסורה גם כן ממנו למדתי, וגם כמה כוונות, על מסורות גדולות וקטנות".

מכתביו וחיבוריו נשארו פיוטים וקניות על מר מצבו של כלל ישראל, בנוסף לשני חיבורים שנדפסו, הלא המה, האחד: **יתחיתו בכל יום, לאל נורא ואיום** – הכולל שירים ופיוטים לכל יום. והשני: **זמירות ותשבחות לשומרינו** – ליום השבת, שנדפס בעיר באול על ידי תלמידו הבעל-שם מוורמייזא, בשנת שני"ט, כשנתיים לאחר הסתלקות רבו הגדול.

בשער החיבור מתאר תלמידו המו"ל את חשיבותו ורב תוכנו של הספר: **"בהיות כי למראה עיני שפטתני כי אילי התחינות אלמלא יסדם אחד מהמהמוני, הנה מן הראוי להביאם אל הדפוס, כאשר בתחילה ידבר אל העצם מעצמי ואל האבנים אבן נגף... והם מיוסדים על אדני פז. על אחת כמה וכמה שהיה מחברם יושב שבת תחכמוני אב בחכמה... אשר עשה דבר שלא קדמו אחר..."**.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

"עשר תעשר" = "מזלך"

עשר תעשר את כל תבואת יוצק וגו' (דברים יד, כב). "שמעתי בילדותי בשם הגאון **ר"י ואב"ד זק"ק פראנקפורט**, שרצ"ל עשר תעשר, היינו המעשר מתיבת **תעש"ר**, שהוא **מזלך**, והיינו שהמלך מחקב"ה גמל ברחמי ובחסדיו את כל תבואת יוצק היוצא שנה שנה **שו"ת איתן האזרחי** להגה"ר אברהם הכהן רפאפורט זצ"ל מלבוב (קוויא עמ' נח)

- לא בכדי זכה להיקרא בתואר הנשגב **"רבי עקיבא בעל הנס"**, כפי שמצאנו במקורות אחדים. דאה "כלית יופי" להגר"נ דעמביצער זצ"ל ("חא, עת): "ולאחא אנשי מופת אשכנז לבתון בני ישראל מן השורדים אשר רוח ד' נוסטה בם לפעול ישועות בקרב הארץ על ידי תפלתו או ע"פ קבלה מעשיות, היו רגילים לתת להם הכינוי 'בעל נס' או 'בעל שם', כמו רבי מאיר בן נס הדיוק, **ורבי עקיבא בעל נס** מפראנקפורט...". אמנם לא מצאנו בפרסות אס על שם איזה סיפור או מקרה זכה לתואר מופלא זה. מה גם שברוב ספרי קורות הדורות אינו מוכר בשם זה, וצ"ב.
- כנראה מחיתומותיו "רבי עקיבא נישא במה"ר יעקב". או היתה זאת מקום מולדת אבותיו.
- ככתוב על מצבת חתנו רב שבתי זצ"ל בעיר פראג (גל-עד ס"ע). על מצבתה נחרת ע"י בעלה: "... על אלה אבכה ואלייל, אשתי המהוללה בחלום משולה, הרבנית מרת **עלה** בת ר' שמעון ז"ל, נפלה ממני יום ב' אלו שני"ד ג" (אבני זכרון רשימות מצבות ק"ק פפ"מ, מהרב מרדכי הלוי הורוויץ ז"ל, מספר 336).
- וכך נדפד"ם על גבי אבן מצבתה (שם, מספר 480): "הרבנית **ורומט גינצבורג**, קברת ציון מצבת האשה החשובה הניצבת הבנית היכל מחוטבת לאלק"י ואדם נאהבת, החסיד הרבנית מרת ורומט בת הקצין ר' שמעון ז"ל אולמא, נפטרת י' ג' י"א ניסן שש"ט תנצבה בג"ע א"ס".
- מפנקס רשימות הספר יזכור [מעמארבון] דק"ק פפ"מ. וכך כתוב על צלם אבן מצבת: "כמר מ' הרב **יהודה** בן מהר"ר עקיבא זצ"ל, איכה יכה לבי כי ביהוד יפ"י בתם חסד גבר בר אמנים מים לתלמידיו גבר בר שר שר בגן עדני, אי חסיד ואי עניו ולו שב... הרי נפטר במ"ש נקבר יום א' י"ח אלוש שפ"ג".
- רבי שמעון זה, הוא ראש ושותל בית אבות משפחת גינצבורג רבת השפעה, היה מחוננו מן רבני הרמ"א זי"ע (בנו רבי אליעזר היה חתן הרמ"א). מבני בניו ידוע לנו על הגאון רבי יעקב גינצבורג זצ"ל מפריעבורג – רבו של בעל התוס' יו"ט זי"ע (וע"ש ב'אוצר הגדולים' בערכו, ח"ס אות תרס).
- מתוך כתב על משרת שו"ב שכתב בעצמו בפנקס הקהל דפדפ"מ (דף כז ע"ב, עליו חתם בשם: **"עקיבא בן החבר ר' יעקב של"ס ניישא"**) עולה שמהכנסות דמי השחיטה ניתן לו רק מחציתה, אבל "שכר על הקבלות", והיינו השכר שקיבל בעד תעודות השו"ב אשר העניק, היה כולו שלו.
- כדא' במכילת פ' יתרו (בפסוק בחדש השלישי): "כשאתם זוכים אתם מונים לבנינו, וכשא אתם זוכים אתם מונים לחרבנו". ואמנם כך היתה גם דרכו בקודש של החת"ס זי"ע, למנות לחברתו בכל דרשותיו שבמי בין המצרים (ראה 'יתרת משה' פ"ר דברים, וכן 'דרשות חת"ס', ושם ב'שער יוסף' ל"א אב).
- ברוב הספרים לא צוין יום פטירתו. רש שכותבים ב"ד מחזקו. אנו תמכנו יחד עפ"י ספר 'זעת קדושים' לר"ש אייזנשטאט (פטרבורג תרנ"ג, עמ' 199), וכ"ה ב'אוצר הגדולים' (ח"ס עמ' כב) שכתבו י"ד אייר. ואמנם גם מסתבר אולי מדרשת הספד של המהר"ל מפראג זי"ע מתוך נשא בול ב' י"ז אייר שני"ז, ככתוב על שער הקוץ תי"ל, שהיה בעצם ימי השבעה לפטירתו.
- אודותיו לא מ"ש במדורנו גל"ש שכו [בהרחבה בקונטרס 'שנות אליהו' בסו"ס 'זירת דודים' שכתבנו].

תיתי להנשיא להאי צורבא ברוך הכשרון ה"ה בעריש ווייס ג"ו מברוקלין נ"י. שבעט סופר מהיר ערך רובו ככולו של מאמרנו הנוכחי בטוב טעם ודעת. **כה לחזי**

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומ״

מסכת פסחים

בדין אוכלים ומשקים שהיו מונחים מתחת המטה
תנא, אוכלין ומשקין תחת המטה. אפילו מחופין בכלי ברזל – ורוח רעה שורה עליהן
(דף קיב ע"א). וכך נפסק בשו"ע (יור"ד סי' קטז ס"ח): ״ולא יתן תבשיל ולא משקים תחת
המטה, מפני שרוח רעה שורה עליהם״. ויש לרדן בפרטים שונים המצויים בוה. ותחילה
 נרוך האם דין זה אמור רק לכתחילה, שלא יתנם תחת המטה, או שגם בדיעבד נאסרים
 אוכלים ומשקים הללו.

בשורת שבות יעקב (ח"ב סי' קה) הוכיח שכל דבר שמבואר בש"ס ופוסקים שיש בו
 משום חשש רוח רעה, אין זה אלא אוהרה לכתחילה אבל בדיעבד אין הדבר נאסר. ויש
 מן הפוסקים שהביאו דבריו להלכה בענין פ"ת שם סק"ד; ח"י רע"א ויד אפרים שם; מילי דחסידותא
 סי' תנה; ספר ערוגת הבושם על יור"ד לבעל המטה אריה סי' ג; שו"ת שם אריה יור"ד סי' כה; שו"ת בנין
 עולם אריה סי' לג. ועוד. ולעומתם הרבה גדולים החמירו בוה גם בדיעבד, ובפי שהסבירא
 נוטה, שהיה אם שרתה רוח רעה על האוכל היאך אפשר לאכלו בדיעבד. כך כתב גם
 הגאון **החיד"א** זצ"ל בברכ"י (שיריזי ברכה יור"ד סי' קטז), וכן הביאו כמה אחרונים בשם
 הגר"א **מווילנא** זצ"ל (חב"א בלל סח ט"ג; עליות אליהו מעלות הסולם בהג"ה אות יד; שו"ת בנין
 עולם סי' לג אות טז; תוספות מעשה רב סי' כה). ואמנם יצויין, שבדעת הגר"א מצינו בדברים
 שותרים, כי בכמה מקורות נכתב שרק לעצמו החמיר בוה, ואילו לאחרים הקל בוה (עי'
 שאלות בס"ח מעשה רב סי' קטז בשם הגר"א מוולאזין זצ"ל; כתר ראש אות פ; שערי רמיזה אות
 קנו. וע"ע שו"ת יביע אומר ח"א יור"ד סי' יג ונחשאות כתי' תלמידי הגר"א – שיש בהם פנים לכאן ולכאן).
 אך יש להבין הדבר עפ"י מש"כ בשו"ת **פרי השדה** (ח"א סי' ד) להכריע בין שתי השיטות,
 להשוות ביניהן מסתם אנשים שאינם קדושים כ"י, ואין מקום להקליפה להאחז בהם, כי
 אין מתגרה בהם, משא"כ הגר"א זצ"ל שהיה קדוש ביותר, היה צריך להחמיר על נפשו.
 וכ"כ עוד אחרונים – להחמיר בוה (עי' שו"ת הדרי"ר סי' בט אות שכב, שו"ת קרן לוד ח"א סי' א).
 ולאילו המחמירים אפילו בדיעבד – יש לברר האם שייך איזו תקנה להתירם לאכילה.
 והנה, **בשו"ת הדרי"ר** (סי' טז טז ע"ב) מבאיר מהמבר הגר"י יחיאל מיכל אב"ד זינגוב זצ"ל
 מעשה רב שהיה בשמחת נישואין בבית הרה"ק מרוזין ז"ע שנתנו תיבה שהיה בה מיני
 מתיקה תחת המטה, וחזרה הגה"ק מרה"ק מקאמינקא זצ"ל לטבול את התיבה במקוה ג'
 פעמים ולאכול הלעקין (מובא גם באוצר יד החיים אות תשצז). וכעין זה כתב **מבלי"ם**
 בספרו ״ארצות החיים״ (סי' ד ס"ה) שמועילה הדרה ג"פ במים – כמו שהצריח ידים אחרי
 השינה. אמנם ישנם אחרונים שהחמירו בוה שלא מועיל לא טבילה ולא הדרה
 באוכלים, ואין דומה לרוח רעה השורה על הידים שמועיל טבילה.

עוד יש לברר, האם הדר"ר שורה רק ממטה שישנו עליה. **בתורת חיים** (שבועות טז; ב"ב
 נח. ציינו הגרעק"א כאן על הגליון) כתב, שענין רוח הרעה השורה על המטה הוא משום
 שי"נה הוא אחר מששים במיתתו" (עי' ברכות נו). לפי שהנשמה יוצאת בשעת השינה,
 ולכן רוח טומאה שורה או על האדם, וזה גם טעם נטילת ידים שחרית, ולכן כשמהאליה
 בשעת השינה על האוכלים נחשב כאילו היו באותו המטה ושורה עליהם רוח רעה. ויסוד
 הדבר מבואר בזה"ק (בראשית נג): ״ותנינן, כד אפיק נשמתין מבני נשא, אשתאר מניה
 גופא מסבא, וסאיבי ביהא, וסאיבי לכל אינזן דמוקרבין ביה... ותא חזי, כל בני עלמא
 בשעתא דניימין על ערסיהו בליליא, להיליא פריש גזדחא על כל בני עלמא. טעמי
 טעמא דמותא, ומגו דטעמי טעמא דמותא, האי רוחא מסבאבא שטיא על עלמא, וסאיבי
 עלמא... ושירי על ידיו דבר נש ואסתאב...״. חידושו של התו"ח הוא שגם דין אוכלים
 ומשקים תחת המטה נובע מדין זה. ולפ"י מובן שלא שייך דין זה אלא בשעה שישנו על
 המטה, ואמנם כך כתב, לפי האמור, **הגר"ח פאלגי** זצ"ל בשו"ת ״לב חיים״ (ח"א סי' טו).
 אמנם, הרבה פוסקים החמירו בוה גם כשלא ישנו על המטה, וטעמם ונימוקם, כי יתכן
 שהרוח הרעה השורה מתחת המטה שורה יש לעולם, ש כי מאחז שהיה מטה המיוחדת
 לשינה, וכבר התורה לשרות מתחתיה רוח רעה. שוב אינה מסתלקת משם, ואין זה דומה
 לטומאת מת באוהל, שמאחר שהמת יצא משם ולא ישוב עוד לשם גם הקליפה
 מסתלקת מן האוהל מכל וכל (עי' לב חיים שם; שו"ת פרי השדה שם; שו"ת אפרקסתא דעניא יור"ד
 סי' קמד. ועי' בדבריהם שהביאו עוד טעם עפ"י דברי הרמב"ם פ"ב מהל' רצח ושמירת הנפש ה"ה).
 ואילו האמור נמצא שאיסור זה לא שייך במטה שאינה מיוחדת לשינה. כגון הסתות
 למיניהן, כי סוף סוף יסוד האיסור הוא מחמת השינה שיושנים עליה, ואילו אינן מיוחדות
 לשינה כלל (עי' דרישה י"ד שם שכתב שלפי דעת הרמב"ם גם במטות אלו יש מקום לאסור; עי'
 שו"ת ציץ אלעזר ח"י"ו ל"ה).

ולא עוד, אלא גם מטה שישנים עליה רק ביום – לפי דברי התורה חיים יתכן שאין
 מקום לאסור, והוא עפ"י דברי **הבית יוסף** (סי' ד יד – טו) לענין נטילת ידים במי שישן ביום,
 כי מדברי הוזה"ק משמע ששינה שהוא אחד מס' ממיית הוא בישן בליליא – וכלשוננו:
 ״דלתן ק"ן מאן דנאים **בליליא** על ערסיהו אחד טעם טעם דמותא, ויש מקום להסתפק
 האם בליליא דוקא ולא ביום, או שנקט בליליא כי כן דרך בני אדם לישון בליליא, וה"ה
 ביום. ה"י כתב דן נוסף, שדוקא אין בישן בליליא צריכים ליטול ידים, ולפי שאז הוא זמנו
 של סטרא מסבאבא, אבל ביום אין לו כח לשרות על האדם, הרי שבאמת מתעוררת
 הטומאה ע"י השינה, אלא שאין בה כח לשרות על בני אדם, ולכן יש מקום להסתפק
 האם גם על אוכלים אין להם כח לשרות (עי' שו"ת יביע אומר ח"א יור"ד סי' ט). ברם הרבה
 אחרונים (עי' שו"ת מע' כלל קמא) החמירו גם במטה המיוחדת ליום.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

- א. **הלכות שונות במנהג התגלחות שעושין בל"ג בעומר**
 א. מנהג ישראל שבל"ג בעומר עושין תגלחת הראש (הלאקה) ומניחין הפאות לילדים. וכתב
 הרמ"א (אורח סי' תצג ס"ב) שיש להמתין עד יום ל"ג, ולא להסתפר מבערב. אבל כבר הביא
 המשנה ברורה שיש מאחרונים שמקילין להסתפר מבערב (ועיי' במור קציעה להגרע"ץ).
- ב. **מדינא – גם לגדול מותר להסתפר בל"ג בעומר, וכן מי שמל את בנו מותר להסתפר בימי**
הספירה לכבוד המילה, כפי שמבואר בשו"ע וברמ"א (סו). ברם עפ"י הארז"ל אין
להסתפר בכל ימי הספירה עד ערב שבועות, ואפילו אם יזמן לו ברית מילה (עי' שיע"ת שם
 סק"ד, ובשעה"כ ענין ספה"ע דרוש יב. ועיי' בשב"ח ח"ו סי' רטו דאלו שרוצים לקצר הפאות עיי' ששורפם קצת
 - אין חשש, וה"ה דמותר בבין המצרים).
- ג. **אם התחילו לגלח קצת שערות של ילדים בל"ג בעומר אצל הציון של התנא האלוקי**
רשב"י, אז במקום אחר, ולא הספיקו לגמור לספר כל השערות עד שחשכה היום, מותר
לגמור התספורת בליל ל"ד – אף לאלו שנוהגין אז עדיין אבילות [ללא גרע מהא דאיתא
 בשו"ע (יור"ד הל' שמחות סי' שצ ס"ב) ישב לגלח ואמרו לו מ"ת אביו, הרי זה משלים ראשו.
 ועיי' שו"ת בטורי – משום לכבד הבריות (עי' שב"ח ח"ד סי' קמג).
- ד. **המגלה שערותיו צריך אחר כך ליטול ידיו** (כדאי בשו"ע אורח סי' ד סייט) **ואין חילוק במה**
גילה, בתער או במספריים, כי גם המעביר עיי' מספריים נקרא גלוח (ויליעי אי ניטל שער עיי'
 סס אי בני נטילה. ועי' בה"ח סי' ד סייק צג). והטעם הוא, כי שורה או רוח רעה, **ולכן ימהר ליטול**
ידיו תיכף, והנטיילה תהיה עד הפרק, ובדיעבד עד סוף קשרי אצעותיו. וכיון דיש לטלך
 חרו"ר – צריך שיהא דוקא במים, ולא סגי במידי דמנקי (בסדר היום. ועיי' שם במ"ב סייק לח
 ובשעת"י סק"א). [ויליעי אי התולש שערות ראשו צריך נט"ל. ולגבי נטל צפרניו בשינוי – עי'
 מאסף כל המחות סי' ד סייק ק דמשמע דצריך ליטול ידיו, ואי"כ לכאוי' ה"ה בתולש
 שערות ראשו. אך י"ל דהנטל צפרניו אין נפקותא היצד נוטלם, וכל אופן הוי בכלל
 נטילה, אבל כאן אנו המגלה ראשו וגילוחו משמע בכלל. אולם מובא בדעים והנהגות
 מהחזו"א ז"ל, דנשאל על מסיר צפרניו בשינוי, והשיב שאין נוהגין ליטול (מובא בשערי אחרון
 על שו"ע אורח סי' ד, עמ' עז), ואי"כ כ"ש בתולש שערות ראשו דאי"כ ליטול ידיו (ני"ס)].
- ה. יש מחלוקת הפוסקים אם צריך – לאחר התגלחות השערות – ליטול ידים שלש פעמים בכלי
 (עי' שיע"ת שם סייק יב. ועי' במאסף לכל המחות סי' פס וסוף להשיטות בוה), **ולכתחילה ודאי כדאי**
להחמיר ליטול ידיו ג' פעמים בכלי לסירוגין (עי' בן איש חי פ"ר תולדות שו"ע סייק טו – יז).
- ו. **המתגלה צריך ליטול ידיו, ואע"י דמשאיר לו עדיין שערות על ראשו (עי' בה"ח להגר"ח זצ"ל סי' ח**
 סכ"ו) **וגם כשמתגלה על ידי אחר צריך המתגלה ליטול ידיו** (עי' בה"ח סי' ד סייק צג ועי' אאית"י סי' ד).
- ז. **וכן המתגלה לאחר – צריך ליטול אח"כ ידיו, אלא גרע מהחופר ראשו והנוגע בגופו בידי**
 דצריכים לנטילה (עי' בס' יפה ללב, מובא בה"ח סי' טו), אלא זה שייך רק כשנמלך כל המער, דאז
 נוגע בראש המתגלה, אבל כשמתגלה מקצת שער ומניח מקצת, דאז אינו נוגע בראשו, [כמו]
 שהגו לכבד אנשים חשובים שניגלו קצת משערותיהם (הילדים), **אז אין צריך המתגלה ליטול**
ידיו, דדומה למה שהביא הכה"ח שם דהנטל צפרני אחרים אי"כ ליטול ידיו (וכן אי באית"י).
 ואפילו דלאו דמחמירי ליטול ידיו כשנוגע בשערות ראשו (עי' דעית"י סי' ד דרוב הפוסקים מקילין
 בנוגע בשערות ראשו) היינו רק השערות הסמוך לראש, אבל בשערות ארוכות ודאי אין צריך
 נט"ל כשנוגע בהם (עי' כ"ז באריכות בשבט הקהתי ח"ב סי' ה. ואמנם עי' גם בס' הליכות שלמה ח"א פ"ב
 ח"ו בהערות שם, דאלו שמשתתפים בגזיות מקצת שערות, אין צריכים ליטול ידים, דאז הוי בכלל תספורת
 שנוכח בשו"ע, ועיי' שם בדבר הלכה שהביא מהמקץ בפאותיו או מהספר זקנו אינו צריך לנטילה).
 ונסיים בדברי הגאון החזו"א זצ"ל (קובץ אגרות ח"א סי' ד): צריכים לתת לב להזהר
 ממספדיים (מספדי לימוד התורה) בטענים וסגולים, **מן הסגולים – שלא להקל בנטילת ידים**
 המבוארים בשו"ע אורח סי' ד (ועיי' שם בפי' ח"ה, תי"ח – תלמודו משתכח, ואם אינו תי"ח – יוצא מדעתו,
 ועיי' בא"ח), **ומן דקדוק ההלכה שלא איך חציצתו** (ג.ה. חידוש גדול הוא זה) **ושותיה הנטילה**
למעלה מקשרי אצבעות, וזהו בכלל טהרה מבאי לידי קדושה. עכ"ל.

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

מדריש זהור – לקט שמואל על תורה נביאים וכתובים - פירוש התנא האלקי רשב"י
 זי"ע שזאמור בדרך הפשט המפורסם בספרי הוזהר, תקוני וזהר וזהר חדש. מסודר על סדר הפרשות
 והפרקים, וסביב לו: ״מראה מקומות״, ציון המקורות בספרי זהור וכן מקורות הפסוקים בתנ"ך
 המובאים בזהור; ״ביאורי״ – ליוון דברי הוזהר והעתקו בלשון קודש; ״תורה אורי״ – השוואות מאמרי
 הוזהר עם מאמרי רז"ל וטוברים בתלמוד בבלי וירושלמי ומדרשות ועוד, עם הערות והאחרות. כל אלה
 הורבו וחד להפליא עיי' הרה"ק רבי שמואל קיפנים זצ"ל, הרב דקליון חסידי ואיש ושונות בתי
 הירושלמי והסביבה בירושלים עתה"ק. [ב"ח עתה"ק, עם מפתחות, מהדורא ורביא מוקפת עם הוספות,
 תתפת עמי, הוצאת יבני שם] אנטוורפן תשנ"ו. ח"ג על נביאים וכתובים, ירושלים תשל"ו].

מסכת אבות יד לבנים מודו"ץ - נחלק לשני ראשים: פירוש ״אמרי שאול״ מהרה"ק רבי שאול
 ידידי אלעזר זצ"ל לקט מספרו ״אמרי שאול״ ומאשר הניח אחריו ברכה בכתב"י וחקקם א"י כתב עט
 מוסתו מכולן עד תשנ"ב ונחלק לשני חלקים: פירוש יד לבנים; דברי אלקים חיים מכ"י אדמו"ר
 ממודו"ץ שליט"א אשר דרש במקלות חסידים בשבתות ומועדים (בשנות תשד"מ – תשס"ג). ערך והו"ל
 ברוב פאר והדר הרה"צ רבי שרגא זלמן שליט"א האדמו"ר מאפאלא (קפ עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>ידידנו הנכבד והנעלה הרה"ח ר' אלטר ב. מ. אסטיינבער הי"ו לכבוד ל"ג בעומר יומא דהילולא דהתנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי הוא ימליץ טוב בעדנו אדוננו בר יוחאי</p>	<p>חדש! חדש! חדש! הופיע ויצא לאור ספר הקדוש שלחן הטהור להגה"ק מקאמונא זי"ע ב"כ עם ״קונטרס שלחן טהור – זהב טהור״ הלכות פסוקות ובידורים על הל' טהרה מלוקטים מתוך ספרי מרן המחבר הק' זי"ע</p>	<p>לעילוי נשמת רב האי גאון זקניק, סיני ועוקר הים, נודע בשערים המצוינים בהלכה, ענוותן וספל בך, שייך עייל שייך ונפיק ולא מחזיק טיבותא לנפשיה, רבי אלטר אליהו הלוי דובינשיטין זצ"ל בהרה"ח ר' אפרים פישל הלוי ע"ה נאב"ד ק"ק מחזיקי תורת באנטוורפן ומח"ס ״מגירת אליהו״ נלב"ע במיטב שנותיו בל"ג בעומר תשס"ח לפ"ק ובו ביום נטמן בהר המנוחות בירושלים עתה"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>הונעת על ידי מוקיר זכרו הטהור הי"ו</p>
<p>על"ם לתורה – להפצת תורה וחסידות ברכת מו"ל טוב מוגשת בוה לאחר המיזרח בחבורה האבר"ה המופלא לו עשר ידות בתורה ובחסידות הרה"ח ר' חיים יחזקאל הכהן פריעדמאן שליט"א המענג את שלחנם של בית ישראל ב"אמרות טהורות" ו"אמרי נעמה" לרגל שמחת הולדת הבת תתי' והברכה אחת היא לאביו הדגול ידידנו החשוב איש החסד והנעם והרה"ח המפ"ס ר' ישכר דוב (בעריש) הכהן פריעדמאן שליט"א ויה"ד שיוכו לדרות ממנה ומכל יוצאי רוב נחת דקדושת מתוך אושר ועושר וכל טוב סלה. כעתירת וברכת המערכת</p>	<p>שני כרכים חדשים מסדרת הספרים הידועים והנפלאים פניני החסידות לל"ג בעומר ולחג השבועות</p>	<p>לעילוי נשמת הגה"ח רבי אשר ישעי' ב"ר נפתלי נוסבוים זצ"ל הרב"ץ תורה והעמית תלמידים מופלגים במסירות נפש ממש בגלות סיביר בימי הזעם ואח"כ בישיבת בעלזא באנטוורפן ובארה"ב נלב"ע ברמ"ז בפסח שני תשכ"ו לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p>	<p>זכותם יגן עלינו ועל כל ישראל. אמן</p>

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת בהר בחקוטי (אבות ה')

כ"א אייר תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקכ"א

הולדת	מוצא	רית
22:49	22:39	21:14
22:11	22:00	20:37
22:27	22:24	20:54
22:17	21:59	20:43
21:49	21:32	20:14
22:52	22:46	21:17
22:48	22:32	21:13
22:27	22:15	20:52

תורת אבות

חמש דרגות במעלות השכל והמדות

שבעה דברים בגולם ושבעה בחכם וכו' (ה, ז). "הנני מפרש תהילה אלו המדות שנכפלות הרבה בדברי חכמים, והוא: בור, עם הארץ, וגולם, וחכם, וחסיד.

אמנם בור הוא, איש אשר אין לו לא מעלות שכליות ולא מעלות המדות, רצ"ל לא חכמה ולא מוסר, ואין לו גם כן קנין הדעות כאילו הוא ערום מן הטוב ומן הרע, והוא הנקרא בור, לדמותו כארץ לא יורע בה דבר מן הדברים, והיא הנקראת שדה בור, כמו שנתבאר בזרעים.

ועם הארץ הוא, איש שיש לו מעלות המדות אבל אין לו מעלות שכליות, רצ"ל לומר שיש לו דרך ארץ ואין בידו תורה, והוא הנקרא 'עם הארץ', רצ"ל שהוא מוב ליושב הארץ ולקבוצי המדינות, מפני שיש לו מעלות המדות שתיטב בהם חברתו עם זולתו, כמו שביארנו בתהילת חבורנו.

וגולם הוא, איש שיש לו מעלות שכליות ומעלות המדות, אמנם אינם שלמות, ולא הולכות על סדר כראוי, אבל יש בהם ערכוביא ובלבולים, והתערוב בהם חסרון, ומפני זה נקרא גולם, להדמותו לכלי אשר יעשהו האומן ותהיה בו הצורה המלאכית שיחברוהו ההשלמה והתקון, כסבין והסיף כשיעשה הנפח גולמים והגיע להם צורתם קודם שישחזו ויחדדו וימרטם ויפתח בהם מה שדרכו לפתח וישלים תקונם, והם הנקראים לפני זה 'גולמי כלי מתכות', כמו שהתבאר בכלים, והוא מלה עברית: 'גלמי' ראו ענין (תהלים קל"ט, טז), רצ"ל חומר שלי קודם הגיע צורת האדם בו, וכאשר לא הגיע לזאת הצורה שלמותה קראוהו 'גולם', לדמותו כחומר הנמצא מוכן לקבל צורה אחרת ישוב בו יותר שלם.

וחכם הוא, האיש שהגיע לו שני המינים מן המעלות על השלמות כמו שצריך.

וחסיד הוא, האיש החכם כשיוסף במעלה, רצ"ל במעלות המדות, עד שיטא אל הקצה האחד מוטם... ויהיו מעשיו מרובין מהכמות, ומפני זה נקרא 'חסיד', לתוספת, כי ההפלה בדבר יקרא חסיד, תהיה ההפלה ההוא בטוב או ברע.

פירוש המשניות להרמב"ם (עני"ש ביאור המשנה במעלות החכם וחילופיהן בגולם)

ארבע הדרכות בעבודת הבורא

יהודה בן תימא אומר הוי עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים (ה, כב).

"פרט ארבעה דברים בעבודת הבורא יתברך (-)אנ"ש שיש בהם דברים שגורא שם הפך עבודתו יתברך, שהיוות נאמר עליו "ויו פנים לנתיבותי וכו', והמרוצה והגבורה נראה שם מובנים לעניני הקוה"ו ואין לעבודתו יתברך עסק בהם, לך אמר שכולם לעבודת הש"ת, וכמו שיבאר, "ב"י א"ח סי' א) והתחיל בעז כנמר, לפי שהוא כלל גדול בעבודת הבורא יתברך לפי שפעמים אדם הפץ לעשות מצוה ונמנע מלעשותה מפני בני אדם שמלעיגין עליו, ועל כן הוזהר שתעזי פניך כנגד המלעיגין ואל תמנע מלעשות המצוה וכו'.

ואמר קל כנשר - כנגד ראות העין, ודמה אותו לנשר, כי כאשר הנשר שט באויר כך הוא ראות העין, לומר שתעצים עיניך מראות ברע, כי היא תחלת העבירה שהעין רואה וחלב חומד וכלי המעשה גומרין, ואמר גבור כארי - כנגד הלב, כי הגבורה בעבודת הבורא ית' היא בלב, ואמר שתחזק לבך בעבודתו, ואמר רץ כצבי כנגד הרגלים, שרגליך לטוב ירוצו. וכן דוד המלך ע"ה היה מתפלל על שלשתם אל שישנה הסדר ואמר (תהלים ק"א, לה-לו): "הדרייכני בנתיב מצותיך" - על הרגלים ואמר אח"כ 'הט לבי', ואמר אח"כ 'העבר עיני מראות שוא', והזכיר בלב הטיה ובעין העברה, כי הלב הוא ברשותו להטותו בדרך הטובה או לרעה אף אחר שראה מעשה השוא, על כן התפלל שיעזרנו להטותו לדרך הטובה, אבל ראות השוא אינו ברשותו, כי אפשר שפגע בו פתאום ויראנו, לכן התפלל שיעביר עיניו מראות שוא ולא יזימנהו לפניו כלל".

טור (אורח חיים ריש סי' א, עני"ש ובכ"ז ובכ"ח שהאריכו בביאור הדברים)

לקח טוב

"רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות"

שכם אחד אליה. איש את רעהו יעזורו ולאחיו יאמר חזק.

בתפקידם הרוחני של כלל ישראל, ובחובתם אל אביהם שבשמים מופיעות שתי בחינות אלו. הראשונה נכונה בזה שאין הקדושה יוצאת רק מתוך כולם. גם אם חיבה יתירה נודעת לעבודתו של יחיד, בכל זאת זקוקה עבודתו להשתתפותם של כל ישראל, וכמובן חוזר חלילה. וגם הבחינה השנייה, שכל אחד ואחד מוצא חיוזק ועידוד בזה שרואה הוא את אחרים גם הם כמוהו, מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים.

אותיות מהכימות

נמדדש בחקוטי (ויק"ר לה, א). "תשכתי דרכי ואשיבס רגלי אל עדותיך" (תהלים קיט, נט). אמר דוד, רכש"ע בכל יום ויום הייתי מתחב ומחב למקום פלוני ולכית דירה פלונית אני הולך, וסיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וכו'.

ופיכס אל"ף (-)המ"י הרי"ס) ז"ל ע"פ המשנה "אם אין אני לי" כו', קטן לכל איש ישראל דבר מיוחד שאין אחר יכול לתקנו רק הוא. וכמו כן לכל עשה דבר מיוחד שאינו יכול לתקנו רק בשם זה, וזהו: "אם לא עשיתי איתמי". אפ"כ אחר תיקון הפרטים לרד להכניסו בכלל. וז"ל אחר שה' מתחב כפרט, למקום פלוני אני הולך, אח"כ סיו רגלי מביאות לבתי כנסיות שכולם הכלל, עכ"ל...

שפת אמת (תר"מ)

אלא שכאן מופיעה גם בחינה שלישית. בחינה זו אומרת, שאין היחיד מסוגל לערוך ולמלאות תפקידו הפרטי כל זמן שבדד ישיב. עליו להצטרף אל הכלל, לא רק בגלל ההרכב הדרוש, וגם לא לשאוב חיוזק ועידוד, אלא שמבלעדי הכלל לא יתכן לו לעשות את שלו. אם מבחינת הכח הרוחני שיוצא מתוך קיבוץ הכלל, ואם מבחינת זכות הרבים.

ולכן היה דוד המלך אומר: בכל יום ויום הייתי מחשב - למקום פלוני אני הולך, כי הכינותי את עבודתי הפרטית לעצמי למען דעת את אשר מוטל לפני. אך למעשה לא התבודדתי בעבודתי, כי אם היו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות, להכניס את עצמי תוך כלל ישראל, ומבין כולנו ייעשה נחת רוח להבורא יתברך שמו.

מדת "מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל" - מ"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, הפכה לאימרה מושאלת רוחות. אין זאת הוראה בדרושו של מקרא בלבד, כי אם - בהשאלה - גם הוראה לתפקידו של כל בן ישראל ביחס למשימתו הכללית של הכלל כולו.

מצד אחד, ישנו תפקיד פרטי לכל אחד ואחד, שרק על ידו יימלא ולא על ידי זולתו. מטרה זו מיועדת אך ורק בשבילו. מאידך גיסא, ישנו תפקיד כללי המיועד לכלל ישראל. ואין להפריד בין שני תפקידים אלה, כי מילואו של תפקיד הכלל זקוק לעבודת הפרט, וגם עבודת הפרט אין ביכולתה להיעשות בלעדי תפקידו של הכלל.

הדוגמא המפורסמת בה מסבירים רעיון זה היא דוגמת הצבא. בתוך כלל המשרתים בו נמצאים תפקידים ממינים שונים, ואין האחד שייך לתפקיד חברו. יתירה מזו, אם יתערב זר בתפקידו המיוחד עלול הדבר לגרום לאסון גדול. אלא שאחריותו הפרטית של כל אחד ואחד אינה מתמלאת אלא על ידי צירופם של כל התפקידים גם יחד.

ושתי בחינות בדבר. ראשונה: משימתו הפרטית של כל יחיד נועדה להשגת מטרה מסוימת שכל כולה לא באה אלא לשמש פרט קטן בתוך ההרכב הגדול של מטרה כללית. אם הוא לא יעשה את שלו, לא תושג מטרה הכלל. וכמובן להיפך גם, שלא תהיה משמעות כלשהיא למלאכתו הפרטית אם תהיה מבודדת ללא ההרכב של מלאכת הכלל. זאת אומרת: יהיה שבין הפרט אל הכלל הוא אותו יחס שיש בין החלק אל השלם.

בחינה שנייה: העובדה שכולם מורחים ביחד להגיע אל מטרה מסוימת נוסכת עידוד וחיוזק לכל אחד ואחד שיעשה את המוטל עליו. גם אם נניח שאין עבודת הפרט חלק של תפקיד הכלל, ונודעת לה משמעות לכשעצמה, הרי בכל זאת תיעשה ותיערך ביתר שאת וביתר עוז מזה שאין העובד יחיד במערכה, כי אם כולם מטיים

אמרות טהורות

יבמרבית לא תתן אכלך – ריבוי האוכל מחשיך אור הנפש

וכי ימוך אחיך ומטת ידו עמך והחזקת בו וגו'. אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו'. את כספך לא תתן לו כנשך ויבמרבית לא תתן אכלך (כה, לה-לו). "פרשה זו תעיר האדם על רוח ה', אחינו אשר שוכן בתוכנו, ואמר: 'וכי ימוך אחיך' שהוא רוח החיים אשר נטע בתוכנו לחיותנו, אם ראה האדם כי לא האיר בתורה ולא במצוות, כי אין עני כי אם מן התורה והמצוות (עי' נדרים פא), 'ומטת ידו' והחשיך אורו והודו: 'עמך', פירוש, לצד היותו עמך (ע-ע) חסר הנזק) הוא שנתמוטט, שזולתך היה אורו מאיר מסוף העולם ועד סופו. ותמצא שיבקש ה' להחזיר לו הרוח כאשר נתנה, כאמרו (קהל יב, ז) 'זהרו תשוב אל האלקים אשר נתנה' ואמרו ז"ל (שבת קנב) 'נתנה לו כמו שנתנה לך בטהרה אף אתה בטהרה' ויצו ה' 'זהחזקת בו, פירוש, שיתחזק לשון בתשובה להשיבו למכוננו, כי אין לך דבר המעמיד לרוח החיוני במקום גבוה כתשובה' וכו'.

ואמר 'אל תקח מאתו נשך ותרבית' – שיהיה שלא יחשיך אור רוחו בנשך ובמרבית, ופירש הכתוב מה הוא הנשך והתרבית אשר מחשיכים אורו: "את כספך" – הם הדברים שהאדם כוסף בעולם הזה לדברים הנדמים, 'לא תתן לו כנשך' כי כשאדם משלים תאות נפשו בהכמות, ומטעים רוחו מכסופיו, הוא נשך בזה ומטיל בו ארס החטא. ואמר: 'יבמרבית לא תתן אכלך' – פירוש, אפילו אכלך שהוא דבר שהורשית לאכול, לא תרבה בו, כי כשאדם הולך אחר גורנו ויטה גבול התאוה שבו למותרות, בזה יחשיך אור הנפש (עי' ברכות לב), כי כשזקק זה נופל, כשמתרבה תאבון המורגש – מתמעט תאבון הרוחני, והוא מאמר הכתוב (משלי י, כה) 'צדק אוכל לשובע נפשו' – לא להנאת ההרגש.

אור החיים הק' (ענינים) ועי' מ"ש במדורנו גל' תלא וגל' תקפו)

ישוה ארץ ישראל מחזק את האמונה

אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו'. אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים (כה, לו-לה). ראיתי בספר אחד שכתב

אמירה נעימה

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית וגו'. וצוית את ברכתי לכם בשנה הששית וגו' (כה, כא-כב).

לכאורה אין עניינו כאן כלל, שהרי הכתוב עדיין עוסק ובא בענין מכירת שדה, וכפי שגם מסוים: "והארץ לא תמכר לצמיתות" (פסוק כג) ועוד מה שאלה היא זו "מה נאכל בשנה השביעית", היפלא מה דבר לצוות את הברכה במגורה ובכאמי האוצרות. ונראה שיעור הכתוב כך, כי שמו יחשבו שבשמיים את השמיטה, או באותה שנה יצו ה' אתם את הברכה ותרבה תבואתם הישנה שבאוצרות. ויבאנו קמעה ויתברך במעיהם, אבל לא שתוציא השדה בשנה השביעית, קודם שתתחיל לשבות בשביעית, ויתר מן הרגיל, כי אילו היה כך, לא היה מן הראוי שישלם הקונה למוכר שדהו כפי השנים שאחר היובל, כנאמר (פסוק טו) 'במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך' וגו', שהרי בשביעית לא אכל משדהו של זה, כי אם מברכת ה', ומה לא לזה המוכר שיקבל מעות בעבור ברכת ה' אשר ברך את הקונה.

ועל זה מוסבת השאלה: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית" – משהו זה, שאשאל לו על כך, "הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו". ועל זה אמר, לא כן הוא, כי אם "צוית את ברכתי לכם בשנה הששית" וגו', באופן שהברכה תהיה בשדהו של זה, על כן תשלם לו גם על השנים השביעיות.

חתם סופר (ענינים ובאחרות הק' כא)

את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו אני ה'. אם בחקותי תלכו וגו'. ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (כז, ב-ד). ידועה התמיהה על סמיכות הפרשיות.

ונראה ליישב ע"פ אמרם ז"ל (תענית ז): "אין הגשמים יורדים אלא אם כן נמחלו עונותיהן של ישראל". ואינא בגמרא (שבת קיח): "כל המשמר שבת כהלכתה, אפילו עובד עבודה זרה כדור אנוש מוחליל לו". ולפיכך אמר כאן: "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו", ואם כן "אני ה'" – (סוד הרחמים. ב"ר ר' ג. א) – אמהול לכם

הטעם שאמר הכתוב ליקח נשך, כי מסור בזה במחשבו מה. כי כל בעל משה ומתן ענינו נשואות אל ה', כגון: הזורע – אם יתן ה' הגשם בזמנו, וכן המוכר במסחרו – אינו יודע אם ירוויח או יפסיד, אבל מלוא בריבית סמוך ובטוח בלבו שירויח (עי' ברכות נה), ולכן אסרה התורה ליקח מישראל נשך, מה שאין כן מנכרי, לא נאמר, כי חזקתו שהוא אדם, ואפילו אם ערבונו כדור, לעולם אינו בטוח לא בקרן ולא ברויח, ועל כן תמיד ענינו נשואות אל ה' להצילו מידו (עי' כ"ל יקר' כאן).

והנה, הרמב"ן כתב (לקמן כ, יא) שכל ההבטחות שהבטיח ה' בפרשת בחקותי הן על דרך גס בטבע, כי אין זה בטבע שאם ילך בחקות התורה – יהיה גשם ויצמיח, ואם לא – לא. וידוע, שארץ ישראל היא ארץ אשר ה' דורש אותה (דברים יא, יב), ומושגת בהשגחה פרטית על פי דרכי היושבים בה, אם הם טובים ואם רעים, "והנה זה עצמו מחזק לב האדם ומכריחו לעבוד ה', כשיודע אחר שטרה ויגע חרש וזרע שאם לא יהיה לבו שלם עם ה' יהיה יגיעתו לריק, כי הגשם יעצר ולא יצמיח מאומה. אבל זה שמלות ברבית בטוח לבו שירויח, ואין דבר המעורר לבבו ומכריחו לעבודת ה'. והנה תכלית יציאת מצרים וביאת ארץ ישראל היה לעבוד את ה', ולכן תלה את מדינתם בעושים רצונו או לא".

וזהו שנאמר: "אל תקח מאתו נשך ותרבית וגו'. אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים", ועל ידי יישוב ארץ ישראל תתחזק האמונה. אבל זה שמלות בריבית אין לו תועלת משיבת ארץ ישראל, כאמור.

שכר מצוה – הברכה שבשקפנותי גוררת מצוה

ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (כז, ד). לכאורה ייפלא, הלא שכר מצוה בהאי עלמא ליכא (קידושין לט).

ונראה, דתנן (אבות ד, ב) "שכר מצוה – מצוה", פירוש, ששכר מצוה היא שגוררת לעשות עוד מצוה אחרת. וזהו: "ונתתי גשמיכם בעתם", שאם יקיימו המצוות ירדו הגשמים בעתם, ובעקבות הגשם תהיה ברכה בעולם ותוכלו כל אחד לתת צדקה, וזהו: "שכר מצוה – מצוה" שמצוה גוררת מצוה.

עונותיכם, ואז "ונתתי גשמיכם בעתם", כי מזה שמירת שבת הקב"ה מודה העונות, ואז יזכו לגשמי ברכה, כאמור.

אם בחקותי תלכו וגו'. ונתתי גשמיכם בעתם וגו' (כז, ג-ד).

דקדק האלשיך הק' למה מייחס הגשמים אל ישראל כאמור "גשמיכם", הלא הגשמים רצון ה' הם, ועוד, למה לא כתיב 'ונתתי לכם גשם'. ונראה, דהנה כתיב (דברים יא, יב) "ארץ אשר ה' אלקך דורש אותה תמיד עיני ה' אלקך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה", ואמרו ר"ל (ר"ה יא): "ענין ה' אלקך בה, עתים לטובה עתים לרעה; עתים לטובה כיצד, הרי שהיו ישראל רשעים גמורים בראש השנה ופסקו להם גשמים מועטים, לסוף חזרו בהן, להוסיף עליהן אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, אלא הקב"ה מורידן בזמן על הארץ הצריכה להן לכל הול לפי הארץ; עתים לרעה כיצד, הרי שהיו ישראל צדיקים גמורים בראש, ופסקו עליהן גשמים מרובין, לסוף חזרו בהן, לפחות מהן אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, אלא הקב"ה מורידן שלא בזמן על הארץ שאינה צריכה להן". נמצא לפי זה, שהקב"ה פוסק הגשמים לישראל לבד ולאומות העולם לבד.

ובזה יובן: "אם בחקותי תלכו", פירוש, כל זמן שתלכו בחקותי ותתורו למוטב, אזי אף שהייתם רשעים בראש השנה בעת שפסקתי לכם גשמים מועטים, אעפ"כ ייטיבו לכם כמורבים, על ידי שאתן "גשמיכם" – שפסקתי לכם בראש – "בעתם", היינו בזמנם, ועל הארץ הצריכה להם. גבולת בנימין

ונתתי שלום בארץ וגו' וחרב לא תעבור בארצכם (כז, ו). יש לפרש הפסוק על פי מה ששנינו באבות (פ"ה מ"ח): "חרב באה לעולם – על ענין הדין ועל עונות הדין". נמצא, שאם יהיה שלום בעולם בין אדם לחבירו, הרי לא ילכו לדין זה עם זה, וממילא לא יגיעו לדין עניני הדין או עונות הדין. וזהו: "ונתתי שלום בארץ", וממילא "וחרב לא תעבור בארצכם".

הגאון רבי אברהם תאומים זצ"ל אבד"ק זאלישטשיץ (מבוא בקי' כ"רם שלמה' שנה ג' ק"ו. ובענין פירש בכת' כאן ע"פ פת ד"ח והשבת)

יתרון דעת

עניני חודש אייר (ד)

קדושת וסגולת ימי הספירה, ועוד

... וצוה בהם המצוות שבעה ימים בקדושה לפניכם ולאחריהם, כי כולם קדושים ובתוכם ה', ומנה ממנו תשעה וארבעים יום שבעה שבועות כימי עולם, וקדש יום שמיני כשמיני של חג, והימים הספורים בינתיים – כחולו של מועד בין הראשון והשמיני בחג, והוא יום מתן תורה שהראם בו את אשר הגדולה ודבריו שמעו מתוך האש, ולכן יקראו רז"ל בכל מקום חג השבועות "עצרת", כי הוא כיום שמיני של חג, שקראו הכתוב כן...

הנה שמעתי בשם המגיד (בעל 'מאור עינים') זללה"ה כתיב (משלי ב, ד) "אם תבקשנה כספך ובכסממונים תחפשנה. אז תבין יראת ה'" וגומר, ופירש הוא זללה"ה: כסממונים נטריקון כמ"ס מוני"ם, רצ"ל אם תבקש יראת ה' כמו שמבקשים אותה בעת שמונים מ"ט ימי הספירה, עכ"ל. רמב"ן (ויקרא כג, לו)

האיש הירא והחרד, ראוי להיות ודיר וזריו לעמוד ולשרת בשם ה' בימים האלה שלאחר הפסח יתר על כל הימים בקדושה ובטהרה וביראת ה' כל היום, ולא יפנה ימין ושמאל וכו', ואמרו הקדמונים כי הימים האלה המה לאות ולמפתח לכל השנה כולה כי אם ירבה בהם בתורה ובמצוות כן יהיה מראשית השנה ועד אחרית השנה וכן בהפכו כו'.

אהבת החברים בכל עת ובכל זמן צריכים שיהיו אהבת עולם מלב ומנפש ולא מן השפה ולחור, כ"ש שצריכים להוזהר ביותר בין פסח לעצרת להיות באהבה וחיבה יתירה נודעת, ומעיד אני שמים וארץ דבכל מקום שמצינו קנאה ושנאה בין אחים או שותפים, ומה גם בתלמידים ומשרתי הקהל הקדוש, דיש בהם קנאת איש מרעוה וכל אחד רוצה להפיל לחבירו ולהתכבד בקלון – לא יצאו נקיים רחמנא ליצלן, ומרובה מידה טובה בכל המקום אשר ביניהם אהבה וחיבה מלב ומנפש – האריכו ימים ושנים ובהצלחה מרובה גם בניהם עדי עד.

ימי הספירה מסייעין לאדם. שבאותן הימים נהפכו אבותינו משעבוד חומר ולבנים עד להיות מוכן לקבל התורה. ממילא גם עתה הזמן מסייע. וכן שמועתי רצונא ז"ל (בעל הידיוש הר"מ ז"ע) על הגמרא (שבת קמז) כולוהו שקיינא מפסחא עד מעצרתא כו'.

שפת אמת (פר' אמור, תרל"ג)

דהנה כוונת הספירה "שיטתו נפשות ישראל מזוהמתם" – זוהמת מצרים, ויהיו מוכנים לקבלת התורה, וכו', ובימי הספירה צריכין ביותר להרחיק מן השקר, רק לדבר אמת וכו', והנה הספירה הוא הכנה על קבלת התורה שהוא חרות על הלחות – אל תקרי חרות אלא חירות (עירובין נד). וימי הספירה הם בחינת שבת, שבת עליה לעולמות עליונים עד הבינה הוא עלמא דחירות כידוע וכו', כי כל יום מימי הספירה הוא כולו מכל הימים.

תורת חיים (פר' בהר, וי"ד חל השבוע ב"ה אינו ז"ע), וע"ש בפר' בהר ע"ה"ס וספרתם לכם ממחרת השבת – שמונח בפסוק הענין שאנו אמורים בספירה – "אתה צויתנו על ידי משה עבדך לספור ספירת העומר בני לטהונו מקליפתנו", ולכאורה לא מצינו שום רמז בציור שהוא כדי לטהרנו מקליפתנו. אלא נטרקין של "לכם" הוא כדי לטהרנו מקליפתנו. וע"ע אהבת שלום פר' אמור ד"ה (התבן)

וספרתם לכם ממחרת השבת וגו'. יש לפרש על דרך שפירשנו מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צז): שלשה באים בהיסח דעתו, משיח, מציאה, ועקרב. דאם האדם זוכה ומסיח דעתו מכל דבר רע, ובתורתו על מה שעשה נגד רצון הבורא ב"ה, כל רגע ורגע שעושה כן נקרא מציאה, שאם ח"ו מבטל מזה נקרא אבידה, שמאבד ימיו בחנם, אבל ע"י שנותן אל לבו בכל רגע ורגע לעשות רצון הבורא ב"ה ומסיח דעתו מכל דבר רע הוא מציאה אצלו כל רגע ורגע, ועל ידי זה מקרב הגאולה וביאת משיח, ובפרט חלק המשיח שבו, ומעלה להקדושה כל מה שפגם עד הנה, ועושה מן הרע – טוב, ע"ד מאמרם ז"ל ביומא (פא) דדונות נהפכים לזכיות. וזה אמרם ג' באים בהיסח דעתו, רצ"ל על ידי שמסיח דעתו מכל דבר רע וכו' ואלו הם: משיח, מציאה וכו', ועקרב היינו גם העקרב שמורה על סט"א נתעלה ג"כ לקדושה על ידי זה וכו'.

וזה אמר הכתוב: "וספרתם לכם", אינו שתוהוירו הדברים הגשמיים להעלותם אל הקדושה, והיינו ע"י שלא יכוון הנאת עצמו רק צורך גבוה, ואז "ממחרת השבת", יהי יום שכולו שבת טוב, ולכן בורא צריך כל אחד לראות בימי הספירה לכוון מה שפגם כו', ועל ידי זה יוכל לזכות להגאולה, וע"פ שבלשון ימי הגבלה צריך לראות לעשות תשובה שלימה וע"י יזכו להגאולה...

צמח צדיק (פר' אמור ד"ה וספרתם)

עוד דברים יקרים בענינים אלו הובאו במדורנו גל' ששה, נדפס בכרך 'עלים לתרופה' – תשסג, עמ' קכב

אי נתינת טעם לאיסור/ השלמה

לא אמנע טוב מבעליו, בגליון דפרשת השבוע (אח"ק, גל תקט) במדור אמירה נעימה הבאתם דבר נאה מהנה"ק רבי ירמיה לעזו זצ"ל מאוהעלי עה"פ (ויקרא יז, ב-ה) "דבר אל אהרן וגו'.

בשבי"ק אחרי התפילה זכיתי והצעתי דבר זה לפני מרן הגאון בעל **שטת הלוי** שליט"א, ואמרתו שראיתי כן בעלים לתרופה מובא בשם הדברי ירמיהו ומקורו בקובץ מגד ירחים, כמו שציננתם. על אחר אמר לי מרן שליט"א, שבדבריו הרי מקור חווארט הזה בשם הדברי ירמיהו הוא בספר ויצבר יוסף להג"ר יוסף שווארץ זצ"ל מגרוסוורדיין, והוא מביא זאת בשם נכד הדברי ירמיהו ה"ה הרח"ג הישיש המפ"י מו"ה רבי ירמיה הלוי פלדמן שליט"א מחשובי המתפללים והתי"ח דפה, ושם מובאת הוספה בביאור הגמ' שבת, וכדאי לעיין שם.

ולקיים רצון חכמים, חיפשתי ומצאתי את הדבר, בספר ויצבר יוסף (סי' מ"ו אות ו' עמ' ס"ט), ואמרתו להנאות את המעיניי, ואעתיד הדברים במילואם:

בגמ' שבת (כ"א) בעי מיניה אב"י: מרבה שמנים שאמרו חכמים אין מדליקין וכו', מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא וידליק. אמר ליה: אין מדליקין. מ"ט, לפי שאין מדליקין. אשר לכאורה תמוה.

אלא הענין עפ"י מ"ש הגאון מו"ה אלי' מוויילנא זלה"ה לפרש מה דא"י שאמר רבי ישמעאל: כמה גדולים דברי חכמים שלא יקרא לאור הנר, דאיתא בסנהדרין (נ"ד כ"א) מפני מה לא נכתבו טעמי המצוות, מפני דראינו בשני דברים כתבה תורה סיבת המצוות ונכשל בהם גדול העולם וכו'. והנה במתני' נאמר סתם: "לא יקרא לאור הנר" ונתינת טעם וסיבה על איסור הקריאה לאור הנר, ואולם בברייתא מפורש הטעם, דמפני זה לא יקרא "שמיא טיה", ורבי ישמעאל בראיות סיבת האיסור חישב בדעתו: אני אקרא ולא אטה, ולפני גדול כמותו לא נאמר האיסור. ולבסוף אמר ר"י אב"י: אמר: כמה גדולים דברי חכמים, היינו דברי חכ"ל במשנה שאמרו סתם "לא יקרא לאור הנר" ולא נתנו הסיבה על האיסור, כי על די נתינת הטעם היה מקום לר"י לשטות, ודפח"ח. ולפ"י' ש' לפרש גם כאן: "אין מדליקין. מ"ט לפי שאין מדליקין", דבמתני' לא נאמר שום טעם למה אין מדליקין, והבן.

ונוכחתי בזה אשר ראיתי באיזה ספר לפרש בזה גם מקראי קודש בפרשת אחרי (ו', ב-ה): "איש איש אשר יחשט וגו' ואל פתח אהל מועד לא הבאוי ונכרת וגו' למען אשר יביאו בני ישראל את זבחיכם וגו' ואליהם תאמר וגו' ואל פתח אהל מועד לא הבאוי" וגו'. וצ"ב כפל הלשון: "ואליהם תאמר".

אולם לפי הנ"ל מובן היטב כוונת הפסוקים: הקב"ה אמר למשה הטעם שיקראו את חדש על המזבח ולא חוצה לו, למען שלא יזכו לשעירים, ואח"כ אמר: "ואליהם תאמר" כלומר, לישראל תאמר הדבר הזה בלי נתינת טעם, רק שאסור לשחוט חוץ למקדש, כי אם יאמר הטעם לא רחוק הדבר שיטעו ויביאו לידי מכשול, ודו"ק. וכן אמר לי ש"הי' הב' המופלג החשוב וכו' מו' ירמיה פלדמאן ביי מפי' גרויז' יצ"ו בשם זקנו הגאון בעל דברי ירמיה זצ"ל. עיי' העתקתי מספר ויצבר יוסף.

עקיבא מאיר לוי, בני ברק

בענין ברכת המצוות קודם שהגיע זמן המצוה

בגל' תקי"ח כתב הגרש"ק גראס (עלי אורח אות ב) שיש להקפיד לברך ברכת סמירת העומר בלילה, דאליה' איך אפשר לברך אם עדיין אין זה זמנה, וצ"ע לדברי תוס' פסחים ז' ד"ה על. ונראה דאין זה מוכרח, דהתם לענין דאין איירי שאינו מחויב במצוות כלל וכלל, ותמהני שלא הביא כ"ד הפוסקים המובאים לקמן באות י'.

יש אריכות באחרונים אם יכול לברך בברכת המצוות לפני שהגיע זמנה, כ"ן שרוצה לברך "על אכילת מצה" או לישב בסוכה" ערב יו"ט ויאלץ המצה וישב בסוכה בלילה. עיי' גליון מהרש"א יו"ד סי' יט לענין מצה - דאי אפשר; בכורי יעקב סי' תרל"ט סי"ק כה וכו"מ ממג"א שם; מטה אפרים סי' תרכ"ה סעי' מג לענין סוכה - דאי אפשר; מג"א סי' שלט שהביא תרומת הדשן בדן פדיון הבן - דאי אפשר לברך [נע"י קובץ עץ חיים] צאנו ג' לה תשס"ג עמ' קיט מאמר מהג"ר שלום יוסף גוטמן שליט"א.

אמנם יש להסתפק עוד בבירך על הפת 'המוציא' והפסיק מסעודתו למעט כשישיר ד' מילין, דהיינו 72 דקות, ואין לו כעת כח ורצון להמשיך ולאכול את סעודתו, אמנם מיד אחרי ככלות ה-72 דקות יהיה לו שוב כח לאכול ואז יצטרך לברך עוד ברכה שהרי הפסיק סעודתו. ויל"ע אם יכול לברך תוך ה-72 דקות בכדי שיאכל לאחר הזמן, למצד אחד י"ל בענין שאלה יכול לאכול, ובזמן שיאכל יצטרך לברך, ואם כן יכול לברך אפילו בזמן שאי"צ לברך, דמ"מ האכילה תהיה בזמן שיצטרך לברך שוב, אבל מצד שני נראה שאינו יכול לברך בזמן שהוא פטור מלברך, אע"פ שיאכלהו בזמן שיאכל יצטרך לברך שוב, וצ"ע.

ומ"מ י"ל דהתם ודאי שאינו שבערב יו"ט עדיין לא הגיע כלל זמן חיוב של המצוה והברכה, אבל בניד"ד יש לו חיוב לברך על כל דבר שיהנה מהנהו"ה, ועל כן יתכן שיוכל לברך, וצ"ע.

משה חיים בלאמאוויר הר"ר יוסף שליט"א מרגליות, גלודון

יותר מהטמאים, ובבהמה להיפך, כי עיקר הבהמה מיסוד עפר, שהוא עשיה שבעשיה, אשר שם הקליפות ביותר, אבל העופות שנקראו עוף השמים' רצ"ל יצירה שבעשיה, שיעקר שבהם מסוד רוח ואש סוד שמים, לכן הם מעופפים ושם ביצירה ושקולים ומטה כלפי חסד, לכן הטהורים הם הרוב".

י.ב. ווייס, ברוקלין, ניו יורק

עוד בענין המולד' בחודש ניסן

בשנה שיצאו ממצרים/ מענה

מים קיים על פש עיפה, פי פערתי ואשאפה, אמרת אלהו צרופה, על דבר מגילה עפה, כלבני"ה יפה, זאת הנשקפה בגליון ר"ח אייר (תק"י) השתא הכא.

הערת ידידי הג"ר נחום יצחק גרוי שליט"א מניו יורק יצ"ו, ויהי בכל הארץ שפה, ליתן מקום לדברי ראשונים כמלאכים, שאמרו ופיטו ברוח הקודש על חלות מולד לבנה בחודש ניסן באותה שנה מאושרת של יצ"מ ומתן תורה, אחר חצות יום ד', ועל זה תמה בצדק כי לפי החשבון המסור מדי חודש בחודשו מאז מולד בחר"ד, נולדה לבנה של חודש ניסן ב"א תמ"ח בליל שישי בארבע שעות ועוד. ומשהניח דברי חז"ל בצע"י, הגה ברעיונו לשלוח ביד הרצים בכל מדינות המלך למצוא פשר דבר.

ורבים ראו כן תמהו, שאם כדבריו שהיה המולד בליל שישי, הרי לא על הפסיקתא והפיטין לבד תלונתו, אלא על עיקר קבלת חז"ל (שבת פ"ג) שר"י ניסן להוהו שנת בחמישי בשבת היה, ולפי חשבון שלא היה מולד ניסן באותה שנה אלא בליל שישי אי אפשר לעשות ראש חודש בחמישי.

ועתה צאני ואמרו לו להחכם השואל כי כבר קדמוהו בתמיחה את הגה"ק **הרד"ל** ז"ל בפירושו לפרקי דרבי אליעזר סוף פרק ז' שהביא הפסיקתא, והעיר דצ"ע טובא לכוון החשבון.

ותבט עיני בשורי בספר **עיתים לבניה'** (עמ' 54-50, וורשא תרמ"ט) שיישב הדבר בטוב טעם ודעת ולא הניח מלבאר את כל הפיטין על מכונו, וכוון לעיקר דבריו ליישב דברי חילקוט והפיטין בקונטרס חשבון המולדות (הנדפס סוף ברייתא דשמואל ירחינא עם ביאור 'שבילי המאורות', פיעטרקוב תרס"ד).

דברי העיתים לבניה' הובאו בחלקם ע"י הגאון **ה'חזון איש'** זצ"ל בעל' ר"ה סי' קלח אות ה' ד"ה בספר ע"ל (עיתים לבניה) וכו', וראה שם סי' קלט אות ז', ובסי' קמ אות ג, משי"כ ליישב, ודי בזה.

מנשה ישראל רייזמאן, קרית בעלזא ירושלים ת"ו

עוד

בספר 'עיתים לבניה' מאמר ז', דן בענין זה, וגם הוא דעתו ששנת יציאת מצרים, היא שנת **ב"א ת"ן**, לפי חשבוננו ואם כי כתב שם טעמא חריט, משום שנת המבול, וחשבון המולד של ניסן לפי' **בליה' ב' שעות ושלי"ב חלקים** (ומש"כ רמ"י גרוי: יום ג' י"ג שעות ותר"ס, כנראה טעות, והוא המולד של אדר, כי אפי"פ ששנת ב"ת"ן הייתה פשוטה, ולא השנה שלפניה, שנת ב'תמ"ט שהיא י"ז במחזור), היתה פשוטה).

ומסביר שם משי"כ הפסיקתא והפיטין שהיה ביום ד' בחצות, שזה קאי על **מולד האמיתי**, שיתכן כמה שעות לפני המולד האמצעי, והקב"ה הראהו למשה ביום ע"פ נס, אחר המולד האמיתי, ונתקדשה בליל ה' ע"פ ה', אבל "לא ניכר בחצות עד שלושים", כלומר, שלא נראתה לבנים אדם עד יום ה' לערב, שהיא 30 שעה מעת המולד האמיתי.

ומה שהקשה משעת התקופה, שלפי זה איננה בתחילת הלילה, בעתים לבניה שם פירש הפיטין באופן אחר, ולא קאי על התקופה כלה, אלא הכוונה: "לילות חרס וסחר", הוא המולד האמיתי כשחורר באמת בדיק מול השמש, זהו ששניהם "בחלון אחד נמצאו", ועיי' עוד.

יששכר דוב גראסמאן, סופר סת"ם, אנטווערפן

[כ"ז"ב שלחו אגרותיהם בזה הקוראים החשובים: **דניאל אידעלסון**, בלטימור, מרילנד ארה"ב; **חיים מ. גרינבערג** ברוקלין נ"י]

בענין פגימת טעם תולעת/ הערה

הנני להעיר הערה קטנה - גם אם אמנם אינה נוגעת למעשה - במה שראיתי בגל' תקח שהביא הגרש"ק גראס שליט"א (עלי אורח אות ב) מחלוקת בין הש"ך (סי' פד סק"ל) ודבתי (שם סקט"ו) אם תולעת מ"ה דבר פגום, ואח"כ באות י' כתב: **דבתי** צנזן בסכין וחתך גם תולעת דאין הצנזן נאסר בכך (אחר קילוף מעט), כי טעם התולעת הוא פגום. ולכאורה זה לא יתכן אלא לדעת הט"ז (וכן משמע להדיא בבאה"ט סי' פז סוס"ק ט"ו), וא"כ הרי זה סותר קצת מה של הכרעית כתי"ר לעיל באות ב' להקל כהט"ז, וא"כ איך סתם כאן להקל ע"פ דעתו. ואם כתי"ר רצ"ל כהפמ"ג (סי' פז במ"ז סק"ה) דגם הש"ך יודה בכאן דדי בקליפה דחורפא לא בלע כולי האי, א"כ ה"י מן הראוי להזכיר או להח"פ לרמז דבר זה באות ח' ולא לסתום הדברים באופן שנראים כסתירה לחנ"ל.

בנימין גבריאל הכהן כהן נ"מ דשיטה גדולה לדבואוויטש, מעלבורן, אוסטריה

פנינה יקרה מהגה"ק רבי שאול הלוי זצ"ל מהאג

לקראת היא"ש צ' **הגה"ק רבי שאול הלוי זצ"ל אבד"ק האג**, ביום כ"ה אייר (תקמ"ח), הנני לפרסם ד"ת מכת"י שהגיע לידי לאחרונה, ולא נדפס בספר 'בנין שאול':

"איתא בגמ' (יומא כ"ה) עקב אשר שמע אברהם בקולי (בראשית כ, ה) שקיים אפילו עירוב תבשילין. קשה למה דוקא עירוב תבשילין, הלא יש מצות גדולות מזו. ויתר **הגאון הגדול מוה"ר שאול נר"ו אב"ד דק"ק האג** דאיתא (ע"י פסחים מו-) היאך התירו להכין מיו"ט לשבת על ידי עירוב, הלא הכנה הרי היא אורחים באים בכל יום יום, וזה ה"י עיקר מצותו, א"כ אין צריך עירוב תבשילין ע"י אורחים, ואע"פ קיים אברהם עירוב תבשילין. וז"ש שקיים אפילו דייקא עירוב תבשילין, אפילו אין צריך לה מפני האורחים ודו"ק ודפח"ח ושפתים יסק, שוא"כ הכלה ומשיב כענין".

פינחס אברהם מייזרס אבד"ק האג

חודש אייר - זמן ממוצע לבריאות וקרוב לרפואה

מה שהבאתם בגליון תקי"ח (מדור 'יתרון דעת') כממה מקומות שחודש אייר מסוגל לרפואה, רציתי להוסיף להעמקא ביבמות (ס"ב) אומרת "שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטופרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד לו זהו וכו'. תנא, כולם מתו מפסח ועד עצרת. אמר רב חמא בר אבא וואיתמא ר' חייא, כולם מתו מיתה רעה. מאי היא אייר נחמן אסכרה". ובמהרש"א בח"א (שם ד"ה מפני שלא נהגו כבוד וכו') כתב וז"ל: ולא חש כל אחד מהם על כבוד התורה של חבריו, דאין כבוד אלא תורה, ולכן מתו במהרה זו, כי הוא חייב וכו', ואמרו שאלו במיתת אסכרה, דאפשר דכל אחד דיבר לשון הרע והיה מספר בגנות חבריו, וסימן לשה"י אסכרה, כדאמרין בפרק בי"מ. ואמר שמתו מפסח ועד עצרת, להורות שמתו בהשגחה **כי הוא הזמן ממוצע לבריאות וקרוב לרפואה**, כדאמרין בשבת (שבת קמז:) כל שקייני טבא בין דיבחה לעצרתא, וק"ל. עכ"ל.

גרשון מרמורשטיין, קרית צאנז - נתניה, אר"י

הוספות בעקבות המאמר על

בעל ה"ספרא דעניעותא דיעקב"

הנני להוסיף ולמלא אחר תולדותיו של חד מאנני קמאי המקובל האלוקי **רבי יעקב תעמרילש זי"ע בעל ה"ספרא דעניעותא דיעקב** שכתבתם במדור 'יומא דשמעתי' (גל תקט"ו):

א. על מצבת חותנו הג"ר **אברהם חיים פולק** זצ"ל אב"ד ווינא וניקלשבורג, הנמצאת בעיר ווינא (מס' 117) מצויין "... בן מוריני ר' אברהם מאפטא". מלבד השאלה היאך נתגלה שייקרא בשם "אברהם חיים ב"ר אברהם", יש להוסיף שהיה לו בן בשם חיים, המוכר בספר היהודים פברא (Lib. Ind-2 385. משנת תכ"ג [1663]) שאחותו מרת קיילא ירשה מאחיה חיים הבן של [בן] חיים הרב הראשי בווינא. כך שמחצית שמו של הגאון כשם אביו ומחציתו כשם בנו - והוא פלא!!.

ב. דמותו ומוצאיה בלימוד חכמת הסתת - **יש"ר מענידן ומגידן עליו רבנים מפורסמים, כי נהירין להאי גברא שבילין בשמיים"** (מהסכת ה"ר בנימין וואקא סביל עפשטיין זצ"ל אב"ד פרעבדורג) - השפיעה רבות על כמה מצאצאיו אחריו, גדולי ומוארי הדורות הבאים, אשר אף גם מהם נמשכו ללימוד תורת ה'ה' הד לכך מצאנו בהקדמה לספח"ק 'ערוגת הבושם' על שיר השירים, שחיבר נכדו הגה"ק רבי משה אוסטרער זי"ע מבראד אהודות נכתב בגל' תק"פ, בה מביע את עמידתו האיתנה לחבר ספר על דרך קבלת האר"י החי זי"ע: "יואם שיש מקום לבעל לך לחלוק ולומר מי זה האיש מרעיש הארץ מרגיל ממלכות לבנות בשמים מעלותיו ולחקור ולדרוש במקום אשר אין די האדם מנעת בו, זאת האצולות, עלי נאמר המקרא אל תבז וזקני אמן, הוא ניהו אא"ז **הגאון והעני והחסיד רבן של בני הגוהא בחכמת הקבלה מהור"ר יעקב תעמרילש זלה"ה**, כאשר העידו עליו גאוני ארץ ובראשם הגאון והחסיד מהור"ר יצחק אבד"ק פוזנא בספר אשר פכל ועשה אשר פי ה' יקבנו יספרא דעניעותא דיעקב' ובחרתי בדרכו ללך בעקבי אבותי והמשיבם... ודון אותו לכף זכות הקב"ה ידון אותו ואת זרעו לכף זכות, כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שלא שיעתי פירוש זה רק לאהבת ה'... **כעו"ה חכמה זו בזמן הזה - כמת מצוה שאין לה דורשיה"...**

ג. לסיום מכתב אצטט דבר מופלא משי"כ בספח"ק 'יספרא דעניעותא דיעקב' פ"ה נח בענין "הטעם שעומת **טוהרים** הם

ד' למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח -
ר' משה ברוך'ר יסכר בעריש
ברוששטיין גי"ת ת.צ.ב.ה.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת פסחים

האם נהג איסור חמץ ביום ט"ו ניסן שיצאו ממצרים?

שנינו במשנה (דף קטז ע"א): "רבן גמליאל היה אומר, כל שלא אמר שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואילו הן: פסח מצה ומרור וכו', מצה על שום שנגאלו אבותינו ממצרים, שנאמר (שם, לט) 'ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי גרשו ממצרים ולא יכלו להתמחמה וגם צדה לא עשו לא עשו להם'...". מלשון הפסוק משמע, שלא נחמצה העיסה מתוך שלא היו יכולים להתמחמה, ואילו יכלו להתמחמה כן היו מחמצים את העיסה. ולבאורה קשה, הלא כבר נצטוו על איסור חמץ קודם יציאתם ממצרים, והיאך אם כן היו מחמצים עיסתם. ואמנם כתב הר"ן (על הרי"ף כאן): "דפסח מצרים לא נהג אלא לילה ויום כדאיתא בפסח שני (לעיל צו), ולמחר היו מותרים במלאכה ובחמץ, ולפיכך אילו יכלו להתמחמה החמיצו עיסותיהם לצורך מחר, שלא הוזהרו בכל יראה, אלא מתוך שלא היה להם פנאי אפואוה מצה, וזכר לאותה גאולה נצטוו באכילת מצה".

וביאר התוס' יו"ט (כאן) את דבריו: "דקרא ד'לא יראה' בפרשת 'והיה כי יביאך ה' אל ארץ' כתיב, ואע"ג דכל יום ט"ו היו אסורים לאכול חמץ בדמיון לילה ויום, מ"מ במלאכה היו מותרין, שלא נצטוו במצרים על שבתות יו"ט, והיו יכולין לאפותו לצורך מחלתו של אחר יום היציאה" (וכ"כ בפי המורדו ומהר"ו בספרו 'עץ הדעת טוב' על פסוק זה). והנה, הנאן היעב"ץ (בספרו 'לחם שמים' על המשנה כאן) הרבה להקשות על דברי התוה"ט בהבנת דברי הר"ן, כי לפי הבנתו – שהיו יכולים לאפותו ביום ט"ו לצורך מחר – הוצרך לכתוב שלא נצטוו עדיין ממצות שבתות יו"ט, וככתב על זה ש"יסוד כותב' הוא, כי בודאי כבר נצטוו באותה שנה על שבתות יו"ט, כמו שמפורש בפסוקים בפרשת בא וכולל מה שנאמר בפרשה זו כבר נצטוו באותה שנה, וא"כ לא היו יכולים לאפותו לאחר שהיו מחמיצים את העיסה, כי האופה מיי"ט לחול לוקח (ע"י לעיל מה, וזה לדעת רבה שאינו לוקח – משמע ד"הואיל ומקילי לה אורחים חיי ליה, כאן לא היה שייך לומר הוהיל ומקילי אורחים, כי לכל ישראל היה אסור לאכול חמץ ב' ביום). וכתב הגריעב"ץ שכונת דברי הר"ן, שהיו יכולים ללוש העיסה ביום ולהניחה שתחמץ מאלה, והיו אופים אותה למחרת, שאז הותרה כבר המלאכה.

ואמנם פשיטתו לשון הר"ן – "ולמחר היו מותרים במלאכה ובחמץ" – נוטה כהבנת הגריעב"ץ, שרק למחר היו מותרים בעשיית מלאכה, אך מה שכתב הגריעב"ץ שכל מה שנאמר באותה פרשה כבר נצטוו בה בשנה, זה אינו מוכרח, כמו שהאריך הגאון החיד"א בספרו 'דברים אחרים' (הדוש כב לשבחה), שהרי עוד דברים נאמרו בה בפרשה, כגון (שם ב): "שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל", וברור שפסוק זה לא נאמר על אותה שנה, שהרי פסח מצרים לא היה נוהג אלא "לילה אחת" (כדתנן לעיל צו), וכן יתכן לומר שמצות שבתות יו"ט – הגם שנאמרה באותה פרשה – לא נצטוו עליה עדיין באותה עת (עי' חוקני שמות שם, יד, דף מהר"ט קידושין לו).

בשורת תורת חסד (אורח"ס כה את ה) האריך לכאר דברי הר"ן בכמה פנים [שגם אי נאמר שנצטוו בשבתות יו"ט כבר בה בשנה, זה הדרב שהיו יכולים לאפות עיסותיהם גם ביום ט"ו], ואחר מזה, שקודם מן תורה בפסח מצרים, והגם שנהרגו באיסור חמץ, היו יכולים להאכיל לקטנים, כי עדיין לא נצטוו אז גם על הקטנים – שאסור להאכילם איסור תורה בידיהם, ולכן היו מותרים לאפות ביו"ט לצורך הקטנים, ונחשב כאוכל נפש ממש.

הצ"ח תמה על מה שמבאר בר"ן שלא נצטוו על איסור כל יראה באותה שנה – שאילו נצטוו בכל יראה לא היו יכולים להחמץ חמץ ברשותם והיאך היו יכולים להניח את העיסה לחמץ – הלא לא שנינו דבר זה במשנה (לעיל צו). בדברים שבין פסח מצרים לפסח דורות, ע"ש. ובעיקר הענין כתב הצ"ח, שאמנם נצטוו גם על כל יראה, אלא מה שאמרו (לעיל צו) שפסח מצרים חייבונו נוהג יום אחד, הכונה היא על יום י"ד – בשעת שחיטת הפסח, ולילה של אחריו, ואילו ביום ט"ו כבר לא היו נזהרים באיסור חמץ, כי קודם מן תורה היה הלילה הולך אחר היום, ומכיון שנאסר להם לשחוט הפסח על חמץ נמשך איסורו בלילה שאחריו ולא יותר (אך עי' תורת חסד שם שתמה עליו, שפשטות משמע שהיו אסורים בחמץ בכל יום ט"ו, עי' לעיל צו).

והנה, עיקר הדבר מצינו בעוד ראשונים שדברו בו. הרמב"ן (ע"ה"ת בפסוק זה) כתב: "וטעם 'ויאפו את הבצק', שאפו אותו מצות מפני המצוה שנצטוו – שאור לא ימצא בבתיכם כי כל אוכל מחמצת ונכרתה, ואמר 'כי גורשו ממצרים', לומר שאפו אותו בדרך, בעבור 'כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתמחמה' לאפות אותו בעיר ולשאת אותו אפיו מצות, ועל כן נשאו אותו בצק ומשארותם צורות בשמלותם על שכמם, ומהרו ואפו אותו טרם יחמץ בדרך או בסכות, כשבאו שם לשעה קלה...". הרי שגם אילו התמחמהו לא היו מחמיצים העיסה, שכבר הוזהרו בכל יראה, אלא, שבנוסף לכך נגרשו ממצרים לפני שהספיקו לאפות עיסותם.

המהר"ם הלואה (בסוגיא) כתב: "דאי לאו משום דנגאלו וגורשו ולא יכלו להתמחמה להחמץ עיסתם, ומותרים היו בחמץ מחרת הפסח, שלא נצטוו בפסח מצרים אלא אותה הלילה לבד", ודבריו תואמים דברי הצ"ח, שבפסח מצרים היו מותרים בחמץ ביום ט"ו בבקר (וכלשון זה איתא בתוס' ר"ד על הגש"פ, ובשבילי הלקט סי' ריח בשם רבינו ישעיה. ועי' דברים אחרים שם). וע"ע דברים מפורשים שכתב הרשב"ץ ביין שמועה, מאמר חמץ, פוסקא מצה זו, שבאותה שנה לא נצטוו כי אם על אכילת הפסח, ולא נצטוו לא באיסור חמץ ולא באכילת מצה, אכן, הדברים תמוהים ונטרונים הם משנה מפורשת לעיל צו).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור הונאה ורמיה במקח וממכר (א)

כתיב בפרשת השבוע (כה, יד): "וכי תמכרו וגו' או קנה מיד עמיתך אל תנו איש את אחיו ודרשו חז"ל (הובא בפרש"י): "זו אונאת ממון". שורש האיסור, כתב בעל החינוך (מצוה שט), "כי הוא דבר שהשכל מעיד עליו, ואם לא נכתב - דין הוא שיתב, שאין ראוי לקחת ממון בני אדם דרך שקר ותרמית, אלא כל אחד יזכה בעמלו במה שחינו האלקים בעולמו באמת ובישר", וכו', ע"ש. היות ולא זה צריך חיזוק מיוחד, מאחר שמורגל בפי ההמון להקל בו עם כל מידת היתרים ואמתלאות, על כן אמרו ללקט מעט מדברי חז"ל ומספרים הקדושים ממה שאמרו בכגון דא.

א. איסור אונאה במקח וממכר הוא בין בזכר ובין נקבה. וכן אסור להנות קטן (ע"י שו"ע ח"י"מ סי' רלה סי"ג. וניל דה"ה לשוטה, ועי' קצוה"ח סי' רמג סק"ד), **וי"א אף בכרכי** (ע"י רמ"א ח"י"מ סי' שטח סי"ב. מדאסור אפילו גיבת דעת עכ"פ, ע"ש. וי"א להביא לאשר חפצתו ב"י, ר"ש"י). וידוע מאמרים ז"ל (שבת לא): הותר רק אם טעה העכו"ם מעצמו, ובמקום שלא יצא ח"ו ח"ש"ש. והיות ויש בזה חילוקים דקים, מה נכלל בגדר האיסור להטעותו, ומה היו טעה מעצמו, צריך בזה זהירות יתירה, כי אפשר נקל לעבור מן המותר אל האסור, ויעשה שאלת חכם על כל פרט ואופן אל מותר לעשותו (ראה עוד במאמר הבא בע"ה).

ב. כתיב (דברים כה, טו): "אבן שלמה וצדק יחיה לך" וגו', ודרשו רז"ל: אם עשית המשקולות כדיון, אז יהיה לך ממון הרבה (הובא ברש"י שם). וכן אמרו בהד"א (נדה ע"ב): שאם רוצה אדם להתעשר ירבה בסחורה וישא ויתן באמונה ויבשק רחמים ממי שהעושר שלו, שנאמר (חגי ב, ח) "אלי הכסף ולי הזהב" - "ובידי להביא לאשר חפצתו ב"י, ר"ש"י). וידוע מאמרים ז"ל (שבת לא): "בשעה שמכניסין אדם לדיון, אומרים לו: **נשאת ונתת באמונה** (פירוש), אם היה באמת ובישר או באונאה וברמאות) קבעת עתים לתורה", וכו', ויפה פירש הגר"י"ש נאטנאחן זצ"ל מלובב בעל ה"שואל ומשיב" (בספרו 'דברי שאול' על אגדת הש"ס, שבת לא), כי יש בזה אדם שאין לומדים תורה בקביעות אלא כשרוצים לעסוק במסחר ומוכשים בחפץ מחופש היתרים שונים שיוכלו לרמות ולעשוק על ידם, אזי לומדים תורה כדי שתהא הרמאות עפ"י התורה, כגון סוחרי אתרוגים ובעו"ה יש גם כן טועני רבנים שלומדים רק כדי לרמות ולעוות הדינים, ואזי תורתם נעשית לו סם המות. וזהו ששואלים לאדם: האם "נשאת ונתת באמונה", ומכל מקום "קבעת עתים לתורה", היינו שלמדו תורה בקביעות כדי לשמור ולקיים, ולא שלמדו תורה לפרקים כדי שידע לרמות עפ"י תורה, ע"ש"ש ודפח"ח.

וראה בא"ר (סי' קט סק"ט) בשם זקנו הגאון מהר"א"ש ז"ל, דמשום הכי שואלין תחלה: "נשאת ונתת באמונה", **כי אם אין משא ומתן שלו באמונה, אזי לימודו הוא חילול השם רח"ל**, כדאיתא ביומא (פ"ג): "מה הבריות אומרות עליו וכו' אוי לו לאביו שלמדו תורה" (ע"ש"ש. הובא גם בפמ"י סוסי"י קנז).

ג. כתוב בנביא (ירמיה יז, יא): "עושה עושר ולא במשפט, בחצי ימיו יעזובני". וכתב בספר חסידים (סי' שטז), **שאם אם הרויח אדם מעות במרמה, לא יערו בו עם שאר מעותיו**, כן יספה הצדיק עם הרשע (וכן משמע בכתובות טו: בא זה ואיבד את זה, וע"ש"ש. ועי' סוטה ט. "כל הנותן עינו במה שאינו שלו מה שמבקש אין נותניו"), ומה שידר טוללס הימני" ע"ש"ש.

ד. הרה"ק בעל היבני יששכר מדינוב ז"ע האריך בכמה מקומות והביא בשם הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זצ"ל "על מה שהוא מן היתמה, שאנחנו רואים כמה פעמים הילדים בקטנותם הולכים לבית רבם ומתמידים בלימוד תורתם ומתפללים בכוונה ועונים אש"י ואמן ומיושלים אורחותם, ואח"כ כשמתגדלים מתהפכים ח"ו במדות גרועות ומבטלים התורה והתפלה וכיוצא, ומאין יתהווה זה, הרי התורה שלמדו בקטנותם, והוא הבל שאין בהם חטא, היה מן הראוי שתעמוד למשען להם ויוסיפו אומץ בגדלותם.

ואמר הוא ז"ל, **שהוא על שאבותם האכילו אותם ממון גזל שסיגעו על ידי משא ומתן שאינו באמונה**, ונתפסמו באיסורים, ושב להם לעשר מבשרם, ועל ידי זה נולדים להם תאוות ומדות גרועות. והביא ראיה מזכ"ה, שנתנה מן הגזל לא נתקרב לגבי המזבח כי לא לרצון יהיה (ויק"ר פ"ג, ד), והגם שהעוף לא נצטווה, הנה הש"ית שונא החמס" (הגאון דפרקא אות קכ). ע"ש"ש, ועי' מ"ש באגדה דכ"ה פ"ר שלח ובגדיל תעלומה ברכות כ"ב. ד"ה שם שגביל. גם בספרו ברכה משולשת ב"ק פ"י מ"א, כתב כך רוסים: "והדברים ארוכים אצטניו נאמרו בלחישא אל החבירים".

ה. כיו"ב כתב הגאון החיד"א ז"ל ברי"ת עולם (על סי' ס"ח ש"ה) "מה שראינו בתים גדולים אשר הפליאו לעשות צדקה וחסד, וירדו לטמיון, ואבד העושר ההוא, וזרעם עניים ואבוינים, ומכלים היו תמחים איה איפה אשר דבר ה' על ידי עבדיו בתורה נביאים וכתובים ומדרשים בתוקף מעלת הצדקה ושכר עושה. [אלא] שממנו לא היה נקי, והיו בו גזל, והי' שונא גזל בעולה, ואדירה היו לאמושי רתא לאדכרא חובי", וכו', ע"ש"ש.

ו. ובנוסף לזה, שאין שום ברכה בממון שבה שלא בדין ובישר, אזי בהכרח יהא צריך הרמאי והגזלן להחזיר הממון לבעליו, בגלגול זה או בגלגול אחר, כידוע מספח"ק, וכן איתא ממון הבעש"ט הקי' ז"ל (ע"י מעשה אורג ע"ש"ס פאה פ"ח מ"ט ובסי' בעש"ט ע"ה"ת ר"פ משפטים) ומהגה"ק הגר"א ז"ל בפירושו על משלי (יד, כה) - "שהגזלן דבר מחבירו ולא החזירו על כלות ימיהם, מוכרחים שניהם לבוא בגלגול, הגזלן והגזלן" וכו' ע"ש"ש. לכן החכם ענינו בראשו, ויקיים מקרא שכתוב (עפ"י ג, יג) **"שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייה לשון תרמית", ויראה ברכה בכל אשר ירויח, וטוב לו בזה ובבא.**

עכ"פ ע"י הגר"ש שא"י קה"ק הכתר ורש"ש שליט"א/ המשד בגל הבא בע"ה

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רכבות מאחב"י

הרה"ר לוי יצחק מייזנער הי"ו לרגל שמחת הכנסת בנו ני"ו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ר יעקב ב"ר לוי יצחק שפירא הי"ו חנן הרה"ר אלימלך פרידע הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ני"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה השלי' זכר יתקיים בב"ה באולם 'בית פנחס' - בעלזא	לעילוי נשמות הרה"ה ר' אברהם אליעזר ב"ר יעקב ע"ה מרוזואדוב - גליצא נלב"ע כ"א אייר תשס"ב לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו מוה"ר ר' יעקב גייס הי"ו
לעילוי נשמת מוה"ר ר' דוד שאול ב"ר מנחם יקותיאל ברסלואר ע"ה נלב"ע כ"ג אייר תשנ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מוה"ר ר' גרשון ב"ר משה קעסלער ע"ה נלב"ע כ"ז אייר תשס"ז לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי חתנו הנגיד הנכבד הרה"ה ר' יהושע הכהן ענגעלע הי"ו	בשורה משמחת לשוחרי תורה וחסידות הרפי"עו שני כרכים חדשים מסדרת הספרים הידועים והנפלאים פניני החסידות ל"ג בעומר ולחג השבועות
לעילוי נשמת מוה"ר ר' חיים אברהם ב"ר משה ביילוש ע"ה נלב"ע כ"ה אייר תשמ"ז לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.	לעילוי נשמת מוה"ר ר' שמואל ב"ר גדלי' יוסף ע"ה נלב"ע כ"ז אייר - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי נכדו הרב יצחק גדלי' יוסף שטערענבערג הי"ו	

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת במדבר (אבות ו)			
כ"ח אייר תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקכ"ב			
ר"ח	מו"ט	ה'תש"ס	אנטיגרפון
22:58	22:51	21:23	לונדון
22:23	22:12	20:46	מאנשטער
22:41	22:38	21:05	ציריך
22:25	22:09	20:51	ווינ
21:57	21:43	20:23	אמסטרדם
23:02	22:59	21:27	פאריז
22:53	22:43	21:21	פראנקפורט
22:33	22:26	21:01	
מבית החרושת - ר"ח סיון תש"א			
המולדת: ביום שב"ק בשעה 16:41 2-1 חלקים			

תורת אבות

פרק קנין התורה - בשבת קודם מתן תורה

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה וכו' (א). "כבר ידוע כי בין פסח לשבועות, נהגו בני הגלות לקרוא פרקי אבות בשבתות, ובהיות כי הם תמיד ששה שבתות, ופרקי אבות אינם אלא חמישה, על כן הוסיפו אצל הפרקים החמישה דברי ר' מאיר אלה, שהם בכלל הברייתות שנשארו נזכרים בדיוק, ולא נכללו בכלל חבור המשינות אשר נשנו ונתחברו יחד, רק בדברים נאמרים בחוץ מחכמים ולא נשנו, ולזה נקראו 'בריתות' ולא 'משינות'. ויען עיקר הדברים האלה הם מיוסדים על מעלת התורה, נהגו לאמנם בשבת קודם מתן תורה, למען הזכיר מעלתה".

העוסק בתורה לשמה - כאילו קיים כל תרי"ג מצוות
רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה וזכה לדברים הרבה וכו' (א). "בלי ספק עיקר תורה לשמה הוא, לדעת אותה כדי לקיים מצוותיה, ובעוד שיעסוק בה - אף על פי שיעסוק בה שלא לשמה, מתוך שלא לשמה בא לשמה (פסחים ג). וכן פירשו בירושלמי (הגיגה א. ה) - שאמרו, שאור שבה היה מקרבן אצלי עיי"ש וכו'. ומבואר בזה"ק (רע"פ פ"ר פנחס ר"ח; תיקונים תנ"כ פ"א) שהתורה הק' נקראת 'עין חיים' היא למחזיקים בה" (משלי ג. יח), והאדם הוא עין, דכתיב (דברים כ. יט) "כי האדם עין השדה", והמצוות שבתורה דומות לפירות, ואם עוסק בתורה ולא בפירות, שהם מצוות ומעשים טובים, מה כתוב בו (שם כ): "רק עין אשר תדע כי לא עין מאכל הוא אותו תשחית וזכרת", ומשום כך אמרו בעלי המשינה (לעיל א. יז): "לא המדריש עיקר אל המעשה", כי עיקר גדילת האילן הוא לפירותיו, ולכן ניטע האילן, יע"ש.

"הרי בפרשנו אמרו, כי עם היות שיעסוק בתורה - שהוא רמז לגדילת האילן, אם לא יעשה מעשה - שהוא הוצאת הפרי מהאילן, הוא נקרא עין שאינו 'עין עושה פרי' שהוא אילן סרק, ואותו תשחית וזכרת וכו', נמצא שאם יעסוק בתורה על מנת לקיים כל מה שיקרא - נקרא עוסק בתורה, כי שם התורה העצמי הוא המעשה, שהרי היא נקראת 'תורה' לשון הוראה, להורות לאדם כיצד יעשה המצוות, ואם אינו עושה - נמצא שם תורה בו לבטלה. ועד"ה 'לשמה' הוא לשם ה', והכוונה, להביא התורה בקיום המעשה שהוא בה"א אחרונה של שם, ונמצא בזה משתלם ידויד כל, כי (השם) השולט על התורה - הוא שם ידויד, ועל מצוה - אדנ"י, שהם קב"ה ושכינתיה, כמבואר במאמר רע"א מהימנא... ואם יעסוק בתורה כדי ליהד את השם על ידי המעשה, אשריו, שמשלים את השם כולו אפילו בדבור וכו'.

ובזה יובן ברייתא דר' מאיר: 'כל העוסק בתורה לשמה וזכה לדברים הרבה', כי בעוסק בתורה ככוונתו זאת הרי הוא כאלו קיים כל תרי"ג מצוות, כיון שהוא לומד על מנת לעשות כל האפשר בידו לקיים, הקב"ה מעלה עליו כאלו קיימם, כיון שאינו חסר מצוה, שהקב"ה יודע מחשבתו הטובה שבבוא המצוה לידו יקיימנה".

העוסק בתורה לשמה - ר"ע למקום ולבריות

רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה וזכה לדברים הרבה וכו' נקרא ר"ע אחיב אוהב את המקום אוהב את הבריות וכו' (א). "נקרא ר"ע - פירושו שהוא ר"ע אל הקדוש ברוך הוא וגם הוא ר"ע אל הבריות. ושם ר"ע נופל על שנים שיש להם שתוף וחבור, כי כאשר יאמר ראובן הוא ר"ע שמעון, וממילא הוא ג"כ שגם שמעון ר"ע ראובן... ומכל מקום אין לשון ר"ע רק על שנים שיש להם שתוף וחבור יחד. אבל האהבה מצד מה הוא יותר שנפשו קשורה בנאהב, תדע לך, דכתיב (ויקרא י"ט) 'ואהבת לרעך כמוך' אם כן גדול לשון אהבה מלשון ר"ע, כי האהבה היא קשור הנפש בנאהב לגמרי עד שנחשב כמותו. ומכל מקום לשון ר"ע נאמר על שני דברים שיש להם חבור ביחד זה לזה וזה לזה, אבל אפשר כי ראובן אוהב את שמעון - ושמעון אינו אוהב את ראובן, אלא אם כן יאמר שראובן הוא אוהבו של שמעון, ולכן אמר המשך בעמוד ב

לקח טוב

על האדם להוציא שלימותו האמיתית אל הפועל

אך לפי האמת, טמונים אצל כל אחד ואחד כחות מרובים נפלאים ונשגבים, אלא שהאדם מודע רק אל חלק מהם. אלקים ברא את האדם ישר, וכאשר נפח ה' את הנשמה הטהורה בקרב האדם מילא אותה בכל מה שהיא צריכה, ובכל חוקק לה למען תוכל לעלות בסולם העולה בית קל. אם על בן ישראל להתאזר בקדושה העליונה, הרי שציידו ה' בקדושה. ואם לא ידע למצוא קדושה זו בנפשו, אין זה אלא שלא ידע איך ואיפה לחפש את המטמונים אשר בקרבו. אם ידעית התורה היא מה שזקוק לה, אין ספק שבתוככי נפשו נמצאים כחות אדירים שיעזרו בידו לאגור אוצרות מלאים של תורה. וכן לכל דבר שצריך לו האדם.

אותיות מהכימות

ובמדרש: בני לוי שקיבלו עולם לוי. אלא"ז מו"ר - החינוכי (הי"ס) ז"ל הגיד, כי ודאי ה' גם בכל ישראל שלא חטאו. רק לקרב ולומר שכולם לה' זה לא ה' רק לשבט לוי כו'. כי כלמט כלל אדם יש נקודת אמיתית ולכן אמת להשיג"ם ורק שנקסס ונסתר כללונות אחרים, וע"ז כל היגיעה לכוון לאמיתות הלזון כניל. וכ"כ מהר"ל כי כל האדם נברא להנצל שלימותו מכה אל הפועל. וזה ינפתי ומלאתי, הוא למלא החיות בעלמותו שאין חסר לאדם כלל, ויש בכל אדם ישראל קדוש לאין שיעור, רק להסיר הקליפות הסובבין ומכסין האמת... שפת אמת (התל"ב)

אם בני לוי הם אלה שזכו להיות קרובים אל ה' בימים הקשים, אין זה אלא בגלל האמונה שהאמינו בעצמם, ובבוראם שהטביע בקרבם את היכולת להתקרב אל ה', ולא להטות אוזן להחישות היאוש באוונם. בעצם, גם מבני ישראל היו הרבה שהיו מסוגלים להתקרב אל ה' בעת ההיא, אלא שחסרה להם אמונה זאת, ולכן לא יכלו להתעלות ולהתקרב. מעתה, נלמד לדעת כי כל האדם נברא להוציא שלימותו מכה אל הפועל.

נהוג בעולם כאשר ברצון האחד לעודד את זולתו, לומר לו: תאמין בזה שאתה יכול, ותגלה שבאמת הנך מסוגל. כאילו שהאמונה שיאמין האדם בעצמו, היא תייצר לו כחות חודשים אשר עד האמונה הזאת עדיין לא נודעו אליו מתמול שלשום. כוונת העידוד הזה היא פשוטה. להזק ידים כושלות שכבר רפו מסיבות שונות מן העבר. ברצון המעודד להניעו לקראת מלאכתו למרות הרגשת הכשלון המפעמת בקרבו, עד שבסופו של דבר, כולי האי ואולי, בדרך לא דרך יקרה לו ענין שלמעלה מן הטבע, ובאמת ימצא בתוככי נפשו כח חדש שזה עתה התגלה אצלו.

ואם באמת קורה הפלא הגדול הזה, שהלה קיבל את דברי העידוד על עצמו, והתחזק להאמין שהוא יכול ומסוגל, ואחר דרך מבוא הזמן מראים לו אות ומופת מן השמים ומשימותו עולה יפה בידו, ובמשך הזמן הרגל נעשה טבע ונהפך הדבר לקנין גמור בנפשו, עד שכבר ייפלא הרואה שמימים ימימה לא הצליח האיש במשימה זו לא מיניה ולא מקצתיה. אם יקרה כזה, מה פשר הדבר?

ילחשך אדם לאמור: אין זה אלא כחה של היגיעה העקבית המרובה. מורה גדול טרה זה, ולא נתן שינה לעיניו ותנומה לעפעפיו, לא נח ולא נע, לא כרע ולא השתחוה אל האיש שכינסם בקרבו ואיים להתפשט אל כל כולו ולהפילו בבור שחת. אור הלה עוז בנפשו, צעד אחרי צעד המשיך בתמידות, וכל מעשה מלווה במירחה ויגיעה ללא ליאות כלשהיא. וכיון שכן אין פלא שהגיע למה שהגיע, מאחר שעבודה כזאת תוליד באמת תולדות חדשות שטרם באו לעולם לפני כן. מה שאומנם מקודם לא היה, הרי עכשיו נוצר בזכות היגיעה המרובה ונפלאה שהשקיע יום יום בעבודתו. וזכותו הגדולה הביאה לידי כך שאילן הסרק יוציא פירות.

לעילוי נשמת הגאון הצדיק
רבי שמחה בונם לייזרזון זצ"ל
המשפיע הרוחני בישיבת "שפת אמת" בירושלים
נלב"ע בדמ"י ביום כ"ט אייר תש"ו לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו יחידו העסקן הדגול עוסק בערכי ציבור באמונה ופועל גדולות ונצורות למען הכלל והפרט ה"ה בנש"ק
הרב אברהם יוסף לייזרזון שליט"א
י"ד החינוך העצמאי בא"ר ישראל

אמרות טהורות

על צדיקו הדור לקרב כל איש מבני ישראל

ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא (ד, א). "הנראה לי לרמוז על צדיקי הדור לקרב לכל איש מבני ישראל לכל ידח ממנו נדח (ש"ב יד, יד), כי האמנם הוא בדרגה שפילה מאד, מכל מקום הלא מקור מחצב נשמטו הוא חלק אלקי מומעל מבני אברהם יצחק ויעקב אשר בעבורם נברא העולם (ויקרא יד, ד).

וזהו שנאמר: "ואתכם יהיו איש איש למטה" מכל מקום יהי עמכם יחד בצוותא, כי הלא 'איש ראש לבית אבותיו הוא' שמקור מחצבתם מאבות העולם; גם 'אבות' הוא [לשון] רצון (דברים כה, ז), כי כן עלו במחשבה (בר"ר א, ד).

תפארת שלמה

הצדיק שמקשר נשמות ישראל אל אביהם שבשמים

יכול לבטל גזירות רעות

לזבולון אליאב בן חלון (א, מ). איתא בגמרא (ב"מ פה): "כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גזור גזירה, מכבטלה בשביליו".

כענין זה יש לרמוז בפסוק: "לזבולון", מי שמקשר נשמות ישראל ("זבולון" מלשון הכתוב (בראשית ל, ב) "הפעם יזבלני", שהוא "לשון חיבור ואסיפה". רש"י י"ז יח): "אלי-אב" – אל אביהם שבשמים, "בן חלון" – הרי זה יכול לבטל גזירות ולחלל נדרו, כענין שאמרו רבותינו ז"ל (ברכות לב, ע) על הפסוק (שמות לב, יא) "ויחל משה" שהפר לו – להקב"ה – את נדרו, כתיב הכא "ויחל" וכתיב התם (בפרשת נדרים, לקמן ל, ג) "לא יחל דבריו", ואמר מר: הוא (הנדר עצמו) אינו מיחל, אבל אחרים מוחלים לו.

קול יעקב להגה"ק בעל "מלא הרועים" זצ"ל

אמירה נעימה

שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' במספר שמות וגו'

(א, ב). תיבות "במספר שמות" הן לכאורה אך למותר. אלא יבואר על פי מה שכתבתי (בפר' שמות אות ב) בשם אחד מהגדולים בהא דאיתא בגמרא (יומא כב): רבי יונתן רמי, כתיב (הושע ב, א – הפטורת השבוע): "זהה מספר בני ישראל כחול הים" וגו', וכתיב (שם) "אשר לא ימד ולא יספר". אלא: כאן בזמן שישאל עושין רצונו של מקום – "לא ימד ולא יספר", כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום – "זהה מספר" וגו', ע"ש. והקשה, והלא אם ישראל אין עושין רצונו של מקום, ומספרם כחול הים, ובשעה אחת יכולים לעשות תשובה שלימה ולהיות עושים רצונו, והיאך אם כן אפשר שיתרכו מיד להיות כלי מספר.

ותירץ על פי מה שמצינו שצדיק אחד שקול נגד כמה וכמה אנשים וכמו יאיר בן מנשה, שכתוב עליו (יהושע ו, ה): "ויכו מהם אנשי העי כשלישים וששה איש" ואמרו חז"ל (מנחם מדי) שהיה שקול כנגד ל"ו איש, רובה של סנהדרין. למצא, שאם אין עושין רצונו של מקום, יש להם מספר לישראל, אבל אם עושין רצונו אז אמנם שקול כל אחד כנגד כמה וכמה, ואם כן אין להם מספר. עד כאן דברי פי חכם הן.

ולפי זה, אכן שמותם של בני ישראל יש להם מספר, אבל בני ישראל עצמם אין להם מספר כשעושים רצונו של מקום, שהרי אז אחד שקול כנגד כמה, לכן אמר הפסוק "במספר שמות" – שרק שמותיהם יש להם מספר, אבל הם עצמם אין להם מספר.

אבני שהם (נדרים כט) נחלת יעקב לאביו, אמשטרדם תפ"ד

לבינמינ אביהן בן גרעני (א, יא).

שמעתי בשם הגה"ק רבי שמשון מאוסטרפולי זצ"ל הי"ד: "לבנ-מינ" – מי שמניח בעולם הזה בן שהולך בדרכי התורה, בדרך ימין, אזי כשרוצים לדון את האב בבית דין של מעלה, מונין זה הבן עליו ובזכותו יוסרו הדיונים ממנו (וזהו רות קג, סנהדרין קד, ו); וזהו: "אבי-דן" – כשרוצים לדון את אביו, "בן גר-עוני" – הבן הזה – גר

"באותות לבית אבותם"

– כדי להשיג אמונת הגאולה

איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב, ב). וימוז על פי מה שמצינו בדברי חז"ל (בבבא דא): "הזהרו במנהג אבותיכם בדינים" וכו', וכמו כן התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הגף כולו אסור, מאי טעמא, מהרה יבנה בית המקדש ויאמרו אשתקד וכו' (ר"ה ל, ו) וכל זה בכדי להשיג בלבבנו אמונת ביאת המשיח, ולא להתנייא מן הגאולה ה"ו.

וזהו שאמר הכתוב: "איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל" – שאוהוין מעשה אבותיהם ואותותיהם, הגם שהם "מנגד" – מרחוק מקדשנו, ועל ידי זה יזכו "סביב לאהל מועד יחנו" – בשוש שבותנו במהרה בימינו אמן.

ייטב לב

על ידי התורה הקדושה אפשר לכפות על העונות

ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורידו את פרוכת המסך וכסו בה את ארון העדות (ד, ה). הנה, ידוע שהטאי האדם המה עושים מסך ומחיצה המבדיל בינו לבין אביו שבשמים, כמאמר הכתוב (ישעי' נט, ב): "כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם" וגו'.

ואמר הכתוב לרמוז: "ובא אהרן וגו' והורידו את פרוכת המסך", היינו, את המסך המבדיל כדי לעשות פתח להיכנס אל הקדושה (עי' שבת קד, ו) "וכסו בה את ארון העדות" – היא התורה הקדושה (יומא עב: שמו"ר לד, ב), היינו שעל ידי לימוד התורה אפשר לכפות העונות, כמאמר חז"ל (ויקרא כה, א) על כעל תשובה, שאם היה הגליל ללמוד דף אחד – ילמוד שני דפין.

כנסת יחזקאל (נראה שם לקמן ע"פ) וזאת עשו להם והיו לא ימותו בנשמת את קודש הקדשים" – שעל ידי התורה שנקראת "זאת" אפשר לנשט אל הקודש וכו', (ע"ש)

– חותך ומלשח"כ (דניאל ד, ב) "גדוד אילנא" ומסיר את העוני והצרה, היסורין והדינים מאביו.

אלף תב (אות תש)

ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דיבר ה' את משה בהר סיני (ב, א). פירש"י: "ואלה תולדות אהרן ומשה" – ואינו מוזכר אלא בני אהרן, ונקראו תולדות משה, לפי שלמדן תורה, מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו, ולכאורה תמוה, למה רמו ענין זה דוק בכני אהרן.

ונראה, כי אחר שמותו נדב ואביהוא ונתקדש על ידם כבוד שמים, אמר משה לאהרן "עכשו ראה אני שהם גדולים ממני וממך" (רש"י פר' שמעי ג, ג), ואם כן, מסבא היה אפשר לומר, שאינו ראוי למשה שיחשכם כבנים ותלמידים לו. אמנם האמת היא, כיון שמסר השי"ת את התורה למשה, ואילו דיבר פנים אל פנים, ולא קם נביא עוד בישראל כמשה (דברים יד, ג), על כהן: שהוא באמת גדול גם מהם, ולכן השמיענו דוקא את "ואלה תולדות אהרן ומשה" – שנחשבים כבניו, והא ראה "ביום דיבר ה' את משה" וגו'.

תורת משה להגה"ק זצ"ל

אל תכריזו את שבט משפחות הקהתי וגו'. וזאת עשו להם והיו וגו' ושמנו אותם איש איש על עבודתו ואל משאו. ולא יבאו לראות ככלע את הקודש ומתו (ד, יח-כ). לכאורה ייפלא, מה יתוקן כמה שישים "איש איש על עבודתו" שעל ידי זה "לא יבאו לראות ככלע את הקודש", ואם הפירוש הוא שעל ידי שיכסוהו לא יראוהו, אם כן אין זה תלוי כמה שישים איש איש על עבודתו.

ונראה על פי מה שמצינו (ב"מ צא, ט) שמי שטרוד בעבודתו אינו מהרהר בדברים אחרים, ואמנם כתוב באנשי בית שמש (ש"א ו, יט): "ויזך באנשי בית שמש כי ראו בארון ה'" וגו', והיינו שהרהרו ודברו בארון ומתו (עי' סוטה לה). אבל כשישים "איש איש על עבודתו ואל משאו" אז יהיו טרודים בעבודתם, ולא יבאו לראות ככלע את הקודש". דברי שאול (מהדורא רביעאה)

יתרון דעת

מי נשא את הכיור ?

– בני קהת:

תאומי צביה (שיר השירים ד, ה). מכאן ששתי עגלות במדבר הולכות יחדיו, לכך אל תמהם שבמסכת שבת (נט). מונה ששתי עגלות היו זה אצל זה, וכל עגלה ד' אמות אורך וד' רוחב במדת המזבח, וכן (ד"ה ג, יג) "כי ששה שלמה כיור נחשת ויתנהו בתוך העזרה חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו ואמות שלוש קומתו", כי סמך למזבח – כיור, ולא אמר מי נשא, אלא בני קהת נשאוהו ובכלל המזבח הוא, וסמך עגלות לחנוכת המזבח, לכך אמר חמש אמות אורך העגלה וחמש אמות רוחב, כמו מזבח, ששה עגלות וכל עגלה חמש אמות כנגד (תהלים יט: יתורת, עדות, פקודי, מצות, ראות, בכל אחד ד' תיבות, ספר חסידים (ע"פ) כת' פארמא, סי' תתתרלו)

ולא חזקו בבאן (ד"ש פר' פקודי) הכיור וכו', כי לא נעשה במשקל, אבל כל המראות שהביאו הנשים הצונאות שם בדם ולא ידע משה משקלו, ויתכן שלא היה (הכיור) בפקודת איתנו, כי יכנס בכלל מה שאמר הכתוב (במדבר ג, לא) "ומשמרתם (ש-ל בני קהת) הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכלי הקדש אשר ישרתו בהם", כי בכיור וכו' ישרתו למזבח, והנה איננו בחשבון הפרשה הזו.

רמב"ן (ר"פ פקודי)

בני גרשון:

נשא את ראש בני גרשון גם הם וגו' (ר"פ נשא). אין להקשות דחשיב כל הכלים בבני גרשון ולא חשיב כיור וכו', ואולי נפיק מ"את כל אשר יעשה להם ועבדו" (ר, כו). רבינו חיים פלטיאל – תלמיד חבר של מהר"ם מרומנוב (ר"פ נשא)

ועשית כיור (שמות ל, יח) – לפי שאינו אלא להכשר מצוה לא כתב מצות עשיתו למעלה (בפר' תרומה) עם שאר הכלים. כיור נחשת וכו' נחשת – לא היו להם בדים, והיו נשואים על העגלות.

חוקינו (פר' כי תשא, ל, יח)

באר מרים:

את מזבח העולה וגו' את בדיו ואת כל כליו את הכיור ואת כנו (שמות לו, טו). לפלא גדול היה בעיני, למה לא נזכר בסוף פרשת במדבר, מי ואיך נשאו את הכיור ואת כנו בנסוע המנוחה? ולא מצאתי שם דבר זה במפרשי התורה, עד שמצאתי שאלה גדולה זו שלא במקומה, היינו על פסוק זה באבן עזרא: "הנה אין לכיור ולכנו בדים, אולי על העגלות היו נשואים" – אבל בפרשת נשא נזכר הדברים (אפילו הקטנים ביותר כמו "ויתרונם ומיתריהם") של משה בני גרשון וכו' מררי ואין שם זכר לכיור וכו', ומי נשא אותם? ואין נשאו אותם, מכיון שגם בדים לא עשו להם?

והנה לקמן (שמות לו, ח) הבאנו דברי התוספתא סוכה פ"ג ה"ג דרבנן במדבר רבה (פ"א, ב) ונתנומא א' ובי' פ' במדבר, שבארה של מרים, שהיתה עולה עם מחנה ישראל להרים ויורדת גבעות, מכיון שהיו ישראל שרוין ומעמידין את המשכן – היתה הבאר עומדת בחצר אהל מועד (כן הוא במדרשים. ובתוס' שם הלשון "כנגד פתחו של אוהל מועד") ע"ש. והנה בבית המקדש היתה יפה ובה היו משקעת את הכיור בתחילת הלילה, כדי שלא יפסול מי הכיור בלילה. מכיון שהכיור וכו' ה' כלי שרת, שנמשחו בשמן המשחה, וכנאמר (שם מ, א) "ומשחת את הכיור ואת כנו וקדשת אותה", וכל דבר שנתקש בכלי שרת נפסל בלינה (חמא לה). ובדאי היה משקיעים את הכיור וכו' במדבר לפנות ערב בבארה של מרים. וכן בשעת סילוק המסעות, היה צורך להשקיע בבארה של מרים, כדי שלא יפסול המים ביוצא, וממילא ה' נשאים עם המים שבבאר. שחי' נפסלגלים עם בני ישראל מתנהגת לתורה. ומכיון שאין תירוצו אחר מתקבל, דהרי "אבן עזרא" בעצמו כתב על תירוצו "ואולי", הרי לנו רמז ואסמכתא בתורה לדרשת חז"ל, שבארה של מרים היתה מתנגלת עממם ככורה (משובה כהנא) ממסע למסע בכל משך נדודם במדבר. חמש עם פירוש "אונים לתורה" הגדיר ולמן סורצקין זצ"ל אב"ד לוצק (ויקרא לו, טו)

תורת אבות

כי לשון זה בודאי נאמר כאשר ראובן הוא אוהב את שמעון ושמעון גם כן אוהבו של ראובן... ואפילו אם ראובן אוהב את שמעון ושמעון אוהב את ראובן כ"מ לא נקראים רעים" כי אין לשון ריע רק בשביל שיש להם שתוף וריעות ביד.

ולכן אמר כי מי שעוסק בתורה לשמה נקרא ריעי למקום ולתחתונים, וזה כי התורה היא דביקות אל השיי ואל התחתונים, ולפיכך מצד הזה הוא ריע אל השיי ואל התחתונים. ואמר שנקרא "אחוב, אוהב את המקום אוהב את הבריות" וכו' – כי האהבה היא קשור הנפש בנאב והתאחדות לגמרי, ומי שלומד תורה לשמה הנה יש לו קשור ודביקות עם השיי והשיי עמו, וכן יש לו חבור עם הנמצאים כולם. ודבר זה מבוואר איך כל הנמצאים יש להם קשור וחבור עם התורה והתורה עם השיי, כי התורה היא סדר הנמצאים אשר סדר השיי, וזה שאמר (ב"מ פ"א) שהיה הקב"ה מביט בתורה וברא את העולם, ובשביל כך יש לכל הנמצאים חבור אל התורה שבהם נברא הכל, והתורה היא הסדר שמסודר ומתאייב מן השיי. ולפיכך מי שעוסק בתורה לשמה, אחר שעוסק בתורה לשמה, והתורה יש לה קשור עם השיי בשביל זה נקרא ריע למקום, וכן נקרא מצד זה ריע לבריות". דרך חיים לחמהר"ל ז"ע (עניני באריכות)

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי אליעזר דוד גרינוואלד זי"ע – בעל "קרן לדוד" יומא דהילולא א' סיון (תרפ"ח)

הגה"ק רבי אליעזר דוד זצ"ל נולד בטשארנא שבהונגריה ביום י"ד שבת תרכ"ז לפ"ק לאביו הצדיק רבי עמרם גרינוואלד זצ"ל, בן הגאון הצדיק רבי יוסף זצ"ל אבד"ק טשעטשעוויץ, מגזע בעל הימים מאירות' והיחסם צבי זצ"ל ולמעלה בקודש עד המהר"ל מפראג, זכ"ע.

מילדותו הצטיין בהתמדה עצומה והיה לאות ולמופת בגודל יגיעו בלימוד התורה. בשנות בחורו למד אצל אחיו הגדול הגה"ק רבי משה בן עמרם זי"ע בעל 'ערוגת הבושם', והוא אשר לקחו עמו בעת נסועו להסתופף בצל קדשו של מרן אדמו"ר מהר"י מבעלזא זי"ע, וכבר אז זכה להכיר גם את בנו, כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י מבעלזא זי"ע (כדבריו בהספד מר שנשא לאחר הסתלקותו. נדפס ב'קרן לדוד' סוף חלק דברים).

בשנת תרמ"ב נסע למאטערסדארף, בה שקד זמן אחד על דלתי התורה בישיבת הגאון בעל 'חתן סופר' זצ"ל. גם שם התמיד ולא פסק פומיה מגירסא, ובהיותו גם מצויין בגאונות וחריפות, חלקו לו תלמידי הישיבה כבוד גדול ביחס לגילו הצעיר, וקראוהו בחברתו "רבי אליעזר הר"ף".

בהיותו רך בשנים אך אב בחכמה, בן ז"ך שנה, נסמך להוראה על ידי גאוני ומצויין ארץ הלא חמה: אחיו הגדול הגה"ק בעל 'ערוגת הבושם', הגה"ק בעל 'קדושת יום טוב' מסיגוט, הנה"ק רבי שלמה מבאבוב, הנה"ק בעל 'כפר נרנח' מאושפצין והגה"ק מסעמיהאל, זכ"ע.

לשכללו לו שלשים שנה, בשנת תרנ"ז, נתמנה לדיין ומורה צדק בדונא-סערדאהעלי (סלובקיא), והרביץ בה תורה לתלמידים הרבה שנהו אליו לשמוע בקול תורתו. גם יסד שם תלמוד תורה לתשב"ר, וכן 'היה הראשון שנטע בקהלה זו את דרכי החסידות, שעד אז לא מצאה קן לה שם' (נרחו! בית ועד לחכמים, סיון תרפ"ח, במאמר שנכתב עליו לאחר פטירתו. נדפס בסו"ס 'קרן לדוד' מהדור ב' בתשס"ו).

לאחר ששמו הטוב יצא בכל הארץ, נקרא לכהן כרב ואב"ד בק"ק צעהלים, אשר שמחו לענות לראשו את נור הרבנות בעירם. גם שם המשיך בהרצת תורה להמון תלמידים אשר התדפקו על ישיבתו ובהעמדת הדת על תלה. בשנת תער"ב נתקבל לרב ואב"ד בעיר אבערווישא, ברם מינוי זה לא עלה לו בנקל, לאחר שאנשי צעהלים לא נתנו לו בשום אופן לעזבם, ורק לאחר שקיבל עצתו וברכתו של מרן מהר"י מבעלזא, עבר ותקע אהלו באבערווישא.

כעבור תשע שנים, ב"ח אדר ב' שנת תרפ"ח, נתעטר לכהן פאר בעיר סאטמאר, על כסא רם ונשא של הגה"ק רבי יהודה גרינוואלד בעל 'זכרון יהודה', שנלב"ע שנה קודם לכן. עם הגיעו לשם "התחיל במצוה ותיקן עירובין למען לגדור בעד פרצת חלול שבת. ספסלי בית מדרשו נתרבו, וערך חמשה מאות תלמידים באו לשאוב מבאר תורתו ויראתו" (שם).

מסאטמאר היתה מועדתו פרוסה, עד היום בו עלתה נשמתו הטהורה לגנוי מרומים, ביום א' ראש חודש סיון שנת תרפ"ח, ובה חלקת מחוקק ספדו.

על אף שלא זכה לזו"ש"ק, הרי זה ספר תולדות אדם. בשנתו האחרונה התחיל בהדפסת חיבורו הנפלא 'קרן לדוד' חלק ראשון, הכולל שו"ת בעניני א"ח. ספרו זה, בו מתגלה הדר גאון ורב חילו באוריינות, היה כל עשועיו, ולילה ויום לא שבת בסדורו. יומיים קודם פטירתו, בערב שב"ק פר' במדבר, עדיין מסר בעצמו כתב יד מספרו לבית הדפוס, אבל לא זכה לבדק על המוגמר. תלמידו הגדול, נכד אחיו, הגה"ק בעל היחי"י יוסף מפאפא זצ"ל מתאר נוראות סידורו של שבת קודש זו, התפילות והריקודים בהתלהבות אדירה, ואת דבר ההלכה האחרונה ששמע מפי קדשו בליל שב"ק; את הלימוד בצפרא דשבתא בוזה"ק בפרשת השבוע, בה מדבר מענין פטירתו והסתלקותו צדיקים, ואף גם דברי תורתו בסעודת היום מענין חורבן בית המקדש אשר "היה לפלא בעיני השומעים, מה ענין חורבן בית המקדש לכאן" (ראה הקדמתו לקרן לדוד' חלק מועדים).

עוד כותב (בהקדמתו לחלק בראשית): "לפלא אזכיר, כי בשבוע האחרונה לימי חייו, כאשר עמד באמצע הדפסת חיבורו שו"ת הנ"ל, נתעורר בקרבו להתחיל גם בסידור חידושי אגדה שלו על התורה לקבעו בדפוס, כיון דיפה שעה אחת קודם. וכאשר דיבר אתי מענין זה, אני הצעיר השבת ל: רבי, אולי לא נכון לעשות כן טרם יגמור רבנו עכ"פ חלק אחד מספרו שו"ת, אחרי שכבר הוא באמצע ההדפסה, ולמה לבלבל בחיבורו השני טרם נגמר הראשון. אבל והוא באחת, למהר הדבר כל מה דאפשר, ולא להתמתן כלל. ולבסוף הבתני הדברים, כי היה מרגיש בעצמו חולשת כוחו ל"ע, ואע"פ אדירה לא חזי מזילה חז"י".

לאחר שרוב כתביו נשארו לפליטה לאחר החורבן הנורא על ידי תלמידו הגה"ק רבי דוד מאשקאוויטש זצ"ל אב"ד באניהאד, הוציאם בעל היחי"י יוסף לאור עולם, ואף הקדים להם הקדמות מאלפות בהן מתאר אפס מעט משגב מדריגותיו ורומ עבודתו של המחבר הקדוש, ובהמשך יובאו שורות אחדות מהנה. מהדורא זו נדפסה מחבר בשנת תשס"ג על ידי הרה"ק ר' אהרן שפירא שליט"א מנאראל, צציקר לטורח פרקי זכרונות ותולדות על הגה"ק המחבר ששמע מפי קדשו הרה"ח רבי יחזקאל משולם שאמועל זי"ל, מחשובי מפיצי תורת רבו בעל 'קרן לדוד', ואף גם עתה מתעתד בע"ה להוציא לאור בקרוב את הספח"ק 'קרן לדוד' ג' חלקים, במהדורא מחודשת ומושלמת, וזאת בנוסף להגדה של פסח 'חסידי דוד' עם 'ליקוט קרן לדוד' שזכה להו"ל אשתדק ברוב פאר והדר. זכות המחבר הק' יעמוד לכל המתעסקים בקדשים, ויגן עליהם ועל כל ישראל, אמן.

תלמידים כבנים:

בבואנו לכתוב מעט מתהלכותיו והליכותיו בקודש של בעל 'קרן לדוד', תופס מקום בראש פרק אהבתו ומסירותו המופלגת לתלמידיו, אשר בגודל חיבתו אליהם היה מנחה אותם "מיניע טייערע קינדער". הנהגתו עמם היתה בחן, בחמלה ובאהבה משם כרחם אב על בנים. אהבה וקירוב ללא מיצרים. וביותר קירב את בני העניים – אשר מהם תצא תורה. גם בני עניי הדעת – צאצאיהם של פשוטי עם – שבאו מבתים בעלי ידיעות דלות, זכו לטללי חיבה אותם הרעף עליהם בחום רב בכדי לקרבם לתורה.

תלמידו הגדול, הגה"ק בעל היחי"י יוסף מפאפא זצ"ל, אשר מרבה לספר על כך בהקדמותיו הנזכרות, מספר כי "באחת משנות מלחמת העולם הראשונה, כשהיה אב"ד בעיר ווישווא, אירע שלא היה יכול להחזיק ישיבה עם תלמידים מטעם המלחמה, וכשהגיע ראש השנה אמר לפני תקיעת שופר בדרשות בבני: **באיזה זכות אוכל לילך לתקוע, מאחר שלא יכולתי ללמוד עם תלמידים**" (בהקדמה לויקרא).

על מסירותו בהרצת תורה, כותב, ובדקר אגב מגלה עוד טעמים מעבודתו ומדריגותיו העילאיות של רבו: "ראינו בחוש אצל רבנו המחבר זצ"ל, שכל מגמתו היה לזכות את הרבים, והתלמידים וידידים אשר שאבו מבאר תורתו ויודעין לספר הריבה ענינים ממשיעין והנהגותיו, וכל אחד ואחד יודע לספר המדה האחרת, אז מספר מגודל שקידת תורתו ובפרט עם התלמידים, ופעם אחת סיפר לי בעצמו בתוך אחד השיחים, שששיש עוד בבאדריוב, היה יגע כל כך בלימוד עם תלמידים כמלמד, עד שכאבו לו הצדדים והחזה. ודכירנו פעם אחת

מסופר, שאחת מפעולותיו הראשונות שעשה עם הגיעו לכהן בעיר סאטמאר, היה תיקון העירוב, עליו יגע וטרח שיחא כשר לכל הדעות והשיטות, עד שזכה לבדק על המוגמר על צד היותר טוב. ברם, עם כל אלה, היו אנשים אשר נמנעו מלטלטל בשב"ק, ובאופן מופך יצאו לחצות העיר כאשר מטפחתם כרוכה סביב לצווארם, בכדי שיראו הכל שהם אינם מטלטלים. היו ממקורבי רבנו שראו בכך ערעור על תקנת רבם, המרא דאתרא, והביאו זאת לידיעתו, למען ימחה נגד התנהגות זו. ברם, צדיק זה אשר רצה לחצות ידע להיזהר לבל יפול במכמורת המחלוקת, השיב בניחותא למקורביו: "יוכי עשיתי עירוב בכדי שיהיו **חייבים** לטלטל, העירוב שתקנתי הוא עבור מי **שרוצה** לטלטל, ואם יש מי שרוצים להחמיר על עצמם תבא עליהם הברכה". ובאותו נהג פרשיה זו.

כן היה עומד ומוכיח בשער נגד נגז' המ'אדע' במלבושים שפשה ברחבי המדינה, וכנגד מכת ה'ילוקוס' המאבדת ממונם של ישראל. מינה יקרה מאתו השייכת לענין זה נשתמרה בפי תלמידו החסיד ר' יחזקאל משולם הנ"ל, וכדאי להביא כאן, והיא על המאמרו (תענית יא). **"אבני ביתו וקורות ביתו מעידין עליו"** - בשעת הדין. ולכאורה תמוה, וכי חסרים עדויות על האדם עד שנאלצים להביא קורות ואבנים מביתו שיעידו עליו. אלא הענין הוא, שכאשר בא אדם לבית דין של מעלה ובוחנים את מצותיו אשר שעה בעולם הזה ומוציאים שמה היו מאוד בצמצום, תפילין, ציצית, לולב, אתרוג וכדו', בקושי כשר. אזי מביאים את הקורות ואת האבנים מביתו ובוחנים אותם גם כן. אם מוצאים שגם בענינים אלו של ריהוט וקישוט ביתו הסתפק במעוט ומתקבלים גם מצותיו הללו באופן הזה שם שיהן. אך אם בענין האבנים והקורות השקיע כוחו ואונו לקשטם ולפארו בפאר והדר, ורק בעניני קדושה ומצוה הסתפק במיעוט, אזי ממצים עמו, ח"ו, את הדין.

דיבורים כבושין:

תקצר היריעה מהלביא כל אשר דברו ותארו בערכת עבודתו שהיתה ברום המעלות עד להפליא, כאשר זוכריו ושומעיו המה העידו שכל כולו היה שלהבת אש בעת תפילתו שהיתה תמיד בדמעות שליש ובדבקות נשגבה, וכל השומע היה בוכה עמו. גם ידרשונו הלהבות היו כובשות וממסיות לב כל מאזין, ממש בבחינה זו שפירשו הוא עצמו דברי הגמרא (תענית טו): **"הזקן שבהן אומר למניין דברי כבושין"** וכו' ופירשי: **"שכבושין את הלהבות להחזיר למנוח"**, ותמה הוא ז"ל: "ולכאורה אם כן ידברי כבושין? הוי ליה למימר, ומאי יכבושין". ויש לפרש, שהוא מלושן כבוש כמבושל, שהדיבורים צריכין להיות כבושין בדמעות" - כל כמביא לתלמידו היחי"י יוסף (בהקדמה לחלק מועדים), ומעיד: "וכה היה דרכו בקודש והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעין את קולו הורידו כנחל דמעה אנשים ונשים וטף..."

עוד כותב: "היה היתא תמיד כל מגמתו באמירת דברי תורה ובלמודו ברבים, להשריש על ידי זה יראת ה' בלב שומעיו, ופשט וביאור הפסוק, היה רק נושא אמריותו, ולטפל נגד דברי התעוררות וכו'; מצד אחד היו הדברים קשין כגידין, ובשבת פיו הכה בעוברי עבירה, ומצד אחר, אמירה נעימה, להמשיך ולקרב לב ישראל לאביהן שבשמים... אף גם כשהוכיח על מה שבני אדם מזולתין, היה נכלל בתוך הדברים התעוררות מוסר גם לבני עליה. ועוד מונה טעם דברי קדשו בפי, מאשר הייתי עמו בשבתו שב"ק בקי" ווישווא בחודש אלול תרפ"ז, ודרש לפניהם דרשה מלא דברי כבושין ויראת שמים, הורידו כנחל דמעה גם קני תלמידי חכמים למגדול ועד קטן... בבחינה זו היו מדברותיו, כי רבים השיב מעון בשבת פיו, וכל תורותיו **שיצאו מפי קדשו ידענו והיינו שהיה בעצמו במוציאה ובבחינה שדיבר ממנה בכל פעם**, וזה לשונו עוד בכתב"ק: **"הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שְׁבִיר וְאֶכְלוּ ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב"** (ישעי' נה, א), יש לפרש בס"ד על פי מדרש, כי ובלא מחיר דברי תורה הללו (תענית ז) ומצינו דדברי תורה נמשלו גם לשאר משקין כגון יין וחלב (שם), דהנה יש כמה חלקי תורה, שמעתתא והלכה, כגון אלו נמשלו ליין וחלב; וכמו שהם אין לו טעם רק למי שהוא צמא, שהכל צריכין לו, ואם אדם אין לו טעם רק למי שהוא צמא, כך דברי מוסר לא יעריב כי אם להמתאות לכך, ולמי שאין לו חשק לא יעריב לאזנו לשמוע תוכחת מוסר. והעצה לזה להלביש מוסריו בדברי אגדה, כמנהג הרופא הנותן סמים מרים מעוטים במלחצות דבש, לכל רגיש מרירות הסם.

והיינו דאמר הכותב: **"הוי כל צמא לכו למים"** - לשמוע דברי מוסר, 'ואשר אין לו כסף' - אם אינם כוספים לשמוע מי תורה מוסר ותוכחה, 'לכו שברו', לשון מכר וקנין, למכור להם בלא כסף ותשוקה ובלא מחיר לא וחלבי להלביש אותם באגדה והלכה באופן שיערב לשמוע, כמו יין וחלב, שגם אם לא יצמא יומתק לו לשותת יין וחלב דבש, כמאמר הכותב (שה"ש ד, יא) ידבש וחלב תחת לשונך, עכ"ל"ק" (הקדמה לבראשית).

ונסיים במכתבו של הגה"ק מהר"ם מביילגוריא זי"ע אל גיסו הרה"ח המפי' ר' שמואל וועבער שליט"א, בו מספר על השאר: "בשבת חנוכה כשהיה בראצפערטא, שלחני כ"ק **אממו"ר** (מרן מהר"י מבעלזא) **וצוקלה"ה במיוחד לביתו** (של 'קרן לדוד'), **להתבסס מתורתו - וליהציע לפניו חידושי תורה**, זי"ע"י.

ונסיים במכתבו של הגה"ק מהר"ם מביילגוריא זי"ע אל גיסו הרה"ח המפי' ר' שמואל וועבער שליט"א, בו מספר על השאר: "בשבת חנוכה כשהיה בראצפערטא, שלחני כ"ק **אממו"ר** (מרן מהר"י מבעלזא) **וצוקלה"ה במיוחד לביתו** (של 'קרן לדוד'), **להתבסס מתורתו - וליהציע לפניו חידושי תורה**, זי"ע"י.

ונסיים במכתבו של הגה"ק מהר"ם מביילגוריא זי"ע אל גיסו הרה"ח המפי' ר' שמואל וועבער שליט"א, בו מספר על השאר: "בשבת חנוכה כשהיה בראצפערטא, שלחני כ"ק **אממו"ר** (מרן מהר"י מבעלזא) **וצוקלה"ה במיוחד לביתו** (של 'קרן לדוד'), **להתבסס מתורתו - וליהציע לפניו חידושי תורה**, זי"ע"י.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת שקלים

בענין מצות "והייתם נקיים מה' ומישראל" – יסודות וחומרתה במשנה (ג ע"ב): "אין התורם נכנס ללשכה לתרום מחצית השקל, לא בפרגוד חפז ו-בגד עם שפה כפולה, כי יש לחשוך שהכניס לשם מעות, ולא במנוול ולא בסנדל ו-כי יתכן שיכניס לשם מעות, ולא בתפילין ולא בקמיע ו-שיחכן שפתח את התפילתו לקמיע והכניס בו מעות, שמוא יעני ויאמרו מעות הלשכה העני כלומר, שאם יבא לידי עניות, יחשדו בו הבריות שמחמת עון גניבת מעות מהלשכה בא לידי כך, או שמוא יעשיר ויאמר מתרומת הלשכה העשיר, שאדם צריך לצאת ידי הבריות כדרך שהוא צריך לצאת ידי המקום, שנאמר (במדבר לב, כב) "והייתם נקיים מה' ומישראל, ואומר (משלי ג, ד) "זמנא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם".

ביסוד חובה זו – "לצאת ידי הבריות", ראוי לפתוח בדברים כדברונות שכתב גאון ישראל החתם סופר באחת מתשובותיו (חו"ל קט"ז סי' טז): "ודע בני ותלמידי שיחיו, כי כל ימי הייתי מצטער על המקרא הזה 'והייתם נקיים מה' ומישראל, וב' חובות אלו: נקיות מהש"ת והנקיות מישראל עמו – הם שני רוכבים צמדים על גבנו, ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון, היינו ידי שמים, יותר הרבה ויותר מלצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות, ונושאים ונותנים מזדונים בלבנה, ועונשו יותר קשה מאד מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו, והוא משי"ס סוף פרק יו"ב בענין חלול ה' דאין לו כפרה כלל רח"ל, ושיעור חלול ה' – כגון 'רב דשקיל בשרא ולא יהיב דמי לאלתר, ובעונותיו הרבים שכיה בדברי הבריות 'למדן כזה יעשה דבר זה, והוא שגור בפיהם, ואפילו על חשד סביר בעלמא. והשתא אי נמי היה אותו הלמדן עושה כשורה, ויצא ידי שמים בכל יכולתו בחוק האפשרי, אלא שלא נהר עד שטעו בו – אלו שותי שכר, ועשאוהו מנגינותם, הרי הוא כבר נלכד במצודתם, על זה ידעו כל הדושים...".

וממשך וכותב: "ואני הרדתי כמה פעמים, אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו, ואולי על זה כיל שלמה המלך ע"ה (קהלת ז, כ) 'אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא חטא', רצ"ל, שאפילו בעשירתו כל טוב אי אפשר שלא חטא עכ"פ באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות. ואינו כדי להוכיח אבותינו הקדושים, מכל מקום תורה היא, וחובך אני בבני גר ראובן אשר עליהם נאמר מקרא זה 'והייתם נקיים', ועל פי עצת משה רבינו ע"ה שהיה על פי ה' עשו את שלום לנקות עצמן, והוא במה שיצאו הלוח' י"ד שנים לפני צבא המלחמה, ומכל מקום לא יצאו ידי חובת המקרא הזה בשלימות, כי לא על חנם גלו ראשונים לפני כל השבטים, וקראו ח"ל עליהם מקרא הזה (משלי כ, כא) 'זלזה מבוהלת בראשונה אחריה לא תבורך', עיי' ברכה פ' מטות (כב, ח)...".

ואמנם מצינו יסודם של דבריו הקדושים, לפי גירסת הראב"ד בירושלמי על משנה זו: 'גמליאל וזוגא שאל לרבי יוסי בר רבי בון, איזהו החמור שבכולם, אמר להו', 'והייתם נקיים מה' ומישראל', ופירש הראב"ד: "איו מצוה שבתורה מזהירה יותר מכולן, שיריבך בה האדם" (למאכלאט שלמה על המשנה כאן).

מדברי החת"ס על הלמוד, שיסוד החוב לצאת ידי הבריות הוא מחמת נדנד באיסור חלול ה', ומשום כך ענשו גדול מאוד, וכן יש להוכיח מדברי המהר"ח בשערי קדושה (ח"א שער ה) שהאריך אודות האיסורים שיש להזהר בהם, וכתב: "חלול השם קשה מכולם, ובתנ"ך 'והייתם נקיים מה' ומישראל', ויסוד הדבר כבר כתב הרמב"ם באגרותיו (מאמר קדוש ה) "השם השני בגבול חילול השם וענשו, חלוק חילק לשני חלקים כללי ופרטי: האחד מהם, שיעשה אחז מבני אדם בעבירה להכעיס לא יעשנה לתענוג או ערבות שימצא במעשה ההוא, אלא להיותה קל ונבזה בעיניו, הנה זה כבר חלל את השם וכו'; והשני, שישתדל האדם מעצמו שלא יתקן תפלותיו והשלמות עד שיגלו אצל המון ממנו ספורים מגונגים מאוד, ואע"פ שלא עשה בעבירה כבר חלל את השם, מפני שראוי לאדם שישמור מפני אדם מעבירות כמו שישמור מה שיש בינו ובין בוראו, כמו שאמר יתברך 'הייתם נקיים מה' ומישראל'. וכך אמרו ביומא (פא) 'רב נחמן בר יצחק אמר כגון דאמרי אינשי שרי ליה מריה לפלניא, ואמרו עד' כגון שחבריו בושי משמעותו...".

בספר היראה לרבינו יונה מצינו גדר שונה בסידור הדברים, וז"ל: "ואל תביא עצמן לידי חשד – להיות נקי מה' ומישראל, פן יכשלו בני אדם על ידך שחשדוך הבריות", וכעין זה מובאר בספר חסידים (סי' מד) וכן האריך הגריע"ץ (מגדל עד, בית מדרש, עליית הדן וכו'): "ולא זו בלבד שנוה' לו לאדם לדון חברו אותו לזכות... אלא שמחוייב להוציא עצמו מהחשד, כמו ששינו בפירוש 'שצריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת ידי המקום, שנא' והייתם נקיים מה' ומישראל, ואומר ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, ואם לא כן, נענש, מחמת שבא מכשול לחברו על ידו, שכך אחז"ל (סנהדרין צה) 'שאמר הקב"ה לדוד, על ידי נסדר דואג כו', הרי כי גם דם שיש דואג הנו נדרש מיד דוד, שהכשילו נתן לו מקום לחשוב רע עליו ולדונו כמורד במלכות... אכן, מפני שגורם לו רוד שישחידו, היה צריך לקבל עליו יסורין בשביל כך, ופשיטא דמה דאמרו (שבת קטט) 'כל שחברו נענש על ידו אין מנסיין אותו במחיצתו של הקב"ה', היינו במסכת לו העון, כענין דוד בפני דואג דווקא, אבל בנקי ומה' ומישראל, וחברו חוטא עליו וחומס נפשו, דמו בראשו, וחברו נקי".

מכל האמור נמצאת יוצאת יסודית במצוה זו: האם היא בגדר מצוה שבין אדם למקום, ומן החמור שבהן – איסור חילול ה', או בגדר בין אדם לחבירו, שלא להכשיל את אחרים שיכולים לחשוד בו, ושלא יענשו על ידו.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

איסור הונאה ורמיה במקדח וממכר (ב)

א. איתא בגמרא (תמיד כח): "אינו היא דרך ישרה שיבול לו האדם וכו' חזיק באמונה יתירה", ופירש"י בלשון קדשו: "ישא ויתן עם בני אדם באמונה ולא יאנה את הבריות", והשכר המוכנס שם הוא שיוכה לשבת במחיצתו של הקב"ה (עיי' בחי' להמהרש"א). וכן איתא בספר יראים (סי' סח) שיוכה לגדולה וכבוד, עושר ואריכות ימים ושנים, כהבטחת התורה"כ בפר' כי צצא (כח, טו). ובזהר חק' (פי' מקד, קצט): "איתא על הפסוק (משלי כ, ח) 'איש אמונתו רב ברכות' – זה הנושא ונותן באמונה, שנכסיו מתברכות והקב"ה מזמין לו פרנסתו, ולא עוד אלא שנקרא צדיק, שנאמר 'וצדיק באמונתו יחיה', עיי"ש.

ב. ומצינו בכמה מקומות מאמרי רז"ל שצריך שיחא המשא ומתן באמונה, עד שאמרו (שבת קט"ז): "לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה" – במשא ומתן (כמסקנת הגמרא), ויעו"ש במהרש"א, שלא היו נושאים ונותנים באמונה, ועוסקים בכל מיני הונאה, ריבית וגזילה, ומאריך שם בתוכחת מוסר, כי הם דברים מצויים כל כך עד שנחשבים כהיתר רח"ל. [וראה בתרגום יונתן עה"פ (שם כח, טו) "כי תועבת היא וגו' כל עושה עול" שכתב: "כל דעבד שיקרא בפרקטטיא"].

לאור האמור, ראוי לנכון להביא כאן כמה דברים לדוגמא השכיחים בזמננו בענין אונאה או מזיק חבירו, אותם העתקנו – בקיצור – ממאמר 'למען נחלד מעושק ידינו' (דף סא) שכתב הגאון ר' מנחם מנדל שפרן שליט"א בקונטרס 'הישר והטוב' (ח"ח):

ג. **בענין תיווך**: ישנם מתווכים, אשר מלבד דמי התיווך שהם גוים מן הצדדים רוצים לגרוף עוד חוץ, ומסכמים עם הקונה דמי המכר בסכום הרבה יותר גדול ממה שדרש המוכר, ולמוכר אמורים שהדירה נקנתה בסכום שהוא קבע, ואת הפרש שבניהם הם לוקחים לעצמם, בנוסף לדמי התיווך [סוג מסחר זה גבר לאחרונה, וכך מוכרים דירה מבלי לערב את המוכר במיץ, ומצליחים בדרכים שונות לשכנע את הקונה שכדאי לו לסמוך על המתווך ולהפקיד רק בידו את סכומי החשולים, מפני שהמוכר כביכול אינו אמן או שהוא בחי"ל או משום שחלק מהספק לא יופיע בחי"וה' [באופן זה גם כשנפגע עם המוכר הריחו מדבר רק על הסכום הנמוך, שהרי השאר הוא לא רשמי] ועל ידי כך נוצר פער גדול בין הסכום שבקש המוכר לבין מה ששולם ע"י הקונה].

ד. **ליהוי ידוע**, שסחר זה הוא גזל גמור, ודין אותם מתווכים הוא כגזלן הפסול לעדות, כי הסכום שהמוכר מבקש, זהו הסכום שעליו חל חיוב על הקונה לשלם, והיות שהקונה מתחייב לשלם רק הסכום שקבע המוכר, ממילא כל פרוטה נוספת שאינה מיועדת עבור המוכר היא נלקחת מן הלוך לא יודעין, גניבה היא בידו [ועיי' באריכות, וכן מה שדוחה טענת המורים היתר לעצמם באומרים: אני לא מתווך, אלא קונה ומוכר, קונה שבכסף אף ומוכר במאה אלף, ועיי' העולה משו"ע ח"י"א אין שום טענה בדברים אלו].

ה. **סחיטה ואונס**: מצוי מאוד שאחד השכנים מוסיק לבנות על דירתו שלא כדיו, והוא יודע מכך, אלא שעושה זאת בידעו שהשכן אינו מספיק חזק ואין לו הידע, הכלים והכח, להתנגד ולמנוע את תוספת הבניה המזיקת; וכן יש גם להיפך, יש מתנגדים לתוספת הבניה – על אף שבאופן זה מותר הדבר שמצד ההלכה – ומנצלים את חולשתו ורפיון כוחו כדי שלא יבנה, מבקרים אלה יש בו משום גזילה והזיק, וביותר אם אומרים לו לשכן או לקבלן שאם לא תתן לי סך מסויים אזי אלשין עליך בפני הרשויות, או מחפשים דברים קטנים וטובות קלות בכדי שיוכל לסחוט דרכך, וזה חושב שהשלשה מעשית איסור, אבל איום – מותר, זה אינו, אלא הסחיטה עצמה היא מעשה נאעב, ויש משום איסור גניבה ממש בכסף שהלה נותן מחמת אונס [ועיי' שהאריך בטו"ז].

ה. **איסור גזל עב"ם** – כבר הוזכר במאמר הקודם (אות א). וז"ל הבא"ח"ג (ח"י"א רש סי' שמה): ואני כותב זאת לדורות, שראיתי רבים גדלו והעשירו מן טעות שהטעו העב"ם, ולא הצליחו, וירדו נכסיהם לטמיון ולא הניחו אחרים ברכה, כדאיתא בספר חסידים סי' תרע"ד, **ורבים קדשו ה' והחזירו טעיות העב"ם בדבר חשוב, והצליחו והניחו יתרם לעוללהם**. עיי"כ. ובזמננו, חמור הדבר יותר, כי הסחר העולמי בימינו הביא לכך שבהרבה חברות גדולות בעולם ישנם שותפים יהודים, ואם גזל מהן אין כאן רק גזל עב"ם אלא גם גזל ישראל.

ו. **עוד יגמלאו שכיחות**: אין שום היתר לרמות חברת ביטוח, אפילו יש לכר, בשום אופן ודרך (כגון ע"י מסירת נתונים לא נכונים וכדו'), וכן אסור לרמות 'קופת חולים' המבטחת את החולים ואת צרכיהם [כגון שלוקחים ממנה תרופות וכדו'] על שם אנשים אחרים, כשהוא עצמו אינו זכאי לאותה תרופה וכו'; אין לתבוע פיצויים מבעלי מפעל על פגם שנמצא במוצר שמכר, כי ע"פ דין אין לו לתבוע אלא את החלפת המוצר בלבד, כי מדובר במקדח טעות בלבד מוס, אבל לא פיצויים על גרימת עמלת נפש, וודאי שלא לסחוט מהם כסף שאינם מגיעים לו עפ"י ד"ת [עיי' באריכות, וכן מה שהאריך אודות איסור פגיעה בזכות יוצרים או העתקת דיסקים וספרים, ואכמ"ל].

היוצא מכל האמור, שעל כל שאלה וכל ספק ישאל לרב הבקי היטב בחו"מ, כפי ששואל באיסור והיתר, וא"ל יורה היתר לעצמו. ונסיים בדבר המבטלת [פר' בשלח, הובא ברמב"ן שמות טו, כו – עיי' אם שמו"ט] אמרו 'והישר בעיניו תעשה' – זה משא ומתן, **מלמד שכל הנושא ונותן באמונה, ורוח הבריות נוחה הימנו, מעלה עליו כאלו קיים כל התורה כולה**. וכן אמרו (מכות ד) "בא בחוק והעמדת על אחת, שנאמר (בחוק ב, ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'" ופירש ה"ראשית חכמה" שהכוונה היא על משא ומתן באמונה, **שהנושא ונותן באמונה כאילו קיים תרי"ג מצות** [ועיי' בס' מצות השם להגריי שטיין זצ"ל סי' טו, דף קסז, שמבאר בטו"ז איך כל המצות תלויות במשא ומתן באמונה, יעיי"ש].

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רכבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' יעקב הופשטעטער הי"ו</p> <p>לרגל שמחת אירוסיו בנו החתן היקר הבה"ח כמור מאיר נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>– העלה לתורה בקליו דחסידי טשארטקוב –</p>	<p>הרה"ח ר' עזרא שטיינבאך הי"ו</p> <p>לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמור דוב מנחם זאב נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>– העלה לתורה בקליו דחסידי טשארטקוב –</p>	<p>הרה"ח ר' יוסף יודל הי"ו</p> <p>לרגל שמחת יום נישואי הבן החתן היקר כמור מאיר נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>– העלה לתורה בקליו דחסידי טשארטקוב –</p>	<p>הרה"ח ר' יוסף יודל הי"ו</p> <p>לרגל שמחת יום נישואי הבן החתן היקר כמור מאיר נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>– העלה לתורה בקליו דחסידי טשארטקוב –</p>
<p>הרה"ח ר' יעקב הופשטעטער הי"ו</p> <p>לרגל שמחת יום נישואי הבן החתן היקר כמור מאיר נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>– העלה לתורה בקליו דחסידי טשארטקוב –</p>	<p>הרה"ח ר' יעקב הופשטעטער הי"ו</p> <p>לרגל שמחת יום נישואי הבן החתן היקר כמור מאיר נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>– העלה לתורה בקליו דחסידי טשארטקוב –</p>	<p>הרה"ח ר' יעקב הופשטעטער הי"ו</p> <p>לרגל שמחת יום נישואי הבן החתן היקר כמור מאיר נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>– העלה לתורה בקליו דחסידי טשארטקוב –</p>	<p>הרה"ח ר' יעקב הופשטעטער הי"ו</p> <p>לרגל שמחת יום נישואי הבן החתן היקר כמור מאיר נ"י עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p> <p>– העלה לתורה בקליו דחסידי טשארטקוב –</p>

עלילם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"י

בס"ד, ערב חג השבועות

ה' סיון תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקכ"ג

הדפוס	מו"ש	ד"ר
23:06	23:01	21:30
22:34	22:23	20:53
22:53	22:50	21:12
22:32	22:17	20:57
22:04	21:59	20:29
23:10	23:10	21:35
23:03	22:58	21:28
22:43	22:36	21:08

תורתם של ראשונים

בני ישראל שמעו כל עשרת הדברות מפי הקב"ה
ויאמר ה' אל משה הנח אנכי בא אליך בעב הענין בעבור ישמע העם בדברי עמך וגם כך יאמינו לעולם (שמות יב, ט).

דעת הרמב"ם היא שבני ישראל לא שמעו כי אם קול הברה עצום, בשתי הדברות הראשונות, אך לא את הדברים עצמם בהבדל והיתוך אותיות, ומשה רבינו שמע את הקול ברור בהבדל אותיות, ואת שאר הדברות לא שמעו בני ישראל כלל מפי ה', כי אם מפי משה. והרבה ראיות לכך מהכתובים, כמו (שם, יט): "ומשה ידבר והאלקים יענו בקול", וכן (דברים ד, יב): "וידבר ה' מתוך האש קול דברים אתם שומעים" וגו', וכן (שם, ה, כ): "כשמעכם את הקול" (ראה מ"ש במדברנו גל' שכא).

ומאוד יפלא בעיני אחרי העיון בדבריו של הרמב"ם ז"ל, שמה שהביא ראיה ממה שנאמר 'קול דברים אתם שומעים' ולא אמר 'דברים אתם שומעים', שכנראה קול הברה היה הנשמע, לא היתוך דברים, אם כן לפי דבריו גם מה שנאמר (שם, ה, כה): "וישמע ה' את קול דברים אתם שומעים" (וכן גם שם לא שמע הקב"ה דברי ישראל רק קול הברה... וכן (שם, א, לד): "וישמע ה' את קול דבריו" ויקרא; וגו' ועוד הלא בהדיא נאמר (שם, ד, לו): 'מן השמים השמיעך את קולו ודבריו שמעת' וכו'. ועוד יפלא, שאם קול הברה לבד שמעו, לא דברים, הלא יאמר (שם, ד, יד): 'פנים בפנים דיבר ה' עמכם', וכן נאמר (שם, יט): 'את הדברים האלה דבר ה' אל כל קהלכם', וכן (שם, ד, יד): 'עשרת הדברים אשר דיבר ה' אליכם בהר מתוך האש', ועוד, אם לא היו שומעים רק קול הברה, מה זאת שנאמר 'וגם כך יאמינו לעולם', כי מי אמר להם מה היה דבר ה' אחריו שלא היו שומעים הדברים.

אבל יתכן לדעתי דווקא, שכל עשרת הדברות, כולם שמעו הדברים ממש מפיו של הקב"ה, אות באות, ויתיישבו כל הכתובים וגם מאמרם ז"ל שאמרו (מכות כד, ב): 'אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום'.

ואמשיך לך משל, שכאשר מלך עצום גורא יצוה לאדם לאמר עשה כך וכך, אין ספק שהאיש ההוא מגודל מוראו יהיה חרד ונרתע לאחוריו, אבל אם המלך ההוא יאמר למשנה שלו: אמור לפלוני שיעשה כך וכך, עם היות שהפלוני ההוא שומע דברי המלך הגורא ההוא מאחורי הגדר, ושמועת למשנה היא עליו, עם כל זה כיון שדיבורו הוא עם משנהו ולא עמו לנוכח, לא תמושך לו כל כך מורא וחרדה.

והנה הענין היה, שתחילה השמיעם הקול העצום והגורא ההוא, עד שיתפרסם להם שאי אפשר לקול אשר כזה להיות נמשך משום נכרא מן הנבראים, ולכן אמרו 'את קולו שמענו' (דברים ה, כא), שלא יתכן שיאמר האדם קולו של ראובן שמעתי אם לא היה מכיר בקולו קודם לכן. ולפיכך השמיעם קול ההברה לבד, כדי שיכירו את קולו, היותו באותו ההפלה מן העוצם, ואח"כ בהיותם דברים אות באות אמר להם לנוכח, לא על ידי משה, (ואת השני דברות, דהיינו 'אנכי ולא יהיה לך', והוא שאמרו רז"ל: 'מפי הגבורה שמענום', רצ"ל פה אל פה לנוכח, וכאשר אמרו (שמות כ, טז): 'דבר אתה עמנו ונשמעה', הנה אמר הקב"ה למשה הדברות האחרות, והם שומעים כל עשרת הדברות בהיותם דברים ברורים מפיו של הקב"ה, אבל השמונה לא היו מדבר עמם לנוכח.

המשך בעמ' ג

לקח טוב

מצות עצרת - חפץ וכלי להתעוררות ישראל

הוא הדבר בהתעוררות של בן ישראל לאביו שבשמים. כל זמן שנשארת היא בתחום ההתעוררות, עדיין אינה ולא כלום. ברצות העובד לקולטה ולתופסה למען יוכל להוציא ממנה פרי לגאון ולתפארת, עליו לעשות ממנו כלי מעשי, על ידי מצוה מעשית, כך שתבא ההתעוררות לידי קיום בתחום הגשמי ובעולם המעשה.

אותיות מחכימות

נשאלתי במדינת ליטא, מפני מה נקרא חג שבועות בשם **עצרת**, והלא לא זכר בחורה שם עצרת רק בשמיני עצרת. והשני על פי דברי הרמב"ם שפירש על הפסוק (שה"פ ב, ז) "מה תעשו ומה תעוררו את האלהים עד שתחפץ". ופי' כשמגיע אלדס איזה התעוררות של יראה והכרה להבדל ב"ה, אזי תיכף ומיד יראה לעשות לה כלי, היינו שיעשה תיכף איזה מלאכה, דהיינו שיתן לך קול או יכף תיכף ללמוד וכוונתו. כי ידוע שהתעוררות הכלל אל האלדס בפתח תפארת, הוא אור הנשפע עליו מלמעלה ונקרא בחי' נשמה, אזי נצרך האלדס להלכסס בגוף, כדלי שיהיה לה חיזוק וכסוי שלא יהיה מוטע ח"ו, כדוע למכניז מעט. וז"פ הפסוק: "מה תעשו ומה תעוררו את האלהים עד שתחפץ", כי חפץ הוא מלשון כלי, דהיינו ההתעוררות הוא שכל אל האלדס נצרך תיכף ומיד כלי, וזהו "עד שתחפץ", ע"כ אף שאין זה לשון ממש. והנה בשעת מתן תורה, שהיה בודאי לישראל אז התעוררות גדולה, ולא היה להם עדיין קום מלאה לעשות להתעוררות כלי, מוכרח לומר שהיו מקיימים מלות הגבלה שסוחר משה רבנו ע"ה שלא ליגע בהם, והם היו נעלמים מליגע, וממלאה זו היו עוסקים כלי להתעוררות, ועל סמך זה נקרא בשם עצרת. קדושת לוי

חידוש נוסף שיש ברעיון זה, שלא רק מצות עשה תשמש כלי להתעוררות, אלא גם מצות לא תעשה, שבה אין העובד שולח ידיו במעשה מסוים, אלא אדרבה, מונע אותן מפעולה, גם זו תשמש כלי לעשות "חפץ" מן ההתעוררות ההיא. לפני קבלת התורה, לא היתה אף מצוה בידם של ישראל כי אם מצות הגבלה שבה נעצרו מליגע בהר סיני, ובאמצעות מצוה זו של עצרת, היה בכחם לעשות כלי להתעוררות הגדולה ששררה אז ביניהם, שממנה זכו לקבלת התורה.

באהבה שבין אדם לחבירו יתכן לראות דוגמא לרעיון זה. יכולה האהבה להיות גדולה מאוד, עד שממלאה את כל לבו, כי נפשו קשורה בנפשו. ובכל זאת איננה אלא רגש בלבד, וכל זמן שלא יתבטא הרגש בתחום המעשה לא יצא מן הכח אל הפועל, וממילא בעבור זמנו של הרגש לא יישאר ממנו כלום. ולכן נהגים אנשים רעים לתת מתנה זה לזה. חבה נתבונן: מה פשרה של המתנה הניתנת. יאמר לך האדם אין זאת אלא ביטויה של הרגשת האהבה הפועמת בלב האדם. מתנה חומרית זו משמשת כעין גוף לנשמת החיבה הטמונה בקרבה. אלא שאם כן, היינו יכולים לכאורה למדוד את מדת האהבה לפי גודל המתנה ויוקרתה, ולומר שאם גדולה ויוקרה היא, סימן הדבר שגדולה האהבה שהביאה לידי כך, ואם קטנה מדתה, מעשיה מוכיחות שאין האהבה כי אם זעירה בלבד.

מובן מאליו שאין מדידה כזו נכונה כלל וכלל, ואיננה מתאימה אלא לתינוק שדעתו הקטנה תופסת רק מושגה של כמות מוחשית, כי מושג האיכות מופשטת היא ממנו והלאה. כל גדול בר דעת יבין וישיכל שאין במדתה הגשמית של המתנה משום הוראה על מדת האהבה העומדת מאחוריה. יכולה היא להיות קטנה ומעטת הערך, והרגש הטמון בקרבה עדיין עלול להיות רחב מני ים. ואם כן חוזרת השאלה ראשונה למקומה: מה פשרה של המתנה. כבר אינה יכולה לשמש גוף ונרתק לאהבה שבקרבה, כי לא תכילנה. ומה איפוא עניינה?

לפי האמת, התשובה הראשונה נכונה. המתנה היא ביטויה הגשמית והחומרית של האהבה הגורמתה. אלא שאיננה מכילה את הרגשת החיבה בקרבה, כי אם משמשת כלי גשמי שדרכו תיקלט האהבה הרגשית וייעשה ממנה פרי לתפארת. כי כל זמן הישארותה בתחום הרגש איננה ולא כלום. זקוקה האהבה למתנה כלשהיא, ואולי אף מעשה מסוים לשכות הנאהבה, אשר באמצעותה יעלה ויבא ויגיע הרגש שבלב ויכנס לתחום המעשה, וכך יהיה ממנו שם ישארות וזכרה לא ייכרת.

עלילם לתורה... להפצת תורה וחסידות

קול צהלה ורנה שפתינו תרננה

ברכת מו"ל טוב נלכבה נביע בוז קדם ירידנו הנגיד הנכבד מאיר נעלה, שמו מפארים בקרב עם סגולה, לבו ער וחם ומזל זך כל דבר שבקדושה, כת"ר טוב עולה על כולנו

הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטשע) קאניג שליט"א

מביתו התיכון ומכיו הרבים בהפצת תורה וחסידות ברחבי תבל

לרגל השמחה השוריה במעונו בנישואי הבן המצויין והמהולל בתשבות

החתן היקר כבוד יוסף צבי נ"ר עב"ה תחי'

בת מחוי' רודף צדקה וחסד שמו מפארים לשם ותהילה

הרה"ח ר' מרדכי וויינבערגער הי"ד - אב"י בברוקלין נ"י.

ענכי הגפן בענכי הגפן דבר נאה ומתקבל

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים מתוך נחת והרחבה וכל טוב סלה,

ברכות שמים מעל

בהודות קודש וברגשי ניל שטחל נשגב בזה בדרותו קדם מע"כ מורנו ורבינו איש האשכולות מגדולי המורים ומבשרי התורה בעה"ק ירושלים תוכב"א ואשר רבים נתיים ממנו עצה ותושיה

הרה"ח מו"ה משה מאיר לייפער שליט"א

בן ב"ק אדמו"ר מנחמא - צפת זצ"ל

רב ומו"ש בעה"ק ירושלים ובעה"ק נשבות חשבת על שיע' ה' שבת

להל' ופועת ספרו החדיש אשר רבים ציפו לאורו "נשבות המעודות" על שיע' הלכות וי"ט

ויהי' שינויה לחפץ עניינותו על תכל מתוך הרחבת הדעת ונחת קדושה לאו"א מב"ע בבא"ם

הממריים לתלמידי ומועצתו ושוטתו לקחו לענעב בעה"ק ירושלים - לנדון יצ"ו

מצות הגבלה נתינת ראשונה - מפני שהיא חיוץ מחותם של בני ישראל

בתלאת אמר לחו מצות הגבלה, בארבעה עבדי פרישה (שבת פז). "יש להבין למה מצוה ראשונה שנצטוו ישראל היתה מצות הגבלה - "והגבלת את העם סביב" (שמות יט, יז) - ומצד הסברה היה ראוי להקדים מצות פרישה, כענין (ויקרא פז, יט) "ומהרו וקדשו" - מהרה ברישה.

וכ"כ אבי אדומור (בעל האבני נזר) וצ"ל צ"ח אמר, כדי שלא תהיה לאומות העולם טענה, שמה שלא רצו בתורה, מפני שנאמר להם שכתוב בה מצוות שהן היופך להם (וממדותם), ואפשר אם היה נאמר לישראל מצוות שהן היופך ממדותם אולי נמי לא קבלות. על כן נאמרה להם תחילה מצות הגבלה, שהיא היופך ממדות ישראל, **שכל תשוקתם היא התקרבות לאביהם שבשמים, ונצטוו לעמוד מרחוק**, ודפחיה.

ו"ל עוד, שענין אהבה ודביקות הוא ערב לנפש ומתוק האור, ואם כן בזה יש לומר קדיין כי מובט עצמם ורצונם הם דורשים, אבל - מצות הגבלה - לעמוד מרחוק היופך הרצון לקרב, היא עצם קבלת עול מלכות שמים, בלי שום נגיעה מובט עצמם, בזה נבחר לבב ישראל שראויים הם לקבלת התורה לצורך גבוה.

שם משמאל (שבועות, תרפ"ז)

תכלית ההכנה - שדע מך ערבינו

"כאשר אמרנו על דברי המדרש היות (פרד"א פרק מא) שהיו ישראל ישינם לבלי קבלת התורה, וערבה להם שנתם, והוצרך משה לעוררם ולהוציאם בעל כרחם. ודברי המדרש יפלא, כי הדור דעה אחרי כל הראיות והשנות, לא היו יכולים להתאפק משינה, ונודע שהקדושת לוי לא היה ישיב בלי א' של סמכות כי היה יושב ומצפה בכליון עינים שיאיר אור השחר, לקיים מצות נטילת ארבע מינים. אך תיבת 'בכל כרחך' הוא הפירוש שלא מדעתו. כאשר ישראל הכינו את עצמם בששה שבועות הספירה, ומה גם אחר ראש חודש שקרבו לפני הר סיני ויחדו לבם לאחד, והיה יכול לעלות על דעת איהם מישראל, שהיו עצמו לקבלת התורה. לואת הראה להם הקב"ה, שכל עבודת האדם והכנתו הוא אין, ובלעדי עזרתו - אין עזרה, וישנו וערבה להם שנתם ונתכמל כל הכנתם, והו' יוציא משה את העם (שמות יט, יז) - בעל כרחם, שלא מדעתם והכנתם, רק קבלו התורה חנם, בלא שום הכנה שלהם, למען יראו וידעו כי זה מתנת חנם הוא. ובמלת ההכנה הוא שנדע מך ערבינו ושפלותנו, וכמאמר במלך הגאון הק"ק **מביאלע** וצ"ל צ"ח זי"ע: **"אפר כירח מוכן הוא"** (ביצה ב -) שעיקר הכנה הוא שידע שהוא עפר ואפר".

ישמח ישראל (שבועות ד"ה תנה הצדיקים)

שבו ישראל - שתפסו במדת האמת בשעת קבלת התורה וישמעו ה' את קול דבריכם בדברכם אל יאמר ה' אלי וגו' הטיבו כל אשר דברו (דברים ה, כח). לכאורה תמוה הלא מוטב היה שישמעו מפי הרב, ומה שאמרו (שמות כ, טז) 'דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר אלקים עמנו פן נמות' אין זה מענה, כי אדרבה יתעלה נפשינו במסירות נפש, וזה עיקר עבודה ועלויות הנשמה ותשוקתה.

ונראה לך, דעיקר השבח ששיבח אותם בזה אשר תפסו במדת האמת לדבר כאשר היה אז עם כלבם. והו' 'הטיבו כל אשר דברו'. לא כן המתקברים ומפתים בפיהם ולבם בכל עמם. ולזה אמר (פסוק טז) 'מי יתן ויהיה ללבם זה כל הימים'.

אהבה ישראל (ליקוטים חדשים, פר ואתחנן)

מעלת קבלת התורה ביום חג השבועות - שנכללים בו כל התרי"ג מצוות

ישלם ה' פעלך ותהי מושבותך שלימה מעת ה' אלקי ישראל אשר באת להסות תחת כנפיו (רות ב, יז). "הנראה לרמוז בזה גודל מעלת קבלת התורה ביום חג השבועות, אשר בו מוגיע לכל השלימות מכל התרי"ג מצוות. משל למה הדבר דומה, ע"פ הנראה מחכמי הרופאים, שיצוה לבשל לחולאים רוטב מכל מיני בשר אשר עולה לסק עצום, ומכאן כח השמננות מכל מיני בשר עולה לתרופה לחזק כוחות כל הגוף.

כן נוכל להבין גודל מעלות יום הזה זמן מתן תורתנו. כי בכל המועדים שיש בהם מצות פרישות, מצה ולולב וכדומה, אנו מוכרחין על כל מצוה ומצוה הברכה הראויה לה: 'על נטילת לולב', או 'על אכילת מצה' וכדומה, וזמנו של מצוה זו אינו בזמן של זו. וכל דבר ודבר בעתו מה

טוב. לא כן בזה הוזה, בקבלת התורה, הנה נכללים בו כל התרי"ג מצוות ביהד מועמיה חיים וכו', לא תחסר כל בה.

וזה פירוש גם כן ברות אשר באתה עתה להתגיייר ולקבל עליה כל מצות המחויבת בה, הנה מחמת הקבלה תגיע לשכר כל המצות, לכן כתוב: 'משכורתך שלימה', מפני אשר באתה לחסות תחת כנפיו בקבלה לבד תגיע לכל השלימות" תפארת שלמה (על נטילת רות)

תכלית נתינת התורה לבני ישראל - לזכר חנוך לנחמה נשמה

ומשה עלה אל האלקים וגו' (שמות יט, ג). ובמדרש (שפיר כח, א): "הוא היה דכתיב (תהלים פח, יט) 'עליה למרום שביט שבי'... באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, עשה בו הקב"ה קלסטרין פניו של משה דומה לאברהם, אמר להם: לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו".

יש לפרש כוונת המדרש, כי תכלית נתינת התורה לישראל היתה, שעל ידי התורה יזכרו את חנוך ויהפכו את החומר לצורה ואת חנוך לבחינת נשמה. ועל כך היתה מענת המלאכים: "תנה הווד על השמים" (תהלים ה, ב) כמבואר בגמרא (שבת פח, א), היינו, שאין ראוי שתיתן התורה לבני אדם, שהם קרובי חומר ועלולים לכא ליד חטא, ואינה ראויה אלא למלאכי מעלה שהם רוחניים. ועל כך השיב להם משה רבינו: "הקנה יש ביניכם, יצר הרע יש ביניכם" - בתמימה, והכוונה בזה, כי עיקר התענוג והנחת רוח שיש להקב"ה הוא דייקא מבני אדם בעלי בחירה, ויצר הרע ביניהם, כיון שמתגברים על היצר הרע ומוכיכים את חנוך ומחפכים אותו לבחינת נשמה, משה"כ המלאכים שאינם בעלי בחירה ואין להם יצר הרע המעכבם לעשות רצון הבורא ית"ש, איזה תענוג ונחת רוח יוכל להקב"ה לקבל מהם.

אך כאשר הבחינו המלאכים בגודל מעלתו של משה, דכתיב בו 'ומשה עלה אל - האלקים', והיינו שנעשה כולו רוחני, מצד חלק אלוהי שבו, וגם חנוך נהפך ונודרך עד שלא היה לו שום שייכות עם עניני החומר והגוף, "באותה שעה בקשו מלאכי השרת לפגוע במשה, פרושו, הור ונתעורר קטרונו על נתינת התורה לבני ישראל: "תנה הווד על השמים", כי מאחר שהוא במדרגת מלאך, במה יפה כחו יותר מהם לקבל את התורה.

"עשה בו הקב"ה קלסטרין פניו של משה דומה לאברהם ואמר להם: לא זהו שירדתם אצלו ואכלתם בתוך ביתו", ו"ל הכוונה י"פ מה שאמרו חז"ל (בי"ט פח, א): לעולם אל ישנה אדם מן המנהג, שהרי משה עלה למרום ולא אכל להם, ומלאכי השרת ירדו למטה ונראו כמו שאכלו להם. והו' שררה הקב"ה למלאכים בכך שעשה דומה לאברהם, לומר להם שזה שנתעלה משה לגמרי לבחינת 'אלקים', הוא רק לאותה שעה בלבד, שלא לשנות מן המנהג, אבל בתמידות אינו במדרגה זו, אלא בבחינת 'איש אלקים', כדכתיב: "וזאת הברכה אשר בכך משה **איש האלקים**", וכמו שפירשו רז"ל (דברי יא, ד): "מחציו ולמטה איש מחציו ולמעלה האלקים", והיינו שגם כעניני חנוך אל היה כמו שאר בני אדם שדומין לבהמה (ע"י תנינה פח, א) כי אף בבחינת 'איש' (כמ"ש בספר ש"ש ח"ב דרדש שני פ"א), ואם כן שפיר אין מקום למענה "אשר תנה הווד על השמים".

כ"ק מין אדמור מבטלזא שליט"א (פתוח דבריק פ"ג שבת שקלים תשי"ב - אגמון)

אמריה עימיה

ביומא קמא לא אמר לחו ולא מידי משהם חולשא דאורחא (שבת פז). "שמעתי מפה קדוש אדומור קדוש מרן ר' שמעון מסקעניוויטז' זי"ע שאמר לי בשם מורו וגיסו רבינו מנאדריון זי"ע, היינו דרך העולם הוא, כאם בא אורח לאיש אחד, ביום הראשון מתבייש האורח לשאול ממנו שום דבר, רק ביום השני הוא שואל מבוקשו מאת העל הבית. כן היה קודם מתן תורה, שהיו באים לרר סיני עירום ועריה בלא תורה ומצות, לכן ביומא קמא היו מתביישים מלפני השי"ת לשאול שיתן להם התורה הק'. והו': 'ביומא קמא לא אמר לחו ולא מידי משהם חולשא דאורחא', היינו משהם חולשות הדעת דאורחא, והבין.

ישרש יעקב (לקוטים)

ידבר אלקים את כל הדברים האלה לאמר (שמות כ, א). פירש"י: "מלמד שהיו עניני על הן ועל לא לא". "אנכי ולא יהיה לך בדבור אחד נאמר" (ע"י אהיה חק ב, א; שער הלקוטים לאחריהם על תהלים סב, ב). והנה, בעת ששמעו בני ישראל את שני הדברות הראשונות, נפחדו ונבהלו ולא ידעו מה לענות; מה יענו? - אם יענו 'הן', יש למענות בדבריהם

ולחבין ח"ו שאמרו הן על הלאו ד"לא יהיה לך". ואם יענו 'לאו', יש למענות בדבריהם ולחבין שאמרו לאו על הדיבור 'אנכי ה' אלקיך' - שאינם רוצים ח"ו לקבל עול מלכותו ואחרונה ית"ש. לזאת שמו עצה בנפשם וצעקו כולם פה אחד: **'ה' אלקינו ה' אחד'**, ודיבור זה עלה להם יפה על שני הדברות, כפי שידוע שצריך לכונן בעת קריאת שמע: **'ה' אלקינו** - "אנכי ה' אלקיך", **'ה' אחד** - "לא יהיה לך אלוהים אחרים". וזה הרמז בפיוט שבזמירות שבת: "ובאו כולם בכרית יחד, נעשה ונשמע אמרו כאחד, ופתחו וענו: **'ה' אחד'**".

כ"ק מין אדמור מבר"ש מבטלזא זי"ע

מילתא בטעמא

לימוד בליל שבועות - להרבות הצמאון אל התורה "הלימוד בליל שבועות, להראות חביבות התורה, כי כל חמדת עולם הזה בא מתוך הרעבון, ולפי רוב הרגילות מתמטט האהבה, והמרעב עצמו אוכל לתאבון. והתורה כל מה שעוסקים בה ביותר מתרבה אהבה וחמדת התורה וע"י עסק התורה בליל שבועות נתרבה הצמאון אל התורה. וכתב (ישעי נה, א) 'כל צמא לבו למים', כמ"ש במדרש (בר"ר צג, א) שנמשלו לדני הים שגדלים במים, ופותחים פיהם לכל מיפה של מים כאלו לא מעטו מעט מים. כן בני ישראל העוסקים תמיד בתורה, חביב עליהם כל אות מהתורה, כאלו לא מעטו דברי תורה מעולם".

מאכלי חלב - להורות שעיקר מתן תורה להוציא יקר מוולל "העיקר מה שנצטווה האדם לקיים המצות הוא, להוציא מולות יקרות לנצח חיוצי הרע, וכמו שאמרו המלאכי השרת: 'תנה הווד על השמים' (תהלים ה, ב), והשיב להם הקב"ה: כלום יצר הרע יש ביניכם (שבת פח, א) והיינו דהעיקר להוציא יקר מוולל. והנה בגמרא נדה (ט) מבואר דם נעקר ונעשה חלב, שנאמר (וי' ד, ה) 'מי יתן מזור בטמא לא אדם'. ואיבת במדרש (בר"ר נה, א) כשהאדם מנצה יצרו ונעשה טוב ורצות ה' דרכי איש - גם אויביו ישלם אתו' (משלי טו, ו) - זה היצר הרע. וזהו יסוד מתן תורה - לנצח היצר הרע, להוציא יקר מוולל ולעבוד את ה' בשתי לבבין (ע"י ברכות נד, א) ועל כן, מאחר דגם חלב מורה על זה כג"ל דרשנין 'מי יתן מזור בטמא' על חלב ודם, על כן בזה השבועות שניתנה תורה, אוכלים מאכלי חלב".

ישועות יעקב (פי תפ"ד ס"ב)

החלב - כמשל על מעלות ומדרגות עם בני ישראל "משום כן אוכלים מאכלי חלב, וסמכין אקרא (במדבר כח, ב): **מנחה חידשה ליה' ב'שבועותיכם** - ראשי תיבות **'מחלב'**, כי החלב היא אופן הברירה מהפירה, אוכל מפסולת, אמנם אחרי שנחלבה הפירה והוציא החלב ממנה, אזי הוא נברור גם החלב עצמה תחלק ל' מינים: השומן - והוא החמאה החשוב שבה, והגותר - יעשה ממנו חריצים וגבינות, והוא הבינוני, והשלישית - פי החלב, שאינו שוה כלום, אמנם בלי ברירה אלא ניה כמות שהיו מעורב הרי שלשתן בצירופם טוב מאוד, והוא משקה חשוב מאוד, והוא מוהי אדם ובהמה בראשית הווייתם.

והכי נמי עם ה', אלו נברור מפרות הבשן אוה"ע כמוציא החלב מדדי הפירה, ואם גם עתה נברור החלב עצמו, ויהיה בני עליה - בבחינת חמאה, והבינונים - בבחינת גבינה, וישארו שארי עמא דארעא ח"ו - כמי חלב שאין בהם צורך, ולא ניהא למרייהו למימר חכי, אלא ישארו בתערובתם ונתהוה משקה המחזיק כל העולם שוה לכל, ומשום כן **נתנה התורה במעמד הנכבד והנפלא הזה בתחילת צאתנו מעבודת מצרים, ולא היינו כראים לזה, להורות כי אין מעצור, ולא יתייאר אדם מחלקי בתורה, אפילו אם יהיה בשפל המדרגה, מכל מקום כמוהו כמו הגדול שבגדולים**.

דרשות חתם סופר (לוח השבועות, דף פח)

עלי שיח

"פעם אחת אמר הר"ח ק"ר רבי יעקב יוסף מאוסטרהא זי"ע בשבועות על מאמר הכ"ל (שבת קח): **'אנכי נומרקין: אנא נפשי כתיבת יחבית'**, על דרך ההסבר, אשר למלך אחד היה לו בן יחיד, והיה מושלם בכל המעלות, כראוי לבן מלך, והמלך אהב אותו כאהבת נפשו. רק דרך המלכים לשלוח את בניהם למרחקים ללמוד חכמות, ונסע הבן מלך על זמן רב, ובמשך הזמן כתב המלך לבנו יחידי האהוב, ובעת ההכתיבה נתעורר בלב המלך עוד אהבה יותר גדולה ותשוקה ודביקות, וכל כחו נתן בהמכתב. וכאשר הגיע המכתב לבנו האהוב, בעת הקריאה ממש היה מרגיש את אהבת נפש אביו כי הוא מנוח בתוך המכתב.

וזה אמר הקב"ה: **'אנכי - אנא נפשי כתיבת יחבית'** - אני נתתי את עצמי בחתורה, ובה תרגיש אלקות ואהבת הקב"ה לישראל ותקשור בה ממש עם קוב"ה כבן אל אביו".

צירוף החיים (פ"י ואת חז"ל)

יתרון דעת

תיקון ליל שבועות

– בענין לימוד משניות בליל זה –

... וסדר הלימוד של זו הלילה כבר נתפרסם ונודע לרבים על ידי הקונטרסים שנתפשטו. והמנהג הזה נתפשט בכל ארץ ישראל ובכל המלכות אין נקי כולם כאחד מגדולים ועד קטנים, וכן קיימו וקבלו עליהם ועל זרעיהם. ומאחר שהוספת גם כן נופך משלי בענין סדר לימוד זה הלילה, על כל ארשום הכל בידו וכו'. אחר כך מתחיל בסדר משניות של ששה סדרים, ומכל מסכתא ילמדו משנה ראשונה ומשנה אחרונה, וילמד סדר, וזעים מועד...

... וראיתי מודקקים שעומדים על עמדם כל הלילה הזאת ועוסקים בתנ"ך לחבר את האהל להיות אחד, ועוסקים בתורה שבעל פה רוב הלילה וכו'. ולי נראה שיעסקו בסדר נשים אם אפשר לו לקרותו על פה ואם לאו יקרא אותו בפנים, כי ראוי הוא להתקשט הכלה בו, ויש בו שבע מסכתות וע"א פרקים ודוא מעניגא דכלה...

סדר היים (חג שבועות)

צריך ללמוד בתורה שבעל פה, ולא במשנה, שהיא השפחה כנודע, ובלילה הזה הוא תיקון המטרוניות ואין מקום השפחה במקום גביריתה. טור ברקת להמקובל הגה"ק ר' חיים הכהן זצ"ל מארם צובה (א"ח ס' תצד)

ודע שכתב מוה"א גדוליא זלה"ה בפירוש הילקוט ביחזקאל סי' כ', ששמע מהרב החסיד המקובל כמה"ר חיים הכהן ז"ל תלמיד רבינו מהר"ח ז"ל, כי אין נכון בליל שבועות ללמוד משניות בשום אופן, דמשנה בסדר שפחה דמטרוניותא, והלילה הזו צריכין לתקן המטרוניותא, אלא יתעסק ברוי אורייתא, ואי לאו בר הכי הוא, ילמוד מדרש ולא משנה, והלמוד משנה בליל זה טועה מדרך השכל, עכ"ל... וכן נתפשט המנהג בעיר הק' ירושלים ת"ו, ועי"ה חבון ת"ו, שאינם לומדים משניות באור שבועות, ומסתמא הכי נהוג בעיה"ק צפת תבנה ותכונן.

לב דוד להגה"ק החיד"א זצ"ל (פרק לא. ועי"ש בהגהות)

סדר הלימוד בלילה הזה: תחלה תורה נביאים וכתובים, ואחר כך המדרש, ואחר כך האדרא רבא, כי כן מפורש בוזה הקדוש, בלילי באורייתא מתורה לנביאים, ומנביאים לכתובים, ובדרשות דקראי וברזי דחכמא. ותר"ג מצות ילמדו קודם המדרש, ואם יש להם זמן, ילמדו האדרא וזוטא גם כן, וכבר נודע מנהגו של רבינו חיד"א ז"ל, ללמוד בלילה זו שתי האדרות מעומד, גם בעת זקנתו, אשריו ואשרי חלקו. ואין ללמוד משניות בלילה זו, ומי שיש לו מנהג קבוע ללמוד י"ח פרקי משנה בכל יום, מותר ללמוד חיד"א פרקי משנה ביו"ט זה ביום דוקא ולא בלילה, ואין מניעה ללימוד המשנה אלא בליל שבועות בלבד, אבל בשאר לילות של שבתות וימים טובים, אין מניעה כלל, ויכול ללמוד משניות כאשר ירצה.

ואני מצטער מאד על אותו צדיק (החיד"א ז"ל) שהעתיק זה (את הסדר ברקת) בספרו, כי לא אאמין בשום אופן שיצא זה מפי קדשו של מהר"ח, ולא מוה"ר חתניו עלה, ובפירוש אתמר בספר הזוהר פר' פקודי דף רמז ע"ב, וז"ל: מתניתין איהי ריח דקיימא לגו דאולפי תמן עקרא דכולא וכו' (עי"ש)... ראה נא מה שכתב הרב שלי"ה זצ"ל במסכת שבועות, ואשרי הזוכה למשנה וכו' וסימנך משנה אחתית נשמה, ומש"כ המשנה היא כתר תורה שבע"פ וכו'... עי"ש ענינים נפלאים. והנה בעל סדר היום שהיה קדוש מקובל קדמון כתר בפירוש ללמוד בליל שבועות סדר נשים וכו'... אם כן איך כתב הוא כי לתקון המטרוניות אין ללמוד משנה, אדרבה הלא ביוז"ק פר' אמור צ"ח ע"א כתב וז"ל: ואוליפנא דאורייתא דבעי למלעא בהאי לילה ואורייתא דבע"פ וכו'. והמשנה היא סידור תורה שבע"פ, דכל תורה שבע"פ נמשך מהמשנה...

בפרשת אמור, אמר (החיד"א ז"ל) דבעי ליה למלעי בהאי לילה אורייתא דבעל פה, ועל פי זה סידר איזה מסדר – משניות, וחזק מזה שאין ללמוד כלל משניות בלילה הזה במכה טעמים, מכל שכן לומר משנה משנה מכל מסכתא שאין לה לא טעם ולא ריח, ומחר הרב בית יוסף מחמת שזיה רגיל להיות לו התגלות על ידי משניות היה לומר משניות, אבל חזק ממנו אין לומר כלל ללמוד אפילו פרק משניות בלילה הזה, וכל אחד ילמוד תורה שבעל פה לפי השגתו, גמרא זוהר ודרשות דקראי, ויאדרא' כפי היכולת דנשא או דהאזינו או דמשפטים.

וכבר בימי חורפי היה לי פתוח פה בפילפול גדול לפני מורי דודי רבינו צבי (מיידיטשוב) שלא לומר ולא ללמוד משניות בלילה הזאת, והוא החזיק מאור שילמוד משניות ויאמר, ופלפולי עמו הרבה בהכמה שאסור לומר, ולא הודה לי, והיה זה ביום שבת שבלילה היה ליל שבועות, ובשנה השניה ערב שבועות נכנסתי לפניו על איזה ענין ואמר לי בני אייזק... שלשים שנה למדיי ואמרת משניות בלילה הקדושה דשבועות, אינך זכותי שאסור לומר וללמוד משניות כדברך, והוזה לי בפנים נהורין, ואמר לי: כבר הוזרחתי את התלמידים שלא יענינו כלל במשניות בלילה זאת, כי ליל זאת קדוש לה' למעלה למעלה, והבן הדיטב.

... דמקובל הדבר ביד חכמי ישראל, ביש לאדם איזה מניעה בלימוד איזה ספר לגמרי, ע"כ מצד ההכרח הוא רק מתחיל ומסיים, ויחשב לפני הבורא כאילו למד הכל, על כן המנהג הנהוג בכל תפוצות ישראל בליל מתן תורתנו להתחיל ולסיים מכל ספרי התנ"ך, ומשייתא סדרי משנה, בכדי שיושב לפני הקב"ה כאילו למד כל התורה כולה בכתב ובעל פה.

והנה בשו"ת אבני צדק (חיד"א סי' קב) הביא בשם האריז"ל כי תורה שבכתב הוא דין, ותורה שבעל פה הוא חסד, עי"ש. ודבר זה צ"ע כי המעין ביוז"ק פרשת בחוקתי (דף קו) ועוד בהקדמה לתיקוני זוה"ק (א) דאמרו שם כד אתגטלת מחסד איתקראת תורה שבכתב, וכד אתגטלת מגבורה איתקראת תורה שבע"פ הוא מסטרא דגבורה ע"ש, ועיין עוד בתיקונים (תיקון כא דף מה) שכתבו שם דבגין דאורייתא דבעל פה הוא מסטרא דגבורה ע"ש... ונראה בעליל דתורה שבכתב הוא חסד, ואולי מזהאי טעמא כתבו שאין ללמוד משנה בליל שבועות רק מקרא כנ"ל, כדי שיהיה רק תורת חסד על לשונה בליל שבועות, להמשיך על ידי זה כל החסידים במובן.

נהגו קדמונים ז"ל משרתי עליון שלא לישן בליל שבועות, ועכשיו בשתי לילות, ובכל לילה קורין בתורה נביאים וכתובים ומרליגין בתלמוד ובאגדות וקורין בחכמות של סתרי תורה עד אור הבוקר וקבלת באותיהם בידיהם. והענין הזה טוב ונכון הוא ואשריהם ואשרי עם שלו ככה והטעם ידוע לחכמי האמת.

מטה משה לתלמיד המהר"ל (סי' תרצד). ויציין, שלא הזכיר לימוד משניות, גם בסידור הרש"ש, בסדר תיקון ליל שבועות. נשמט לימוד המשניות

עלי מועד

בענין יום טוב שני של גלויות

ידועה קשייתא מגזן אברהם (ריש סי' תצד): הלא קיי"ל רבבי יוסי (שבת פו:) שבו' סיון ניתנה התורה לישראל, נמצא שביום נ"א לספירתם ניתנה התורה, וכי בני ישראל יצאו ממצרים ביום חמישי, וביום ו' התחילו לספור, ויום השבת שבה ניתנה התורה היה יום ה' (א), וזי"א א"ם כן אנו אומרים בחג השבועות – שהוא בו' סיון – זמן מתן תורתנו. וכתב על כך בשם העשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו (מאמר חקר הדין ח"ב פט"ז): "דבא לרמזו לנו יו"ט שני של גלויות, ואפשר דהיינו דקאמר יום אחד הוסיף משה מדעתו..."

המג"א קיצר מלשוננו, והרי לשוננו ביתר אריכות: "כיון שמתן תורה היה בחוץ לארץ, ה' חפץ למען צדקו ליתן חלקנו בתורתו, שכן הסכימה דעת עליון לחוג בעצמו ובכבודו ביום טוב של גלויות, שהוסיף משה מדעתו כדברי רבי יוסי, כי שם ערבים עליו דברי דודים המה היוצרים, עת לעשות לה' – לפיכך – הפרו תורתו..." תוכן דבריו הוא, כי בכלל תנחת התורה לבני ישראל הוא בא מה שנתן להם הכח וחלק בתורתנו הקדושה, ומזה אכן היה לחכמי ישראל כח לקבוע ולתקן יו"ט שני של גלויות. ולכן היות שקבלת התורה היתה בחו"ל, "הסכימה דעת עליון לחוג" את יום מתן תורה ביו"ט שני של גלויות, כי ערבים עליו דברי חכמים שתקנו כן.

על דברים אלו מצינו שתי הערות יקרות בדברי החתם סופר, והרי הן:

האחת, אותה מעיר על לשון הגמרא "שני ימים טובים של גלויות", וז"ל (בחי' עמ"ס ביצה ד: ד"ה אתמר, וז"כ שם בדף כד: ד"ה אמר, ובש"ת א"ח ס"ו ס"ה קמה) "לפע"ד, תואר זה השם 'של גלויות' הוא על העבר, כי כן שהיו השלושים מגיעים עד קצה ארץ ישראל, וגם לקצת מקומות בחו"ל, ולא עשו ב' יו"ט אלא בני גולה הרחוקות, אבל נראה לי כי ירדתי ה' גבולנו במהרה בימינו, ואז גם כל הנסים והאיים שבים הגדול שכנגד ארץ ישראל עד קצה המערב ים אוקינוס הכל שייך לארץ ישראל... ונראה דלעתיד לבא כו"ע לא פליגי שהוא מעשרה עממין עכ"פ, ואם כן באלו נסים (איים) שבים – אפילו על ידי משיגין משואות אי אפשר להודיע, ועל כן יעשו ב' ימים טובים של גלויות."

ובתוב עזר על כך: "והרווחנו בזה מה שכתב מג"א סי' תצ"ד בשם מנחם עזריה (הרמ"ע מפאנו) דהתורה ניתנה ביום נ"א לספירה, דבא לרמזו לנו יו"ט של גלויות, וחלילה לרמזו בשבת ששנה בשנה לבו מתן תורה יו"ט ב' של גלויות, ובו ביום נעשו חירות לאומות העולם (עי' עירובין נ"ה), וגלות מאן דבר שמיא, אלא על כרחך ביו"ט של גלויות אחרונה רמזו לנו, אשרי המחכה ויגיע". עוד האריך שם החת"ס, שלעתיד לבא יהיה קידוש החדש על ידי קבלת עדות חקירת חכם, מאין בא לנו ב' ימים טובים ביו"ט של להגעת השלושים לכל מקומות מושבות בני ישראל, ובמקומות הרחוקים יהיו נוהגים יו"ט שני, (ויציין שכן מובאר גם במנחת חינוך מצוה שא את ז).

הערה שניה כתב בענין זה (ביצה כד: שם; שו"ת א"ח שם וי"ד סי' רג), ונביא לשוננו בתשובתו (י"ד שם) "צריכים לעיין וחקירת חכם, מאין בא לנו ב' ימים טובים ביו"ט של עצרת, הלא לא היה בו ספק מעולם, דכיון שידעין יום ב' של פסח חמישים יום, ועושים בשבועות (כלומר, הרי כבר נודע מתי היה יום שני של פסח, ומנאו ממנו חמישים יום, שהרי שבועות תלוי במנין ימי העומר, ולא בקביעות החדש)... וממה נפשך, אי נימא מכיון שכבר עבר ניסן ואייר, כבר נתפרסם בכל העולם יום קביעות ר"ח ניסן ויו"ט ראשון של פסח, וממילא ידעו יו"ט של עצרת, ואין באן ספק, ואי נמי נימא שאפשר שלא נודע ממילא להרחוקים אימת היה ניסן... אם כן היו שלוחי ניסן מחוייבים לילך עד יו"ט של עצרת להודיע קביעת ניסן, שידעו ממנו יו"ט של שבועות, ובדאי הגיעו עד סוף מקום שזיה ישראל שם בזמן ההוא, ואם כן מאין בא לנו ב' ימים טובים בשבועות". ועל כרחך צ"ל, שבשבועות עשו לעולם ב' ימים טובים מדרבנן, שלא לזלזל בשארי ימים טובים, כדאמרינן (ר"ה כא.) "במקום שמגיעים שלוחי ניסן ולא שלוחי פסח", צריכים לשנות ב' ימים – משום גזירה הני אטו הני, "והכי נמי בשבועות בכל מקום, והוא דבר חידוש, לא ראיתי מי שנתערר בזה".

נמצא לפי זה, שתקנת יו"ט שני בחג השבועות היא תקנה ודאית, ולא משום ספקא, והיה ראוי להחמיר בה יותר משאר יו"ט שני שאינם אלא משום ספק (ענייני בתשובותיו הגיל). והיה ראוי להיות שני הימים בקדושה אחת, כמו יו"ט שני של ראש השנה שנתקנה בתקנה ודאית וקדושה אחת היא (עי' שו"ת ק"ל לודי סי' קמ). ולכן נרמז הענין של יו"ט שני בחג השבועות – שהסכים הקב"ה לתקנותיהם, כי בחג השבועות היא תקנה מוחלטת, ולא רק שחששו לכך מספיקא – כאשר ימים טובים (עי' שו"ת שוואל ומשיב א ח"ב סי' קנא; תניאין ח"ב סי' פה; אור שמח הל' מילה פ"ג ה"ה; שו"ת מחזה אברהם א"ח סי' קכא).

ולעצם הערת החת"ס בענין יו"ט שני בשבועות, העירו האחרונים (שו"ת יד מאיר קמא סי' כא; קובץ יגדיל תורה קנ"י קנ"ג; גפן האדרי סי' קנ"ג אתו ט, דברי אהרן סי' ז, מכתב סופר ח"ב דף קמ"ד). שהערה זו כבר מצינו בראשונים (אשר חלקם אכן עדיין לא היו בדיפוס בתקופת החת"ס) בשו"ת ריב"ש (סי' צו) כבר נזכרה הערה זו, וכ"כ להדיא הריטב"א (ר"ה א ו ד"ה גרסינן), שבהגה השבועות לא שייך לומר "מנחת אבותינו בדינינו", כי לא נהגו יו"ט שני בחג השבועות, אלא, שתקנו בו חכמים יו"ט שני אטו שאר ימים טובים. גם המפרש על המימין בהל' קידוש החדש (פ"ג ה"ה) ביאר שזוהי כוונת הדמ"ב"ם במה שכתב: "יש הרמב"ם שהיו מגיעין אליהן שלוחי ניסן ולא היו מגיעין אליהן שלוחי תשרי, ומן הדין היה שיעשו פסח יו"ט אחד, שהרי הגיעו אליהן שלוחי וידעו באיזה יום נקבע ר"ה, ויעשו יו"ט של חג הסוכות שני ימים, שהרי לא הגיעו אליהן השלוחין, וכדי שלא לחלוק במועדות התקינו חכמים ש"כ שאין שלוחי תשרי מגיעין שם עושין שני ימים, ואפילו יו"ט של עצרת", ולכונה זו סיים הרמב"ם כן, כי יו"ט שני של עצרת אכן נתקן בשביל "שלא לחלוק במועדות", ולולי זה לא היה מקום לתקנת יו"ט שני (עי' תרומת מלך עמ"ס ר"ה סי' מא; ברכת אברהם ביצה ב, ב; שלל הקדוש על הל' קדו"ח שם).

המשך מעמוד א'

תורת של ראשונים

וזהו שנאמר כאן: "בעבור ישמעו העם בדברי עמך", שהכוונה לומר, שכשאדבר עמך והם ישמעו הדברים לא יחרדו, אבל ישמעו יומם, כיון שאני מדבר עמך, באשכחם שהיו בראשונים משה היה כדי שישמעו הדברים מפיו של הקב"ה יותר בבואו, בלתי מבוכה מחמת היראה. וזהו שנאמר: "גם כך יאמינו", שכאשר ישמעו שאני אומר ק"ו, ואתה ציר נאמא אומר להם הדברים כפי מה שאני אומרם לק, ויכירו בנאמנותך, אחרי שישמעו ממש הדברים מפיו יתברך כשידבר עם משאך..."

ובדרכנו זה יצדק מה שנאמר "עשרת הדברים אשר דבר ה' אליכם בהר מתוך האש", שכל עשרת הדברים שמעו, באופן שקודם לכן השמיעם קול עצמו ונראה כדי שיכירו את קולו כאשר ישמעו הדברים, ואח"כ דיבר עמם, לנחמה, השתי דברות שעליהם נאמר "פנים בפנים דבר ה' עמכם" רצ"ל לנוכח לכם ממש דיבר, והשמונה היה מדבר נגד משה שיאמר להם, ועל זה נאמר: "אנכי עומד בין ה' וביניכם", כי לא היה שם רק עמידה ביניהם, שלא יהיו הדברים לנוכח להם, אבל היו שומעים כולם.

וזהו יובן ויתיישבו כל הספיקות בכתובים עם מאמריהם ז"ל אשר זכרנו כולם על נכון, שכל העשרות דברים מכווארים שמעו מפיו יתברך.

מנחם ע"ה (ענייני)

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

תרעא לדרתא - יראת השם

חשיבות קביעות לימוד מוסר קודם לימוד התורה

א. חז"ל אמרו (יומא עב): **"אור להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים. מכרזו רבי ינאי: חבל על דלית ליה דרתא (זה שאין לו חצר) ותרעא לדרתיה עבדי"** (נדרים פ"ג הל' א'). [פרש"י: "שהתורה איראה אלא שער ליכנס בה ליראת שמים, לכך צריך שתקדים לו יראת שמים"]. **אמר להו רבא לרבנן: במטותא מייניכו לא תיריתון תרתי גיהנם** [פרש"י: "להיות יגיעים ועמלים בתורה בעולם הזה ולא תקיימוה, ויתירו גיהנם במותכם, ובחייכם לא תהניכם בעולמכם"]. יעו"ש.

ומהאי טעמא, קבעו הקדמונים שילמדו - ולא בקריאה בעלמא - מסכת אבות בשבתות שלפני חג השבועות שהוא יום קבלת התורה, שהרי אחד ממי"ח דברים שהתורה נקנית בהם הוא **"אובה את התוכחות"** (נ"י פ"ו דאבות), והטוב זה מלאה בתוכחות ומוסר לעורר האדם לרדוף אחר כל מדה טובה ולהאמץ יצר הטוב על יצר הרע, שהן הן תכלית לימוד התורה חק' (נ"י הקדמת המדרש שמואל ע"מ"ס אבות; עבודת הקודש להר"ח זצ"ל, צפורן שמיר אות נד).

ב. והנה, באגדות ומדרשי חז"ל ישנם כל המוסרים והתוכחות, וכל מדות והנהגות טובות, ואמנם לדורות הראשונים, שלבם היה פתוח כפתחו של אולם, היה די באלו ומחם השיגו יראת ה' ונתעלו בתורה ובמדות טובות, אך דורות האחרונים, שנתמעט לבם ואינם יכולים לקבל הכל מאגדות חז"ל, ועל כן חבדו הקדמונים, הראשונים והאחרונים, ספרי מוסר המיוסדים ע"פ דרשות ואגדות חז"ל, ובהם ביארו דבריהם בטוב טעם ודעת כל אחד לפי מהלכו ודרכו בקדוש. ולפיכך, בזמננו חובה ללמוד ולהוסיף על אגדות חז"ל גם ספרי מוסר שנתחברו על ידי גאוני וצדיקי הדורות, וכפי אשר נדפסו בזמננו ספרים מחודשים בהוצאות משובחות ת"ל.

ואל יאמר אדם מה לי ללמוד מוסר או לשמוע בלימודים, הלא הכל גלוי וידוע לפני, מה שכתבו בספרינו אף ראו לעבוד ליראה ולהאבה את השם הנכבד והנורא, כי אין זו אלא עצת יצה"ר, כי אמנם רוב הדברים - רוב בני אדם "יודעים אותם ולא מסתפקים בהם כלל. **אלא שכפי רוב פרסומם נכחד מה שאמתתם גלויה לכל, כך ההעלם מהם מצוי מאד והשכחה רבה"**, ובכח לימוד ספרי המוסר לעורר הלב כל פעם, כאשר יתן האיש את רוחו ודעתו במה שהוא לומד וירצה להתעורר, ולא תצא תועלת מן הקריאה בו פעם אחת, **"אבל התועלת יוצא מן החזרה עליו והתהמה. כי יזכרו לו הדברים האלה הנשכחים מבני האדם בטבע, וישים אל לבו חובתו אשר הוא מתעלה ממנה"** ורוח נכון יתחדש בקרבו (נ"י"ה הקדמת בעל המסילת ישרים. וז"ה בסי' פ"א ית"י ע"ד מוסר).

והתועלת בלימוד ספרי מוסר הוא: א. להורות ולחודע הדרך הטוב הישר אשר לפניו, ולהראות דאית דין ואית דין; ש. שכן טוב ורגו עדן להעושים רצונו ית"ש, ועש עושים מרים וגיהנם ועוברי פי ה' רח"ל, ואין הטוב הפקר לעושה מה שרצים, כי על הכל בידי אלקים במשפט, על כל נעלם, על כל ראייה דיבור ושמיעה; ב. ספרים אלו מחזקים את האדם, להראותו שגם אם עבר אדם עבירה חמורה, אין שער התשובה נעול בפניו, ובמקום שבעל תשובה עומד - ואפילו צדיק אינו יכול לעמוד, ואדרבה, העבירות נעשות לו כזכיות, וע"י הלימוד מוסר לא ישנה עוד בעולות, ואכן נכון ללמוד בספרי המחזקים לב האדם בכגון דא, שיראה שעדיין יש לו תקוה לשוב עד שלא יבוא המשמש.

ואמנם אנו מוצאים גדולי ישראל לדורותיהם, מכל הארצות והעדות, שציצו לבניהם ולתלמידיהם וכדו, ששיקדו לקבוע לימוד מוסר בכל יום כדי לעורר הלב ליראת שמים (והנה ישנם כאלו שהתנגדו ללימוד המוסר, ואף דבקו אלו שילמדו רוב היום רק מוסר והנהיגו ב"פ"ת ושו"ת) אבל אלו שילמדו רוב היום ב"פ"ת, ודאי יחייבים ללמוד גם מוסר בכל יום, ונקלט כאן כמה ממדולי הדורות:

ג. ופתח דברינו יאירו בדברי מרן **הבעל שם טוב הוק' זצ"ל** (שו"ת ח"ל בחג השבועות), כפי שזוהב בספר "צוואת הריב"ש" (אות א), וז"ל: **"להיות נכבדים בעבודתו יתבדך, עבודת תמנה, ועיקר שלא לשכוח הדברים ועיקר ללמוד בכל יום שיעור מוסר הן רב או מעט, ולראות את עצמו תמיד לדבק א"ע במדות טובות והנהגות ישרות"**.

עוד שם (אות קח): **"דפרי פון און ומרמה חדל להשכיל להיטיב (תהלי"ט ד, ז), פירוש דברי פון של הוצר הרע, 'חדל להשכיל להיטיב' פירוש, דודאי שאין היצה"ר מפתה האדם שלא לימוד כלל כי ידוע לו שאין שומע האדם לזה כי כאשר לא לימוד כלל לא יהיה חשוב בעיני הבריות ואינו נקרא לומד, אך היצה"ר מפתה אותו שלא לימוד איזה דבר שיבוא לו יראת שמים מזה, כמו ספרי מוסר או ש"ע ליעד הדין על בוריו, אך מפתה אותו שיעסקו תמיד רק בגמרא עם כל המפרשים, וזהו: 'חדל' היצה"ר להאדם 'להשכיל להיטיב' רצ"ל שהוא מונעו מלעסוק גם בלימוד זה שיבא להאדם טובה בלימודו דהיינו יראת שמים, כעל"ק."**

ד. גם **רבינו הגר"א זצ"ל** מבאר בתוך דבריו בפירושו על משלי (נח, כהד-ש), ששני דברים, "החלוקת ואגדות, ואגדות נקרא מים, ממושב לבו של אדם כמים, ושם כל גניניה על מוסר, שמוה ישבר יצה"ר של התאות ע"י מוסר; והחלוקת הן הדינין שהן האש, וכמו שאמרו אורח"א קרא מרתחא ליה" - וטוב לכבוש על ידו את הכעס, עיי"ש. גם באגרותיו הודיעה שכתב לב"ב, ציוה שיקראו תמיד בספרי מוסר "וכל שכן בשבת קדש קדישם אל יתעסקו אלא בספרי מוסר" (עיי"ש, וז"ה ב"ח הרי"א ע"מ"ס שבת דף א. וז"ה בסי' מעשה רב להר"א אות טו). ובספר "כתר ראש" (לכ"י אשר הכהן, שרשם הנהגות מרוב הטאון רבי חיים מוואליץ זצ"ל שראה וקיבל מרוב הרי"א זצ"ל סי' טו) כתב בזה"ל: **"אאן הקשקשים והוגים בתורה, ורואין דבדבר אחד מתגבר עליהם היצה"ר, אזי חוב ומוצה לחזות תמיד אחרי ספרי מוסר המדברים בעניינים אלו, וללמוד היטב כמה פעמים בשבועון עד שיכנע לבבו הערל ולא ישאר עוד שום שמץ חז"ל וכי."**

עלי ספר

ספרים שנתקבלו במערכת

משיב נפש על מגלת רות - פירושים וחדושים נפלאים בדרך פרד"ס, וגם ביאור על פירוש רש"י נקרא בשם **באר מים**, אשר פעל ועשה גאון ישראל וקדושו **רבינו ואל סירקיש זצ"ל** - ה"ח. יצא לאור מחדש בפאר והדר בעריכה חדשה ומתוקנת. בתוספת מראי מקומות ותולדות המחבר על ידי הרב יעקב דוד וינטרוי, מצאצאי הגה"ח המחבר זצ"ל. בני ברק תשס"ה (ערה עמי).

תקן אבות עמ"ס אבות - להרה"ק רבי **יוסף דוד זצ"ל** אב"ד **שאלוניקי** (מח"ס בית דוד על טו"ש"ע צמח דוד עה"ת ועוד), ונוסף עליו **חלק דרושים לחג השבועות וחלק ליקוטים על ספר תהלים**. נדפס בשאלוניקי שנת תקפ"ה, וכעת נערך מחדש באותיות מאוירות עם מראי מקומות ומפתח ערכים על ידי הרב י. שרייבער והרב חנני דוב גליק, מכון יצבעות עולם בברוקלין תשס"ו.

נוצר חסד עמ"ס אבות - להרה"ק שר בית הווהר רבי **יצחק אייזיק יהודה יחיאל מקאמאנא** זצ"ל. נערך מחדש בהנהגה מדויקת עם תיקונים, ויצא לאור ברב פאר והדר על ידי נכד המחבר הרב חיים יעקב סאפר"ן, קרית בעלזא ותרש"ת תשס"ו, בצירוף מפתחות מפורטים ומגוונים.

סלה אהללך - עיונים בפיטו **י"ה א-לי וואלי** הנאמר בשלש גרלים לפני מוסף, להראות כיצד דברי הפייט מיוסדים על דברי חכמינו ז"ל ופסוקי תורה נביאים וכתובים. ירושלים תשס"ה.

ה. בא וראה מה שכתב הגאון הרבי ר' **יונתן אייבשיץ זצ"ל** בספרו "עירות דבש" (דרוש יא) ז"ל: "וכן

מי שבשם ישראל יכונה, החיוב עליו לקרות בכל יום **ערב ובוקר איזה דפים מספרי מוסר**, אשר הם ת"ל רבים בדפוס, ומהקדוש לה' ספר שלי"ה, אבל יקרא בו מ"ש בתוכחת מוסר, ולא מ"ש בדרשות וכו', וכן חובה **כאשר עשיתי זה אשתדך, ובלי נדוד ערד דעתי לעשות בזמן הזה, ללמוד עם תלמידים בחורים ובעלי בתים טרם מנחיל ללמוד עמם שיעור בגמרא או מוסק, ללמוד עמם דף א' משלי"ה, למען ידעו כי לא המדרש עיקר אלא המעשה**, ולא יהיו בעו"ה בחורים נעדרים מיראה והולכים אחר הבל עולם, כמאמר יצר הרע 'שמח בחור בילדותך' וכו', ואפילו נשים ובתולות חובה עליהם לקרות בכל יום מספרי מוסר הנדפסים... ואם תעשו כן, מובטח אני שיהיה לבכם נפתח על שרשי היראה, לירא את פני ה' הנורא, ולא בקל תחטאו בשאט נפשו" וכו' עכ"ל."

ו. על הגאון בעל **החתם סופר** זצ"ל מסופר: "ראשית חכמה יראת ה', על כן למד לפניכם קודם כל שיעור, כמו רבע שעה, מספר 'חובת הלבבות', כדי להחליב לבכם ביראת השם" (רוח המשולש עמ' טו). הוסיף על כך בספר מנהגי החת"ס (פ"ב ח"א): "כי היה רגיל לומר לתלמידיו: תאמני לי, **כי ביום שאין אני לומד מספר מוסר, אני מרגיש בעצמי הצטננות ביראת ה'**". ואם גאון וקדוש זה אמר כן על עצמו, ק"י בן בנו של ק"י מה נאמר אנו אזובי הקיר. ומכאן, שראוי וטוב על כל המלמדים, מגידי שיעורים ורמ"ים, שיקבעו בתחילת או בסוף כל שיעור, חוק לימוד בספר מוסר, להשריש גזעם ביראת השם ית"ש ולכל מדה נכונה ויהיו כגוף פורי בתורה וביר"ש ומדות טובות (נ"י בסי' אור ישראל בהקדמת שיעור אור סק"ה).

ז. וכך צוה גם הגאון רבי **יעקב מליטא זצ"ל** בעל החות דעת בצוואתו לבניו (אות יז): **"הנני מזהיר אתכם שתקבעו שיעור בכל יום בספרי מוסר, כי בעוה"ר נעשה לבנו כלב האבן, ומחמת ספרי מוסר יתרחק לב האבן"** וכו'.

ח. ובחיי אדם איתא בחלי יוכ"פ (כלל קמא): "ופשיטא שהוא חוב גמור על כל אדם שילמוד בכל יום בספרי היראה, אם מעט ואם הרבה, **שהוא יותר חיוב מכל לימודו**. ואפילו אם יתבטל על ידי זה מלימוד פרק משניות או שאר לימוד, כי מה ה' אלקיך מבקש ממך כי אם ליראה אותו, ונדאיתא במשנה אם אין יראה אין תורה" וכו', עיי"ש.

ט. וכך כתב **המשנה ברורה** (סי' א סק"ב): **"צריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, מעט ואם הרבה, כי הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. ותבלין היצה"ר הוא תוכחת מאמרי חז"ל"**. ומקורו הוא מ"מ"ש הגאון החיד"א זצ"ל בברכ"ל (סי' א סק"ט, הובא בשע"ת שם סק"ח), וכן האריך הרחיד"א בספרו עבודת הקודש (צפורן שמיר סי' ט) ובספרו דבש לפי (אות תלמוד תורה סי' טא) - שם האריך בתוכחות מוסר לתלמידי חכמים שאינם רוצים ללמוד כי אם בגמרא ופוסקים, ואינם רוצים ללמוד מוסר: "ואמר קדמונינו שיעקר הלימוד לצורך לימוד מוסר הבנוי על פי התורה, ועי"ז לומד תורה בהרחקו תשובה ונכמ, וזה הלימוד מבטל יצה"ר וכו', והמגיד הזהיר למרן (הנה"ס) ז"ל שילמוד מוסר וכו', **וזהו עיקר הלימוד לצורך עמו מעט מוסר מכלל הנכניע עצמו ולהתעורר ביראת ה'**, כי זהו תכלית התורה, והיינו דכתיב ראשית חכמה יראת ה', ושנינו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו מתקיימת וכו', [נעאכ"ב] דור יתום זה, כי גברה סט"א והוא עקבט משיחא, והיחזיק רודף לתלמידי חכמים ביותר" עיי"ש. ואם רבינו החיד"א כתב כן בדורו, נדוד דעה, כ"ש וכ"ש אחרנו, בדור יתמי דיתמי, שכח הטומאה ברח"ק גבר במאוד מאוד רח"ל, ודאי שיש לקבוע לימוד בספרי מוסר בכל יום.

י. חמורם מכל האמור, שעל כל אחד ואחד, משנות הילדות ועד זקנה ושיבה, ועד בכלל גם לימוד חכמים ופוסקים בגמ"ל כל היום וכל הלילה, וכן הנשים והנערות, יקבעו עת בכל יום ויום ללימוד שיעור מוסר, "מוסר ה' בני אל תמאס", וכמו שכתוב בהנהגות יארחות חיים' להר"א"ש (אות טו) **"אל תפחד מהגייית חכמה ומוסר"**, וב"שערי תשובה" לרבינו יונה (שער ג אות ג) כתוב: **"ואשר שילמוד וידע המצות ומה הן העבירות, צריך שילמוד גנות העבירות וההפסד והאבדן הנמצא בהן בלתי להרחיק נפשו מהן"**, וילמד כל אחד בספרים חק' שכתבו גאוני וצדיקי הדורות, כל אחד כפי מה שמוחו יוכל שאת. חק ולא יעבור, ובכל יום יהיו בעיניו כחדשים וימצא תמיד התעוררות ומרפא לפי העת והמצב, כי לא כל העתים שוות, ועל ידי זה יתעורר הלב וילמד תורה על מנת לקיים לשמור ולעשות, ורוח נכון יתחדש בקרבו, ועי"ז נזכה ללמוד תורה בטהרה, במדות טובות וביראת שמים.

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יעקב יצחק (איטש"ע) קאניג הי"ד	הרה"ח ר' משה חיים הערצל הי"ו לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמו מרדכי יהודה נ"ו לעול התורה והמצוות	ברכת מזל טוב לבבית וחממה מוגשת בזה לידידנו החביב וחברנו היקר החתן כמו מאיר הופשטטר נ"ו לרגל שמחת אירוסיו ע"ב ג' תתי'	ברכת מזל טוב לבבית וחממה מוגשת בזה לידידנו החביב וחברנו היקר החתן כמו מאיר הופשטטר נ"ו לרגל שמחת אירוסיו ע"ב ג' תתי'
לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו יהוסף צבי נ"ו ע"ב ג' תתי'	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העליה לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא והקידוש באולם יבנות ירושלים'	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת יד רצון שיזכה לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אשר ועושר וכל טוב.	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת יד רצון שיזכה לבנות בית נאמן בישראל עם דורות ישרים ומבורכים מתוך אשר ועושר וכל טוב.
הרה"ח ר' מרדכי מאיר פיללער הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו דוד צבי נ"ו ע"ב ג' תתי'	במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העליה לתורה והקידוש בבית החסידים דגור -	הרה"ח ר' ברוך נתן פייבוש הי"ו חתן הרה"ח ר' משה שטראק שליט"א לרגל שמחת לידת הבת נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה באולם יבנות ירושלים'	הרה"ח ר' ברוך נתן פייבוש הי"ו חתן הרה"ח ר' משה שטראק שליט"א לרגל שמחת לידת הבת נ"ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש יתקיים בע"ה באולם יבנות ירושלים'
לעילוי נשמות מוה"ר ר' פנחס זעליג ב"ר אברהם יהושע בלייכפערל ע"ה נלב"ע בערב חג השבועות תשנ"ד לפ"ק ת.צ.ב.ח.			

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת נשא (בחור"ל) - אבות א
י"ג סיון תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקכ"ד

החלפת מועד	מועד	ר"ת
23:13	21:38	אנטווערפן
22:42	22:31	לונדון
23:03	23:00	מאנשטער
22:37	23:23	ציריך
22:10	21:58	ווינ
23:24	23:24	אמסטרדם
23:12	22:59	פאריז
22:49	22:43	פראנקפורט

תורת של ראשונים

קדושת נזיר המורה מקדושת כהן הדיוט

לאביו ולאמו וגו' לא יטמא להם כמותם כי נזר אלקיו על ראשו ו.
ז. "אגיד העולה על רוחו במעט החומר הגדול שבנזיר, שצמחה שלא יטמא גם לאביו ולאמו ואין צריך לומר בשאר קרובים, והרי הכהן הדיוט שגם הוא קדוש ממנוא כהן. והענין הוא לפי ההומה, כי קדושת הכהן עליו ממילא, לא הסכים הוא עליה ומדעתו לא נהייתה, כי אם מלידה ומבטן נתקדש בכה שכמו שכולו קדש, והנהגתו עם קרוביו ככל שאר בני העולם, כי אין חילוק בין האיש הכהן לשאר העם וזולת כי לעיתים יעבוד בית אלקיו. ואמנם לעיתים גם כן ישכון בדוכלו ויגל עם אוהביו ולשמחה ולמשתה יקרא רעיו וקרוביו, על כן ידם לבבו עליהם וגם הם עליו, ומפני זה הורשה להטמא להם, כי כל דרכי התורה נועם וכל נתיבותיה שלום.

אכן האיש הנזיר לה, כל ימי נדר נזרו קדוש הוא לה, וכמו שהעיד עליו הכתוב 'נזר אלקיו על ראשו, לא יטמא בתאוות העולם ולא ימצא בית משתאות ובסעודות רעים, כי הפרשתו מן היין מוכחת עליו שנתן לבו להבין ולהתענות לפני ה' ולתקן דרכי נפשו ולהניח תענוגי הגוף החשוך. ואחרי שזמו כל לבו וכל מחשבותיו אחר נפשו היקרה, וצרכי עצמו ובשרו נמש, מה חפצו בקרבת רעיו ואוהביו עוד וזולתו למצוא, אין ספק כי **ביתעלות הנפש יקל מאד בעיניה הנאת הגוף וכל עניניו**, כל שכן שלא תפנה אחר חברת נופים אחרים, ואם קרובים המה או רחוקים, ולא תמצא תענוג בכל דבר מהדברים וזולתו בעבודת הקדושה אשר נתקשרה בה ועיניה אליה תמיד. ועל כן לרוב קדושתו ומעלתו ופרישתו מאהו תמנענה התורה מהטמא להו, ובענין הכהן הגדול, כי מהיותו מעולה מאד בעיניו ונפרש מחברת האוהבים, ואין כל עסקיו ומחשבותיו וזולתו בעבודת אלקיו יתברך, תמנענה התורה גם כן מהטמא לאחד מכל קרוביו וכו'.

ואולי תשוב להשיב עלי, כי הנזיר לזמן בהשלים זמנו ישוב לימי עלומו וירדוף תאוותיו, ואם כן למה יהיה חמור יותר מכהן הדיוט. **התשובה, כי האדם אחר הידורו לה פעם אחת, תקח יש בו לקדש עצמו ולהוסיף יום יום בטובו**, ומן השמים מסכימין על ידו, וכענין שאמרו ד"ל (שבת קד). בא ליטור מסיעין אותו, **אחר שהזיר אפילו יום אחד ויסתיע וישלים כל ימיו בתורה**".

"וידבר אליו" - משה לא נרתע מלהשיב

ובכא משה אל אהל מועד לדבר אתו וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפורת וגו' מבין שני הכרובים וידבר אליו (ו, 18).
"**וידבר אליו**" - פירשו: למעט את אהרן. רצ"ל, שהקול שיצא מבין הכרובים, דיבר רק אל משה.

"ויתכן לפרש **וידבר אליו**, כי משה הוא המדבר, ובא להורות מעלת משה על כל שאר הנביאים כי לא היה נרתע ונבהל בנבואתו מלהשיב, כענין שכתוב (שמות לז, א): **וידבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו**, ודרך האדם עם חברו זה מדבר זה משיב, וכן אמר בכתוב הזה: כי הקול היה מדבר אל משה מעל הכפורת מבין שני הכרובים, **וידבר אליו**, כלומר ומשה מדבר אליו מיד בכל עת שירצה, כענין שכתוב (לחזק ח, ח): **עמדו ואשמעו**".

והזכיר זה במשכן כשם שהזכיר בסיון (שמות יט, יט): **משה ידבר והאלקים יענו בקולו**, שפירשו: משה ידבר אחר שהאלקים יענו בקולו, כי הכתוב הזה מועיד על מעלתו בנבואה, שהיה שומע הקול מפי הנבואה ולא היה נבהל ונרתע לאחוריו, מה ששאר הנביאים נבהלים ונרעדים אף במראה המלאכים ולא נשאר בהם כח. וכן בכאן יזכיר כי הקול היה מדבר למשה מבין שני הכרובים, ומשה הגדול בנבואה ידבר אליו גם כן ולא יבהל. **ובכאן גלה לנו הכתוב כי השיג משה תכלית השגת המין האנושי כל מה שבכחו להשיג**, וידע השי' וידעה ברורה כנאמן בית יודע אדוניו, ויוצא ונכנס כרצונו ומדבר ומשיב בכל עת כרצונו, ולכן נקרא נאמן ביתו של הקב"ה, הוא שכתוב (לחזק יב, ז): **לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא**".

לקח טוב

מועט מחזיק את המרובה

כמידי שנה ושנה, אומר לו בן ישראל לנפשו: קבלתי שוב את תורת משה מסיני, ונשבעתי אמונים למורשת קהלת יעקב, להיות לו יתברך לעם סגולה מכל העמים, ולהימנות על ממלכת הכהנים וגוי קדוש.

אין ספק שאמיתית וכנה היא החלטתי לעשות כמיטב יכולתי לקיים את אשר נשבעתי, ואדיר כל הפצי להיות נאמן בעבודתי, להקדיש כל עתותי ללמוד תורת ה' תמימה משיבת נפש, ולקיים את עדות ה' הקיו ומשפטי, לעשות ככל אשר צוה עלי ולהימנע מכל אשר הזהירני, כברור מפני האש. רצוני ברור למלאות את חובתי אלה כי זה כל האדם.

אלא מה אעשה, אם - כבכל שנה ושנה - מוצא אני את עצמי חסר מכל צד, ואין כוחותי נותנים לי לפעול בקדש כאשר אהבתי.

אם התמדה בתורה איותה נפשי, ובאש קודש השלכתי את גופי אל תוך גליוני הספר, הרי בעבור שעה מועטת נוכח אני לראות כי אין התפקיד הרצוי תואם למבטים הנודעים לי. ההתמדה איננה מצטרפת אלי, ככל שארדוף אחריה. שלא לדבר על כח הריכוז, לצמצם את מחשבותי לכל ירוצו אנה ואנה, אלא יישארו עגונים בתחום המקצוע הנלמד. אך תם לריק כחי ולהבל יגיעתי. מבלי משים רציו רעיונותי ושרעפי בכל ענין וזולת בתורה אשר לפני.

הפצתי לשפוך נפשי בתפלה ולהתקרב אל חיק אבי שבשמים מתוך דברי ריצוי ופיוס, תהלה והודאה מוצד אחד, ובקשה ותחנונים מאידך. עצמתי את עיני לכל יבולבל מוחי במראות חוץ, הרמתי את ידי אל על למען נישא לבי עמהן יחד. נכספה וגם כלתה נפשי להתפלל אל ה' ולרנן לא-ל ה' כראי וכיאות. אולם לא נכספה אלא נכזבה. עיני עצמוות וידי נישאות, אך לבי כל עמי.

תאמר בקיום מצוות ה' ירווח לי. עז רצוני אומנם לשלוח ידי בקיום מצוה אשר צווני הבורא יתברך שמו, אלא שגם בזה איני מוצא ידי ורגלי. בסופו של דבר, כמה שלא אטרח לייגע את נפשי, יוצא הדבר מתחת ידי באופן של מה בכך. הפעולה היוצאת לה מבין כפות ידי, בקושי בשם

אותיות מהכימות

והנה, אם באלו לחשוב את משק הלויים על העגלות, נראה שהיה גם מפורסם, מועט מחזיק את המרובה. לא וחשוב... ואין זה לפי חשבון, אלא שהיה מועט מחזיק את המרובה. וכן המשק היה גדול מאלו המדבר כולו חול, ואין משקו כל אלה שמונה בקר... א"כ כל ענין העגלות היה גם מפורסם מאלו שאין זה מדריך הטבע כלל... ולפי"ז יקל לפרש שהנשיאים חידשו דבר גדול, להלכות לכל להדיח שכל ענין המשקן הוא כנס. וידוע דהמשקן וכליו הם בדומה אל, כמ"כ הכוזב ויתר המפרקים. וא"כ הלא לכל קסם האדם, שהמשקן נעשה בדומה, כל עניניו כנס, ואפילו בדברים שאינם עיקר, ואין כנס דרך הטבע כלל. ומעט יצינו שאין קסם דבר קסם על האדם לעשותו, אף שלפי ראות עיניו ככל ממנו הדבר, כי מאחר שכל ענינו כנס הוא עומד, ומי שאמר למן וילדוק יאמר לחומץ וילדוק (תפנית כה). וזה גורם חיוץ גדול ביד המתפללים או מתאששים... קס משמאל (ע"פ מאור וקמס)

כלפי הרגשת התרשלות ותחושת יאוש זו באו הנשיאים כנדבתם אל המשכן - הנעשה בדוגמת האדם כמבואר בספרי קדש - והתנדבו עגלות ובקר, שבדרך הטבע לא היה בכחם למשוך את המשא הגדול הזה. רצו נשיאי ישראל ללמד את בני האדם דעת, כי אין לשים עין אל הטבע המוטבע בקרבנו, וכי עבודת ה' המוטלת עלינו איננה תלויה ועומדת בדרכי הטבע הנודעים לנו, כי הכל למעלה מן הטבע.

כשם שיכלו הבקר למשוך בחולות המדבר משאות בלתי נישאות אלו, כן אנחנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניו יתברך, אף בדברים הנראים לנו בלתי אפשרים. עם סגולה אנו, ואין ידינו כבולות באזיקי הטבע.

הפצתי לשפוך נפשי בתפלה ולהתקרב אל חיק אבי שבשמים מתוך דברי ריצוי ופיוס, תהלה והודאה מוצד אחד, ובקשה ותחנונים מאידך. עצמתי את עיני לכל יבולבל מוחי במראות חוץ, הרמתי את ידי אל על למען נישא לבי עמהן יחד. נכספה וגם כלתה נפשי להתפלל אל ה' ולרנן לא-ל ה' כראי וכיאות. אולם לא נכספה אלא נכזבה. עיני עצמוות וידי נישאות, אך לבי כל עמי.

תאמר בקיום מצוות ה' ירווח לי. עז רצוני אומנם לשלוח ידי בקיום מצוה אשר צווני הבורא יתברך שמו, אלא שגם בזה איני מוצא ידי ורגלי. בסופו של דבר, כמה שלא אטרח לייגע את נפשי, יוצא הדבר מתחת ידי באופן של מה בכך. הפעולה היוצאת לה מבין כפות ידי, בקושי בשם

אמרות טהורות

המתנהג בשלש סימני ישראל זוכה לחשק ורצון בעבודת ה'

נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם למשפחתם (ד, כב). "ראש בני גרשון – ראשי תיבות: רחמנים ביישנים וגמלנים, שהם הסימנים של בני אברהם יצחק יעקב, כמאמר הגמרא (יבמות עט): "שלש סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנים וגומלי הסדים, והמתנהג במדות אלו יתעורר בו חשק ורצון לעבודת השי"ת דוגמת האבות, שעל שם זה נקראו **אבות**, על שהיו מלאים חשק ורצון נמרץ להשי"ת, מלשון (י-רצון): "ולא אביהם לעלות" (דברים א, כו).

וזה: "נשא את ראש בני גרשון גם הם לבית אבותם" וגו', שעל ידי המדות המורמוזות ב'ראש בני גרשון' יזכו גם הם לרצון אבותם.

אירון עדות

ברכת ה' – לחיות שמה בחלקו – מביאה לידי אמונה

יברכך ה' וישמך (ד, כד). יש לפרש הכוונה ע"י הכתוב (משלי י, כב) "ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה", היינו, שיהא שמה בחלקו (אבות ד, א) ועל ידי זה ניצול ממה שאמרו חז"ל (תנחומא בשלה, כ): "דבר יום ביומו" (שמות מז, ד) "מי שברא יום – ברא פרנסתו, מכאן היה רבי אלעזר המודעי אומר, כל מי שיש לו מה יאכל היום, ואומר מה אוכל למחר, הרי זה מחוסר אמונה" (עי' סוטה מה), וכן החלכה כהלל* שהיה אומר (ביצה מז, ב) "ברוך ד' יום יום" (תהלים סח, ב) – בכל יום ברכותיו (עי' סוכה מז, א) היינו גם כן בדרך ברכה של "תעשיר ולא יוסף עצב", דהיינו לשמוח בחלקו בפרנסת יומו.

וכן שמעתי "מהרב החסיד המפורסם בשם טוב מו"ה משה יודא לייב ז"ל מנוחתו כבוד בק"ס **סאסוב** שפירש הפסוק (בראשית מה, כ): "ויברכם – ביום ההוא לאמור", שהברכה היתה שלעולם לא ידאגו דאגת המחר, אלא כל אמריהם ודבריהם יהיו על יום ההוא בלבד, וזהו גם כן: "ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור"

(דברים ג, כג) – "שאפילו בזמן פרטי מהיום לא ידאג, רק דבר יום ביומו".

הרי שעל ידי מדה זו ניצולים מחסרון אמונה, כאמור. ובכתוב (תהלים לא, כד): "אמונים נוצר ה'", היינו שמי שיש לו אמונה הקב"ה משמרו. וזהו: "יברכך ה'" – היא ברכת ה' תעשיר ולא יוסף עצב, שעל ידה זוכים גם לשלימות אמונה, כאמור, ואזי מביא "וישמך" – הקב"ה משמרו.

מחזה אברהם (בזמנאשמוע). וענין שמפרש שלכן נסמכה פרשת נשיאות לזה: "ויאמר ה' אל משה נשיא **אחד ליום נשיא אחד ליום**", כי מדה זו, שלא לדאוג רק דבר יום ביומו, היא בחינת נשיאות, (עני"ש)

שורש העבודה –

שידע העובד שעדיין לא השיג העבודה

ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו וגו' (י, יב), הנה, "עיקר ויסוד ושורש העבודה הוא לידע שעדיין לא השיג דרך העבודה, ועתה היום שרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים, לקרב את עצמו לה' ית"ש. ועל ידי זה גופית, הוא נעשה באמת קרוב לה' ית"ש, כי הוא שוכן את דכא וישל רוח (סוטה ת, א), וגם על ידי זה השפלות, ורדו הנשברה, נחשב כאילו הקריב כל הקרבנות כולם (שם). וזה הרמז בכתוב: **"ויהי" – לשון צער (ברך מב, ג), רצ"ל, "מי שנדמה לו באמת שהוא המקריב את עצמו לה' ית"ש ביום הראשון, וכנ"ל שמישיג שעד היום עדיין לא השיג לקרב את עצמו, ועתה היום שרוצה לקרב את עצמו באמת, מרוב צערו ומרירות לבו שמכין שכל יצא ידי שמים בעבודתו. אומר הכתוב: **"את קרבני" פירוש שזה השפלות גופית הוא קרבנו ונעשה קרוב לה' ית"ש.****

ויש לומר עוד 'את' מורה על בחינת הטפל וכמ"ש חז"ל (פסחים כב): **"את בשרו"** (שמות כא, כה) – "הטפל לבשרו" – שזאת ההכנעה והשפלות, שמוגיש עצמו בבחינת טפל ושיריים, היא היא "קרבנו".

משמרת איתמר (ועני"ש כס' "מכשר טוב" בשם ח'מאור ושמש, ומ"ש במדורנו ג'ל' (ע)

* עי' רמב"ן פרי יתרו, ח, ה' ב"ה אר"ח סו"ס רמב.

יתרון דעת

מצות עליה לרגל בזמן הזה (א)

הַיָּךְ יָפָה רַעֲיָתִי הַיָּךְ יָפָה עֵינֶיךָ יוֹנִים (שה"ש א, טו) – מה היונה הזאת תמנה (המנחה במגילת וברכה) כך ישראל נאים בהילוכן בשוקן עולין לפעמי רגלים וכו'; מה יונה זו אע"פ שאת נטל גחליה מתחתיה אכן מנחת שובכה לעולם, כך ישראל אף על פי שחרב בית המקדש, לא בטלו שלש רגלים בשנה.

שיר השירים רבה (א, טו), וביקול (רמז התקפה) הגירסא היא: "אף ישראל אע"פ שחרב הבית עולים לשם" (ועי' בב"ר ד, י, ושם פא, ג, שהיו עולים להתפלל לשם אחר החורבן. ועי' בשמיר"ר ב, ב' לעולם אין השכינה זזה מכותל המערבי" ע"ש)

ואם דָּלָת היא נצטר עֲלֶיהָ לֹחַץ אֶרֶץ (שה"ש ח, ט) – מה צורה זו אף על פי שהיא מטמטשת, מקומה ניכר, כך אף על פי שחרב בית המקדש לא בטלו ישראל פעמי רגלים שלמה ג' פעמים בשנה.

שיר השירים רבה (ח, י)

ורב היי (ר-ב האי גאון) היה עולה בכל שנה לירושלים מבבל, והיה שם בחג הסוכות, כי היו מקיפין את הר הזיתים בהושענא רבה ז' פעמים ואומרים ממזמורים שסידר להם רב היי, ולפי רב היי הולכים כהנים מלוכשים סיריקון ומעלים ואחריו העם והוא בתוך רחוק מאלה שפניו ק' אמה וכן משל אחריו. והרי רב היי שחק לאחר הסעודה, ראה הרצח בעל התשובה את רב היי שלבו שמה, ואמר לו הרצח: רבי, למה היית הולך לבד כשהייתם מקיפים את הר הזיתים. אמר לו רב היי: מפני שאני עולה בכל שנה מבבל להקיף את הר הזיתים בסוכות, ואני מזהיר את עצמי בהושענא רבה אליהו הולך עמי, לכן נרחקין מאשר לפנינו ומאשר לאחורינו, ומדבר עמי, ושאלינו לו מתי יבוא משיח, ואמר לי כשיקפץ הר הזיתים עם כהנים, ולקחתי כל הכהנים שמצאתי להקיף אולי בניהם קר, ואמר לי אליהו, ראה כל הכהנים שאתה רואה מלוכשים ומעלים הולכים בגיאות אכן שום אחד מזה אחרך, רק אחד שהוא הולך אחר כולם שנבזה להם והוא נמאס בעיניהם והולך בגדיהם רעים ואינו חפץ במבד ומשיח את עצמו ממי שאינו הוא והוא חירג ברצלו אחת אחד חסר עין – אמר – זהו כהן אמת מורע אחרך. אמר רב היי: חיי מזה שחקתי, שבכולם לא היה כהן אלא אותו בעל מום.

ספר חסידים – כת' פארמא (ס' תרל)

רב גמליאל אומר בשבעה במדשחון שואלין את הגשמים, כדי שיגיע האחרון שבישראל לנהר פרת. אמר רבי אלעזר, הלכה כרבן גמליאל (תענית י, א) – ולדבריהם צריך לומר, דכי אפסיקא להכחא ב"ג היינו אפילו לאחר חורבן, לפי שהיו מתאספים בכל הסביבות ברגל לירושלים כמו שעושין גם היום, ומפני עולים הללו ראוי שנאמר השאלה שהיא היתה עיקר התקנה.

ומה שאנו נוהגין עם אחינו אנשי גאולתנו יושבי הארץ כאנשי סין, וחמת דמשק, צובה, מצרים ואכנזרדיה לעלות לירושלים בחגים ובמועדים אינו אלא מפני עגמת נפש, רצ"ל להרבות עגמת נפש.

כפתור ופרח (פרק י, ועי' בכתבי הרמב"ן (ח"א עמ' שסח) מה שכתב הרמב"ן לבנו: "כי רבים באים לירושלים תדיר, אנשים ונשים, ממשקן וצובה וכל גלילות הארץ, לראות בית המקדש ולכות עזו, ומי שזנו לראות ירושלים בחורבנה, הוא יזכנו לראות בבניה ותיקונה בשב אלהי כבוד השכינה.

ונראה, דאפילו דלמאן דאמר קדושת עורא בטלה, הני מילי בשאר ארצי ישראל, אבל לירושלים ומוקדש לא בטלה וכו', וחלוק גדול יש בין קדושת הארץ לקדושת המקדש, בקדושת המזבח וירושלים היא מפני השכינה, ושכינה אינה בטלה והרי היא אומר (ויקרא כ, לא) "והשמיני את מקדשיכם", ואמרין במס' מגילה (כח, א) ע"פ שהם שומעים – בקדושת חן ועמרים. וב"למדרגה אמרה: בין חרב בין אינו חרב, שכינה שם, שנאמר (מ"א ט, א) "וזיו עיני ולבי שם כל הימים", ואומר (תהלים ג, ה) "קולי אל ה' אקרא ויעניי מהר קדשו סלה", אמר ר' אחא לעולם אין שכינה זזה מכותל מערבי שנאמר (שה"ש ב, ט) "הנה זה עומד אחר כתלנו", ואומר (חבקוק ב, כ) "זה" ביהיכל קדשו חס מפניו כל הארץ" וכו'. ויש סמך וראיה שקדושת המקדש והעיר היא קיימת, שעדיין הם עולים לרגל ממזמרים ושאר ארצות, ויש בזה רמז במדרש קנות במדרש שיר השירים (ה-ז'ל), במדרש פסוק (שה"ש ח, ט) "אני חומדו", ובפסוק (תהלים מב, ה): "אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור בסך ארדם עד בית אלקים בקול רנה ותודה המון חוגג", ואמרו, כי עדיין נשאר מהנשים שהיו בירושלים שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום (אבות ה, ה), כי בבית הכנסת שביירושלים הם צריכים לאנשי המקום כל השנה, וממלאת פה על פה בעת התקבץ שם בחג השבועות, החוגגים יותר מג' מאות איש, כולם הם נכנסים שם ויושבים רוחים, כי עדיין היא בקדושתה, וזה סימן גאולה שישית.

יבא על הכהרה ידידנו הנדיב הנכבד

הרה"ח ר' יעקב דוד ליברמן הי"ו – אשדוד

לרגל שמחת אירוס בת תחי'

עב' החתן כמר מרדכי יהודה י"ו

בהרה"ח ר' דב בעריש רוטשטיין הי"ו – אנטווערפן

במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

אמירה נעימה

איש איש כי תשטה אשתו וגו' (יב, יב), פירש"י: "מה כתוב למעלה מן הענין, 'איש את קדשו לו יהיו', אם אתה מעכב מתנות הכהן, היך שתצטרך לבא אצלו, להביא לו את הסוטה". יש להבין, למה באמת מי שאינו נותן מתנות לכהן סופו שתצטרך אשתו לכהן.

ונראה, כי מצויה במדרש (שמו"ר א, ח) שהמפריש תרומות ומעשרות כתיקונן – זוכה לבנים זכרים. וידוע (ברכות לא) שהסוטה שהשקוה מי סוטה, ובאמת לא חמאה, שכרה הוא, שאם היתה עד עכשיו עקרה – תהא נפקדת, ואם היתה יולדת עד עכשיו נקבות – מעכשיו תלד זכרים, ולכן אמרה חנה, שהיתה עקרה, לפני הקב"ה, שאם לא ישימע לתפלתה, תגרום שבעלה אלקנה ישקנה מי סוטה, ועל ידי זה תיפקד בזרע של קיימא. נמצא, שמי שאין לה בנים זכרים יש לה תחבולה, שתגרום שבעלה ישקנה מי סוטה, וכיון שהיא מהורה, תזכה לבנים זכרים.

וזהו הטעם שאם אינו נותן מעשרות ומתנות לכהן סופו שיצטרך לכהן ע"י אשתו, כי המפריש תרומות ומעשרות כתיקונן זוכה לבנים זכרים כאמור, ומאחר שהוא אינו נותן לו מתנותיו כתיקונן הרי אשתו יולדת נקבות, ועל כן היא מסתתרת עצמה וגורמת לו שיביאה לפני הכהן כדי שתלד בנים זכרים, וכאמור.

אבני שהם (ועי' מ"ש במדורנו ג'ל' תפ)

יאר ה' פניו אליך ויהנך (ב, כה), ובמדרש (במדבר יא, ו): "יאר ה' פניו אליך – בתורה, ויהנך – שנה רבי הייא הגדול יהנה ה' אצלך". והוא תמיה.

ויש לפרש על פי מה שכתבו המפרשים הטעם שהשכין השי"ת שכיתנו על הר סיני, יען כי טענת המלאכים היתה "תנה הודך על השמים" (שבת פה) – שצריך לתת להם את התורה בגלל דינא דבר מצרא. לכן בא השי"ת והשכין שכיתנו בתוכנו, כדי שיזיה לנו דינא דבר מצרא. וזהו שאמר: "יאר ה' פניו אליך" – בתורה, ואם תאמר, הלא נתניה ז' שלא כדן היתה, כי התורה שייכת באמת

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יצחק הגדול מפוזנא זי"ע

יומא דהילולא ט"ו סיון (תמ"ה)

"בוצינא דנהרא דקדורניטא, מרא דארעא במתניתינ וברייטא, מתגליין ליה כל מטמרתן וכל מילי מעליטא, ה"ה אהובי מורי רבי, הגאון הגדול מקובל אלקי שבחו מי ימלל, עניו כהלל, רבן של בני גולה, כבוד שם מוהר"ר ר' יצחק יצ"ו יושב בשחק בתורתו ובחסידותו ישמח וישחק" - כך מתאר הגה"ק רבי אלקים געץ זי"ע בספרו 'אבן השושה' (דירהפורט תצ"ג, סי' י) את רבו הגדול רבי יצחק מפוזנא זי"ע.

ואילו הגה"ק רבי אריה ליב זי"ע מקראקא¹ פנה אליו בתואר נשגב מאנוש: **"... אין זה ילוד אשה, בוצינא דנהורא בוצינא קדישא, ה"ה מחותני הגאון הגדול המפורסם החסיד נר ישראל פטיש החזק עמוד ימיני..."** (שו"ת רבי יצחק מפוזנא סי' צח).

אלו הם מקצת מהתוארים הנעלים שתיארו גדולי וגאונים דורו, ובהם רבים מתלמידיו, את רבינו יצחק מפוזנא, שכונה בתקופתו בשם **"רבי הגדול"**, ע"ש רוס גדול בתורת הנגלה והכמות הנסתה, וכפי שניראה מהשאלות הרבות והגורליות שהופנו אליו תמידין כסדרן, בכל הדבר הקשה שעלה על הפרק, בהיותו ראש לגדולי אותו דור דעה, ודבריו נתקבלו כדבר האורים ותומים.

"אלה תולדות יצחק בן אברהם"

רבינו יצחק נולד לאביו רבי אברהם, בין השנים ש"ע - ש"פ. לא ידועים לנו פרטים על אביו, אך ניתן ללמוד אודות שגב קדושתו מסיפור מופלא ומאלף ביותר אותו סיפר החווה הק' מלובלין זי"ע, כששח פעם מזקנו הקדוש רבינו יצחק מפוזנא: כשנפטר רבי אברהם מן העולם השאיר אחריו את יצחק בנו כנער קטן, וטרם פטירתו צוה את בנו הגדול הכ"ר רבי יוסף שישים עינו על אחיו הקטן, ובמיוחד ביקש ממנו שילמד עמו. ומאחר שלא היה לו לב להבין ושכל טוב להשכיל בדברי תורה, היה אחיו הגדול נוזף בו מידי פעם בפעם שילמד היטב ויהגה בתלמודו עד שיבין וישכיל. בלילה שהבחרו יצחק נעשה בר-מצוה ונכנס לעול התורה, "הלך לעת תפילת ערבית לבית הכנסת דשם, והחביא את עצמו תחת הספסל, כדי שישאר שם אחר סגירת הביהכ"נ, וכשכשר השמש הביהכ"נ הלך ופתח את הארון הקודש והתפלל בבכי ובתחנונים שיהיה לו מוח ולב להבין ולהשכיל את התורה הקדושה, ומחמת גודל הבכי נפלה עליו תרדמה בעת שהיה ראשו בארון הקודש, ובא אצלו אביו הרה"ג הצדיק ר' אברהם זצ"ל ואמר לו: בני, אל תבכה, אני אבוא אלקיך בכל לילה ולילה ואלמד אותך, וכך היה ימים רבים... עד שאמר לו: בני יודע אתה את כל התורה כולה והנה לי לשוב לשיבה של מעלה" (נפת מכת"י והובא במבוא לשו"ת רבינו יצחק מפוזנא, ח"ט 116. ראה שם).

בימי נעוריו למד תחילה אצל הג"ר צבי הירש הלוי מוילנא זצ"ל. לאחר מכן גלה לעיר הורדנא להסתופף בישיבתו הרמה של הגה"ק רבי יונה תאומים זצ"ל בעל 'הקיקיון דיונה', שם יצק מים על ידיו עדי נחשב לבחיר תלמידיו, וכפי שמעיד על כך פון הגאון רבי ישראל תאומים מלונא זצ"ל בהקדמה לספרו של אביו: **"... השאיר אחריו ברכה באלה תולדות מלא בבנים ותלמידים הגונים, כולם חכמים כולם נבונים כולם יודעים את התורה להוציא תעלומה לאורה..."** אשר יצאו ואשר יבואו לפני העם בעמוד אש תורתם להאיר להם יומם ולילה לא ישיבות, צדיקים כיוצא בו, עונים כיוצא בו, **וגדול שבכולם האשל הגדול ברמה המופלג בדוריו הגאון הגדול כמוהר"ר יצחק נר"ו ואורו זורה, הגבל פיו נשרף עוף הפורח, בעיר ואם בישראל ק"ק פוזנ וגליל ופולין גדול, הנה הוא ומלא מקום אדוני אבי ז"ל בחכמה ובענוה וביראת חטא**, וזכה לנהוג נשיאותו במקום רבו א"י זצ"ל, ובדואי ניחא ליה לאותו צדיק בקבר, כי בכל אדם מתקנא חובבן מבנו ותלמידו...".

כרבו המופלג נמנה גם הגאון רבי אברהם זצ"ל מעיר באר מח"ס 'בדרך אלשיך'² (על תניך ע"ד דרשי האלשיך הקי בצקרה. דירהפורט תפ"ח), אודותיו ישנה עדות מופלאה משמו של תלמידו - רבינו, והיא נדפסה בהקדמה לספר 'ליקוטי מן' (ליקוט מפירוש האלשיך על התפסות רבי אליעזר מחס מן ב"ר מאיר מקרבט. נדפס באמסטרדם תקצ"ד), וז"ל: **"והיעידו רבים וכן שלמים שלמדו בק"ק פוזנא אצל החסיד המופלג ה"ה כמוהר"ר יצחק נ"ע, ושמעו מפה טהור הנ"ל שסיפר להם מה ששמע מרבו המובהק מוהר"ר אברהם מנוחה כבוד, הנה הוא ומלא מקום אדוני אבי בק"ק באר, והיה לומד בספר האלשיך בכל שבוע, וכאשר בא יום חרוץ אף ה' וסבבו השונאים את העיר בשנת ת"ח לפ"ק בא אליו הרב מוהר"ר אלשיך בחלום ואמר לו: מאחר שאתה מחבב ספר כל, באתי אלקיך להזהירך, שתעמוד ותמלט על נפשך בשעה זו, כי נגזרה גזרה על היהודים יושבי העיר הזאת למחר גזירת חרב ואבדון".** בהמשך מסופר שהוכנס לו מפיו, שגם על אשתו ועל בתו הבתולה שנשבו אל תשלוש יום הרשעים, **"וכאשר אמר לו כן היה נפחד ובוא אל ביתם לשלום"**. עוד מזכיר רבינו יצחק בתשובה אחת (סי' לה) כמורו ורבו את הגאון רבי יעקב שור, בנו של הגה"ק בעל ה'יתבואות שור', שהיה אב"ד בבריסק.

בעוד אברהם צעיר לימים נטעור לכהן כרב ואב"ד, והיתה ראשית כהונתו בקהילות לוצק והורדנא, כפי שנראה מהסכמות שונות אותן העניק בשעתו.

ד' למשה
המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח -
ר' משה ברוך'ר יסכר בערש
ברושטשין י"ח ת.צ.ב.ה.

הוא פונה אל רבו בתוארים מופלגים, כמו: **"יפיפות מבני אדם, צרופה אמרתיו להגידם, חריפון ונהירין כאודם, קדוש מקום יסודם, ה"ה אהובי מורי רבי הגאון נ"י מ"ה ע"י ר"מ ואב"ד ור"ג..."** (שם סי' א), ואף מביא מתשובות רבו אליו, בחיבורו על השו"ע.

לימים שלח הימגן אברהם' גם את חתנו הגדול הגאון רבי יקותיאל קויפמאן כ"ץ זצ"ל, בעל הילחם הפנים' ועוד, להסתופף ולצוק מים על ידי רבינו יצחק.

בארו של יצחק:

גם בחכמה הנסתה היו ידיו רב לו בהתפשטותה בארצות פולין ואשכנז (ראה 'לכילת יופי' ח"ב עמ' ה ועמ' קכב), ואף גם חיבר בה חיבורים מופלאים, שחלקם היו ברשות נכדו הגאון המקובל רבי משה יצחק הלוי אב"ד זלאטאווי, וכתב על כך הגה"ק רבי יהונתן אייבשיץ זי"ע (נלוות העדות, אלטונא תקט"ז): **"שמעתי כי הרב הגדול מופלג בחכמה ובמדע זקן ונשוא פנים ומקובל אלקי נכד הגאון המקובל מ' יצחק מפוזנא רבו של המג"א מו"ה משה יצחק יצ"ו יושב בשבת תחכמוני בק"ק זלאטאווי עוסק בחכמה זו וכו', וכתבי זקנו המקובל היו בידי..."** ברם לא זכינו לאורם, כי אם זה המעט שנפלט, והוא פירושו האחרונים של הפיוט יחד לאורו הגדול הבוקע מחיבור ואמנם גם בתשובותיו בהלכה משיב ומבאר עניינים עמוקים בתורת הרה"ק, ומצטט מכתבי האריז"ל וספרי קבלה, וכך כותב בתשובה אחת (סי' סא): **"התנהגה שלי בכתיבתי השם, משנת תט"ו ואילך, בכתיבתי תפילין שכתבתי לעצמי ולבני ביתי, וגם בס"ת שלי זה ד' שנים, כפי שהבנתי לפענ"ד מתוך כתבי האר"י, שחתת ידי ב' העתקות, העתק א' מהמנוח החסיד כמוהר"ר מ"פ (רבי מאיר פאפריש) ז"ל, והעתק ב' מהמנוח החסיד כמוהר"ר (רבי נתן שפירא) בעל יטוב הארץ", וגם שלח לי מנחה החסיד כמוהר"ר זכותא מוויניצא¹⁰ ספר אחד 'מצה שמורתי' (מצת שמורים) שחיבר בעל יטוב הארץ' הנ"ל..."**

ברם, ידוע ספר-תורה שבהיכל צריך למזל, ואכן רק בעשורים האחרונים זכינו לאורו הגדול הבוקע מחיבור תשובותיו הרבים, ונקרא בשם **"שו"ת רבי יצחק מפוזנא"**, אשר נדפס לראשונה מתוך כך גדול, חלקו בכת"י וחלקו בכתיב יד תלמידו, שהיה פועל וטמון למעלה משלש מאות שנה, ויצא לאור בשנת תשס"ו על ידי 'מכון ירושלים' [נבמבוא מקיף אשר הקדים לו הרב יוסף בוקסבוים שליט"א, בערך סדר תולדותיו וכו', מתואר בין השאר גם השתלשלות הכתי" עדי הגיע עת גילוינו], ש שולב גם הספר **'באר יצחק'** - טו"ב תשובות מרבינו בעניני אימץ, שנדפס בווינה בשנת תרנ"ה, וכן כמה תשובות שנדפסו בתוספת תרס"ג בירושלים בסוף ספר 'תוספות הרא"ש' על מסכת סוכה, לאחר שהגיעו לידי המו"ל רבי אליהו מארדר, והוסף עליהן הערות מהגאון האדרי"ת זצ"ל.

זכותו יגן עלינו ועל כל בני ישראל, אמן

1. אביו של הגאון בעל ה'אבר הישב' על השו"ע. כיהן כרבה של קראקא לאחר פטירת הגה"ק הרבי ר' העשיל מלובלין זי"ע.
2. אין זה הגאון רבי אברהם ז"ק זצ"ל אב"ד באר, כפי שהערה אחת שהובאה במבוא הנ"ל הערה 16. ראה 'בנין שאול' הקדמה, עמ' נא הע' יג.
3. פולין היתה חלוקה אז לכמה מדינות: מדינת פולין הגדולה, ובירתה פוזנא; פולין הקטנה, ובירתה קראקא; רוסיה האדומה, היא גאליציה המרוחקת שנקראה ג"כ בשם פודוליא, ובראשה העיר לבוב; מדינת וואהלין, ובירתה לאדמיר; מדינת ליטא, ובירתה בריסק. ראה תיאוריהן וחלוקתן קהילות היהודים שבהן בכתבי האדמו"ר לרצ"ה הורוויץ עמ' 26 (מקצתן הובאו במבוא הנ"ל עמ' 14).
4. ולא כמ"ש במילצ'י אש' שנלכ"ב - ביום פטירת אביו - ט"ו סיון תנ"ט (אלף תרל"ט עמ' 503).
5. בנו של הגה"ק רבי ישראל ז"ל שנהרג על קידוש השם בעלילה הידועה בראדניץ (תוכן העלילה לפרטיה וקיונה שחברו לזכר קדושיה נדפסו בס' 'ידעת קדושים' עמ' 1). לאחר שנהרג רבי ישראל נקראו בניו ז"ק: **זרע קדוש**.
6. בנו של הגאון רבי אברהם אב"ד רישא, חתן הגאון בעל הימגני שלמה, זכ"ע.
7. בהג"ר מאיר הלוי סג"ל אב"ד זאמזושטש, ולאחר פטירת בעל היעשרת זקנים' נבחר לרבה של קראטשין.
8. במבוא הנ"ל מונה כ"ג ספרים מגדולי גאוני הדור, שזכו להסכמות, בהיהם ספרו המפורסם של תלמידו 'מגן אברהם' - שבו בה ביטא את חיבתו היתירה לתלמידיו (ההסכמה נדפסה פעם אחת בלבד, במהדורתו הראשונה של 'מגני ארץ', דירהפורט שנת תנ"ב).
9. ס' א וס' יא - כענין אמירת 'הי רצון כאילו הקרבת...' (התשובה במלואה היא בשו"ת סי' א), וכן בס' לב ס"ק מז (התשובה היא בשו"ת סי' ב), ועוד.
10. הגה"ק רבי משה זכותא היה חבירו, כדבר הגאון החיד"א (שה"ג, ערך רמ"ז): **"הולך לפולין ולמד שם והיה חברו של הגאון מהר"ר יצחק אב"ד מפוזנא"**. ואמנם ב'אגרות הרמ"ד' (ליורו תק"ס) נדפס כמה מאגרותיו של הרמ"ד אל רבינו, וכך פונה אליו: **"למהר"ר יצחק אב"ד מפוזנא, לרש"ה הורדנא דמלכא רבא, דמשוי כוליה שמשא יומא דעיקא, כרב מהוראי סבא, שלום ליושא ולבא בחדרי המרכבה, ובהוויות דאב"י ורבא, זקן הירושא בריש"בה"**.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יומא

איסור גילוי סוד – לאו או דרך ארץ?

אמר רבה, מנין לאומר דבר לחבירו שהוא בכל אימרו עד שיאמר לו לך אמור, שנאמר (ויקרא א, א) "וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר" (דף ע"ב). פירש רש"י (ד"ה שהוא) שהלמוד הוא ממלת "לאמר" שהיא מורכבת: "לא אמור" – הדברים, אלא אם כן נותן לו רשות. וכתב המהרש"א ש"לולי פירושו נראה ד'לאמר' במשמעו, דמדאיצטריך 'לאמר', דהיינו, שיאמר לאחרים, שמעינן מיניה דאם לא אמור לו כן שהוא בכל אימרו..." ואמנם כן משמע גם מלשונם של בעל ההלכות גדולות (הל' נחלות סי' מה), הריטב"א והמאירי (באן), ואילו מדברי הסמ"ג (ל"ה ט) משמע כדברי רש"י. והנה, לפי דברי רש"י, כתבו האחרונים, יתכן שיש בזה איסור לאו, כי כך היא משמעות הדברים: 'לאמר' – לא אמור, שאסרה התורה לאמרים (ע"י שו"ת יורה דעה ח"א י"ד סי' שט; שו"ת משנה הלכות ח"ה סי' קנד).

וידייק בלשונו של המאירי שכתב: "ממה שאמרו שם 'לאמר', כלומר, שאמר לו דברים אלו על מנת שיאמרום. למדנו דרך ארץ, למי שאומר דבר לחבירו, אע"פ שלא מסרה לו בסוד, שהוא בכל אימרו אלא אם כן אמר לו בעל דבר שהוא אמור לו אותן הדברים ב'לך אמור', והוא ענין אומרם 'נאמן רוח מבסד דבר', כלומר, 'דבר' אע"פ שאינו סוד, 'והולך רכיל מגלה סוד' – אע"פ שנאמר לו בסוד". מדבריו נמצינו למדים שני דברים: א. שאינו אלא ממדת דרך ארץ. ב. שישור האיסור, הוא מנגדו איסור רכילות. ואכן כן מצינו בשאלילות (פ"י ויבש שאלתא כה) שהוא מנגדו איסור לשון הרע ורכילות, והיינו, כי בפרסום הדברים יתכן שיצא מכך רע לחבירו, ומשום הכי עד שיאמר לו לו אמור – אסור לאומרו לאחרים.

הגאון רבי יהודה אסאד זי"ע (שו"ת יהודה יעלה שם) כתב נפק"מ להלכה ביסוד דברי השאליות, והוא, אם גם כתיבה נכללת בדין? ושיהא אסור לכתוב מה שאמר לו חבירו עד שיאמר לו לאומרום לאחרים. כי מפשטות הדברים – לפי רש"י שממלת 'לאמר' למדים שאסור לאומר מה שאמר לו חבירו, דהיי' יש לזון אי כתיבה נחשבת כדיבור ואמירה – כלפי שאר דיני תורה (וע"ש שהגם שכתובה נחשבת כדיבור לגבי שאר דיני תורה – עדיין יתכן שלגבי דין זה אינה נחשבת כדיבור). אמנם, לפי דברי השאליות שיאסור זה הוא מנגדו איסור לשו"ת ורכילות, אם כן גם כתיבה נכללת באיסור זה, כמו באיסור לשון הרע שאין בו חילוק בין דיבור לכתיבה (ע"י סנהדרין ל), וראה חפץ חיים כלל א ובבא"מ אות יב).

עוד יש לזון, מה הדין באומר דבר בפני שני בני אדם – האם יש עליהם איסור לאומרום לאחרים. בספר דינא דחיי (מבעל כנה"ג על הסמ"ג שם) כתב: "דמדקאמר לו הקב"ה 'לאו אמור', ומדי אמר לו 'דבר אל בני ישראל', והאי שכתב אמר לו, כל הדברים הנאמרים בסוד לאדם יחידים הם בלאו אמור אפילו בלא צווי האומר, וזלתי כאן שאני מרשה אותך לאמרים". הרי שאם היו הדברים נאמרים בפני שנים אין בכך איסור, והדבר מבואר, כי מהמקור שלמדים דין זה אין לנו ללמוד כי אם באופן זה, שהדברים היו נאמרים בסוד למשה רבינו, שנכנס לבד לאוהל מועד לשמוע את דבר ה' וכל ישראל לא שמעו, ומנן לנו ללמוד איסור באופן שהדברים נאמרים בפני שנים. והנה בדברי הריטב"א (באן) לכאורה יש לזון בזה, שכתב בזה"ל: "עד שיאמר לו לך אמור, ת"ל 'וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר', פירשו, ודרשינן ליה מהאי 'לאמר' הדבא, לאשמעינן דאפילו במקום שיש קריאה ששומעין הכל הדבור הוא בכל אימרו, עד שיאמרו לו אמור". משמע שגם במקום "ששומעין הכל הדיבור" הריחו בכל אימרו. אך אין זה מוכרח, כי עצם הדיבור דהיי' לכאורה לא שמעו כלל ישראל, שהרי הקול לא יצא מן האוהל מועד, ובני ישראל לא שמעו רק הקריאה אל משה רבינו, שנקרא אל האוהל מועד בבדי שדיבר אליו הקב"ה, והגם שידעו שיש כאן דיבור – לא היה דבריו משה רבינו לאומרום לאחרים קודם שצטווה בכך. אולם, באופן שעצם הדיבור ידוע גם לאנשים אחרים יתכן שאין בכך איסור כלל. אולם, יש אחרונים (ראה ח"ה כלל ב בבא"מ אות כו) שדימו דין זה להדין שמצינו בהל' לשון הרע (ערכך טז). "כל מילתא דמיתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בידיה, מאי טעמא חבירי חבירי אית ליה חבירי ודחבר חבירי חבירי אית ליה", ולפי זה באם הדברים נאמרים בפני שנים – ישנו איסור זה, והדבר מובן היטב עפ"י דברי השאליות, שישור איסור זה הוא מדין לשון הרע, שיתכן שמחמת פרסום הדברים יגרום רע לחבירו, ועל כן שפיר תלי דין זה בדין לשון הרע.

מכאן אנו באים לנידון נוסף: האם מותר להקליט את דברי חבירו שלא ברשותו. והנה, בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' רעג) תלה שאלה זו בכל האמור למעלה, שדברים הנאמרים ביחידות או להקליטם, כי יש עליהם איסור או מדת דרך ארץ שלא לאומרום לאחרים, והרי גם ככתיבת הדברים כתב הגרי"א אסאד שיש איסור בדבר, כג"ל, ולכאורה גם בהקלטה שייך איסור זה. וגם בדברים הנאמרים ברבים – הרי ישנם צדדים שג"כ שייך איסור זה.

כן יש לזון, מה הדין לגבי דברי תורה. הנה, המקור שממנו נלמד דין זה הרי היה בדברי תורה, כל המצוות שצויה הקב"ה לבני ישראל, ואם כן לכאורה נלמד מזה שגם דברי תורה של חבירו שנאמרו לו ביחידות אסור לאמרום ולפרסמם לאחרים. ברם יש אחרונים (ע"י שו"ת בעל החכמה ח"ד סי' פד; שו"ת משנה הלכות ח"ה סי' קצד) שציידו, שלמעשה לא שייך איסור זה רק בדברים שבעלמלך כתב הגרי"א אסאד והענין ממדו היטב אם נאמר שישור האיסור הוא משום לשון הרע, שלכאורה איזה רע שייך שיבא על האומר ד"ת כשמתפרסמים הדברים (ע"י שו"ת בית יצחק י"ד ח"ב סי' עה, שו"ת משיב דבר ח"א סי' כ"ד).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות כיבוד זקנים (א)

על הפוסק בפרשת בחעלותך (יא, טז. פרשת שבוע באר"י) - **"ויואמר ה' אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל"**, אמרו רז"ל (בספרי סי' לד): **"לא נמקום אחד ולא בשנים המקום חולק כבוד לזקנים, ובכל מקום שאתה מוצא זקנים, המקום חולק כבוד לזקנים"**, והמדרש מפרט כמה מקומות בהם אנו רואים שהמקום חלק כבוד לזקנים, יע"ש. הנה כי כן דבר בעתו מה טוב לזון וללקט כמה דברים בענין חשוב ונחוץ זה.

א. איתא בספר חסידים (סי' תקעט): **"הזהיר הקב"ה בכבוד זקן, שכן כתיב (ושע"י כד, כט) 'ונגד זקניו כבוד'. ואם תראה זקן ונחור אע"פ ששניהם בחיבה יחדיו, ואפילו הן והאב (י-שודאי) אוהבים זה את זה, אל תחליש דעת הזקן לשאלו מן הן לפני האב, שהרי כל זמן שהיה אברהם קיים, לא מצינו שדיבר הקב"ה עם יצחק"**, וכו', יע"ש עוד ראיות שהקב"ה חקפיד לא לגרום חלישת דעת לזקן.

ב. **מצוה לקום מפני שיבה, ואפילו אם הוא עם-הארץ**, ובבלב שלא יהיה רשע (שו"ע יו"ד סי' רמד סי"א). והענין בזה הוא, דכתיב (וי"ב, יב): **"בישישים חכמה ואורך ימים תבונה"**, עוד שם (יב, ז): **"אמנתי ימים ידברו ויבן שנים יודעו חכמה"**, ופירש שם המלבי"ם, כי הישישים - "יבונם ימיהם קבלו חוקי החכמה מזקני קדם שהיה להם מורשה מאבותיהם, יבאור"י ימים תבונה" - שברבות הימים ירבה הענין והבחינה ויוציאו דבר מתוך דבר על ידי היקשים ותולדות השכל", יע"ש.

ובספר החינוך כתב (מצוה רט - מצות כבוד חכמים): **"לפי שעיקר היות האדם נברא בעולם הוא מפני החכמה, כדי שיכיר בוראו, על כן ראוי לבני אדם לכבד מי שהשיג אותה, ומתוך כך יתעוררו האחרים עליה. וזוהו השרוש פירש איסי בן יהודה בגמרא בקידושין (נב): שאפילו זקן אשמה, כלומר שאינו חכם, הוא בכלל המצוה, שראוי לכבדו, מפני שברוב שניו ראה והכיר קצת במעשי השם ונפלאותיו, ומתוך כך ראוי לכבדו"**. וכן איתא בספר קב הישר (ס"ו"פ מה) שלמד ממאמרי הזוה"ק ד"פכוך לזעירי לחדר לשמוע מפי ישישים חכמה, כי ישמע בודאי מה שלא שמע עדיין, ואז ירבה עליו חכמה".

ושכר המכבד זקנים, איתא בגמרא (יב"ב ז): **"שאלו לשלמה בן דוד, איזה בן עולם הבא, אמר להם כל שכנגד זקניו כבוד"**, ופירשו המפרשים, שהוא המכבד את הזקנים, כי דבר זה מסוגל להתחכם מאוד בתורה וליר"ש (כדאיתא בסי' שעור המצות פ"י קדושים, וכן הביא החרדים פרק יח בשם המדרש והירושלמי, יע"ש).

ג. **ואפילו חכם שהוא ילד עומד בפני הזקן**, ואינו חייב לעמוד מלא קומתו, אלא כדי להדרו, ואפילו זקן יוג מהדרים אותו בדברים ונותנים לו יד לסומנו (שו"ע שם סי'ז). **גם הנשים חייבות לעמוד בפני זקן** (ע"י סי"ח ס"ה תקע"ח).

ד. **זני זקנים – אין האחד צריך לקום מפני חבירו, אלא יעשה לו הידור, ואפילו הרב תלמידו יעשה לו הידור קצת** (שו"ע שם סי"ח).

ה. **לכל כיבוד הזקנים הוא: לשאלו בשלומם ולהתעניין בכונת בריותם וכדו', לעזור להם בדברים הצריכים סיוע ועזרה וללמוד עמהם שיעורים סדרים; לקום בפניהם, לכבדם ולהקדימם בישיבה לפני הצעירים וכדו'** (ע"י שו"ע שם סי"ח: שבמסכתא של משתה או של שאוץן הולכין אחר חזקה - להשיבו בראש, ויבשיש של דין או של תורה הולכים אחר החכמה, להושיב החכם בראש גם אם הוא בחור). וכך מבאיר הגאון החיד"א בספרו חומת אנך (פ"ר קדושים) בשם רבינו אפרים - **"ממני שיבה תקום"** - כלומר, כשתראה אדם זקן מאוד עומד והוא מיצר מאוד בעמידתו ואתה יושב, תקום ותושיבהו במקומך; **והדרת פני זקן** - שאם אינו זקן כל כך, תהדר אותו ותאמר לו, אם תרצה לשבת במקומי, נעילי.

ו. **מאמינים נחשב זקן שצריכים לכבדו** - מבן שבעים שנה (שו"ע שם סי"א), ועפ"י האר"י"ל, מבן ששים שנה (ע"י שער המצות ר"פ קדושים, וע"י מניח מצוה רט סק"ט). ובספ"ק אם הגיע לגיל חזקנה, מסתבר שצריך להחמיר, כיון שכבוד זקן הוא דאורייתא (י"ט). **נער עד ג' שמיא קתה הכהן גראס שליט"א**, המשך בע"ה בגליון הבא

על"י ספר

משיבת נפש - מבאר ומפננת כתבי רבינו מנחם עזריה ממאנו זי"ע. כולל שלשה מדורים: 'מקורות' - בו מובאים מכלאום כל המקומות מתורה נביאים וכתובים, גמרא ומדרשים, אשר רמו בהם הרמ"ע בקצה; 'ביאורים' - ביאור דבריו בתוספת הערות וחיידושים. וכתב בשפה ברורה: 'רמזים' - רמזים לפרשני התורה ביחוד וסופי תיבות או בסוד גימטריא, בהם נרמזו דבריו. בסוף הספר ממתח מפורט ביותר. כל אלה חוברי יחידו על ידי הרב אברהם טוביה גליק, קרית יואל ג.י. תשס"ו (תקנת עמי).

שו"ת אבני חן - חלק י"ד, מסורה: ג. כרכים מקיפים חוקים הלכה למעשה בענינים רבים ומגוונים, לאור שאלות מחודשות בעקבות חידושי המדע (כמו: גנטיקה, מיני עופות דגים ובהמות מוכללים, חיסים גנטיים המתמציזות פחות מחיי רגעים, ועוד הרבה), שאלות מחודשות בעניני אה"ע, השתלות איברים, ועוד, בליווי מאות ציורים וצילומים צבעוניים מיקרוסקופיים, עם עוד כמה קונטרסי הלכה חשובים נלווים, כאשר את ראש הספר מעטרות לי"א תסכומות נדירות מזקני הפוסקים בעולם. מאת הר"ח"ג חנוניו יוסף כהן מו"צ בב"ב רוב בית המטבחים, ב"ב תשס"ו (1800 עמי).

וזאת התורה - חידושים וביאורים נפלאים בהלכה ובאגדה על ענינים ומצוות לפי סדר פרשיות התורה. נערך עם מפתחות מפורטים על ידי הרב משה רחמים שעיר, ירושלים תשס"ו (שמה עמי).

תורה ושבט על התורה והמועדים - חידושי סוגיות, לפלוג אוריות, ביאורי הלכה בעניני הפרשיות והמועדים. חידושים מסולאים בפז מאת הרב מנחם מענדיל ייגר, אשדוד תשס"ו (נער עמי).

צוית פירושה - ביאורי וביאורי סוגיות בהלכות שבת, בעניני: שהייה וחזרה, מינו דאתקצא, מלאכות צידה, קושר ומתיר, בונה ומכה פטיש, וכל המסתעף מהם. פרי ביאורי הרב אהרן מרדכי בריסק, מאנסי ג.י. תשס"ו (רנע עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אברהם הכהן אולמאן הי"ד לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר חיים עבי ברוך נ"יו ע"ב"ג תח"י במזל טוב ובשבעה טובה ומזיגולות העליה לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' יוסף שמואל מנחם שפירא הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר יוסף שרגא נ"יו ע"ב"ג תח"י במזל טוב ובשבעה טובה ומזיגולות העליה לתורה בביהמ"ד דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	לעילוי נשמת הרה"ח ר' מרדכי אברהם ב"ר מאיר ע"ה נלב"ע ביום י"א סיון תשכ"ה לפ"ק ולע"נ בנו העלם מאיר ב"ר מרדכי אברהם הי"ד נעק"ה"ש ביום י"א סיון תש"ה - ת.נ.ג.צ.ב.ה. הונצחו ע"י בני משפחתם שיחיו	לעילוי נשמת הרה"ח ר' מרדכי אברהם ב"ר מאיר ע"ה נלב"ע ביום י"א סיון תשכ"ה לפ"ק ולע"נ בנו העלם מאיר ב"ר מרדכי אברהם הי"ד נעק"ה"ש ביום י"א סיון תש"ה - ת.נ.ג.צ.ב.ה. הונצחו ע"י בני משפחתם שיחיו
לזכר עולם ידיה צדיק			
הרה"ק רבי יצחק אייזיק מספינקא זי"ע - "היחל יצחק" בהרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא זי"ע - "היאמר יוסף"			
הונצח על ידי נינו הנגיד המפ"י הרה"ח ר' יטכר בעריש ברושטיין שליט"א - ברוקלין ג.י.			

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת בהעלותך (בחול"ל) - אבות ב'
ב' סיון תשס"ז לפ"ק - שנה י"א לגילוי תקב"ה

הולדת מוצ"ש ר"ת	23:18	23:15	21:42
אנטווערפן	22:47	22:36	21:05
לונדון	23:09	23:06	21:25
מאנטשעסטער	22:41	22:28	21:07
ציריך	22:13	22:02	20:39
ווינ	23:24	23:24	21:47
אמסטרדם	23:12	23:03	21:38
פאריז	22:53	22:48	21:19
פראנקפורט			

תורתן של ראשונים

בחירת הלויים - שיורגלו רק בעבודת הקודש - תמנע הנגף

ואקח את הלויים תחת כל בכור בכני ישראל. ואנתה את הלויים וגו' לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בכני ישראל נגף בנשחית בני ישראל אל הקדש (ה' יח-יט). "ולא יהיה בכני ישראל נגף" - זהו המעט שלקח הקב"ה את הלויים תחת הבכורים, כי אילו היו הבכורים עובדים היה יכול להיות בהם נגף, שהרי הבכור - שמוא לא היה אביו בכור, וגם לא אביו אביו, ויתכן שלא הורגלו בעבודה, ולכשיבא זה הבכור לעבודה לא יהא בקי וזהו נגף, ויעשה שלא כהוגן ויהא נגף, כמו שמצינו בנגד ואביהוא שלא היו רגילים בעבודה, ולכן לא נזהרו וגופו. אבל הלויים, כיון שנבחרו מהם ובניהם ובני בניהם לדורות, הורגלו והזהירו בעבודתם ובשירות לעשות כהוגן, ולכן אמר הקב"ה (דברים יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה" וגו', כדי שלא יתעסקו בשום מלאכה, כי אם בעבודת הקודש, מה גם שאם ילמדו ויורגלו ידיו במלאכת החול, ויהיו ויהיו בכלי הרישה וכדומה, על ידי כך יהיו זרועותיו ואצבעותיו עבות וקשות ולא יוכל לכופן אל הנבל ואל הכינור, ויפקלו השיר. וזהו שאמר: "ואקח את הלויים וגו' ולא יהיה בכני ישראל נגף", כלומר, לכך לקחתי אותם כדי שלא יהא בכני ישראל נגף, "בנשחית", כי מנתה לא יגשו.

"שמעו נא" - עתה בפתאום - וזוה תוספת המהות על משה רבינו

ויאמר ה' פתאום אל משה ואל אהרן ואל מרים צאו שלשתכם אל אהל מועד וגו', ויקרא אהרן ומרים ויצאו שניהם. ויאמר שמעו נא דברי וגו' (יב, ד-ה). "ואמרו בספרי (ק): 'אין נא אלא לשון בקשה' וכו'. וצריך לבאר ענין הבקשה הזאת מה היא, כי אם הם חטאו והשי"ת היה מוכיח אותם, הלא זה מעלה וכבוד להם שיודיעם חטאם קודם שיענישם, וטובה תוכחת מגולה, ולא היה צריך לזה לשון בקשה.

והנראה בעיני בזה, כי מראה הנבואה הזה היה קשה עליהם והיו מטבעם, לפי שהם לא היו מוכנים לנבואה בכל עת - כמשה, אבל היו צריכים להכין עצמם בתחלה קודם בוא הדבור אליהם, וזה הדיבור בא אליהם פתאום כמו שנאמר: "ויאמר ה' פתאום וגו'". ולא היה למשה בזה קושי כלל, כי היה מוכן לנבואה בכל עת, ואין דבר בגופו חולק עליה ויגדל חול הנבואה עליו בפתע, ולא היה ענין אהרן ומרים כן.

ולכן תמצא כשנבא הנבואה עליהם פתאום, יקשה עליהם מאד, כי שיעתק הטבע מההפך אל ההפך פתאום, יסתמר ויצטער. ויהיה ענין אהרן ומרים - דומה למי שעומד בתוך ואפלה זמן רב, שאם יעתיקוהו אל האור החזק פתאום, יברח ממנו חוש ראותו ויצטער. ולפי שאין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו (ע"י א. ג.), ועכשיו הוצרך לבא עליהם במדה הזאת פתאום, [כדי] להודיעם שיפה עשה משה (-שפרש מן האשה), והם שנו כשדברו בו, שמפני שהנבואה היתה שורה עליו פתאום היה צריך להיות מוכן ומעונתו בכל עת, מפני זה אמר להם בלשון 'נא' - לומר שלא יקשה בעיניהם בהיותו נגלה עליהם פתאום, כי הוא מן ההכרח אצלו לפי הענין.

ולפי דברי ר' אברהם (-האבן עזרא) שהוא מפרש בכל מקום שנאמר 'נא' שהוא לשון עתה, יש הוכחה לפירוש בפרשה הזאת, כי משה התפעל ואמר: 'א-ל נא רפא נא לה' (פסוק יג), כלומר, רפא עתה לה. והשי"ת השיבו: שמעתי את תפלתך וארפאנה, אבל לא עתה, כי אלו אביה ירוק בפניה הלא תכלם שבעת ימים' (פסוק יד), ק"ו לשכניה (ב"ק כ"ג). וכו'. ולפי זה (וגם) כן יבא לשון 'נא' ככאן על נכון. שאמר השי"ת אליהם: 'שמעו נא דברי', כלומר, אע"פ שאין מחוקם לקבל הדיבור פתאום, כי אם אחרי ההכנה וההצעה לעת כזאת, עתה תשמעוהו, למען תדעו ותבינו שיפה עשה משה. ואין ספק שזה היה שינוי טבע באהרן ומרים, כפי ענין הכנתם לנבואה".

דרשות הר"ן (הדרוש השמיני, ע"ש)

לקח טוב

מוזן הנפש יכול לקיים את הגוף

לדוגמא: אם מצבו ומעמדו ברוחניות הוא הדבר שאליו עיניו נשואות, והמדה זו - להתענג על ה', להגות בתורתו ולעסוק במצוותיו ויתברך - עולה אצלו על כולנה, אין ספק שהשגותיו ברוחניות יעמידו את כל צרכיו האחרים בצל, בבחינת "מעט מן האור דוחה הרבה מן החושך". או מי שהיי החברה חשובים לו עד מאד, ובכל לבו ונפשו משתוקק לתפוס מקום בחברה, הרי הצלחה בנושא זה תשפיע עליו קורת רוח מקיפה את כל כולו.

הרי לנו שני לימודים מרעיון זה. האחד: שלא תמיד יש צורך להשביע את כל התחומים בכדי להביא לאדם קורת רוח כללית, כי לפעמים שובע בתחום אחד וזין גם תחומים אחרים.

אותיות מהכימות

בפסוק "ופתה נפשו יבשה", כי הנה בלשון פרשת בשלה, בילך ח"ד המן נתן חיות לגוף. כמו שנתקן ממזון הגוף חיות אל הנפש ע"י התקשרות נפש בגוף, מוכן מזה כי מוזן הנפש יכול לקיים הגוף גם כן, ע"ש, דפתי". ובאמת נראה שהכל הוא לפי מלך האדם. אם הגוף טפל אל הנפש, ניזון הוא ממזון הנפש... וכן נפשו קלה מזה המדריגה, חמור: "נפשו יבשה", כי לא היה בטל כל הנפש אל הכוח... שפת אמת (תרי"ז)

השני: איזה תחום הוא זה שבבואו על סיפוקו ושובעו, מסוגל הוא להעביר את השובע לתחומים אחרים - הוי אומר, אותו תחום שקרוב אל לבו של אדם, ובכל נפשו ומאודו שואף הוא אליו, עד שכל כולו נמצא שם למרות צרכי התחומים האחרים.

הוא הדבר במאכל ומשתה המזינים לבו של אדם. בדרך כלל הרי שמוזן הגוף מקיים גם את הנשמה. אולם מי שצרכי נשמתו עומדים בראש מעייניו עד שנמצא הוא במדריגה כזו שהיו הגשמיים טפלים ומבוטלים אל הוי נפשו, כדוגמת דור המדבר, יכול הוא להחיות את גופו במוזן רוחני.

בענין השובע שבו משיב האדם את עצמו - ולא דוקא ממאכל ומשתה, אלא גם בשביעות רצון - יש לראות תופעה מעניינת. אף על פי שישנם תחומים שונים המשפיעים על מצב רוחו הכללי, בכל זאת לא נחויז לו לאדם להשיג שביעות בכל התחומים, בכדי שתיוולד התוצאה החיובית של שביעות רצון כללי. יתכן אולי שיצליח בתחום אחד שבו יבא אל סיפוק, וזוהי תיגרה לו קורת רוח במדה גדושה, עד שקורת רוח זו תתפשט בכלו, על אף שבנוגע לתחומים אחרים עדיין לא האירה לו ההצלחה פנים.

ניקה לדוגמא כמה תחומים שבהם רוצה האדם להגיע אל הישגים מכובדים. ישנו התחום הרוחני, שבו שואף האדם לעלות ולהתעלות בנתיבות הקודש; וישנם, תחום הבריאות, תחום ההצלחה בעבודתו ובפרנסתו, תחום חיי החברה - שבו כל אדם חפץ לקחת חלק מוגדר וכדו'. אין ספק שאם יצליח להשיג את מטרותיו בכל התחומים, עלול הוא להיות מן האנשים הכי מרוצים בעולם. אך שאלתנו היא, האם תלויה שביעות רצונו בהצלחה המקיפה את כל התחומים? או האם תספיק לו הצלחה קטנה יותר, אולי ברוב התחומים? ואפשרות שלישית: האם יתכן שהצלחה המוגבלת לתחום אחד כבר תשיג לו את שביעות הרצון הרצויה.

ובכן, תלוי הדבר עד כמה נוגע תחום מסוים ללב של אדם זה. אם כולם שווים אצלו באותה מדה, לכאורה דרושה לו הצלחה בכלם ולפחות ברובם. אולם אם אחד התחומים מאד קרוב ללב, ובו הוא משקיע את עצמו ראשו ורובו, ועיניו תלויות יום יום אל המטרות שקבע לעצמו בתחום זה, ברור הדבר שכל השגה כלשהיא שישגי בושא מסויים זה, תביא לו הארת פנים כזאת שתאיר את מצב רוחו גם לגבי תחומים ונושאים אחרים, על אף שבהם לא התקדם כהוא זה.

אמרות טהורות

העבודה בשנות הנעורים מאירה בימי הזקנה

בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות (ה, ב).

"בהעלותך את הנרות" – המצות נקראות **נרות**, כמאמר הכתוב (משלי י, כב) "כי נר מצות ותורה אור"; **"פני המנורה"** רומז על ימי הזקנה של האדם, כי מנורה רומזת לקומת האדם (עיי' ודמק"ח קנה; עקדת יצחק שער פס) שהיתה גבוהה ו"ח מפתים (במקומות אדם; עיי' עירובין מה), וימי הזקנה נקראים בלשון "פני", כדכתיב (ויקרא יב, לב) "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן", כי אז הוא כבדניתי פנים, על שהוא בשלימות שנותיו; "שבעת הנרות" רומז על שבעים שנים, כי כל דבר כלול מעשר, ו"שבעת" רומז על כל ימי שנותינו שהם שבעים שנה.

ובא הכתוב להורות, כי היות ובימי שיבה אין לו לאדם כח לעשות המצות כל כך כתקנם, מחמת תשות כחו, על כן "בהעלותך את הנרות" – כשתקיים המצוות ותעבוד את ה' בשנות הנעורים בחשק והתלהבות, כי מי שאורג בקיץ לחמו (עיי' משלי י, ה) "וההרגל נעשה טבע, על ידי זה בנקל לו אחר כך גם בימי הזקנה לעמוד בקשרי המלחמה נגד היצר הרע.

וזהו: **"אל מול פני המנורה"**, רומז על זמן השיבה והזקנה, כנ"ל, שיהיה לו בנקל גם אז לעבוד עבודת השי"ת, לזה אין צעה רק יאירו שבעת הנרות, היינו כל ימי משך שני חייו שהם שבעים שנה, מתחלת עד סופן, צריך להתאמץ לעבוד עבודה תמה, לתכלית זה להאיר לימי הזקנה.

לימוד תורה לשמה מביא לירי הכנעת וענות

קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם. ובה תעשה להם לטהרם הוזה עליהם מי הטאת וגו' (ה, יז-יח), הנה, כשמומנים אדם על צעה רק יאירו שבעת הנרות, יוכל האדם לבוא על ידי זה להתנשאות ולהתפארות. ובאמת כל מי שגדול יותר, צריך להיות יותר בעיני עצמו בשפלות

אמירה נעימה

והיית לנו לעינים. והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא וגו' (י, לא-לב). פירש"י: "והיה הטוב ההוא – מה טובה הטיב לו, אמרו כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה דושנה של יריחו ת"ק אמה על ת"ק אמה, והניחיהו מלחוק, אמרו מי שיבנה בית המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כך ובין כך נתנהו לבני יתרו" וכו'.

יש לפרש הענין שנתנו לבני יתרו דושנה של יריחו, כי ידוע (ברכות מה) ש"פסיעה גסה נותלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם", נמצא שכח הראיה מתחלק לת"ק חלקים, ומאחר שאמר משה רבינו ליתרו: "והיית לנו לעינים", נתנו לבני דושנה של יריחו, שהיה ת"ק אמה על ת"ק אמה, כשעיוור ת"ק חלקים של מאור העינים.

צמח ה' לצבי

זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם וגו' (יא, ה). פירש"י: "חנם מן המצות".

נראה לפרש הכוונה, כי במדבר כיון שהיו מצווין על חמץ שלא יותירו ממנו עד בוקר (שמות טז, יט) נמצא שהאכילה היתה מצוה עליהם, וביון שכן היה יצר הרע מתגרה בהם ומונע מהם תאוות אכילה, ואכלוהו בעל כרחם (עיי' עיי' ג, קידושין לא, בתורה גדול המצוה ועושה, ובספר המקנה שם). אבל במצרים, שלא היתה להם מצוה באכילתם – "חנם מן המצות" – היו אוכלים הכל לתיאבון. וזהו: "זכרנו את הדגה אשר נאכל מצרים חנם" – מן המצות.

חם סופר (הביא תלמידו בעל ה"לקוטי חכר בן חיים" חיד, דף י')

ועתה נפשנו יבשה אין כל בלתי אל חמץ עינינו (יב, ה).

איתא בגמרא (שבת קכט) שמי שהקזין דם, צריך לאכול סעודה באותו יום: "רב אמר בשר ושמואל אמר יין. רב אמר בשר – נפש חלק נפשא (נפש תחת נפש), ושמואל אמר יין – סומקא חלק סומקא (אדם תחת אדם)". ולפי זה, לכן אמרו ישראל "ועתה נפשנו יבשה", היינו כשאנו מוצאים עצמנו שנפשנו יבשה מרוב מורח הדרך או מחמת דבר אחר, התקנה המעולה ביותר היא לאכול בשר

ונמיכות רוח, כמו שמצינו (ברכות לה: עיי' רש"י): כהן גדול שוזה בתחילת וסוף כל ברכה וברכה, ומלך כיון ששוזה שוב אינו עומד. הרי כל שגדול ביותר – צריך להיות מוכנע ביותר.

וזהו: "קח את הלויים מתוך בני ישראל" – להעלותם לגדולה. ואם תאמר, והלא אפשר על ידי זה לבוא לידי התנשאות ח"ו, אזי על כך העצה יעוצה: "וכה תעשה להם לטהרם הוזה עליהם מי הטאת" – מי רומז על התורה, כי "אין מים אלא תורה" (ב"מ יז), רצ"ל שתורה עליהם אור התורה, כי על ידי לימוד התורה לשמה יוכל האדם להבין גדלות הבורא, וכשמכיר בגדלות הבורא אזי מכיר שפלות עצמו (עיי' מ"ש בנ"ל שצט מדר יומא דגמרא: ס' "אור אלימלך" אות קלד).

וזהו "הטאת" – לשון חסרון (מלש"ח מ"א א, כא: "והייתי אני ובני שלמה תפאים"), כלומר, שעל ידי התורה יוכלו לדעת ולהכיר בחסרונם.

שכירת חלב מביאה לירי טהרה אמיתית

וכה תעשה להם לטהרם וגו' (ז, ה). "וכה תעשה להם" – מלשון כהה (ויקרא יב, כא) – רצ"ל, שעל ידי שאדם כהה בעיניו נשבר לבו, ועל ידי זה משיג טהרה אמיתית – "לטהרם".

"בשם כל ישראל" – קורבן כל מצות ומצוה

כי נתונים נתונים המה לי מתוך בני ישראל תחת פטרת כל רחם ככור כל מבני ישראל לקחת אותם לי (ה, טז). "רחם" רומז על רמ"ח מצות עשה. והנה, אנו אומרים קודם כל מצוה: "לשם יהוד קוב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל", כי קודם כל עשיית המצוות צריך לכלול עצמו עם כלל ישראל (עיי' מ"ש במדברנו ג'ל רפא).

וזהו הרמז: "תחת פטרת כל רחם" – מתחלת פתיחת רמ"ח מצות עשה, "ככור" – היינו המחשבה – "כל מבני ישראל", כלומר, שקודם קיום כל מצוה צריך במחשבה לכלול עצמו עם כלל כל ישראל, וזהו: "לקחת אותם לי" (עיי' למש"י, במדבר יד, ה), היינו לייחד שמי.

כנסת יחזקאל, דראמסק (עיי' מ"ש במדברנו ג'ל תקו)

ולשונת יין, כאמור, אמנם "אין כל", כלומר אין לנו כל צרכי הסעודה הצריכים לנו, כיון שאין לנו בשר ויין. ואם תאמר, והלא אפשר לטעום במן כל מיני טעם, והמון לבדו יספיק, לכך אמרו: הלא על חיון לא יספיק, שהרי צריך להיות סומקא דוקא, והמון, אדרבא הוא לבן (שמות טז, לא). וזהו: "בלתי אל חמץ עינינו", וגם לא שייך בן נפשא חלק נפשא.

ויציע משה אל ה' לאמור א-ל נא רפא נא לה (יב, יג). פירש"י: "לאמור – מה תלמוד לומר, אמר לו: השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו".

שמעתי דבר נפלא בשם הגאון המאור הגדול מהור"ר **יוסף זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק לובלין**, על פי מה ששנינו (ברכות לה) דאמר ר' חנינא בן דוסא: "אם שגורה תפילתי בפי ידוע אני שהוא מקובל, ואם לאו ידוע אני שהוא מפורץ", והקשו המפרשים, אם כן למה הוצרך משה לבקש "השיבני אם אתה מרפא אותה אם לאו", הלא היה יכול לראות בתפלתו אם שגורה היא אם לאו. ותירצו, שבתפלה קצרה כזאת – "א-ל נא רפא נא לה" – לא שייך סימן זה.

ואמנם, הסיבה שקיצר משה רבינו ולא האריך בתפלתו היתה, כדי שלא יאמרו בני ישראל: בשביל אחרות הוא מאריך בתפלה אבל בשבילנו הוא מקצר (כמ"ש רש"י). והנה, איתא בגמרא (שם) מניין שאם שגורה תפלתו בפיו – היא מקובלת, שנאמר (ישעי' נג, יט) "בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר ה' ורפאתיו" (י).

כשהניב ברא באדם אז מוכפח על השלום. (רש"י).

ולפי כל האמור יש לפרש: "בורא ניב שפתים שלום שלום לרחוק", כלומר, שאם תפלתו היא על רחוק, אזי יוכל להבין שאם תפלתו שגורה בפיו – ידע שהוא שלום, אבל "ולקרוב אמר ה' ורפאתיו", היינו, אם תפלתו היא על קרוב, שאז צריך לקצר בתפלתו, כדי שלא יאמרו שבשביל קרובו הוא מאריך בתפלה אבל בשבילנו הוא מקצר, וממילא לא שייך אז הסימן לידע מתפלתו אם שגורה היא אם לאו, ולכן "אמר ה' ורפאתיו", היינו, צריך ה' להשיב אם קיבל תפילתו.

סיעתא דשמיא להג"ר שמעיה מטאמשוב זצ"ל (ויהרפורט, תקל"ד, פר' וישב)

יתרון דעת

מצות עליה לרגל בזמן הזה (ב)

... ואף על פי שנמצא במדרש (שהש"ר א, טו) במשלה כנסת ישראל ליתנו, מה יונה זו אע"פ שמרחקת אינה שוהב את קינה, כך ישראל אע"פ שזלו אינם שוכחי את קיניהם. וממני **כך היו נהגים בזמן שהשנים בתקן שהיו עולים בני מצרים וסוריה ובעל ברגלים לירושלים**, מכל מקום חיובו ארץ ישראל היא זו, כאותה שאמרו (כתובת קיב) רבי אבהו הוה מנשק כפי דעבו דכתיב (תהלים קב, טו) "כי רצו עבדיך את אבניה".

... כי שם (ירושלים) שער השמים עיר שחבורה לה יחדיו, שם הר המוריה עקדת יצחק, שם שבב יעקב וחלם לו סולם, שם הר בית ה' ותל שכל פיות עליו פונים, ולא זהו שכנה מכותל מערבי וכו', והוא עיר שם ה' שמה, **שגם בזמן הזה מצוה לעלות לרגל לירושלים והוכיח בשביל"ת יעב"ץ ח"א ס' פ"ט**. **תורת משה** להחת"ס (ס"פ אמור, דף נו, ע"ע בשו"ת חת"ס יור"ד ס' לרד)

... והנשים צדקניות ולכות בכל ערב שבת ומכבדין לפני הכותל המערבי, ואין דובר להם דבר. וביום שבת וי"ט אחר יציאת בית הכנסת, יש מהבעלי בתים שיש שבת בתים שהחלונות פתוחות לכותל המערבי קרוב ונראה, כאילו היו סמוכים שם ומתפללים תפלה קצרה, וזה נוסחה בקיצור וכו'... ואומרים קדיש, והולכים כל אחד לביתו, ויש מהם שלאחר מנחה הולכים לכותל מערבי עצמו, ומתפללים תפלה זו וכו'... ומרן הגאון המפורסם **אבי מורי מוה"ר משה ילאני זצוק"ל**, בערבי פסחים וערב יום הכפור, היה הולך לכותל המערבי, עם היות דכיון פתיחין ליה בעליתיה, סמוכות ונראות אל הכותל, שכר פסיעות היה מרויח ללכת שמה, והיה קורא שם בער"פ מסכת פסחים ובערב יחזכ"פ מסכת יומא, ועל שאר התפלה היה מוסיף וקורא תפלת דינאל וכו'... והיה אומר ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, ואומר עלינו לשבח, ועל כן נקוה לך, וחזור לבית מדרשו לשלום, כי שם ביתו יגן עלינו זכות תורתו.

ועיין להרב 'אבות הראש' (הג"ר רחמים נסים יצחק פאלאנו) גר"ו בא"א דף ק"י ע"ד ע"ד ר' יוחנן בן זכאי, דאע"ג דאחר החורבן קבע דירתו בבבנה, היה עולה לירושלים ברגלים, ואשרייהו ישראל מקיימים מצוה זו **בכל דור ודור בשמחה רבה והולכים מדי שנה בשנה מדי כנסת הארץ הקרובים והרחוקים**, לא יחוסו על הוצאות רבות ולא על טיולטולא וגבא, ומי שאין ידו משגת לילך ברכב ובסוסים אורח ברגליו יעבור, כאשר ראיתי בעיני כי רצו עבדיך את אבניה ועפרה יחוננו, וכותב כל הצדיקים יגן עלינו ונזכה לראות בביתא גואלינו ובנין מקדשינו בב"א.

שדי חמד (מע' ארץ ישראל אות א)

... ואל תקשי לך כשאין מקדש עולי רגלים מניין, זה אינו, ידידע דכמה מאות שנים אחר החורבן עדיין היו עולים לירושלים ואפילו בזמן הזה עדיין עולים שם הסמוכים.

הנה ידוע לכל כמה גדלה מעלת המקיים מצות ראייה, שדיא אחת ממצות עשה, כמ"ש (שמות לה, כג): "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך" וגו', והיא אחת מהמצוות שהישיבים בין בזמן שביהמ"ק קיים ובין בזמן שאין ביהמ"ק קיים וכו', ולכן אנתנו יכולין להראות מול שכנית עתנו בכותל המערבי שיבנה במהרה בימינו אמן, אשר מעולה אל זה שכנית ממנו במאמרם ז"ל וכו'... ולכן כל איש ישראל חייב בה, קטון וגדול, עשיר ואביון, חייב בה מבלי שום פטור וכו'.

וידוע למורי, שאין החסידים הראשונים כמלאכים קבעו חובה זאת לעצמם, בהיותם דרים בעיה"ק צפת"ו קרוב לימי זמן קדושו וזיכ"א, שאין היו שולחים בכל רגל ורגל שלוחים מאתם מהם להבא, לקיים המצוה הגדולה הזאת בעת ובעונה, והיו סומכים על רמזי ה' בקיום מצוותיו, והיו מוסיפים עצמם על קדושת שמו, ולא היו חסים על נפשם מסכנת דרכים שהיו להם באותם הזמנים, וטורח וזאת הדרך אשר היתה עקלקלקת, אע"פ שלא היה להם חשש קרקע בארץ ישראל, רק למען עשות רצון ה' ית"ש ולחבב מצוותיו, אגן עתה בדור הזה שיש לנו בפ"י מקנת קרקע בארץ, אשר בזה יוסיף חיובינו בעליית הרגל לירושלים ממול שכנית עתנו וכו'... ובפרט שהדרכים נתקיים בהם "והיה העקוב למישר" ואין פחד מסכנת דרכים, ובהוצאות של מה בכך ובמשך זמן קצר כיום **אחר יכולים להגיע לירושלמה ולהשתחוות מול שכנית עתנו** בכותל המערבי שיב"א, ולקיים המצוה הגדולה הזאת, כמה נפטר את עצמינו ביום הדין, ומה נענה כי יקום א-ל, וכי יפקוד מזה נשינו, ובפרט שבזה תליה הצלחתנו והצלחתנו מיד כל איוב ואורב, שטן ופגע רע, משהו ומחבל וכו', כמ"ש (שם לה, כד) "כי אוריש גויים מפניך" וגו' – אימתי – "בעלותך ליראות את פני ה' אלקיך", וכאשר מעידים ע"י כמה וכמה מעשיות שאירעו לעם בנ"א עם הקדש בעלותם ליראות את פני ה' וכו', ואולי מפאת זה לפי חומר עונשנו נהגו בה גם בזמן הזה שלמים וכן רבים, מדורות ראשונים מזמן חורבן הבית ועד עתה.

שיח יצחק להגון המקובל רבי יצחק אליפיה זצ"ל (ח"ב), מאמר "עלית הרגל", ירושלים תרפ"ג, יע"ש שהאריך בזה

יומא דנשמתא

הנה"ק רבי יהודה בן עטר מפאס זי"ע

יומא דהילולא י"ט סיון (תצ"ג)

פאס, היא העיר רבתי במארוקו, אשר מאז ראשוני הראשונים מאורי העולם, הרי"ף והרמב"ם, היתה בה משכן התורה, כאשר רבנים גדולים, צדיקים ומקובלים קדושים, איוו אותה למושב להם. משנים קדמוניות היתה בה מרכז התורה, אשר האיר לארץ ולדורים, ועל אף קשיי השעבוד ועול הגלות, לא רק שלא חרב בה מעיין התורה, כי אם הלך וגאה כמעין המתגבר. ברם, מחמת פגעי הזמן - ועוד סיבות שונות המועלות על ידי סופרי וחוקרי הדורות - לא זכינו כל כך ליהנות מאורם הבהיר, עד זה דור אחרון, בו הוחל לקרוא בשם ולהפיץ ממעינות תורת חכמי ארצות המערב או המגרב, כפי שמכונים חכמי ארצות צפון אפריקה, אם כי גם אפס מעט, מה שנשאר לפליטה.

דגל מחנה יהודה

אחד מגדולי החכמים שהאיר פני המזרח היה רבינו יהודה ממשפחת בן עטר המעטירה, אשר שימש כאב"ד בעיר מולדתו פאס רבות בשנים ונחשב בדורו לראש רבני מארוקו. רבי יהודה בן-עטר (מהריב"ם) נולד לאביו רבי יעקב בחודש אלול שנת תט"ו, שהיה נין ונכד להצדיק הקדוש, "חסיד ועניו", רבי יעקב בן-עטר הזקן זי"ע.¹

רבותיו של מוהריב"ע היו החכמים הקדושים אשר בארץ המה, רבי ודאל הצרפתי ורבי מנחם סירירי, והם אשר סמכו ידיהם עליו. גם לאחר שכבר התפרסם כגדול בתורה וישוב על מדיו, שימש את רבותיו ושהג להם ברוב אהבתו, וכדבריו באחת מתשובותיו שכתב לערך בשנות ה'ת"ס (כשהוא קרוב לבן חמישים שנה): "והיו יודע, שכמעט כל היום אני בלא בבית מורי שיחיה לשמשו, ואוי לי מצרתי, כי בעונותי מסוכן הוא. ואלקינו מרחם, מחיה מתים במאמרו, הוא בעל היכולת ובדור נפש כל חי, יעלה לו ארוכה ומרפא, כי אלו נשאתי עיניי" (שו"ת רבי"ע, יו"ד סי' מו).

בשנת תמ"ב, בהיותו בן ז"ך שנים, כבר זרח אורו והעמיד תלמידים הרבה, "מהם בעלי מקרא, מהם בעלי משנה ומהם בעלי תלמוד" - כלשונו בהקדמה לספרו 'מנחת יהודה' - "ועור מש-די היה לי, וכל נטיעותי אשר נטעתי לי עשו פירות ותשלחנה פירות...".

בשנת נח"ת, בהיותו בן מ"ג, נתמנה לדיין בעיר ואם בישראל, פאס, וכעבור שש שנים, בשנת תס"ד, נתעלה לכהן כראב"ד - משרה בה נשא עד יום פטירתו, י"ט סיון תצ"ג לפ"ק. בתקופת כהונתו הארוכה ישב על כסאו הרם לצד רבותיו, חבריו ואף תלמידיו - מהם יצויין במיוחד את תלמידיו הגאונים הגדולים: רבי יעקב בן-מלאך, שכיחן תחילה כספרא דדיינא ואח"כ נתמנה לדיין, וברבות הימים אב"ד תיטואן; רבי שמואל בן-אלבאז, אשר רבינו וחכמי דור מעידים עליו, כי "יוררתו ואמונתו ממש, כל היום שוקד על תלמודו ולא ימיש מתוך אהלה של תורה...² הה"ק רבי יעקב בן-צור (יעב"ץ - פני חמי הדור) החשיב עצמו כ'יתלמיד חבר' לרבינו, (וכעדות עצמו: "... הגם שאיני תלמידו מובהק, כי איני תלמיד מובהק אלא להרב הקדוש מר אבא זלח"ה, מי"מ תלמיד חבר אני להרב נר"ו, וכשי' שהוא רב מופלג בדורו ואין אנו צריכים הסבה לפנינו בפסח...". בספרו שו"ת 'משפט צדקה ביעקב' מבני הרבה פסקי דינים של רבינו יהודה בן-עטר.³

במשך כל ימי חייו, גם לאחר שתמנה לדיין וראב"ד, סירב ליהנות מכסף הציבור, "לא נחנה בכבוד תורה ולא קבל הספקה מחקה...".⁴ (ישם הגדולים: להרחי"א זי"ע). לצורך מחייתו עסק באומנות הצורפת, "ועד היום נמצאים איהו נומים מזהב צרף מנוקה מכל סין, והמה מעשה ידיו, ונמצא אצל איהו גויים במדינת פאס, חביבים ויקרי הערך והמצאיאות...".

עוד מסופר, שמדי בוקר היה פותח את חנותו, וכשהיה מריתו שיעור פרנסת אותו היום, היה קם, סוגר את חנותו והולך לבית המדרש.

גור אריה יהודה

שמו הגדול היה נקדש ונערץ עד מאוד, והיה נקרא בפי כל בתואר "אריה לקביר" (רבינו מנחם). ביטוי לרחשי הכבוד וההערצה שהיו כלפיו אפשר לראות בתקנה שתיקנו בק"ק פאס בשנת תק"ב, שמונה שנים אחרי פטירתו, בה קבעו שכל אלה איש להם בעיר שררה על השחיטה ועברו לגור במקום אחר שיש להם זכאים ליהנות ממנה "כל זמן שלא חזרו למקומם, חוץ מהחכם כה"ר עובד בן עטר נר"ו, שאף אם ח"ו יהיה בסוף העולם, חל עליו הדבר חובה להפריש לו חלקו, ולשגרו אליו אל המקום אשר הוא חונה שם, מפני כבוד מרנא ורבנא הרב המובהק אביו זלח"ה".

עת צרה ליעקב היתה תקופתו, תחת עול גלות בני ישמעאל. הדים לכך נמצא גם בפרוש היאור החיים' הק' (ר"פ נז), וז"ל: "... והן גלות ישמעאלים, אשרי מי שלא ראם, משעבדים וממררים חיי ישראל, ולא די שלא יתנו שכר, אלא עוד

המדרש נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך' יצחק בעריש ברושטיין ז"ל ת.צ.צ.ב.ה.

"לא יסור שבט מיהודה"

רבינו יהודה בן עטר הטביע את חותמו בעולם ההלכה של חכמי מארוקו, עד היום הזה. יחד עם ריעו-תלמידו הרב היעב"ץ העמיד את מנהגי ארצות המערב הפנימי על פי תקנות החכמים המגורשים מקשטיליא שבאו לחופי אפריקה אחרי גירוש ספרד בשנת רנ"ב. במרוצת הזמן נקראו שני חכמים אלה בשם "רבותינו בעלי המנהגים". מתקופתו ועד עתה, מובאים פסקי דיניו ותשובותיו להלכה, בספרי חכמי מארוקו.

גם תקנות רבות להועיל שיצאו מתחת ידו ובית דינו, מוצאים אנו בספרי החכמים לדורות, ובהם תקנות בכל שטחי החיים ובדברים העומדים על הפרק, מהן: לכל ירבו בנדוניית הבנות [תקנה משנת תנ"ח: "... לסיבת המנהג הרע, אשר נתפשט בימים האלה, לבלתי צאת הבנות מדלת בית אביהן החוצה להיות לאיש, כי אם בנדוניא רבה, ועוד תוספת מרובה, תפצים שרוב הבעלי בתים נשארים שלולים, ויוצאים נקיים מנכסיהם... ולכן ראינו לגזור על כל המשתדכים מהיום והלאה, שאין רשות... להתנות שום תנאי תוספת על הנדוניה בשום אופן..."], ולכל יפריזו בהוצאות סעודות ברית מילה, בר מצוה או חתונה (מאחר שגם אלו שאין ידם משנת היו נאלצים מחמת הבושה ללות בריבית מגויים ולהכנס לחובות, כדי לערוך את מסיבותיהם כנהוג...), בתקנות חייבו את כל איש, עשיר כאביו, לצמצם ולהגביל את מספר המסובים לכל מאורע, כמו גם את התפריט המוגש לפנייהם! (ראה תשו' מהריב"ע, א סי' קלט, קד, קס-קסא) ועוד כהנה וכהנה.

מלבד האמור, השאיר אחריו ברכה לדורות, המה חיבוריו: 'מנחת יהודה' דרוש על התורה; 'מנהגי טריפות בפאס'; דיני גט וחליצה; 'שאלות ותשובות ופסקים'; 'שיר מכתב'; חיבור הפלא ופלא מעשי ידי אומן, והוא כל דיני שחיטה וטריפות בדרך שיר וחרוזים. מטרות: "להקל על התלמידים, ענדתי הלכות טריפות דרך חרוז, כדי שיהיו שגורים בפייהם דרך שיר, וידוע טעם השיר תקוע בלב ובה, ולא תשלוט בו סכחה כל כך...". לחלק הדן בהלכות שחיטה אף צורף ביאור רחב.

שני חיבורים אחרונים אלו זכו לעדנה, ויצאו לאור בשלימות וברוב פאר והדי בשנת תשמ"ט, ע"י 'מכון ירושלים', כאשר המר"ל הרב משה עמאר השכיל להוסיף ולקטט הרבה תשובות ופסקים שטרות מקורות שונים, ואף ערך בראשו מבוא מקיף לתולדותיו של אותו צדיק, וקורות דברי ימיו.⁵ זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- רבי יעקב הזקן היה ממונה על השו"ב הקבועים בפאס, מינו שנשאר בירושה לזרעו אחריו במשך הדורות. הוא נפטר מה- רעב ברח"א אדר ב' שנת שס"ו, ובדברי הימים של פאס, מקונו עליו רבי שאול סירירי: "אוי לנו שאיש קדוש כזה מת מיתה משונה כזו..." (מלכי רבנן).
- ובעל האוה"ח הק' כותב עליו בהקדמתו לספרו 'פרי תואר': "... יחיד בדורו, גדול הרבנים, חכם החכמים, הדיין העצום, הכולל כל מידות טובות, הוא אחיהו"ד הרב המופלג... אשר לבש מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ולא הירמותי ידי לחתום על דברי אלא אחר הסמכת הרב המזכר, והוא אשר אני מזכיר לפעמים בשם אחי הרשב"א...".
- מפי שמועה נאמנה קבלנו שרבינו חיים בן עטר זי"ע, בעל אור החיים הק', קורא לו במקום אחד בספריו בתואר "מורי ורבי", אך עד כה לא מצאנו איה. בספרו 'פרי תואר' (יו"ד ט' לט) מזכירו האוה"ח הק': "ובבואי לעיר תיטואן מצאתי ת"ח חסיד וסופר, כי חכם אחד נשער תיטואן נשא ונתן בידו הן עם הרב המובהק כמוהר"ר יהודה בן עטר זלח"ה בעיר פאס, בקונטרסים ראיות הרבנים מתני' הנפיחה ודברי שכנגדם. ואמר לו הרב הנ"י כי אם תחזקנה ידיו ויהיו בני הדור נשמעים לו, יבטל המנהג ההוא מכל המערב, שלא להכשיר בנפיחה כלל. ושמתיו לדבריו, וכל העוהר בדבר, הרי זה מעמיד דגל השכינה ומונע הסומאה הנחלאת מנפשות עם ה', ומטהר בית אלקינו ומשיב עטרה ליושנה..." (הדברים נאמרו בענין הריכוז שהיה בין חכמי קאשטיליא לחכמי פאס אודות הכשרת בהמה בבדיקת ריאה על פי נפיחה). רבי"ע העניק הסמכה בשנת תצ"א על ספר ריאה ה' לבעל האוה"ח הק', בן כותב: "... שמח לבי ויגל כבודי אל מראות אלקים ראיתי עולים מן האר"ש, אשרת שפתיו ברוך מללו, הלא הוא פלפלתא חריפתא מפיק בשמעתא ואגדתא... הלא הוא החכם הותיק כהה"ר חיים בן עטר, טופיה' הא לטב, אשר טרח ויגע בתלמודו ועלה בידו עד פרק השג"י, וכל מן דין סמוכו' ע"י ידיו כמנהג...". רבי יצחק, שבעל האוה"ח הק' נמנה על ענף אחר ממשפחת בן-עטר, וחי בעיר סאלי במארוקו בערוב ימיו של רבי"ע, משם נדד ועלה לאר"ק, כידוע.
- עוד היה לעיניו הספרים: 'מלכי רבנן' - מעין ספר ש"ס הגדולים' על חכמי מרוקו וספריהם - להרב יוסף בן נאיים, ירושלים תרצ"א; 'חכמי המזרח' להרב שרגא וויס, ירושלים תשמ"ב, שם הובאו גם סיפורים נפלאים ועובדות נוראות ממנו ומרוב קדושתו.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת ״דף היומי״

מסכת יומא

בענין איסור הזאת מי חטאת בשבת ובענין ״אין שבות במקדש״
בשבעת ימי פרישת הכהן גדול חזקו יום הכיפורים, היו מזין עליו מאפר הפרה, בשלש להפרישתו ובשבעת, שהוא ערב יוה״כ, והטעם לכך הוא ״שמן נטמא במת ולא ידע״ (לשון הרמב״ם פ״א מהל׳ עבודת יוה״כ ה״ד). ״אם חל יום שבת בשלישי או בשביעי שלו דוחין את ההזייה״ (שם). מקור הלכה זו הוא מדברי הגמרא בסוגין (ח ע״ב): ״ולטעמך, הזאה כל שבעה מי איכא, והא קיימא לן רהזאה שבות ואינה רוחה את השבת״.

הנה דין איסור הזאת אפר פרה בשבת – שבות הוא, כדאיתא בגמרא כאן, ומקורו במשנה (פסחים סה). טעם הדבר שאסרו הזאה בשבת מבואר בגמרא (שם סט). הוא משום שמא יטלנה למי חטאת או לאגרות האזוב (עי׳ מאירי פסחים במשנה שם). ורעבינה ארבע אמות ברשות הרבים. נוסף לטעם זה, מצינו במפרשים עוד טעמים: רש״י (שם סה: ד״ה הזאה) כתב, שהוא מפני שנראה כמתקן הארץ; השער המלך (הל׳ שופ׳ פ״ב ה״ו) כתב שמדן טלטול מוקצה נגזע בה, שאינו ראוי לכלום, ואף שראוי לדבר שבמנוה שייך ביה איסור מוקצה לטלטול (עי׳ תוס׳ סוכה מב: ד״ה טלטול). וכבר האריכו האחרונים על הצורך בטעמים נוספים (עי׳ שעה״מ שם; צ״ח פסחים פ, שו״ת רע״א תניא ס׳ קיד).

ונתקשו האחרונים לגבי הזאת שליש ושביעי על כהן גדול בשבעת ימי הפרישה שהיו מפרשים אותו מביתו ללשכת פרהרדן, הלא הכלל הוא שאין שבות במקדש״, כי בהכרחם ורובם הם, ויודעים להזהר שלא יבואו ללדי איסור תורה, ולכן לא גזרו על שבות במקדש״.

והנה, לשכת פרהרדן שישב בה הכה״ג, מצינו בה מחלוקת הראשונים – אם היתה קדושה כקדושת העזרה, יש סוברים שלא נתקדשה כשאר העזרה (עי׳ רש״י לעיל ו: ד״ה מביתו; תוס׳ ח: ד״ה דאג; ריטב״א הלן יא). ור״א שכן (עי׳ ראב״ד תמיד סוף פ״א עמ׳ ל בגמרא).

ובכלל שכן שאין שבות במקדש״, מצינו באחרונים שצדדו, שהה דהית אינו בכלל המקדש לענין זה (עי׳ מרכבת המשנה שבת פכ״ג ה״ד; שו״ת דברי מרדכי להר״מ פרידבורג ס׳ לו).

בארובות וכן נראה לשון הגבורות איר לבעל השאג״א כאן). ולפי זה יתכן שבלשכת פרהרדן לא היו יכולים לחזור, כי מאחר שאינה קדושה כקדושת העזרה לא הותר בה שבות. אכן, עדיין לא תעלה לנו ארובה זוהי: א. לדעה זו בקדושתה כקדושת העזרה – לא יתכן כלום: ב. כמו שהובא לשון הקושא״ בס׳ גבורות אירי – שכשחל שב״ק הרי יכולים להוות עליו בעזרה, היינו, שיכנס לתוך העזרה ויוז עליו שם, ובתוך העזרה עצמה –

והוא שאין שבות במקדש״: ג. בעיקר הדבר שהיה הית לא נכלל בכלל ״אין שבות במקדש״ – כתב השער המלך (הל׳ עבודת יוה״כ פ״א ה״ד) שאינו כן, כי גם בו נאמר כלל זה. השער המלך (שם) כתב לתרץ, על פי מה שאמרנו (פסחים מז): ״שבות קרובה היתיר שבות רחוקה לא היתיר״, והכוונה בזה, ״שבות קרובה״ – של יו״ט עצמו, או של אותה שבת עצמה; שצריכה לבו ביום שבו מקדש היתיר, אבל ״שבות רחוקה״ – לדחות שבות יו״ט זה בשביל שבת אחרת לא היתיר במקדש״. והרי הזאת אלו הן לצורך יוה״כ שחול באחד מימי החול, ולא היו שבות הצריכה לבו ביום, ובכגון זה לא אמרו ״אין שבות במקדש״.

והספיק עוד, שהגם שבדבר זה נחלקו הנאים, כמו שהובאה שם דעתו של רשב״ג בשם רבי שמעון בן סהגן, שגם שבות רחוקה היתיר, אכן, יתכן שגם מי שמתיר שבות רחוקה לא היתיר רק דבר שמחייב שבות לדבר הצריך לשבת שניה מדינה״. כמו לענין אפיית לחם הפנים ביו״ט שחל להיות בערב״ש – בשביל הנחת לחם הפנים למחרת ביום השבת, משא״כ בהזאה, שחובב הזאה אינו אלא מדרבנן משום מעלה בעלמא, ובכאן אפילו רבי נמנעון בן סהגן מורה שלא היתיר שבות רחוקה (עי׳ גבורות איר לעיל ד: ד״ה אמר שהארץ בענין זה, ובדברי מבואר שיתכן שיש מאן דסובר שחובב הזאה הוא מדינה״. ע״ע אבן האול על הרמב״ם הל׳ עיזיה״כ פ״א). ולפי זה יתכן שיש שדות מוקן עליו גם כשחל שליש ושביעי בשבת (וראה עוד בדבריו בזה ד״ה אק).

הגבורות אירי כתב שלדעת רבי עקיבא (לפני ד: ש״תור שגפלה עליו הזאה (אפר פרד) – טמאתו, היינו, שנטמא טומאת ערב, תותרץ הקושא״, כי כשיכנס הכה״ג לעזרה בכדי להוות עליו יומא טומאת ערב על ידי הזאה, כי הכהן באמת טהור הוא, וההזאה אינה אלא מעלה חטאת בעלמא, ואסור לטמא לדחות בעזרה ולחלוקת עליו בזה היתיר אין, כי בזה היתיר לא הותרה בו שבות, כנ״ל, וכמובן שלא יתירץ בזה לדעת ההכמים שאינו נטמא.

כענין תירוצו זה תירצו הגאונים בעל חשק שלמה (בסוגין) והאור שמוח (הל׳ עיזיה״כ פ״א ה״ד), שאסור להכניס מי חטאת בעזרה, כי מי חטאת נטמאין טומאת חמורה להנשא אותו או הנוגע בו (מחלוקת ר״ע והכמים הנ״ל אינו אלא כשמוזם על הטהור, ואילו הנוגע או הנשא מי חטאת לבד״ע טמא. עי׳ גבורות איר שם; דברי יחזקאל ס׳ יד), ואין רשאים להכניס דברים טמאים במקדש״, כי הריהו כמכניס שרץ למקדש, וחיובו על זה כרת או מלקות, ולכן לא היו יכולים לחלות בתוך העזרה.

בספר מצפה איתן תירץ, שבהזאה בשבת יש שני שבותים, וכמו שכתבנו לעיל: א. גזירה שמא יעבירו ד׳ אמות ברה״ר; ב. שנראה כמתקן גברא, ושני שבותים לא היתיר במקדש״. רבם על תירוצו זה ישנן כמה הערות: ראשית, מה שמבואר בתוס׳ בערובין (קב: ד״ה מחזירין) שגם גם שני שבותים היתירו במקדש״ (עי׳ שו״ת רעק״א קמא ס׳ קנט; שד״ח כללים מע׳ א אות רפג ופאת השדה א אות יז); ועוד, מש״כ הרע״א בתשובותיו (תניא ס׳ קיד) שבסוגין על כרחק השבות הוא משום שמא יעביירו ד׳ אמות ברשות הרבים, ולא מחמת סבתו רש״י – שנראה כמתקן גברא, שהרי הכה״ג לאמיתו של דבר טהור הוא. ולגבי עבודת יוה״כ משום מעלה החמירו וחששו חשש רחוק, ולכן אינו נחשב כמתקן, ונמצא אם כן שאין כאן שני שבותים.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות כיבוד זקנים (ב)

א. **ביותר צריך להזהר בכבודם של זקנים תלמידי חכמים ובני תורה, יראים ושלמים,** לאור הביאור שענין הכיבוד הוא, כי ״בישישים חכמה ואורך ימים תבונה״ (ראה מאמר הקודם אות ב), והרי בזקני תורה אמרו חז״ל (סוף מס׳ קידוש) ש״כל זמן שמזקנין, דעתן מתיישבת עליהן״. ופירש שם הרמב״ם, ״יששעוה שחם מזקנין ונחשלוין ויפסיד גופם, תרבה חכמתם ויתחזק שכלם ויוסיפו שלמותם״ [נעי׳ בס׳ פורת יוסף (לבעל התולדות יו״ט) שמבאר שכל כמה שמזקין, מתקרבת הנפש למקור מחצבתה לאור באור הנצח, וכן הוא בגוף שמתקרב למקור מחצבתו, כי עפר אתה ואל עפר תשוב וכו׳, עי״ש]. וכן מצינו בדברי רז״ל (עי׳ דברי ה: א: ״אדם בן תורה, בשעה שהוא מזקין, הכל באין ומסבבין אותו ושואלין אותו דברי תורה״ עי״ש).

ב. עוד הזהירו חז״ל ואמרו (ברכות נ:): **״וזהירו בוקן ששכח תלמודו מחמת אונסו דאמרין לוחות ושבירי לוחות מנוחות בארין״**, וכתב שם המאירי, שיש לכבדו בכל הכבוד, כאילו לא שחכ כלום.

ג. **בענין הכנסת הורים ישישים למושב-זקנים:** הנה, זו שאלה נפוצה, ויש לדון כל מקרה בפני עצמו, וצריך הכרעת חכם ונבון שיכריע בה, כי לפעמים היא טובה ותועלת גדולה להם ופעמים חיי״ל להפך. כן יש לדון בכבוד ראש איזה מושב-זקנים טוב להם, בו יכלו שנותיהם לאורך ימים בטוב ובנעימים, ובכל אופן צריך להקפיד ולהכניסם למקום שהוא תכבילת הכשרות וההחידור ומתנחל על טהרת הקדוש, שלא יצטרכו בעל כרחם לוותר בערוב ימיהם על דברים שלא וויתרו עליהם מעולם, כשאין לאל דיו לעשות כלום אפילו אם מבחינים ושמים לב לכך, ובפרט שהרבה פעמים כבר אין בידם להבחין, וצריך לדעת שהקולר תלוי בצואר הילדים, ועליהם לדאוג לכל ענינים אלו שיהא עצמיותם בגשמיות וברוחניות.

ואל זקנים ישישים יאמר:

ד. **גם זקן מופלג שתשש כחו חייב בתלמוד תורה,** כמו שכתב הרמב״ם (הל׳ ת״ת פ״א ה״ח). ועי״ש בהל׳ י: **״עני איתוי חייב ללמוד תורה – עד יום מותו״**, שנאמר יופ׳ יסורו מלבבך כל ימי חייך״, וכן מצינו בתנא״ד: פליט דאמר אליהו להקב״ה: זכור כמה זקנים וזקנות יש בהם בישראל שמשכימין ומעריבין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וכו׳).

ה. **שינוי באבות (פ״ד מבי״ד): ״והלמוד זקן, למה הוא דומה, לדיו כתובה על נייר מחוק״**, וכתב שם רבינו יונה: **״ואל יאמר הזקן, הן אני עץ יבש, ואחרי שאין התורה מתקיימת בידי למה אלמד ולריון אינני, כי מכל מקום אשכח ויטרח ועשה מצוה, ומה לו אם לא יזכרנה, שבין כך ובין כך השכר נותנין לו וכו׳, עי״ש״**. גם הגר״ח מוולוז'ין צ״ל כתב בפירושו רוח חיים (שם) בזה״ל: שהוא דומה לדיו כתובה על נייר מחוק, אבל מכל מקום מועיל שאם ירצה לתקן יכתוב בדיו יתור טוב ויותר יהיה ניכר הכתב שעליו, **ורצ״ל שידקדק יותר בלימודו עתה** (וכפיין זה מבואר שם במדרש שמואל. ועי״ע בבי״ח ס׳ תתקכא).

ו. יותר מכל שנינו (שם פ״ו מי״ט), שאמר רבי שמעון בן מנסיא משום רשב״י: **״הזקנה והשיבה נאה לצדיקים ונאה לעולם״**, ופירש במדרש שמואל הביאור בזה, כי רוב שנים וידיעו חכמה, ומה טוב ומה נעים הזקנה והשיבה לצדיקים, כי יפה שעה אחת שמואל ומעשים טובים בעוה״ז מכל חיי העוה״ב. ועיין עוד שם, שהמשנה היא להוציא מדעת אלו הזקנים שחושבים שאין להם כבר שום שוה ותכלית בעוה״ז, וקט״ל התנא שהזקנה והשיבה נאה לצדיקים שיאריכו ימים להוסיף בתשובה ובמעש״ם, ואע״פ שכבר אין מקיימין התורה והמצוה בהתלהבות כבימי בחורותם, מימי אם עושין מה שביכולתם, אזי נחשב מאוד להקב״ה מה שעושין מצות ומעש״ם אפילו שתש כוחם ונשבר לבם בקרבם, ולב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה (ועי׳ שמ״ר פה, יב: ״גדולה הזקנה, אם זקנים הם תבינים לפני הקב״ה״).

ז. ונסיים בדברי רז״ל: **״צריך אדם להתפלל על זקנתו, שתהא עיניו רואות ופיו אוכל ורגליו מהלכות, שבזמן שאדם יזקין, הכל מסתלק ממנו״** (מדרש תנחומא פ״ר מקץ פ״ו). ״וכן אמר דוד בספר תהלים (נא, ט): יאל תשליכני לעת זקנה, אמר לפניו: רבוש״ע, אל תרפה את ידי לעת זקנתי מן התורה ומן המצות״ (תנא״י כד, ד:). ועוד איתא (מדרש שוה״ט עא, ז): אמר דוד המלך עי״ה, בבקשה ממך אל תהיה דומה לבשר ודם, בשר דם שיש לו עבד, כל זמן שהוא בחור וגבור הוא אוהבו, וכשיזקין הוא משליכו, אבל אתה אל תשליכני לעת זקנה.

ויהי צרון שנוכח ב״ב אל הימים עליהם אמרו, שגם ״לעתיד לבא הקב״ה חולק כבוד לזקנים, הדא הוא דכתיב (ישעי׳ כד, כג) ״ונגד זקניו כבוד״״ וכו׳ (ספרי פ״ר בתעלות ס׳ לו, הובא ברש מאמרנו). ובזכות מצות ״מפני שיבה תקום״ נזכה שאיתותי **תק״ום״** והפכו את המר למ׳/ת״ק׳ כדאיתא בספר הקנה (מובא בס׳ ילקוט יצחק על טעמי המצות, מצוה רנז).

נערך ע״י הג״ר שמאי קהת הכהן גראס שליט״א

עלֵי ספר

מי באר על מסכת יומא ב׳ חלקים – יואל נפלא ובהיר על סדר דפי כל המסכת, גפ״ח, מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, בתוספת נופך, וכן סיכומי סוגיות נפוצות; כן הובא בו דברי הירושלמי, מכלילתא, ספרא, ספרי, תוספתא וכו׳, המובאים בפריש״י ותוס׳. מאת הרב אליהו גומבר, קרית צאנז, נתניה תש״ס (ח״א – עד מ״ו ע״ב, ח״ב – עד סוף המסכת).

תורת איש על התורה וסוגיות הש״ס – מאת האוהן הצדיק רבי יצחק שלמה אונגר צ״ל אב״ד ור״מ קהל חוג חתם סופר ור״מ מחנה אברהם ב״ב (שיו״ד לח ב״ב סיון). ח״א – דרושים נפלאים ופנינים יקרים לפי סדר פרשיות התורה עי״פ הקדמות וסוגיות מדברי חז״ל, ראשונים ואנאין ארץ וגדולי החסידות, ח״ב – חידושים ועניני הלכה על סדר הש״ס, שרוב מאשר דרש בשו״ת שובה, ועוד. הדברים נערכו – והושארו בחן עטנין אמירתם המיוחד – ויצאו לאור על ידי תלמידיו הנאמנים הרב יצחק אייזיק ספר והרב שמואל זאב ספיץ, בני ברק תשס״ח (תפז עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב״י

הרה״ח ר׳ אהרן וועבער הי״ו לרגל שמחת נישואי בתו תח״י עב״ג החתן היקר כמר ישעי׳ פולק נ״ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה״ח ר׳ חיים פרץ לעבל שליט״א לרגל שמחת נישואי בתו תח״י עב״ג החתן היקר כמר יוחאל מיכל נחום מאסקאוויטש נ״ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי יצחק שלמה ברבי אברהם צבי אוינגר זצלה״ה ראש ישיבת ״מתנה אברהם״ וגאב״ד חוג חתם סופר ב״ב נסתלק בעש״ק פ״ר שלח ב״ב סיון תשס״ד לפ״ק ונטמן בב״ה ב״ב הונצח ע״י אחד מאלפי תלמידיו מוקירי זכרו הטהור הרה״ח ר׳ אהרן פרידמאן הי״ו
הרה״ח ר׳ אהרן קליין הי״ו לרגל שמחת נישואי בתו תח״י עב״ג החתן היקר כמר חיים צבי ברוך הכהן אולמאן נ״ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה״ח ר׳ זעליג וואלף פילץ הי״ו לרגל שמחת לידת הבת נ״ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה	לעילוי נשמת הרה״ח ר׳ משה ב״ר אברהם הלוי ע״ה נלב״ע ב׳ סיון תשל״ח לפ״ק ת.נ.צ.ב.ה.
הרה״ח ר׳ יהושע גראסמאן הי״ו חתן הרה״ח ר׳ ישראל משה גרינוואלד הי״ו לרגל שמחת לידת הבת נ״ו למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש ״תקיים ב״ה״ בשב״ק באולם ב״ת פנחס״ (בעלזא)	הרה״ח ר׳ שלמה זלמן שטימלר הי״ו – לונדון לרגל שמחת אירוס׳ בתו תח״י עב״ג החתן היקר כמר אברהם שמוחה נ״ו כן מחו״ הרה״ח ר׳ צבי גוטפרינד הי״ו – אנטווערפן במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	בשורה משמחת יצאו לאור הספרים החדשים הנפלאים שו״ת ישיב יצחק חלק י״ב י״ג – על ד׳ חלקי השו״ע מאת המחבר הגאון רבי יצחק שמואל שכטר שליט״א דומ״ץ והר״ב קרית צאנז נתניה ומראש׳ כוללי׳ ש״ס להשיג בחנויות הספרים באה״ק ובחו״ל סט״ם בודדים מהסדרה בטלפס: 972 8820552 972 3104656 – ובשול 972 57

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת שלח (אבות ג')			
כ"ז סיון תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקכ"ז			
חג	מועד	החל	אסטודרפסון
23:19	23:16	21:44	לונדון
22:49	22:38	21:07	מאנשטער
23:10	23:07	21:27	ציריך
22:42	22:29	21:09	ווינ
22:15	22:04	20:41	אמסטרדם
23:26	23:26	21:49	פאריז
23:14	23:05	21:40	פראנקפורט
22:55	22:49	21:21	

מפריכין התורה - ר"ח תמוז ביום ב' וז'
המולדת יום ב' בשעה 6:25 בבוקר 3-1 חלקים

תורתן של ראשונים

"נחל אשכול" על שם פליאתם של בני ישראל

למקום החור קרא נחל אשכול על אודות האשכול אשר כרתו משם בני ישראל (וי', כד). "תמזהו הכנעניים על שאותו האשכול אצל בני ישראל שכרתו אותו היה דבר חדש ונפלא, כי רבים היו בארץ אשכולות גדולים כמוהו או יותר ממנו, ולא היה זה נפלא אצל הכנעניים ויחשיב הארץ כלל, ועל תמזהו זה קראו (הכנעניים) המקום 'נחל אשכול'."

העדר הצל - סימן לעדר הווית הנכבד

ואתם אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר צלם מעליהם וז' אתנו אל תיראו (יד, ט). "כינה הכה שיש להם למעלה בלשון 'צל', לפי שהוא מנין על האומה כצל המנין מפני החמה. והענין, לפי שאין אומה נופלת למטה עד שיפול שרה למעלה תחלה (שמו"ר כא, ה), ומוזה הוסיף לומר 'מעליהם'. ובמדרש שיר השירים: 'זנסם הצללים' (ש"ש ב, יז), אלו שרי אומות העולם."

והרמב"ן ז"ל פירש: 'סר צלם מעליהם' - שהסיר הצל מעל ראשם, ממה שידוע כי בליל החותם הגדול של הושענא רבה (-כ"א תשרי), הוא יום כ"ז לבריאת העולם (-שנברא בכ"ה אלול), לא ימצא צל לראש מי שעתיד למות באותה שנה, וזה 'סר צלם מעליהם' - כאלו אמר: כבר נגזרה עליהם מיתה. זאת כוונתו ואע"פ שאינו לשוננו (וכ' ע"י מ"ש במדורנו גל' קצו).

"ואפשר לומר במעם הענין הזה, שהוא פלא, כי הצל ראוי לכל הנבראים שבעולם השפל, בין שיהיה אדם ובהמה ועוף או עץ ואבן או עשב השדה, מפני שאור השמש הזורח עליהם בא ויורד למטה בגבולם ורשותם, ולכן אין כח בשמש לדחות את צלם, אבל הוא נדחה מפני צלם שהרי צלם הוא נראה במקום שהשמש ראוי לזרות, ולא רצה הקב"ה שיהיה אחד מהנמצאים מסוג גבול חברו, וכיון שכן, בכל דבר שבעולם השפל שיהיה לו צל, כי צלו מורה על הווייתו בעולמו ובמקומו. וכאשר יחסר צל ראש האדם בליל החתימה, הנה זה אות וסימן בהעדר צלו שהווייתו נעדרת מחיי העולם השפל, ונכתב ונתתם בטבעת המלך למות בשנה ההיא. והיתה הלכנה מופת בענין זה, לפי שהוא ממונה על כל בעלי חיים שבשפלים, כידוע בחכמת המחקר."

"אל תיראו" - מן העם, "אל תיראו" - מהשרים

ואני תמה, למה הוצרך הלשון הזה לומר 'סר צלם מעליהם וז' אתנו', כי כיון שה' אתנו - אפילו לא סר צלם מעליהם אין ליראה מהם, שהרי כוחן של ישראל גדול מכל האלוהים, ולא כצורנו צורם. אבל הנכון בעיני, כי יאמר, אין לכם ליראה מן העם ולא מן השרים שלהם; לא מן העם - הוא שאמר 'אל תיראו' וגו'; לא מן השרים - הוא שאמר עוד 'אל תיראו', ונתן מעם לכל אחד. שלא יראו את עם הארץ, 'כי לחמנו הם' - לפי ש'סר צלם מעליהם', כוחם הקשה שמוא פחדתם ממנו כבר נסתלק למעלה, ויראתם את העם לא היתה אלא מפני השרים, שלא ייראו מפני השרים, הוא שאמר: 'וז' אתנו', כלומר מתוך עמוד הענן ועמוד האש שהולכים עמנו אתם רואים כי ה' ובית דינו אתנו, וכיון שכן אפילו לא סר צלם מעליהם, אלא שהיו ממונים עליהם בתוקף כוחם, כיון שהוא ובית דינו בעזרתו מה אנו חוששים להם, על כן 'אל תיראו' לשרים."

"אל תיראו" - בזכות מצות מצה וסוכה

"ויתכן לפרש עוד, כי לפי שהיה ביד ישראל זכות הלחם (- מצות מצה) והצל (-סוכה), לכך יאמר: 'כי לחמנו הם' - בזכות מצה בפסח, 'סר צלם' מעליהם בזכות צל סוכה, וז' שהוא צלן של ישראל אתנו, כענין שכתוב (תהלים קא, ה): 'ה' שומרך ה' צלך על יד ימיניך', על כן 'אל תיראו'."

לקח טוב

מצות חלה מורה על תיקון העדר האחדות

למעות כך, כי כך מבקע האנושי שלא להתפעל מדבר שכבר הורגל בו, אלא מתופעה חדשה שלא היתה ידועה לו מתמוול שלשום. אך מה יתן ומה יוסיף לנו ענין של אחדות, שבני ישראל מצטרפים אחד אל אחד, אם לא נולד מזה דבר חדש כי אם צירוף הקיימים מכבר.

לזה באה מצות חלה, לעוררנו כי איחוד הנפרדים גם הוא כחו גדול ונשגב במאד מאד, וכאשר יצטרפו הנפרדים ויודבקו יחד אל גוש אחד ומאוחד, אין זה אלא שנולדה בזה תולדה חדשה ומיוחדת, תופעה שיש בה משום התפעלות, ופנים חדשות באו לכאן.

אותיות מהכימות

... כי הסה כל תכונות ומעשרות סן מחמת הווייתו בעולם שנתחשק על ידי גידול התבואה, אבל חלה - לא נתחשק בה דבר אלא מה שכל חלקי הקמה מתאחדים לגוש אחד, וכאשר מולא מזה גם כן הלאה לכהן, הוא תיקון על העדר התאחדות בין ישראל.

ועל כן נכתב (ויחזקאל מד, ז) "וראשית עריסותיכם וכו' להניח ברכה אל ביתך", כי על ידי התאחדות ישראל שורה ברכה... על כן נמנית חלה סהיל תיקון על שנתחשק חס ופירוד לכבוד מציאת ברכה, כי ידעתם ספכים אחד. סם משמאל (תע"ב)

הגע בעצמך, לא נשתנה פה דבר. כל גרגיר קמה נשאר כמות שהיה מקדם, אלא שהמים הדיבוק אותו אל זולתו עד שמכולם נבראה בריה חדשה.

אחדות הרצויה בין בני ישראל, אינה דורשת שינויים מבני האדם. אין חיוב מוטל על האחד לשנות את דעתו או השקפתו, ובוודאי שלא את של זולתו. אדרבה, אם ישנו שינוי כלשהוא בעצמם, הרי איבדו בזה את חידושה של האחדות, שכל ענינה אינו אלא הצירוף והדיבוק. מוטב שיישארו כל אחד בדעתו, בהשקפתו, במסורת שלו ובמנהגים המקובלים לו מאבותיו ורבותיו נשמתם עדן. נהרא נהרא ופשטיה. וככה, בהווייתם זו, יבואו מימי האחדות וילוו בהם עד שיצטרפו כולם יחד, וימו שכם אחד לעבדו יתברך עבודה תמה.

מצות תרומה ומעשר - מובנת משמעותן, כאשר ניתנות הן מתבואה חדשה הגדלה מן הארץ. פנים חדשות באו לכאן, יען כי לפני מספר חודשים עדיין היתה תבואה זו דבר שלא בא לעולם, ועתה נקלטו הזרעים והוציאה הארץ פרי לגאון ולתפארת. תבואה זו מפלאי הבריאה היא, ועיני כל רואיה תעידנה עליה. מובן איפוא הענין שבמצות הפרשת תרומות ומעשרות, להפריש חלק ממנה ולהקדישה לה' ולכחננו המשרתים אותו יתברך, כי דבר גדול וחשוב הגיע לידינו בגידול התבואה, וממנו נאה וגם יאה להרים חלק ולהביאו אל הקודש.

אולם לפי הבנתנו זאת, מה איפוא ענינה של מצות חלה, מעיסה הנילושה מקמה ומים. הרי לא נתחדש בעיסה זו לא דבר ולא חצי דבר. הקמה נטחן מתבואה שכבר גדלה, והמים מתערבים בו עד שנילושין ביחד. האם לזאת ייקרא חידוש גדול וחשוב, שממנו ראוי והגון להפריש חלק לה'.

אלא שגם בלישת העיסה יש לראות מדת חשיבות עד מאד. גרגירי הקמה מפורדים ומפורדים היו ללא כל קשר בין האחד למשנהו. אבל פי התינוק היה מנשכם ומפיצים לעבר ארבע הרוחות. לישת העיסה צירפה את כולם יחד וגיכשה אותם לגוש אחד כאופן כזה שמעתה לא רק שאינם מפורדים כבתחילה, אלא כבר לא שייך בהם הפירוד, כי נתאחדו כולם יחד. והנה לזאת ייאמר גם יאמר: פנים חדשות באו לכאן, ומחידוש נפלא כזה יש להרים הראשית אל הקודש.

חידושה של לישת העיסה טמון בכח האחדות שבה, שמצליחה לאחד את הנפרדים, לגבשם ולצרפם עד שמכולם ייעשה גוש אחד. רמז יש בה על כח האחדות שיש בין בני ישראל. כח נפלא הוא זה, וכאשר יצא מן הכה אל הפועל, אין לך נחת רוח גדול מזה לפני הבורא יתברך שמו.

ללמדנו באה מצוה זו, שלא יחשוב האדם שאין הברכה מצויה אלא בדבר חדש, ענין נכבד ונשגב שכל הנוכחים עומדים פעורי פה לעומתו, משתוממים לדעת מאין יצא הדבר. עלול האדם

אמרות טהורות

עבודה לשם שמים ולא לשם קבלת שכר

למטה יש שכר ונאלץ בן יוסף (יג, יז). יש לפרש בדרך רמז, כי "יש שכר" רומז למטה שכתוב (ירמ' לא טו) "יש שכר לפעולתך", היינו, שהשכר מושלם שכר טוב לעושי רצונו יתברך, ועם כל זה אין האדם רשאי לכון בעבודתו לשום קבלת שכר בעולם הזה או בעולם הבא, וכדאיתא (אבות א, ג): אל תהיו כעבדים המשמשים את ה' הרב על מנת לקבל פרס. וזהו: "נאלץ" – לשון מיואס, מלשון "וכל מלבושי אנאלתי" (ישעי' סג, ג), היינו, שימאס האדם בקבלת שכר, ויהיה בבחינת "בן יוסף" – להיות מוסף והולך תמיד בדרכי עבודתו ויתברך בלי שום כוונה על קבלת שכר, כי אם בלתי לה' לבדו, והשכר הוא דבר שבא ממילא וסוף הכבוד לבוא (נדרים סב).

עיקר גמילות חסדים – לימוד תורה עם המד

למטה גד נאמר בן מבי (יג, טו). הו"ל אמרו (ב"ס פת): "כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גזור גזירה, מנמלה בשבילו, שנאמר (ירמ' טו, יט) 'ואם תוציא יקר מוול כפי תדחתו'".

ולפי זה יש לרמז: "למטה גד" – ג"ד הוא ראשי תיבות: גמול דלים (שבת קד) – הרוצה להטות את עצמו למדת גמילות חסדים, רציל לגמול חסד ולהוציא יקר מוול, אזי נא-אל בן מבי, היינו גמול ונתנשאו והעלו אל בן מבי – אין מן אלא מן התורה ומן המצוות (עי' נדרים פא), היינו בן עם הארץ, ומי שמנשא אותו ולומד עמו תורה, זהו עיקר גמילות חסדים, וגמול דלים שמוציא יקר מוול.

קול יעקב להנהיג בעל מלא הרועים וי"ע

קיום המצוות לשם שמים ולא לצורך עצמן

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם (סו, לט-טו). ידוע מאמרים ז"ל (פסחים ג):

אמירה נעימה

ויקרא משה להרשע בן נון יהושע (יג, טז). ובתרגום יונתן: "וכדי חמא משה ענותנותיה קרא משה להרשע בר נון יהושע". והוא צריך ביאור.

וגראה, והנה איתא בזהר הק' (כפרשתו קנה) שהמרגלים חזו שבארץ ישראל יעבירו מנשיאותם, לכן הוציאו וביטחו רעה, כדי שלא יכנסו לארץ, ע"ש. ובהיות כן, לא היה מקום שהיושע יהא מוסט מעצתם, שהרי מועדת היה להכניסם לארץ ולהיות לראש, וכפי שכבר הודיעו אלדד ומידד בנבואתם: "משה מות ויהושע מכניס" (רש"י לעיל יא, כה). אמנם ב"בעל המורים" כתב שתיבת "מתנבאים" (ספ, כז) – נוסריון; משה נתנו נפשו בגן אלקים יהושע מכניס. ואם כן נאמרה הנבואה "יהושע מכניס" – כוונתו, אך בטרם קרא שמו "יהושע", לא נודע על מי נאמרה הנבואה, שהרי עדיין לא נדע השם יהושע, ואם כן יפה עשה משה בחכמתו בקראו שמו יהושע, כי בזה יוכן שעליו נאמרה נבואה זו, והרי כל עצתם היתה כדי שלא יועברו מכבודם, ובהו שקרא שמו "יהושע" אזי מומילא "ה-ה" יושע מועצת מרגלים.

וזהו דברי התורה: "וכדי חמא משה ענותנותיה" – שראה ענותנותו, וידוע "שכל המשפיל עצמו – הקב"ה מנבחהו" (עירובין יג), ואם כן לו יאתה הגדולה שיכניס את ישראל, ועליו תוסב הנבואה שיכניס את ישראל, וממילא בזה "ה-ה" יושע מועצת מרגלים – שחששו לכבודם שיושעל בבואם לארץ, אך לא כן היושע שיוגדל כבודו.

מגן האל על הלכות פסח – להנהיג מפלצת צ"ל (בחקמים). ויע' ב"פארת יונתן" ומ"ש במדרשו ג"ל (רכ)

והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי ביכורי ענבים (יג, יז). נראה לבאר שזהו הסימן שנתן להם באמרו, כשתקחו מפרי הארץ בעל כרחם, ולא יעמדו נגדכם, אזי ודאי נגמל לכם בקרבם. ואם תאמרו, שמה מחמת רוב פירות אין נחשב אצלם, ולכן נותנים לנו לבא כבדמים לעשות כמוב בעינינו, על כך אמר: "הימים ימי ביכורי ענבים", שנתבשרו ממש באותו זמן, וממילא חביבים הם מאוד

"לעולם יעמקו אדם בתורה ומצות אף על פי שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה".

והנה, "בדואי על כל פנים עיקר התכלית צריך להיות בעומק מחשבתו לבוא לעבודת השי"ת, ורק מחמת שלא נודרך כל כך, כמובן גם להנחת עצמו ונתנה מעט, זה, אבל אם ח"ו כל מנגנון רק בשביל כבודו ועסקיו בעולם הזה, ועושה מצוות רק בשביל הנאות בעוה"ז, בדואי שזה מקרי רק עובד עצמו, כמבואר בספרי מוסר (נתיבות עולם להמח"ל סף נתיב אהבת השם. וע' "זכות הלבבות" שער יחוד המעשה פ"ד, ומ"ש במדרשו ג"ל ספ), ואם לפעמים עושה מצוה, הוא כדרך מרגל שמוסתר דרכו במצוה, אבל כוונתו לצורך עצמו", כי ידוע "ששם המושאל בתורתנו בדבר שאדם עושה וכוונתו לא לגוף המעשה, רק לאיזה תועלת אחר שברצונו, נקרא המעשה בבחינת מרגל, דהיינו כמו שמרגל מכסה עצמו, וכמו שעשו המרגלים ששלח יהושע שעשו עצמם כמכור כל דבר חרש (במדיד פ"ג, א), ובאמת לא היתה כוונתם אלא לראות את הארץ, "וכמו ש" נשאל שם זה לעושה דבר לתועלת אחר ממה שנראה לעיני".

וזהו הרמז בפסוק: "ולא תתורו אחרי לבבכם" וגו', היינו, שלא תיקימו המצוות עם כוונות אחרות, היינו עם מנגנון לצורך עצמכם, וכדרך מרגל כנ"ל, רק "ועשיתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם", היינו "שעל ידי המצוות תהיו מוכנים לקדושה והשראת השכינה, להיות מוכנים "אני ה' אלקיכם" ולהיות כסא לקדושה".

"ולא תתורו" – המחשבה שבאה לאחר הראיה

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (סו, לט). כל מקום שנאמר בו "אחרי" – מופנה הוא (לחוד מדי"א, ע"י בר"ר פה, ח). וכאן יש לפרש, כי הנה אם לפעמים מוודק לאדם לראות דבר האסור או לחשוב מחשבה ררה רח"ל, אזי העצה היעוצה היא שלא יענין עוד בדבר אלא ידחהו ממחשבתו תיכף. וזהו: "אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", היינו המחשבה הבאה אחרי העין ואחרי הלב, לא תתור בלבך לחשוב בה הרבה, אלא תיכף ומיד תסירה מלבך לגמרי.

הרש"י רבי משה מקאברין ז"ל (אמרות משה, ב"ב תשס"ו). ובנסח שונה קצת ב"תורת אבות, ע"ש

בעיני בעליהם, ואם אעפ"כ לא יעמדו נגדכם, סימן הוא שנמס לבכם.

ונחי בעינינו כהגבים וכן היינו בעינינו (יג, לז). פירש"י: "שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרם כנאשים". והוא תמוה, כי מה לנמלים כאן, והלא בפסוק כתוב "כהגבים".

וגראה, דאיתא בליקוט שמעוני (קד"ש ויחל אותם משה) שתלמי אמר להם: על מה באתם, וכי אתם רוצים לכבוש את ארץ ישראל, הלא כל הארץ של הקב"ה, והוא נתן לנו, ואם כן יהיה גול בידכם. וענה: לא, ושגרם בישלם ולא הרגום. והנה הו"ל אמרו (עירובין ק) אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין איסור גול מנמלה, שאינה לוקחת מאד.

וזהו שפירש רש"י ז"ל: "שמענו אומרים זה לזה נמלים יש בכרם כנאשים", כלומר, אנשים אלו אשר נמצאים עכשיו בכרמים הרדוקים מגול כנמלים, ועל כן לא יקחו מהם את ארץ ישראל, כמ"ש בליקוט שכן אמר להם תלמי. אמנם באמת אינו כן, אלא כמו שפירש"י בריש פרשת בראשית: "ברצונו נתנה להם וברצונו נמלה מהם ונתנה לנו", ואינו גול.

ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה (יד, ד). פירש"י: "ורבותינו פירשו לשון עובדות כוכבים", ופליאה דעת היא, מה ענין מהלוקת המרגלים לעבודה זרה.

ויובן על פי מאמרים ז"ל (דב"ד ג, יא) שאחר חמא העגל ביקש משה רבינו להמליץ על ישראל ואמר: רבנו של עולם, לי צוית 'אנכי ה' אלקיך' ולא היה לך אלוהים אחרים, כלום עברתי על ציוויך, 'אנכי ה' אלקיכם' לא אמרת וכו', ע"ש. והנה, מאחר שרצו כאן למנות ראשים עליהם כמקום משה ואהרן, לא האמינו בחשיבותו של משה רבינו, ושענו שמה מצוה השי"ת למשה בסני 'אנכי ה' אלקיך' ו"לא היה לך אלוהים אחרים" לא היה הציווי והתחייבות הדיבור אל משה רבינו לבדו, אלא נאמרו לכללות ישראל, וכפי שאמרו במהלוקת קרח (לפ"ק פ"ג, ג) "כי לא העדה כולם קדושים" וגו', ופירש"י: "כולם שמעו דברים בסני מפי הגבורה וכו', לא אתם לבדכם שמעוהם בסני 'אנכי ה' אלקיך', כל העדה שמעו". נמצא אם כן, שנמס להם לימוד הזכות של משה רבינו במעשה העגל, וזהו ויעורר עתה אותו חמא שיחב נחשב להם כאילו עבדו ע"ז.

ראשי בשמים (פר' קרח)

יתרון דעת

"ראשית עריסותיכם חלה" (א)

מצות הפרשת חלה – עניניה וטעמיה
למה נצטוו הנשים על מצות חלה, לפי שאדם הראשון היה חלתו של עולם, ובאתה חוה וטימאתה, אמר הקב"ה נתת לה מצות חלה, שיחבפר לה על חלתו של עולם שטימאתה. ומכאן שהיה אדם חלתו של עולם, ד"ר יוסי בן קצרתא, כשם שהאשה מקשקשת מים בעיסה היא מגבחת חלתה, כך עשה הקב"ה כיון שנתן מים על האדמה מיד הגביה חלתו מן האדמה, שכן הוא אומר (בראשית ב, ו) "ואד יעלה מן הארץ" מיד "וייצר ה' אלקים" וגו'.

מדרש תנחומא (ר"פ נח)
אמר ר' יוחנן, למא נסמכה פרשת חלה לפרשת עבודה זרה, לומר לך שכל המקיים מצות חלה כאלו בטל ע"ז, וכל המבטל מצות חלה כאילו קיים ע"ז.

ויקרא רבה (טו, ו)
... משרשי המצוה, לפי שחינוך של אדם במונות, ורוב העולם חיוי בלחם, רצה המקום לזכותנו במצוה תמידית בלחמנו, כדי שתנוה ברכה בו על ידי המצוה ונקבל בה זכות בנפשו, ונמצאת העיסה מוון לגוף ומוון לנפש. גם למען חיוי בו משרתי השם, העוסקים תמיד בעבודתו והם הכהנים, מבלי יגיעה כלל, שאילו בתרומת הגורן יש להם עמל להעביר התבואה בכברה ולטחון אותה, אבל כאן יבוא חוקם להם מבלי צער של כלום.

ספר החינוך (מצוה שפה). ועי"ש שהביא מהמור"נ להרמב"ם ח"ג פ"ט בטעם חלה, שהוא ליתר ראשית כל דבר לחשם, לחוק מדת תרומתו ולמשל תאות המאכל וקטנת המצון

גדולה היא מצות חלה החביבה, אמרו רבותינו בב"א, ד: בזכות ג' דברים נברא העולם, בזכות חלה שנאמר (בראשית א, א) "בראשית ברא" ואין ראשית אלא חלה, שנאמר "ראשית עריסותיכם" וכו'... ואמרין פרק במה מדליקין (שבת לב:) רבי אליעזר בן יהודה אומר, בעון חלה אין ברכה בממוננו, ובמארה משולחת בשעריהם, וזורעין זרעים ואחרים וכו' וכו', שנאמר (ויקרא כו, טו) "אף אני אעשה זאת לכם והפקדתי עליכם בחלה" אל תקרי בחלה אלא בחלה, ובתיב (שם): "וזרעם לריוק וזרעם", ואם נותנים מתברכין, שנאמר (דחוקא מה, ל): "ראשית עריסותיכם נתנו לכהן להניח ברכה אל ביתך".

והנה על מצוה זו נצטוו הנשים והזהיר יותר מן האנשים בדתן פרק במה מדליקין (שבת לא:) על ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן, על שאינן זכירות בנדה בחלה ובדלקת הנר, ומפרש טעמא בגמרא: בראשית קראתי אתכם, על עסק ראשית הזהיר אתכם. ופירש רבינו משה (רמב"ם הל' שבת פ"ה ה"א) גבי הדלקת הנר, נשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים לפי שהן מצויות בבתיהם ודן העסקות במלאכת הבית, ואף על פי כן צריך האיש להזהירן ולבדוק אותן על כך, עכ"ל. לפיכך יזהיר אדם בני ביתו ויודיע להם תמיד וילמדם כל הלכות המוטלות עליהם עד שיהיו בקיאים בהן ובהלכותיהן. ועל שם זה נקראת צדקת הגדולה "חנה" ר"ת חלה נ'דה ח'דלקה, שקיימה ג' מצות אלו כראוי, ובכן נתן לה הקב"ה תאות לבא וראשית שפתיה בל מנע.

ובכן תתפלל אשה תמיד בשעה שהמצוה בידה ומקיימת אותה בהלכותיה, שיתן לה הרחמן בנים צדיקים ויוראי השם ויודיען שמו יתברך.

תרי"ג בגימטריא: "זו היא מצות החלה", ללמדך שכל הזהיר במצות חלה ומקיימה כראוי כאילו קיים תרי"ג מצות שבתורה. "חלה" בא"ב ג"ד "זר", שבשכלה זכו ישראל ונבסו לארץ, וכן נמי בפרשת שלח: "בבואכם וגו' חלה תרימו תרומה", ללמדך שזכו ישראל ונבסו לארץ כדי לקיים מצות חלה. **הנהגות מיימניות (סוף ספר וריע)**

... לפי שכל זה הרע (-המרגלים) בא להם מצד יצר הרע שנקרא שאור שבעיסה (ברכות יז), והוא בלבב בכאן עיסתם והחמיצה, סמך מיד – "באכלכם מלחם הארץ, ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה". כדי שתזכרו מה עשה לכם זה הצר הצורר שאור שבעיסה, הוא שטן הוא יצר הרע הנקרא ראשון ואדמוני, ותשובו אל ה' ולא תשתו מיין תנואות גאווה ולא תאכלו לחם העצבים, ולכן – "בראשית עריסותיכם נתנו לה" תרומה לדורותיכם" – ולא יהיה דור סורר ומורה כאבותם.

צריך לזהר, כאשר עושין העיסה רכה מאד, וכשעורכין אותה על הלוח, עורכין אותה עם מעט קמח, כדי שלא תתדבק העיסה בלוח ובידים. ולכן צריך לכוין בשמפריש החלה, שתהיה דענו גם על הקמח ההוא הנדבק בעיסה, וכמ"ש הר"ן זל"ה במסכת ידיושין פרק האומר (רמז תרנא). **באופן שיותר טוב שלא לפרש החלה עד שאמרו להם על הלוח,** ואח"כ ישרוף החלה, כי אם הפרישה מקודם ושרפה, אינה מועילה אל הקמח.

גם טוב לזהר, כשאוכל פת של מי שאינו מוחזק בכשרות, שפירש ממנו חלה קודם שיאכלנו, ובפרט בפת פלטר (-אופה, פתוה דמיירי בישראל), שרוב פעמים אינם זוכרין להפריש חלה.

גם צריך לזהר, כשעושין עיסה לצורך פת הבאה בכיסנין, שדם כעין כיסין ממלאים אותם מרדש ואגוים וכיוצא, וכן כשעושין מן העסה צפצפות בדבש, או מיני לביבות המתבשלות במים, וכן כל כיצא בזה. צריך להפריש מהם חלה, לפי שתחלת בלייתן היתה קשה ולא רכה כעין תבשיל, וכמ"ש הפוסקים ז"ל (עי' ש"ך י"ד ס"י שבת קק"ד).

שער המצות למחרתו ז"ל (פר' שלח)

לא אמר אדם צר לי המקום – למרות הדוחק והסופת

א. במ"ש בגל' תקצ"ד (מדור 'יתרון דעת' - יצמנות עליה לרגל בזה"י) דברי התשב"ץ - שבזמנו עדיין נשאר בירושלים הנס שמעולם לא אמר אדם צר לי המקום וכו' - מהראוי להוסיף ולהביא משי"כ בזה בשו"ת חתם סופר (ויד סי' רל"ז), וז"ל: "ובמתני' אבות (פ"ה מ"ה) אמרין: 'לא אמר אדם מעולם צר לי המקום בירושלים, ולא אמר יולא נדחק אדם מעולם בלית ירושלים'. משמע דודאי היה צר דוחק, שהרי אפילו בבית המקדש עצמו עמדו צופים, רק ההשתתתה היה בסך, שמשתתתו רוחים. ובח"י אגדה שלי אמרתי נ"י סו"ס חת"ס ויקרא בח"י עמ"ס אבות ד"ה עומדים) **גדה רצה הקב"ה לעשות נס גם בעמידה ורוחים, שלא יקופח שכן אגרא דוחקא דבי כלה.** אמנם מעובדא דפסח מעורין (פסחים סד:) משמע דהוי צופים ממש, מכ"ש בלילה שבירושלים, דלא ה"י מצוה כל כך כראיית פנים בעורה, ובודאי היו נדחקים, אלא שהנס היה ש"לא אמר אדם מעולם, שמרוב אהבת ה' ושמחה אשר שמחם ה' בהיותם שמה, לא אמר מעולם צר לי המקום, ע"ד כד הוי רחמיתך עזיזא וכו' (סנהדרין ז.) ועכ"פ בני העיר היו נדחקים מאוד על ידי עולי גללים, וכלי ביתם ומטותיהם היו מופקדים נסח, כדאיתא ר"פ בני העיר (מגילה כו:) אין משכירין בתים בירושלים אף לא מטות, ויע"ש בתוס' (ד"ה אף) וכו'. ובמה שכתבתי לעיל דעומדים צופים היה בנס [כדן] ליתן שכן להבאים בתצורות בית ה', יובן דלפי מה שכתבתי ש"היה בבית מדרשו בפרעשבורג, שהיה קטן מאוד הכנסת שבירושלים בבואם שם בחג השבועות כל סביבותיהם ולא צר להם. וה' יודע כי ענין רא' בחו"ל דבר זה, ולא אוכל לפרש ממני פריצי עמנו, עכ"ל".

ומה שסתם הגה"ק החת"ס זי"ע, נתפרש בספר 'זכרון למשה' להג"ר יוסף הכהן שווארטץ זצ"ל (נפ' מ') שהביא שם מכתבו של הגאון משאמולאי רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ל, שכתב על דברי החת"ס הנ"ל בזה"ל: "ונתפרסם בעולם במלמדינו הגאונים הקדושים שזה היה בבית מדרשו בפרעשבורג, שהיה קטן מאוד מהכיל, כנראה עוד כהיום, והיה שם מועט מחזיק את המרובה" (וע"ש משי"כ הגאון משאמולאי בספרו שו"ת 'לחם שלמה' י"ד בפתיחה ערך לחם סוף אות ז.) וע"ש בסי' מנהיג חת"ס פ"ס י"ג).

ב. עוד יובא משי"כ בסי' מ"ד לכל ח"י להג"ר פלאגי זצ"ל (סי' ט"ו אות א'): "והנה נא עיניך למ"ש הרב 'לחמי תודה' (דף קיד ע"ב) דבית הכנסת צר, הנה הוא מתרחב כשיש אהבה ביניהם, והוא ראה מירושלים דבנה ליהודה ועלו לרגל כל שבטי י"ה. וזה הוא פירוש הפסוקים (תהלים קכב, א): 'ירושלם הבנויה - ליהודה - כענין שחוברה לה יחדיו - לכל השבטים, וע"ן אנו רואים - ששם עלו שבטים שבטי י"ה - ואיך יכלה הארץ לסבול אותם, אינו אלא ידשלו אוהבין יהי שלום בחילך שלוח בארמנותיך, זת"י".

אשר ישע"י נוסבים, בני ברק

שירות והשבתות בשבת קודש/ נסגנות

לאחר סידרת המאמרים (גל' תצ-תק) אודות רום זמן סעודה שלישית, ובתוך הדברים הובאו דברים נשגבים במעלת השירות ותשבחות בשב"ק, ראיתי בספח"ק 'פני דוד' להגאון החיד"א זי"ע שזמין בפרשת בראשית (אות ט) פירוש מכתבי לרבינו אפרים, והריני מעתיק לשון קדשו בדברים נשגבים: "ויכולו השמים והארץ" - רמז לגוף, "וכל צבאם" - אלו העצמות והגידים, "ויכל אלקים ביום השביעי", כלומר, גמר מלאכתו שבאדם, והוא הפה, כי לאחר שיצא העובר אין לו עדיין דיבור ולא שניים, ולכן קורא הפה שביעי, כמ"ש בספר יצירה: שבעה שיערים בנפש, ב' עינים ב' אזנים ב' נחירים והפה הוא שביעי; "ויבדל אלקים את יום השביעי" - שבת קודש שמה מכל האברים ללמוד בו תורה ולשבת לחשי"ת ולחדש שמו המיוחד; וכן "השביעי" גימטריא 'שבע בפה', עכ"ל. ולפי זה שהפה שביעי והוי דוגמת השבח שהקב"ה בחר בו, אתי שפיר שצריך לשבח ולומר זמירות ביום השבת וללמוד בתורה ולקדש מין ולשונו שלא ידבר דברי חול ודברים בטלים, יבא שביעי ויתענג שביעי בתורה ושירות ותשבחות ללמוד וללמד לשם ה' אשר בחר בשבת ובפה"ו וכו'. עכ"ל החיד"א.

משה בן-שמעון, לונדון

איסור גזל עכו"ם/ נוראות

בקשר למנה שכתב הגרש"ק הכהן גראס שליט"א (גל' תקכ"ב), מדור 'עלי אורח' סיף ה' (בגדל איסור גזל עכו"ם, מן הראוי לציון בזה משי"כ הגאון החיד"א זצ"ל בספרו 'כסא דוד' ח"א, סוף דרוש יב לשבת כלה (דף רכ"ז), ד"ה לא תגנוב וכו'), וז"ל: "לא תגנוב, איסור גזל וגניבה אפילו מגוי מן התורה, ונוסף עוד איסור גדול בגונב גוי, ע"י חילול ה', החמור מכל העבירות, שגילה כי כפרה בתשובה ויסורין עד המיתה, ורבינו הארי"ל זצ"ל נאמר כי כאשר

ישראל יגנוב מהגוי ניתן רשות לשר של מעלה שהגוי ברשותו לנגנוב גם הוא מהקדושה, ויש מעשים ביספר חסידים' על זה כמ"ש אני בעניי במקום אחר".

מה שציון לספר חסידים, הנה ז"ל בסי' תכח: "יהודי שהיה יושב על המכסים, אם היה קצוב כך וכך לקחת, ולקח יותר מן הגוי, לבסוף ירד מנכסיו, וכן לענין מטבע, לפי שרבים מקללים אותו".

עוד שם בסי' תר: "יושב גזל של גוי שיבא לכמה רעות יותר משהיה גזל לישראל, לפי שאם יבא ישראל אחר לשם יגולוהו, וזהו חוסא אחרי יאבד לשאר יהודים הרבה טובה שהיה ליהודים באותה עיר".

עוד שם בסי' תתפ: "ואם אין לאדם אלא מעט, טוב לו שיצטרך לבריו, ממה שיקח ממון נכרים ויברך עם הממון ויתחיל לשם שמים על ידו, שיאמר הנכרים על היהודים גנבים ורמאים" (ועני"ש בסי' תרסא שמביא סיפור נורא מאיש אחד שעסק את הגוי, רח"ס).

ח.ד.ב. בני ברק

בענין הגברת ימין על השמאל/ לקט ופרט

הנני להוסיף כמה גוררים על המאמרים בענין הקדמת והגברת ימין על השמאל (מדור 'יתרון דעת' גל' תד-תקח): א. בספר 'יקט הספר' (פ"ה אות ל) כתוב: "צריך להיות צווארה (ש-ל האות ל) כמו ואין וכו', ועפ"י הסוד צריך להיות לה ב' תיגין על ראש צווארה, הימני בובה מעט והשמאלי נמוך ממנו, כי אלו שני תיגין מרמזין על חסד ודין, על כל הימני שמרמו לחסד גדול יותר".

ב. איתא בספר 'בית הלחמי' להגאון אב"ד קטמון זצ"ל (פ"ה בראשית עמ' ט): "... שורש של כל ספרי מוסר הוא ללמדני, שהאדם בכל פעולותיו מסבב איזה תוצאה שבא מפעולתו, אם לטוב ואם לרע ח"ו. ומאנשי המעלה שמענו, אשר אמרו, שגם בתנועת אבריו עושה גדולות, כמו שמצינו: 'ויהי כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל' (שמות יז, יא), או כמו שהר"ח בעל 'תורת חיים' מקאסוב זי"ע לא הרים יד שמאלו מחודש אלול ואיך עד עבר ימי הנוראים, שלא יוגרם בזה כח לבחינת שמאל בשמים ממעל להתנבא מיד הדין ח"ו, וכמוהו הרבה דברים נשגבים למעלה מהשגתנו, ודי לנו שבי"ה אנו מאמינים בכל זה".

ג. בגליון תקי"א (מדור 'עלי התימן') הובא ענין נחמד מספר 'ברכת חיים' להגאון רבי חיים יצחק ירוחם זצ"ל אב"ד אלטשטאדט בענין עשיית העוקצים של השטריימל משמאל על ימין ולא להיפך, בניגוד להכלל להעדיף ולהגביר הימין על השמאל, ועי"ש.

הנה אתי בכתובים עובדא שסיפר כ"ק מרן מהר"א מבעלזא זי"ע בהדגמות אחת: הגה"ק משינאווא זי"ע נשאל פעם מפי אחד על סיבת הדבר שעוקץ השטריימל פונים משמאל לימין, והשיב לו הגה"ק: הנה, ידוע שבלבוש השטריימל הוא כנגד התפילין (שבת נטריקון: שטריימל במקום תפילין), והנה בתפילין פרשיות הראש מונחות מימין לשמאל של העומד ממול המניח, דהיינו שמצד המניח הן משמאל לימין (ע"י שו"ע או"ח סי' ד ס"א), ולכן כן שטריימל, שהוא במקום תפילין, עושים את העוקצים מימין לשמאל העומד ממול הלושב. לאחר מכן אמר הגה"ק, שהיה זה ממש סייעתא דשמיא שנדמנה לו תשובה זו לפי. אחר גליק, בני ברק

בענין המולד בחודש ניסן בשנה שינאווא ממצרים (ב)

לאחרונה ידועה כאן (גל' תתק, תתקא) שאלת המולד בחודש ניסן של יציאת מצרים, ובאמת שאלה זו ידועה כבר על ידי אחד הראשונים, והוא הרשב"ץ במאמר החמץ (נדפס בקובץ 'שמוש חכמים', ב"ב תשי"א, ונרץ למאגר פרייקט השו"ת), וז"ל: "שנו חכמים בסדר עולם כי פסח שיצאו ישראל ממצרים היה בחמישי בשבת... ושנת הגאולה היתה בשנת אלפים תמ"ו. כי הסימן הוא בתמ"ח גאולים, והיא שנת שש עשרה למחזור קכ"ט. וכשחקרנו במולד ניסן של אותה שנה מצאנוהו שלא היה בחמישי בשבת אלא סימנו אי"ט תתרכ"ז. וכל זה אם התחלנו למנות אלפים תמ"ח מולד בהר"ד הקודם שנה אחת למולד וי"ד. וכן היה מונה ר' חסאן בר' אברהם הספרדי ז"ל וזה מבטל דעתו.

והרמב"ם ז"ל בהל' שמיטה ויובל (פ"ה ח"ה) כתב, כי התחלה לאלפים תמ"ח היא משנת יצירת אדם, שהיא שנה אחת אחר בהר"ד... יציאת מצרים תהיה אותה שנה שאלפים תמ"ח, והיא י"ז למחזור קכ"ט. והיתה מעוברת לפי מה שאנו נוהגים בסימן גו"ח אדו"ט למעוברת שהוא סימן למנין בהר"ד. ובה"ז גו"ח למנין וי"ד 0. [בהערה שם: בכתב היד נראה הסימן הזה כעין 0, ובדפוס כעין 6. שימוש בסימן כזה אינו ידוע לנו ממקורות אחרים אצל ספרי רבותינו הקדמונים. אבל מבדיקת שימושו אצל רבינו, מוכח שבא לציון מספר אפס 0 - כלומר 0 שעות או 0 חלקים. כאן המכוון על 0 חלקים, כי מניין הי"ד שעות הוא מדויק בלי שארית חלקים]. ולפי מנין וי"ד 0 תהיה שנת אלפים תמ"ח, שנת אלפים תמ"ט בהר"ד. ויהיה מולד תשרי ד' 0 שפ"ה. ומולד ניסן זי"ז תקל"ו. וכשאמרנו כי באלפים תמ"ח נגאלו למנין וי"ד 0 שהיא אלפים תמ"ט למנין בהר"ד, רצונו לומר אחר שנשלמו אלפים תמ"ח למנין וי"ד 0.

כי כן הם כל מניינינו, בן י"ג למצות - רצ"ל אחר שהשלים י"ג ונכנס לשנת י"ד. וכן כשאמרנו בתמ"ח שהיא שנת ת"ן למנין כשהשלימו בתמ"ח ונכנס בתמ"ט שהיא שנת ת"ן למנין בהר"ד... ומולד ניסן של שנת ת"ן היה ה"ב שלי"ב. והנה ניסן היה ביום ה', אבל אינו מתוקן, כי ביום המולד לא נתקדש החדש של אפריל לא האל יתברך כזה ראה וקדש. אבל הייתה מולד ניסן ה"ב שלי"ב, הוא אחר שעשינו שנת תמ"ט מעוברת לפי קבועינו, שהיא שנת י"ז למחזור.

ונראה שזה הסידור שאנו עושים שנת י"ז מעוברת הוא בגולה שאין לנו סנהדרין, אבל קודם הגלות לא היו משגיחים לסימן גו"ח אדו"ט אלא אל האביב. ושנת אלפים תמ"ט לא נחשבה מעוברת. כי נראה האביב כמו שכתוב י"ב השעורה אביב' (שמות ט, א). א"כ ניסן של ת"ן לא היה ה"ב שלי"ב. וצריכין אנו לחסר סימן חדש א' ויהיה מולד ניסן של שנת הגאולה גי"ג תרי"ט. ולא נראית הלבנה ליל רביעי עד ערבית ליל חמישי. ולא נתקדש החדש אלא ליל ה'. כי הלבנה נסתרת קודם המולד כ"ד שעות ואחר המולד כ"ד שעות... א"כ כשהיה המולד פחות מכ"ד שעות קודם הלילה אי אפשר שתראה באותה לילה. וכשמולד של שנת תמ"ט תחלת ת"ן היה גי"ג תרי"ט, לא נתקדש החדש עד ליל חמישי כקבלת רז"ל. וזכינו לקיים דבריהם. עכ"ל (ועי"ש באריכות).

ומדברי הרשב"ץ נתחדש גם חישוב הלכה, שכתב דמצד קבלת חז"ל שר"ח ניסן היה ביום חמישי בהכרח שהיה בשנת ב"א ת"ן, ונדחו דברי ר' חסאן בר"א, ולפי"ד לכאורה נדחית גם דעת הגר"א בבאוריו לחי"מ סי' ס"ז סק"ה (בהשפטה במהדורות המדפיס) שכתב: כי גם חושבנו לבריאת עולם שצירת אדם הראשון אלא משום שאמר שנת המבול לא שמשו המאורות... ולצאת ידי ספק יכתוב ע"ה של שנת שמיטה של הרמב"ם. ואכמ"ל.

עוד יש לציין, שלפי חשבון מולד ה"ב שלי"ב (היינו ששנת תמ"ט היתה מעוברת) היה המולד 15 יום קודם תקופת ניסן האמיתית, ויציאת מצרים היתה ביום התקופה, אבל לפי מה שמקדים הרשב"ץ ר"ח ניסן בחודש, א"כ היה ר"ח ניסן 43 יום לפני התקופה (זמן המפיק ל-6 בפברואר), ויציאת מצרים היתה 28 יום לפני התקופה (זמן המקביל ל-21 בפברואר). ואעפ"כ נקרא בתורה 'וחדש האביב'. ועי"ש.

ומולד ניסן האמיתי, לפי חשבון ה"ב שלי"ב, היה (לפי נוסחאות הרמב"ם בהל' קידוש החדש, וישנם שינויים לפי האלפמן) ביום חמישי בשעה 11:28 (שעון קהיר) קרוב לחצות היום, ואפשר ליישוב עם דברי המדרשים (פסיקתא תחומא לקח טוב ליקושי) בפרשת החדש הזה, שהיו חודש ניסן שבמצרים נולד לאחר חצות, וא"כ חס בעין לראותו, ולפיכך הראה הקב"ה למשה ואמר לו 'והחדש הזה לכם ראש חדשים'. ומולד ניסן האמיתי לדעת הרשב"ץ היה בליל ז' בשעה 12:27, ונראה למשה בתחילת ליל ה', ומתיישב עם דברי המדרשים אם נאמר שנוולד קודם חצות, הכוונה לחצות הלילה, וכפי פ"י הראב"ד בכת"ש בר"ה וחראב"ע בספר העיבור (למפרשים בדבריהם כו).

ברוך שובקס, עיה"ק ירושת"ו

חמי טבריא בירושלים

בגליון תקי"א, במדור 'עלי הדף', בענין התמיהה היאך יתכן שישבו אל קרבן הפסח בחמי טבריא (פסחים דף מ"א ע"א), והלא הפסח נפסל ביצא, והובא היתרון של הימראה כהן דמשכתא לה בשעת היתר הבמות, דקדשים קלים היה נאכל בכל ערי ישראל. ע"כ.

והנה בשו"ת 'חקל יצחק' להגה"ק מספינקא זי"ע (פה חקש על תירוצו החדש כהן, דהא מבואר במס' חגיגה דף כ"ה ע"א דאין מביאין טהרות מגליל לירושלים, משום דארץ העמים מפסקת ואי אפשר להביאן בטהרה, ואם כן גם הפסח א"א להביא אל חמי טבריא שהוא בארץ הגליל, ועי"ש.

והחקל יצחק מתרץ באופן אחר, דהכוונה היא, אם היו מביאין החמי טבריא בירושלים ממקום רתיחתן תחת הקרקע, דהא מבואר בשבת ל"ח ע"א דחמי טבריא חלפו אפיתחא דגיהנם, ואיתא בגמרא עירובין י"ט ע"א דהגיהנם יש לה פתח בירושלים בני פתח, ואם כן אם היו חופרין הקרקע בגי' בן הנוס במקדח עד פיתחא של גיהנם היו יכולים להוציא החמי טבריא גם בירושלים וכו', עי"ש.

שלמה הערשקאוויטש, וויליאמסבורג

בני גרשון נשאו יריעות וקרשי הקודש בבתי

בעקבות הגיון 'מי נשא את הכיור' (מדור 'יתרון דעת' גל' תקכ"א), ראוי להוסיף חישוב שכתוב בספר 'ביאורי מהר"א' לבעל תרומת הדשן על הפסוק "והניח אחרן את הלויים תנופה" (פ"ה בעלות ה, יא) ופרש"י שם, שאף על בני גרשון היתה עבודת הקודש, "יריעות וקרשים הנראים בבית קדש הקדשים". והקשה בעל התרומה"ה: "יתמה, במשאל בני מרי נמי היו מקצת קרשים שנראו בצד הפנימי בבית קדש הקדשים, כמו היריעות שנראו רק בצד התחתון בבית קה"ק. ויש לומר, דבני גרשון נשאו אותן יריעות וקרשים בבתי, כמו שנשאו בני קהת כלים המקודשים, וכה"ה חשיב כמו עבודת הקודש, אבל הקרשים מתוך כובדם אי אפשר היה לבני מרי לשאת בבית אלא בעגלות, ולא קא חשיב להו עבודת הקודש".

ח.מ. גליק בני ברק

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יומא

בענין תוקף ותועלת השבועה שהשביעו כה"ג לפני יום כיפור
 שנינו במשנה (דף יח ע"ב): "מטרוה זקני דין לזקני כהונה, והעלוהו בית אבטיס והשביעוהו, ונפטרו והלכו להם, ואמרו לו: איש כהן גדול, אנו שלוחי ב"ד ואתה שלוחנו ושליח ב"ד, משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך. הוא פורש ובוכה והן פורשין ובוכין..." על אודות שבועה זו שהשביעו את הכהן גדול מצאנו באחרונים שהקשו שתי קושיות: א. הלא לפי שיטתם הוכחבת של הצדוקים – הרי היתה שבועה זו לבטל את המצוה, והדין הוא דאין נשבעים לבטל את המצוה, וגם אין השבועה חלה, ואם כן לא הועילו החכמים כלום בשבועה זו (עיי' ישרש יעקב [אבולעפא] עמ"ס יומא בסוגיין; עבודת ישראל על עבודת יו"ד מג, א–ב; ב. אם ככה"ג היה צדוקי, הלא היה אנוס בדעתו להשבע בשקר, שהרי לפי דעתו חייבים לשים את הקטורת בהיכל קודם שייכנס אל קודש הקדשים, ואי לא הכי עבודה פסולה היא, ונמצא שהיה כמוכרח להיטעם בכדי לרצות את החכמים שלא יחשדו בו, ואילו אחר כך יעשה העבודה כפי שיטתו, ההכלל הוא לענין שבועה שאם האדם אנוס בשבועתו הרידו פטור (עיי' מים חיים) לבטל הפר"ח על הרמב"ם הל' עבודת יו"ד פ"א ה"ז).

והנה, על קושיות אלו נאמרו כמה פתרונות, יש מהם שעולים כאן וכאן – לשתי הקושיות יחד, ויש מהם המיישבים כל קריאה בנפרד, והרי אחדים מהם:
 א. לדעת הצדוקים – גם זה וגם זה יכשר, היינו, שלמרות שהם סוברים שצריך ליתן את הקטורת על המחבת בהיכל קודם שנכנס לקד"ק, עכ"ז מודים הם שגם בנתינת הקטורת על המחבת בקדש הקדשים לפני הארון – ברעת חז"ל הקדושים – כשרה היא לשיטתם, כי הלא מקרא מפורש הוא: "ותן הקטרת על האש לפני ה'". ואם כן כנשבעים לעשות כפי דעת החכמים אין זו שבועה לא לביטול המצוה, ולא שבועת שקר באנוס, שהרי העבודה כשרה גם לשיטתם כשעושים אותה כפי דעת חז"ל (מים חיים שם; מעשה רקח על הרמב"ם שם; שחי יצחק, עיי' שפי"א בסוגיין שא"א להרץ כן, כי כל ידיו ייח"כ מעכבים, ולכן לפי דעת החכמים – סדר העבודה כשיטת חז"ל פסול הוא; ועיי' מרומי שדה ושחי יצחק נדפס באסיפת זקנים על יומא [בסוגיין].
 ב. דינים אלו, שאין שבועה חלה לבטל את המצוה, וכן שאנוס בשבועה פטור הוא, כל אלו הם דרשות חז"ל, שאין הצדוקים מודים בהן, ולדבריהם השבועה חלה בכל ענין, בין לבטל את המצוה ובין כשהוא אנוס בכך. נמצא שלפי שיטתם לא היו יכולים לעבור על השבועה (אש דה להגר' חיים אלפנדי דף ט"ז בשם רבנן קשישי; עבודת ישראל שם; שו"ת חת"ס א"ח סי' קנ"ה שפי"א בסוגיין).

ג. כי באמת לא מוכרח להיות שזה שמשביעים אותו הוא יהיה כהן גדול ויעשה עבודת היום, וברפת כשיש לו סגן תחתיו, ולכן אין זו נחשבת כשבועה לבטל את המצוה, כי המצוה אינה מוטלת עליו דווקא, והנשבע לבטל מצוה כזו שאינה מוטלת עליו דווקא, יתכן שהשבועה חלה עליו, וגם אין זו נחשבת כשבועה באנוס, כי לא היה לו לקבל עליו לעשות העבודה, שהיא מוכרח משום כן להשבע בשקר (עבוד"י שם; שו"ת חת"ס שם שפי"א בסוגיין, עיי' ש"ש ועיי' תפארת יעקב על המשניות במשנה זו).

ד. הנשבע לבטל את המצוה – הגם שאין השבועה חלה, אכן, הנשבע עבר על איסור שבועת שוא, ואין הפטור אלא לענין קרבן שבועה (עיי' גירסי ז, א: רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ז) ובמה כן לענין הדין של "האדם כשבועה שח"א אנוס", נחלקו הראשונים (ראה גיטין לה. תר"ה לא, ושם ברשב"א ור"ן, רשב"א ותוס' הרא"ש) אם נאמר רק לענין קרבן שבועה, ואילו עונש על שבועת שוא יש גם בנשבע לשקר באנוס, ולפי השיטות שיש עונש שבועת שוא בזה אתי שפיר (עברי שם; שפי"א; אכן האול' הל' עבודת יו"ד שם). כעין זה כתב הפר"ח (שם): "דכיון שהיו יודעים שהיו משביעים לכל כה"ג, איכא מאן דחמירא ליה שבועה, ולא היה מכניס עצמו בכך", כלומר, מדמת חומר איסור שבועה, גם הצדוקים לא היו מכניסים עצמם בשבועת שקר, הגם שבמקרה כזה אינו חומר כל כך והאיסור של שבועת שקר.

ה. נוסח השבועה "משביעין אנו עליך במי ששכן שמו בבית הזה שלא תשנה דבר מכל מה שאמרנו לך", הוא נוסח כולל לכל עבודת היום, ואין המכוון רק כלפי עבודת הקטורת, ושבועה זו חלה בכולל – גם על עבודת הקטרת, ואינו יכול לפטור א"ע לא מדין אנוס בשבועה, ולא מדין שבועה לבטל את המצוה (עברי שם; שו"ת חת"ס ושפי"א שם). כי שבועה בכולל חלה בכל ענין (עיי' רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ט, וברד"ן זה נחלקו הראשונים, עיי' תוס' שבועות כד. ד"ה אלא בשם הריב"א; בעל המאור שבועות סוף פ"ג וציינים החת"ס והמנהג על השפי"א).
 ו. מאחר שהיו משביעים אותו שלא ישנה דבר מכל מה שאמר לו, הרי לא נתמנה להיות כה"ג אלא כשיעשה כפי ציוויים, ואם ישנה ויעשה כדעת הצדוקים הרי מתבטלת מינויו – להיות ככה"ג, וממילא ייאסר לעשות העבודה, ויתחייב מיתה כשיכנס לפני ולפנים, כי עבודת יו"ד היא ככה"ג דוקא, ונמצא שאין כאן שבועה לבטל את המצוה, כל איך בכך ביטול מצוה, כי אם יעשה כך לא יהא בעבודתו שום מצוה – מאחר שאינו כה"ג, וגם אינו נחשב כאנוס בשבועה זו, כי ממילא יתא אסור לעשות העבודה, ואסור לו להשבע לעשות כן.

ז. הלא הצדוקים גם אינם מודים בקידוש ב"ד, ולפי חשבונם לא היתה קביעת החודש כפי קביעת ב"ד, ואין יוה"כ כל ביום זה, ונמצא שלפי חשבונם אין כאן ביטול מצוה, והשבועה חלה תירץ החת"ס (תורת משה שם). ולפי זה גם אינו שבועה באנוס, כי מאחר שלא מתקיימת העבודה – לפי שיטתם ביום זה, אינו אנוס כלל להשבע כלל (ע"ע חזו"א יומא סי' קכו סי"ז. וראה ספר המפתח רמב"ם שם מ"מ נוספים בענין זה).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות רפואה לקטן בשבת ושאר הצטרכוות

א. **מותר לתת לתינוק כל תרופה שהוא צריך לה**, דהיינו, כל סוגי סירופים, גלולות (פיללע) או וויטמינים, וכן טיפות אף ואוזן ועיניים או פודרה וכדו'. והטעם הוא, דהא קטנים דינם כחולה שאין בו סכנה, וחולה שאב"ס מותר ליקח רפואות (עיי' רמ"א בשו"ע א"ח סי' רעו סי"א וסי' שכת סי"ז). אך אסור למרוח משחה (זואל) במקום שצורב לו, משום איסור ממחק, אבל יכול לשים משחה מתוך השופרת על הטיטול (ווינדל, אפמפר) בכמה מקומות, אע"פ שאח"כ מתפשט באופן שור (עיי' שלחן שלמה סי' שכת סי"ט סי"ק כח).

ב. **עד איזה גיל מקילים לקטנים לקחת תרופות?** – יש בזה כמה שיטות: י"א עד היותו בן חמש או שש, וי"א עד גיל תשע או עשר, וכן מסתברא אם הוא צריך לכך לפי מצב התפתחותו (עיי' שו"ת מנח"י ח"א סי' עח; שו"ת פל"י סי"ב).

ג. ילד שזקוק למכשיר אדים (דאמפפר, vaporizer), עקב קשיי נשימה וכדו', יש חילוק באיזה סוג מכשיר אדים: א. **מכשיר אדים קר** [שאינו מחמם את המים, אלא מחלק המים לאלפי טיפות זעירות] – אם שכת לשים בו מים, או שנגמר המים, **מותר להכניס מים בשבת**, כיון שבד"כ המכשיר פועל בין אם יש בו מים ובין אין בו מים, **ואמנם אם המכשיר אינו פועל כשאין בו מים – אסור להוסיף מים כשאינו פועל, שגורם שהמכשיר יפעל**.
 ב. **מכשיר אדים חם – אסור להכניס בו מים קרים**, משום איסור בישול, ואפילו אם המים כבר רתחו מלפני שבת, אם נתקררו יש חשש בישול, אך על ידי כבד מותר – לצורך ילדים קטנים, שדינם כחולה שאין בו סכנה. ובכל אופן, אם יש חשש של ספק פקוח נפש, ודאי מותר.

ואם המים שנתבשל מער"ש עדיין רותחין בכלי ראשון שעומד על האש, יש להקל במקום הצורך ליתן לתוכו (עיי' בסי ארחות שבת פ"א ע"י קד ובהערות שם, שהאריך לבאר בטו"ד. ועיי' בסי ובהם בסי"א סי"ח). **והנכון לכתחילה הוא, להפעיל את המכשיר מער"ש על ידי ששון-שבת, שידלק כל אימת שצריכין להשתמש בו**.

ד. **קטן (והוא הדין גדול) שקיבל מכה במצחו וכדומה, והמקום נפוח וחושש שישאר שם או שיתפשט, מותר לדחוק הנפח בסכין** (מ"ב סי' שכת סי"ק קמ"ד בשם הח"א).

ה. **טיטול שיש עליו מבחוץ איזה צבע – שכאשר נרטב אז הצבע נמתק לאות וסימן שיש להחליף הטיטול, מותר להשתמש בו בשבת**, והטעם, כיון שהתינוק לא מכוין לזה כלל, וגם הגדול שמלביש לתינוק את הטיטול – לא הוא אלא גרמא, הלכך שרי (עיי' שלחן שלמה על הל' שבת סי' שמי"א סי"א בהערות).

ו. **יש להזהיר שלא לקנח התינוק עם בגד שאינו מיוחד לכך, שהרי מבטל כלי מהיכנו**, ואינו דומה לקינוח בחיתול שעומד לכך (עיי' שלחן שלמה סי' ש"ה סי"א).

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

כתי ופלטני על שו"ע יורה דעה – מאת הגה"ק רבי **יהונתן אייבשיץ** (ח"א – סימנים אפ-ח"ב – סי' פ"קציא). יצא לאור מחדש במהדורה מואתרת עניינים, מוגהת וממוקנת עם פיסוק וקישור, תיקונים אלפי טעויות וציוני מראי מקומות ובתוספת מפתחות מפורטים, ונוסף לכל זה ביאורים והערות "ליונתן" – לקט מכל גדולי האחרונים, ובתוכו הגהות הגה"ק בעל ה"חברון טעם" מכתי"ע עם ביאורי יצירת שבתון להגרי"ש שניאורסון וצ"ל עליו, והגהות הגה"ק רבי יצחק הלוי מהמבור וצ"ל ועוד הרבה גליונות מכתי"ע גדולי ישראל. נערך בשכונן ובתבונה על ידי הרב ישכר דוב גרוסמן, ויצא לאור בשני חלקים על ידי מכון יזכרון אהרן, ירושלים תשס"ו (מהדור וויינרוב – תשפ"ב עמ"ל).

אור הגנוז על התורה – מאת הגה"ק רבי **יהודה לייב הכהן מהאניפאל** זי"ע; ומחברו לטהור חיבורו **זואת יצחק** אשר חיבר על המשניות בדרך רמז וסוד עילאין [המגיד הק' רבי מרדכי שניאורסאניא] זי"ע כתב בהשקפה שעל כל אחד לקנות "חפשי הקדושה הזה לשמירת מעולה לו ולזרועו". יצא לאור במהדורה מהודרת ומשוכללת, בעריכה מהודשת והגה"ה מדויקת, ציונים, השלמות והשואות, בתכלית ההידור והיופי, על ידי הרב יצחק אייזיק פרידמן, ובסופו קונטרס "דגל מחנה יחזקיהו" – תולדות וקורות המחבר הגה"ק זי"ע מתלמידי המגיד הק' ממעורטריט זי"ע, שנערך להפליא בידי הרב מנחם מענדל וויינרוב זי"ע מכון "נחלת צבי", ירושלים, תשס"ו (תפ"א עמ"ל).

גזירות ת"ח ות"ט – לקט ספרים העוסקים בענייניהן, מגדולי אותו הדור, שחברו על אודות התקלה אשר מצאנת בשנים אלו: "יון מצולה" מהגרי"ר נתן נטע הנובר זצ"ל הי"ד מוסל; "צוק העתים" מהגרי"ר מאיר ב"ר שמואל שבערשנין זצ"ל; "מגילת עיפה" מהגרי"ר שבת כהן זצ"ל; חש"ד; סליחה מבעל התוס' זי"ע, ועוד לקטים שונים קדומים בזה. כל אלו נדפסו במהדורה חדשה, ירושלים תשס"ה.

אוצר שדי חמד על מסכת שבת – קטן חדש מאד ישן, מיינה של תורת הגה"ק רבי **חיים זקוהיה מדיני** זי"ע בעל "שדי חמד" ושאר ספרים. אוצר בוער בו נאספו ונקלטו מפורשים וטמונים בהמון ספריו המפורסמים, ונערכו להנחמה ובתבונה ובטוב טעם ודעת על פי סדר המרא, דבר דבור אל אופניו, על ידי הרב ישעיה מנחם מענדל גרינוואלד, שיכון סקווירא, תשס"ו (תרס עמ"ל).

נוטריקון ראשי תיבות – מעל עשרים אף ראשי תיבות המצאנים בש"ס בבלי וירושלמי, מדרשים וספרי ראשונים ואחרונים, ובשאר ספרים חדשים וגם ישנים, והתחננים מבכתיבה ואגרות שלום. מסודר על סדר אלפא ביתא, בכדי להקל על המעיין. נדפס לראשונה ע"י הר"ר מאיר היילפרין בשם "הנוטריקון" הסימנים והכתיובים (וולגה טר"ס), ושבו בשם ראשי תיבות "נוטריקון" (עיי' לאור עם אלפא הוספת במהדורה מהודרת, על ידי חוצאת ספר קודש ב"ר – בני יאיר, תש"ס; תש"כ – תש"א עמ"ל).

האור כי טוב על התורה – ומשובצים בו הספרים יטוב יגאל ואם יגאל' – ביאורים ופירושים יקרים מפ"י בפד"ס התורה על פי דברי רבותינו מאת הרב יגאל ס"ט, ירושלים תשס"ד (ת"ע עמ"ל).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו היוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' דוד ירחמיאל קאמפף זי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמר שמוחה נישואי בני עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בקליון דחסידי שטורטקוב והקדוש באלם שרת אברהם	הרה"ח ר' נחום ראנד זי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמר אברהם שמואל נ"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה והקדוש ביהמ"ד דחסידי גור – וא לצאת זאת כחזמנה אישית –	הרה"ח ר' דוד אברהם גוטמאן זי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמר חיים נ"ו עב"ג תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה והקדוש ביהמ"ד דחסידי ויניץ (בראזמוסל"י)
הרה"ח ר' עלים לתרופה – להפצת תורה וחסידות ברכת מזל טוב נלבכה שלוחה בזה לדידנו העסקן הנמרץ איש יד ורב פעלים הר"ר ישכר בעריש דרעזוננער זי"ו נציגנו המסור במנשסתה יע"ה לרגל שמחת הולדת הבן נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת והברכה אתה היא לחותנו החשוב, כל כולו מסור למען הוולת, ועומד ליימנו בכל עת ועידן הרה"ח ר' אליעזר י. פ. פריעדמאן זי"ו ויהי רצון שיוכח לזרות ממנו ומכל יוצאי' דוב נתת דקדושה מתוך אושר ועושר וכט"ס, אמן בעזרת וברכת המערכת	לעילוי נשמת האשה החשובה מרת דבורה רייזל ב"ר אלימלך פינחס ע"ה נלב"ע ל' סיון תש"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הוצנח על ידי בנה הרה"ח ר' נפתלי הירץ זינגער זי"ו לעילוי נשמת הרה"ח ר' אלעזר שאול ב"ר חנוך העניני ע"ה מחשובי חסידי בעלזא קראקא-אנטווערפן נלב"ע ג' תמוז תש"א לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הוצנח על ידי בנו הרה"ח ר' חיים העניני לעמבערגער זי"ו	ידידינו המחותנים הנכבדים הרה"ח ר' חיים משה יקותיאל שווארץ זי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנות תחי' עב"ג הכה"ח ממר יצחק אייזיק עבי נ"ו – בן הרה"ח ר' אברהם שלמה גרינפעלד זי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת לעילוי נשמת הגאון המפ"י רבי יצחק שרגא פייבל ב"ר קלוגימוס קלמן וורהפטיג זצ"ל ראש הרמ"ם בשיבה דחסידי בעלזא – ירושלים ע"ה נלב"ע כ"ט סיון תשס"א לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הוצנח על ידי תלמידיו מוקיר זכרו הרה"ח ר' אהרן הכהן גראס זי"ו

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ה הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת קרח (אבות ד')		ד' תמוז תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקכ"ז
הדפסה	מו"ט	ד'ת
23:17	23:14	21:43
22:47	22:36	21:07
23:07	23:04	21:26
22:42	22:28	21:08
22:14	22:03	20:41
23:23	23:23	21:48
23:13	23:03	21:40
22:54	22:48	21:21
פראנקפורט		פראנקפורט

תורת של ראשונים

מאיזה שבט היו החמשים ומאתים איש?

ויקראנו לפני משה ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיא עדה וגו' (שם, ב). "כתב רבינו חננאל, כי אלה הנקדלים כולם היו לויים משבט קרח, וזה טעם ר'ב לכם בני לוי" (פסוק ז), "שמענו נא בני לוי" (פסוק ח). אולי חשבו כי כל שבטם נכבד לכהונה ומשה מעצמו חלק בכבוד לאחיו, עד כאן.

והלילה שהיו משבט משרתי אלקינו מאתים וחמשים קרואים ונשיאם בני מרי מבכעטים ברבם ובגדול שבטם ומלינים על ה', ואילו היו מן השבט ההוא בלבד, לא היו כל משרתי ישראל מתלוננים ממחרת לאמר: 'אתם המיתים את עם ה' (להלן יז ו), כי לא מת להם מת רק משבט משה ואהרן; וגם באות המטה (ויש) ראייה כי המחלוקת מכל שבטי ישראל היא (וכדכתיב יז, כא): "וידבר משה אל בני ישראל ויתנו אליו כל נשיאיהם" וגו', והכתוב פירש (כאן) 'ואנשים מבני ישראל' - להגיד כי היו מכל השבטים, לא מן השנים (ראובן וליי) הנזכרים בלבד.

אבל טעם ר'ב לכם בני לוי, בעבור כי קרח היה מפתח לכל השבטים, כי לכבודם רוצה להחזיר העבודה לכבודם, כאשר אמר (פסוק ג): 'כי כל העדה כולם קדושים'. ומשה בחכמתו גלה מצפון לבו לכל העם, כי הוא על כהונתו צועק, ואמר שדי לו בכבוד שבטו: ר'ב לכם בני לוי, חזור ואמר: 'שמענו נא בני לוי, לקרח גדול, וזה טעם: 'זיאת משה אל קרח' (פסוק ח), אבל כולל דבריו עם בני לוי - 'שמענו נא בני לוי' - כי דברי משה בחכמתו פוים לו ולכל השבט, שלא ימשך אדם מהם אחריו". רמב"ן

"קרח נחלק על שהיה בכור בבני אביו, [ושנאמר (שמות ו, כא): "ובני יצחק קרח וגפן וזכריה", וגדולתו ניתנה לאחר; ודתן ואבירם ואון - לפי שניסלה הכבודה מראובן אביהם וניתנה ליוסף, כסבורים שבשביל יהושע שהיה משרתו, שהיה משבטו של יוסף עשה כך, ונשיא העדה - על שהיו בכורים. וראיה לדבר, שבפריחת המטה נאמר (לפני יז, כה) 'ותכל תלונותם', שראו שנבחר משה לוי במקום הבכורים, ועוד דכתיב (לפני פסוק ג) 'כי כל העדה כולם קדושים', רמז לבכורים דכתיב בהם (שמות יז, ב) 'קדש לי כל בכור'.

'ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים' - לקח לו מכל שבט עשרים ושלושה, הווי משבטו של לוי (דהיינו, 'רא שבטים', שמהם התרעומת, כדי שיהיה מכל שבט סנהדרין קטנה בין כולם, עם און דתן ואבירם (11X23=253) מאתים וחמשים ושלושה', כלומר, שהשלושה היתרים על המשים ומאתים איש הם דתן ואבירם ואון בן פלת שהשלימו לקשר רשעים.

חזקוני; ריב"א בשם רבי משה מקוצי

אחרון בגדול ענוותנותו החריש

וישמע משה ויפול על פניו (שם, ד), לא כלל את אהרן לאומר 'ויפלו על פניהם', וזה בגלל גדול ענוותנותו ומוסרו של אהרן, ש"לא ענה דבר בכל המחלוקת הזו, ויהי כמחריש ומסורה שמעלת קרח גדולה ממעלתו, אבל הוא עושה כדבר משה ומקיים גזירת מלך".

אבל משה ראה עלבון אחיו והם על כבודו, ולפיכך נפל על פניו הוא לבדו. ואולי בנפילת אפים זה העניש משה לקרח ולכל עדתו, ומכאן למד רבי אליעזר שהעניש לרבן גמליאל בנפילת אפים, כמו שנוכר בסוף פרק הזהב (ב"מ נב):

רמב"ן; רבינו בחיי

"תשתרר" - במספר כל האלפא ביתא

תשתרר (וי, יז). "אין לך בכל המקרא תיבה רבת המספר כזו - 'תשתרר' שעולה מ"ז מאות (1500). וכן כל אותיות האלפ"א בית"א עולים מ"ז מאות פחות ה' (1495)", שים תחת ה' אותיות כפולות, דהיינו מנצפ"ך, למלאות המספר. וכך אמר: וכי תשתרר עלינו ששמעת התורה הכתובה באלפא ביתא מפי הגבורה, גם אנו שמענו".

לקח טוב

כור המבחן - בעת קום האדם בבוקר

כראוי וכנכון - מדה נוספת של קדושה, וכמובן בעקבות הקדושה הנוספת, תגדל אהבת התורה והמצוה באותו עובד. ואם כן, אין לו לאדם אלא לבדוק את עצמו, האם מוצא את נפשו נכונה וצופיה לעבודת הבורא ביתר שאת וביתר עוז מימי קדם. אם יבוקש הדבר וימצא שאומנם כן הוא, סימן הוא בידו שמצוותיו נכונות הן.

אותיות מהכימות

נקר וידוע ה' את אשר לו ... הנ"ל דהנה כתיב (תהלים קיט, קמ) "לרופא אמרתך מלך ועבדך אהבס", ל"ל לירוף ובחינה של המלך ומעש"ע של האדם הוא כמו הירוף והבחינה בדרכי החשבון לנזל ככור הבחינה לדעת אם לא טעה בחשבון כנודע. כן הוא בענין המלות ומעש"ע שהאדם עושה בכל יום, לירוף לרפס בחשבון הלך לנזל ככור הבחינה אם לא טעה בהם, ואם נעשו ככוונה הראויה לשם שמים, זה שנקראו בזו"ק מחירי דמוסנאל. ושוקק הבחינה להסתכל בעצמו אחרי כל אלה אם נתקם בו אהבה וקדושה ועול מלכות שמים על ידי התלמוד תורה או המלות עשה כל היום, כמ"ש "אשר קדשו במלותיו", ע"י המלות בזה לו קדושה ויתירה. וז"ל "לרופא אמרתך מלך ועבדך אהבס", היינו שהעבודת הבורא אומה לירי מדת האהבה.

והנה בזה לירוף האדם גם כן להסתכל ולהבחיין בעצמו בכל יום בבקר בקומו ממעטו איזה מחשבה שגפלה לו להאשנה, אם הוא מעניין קדושה ועבודת הבורא אם לא, עזוב ג"כ כור הבחינה בזהו מדריגה הוא עומד ...

תפארת שלמה

ויתירה מזו, ידוע הוא שכל אדם בהעירו משינתו ובקומו בבקר ממיטתו, יעסקו רעיונותיו תחילה בנושא שקרוב ללבו. מחשבה הסובבת אותו נושא תפול במוחו ויתכן ומיד בקומו בבקר.

הנה כי כן, יבדוק האדם את עצמו לראות מהי מחשבתו הראשונה בעמדו ממיטתו, ואם תהיה מחשבתו זו עסוקה בעניני קדושה, אין לך ראייה גדולה מזו שתורתו ומצוותיו נכונות הן, ואומנם מוסיפות לו את מדות הקדושה שאמורות הן להביא לו כאשר נערכות הן כראוי וכיאות. הוי אומר: הבקר מודיע לו לאדם את מצב ומדריגתו בעבודת ה'.

לא בכל דבר שייך לאדם לבדוק את עצמו - האם מה שהוא עושה יוצא מתחת ידו באופן נכון ומתוקן. החיים מלאים ענינים שעל כל אדם להעריך ולבדוק אותם מכל הבחינות כפי ראייתו, ולבא בסופו של דבר לידי החלטה. מרובים הם הענינים שבהם אי אפשר לו לבדוק האם נכונה דרכו וישרה, או עקומה ומפותלת. אין לו אלא להתנהג בכבוד ראש, ולהתייעץ עם זולתו, ולערוך תפלה לשוכן מרומים שינחהו במעגלי הצדק.

ובכל זאת קיימים נושאים שבהם יתכן לבדוק הישרה דרכו אם לא. משל למה הדבר דומה, לתרגיל בחשבון. אם יחשב תוצאה של מספר מסויים כפול מספר אחר, ויגיע לידי סך הכל, יכול הוא אומנם לחזור על החשבון שוב ושוב, אך זה עדיין לא יביטח לו נאמנה שאין הוא טועה בדרכי חישובו. אולם אם יקח את הסך-הכל שבידו, ויחלק אותו במספר הראשון בו התחיל את חישובו, וישיאר בידו המספר השני שבו הכפיל את הראשון, ידע נאמנה שחשבונו נכון וצודק. זאת אומרת, ניתנת לו דרך אחרת בה יכול לבדוק את דרכו הראשונה, להיווכח הטעות היא בידו אם לאו.

הוא הדבר בקיום רצונו יתברך. כי מי לא ירצה לדעת הנכונה דרכו. גם אם מרצה הוא את תפילותיו ערב בקר וצהריים, קובע עתיו ללימוד תורה, נשמר מכל האסור עליו וגם נזהר לקיים מצוות כיד ה' הטובה עליו, עדיין אין בידו הוכחה המבררת לפניו שאומנם עומדות רגליו על אדמת קודש, וכי כנה וישרה דרכו בעבודת הבורא. אלא כדוגמת תרגיל החשבון, גם בדרכי התורה והמצוה ישנה דרך מיוחדת בה יוכל האדם לבדוק את רוחו ונפשו למען דעת הטובה הנהגתו אם לאו.

ובכן, כיון שבמטבע הברכה שטבעו לנו חכמינו זכרונם לברכה בברכת המצוות, אומרים אנו "אשר קדשנו במצוותיו", הרי שכל מצוה אמורה להוסיף - לאדם המקיימה

אמרות טהורות

מבחו האדם אם כוונתו לשם שמים או לא

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירים וגו' בני ראובן (פסוק א). וברשי"י: "ולא הזכיר בן יעקב שביקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו על מחלוקתם" וכו'.

"יש לפרש ענין הקלקה הוא, דהנה היצר הרע זה דרכו כל היום לפתות האדם לעשות עבירות באומרו שזה מצוה, והמשכיל יתבונן על זה שהוא מתרמית היצר ותחבולותיו (עיי' מ"ש במדורנו גל' שצג).

והנה, המחלוקת הזוהי כפי הנראה למצוה, שהיה מתאוה קרח ועדתו לעבוד עבודת כהונה בקרבנות. והנה הסימן על זה אם הוא באמת מצוה או אם הוא מתרמית היצר, הוא כשיבחיין האדם בעצמו אם גדלה תשוקתו כל כך לשאר המצות גם כן, לאותן העניינים שהם בודאי מצוה כגון ציצית ותפילין ותורה, אזי הוא טוב. אך אם רואה שאינו משתוקק כל כך לשאר המצות, ויבין לאשורו שהתשוקה הזאת שמדמה בדעתו לאותן עניני הנרצה לו למצוה, הוא מפייתי היצר להפילו במכמורת, ותחתיה תעמוד הבהרה, כך קבלנו. וכשיבחיין האדם זה באמת, האמת אהוב יותר ויתרחק אפילו מהמצוה שנדמית בדעתו, כיון שבכין באמת שהוא לשם איזה פניה. והנה, אילו התייחס עצמו קרח ועדתו עם יעקב שמדתו אמת, כדכתיב (מכילתא ג, ט) 'תתן אמת ליעקב' (עיי' ברי' ע, א), אז היה משיג מדת האמת לנגד עצמו, והיה מתבונן באמת שאין כוונתו למצוה רק לשם כבוד ופניה."

וזהו: "ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי" – שלקח לעצמו הידום רק עד לוי שהיה חסיד שבחמידים (עיי' תרגום יונתן שמות י, יח; דהיי"א ב, ב; אחי"ה ח' פ"ר מקץ מא, ג), ומוזה שפמו שצריך לרדוף אחר המצות גם על מה שלא נצטווה, ושכח עיקר הידום שהוא יעקב שמדתו אמת, כאמור.

אגרא דכלה (עיי' מ"ש במדורנו גל' שצג)

"כולם קדושים" – בזכות הצדיק

רב לכם כי כל העדה כולם קדושים וגו' (פסוק א). "רב לכם" – כשיש לכם רב, צדיק הדור, אז: "כ"י" – ראשי תיבות:

כ"נסת י"שראל, כל ישראל מתאספין אליו, ועל ידי זה: "כל העדה כולם קדושים" – שמדריך בדרך האמת. קול יעקב לתה"ק בעל 'מלא הרועים' זי"ע

בבח האחדות למנוע העונש

הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרנע. ויפלו על פניהם וגו' האיש אחד ויחא ועל כל העדה תקצוף (פסוק א). איתא בספר 'יד יוסף' לפרש הפסוק (שמות לב, לד): "וביום פקדי ופקדתי עליהם המאטם", כי כל זמן שבני ישראל באחדות גמורה, אין שום מקטרג יכול להרע להם, לא כן כשחלק לבם (עיי' ברי' לה, ו). וידוע, שאחד אינו נחשב מספר כלל, כי מה יספור חלא אחד הוא, ומלת "פקד" משמשת לשון חסרון ולשון מנין. ולפי זה, כך אמר השי"ת למשה רבינו: אתה מבקש שאסלה להם עון העגל, הנה סלחתי כדברך, אמנם "וביום פקדי" – לשון מנין – כשאוכל לספורם, היינו שלא תהיה בהם אחדות, אזי "ופקדתי עליהם המאטם" של העגל, עיי' (כעיי' הוא בס' 'עוללות אפרים' לבעל חכ"ל יקר, מאמר שו).

והנה כי כן, כאן נחלק קרח מתוך העדה, וכפי שתרגם אונקלוס (בריש הפרשה): "ואתפליין קרח", ואמר השי"ת, כיון שנעשה עתה פירוד בישראל, לכך אני אומר "הבדלו מתוך העדה הזאת ואכלה אותם כרנע" – כפי שדמיתי לעשות אחר מעשה העגל, וייתרתי להם רק בגלל כח האחדות שהיה ביניהם. ועל כך אמרו משה ואהרן: חלא הגורם המפריד כאן הוא קרח, אמנם אם "האיש אחד" – קרח – "יחא" – לשון חסרון (מלשח"א מ"א א, כא: "זהוהי אני ובני שלימה המאטם"), כלומר, כאשר אך יחסר קרח מתוך הקהל, אז יקחו מוסר, "ועל כל העדה תקצוף" בהנם, חלא הם אין חייבים בדבר, כי קרח הוא המסית ומדיח. וזהו שאמר אחי"ב: "וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל העדה לאמר העלו" וגו' – לשון עליה, שתראו להעלות עצמכם, היינו לשוב למדרגת אחדות "מסכיב" למשכן קרח דתן ואבירים, רצ"ל מכה שתראו מה שנעשה בקרח ודתן ואבירים.

אור פני משה

אמירה נעימה

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי וגו' (פסוק א). וברשי"י: "ולא הזכיר בן יעקב, שביקש רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלוקתם" וכו'.

מאז אמרתי לפרש הכוונה בזה, שקרה רצה לייחס את עצמו עד ליעקב אבינו, לרמוז בזה, שכמו שמותר היה ליעקב לקחת את הבכורה מעשו אחיו, ובה נטל ממנו זכות עבודת הקרבנות שיהיה נתונה להבכורים (כפירש"י בבבאראשית מה, לא: "מכרה כיום את בכורתך – לפי שהעבודה בכחיות"), כמו כן, מותר לו לקחת את הבכונה מאהרן, כדי שיוכה לעבוד עבודת הקרבנות.

ואמנם, אילו היה עשו ראוי לעשות את העבודה, לא היה יעקב אבינו נוטל ממנו את הבכורה, שהרי העבודה ניתנה לבכורים. ורק מאחר שעשו היה רשע ולא היה ראוי לעשות את העבודה, לכן מסר יעקב נפשו ליטול ממנו את הבכורה, וכמבואר במדרש (בר' פג, ט): "אמר [יעקב] יהיה רשע זה עומד ומקריב, לפיכך נתן נפשו על הבכורה."

וקרא שידע מזה, חיפש למצוא איזה פגם ח"ו באהרן הכהן, כדי שיוכל לטעון שגם אהרן אינו כדאי להקריב לפני הקב"ה, שלכן עליו ליטול ממנו את הבכונה. ועל כך ביקש יעקב אבינו ע"ה: "שלא יזכר שמו על מחלוקתם", והיינו, שלא יוכל קרח למצוא איזה פגם באהרן הכהן ח"ו, ולהתלות ביעקב אבינו כנ"ל.

פְּרִשְׁת מרדכי לתה"ק מהר"ם מבילגורייא זי"ע

ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם וגו' (פסוק א). פירש"י: "לפי פשוטו, הקטורת שהם מקריבים לפניך מחר, אל תפן אליה" וכו'.

הנה, רש"י הביא לעיל (פסוק א) שהלבישם מליטות שכולן תכלת וכו'. "אמרו לו, מליט שכולה תכלת חייבת בציצית או פוטרה. אמר להן, חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר מליט של מין אחר, חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה". הרי שקרח חלק על מצות ציצית, ובציצית כתיב (ויק' פו, יג) "ואייתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'". וכתב רש"י (שם) "דציצית"

יתרון דעת

מצות הפרשת חלה/ עניניה וטעמיה (ב)

אלו המצות הם חזרונות טהרת הנפש והגוף: חלה, כתיב (דברים יא, ג) "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על מוצא פי ה'", והארכתי במקום אחר בשם האר"י ז"ל, שהפסוק זה מבאר חקירת החוקרים, מה זה שמכח המאכל נשאר הנשמה דביקה בגוף, חלא אין בהנשמה אכילה. אלא הענין כי המאכל הוא גופני ורוחני, כי אין דבר מלמטה שאין בו שפע רוחני מלמעלה המוציא לפועל ואומר לו גדל, וכמו שיש דביקות במאכל רוחני וגופני, כן נשאר דביקות נשמה בגוף על ידי המאכל, והנשמה נהנה מהרוחניות והגוף מגופניות.

זהו שאמר: "לא על הלחם לבדו", כלומר, מצד הגופניות שבו שאתה רואה מזה "חיה האדם", אלא מצד "מוצא פי ה'" שהוא הרוחני הנשפע בו שאמר לו גדל.

על כן ציוותי התורה לעורר כח הקדושה שבלחם ולהפריש חלה, והיא חלק גבוה שזכה לכהן שהוא קדוש שיאכל אותה, **ואז העיטה מוצק גוף ונפש האוכל.** גם אדם הראשון היה חלתו של עולם, והיה שלם בגוף ונפש, וכשקלקל גרם ל"קוץ ודרדר תצמיח" ו"בזיעת אפך תאכל לחם" (בראשית ג, ט). ובהרמת חלה ונתינה להכהן שהוא קדוש, אז נתקדש הלחם להיות לחם לבב אנוש יסעד, שורה עליו הטהרה.

שלי"ה הק' (פ"ר) שלח, תורה אור. וראה עוד משי"ב בשער האותיות ערך קדושת האכילה אות סח)

בזכות שלשה דברים נברא העולם: **בזכות חלה ובזכות מעשרות ובזכות בכורים** (בר' א, ד). הנה מאוד יתפלא לבב אנוש באומרו ז"ל שתגדל המצוה הזאת (-חלה) דייקא לביראות עולם בזכותה.

והנה על פי פשוטו צונו הבורא יתברך להפריש מראשית עריסותינו העשויין למאכל אדם להחיות את נפשותינו, ולתנו לשם השם לכהן איש חסד, והוא לכל יבוא האיש לחשוב כי המאכל מחיה את האדם וכוהו ועוצם ידו עשה לו את החיל הזה, ועל ידי כך יבטל חיי הנבילה עבודת השי"ת ויבא לרדוף אחר חיי שעה להמציא מוונותיו, על כן להסיר תועה מלב אנוש, צונו אלפי עולם להפריש מראשית עריסותינו לכהן איש חסד, בכדי שזכור יזכור כי עוד כל ימי עולמיו מוונותיו ביד ה', והוא ממציא לו מוונותיו על צד החסד, ובהשתדלותו לא יוסף אומץ בעשרו, והשתדלותו בו הוא סיבה ח"ו למנוע היראה ועבודה. לזה יאמר – בזכות חלה – הזכות המגיע לישראל ממצות חלה, ששל ידו זאת המצוה מוסיפה אומץ ביראה ועבודה ותורה ומוצוה, על כן בזכות זה נברא העולם.

והנה, בחלה יש ר"ו חומשים דביע"א (כ"ב בספר עשרה מאמרות), והנה הוא המנין **ירא"ה**, ותבין "בראשית" בשביל מפרשה חלה: ראשית חכמה יראת ה' (תהלה קא, ז), והבין כי הכל עולה בקנה אחד עם מה דמתרגמינן "בראשית" – "בהובמלת".

אגרא דכלה (פ"ר) בראשית בבאורי המ"ר, דף נא)

* * *

הגאון מו"ה **מרדכי טאסק** זצ"ל ראב"ד דפרעשבורג (נזכר בשו"ת חתם סופר, אהע"ז ח"ב סי' צח וסי' קיז) ביום פטירתו י"ב טבת תקצ"ו, שלח אל מרנא **ה'חכם סופר** זצ"ל, שעה או שתיים לפני פטירתו, שימחול מרן לתת עין פקידא להשגיח על אופים ישראל שבקיץ פרעשבורג שיהיו בנטילת חלה ובנטילת ידיים בבוקר, שלא יאכלו את לחמם טמא. כן הגיד לי דודי הגאון מהר"א פראגר סג"ל ז"ל הרב"ד מ'ק'ק טאפלטשאן יע"א.

אלף כתב (אות פא)

פעם נסעה חבורת חסידים מבארשא אל הרה"ק רבי **חיים מאקאסוב** זי"ע בעל 'תורת חיים'. ביניהם היו השו"ב ר' מאיר, וכמו"כ איש דני בשם ר' עביר. לאחר אירועים, נכנסו אל הקדוש פנימה עם קוויטלך, וכל אחד שטח בפני הרבי את בקשותיו. ר' עביר שפך בפני רבו את מר לבו והתאונן על דלותו, וביקש ברכתו לישועה. שאלו הרבי: האם אשתך מפרשה חלה? התפלא ר' עביר, וכי איזו אשה אינה יודעת שיש להפריש חלה בדין. אמר לו הרבי: אם אשתך תקפיד להפריש חלה, אזי לא תהיה עני!

בשובם לביתם, נלווה ר' מאיר אל ר' עביר, כי נכסף לבו לשמוע על פשר דני רבינו. השו"ב החל לשאול את האשה שאלות משאלות שונות. לשאלתו מה מאכלם בימות החול, השיבה האשה: מאלא! (-לחם אפוי מקמח חירס). הוסיף לשאול: וכשאין לכם מאלא, דבר שעלול לקרות לעתים. ענתה האשה: אזי אוכלים לחם הנאפה משבולת שועל. שאלה עוד: האם את מפרשה חלה מזה. השתוממה האשה על השאלה, ואמרה כי לא ידעה שגם משבולת שועל צריך להפריש חלה. כעת הבין כבר השוחט, עד היכן צפו עיני הצדיק.

נור החיים, קאסוב (עמ' רסח)

בגימטריא ת"ר, וחי' חושי' וחי' קשרים הרי תרי"ג. נמצא שבחר קרח להתלוצץ על מצות ציצית, ובכך רצה לכפור ולומר שכל תרי"ג המצוות לא נצטווה משה רבינו עליהן, אלא מלכו בדאן.

והנה, בפסוק (לעיל ג, כ) "כף אחת עשרה וזהב מלאה קטורת", כתב רש"י, כשתחליף קו"ף בוד"ת בא"ת ב"ש יהיה "קטרת" בגימטריא תרי"ג. ולפי זה אתי שפיר, שאמר משה "אל תפן אל מנחתם" – אל הקטורת שהם מקריבין לפניך מחר, שהרי כוונת הקטורת היא לרמוז על תרי"ג מצוות, והלא הוא כבר בתרי"ג מצוות, א"כ אין ראוי שתעלה הקטורת שלו לרצון.

וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי לכל קדשי בני ישראל לך נתתם למשחה ולבניך לחק עולם (יה, ח). פירש"י: "למשחה" – לגדולה. כבר דקדק בספר 'עונם מגידים' למה חלק הכתוב את אהרן מבניו, ולא כללם יחד: לך ולבניך למשחה, עיי"ש, ויש לפרש עפ"י דברי התוס' (ויפא כה, ד"ה אין ישיבה בעזרה

– בתרי"ח הא) שלא מצינו אכילת קדשים בישיבה חלא בקדשים קלים הנאכלין בכל העיר, אבל בקדשי קדשים הנאכלין רק בעזרה, לא שייך אכילה בישיבה, אע"ג שהכתוב אומר באכילת קדשים "למשחה" – לגדולה, כדרך שהמלכים אוכלים, שהרי אין ישיבה בעזרה חלא למלכי בית דוד, עיי"ש. והנה, זה אמור בשאר כהנים, אבל כהן גדול מותר היה לישב בעזרה, וכפי שמבואר בתוס' (פסוק פ, ד"ה האמר), שנאמר (ש"א א, ט): "ועלי הכהן וישב על הכסא על מוזה היכל ה'", ואם כן שפיר היה יכול לקיים מצות "למשחה" בכל הקדשים, שהרי היה אפשר לו לאכול גם קדשי קדשים במישיב בעזרה.

ולפי זה יפה דייק הכתוב לחלק בין אהרן לבניו באומרו: "וידבר ה' אל אהרן וגו' לכל קדשי בני ישראל לך נתתם למשחה ולבניך לחק עולם", היינו, לך דוק, ושהן כהן גדול, 'נתתי למשחה' – לגדולה, **לכל קדשי בני ישראל** – גם קדשי קדשים, אבל לא אצל בניך, שאצלם לא משכחת אכילת קדשי קדשים למשחה, היינו בישיבה.

שו"ת דובב מישורים (ח"א סי' קיא סק"ב)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי פינחס הלוי הורוויץ זי"ע – בעל ה"הפלאה" יומא דהילולא ד' תמוז (תקס"ה)

"אור ישראל וקדושו, בוצינא קדישא חסידא ופרישא, ה"ה הרה"ג המפורסם, מופת הדור, זיוו והדרו, איש אלקים קדוש יאמר לו" – בתוארים אלו פונה הגה"ק רבי שניאור זלמן מלאדי זי"ע, בעל ה"חנינא", אל רבינו הגה"ק בעל ה"הפלאה" זי"ע, באגרת מיוחדת אליו, בה ממשיך וכותב: "מי אנכי עד היום, ואין היום אלא מלכות (ובחיים קב), מאן מלכי רבנן, ונפשי יודעת מיעוט ערך נפשי עלי להתייבב במקום גדולים כמותו ירבו בישראל, אך במקום גדולותו שם ענותנותו, וענותו תרבני, ורחב לבבי בהעלותי על לב חיבה יתירה הנודעת לי ממך, שהוא רבא דעמיא שי, מימי קדם בק"ק מיועריטש וק"ק ראוואה (כ-הסתופפ בעל קדושו של המגיד הרבי ר' בער ממעורטש זי"ע), ונמנית במנין שלו, וזכיתי לקבל ברכתו סלה מדי שבת בשבת" וכו' (ראו ב'רבי פרק יח, הובא במבוא לספרו הק' פנים יפות עה"ת הוצאת 'משיור').

"וזה אשר דיברתי ראשונות לאחד ממיועדי ממשפחת רס ה"ה הרב המאוה"ג נור הגאונים החסיד המפורסם נשיא אלקים" – כך מתארנו המגיד הקדוש רבי ישראל מקאזניץ זי"ע במכתב במו"מ בהלכה, כשפנה, בשנת תקס"א, אל כמה מגדולי ישראל שיחורו דעתם בהיתר עגונה אחת, ובראשונה פנה אל רבינו בעל ההפלאה, ונימקו עמו: "כי ידענו את האיש ואת שיחו, כי נהירין ליה שבילי דכולי שמעת, וגם זה בש"ע אה"ע אשר הגדיל לעשות, ודי מצא ידו לברר וללבן, והאיר פני תבל בחכמתו והורה צדק לעדתו..." (עונות ישראל, וארשא תרל"ז. נדפס גם בשו"ת יכתר כהונה סי' ע' להגאון רבי יצחק אברהם כ"ץ זצ"ל אבי"ד פינטוב).

"... וכן עלה במחשבה לפניו (לפני הידוע ביהודה" זצ"ל) להוציא מחברתו על מסכת כתובות, ושמעתי אומר הגם שבכר הקדמינו גאון פפד"מ הגאון בעל פני יהושע, ושי"ב הגאון מוהר"פ הלוי הורוויץ נפלאות עשה בספרו ההפלאה עם כל זה עוד אמצא מקום לדבר דבר, מדי דברו בו בימים ההם, התבוננתי כי יום יום (!) אזכרנו לטובה את שם הגאון מוהר"פ הלוי הורוויץ בחיבה יתירה ואהבה מוסתרת בקירות לבו הטהור" – עדותו של הגאון רבי יעקבאקא לנדא זצ"ל על אביו גאון הדור בעל הידוע ביהודה" זי"ע (קונטרס דברי ידידות, נדפס בראש שו"ת נוב"ס).

בעל אביו ורבותיו:

רבינו הגה"ק רבי פינחס הלוי הורוויץ זי"ע, "רבן של כל בני הגולה" – כפי שמכתיבו בחיור תלמידיו הגה"ק בעל היחמס סופר" זי"ע (נפשו או"ח סי' טו) – נולד בשנת תצ"א לאביו הגה"ק רבי צבי הירש אבי"ד טשארטקוב זי"ע (עליו ייחזק מדרשו בגל' תמג) – בן המהר"ם מטיטקין זי"ע (מאמר אודותיו במדרשו גל' כדז), ולאמו "אשה יראת ה' צנועה וחסודה וצדיקה" – כפי שמעיד עליה בנה-רבינו (בהקדמה לספרו עמים כתובות) – מרת מלכה ע"ה שהיתה בת הגה"ק רבי מרדכי אבי"ד לוצק זי"ע – בנו של הגה"ק רבי צבי הירש אבי"ד לבוב ולובלין וכן הגה"ק רבי זכרי מענדל קאנילוביץ זי"ע וחתנו של הגה"ק רבי שמחה הכהן רפאפורט אבי"ד הורודנא ולובלין.

לא בכדי זכו צדיקים אלו להתברך בבנים ובנות אשר האירו תבל ומלואה בקדושתם וגאונותם, כשהמפורסמים שבהם תמה: הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, ורבינו בעל ה"הפלאה", זכ"י. וכן התבטא הרה"ק משינאור זלמן זי"ע: "הרה"ק רבי צבי הירש מטשארטקוב היה קודש קדשים, והיה מתענה משבת לשבת עד שהיו לו שני בניו אלו (ושמן הטוב) ח"יב אתו פ.

גם על אותה צדיקת, אמו ע"ה, מסופר נפלאות על צדקותה ומסירותה המופלאה על חינוך צאצאיה, כי ראשם קטנים המוטלים בעירסותם היתה מפורסמת לכסות רכס בעמם בצנצנת וכובע, ענין שכידוע מסוגל ליראת שמים. ומסופר שפעם התבטאה בדרך הלצה אודות התמדתם המופלאה של בניה אלו ואמרה: "יש לי שני בנים, אחד שאינו מברך ברכת המזון ואחד שאינו קורא קריאת שמע שעל המטה..." בהתבוננה על אחד שמרבה להתענות ואינו אוכל פת, וממילא אינו צריך לברך ברכת המזון, ואחד שהיה הורה בתורה במשך הלילות וממעת בשניה (אהל יצחק) ח"א עמי לא, וראה שמה"ס ח"ב את יוסף אבי"ד קד.

על רבותיו מהם ינק תורה בימי נעוריו מספר רבי פינחס עצמו (בהקדמה לקו"א בספרו 'הפלאה' על כתובות): "תחת לימודי הייתי משתעשע על רבי אבי מורי הגאון ז"ל, ואלפני לפי קוצר השגת ילדותי לאב כבא יודע אמתת של תורה, ופתח לי אוון לשמוע בלימודים, עד אשר הביאני לנוה אפריון יום חתונתי, באתי לנוה קודש בית חותני הרבני המופלא המנוח ענף עץ אבות מוה"ר יואל [לפרמין] ז"ל בן הרב הגאון מוה"ר ישראל וכו', אשר קבע בית תלמודי אשר לא יחסר לי כל טוב,

פה ק"ק פ"פ דמיון יצ"ו, המפורסמת לתהלה ולתפארת, ודרשוני ממקום רחוק, ראיתי כי יד ה' עשתה זאת להחיש מפלט לי, ויהי ה' עמי בדרך אשר הלכתי, לעבור דרך וגבולים עד אשר הביאני היום, בשקט ושלוש בלי חתנות ומכשולים".

קודם שנעתר לכהן בק"ק פראנקפורט-דמיין נסע למעורטש, יען יישל רצה לנסוע לשם עד שישאל תחלה בעצת קדשו של רבו הקדוש הרבי ר' בער זי"ל – כפי שסיפר חתנו הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע בעל ה'אורח לחיים' שנסע ללוותו, וסיפר אח"כ בדברים כהוויתם וגילוי מופלא ביותר לו זכה כשנכנס עם חותנו אל הקודש פנימה במעורטש, כשהמגיד הק', שכבר היה בסוף ימיו, שכב על ערש דווי, וכיבד את רבינו בעל ההפלאה לשבת על כסא סמוך למטות, והוא רבי אברהם חיים שהיה אברך צעיר לימים עמד לרגלי המטה, וכשפרש חותנו לפני המגיד את חששו לעקור לפפד"מ, "יחממת שהיה במדינת דייטשטלאך, ואולי אינם מתנהגים שם בכשרות", הפך המגיד את עיניו ושהה כך זמן רב, ולאחר מכן אמר: "הייתי בכל עיר פפד"מ, בכל בית ובית שם, ואין אני רואה שם שום ר' ח"ו, והרשות בידכם לקבוע דירתכם שם" (ושמן הטוב) ח"ב אות סא, ממכתב המגיד רבי שמאלק בארשטיץ זצ"ל אבי"ד שיקאווא בעל 'מנחת שבת' ומנחת יו"ס ששמעו איש מפי איש מפי הגה"ק בעל ה'אורח לחיים'.

וכן עבר בדרכו במיוחד דרך זלאטשוב, ברצותו להכנס אל המגיד הק' רבי יחיאל מיכל זי"ע, וטרם שהלך לבית המגיד צויה לנסוע לבית האכסניא, ולבש בגדי שבת, ולמרות שהיה שרוי בתענית באותו יום, כמהגו זה רבות בשנים להתענות ביום ה"ארהאריט" של אביו הגדול (ראה פנים יפות פ"ר חוקת ד"ה שם ר"ל), נעתר לבקשת המגיד מזלאטשוב לטעום מהכיבוד שחשמוצי לפניו, ופתח ובירך: "ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמוע דברי חכמים", ואח"כ בירך ברכת הנהנין וטעם מהכיבוד! (שם אות סד).

הצדיק מעלה את כל הדיבורים שלא היו בקדושה

וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא (במדבר יט, טו) – "כי בעליות נשמת הצדיק מעולה אל עולם, מעלה עמו כל התורה והתפילה וכל הדיבורים (עני"ש לעיל מזה שמבאר ענין עליות הצדיקים ביום תחייתו). ועל זה אמר הושע (הושע יד, א) 'קול עמכם דברים ושונא אל ה' – שיעלו עמכם כל התפילות והדיבורים, כי אינו דומה הדיבורים מעולה אל עולם. ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קטט, א) 'שירו לה' שיר חדש תהללתו בקהל חסידים', ענינו, כי חידוש השיר הוא מה שהיה יתהללו בקהל חסידים בקדושת פיהם וכו'.

וירמזו בזה יוכל כלי פתוח – כל דיבור שיצא מפיו שלא בקדושה בדביקות השי"ת, וכמו שכתוב בזוהר (תיקו"ז, תיקון י, כה) דכל מילי דלא מתאמרי בדחילו ורחמינו לא פרתת להילק, והיינו דאמר 'אשר אין צמיד פתיל, פירוש שאין בו דביקות וקישור לשי"ת, 'טמא הוא', דאינו עולה במקום טהור, על זה אמר: יטהר אותם, ואז יעלה אותם למעלה".

פנים יפות (פרשת חוקת ד"ה ועל דרך דרוש זה)

בפפד"מ יסד ישיבה גדולה, וכפי שהגדירה הוא עצמו (בהקדמה שם) "ישיבה חשובה ונשגבה מליא דעת", אשר יצאו ממנה גאוני עולם, והמפורסם מהם הוא ניהו הגה"ק בעל היחמס סופר" זי"ע.

ספר הגה"ק רבי אבא נחום זי"ע אבי"ד בק"ק ביאלא – אבי הגה"ק בעל היאבני נורי זי"ע – על בעל ההפלאה, "כי בעת לימודו השיעור עם הישיבה הגדולה בפפד"מ, אף שחידש חידושים נפלאים חריפות ועל דרך החידוד, אשר דרך בני אדם בעת אמירת דבר חריפות לבא להתנפלות ולהתנשאות, אבל הוא הקדוש ישב בכל עת לימוד השיעור בלי זיו כל שהוא באחד מאבריו, ולא נענע דיו, אלא ישב ללא נוע באימה וביראה מנחם ה' ומחדש גאונו, עד כי היה יושב לפלא נורא" (יכבד אבן, פיעטקוב תרפ"ט, עמ' 43)

עוד מסופר נשגבות, "ישלכ אמן שהיה דורש, היו עיניו סגורות, שלא יראה בשעה שהשומעים ששים ושמהים בדברי תורתו וחידושי הנעמים" (תרי"ג שטערן זצ"ל במבוא לס' תחיים עה"ת בראשית).

המשך יבא בע"ה בגליון הבא

על אורה

חומר עון ביזוי תלמידי חכמים / המשך מעמוד ד'

כדי להשתכר פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, ולא להרבות הון, לזה אני קורא ת"ח, המביישו חייב קנס" וכו', יעו"ש. ועי' ב'חפץ חיים' (כלל ח ס"ד) שהצ"ח מסית לאדם דלא שייך כלל דין מבזה ת"ח, רק בזמן הגמרא, "והוא טעות גמור, דכל תלמיד חכם הוא לפי חדור, ואפילו בזמננו לא הוא רב ראוי להורות ויגע בתורה נקרא ת"ח, והמבזה אותו אפילו בדברים בעלמא ואפילו שלא בפניו, עון פלילי הוא וחייב נדוי על זה, כדאיתא בירורה דעה" וכו', עיי"ש שורארת.

המורם מכל האמור, שאסור לשלוח בספרים אלו ולו בכדי שלא להכשיל את הרבים, שהרי אסור להסתכל ולעיין בספרים שיש בהם ביזוי לת"ח, וכבר הזהיר הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע בכגון דא בזה"ל: "מי שמסתכל בו ומשמש בו, לא יזכה לראות בנחמות ציון ושמחת לוינו ונחוצת הצדיקים, ומכלל לאו אתה שומע הן, שמי שאינו מסתכל באלו הספרים, ונזהר בכבודם של ת"ח ומרחיק עצמו משטאת חנם וממחלוקת, יזכה לראות בנחמת ציון וירושלים בבי"א

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

אמיתיים וקדושי עליון ואף מדפיס ומפיצ בריב, עאכ"כ שגדול עונו מנשוא, והקב"ה תבע ביקרי' (עי' ברכות יט). וראוי להסמיק כאן לשון הרמב"ם (בהקדמה לפה"מ זרעים): "אמרו חז"ל (נטיח טו) על המלעג על דברי חכמים נידון בצואה ורותח, ואין לו צואה ורותח גדולה מן הכסילות, אשר השיאתו להלעג. ועל כן לא תמצא לעולם מרחיק דבריהם, אלא איש מבקש תאור, ונתון יתרון להנאות המוגשות, אשר לא העיר לבו בדבר מן המאורים הבהירים" וכו', יעו"ש.

ה. חובה על הראוה וא שומע – למחות על כבודם של תלמידי חכמים [עי' ב"מ פ"ד] דרבי אלעזר ב"ר ש' נענש לאחר פטירתו על ששמע בזילותא דצורבא מרבנן "ולא מחאי כדבעי ליי", עיי"ש, משמע שמחה על כך אבל לא מחא מספיק, ועל כך נענש].

ו. מהו דדר תלמידי-חכם בזה? הביא הטור (חיים"מ ת"ח) תשובה מאבי הרמ"ש זי"ל בזה"ל: תלמיד חכם היינו "שעורתי אומנותו וקובע עתים לתורתו ואינו מבטל לימודו אלא בשביל מזונותיו וכו', ושאר היום כשהוא פנוי ואינו חוזר על מזונותיו חוזר ולומד ואינו מטייל בשווקים וסחרות אלא

ובתשובות דברי חיים' (יו"ד ח"ב סי' קה) השיב בתוכחת מוסר אודות "מלמד אחד שפעע בכבוד האוה"ח הק' ואמר שלא עשה ספרו ברוח הקודש", והאריך להאר "שגם בזמנינו יש לחכמי האמת שאינם נוטים לאחר אחרי החומר, כי להם רוח"ק, וכמבואר במורה למרבנין ז"ל בזה"ל: "והיסק, שהמלמד שהכחיש רוח קדשו של האוה"ח הק' "הוא אפיקורס שאינו מאמין בגדולי הדור... ויפה עשיתם שלא עזבתם את בניכם בידו וישר כוחכם בזה" (וכן א' בשו"ת בית שלמה או"ח סי' קיב ועי' שדי"ח בשו"ת הפאה מע' ו' כלל ז).

ד. ועל אחת כמה וכמה המספר בגנות אחר מיטתו של תלמידי חכמים, שאפילו אם הגות היה אמת – אמרו חז"ל (ברכות יט) דנולן בגיהנום (עיי"ש גלה"ש"ס בשם הר"ד). כי אפילו ע"ה-הארץ יש אסור לה לבנותו ולחפרו, "וכל שכן לחפרו", שהו עון פלילי וחייב נדוי על זה, כמו שנפסק ביו"ד... **וכל שכן שאסור לבנות את דברי תורתו**" (עי' ח"ח ח"א כלל ב סי' ו' והנה"ה שם; כלל ח סי' קי"ט). ועי' שו"ת לרבינו יונה שער ב' במדרגה העשירית). וכ"ש וכן בנו של ק"ו, המספר שקרים וכזבים ולעג ומסלף דבריהם של ת"ח

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יומא

האם יש איסור לדבר דברים בטלים במקום שאסור בד"ת או בנשים שאינן חייבות בתלמוד תורה?

רבי אחא אומר, 'ודברת בם' – עשה אותך קצת ואל תעשה עראי. אמר רבא, השח שיחת חולין עובר בעשה, שנאמר 'ודברת בם' – בם ולא בדברים אחרים, רב אחא בר יעקב אומר, עובר בלאו, שנאמר (קהל א. ח) 'כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר' (דף טו ע"ב). וכן פסק הרמ"א להלכה (יו"ד סי' רמז ס"ה): 'אסור לדבר בשחת חולין', וכן הביא הגמרא (ס' קטן ס"ב) להלכה את לשון הגמרא 'השח שיחת חולין עובר בעשה'. והעיר השפת אמת ביסוד הדבר: 'למה צריך להוכיח מדכתיב בם', תיפוק ליה, כיון דתמיד מוטל עליו המצוה 'ודברת', אם כן בעשה שידבר דברים אחרים מבטל המצוה עשה של 'ודברת'. ומצינו לאחר זה בספר חפ"י חיים (באמ"ח פתיחה, עש"ן אות יב) בזה"ל: 'אם כן למה אמרו בינאמר רבא כל השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת בם ולא בדברים אחרים, ולא הבא מכלל עשה עשה הוא, תיפוק ליה שעובר על עשה תורה, על ידי מה שאינו מקיים או מצות עשה דתלמוד תורה. יש לומר דאין הכי נמי, אלא דהגמרא בעי לא שכתובי יותר מזה, דעובר עוד על ידי השיחת חולין על מצות עשה בפועל ממש, כי התורה אסרה לנו הדיבור של שיחת חולין, לבד מה שעובר על העשה דתורה בגדר שב ואל תעשה. והיינו על ידי מה שאינו מקיים אותה בעת הדיבור'.

והנה ביסוד האיסור כתב אבן רבנו הנאכל (ה"ז מלשון הר"י בספר היראה): 'המפסיק בעת שקורא בתלמוד ושח שיחת חולין עובר בעשה', משמע מדבריו שאיסור זה אלא אם שח באמצע הלימוד, ואילו שלא באמצע הלימוד אינו עובר באיסור זה. ולפי זה יש לנו תירוץ נוסף על קושית השפ"א, כי אמנם המדבר דברים בטלים ואינו עוסק בלימוד הרי הוא מבטל מצוה עשה של תלמוד התורה. אבל, בהלימוד של 'בם ולא בדברים בטלים' יש איסור ועבירה מיוחדת של דיבור בדברים בטלים באמצע הלימוד. אכן, ממשיות דברי שאר ראשונים לא משמע כדבריו, כי איסור זה נאמר בכל ענין ובכל עת. וכוונת הגמרא היא לקבוע איסור על כל סוג של דברים בטלים – גם שלא באמצע הלימוד (וכן נקט הפוסקים, עי' רמ"א שם, וז"ע פ"ג אר"ח סי' שז משי"א), ולדידם נצטרך לומר כדברי הח"ח, שיש בזה ענין נוסף בנוסף לענין ביטול תורה בשעה זו שמדבר דברים בטלים.

והנה ביסוד הענין שיש איסור לדבר שיחת חולין נוסף לענין ביטול תורה, יש לחקור – האם איסור דיבור דברים בטלים הוא גם ללא קשר לאיסור ביטול תורה, אלא משום שעצם ההתעסקות בדברים בטלים הוא דבר מנוגה, וגם אילו לא חובת מצות לימוד התורה היה אסור, ולזה כוונת חז"ל באומרים 'השח שיחת חולין עובר בעשה', והיינו בגלל עצם ההתעסקות בדברים בטלים. ויש להסתייך לזה לשונו של המורה המאמר (סי' לא): 'הקובעים עצמם תמיד לשיחה בטלה ודברים בטלים, בדרך ישיבה קרונה. נקראים כסילים... וחוטאים ברב הדברים המביאים לידי פשע, כדכתיב (משלי י, יט) 'ברב דברים יחול אדם... וישנון בפ"ק דאבות (משנה ח): 'שמעון בנו אומר: כל ימי גלותי לא החכמתי ולא מצאתי לגוף טוב משתיקה ולא המדרש הוא העקר אלא המעשה, וכל המרבה דברים מביא חטא. רצ"ל, כי ברובו הדברים יבוא לדבר של חטא, ועוד, כי בהתעסק בדברים בטלים, אע"פ שאין בו דבור אסור, מאבד העתים אשר יכול לעסוק בהם בדברי תורה לקנות חיי העולם הבא', מבואר בדבריו, שהמדבר דברים בטלים עושה שתי רעות: עצם הדבר אינו טוב, וגם שמאבד עתים לעסוק בתורה.

אולם יתכן, שיסוד האיסור הוא בגלל הביטול תורה שנגרם על ידו, ואם ישאל השואל – מה הוסיף חז"ל באיסור זה? הלא בלאו הכי יש כאן איסור תורה כשמדברים שיחת חולין. התירוץ הוא, כי הוספת חומר הענין הוא, שיש בכך עבירה של ביטול תורה בקום עשה, כי מצד עצם חובת הלימוד – הרי כשמדבר דברים בטלים אין בזה אלא עבירה בשב ואל תעשה – מה שלא עסק בתורה בשעה זו, ואילו מצד 'בם ולא בדברים בטלים' יש כאן עבירה על איסור ביטול תורה בקום ועשה. עיקר הדברים בזה מצינו בספר ברכת שמואל (קדושין סי' כז אות ח) כשנגזר איסור זה, ש"בא לומר, דהדברים בטלים המה בעצמם הסרת התורה מן הלך, ויש בזה ביטול תורה בדיעבד, ולא בשב ואל תעשה, אלא בדיעבד ממש'.

ונפקא מינה למעשה מחקירה זו הייא, הסתפקותו של הגאון רבי זלמן מוזלאזין ז"ע (הובאה בס' תולדות אדם) מה הדין 'במקומות שאסור לדבר בדברי תורה, אם מותר לדבר שם שיחת חולין. אי אמרינן דוקא במקום שאני יכול לקיים 'ודברת בם', שם אני אסור לדבר בדברים אחרים, אבל במקום שאני יכול לקיים 'בם בדברי תורה', אין האיסור של דברים אחרים חל עלי, או אמרינן 'ולא בדברים בטלים' הוא איסור מוחלט בכל מקום ובכל זמן'. ומובן על פי האמור, כי אם כוונת האיסור היא על עצם הדברים בטלים – האיסור הוא בכל עת וזמן, ואם הוא משום לתא דביטול תורה – אין האיסור אלא במקום שאפשר לקיים מצות 'ודברת בם'.

כן נפק"מ בזה לגבי נשים. שאינן חייבות במצות לימוד התורה – האם ישנן בכלל האיסור של דיבור דברים בטלים. ויש לציין שכדברי הפמ"ג (שם) מבואר שנשים שאינן חייבות במצות תלמוד תורה מותרות לדבר דברים בטלים, ומשמע שלשיטתו ישנן האיסור הוא משום ביטול מצות 'ודברת בם'. וכן יש להוכיח מלשון השו"ע הרב (הל' ת"ת פ"ג סי' ז') 'גם המתפרנס ממעשה ידיו ואפילו תורתו עראי בקביעות עתים, לא הותר לו מן התורה אלא לעסוק בשקטו שיהיה פרנסתו... אבל לא בדברים בטלים לגמרי בין לדבר בין לשמוע, כי בכל עת שאינו עוסק בפרנסתו חייב לעסוק בתורה בכל עת שאפשר לו', הרי שיש האיסור הוא משום ביטול תורה.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

חומר עון ביזוי תלמידי חכמים

בפרוס חודש תמוז, בו ימי בין המצרים, ימים בהם מקונינו על חורבן בית המקדש ומתפללים על הגאולה ובנין ירושלים בביא, עלינו לזכור את דאיתא בגמרא (שבת קט"ו): "אמר רבי יהודה, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שבזינו בה תלמידי חכמים" וכו', כי אם זה החורבן היה בשביל בזיון ת"ח – הרי שבנין הבית העתיד הוא על ידי כיבוד ת"ח, וכיון שבוה תלוי בנין העתיד שיבנה במהרה בימינו, מתחזק כח המסית ביותר בזה הדבר, לדבר בגנות תלמידי חכמים ולבוזתם, אותם ואת ספריהם הקדושים, כדי לאחר ולעכב ח"ו את הגאולה האמיתית לה אנו מייחלים ומתפללים.

הדברים אמורים כלפי זמננו, כאשר עתה בעקבות משיחא דחוצפא יסגא (סוטה מט. ט), **נפרצו פרצות בחומת בית ישראל, ואנשי בלעיל הרחיבו שאלו ופרצו פיהם לכלי חוק בלשון מדברת גדולות נגד גאונים וצדיקים קדושי עליון ז"ע, בכדי להטיל דופי בקדשי קדשים ולהרבות מחלוקת בישראל, ואף הרחיבו לסלף דבריהם הקדושים ולהדפיסם ולהפיצם בישראל באיצטלאות שונות, ואנשים רבים תמימותם נלכדו ברשת זו אשר טמנו, בחושבם שזה ספר תולדות אדם הגדול בענקים רכשו, והכניסו לביתם ארס מרעיל נפשות זה מגלי מודע שהוא מבוסס על הגורמים שבספרי ה"משכילים" למיניהם, וכבר הביעו כל גדולי ומאורי ישראל שליט"א מורת רוח ושטט נפש, על כן חובה להעיר ולעורר על גדול העון מדברי רז"ל ופסקי השו"ע והפוסקים.**

א. איתא בגמרא (שבת סז): **"כל המבזה תלמידי חכמים אין לו רפואה למכתו"**, וביאר העיון יעקב חטעם דאין לו תרופה למכתו, כי כשמוציא שם רע על ת"ח, אזי גם אם אח"כ יחזור בו ויאמר שהוא שקר, אין בכך רפואה, כי העמר-האריצים מקבלים ומאמינים כל מה שידברו סרה על תלמידי חכמים, עיי"ש (והע"ה שיע"ת לרבינו יונה, שער ד אות יט). [ושמעתי מהגר"ש אלישיב שליט"א שיתכן שמה שדורנו סובל כל כך רח"ל הוא, בגלל שהוא לקוי בעון ביזוי ת"ח, עליו אמרו חז"ל שאין לו תרופה למכתו, והקב"ה תובע ביקרם].

ב. כתב המחבר (יו"ד סי' רמז ס"ו): **"עון גדול הוא לבזות תלמידי חכמים או לשנאות, וכל המבזה את החכמים אין לו חלק לעולם הבא, והוא בכלל כי דבר ה' בזה" וכו' (דברים טו, לא)". והמבזה ת"ח – ואפילו לאחר מיתה – מנדים אותו ברבים** (ע"י שו"ע שם סי', ובסי' שלד סמ"ז. וע"י שו"ת מבי"ע ח"ג סי' סז. וע"י בשו"ת הראש"י [טו], שאפילו אם אדם גדול בזה לאחיו הקטן שהוא ת"ח, גם כן יכול לגדולו, דאין חייב לכבדו, כיון דאינו עושה מעשה עמו, עיי"ש). **ואם אינו יודע עוצם החטא – צריך להודיע לו ולהזהירו על כך** (ע"י שו"ת הרמב"ם סי' תנ. וע"י מה שהאריך הגאון החפ"י חיים זצ"ל אודות חומרת החטא בסי' ח"ח ח"א כלל ח ס"ד, ובספרו שמירת הלשון שער הזכירה פט"ו).

ג. דברים כדברנות כתב הרמב"ם (סוף הל' סוּמַת צרעת) בזה"ל, נגד אותם המספרים "בגנות הצדיקים, ענין שנאמר (תהלים לא, טו) 'תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדיק עתק, ומתוך כך יהיה להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם וכו' ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר" וכו', עיי"ש. ועל פי דבריו שפתי שקר הגאון בעל הקהלות יעקב מסייפאל זצ"ל בהקדמה לספר 'חיי עולם' בהא דאמרו חז"ל (סנהדרין טז): שהמבזה תלמיד חכם נקרא אפיקורס, כי מי שמבזה תלמידי חכמים – "שהם הם יסודי מקבלי האמונה" – הוא בכלל כפירה רח"ל, וכוותב: **"ופוק חזי מלפני כמאה וחמשים שנה, בכל מקום שקורא ויצאו לתרבות רעה לחרפות ולדראון עולם, תחילת תקלוקים היתה לבזות ת"ח וגדולי ישראל, ואח"כ הלכו מדחי אל דחי באין מעצור רח"ל וכידוע לרבים"**. המשך בעמוד ג

עלי ספר

משנת הרמ"ל – אמרות טהורות ופנינים יקרים על התורה, מועדי השנה, נ"ך, ש"ס, מכת"ק הרח"ק רבי משה ליב מסאסוב ז"ע בתוספת ליקוטי ענינים, שיחות, מנהגים ומכתבי קודש; וגורף אליו ספר 'חזושי הרמ"ל' – על מסכתות הש"ס מאת הרח"ק הנ"ל, ולקוטים מאת בנו הרח"ק רבי יקותיאל שמעלקא מסאסוב ז"ע, ומחובר לטהור ספר 'צמח דוד' מאת חתנו הרח"ק רבי דוד מאזלסוב ז"ע [ברח"ק רבי מנחם מענדל מקוסוב ז"ע]. כל אלה סודר והוחדר מכת"ק ובתוספת מספרים, ונדפס במהדורה כלילת יופי ומאירת עינים על ידי הרב יוסף ירוחם פישל הגר, בהוצאת 'מעין החסידות' שעי" חצר הקודש אוראנוא, ירושלים תשס"ה.

נעט שעשועים על התורה – מדברי תורתו של הרח"ק רבי נתן נטע מחלעלע ז"ע. נדפס מחדש במהדורה מתוקנת, ושומלת ומפארת, עם ראשי פרקים לתולדותיו ומפתחות מפורטים, על ידי נכד המחבר הרב מרדכי ישראל קרויזר, ירושלים תשס"ה (קצא עמ').

לקט עני על התורה ומורה – אמרות טהורות מרח"ק רבי משה מקאסוב ז"ע (יו"ד ו' תמוז תרפ"ח) [בהרח"ק רבי יעקב שמשון מקאסוב, בהרח"ק רבי חיים מקאסוב – היתורת חיים, בהרח"ק מ"ימ מקאסוב – היאהבת שלום, זכ"ע]. נסדר מחדש באותיות מאירות עינים, יפה ומנומק בטוב טעם ודעת. ויצא לאור על ידי נכד הרב שרגא פייביש האגער והרב חיים יחזקאל האגער, בני הרח"צ מקאסוב-זאלישטשיק זצ"ל ברוקלין נ.י. תשס"ו

מראות השבת – קיצור הלכות שבת, ערוך ומסודר בלשון צח וברור, מיוסד על דברי גדולי הפוסקים, ועל פסקי המשנה ברורה, ונוספו עליהם פסקי גדולי ההוראה בשאלות שנתחדשו בזמננו והלכות אקטואליות השכיחות בכל בית בישראל, מלווה בתמונות להמחשה. ליקט וערך בטוב טעם ודעת הרב מאיר רובין, ירושלים תשס"ו (שמב עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' שלום יואל פ"ין הי"ד – עיריך לרגל שמחת תע"כ בננו היקר כמר עקיבא נ"י לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	יבא על הברכה הנדיב הנכבד החפץ בעילום שמו הי"ד שזיכה הרבים לכבוד יומא דהילולא ד"ק האדמו"ר מגור בעל ה"לב שמחה" ז"ע	הרה"ק רבי שמחה בונם בהרה"ק רבי אברהם מרדכי זצוקללה"ה נסתלק ביום ח' תמוז תשנ"ב לפ"ק זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן	יבא על הברכה הנדיב הנכבד החפץ בעילום שמו הי"ד שזיכה הרבים לכבוד יומא דהילולא ד"ק האדמו"ר מינא – קלויזענבורג בעל ה"שפע חיים" ז"ע	הרה"ק רבי יקותיאל יודרה בהרה"ק רבי צבי זצוקללה"ה נסתלק בשב"ק פ"ר חקת ח' תמוז תשנ"ד לפ"ק זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן
ידידנו הנדיב הנכבד הרה"ח ר' יצחק מערזל הי"ד לרגל שמחת נישואי הבת תחי' עב"ג התתן היקר	הרה"ח ר' אלטר אסרטייבער הי"ד לרגל שמחת הולדת הנכדים התאומים ש"י אצל חתנו האבר היקר הרה"י ישראל שלמה קנעפפלער הי"ד במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב מרדכי אהרן שפירא הי"ד לרגל שמחת תע"כ בננו היקר כמר יצחק אהרן נ"י לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יוסף ישראל הערצל שליט"א לעי"נ הוריו, אחיו, אחיותיו, וקנתו וכל משפחתו שנתרגו עקב"ש ביום ז' וז' תמוז תשנ"ד לפ"ק לסדר "זאת חקת התורה" – דא גזירת אורייתא השם יקום דמם – ת. נ. ג. ז. ב. ה.	הרה"ח ר' יצחק ב"ר שמואל יוסף פלוטשעניק ע"ה תלמיד ישיבת חכמי לובלין נלב"ע ח' תמוז תשנ"ז לפ"ק ת. נ. ג. ז. ב. ה.
כמר אברהם משה הכהן פרידמאן נ"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב מרדכי אהרן שפירא הי"ד לרגל שמחת תע"כ בננו היקר כמר יצחק אהרן נ"י לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יעקב מרדכי אהרן שפירא הי"ד לרגל שמחת תע"כ בננו היקר כמר יצחק אהרן נ"י לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' יוסף ישראל הערצל שליט"א לעי"נ הוריו, אחיו, אחיותיו, וקנתו וכל משפחתו שנתרגו עקב"ש ביום ז' וז' תמוז תשנ"ד לפ"ק לסדר "זאת חקת התורה" – דא גזירת אורייתא השם יקום דמם – ת. נ. ג. ז. ב. ה.	הרה"ח ר' יצחק ב"ר שמואל יוסף פלוטשעניק ע"ה תלמיד ישיבת חכמי לובלין נלב"ע ח' תמוז תשנ"ז לפ"ק ת. נ. ג. ז. ב. ה.

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

לגליון זה מצורף תוספת לפרשת בלק

בס"ד, עש"ק פרשת קת - בלק (אבות ה')			
י"א תמוז תשס"ו לפ"ק - שנה י"א לגליון תקכ"ח			
הדלתי מוצש רת	23:13	23:09	21:40
אנטווערפן	22:41	22:30	21:03
לונדון	23:00	22:57	21:23
מאנטשעסטר	22:39	22:24	21:06
ציריך	22:11	21:59	20:38
ווינ	23:17	23:17	21:45
אמסטרדם	23:10	22:59	21:37
פאריז	22:51	22:43	21:18
פראנקפורט			

תורת של ראשונים

הענין האלוקי שבמטח וחטא מי מריבה/ במשנת הר"ן

קח את המטה והקהל את העדה וגו' ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו' (ו. ח). "הנה המטה הזה, מפני שהיה בידו של משה בעמדו לפני הסנה, וחל עליו מן הענין האלוקי עד שנעשה בו האות הראשון, מפני זה אחר כך היה מסייע בעשיית האותות האחרות, שכלל האותות שנעשו במצרים צוה הא-ל שיעשה על ידי המטה. ולא היה המטה מסייע בעשיית האותות בתנועתו לבד, אבל (אלא) בהוצאתו שם, ולכן גם כאן לא צוהו שישקח בסלע כלל, אלא שידע במעשה הנס. אבל מפני שהמטה הימנע המטה שם היה מסייע בעשיית הנס ההוא". והטא משה היה על שהכה בסלע. כן היה גם דעת רש"י מדברי אגדה.

"אבל הרמב"ם ז"ל ירחיק זה ואמר, כי מאחר שצוה יקח את המטה יש במשמע שיהיה בו, ואילו היה רצונו בדיבור זה לבד, מה המטה הזה בידו. אבל האמת שאין זו קושיא, כי כמו שנצטרך להודות שתנועת המטה היו מסייעות בעשיית הנסים, אע"פ שלא היה מטבע המטה ולא מטבע התנועות, כן הוא אפשר קרוב שבהוצאת המטה לבד, ישיע במעשה הנס. אבל מפני שהמטה במשה בזה ענין סתום מאד, עד שנאמרו בו סברות רבות, ראיתי להרחיב הדיבור בו ולהגיד דעתו. ואקדים בזה שלשת הקדמות:

ההקדמה הראשונה, שהפך הש"ת ורצונו לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר, ושהטבע יקר בעיניו לא ישנהו אלא לצורך הכרחי... ומפני היות מנהגו של עולם יקר בעיניו ה' והפך בו - לפעמים בשיצטרך לחדש גם ופלא, יקרב בו איזה דבר טבעי ויחזיק למשענת הנס ההוא, עם היות שהדבר הטבעי ההוא לא יספיק לפעול הנס ההוא, אבל ישנון בו לבד, כענין שאמר אלישע לאשה אחת מנשי בני הנביאים (מ"ד ד. א-ב): 'הגיד לי מה יש לך בבית' וגו', והשיב אליה (שם ג): 'לכי שאלי כך כלים מן הבית מאת כל שכניך' וגו'. ואין ספק, שבחק הטבע היה נמנע המצא השמן הרב מן האסתר כאלו לא היה שם שמן כלל, ועם כל זה ביקש הנביא להיות נמשך אחר רצון הש"ת, שיהיה לנס ההוא איזה משען טבעי יסמך עליו, וזו היא ההקדמה הראשונה.

וההקדמה השנייה היא, שהיסודות מתהפכים קצתם לקצתם, רצ"ל, כי הארץ כאשר תתרפה ותתלהלך, תשוב ולהיות מים. וכן שאר היסודות, ואין צריך לומר המורכבים, וזה ענין מבואר אצל בעלי הקיום, והקדקדק עליו הנפיון.

ההקדמה השלישית היא, שהענין כאשר קיבל צורה אחת, גם כי תפתל הצורה ההיא מן הענין ההוא, ומעתה יקבל הדבר ההוא, הצורה ההיא שנית, יותר בקלות במעט פעולה. וזה מבואר בגלגל, כי המים כשהוחמו וקבלו צורת החרס, גם כי נתקרו יקבלו החרס שנית יותר בקלות, מפני שהחרס הראשון חלהל ודקדקו בלקחים, ולכן יקבלוהו שנית בקלות יותר, וזהו כמאמר לא עמדו בקיריות זמן רב. גם העין והפתילה כשידליקו האש או הנר בהם, הם יותר מוכנים לקבלו פעם שנית אחר היכבותם מאשר היו קודם הפעם הראשונה וכו'.

ואחרי אלו שלש ההקדמות שהם מבוארות בגלגל, אחר בקשת המחילה להיות מדבר דודש במופלא ממני, אומר דעתו, מפני שאני נשען בזה על דברי רז"ל: הנה, אין ספק, כי הסלע הזה אשר כבר נמשכו ממנו המים ארבעים שנה או קרוב להם, אע"פ שעתה נסתם מפני מיתתה של מרים, עם כל זה היה מוכן שיצאו ממנו מים, יותר בנקל ממה שהיה בפעם הראשונה. וזה נתבאר בהקדמה השלישית. ומפני שבפעם הראשונה לא היה מוכן לזה כלל, אמר הש"ת למשה (כפר בשלח י. ה-ו): 'עבור לפני העם וגו' ומנחם אשר הכית בו את הציור קח בידך והלכת. הנני עומד לפניך שם על הציור בחורב וחכית בצור יצאו ממנו מים ואתה העם'. הנה, מפני שהצור לא היה מוכן כלל שיצאו ממנו מים, צוה הש"ת שיקח בידו המטה שהיה מסייע במעשה הנסים, מפני שהפעם האלוקי אשר היה חל עליו, ושיכה במטה ההוא (את) הצור, כדי שיקבל חלולו ויפיו וישען על המים, כי על ידי זה ואתה הדברים הארציים למים, כמו שנתבאר זה בהקדמה השנייה. ואין ספק שאילו עם רב כבשול וכלפות יתלכזו זמן רב (ועל) הסלע ההוא, לא יצאו ממנו מים כלל. אבל עם כל זה היתה ההכאה במטה, אשר כח בו ועזר ומשען לפעולת המופת הזה, כמו שהתבאר בהקדמה הראשונה. הנה זה הענין הראשון בסלע.

המשך בעמוד ב

לקח טוב

אמונה פשוטה ולא שכלית

הרי טובה תופעה זו מאד מאד, לכאורה. כולם יוצאים נשכרים ואין הפסד ניכר לעין. ובכל זאת על העובד להישמר מתופעה זו. כי ההרגל שעלול הוא להתרגל אל תשובות שכליות כאלו, סכנה היא האורבת לנפשו, כי גם אם לעת עתה נראה הדבר טוב וערב, ומועיל לו לעובד כמים קרים על נפש עייפה,

לא פעם ולא פעמיים יוצא לו לאדם העובד את צורו וקונו באהבה ובלב תמים, לקשור שיה עם מי שאינו דבוק כמותו בדרכי העבודה לפני חי העולמים ית"ש, והלה שואל שאלות וחוקר חקירות, עד שרצון העובד עז להשיבו תשובה ניצחת ולענותו מנה אחת אפיים שתספק את משאלתו די והותר.

האמת ייאמר, אין בכך רק נקמת המשיב על השואל בלבד, כאילו שאלתו העליבה את העובד, ובהמתו כי בערה בו ויאהז בכל הבא בידו, באבן או באגרוף ובכל דבר חכמה שיש בו כדי להמית את התקפתו, וכל עוד נשמתו בו יכה ביריבו מכת אבדן. ואף לא זו שמקנא הוא קנאת ה' צב-אות, לומר: אילו על כבודי בלבד היה מדובר, כבר מוזמן הייתי מוותר ועובר על מדותי, שומע חרפתי ואיני משיב, אך על כבוד שמים איני מוכן, ואסור לי להתפשר אף לא כמלא נימא.

נכון הדבר שיש בזה מן הצדק. אבל לא זו בלבד ענינו של המשיב. אלא שלפי האמת, לפעמים טוב לו לעובד, לו ולנפשו, לשמוע באזני רוחו את התשובה לשאלתו הבוטה והדוקרת של השואל, ולא עוד אלא כאשר יתגללו המלים מלשונו ותצאנה מבין שפתיו, לא רק אל השואל הן מכוונות, כי גם ללב עצמו עורך הוא בכך תשובה נכונה לשאלה דומה בכלשהיא, שמימים ימימה מקננת לה מקום בחגיו סלע לבו.

זאת אומרת, שגם לעצמו משיב העובד תשובה זאת. בסופו של דבר, בתום כל השיחה כאשר הכל ישוב אל מקומו בשלום, ויתורצו כל הקושיאות, הרי לא רק שרצון השואל יבא אל שובעו, כי אם גם המשיב בעצמו יתחזק בדעה האמיתית, כשהוא עצמו יהא נוכח לדעת כנותם של הדברים ביתר שאת וביתר עוז. אין זה אלא שבא ללמד, ונמצא מלמד וגם למד. ואם כן איפוא,

אותיות מהכימות

זאת חקת הספר. פירש"י, לפי שהשטן ואומה"ע מונין את ישראל לומר מה המלוא הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להסיר אחריה.

... שהקב"ה לו לנו עם סגולה להשיב לשטן ואומה"ע שמונין אותנו כשאלתם מה המלוא הזאת ומה טעם יש בה, שאין אנו יודעים שום טעם רק שכן גזרה חכמתו ית', ואין לנו רשות להסיר אחר דברי הקב"ה חלילה, רק מחוייבים אנו להאמין בחכמתו שלימה במלוא ה', אף אם לא נדע שום טעם, וזהו התקדוש יסתם פי השטן ואומה"ע.

כי אמונה היא חוק ולא יעבור, ואין בכח להשיב לנו בחקירות וקושיאות, כמובא בספר 'מעין גנים' בשם החסיד ר' יוסף יעב"ץ ז"ל, כי ציני השמך שפי' ציני קדם, אופן האנשים שלא הלכו בחקירות רק באמונה פשוטה, נאצרו באמונהם בשלימות ומסרו נפשם על קידוש שמו ית'.

וזו עמדת כל חוקה לאמר להשטן ואומה"ע שחל חוקה מבלי נודע לנו טעמה...

הרי שההרגל יכריחהו להיות זקוק להבנה שכלית, עד שבמשך הזמן יכול הוא להגיע למצב איום בו לא תקבל נפשו לא דבר ולא חצי דבר שאינה מבינה בעיני השכל, כי כבר טעמה טעם של הבנה שכלית, והתחילה לקשר את האמונה שבה עם ההסברים המתוקים לחיכה, הנחמדים והנעימים.

על כן צוה ה' לעמו שלא ינקטו בדרך זו להשיב למונין אותו תשובה המבוססת על הבנה שכלית, אלא לאחוז בדרך האמונה הפשוטה: גזירה היא מלפני הקדוש ברוך הוא ואין לנו רשות להרהר אחריה. וככה תהיה דרך העובד בטוחה לאורך ימים.

אמרות טהורות

זכר כלי פתוח – היא הסיבה לטומאה

זכר כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא (ויקרא טו, טז). אמר "פתוח", כי הטומאה לא באה לו לאדם אלא מצד דברי נבלות ותיפלות, ולא שם מחסום לפיו, לזה באה לו הטומאה. וכן אמרו ר"ל (תולין כה): "זכר כלי פתוח" – בכלי חרס הכתוב מדבר שאינו מקבל טומאה מנוגע אלא מתוכו, רמזו על האדם שקרין מאדמה שאינו מקבל טומאה מנוגע, "אלא מתוכו", היינו במאכלו ובמחשבותיו.

שפתי כהן להחזיק ק"ק מרדכי הכהן זי"ע (נתיב עבודת ישראל לפר"ה)

מושה רבינו מסר את נפשו בהכאת הסלע – כדי למנוע קטרוג מעל בני ישראל

יען לא האמנתם בי להקדישני וגו' (כ, יב), וברש"י: "שאלו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה" וכו'. "הנה עוד בבילגוריא יצ"ו חידשתי זאת, ועכשיו ביתר המתקה, בענין הכאת הסלע". בידוע, מרן הבכש"ט הק' זי"ע חידש לצדיקי הדור דרך בעבודת השי"ת, ולימודם שעליהם להמשיך ולהשפיע לחמון העם שפע נשמי, ואגב כך, להעלותם בענינים רוחניים ולהשפיע להם אוצרות של קדושה ויראת שמים, בבחינת: "ברכס טהרם" (עי' אהבת שלום) ויתרו ד"ה כי יהיה להם דבר, והוא בקי"ו באויר הסודות פרי יתרו עי"ב 32, ושם בחי' ט' בשם ספר "מאור ושמש" פר' מקץ ד"ה עוד על מדרשו. אף משה רבינו, בשעה שהיו העם צמאים למים, ובא להוציא מים מן הסלע, היה זה מתפקידו להשפיע לעם אנכי כך מוסר ויראת שמים, וכדאיתא ברש"י: "שאלו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקודש לעיני העדה, ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר וכו' מקיים דיבורו של מוקם, ק"ו אנו", ומפני שלא עשה כן והכה את הסלע, לכן נענש.

וגרסה, כי כונת משה רבינו ע"ה היתה לטובת בני ישראל, ואף שידע שצפוי לו עונש על כך, מכל מקום מסר נפשו לטובתם, והענין על פי מה דאיתא במדרש כפר תצוה (שמות לו, א): "מה היתה הנה עד שהוא כאילו מוגרנין אותו, ואחר כך מורידין אותו מן היות ונחבט,

ומשהיבטין אותו מעלין אותו לנת ונותנין אותו במטחן וכו' ואח"כ נותנין את שומנו, כך ישראל – באין עובדי כוכבים וחובשים אותם ממקום למקום, וחובשים אותם וכופתין אותם בקולרין, ומקופין אותם פרטיוטין, ואחר כך עושין תשובה".

אף הכא, אילו היה הסלע מוציא מים בכח דיבורו לבד של משה רבינו, הית מועורר קטרוג ח"י, שהסלע די לו בדיבור, ואילו בני ישראל זקוקים להכאה ח"י, ולכן מסר משה את נפשו לטובת בני ישראל, והכה את הסלע.

ובזה נראה לפרש כוונת הפייט בתפילת גשם (פיוס זכור) בתפילת מוסף לשמיני עצרת: "על הסלע חך ויצאו מים", ולכאורה תמוה, היתכן לבקש על הגשם בזכות **שהכה** משה את הסלע, הרי נענש על כך. אך לפי האמור נראה, כי זכות גדול הוא למשה שהכה את הסלע ומסר את נפשו לטובת הכלל, בכדי למנוע מעליהם קטרוג ח"י, כמבואר, וזהו שמזכירים את מסירות נפשו של משה רבינו ע"ה לטובת בני ישראל, שבזכותה נזכה לגשמי ברכה.

פְּקֻשֶׁת מַרְדֵּכִי להחזיק מהר"ם מבילגוריא זי"ע

הצדיקים משגיחים על בני ישראל גם לאחר מיתתם

יאסף אהרן אל עמיו וגו' (כד, הנה, הלשון "יאסף אל עמיו" מצינו אצל האבות הקדושים, אברהם (בראשית כה, יח) יצחק (שם לו, כב) ויעקב (שם מט, כג), ולכאורה תמוה מה שכתוב כי אצל אברהם אבינו, שהרי לא היו אבותיו צדיקים, והוא נאמר

אצלו **אל עמיו** או **אל אבותיו** (ר"ש שם טו, טז). אכן, הנה נשמות הקדושים בשבת, אף כשהם מסתלקים מן העולם הזה, הרי זה רק לעיני בשר, אבל הם חונים תמיד כל הימים ומסתופפים על עם בני ישראל והשגחתם עליהם. וזה פירושו: "בחייהם ובמותם לא נפרדו" הנאמר בשאל ויהונתן (ש"ב א, כג). וזהו שאמרו: "כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת" (פסח טז, טז). חול רומז לעוה"ב, **שבת** רומז לעוה"ב (סוף סוף תמיד), רצ"ל שמתפללים בעד בני ישראל שהם בעוה"ב.

וזהו (פסוק כז): "ואהרן יאסף ומת שם" – מהו שם. אך הפירוש הוא, שרק שם בחר הרה היתה נראית המתה, אבל אהרן לא מת והוא עם עם בני ישראל. והוא שנאמר כאן: "יאסף אהרן אל עמיו" שנאסף אל עמיו והנו עומד עליהם כנ"ל.

תפארת שלמה

אמירה נעימה

ויקחו אליך פרה אדומה תמימה וגו' (ויקרא ו, יב), פירש"י: "ויקחו אליך, לעולם היא נקראת על שמך, פרה שעשה משה במדבר". תיבת "במדבר" היא אך למותר, כי הלא ידוע שמשה היה במדבר.

אלא, ידוע שעשיית הפרה היתה על ידי סגן כהן גדול (רש"י פסוק א), ואם כן לכאורה קשה על שאמר "פרה שעשה משה", והלא משה זר היה (עי' ובהם סב). ולענין מה נקראת "פרה שעשה משה", וכי תימא שמשה רבינו שהמה, כמו שהביא רש"י (פסוק א) "זר שוהט ואלעזר רואה", הלא שהיטה לאו עבודה היא (שם יד) ומה שייך גביה "פרה שעשה משה".

אמנם, איתא בתוס' (שם ד"ה גיזה) הטעם ששוהטת לאו עבודה היא – "לפי ששנה בחולין ובקדשים, אם כן לאו מטעם עבודה צוה המקום שחטה". והנה, ידוע שבמדבר הותר לישראל לאכול בשר נחירה, ולא היו צריכין לשחוט כלל, ומצות שחיטת לא היתה נזוהת אז כי אם בקדשים (עי' תולין י). והיו שכתב רש"י: "ויקחו אליך, לעולם היא נקראת על שמך פרה שעשה משה", וכי תימא מה עשה משה בעבודת הפרה, והלא שחיטה אינה עבודה כלל, לזה מסיים: "במדבר", כלומר, כיון ששחיטת הפרה היתה במדבר, ושם לא היתה נזוהת מצות שחיטה כי אם בקדשים, לכן שפיר היא נקראת "עבודה", כיון שאינה שוה בחולין ובקדשים.

הג"ר משה ר' חיים ב"ר יצ"ל (הובא בקונ' 'עולת דאבות' שבסוף פני אריה: תקמ"ז)

זאת התורה אדם כי ימות באוהל וגו' (יב, יד).

יש לדקדק למה אמר כאן שוב "זאת התורה", הלא כבר פתח הפרשה: "זאת חוקת התורה", ועוד, למה בתחילת הפרשה כתוב גם "וחוקת", משא"כ כאן.

וי"ל, והנה חק הוא בלי טעם (כמ"ש רש"י פסוק ב), ולפי זה יקשה לכאורה, וכי פרה אדומה היא חוקה, והלא רש"י (פסוק כב) הביא עליה טעם ב"ש משה הדרשן, לכפר על מעשה העגל. אמנם לכאורה קשה, והלא כבר נצטוו במרה על פרה אדומה (רש"י פ"ה בשלח טו, כה), ושם עדיין היה לפני מעשה העגל. אלא י"ל, והנה בקרי עכרים אינם

יתרון דעת

הפרשת חלה – שיעורה, עניניה וטעמיה (ג)

... ומפרש חלה – (שיעור חיוב הפרשת חלה) צריך שיפריש (ממנה) שיש בה) אחד מארבעים ושלש וחומש (וביצים) מן התורה, למנין "חלה" (מ"ג).

מ"ג ביצה וחומש ביצה כו', כמנין "חלה", ולרמז חומש, יש ה' בסוף חלה, שהרי אי אפשר ליכתוב ה' במנין מ"ג אלא בחיבת "חלה", שהרי כשתקן בידך חולין מנין ה' יאמר מ"ג ל"ח והרי חלה.

והנה המדקדקים כתבו בחלה ששורשה חילול, שהוא מגזרת חילול שבת, והיינו שמוחלש שבת, וכן חלה הנפרשת מעיסה הגדולה, מחלשת העיסה השיעור כמותה, שהוא מגזרת חילול, ולכן נקראת חלה. ואולם חלה במנין מ"ג, ואם כן קשה, חלה היא מורה על הפרשתה מעיסה בגזירה רחוקה, יותר נאות לקרותה "לוח", שהוא פירוש נבדל, שהיא נבדלת מעיסה, והעיסה חולין חלה תרומה, והשם זה יתכן בכל אופן, יותר מ"חלה" שהיא מלה המורה על הבדלה והפרשה, ו"לוח" גם כן במנין מ"ג כמו "חלה". ועל כרחק צריך לומר דלכך נקראת חלה, כי צריך בה ה' להורות על חומש ביצה, וכשניתן בה ה', היה צריך על כרחק אותיות הנשארות ל"ח להשלים למנין מ"ג, ולא סגי באופן אחר, כי אין בשום מלה שורש יותר מג' אותיות כנודע, ולכן נקראת "חלה", והם דברים מכוונים בש"ך, דוק ותשכח, כי דברי מכוונים בדבריו, ורבים חתרו לפרש דברי הש"ך באופנים שונים, וילאו למצוא פתח התרתו, ולפי מה שכתבתי ששטו נכון, כי הואיל וקרייה חלה ולא לוח, על כרחק דה' מורה על חומש ביצה ודו"ק.

יערות דבש (ח"ב דרוש ד, יע"ש ע"ה)

בדבר זה כבר תמחו רבים וכן שלמים לפרש דברי הש"ך בזה הענין חרס בידים, ובודאי יש איהו חסרון הנזכר בדבריו, ולהוציא חלק א"א, ונלע"ד דכך צריך להיות כוונת הש"ך, כי מצאתי בש"ך על התורה סוף פרשת שלח, וכן הוא בבית חטויה, וז"ל: חלה ה' מתווגלת לרמז לחומש ביצה, עכ"ל. ואם כן י"ל דגם הש"כ על י"ד אף שהוא מתברר אחר ללא מילתא בר מזליה, ויש חסרון קצת בדבריו, ובצ"ל: יש תגין על ה' בסוף תיבת חלה, לרמזו על חומש ביצה. אך ע"י קשה דלמה צריכין לתייג על ה"א, תיפוק ליה שהיא עצמו מרמז על חומש, על זה מתירן שתיבת ה' צריך לרמז על שיעור מ"ג, שבלא ה"א (עולת) רק ל"ח, וק"ל.

אמרו חז"ל חלה מרמז מ"ג ביצים וחומש, ומקשין היבא רמזיא חומש ביצה. ונ"ל אם תכתוב חלה מלא כוה: ח"ת למ"ד ה"ה יצורף מזה אותיות מיד"ת חלה ה', רצ"ל המידה היא מ"ג וחומש. ואם תאמר י"ד אינה יסודית בתיבת מידת דשרשה מידה, אמור לה: ה"ה יד"ד בחינת אינה שרשית, כי ח"ת בלא י"ד.

חתם סופר (פר' שלח, וז"ע בענין דה' בעבודת ישראל' אבות פ"ד מ"ד, ובדבר שאל יוסף דעת' ס"י שער ס"א)

... והוא מבואר לעיל דבשעה שמפרש החלה צריך לומר בפ"ה מלא: זה חלה. וכן הוא בשאלות (פ' צו שאלותא פ"ו) ומביא ליה לברוכי אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומת מזה, והדר לזמא להווי חלה על הכל, וזה **חיוב גמור**, ומה שאין עושין כן הוא מחסורין ידיעה, כמו שג"כ מבואר שם שצריך לומר קודם כל מצוה שעושה: זה לשם המיוחד, והיינו הנוסח שחידש מרן הא"י ומרמז בוחר שצריך לומר בפ"ה מלא: הריני עושה מצוה זאת לשם יחוד קבלי' לייחוד שם י"ה וי"ב בו-הו, או לפרש שם המיוחד בהיאחז לומר לייחוד י"ה יוד ה' ברוך הוא ביוז'ו, והרי הוא גמרא מפורשת ומבואר בוחר ומיוסד ע"פ מן אור שבעת הימים מלאך אלקים קדוש מרן הקדוש הא"י שלא היה כמות מיוסד רש"י ורחב"ד וכו'.

מנחת אהרן להר"ק מקאמאנא זי"ע (חלה פ"ג מ"א)

תורתו של ראשונים

אבל הענין השני הוא, שהשי"ת לא אמר אליו שיכה הסלע במטה כלל. אבל אמר אליו: **קח את המטה – ודברתם אל הסלע**, רצה שיהיה המטה לפני הסלע. כי הימנעו שם היה עוזר על נתינת מימיו מפני הכה שנתן בו השי"ת. אבל לא צוה שיכה הסלע, להיותו בלתי צריך לזה, מפני שכבר היה מוכן לכך יותר מהפעם הראשונה, כאשר יצאו ממנו מים רבים זמן רב, אלא שעתה נסתם. ולשון הכתוב יורה על זה הוראה שלמה, שבתחלה אמר (שמות טז): "והייתם צור **ויצאו ממנו מים**", אבל עתה אמר: **זנתן מימיו**, כאילו הוא יאמר שיתן המים המטונים בתוכו, אלא שעתה עמד איהו דבר בפניהם וסתם מוצאם. והרמב"ן ז"ל נתקשה בלשון זנתן מימיו ונתקח בו, ואין צורך, אלא כמו שפירשתי.

הנה, אם כן הפעם הראשונה הצריך השי"ת להכות הסלע במטהו, ובפעם השנית לא הצריך כך, אבל שיעמוד המטה בפני הסלע. והמשל אצלי הוא, לתנוק אשר בתחילת לימודו יכהו מלמדו במקל ורצועה, ואחרי אשר לומד, אם יסיה דעתו – די לו בהוראה ולא רצועה. כמצינו לזה, שאין פסג דברים רבים יפעלו בנפעליהם מבלתי שיפגשו אותם, אבל בהפעל האמצעי שביניהם.

דרישות ח"ן (דרוש השמיני, עקש"ש)

יומא דנשמתא

הרה"ק רבי פינחס הלוי הורוויץ זי"ע – בעל ה"הפלאה"

– המשך –

שם קנה הודו והדרו:

כאמור, נתקברו שני האחים הקדושים, רבינו ואחיו הגדול הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, אל המגיד הק' במעוררשט, ובהיכלו נתעלו ונתקדשו בשבת אחים גם יחד עד רום המעלות, והרבו עשות בהפצת אור הגנוז בתורת החסידות. כשנשאל פעם רבינו ההפלאה, למה עליו לנסוע לרבי, ואם לשמוע בקול דברו לדעת את הדרך אשר ילך בה ואת המעשה אשר יעשה, הלא זאת יכול גם בביתו, בהגותו בספרי מוסר וכדומה, השיב לשואלו: "כשהיצר הרע מתבונן שאני לומד ספר מוסר, אזי במכוון מעביר מעיני את הדף הנחוץ עבורי, ואילו כשאני בא אל הרבי הוא מראה לי דוקא את הדף שאני צריך וזקוק לו" (מקור ברוך, עמ' שח).

למרות שבספריו הקדושים איננו מוצאים התייחסות מפורשת לתקופת היותו מסתופף במעוררשט, ואף גם זאת ששם רבו המובהק, הרבי ר' בער, אינו נזכר במפורש באחד מחיבוריו, הרי שרישומם נחרט בספרי רעיו ועמיתיו בני החברה-קדושה.

הה"ק בעל התניא זי"ע מביא בספרו הק' 'לקוטי תורה' (ס"פ"ש נשא) פירוש בשם "הגאון החסיד מוהר"ר פנחס ז"ל הלוי האב"ד דק"ק פנדימ, **תלמידו של הה"מ**" (הרב המגיד) נ"ע בספרו 'פנים יפות' עה"ת...". כן ידועים דברי ההקדמה לשי"ע הרבי (שקלאו תקע"ד) שכתבו בניו, בו מספרים שבתקופת שהות האחים הקדושים בצל הקודש במעוררשט, נתבקשו על ידי איהם לעיין בחיבור השי"ע אשר זה מקרוב החל לחבר על פי ציווי רבם, וכבר "הואיל באר את התורה בהלכות ציצית והלכות פסח, ושניהם נגמרו שמה עד בואם שמה הני תרי צעתי דהבא שבת אחים יחד, **הגאונים המפורסמים קדושי עליון עמודי עולם הרב מוהר"ר שמעלקא ואחיו הרב מו' פנחס נ"ע**, טרם נשתעל על כסא הרבנות למדינות אשכנז, לקה"ק נ"ש (ניקלשבורג) וק"ק פ"פ דמייק, והיה לגד עיניהם כתבי אמוניה בשני ההלכות הנ"ל וקלסוהו ושבוהו עד למאד מאד..."¹.

תאור יותר מפורש על תקופת שהותו בצל המגיד, הן בראונו והן במעוררשט, נמצא באגרת בעל התניא אליו (הובאה בראש מאמרנו), בה מזכיר עצמו לטובה לפניו, באשר "תבה יתירה הנודעת לי ממר שהוא רבא דנעמיה ש"י, **מימי קדם בק"ק מעוררשט וק"ק ראווא, ונמניתו במנין שלו וזכיתו לקבל ברכתו סלה מדי שבת בשבתו**".

גם הרה"ק רבי עזריאל מייזלש זי"ע, שמרבה להביא בספרו 'תפארת עזריאל' ממועות מפי חבריו הקדושים תלמידיו הרבי ר' בער, מביא ביניהם ד"ת בשם רבינו בעל ההפלאה. ואמנם, מה לנו יותר מדברי ההקדמה על ספרו 'תפארת הצבי' עמ"ס ביצה, אותו ההדיר אחיו הגאון רבי יצחק מייזלש אב"ד ציומיר והדפיסו בזאלקווא בשנת תקס"ג (נ"ח"י רבינו בעל ההפלאה), ובהקדמתו שהקדים לספר מפליא לתאר את אחיו המובהק ואת הספר בזה"ל:

"חיבור נפלא הפלא ופלא עמ"ס ביצה, אשר חיבר הנשר הגדול... הרב המאור הגאון הגדול, המקובל האמיתי, החסיד והעני, איש אלקים יאמר לו, בשלשת היותיו צ"צ הזהב, נור קודש, ... כאשר העידו והגידו עליו **גאונים זמנינו מאורי עינינו וחסידיו דורינו, בהיותו בצוואת חזא עם האחים הגאונים הגדולים החסידים המפורסמים המקובלים האמיתיים שארי דורינו ומחמדי תפארתו נשיאי הלויים, מוהר"ר שמואל שמעלקא האב"ד ור"מ דק"ק ניקלשפורג ואחיו מוהר"ר פנחס האב"ד ור"מ דק"ק פראנקפורט דמייק**, ובמעמד האחים המאורות הגדולים חסידים מפורסמים אשר מימיהם אנו שותים, קדושי ישראל ומלכיהם, כל ז' לא אנשי פניהם, נ"י עמודי העולם מהור"ר משולם זוסמאן ואחיו מהור"ר אלימלך זלכה"ה מק"ק ליענסק... והיה באותו מעמד שארי גדולי גאוני דורנו וחסידיו עולם קדושי עליון, בצוואת חזא ובזמן אחד היו כולם **אחד רבן של כל בני הגולה באר החכמה הגאון המקובל הקדוש החסיד והטהור אור שבעת הימים המאיר לארץ ולדדים, והעמיד תלמידים הרבה, כבוד קדושת שם תפארתו מהור"ר ר' דוב בעריש זלכה"ה מק"ק מעוררשט**, שהיה נקרא ר' מוהר"ר ארבע, והעידו כולם על אח מורי רבינו שלא טעם טעם חטא מעולם" וכו' (ראה מ"ש אודות בעל התפארת עזריאל ב"ל עמ' שט).

ואמנם, בספרי החסידות, מוזכר רבות על ידי חבריו תלמידיו הרה"ק זי"ע, הן בהיותו עדיין רב ואב"ד בלעכוויטש והן לאחר מכן כשתמנה לרב אב"ד בפנ"מ, ורוב דברי התורה שמוברים בספריהם משמו, גם מספריו 'הפלאה' ו'המקנה' הם על דרך החסידות.

בסיבת תעלומה זו, שלא נזכר במפורש שם רבו, מובא בשם הגה"ק בעל ה'דבר חיים' מצאנו "שהקפיד על המעתיק ספר **פנים יפות** בראשונה, כאשר ניתן לדפוס באוסטוראה, כי אמר שהמעתיק השמיט כל המאמרים שהיה מביא וקורא בשם רבו הגה"ק מ' דובער זי"ל, לאשר לא היה מהנוהגים אחר תלמידיו מוה"ר דוב בער זי"ל" (קונטרס: צפחת השמן) שבס"ס 'ישמן הטוב', להגרזי" מייכלאווא צי"ל, אות. מות. וראה גם 'דור דעה', תולדות הגה"ק רא"י מרגליות מבראד, עמ' קנ"ד).

אמונת צדיקים – כאמונת ה'

"... **שכל המאמין במשה כאילו האמין בה' ברוך הוא וברוך שמו**. ויש לפרש בזה מה שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים לד, ט): 'ראו את ה' קדושו כי אין מחסור ליראיו', והוא מה שאמרו (ביק מצ"א): 'את ה' - לרבות תלמידיו חכמים', והיינו 'קדושי', ואמר בזה, 'כי אין מחסור ליראיו', ענינו **שאין הפרש וחסינו בין ראות ת"ח לראות ה' יתברך ברוך הוא וברוך שמו**..."

פנים יפות (פר' בשלח, עמ' עב. וביתר אריכות בהקדמה לספר המקנה טו-טז)

בהקשר למסורת זו הוסיף הגה"ק מאוירוב זי"ע, כי ב'פנים יפות' פר' בשלח (וידה בפסוק ויבאו מרתה) כותב רבינו באמצע דבריו בזה"ל: "ושמעתי לפרש בשם הה"מ (הרב המגיד) זי"ל" (כן נדפס בדפ"ר), והיא שמועה ידועה שנדפסה בתורת המגיד, וכפי הנראה לא השמיטה המעתיק משום שסבר שהכוונה לבעל 'מגיד משנה'... (אור יקרות' לרש"י פרוש זי"ל, ח"א עמ' שצא-ב). כשנשאל פעם הגה"ק רבי מרדכי מביילגוריא זי"ע אודות מסורת זו, נענה ואמר: "איני יכול לומר אחרת מאשר שמעתי מאבי (מרן מהרי"ד ממעליא זי"ע) שאמר: שבאמת כן הזכירו בספריו, אבל היות שהתנגדות לחסידות היתה כל כך גדולה, על כן החליטו שיותר טוב להוציא השם, ורק מזכירו באופן 'שמעתי בלי שם'".

אור מופלא – בפנפד"מ:

ואמנם, אם כי לעצמו דרך דרכו במסילה העולה בית אל-על פי תורת החסידות, וכל הנהגותיו היו על פיה, נאלץ היה שלא לנקוט בהן בפומבי, שכן לורה היתה נחשבת כל הליכות החסידות ובהתנגדות שקמה עליה במדינות אוקריינא, וואהלין וליטא, עדיין לא הגיעו עדי ארץ אשכנז הרחוקה. אולם תקופה קצרה לאחר הכתרתו, כבר הגיעה גם לשם קול ענות המערכה נגד הגאונים הצדיקים ההולכים לאור תורת הבעש"ט הק', ובעקבותיה הוכרח שלא לנהוג בריש גלי בדרך החסידות (מאמריו מצויין, מקיף ומבורר בעליל, מבוסס על כתי' נדירים, נתפרסם אודות כל פרשה זו - ואשר הסתעף הימנה - בקובץ התורני הפלא 'בית אהרן וישראל קובץ טא, ובקובצים שאחריו).

לעצמו היה מתפלל כל ימיו בנוסח האר"י במנין מיוחד שיש לו - כעדותו המפורשת של תלמידו הגדול החת"ס זצ"ל בתשובותיו (אורח סי' טו), והיה מתפלל "באריכות ובכוונה גדולה"³, ומתוך דביקות מופלאה, לה זכה "על ידי לימוד תורה לשמה באור עליון וישמוש צדיקים"⁴. ועם היותו רחוק ממרכזי החסידות, מקום משכן הצדיקים והחסידים, המשך לעמוד בקשר עם חבריו, תלמידיו הרב המגיד זי"ע.

גם הקדמת ספריו הקדושים 'הפלאה' ו'המקנה' וסוגיות האגדה שבהם, אשר חיבר והוציא לאור בעת שבתו בפנ"מ, מיוסדות על פי משנת החסידות, וביותר ספרו הנודע על התורה '**פנים יפות**' - לו נודע ממנו חיבה יתירה⁵ - אשר הנו כידוע אחד מספרי היסוד שבתורת החסידות, בהיותו מבוסס רבות על רעיונות טהורים אשר מקורם טהור במשנתם של מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הק' והרב המגיד ממעוררשט, זכ"ע⁶.

זכר לדבר הנהגותו המיוחדות בביתו שהיתה מובדלת מדרכו ברשות הרבים עולה גם מדברי בחי' תלמידיו הגאון החת"ס זי"ע, שכתב בתשובה אחת (אורח סי' קצא) בתוך דבריו: "... ולכן ראיתי רבותי הגאון הפלאה זי"ל וכו'... שלא המשיכו עדה, **מעיד אני עלי, שמימי לא שמעתי מפי קדושי ישראל הנ"ל**

ספר הזהר יוצא מפי קדש בשום דרוש, ותלשי"ש לא זזה ידי מותן ידם...". עיי"ש, ומאידך בהסכמתו להקדמת ספר 'פנים יפות' מצייין הוא: "... ספר הפלאה, **כאשר אזני שמעה ומילין נבחן, וכיודתי אש מפי הקדוש אלי יתהלכון**..."... ולכאורה, פליאה דעת היא, שהרי כל המעיין בספח"ק 'פנים יפות' ימצאנו לו כלו זרוע במאמרים מהזוהר הקדוש וראה גם הקדמתו לספר המקנה עמ"ס קדושי).

וכבר העלו רושמי הדורות, שברבים אכן נמנע מלדרוש דברי קבלה וחסידות ומלהזכיר שם הזוה"ק וכדומה, יתכן

מפני הרוח נגד תנועת החסידות שנשבה שם או משום טעם אחר שהיה עמו, וכזאת אמנם היתה דרכו של החת"ס, שכידוע דיור רב היו בקבלה ובסתרי תורה, ואכ"מ.

שומה להדגיש, כי בכל הנוגע למערכה נגד מקצועי חומת כרם בית ישראל, יצא רבינו בהצלחה אש דת השערה, ובערב ר"ח תמוז תקמ"ב הרים קול זעקה ונשא דרשת תוכחה בבית הכנסת הגדול שבשער נגד ביאורי התורה והדפסת ספריהם של המינים והמסכילים הידועים לשמצה, נה"י ורמ"ד, וכפי שכתב אז במכתב אל הגאון רבי טעבלי מליס' זצ"ל: "חבר דרשתי ברבים בבהכנ"ס הגדול שבקהלתנו לפרסם קלון דברי שוא, ושהם מטמאים בביאה, צא תאמר לו, לא יבא בבית ישראל..."⁷.

רוח האפיקורס מתרבת בקורא ספריו

"... מה שהזכירו חז"ל מאוד מאוד שלא לקרות בספרי האפיקורסים... ויותר מזה כי **מתרבת ברוח אחרת רעות רוח אשר מפי יצאו הדברים** ומסך בו רוח עושים משרוש ההוא..."⁸.

הפלאה (הקדמה אות י)

עין שכל:

בסוף ימיו חלה וכחה מאור עיניו. פרנסי הקהילה הביאו אליו שני רופאים מומחים שירפאוהו, אך רבינו ביקשם שירפאו לו רק עין אחת, באמרו: "עבור העולם הזה אין לי צורך, כי אם עבור התורה, ודי לי בעין אחת" (שה"י החדש). וראה שמה"א אות נח שהראה מקור לדבריו מחז"ל. ומרגלא בפומיה דחז"ל לספר על רבו ההפלאה, שכאשר חשך מאור עיניו "היה קורא על עצמו: '**כחשיכה כאורה**' - לומר מעת שחשך מאור עיניו, לשכל אור בעדיו" (לקוטי חבר כן חיים' להג"ר פייבל פליט צי"ל, תלמיד החת"ס, פר' א).

שלושים שנה שירת בקודש כרב ואב"ד בפנ"מ, עד יומו האחרון עלי אדמות, יום ד' תמוז שנת תקס"ה לפ"ק, בו עלתה נשמתו הטהורה לשמי רום, ושם מנוחתו כבוד.

מעלת דביקות הצדיקים

"**הצדיקים זבקים בשורש האחדות ומביאים השפע בדרך עץ החיים**, ואף כי אמר הכתוב (קהל פ' ט) 'כי אדם אין צדיק גו', אינו אלא שוגג ומכשול, ובמהרה ישובו לשרשם האמיתי..."⁹.

המקנה (עמ' ב)

"וזהו **המעלה הגדולה במעלת הצדיקים** אשר אדיר כל חצצם דביקותו נשמתם בתורת ה' ובמצותיו, עד שהיה להם לעול ולמשא כל תענוגי הגוף ואודותיו. וז"ש נאבות ה' דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו', לא היה כוונתם כי מי שהשפיע לו ה' טוב ימנע מכל טוב ויאכל פת במלח דוקא, אלא שישתורש בעיניו כל טוב, כמו פת במלח, ולא יתכוון להנאת גופו כלל..."¹⁰.

הפלאה (כתובות, קד ע"א)

- אגב יציין, כי הגה"ק בעל היצחק דק"ק מליבוואטש זי"ע מביא במאמרו את ה'פנים יפות' יותר ממאה וחמשים (!) פעם, ומבאר לפי דבריו ענינים רמים ונשגבים בתורת החסידות (ראה ס' 'מילואים' לספר המפתחות לספרי ומאמרי כ"ק אדמו"ר הצ"צ ד"ש, ברקולין תשל"ד ותשמ"ב).
- והרי מעט זעיר מלשונו שם: "... ועל כן מורי הגאון החסיד שבהגותו מיה נותן אלדער זצ"ל הוא בעצמו עבר לפני התיבה והתפלל ספרדי בסידור האר"י זצ"ל, וכן **מורי הגאון בעל הפלאה זצ"ל**, כי רק אף המה התפללו בנוסח האר"י, ושום אחד מהאגפים המצויים להמנין לא התפללו כי אם אשכנזי, ואפילו בנו הגאון בעל מחנה לוי זצ"ל לא שונה נוסחת אשכנזי, ומיד אחר פטירת אביו הגאון זצ"ל ביטל הכנסת שלו, והתפלל בבהכ"נ של קהל בפנ"מ, והוא דבר מפורסם ידוע".
- כדברינו הגאון בעל 'מחנה לוי' זצ"ל בהספדו על אביו. נדפס ב'לחמי תודה', דף קפ"ד ע"ב.
- ראה דברי הרה"ק מקאמרנא זי"ע ב'זר הזה' שעל 'שלחן הטהור' (ת"א תשכ"ג, עמ' קכד).
- כפי שכותב (בהקדמה לספר 'המקנה'): "יוכני לברר וללבן חידושי על שאר מסכתות, ויותר **מהמה, לזכות להוציא לאורה 'פנים יפות' על התורה שבכתב**".
- ובכמה מקומות אף ניכר בעליל שיצא חוצץ נגד הטענות על הצדיקים (כמו הטענה הידועה "שמאריכים בתפלתם...". ראה על כן דבריו בפר' עקב (עמ' עא, מהדור מישור), וזלשיק: "ונחלקו בזה חז"ל (שבת ז'), חד אמר זמן התורה לחוד חמן תפלה לחוד וראוי להאריך בתפלתו, ויש אמרו שאין להניח חיי עולם לנטוש בחי' שעה. אמנם בזה אמרו (מנחות ק"י) אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים, ודעבדי כמר עבדי ודעבדי כמר עבדי, ואין להתלונן אלו על אלו, ולא **אאותן שאין מתגרים בשרשיהם ומתגרים באלו באמרים מניחים חיי עולם**, הלא כבר אמר ר"י (ברכות כא.) הלאוי שיתפלל אדם כל הימים וכו', ישיש. ועוד כהנה וכהנה).
- דרשה זו ראתה אור לראשונה במלואה בקובץ 'בית אהרן וישראל' ה"ל גב. למרות שרבים מכותבי הקורות ציינו שדרשה זו נדפסה בשם 'תוכחת מוסר', הרי שכלל הידוע לא ראה אותה אף אחד מהם בדפוס, והכל נמשכו אחר ה'בית עקד ספרים' שכתב כן.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יומא

האמנאם "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה" בכל עת ובכל מצב?
 כל מדינו המאמר הידוע (דף כח ע"ב): "אמר רב, קיים אברהם אבינו כל התורה כולה, שנאמר (בראשית כג, ה) 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור מצוותי מצותי חקתי ותורתי וכו'". אמר רבא ואיתימא רב אשי, קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, שנאמר 'תורתי', אחת תורה שבכתב ואחת תורה שבעל פה", שהוא משנה ערוכה במסכת קידושין (פב): "מצינו שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, שנאמר 'עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרותי מצותי חוקותי ותורותי' וזכבר האריכו המפרשים לבאר למה נכפלו הדברים (עי' ח"א מהרש"א, ועוד), הנה הגם שכללו חז"ל ואמרו שקיים "כל התורה כולה", מצאנו במפרשים דברים ואופנים שיצאו מכלל זה, ומהראוי ללקטם ולבאר עד כמה שתכיל היריעה.

חז"ל לארץ: ידועים דברי הרמב"ן (דף כח ע"ב) בדעת רבותינו, שלמד אברהם אבינו התורה כולה ברוח הקודש ועסק בה ובטעמי מצותיה וסודותיה, ושמר אותה כולה כמי שיש לו מצוה ועושה, ושמירתו אותה היה בארץ בלבד, ויעקב בחוצה לארץ נשא האמירה, וכן עומד, כי המצוה משפט אלקי הארץ הן, אע"פ שהודתו בחובת הגוף בכל מקום" (עי' דברי בריקא יח, כה; דברים יא, יח). אולם כמה גדולי עולם חלקו עליהם, וכמו שהרבה להקשות עליו המדרש (בראשית שם; ויקרא כ, יז) וכן האוה"ח דק' (בראשית מט, א) שכתב: "ואין דבריו חזקים בסמכות, כי מי גילה לו סוד זה, שלא היה שומר תורה אלא בארץ...", יעו"ש.

קודם המילה: בפירושו על התורה כתב רבינו **עובדיה מברטנורא** (בראשית יח, כד) תירץ על הקושיא הידועה, למה המתין אברהם אע"ה למלו את עצמו עד שנצטוו, הלא קיים כל המצות קודם שנצטוו: "משום דהא דאמרינן שקיים כל המצות, היינו לארץ שנמול, אבל קנין מעשה מפי לא היה לו דעת שקיים מצות, ולא נפתחו עיני שכלו, וכדפריש"א (שם יח, א) שלא היה בו כח לסבול גלוי השכינה ולעמוד". וכ"כ המהרש"א במס' יבמות (ק). ואמנם, בקושיא זו – מידע לא מל את עצמו קודם שנצטוו – האריכו המפרשים הרבה, ולא תירצו כן, על כרחך שהחליקם על כך, ולדבריהם קיים את כל התורה כולה גם קודם המילה.

מצות לא תעשה: רבינו המהר"ל ז"ל בספרו **גור אריה** (בראשית מו, א) האריך לחלק בזה בין מצוות עשה – אותן קיימו האבות קודם נתינתן, למצוות לא תעשה – שאותן לא קיימו, ומבאר: "והחילוק שיש בין עשה ובין לא תעשה ידוע לכל משכיל, כי מצוה עשה הוא קנין מעשה מפי שהיא קנין, אע"פ שלא מתחייב בה, אם לא יעשה ידוע חסר המצוה שהיא קנין מעשה, אבל מצות ל"ת – שאין המצוה קנין המעשה, רק שישב ולא יעשה ואינו קונה שום דבר, ועיקר המצוה שלא יעבור רצון הבורא ית' שאסר עליו, וכל זמן שלא אסר הקב"ה – אינו עובר רצון הבורא ית'. ולפי דעתי אם מקיים שלא יעבור רצון הבורא ית' הוא גריעתו, שאין לצונו עצמו בדבר שלא אסר אותו התורה...". ואכן כלפי אברהם אבינו – כתב המהר"ל – שקיים גם מצות ל"ת, וכלשון הגמרא "קיים אברהם אבינו כל התורה כולה" (עי' מהרש"א בסוגיא), אבל יצחק אבינו ויעקב אבינו לא קיימו אלא מצות עשה. ונענוש שהקשה על כך מלשון חז"ל אצל יעקב אבינו (עי' רש"י בראשית לב, ה) "ותר"ג מצות שמרתי", הרי ששמר כל התר"ג מצות – ל"ת ועשהו.

מצות דרבנן: רבינו החיד"א ז"ל בספרו **פתח עינים** (חולין דף ה) כותב שהאבות הקדושים לא קיימו איסורים ומצוות שתקנו חז"ל לפי שנות דור, ומה שאמרו בסוגיא "קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין", ומצוות עירובי מצוה דרבנן היא – מבאר החיד"א – שמצוות עירובי תבשילין היא לכבוד שבת ולכבוד יו"ט, ובה היו נוהגים הגם שהיא מדרבנן. ומפשיטות לשונו נוטה שמעמך הביאור בזה, כי איסורי דרבנן הרי נתקנו כפי צורך הדור, וכלשונו: "לפי שנות דור", ולכן מה מקום היה לנהוג בהם איסור בעוד שעדיין לא נוצרו החששות שעליהן נסבבו איסורים הללו.

אכן יצויין שבדברי האוה"ח דק' מבואר בכמה מקומות, שהאבות דק' היו נוהגים גם בשאר תקנות דרבנן. כגון בפר' לך (יד, ח) כתב שאברהם אבינו היה נזהר בסתם יום ופתם איסורים מדרבנן – וגם נתקנה זו נתקנה לפי צורך הדור, וכן בפר' בעלותך (יא, יב) לענין מצות חינוך שהיא מדרבנן.

מצוות שהן זכר לנסים: דבר מיוחד שמצאנו בשו"ת **שרידי אש** (ח"ב סי' גג), שאלו המצוות שנצטוו לזכר הנסים שנעשו לבני ישראל בדרות שהיו אחרי אברהם אבינו, כגון מצות פסח – לזכר יציאת מצרים, מצות סוכה – לזכר ענני הכבוד וכדו', לא קיימן אברהם אבינו, כי מה שייך לקיימן בעוד שעדיין לא נעשו הנסים – שלזכור נצטוו במצוות הללו. ומביא דוגמא לכך – מצוות מחית עמלק, וכי שייך לומר שקיימו בעוד שעדיין לא היה עמלק בעולם. ואמנם אם קבלה היא נקבל, ואם לדין יש עליו תשובה, שהרי מצונו במדרש שקיים אברהם אבינו מצוות חג הפסח, כי אצל לוט כת"ב, כשבאו מהלאביא אצלו (בראשית יט, ג): "ומצות אפה ויאכלו", ופרש"י: פסח היה (עי' אוה"ח דק' שם), וכן הביאנו הוסי' במס' ר"ה (יא). ורבי מאיר שליח צבור יסד במעריב לפי פסח 'מצות אפה ויאכלו בלילי חג פסח, וכי"ב איתא במדרש (בר"ר מה, יב) עה"פ באברהם אבינו (וה' יח) 'ולשי עיקב גנות' – "הדא איתמא פרס הפסח הזה", וכן אצל יצחק אבינו, כשבאמה רבקה ליעקב (כז, ט): "לך נא אל הצאן וקח לי משם עד צה"ל עיזים טובים ואעשה אותם מטעמים לאביך", והביא רש"י בשם פרקי דר"א (פרק לא): "וכי שני גדיי עיזים היה מאכלו של יצחק, אלא להקריב אחד קרבן פסחים ואחד עשה מטעמים והביא לאביו", הרי מפורש שגם מצות פסח קיימו האבות הקדושים.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

כה תאמר לבית יעקב

חומר ענין הצניעות - באורה וכלכלה (א)

א. מצוה מיוחדת ניתנה לנשים, והיא הצניעות, דהיינו שתתנהג בצניעות בחליכתה, בדיבורה, במלבושיה ובכל התלבויותיה; שיהא ניכר עליה שהיא בת ישראל, בתם של האמהות הקדושות שהתנהגו בתכלית הצניעות, כמו שמבואר רבות בדברי חז"ל. גם בפרשתנו מצינו, שאמר בלעם כששרתה עליו הנבואה: "מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" - שמתוך ברכותיו למדנו שקטא במדת הצניעות שיש בבתי ישראל, כידוע מדברי רז"ל. ובספר חסידים כתוב (סי' תתר"ט): "אין דבר שכתוב בתורה שאין יוצא משם צורך לדורות וכו'; אברהם אבינו כמה גרים גייר ולא רצה להתחתן בהם, ונתחתן במשפחתו אף על פי שהיו עובדי עבודה זרה, כי היו צנועות במשפחתו וגם גומלי חסידים, כמו רבקה שמתה אצל אברהם אבינו (בראשית כד, יט), לכך יצאו חסידים מהם". (נע"ש, ונ"ש) בסי' שני שצו שמוכס לחתנות עם אשה גיורת, צנועה ובעלת מדות טובות, מאשה שאין לה מדות טובות ומדת הצניעות, ואע"פ שהיא מיחסת, "לפי שהרעו על גר יהיו צדיקים וטובים".

ענין הצניעות הוא חומר מאוד, והראיה לכל היא גדול כח והסתת היצר הרע דוקא בזה, ועל כן נכתוב כאן קצת ממאמרי זילי וספרי יראה מאמרים עונש וחומר הדבר והחשך הגדול שהובטחו הנשים בשכר הצניעות, שאת פירותיה אוכלין בעולם הזה והקרן קיימת לזן לעולם הבא.

ב. הזהר הקדוש (פר' שא, דף קכ"ה) האריך נרואות אודות עונשה של אשה ששערותיה נראות מחוץ לראשה, ודבריו הובאו במגן אברהם (סי' עה עסק"ד). גם המשנה ברורה (שם סי' יד) העתיק דברי תורה וכתב שאם שערותיה נראות מחוץ גורמת לכל מיני צרות והסתי"א שוכנת בבית (נע"ש ובבא"י שם). וכן הוא גם בספר קב הישר (סו"פ נח) שכתב, שכל בית שאין בה צניעות - שם מצויין המזיקין והורגת לילדים קטנים רח"ל. יותר מכך כתב רבו בעל היסוד יוסף, שהזהיר "שאף לא יכניס בביתו נשים שאין הולכות במלבושי צניעות, כי הן מגרשות השכינה המשרה קדושתו בבתי ישראל", נע"ש.

ג. דברים יקרים מפי כתב הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל בספרו "יערות דבש" (ח"א דרוש יב, א"י): "אתן בנות ישראל, נשים ובתולות, שמעו קולי, אליכם ביחוד אומר הפסוק (תהלים מה, יד) 'כל כבודה בת מלך פנימה', לכן מדרך העבודה אל תלמדו לילך במעגלים וכו', בפרטיות [אל תלכו] במקומות אשר אנשים ובחורים ובערים שכיחי, אלא בנות מלכים אתן וכבודן לשבת בית, ואם קטנים אתם בעינינו כעת בגולה עשה עם ביו וסו"י, הלא מלך מלכו של עולם חפץ ביקרכו, ולגדולה מזה העולם אתן מתוקנות, אם תאבדו ותשמעו ללכת בדרכי ה', כי מקום צניעות שם משכן רוח קדושה" וכו', עד כאן לשונו הזהב.

וכך גם האריך הגאון בעל הנודע ביהודה בספרו אהבת ציון (דרוש ה) וז"ל: "בדך הנשים כשהולכות ברחובות לאיזה צורך, והולכות בצניעות מכוסות בגדים, והולכות בצדי רשות הרבים, וכל כבודה בת מלך פנימה, וק"ו שלא לשוטט ברחובות ובשווקים אנה ואנה שעה ושתים בקומה זקופה ובקול ענות ובקול אשה ערה, וכמה מכשולים באים מזה במעשה ובמחשבה והחוררים והחרוץ עבירה קטן מעבירה וכו', יעו"ש שהאריך בדברי תוכחה. (נע"ש) בסי' סי' תר"ד בחומר הענין שאשה לא תגבה קולן ברחוב, בפרט במקום שגברים שם אפשים).

ד. אמרו חז"ל (במדרש ח, ט): בזמן שהאשה נוהגת בעצמה דת יהודית, "שהיא צנועה, זוכה שיוצאין ממנה בנים בעלי מקרא בעלי משנה בעלי מעשים טובים" וכו'. עוד אמרו (שם א, א) אשה שתתנהג בצניעות, אזי אפילו אם היא ישראלית, "ראויה היא שתנשא לכהן ותעמיד כהנים גדולים" וכו'. ואמנם מצונו בגמרא (יומא מו.) ששבעה בנים היו לה לקמחיה, וכולן שמשו בכחונה גדולה בשביל שהגה בצניעות בביתה אפילו באין רואה (נע"ש) בירושלמי יומא פ"א ח"א. ועי' מה שהאריך בקב הישר פרק פא).

נערך ע"י הג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א/ המשך בגל הבא ע"ה

עלי ספר

צבי לצדיק - זה ספר תולדות הרה"ק רבי צבי הירש מוידניטשוב זצ"ל (י"ד בי"א תמוז); 'פאר יצחק' זה ספר תולדות הרה"ק רבי יצחק אייזיק מוידניטשוב זצ"ל. שני ספרים נפלאים, שנכתבו ונערכו בידי הרב מיכאל בראווער איש ירושלים ז"ל, ועתה נסדרו ונערכו מחדש ויצאו לאור בכרך אחד מפואר ומחודד ע"י מכון הוצאת ספרים וערכת כתבי יד 'עתיקא', ברוקלין ג. תשס"ו.

משפט היחוד - אוצר בלום של דינים והנהגות ופסקי הלכות בתכלית יחוד הנוגעים למעשה; על שפת היריעה נוסף 'עמק המשפט' - להראות איזה מקור מקומו שחור של כל הלכה, בבירור וליבון שמענתא אליבא דהלכתא, מדברי חז"ל והראשונים עד גדולי האחרונים ופוסקי זמננו. מעשי ידי להפאר של הרב אהרן ווידער [מח"ס 'משפט הרבתי' ויכיד מברכין (ה'ל-הל ברוכות)], שיכון סקווירא תשס"ה (רס"ע עמ').

הלכות ברכת הנהנין - קובץ דינים והנהגות נוגעים הלכות הלכות למעשה בעניני ברכות הנהנין. נערך בלשון צח קול ובטוב טעם ודעת על ידי הרב אפרים לעבון. ומצורף לו ספרו הספר 'קונטרס הברכות באדיש' לפי שמועיהם שנקראים באדיש, מאת הדומ"ץ ממאטריאלא רבי וואלף בער לערנער שליט"א. מהדורא שלישית עם תיקונים והוספות, וסטורענען תשס"ו (קצת עמ').

מדור דור - ספר זכרון ובו תולדות החסיד המפורסם מהר"ר מרדכי זאב (וואלף) דרעווענער מבראד - מנשטער ובניו ז"ל, ויחוסים הרם. נלוו אליו מילי הדספידא, מכתבים, כתבי קודש ועוד מאמרים. נלקט ויצא לאור במלאתו ל' שנה לפטירתו על ידי ינו הרב ישכר בעריש דרעווענער, מנשטער תשס"ו.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכור רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' חיים זעליג פערלזן הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו נחמן נ"ו עב"ג תתי'	הרה"ח ר' יהודא יהושע מאנדלבוויטש הי"ו לרגל שמחת נישואי הבן החתן היקר כמו אברהם יוסף נ"ו עב"ג תתי'	הרה"ח ר' משה' הר"ח ר' אלכסנדר ניינהוזה הי"ו במוזל טוב ובשיעה טובה ומריצלות העלה לתורה והקדוש ביהמ"ד ביהמ"ד חסיד בנאול לנשים באולם "עשרת אברהם" (וואו לערנים)	הרה"ח ר' מנחם זאב (וואלף) מאנדל הי"ו לרגל שמחת אירוסיה הבת תתי' עב"ג במה"א כמו אהרן נ"ו בן מוח' הרה"ח ר' ישראל משה הלוי מנדל הי"ו במוזל טוב ובשיעה טובה ומריצלות מסית' הנהגת תוקנים בניה' ביום י' פ"ה פחות הבע"ש באולם 'בנות ירושלים' הוזל משעה 2000	הרה"ח ר' יוסף שמואל שפירא שליט"א ובחמא מחתא נביע ברכת תודה לכל הרבנים והידידים אשר השתדלו בעניינינו במסירות נפלאה וללא לאות והברכה אתה היא לכולם, שתתברכו ממעון הברכות כפי פעליכם, ואל טוב וחסד וירדפוסם כל הימים. המקדורים תודה משפחת זינגער	הרה"ח ר' יוסף שמואל שפירא שליט"א ובחמא מחתא נביע ברכת תודה לכל הרבנים והידידים אשר השתדלו בעניינינו במסירות נפלאה וללא לאות והברכה אתה היא לכולם, שתתברכו ממעון הברכות כפי פעליכם, ואל טוב וחסד וירדפוסם כל הימים. המקדורים תודה משפחת זינגער	הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א
---	---	---	--	---	---	------------------------------------

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ג הרה"ח מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה ר"צ

תוספת לפרשת בלק

תורתן של ראשונים

"עתה ילחבו הקהל" – אך לא יחרגונו

ויאמר מואב אל זקני מדון עתה ילחבו הקהל את כל סביבותינו בלחוד השור את ירק השדה (כב, ד). לכאורה משמע מזה שאמר "עתה ילחבו הקהל את כל סביבותינו", שלא היו מפחדים אלא שיאכלו את מונותיהם, והוא תמוה, למה לא פחדו מהריגה, שיהרגו אותם אחר שראו שעם יצא ממצרים הנה כסה את עין הארץ, ושמחו כל אויביהם, המצרים ועמלק.

אלא כך הוא פירוש הפסוק, כי מאחר שבני ישראל שלחו מלאכים אל סיוחן לאמר "אעברה בארצך לא נטה בשדה ובכרם" וגו' (לעיל כא, כב), "ולא נתן סיוחן את ישראל עבדו בגבולו, ויאסף סיוחן את כל עמו ויצא לקראת ישראל המדברה ויבא יחצה וילחם בישראל, ויכהו ישראל לפי חרב (שם פסוק כג–כד), לפיכך אמרו בני מואב, סיוחן טעה בסירובו, והיה ראוי שיתן את ישראל עבדו בגבולו ולא היו מכים אותו, אלא היו אוכלים המונות לבד וממשיכים בדרכם, ולכן אמרו מואב: אם ישאלו אותנו נעברה בארצך, ניעתר להם וממילא לא יחרגונו, ולכל היותר ילחבו את כל סביבותינו.

וזהו שנאמר: "ויגר מואב מפני העם מאד" פירושו, שיראו מהריגה, שיהרגו אם לא יתנום לעבדו בארצם, ולכן אמרו נתון עבד בגבולם, "ויאמר מואב אל זקני מדון עתה – אם ניתן להם לעבד – ילחבו הקהל" וגו', אך לא יחרגונו.

תולדות יצחק

"כי הולך הוא" – ולא כהולך אחרים

ויחר אף אלקים כי הולך הוא (כב, פירש"י: "ראה שהדבר רע בעיני המקום ונתאזהר לילך"). ואמנם הרון אף ה' היה על "שלא היה ענינו בדרך כמו שיוליכוהו אחרים, כענין יצחק וילך אחריו" (פ"ד, ל), אבל היה הולך הוא כבעל הדבר, וכמשתדל נגד רצון האל-יתברך, כי לא באו לקראו לו לעצה כלל". ומדויק בלשון הפסוק: "ויחר אף אלקים כי הולך הוא".

ספרנו

גודל רשותו של בלעם וחפצו לקלל את ישראל

ותם האתון מן הדרך ותלך בשדה (כב, כג). "הפך גדול היה לאותו רשע לקלל את ישראל, שאין לך אדם בעולם שיראה בדרך הסיומים שראה הוא – שלא יחזור, וכל שכן מנחש וקוסם כמוהו שכל אומנותו היתה 'לקראת נחשים' (לשון כה, א). כי מתחלה נטתה האתון מן הדרך הישר ועקמה כנגד השדה, זהו שאמר 'ותם האתון' שניה – 'ותלחץ אל הקיר ותלחץ את רגל בלעם' (פסוק כה), רמזה לו בשול פסיעותיו ועכוב הליכתו, כי אין רצון הקב"ה על הכוונה שהיה הולך; שלישית – 'ותרביץ תחת בלעם' (פסוק כו), שרבעה תחתיו ולא רצתה ללכת כלל, וכל אלה רמזים לו כי אותו הדרך לא בחר בו ה'; רביעית – הנס הגדול שנעשה בדבור האתון, ובכאן פירש לו כי כוונתו רעה בעיני הדבור, והודיעו: 'מי שם פה לאדם או מי ישום אלם' (שמות ד, יא), והנה השיית יכול למנוע ממנו הדבור ולשמום כפי הכהמה ועל כן אין לו להתנאות בכח הדבור; המושית – נתפרש לו הדבר יותר כדי לבטל הליכתו על הכוונה שהיה בה, ועל כן נגלה אליו מלאך ה' ואמר לו בפירושו: 'הנה אנכי יצאתי לשמן' (פסוק לב), בעבור כי היה הולך על הכוונה רעה, וירט הדרך, כי הקב"ה אמר לו שילך בדרך על מנת שלא לקלל, והו שאמר: 'קום לך אתם', והוא 'ירט הדרך', כלומר, עיית הדרך והולך 'לנגד'. ואחר כל זה הוכיח שיהזור מן הדרך, והו שאמר (פסוק לד): 'לא ידעתי כי אתה נצב לקראתי בדרך ועתה אם רע בעיניך אשובה לך'."

רבינו בחיי

לקח טוב

"גדולים מעשי השם" יען כי "דרושים לכל הפציהם"

שאין סיבות תביאנה את האדם לספר את סיפורו על הטובה הגדולה והנפלאה שעברה עליו. ואין אנו דנים עתה מסיבת הכרת הטוב בלבד, כי ברור הדבר שיש בעצם הסיפור שבח והודיה לה' שגמלו חסדים טובים. דברינו מוסבים על מקרה שבו נודק האדם שוב לאותה טובה גדולה ונפלאה, כי אנה ה' לידו להקלע לאותה מבוכה, בצר לו ויפטר את סיפור העבר, והוא – כפי שהתחלנו – לשתי סיבות:

האחת, לחזק את עצמו. בסיפור זה מרגיע הוא את נפשו, שאין זאת פעם ראשונה שנקלע למבוכה כזאת, וכמו שבעבר ענה ה' להוציאו מן המיצר אל המרחב, כמו כן עתה קרובה ישועתו לבא. שובי נפשי למנוחיי – אומר הוא אליה – אל תהמי עלי ואל תבחלי, כי ה' גמול עלייך ועוד יגמול. עצם זכר הסיפור כבר יביא מרגוע כל שהוא בדיווכה שכבר היה לעולמים ונגמר הדבר בטוב. הסיבה השניה היא, ברצותו לערוך תפילה ותחינה לפני בעל הרחמים ית"ש שיוציאו גם עתה מן המיצר. אמת, שיכול הוא לגשת אל התפלה ואל התחנונים מבלי להזכיר דבר מן העבר, אלא שלא תעלה תפלתו יפה, בהיעדר ממנה סיפור העבר, מכיון שיכול הוא לתלות את בקשתו בקורות העבר ולא נאחו בהודמנות. בספרו את אשר עבר עליו מימי קדם, הריהו כמוסף ואומר לקל רחום והנון; ענני כמו שעניתני או, שלח ירך להושיעני ולגאלני שנית.

אותיות מחכימות

אל מולאס ממלרים וגו' כי לא נתק ביעקב וגו' כעת יאמר וגו'. יתבאר עפ"י שפירשו (הפסוק כהלים ק"א) "גדולים מעשי ה'", היינו סיפורי מעשיו ונפלאותיו האמורים בתורה, כי הם "דרושים לכל תפליהם" להמשיכם גם היום להושע. "סוד וסדר פעלו, ולדקתו וכי הפעולה היתה עומדת לעד..."

והראי, "זכר עשה לנפלאותיו", על כן "חננו ורחמנו ה'". לזה עשה זכר לזכר כדי להמשיך בזה עור. על דרך שנאמר משמים דגברא כבא, ה' דקתיב (דברים ז, יא–יג) "כי תאמר בלבבך רבים הגוים וגו' איכה אוכל להזיקם, לא תיכא משם ויהסגולה לזה) זכור וזכור את אשר עשה ה' אלקיך לפעם" וגו' וזה הזכירה תגרום להפיל שנאמר גם היום.

ו"ש כאן: "אל מולאס ממלרים כעופפות ראס (תוקף ראס אלו עדים) לו" – למלרים, כי ה' מלא כשפים, וכשפיהם עשו פיהו ישראל משועבדים תחת ידם לעולס, אבל ה' הפיר עתהם וביטל כשפיהם ולהטיהם, ומזה תדע "כי לא נתק ביעקב ולא קסם ביעקב", כעת ושאנו רואים נחת ולקסם ייאמר ליעקב ולעקב – מס פעל אל"ב" בימי קדם בימי מלרים, שלא הועילו הכשפים, ובהו יגרמו כעמו כן עתה לא יועיל. ייטב לב

סיפור הדברים הוא המפתח המעורר שוב את אותה טובה וחסד שגמלו ה' מקדם. אין הסיפור אמצעי בלבד. כי גם התכלית נפעלת בזה שמוסר גופא דעובדא היכי הוה.

כאשר בלק וסייעתו רצו להרע לישראל בכשפים ולהטים, לא היה להם לישראל אלא לספר על כך, ש"א–ל מוציאים ממצרים" – ארץ אשר מלאה בחרטומים המכשפים בלהמיהם, וה' הטוב הפיר עצתם וביטל את כשפיהם בתכלית הביטול. ועצם סיפור זה הוא שיעורר את הנס ההוא במצרים, שיהול הדבר גם כעת לבטל את כשפיו ולהטיו של בלק ובלעם.

שתי סיבות תביאנה את האדם לספר את סיפורו על הטובה הגדולה והנפלאה שעברה עליו. ואין אנו דנים עתה מסיבת הכרת הטוב בלבד, כי ברור הדבר שיש בעצם הסיפור שבח והודיה לה' שגמלו חסדים טובים. דברינו מוסבים על מקרה שבו נודק האדם שוב לאותה טובה גדולה ונפלאה, כי אנה ה' לידו להקלע לאותה מבוכה, בצר לו ויפטר את סיפור העבר, והוא – כפי שהתחלנו – לשתי סיבות:

האחת, לחזק את עצמו. בסיפור זה מרגיע הוא את נפשו, שאין זאת פעם ראשונה שנקלע למבוכה כזאת, וכמו שבעבר ענה ה' להוציאו מן המיצר אל המרחב, כמו כן עתה קרובה ישועתו לבא. שובי נפשי למנוחיי – אומר הוא אליה – אל תהמי עלי ואל תבחלי, כי ה' גמול עלייך ועוד יגמול. עצם זכר הסיפור כבר יביא מרגוע כל שהוא בדיווכה שכבר היה לעולמים ונגמר הדבר בטוב.

הסיבה השניה היא, ברצותו לערוך תפילה ותחינה לפני בעל הרחמים ית"ש שיוציאו גם עתה מן המיצר. אמת, שיכול הוא לגשת אל התפלה ואל התחנונים מבלי להזכיר דבר מן העבר, אלא שלא תעלה תפלתו יפה, בהיעדר ממנה סיפור העבר, מכיון שיכול הוא לתלות את בקשתו בקורות העבר ולא נאחו בהודמנות. בספרו את אשר עבר עליו מימי קדם, הריהו כמוסף ואומר לקל רחום והנון; ענני כמו שעניתני או, שלח ירך להושיעני ולגאלני שנית.

כי גם אצל מטיב בשר ודם, יפעול המתחנן ככה לעורר רחמיו ביתר שאת. אין צריך לומר שאם לא יזכיר המתחנן טובות קודמות מתמעטת תקותו להיושע עתה, בראות המטיב שאין זה ראוי לסיוע ועזרה כאשר שכחה כזאת לפניו. ומאידך, גם אם יקדים את בקשתו בזה שמוסר את הטובה הקודמת יוצר הוא דרך סיפורו חשק חדש בלב המטיב לחזור להזכירו ולהחיותו. חשק זה הוא כתוצאה מהכרת הטוב הנובעת מתוך סיפורו.

ובכן, לשתי סיבות אלו יספר, או שמתכוון בכך לחזק את עצמו ולהושיט לנפשו עידוד לכל תיבהל ולבל תיפול בבור היאוש, או שמקדים הוא בכך את תפלתו ותחינתו לומר: כהושעת לי מקדם כן הושע נא עתה. הצד הדיוק שבשתי סיבות אלו

אמרות טהורות

על ידי מדת ענוה וזכין למדת היסוד – ובזכות מדות אלו אין כל אומה יכולה לעמוד בפניהם

מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל וגו' (בב. יו. א). איתא בילקוט (לקיש רמז תשסו): "כשבא בלעם ראה את כל המדבר ערלות של ישראל, אמר מי יכול לעמוד בזכות דם ברית מילה זאת שהיא מכוסה בעפר, שנאמר 'מי מנה עפר יעקב', מכאן התקינו חכמים שיהו מכוסין את הערלה ואת הדם בעפר הארץ" (נ"ע בתרגום וינתק).

נראה לכאור, בהקדם הסיפור הידוע, שפעם הגיעה קבוצה מוסידי ה"צמח צדק" מלובאוויטש וז"ע ללמוד מילי הדסידות אצל כ"ק א"ז הר"ק רבי אהרן מטשערנאביל וז"ע. אמר להם, הגה איתא דאונאה עד שתות (כ"ט פסא), והכוונה ע"ד רמז, שאף אחרי שהאדם כבר זיכך את עצמו בכל המידות, הרי כל עוד שאינו משלים את עצמו גם במידה השישית שהיא מידת היסוד, הריהו מאנה ומטעה את עצמו בעבודת השי"ת. וזהו: **אונאה – עד שרות.**

אולם – הוסף הר"ק מטשערנאביל וז"ע – "אין אונאה לקרקעות" (שם קה). והיינו, שהעצה הנכונה שעל ידה לא יאנה האדם את עצמו, היא על ידי שישפיל עצמו בבחינת: "קרקע", וכמו שמבקשים בתפילה (תפילת "אלקי נצור"): "ונפשי כעפר לכל תהיה" (עי' וז"א לא. י"דסדא דעלמא דארי פלג) – שעל ידי ענוה בבחינת: "כעפר", יזכה למידת היסוד שנקראת: "כל", ואז יזכה לשלימות בכל המידות, ולא יאנה את עצמו עוד בעבודת השי"ת, אדוק"ל.

וזהו הרמז בדברי בלעם שאמר: "מי יכול לעמוד בזכות דם ברית מילה זאת", דהיינו, כיצד יכולים לזכות לשלימות מידה זאת שנקראת מידת צדיק יסוד עולם, "שהיא מכוסה בעפר" – על ידי מידת ענוה ושפלות הרוח, ועל ידי המידות הנ"ל וזכים שאין כל אומה ולשון יכולה לעמוד בפניהם, ודוק.

פרשת מדרכי להנהיג מדרים מבילגורייא וז"ע (בראש הד"ת ציון: "מטה שאמרתי בלכות בשנת תרפ"ו לפ"ק")

"ובלו לא תראה" – כי אין חסרון בכלל ישראל

אפס קצתו תראה וכולו לא תראה וגו' (בב. יו. א) כשהלך בלעם להפש חסרונות בישראל, אמר לו בלק: "אם תסתכל על אפס קצתו של ישראל – תראה ותמצא חסרונות, אבל וכולו לא תראה – אם תסתכל על הכלל כולו לא תראה ולא תמצא שום חסרון".

הרה"ק רבי שמואל אליהו מזוואלין ז"ע (אמרי שאול עניני אי"א אות כו. ועי' צנעם אלימלך פ"ד בדרים – הובא במדורנו גל' רפא)

"מתוך שלא לשמה בא לשמה" – תורה ומצוות שלא לשמה מתעלות ע"י הצדיק המקיימין לשמה

וירא פינחס בן אלעזר וגו' ויקח רמה בירו (בב. יו. א) איתא בגמ' (פסחים ג:) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. "נראה לפרש דהנה כל תורה ומצוות הנעשים בלי כוונה היא כגוף בלי נשמה, ונמצא כשאדם לומד תורה או עושה מצוה שלא לשמה, נברא מזה רק הגוף לבד בלא נשמה, ולא כן הצדיק הקדוש הולמד לשמה – שנברא על ידי רמ"ח אברים רוחניים. ויש יכולת ביד הצדיק הולמד לשמה להעלות התורה והמצוות של זה שלמד שלא לשמה, כי יכולת בידו להשיגו נשמה לתורתו של זה שעשה הגוף לבד בלי כוונה במדורנו גל' תקיח. וזהו הפירוש: 'מתוך שלא לשמה בא לשמה', פירוש, שהתורה היא תבא ליד הולמד לשמה, והוא יתקנה על ידי אברי הנשמה...

וזהו – 'וירא פינחס', הולמד תורה לשמה נקרא הלימוד הזה בשם **ראיה**, כי כוונתו בלימודו לראות המצוה הכתובה בלימוד הוא למען עשותה, משא"כ הולמד שלא לשמה – כוונתו כדי להיקרא רבי (גדרס סב). וזהו **'וירא פינחס'** הכתוב מעיד עליו שתורתו היה לשמה הנקרא בשם ראיה, והנה זמרי היה נשיא שבט מישראל והיה גדול בתורה, וכאשר ראה פינחס שעשה המעשה ההוא הבין שתורתו היה שלא לשמה כל מה שלמד, והנמצא שלא נברא מתורתו רק הגוף של התורה, ולכן **'ויקח רמ"ח בידו'**, פירוש, את הרמ"ח אברי הגופני של זמרי לקח בידו לתקנו ולהשפיע להם חיות בתוכם, וק"ל".

נעם אלימלך

אמירה נעימה

וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי (בב. יו. א) לכאורה ייפלא: מה ראה בלק, והיה לו לכתוב: 'וישמע בלק', כמו 'וישמע יתרו' (שמות י"א). ובעל הטורים כתב, שראה שעמדה לו חמה למשה במלחמת סיחון (עי' ע"ז כה), אך אם כן יש להבין מה השייכות של ראיה זו לכאן.

ונראה, כי ידוע שבלק היה קוסם יותר גדול מבלעם (עי' במדבר י"ז, ו; וז"ל חז"ל קרב. שלח חק' בפרשתנו פרק תורה אור ד"ה הענין בלק ובלעם), וצריך להבין למה אם כן היה צריך לבלעם. וצריך לומר, כי באמת ראה בלק וידע שאי אפשר להילחם נגד בני ישראל בשום דרך ובשום פעולה, כי הצלחתם היתה חוץ לדרך הטבע, כי ה' הולך לפניו ואין עוד מלכודו כתיב (דברים יד, ע"י חז"ל ג). ברם כשראה שעמדה לו החמה למשה, תמה בלק, מפני מה היה צריך משה להעמת החמה, וכי מפלת סיחון לא היתה יכולה להיות גם אחר שקיעת החמה. ומה שפט בדעתו, שהצלחתו תלויה בשעה ידועה ובהילוך המולות, ולכן שלח לקרוא לבלעם, כי בענין זה, לכוון את השעה, ידע בלעם יותר ממונו (עי' ברכות ז. "שהיה יודע לכוין אותה שעה שהק"ה כועס בה"). **עבודת הגרשוני**

ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו וילך עם שרי מואב. ויחר אף אליקים כי הולך הוא ויתיצב מלאך ה' בדרך לשמן לו והוא רוכב על אתונו ושני נערי עמו (בב. כא-כב). פירוש: "מכאן לאדם חשוב הוצא לדרך לילך עמו שני אנשים לשמוע" וכו'. ויש לדקדק, כי לכאורה היה לו לכתוב בפסוק הקודם: 'ויקם בלעם בבוקר ויחבוש את אתונו ויקח את שני נערי עמו וילך עם שרי מואב'.

אלא, איתא בגמרא (ברכות מג.) לגבי ראיית מוזיקין: "לאחד – נראה מוזיק, לשנים – נראה ואינו מוזיק, לשלשה – אינו נראה כל עיקר". ולפי זה בא הכתוב כנותן מעט ואמר: "ויתיצב מלאך ה' בדרך לשמן לו והוא רוכב על אתונו ושני נערי עמו", דהיינו, שהיו שלשה אנשים, ולכן: **"ויתרא האתון את מלאך ה' וגו'** והרבו שלופה בידו" אבל הוא לא ראה (כמ"ש רש"י), כיון ששני

יתרון דעת

הפרשת חלה/ בערב שבת דוקא (ד)

נוהגין ללוש כדי שיעור חלה בבית לעשות מהם לחמים לבצוע עליהם בשבת ויו"ט, והוא מובא שבת ויו"ט ואין לשנות.

והטעם, כדי לקיים מצות חלה, לפי שאבדה חלתו של עולם, כדאיתא בירושלמי בשבת פ"ב ד"ו. רצ"ל. אדם הראשון שהיה חלתו של עולם, ורצ"ל כמו שהעיסה מתוקנת על ידי הפרשת חלה, וכן העולם לא ניתן כי אם אחר בריאת אדם הראשון, כי כל תכלית העולם אינו אלא שבביל מין האדם, וכמו שכתב רש"י סוף פרשת בראשית, ולאשר אמר הראשון נברא ערב שבת וחטא על ידי חוה בערב שבת, לכן התיקון גם כן ראוי בערב שבת.

מגן אברהם; חמצית השקל (שם)

נוהגין ללוש כדי שיעור חלה, רצ"ל מלבד הפת שעושין לאכול תוך הסעודה נוהגין לעשות עוד שיעור חלה לחמים מיוחדים לבציעת המוציא. וכתב בעל 'עולת שבת' בשם 'ספר הכוונות' דיעשה ג' לחמים, אחת גדולה ליום השבת, ואחת אמצעית לליל שבת, ואחת קטנה לסעודה שלישית. ויהא בו שיעור חלה כדי שיברך על הפרשת החלה, ותהיה העיסה קדושה כדי שיהיה דומה לאוכל חולין בטהרה וכו'... ולפי זה צריך כל מה שיאכל בשבת יהיה ממחלות הנלושות בבית.

מה שכתב הרב הגדול בעל 'תורת חיים' בחידושי פרק חלק (סנהדרין ק) בענין מנשה שבא לרב אשי בחלום ואמר לו: מהיכן מתחילין המוציא. א"ל: מהיבא דקדים בישולא – מהיכן שמקדים לאפות. עי' רש"י שם. א"ל רב אשי, חבמיתו כולי האי מ"ט פלחיתו לעבודת אלילים. וכתב הוא ז"ל, שבודות ראשונים שעברו ע"א שטעו בחשבם שהעולם הוא הקדמון, ובאמת הקב"ה הוא הקדמון לכל דבר והוא ראשון ואין ראשית לראשיתו, וכדי לחקוק זאת בלב ישראל, צוה ליתן לו כל ראשית, כתורמה וכוונתו ובכור וחלה, שידעו הכל שהיא הראשית של עולם. ולכן בברכת המוציא צריך לברך דיבא דקדים בישולא, לרמז שהקב"ה הוא הקדמון ע"ש. וכדומה לזה כתב ממש בעל 'מעשה ה' וכו'.

ויתורץ מה שאמר במדרש (ויק"ד טו. ו): המקיים מצות חלה כאילו ביטל ע"ו, רצ"ל כי המבטל ע"ו דאי סבר שהקב"ה הוא הקדמון, ואם כן בזה שמקיים מצות חלה בזה מודה שהקב"ה הוא קדמון, אם כן כאילו ביטל ע"ו ממש, וק"ל. ובוזה הבין שמצות חלה, אע"ג שנוהגת כל פעם שיודמן, מכל מקום אינו חובה כל כך כמו בערב שבת כמ"ש מהר"מ א"י סי' רמ"ב, משום שער"ש יום הששי רומז לאלף הששי שבו מתבטל כל הע"ו כ"ל, על כן יש לקיים מצות חלה בער"ש ביותר לרמז שיבטלו באלף הששי כל הע"ו. עוד טעם אחר לפי שאמרנו ר"ל בירושלמי דשבת (פ"ב ה"ה) חוה כבתה נרו של אדם הראשון וגרמה לו מיתה שהוא חלתו של עולם, ולכן נתנו לה מצות נרות ומצות חלה וכו'. לכן נ"ל העיקר מצותה בער"ש, כי בער"ש גרמה לו מיתה והתשובה, כי בער"ש גרמה לו מיתה ובאותו זמן חיה. עוד נ"ל טעם למצות חלה בערב שבת, כי כתב בתקונים ששבת נקרא בשם זה, לפי שבא לאדם נשמה יתירה עם ג' אבות, ורמז זה במלת **"שבת"**, כי השי' דשבת ב' ראשין רומזת ל'ג' ראשי אבות ומלת ב'ת רומזת על הנשמה הנקרא בת מלך. והנה כל זה רמז ג"כ בעיסה ובהפרשת חלה ממנה, כמ"ש בריעא מהדימא פ"ר שלח לך עמ' שכ"ט, כי שיעור עיסה הוא מ"ג ביצים מנין "והלה", וחומש ביצה רומז לנ"ן דגביה שייך חומש ח"ד מחמשים, ובהתבוננות עם מ"ג נעשה מוג' והם ר"ת: מיכאל ג' בריאל ג' ניראל שהם כנגד אבות, אברהם נגד מיכאל, יצחק נגד בריאל, יעקב נגד ניראל. ובמקום שיש אבות מתגלה שם השכינה שהיא בת מלך ע"ש. ולכן נ"ל שמצות חלה בשבת חובה כי סוד "שבת" ו"חלה" שווים, לכן יש לכל אשה כשריה ליקח עיסה שיש בה שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש, ולא פחות ח"ו, כי אז בטלים כל הכוונות שלא חל עליה שם חלה...

קרבן שבת להנהיג רבי בצלאל ב"ר שלמה זצ"ל מסלוצק (נדפס לראשונה בדיהרפורט שנת תנ"א) (פ"ח סי' ט"ו-ט"ז)

מנהג אבותינו לעשות לחמין מיוחדין לשבת לבצוע עליהן. והנשים מקיימות בזה מצות חלה, וצריך לזה היתירות גדולה שלא תהא מצוה הבאה בעבירה, כי בענין חלה הני"ל ראיתו שעוררתי, שמחתוכמות ומקדוקות להפריש חלה מדי שבת בשבת מה שאינו חייב כלל ומקמצות ליקח פחות מכשיעור שהוא בקיורו כלי המחזיק מדה וחצי רביעית מדה ורובקבורט, מלא קמח מחוק ולא גרוש, וכשוקן לוקחות פחות מכשיעור והוא דואי ברכה לבטלה.

יוסף אומץ (סי' תקסח)

כשיהיה סמוך לחשיכה ישאל לאנשי ביתו בלשון רכה עשרתם ערביתם הפרשתם חלה.

שולחן ערוך (או"ח סי' רס ט"ב)

... וכן ישאל לאנשי הבית על ענין הפרשת חלה אם הפרישו שיש חוב מיתה בענין, וצריך לצאת מיד ספק כי אפשר ששכחו מרוב הדיוקן ומדידות טוב אל תקרי רע.

סדר היום (עניני ער"ש)

הנותן אמרי שפר

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת פינחס (אבות ז')			
י"ח תמוז תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקכ"ט			
הדפסה	מו"ט	ד"ר	
23:07	23:00	21:35	אנטווערפן
22:33	22:22	20:58	לונדון
22:50	22:47	21:16	מאנשטער
22:34	22:18	21:02	ציריך
22:07	21:52	20:34	ווינ
23:11	22:56	21:31	אמסטרדם
23:05	22:52	21:33	פאריז
22:45	22:35	21:13	פראנקפורט

תורת של ראשונים

האם ידע משה רבינו את משפט בנות צלפחד?

ויקרב משה את משפט לפני ה' (כז, ה). י"ש שפירושו כי כיון שגילו בנות צלפחד במענות, שלא היה אביהן מעדת שונאיו של משה, היה בזה קירוב הדעת למשה, ואילו היה דן את דינן היה כאילו נמשל שוחד דברים, ועל כן חשך בעצמו מן הדין ולא רצה לדון אותן. ואין זה נראה נכון, שאם כן היה לו למשה למסור הדין ביד אחד משופטי ישראל, שרי אלהים ושרי מאות שהיו שם, כיון שהוא בעצמו לא היה יכול לדון.

אבל הנכון והאמת כדעת רז"ל שנתעלם ממנו הדין (כמו שהביא רש"י ז"ל), ולא ידעו כלל, ומפני שאינו דין עמוק, אבל הוא מן הפשוטים והתלוי בסבכר, עד שהאומות מדרך השכל דנין בו, על כן נחשב לו לעונש, כי העלמתו ממנו לא לעמוק, כי אם בעונש שאמר (דברים א, יז) "זהבדך אשר יקשה מכס תקריבון אלי", ועל כן: "ויקרב משה את משפטן".

"הביאו כפרה עלי על שמייעטתי את הירח" והסתתרי פני מישאל - ועל ידי כך נגרם חילול השם

ובראשי הדינים תקריבו ונו' (כז, יא). "הנה, יום ראש חדש היה מנחה לישראל, שיהיה יום קודש בצד מזה, כמו שהעיד באמרו (ש"א כ, יח-יט) 'ויאמר לו יהונתן מחר החדש ונו', ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה, וזה יורה שלא היה יום ראש חדש אצלם יום מעשה. ולכן ייחס אותו לישראל באמרו: 'ראשי הדינים', ולא כן כתב במועדים, שלא כתב בשבת 'שבתכם' ולא 'ביום בבוריכם', ולא 'ביום סבותיכם'. ומה שנאמר לקמן (פסוק כז) 'בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועותיכם' - אינו מוסב על ההגה, אלא פירושו הוא: בשביל 'שבועות חקות קציר' (ירמיה ה, כד) ששמרתם לכם, ומעם הבית בתיבת 'בשבועותיכם' הוא כמעט 'בנפש יכפר' (ויקרא יז, יא).

ומעם מנהגם זה היה, כי אמנם הצלחת ישראל בעולם הזה היא בצד מה דומה לענין הירח, אשר אין לה בעצמה אור כלל וזולתי מה שתקבל מוולתה, וזה שאף על פי שקדם לעגל היה 'זרות על הלוות' (שמות לב, טז) - היות משעבוד מלכות לעולם (עי' עירובין נד), הנה משתאמו התנצלו ולא השתמשו בכתר מלכות תמיד, כמו שאר האומות, אבל היה זה להם לעתים כפי שפע האור העליון עליהם, ובלעדיו הלכו חשכים ואין נוגה למו, כמו שיקרה ללבנה כשלא תקבל אור השמש, כי אין מול לישראל (שבת קנ). ולא אור כלל מעצמם, וזולתי אור הא-ל-יתברך בהיותם לרצון. ובכן נקרא הא-ל-יתברך אצל הנביאים **אור ישראל** (אמרו ישיע' י, יז) 'זהה אור ישראל לשי', וכן העיד באמרו (תהלים כ, א) 'ה' אורי וישועי'. וכאשר היו החמאים מבדילים, באמרו (שמי' נב, כ) 'כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוקים, והמאיתים הסתירו פנים מכם משמוע, הלכו חשכים מבוהלים ודחופים בין האומות. ובהיות מזה נמשך הולד ה' בלי ספק, 'באמור להם, עם ה' אלה' (דחוקא לו, כ), היה באופן מה 'בכל צרתם לו צד' (שמי' כ, כ) באמרו ז"ל (גיטין נה) 'בבבילי עליו ועליך בא שווד'.

ובהיות המאור ראש חדש כפרה על ישראל הגורמים מניעת האור או מעיוטו, כמו שהתקינו ז"ל באמרו (בתפילת מוסף דרי"ח) 'שעירי המאור לכפר בעדם, וזכרון לכולם יהיו, תשועת נפשם מיד שונא, ובכפרה זו תהיה תשועה מה לחילול השם, לפיכך אמרו (הולין טז) שלכך נאמר בשעיר דרי"ח המאור לה' (פסוק טז), מפני שכפרתו מועילה לקידוש שמו יתברך. וזה רצו באמרו (הולין טז): 'אמר הקב"ה: הביאו עלי כפרה על שמייעטתי את הירח, רצונו לומר: הביאו כפרה בשבילי להשיג קידוש שמי המוחלל בגוים, בסביבת מה שמייעטתי את הירח, כשהגלית את ישראל והסתרת פני מהם'.

לקח טוב

"נותנין לו משאלות לבו"

משך כל יום השני דנו שוב, הוא ובני ביתו, על האושר הגדול שעלול לבא לו לאדם. בסוף היום הגיעו לידי מסקנה שבראות השלימות היא היא משאלת נפשם, וכי מוכרחים המה לשאול מאת המלך רשיון להשתמש כל הימים ברופאי המלך הטובים והמפורסמים שבארץ. ומאחר שכל ימיהם יהיו בריאים וקיימים, הרי ממיאל יוכלו להצליח בהיותם בכל אשר יפנו. עם ההלטה זו חזרה שלוח הנפשים.

זרחה שמשו של יום השלישי, ונהפכה הקערה על פיה. אמת נכון הדבר שעושר ובראות ערכים חשובים ונחוצים הם, אבל גם שניהם יחד לא יביאו לו לאדם אושר מוחלט. אחרי שעות נוספות של עיון רב ושיחה ארוכה הגיעו לידי ההלטה נחושה כחומה של ברזל שכל רהות שבעולם לא יזיווה ממקומה: אין לך אושר בעולם שעולה על נחת וקורת רוח בגידול הבנים והבנות. מי שיש לו בנים טובים ויורים, מוכשרים ומוצלחים, הוא הוא העשיר האמיתי. ובכן, מעתה אין לפקפק במשאלת לבם אל המלך: שטובי המורים והמחנכים של צאצאי בית המלכות יורו ויחנכו גם את ילדיהם.

אותיות מהכימות

נגמל שבת (קית): כל המעגל את השבת נותנין לו משאלות לבו. הפירוש אליו, שנותנין דעת ללך האדם לידע מה יסאל. **סס משמאל (פס"ו)**

וכך עברו ימי השבוע. כל יום פוסל את קידמו ומביא מסקנות והחלטות חדשות, עד שלא ידעו את נפשם מרוב צער ותוגה על שאינם מסוגלים למצוא את האמת, לדעת את אשר ישאלו מבית המלך.

בהגיע הזמן נעמד העבד לפני אדונו, ולשאלת המלך מהי החלטתו, גמגם בלשונו עד שלא יכל להוציא דבר וחצי דבר. בבכי עצור סיפר למלך את קורות ימי השבוע שעברו עליו ועל בני ביתו, עד שלא הצליחו למצוא משאלה נכונה ואמיתית, שלא יתחרטו עליה לאחר זמן.

ויאמר לו המלך: עבדי הנאמן. אהבתי אותך עד מאד, ונזכרתי לדעת כי מוטב שאבחר אני את מתנתי אליך. דע לך, כי בחרתי לך מתנה גדולה יקרה ונפלאה. אמלא את לבך ואת לב בני ביתך חכמה עצומה ומאירה שתעזור לך להבין להשכיל ולדעת את משאלת לבכם. ואל תזלזלו במתנתי זאת. כי בעת אשר תדעו משאלת לבכם האמיתית, כבר תמצאו דרכים מרובות לרדוף אחריה ולהשיגה, אך עושרכם הגדול יגיעכם רק כאשר תדעו נאמנה מהו צרככם, ובמה נפשכם הפצה.

עבד אחד מעבדי המלך הוכיח את נאמנותו אל אדונו באופן נפלא שאין כדוגמתו. כתוצאה מכך, גברה אהבת המלך אליו עד מאד, עד שגמר אומר שבדין הוא שיטול שכרו, למען הראות לו ולכל באי בית המלכות את אהבת המלך אל עבד זה. ומדה כנגד מדה. כשם שנאמנות העבד הביאתו לעשות רצון מלכו בכל אשר חפץ, גם שכרו יבא לו בכל אשר יבחר. קראהו המלך לעמוד לפניו, והודיעהו אשר חפץ ביקרו, ומעתה יוכל לבחור לו דבר אחד כרצונו, וימלא המלך משאלת לבו זו במלואה.

שמחת העבד לא ידעה שיעור וערוך. לא רק שהפץ המלך להעניקו מתנה להוכחת אהבתו אליו, אלא עוד זאת שאין המלך בעצמו קובע דבר מסוים למתנתו זו, אלא תולה הדבר בחמדת לבו, ואין לו אלא לשאול כמיטב רצונו, ואוות נפשו תבא על סיפוקה.

לב חכם היה לו לעבד, ותיכף ומיד נזכר לדעת שאסור לו לבחור את בחירתו בבהלה ופזיזות, כי עלול הוא לאחר זמן להתחרט חרטה מרובה על שלא בחר אחרת, ובמקום ההנאה האמורה להגיע אליו ממתנת המלך, יגיענו צער ויגון כל הימים על שלא השכיל בשעת מעשה לשאול דבר שחשוב ונחוץ לו ביותר. ויען העבד ויאמר: אדוני המלך, אסיר תודה אני לך על מתנתך זו שעלי לבחור. ובקשתי פרוסה לפניך להאריך לי זמן לבחירתי, למען אוכל להחליט במתינות הראויה, בכדי שתהיה מתנת המלך משאלתי האמיתית. כמובן לב המלך, חסכים לבקשתו, והאריך לו זמן שבוע ימים.

ביום הראשון, אחר שעות מרובות של התבוננות וישוב הדעת יחד עם בני ביתו, היה הדבר נראה ברור כשמש, עד שאין בו צל של ספק. אין לו לשאול אלא עשירות מרובה... שהרי חסדך יענה את הכל, ומאחר שיהיה לו עושר רב, ממיאל לא יחסר לו כל מאומה, וכל דבר שיחפץ בו לאחר זמן, לא יהא זקוק להתחרט על בחירתו, כי אם יוציא עוד כמה זכוכים מעושרו לקנות את החפץ שהוא בכסף מלא. ואמנם אמר לחזור מיד למלך עם החלטתו זו, אלא שכיון שהאריך לו שבוע לפי בקשתו, היה מוכרח לחכות עד תום הזמן בצפייה וכליון עינים.

בבוקרו של יום השני השכים קום, אחר לילה של נידוד שינה מעיינו. התבוננות נוספת הביאה דאגה חדשה אל לבו. האומנם נטרפה דעתי עלי - תמה על עצמו - לחשוב שיתכן לקנות כל אושר העולם עם זהב וכסף, והלא ריבוי נכסים מביא לריבוי דאגה האוכלת את שלוות הנפש. הרי אין לך סכלות גדולה מזה. ערכים מרובים ישנם בחיי האדם, שהשוכים וגורלים הם עד מאד, שלא תשיג ידו לקנות גם אם יגדל רכושו כעושרו של קרה. פוק חזי עמא דבר.

אמרות טהורות

עיקר השפלות – שידמה בעיניו שעדיין לא עשה כלום
לזרה משפחת הזרחי (כז, ב). התורה מלמדת לאדם דרכי תשובה, שהעיקר הוא מדת השפלות, שידמה האדם בעיני עצמו שלא עשה עדיין שום מצוה.

וזהו הרמז: "לזרח" – שיצפה אדם תמיד לזרות, היינו שיוכה לעשות מצוה, יען כי המצוה שעשה כבר אינה נחשבת אצלו לכלום, ואז יהיו לו הרבה מסייעין לקיים המצוות, "משפחת הזרחי", היינו המלאכים שנבראו על ידי המצוות שלו, כידוע אשר מכל מצוה נברא מלאך מליץ טוב (עי' אבות ד, יא), ואלו מסייעין לו לזרחה.

ריון דאורייתא להרהר ק"ר זאב צבי מוכאריש וצ"ל

צדקה לכפרה – במדת ההטא

איש לפי פקודיו יתן נחלתו (כז, ג). "הנה", אין נקודות בתורה, ויכולין לקרוא וי'תן בחוריק (עי' ביט כב); על כן יש לפרש: 'איש לפי פקודיו', היינו חסרונותיו (מלשון: ולא נפקי ממנו איש). לקמן לא, טז), היינו הטאותיו; 'יתן נחלתו' – יתן צדקה, כמו שנאמר (דניאל ה, כד) 'והטאך בצדקה פרוק', וכל שהוא חוטא יותר – צריך להרבות בצדקה יותר. ורמז לדבר שמעתי: 'זה יתנו כל העוֹבֵר על הפקודים' (שמות ל, יד). וזהו: 'נחלתו', כי זה נחלתו לעולם הבא, כמו"ש (אבות ה, י) שבשעתי פמירתו של אדם אין מלוין לו לאדם לא כסף ולא זהב ולא אבנים טובות ומרגליות, אלא תורה ומעשים טובים בלבד.

קרבן תמיד – שמירה מהיצר הרע

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני להמי לאשי ריח ניחוחי תשמרו להקריב לי במועדו (כז, ב). איתא במדרש (ילקוט רמז תשנז): 'אתה צויתא פקודין לשמור מאד' (תהלים קמ, ד) – והיכן צוה, בחומש הפקודים, 'לשמור מאד' – תשמרו להקריב לי במועדו. וצריך ביאור, כי מה ענין 'לשמור מאד' ל'לשמור להקריב לי במועדו'?

אמנם ידוע (בר"ר פ, י) שהיצר הרע נקרא 'טוב מאד' עיי"ש. והנה ידוע כי בעכירה שהאדם עושה ח"ו, אזי תיין

אמירה נעימה

לכן אמור הנני נתן לו את בריתי שלום. וזוהי לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם וגו' (כח, יב-יג).

מצינו בגמרא (עירובין כג) שלשה ענינים על המורה הלכה בפני רבו: חייב מיתה, ילך לשאול בלא ולד, ומורידין אותו מגדולתו, עיי"ש. ולפי שהיה נראה שפיגמם הורה הלכה בפני משה רבו שהבועל ארמית קנאין פוגעין בו, עד שהיו השכמים מבזים אותו ואומרים הראיתם כן פוטי זה וכו' (מנבא בפירש"י). ולפיכך בא הכתוב להגדיל שכרו כנגד שלשה דברים הללו: לעומת מה שאמרו שהחייב מיתה אמר: 'הנני נתן לו את בריתי שלום', ופירושו, שלא ימות לעולם, כי פיגמם הוא אליהו (עי' תרגום יונתן כא); ולעומת מה שאמרו שילך לשאול בלא ולד – אמר: 'והייתה לו ולזרעו אחריו', וכנגד אמרם שמוורידין אותו מגדולתו – אמר: 'ברית כהונת עולם', שיעלה לגדולה.

הנחיק רבי משה זכות זי"ע (הובא בהקדמה לס' אמונת הכהנים) (מנבא, ת"צ). עיי"ש מ"ש במדורנו גל' טפ)

צורר את המדינים והכיתם אותם. כי צוררים הם לכם בנבליהם אשר נכלו לכם על דבר פעור וגו' (כח, יד-ה). וקשה, והלא דבר פעור – מעשה היה, ומדוע אמרנו בלשון מחשבה: 'בנבליהם אשר נכלו לכם'.

ויתכן ע"ד הכתוב במכירת יוסף (בראשית לו, יח): 'ובטרים וקרב אליהם ויתנבלו אותו להמיתו', ולבטוף כתיב (שם, כח): 'ויעברו אנשים מדינים סוחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים' וגו', ולכן אמר כאן על המדינים ש'צוררים הם לכם בנבליהם', רצ"ל, עוד באותה התנבלות של אדני יוסף – 'ויתנבלו אותו להמיתו' – ונתגלגל צרת מכירתו דוקא על ידי המדינים. **כרכת טוב**

את הכבש אחד תעשה בוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים (כח, ד). וברש"י: 'אע"פ שכבר נאמר בפרשת ואתה תצוה (שמות כג, לה) 'זוה אשר תעשה וגו', היא היתה אזהרה לימי המלואים, וכאן ציוה לדורות', והרמב"ם קושקע על דברי רש"י: 'ואינו נכון, כי שם (כח) אמר 'עולת תמיד לדורותיכם', הרי שלא מודבר באזהרה לימי המלואים בלבד, אלא ציווי לדורות.

וי"ל, דהנה קרבן התמיד בימי המלואים היה משל יחיד,

מעצם ההטא שעבר על רצונו של מקום ב"ה גורם גם כן העדר הזמין* וכמקרב מיתתו, היינו, הגם כי חי יהיה כמה ימים ושנים, אע"פ הוא נקרא 'צעיר לימים' על כי נחסרו ממנו אותם הימים שלא עסק בהם בתורה ומצוה, והוא ע"ד דאיתא בזה"ק (ח"א קט) 'ע"פ (בראשית כד, א) 'ואברהם זקן בא בימים', היינו כי לו נאה לקרוא בשם 'זקן' על שבא בכל הימים ולא נחסר מהם מאומה (עי' מ"ש במדורנו גל' רמז).

והודיענו המדרש גודל מעלת קרבן התמיד, אשר קרבן השחר בא לכפר על עבירות הנעשות בלילה, ושל בין הערבים – מכפר על עבירות היום (כמדבר כא, כא), ובה תהיה לנו שמירה מעולה מהיצר הרע שנקרא 'מאוד', כאמור, ונוכל להשלים את המועד והזמן בכל הימים. וזהו ענין השייכות 'לשמור מאד' – הוא היצירה – 'ל'תשמור להקריב לי במועדו'.

קירוב קין הגאולה על ידי 'בכל דרכיך דעה'

אלה תעשו לה' במועדיכם וגו' (כפ, לט). הנה, האדם צריך לעבוד תמיד ולתקן שיהיה קין הגאולה, שע"פ מצדו לא תהיה מניעה, כי 'כל דור שאינו נבנה (ובית המקדש) בימיו, מועלין עליו כאלו הוא ההר"ב' (ירושלמי יומא א, א). 'ואע"פ שהיו כמה צדיקים שלא נבנה ביהמ"ק בימיהם, עכ"פ מצידם לא היתה מניעה. והעיקר הוא, שיראה לקדש את עצמו במותר לו (ויכוח כ), שאפילו דברים הגשמיים שיעשה, יהיו רק לשם שמים, עיי"ד 'בכל דרכיך דעה' (משלי ג, ה). עיי' שיע' ארח"י סי' רלא).

וזהו שאמר הכתוב: 'אלה' בנימטריא במלו – אל"ף למ"ד ח"ה – קצ"ה, אותיות הקין; 'תעשו' – שתוכלו לעשות הקין על ידי לה' במועדיכם, שכל המועדים והעתים שלכם יהיו הכל לה', היינו בשביל ה' ולא להנאתכם, ואז תוכלו לתקן שיהיה קין הגאולה בב"א. **צמצם צדיק**

* עיי' שנות אליהו להגרא זי"ע, ורע"ס ח"א סוף הליקוט; 'שיעונו יעקב' א"ח סי' תקפא סק"ד, ונח"ת כפר ואתחנן ד"ה וברך; 'משך חכמה' פר וירא עיי"ש 'ויואמר לא אשחית אם אמצא שם ארבעים וחמשה', ומ"ש במדורנו גל' רכו וגל' רצה.

כמבאר בירושלמי (יומא א, א): "עבודתו שבוין מילואים מה היו, קרבן יחיד או קרבן ציבור, מן מה דכתיב (ויקרא ת, יח) ויסמכו אחריו ובניו את ידיהם על ראש האיל, הוא אמרה קרבן יחיד (דאין קרבן ציבור מעין מסיכה, קרבן העדה). ע"ד איתא בגמרא (מנחות סח): 'שהיו צדוקים אומרים, יהיה מתנדב ומביא תמיד. מאי דרוש, את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, מאי אהרז, את קרבני להמי לאשי... תשמור' (פסק כ), שהיו כולן באין מתרומת ה'לשכה', הרי, שמקור הדבר שקרבן תמיד בא רק משל ציבור הוא ממה שנאמר כאן: 'תשמור'. ואם כן, מאחר שבפר' תצוה לא נאמר בה 'תשמור' – לשון רבים, כי אם: 'תעשה' – לשון יחיד, על כרחק שהכוונה היא לימי המלואים, שאז בא הקרבן משל יחיד, כמפורש בירושלמי, וכדברי רש"י.

ומה שהקשה הרמב"ם שהרי נאמר גם בפר' תצוה: 'עולת תמיד לדורותיכם' פתח אהל מועד', יש לפרש כוונת הפסוק, על פי מה שכתבו התוס' (ע"ז לד, ד"ה במה) בשם הר"ר יעקב נאמרו: 'ש, ש"כ' ימי המלואים שהיה משה מעמיד למשכן ומפריש היה נחשב כמו במוה', וזהו שבא הפסוק להזהיר: 'עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד', כלומר, שלדורות אין לעשות את קרבן התמיד בבמה, כמו שעשו בימי המלואים, רק: 'פתח אהל מועד' – במשכן ובבית המקדש.

ובזה יובן מ"ש רש"י על הגמרא (נשין כ): 'שמונה פרשיות נאמרו בימי שהוקם בו המשכן, אלו הן, פרשת כהנים וכו' ופרשת פרה אדומה', ופירש"י: 'לפי שביום המהדרת נשרפה הפרה לדוות נאחרין לפסחוקה, וקורבן לכן לא יכלו לעשותה, דבעינן וזהו אל נכח פני אהל מועד' (תל"פ ח"ג). וכו'. ולכאורה יש להבין, שהרי גם בימי המלואים שקדמו לר"ח ניסן, הקימו את המשכן בכל יום, ואם כן למה לא יכלו בימי המלואים להוות את דם הפרה אל נוכח פני אהל מועד.

אך לפי האמור נראה, שהרי בימי המלואים היה למשכן דין כוהן, ועדיין לא נקרא: 'פתח אהל מועד', ואם כן שפיר לא יכלו לעשות או פרה אדומה. וזו כוונת רש"י: 'דבעינן וזהו אל נכח פני אהל מועד', ובימי המלואים עדיין לא נקרא: 'אהל מועד'.

כ"ח מין אומרים מהר"ד מבעלזא זי"ע (העתיקו בנ הגה"ק מביאורי זי"ע בספרו 'פרשת מרדכי' – בב"ט – מתוך קונטרס הידוע של מרן זי"ע, והדברים רואים כאן אצל ארזאשנה)

יתרון דעת

הפרשת חלה/ בערב שבת דוקא, ועוד (ה)

המנהג קצת מקומות, בער"ש עושה נחתום ישראל או גוי עיסה גדולה, ובאות הנשים ולוקחות ממנו כל אחת כדי שיעור חלה, וכל אחת נוטלת חלה מעיסה שלקחה היא מהנחתום; גם בחתונות עושין עיסה גדולה והנשים כל אחת לוקחין מהעיסה כשיעור חלה ומפרשת כל אחת חלה, ואח"כ מערבין חלה יחד ועושין מן הכל חלה גדולה – אי שפיר למעבד הכי? דאיכא למימר מאחר שנלושה כל העיסה בבת אחת די לה בחלה אחת וחלה אחת פוטרת כל העיסה או לאו.

תשובה: יראה דאין לפקפק על מנהג זה בנחתום ישראל, כיון דמתחילת הלישה היה דעת הנחתום לחלק העיסה ולמכור לכמה חלקים, הוי כאילו לש כל חלק וחלק בפני עצמו, ולכן יכולין להפריש מכל חלק בפני עצמו, דאמרינן בירושלמי וכו', יצא לנו הדין שאין למחות ביד הנשים הקונות עיסה מן הנחתום ישראל וכל אחת נוטלת חלה משלה בפני עצמה אם הוא כשיעור חלה. ואדרבא צריך לקיים ולהחזיק במנהג, כדי שבכל בלא טירחא תוכל כל אשה ליקח חלה בכל ערב שבת, שכבר נהגו ליטול חלה בכל ערב שבת, ע"פ הירושלמי דמסכת שבת (פ"ב ה"ו) אדם הראשון חלתו של עולם וכו' וגרמא לו חוה מיתה, לפיכך נמסרה מצות חלה לאשה כו', ואם נטריח לנשים ליקח קמח וללוש ולאפות שזאם מתוך זה נניח ותבטל המצוה, לכן יש להניח אותן במנהגן אצל נחתום של ישראל. אמנם מה שנהגין בחתונות שעושין לחם גדול שמניחין אותו על השלחן בשעת הדרשה וכו'.

ש"ת משאת בנימין להגה"ק רבי בנימין אהרן זצ"ל סליק אב"ד פארהייץ, תלמיד הרמ"א והמהר"ל סי' א, אולם עיי' בי"ד י"ד סי' שבו ס"ב שחולק על כך, וסובר שאסור לעשות כן משום ברכה שאינה צריכה, וכתב 'שכן קבלתי מרבתי שאסור גמור הוא, ויש למחות ולבטל מנהג זה', וכ"ז השי"ש שם סק"ד שאין דבריו מוכרחים. אולם בטו"ז שם סק"ד יישב דהמנהג מטעם ענין, עיי"ש. וראה עוד ש"ת 'ארץ צבי' סי' טז)

ולעז"ג להלכה, דבערב שבת שמנהג הנשים להקפיד על זה שכל אחת תיטול חלה ונחשבים בעיניהם לחיוב לעשות לחמים לכבוד שבת בשביל החלה, או לא הפריש שום משרתת בלא צווי בעלת הבית, אם לא שיש חשש קלקול עיסה, אבל בשאר ימי השבוע מותרת המשרתת או אחד מבני ביתה כיון שרגילה לתת להם להפריש דאינה מקפדת על זה, כן נראה לע"ז.

טורי זהב (י"ד סי' שכן סק"ב). ועיי' ב"בית הל' שכתב בזה"ל: 'עכשיו חיוב הוא אצל הנשים ליטול חלה בכל ער"ש, ואפילו אותן הנשים ילדות שאוכלות על שולחן אביהם, אופין מביסם שיעור חלה כדי שיהיו חייב בחלה וחושבין זאת למצוה רבה שטול חלה דוקא בער"ש, ולכן אין רשות למשרתת ליטול החלה בלא רשות אף שהעיסה ממקלקלת, מפני שאין נותנין לה רשות לחושבת אותה למצוה אח"כ תיטול החלה בעצמה' וכו'. **וב'קרבן שבת'** (פ"ח סי' ח) כתב: 'מי שבנוח או כלוחץ סמוכים על שולחנו ולשין עיסה גדולה וכל אחת מברכת על שיעור חלה, אע"פ שמערבין אח"כ הכל יחד, מ"מ מברכת כל אחת בפני עצמה, משום שחלק כלקח איכלו'. וז"ל 'המקור חיים' (סי' רמב). 'והגון ללוש כדי שיעור חלה בבית' – ואפילו אוכלת אצל אביה וחמיה תקנה קמח מביסה ליטול חלה. ובאלמן רח"ל או אשתו יולדת יפריש הוא ולא שפתחו'.

ובאמת כשהעיסה של ישראל אפשר דטוב יותר לאחר ההפרשה בכל מה שנוכל, משום קמח שמערבין אח"כ בכל ככר וככר, משום הכי כתב הפוסקים (י"ד סי' שבו), שצריכים הנשים להתנות בשעת הפרשת חלה שתהיה חלה אף על מה שנתערב אחר כך, וכן כתב הרא"ש, וצריך ללמוד הנאי זה לנשים המפרישים חלה מיד אחר גלגול, קודם עריכת החלה, דבעיסה גדולה פעמים שמערבים קמח הרבה בכל ככר וכל ככר.

ש"ת מהר"ם לובלין (סי' טז)

בשו"ע הקדוש כתוב לומר 'נטלת חלה' במקום 'עשרתם' ולא ראיתי ולא שמעתי מי שיהיה כן עכשיו. ונראה שחטעם הוא מצד שבדורות הללו הכל קורים הלחמים שאופין לכבוד שבת קודש בשם 'חלה', ועל ידי שם זה מדרך כבירי ליטול חלה, כיון ששטעם ועצמותה של העיסה היא מזכרת אבן פנת יקרת מצות נטילת חלה, ואין חשש עוד בזה לשכחה בשום אופן. ודברי הפוסקים ז"ל שכתבו לשאול על נטילת חלה במקום עשרתם, נראה שהיה זה במקום שאין נהוג לקרות שם כל העיסה מפרשי שלוח הגג דחלת חוץ לארץ אוכל והולך ואח"כ מפרשי (כ"ה ט), הרי מכל מקום מצוה מהמבורר היא להפריש קודם התחלת האכילה, גם בשכחה יש חשש שישכח לגמרי ויאכל כל העיסה ולא ישאיר ממנה מאומה ולא יטול חלה. אך כיון שקורים העיסה בשם חלה, ואומרים 'עושה חלה' וכנהג לשונות, יש עיי"ז דאי וברוך טוב, ובין צריך לשאול כלל, ועיי"ז יש שנזכר להזכיר בכל ערב שבת קודם קודם הדלקת הנרות, הוא עושה על צד היותר טוב.

אשל אברהם (א"ח סי' רט)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יצחק הכהן רפאפורט זי"ע – בעל "בתי כהונה" יומא דהילולא י"ז תמוז (תקט"ז)

"... אבינו מלכנו נשיא אליקים בתוכנו, רבן של בני הגולה, מורינו ורבינו הרב המופלא במצור עוז ומגדול הכהן הגדול בעל 'בתי כהונה' - ריש מתא ירושלים עיר הקודש ראשון לציון" - כך מתאר הגאון רבי יעקב שאול זצ"ל בעל 'קול יעקב', מגדולי רבני וחכמי איזמיר, את רבו הגדול הגה"ק רבי יצחק הכהן רפאפורט זי"ע (בהסכמה על ספר 'מאורי אור' להמקובל האלוקי רבי מאיר בקייאם זי"ע, שאלוניקי תקי"ב).

"כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים". פסוק זה נתקיים יפה באחד ומיוחד מגדולי החכמים ואדירי התורה שישבו על כס הרבנות בירושלים עיר הקודש והמקדש, הלא הוא הכהן הגדול מאחיו רבינו יצחק, בעל היבתי כהונה, נצר לאותה משפחה רמה ומיוחסת, משפחת רפאפורט המעטירה, שמוצאה מארץ פולין. על אף היותו נצר מגזע יוצאי חכמי אשכנז ופולין, נמנתה לכהן כרבה של ירושלים, בתקופה בה נמנה רוב מנין רוב בני ירושלים עם עדת יוצאי המזרח, וממנו יצאה תורה לכל ישראל, כשבבית דין הגדול ישבו עמו כסאות למשפט חבריו, גאוני הדור: רבי מיוחס בכ"ר שמואל - בעל 'פרי האדמה'; רבי ישראל יעקב אלגאזי - בעל 'שלמי ציבור' ו'ארעא דרבנן'; רבי יונה נבון - בעל 'נחפה בכסף'; רבי יצחק זרחיה אבולא זי"ע - אביו של הגה"ק החיד"א, ועוד, וזכ"ע.

וכך מספר תלמידו הגדול, רבינו החיד"א זי"ע בספרו 'יש הגדולים' (מעיינס אות מ ס"ה קמז): "... וראיתי למורנו הרב מהרי"ך בעל 'בתי כהונה', שבכתב שכתב לאשכנז חתם עצמו 'יצחק הכהן רפא פורט מגזע כהנות עולם אשר בק"ק לובלין, וראיתי חתימת אביו של מורינו הרב הנו' והיה חותם 'יהודה הכהן אשכנזי', וכשאמרתיו זה להגאון מהר"ר יהושע בעל 'פני יהושע' שמח ואמר: 'דילכון אמרי דילנא הוא, כי נצר מטעיו משלנו'. ומשפחת רפא פורט היא משפחה מיוחסת וגדולה באשכנז ופולין". כהשלמה למה שמספר כאן הרחיד"א, שהגה"ק בעל 'פני יהושע' התפאר ברבינו "כי נצר מטעיו משלנו", מוצאים אנו עד - שהיתה זו הערכה כמים הפנים לפנים - בספר המסעות 'מעגל טוב' (נעמ"כ 23) בו מספר הרחיד"א, בין היתר, כי ביום י"ח מנחם אב תקי"ד: "נסענו עם העגלה לויורמש (וורומישא), ותיכף הלכתי לקבל פני הרב פני יהושע, ונראוהו כמראה מלאך האלקים, והוא בחסדו הסביר לי פנים... ובכלל הדברים סיפרתי לו כי ספרו הבחיר - 'פני יהושע' - נראה לעילל לארץ הצב, וכל חכמי ורבינו ירושלים ת"ו נהנו מזיו אור תורתו ורוח מבינתו ביופי חכמתו, ובפרט הרב המופלא כמרה"ר יצחק הכהן זל"ה שמה בלבו אשר העלה ואשר הביא מספרו 'בתי כהונה' בקונטרס אחרון" (בקונטרס אחרון עמ"ס קידושין בספר 'פני יהושע' ס"ד - הביא 'קושיא עצומה' מספר 'בתי כהונה' חלק ב', בענין אין שליחות וזכית לקטן, ועל כך העיד הרחיד"א שרבו, רבינו יצחק הכהן, שמה על כך).

אור חדש בציון:

אור של רבינו יצחק הכהן זי"ע זרח בירושלים עיר"ק, כשגולד בשנת תמ"ח, לערך, לאביו רבי יהודה הכהן רפאפורט זי"ע, אשר כאמור היה 'מגזע כהנות עולם אשר בלובלין' - ממנה עלה אל הר ציון וירושלים, בנה בה את ביתו עם בת דקדושת הגאון רבי דוד הכהן זי"ע, וזכה להוליד את רבינו יצחק (שם הגדולים, מעי"ג אות י ס"ה שכ"א).

בעודו נער צעיר רך בשנים למד בשיבת 'בית יעקב', ובין כותליה וזה ליצוק מים על ידי הגה"ק רבי יחזקיה די סילווא זי"ע בעל 'הפיר חוש' שעמד בראש השיבה, בה למד יחד עם רעו ועמיתו הגאון 'גדול הדור' רבי שלמה אלגאזי זי"ע אב"ד מצרים, שהאר"ך ימים "קבור לתשעים שנה" והוא שהתגיב שם הוראותיו של בעל 'הפיר חוש', לאחר שתקופה ארוכה חלקו על ספרו עד שנמנעו לעיין בו - כעדות הרחיד"א (שם מעי"ג אות ח ס"ה א): "ובוא וראה מפלאות תמים דעים, שאחרי הדור הווא מטע, נתקבל לרב בארץ מצרים תלמידו (של הפרי"ח) מופת דורות הרב החסיד מהר"ש אלגאזי זל"ה, והיה רב שם מ"ה שנים, וכל הוראותיו היו על דעת רבו הרב פרי"ח. וגם מופת דורות הרב המופלא בעל 'בתי כהונה' הוה תלמידו של הרב פרי"ח, ושמעתי מפה קדוש כמה ענינים מגדולת הרב פרי"ח. וכהיום הזה כל חכמי ישראל שותים בצמא את דבריו" (ראה מאמרנו אודות הפרי"ח בגל ש"ש).

כמו כן קיבל תורה מפי הגה"ק רבי יחוסף קונקי זי"ע, מגדולי רבני וחכמי ירושלים², וככתוב (שחי"ג שם אות י ס"ה ט): "ומורנו הרב בעל 'בתי כהונה' תלמידו ושקול וטרי עמו בספקא דאורייתא לדעת הרמב"ם...".

שליחא דרהמנא:

מחמת המצב הכלכלי הקשה ששרר באותה תקופה בארץ הקודש, לקח רבינו, בשנת תס"ט, את מקל הנדודים ויצא לטורקיה בשליחות עיה"ק צפת תובב"א.

למרות שעדיין היה אברך צעיר לימים, כבר הלך לפניו שמו כגאון אדיר "בחרירות שכלו ושנינות דעתו אשר דרך בדרכי מורו הגאון בעל פרי חדש", וגדולי העיר כיבדוהו והעריצוהו ביותר. ומה לנו יותר מכך שהגאון הגדול בעל 'שער המלך' זי"ע, בכל מקום שמזכירו, מכנהו בתואר "מורן מלכא" (ותולדות חכמי ירושלים ח"ג פ"א).

זמן קצר לאחר הגיעו לקושטא, נקרא על ידי גדולי הדור להצטרף למערכה נגד הנח"ש, הרשע הידוע לשמצה ניחמיה חייין שיבתאי, שהסית והדחיק לאמונה במשיח השקר ש"צ ימ"ש. בפרסום כרוז נגדו, עליו חתמו שנים מגדולי חכמי אר"י שנגזמו לשם בשליחות עיה"ק ירושלים, הלא המה הגאונים רבי אברהם יצחקי ורבי אריה יהודה הכהן לב, נתבקש רבינו לצרף תחימתו עמם, מה שמוכיח על רום מעמדו כבר בתחלת תקופת שליחותו, בשנת תס"ט.

בכרו החירוף וכתב בין השאר: "ימהודעין אנהא שלוחי ארץ ישראל הנמצאים פה העירה... כי איש הבליעל הזה שקץ הוא, מעשיו מוקלקלים מעולם... אנו גוזרין בכל תוקף האלה ובכח קדושי א"י ושכינת א-ל אשר לא זה מכותל מערבי, לבל

הכהן, רבינו יצחק, שנבחר על ידי גאוני וגדולי העיר למלאות מקומו בקודש כראשון לציון ואב בית הדין הגדול בירושלים. וכך כותב תלמידו הגדול רבינו החיד"א ב'ישם הגדולים' (בערכו הני"ל): "ולעת זקנותו חזר לעה"ק ירושלים ת"ו וקבלוהו לרב, ואנני הצעיר הכבתי שטר הרבנות מכללות עה"ק. ותלמידיו הרב הכולל מהר"י שאול (בעל 'קול יעקב' הני"ל) והרב הנזכר מהר"ח בכ"ר דוד אבולאעפאי (ראה שם מעי"ג אות ח ס"ה ה) והחכם השלם המחבר 'קול בן לוי'⁴, והרב המופלג חסידא קדישא מהר"ם רובין ומהר"ש נעים".

ניכוי חובות

"... ולענין ההולך לארץ ישראל מעירונו אומרי יע"א, יש גזירה ממוה"ר בתי כהונה ז"ל, דכשבה לפרוע חובות העיר, מנכין לו אלף גרוש, בשביל שהולך לארץ ישראל".

ארצות החיים להגרי"ח פאלאני זצ"ל (שער י אות לט)

בתקופת רבנותו "היה מנהיג הדור במועצות ודעת ואיון וחקיקר באסיפת חכמי דורו תקנות שונות" לחיזוק בדרי הדת וחומת הצניעות, ולטובת הכלל "להציל שה פזורה ישראל משיני טרף החפצים לבלע" (ראה נוסח התקנות בתולדות חכמי" שט). כן נהג נשיאותו ברמה ופסקיו המכריעים נתקבלו בשראל, וידוע ומפורסם שהוראתו בשאלת בין השמשות, כשיטה הגאונים, נתקבלה אז בירושלים ולאורה נשתנה המנהג שהיה נהוג עד אז, והחלו לנהוג כשיטה זו הן לקולא והן לחומרא.

מורשה לדורות:

ביום צום הרביעי, י"ז תמוז, שנת תקט"ו, עלתה נשמתו הטהורה למרומו, בשנות הבעים לחייו, ומנוחתו כבוד בהר הזיתים. על מצבת קדשו חרות: "קבר של המאור הגדול הרב המופלא מר קשישא כמ"ה יצחק הכהן זל"ה תנצב"ה".

על מקומו כרב ואב"ד ירושלים הוכתר הגה"ק רבי ישראל יעקב אלגאזי זי"ע, אך לא ארכו לו ימי שבתו, ובתוך השנה נסתלק לגנוז מרום, ביום י" תמוז שנת תקט"ז (ראה מאמרנו אודותיו בגל טעט).

רבינו השאיר אחריו מורשה לדורות עולם, הלא הוא ספר 'בתי כהונה' - בו שני חלקים הכוללים ארבעה בתים, הראשון מכונה: 'בית דין' - שאלות ותשובות, השני: 'בית ועד' - לשונות הפוסקים, השלישי: 'בית אבות' - על השי"ס, והרביעי: 'בית המדרש' - דרושים. עוד נדפס בליוורנו כעבור שנים רבות - בשנת תרכ"ח - ספר 'שפחת כהן' והוא סדר הגט.

על שאריות כתביו מעל תלמידו הרחיד"א (שחי"ג, מעי"ג אות ב ס"ה קט): "לא נדפסו מדרושים כי אם מעט מועד. והרב מהר"י שאול תלמידו, בספר 'קול יעקב' כותב משמו כמה דברים נחמדים, ע"ש. ובהיותו עומד משמש לפני הרב מהרי"ך (רבינו יצחק הכהן) הזכיר, כל יקר ראתה עיני, תיבה מלאה מכתבי הקודש שלו מכל אבקת רוכל. והרב היה מליץ גדול, כנראה מהקדמותיו הנדפסות, אך עיני ראו הרבה כתבים שכתב בהיותו בעיה"ק ירושלים ת"ו בבחורות, וקצת כשהיה רב באיזמיר, ארש עריב"ה העמוקה והרחבה ושיחה נאה להפליא, רובה לשון תלמוד".

ואמנם, בספרי תלמידיו מובאים הרבה דברי תורה וחידושים נפלאים ממנו בהלכה ובאגדה, בעיקר בספרי תלמידו רבינו החיד"א, שמזכירו בסילדיק בתואר "הרב הגדול סבא קדישא".

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- רבי דוד הכהן, בעל מח"ס 'דעת קדושים' (ערכי ד"נים בסדר א"ב, נדפס בליוורנו בשנת תקס"ט), וספר 'בן הא' (דרושים), נדפס שם בשנת תקפ"א, היה מבית דין ו'רב פלוגותיה' והרב המג"ן (הגאון רב משה גלאנטי ד"ע אב"ד ירושלים) - כפי שמתארו הרחיד"א ב'ישם הגדולים' (הני"ל). כן היה שד"ר ירושלים בטורקיה. הג"ר יוסף אלמזני זצ"ל מבילוגראדו אב"א ממנו כמה תשובות בשו"ת 'עדות ביהוסף' (קושטנידיא, תע"א), בהן חתם: "כה דברי עבדא ושלחא דרבנן די בירושלם תובב"א, והוא הצעיר דין הכהן".
- היה אחד מחברי בית דין של הגה"ק רבי אברהם יצחקי ד"ע בעל 'הזרע אברהם', ומצאצאי המקובל האלוקי בעל 'חסד לאברהם' ד"ע. בסוף ימיו התיישב בחברון תובב"א.
- יצי"ו, כי היו עוד מגדולי חכמי הארץ ששימשו כשלוחי אר"י, ולבסוף נשארו לכהן בקהילות טורקיה. הידועים שבהם: רבינו יוסף ב"ר משה מטרנא, שהגיעו לקושטא בשנת ש"ס בשליחות צפת, ונשאר בה ושימש ברבנות יום יום מותו, קרוב לרבעים שנה (ראה שו"ת לרבינו יוסף ב"ר משה מטרנא, קושטנידיא ת"ב, בהקדמתו בן המחבר); בשנת תפ"א נתקבל לדין בקושטא רבינו אפרים נבון, יליד קושטא שהתיישב בירושלים ומשם יצא לשליחות בטורקיה, ובשובו עכבוהו חכמי קושטא, ושם נשאר עד יום פטירתו בשנת תצ"ה (הקדמת הג"ר חיים שמואל דאגן לשו"ת מחנה אפרים, קושטנידיא תצ"ח). וראה מאמרנו אודותיו בס' 'עליה לתרופה' - תשס"ג, עמ' קטו.
- הוא הדיין הג"ר רפאל ב"ר אליהו הלוי זצ"ל. נפטר בדמ"ז בחי"ו רב, ב"ר אד"ק, ורבו היבתי כהונה עורר עליו בהקדמתו קינה נדח וחסד.
- מח"ס 'שמן המור', מגאוי עיה"ק חברון ת"ו. בנו הג"ר אברהם זי"ע היה חתנו של הגה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע, גיסו של מרן הגב"ש ע"ה.

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יומא

בענין אמירת "ברוך הוא וברוך שמו" על כל ברכה והזכרת השם
 שנינו במשנה דף לה ע"ב. ועי' לקמן דף מא ע"ב. לענין ידיו כוון גדול היום הכיפורים:
"וכן היה אומר: אנה השם, ויהי פשעתי ופשעתי לפניך אני וביתי, אנה השם כבר נא לעונות ולפשעים ולחטאים שעויתי ושפשעתי ושחטאתי לפניך אני וביתי, בכתוב בתורת משה עבדך 'כי ביום הזה יכפר' וגו', והן עונות אחריו: ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד". בגמרא (דף לו ע"א) מובא המקור לזה: "תניא, רבי אומר, 'כי שם ה' אקרא הבו גדול לאלקינו' (דברים לב, ג), אמר להם משה לישראל, בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה, אתם 'הבו גדול', חנינה בן אחי רבי יהושע אומר (משלי י, ז): 'זכר צדיק לברכה', אמר להם נביא לישראל בשעה שאני מזכיר צדיק עולמים, אתם תנו לברכה".
 והנה, נפסק בשולחן ערוך (אורח חיים סי' קכד ס"ח): "כל ברכה שאדם שומע בכל מקום, אומר: ברוך הוא וברוך שמו". ומקורו בטור (שם) שכתב: "ושמעת מאבא מורי (הרא"ש) שדיחא אומר על כל ברכה וברכה שדיחא שומע בכל מקום ב"ה וב"ש" ומבאר שם שמקור הדבר הוא מסוגין, יע"ש (ואמנם ב"ה בתשרי אומר בכל ד' סי' ט).

ובספר חרדים כתב (פלי"ח סי' ז): "ועוד במדרש, בשעה שאני מזכיר שמו של הקב"ה אתם 'הבו גדול לאלקינו', מכאן שעונים ב"ה וב"ש על הזכרת השם". ומבאר מדבריו שזהו מצוה מדבריהם וסופרים לומר ב"ה וב"ש, כי ענין זה מובא שם בפרק הכולל "מצוות עשה מדבריהם וסופרים התלויות בפה בקנה ואפשר לקיימן בכל יום", וכן מתבאר מלשון המדרש שמביא: "מכאן שעונים ב"ה וב"ש על הזכרת השם". אכן, מפשטות דעת הפוסקים נראה "שאנו אלא מנהג, ולא מתקין חכמים". וכן נראה מלשון הסור שכן היה מנהג אביו הרא"ש, ואין מקור קדום לכך, ואילו מאמר הגמרא בסוגין אינו אלא סימוכין לכך, ואין זה חוב גמור.

ונפסק למעשה הוא מה שכתב הגמ"א, ומבאר (ס"ט) שאין מפסיקין לומר ב"ה וב"ש במקום שאין רשאים להפסיק לדבר רשום, וסמך בשו"ע הרב (שם סי' קכ"ד) "כיון שאנו אלא מנהג ולא מתקין חכמים, אין מפסיקין לאומרו בכל מקום שאסור להפסיק לדבר הרשות, אפילו במקום שמותר להפסיק לעניית אמן כגון בפסוקי דזמרה" (ועי' באשל אברהם להרה"ק מבוטשטש סי' תצד, שע"פ שי' להרה"ק במחשבה: ב"ה וב"ש, כי בישראל הקב"ה מצרף מחשבה למעשה). כי יש להביא מה שמביא בפנינו **תשובה** (אורח חיים סי' קכד ס"ח) בשם שו"ת **דברי דוד** (סי' מא) שהעוסק בתורה אין לו להפסיק ממשנתו לענות ב"ה וב"ש ואמן, הפ"ת עצמו מעיר על כך, שבענין ב"ה וב"ש יש לסמוך על כך, אבל באמן צ"ע מהדין למדן, והלא אמן הוא מדינת דמגה, אם לא למי שתורתו אומנותו חרש"ב וחבריו שאינו מפסיק לתפלה, או בת"ת דרבים שפטורים בו מקריאת שמע. הרי ששונה היא אמירת ב"ה וב"ש מעניית אמן, שאינה מתיקן הדיוק.

ובעל הפרי חדש (בספר מוסד חיים על הדף עבודת הדין, ספ"ב) כתב בענין זה: "מכאן יש לדקדק דעל הזכרת השם אפילו בלא ברכה, צריך לומר ב"ה וב"ש, הוכחתו היא מהזכרת השם של הכה"ג – שלא היה בברכה. כיו"ב כתב הפ"ח (בליקטים לאורח חיים סי' קכד ס"ה): "ומכאן אתה למד שגם ב"ה יש לענות ב"ה וב"ש כשמוכחים הכהנים שם י"ה בברכת כהנים, וברור הוא, וכ"כ בספר שירי נביה"ג בהשמועות, יע"ש". עוד כתב (שם סי' קכ"ד ס"ה): "כ"כ קבד ר"ה בתרבו, שכשמוכחים הכהנים את השם, צריכים לומר ב"ה וב"ש וכו'. עוד יש ראיה בדפיקא פקרא להם הממונה גבי ידיו אמרין שכשהיה מזכיר את השם ענין אחריו בשבמלו, ובריש אמר רב בקלפי: והעלה שני גורלות נתן על שני השערים, ואומר לה חטאת, והן ענין אחריו בשבמלו", אלמא אפילו דליכא אלא הזכרת השם גרידא צריך לברכו".

וב"ש יוסף אומץ (לרבי יוסף יואל, סי' רצ"ה) כתב: "מאוד מאוד צריך לזהר לומר ב"ה וב"ש... ולא דוקא על ברכה גמ' מחויבים לומר כן... רק על כל הזכרת השם, הן בתוך התפלה, הן בספר תורה או אין שדיחא, שכן כתוב בחרדים בשם המדרש שעל כל הזכרת השם מחויב לומר כן... לכן אורח האומרים שבתות או לומדים בשעה שמתחיל הש"ץ לתפלה, וב"ש המשיחים שדיחא בשלה, מלבד שנכשלים בעונש הנ"ל (שם סי' רצ"ה) – ענין של ביטול עניית אמן). נכשלים גם כן בעונש של ביטול מצוה זו שדיחא וחבריו סופרים", ולכאורה, מובא בדבריו חידוש נוסף שגם על שמיעת שם ה' בעת קריאת התורה חובה לומר ב"ה וב"ש, והוא חידוש גדול.

ובאמת הרבה אחרונים השיגו על דברי הפ"ח, כגון רבינו בעל האוה"ח הק' בספרו **ראשון לציון** (עמ"ס ברכות סג), וב"כ בספר **שיח יצחק** (בסוגין), שאין ללמוד מכאן לכל השומע הזכרת שם ה', וראינו כה"ג שדיחא מזכיר שם המיוחד שהוא שם המפורש, ובשמיעת שם זה – הייבים השומעים עליו שמו יתברך – לכתבו שם המיוחד. ויצוין, שבדברי האוה"ח הק' מובא – שכמו כן אין ללמוד מכאן חובת אמירת ב"ה וב"ש בשמיעת שאר שמות אפילו כאשר הם נזכרים במטבע הברכות, כי רק בשמיעת הזכרת שם המיוחד – יש חובה להשומע לברך את שם ה', ואילו לענין הנהגת הראש"ש ובזמנות בטור כתב: "שמעתי חסידים שנה הרא"ש ואין לזה עיקר מההגמ"א. ובספר שיח יצחק מובא שהזכרת שם ה' במטבע הברכה חובה היא לומר ב"ה וב"ש – גם בשאר זמנות, וללא מטבע הברכות אין חובה רק בשמיעת שם המפורש.

ובעיקר הדבר יש לדעת, כי לפי הרבה מקורות ענין אמירת בשבמלו כששמעו את שם המפורש יוצא מפי כה"ג היה מענין חובת אמירת אמן אחר הברכה, ולפי דבריהם אין ללמוד כלל לענין אמירת ב"ה וב"ש בהזכרת שם ה' (עי' מדרכי עמים יומא סי' תשכו בהג"ה; ע"ע מרומי שדה בסוגין, עי' שו"ת דבר שמואל סי' רצ"ה).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

כה תאמר לבית יעקב

חומר ענין הצניעות - באגדה ובהלכה (ב)

א. תלבש אשה בגדים צנועים ועדינים כראוי לכת מלך, וכפי שהלכו בנות ישראל הצנועות והחשודות מדור דור. בפרט צריך להתחזק בכך ביותר בדורות, אשר סובל כל כך הרבה צרות משונות ומחלות נוראות רח"ל, וראו מה שדרשו רז"ל (שבת 35 ע"ב) על נבואת הפרעניות של ישעיה הנביא (ישעיה ג, טו) "ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון" וגו', וכל זה על שלא נהגו ולא הלכו בצניעות (ועי' ערות דבש ח"א דרוש י"ב).

ב. ביותר צריך להזהר לכל להיסחף אחר חומר הגוף, ולא ללכת במלבושי "מאדע" - שרוב כנולן נקבעות על ידי גויים הרחוקים מדרכי הצניעות. ומלבד ענין הצניעות יש בזה גם משום אזהרה "דילא תלכו בחוקות הגוים" (ויקרא כ, כט), כמו שכתב הרמב"ם בספר המצוות (מצות ל"ח מצוה ט) בפרוש פסוק זה שאסור ללכת בגדים שדומים לבגדים, ומסיים בזה"ל: **"וכבר ידעת לשון הנביא (צפניה א, ט) 'ופקדתי וגו' ועל כל הלובשים מלבוש נכרי' וגו', זה כולו להתרחק מהם וללכת בקהילותם ואפילו במלבוש"** (ועי' שו"ת דברי חיים יו"ד סי' נח-סא). וכל הרחק הגוף העיני"ל צריך בסידורו (דעי' ת"ב חזון ז) להזהר, שעל כל אחד מהם לבד בבית מללך בלבושי המאדע, וכן האריך חומר החתום סופר צ"ל (לדרשות ל"א אדר, דף קמ"ד ע"א) לבאר חומר הענין שההליכה במלבושי גוים גורמת לעבור על כל התורה רח"ל (וכ"כ הרה"ק רמ"ם מרימנוב צ"ל בס' דברי מנחם פר' מסעי).

ג. לא כאן המקום לפרט אלו בגדים כשרים וצנועים, ואילו חז"ל להפיק, וכבר פרסמו גדולי הרבנים והפוסקים שליט"א בעבר ובהנהגות ואזהרות, ואך נציין כמה הנוראות כלליות:

- **על הבגדים להיות ארוכים כדי שיכסו כל חלקי הגוף, גם בעת שיושבת או שוחה וכדו'.**
- **אסור חמור ללכת בבגדים צרים וצמודים לגוף או בגדים או גרביים שקופים או אסמט.**

- **על הבגדים להיות סגורים לגמרי, ולא עם שסעים וכדו' שנפתחים בעת הליכה. גם עם שסע קצר, ואפילו אם כולו מתחת להברך, יש זה משום פריצות.**

- **אסור ללכת עם בגדים צבעוניים - או בגדים זורחים או מבריקים - שמושכים עין, שכל אלו הם בגדים הנוגדים את דרך הצניעות, וההולכת בבגדים פרוצים יש בכך משום איסור תורה וקדושת עובד על דת משה ודת יהדות.**

כמובן שלא ניתן לתאר כאן כל הפרטים האסורים בזה, מה גם שלפעמים גם אם הולכות בבגדי צניעות וכדו', ואעפ"כ יש בכך משום איסור [כגון כיסוי ראש... שעשוי באופן בולט שימשוך את העין, וד"ל], אבל הירא והחכם עיניו בראשו, ידע מה להרחיק ומה לא, וכל בעל מחוייב להסביר לאשתו בלשון רכה את חומר הדבר, וכמו שאמרו רז"ל (שבת נ"ה) שכל מי שאפשר למחות על אנשי ביתו מחוייב למחות.

ד. נסיים בלשון קדשו של ח"ק הישרי (פרק פס) שכתב בדברים כדברונות בענייניו ובעניני דיומא, בהביאו מאמר רז"ל (עי' סוטה י"א): שבוכות צדקות וצדקות יצאו אבותינו ממצרים, וכותב: "וכמו שהיתה גאולה ראשונה כן תהיה גאולה אחרונה. ואם כן, הרי לפניך **שבכות נשים הגה גם כן הגאולה אחרונה**, על כן צריכן הנשים להיות צנועות יותר מן האנשים, ולא ילכו אחר שרירות לבם בהליכה במלבושיהן כחוקת הערלים, כמו שראיתי עכשיו בזמן קצר חדשים מקרוב באו, רבו המתפרצים שחולקין במלבושיהן כמו בנות הערלים, ואין שום היקר בין יהודית לערלית וגורמין הרבה רעה בעולם: **אחד**, שמכשילים את רוב בני האדם בהן עניניהם בהן ובמבליהן, וקיימא לן (ב' דאסור להסתכל אפילו בבגדי צבעונים של אשה (עי' שו"ע אה"ע סי' כ"א ס"א); **שנית**, שמטילין קנאה ושנאה האומות, אשר נושאים עין בנו בשביל שהולכין בנות ישראל ביתר חשיבות משרי האומות, ואחטו בגלות המור, אשר על פי הדיון ראוי לנו לילך שחורים ולהעטף שחורים ולהתאבל על אריות הגלות ועל חורבן ביהמ"ק ועל אחייה המתונים בצרה ובשבירה, ולא דע שאין אנו מתאבלים אלא מוסיפים חטא על פשע שהולכות נטויות גרון וכו', מי יוכל לספר גדול העונש שלהם אשר מהם מעכבות הגאולה בעיניה" וכו'. ועי"ש מה שמארך שהן גורמות רעה לבעליהן, ומסיים: **"על כן צריכה כל אשה בהנצחה וצנועה בישראל לדרוש להיות הילוכה בצניעות, ולא בפריצות, כדי שתהיה זוכה לצאת ממנה נביאים וחסידים"**, יע"ש.

נערך ע"י הג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א

עלי ספר

משפט הצוואה - עניני צוואות וירושות, ובו ג' חלקים: א. דיני ירושה בקצרה, יען והכוונה בכתובת צוואה, סטח צוואה מתוקנת, ועוד; ב. סדר חלוקת נכסים, נתינה לכתובת בזמנו, ביאור שטר חצי וכו', ועוד; ג. תוקף צוואה שנעשתה אצל נטרונים ע"פ חוקיהם, כן צוואה שנעשתה בלי קנינים המועילים, ועוד. מעד נלקט להפליא בדי הרב נתניהו שווארץ, באתר עולות, ממדור חדשים ע"ה חוספת, סיון תשס"ה (742 עמ').

מרגליות הש"ס על מסכת יומא סוכה - אוצר בלום של חידושי תורה ע"ד הרד"ס, פנינים ואוצרות מצדקין וטובין הדורות, לפי סדר דפי הש"ס. מפחם ענינים ופתגמים, אישיים וספרים. נלקטו ונערכו להפליא בדי הרב אהרן פרידל, ירושלים תשס"ו (תקע עמ').

קובץ תורני הלכתי קול מהיכל - כולל תשובות ופסקים: א. יומא שפתי ישנים - מאמרי מוסר לצד מערכות חידושי מרבתינו גדולי הדורות ולח"ה; ב. היכל התורה - מערכות חידושי מאת הרבנים הגאונים שליט"א, ראשי הישיבות הק' בא"י ובחול"י; ג. היכל המוסר - מאמרים ומערכות במוסר ודעת ה' מגדולי מרבני המוסר בדורות; ד. היכל המעשה - מאמרי ופסקי הלכה מגדולי הרבנים ומורי צדק; ה. קול מהיכל - חידושי מפרי עטם של מאמרי הכולל ובני הישיבות. **קובץ א'** (אוצר תשס"ה, תמט עמ') - על עניני העומר (ואיסור חשן); **קובץ ב'** (בין המצוות השניות, תקט עמ') - על בית המקדש ועניניו וכן **המצאים** [ובו עשרות מאמרים ופלאים בענין קדושת ביהמ"ק וכו', קדושת ירושלים וכדו', וחורבן בית המקדש, ובתחמה דמזרח יבנה המקדש].

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ג ר' אלי' אסטערגוט שליט"א ר"מ באנטווערפן ובישיבת עץ חיים וילריק לדגל שמחת נישואי בנות תח"י ע"כ"ג חתן חיקר כמר דוד הופרט נ"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' משה חיים הערצל הי"ו לדגל שמחת אירוסיו בתו תח"י ע"כ"ג הבה"ח כמר ישכר גרשון ע"כ"ג בן מח"י הרה"ח ר' יוסף שטרנבערג הי"ו - צריך במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' צבי (הערסל) מאירוביץ הי"ו לדגל שמחת היכנס בנו חיקר כמר פינחס נ"ו לעול התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' צבי ארי' ב"ר יהושע העשיל ע"ה נלב"ע כ"ג תמוז תשנ"ו לפ"ק - ת. נ. צ. ב. ה. הונצח על ידי חתנה הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ו לעילוי נשמת הגה"ח ר' חיים יוסף וואלדמאן ע"ה בילחטי"א הרה"ח ר' ישכר דוב הי"ו נלב"ע בדמ"י כ"ג תמוז תשס"ב לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה. הונצח ע"י בני משפחתו הי"ו
--	--	---	---

עולם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת מטות מסעי (אבות א')

כ"ה תמוז תשס"ו לפ"ק – שנה י"א גיליון תק"ל

מועדים	החג	אזכרה
23:00	22:50	21:27
22:22	22:11	20:50
22:37	22:34	21:08
22:28	22:10	20:55
22:00	21:43	20:27
23:03	22:56	21:31
22:58	22:43	21:26
22:38	22:25	21:06

מבית התורה – ר"ח מנחם אב ביום רביעי
המועד: ליל ד' בשעה 18:09-4 חלקים

תורת של ראשונים

פרשת נדרים נאמרה לבני ישראל או רק אל ראשי המטות?
וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר וגו' (ל, ב).
"ראשי המטות לבני ישראל", פירושו: ראשי המטות אשר לבני ישראל.

"הם נשיאי הדגלים שהעמידו אותם המטות על דגליהם, אחר שמתו נחשון בן עמינדב וחבריו. ואפשר שהיו הנזכרים בפרשת הנחלה (לחל, לו, יז): אלה שמות האנשים אשר ינהלו לכם את הארץ וכו'.

והמעם שדבר משה רק אל ראשי המטות – "כי אין צורך ללמד לכל בני ישראל שהאב והבעל יכולין להפריש נדרי עיניו נפש, ואולי צריך להעלים אלה החוקים מהם שלא ינהגו קלות ראש בנדרים, אבל להכניס ישראל ראשי שבטיהם לימוד המושפט".

"לבני ישראל" – אינו מוסב על "ראשי המטות", אלא פירושו: וידבר משה אל ראשי המטות שיאמרו כן "לבני ישראל".

לפי דעתי, זאת הפרשה היתה אחר מלחמת מדין, על כן הפרשיות מתורבות ומטובות והגם שפרשת מלחמת מדין כתובה אחרית, והוא כמו "ותדבר מרים ואהרן במשה" (לעיל יב, א) שכתוב אחר "ויהיו בהצרות" (שם יא, לה), כי בעבורה ישבו שם, כי כן כתוב: "והעם לא נסע עד האפק מרים. ואחר נסעו העם מחצרות" (יב, טו-טז), כי שם אמר הכתוב שבאו בני גד אל משה ואל אלעזר ואל נשיאי העדה ודברו דבריהם (לכ, ב-ה), ואחרי כן כתוב: "ויצו להם משה את אלעזר הכהן ואת יהושיע בן נון ואת ראשי אבות המטות" (שם פסוק כח) – הם נשיאי העדה הנזכרים –

כי הנשיאים הראשונים שהוזכרו לעיל בריש ספר במדבר כבר לא היו בחיים, ובעבור שאמר משה לבני גד ולבני ראובן: "והיוצא מפיהם תעשו" (שם פסוק כד), על כן הקדים כאן אצל "וידבר משה אל ראשי המטות" וכתב "ככל היוצא מפיו עשה" (פסוק ג).

אבן עזרא

ערי מקלט בערי הלויים – בגלל גודל מעלת בני לוי

צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזות וגו' (לח, ב). ערי הלויים היו ערי המקלט להורגני נפש בשגגה. מעם הדבר הוא "כי שבט הלוי מבחר השבטים ונכון לעבודת בית ה'... ומפני גודל מעלתם וכיושר פעלם וחיון ערכם נבחרה ארצם לקלוט כל הורג נפש בשגגה יותר מארצות שאר השבטים, אולי תכפר עליו אדמתם המקודשת בקדושתם.

ועוד מעם אחר בדבר, כי בהיותם אנשי לבב ידועים כמעלות המדות והכחות נכבדות, ידוע לכל שלא ישטמו הרוצח שינצל אליהם ולא יגעו בו, ואף כי יהרגו אחד מאוהביהם או מגואליהם אחר אשר בפתע בלא איבה יתרגנו, ועל השבט הזה הנבחר נאמר (דברים ל, ט): "האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו", כלומר שלא יעשו דבר בעולם וזולתי מדרך היושר ועל כיוון האמת, ולא יטה לבם אהבת אדם, ואפילו אהבת אב ואם ואחים ובנים שהמטע תהייב אהבתם ותכריחה, וכל שכן אהבת שאר בני אדם. ועוד כתבתי בענין עוד מענה אחרת בסדר בהר סיני... ובמנחות האיסור שלא לשנות מגרשי ערי הלויים ושדותיהם, וז"ל שם: "לפי שערי הלויים היו נבונים לצרכי כל שאר השבטים, כי הוא השבט הנבחר לעבודת השם, וכל עסקם היה בחכמה, שלא היו טרודים בעסקי עבודת האדמה כאשר שבטי ישראל, ועליהם נאמר (דברים ל, י): "וירא משפטיו ליעקב ותורתך לישראל", ומתוך כך שהחכמה בתוכם – היה עסק כל ישראל תמיד עמהם, מלבד שהיו בתוך עריהם ערי מקלט הרוצח, ומתוך כך גם כן היו עיני כל ישראל על עריהם, כי לא ידע האדם מה ילד יום, ולכן היה בדין להיות אותם הערים אשר יד הכל שוה בהן ולב הכל עליהם, להיותן בתכלית היופי וההמדה, ושבה כל עם ישראל בכך..."

ספר החינוך

לקח טוב

"מוצאייהם למסעיהם" – ולא "מסעיהם למוצאייהם"

התועלת הנכונה בזכרנו את אבותינו הקדושים אשר בארץ?

אלא ענין של חיזוק ועידוד יש בזכירה זו. אם אמנם אנו עבדי של מקום והוא אדוננו, ואולי נשואות עינינו לעבדו ולשרתו, הלא תימוט רגלינו מרוב אימה ופחד. מה אנו, מה חיינו ומה צדקותינו, שנעמוד לפניו לשרתו. מה נאמר אנו – קרוצי חומר – לפניו יושב מרום, ומה נספר לפניו שוכן שחקים. איך נעיו

ערב בקר וצהרים מכוון בן ישראל את רגליו בתפלת העמידה, הפותחת "אלקינו ואלקי אבותינו, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב". מאז ומקדם הקפיד כלל ישראל לזכור ולא לשכוח מבטן מי יצאו, מי אביהם ומחוללם. אין קורין אבות אלא לשלשה, אמרו חכמינו ז"ל. כולנו בני אברהם יצחק ויעקב, ובכל הזמנות מזכירים אנו זכות ישני חברון. ברור הדבר שכוונתנו בזה לעורר זכותם הגדולה על ראשינו אנו, ויצאי הלציהם של קדושים אלה. אך לבד מכוונה זו, יש בו גם ענין להזכיר לעצמנו שאנו בניהם והמה אבותינו.

ובכן, לאיזו תועלת מקפידים אנו לזכור את האבות הקדושים. הוי אומר: מסורת אבותינו בידינו. כשם שכל אומה ולשון עושה כל אשר לאל ידם להחזיק את תרבות אבותיהם בחיים, למען ינחלו לעצמם וגם ינחילו לבניהם את נחלת מקורם, כך אנו – להבדיל בין ישראל לעמים – עלינו לזכור אבות שלשלת הקדוש, בכדי שלא נשכח את נחלתם: לשמור דרך ה' לעשות צדקה ומשפט.

אלא שאין דרך זו נכונה כלל וכלל, מאחר שמשמעותו של זכרון זה היא שסיבת עבודתנו את רבון העולמים ית"ש היא משום מסורת אבותינו בידינו. הם עבדו לקל עליון, ואף אנו בניהם ונכדיהם לא נישוש את נחלתם זו ונעבוד גם אנחנו לאלהיהם של אלה. אין אדם אומר כך אלא אם כן נכנס בו רוח שטות. האם נאמנותנו לבורא עולם תלויה ומותנית בכך שמורשה היא לנו מאבותינו? הלא גם בלעדי מסורת איתנה זו, סוף סוף אנו עבדי של מקום והוא אדוננו, ועורכים אנו עבודתנו אליו יתברך בגלל היותו אדון העולם שליש על הכל, סיבת כל הסיבות ועילת כל העילות. תדע, שלעתיד לבא יקראו כל בני בשר בשמו, ולפניו תכרע כל בך ותשבע כל לשון, גם אלו שלא מורע אברהם יצחק ויעקב. דברים של שטות הם איפוא, לתלות את אמונתנו ועבודתנו במסורת של אבות. ומהי אם כן

אותיות מהכימות

ויכתוב משה את מואליהם למסעיהם וגו'. דהנה פירש"י ז"ל ב"כ"פ בראשית: לא היה לך להחזיק התורה אלא מהחודש הזה לכם כו' משום כח מעשיו כו'. ואחתי, סיפורי האבות למה באו בתורה. אך הם רב התועלת, למען נקח עצמינו לעדוה' ה' כי תיכון בידינו העבודה מהיותנו בן של קדושים אשר באלהי המה. אבל לא לעבוד את ה' במלות אנשים מלומדה בידוה' ח"ו, כמ"ש המפרשים בפסוק "זה א-לי ואנוהו" ע"ש. אך העדוה' לך להיות על פי ה' שגור לעשות דברים הללו בגין דאיתו רב ושלטון עקרא ושרא דכל עלמין.

וזו מאמר הכתוב: ויכתוב משה את מואליהם, ל"ל האבות שילאו הישראלי מהם, בשביל מסעיהם, שיקחו עצמן העבודה כי כל תיכון אללם. אבל העדוה' לך להיות על פי ה' ולא כן דעת שטיס אשר – אלם – השטיס, כל מסעיהם הוא רק בשביל מואליהם בדרך ידושה. לא כן הדבר ודבר יסכון אור רק העדוה' על פי ה', וזו הדבר הטוב והנכונה נ"ל.

נועם מגדים

פנינו להוציא הגה מפנינו למלך יחיד קל חי העולמים. ואם עזי פנים אנחנו וקשי עורף, איך תיראה עבודתנו ותהי לרצון תמיד. הלא חוכא וטולא היא להעלות על דעתנו שיעלה ויבא ויגיע זכרוננו וזכרון עבודתנו לפניו יתברך.

על שום זה בא זכרון אבותינו לפנינו, להזק את רוחנו ולעודד את נשמותינו. גם אם אין אנו ראויים לכך, הרי בניהם ונכדיהם של האבות הקדושים אנו. המה עבדו לקל עליון ועלתה עבודתם לרצון לפניו תמיד, וסללו דרכם זו להנחיל לבני בניהם את היכולת לערוך עבודה רצויה לפני שוכן מרומים.

אמרות טהורות

דבר ראשי המטות – זה הדבר אשר צוה ה'

וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור זה הדבר אשר צוה ה' (ב), ויש לפרש, כי משה דבר לבני ישראל – על ראשי המטות, שירגילו בני ישראל עצמם לאמר על דברת ראשי המטות: זה הדבר אשר צוה ה', רצ"ל, כי כל היוצא מפי השופט, יהיה בעיני עם ה' כאילו ה' צוהו לעשות כן, כי מסתמא רוח ה' נוססה ברועה צאן קדשים. התם סופר

השנת מדת הפרישות – על ידי זכירת יום המיתה

איש כי ידור נדר לה' וגו' (א), איתא במדרש: זהו שאמר הכתוב (ויאבד ה') (ב), כי צל ימינו עלי ארץ. והוא פלא. ונראה, דהנה שנינו באבות (ג), (ד), נדרים – סיג לפרישות, פירוש, לפרוש מתענוגיו העולם הנשמי. ובאיה אופן יוכל אדם לבוא לידי מדה טובה ונעלה זו, לפרוש מן התענוגים, הלא האדם רגיל ומורגל בתענוגיו העולם הזה, העצה לכך היא שיוכיר לעצמו יום המיתה, כאמור ז"ל (ברכות ה): "לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו' אם נצחו מוטב וכו', ואם לאו יזכור לו יום המיתה", ואז פוסק כח התאווה.

ובזה יבא על נכון דברי המדרש: "איש כי ידור נדר – לה", היינו, כי הנדרים המה סיג לפרישות, ומפרש המדרש היאך יוכל לבוא לידי מדה זו, פרישות מתענוגיו העולם, זהו על ידי שיוכר כי "צל ימינו עלי ארץ".

הרח"ק רבי משה לייב מפאסאב זי"ע (משנת הרמ"ל)

"בזו איש לו" – בזים לאיש שכל מעשיו הם לו לעצמו

אנשי הצבא בזו איש לו (א), אנשי הצבא בזו איש לו, פירוש, הצדיקים שהם נקראים "אנשי הצבא" – שהם ממונים ומוגנים על צבא ישראל – הם בזו וביטלו בחינת איש לו, היינו שבו בלבם למי שכל מעשיו הם רק לו ובשביל עצמו.

הרח"ק מלובלין זי"ע (הובא במדבר קדש ובאגרא דכלה. ועיי' בספרו דברי אמת: ומיש במדורנו גל' קל)

אמירה נעימה

וממחצית בני ישראל תקח אחד אחוז מן החמשים מן האדם מן הבקר מן החמורים ומן הצאן מכל הבחמה וגו' (א), לכאורה תמוה, הלא כבר פרט כל המינים, ולמה מוסיף עוד לומר "מכל הבחמה".

ונראה, משום שהמכס שהרימו לאלעזר הכהן, אחד מחמש המאות (פסוק כה-כט), היה כעין תרומה ממש, שהרי הפסוק קורא לו "תרומת ה'", ואם כן היה אמור לתרום ממין על שאינו מינו, או מן הרע על היפה, כדון תרומה (תרומות ב, ד-ה), והיה צריך לתרום מכל מין ומין בפני עצמו במספר אחד מחמש המאות, ולכן פרט וכתב בו כל המינים. אבל מה שניתן לזוים אחד מחמשים, זה לא היה כעין תרומה, ועליו כתיב "מכל הבחמה", ללמד שהיה מותר להפריש גם את האחד מחמשים מאיזה מין בהמה שירצה על הכל, גם ממין בהמה אחד על שאר המינים.

וכמו כן אח"כ בחלוקה, לגבי תרומת אלעזר, פרט הכתוב (פסוק לו-ט) כל מין ומין בפני עצמו, כי מכל מין ומין נתנו מכס לה' אחד מחמש המאות, אבל גבי מחצית בני ישראל שנתנו ממנה אחד מחמשים לזוים כתוב בדרך כלל (פסוק מו): "ויקח משה מומחצית בני ישראל את האחוז מן החמשים מן האדם ומן הבחמה ויתן אותם ללויים".

וגו' הרי שכלל את כל מיני הבחמה כאחד.

בנין שלמה על שו"ע או"ח – להג"ר שלמה הכהן זצ"ל

מווילנא בעמ"ה הגהות וחידישי 'חשק שלמה' (הקדמה שניה בחי' ע"ה"ת. ועיי' פנים יפות' ומיש במדורנו גל' פה)

דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עובדים את הירדן אל ארץ כנען. ויורשתם וגו' ואבדתם את כל משיבותם ואת כל צלמי מסכותם וגו' (א), נא-נב, לשון הכתוב משמע: "כי אתם עובדים" – ואני איני עובר, ולכן אני צריך להזהיר אתכם על עבודה זרה.

ואמנם, הענין הוא, כי משה היה בכחו לכסל יצרא דע"ז אם היה נכנס לארץ ישראל, כמבואר בגמרא (ערכין לב), ומאחר שהוא אינו עובר, על כן היה צריך להזהיר על כך, ומה גם "כי אתם עובדים את הירדן אל ארץ כנען", ואיתא

"צאן מרעיתי" – בזכות הנדרים והסינים

וגדרות לצנאכם (ב), יש לרמוז, כי על ידי הנדרים והסינים שעושים בני ישראל על עצמם נקראים המה "צאן מרעיתי" (יחזקאל לה, א), והוא על דרך שאמרו חז"ל (ע"ז לה), על הפסוק "כי טובים דודים מו"ן" (שפי"א ב) – "אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה, רבונו של עולם, ערבים עלי דברי דודים" (דברי חכמים) יותר מיינה של תורה". צמח צדיק

הרדת והתעוררות השופר – בזכות הקהל

ויסעו מהר שפר ויחנו בחרדה. ויסעו מחרדה ויחנו במקלות (א), כד-כה, איתא במדרש (בר"ד צה, יז) על הפסוק "נפתלי אילה שלוחה הנותן אמרי שפר" (בראשית טז, כא) – "אמרי שופר, שהן משפרין אמרים שנתנו בשופר ובתורה", והכוונה, לתורה שניתנה ב"קול שופר" (שמות יט, מז).

והנה, מסגולת השופר להביא את האדם לידי חרדה מפחד ה' וחדר גאון, וכמו שנאמר במתן תורה: "וקול שופר חזק מאוד ויחדר כל העם אשר במחנה" (שם), ועוד נאמר (עמוס ג, ז): "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו". והנה: "ויסעו מהר שפר ויחנו בחרדה", שעל ידי קול שופר המורמו ב"שפר", באים לחרדת אלוקים – ויחנו בחרדה".

והנה ידוע הסיפור מוכ"א ז"ל (פרן מהר"ש מבבלא זי"ע), שבעודו גר בעיר סקאה, הלך פעם ברחוב כיום ראש השנה, ועבר ליד איהו בית הכנסת בשעה שתקעו שם בשופר, ובכל התוקע באותו בית הכנסת לא היה כל שם "בר הכי", ומכל מקום, התקיעות שתקע היו בוקעות רקיעים, ואמר כ"א ז"ל, שאין זה בזכות התוקע אלא בזכות הציבור שעמד ושמע תקיעותיו, אדוק"ל (ועיי' עבודת ישראל ליוה"כ, בסופו).

ובזה יש לפרש: "ויסעו מחרדה ויחנו במקלות", שלפעמים מה שזוים על ידי קול השופר להתעוררות ולהרהר גדולה, זהו על ידי: "ויחנו במקלות" – בזכות הקהל העומד ושומע קול השופר.

פרשת מרדכי להנה"ק מבילווריא זי"ע

בגמרא (כתובות עה): חד מינן (אחד מבני בבל) כי סליק להתם (כשעולה לא"י), עדיף בתרי מיניה, והרי כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו (סוכה כב), על כל הוצרכו לאזהרה יתירה. מלא העומד (ועיי' פרשת דרכים) ריש דרש ה' "כתנת אור" פרי ואתחנן ע"ה"פ אינו מת וגו', ומיש במדורנו גל' רל)

והקרייתם לכם ערים ערי מקלט וגו' (לה, יא), פירש"י: "והקרייתם" – אין הקרייה אלא לשון הומנה" (פירוש "והקרייתם" הוא: ויזמנתם (וכ"פ הרשב"ם)).

אמנם האבן עזרא כתב: "והקרייתם" – מנורת קרייה. ונראה שכוון לדון שכתב הרמב"ם ז"ל (הל' רוצה ושמירת נפש פ"ה ה"ה): "ערי מקלט אין עושין אותן לא עיירות גדולות... אלא עיירות בינוניות... ואין מושיבין אותן אלא במקום אוכלוסין. נתמטעו אכלוסיהן – מוסיפין עליהן, נתמטעו ידויהן – מכניסין לתוכן כהנים לזוים וישראלים". וכו'. והנה, הערים – גם אם אין בהן אוכלוסין ודוורין לקראת בשם "ערים", לא כן "קריה" שנקראת כן על שם שיש בה בני אדם, כמו "מדוע קול הקריה הומה" (מ"א טא).

ולכן אמר: "והקרייתם לכם ערים", פירוש, שתעשו את הערים – קריה, שתהיה בהם אוכלוסין ודוורין, כאמור.

אהבת אלהים (דרוש כה, דיהנפורט תנ"ך דף קמז. עיי"ש)

והוא לא אויב לו ולא מבקש רעתו (לה, כג), יש להבין כפל לשון.

ואכן הכוונה היא, כי "אויב" זהו השונא את חבירו בגופו, אבל גולן ההורג עובר ממון זה אינו אויב, אלא "מבקש רעתו", שהפץ להרע לו ולקחת את ממונו. ואם כן היה עולה על הדעת שרק אויב לו, שמתכוין לעצם ההריגה, הוא אשר נקרא רוצה ויתחייב מיתה, אבל זה שמתכוין רק לשם ממון – נקרא רק חמסן ממון, ולא יתחייב מיתה, רק גלות, כדון שונא, שגם זה לבו וחמדת ממונו אנשו, לכך פירטה התורה ואמרה שרק אם הוא "אויב לו ולא מבקש רעתו" כלל, זה גולה, אבל אם מבקש רעתו להרע לו, כגון לקחת ממונו, ומאחר שלא היה יכול להרע לו בענין אחר על כן הרגו, אף זה הו' רוצה ונהרג.

אמרי שפר להנה"ק קלוגר זצ"ל (פרי בי תצא)

יתרון דעת

הפרשת חלה ושריפתה: עניינה וטעמיה (ו)

עיקר ושורש מצות חלה הוא, מאשר קדשו השי"ת במצותיו ורצה בנו להיותנו נכונים בכל עת למשכן כבודו יתברך על נפשנו, ומחמת כי הנוג שמכבידים במעבה החומה המחשיך עיני השכל מהבין אמיתת כבודו הנשא והמורום, רצה השי"ת להעלות נפשינו מטיט ורפש אימית עפר להיותנו נזירים מכל גשמי וחומרי הארץ, ובהיות כי גסים היוצאים מחיק הארץ מיסודות הגסים, וכבר ביארו קדמונינו טבעם המניעה ממאכלות אסורות באשר הם מולידיים טבע רעה ומביאים תכונה רעה בנפש האדם, ואמנם גם המאכלים המותרים הם המה לא ימנעו תולדות ממעבה היסודות אשר בחיק האדמה, לזאת קדשו השי"ת להיותנו עושים בכל פרטי מאכלים אחת ממצות ה', ובה יתעלו מזונותינו להיותם עדן לנפש וכו'.

אמנם באשר חלה הוא עיקר מון האדם וחיותו כידוע, ציונו ית"ש מצוה פרטית בלחם, והוא שנקדש ראשיתו ונפרישוהו לכבודו יתברך, ובה יתעלה להיותו לחם אבירים להיותו נפש חיה ויהיה כל הלחם נחשב שירי המצוה הזאת, כעין שירי המנוחות והקבוצה אשר יזכו משלחן גבוה, כי המאכלים אשר יאכלו משלחן גבוה המה מעלים את הנפש ויזכרו להיותו דבוק במקור החיים במאמר הכתוב (דברים יד, כג) "ואכלת לפני ה' אלקיך וגו' מעשר דגן יתירך וישחק ובבורות בקרך וצאנך למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים".

למדנו מזה כמו שהמאכלים הנשמים מחשיכים אור השכל ומונעים תבונת הלב מהבין זו כבוד עליון, כמאמר הכתוב (דברים לא, ב) "ואכל ושבב ודשן ופנה אל אלוהים אחרים ועבדום ונאצנו" וגו', כן המאכל המקודש מגביה הנפש ומאיר מחשבי התבונה להבין דעת קדושים וילמדו ליראה את ה' כל הימים.

חלת לחם להג"ר שמחה יואל הכהן רובינשטיין זצ"ל אב"ד סוויז ועוד (לבוש תרי"ג, בהקדמה). ועיי' טעם מופלא במצות חלה בספר "זכר דוד" להגאון המקובל רבי דוד זכות סודאני זצ"ל (מאמר א"פ)

ראיתי בספר 'משנה לחם' להרב יעקב, מס' חלה, שכתב, שאם קדם הבעל והפריש חלה מחייב לתת לאשתו שבר מצוה וברכה עשרה וחזרים כדון חוץ מצוה מחבירו, ע"ש. ואין דבריו מוזכרים, כי יען שהאשה מצויה בבית, לכן היא על הרוב מפרשת, כי אין האיש בביתו, ולכן נתיחדה לה המצוה, וגם שהוא תיקון לה שפמנה בחלתו של עולם, וכן כבר שבת, אבל מהיכתי תיתי שהבעל, שהכל שלו, אם קדם והפריש חלה או הדליק נר שחייב לשלם לאשתו שבר מצוה.

מחזיק ברכה להרחי"ד זצ"ל (אריח סי' רסג ס"ג)

כתב הרמ"א י"ד ס"ו"ס שב"ב, שעתה המנהג להשליך החלה לתוך קודם שאופין בו, וכ"כ הבי' שכן המנהג פשוט, ונתן טעם לפי שצריך לשמרה מזרים ונכרים וכו'. וזה פשוט שמצוה לשרוף חלה מטעם כמו ששורפין תרומה טמאה, וכדאמרין שבת דרף) כ"ה, כשם שמצוה לשרוף קדשים שנאמרו כן מצוה לשרוף תרומה טמאה, וחלה היא בכלל תרומה, ועתה כל חלה טמאה אם כן מצוה לשרופה. ורש"י ז"ל כתב שני טעמים: א. משום תקלה. ב. דדמיא לקודש. והתוס' כתבו ולטעם תקלה ה' סגי באיזה ביעור שירצה, אבל העיקר לשרופה, וזה תנן בסוף תמורה, אלו ונתנו חרוב תרומה טמאה. ותנן הנשרפים לא יקברו וכו'. ונראה יש תריה דאסור להשליך חלה טמאה לתוך האשפה וכיו"ב מהמשנה בפסחים (מז) בסוגיא דהואיל, דתנן התם כיצד מפרישין כ"י ולא מצא שום עצה, והא אפשר שפירשין וישליכנה מיד הנראה למקום הפקר ותו אינו עובר עליו משום בל יראה, ומהו נראה שאסור להשליך החלה לחוץ, אלא צריך לשרופה דוקא, מטעם שמצוה לשרוף תרומה טמאה, ובכש"ב לעיל, וגם אסור להשהותה משום שמה תתערב במאכל אח"כ ואינה בטלה כי אם ברוב במינו ובששים באינו מינו, עיי' בש"ך י"ד ס"י שב"ב.

ונראה דיש זלזול להשליכה למקום האשפה, עיי' אור"ח ס' תמ"ה, דמותר להשליך חמץ קודם ומן אסורו למקום הפקר, ועל כרחך דבתרומה אסור לעשות כן, וכן ליתנה להנכרי שגולקוהי הכלי של אשפה ולהשליך החלה, אין נכון לעשות כן מטעם זלזול, וגם אין למסור חלה לנכרי מטעם זה. על כן אין עצה אחרת אלא להניח על טרפו או אסכלא שצולין לה הכבד ולהשהות שם על הגאז עד שתתהפך לגולגלים וכאמר ואח"כ י"ל שמתור להשליכה לבית האשפה, כיון שכבר נעשה מצוותה ותו אין בזה עוד משום זלזול, דכל הנשרפין אפין מותר, ואין שייך בזה עוד משום תקלה. ואם אין אפשר לשרופה בבית על לשרופה בשוק, כמו שנהגין פה לשרוף החמץ.

שו"ת מהר"י שטייף (סי' רעו). וראה עוד בילקוט 'מאורי אור' עמ' רכו בחומר הענין שלא לזלזל בחתיכת חלה המופרשת)

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי יצחק חריף מסאמבור זי"ע – בעל "פני יצחק" יומא דהילולא כ"ז תמוז (תקע"ג)

לכבוד האורח הגדול בתוך הדברים סיפר רבי משולם את סיבת בואו, על דבר הרבנות דפרעשבורג. מה גדלה פליאתו כשרבינו אמר לו, כי אין אתו יודע מאומה, וכי מעולם לא קיבל שום אגרת מפרעשבורג. או אז נבהל ראש הקהל רבי יונה, והתוודה ואמר: את חטאי את מוזכר היום, אנכי השגתי את הקאנסוס, ובאשר שקשטה עלי הפרידה מהרב לא חפצתי למסורה לידו, ותוך כדי דיבור הוציא את הקאנסוס והראה להם. כיון ששמע רבי משולם את הדברים נענה ואמר: אם כי איפוא כס הרבנות מגיע לכם, ואין רצוני לבוא בגבולכם!

אולם רבי יצחק סירב בכך ואמר: לא כן, הרבנות היא שלכם, ומשמאי אוקמי לכם, דהנה חז"ל מספרים לנו (תענית כ"א): "אילפא ור' יוחנן הוו גרסי באורייתא, דחיקא להו מילתא טובא (התענית), אמרי: ניקום וניזיל וניעבד עיסקא וכו'. אולו אותבו תותי גודא וכו'. אתו תרי מלאכי השרת, שמעיה רבי יוחנן דאמר חד לחבריה: נשדי עליהו האי גודא ונקטליהו, שמינחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה. אמר ליה אידך: שבקינהו, דאיכא בהו חד דקיימא ליה שעתא (ענייני) להתגדל ואין זמן למות. רש"י). רבי יוחנן שמע, אילפא לא שמע. אמר ליה ר' יוחנן לאילפא: שמע מר מידי. אמר ליה: לא. אמר: מדשמעי אנא ואילפא לא שמע, שמע מינה לדידי קיימא לי שעתא" וכו' (ענייני מה שביאר בזה).

סיים רבי יצחק: "כדבר הזה הוא אצלנו, אשר כבודו השיג את הקונסוס, ואנכי לא קיבלתי, אם כן מאת ה' היתה זאת, אשר כבודו יהיה מאחו פני כסא הרבנות מפרעשבורג", ויברכהו ויצא ממנו בשלום.

עוד מסופר עליו פלאות, שפעם שלח להזמין בעל דין אחד לדון תורה, והלה סירב לבא. לאחר ששלח אליו פעם שניה ושלישית, ענה האיש בעזות: למה מרעיש הזקן הזה כל כך, הלא עוד מטע ויגדל עליו עשב...

חזר השמש וסיפר לרב את הדברים אשר דבר האיש. ויען רבינו ויאמר: לא אמר לו, שעל קברי אף פעם לא יעלה עשב, ועליו יגדל בקרוב... לא עבר זמן רב, וקויימו דבריו משמים.

סיפור נורא זה, מובא גם כן בעשר עטרות' (שם אות יב) מתוך מכתב מהג"ר אברהם סג"ל איטנא זצ"ל, ומסיים בו: "ויהדר פלא, כי על קברו של אותו צדיק, אינם צומחים עשבים עד היום הזה. וכן ראיתי בחיותי משתטח על ציון קברו".

"כן נפשי תערוג אליך אלקים"

"... ואמר הגאון החריף מוה' יצחק על הכתוב (תהלים מ"ב, ב) 'כאילו תערוג על אפיקי מים' כו', לשון זכר ונקיבה, ואמר, כי ידוע (ע"י פירש"י שם) אילה רחמה צר, וגם היא חסידה שבחיות, ומבקשת על העולם בשביל המים, וכשיגיע לה שניהם ביחד (צער הלידה וצער נשימה), נעשית כאילו זכר, ומבקשת על המים בשביל העולם ומניחה את צער לידתה, 'כן נפשי תערוג אליך אלקים' מניח את צערי, ואני מבקש וצוהק בשביל צער השכינה. ולא יאמר כזה אלא צדיק גמור".

מתוך הסכמת הר"ק רבי יצחק אייזיק מקאמנא זי"ע על ספר 'תולדות אברהם' להר"ק רבי אברהם מאלייטוב זי"ע, בנו של רבינו יצחק זי"ע

זרע יצחק...

לא נאמר בו מיתה, לאחר שהשאיר אחריו זרע ברח' ה', בניס גאונים וצדיקים אשר הפיצו אורם על פני תבל, ואלו הם: רבי יעקב נפתלי - מח"ס 'אמרי מהר"י' עה"ת; כיון כרב ואב"ד בטורקא ובאלייטוב, ולאחר פטירת אביו מילא מקומו בסאמבור, רבי אברהם מאלייטוב מח"ס 'זרע יצחק' ו'תולדות אברהם' על ש"ס - חבר ורעי להגה"ק מצאנו ותלמיד הגה"ק רבי נפתלי מראפשיץ; רבי אליעזר מדרוהוביטש; רבי יוסף משה אב"ד נעמירוב. וצ"ל כה"ל.

חיבוריו הק' הנ"ל, שו"ת 'פני יצחק' ו'האלף לך שלמה', הוכנו לדפוס כחצי יובל שנים לאחר פטירתו, ואז זכו להסכמות הנלהבות של גדולי דורו, אך מחמת חסרון כס לא איסתעייא מילתא, ולא נדפסו כי אם באיחור של כמעט מאה שנה מפטירתו, וגם לא כולם, כי 'האלף לך שלמה' לא נדפס רק עד סוף מסכת פסחים ומסכת חגיגה, והשאיר אבד בנסיבות העתים, כמו שאר ספריו שנשארו בכתובים, כמו 'פני יצחק' אפי זוטרתא' על שיטות הש"ס והפוסקים; שו"ת 'פני יצחק' על או"ח ואבה"ע, וכפי שהארכו נכדיו המו"ל בהקדמותיהם בסביבת לגלילי הכתבים, וחבל על האבדן.

זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן

- מקור מחברתו הוצע לרבים, בחתימתו בהקדמתו לספרו הק' 'מגיד משנה' (נפתח גם ב'עשר עטרות' מע' א אות ב).
- ב'עשר עטרות' (נפתח גם א אות ו) מביא "מפי מגיד אמת" שכ"ק מרן מהר"ש זצ"ל מבעלזא זי"ע 'קבע שיעוריה בכל יום ללמוד בספר הקדוש משנת חסידים' עם פירוש 'מגיד משנה'.
- צ"ע שגם חתנו של הגה"ק רבי יהודה, ה"ה הר"ק רבי משה מסאמבור (אחיו של הר"ק רבי צבי הירש מדיטשבו) נשתלק ביום ו' אייר ת"ר. יפה הומלץ על פרט נפלא זה: "בזיון תתקשר".

בגשתנו אל מלאכת הקודש, להעלות זכרו הטהור של הגה"ק רבי יצחק חריף מסאמבור זי"ע, נעלה על ראש מאמרנו את זכר קדשו של זקנו הגאון רבי יהושע חריף מקראקא זי"ע (שנשתלק בכ"ז אב שנת ת"ח לפ"ק), אודותיו ייחדנו את מדרונו בגליון תל"ב, שם העלתו על נס את ספרו הגדול 'מגיני שלמה', בו יצא להגן רבינו שלמה יצחקי - רש"י הק' - ולתרוץ כל הקושיות שהקשו עליו רבותינו הראשונים כמלאכים בעלי התוספות זי"ע.

במאמרנו הנזכר הבאנו גילוי נשגב שמביא נכדו המו"ל, הג"ר אליקום געץ מפוונן זצ"ל, בהקדמה לספר, והריחו גם כאן בלשנו: "יבן שמעו נא נגידים, דעו נא רבותי, כי הגאון אמי"ז (אדוני מורי זקני) זי"ל הגיד באזני תלמידיו בחייו, שהגאון רש"י זי"ל בא אליו והראה תמונתו בעצמו ובכבודו לפניו בשמחה גדולה, ואמר לו בזה הלשון: **אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, בשביל שאתה מציל אותי מפי האריות והכפירים גיבורים חריפים בעלי תוספות זי"ל, אתאי (אבוא) לקבלך לעולם הבא עם כל תלמידי.** וכן הוה, שקודם מיתתו, כמו חצי שעה שכבה נר ישראל, היו אצלו גדולי ישראל בק"ק קראקא, ואמר לפניכם בזה לשון: **פנו מקום, שרבינו מאיר עניינו הגאון רש"י זי"ל, רבינו שלמה יצחקי, וכל קדושי עמו, וקבלני בשמחה להראות לי דרך החיים, באשר שעמדי לימינו תמיד לתרוץ קושיות התוספות על רש"י זי"ל.**" עכ"ל.

לפי המקובל, הניח בעל המגני שלמה אלף קושיות בקושיא ותימא. ברם זכה, ודורות אחריו, קם אחד מצאצאיו הגדולים, הלא הוא "הגאון הגדול מאור הגולה המפורסם בדורו לשם ולהלה קש"ת מוה' יצחק חריף זצוקללה"ה" וחברו את ספרו 'האלף לך שלמה', והוא "מאור הגולה ליישב קושיות תוס' על רש"י זי"ל במקום שהיו זקנו הגאון בעל 'מגיני שלמה' זי"ל - מלשון ההסכמה של בעל היישובות יעקב' הגה"ק רבי יעקב אורנשטיין זי"ע אב"ד לבוב, שמעיד על רבינו המחבר: "זה ימים רבים אשר זכיתי... ופגלתי עמו בכמה שיטות עמוקות והנה היה לבו לב אר"י לפלפל בחריפות גדול ובקיאות עצום".

זיכה וזכה גם הוא הקדוש, ודקות ספרות קודם השתלקותו פנה אל סובביו ואמר: "פנו מקום להגאון ר' יושע בעל 'מגיני שלמה' זי"ל, כי בן להחיות לי טובה על שגמרתי את חבורי, אשר רצה לתרוץ כל קושיות תוס' שהניחו בתימה על רש"י זי"ל", והיה לפלא! (הקדמתו נכדו המו"ל שמעו "מכניד" ש"ב חסיד המנוח מו"ה ר' אברהם זי"ל מליזנסק, בן הרב הגאון ר' יוסף משה אבדק"ק זליץ, כי שמע מאביו זי"ל).

גם הגה"ק רבי זאב וואלף פרענקל זי"ע אב"ד פשעווארסק מפליג נוראות על דבר הספר "... חיבור גדול ונורא מעשה ידי אומן מופלא הפלא ופלא..." ומתאר את רבינו המחבר בזה"ל: "הרב הגאון הגדול, בעל כנפים הסוכך באברתו על ארבע כנפות הארץ... כי היה יחיד לעמו בחריפות ובקיאות האומה להכמה חבורי, אשר ממש כל הש"ס ופוסקים היה חקוק על לוח לבבו...". ואמנם עיון קל בהסכמות הנלהבות המעטרות את ראש הספר מגלה עד כמה חרדו ויצאו גדולי גאוני הדור לקראת המחבר והחיבור, בהדגישם את הדר גאונו ושגב קדושתו, והיות הספר חיבור השלמה לספר 'מגיני שלמה'.

וראי זה כזה, גם חיבור תשובותיו בהלכה 'פני יצחק', שהגה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנו זי"ע קורא לו בהסכמתו "הספר הקדוש הזה" ומתאר את רבינו המחבר כ"רבי של כל בני הגולה", בהעידו: "כי ראיתי שבגדלו בעל רמיונות, במה"ס 'סגור - אין פותח, ולא הניח כמעט מקום להתגדר אחריו, וגודל חריצתו אין לשער... כי לבו מבטית בתלמוד, ולא ראיתי מחברת כמוהו בחריפות ובקיאות...".

אלה תולדות יצחק...

הגה"ק רבי יצחק מסאמבור, שהיה מכונה בדורו "רבי איציקל חריף", היה בנו של הגה"ק רבי יוסף משה חריף מדראגניטשין זי"ע, עליו הלך הרבי ר' אלימלך מליזנסק זי"ע "שפניו פני השכינה ממש" (והר"ק רבי יצחק אייזיק מקאמנא בהסכמה על ספר 'תולדות אברהם' להר"ק רבי אברהם מאלייטוב - בן רבינו הפני יצחק).

אביו, רבי יוסף משה, שהיה מגזע היחס, דורי דורות של רבנים ויושבי על מדין¹, כיהן כרב בדראגניטשין שליד פינסק, ולאחר מכן נתקבל כרב ואב"ד בסאמבור. בערוב ימיו עלה לארץ ישראל, בה השיב את נשמתו למרום, ביום ו' אייר תקמ"א לפ"ק. התפרסם ביותר בספריו הקדושים בחכמת הקבלה: 'מגיד משנה' על 'משנת חסידים' על רבי עמנואל חי ריקי זי"ע (אודותיו כתבנו בגל' ה-ט), שזכה להסכמות נלהבות מראשי ומקובלי דורו²; 'קריית ארבע' - על ארבעת הקריש' שקוראים בכל יום; 'חלוקת רבנן' ו'חכמת התכונה' על קידוש החודש להרב"ם זי"ל. שאר בניו המה הגאונים הצדיקים: רבי יהודה - שגם הוא נשתלק ביום ו' אייר³ תקס"ט ומנו"ח בסאמבור; רבי ישראל איסר, שנפטר בסאמבור בדמי ימיו (כ"ה תשרי תק"ט), ורבי גרשון אב"ד גלונא. וצ"ל כה"ל.

רבי איציקל חריף היה חתן הג"ר שמואל מסאמבור בהג"ר אלקנה מריישא חתן הג"ר צבי הירש אב"ד דרוהוביטש וליסקא - בנו של הג"ר חיים אב"ד קאלימייז ואח"כ ראש ישיבה בלבוב, בנו של רשכבה"ג רבי יהושע מקראקא בעל 'הימני שלמה', ולמעלה בקודש.

בעודו רך בשנים כבר נחשב לאב בחכמה, בחריפות וגאונות. משרת רבנותו הראשונה היתה באוליטוב, וכשעלה אביו הגדול, רבי יוסף משה, לחונן את ארץ הצבי, נתמנה הוא לשבת על כסאו כאב"ד סאמבור, בה ישב עד יומו האחרון עלי אדמות, כ"ז תמוז תקע"ג לפ"ק.

מביתו אשר בסאמבור היתה מצודתו פרוסה על ארבע כפופות הארץ, כשכל דבר קשה מובא להכרעתו, וכדברי הגאונים הגדולים, הגיסיים בעלי 'מפרשי הים', רבי מרדכי זאב איטנא זצ"ל רבי יוסף שאול הלוי נאטנאווא זצ"ל, בהסכמה על ספרו: "... אבותינו ספרו לנו כמה נפיש חילי' דהאי גברא, כסא הוראתו היתה מוטלת בין כל גדולי הדור, רבים שתו מי גאון וכל דבר הקשה אלו יביאו ותורה יבקשו מפניה... וכל באורי ישראל ידו ויבשרו לשמו כי הפליא אצלו והגדיל תושיה, אשרי עין ראתה כל אלה, דור מוצלח כזה אשר היה להם שר גדול ביהודים...".

במשך הזמן החל שמו ותפארתו להלך לפניו כבעל רוח הקודש ועושה נפלאות לישועתם של ישראל, והיה נערץ ונקדש

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יומא

"עבירה מטמטמת לבו של אדם" – מצד מעשה העבירה או דבר האיסור? (א)
תנא רבי רבי שמעאל, עבירה מטמטמת לבו של אדם, שנאמר (ויקרא יא, מג) **"ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם"**, ולא תקרי ונטמאתם אלא ונטמטם (דף טז ע"א). וברש"י: **"מטמטמת"**, אוטמת וסותמת מכל חכמה. וכך מבאר בספר החינוך (מצה שסב): **"ענין הטומאה ידוע לחכמים, שידליש כוח הנפש השכלית ויערבה אותה ויפריד בינה ובין השכל עליוני השלם, ותהי נפרדת עד אשר תטרה, וכמו שכתוב בענין הטומאה (ויא) 'ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם', ודרשו ז"ל 'ונטמאתם בם', כלומר, שמעונית השכל מטמטמים בטומאה"**.
וביתר ביאור ב'אגרת הקודש' **"להרמב"ן** (ס"ג, וז"ל: **"דע, שבהיות הדים מוזין הגוף ונהפך לגוף, והדים הוא כפי טבע המזון שנעשה ממנו, ראוי לך לדעת כי בהיות המזון עב ועבור ידחה הדים הנעשה ממנו עב ועבור, ואם המזון הוא נקי וטהור ידחה הדים כמותו, ולפיכך הבידלנו יתברך בתורתו הקדושה כממה מאכלות אסורות שאסר אותם עלינו, קצתם מטמטמין את הלב, כחלב דגם, וקצתם ממעוין את הפנים בחיות ועופות ובהמות הדורסין, וקצתם שסוגרין דלתי התבונה והחכמה כארנבת ושפן וחזיר ודומיהן, וקצתן שמולידין כמה מיני חלאים קשים ורעים כשרשי הארץ והמים. סוף דבר על כולם אמר 'לא תשקצו' ותהי נפרדת עד אשר תטרה, וכמו שכתוב בענין הטומאה (ויא) 'ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם', ודרשו ז"ל 'ונטמאתם בם', כלומר, שמעונית השכל מטמטמים בטומאה"**.
וביתר ביאור ב'אגרת הקודש' **"להרמב"ן** (ס"ג, וז"ל: **"דע, שבהיות הדים מוזין הגוף ונהפך לגוף, והדים הוא כפי טבע המזון שנעשה ממנו, ראוי לך לדעת כי בהיות המזון עב ועבור ידחה הדים הנעשה ממנו עב ועבור, ואם המזון הוא נקי וטהור ידחה הדים כמותו, ולפיכך הבידלנו יתברך בתורתו הקדושה כממה מאכלות אסורות שאסר אותם עלינו, קצתם מטמטמין את הלב, כחלב דגם, וקצתם ממעוין את הפנים בחיות ועופות ובהמות הדורסין, וקצתם שסוגרין דלתי התבונה והחכמה כארנבת ושפן וחזיר ודומיהן, וקצתן שמולידין כמה מיני חלאים קשים ורעים כשרשי הארץ והמים. סוף דבר על כולם אמר 'לא תשקצו' ותהי נפרדת עד אשר תטרה, וכמו שכתוב בענין הטומאה (ויא) 'ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם', ודרשו ז"ל 'ונטמאתם בם', כלומר, שמעונית השכל מטמטמים בטומאה"**.
וביתר ביאור ב'אגרת הקודש' **"להרמב"ן** (ס"ג, וז"ל: **"דע, שבהיות הדים מוזין הגוף ונהפך לגוף, והדים הוא כפי טבע המזון שנעשה ממנו, ראוי לך לדעת כי בהיות המזון עב ועבור ידחה הדים הנעשה ממנו עב ועבור, ואם המזון הוא נקי וטהור ידחה הדים כמותו, ולפיכך הבידלנו יתברך בתורתו הקדושה כממה מאכלות אסורות שאסר אותם עלינו, קצתם מטמטמין את הלב, כחלב דגם, וקצתם ממעוין את הפנים בחיות ועופות ובהמות הדורסין, וקצתם שסוגרין דלתי התבונה והחכמה כארנבת ושפן וחזיר ודומיהן, וקצתן שמולידין כמה מיני חלאים קשים ורעים כשרשי הארץ והמים. סוף דבר על כולם אמר 'לא תשקצו' ותהי נפרדת עד אשר תטרה, וכמו שכתוב בענין הטומאה (ויא) 'ולא תטמאו בהם ונטמאתם בם', ודרשו ז"ל 'ונטמאתם בם', כלומר, שמעונית השכל מטמטמים בטומאה"**.

ועל זה האמור נקבע ענין גם להלכה, כמו שנפסק בשו"ע (ייד"ס פא ס"ז): **"... לא תאכל בהניקת אפילו ישראלית דברים האסורים, וביאר הש"ך (פ"ק סי' ג') 'כלומר, אע"פ שאסור לה בלאו הכי לאכול דברים האסורים, מ"מ גם בשביל התינוק לא תאכל, ונפקא מינה, אם היא חולה בענין שצריך להאכילה דברים האסורים, לא יתן האב להניק לילד ממנה, אלא ישכור לו מינקת אחרת ישראלית"**. והרמ"א (כותב שם ע"ד: **"וכן התינוק בעצמו (לא יאכל דברים האסורים), כי כל זה מוזק לו בזנותו"**, ומבאר הש"ך (ספ"ז): **"כלומר, אע"פ דקטן האוכל דברים האסורים... אין אביו מצווה להפרישו... היינו מדינא, אבל ת"מ יפרישו, ממני שמוקד לו בזנותו, מטמטם הלב וגורם לו טבע רע"**.
ובענין הגורם לטמטום הלב והנפש על ידי מאכלות אסורות – ישנה חקירה קדומה: מהו הקובע בזה, האם עצם דבר האיסור שנכנס לתוך הגוף האדם (כפי שמשמע מלשון הרמב"ן ז"ל), או הילמא הטמטום גרם מזה מעשה העבירה והפגם מאכילה זו, וכבר זה מפורש בדברי רבינו המהר"ל (תפארת ישראל פ"ח) בדיקו בלשון הגמרא: **"עבירה מטמטמת לבו של אדם"**, משמע **"כי הטמטום הוא מצד עבירה"**, יש פנים שעבר המצות אשר ראוי לאדם לאכול אשר נפש נפש אלקית... ולכן ה'עבירה' מטמטמת לבו של אדם, אבל אין זה המצד של השרצים, ואם כי האמת שכל הדברים האסורים מולידים מוג רע, אין זה טעם האסור, רק כי מה שאסרה התורה אותם בזה נראה כי הם דברים יש בהם שני וירצאים מכלל שאר המאכלים שהם טהורים, ובשביל השוני שבהם ימשך אחריהם טבע רע שנוכל גם כן...".
וכמה הלכתא גבירתא יש להוציא מחקירה זו, ונביאם בע"ה בהמשך.

הנה, ידידעם דברי האור החיים הק" (ויקרא יא, מג) **"שצריכין ישראל להזהר לבל יכנסו לפיהם אפילו בדישת הדעת, כי המפרש היה שווגג למויד במציאות זה כשווגג במיד, כי התינוק יעשה מעשהו בנפש אדם אפילו בהיטה הדעת, אלא שישתנה הפגם, במעשה מיוחד – תעשה נפשו שקץ, ובשווגג – טמא נפשו וטמטום"**. ומפורש יוצא שכן בשווגג ובין במיד מטמטם השקץ, ולבארה – כשווגג לא היה כאן מעשה עבירה, אך אם נאמר שעצם האיסור שנכנס לגוף האדם גורם לכך, יובנו היטב דבריו הק". אמנם, אפשר שגם האכילה בשווגג נחשבת כמעשה עבירה, כי הלא חטא בשווגג צריכה כפרה, כמו שצויין קרן חטאת על שווגג, ומעשה עבירה כזה כבר גורם לטמטום הלב והנפש.
דברים מאלפים איתא בדרשות הר"ן (דרשו יא וז"ל: **"... שאי אפשר שימשך ממה שצריכו הסנהדרין הפסד בנפש כלל, גם כי אכילו דבר האיסור ושיאמרו בו שהוא מותר, לפי שהתקן אשר ימשך בנפש מצד ההכרעה למצות החכמים מורי התורה, הוא הדבר היותר אהוב אצלו יתברך, כאמרו (ש"א טו, כב) 'הנה שמעו מזבח טוב', בתקון ההוא יסיר הרוע אשר הוא מעותר להחליט בנפש מצד אכילת הדבר האסור ההוא... כשימשך האדם אחר מצות הסנהדרין, גם כי ישנו ויורו בדבר האסור שהוא מותר, המשכו אחר עצתם והיותו נמשך לדבריהם יסיר מנפשו כל אותו רוע שהיה ראוי שיתלד מצד אכילת הדבר האסור ההוא"**.

הנה מקרה זה – שנמשך ועשה ע"פ הסנהדרין ששגו בהוראתם – הרי נחשב כאנוס ממש, ולא רק מעשה של שווגג, ומצד זה לבד כבר ראוי לומר שאין כאן טמטום הלב, כי אין כאן מעשה של חטא, ואילו הר"ן כתב בזה בזה נימוק שונה: **"לפי שהתקן אשר ימשך מצד ההכרעה למצות החכמים מורי התורה, הוא הדבר היותר אהוב אצלו יתברך... בתקון ההוא יסיר הרוע אשר הוא מעותר להחליט בנפש מצד אכילת הדבר האסור ההוא"**, ודיננו, כי במעשה זה ישנה פעולה חיובית – לשמוע לקול החכמים, ומעשה זה מחפה ומסיר הרוע והפגם הנגרם מכח הדבר האסור שאכל. ואפשר, שמקרה כזה אינו נחשב כאנוס, כי גם כאשר הכריעו החכמים להיתר – אין שום הכרח לאדם לאוכלו, ויתכן שאינו נחשב כאנוס גמור שלא יצטרך כפרה עד כך, והיה נחשב כאכילה עם מעשה עבירה הגורם טמטום הלב והנפש אילו לא הצד החיובי שבחיית לקול החכמים, שהוא הדבר היותר אהוב אצלו יתברך.

* וגוראים הם הדברים שכתב הפרי חדש (שם סק"י): **"ולפי שזמננו זה אין טהורים מענינים אלו, רוב בנים יוצאים לתרבות רעה, ורובם הם ע"פ פנים שבור, ואין יראת ה' נוגעת בלבם, ואף אם יוכיחו בנים פניהם לאו בר קיבול מוסר ניהל... ומי לנו גדול בתורה מאליהם אחר, שלא בא לאותו מעשה אלא מפני שכאמור היתה מעוברת ממנו עברה על בני ע"ז והריחה מאותו המין, והיתה אותו ריח מופפע בגופה כאריסה של חכיה, כמבאר בירושלמי חגיגה (פ"ח א"ה)... ולפיכך צריך לזהר הרבה בדבר"** (ועיי' אוה"ח קט' פ"א אחרי ג', ח, מסלת ישרים פ"א).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"הנה זה עומד אחר כתלנו" (א)

דיני קדושת הכותל המערבי והנוגע לו

איתא במדרש (שמי"ד ב, ג): **"אמר ר' אחא, לעולם אין השכינה זה מכותל מערבי, שנאמר (שמי"ד ב, ט) 'הנה זה עומד אחר כתלנו'"** (ובמדרש"ר על פסוק זה איתא שהקב"ה משבץ שהכותל מערבי לא יחרב לעולם). הנה כי כן חסד גדול עשה עמנו הקב"ה שהשאיר לנו שריד זה מבית מקדשנו ממנו לא זה השכינה לעולם, בו שופך עם ישראל לב כמים על כל צהר שלא תבוא, וכדאיתא בזוה"ק (ח"ב קטו, א): **"דשכינתא תתאה כותל מערבי דיורא דיליה, על שם דאיהו תל שהכל מונים בו"**. ומקובל מהחכמים הקדמונים שהתפלות במקום קדוש זה עושות פרי ואין חזרות ריקס. ובדברי הארז"ל איתא (לקוטי הש"ס, מסכת יומא ח"א ב) **"זה"ל: 'מה שאמרו חז"ל (מגילה י) קדושה ראשונה קדשה לשעתה לעולם, זה יובן כמה שנתבאר אצלנו, כי בכל מקום שהיה שם קדושה, היא נמנחת שם רשימו במקומה, וזה סוד שאמרו רז"ל שלא זה השכינה מכותל מערבי, וזה הוא כעין הבלא דגרימי הנוכר בענין התחיה, שהוא רושם אור הנשמה שהיתה בגוף, ולכן נשארה ג"כ קדושה לעתיד לבא"**, עכש"ל (וכ"כ רבינו הרמב"ם ז"ל ע"י יאצרות רמח"ל, חיד דף רטא).

בימי בין המצרים הללו, בהם אנו מרחיבים בתפילה על גלות השכינה וגלות ישראל, נעסוק מעט בהלכות הנוגעות בזה"ל לשריד ביהמ"ק שנחרב בימים אלו. ויהי רצון שיבנה בית המקדש מבהרה בימינו, אמן.

א. דין הרחבה שלפני הכותל המערבי: אין נוהג בה קדושת הר הבית – שהרי לפי רוב הפוסקים הכותל המערבי הוא הכותל של הר הבית, ולא של העליונה – ולכן מדינת אין צריך לטבול קודם שבאים לשם. מכל מקום יש מהדרים לטבול במקום קודם שהולכים אל הכותל, גם אם אינם מחויבים בטבילה, מחמת קדושת המקום וכבוד השכינה שאין זה משם, כאמור (עי' שו"ת צ"ח אלעזר ח"י ס"א אות סא). ברם, מאחר שכלל ישראל מתפלל שם בתדירות, נתקדשה הרחבה – במקום שמתפללים (לאפוקי השטח שלפניה, שאין מרחיבים בו גלות השכינה ונעוץ אמת פיי"ב ס"י) – **ויש לה דין קדושת בית הכנסת**. ולכן אסור להתנהג שם בקלות ראש, כגון שחוק והיתול ואף שיחה בטילה, היינו אפילו שיחת חולין שהיא לצורך פרנסה, וכ"ש שיחה בטלה לגמרי (עי' או"ח קט"ז ס"א ופ"ב שם בשם הפמ"י). ועי' בספר משכנתא לאביר יעקב ח"א דף ב"ג, עיי"ש).

ב. ביותר צריך לזהיר ולהזהר כבוד אצל הכותל המערבי. בא וראה מה שהזהיר בזה בכף החיים (פ"ק סי' ק"ע), על מהגנים שונים ומשונים שהיו נהוגים, וז"ל: **"ומאכן תוכחת מגולה בענין הכותל מערבי שנשאר לו פליט מחורבן ביתנו ומחמד עינינו, ובפרט שלא זה שכינה, כמו שאמרו בזוה"ק פ"ר שמות דף ה' ע"ב וכו', שצריך לזהר ביותר ולהזהר בו כל כבוד שבעולם, וחלילה וחס לסתור ממנו שום דבר (לאפוקי מהטובים החלוקים קצת מאבני הכותל למוכרם או לסגולה וכדומה. עי' שו"ת צ"ח ח"י ס"א אות פה, ובמיוחד שם דף רטא), וגם שלא לעשות בו שום דבר של בזיון ח"י, ולא קצת אנשים פתים שתוחבים שם מסמרים, ועיי"ז לפעמים ישתכור ג"כ מן האבנים; וגם יש אנשים שמתנחלים שם נר דלוק ומשחירים הכותל מן העשן, וזה חוץ מן האיסור שמשמשים בו וכו', וגם מה שיש שכותבים שם על הכותל של לזיזר בזה, כי אין זה מן הכבוד לכלכל הכותל בבעלים, ונהויר ישא ברכה"**.

ג. תחיית אצבעות בין אבני הכותל: יש בענין זה אריכות גדולה בספרי המסכים, ודעת רוב הפוסקים היא לחלק, שאין בעובי החומה קדושת הר הבית, ויש מחמירין (עי' שו"ת אבני ד"ר סי' תתנ"א; מקדש מלך הר צבי פ"י, משנת ר' גרשון סי' ע"ט; אור לציון ח"ג דף רעט, ועוד. ובהלכות שלמה על הל הפלה כי שהמנהג היה בירושלים לחלק. אבל ציון שאסור לקרות תפילות שמותיהם בכותל. עי' שו"ת ח"א סי' שטו).

ד. האם יש ענין להחמיר ולהתפלל בכותל בפנים תחת הגג ולא בחוץ: ראיתי מי שערר על כך שעדיף להתפלל בפנים (עי' שו"ת או"ח סי' ע"ה), ברם כמה טעמים נ"ל דאין לחוש לכך: א. כי מקום התפילה ברחבת הכותל הוא מוקף מחיצות, ואין דינו כמקום פרוץ, למרות שאינו מקורה (עי' שו"ת סי' ע"ה וסי' ע"ה ב"ה חנוכה, וכ"כ הברכ"י יצחק לישון בשדה"ש, בתוכני ירושלים ע"ה), שהצבור מתפלל בבחי"ב במקום שאינה מקורה, ורבנן דמתיבתא מתפללין מנחה וערבית בחצירות בבתי מדרשות); ב. כי הוא מקום קבוע שמתפללים בו הציבור, ודין ביהמ"ד יש לו, כדלעיל (עי' ספר הבתים שכתב ג. ג. דהשראת ואימת השכינה שם, וכמ"ש התוס' בברכות (לד') בהא דאיתא שם **"ותחין על מאן דמצלי בביתא"**, והקשה: הכתוב **"ויצא יצחק לישון בשדה"** וכו'). ותיצור, דהר המוריה שאני. ופירשו המפרשים (עי' ב"ח וט"ז או"ח סי' ע"ה) דכל הטעם דאין מתפללין בבקעה הוא משום דאין שם אימת השכינה, אבל בהר המוריה היתה השראת ואימת השכינה, ע"כ. וא"כ ה"ה ליד הכותל מערבי, וכאמור.

ענין ע"י הג"ר שמואל קהת הרב ראס שליט"א, המשך בגל הבא ע"ה

עלי ספר

ספר קרניים – על עניני דוד מלך ומשיח בן דוד, ועליו פירוש ידן מהנה"ק רבי שמשון מאוסטרופוליא זצ"ל הי"ד. מונה ומתוקן עם הוספות רבות והוספות הצנור, ע"פ כתיב הגה"ק רבי דוד אומתים זצ"ל; ופירושו פרשת אלעזר מהנה"ק רבי אלעזר פישל מסטריוב זצ"ל, המפרש בלשון קל כדי שיוכל למתחילים; עם ביאורי הגה"ק בעל מלא הרועים זצ"ל והגה"ק בעל היבני ישכרי זצ"ל, ועוד הערות ופירושים. ובסופו תולדות רבינו שמשון מאוסטרופוליא לשענ"ק"ה ביום ג' מנחם אב ת"ת. נערך ויזיל ברוב פאר ואדר ע"י הרב אברהם יעקב בומבין, ירושלים תשס"ו.

מצות החסד – הלכות וביאורים במצות השאלת חפצים וכלים, במצות הלוואה; גמ"חים ודיניהם. נערך בטוב וטעם ודעת בידי הרב אברהם אהרן רוזנר, בני ברק תשס"ה (שמו עמי).

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

ידידנו הנדיב הנכבד הי"ו

שהרים תרומות בענין יפה לזיכוי הרבים לכבוד יומא דהילולא

דב"ק האדמו"ר מבאבוב זי"ע

הרה"ק רבי שלמה בהרה"ק רבי בן ציון זצוקללה"ה

נסתלק ב"חודש החמישי באחד לחודש" א' מנח"א תשס"ה לפ"ק

זכורנו יגן עוליו ועל כל ישראל, אמן

לעילוי נשמת	לעילוי נשמת
הרה"ק נפתלי ב"ר שמואל ע"ה ראפס מותיק ונבדיר מתפלל ביהמ"ד חסידי בעלזא באנטווערפן נלב"ע כ"ז תמוז תשל"ד לפ"ק ומנו"כ בהר המנוחות ירושלים ע"ה	הרה"ק צבי ע"ה ב"ר דוד יהודה הי"ד נלב"ע בשב"ק פ"ר מוסט מסע"ר ר"ח מנח"א תשס"א ומנו"כ בירושלים ע"ה ת"ז - ת.נ.צ.ב.ה. הנצח על ידי בנו
הרה"ק ר' יצחק צבי ע"ה ב"ר דוד יהודה הי"ד נלב"ע בשב"ק פ"ר מוסט מסע"ר ר"ח מנח"א תשס"א ומנו"כ בירושלים ע"ה ת"ז - ת.נ.צ.ב.ה. הנצח על ידי בנו	הרה"ק ר' שלום יואל פ"ה הי"ד - ציריך

הרה"ק **ר' אברהם בארד הי"ד** - לונדון

הרה"ק צבי יהודה קיסרמאן הי"ו חתן הרה"ק ר' אהרן ש"ף שליט"א לרגל שמחת לילת הבת ת"ת למזל טוב וזוב נחת דקדושה - הקדשו יתקיים בע"ה בביהמ"ד דחסידי אלכסנדר -	הודעה חשובה לקוראיו באירופא הי"ו
הודעה חשובה לקוראיו באירופא הי"ו הרצנים לטול חלק בזיכוי הרבים - במיוחד בימי הנופש הקרובים ובאע"ל - על ידי הנצחת שמות יצירתי או לרגל עת שמחה וכדו', על גליונות פרי עקב ראה יפנה אל נציגינו ד"ר מנחם אב עד יום שני פרשת ואתחנן ו' מנחם אב אנטווערפן: ר' יצחק מושקוביץ 0494.06.00.36 משרד המערכת בלונדון 211-0020 ציריך: ר' חיים בלייכנפלד 451-1921 ווינ: ר' שלמה קרן 261-0880 אמסטרדם: ר' מאיר גוטליב 646-5178 בשאר הערים ע"י פאקס המכון 03 226.62.55	הרה"ק ר' יוסף יהונתן ע"ה ביב"כט"א הרה"ק ר' יחיאל מיכל פרידמן הי"ד נלב"ע ברמ"ז ביום ג' מנחם אב תשס"ד לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.

מן ניתן לפנות אל ה"ל בענין ההפעה בכל אתרי הנופש

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ה הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

החלפת מוצש רית	מוצש רית	אנטיסטיט
22:50	22:37	21:18
22:09	21:58	20:40
22:26	22:19	20:57
22:19	21:59	20:47
21:51	21:32	20:19
22:53	22:43	21:21
22:49	22:32	21:17
22:29	22:14	20:57

תורת של ראשונים

היכן נאמרו המצוות שנתחדשו בספר דברים?

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל כעבר חירון וגו'. ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' וגו' (א, א-ג). "שאלת ממני, אודיעך דעתי על המצוות שנתחדשו ב'משנה תורה' היכן נאמרו: אם נאמרו בסני או בחורב (וא) באהל מועד – למה לא אמרן משה מיד לבני ישראל, כשאר מצוות, ולמה כבש אותם כל כך זמן, ואם נאמרו בערבות מואב, לא מצינו שם 'וידבר ה' אל משה דבר אל בני ישראל' ולא 'ויאמר ה' אל משה, וכן משמע שלא נתחדש בערבות מואב זולת הברית שנאמר (לפני כה, טז) 'אלה דברי הברית אשר כרת ה' את משה וגו' בארץ מואב מלכד הברית אשר כרת אתם בחורב'.

תשובה, ראיתי להרמב"ם ז"ל בתחלת אלה הדברים, שנתעורר על זה והעלה, שהכל נאמר בסני או באהל מועד (ראה דבריו בויקרא ג, לה) בשנה הראשונה (להקמת המשכן, קודם המרגלים וכו'), אבל לא נכתבו (כל) המצוות בספרים הראשונים (עי' ברמב"ם שפטר מצוות שלא נזכרו כלל קודם ספר דברים) שידבר עם יוצאי מצרים, כי אולי לא נהגו באותן המצוות רק בארץ אף על פי שהם חובת הגוף, או מפני שאינן תדירות, לא הזכירם רק בבנים נודחי הארץ, עד כאן לשונו.

ודברי תימה הם בעיני, שאם צוה הקב"ה בהם דבר אל בני ישראל, וכי כבש נבואתו ארבעים שנה, ואם צוה בהם אלא שאמר לו שלא יאמר אותם להם אלא סמוך לכניסתם לארץ, לא יצוה בהם אלא סמוך לכניסתם לארץ; ועוד קשה, והלא שמיטה ויוכל וכל המצוות התלויות בזרע הארץ לא נהגו אלא בארץ, ולמה נאמרו ליוצאי מצרים; ועוד, דרוב המצוות שנתחדשו (במשנה תורה) הם חובת הגוף, ולמה לא נאמרו ליוצאי מצרים; וגם מה שכתב ז"ל 'מפני שאינן תדירות', והלא באותן שנתחדשו יש כמה מצוות דלא שכיחי מפי מוה, ובאותן שנתחדשו איכא כמה מצוות דשכיחי תדיר, כגון 'ואכלת ושבעת וברכת' וגו' 'לא תוסף' 'לא תגרע' 'חקק תקים עמו', וכי מצוות גירושין לא שכיחא והלא מעשים בכל יום, ורוב מצוות המחודשות הם דברים מצויים יותר מאותם שנאמרו. ואני לא ירדתי למוקד דעת הרב ז"ל.

אבל מה שאני סובר, שכל הפרשיות המחודשות – בערבות מואב נאמרו, וכל פרשה שנשנית, משום דבר שנתחדש בה, ואם תשאלני, למה צוה הקב"ה מצוות אלו בסני כשאר מצוות, ולמה לא תשאל על שבת ודינין דאמרינן במרה איפקיד, ועל אותם שנאמרו באהל מועד – למה לא נאמרו בסני, והשואל על זה שואל על רצונו, והוא הוא דבר שאין בה באדם לחשיגו, כי הוא יתברך ורצונו הכל דבר אחד. ומה שאמר הכתוב 'אלה דברי הברית' – על התוכחות אשר צוה בערבות מואב, קאמר, אבל אין הכי נמי שצוה במצוות רבות בערבות מואב, וכמה מצוות מצינו שאמרן משה לישראל ולא נאמר בהם 'צו את בני ישראל' או 'דבר אל בני ישראל', אלא משה יושב ודורש והכל יודעין שהכל מפי הגבורה. וכל המצוות המחודשות אשר במשנה תורה, הקב"ה אמר למשה בערבות מואב, ומשה אמרן לישראל ככל שכתב להם המצוות אשר כבר נאמרו, וכל מה שנתחדש בהם מפי הקב"ה הוא, ומשה לא חידש דבר מדעתו.

ובמדרש ילמדנו (קה"פ בישיני ח, מה) 'גם לא שמעת גם לא ידעת גם מאו לא פתחה אונג' וגו'; 'גם לא ידעת' – בסני, 'גם לא שמעת' – בחורב, 'גם מאו לא פתחה אונג' – בערבות מואב. משמע דבכל ג' מקומות הללו נצטוו מצוות, ובתחלת פרשת אלה הדברים כתוב: 'יהי בארבעים שנה וגו' דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צוה ה' אותו אליהם, משמע שיש צווים אל בני ישראל בשנת הארבעים, ואף על פי שידעתי שאיני כדאי לחלוק על הרב ז"ל, מכל מקום דעתי החלושה אני כותב, והואיל ואין זה תלוי בדיון מדיני תורתני".

לקח טוב

רב לכם שבת – בעמק הבכא

ולילה לא שבת אבי מלשכון בבית נפלא זה בכדי שישכון בקירבתי ואוכל לראותו ולהיראות לפניו. ובעוונותי כי גבהו ועלו למעלה ראש, איבדתי את מתנתו היקרה כמו ידי. ועתה אבי איננו, ואני אנה אני בא? כמה אוכל להיאחז ולראות את פני אהובי, אם אין שכינתו עוד אתי. וכך הלך ילך הבן ובכה, ודמעתו על לחיו.

לימים הגיעו מכתב מידיד נאמן לבית אבא. מכתב שהביא אתו מרגוע לנפשו בעת צרתו: דע לך – כתב הידיד – כי עוד יבוא יום ויחזור אביך לשכון בקירבתך, ותחוויה עיניך בשובו אליך. אמת נכון הדבר ששמחת האהבה שהיתה

האהבה ששררה בין האב לבנו היתה עד אין ערוך. לגודל הנענועים שביניהם בנה האב ארמון מפואר שכל עיקר מטרתו היתה לשכון בו יחד עם בנו ולהתעלם עמו באהבים. תוכו של הארמון היה רצוף אהבה, וכל חדר וחדר היה מיועד לענין מסוים שישירת הבן את האביו. וכל פעם ששלח הבן את ידו בעבודה נאמנה, היה אביו ניגש אליו מיד לרצותה ולקבלה מידי.

ולא רק לעבודה מעשית היה הארמון המפואר משמש, כי אם גם לשם הימצאם שם יחדיו בקירוב מקום ובקירוב לב, לראות ולהיראות. באהבת האב כי עצמה אל בנו מחמד נפשו, אף קבע לו זמנים מיוחדים שבהם ישא את בנו רגליו ממקום מגוריו לבקר בהיכל אביו במקום הנבחר. ובשאר ימות השנה, אם אמנם היתה דרך רחוקה ביניהם, הרי שידע הבן נאמנה ששכינת כבוד אביו האהוב נמצאת תמיד בארמון, וכל אימת שירצה לחוות בנועם זיו פניו, יוכל בקל לבא דרך שערי הארמון ולמצוא את שאהבה נפשו, והיתה לו שמחת עולם.

עברו ימים ושנים עד שקצרה יד הבן מלשרת את אביו, והתנהגותו הישרה התחילה להתעקם. רוב אזהרות האב לא הועילו, עד כי ברבות הימים אף התנכר אל אביו. הלה, בראותו כי בנו מחמד נפשו איננו ראוי והגון להמשך דרכי האהבה שנהגו עד הנה, סילק את שכינתו מן הארמון המפואר, ואף שפך חמתו על עציו ואבניו של אותו בנין מפואר, בכדי שלא יוכל עוד הבן לבא ולבקר בהיכלו. ולא עוד, אלא שגירש את בנו מלגור בארץ ההיא, והכריחו ליסע למרחקים בארבע כנפות הארץ, לדור בין עמים זרים ונכרים אשר לא ידעוהו וישטמוהו.

לב הבן נשבר בקרבו לשברי שברים על שכך עלה בגורלו. אוי לו לבן שגלה מעל שולחן אביו, בכתה נפשו מאין הפגות. אללי לי, שנהגתי כקטן חסר דעת המאבד בידו מה שנותנים לו. ארמון מפואר בנה אבי, בו התעלסנו באהבים, שם נפגשנו כל עת שחלטה נפשי אהבתו, ושחינו זמנים מרובים בקירבה של חיבה עצומה. יום

אותיות מהכימות

ה' אלקינו דבר אלנו בחורב נאמר רב ללס שבת כסר
הס. הפקס הזאת נקרא תמיד בין המלכים בשבת
חזון. והיא מרמזת לנו כי ה' אלקינו דבר אלנו בחורב,
אף שבת המקדש הוא חרב כעוונותינו הרבים, אף על
פי כן 'רב ללס שבת', הוא שבת.
כי האמנם כל המועדים הם לפי הזמנים, כמו
שארמים 'מקדש יסלל והזמנים', והיה לנו מזה
עליית הרגל והבאת הקרבנות, ובזמן הזה אין לנו דבר.
אבל שבת היא קביעל וקיימל גם בזמן הזה.
זה שאלמנו ז"ל (שבת יז) 'מנחה טובה יש לי בבית
גנני ושבת שמה'. ר' לם לומר, אף שבת המקדש נגנן,
אך השבת קייס לעולם.

ביניכם אינה שלימה כבשנים קדמוניות, כל זמן שאין שכינתו אתך. אך הישמר לכל תחשוב שאין ביכולתך להיאחז בו. כי אמנם יש לך דרך בטוחה ונאמנה להימצא בקירבתו. היזכר בימי קדם כשהייתם ביחד באהבה נפלאה, היה לכם שיר מיוחד אותו שרתם בערגה ונעימה עצומה. בימים אלה, גם אם מארץ מולדתך גורשת, ואף שבת כבוד אביך נעלם ואיננו, הרי בכל מקום שלא תימצא, כאשר תשב ותשיר לעצמך אותו שיר מיוחד, ליהוי ידוע לך שאביך בעת ההיא יושב לידך ושר אתך יחד, גם אם עיני כשרך לא תראינה את זיו פניו. הארמון נהרס, זמני הביקורים נעלמו ובטלו, ושכינת אביך בקירבתך אינה מורגשת. אך הקירבה של אותו שיר, קבועה וקיימת היא לעד ולעולמי עולמים, ואין דבר בעולם שיוכל לבטלו.

יתרון דעת

ראשית התוכחה – על פגם הדיבור

והנה, במעמד הר סיני ניתקן לגמרי השם אד"ר ופסקה והולכות (שבת שסג), ואח"כ בענין – הור פנמו יע"י ע"ה. ועל כך באו דברי המדרש הנ"ל: "ומה היתה תולדה? שהוכיח משה לישראל. אלה הדברים", כי ידוע ש"תולדה" רומז על השם הקודם, ולדאיתא בגמרא (ברכות לה:): "גם אלה שכתבתה (ישיב) משה, זה – מה מעשה העג"ל"; "הדברים", היינו, שעל ידו באים לידי דברים יתרים, שהרי על ידי הורו לזוהמת השם ע"י הדעת, ששרשה היה בראש לשון הרע, כאמור. **הרבי מלבי"ם** (הרב חיים (דברי אמת. וע"פ המדבריו נ"ל (דלג)

ה' אלקיכם חרבה אתכם והזנכם היום ככוכבי השמים לרוב.
ה' אלקי אבותכם יוסף עליכם וגו' כאשר דבר לכם. איכה
איש לבדי וגו' (א, יג-יב). איתא במדרש (הובא בחת"ס כאן, ותיק
במקיש כאן): "כאשר דבר לכם – והיכן דיבר, צישמתי את
זרעך כעפר הארץ" (בראשית א, טו). והוא בלתי מובן.

ראשית התשובה – על דיבורים אמורים

ונראה לפרש לפי מוש"ב בם 'אפוקי יהודה' (ע"ש דרוש ט-
 יג'ה שלום), שכאשר בני ישראל אינם מתאחדים לאגודה
 אחת, נמשלים הם לכוכבי השמים, שכל כוכב עומד בפני
 עצמו. אולם כשהם באחדות, ואחדות, משולים הם לעפר
 הארץ, שהוא גוש אחד. וידוע בממזל חז"ל (ויקרא ל' יב')
 "והישראל יש בהם בני אדם שאין בהם כל תורה ולא מעשים
 טובים, ומה הקב"ה עושה להם, לאבדן אי אפשר, אלא אמר
 הקב"ה: ויקשרו כולם אגודה אחת, והן מכפרין אלו על אלו",
 והיינו, כי אם ישראל מאחד באגודה ואחדות, אזי הצדיק
 כבודו כשפר ע"ל כל הדור, גם על אותם שאינם ראויים, מה
 שאין כן בכפר ח"י פירוד ביניהם (ע"י תצ מדור ארזיה נתימח).
 זהו שאמר משה רבינו: "ה' אלקיכם הרבה אתכם
 והנכם היום **ככוכבי** השמים הרוב", ואינכם באגודה
 ואחדות אחת; "ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם וגו' כאשר
 דבר לכם" - דהיינו: "ישמתי את זרעך **כעפר הארץ**",
 כאמור במדרש הגני"ל, דהיינו שתהיו באגודה אחת כעפר
 הארץ - שהוא גוש אחד, ואז אוכל לכפר עליכם, אבל כעת
 שאתם **ככוכבי** השמים, שאינכם באחדות, אינכם אלא
 "לברד" וגו'.

וידוע ש"אלה" הוא נומריקון: א'ב'ק' לשון ח'רע (עי' מ"ש בגל' קלד מדור אמירה נעימה).

עלֵי הַדָּף

התעוררם עד סופו, מזה כתיב 'אלף פעמים, 'אלף פעם' אין כתיב וי"ל, דאיתא בגמרא (פסחים צד.) שיתא אלפי פרסי הוי עוד חצינו (עירובין נה) על הפסוק 'ויהיו על הירדן מובחזות הישימות' וגו' (במדבר לג, מט): 'אמר רבה בר בר חנה, לדידי הוי לי הווא אתרא, והוי תלתא פרסי על תלתא פרסי, ע"ש.

יבואר על פי מה שכתבתי (בפר' שמות אות ב) בשם אחד מהגדולים בהא דאיתא בגמרא (יומא כב:), רבי יוחנן רמי, כתיב (הושע כ: א): "והיה ממסר בני ישראל כחול הים" וגו', וכתיב (שם) "אשר לא ימד ולא יספר". אלא: כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום (-לא ימד ולא יספר), כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום (-והיה ממסר בני ישראל כחול הים), והלא אם ישראל אין עושין רצונו של מקום, ומספרם כחול הים, ובשעה אחת יכולים לעשות תשובה שלימה ולהיות עושין רצונו, והיאך אם כן אפשר שתרכבו מיד להיות כלי מספר.

והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי ושמעתי (א, יד).
 וידועים דברי רבי חנינא (תענית י:): "הרבה למדתי מרבותי
 (ובו), ומתלמידי יותר מכולן" ופירש"י (ע"ש ב"ד"ה קטנים
 מהדרין): על ידי שהם שואלים ומקשים. וציון לומר, "כי
 האמת הטמון מעיני הרב בתלמיד ורחוק עדיין מכלליתיו,
 האמת המסביר ללומדו, מוצא התלמיד מקום שאלה
 וקושיא, ובשמוע הרב הקושיא על ידי זה מתקרב אליו פני
 האמת הטמון בתלמיד, על דרך שאמר (בבמות צב): "אי לא
 דדלאי לך חספא ממשכנתא מרגניתא תתיה" (א-ילולא
 הגהות א' תהרם – האם חייט מוצא את המרגלת שתתיה").
 והנה: "והדבר אשר יקשה מכם", אזי על ידי ארתה הקושיא
 "תקריבון אלי" יותר את הענין "ושמעתי" – לשון בינה
 (ע"י רש"י בראשית מא, מז) – בשכלי ואכסרית כלם.
דשות מפר (דף תפא):

ח' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלה פעמים ויברך אתכם כאשר דיבר לכם (א, יא). ובמדרש (דבר א, יג): "אמר רבי אליעזר בן יעקב, להביט בברכותיו של משה יש בה מסוף

ואני מוהיר להנשים שיש בבית אחת, כלה חמומה או אם
עם בתה, שתתן גם כלה או לבתה שותת מפורשית חלה,
להרדיל במזונה, ויותר צריכות הלידה בחלה טפי מהזקנות,
נשים מתות בשעת לידתן על שאינן הידיות בגנה ובחלה
בדלקת הנר, ומרובה מדה טובה ממדת פרענות, דעל ידי
מצות אלו תלדנה בריח לחיים טובים ולשלום, וכשם שתתן
עצתה על כלתה ובתה לשמור מצותיהן, כן תתן ידעתה גם
על החלה להגיל אותה, וזהו המפתח על הנשים העשירות,
ועי' מה שכתב בני חכם ד"ו (הגאון אברהם פאלאגני תצל'
ספר "דוכיצי אברהם" ח"א בפרק וזב הבת, יע"ש).

רוח חיים להנהיג פאלאגני תצל' (ד"ר יוס' שש). וראה שם
עוד הלך (ס' של), "המפריש חלה משיכש כחו של ס"מ"
ומורה שיש ארון ופטרון בעולם, כן יבטיח מורנו הרב הגדול
בזוהר האש"ל לזכר ספרו היקר "מדרש תפלות" דף קס"ב, ועיין
עוד בענין נפש חיים מנצח ח"א מ"א ת"א מ"ש קמ"ד.

כלה, שהיא ובעלה סומכים על שלחן חמיה וחמותה, ולכן בכל השנה כולה, חמותה תוציא חלה מן העיסה ותברך, הנה בעשרת ימי תשובה, תשתדל ליקח הכלה מעות במעלה, ותקנה בו קמח שיטור חלה, כדי שתקיים היא העצמה המפרשת חלה בברכה, לפחות פעם אחת בשנה.

בן איש חי (שנה א', ס"ט) 57 נצבים)

אחר שיברך ויפריש ואמר בפיו "הרי זו חלה", כדי שיקרא לה שם בפיו אחר הברכה, ואף על גב דאיכא רביס דסבירא להו ולא בעינן לקרוא לה שם, עם כל זה כיון דאיכא רבנותא סבירא להו הכי, מאי הפסד יש באמירת שם תיבות אלו למעבד אליבא דכולי עמלא. כן העליתי בס"ד את השוהה שם (שנהא א"ר) צו אתא (כא

בזמן הזה דחלה לשריפה אזלא, אין לה שיעור, ממפרשים דבר מועט. ברם רבינו הארי"מ ז"ל סבירא ליה, גם כן הוה ידקרו לפרשש אדחם מ"ל, וכוננו בשער עשמי המצות שלח לך. ועינן שם. וכחנו רבינו חזקוני א"ר הארי"מ ז"ל, וברכי יוסף, שלא ראה ולא שמע חסיד נהגה בזה, עיין ויבדקי"ל במציאל חתבתי, כימן דרבינו הגדול אמר, כל שבו שיעשה אדם פעם אחת בשנה כפי דברי רבינו הארי"מ ז"ל, ויעשה זאת האיש בעצמו, לקיים פעם אחת הפרשת הלל, ביוד, ודבר בעתו מה טוב להוסיף זכות על זכותיו וחרם יום הכיפורים.

שם (שנה ב' ש"ו שמיני א) (א

אפיית הפת, שהוא עיקר סעודת שבת, ודאי צריך לאפות **ביום ששי**. ואפילו מי שדרכו לקנות פת מן השוק בכל יום, גם כל זאת פת שבת יאפה בביתו, כדי שתוציא אשתו חלה מן העיסה, ודבר בעתו מה טוב, לפי שבערב שבת נברא אדם וראשון שהוא חלתו של עולם, ובו נעשה מה שנעשה, ולכן המשר המצוי הבא

עלוי הדף **המשורר עמ'ד**

אכן, מסיק בדבריו: "ומ"מ העידו קדמונינו ז"ל שע"י
אנאכלות אסורות בנערות שטמוס הלב ומוליד לו טבע רפ,
עדיין אני מאמר מוטב שיהיה שטמוס על ימיו". וכו'. וכן פ'
"האר"ם שיק (אור"ם) (קט) לענין סומא (ע"ע אגרות משה אורח
חיים כ"ב סי' פה; שלחן שלמה שם), וגם בהכרעה זו מבואר שעצם
התאכל – גם ללא אכילה שבדבר גורם הטטמוס.
ה"ט"ז (יור"ד סי' קכ"ט) כתב שאיסור שנתבלב בדיתר
אינו גורם טטמוס הלב. ולכאורה יש להוכיח מכאן
שמאכל איסור שבאבל ללא מעשה בעיירה אינו גורם
טטמוס הלב, כי הרי שילף אוכל האדם מאכל איסור.
אמנם, הדבר יתבאר עפ"י דברי **הבני יששכר** (אדר, מאמר ב'
ירוש' ז) אודות איסור המתבלב בדיתר, שהוא באותה
גלגל העילית, אשר הוא יודע שניתניץ השטמן במחשבת
התיבה האסורה כיוול להתברר על דינו, ולכן הש"ת ממין
התיבה האסורה שפולס בתוך הדיתר ותתבלב ואכול
מאכל אותה על פי התורה, לפי זה יתכן שאינו נחשב כלל
מאכל איסור כלל ודו"ק.

ולסיים נציין בקיצור לענינים נוספים בזה: בשו"ת כתב **סופר** (א"ח סי' קיא) כתב שאבילת איסור הנאה שלא בדרך אכילה – גם כן משמטמים הלב וההנש וולפ"י יתכן שיש להחמירה בהם גם שלא בדרך אכילה מצד גרם משמטום. ולכאורה דבר זה תלוי ג"כ בהאמור לעיל, כי אין כאן רק הכנסת דבר איסור בגוף האדם, ללא מעשה עבירה. עוד יש לזכור באוכל ודברים אסורים ומקרא – שהיה ש כאן מעשה העבירה. ולפי זהם הדכנסת דבר איסור לתוך גופו הוא הגורם, הרי הקפ"א אינה יטעמם, כי שר' לזון האסורים דרבנן, שלפי כמה אחרונים אמה שלא אסור גברא; וכן באסורים הללוים כוונ. כונו חזק פסח. ועוד. ואבר"ל.

עלי ציון

ירושלים עיר הקודש

רסיסים מהורבנה וניצוצי אור מבניינה העתיד לבא

שומרת של ירושלים

בירושלים היא השמרת השם ויתברך בעולם... אשר היה השם ויתברך שומר אותה תמיד, וכדכתיב (ישעי' סב, ו): "על הזמנותיך ירושלים הפקדתי שומרים כל היום וכל הלילה" וגו', וזה שתקנו (בתפלת ערבית דליל שבת וי"ט): "פורם סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים", כי העיר הזאת – שומרת הוא השם תמיד, ויא' ה' לא ישמור עיר שוא שקד שומר" (תהלים קכ, א). ודבר זה נראה בירושלים כאשר היו עושים רצונו של מקום, היה השם משגיח על העיר הזאת לשמור אותה.

גבורות ה' להמורה"ל מפראש"ע (פרק טו, עמ' קפב)

ירושלים תתן קולך

ר' יוזפ' שמש, בבחרותו למד בישיבת הגאון מן פנחס סג"ל כשהיה אב"ד בק"ק פולדא (וב"סוף ימיו חזר לפראג, וזהו גאון גדול, בקי בכל הש"ס ואשר"י בעל פה, לא נשמע כמותו, ומנותחו כבוד בק"ק פראג, וספדו אותו ל' יום כמו על משה רבינו), והיה זה שנת ש"פ, ואמר בשם רבו הג"מ וואלף בעל מחבר סמ"ע: מה ששיבחוהו גזרות בק"ק ווירמזא [שכאשכנז] יותר משאר קהלות ומדינות, כי בחורבן בית ראשון באו ונתישבו בק"ק ווירמזא (ווירמזא, Worms), ואחר כלות השבעים שנים גלות ככל חזרו הגולים לירושלים ולאריץ ישראל, ואלו אשר ישבו בוירמזא לא חזרו לארץ ישראל.

וכתבו וישיבו לירושלים לאנשי ק"ק ווירמזא שיבואו גם הם לישב בארץ ישראל כדי שיהיו יכולים לעלות בשלש רגלים לירושלים, שהוא רחוק מאד מהם. ולא השנינו על זה, וכתבו משפחה: "שבו אתם בירושלים הגדולה, אהבנו נדור פה ירושלים קטנה, כי באותו הפעם היו חשובים מאד בעיני העם והנכבדים, והיו עשירים גדולים, ובעיני זה נתרשג עליהם גזירות יותר משאר קהלות ומדינות".

סדר חירות (ה"א ש"פ, עמ' ספר מ"עשה נסים) בלשון אשכנז, אבשרמזא בת"י

למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט

"בברכת 'לירושלים' ואת צמח' וכו', אין צורך להאריך, כי צריך להודיע דמעה מאין הפגנות על בנין ירושלים והחזרת קרן דוד, כי היא תכלית שלימות אנושי, ואם אין לנו ירושלים ומלכות בית דוד, למה לנו חיים, ולירושלים יקרא כסא ה', וכן בודד שישב ממש כעין מרכבה עליונה, כדכתיב (ד"הא כג, כג) 'וישב שלמה על כסא ה', ואם מלאכי מעלה קוראים בככי וקצנה על חורבן ירושלים וכן וילול לא יחשו, והם אבלי יושב, אך נחשה אנן ולא נבכה על חילול השם שנתחלל בחורבן ירושלים ואבדן מלכות בית דוד... ומה אשר לו רק נשמת ישראל, הלא לבנו נשבר בקרבו בזכור חורבן ירושלים וזכרון מלכות בית דוד שנפסד בעוונותינו הרבים".

יערות דבש (חלק ראשון, דרוש א, עמ' ע"ט)

לא אבוא בירושלים של מעלה

עד שאבוא לירושלים של מטה

הכי אמר רבי יוחנן: אמר הקב"ה, לא אבוא בירושלים של מעלה עד שאבוא לירושלים של מטה. ומי איכא

ירושלים למעלה, אין, דכתיב (תהלים קכב, א) "ירושלים הבנויה כעיר שהוכרה לה יהוה" (תענית ה).

ירושלים הבנויה – למטה, היא כעיר "ירושלים שהוכרה לה" וכו' – דהיינו, שהיא למעלה בשמים, נגד ירושלים שלמטה שהיא מכוונת כנגד שער השמים. ובעין זה בפרק אין דורשין (תענית יב) בשבעה רקיעים – "זבול שבו ירושלים ובית המקדש ומוצבה וכו', ע"ש".

מהרש"א (ח"י אגדות תענית שם)

יעיר האלקים – ירושלים של מעלה – מורשפת

שמעתי מאדוני אבי הרב ז"ל שאמר כמדומה בשם החסיד ר' גרשון קוטנר ז"ל, שבא לירושלים וראה בשלוחה, עמים יושבים בה, ובכזה ואמר שזה שאומרים: "אזכרה אלקים ואהמיה בראותי כל עיר" – ירושלים של מטה – "על תלה בנויה". **יעיר האלקים** – ירושלים של מעלה – "מורשפת" עד שאל תהתייג שם ניכר החורבן ודוממים וכו'.

בנין ירושלים ובית המקדש לפי מעשי האדם

... מה שפירשתי 'זכנה אותה בקרוב בימינו בנין עולם' (בברכת 'לירושלים עירך'), ש"כונה ירושלים ה'" (תהלים קמב, ב), ובמה בונה אותה, "בימינו" – על ידי הימים שלנו, **שככל יום כשארם עובד אותו ית"ש, הכל לפי מעשיו בונה את ירושלים ובית המקדש**, יש בונה ביום אחד שורה שליומה, ויש מניח למשל לביתה אחת, כן בונה האדם מישראל שעובד ה' בכל יום, עד שיהיה נבנה בשלמות במהרה בימינו. ובספד"ק 'אמרי יוסף' מביא דבריו ומוסיף כאן: "ושמעתי מפי מונידי אמת, כי בעת שאמר זאת אמר בזה"ל: וכן על דרך זה כאשר האדם מישראל עבר עבירה ח"ו, אזי מפיל לביתה אחת מהבנין, אך מכל מקום לגדול המהירות שנגעשה בבנין הזה, הגם שכמה עבירות נעשו רח"ל בכל יום, מכל מקום ניתוסף ככל יום ויום על הבנין, כי הבנין נבנה במהירות נמרץ. ע"כ שמעתי מפי המגידים ששמעו כן מפיו הקדוש".

וכן שמעתי מהרב הקדוש מוריני הרב אלימלך זצ"ל, שכשעשה עליית נשמה ראה שנושאים את ל"ו הכית המקדש, ואמרו לו שהם אותם הכלים שהוציאה הוא מהגלות, ופעם אחת אמר שנפלה בית שמואה אחד בצורה גדולה מאוד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות ההומה, אבל יש לי שומר טוב, שכשהרב מוריני הרב יעקב יצחק מלאנצוזה מתפלל תפילת י"ח מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים. והבנתי דבריו הקדושים, שמפיל זה על ידי שיעי תפילתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים – לפי ערך זה מפיל הבית הזה של שמואה, כי כשהו קם זה נופל".

זו"ע קודש (פר' כי תצא, עמ' שמו, מהדור תשס"ה)

קדושת וישיבת ירושלים עירך בזמן הזה

... דקדושת מקום המקדש לא בטל, והחזונים סביב

מקדש מקדשים מפי קדושים אל אלקינו...

... כמה שכתבתי שפשוט בעיני יושיבת ירושלים יש

בה מצוה יותר מיושבת שארי ערי ארץ ישראל והבאתי בפשיטות ממתני' שלה כתובות שהכל מעלין לירושלים, וזה אפילו בזמן הזה לכל הפוסקים וכו'... שירושלים הוא שער השמים מימות עולם, אפילו כשהיה היבוס יושב ירושלים והכנעני והפרזי או בארץ לא וזה ולא תוזה שכונה מכותל מערבי אפילו בחורבנה... ומה שכתב 'חסד לאברהם' (מעין ג נהר י"ג) במעלת צפת נגד כל ערי ארץ ישראל, היינו חזן מירושלים, וחלילה להעלות על הדעת שקדושת שום עיר יותר מירושלים...

שו"ת חתם סופר (בתוך שתי תשובות ארוכות בחלק י"ד סי' רלג-רלד)

"וראה בטוב ירושלים" – שהוא סימן טוב לישראל

רבתי בגוים שרתי במדינות ויהיה למם (איכה א, א). על דרך המושל שאמר הרמב"ן ז"ל בעת שבא לשערי ירושלים, וראה שגם עתה בחורבנה יש בה השפעה רבה ועשירות מופלגת לאומות העולם היושבים בה... ויגדל צערו למאד, ונפשו בחלה בו על ראותו שנותנת ברכתה והשפעתה לבחינת ההיצונוים, וזר יתערב בשמחתה. נפל על פניו וצעק בקול מר, ואמר: ירושלים ירושלים, הן אמשול מושלך, לאשה המניקה את בנה יהודה החביב עליה למאד, מחלב שבדדיה, ולפעמים חלה הבן החביב הלו, ולא היה יכול לינק מטיב החלב שבדדי אמו, והיתה אמו יראה פן ייבש החלב חלילה בימים האלו של חליות בנה, ולא יהיה לה במה להניקו בעת שיתרפא מחליו ויכריא... מה עשתה, לקחה תינוק נכרי לביתה על ימים האלו, והיתה מניקת, בכדי שלא ייבש החלב ויהיה לה במה להניק בנה בעת שיכריא. ולפעמים כשלא תשכח לך נכרי להניק, לוקחת כלב ומניקה אותו בזמן הזה, כדי שלא ייבש החלב. ולא כן תעשה אם ח"ו מניקה בנה, לא תתן חלבה לילד הנכרי, ומכל שכן לכלב, רק תניח שתיכש חלבה ותצטק דדיה.

וכך אתה ירושלים עיר הקודש, כשהיו בניך, אלו ישראל, עומדים על טיב בריאותם, חיות הנפשות, היית מניק להם מטיב השפעתך. ועתה כאשר נחלו בניך, ואינם יכולים לקבל רוב טובה מאתך כמאז, אתה מוכרה לתת עתה ברכתך והשפעתך לאומות העולם ולבחינת הקליפות, כלבא בישא, כמבואר בזה"ק תרומה (קנב) וכו'... ע"ש. כדי שתראה ההשפעה שלמה בעת שיהיו בניך על בריאותך, ויבואו בניך לדביר ביתך, ויוכלו לקבל ההשפעה מאתך, תשפיע להם מטיבך, ומכרבתך יבורך עמך בית ישראל, כדמיון האשה הנזל.

וזה שהיה מקונן ירמיהו: 'רבתי בגוים שרתי במדינות יהיה למם, כלומר, שגם עתה היא 'רבתי בגוים' – שיש בה רבתי עם, 'שרתי במדינות' – שהוא כשר לכל המדינות. וזה הכל כי: 'יהיה למם', שמוכרתה ליתן החלב אף לכלב, כי 'למם' הוא כלב, כמאמר רז"ל (שבת כג): 'על פסוק (איוב ג, ד): 'למם מרעדו חסד' – שכן בלשון יוונית קורין לכלב 'למם'. והכל בדמיון שלא ייבש החלב, כדי שיהיה לה להניק, בעת שישבו ישראל על אדמות.

ולזה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים ה, ח): **"נתת שמחה בלבי מעת דגנם ויתירוהם רבו"**, כלומר, שאני שמח מאוד כשאני רואה עתה בעת הגלות שדגנם ויתירוהם רבו, שמזה ידענו בבירור שבעזרת ית' יחווה עוד לנו, וירפא אותנו מנגע העוונות, ונקבל הענקתו והשפעתו לטובה ולברכה, שאם לא כן, היה כלו נפסד ח"ו ההשפעה וברכה, כדמיון האשה כשהי' מת התינוק – ייבש החלב, וכשאנו רואים שדגנם רבו, ודאי שהוא למעננו, כדי שאנחנו נקבל טוב השפעה בעת בריאותנו.

סידורי של שבת (שורש השבועי ענף ב עלה יו ואילך, עמ' ע"ט)

יתרון דעת

המשפט מעמ' ב

ויהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתברך עיסותינו על ידינו כמו ששרתה ברכה על ידיו אמותינו הקדושות, שרה רבקה רחל וזלתי, וקיים בנו מקרא שכתוב (ויקרא מו, ל) **"ראשית עריסותיכם תתנו לכהן להניח ברחל אל ביתך"**, וכן מברך אתכם תברך את בתינו לעולם ועד ברכות שמים מעל, ולא יהיה בנו עקר ועקרה שכול ושכולה, ותזכינו לו ולבעלי שיהיו לנו בנים זכרים עוסקים בתורה לשמח ומקיימו מצוותיה, ויהיו יראי שמוך, יראת תרוממות, עוד כל ימי חייהם, ובזכות מצות חלה יתקן עון אם כל חי שגרמה מיתה לאדם הראשון שהיה חלתו של עולם, יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי.

פטיי דחמים להגאון רבי יעקב בהגאון רבי דוד פארוז זצ"ל (ביתן ברכה של רגאון, ואח"כ עלה לירושלים, ושם נלב"ע). חיבר הספרים 'קהלת יעקב' על נביאים, 'אפי זוטרי' על ש"ע, מנחת יעקב' על התפילה, ועוד, וכן ספר זה שבו תפלות מיוחדות לנשים, ונדפס פעם אחת בוויניציאה בשנת תקפ"ה. תפילה – לא ידועה זו – הועתקה מעותק גדיר ביחור של הספר שהגיע לידנו.

הערה נחוזה בענין שריפת החלה

בגליון הקודם (גל' תקל) הובא – מ"ש הרמ"א סוף סי' ש"ב שהמנהג כעת להשליך החלה לתוך קודם שאופין בו, וכן הובא דבר זה מהר"ם (סי' לה). אכן שמעתי מנדל הוראז מזור הקדום, שמה שנהגו כן, היינו בתורנים שהיו בדורות הקדומים, ושובערי בתגלים, ושליוכו החלה למקום החללים ולא למקום ששם אפר הפת, וכל החשש היה רק משום ריחא, ועל זה כתב הש"ך בריש סי' ק"ח בשם האו"ה שבתלה שליו שהיה דרבני (השם, חלת ח"ל) אין לחוש, ולזה גם הרמ"א תיגר. אבל בתורנים ידיו כחיים הוה, שפעלים ע"י זרם חלקטרי, וגופי החימים מכוסים, וכשמשליכים החלה לתוך התנור נמצא שמשליכים למקום שאופים שם הפת, ויש חשש בלעית איסור ממש, שהחלה חרי אסורה באכילה, וזהו מקום זה בתנור ששורף שם הפת הוא בולע ע"י האור וטעון ליבון לפני שיאפה שם הפת, וברור שלא על כגון זה התכוין אדונו הרמ"א ז"ל במה שכתב שהמנהג להשליך החלה לתנור. וכמו שלא יעלה על הדעת לאפות דבר איסור בתנור, כן הדבר הזה של שריפת החלה בתנור, שגם החלה היא אסורה, וזה ברור ונחיר.

חב"י נפתלי הירצקא רייזמאן פ"עית בני ברק יע"א [דומ"ץ בקהל מחזיקי הדת, ב"ב]

יש נשים נדהגים לתת פרוטות צדקה קודם הפרשת חלה, וקודם הדלקת נרות שבת... שם (שנה ב, פר' לך אהות)

בסידור ישן נושן שהיה בקהילתי קאדלבורג, מצאתי בתחינות נפלאים, שהיה שם תפלה לאשה לאחר הפרשת חלה בערב שב"ק, מתפלת היא שהש"ת ישלח המלאך הממונה על הפרכות, הם החלות של שבת, שיאמרו יפה ומהודרים לכבוד שבת קודש. והוא פלא. אלה כתב להגה"ק מוורעבי ז"ע (אות תבו). ועי' בספר 'הלכותא רבתא לשבתא' לאחי הדו"ק משמוני ז"ע (פ"ג הביא, ש"כ יד) שג"כ הביא, וכתב שם: "ומנהגן של ישראל תורה, אפילו לשונן, עי' בחת"ס תשובה למה נקרא קובעלסדארף וכדומה, ישראל דייקו בלשונם בעיבודין (גג). ועל זה וזה נאמר 'צאי לך בעקבי הצאן', מנהג עוקר החלבה", יע"ש.

האשה יושבת וקוצה חלתה, ופיה פתחה בחכמה בתפלתה: לשם יהוה קודשא בריך הוא ושכינתיה ברחמי ורחימו ורחימו ורחימו ובשם כל ישראל, הנה אנכי באתי באימה ויראה ובשמחה לבי לקיים מצות עשה אשר צוית בתורתך על ידי משה עבדך כאמור (במדבר טו, כ) **"ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה לתקן את שרשה במקום עילוי"**. ויהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלוקי אבותי שבכה סגולה מצות הפרשת חלה תבער הטומאה מן הקודש ותבער הגילולים מן הארץ, וקיים לנו מה שהבטחתנו (ישעי' כה, ח) **"בלע המות לנצח ומהח ה' אלקים המעה מעל כל פנים"**, ובזכות הפרשת חלה תברך את בתינו בכרכה המשולשת בתורה. יצוה נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננתי" (תהלים צ, יו), יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי" (שם יב, טו). בריך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצוותיו וצונו להפריש חלה. מאחר שעשתה הראוי לה, תשוב ותפריש חלה.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומיו"

מסכת יומא

"עבירה מטמטמת לבו של אדם" – מצד מעשה העבירה או דבר האיסור? (ב) בהמשך אודות החקירה במאמרם ז"ל במכילתין (דף לט ע"א) "עבירה מטמטמת לבו של אדם" וכו' – מה גורם הטמטום, עצם דבר האיסור שנכנס לתוך גוף האדם, או דילמא כח מעשה העבירה והפגם של אכילה זו. והרי כמה נפק"מ שיוצאים מחקירה זו: א. הנה הפני יחושע (כ"מ נה. ד"ה אם) כתב לענין גר שנתגיר, שאמנם עונותיו הראשונים שעשה בגיותו אין נחשבים לו, כי גר שנתגיר כקטן שנולד דמי, אך שונה הדבר לענין נבילות וטריפות, "נהי דאיסורא ליכא בגיותו, אפילו הכי מאיסא מילתא כדאמרינן בעלמא שמטמטם לבו של אדם" (ע"ע מהרש"א שם ד"ה היה). משמע, שהטמטום נגרם מצד עצם המאכל האסור שנכנס לגופו, שהרי לא היה שום מעשה עבירה כשאכל בהיותו נכרי. אולם יצויין, שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל (עי' שלחן שלמה ערכי רפואה ח"ב עמ' רמז) כתב בפשטות הדין: **"גר שנתגיר יכול להניע לדרגה של תנא, ולא שיוך לדבר על טמטום הלב, כיון שאכל נבילות וטריפות בזמן היותו נמוח בהיותו גוי"** (ע"ע שו"ת דברי יציב א"ח סי' סט).

ב. בסיוגן אחד ניבאו הגאונים בעל העקמ דבר ובעל המשך חכמה בביאור הפוסקים (פר' ואתחנן ו, י"ב): **"והיה כי יביאך ה' אללקך לא הארץ וגו', ובתנים מלאים כל טוב אשר לא מלאת וגו', ואכלת ושבעת, השמר לך פן תשכח את ה'..."**, כי חז"ל (חולין יז.) למדו מהפוסק "ובתנים מלאים כל טוב אשר לא מלאת" שהיה מותר להאכיל לחיה "חזירי" בשבע שנים דכישור, ולכן ההזירה התורה: **"והשמר לך פן תשכח את ה'", כי טבע דברים האסורים שמטמטם את הלב, ולכן נוהרו על שכחת ה' באזהרה מיוחדת. בדבריהם מבואר שעצם הדבר האסור הנכנס לגוף אדם מטמטם, גם ללא מעשה העבירה, שהרי בשעת המלחמה הותר להם לאכול כחלי דחזירי, ואין כאן חטא כלל.**

מאידך, רבינו המהר"ל, שסובר שהעבירה היא הגורמת לטמטום הנפש ולא עצם המאכל (תפארת ישראל פ"ח, הובא במאמר הקודם), כותב בהדיא (שם) כהוכחה לדבריו מכתלי דחזירי שהתורה התירה להם, ואם עצם המאכל מטמטם – היאך התירה התורה לאכלם. אלא על כרחך שהעבירה היא הגורמת, וכשהתירה התורה אין בזה טמטום.

ג. במאמר הקודם הובאו דברי הרמ"א (יורה דעה פ"א סי' ס"ז) ש"לא תאכל המינקת אפילו ישראלית דברים האסורים", וביאור הש"ך (סקכ"ז): ד"אע"פ שאסור לה בלאו הכי לאכול דברים האסורים, מ"מ גם בשביל התינוק לא תאכל, ונפק"מ, אם היא חולה בענין שצריך להאכילה דברים האסורים וכו', יע"ש. מדברי הרמ"א אלו הוכיח החתם סופר (כח' כותבות ק) ש"אכילת איסור אע"ג דבאונס הוה, ופטור מעונש מ"מ מטמטם הלב", שהרי אין כאן מעשה עבירה – לא למינקת שאכלה מחמת פיקוח נפש, וכ"ש שלא כלפי התינוק, אלא עשה כלל מעשה איסור. אכן בספר אורח מישור (על הדרכים הארוך שם אות ב) כתב שדברי הרמ"א אינם אלא כשאכלה בפשיעה, שאז לא יתנו לתינוק לינק ממנה, ובה"ג ישנו למעשה העבירה (והוכיח כן מלשון הרמ"א בתורת חטאת סוף כלל סה), ולפי דבריו באכילה מחמת אונס משום פק"ג אין טמטום (עי' שו"ת דברי יציב א"ח סי' סט).

וכיוצא בזה כתבו הנצי"ב והמשך חכמה (שם) לבאר ההלכה בשו"ע (א"ח סי' שכח סי' ד): **"היה חולה שיש בו סכנה וצריך בשר, שוחטים לו ואין אומרים נאכלנו בבלו"**, ומחללים את השבת החמורה שלא להאכילו איסור נבילה הקלה, כי לאידך גיסא, הפגם הנגרם על ידי מאכלות אסורות חמור יותר.

אולם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל (שלחן שלמה, ערכי רפואה, עמ' רמז) כתב בפשטות, שלא ככל אלו הגדולים שבאנשי, וז"ל: **"האוכל דבר איסור משום פיקוח נפש – בליט ברירה אחרת – אין כאן עבירה, רק מצוה"** ואפשר מדבריו, שהמצוה שבדבר יחפה על מאכל האיסור הנכנס לתוך גוף האדם, ולכן לא יגרם בזה טמטום הלב, אפי' לצד זה שעצם מאכל האיסור גורם הפגם, כי המצוה שבדבר מחפה ומטהרת פגם זה (עי' בחוברת "בשבילי הרפואה" א, ד) מאמר על הגה"ק השפ"ק חיים" מקלינבורג זצ"ל לענין לקחת הרופא לחולה שאין בו סכנה, האם יש בו טמטום הלב; וע"ע תורת היולדת פמ"ב הע' כ. ולבארה נידון זה תלוי בהנ"ל, אכן אפשר שתרופות אינן מניחות את הגוף, ורק במאכל שמזין את הגוף יש ענין של טמטום הלב).

ד. כן יש לדון בהמשך דברי הרמ"א (והובא במאמר הקודם): **"וכן התינוק בעצמו" – לא יאכל דברים האסורים**, כי כל זה מוזק לו בוקנותו, ומבאר הש"ך (סקכ"ז): **"אע"פ דקטן האוכל דברים האסורים... אין אביו מצוה להפרישו... היינו מדינא, אבל מ"מ פרישו, מפני שמזין לו בוקנותו שמטמטם הלב גורם לו טבע רע"**. ולבארה, הרי בקטן אין מעשה עבירה כלל, ואם מצינו שאכילת דברים אסורים מוזקה בוקנותו, הרי בעל כרחך שעצם המאכל גורם הטמטום. אמנם הגרש"א זצ"ל (שם) כתב דשאני קטן, שבסופו של דבר יגיע למצוות, הרי זה נחשב לו כעבירה, שתגרום לו טמטום מצד מעשה העבירה. גם יש להוסיף מה שהביא הרמ"א (א"ח סי' שמג) בשם התרומת אדשן (סי' סב): **"קטן שהכה לאביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אע"פ שאין צריך תשובה כשהגדיל, מ"מ טוב לו שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה, אע"פ שעבר קודם שנעשה בר עונשין"**. הרי שנחשב לו לחטא מה שחטא בקטנותו, וטוב שיקבל ע"פ איזה דבר לתשובה ולכפרה על כך, ושפיר יתכן שנחשב כמעשה חטא כלפי הטמטום הנגרם על ידי מאכלות אסורות.

בענין זה יש להביא את דברי החת"ס (שו"ת א"ח סי' פג) שדן בענין מסירת שוטה למסד נכרים, בו יכולים להחבימו, באופן שיהא מוכרח לאכול שם מאכלות אסורות, שמעיקר הדין אין בכך איסור, כי בעוד שהוא שוטה אין עליו שום איסור.

המשך בעמוד ג

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

"הנה זה עומד אחר כתלנו" (ב)

הלכות שכירות אצל הכותל המערבי

א. **מנין שמתפלל ברחבת הכותל המערבי, אך מתפללי עומדים מפורזים, ואין עשרה שעומדים במקום אחד - מכל מקום מצטרפין**, כיון שמחיצות מקיפות את הרחבה מכל צדדיה (וכמ"ש בגליון הקודם. ועי' שו"ע אורח סי' נה סי"ב).

[ולגבי מנין שמתפלל בשטח פתוח לגמרי, והמתפללים מפורזים - עד היכן מצטרפין? בשו"ת משנה שכיר (ח"א סי' יב) דמיייר לגבי קדיש לאחר קידוש לבנה) כתב שבמקום פתוח, אזי כל ששומעים זה את זה מצטרפין לעשרה, בתנאי שאין רשות אחרת - או אפילו שביל היחיד או איזה דבר שאינו נקי - מפסקת ביניהם (ועי' שו"ת מנ"י ח"ב סי' מד ע"ב; כתב כן, אך התנה בדבוע שיראו א"י). ברם בשו"ת דברי יחושע (ח"ה א"ח סי' א) ס"ל דבמקום פרוץ שאין שם מחיצה, לא יתא המרחק בין אחד לחבירו יותר מד' אמות, והביא ראיה מפ"י הרא"ש עמ"ס נזיר (דף נ. ד"ה באומר) דלגבי ספק טומאה ברה"י בעינן שהשלישי יתא תוך ד' אמות של השנים, הכי נמי הכא לא שניא. (אבל לענין ראיין ארץ מספק טומאה, דלגבי ס"ט ברה"י, אם יש שם ג' אנשים אין גם הם בחדר מוקף מחיצה יש לו דין רה"י, ולכן בענין שיהא כל אחד ואחד בתוך ד' אמות לבני הפילה, דמהני רשות שמקפת מחיצות גם אם הם רחוקים זה מזה, אי"כ הוא הדין כשאמה מוקפת מחיצות מהני אפילו הם רחוקים זה מזה, ודוק).

ב. **אדם שיש לו שתי ברירות: להתפלל במנין או להתפלל ביחידות אצל הכותל מערבי**, נראה פשוט שתפילה בציבור עדיפה מתפילה ביחיד ליד הכותל המערבי. וראיה, דגם בתפילה ותיקין, שיש לה מקור בגמרא, עדיף לאחור התפילה ולהתפלל בציבור מהלהתפלל בתיקין ביחידות (ורק מי שהזיר תמיד לקרות קריש כותיקין, מותר לקרות ולהתפלל ביחיד אם אין לו מנין. עי' ביאור סי' נח סי"א ד"ה ומצוה), אם כן כל שכן שתפילה בציבור עדיפה מתפילה אצל הכותל המערבי ביחידות (ד"כ בשו"ת או דבריו ח"א סי' מד).

ג. **דבר שניתן ומצוי לרוב בכותל המערבי, שאדם מתפלל במנין, או אומר תהלים, תחנונות ובקשות וכדו', ובאמצע שומע משאר מנינים 'אמן' או שאר דברים שבקדושה - האם מחייב לענות עמיהם או לא**, כיון שאינו מתפלל עמיהם ועוסק באמירת תהלים או שאר דברי תחנונים? כתבו הפוסקים, שאינו מחייב לענות עמיהם, ובפרט כשהו מבבל את כוונתו (עי' שו"ת צ"ח אילנות ח"א סי' ג). ועי' הלכות שלמה על תפלה פ"ו הי"ד ודבר הלכה פיו ופי' להקטן החדש סי' קכד סק"ג (ובאמת, הוא הדין בכל ביהמ"ד כגון דא, שעושים בו מנינים רבים, ויש שם לומדים וכדו').

ד. **כידוע, יש ענין להתפלל אצל הכותל המערבי בערב שבת אחר חצות**. ויש נדון אם אשה יכולה לנסוע אל הכותל לאחר שהדליקה נרות שבת אם היא מתנית מתחילה שאינה מקבלת שבת בחולקין זו, ותספיק להגיע אל הכותל מבעוד פרוש יום, הנה, לדעה דעת הרמ"א (סי' רסג סי"ו) שמועילה תנאי - שאינה מקבלת שבת בחולקתה. וכתב עליו המג"א, שאין להתנות כי אם לצורך, מאחר שיש חולקין וסוברין דלא מהני תנאי. ואם כן יש לדון בניד"ד, נסיעה לכותל המערבי, הוי לצורך או לא: והנה בשו"ת צ"ח סי' ט"ז) מתיר משום דהוי לצורך, ברם דעת הגרש"ז אויערבאך זצ"ל דאין חשבו לצורך, ח"ו אם נוסעת כדי להתפלל שם מנחה דאז הוי לצורך (עי' שלחן שלמה ח"א סי' רסג סי' יז). ומ"מ נראה, דאף לדעת המתיר, לא הותר כי אם לעושה כן לפעמים, אבל לא תעשה כן בקביעות בכל ערש, כי לצורך מותר רק לפעמים, ולא בקביעות, ברם תיחור להדליק נרות אחר פלג המנחה (עי' אורח סי' רסג סי' יד).

ה. **אם החל לרדת נשם בשבת בעת קריאת התורה ברחבת הכותל המערבי - מותר לפרוס טלית מעל הס"ת, ויהא מוחזק בידי אנשים**, ואע"ג דמתכוין לשם אהל (עי' תהלים סי' שטו סק"ט, מנחת שבת סי' פ"ק רכז, שו"ת אבני ארץ סי' רכב, דע"ת סי' שטו אות ט; שו"ת צ"ח ח"א סי' ד). ולסיום נביא דקדשו של בעל הישמוח משה' (הפטורות פר' פקודי) על הפסוק **"ואמר שלמה ה' אמי לשוביך בערפלי"** (מ"א ח, יב), וז"ל: **"דעיקר בנין הבית היה בשביל החובב והגלות, שאלמלא ויחש השראת שכינו במקום הנחב, כאמרם (שמו"ר ב, ג) ואף על פי כן לא זזה שכינו מכותל מערבי, ח"ו לא היו יכולים להתקיים, רק על ידי שגם עתה כביכול שורה שם בערפל, אז היא מעמדם ומצבן של ישראל"**, עכ"ל (ועי' ג"כ בס' מאור ושמש פר' ראה עה"פ יאבד תאבדו"ן מה שהאריך בקדושת הכותל המערבי). ונחלתו - מענין פתיחת מאמרינו - בלשון קדשו של הערבי נחל' בפר' בלק (נדרש א), שמביא דברי הש"ך עה"ת שמבאר הידן בנו הישמעאלים מקום טומאה על מקום קדוש כזה, וככתב בא"ד: **"כי תחת עובי כותל מערבי שם מצומצם נכוין כל המקומות המוקדשים, ע"ש שאפשר להיות שחשבו כל ירושלמי מ צומצם שם"**, וכו' (עי' ע"ש).

נערך ע"י שמאי קהת הכותל נראס שליט"א

עלֵי ספר

המאור המבואר על מסכת יומא - תמוזת צבעונית בתלת מימד, מעשה ידי אמן כדי לבאר ולהאיר את סוגיות מסכת יומא וההתלכות העוסקות בבנין בית המקדש וכליו ובסדר העבודה, ולקרבן על דעת הלומד באופן מוחשי. כולל גם קונטרס **"מאורות ההלכה"** - הלכות עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים עם מקורות ועיונים. יצא לאור על ידי 'מאורות דף היומי' בראשות הרח"ג ר' חיים דוד קובלסקי. בני ברק תשס"ו.

אמרות משה - לקט מאמרים על התורה שבת ומעדים, שערי עבודת השית אגרות קודש וליקוטים מאת הרח"ק רבי משה מקאברין ז"ל. לוקט מספרי תלמידיו ותלמידי תלמידיו הקי' זללה"ה על ידי נוי"ט מרת שלמה זלצמן, מהדורה חדשה ומורחבת בני ברק תשס"ו.

ברכת גבריאל - חיבור מקיף על עניני ומנהגי ברכת החדוש והמסתעף ממנה [ובראשו מאמר מיוחד על 'ברכת התורה'] מאת הרח"ג ר' יוסף יונה גבריאל ווייסבלום אב"ד ק"ק שעדליץ, ברוקלין נ"י. תשס"ו.

תודותינו וברכותינו נתונות לחלוש שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

לעילוי נשמת		לעילוי נשמת	
הרה"ח ר' שואל אלכסנדר ב"ר מרדכי ביטטריצקי ע"ה נלב"ע י' מנחם אב תש"ס לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.		מוה"ר ר' ישראל ב"ר דוד יהודה הכהן ע"ה דויטש מעיר הבירה וויען יצ"ו נלב"ע ביום ה' מנחם אב תשנ"ה לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצה ע"י בני משפחתו הי"ו	
הודעה חשובה לקוראיו באירופא הי"ו הרצונים לטול חלק בזיכוי הרבים - במיוחד ביום הנופש הקרבים ובאלע"ט - על ידי הנחת נשמת יצאנו או לרגל עקב שכתב וכדו', על גלויותיו פרי' ואתחנן שוקה נכדו, על יפנה אל נציגיו דלהלן עד יום שני פרשת ואתחנן ו' מנחם אב אנטווערפן: ר' יצחק מושקוביץ 06.00.4994 אנגלי: משרד המערכת בלונדון 211-0020 ציריך: ר' חיים בלייכפלד 451-1921 ווינ: ר' שלמה קרן 261-0880 אמסטרדם: ר' מאיר גוטליב 646-5178 בשאר הערים ע"י פאקס המכון 03 226.62.55		לעילוי נשמת הרה"ח ר' אלטר צבי ב"ר שמואל שמעלקא ע"ה פאפער נלב"ע י' באב תשכ"ח לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי בניו החשובים הר"ר אהרן דוד והר"ר שמואל שמעלקא הי"ו	
לעילוי נשמת מרת ברכה ב"ר אלטר אהרן ע"ה נלב"ע י' מנחם אב ת.נ.צ.ב.ה.		לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעקב ישראל בהר"ק ר' בנציון יהודה לייב מהארנסטייפל זצ"ל נלב"ע י' מנחם אב תשל"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצה על ידי נכדו הר"ר בנציון אליהו טווערסקי הי"ו	

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן 'קרן למרדכי לעני'הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת ואתחנן - נחמו (אבות ג)			
י' מנחם אב תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקל"ב			
הדפוס	מו"ס	דף	ר"ת
22:38	22:23	21:07	אנטווערפן
21:58	21:43	20:29	לונדון
22:14	22:03	20:45	מיאנסטער
22:10	21:48	20:38	ציריך
21:41	21:20	20:09	ווינ
22:41	22:28	21:09	אמסטרדם
22:36	22:19	21:07	פאריז
22:15	22:00	20:46	פראנקפורט

תורת של ראשונים

הבטחת הש"ת:

גם תשובה שלימה מתוך תוקף הצרות תקובל לרצון

כי א-ל רחום ה' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך ולא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם. כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך למן היום אשר ברא אלקים אדם וגו' הנחיה בדבר הגדול הזה או הנשמע כמחזה (ה' לא-לב). "קשר אלו הפסוקים זר, עד שהרמב"ם ז"ל נדחק לפרשו, שאמרו, 'כי שאל נא לימים ראשונים, מוסב על תחלת הפרשה, ויאמר, כי הש"ת לא יחולל ולא יאריך על עונש עבודת אלילים, מצד שעשה עמכם מה שלא עשה כן לכל גוי (יע"ש בדבריו). ואין זה במשמע, לפי שבאו באמצע פסוקים רבים שאינם מעניין זה כלל, שאחר שהאריך בדברי תנחומין לומר שהש"ת יקבל תשובתו, ונמצאהו כאשר נקרא אליו, אך יחזור עתה לראשונות, לתת מעט למה לא יאריך על עונש עבודת אלילים.

ולפיכך אני אומר שאלה שני הפסוקים, שהם: 'כי אל רחום ה', ו'כי שאל נא, נותנים מעט למקראות הסמוכים להם, שהבטיחנו שגם אם לא נבקש שהש"ת מטיב לבבנו אלא מתוקף הצרות, שהוא ישמע לקולנו. והרי דבר זה מופלא, שאחר שנמרה ונעשה הרע בעיני ה' להכניסו, וגם אחרי כן לא נשים לב לשוב לפניו אלא מתוקף צרה, שעם כל זה יקבל תשובתנו, והרי אנו רואים ביפתח שאמר לאנשי גלעד (שופטים יא, ז): 'הלא אתם שנאתם אותי וגו' ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם, והאין אפשר שהש"ת, שהוא רם ונשא, לא יקפיד על מה שההדיוט מקפיד, ויהיה כח ההדיוט חמור מכח גבוה.

ולזה נתן מעט, ואמר: אל תתמה על זה, 'כי א-ל רחום ה' אלקיך לא ירפך ולא ישחיתך, ואע"פ שאינך ראוי לכך, עם כל זה 'לא ישכח את ברית אבותיך אשר נשבע להם, וואל תתמה איך ברית אבותיך יספיק לכל זה, 'כי שאל נא לימים ראשונים הנחיה בדבר הגדול הזה' אשר עשה לכם הש"ת... והתם דבריו ואמר (פסוק לו): 'ותחת כי אהב את אבותיך' וכלומר, כל אלה הדברים המופלאים והנוראים לא למענך נעשו אלא תחת כי אהב את אבותיך, וכמו שאלה הגדולות והנוראות נעשו בשביל אבותיך. כן תוכל להאמין שהש"ת יקבל תשובתך מתוך צרתך למען 'ברית אבותיך, עם היות הדבר הזה מופלא.

והרי קשר זה, דומה למה שדרשו רז"ל (ברכות י): למה נסמכה פרשת אבישלום לפרשת גוג ומגוג, אם יאמר ק"ל אדם, וכי יש עבד מורד ברבו, אמור לו וכי יש בן מורד באביו, אלא הוה, הכי נמי הוה. וביאור הענין, כי כאשר אדם מפקפק ונסוג מהאמין ענין זה, בשמראים לו דבר זה כמחזה שעל כרחו מאמין בו, המחשבה מטיב בראשו, ומאמין בו גם כן. אף זה על ענין זה הוא, לומר שאם יתא זה זר בעיניך שהש"ת יעשה דבר זה כל כך בשביל ברית אבותיך, שאל נא לימים ראשונים' ותראה שבשבים עשה דבר אחר זר כמחזה, או יותר ממנו.

ומכל מקום אע"פ שהבטיחנו לומר שאפילו מתוך הצרה תהיה תשובתנו מקובלת, התנה ואמר (פסוק לו): 'כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך'. וביאור זה הענין, שהשב מתוך הצרה הוא על שני פנים: יש מהן שאין התשובה נקבעת בלבם לגמרי, שעם היות שבעת צרתם קוראים אל ה', אין הענין נגמר בלבם כל כך ולא נפקחו עיניהם ורק אחרי צרתם, בראותם כי היתה הרוחה יכבידו את לבם וישובו לבסלול... ולהוציא ענין זה אמר: 'כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, כלומר שתהיה התשובה על האופן השני, והוא שמתוך הצרה יכנס מרדות בלבך, לפי שבעת השלוח אדם שותה ושכור מתענוגי העולם הזה ותאותיו, ואין ספק שאם בעת ההיא ישיב אל לבו להסיר את יינו מעליו, שתהיה תשובתו מעולה מאד. אבל הכתוב הבטיחנו, שגם כשלא יהיה בענין זה, אלא שמתוך הצרה ישוב אל הש"ת, אחר שישבו אליו בכל לבבו ובכל נפשו ויהיה הדבר נקבע בלבו כל כך, עד שאחרי עבור הצרה יוסף אומין ויהלך כח להתדבק בש"י ולהללו ולשבחו אשר המיב עמו, הרי זו תשובה שלמה ומקובלת'.

דרישות הר"ן (דרוש תשיעי)

לקח טוב

תחינה על התפילה עצמה

מיושבת כראוי, וגם לשוני מבולבלת ולא סדורה כל צרכה. ועל כן יתכן שבקשתי לא תצא מתוקנת כלל וכלל, ואף אין ערב בדבר שפיו ולבי יהיו שוין בשעת מעשה, כי כבר יתכן שלשוני תדבר את דברי הבקשה ומחשבותי תהיינה באותו זמן שוטטות בחוצות. לאור כל זה, אבקש את פניך שתעזור לי לסדר את משאלתי שתצא בצורה ראויה והוגנת..."

אין ספק שהלה ימלא פיו צחוק ויסרב כליל להקשיב למשאלתו, כי דבריו אלה מוכיחים בעליל שאין לו רצינות כלשהיא לעסק המבוקש. עצמה כזו לא תועיל, וודאי גם תזיק.

אותיות מהכימות

ואתחנן אל ה' בעת ההיא לאמר. תיבת "לאמר" מיותר. ונראה שבמקרה כדמות (ט): מסקין ד"ה' שפתי תפתח לא הוה הפסוק בין גאולה לתפילה אפילו בשחיית, כיון דתקינו ליה רבנן, כתפילה אריכתא דמילא. ולכאורה הוה ליה למימר תקינו כבן תפילה. אלא על כרחך דלא הוה ככלל תקוין התפילה דלגסי כנסת הגדולה, ובתר הכי דתקנו ליה הוה ליה כתפילה אריכתא. והטעם הוא, ד"ה' שפתי", הוא שנוכל להפעל. ובזמן התנאים והסודמים להם לא הוה ליה כיון להפעל על זה, כי בודאי היה תפלתו זכה. ואח"כ שנתמעטו הלככות כרבות הימים, הולכין לקבוע תפלה על שפתא תפלתו זכה. וגמלא יס לנו ב' בחינות תפלה: א', התפלה עממה, ובכ', התפילה שיהיו יכולין להפעל. ומסקה רבינו ע"ה בודאי היה תפלתו תמיד כבחינה העליונה שבמדרגות התפלה, ותמיד היה תפלתו גזורה בפיו ומקובל. אבל עתה דחזינו ללא נקבעת תפלתו, בודאי ממילא לא היה תפלתו גזורה בפיו, והולך להפעל שיוכל לבקש מן הש"ת תפלתו ליכנס לארץ, ושאל ממנו מענה לשון. לזה "ואתחנן אל ה' בעת ההיא" דוקא "לאמר", שיוכל לאמר דברי תפלה כהגון, משא"כ תמיד לא היה לרד לזה... קוּשָׁה לוי

בתפלתנו לאדון העולם ב"ה אין הדבר כן. הכמינו אף קבעו מטבע מיוחד שבו נבקש מו' לפתוח את שפתינו שנגיד תהלתו כראוי. עצמה זו לא רק שלא תזיק, אלא גם תועיל מאד, ודרכה יעזור יודע המחשבות למתפלל שיסדר את רעיונותיו ואת דבריו באופן ראוי והגון. ונכונה עצמה זו בימים אלו, בהרבות תפלה לשמירת שארית ישראל ולנחמת ציון וירושלים, על המתפלל להיות מודע לקושי שבתפלתו שתהיה הוגנת ורצויה. ומוטב שיקדים תפלה מיוחדת לה' שיפתח את שפתי, ויהיה לרצון אמרי פיו.

בין אדם לחבירו מצוי הדבר שהאחד נצרך לזולתו, לעזרה או לגמילת חסד מסויימת. בכדי שיקבל טובה זו שברצונו, עליו לפרוס את בקשתו לפני חבירו באופן שיפייסנו וירצנו, עד שיעורר בו הסכמה וחפץ לבא לקראתו במילוי משאלתו. אם אמנם בקשתו קטנה, אין צורך להכין את דברי פנייתו אליו בהכנה דרבה. אך אם שאלה גדולה הוא שואל, מן ההכרח שישקיע התבוננות מרובה בסידור הדברים ובניסוחם, ואף בקביעת זמן ומקום מיוחד להגשת בקשתו, כך שיוגדל סיכויו לחמם את לב זולתו ולהביאו להסכמה וחפץ לב.

פעמים יש שיודע השואל מראש כי בקשתו רחוקה מלהיענות, עקב התנגדותו של הנשאל לדבר המתבקש. לא זה שעדיין לא נתעורר בו רצון לבא לקראת השואל, אלא אף זה שכבר נתמלא לבו רצון הפכי. במקרה כזה, כל שכן שעל השואל להתבונן בניגוד יתירה שיוכל להגיש את משאלתו באופן שיהיה מסוגל להפוך את לב הנשאל ממשילי לחיובי. וכולי האי ואולי יצליח במשימתו.

מה שיתכן לו לעשות עוד הוא, להקדים בקשה מיוחדת מרם יפרוס את משאלתו. בקשה מיוחדת זו תהיה, כי מאחר שעומד הוא לפרוס משאלה לפניו, ויודע גם יודע שקשה הדבר עד מאד, הריהו איפוא מקדים ומבקש בהפצרה שלמרות הקושי שבדבר יחוס הנשאל עליו עד כמה שאפשר, ואף מעבר מכפי יכולתו, ולא ישיב את פניו ריקם. תועלת יש בה בתחבולה זו שמראש מראה השואל מודעות ואף הבנה לקושי של מילוי המשאלה, ובעצם בזה מגדיל את עוצם הכרת הטוב שתהיה לו אם יצליח ותמולא, עובדה שיכולה להניע את חברו לנקוט במאמץ יתר. אין עצמה זו בטוחה להשיג לו את מבוקשו, אך יכולה היא לעזור. וגם אם לא תועיל, הרי לא תזיק.

הצד השווה של כל עצמה מועילה הוא, להמחיש ככל האפשר עד כמה החובה ונחוצה לו משאלתו זו, ושימים ולילות העסיקתו עד שהחליט מתי, איפוא ואיך להגיש אותה אליו.

מה תהיה איפוא תגובת הנשאל, כאשר יבוא הנצרך ויקדים לו בקשה זאת: "דע לך ידידי, ששאלה גדולה לי אליך, אבל הוששני שאין דעתי

אמרות טהורות

בשמקיים מצוות במחשבה וברעותא דליבא – נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא

ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מולמד אתכם לעשות למען תחיו וגו' (ד, א). בספר 'ניזיר השם, בהקדמה, פירש הא דאיתא (עירובין נ:): "נחלקו ב"ש ובי"ה, הללו אומרים נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, והללו אומרים נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא. נמנו וגמרו, נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא, עכשיו שנברא יפשפש במעשיו" (וכו'), ומהרש"א (פסוק כג: ד"ה תרי"ג) פירש הלשון "נמנו וגמרו", היינו, שמנו מניין המצוות, ורבו הלאוין – שהם שס"ה – שמנויע עליהם עונש, על העוין – שהם רק רמ"ח – שמקבלים עליהם שכר, ואם כן האדם קרוב להפסד יותר מאשר לשכר, ולכן גמרו דנוח לו לאדם שלא נברא, עכ"ל.

אמנם ידוע מאמרם ז"ל (קדושין מ:). שמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה, ומחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה. ולפי זה שוב נמצא שהשכר רב יותר על ההפסד, עיי"ש (וראה עוד: "בנין אריאל" ואמרי שמואל" פ"ר בראשית ע"ה" וי"א ה' כ"י רבה רע"ה האדם).

וכזה יתבאר: "ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים" וגו' שמע הוא לשון הכנה ומלשון הכתוב (בראשית מב, כג) "כי שומע יוסף", רצ"ל, שבקיום החוקים והמשפטים צריך להכין ולהשכיל במחשבה וברעותא דליבא, ואח"כ "אשר אנכי מולמד אתכם לעשות", והיינו, שולות מה שצריך לקיים המצוות במעשה, צריך לקיימן גם במחשבה, כי אז יהיו מצוות עשה יותר ממצוות ה"ל", ויהיה נוח לו לאדם שנברא יותר משלא נברא, כיון שבאופן זה הוא קרוב אל השכר יותר מלהפסד. וזהו: "למען תחיו ובאתם וירשם את הארץ" וגו' רצ"ל, כי היא חייבים בעוה"ז ונוח לכם להיות נברא משלא נברא.

עצה לקבלת התפילות: תשובה ותכלית עם צדיקי הדור והפיץ ה' אתכם וגו'. ועיבתם שם אלהים מעשה ידי אדם וגו'. בצר לך ומצאוך כל הרברים האלה באחרית הימים וגו' (ה, כג). "ועיבתם שם אלהים" – כתרנומו, משאתם עובדים לעובדיהם, כאילו אתם עובדים להם.

אמירה נעימה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור (ג, כג). פירש"י: "בעת ההוא – לאחר שכבשתי ארץ סיוון ועון דמיתי שמה הותר הנדר".

אמרתיו להעלות וזכרון כספר אמרי שפר מה ששמעתי בשם דודי הגאון האמתי הש"ק ז"ל יישוב הפסוקים (תהלים צ, א-ד): "תפלה למשה איש האלקים וגו'. תשב אנוש עד דכא ותאמר שוכו בני אדם. כי אלה שנים בעיניך כיום אתמול" וגו'. ואמר חז"ל (רות רבה ג, ד): "עד דכא" – עד דכרובה של נפש. כלומר, שאפילו קודם מיתת האדם תועיל התשובה. והנה, עיקר תפלת משה קודם מיתתו היה שהשי"ת יתיר הנדר, משום שמושה נקרא איש האלקים, ואיש מתיר נדרי אשתו (עי' מדרש שו"ת תהלים שם).

אך כלאורה, הלא אין הבעל יכול להפר נדר רק ביום שמעו, וכאן לא היה זה ביום שמעו. ואמנם לכך נאמר: "תפלה למשה איש האלקים", שתפלתו היתה משום היותו איש אלקים ובידו להפר, ולפיכך אמר: "תשב אנוש עד דכא", כלומר, אף שנתרשל עד סמוך למיתתו, מכל מקום מועילה תשובה לבטל הגזירה. ואם תאמר, שאינו ביום שמעו, לכך אמר: "כי אלה שנים בעיניך כיום אתמול", ואם כן לגבי הקב"ה היה הכל כבימים שמעו. ודפח"ה ושפטים ישק. **בתנות אורי (ע"ע פ"י נחלת בנימין מצוה ע"ה סי' ה-ט).**

אנכי עומד בין ה' וביניכם בעת ההוא להגיד לכם את דבר ה' וגו' (ה, ה).

יש לפרש על פי מה שאמר אבא מארי הגה"ק רבי עמרם יש אבדין סערענטש ז"ל, דהנה אמרו חז"ל (שבת פ"א: מ"א אבדין) "יהי ערב יהי בקר יום השישי", מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר, אם ישראל מקבלין התורה מוטב, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתורה ובוהו. וזהו: "יום השישי" – ששי בסיון שבו עתידין ישראל לקבל התורה. ולפי זה יוצא, שהקב"ה לא נתן כח בבריאיה רק עד יום ששי בסיון, ומני אז ואילך מתקיימת הבריאיה בזכות קבלת התורה. ואם כן יש לשאול, למי"ד שהתורה

נראה לפרש, "שהתורה הקדושה מרומת לנו על הדור הזה עייקא דמשיחא, אשר בעוה"ז מחמת רוב הצרות והדגונות והמטרות אין לנו כח וזמן ושלל לעבוד את עבודת הקדוש, והתפלות שאנו מתפללים ג"כ המה כגוף בלא נשמה, כולם פגרים מתים, מחמת שהם בלא כוונת הלב. רק הם כמעשה ידי אדם עין ואבן, ומחמת כן אין להם נדפין לסלק לעילא, כמאמר הוזהר (עי' תיקון כ"ה) (וכו'), והתורה הקדושה מרומת לנו עצמה – שיתחבר עצמו לצדיקי הדור, וגם שיהא בתשובה ובמטרות גדול על מה שאינו נכלל לעבוד את השי"ת כראוי".

וזהו: "והפיץ ה' אתכם בעמים וגו'", ועיבתם שם אלקים מעשה ידי אדם" וגו', רצ"ל שתהא עבודת הקדוש שלכם כמעשה ידי אדם עין ואבן אשר לא יראון ולא ישמעון וגו', שהם כגוף בלא נשמה, ועכ"ז "ובקשתם משם את ה' אלקי ומצאתם כי תדרשו בכל לבבך ובכל נפשך", וזה יהיה "בצר לך", היינו שתהיה בצער ובמטרות על שאיך יכול לעבוד את הבורא ב"ה כראוי, וגם "ומצאוך בל", פירושו, שתמצא ותתחבר אל צדיק הדור הנקרא בשם 'כל' (וזה"כ קל"ה), כי הוא שורש נשמת כל ישראל, והוא יעלה "הרברים האלה", היינו, הרברים והתפלות האלה, "באחרית הימים", בעיקבא דמשיחא "ושבת עד ה' אלקיך ושמת בקולו". **אמת ליעקב, בלענדוב**

העובד הפץ בעשיית המצוות יותר מקבלת שבר בעוה"ב ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה וגו' לטוב לנו כל הימים לחיותנו בחייהם הזה. וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוות הזאת וגו' (ה, כד-כ"ה). שנינו (אבות ד, יו): "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל ימי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה". ובהו יש לפרש הפסוק: "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה וגו' לטוב לנו", כלומר, הקב"ה מצוה אותנו לטוב לנו בעולם הבא, כי יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העולם הזה, אבל אנתנו אל הפצים בשכר, כי "וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוות הזאת", כי יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא.

התם סופר (ועי' קדושת לוי"ר פ"ק ע"ק, ומ"ש במדורנו ג'ל' שו)

ניתנה ב'ד' סיון, שהוסף משה יום אחד מדעתו (שם פ"א), על מה נתקיים העולם באותו יום, שהרי לא קיבלו בו את התורה. ועל כרחק צריך לומר שמושה רבינו ע"ה בעצמו ובכוחו קיים את העולם, ובכוחו עמדו בו ביום, עכ"ל. ולפי דבריו יש לרמוז כאן מה שאמר משה לישראל: "אנכי עומד בין ה' וביניכם" היינו באמצע, שמתחלה קיים ה' את העולם ועומד בכוחו כביכול עד ו' סיון, ולבסוף כשקבלו ישראל את התורה, עמדו המה וקיימו העולם, אבל באמצע, דהיינו באותו יום שהוסף משה מדעתו עמד הוא וקיימו, וזהו: "בין ה' וביניכם" בעת ההוא להגיד לכם את דבר ה' – הוא קבלת התורה, עליה מתקיימת העולם מאז ועד עתה.

ולא תתחנן כם בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנה. כי יסיר את בנך מאחרי ועבדו אלהים אחרים וגו' (ה, ט-י). איתא במדרש (ויקרא י: ד): "גוי אחד שאל את ר' יהושע בן קרח, כתיב בתורתכם (שמות כג, כ) 'אחרי רבים להטות', אנו מרובים מכם, מפני מה אין אתם משינוי עמנו בערב, וכו', עיי"ש. והנה איתא בזהר הקדוש (ד"ב קס"ה) שאף על פי שישראל הם המעט מכל העמים, אולם נגד כל אומה בפני עצמה המה יותר. ואם תאמר, ישמעאל ואדום המה יותר מישראל. ומתריץ הוזהר הקדוש, שישמעאל ואדום מעורבים משאר עממין, משא"כ ישראל נקיים המה מבלי עירוב מאומה אחרת עיי"ש. נמצא לפ"ז שאנחנו הרוב, ויפה אמר "אחרי רבים להטות", כי נגד כל אומה בפני עצמה אנתנו הרוב, ונגד כל האומות יחד, יש לומר, הלא כל אומה שוללת ואומרת שאין ממש בעי"ז של אומה אחרת, ואין כאן רוב. ולפי זה יש לפרש הכתוב: "ולא תתחנן כם וגו'". כי יסיר את בנך מאחרי ועבדו אלהים אחרים, וכל זמן שאינך מתחתן כם, לא יוכלו להסיר אותך מזה מענת אחרי רבים להטות, כי ישראל המה מרובים, כי אינם מעורבים באומות העולם, כאמור, מה שאין כן אם גם ישראל יתערבו, על ידי שיתחננו כם, אז יהיו האומות הרוב, ויוכלו להסיר אותך לעבוד עבודה זרה מזה מענת הרוב.

לוקטין מותרים (בעקרון) תע"ז. אית צ"ה. ועי' פ"ש במדורנו ג'ל' שם וג'ל' תע"ז

עלוי שיח

ואתחנן אל ה' - לאמר...

פעם אחת, כאשר היה הרב הקדוש מוה"ר רבי **אורי מסטרליסק** זצ"ל בעיר טאפריב, נסע משם לעיר **אלעסק** להרב הקדוש מוה"ר **דוב בעריש** זצ"ל, והיה שובת שם בשבת. ואמר לו הרב הקדוש מסטרליסק שיאמר דברי תורה אשר לא חישוב עליהם מקודם אמירה. והשיב לו: "ואתחנן אל ה' בעת ההוא **לאמר** - לומר חידושי תורה, בעת ההוא, היינו שלא חשבתי דברי מקודם, על זה אני צריך להתפלל להם חיים יתברך. אמרי קדוש (בפרשתנו)

חיים כולכם - היום

חסיד אחד בא להרחיק רבי **הניין מאלכסנדר** זי"ע בתלונה שהיצר הרע אינו מניחו לעבוד את ה' כראוי, ובקש שהרבי יתן לו עצה להתגבר עליו.

באותו שבוע היה פרשת ואתחנן, הוציא לו הרבי חומש ופתח לפניו הפסוק: "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום" - אם אתם רוצים להידיק בשם ולעבוד בלב שלם, העצה היא להעלות במחשבה "חיים כולכם - היום", שרק היום אתם עוד חיים, וכשיתאר אדם לעצמו כך, יהי קל לו אותו היום להקדיש בלתי לה' לבדו, ומחר שוב יתאר לעצמו כן, אז יכלה כל ימיו בתשובה ומעשים טובים.

אמירה יפה (אות תרמ"ב)

את ה' אלקיך תירא

בעת שנתקבל הגאון **רבי שאול זי"ע**, בעל היבין אריאל, לכהן כאב"ד **אמשטרדם**, דרש דרוש גדול ונפלא בבית הכנסת הגדול דשם אשר מצא חן בעיני כל שומעיו. אחרי הדרשה אמרו אליו כמה תלמידי חכמים: מה זה חידוש אם דרש כעת דרשה טובה, הלא בודאי יסעק בסוגיא זו כמה חדשים. אנחנו נציע לפניו איזה סוגיא, ובשלשה ימים ידרוש בסוגיא זו, ונראה במה רב חילו באורייתא.

ויאמר להם הגאון: הנה, חז"ל אמרו (פסחים כג:): "שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע **לאת** ה' אלקיך תירא" - פירש, עד שבה רבי נקיבא ואמר **את** ה' אלקיך תירא" - לרבות תלמידי חכמים". ולאכזרה ידוע מדוע לא היה יכול רבי שמעון העמסוני לדרוש זאת! אך קודם דמי שהיה מוסמך היה נקרא בשם **רבי**, ומי שלא היה מוסמך היה נקרא בשמו העצמי, ומסתמא גם שמעון העמסוני לא היה מוסמך, שהרי לא נקרא בשם **רבי**, ולכן הוא לא היה יכול לדרוש דתירא" בא לרבות תלמידי חכמים, דאז יאמרו הם שגם מה שאמר "לא תנסו את ה' אלקיכם" - דתירא! אתי לרבות תלמידי חכם, שאסור לנסות אותו, ולכן אם הוא ידרוש זאת, יאמרו שלכבוד עצמו הוא דורש, כדי שלא יבחנו וינסו אותו, ולכן פירש. אבל רבי עקיבא, שהיה כבר מוסמך, הוא לא ירא מזה, שכבר היה מוסמך, ושוב אין צורך לנסות אותו, ועל כן הוא דוקא דרש דרש זה.

סיים הגאון: כמו כן אני אומר, אם הייתם רוצים לנסות אותי טרם שמעון אותו לרוב חזק הצדק אנתם, אבל עתה שכבר סמכתו וקבלתם אותי לרב שוב אין הרשות בידיכם לנסות אותו, ודפח"ה.

יכבד אב (אות רכ"א, כ:). נדפס בסוף שם הגדולים החדש. ונעניש משה דומה מפורסנת הגה"ק בעל ה"תפלה" (זי"ע)

עלוי מועד

ואמת כבר אמרתי בזה, כי ידוע מה שכתבו מקובלים, כי צריך להיות בין מתן תורה ליום הכפורים ג' פעמים מ' יום, כנגד קי"ך שנה של משה ע"ה, ואמרינן במדרש: "החודש הזה לכם", אזי תחלת התורה, וראוי היה ליתן להם אז לישראל כל התורה, אלא שחטאו במצרים, ונשתנה מתן תורה עד עשרת, כי מנו מיט ימים. והנה ידוע בירושלמי (סוף תענית), הובא בתוספות פ"ק דר"ה (עיי"ש דף י"ח), כי בבית אמרינן חרב באת באחד לחודש, וזהו היה התענית, ואם כן אילו זכו במצרים, והיה מתן תורה ברי"ח ניסן, יום שנאמר בו "החודש הזה לכם", היה **ק"ב ימים שלאחריו באחד באב, והיה אז יום הכפורים**, אלא בשביל שלא זכו, ונתעלבו התורה, ועל ידי כך נתגללו עונות שנשתחו במדבר, וגורם שליחת מרגלים, והגיעו לבכי בלילה זה לדורות כנעוד, זהו מה שאמרת.

הג האסיף - בצאת השנה או בתקופת השנה?

בפסוק (שמות כג, טו): "וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה". וקשה דכאן משמע דחג האסיף הוא בצאת השנה בחודש אלול, ולהלן בפרשת תשא (שם ל, כ) כתיב "וחג האסיף תקופת השנה" פירש"י, תחילת השנה. ובספר יקנה אברהם" תירץ, דאיתא בילקוט פינחס: אמר ר' לוי כל חודש וחודש ביקש הקב"ה ליתן לישראל מועד, בניסן פסח, באייר פסח שני, בסיון שמעונו, בתמוז רצה ליתן להם מועד גדול ועשו העל ובטל תמוז אב אלול, ואז תשרי ופרע להם ראש השנה יוהכ"פ סוכות שמני עצרת. והשתא אתי שפיר בדפרשתנו (פ"ר משפטים) מיירי קודם מעשה העל והיה ראוי להיות ראש השנה בתמוז, יוהכ"פ באב וסוכות באלול, והוי סוכות בצאת השנה, אכן בפרשת תשא שמדבר אחר חטא העל ונתקלקל הסדר ונכללו המועדים בתשרי, ושפיר כתיב חג האסיף בתקופת השנה.

פנינים יקרים (פ"ר משפטים ד"ה בפסוק וחס האסיף)

ראש השנה בתמוז, יום כיפור באב, סוכות באלול למה קבעם בתשרי?

אמר רבי לוי, בכל חודש וחודש [שבקצץ] בקש הקב"ה ליתן לישראל מועד: בניסן נתן להם פסח; באייר נתן להם פסח קטן; בסיון נתן עצרת; בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול, ועשו העגל ובטל תמוז ואב ואלול, עד שנתרצה להם הקב"ה בתשרי ביום הכיפורים, ובא תשרי ופרע להם ראש השנה ויום הכיפורים והחג. אמר להם הקב"ה לאחרים הוא פורע ושלו אינו נוטל, תן לו יומו - "ביום השמיני עצרת תהיה לכם".

לא היה העולם יכול להתקיים:

אור ליום שבת, יום א' של חג הסוכות שנת ה'רצ"ז. ה' עמך בכל אשר אתה עושה וכו', והלא רוא דמילתא, **דבירחא דתמוז וירחא דאב אבני קודשא בריך הוא למידן עלמא** (בחדשי תמוז ואב צריך היה הקב"ה לדון את העולם), דאינון ירחי דדינא שקיאי, אלא דאי הוה קב"ה אקאים בהנהו ירחי על עלמא דינא (אם היה הקב"ה עומד בדון על העולם בחדשים אלו), לא הוה עלמא יכול למיקם אפילו רגעא חדא מגו תוקפא דדינא דידהו (לא היה העולם יכול להתקיים בגלל תוקף הדין שבהם), דמשום הכי אתחרבית בהו בי מקדשא תרי זימני (שהרי לכן נחרב בהם בהמיק פנימיהם), וקב"ה מגו דחיים על עלמא (מתוך שהקב"ה מרחם על העולם) סליק דינא מהנך ירחי (סילק הדין מחדשים אלו), ולא בעא לסלקא ליה לירחא דאלול (ולא רצה לקבוע לחדש אלו) משום דסמין לון ותקף ביה דינא (משום שהוא קרוב אליהם והדין תקף בו) וסלקיה לירחא דתשרי (והעבירו לחדש תשרי), ומשום הכי תקינו קדמאי למיקם בלילא בירחא דאלול (ולכן תקנו הקדמונים לעמוד בלילת חודש אלו), ובירחא דתשרי ברישאי דאין ביה קודשא ב"ה עלמא (בירחא חודש תשרי דן בו הקב"ה את העולם).

מגיד משרים למרן הבית יוסף (פרי אמור)

קודם מתן תורה היה ראש השנה בתמוז ויוה"כ באב:

... נקדים מה שכתב בספר 'שכחת לקט' (ערך ימים טראים): ביקש הקב"ה למידן עלמא בתמוז ואב, ובשביל שחטאו ישראל בחדשים אלו ניטל מהם ב' חדשים הניל, ונתן להם תמורתם אלול ותשרי, ועו"ש. ותמוה וצריך ביאור והבנה. ונראה לי דהכי פירוש, ובהו יתורץ מה שאמרו חז"ל (דברי ב. ד): שאלו מלאכים להשייט, אימתי ראש השנה ויום הכיפורים, אמר להם הקב"ה: אני ואתם נלך אצל בית דין של מטה, ובאיהו יום עושין השייט דלמטה ראש השנה ויום הכיפורים אני מסכים עמהם. ותמוה שאלתם.

וניל דהכי פירשו, אך נקדים מה שאמרו בילקוט דף רצ"א נ- (הניל) וז"ל: בקש הקב"ה ליתן לישראל מועד בכל חדש וחדש: בניסן נתן להם פסח גדול; בחודש אייר - פסח קטן; בסיון - שבועות; בתמוז ביקש ליתן ראש השנה, ובחודש אב - יוה"כ, ובחודש אלול - סוכות, וחטאו ישראל בחדשים הניל, ונתן כל הג' ימים טובים הניל בחודש תשרי. אמר הקב"ה: חודש תשרי לאחרים הוא פורע ושלו אינו נוטל, תן לו יומו זו שמיני עצרת, ע"כ. הובא בילקוט חדש ערך ימים טובים (סי' לג) וערך ימים נוראים (סי' לג). ועי' ביורך בך שני פרי האזינו.

ואם כן לפי זה הן מה שכתוב בעל 'שכחת לקט' הניל: ביקש השייט למידן עלמא בחודש תמוז ואב, מחמת שמחשבתו של הקב"ה היתה שיהיה ראש השנה בחודש תמוז ויוה"כ בחודש אב (מטעם שאכתוב בסמוך), ונדחה מחמת חטא של עגל שחטאו הניל, ונתן להם תמורתם בחודש תשרי כניל. ואם כן לפי זה יוש לומר, קודם שחטאו ישראל כניל, כגון בימי האבות, שהיו משמרים מועדים וימים טובים קודם מתן תורה, כגון בימי אברהם שהיה מקיים אפילו עירוב תבשילין (וימא כח), ומכל שכן ימים טובים, **במימי היה ראש השנה בחודש תמוז, ויום הכיפורים בחודש אב**, וכן התנהגו בבית דין של שם ועבר שהיו בימי אברהם יצחק ויעקב, שהיו עושין ר"ה ויו"כ קודם החטא הניל כפי רצון השייט כניל, והשייט היה גם כן **העולם בחדשים הניל**, וכשקבלו ישראל את התורה וחטאו בחדשים הניל נדחה ראש השנה ויוה"כ למטה, ונדחה גם כן למעלה, ושבו לא דן השייט בשמים את העולם בחדשים הניל.

לכן שאלו (המלאכים) להשייט: אימתי ראש השנה ויום הכיפורים, עד עכשיו נעשית ראש השנה ויום הכיפורים בחדשים הניל (תמוז ואב), ועכשיו אתה דוחה ר"ה ויו"כ, ואין אתה דן העולם כמקדם, מאי איכפת לך בחטא ישראל. והשיב השייט: אני ואתם נלך לבית דין של מטה, דעד הנה עשו הבייט דלמטה ראש השנה ויו"כ בחדשים הניל, ולכן גם אני עשיתי ר"ה ויו"כ בחדשים הניל, אבל עכשיו שהבייט דלמטה דוחק ר"ה ויו"כ, ועושין ר"ה ויוה"כ בחדשים אחרים מכל חטא ישראל כניל, לכן בטלתי בשמים גם כן בחדשים הניל ר"ה ויו"כ, ואין אני דן העולם כי אם בחודש שהבייט דלמטה עושין ר"ה ויו"כ,

לא חטאו במדבר היה יום כיפור בעשרה באב וערב יום כיפור בטי' באב, ואז אכילתם נחשב לעינוי כניל, ודו"ק.

זרע ברך שלשני להגיר ברכיה ברך זצ"ל - נכד בעל "זרע ברך" הראשון (פרי ורור, עניניו, חללי, תמיד. מהדו"ח ברוקלין נ"י תשס"ב)

בעשירי באב "לית ליה רשותא לאסטוני":

... והנה הרמ"ק זצ"ל חקר, וז"ל: ויש לעורר, למה יהיה יום הדין בראש השנה, שהיא שנה אחרת, היה ראוי להיות יום הדין בסוף שני שלשני חודש אלול, ובסוף אלול יהיה יום הכיפורים, ועשרת ימי תשובה יהיה בנתיים, והיה צודק שעונות שנעשו בשנה זו יתכפרו בשנתו ולא בשנה אחרת, עכ"ל. הביאו בספר 'מאיר לארץ' פרשת אחרי ותיירץ שם.

ואני בעיני נראה לי לתרץ קרוב למה שכתוב בספר הנזכר רק שהוא בסגנון אחר, בהקדים מה שכתוב בילקוט סוף סדר פנחס וז"ל: אמר ר' לוי בכל חודש וחודש ביקש הקב"ה ליתן להם מועד לישראל, בניסן נתן להם פסח, באייר נתן להם פסח קטן, בסיון נתן להם עצרת, בתמוז היה בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו העגל ובטלו תמוז אב אלול ובא תשרי ופרע להם ר"ה ויום הכיפורים והחגים וכו', עכ"ל. ובהו פירש הרב 'זרע ברך' ח"ב סדר היום, מה שאמרו באיכה רבתי (פתיחתא יא): אלו זכיתם היו קוראים "כי ביום הזה", ועתה שחטאו, קוראים "חטא חטאה", וכמ"ש אלו הואי התם קבעתיו בעשירי, ע"ש, ודפח"ח.

ובהו נלע"ז טוב טעם למ"ש בזהו יתור דף ע"ח, **דעד ט' באב דוקא יש לו שליטה לס"מ וכו' ואל**. וצריך טעם, כי בעשירי נשרף הבית, ומדוע דוקא ט' ימים, ואין לו שליטה בעשירי. אמנם הרב נכדו בספר 'זרע ברך' (ח"ג סדר וירא דף ט"ו) ביאר, דעד מתן תורה היה הקב"ה דן העולם בתמוז ואב, וכן היו שומרים אברהם יצחק ויעקב אבותינו ע"ה, ושם עבר, וראש השנה - בתמוז, ויום הכיפורים - באב. ואמרו רז"ל (וימא כח) דשטן - ביוה"כ אין לו שליטה כמשיח, וקודם מתן תורה היה רש"ה ויוה"כ בתמוז אב, ובעשרה באב היה יוה"כ, ולא היה רשות לאסטוני ביום הכיפורים שהוא י' באב. ולכן גם כשחטאו ישראל, כיון שהארה מתנוצצת בשמים כנודע, כשל הארה המתחדשת ביום אחד בשמים **נשאר הרושם ביום ההוא לדורות עולם, ולכן בעשירי באב שהיה יוה"כ מעת בריאת העולם, אין לו רשות לאסטוני**. ומה שנשרף הבית בעשירי היה רחמים פשוטים, ששפך חמתו [לדן העולם ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל (איכ"ר ד, דף)] וכו', ואין לו לס"מ חלק בעשירי באב.

ואפשר שטעם ר' יוחנן, דאמר אלו הואי התם קבעתיו בעשירי, אינו מפני שהוא חמור מטי', **רק אדרבא, מפני שיש בו רחמים יותר מט' ואינו ברשות ס"מ**, אפשר דהיה חשוב יותר שעקרתם ותעניתם של ישראל בעשירי.

ובהו אפשר לרמוז בפסוק (בראשית כב, דף): **"ויקרא אברהם שם המקום ההוא ה' יראה אשר יאמר היום בהר ה' יראה"**, ונקדים שכתוב בספר 'ידעת זקנים' פרשת תבא בתוס': "האמרת" (דברים כ, יז) - לשון חילוף ותמורה, ע"ש. ולפי האמור שאברהם אבינו ע"ה היה שומר יום כיפור בחודש אב, והעקידה היתה בעשרה בתשרי, כמו שכתוב ז"ל (ע"י 'עשרת מאמרות' להרמ"ק מפאנו אכ"ח ח"ג פרק לב), אפשר לרמוז דזה שאמר 'ה' יראה', כלומר, שהקב"ה יראה העקידה, כי ראה ברוח"ק דיוה"כ יהיה לישראל בעשרה בתשרי. וזהו שאמר: **"אשר יאמר היום" - שיתחלק היום במקום עשרה באב, ולכן אני תפלה "בהר ה' יראה" - ביום הכיפורים של ישראל, שהוא היום, זכות העקידה**.

אמור מעתה נחה שקטה חקירת הרמ"ק ז"ל, דמשום שחטאו בעגל ונתבטלו תמוז אב אלול, לפי שעלה משה רבינו ע"ה למרום להתנפל על ישראל וירד לפסול לחותות שניות וישב עד יוה"כ, ולכן לא היה אפשר לעשות ראש השנה ויום הכיפורים באלול וקרוב לזה תירץ בספר הנזכר אלא שלא הביא מאמר הנזכר.

דברים אחרים להרב חיד"א זצ"ל (סוף דרוש כ. ועי' משי"כ ערך במדבר קדמות' מע' ר' אד' וביכסא דוד' דרוש טז)

ע"ב סנהדרין - כנגד ע"ב ימים טובים ושבתות:

... ומה נבואה נתבאו אלדד ומידד, אמרו משה מת יהושע מכניס לישראל לארץ (סנהדרין יז). על דבר הדרש אמרתי ע"ד דאיתא ב'מגלה עמוקות' (ואתחנן אופן קצא) הובא ב'ילקוט ראובני' שהתפלל משה "אעברה נא" (דברים כה, כח) - אעשה ע"ב ראשי סנהדרין. נראה מטעם דאיתא שם בילקוט דלכך ע' סנהדרין - נגד ע' ימים טובים ושבתות, וכתבו המפרשים **דאיתא לא חטאו אבותינו היו תמוז ואב בקדושה וי"ז בתמוז וט' באב היו ימים טובים**, אלו לא נחרב המקדש, לכן היה משה רבינו מבקש שיכנס לארץ, דאז לא יחרב המקדש, ויהיה עוד שני ימים טובים, שיהיה ע"ב סנהדרין, ולפי שאלדד ומידד נשתירו בקלפי, לפי שהם רק ע' סנהדרין, לכן התבאו משה מת יהושע מכניס לארץ.

אילו זכו היה יוה"כ באחד באב:

ואמרו במדרש (ח"ש פתיחתא דאיכה רבתי): אילו זכיתם, הייתם קורין "כי ביום הזה יכפר וכו' ושתירו", ועכשיו שלא זכיתם, אתה קוראים "חטא חטאה וירושלים וכו' טומאתה בגולה".

המשד בעמוד הקודם

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת יומא

בענין קדושת בית קודש הקדשים בבית שני – כשלא היה בו הארון
 שנינו במסכת (דף נ"ב ע"ב) לענין ציאת הכהן גדול מבית קדש הקדשים: **"יצא ובא לו בדרך בית כנסתו"**, ופירש"י: דרך צניעות – כשם שנכנס בשדולת לדרום עד שהגיע לארון פניו כלפי דרום, כך כשיצא לא היסב את פניו לצאת, אלא יצא דרך אחוריו, ופניו לארץ. דין זה נלמד בגמרא (ג.מ.מספסוף דה"ב א"י) "ויבא שלמה לבכמה אשר גבעני ירושלים", ע"ש. ויש להביא בזה דברי **השפת אמת** (ג.מ. על המשנה) שהעיר על הסדר שסידר רבינו הקדוש משנה זו – באופן היציאה מן הקודש, טרם שביאר לנו היאך היה סדר נתינת הקטורת בבית שני, כמו שמבאר בהמשך המשנה: **"משניטל ארון – אכן היתה שם מימות נביאים ראשונים ושהיה היתה קראת גבוה מן הארץ שלש אצבעות ועליה היה נותן"**, משמע שדוקא כשהיה הארון בבית קדש הקדשים היו צריכים לקרוא דרך אחוריו – שהיה פניו לצד הארון, אולם אחר כך כשכבר לא היה הארון אין חובה לצאת ארון, וגם נתן טעם בדבר, כי מאחר שהארון אינו נמצא שם הרי "קדושת כל הבית שוה", ולכן אין בזה שום הידור ומורא כשיצאנו לאחוריו, והגם שנתונים המחמה על האבן, זה אינו משום שיש בו קדושה מיוחדת, אלא משום שזה היה מעולם מקום בין הבדים, אבל אין בו קדושה כקדושת הארון. ולפי זה אין להקשות מהא דמבואר בגמרא (שם): **"וכן בהנים בעבודתו ולוים בדיכון וישראל במעמדן כשהן נפטרים לא היו מחזירין פניהן והולכין אל מצדין פניהן"**, כי אמנם הכהנים כשהלכו מן המזבח בגמר עבודתם היה עליהם ללכת, שהרי הלכו ונסתלקו מן המזבח שיש בו קדושה, אבל בקדש קדשים עצמו ש"קדושת כל הבית שוה", לולי שהיה בו הארון לא היה שום ענין ללכת אחרית (וכדבריו של ד"ר דוד מדרבי ר"י) במשנה שהנהיגו, שהליכה אחרית (מחמת הארון) ומעשי הערת השפ"א שבבית שני שלא היה הארון "קדושת כל הבית שוה", הנה, ישנה מחלוקת בסוגייתנו: **"ובי שמועין בן יוחאי אומר, ארון גלה לבבל... רבי יהודה אומר ארון במקומו נגנז"**, וכדברי רבי יהודה נטק הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ד ה"א): "אכן היתה בק"ה" במעברו של העלה היה הארון מונח, ולפניו ציצת המן ומטה אהרן, ובעת ששנה שלמה את הבית וידע שסופו ליחרב בנה בו מקום לגנוז בו הארון למטה במטמוניות עמוקות ועקלקלות, ואשיהו המלך צוה וגזנו במקום ששנה שלמה...", ותמחר האחרונים למאי נפק"מ פסק הרמב"ם כדברי ר"י, הלא אין דרכו של הרמב"ם להכריע אלא בדברים הנוגעים לראב"ד, וכתב **הד"ה** (בפ"י על הרמב"ם הל' בית הבחירה שם, נדפס בספר לחם שמים): **"לבי אומר לי שצורך גדול יש לרבינו בדבר זה לפי שיטתו, שתפס לו לקמן בפ"ו (שם)...** שקדושת הבית לא בטלה וראוי להקריב בה עתה, וכן הובננו לשם חייב כרת, שלא כדברי הראב"ד החולק שם... ומשמע לי דסבר רבינו דרך מילתא דקדושת הבית לא בטלה אולא כמאן דס"ל ארון במקומו נגנז, דאי למ"ד ארון גלה לבבל, גם קדושת הבית בטלה על ידי כך..." (ענין בהמשך בדברי שפ"א קדושת בית קדש תלוי במה שמונה שם הארון והכפורה), הרי שלמ"ד במקומו נגנז נשאר קדושת בית קדש בקדושתו, ואם כן לא שייך לומר בזה "קדושת כל הבית שוה", דשונה דלא מקום הארון – שבו נגנז הארון וקדושתו גדולה יותר, ויובן היטב שיש ללכת אחרית גם בבית שני.

מן פוסק כתב בזה **בח"י הגר"ח** (יומא. ענין און השהיה), כי מאחר שנתרבה מקראות המחמה בנסח שדחה הארון מנה בו מקדש, כמו שאמר במנחות (כ"א) מאד מקדש שני דלא הוה ארון וכפורת הכי נמי דלא עבד הזאות, אמר רבה בר עולא, אמר קרא "וכפר את מקדש הקדש", מקום המקדש לקדש", ופירש"י: "מקום המקדש לקדש, ארון על מקום הארון מזה אפילו ליכא ארון", הרי שמקום הארון שנתקדש בבית ראשון נשאר בקדושתו גם בשאין לנו הארון, ונמצא שלא שייך לומר ש"קדושת כל הבית שוה", כי במקום הארון בו קדושה יותר משאר כל קדש, לכן כשיצאנו מן העבודה שעבדו בה יש ללכת אחרית (ע"ש שישור ז"ל וכן ה"ב רק למ"ד קדושה ראשונה קדשה שלשעה וקדשה לעל"ל, ולא נבטלה קדושת הבית, ולכן נשאר הקדושה שדחתה באותו מקום בבית ראשון – גם בבית שני).

בעיקר הדבר, אפשר שהיציאה דרך אחרית אינה כלל מחמת קדושת הארון, אלא – כלשון הרמב"ם בפיה"מ: **"שהיה יוצא אחרית ופניו כלפי קדש..." וזה גדולה וכבוד למקום**, וכך כתב גם בהל' בית הבחירה (פ"ד ה"א): **"כל שהשלים עבודה ונסתלק לו אינו יוצא ואחוריו להיכל אלא מזה הארון"** וכו'... כל זה לא להראות מן המקדש", דעצם ההליכה אחרית נחשב כגדולה וכבוד למקום, וגם אם לא ייחד את הארון או מקומו כמי שיש בו קדושה מיוחדת, חובה לצאת באופן כזה, והכן.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות הוצאה השייכות למקומות הנופש (א)

רבים שגרים כל השנה במקום שיש שם עירוב טוב שסומכן עליו, ומוציאין חפצים מרשות לרשות, והנה עתה בימי הקץ נוסעים המה לנפוש במקומות שאין בהם עירוב, ואסור לטלטל שם מרשות לרשות או ארבע אמות ברשות הרבים או כרמלית, על כן נכתבו כמה דברים החייבים לטלטל, כדי לדעת את האסור ואת המותר.

א. אמרו חז"ל במסכת שבת (נ"ב) וכן נפסק בשו"ע א"ח סי' רנ"ב סי' (א): "מצוה למשמש אדם בכליו (בבגדיו) בערב שבת סמוך לחשיכה, שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת" (ע"ש במאירי, וע"ש בב"ח בשם הרמב"ם: בין האיש ובין האשה). ומהא דטעמא למשמש גם בערב יו"ט שמה יש אצלו דבר מוקצה.

ב. ולא רק בערב שבת, אלא גם בשבת, כשרוצה לצאת במקום שאין שם עירוב, והוא רגיל לשאת בכיסו חפצים, צריך למשמש תחלה (ע"ש במ"א). [ואפילו במקום שיש עירוב, גם כן מצוה למשמש שמה יש אצלו דבר מוקצה (ע"ש במ"א)]. וכתב בעל שו"ע הרב (מקנ"א) דלא הוי גזירה להוציא, אע"פ דמוקצה אסור רק מדרבנן, דכאן אין גזירה כלל, אלא ספק גמור שמה יש חפץ אצלו, כיון שרגיל בזה כל ימות החול, ועוד כיון שזה דבר שיכול להתברר מיד – הוי חסרון ידיעה, ועוד שאין עושין ספק בדברים לכתחלה (כמ"ש המג"א בס"י סק"א).

ג. ויש למשמש – אפילו אם הולך בבגדי שבת רק בשבת, ובפרט למנהגו שהולכים במוצ"ש כמה שעות בבגדי שבת, שאפשר שהכנים בהם דבר מוקצה. [ומהראוי להביא כאן מעשה רב מהאגדה מרמ"ש אש צ"ל, שנהג כדן למשמש ולחפש בבגדיו כל ער"ש, "פנים אחת חשב בדעתו, כי לא היה לו הטרור, אולי לא אמרו חכמים את זאת רק למי שאין לו בדים מיוחדים לשבת, אמנם מי שיש לו בדים מיוחדים אין מהצורך למשמש. ואמר, אחרי כי נאמר סתם, בודאי אין לחלוק, ומשמש בגדיו ומצא בהם מטבע אחת, וזכור כי לאיוו סיבה לבש בחול הבגד של שבת. ואמר: כמה גדולים דברי חז"ל לבלתי לסור מדבריהם ומהאחרותיהם (נכרין יחודא, דף ק"א ע"א)].

שכח והוציא חפץ לרשות הרבים:

ד. יצא לרשות הרבים וזכר שיש לו חפץ בכיסו, לא יעמוד מהילכו אפילו לרגע, כי העמידה נחשבת כהנחה (ע"י שו"ע סי' שט"ז סק"א ושו"ע סי' פ"ח ה"ז רכ"ה). אלא מה יעשה?

אזי, אם יש בסמוך לו מקום-פטור, דהיינו מקום שהוא פחות מדי' על ד' טפחים וגבוה מרקיעות רשות הרבים לפחות ג' טפחים (כ"ג) כיון על גבי תיבת דואר] – יורקנו עליו (ע"י מג"ת ספר סי' פ"ד, וז"ל במלכ"ש דף שח, הגם שאין מקום פטור בכרמלית, ורשות הרבים דידן שמה כרמלית היא, מכל מקום לא יש ע"י לידון רשות הרבים ורשות מזה, וגם במקום הדחק כי המ"ב שאפשר לחלק דאף בכרמלית ח"ה מקום פטור, ע"י בח"ל סי' שמה ד"ח ויש; קצ"ש סי' פ"א סי"ה). **ואם אין לפניו מקום-פטור, יורקו החפץ מכיסו על ידי שינוי בדרך הילוכו,** דהיינו שיהפוך הכיס והחפץ יפול ממילא (ע"י שו"ע סי' שט"ז סק"א ברמ"א; שו"ע סי' פ"ח ה"ז רכ"ה). **נערך ע"י הג"ר שמואל קהת הכהן גראס שליט"א,** המשך פרטי הדינים בזה בגיליון הבא בע"ה.

עלי ספר

אור יקרות כרך רביעי – תולדות ומשנת רבותינו מאורי החסידות, תלמידי מרן אור שבעת הימים העלם שם טוב בזה, תולדות תלמידי תלמידי חז"ל זכ"ע"א. פרי גלילי ידי זהב האי ספרא רבא, שזכה לברר מקום של צדיקים לחלת דורות, הנח"ח ר' שלום חיים פרנץ זצ"ל. יצא לאור בכרך מפואר ומושלם, עם מפתחות, על ידי בני משפחתו הי"י, ירושלים תשס"ו (תקצו עמ').

כליל תפארת על המועדים – מאת הרח"ק רבי ישעי' שור זי"ע אבד"ק יאסי (תלמיד הרח"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע). ונלוה בסופו קונטרס יחזון ישיעו"ו. כולל תולדות וקורות ימי חייו רבינו המהר"ר זצ"ל. זיכר את הרבנים והז"ל בשיא השלמות וכלילת היופי הרב שמואל סטפנסקי, ירושלים תשס"ו.

צבי תפארת חלק שני – מסכת חייו ותולדותיו של הגה"ק רבי **צבי הירש הלברשטאם זי"ע** (נפ' ת"ת) ונשואו הדיאלוג חל השבוע, בטי"ו מנחם אב (תרע"ח), ועליו חזנ' זו זהב סביב, הערות והארות, ציונים ומקורות, מאשר צבי ואתרעו בנו הגה"ק **ה'שפע חיים' מצאנז** זי"ע, דברים שהעיד בערו על שראת כקטן אצל אביו מרא עובדא, ומשובצים אגרות קודש פסקמיליות ומשפטים, לקט, גדול וצא לאור ברוב מאד והדר על ידי רבי בנימין יצחק אורבך, קרית צאנז תנ"י תשס"ו (ת"ח עמ').

קובצי היכל הבעש"ט – מאסף למשנת החסידות, תולדותיה וגנויה. יוצא לאור ע"י "היכל מנחם" מרכז לתורת החסידות, ברקלין נ.י. תשעה לילגות מהשנתנים האחרונות מלאים ומפיקים מון אל פון (גליון ז') תמוז תשס"ח, גל' ג – תשרי תשס"ח; גל' ט – כסלו תשס"ח; גל' י – ניסן תשס"ח; גל' יא – תמוז תשס"ח; גל' יב – תשרי תשס"ח; גליון יג – כסלו תשס"ח; גליון יד – ניסן תשס"ח). ממדוריו הקבועים, ובהם מאמרים מופלאים ומגוונים ביותר: "עניני החסידות" – ביאור ענינים שונים ע"פ תורת החסידות ומשנת חב"ד; "אלה תולדות" – מאמרי מחקר וסקירות בעולות ימי החסידות (כמו: סידרה מקיפה על תלמידי ומקורביו של מרן הבעש"ט חק וסדר התקבורתם, ועד); "בספרות החסידות", "מגני החיכל" (בניחים: סידרת גילוי תורותיו של הרח"ק רבי אלטר מרדכי ספר זי"ע מאוסטראה, ועד), "איור החיכל" (השתלשלות הארז"ל לאור תורת החסידות; ריחוק מאוסטראה, ועד); "ימי החיכל" – תולדות צדיקים שונים (מהם: הרח"ק רבימ' מדע"ש, הרח"ק רבי שלמה מסאוורא-טשיטנעלינק; הרח"ק רבי ישעי' מדיטאוויץ; הרח"ק רבי שמש טעניצער מועלייב; הרח"ק רבי אברהם מסטערטין; הרח"ק רבי פייבוש מבלאווע, ועד, זכ"ע"א); "ידרי החסידים" – מנהגים ונהגים שונים ומקורותיהם (מהם: איסור חדש בחו"ל ומנהג החסידים בזה; אמירת הלל בציבור בבית"ח לגלילי פסח; אי שיהיה בסוכה בשמיני עצרת בחו"ל; מנהג בגדי משי אצל תלמידי הבעש"ט חק; ייסוד והתפתחות יקופת רבי מאיר בעל הנס); "אגרות צדיקים", "שאלים ודורשים", "תמחות", "תגובות", "זיכרונות", ועד ועד.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכר רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	לזכר ולעילוי נשמת מו"ח משה ב"ר ישכר בעריש ע"ה נלבד בשם טוב ביום ד' תמוז תשנ"ב לפ"ק תהא נשמתו ערורה בערוץ החיים הונצח על ידי בנו הנכבד מאיר נעלה, אשר זכה וזכה להחליק "נ"ח למשה" בפרושי חסדו על מורו " יומא נישמא " להעלות וברך קדוש של בדיבותו הגדולה מאורי החרות וזי"ע לעילוי נשמתו הטהורה של אביו זיל, הוא הגבר גבר ארז"ל לא יאח כל תהלה תגיד היתה וישכ"ר בעריש ברושע"ש שליט"א – חזקוני: הנה כי בן יובל גבר וזכות הצדיקים יעמדו לו ולב"ב ולכל אשר לו, להתברך בספע ברכה והצלחה ולכל טוב סלה, אב"י.
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת אירוס הבת תת"ח עכ"ב הבה"ח המצויין כבוד אברהם נ"י בן מו"ח הרה"ח ר' אהרן קייספרמאן הי"ו – וירשתו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת
הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תת"ח למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ח ר' צבי (הערסל) וויינגארטן הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כבוד האה"ח נ"י ע"כ"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת העלה לתורה בבית"ח דחסידי בעלזא והקידוש באולם 'בנות ירושלים'	הרה"ח ר' לוי יצחק שפירא הי"ו לרגל שמחת	

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת עקב (אבות ד)			
י"ז מנחם אב תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקל"ג			
הדפסה	מוצ"ש	ד"ת	
22:26	22:08	20:54	אנטווערפן
21:45	21:28	20:16	לונדון
22:00	21:46	20:31	מאנשטער
21:59	21:35	20:27	ציריך
21:30	21:07	19:58	ווינ
22:27	22:12	20:56	אמסטרדם
22:27	22:06	20:56	פאריז
22:06	21:46	20:34	פראנקפורט

תורת של ראשונים

מטרות העונש - לתכלית טוב

וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסרד (ת), ה' "דמיון זה - לאב - הוא, כי הש"ת שומר בייסורו אותנו שני דברים, כאשר ישמור האב בייסורו בנו: אחד מהם הוא, שלא יענישנו לעולם כמסור, עונש שיהיה שזה לדבר אשר הוא בו, כי אם הוא חמא מות - לא ימיתנו, ואם הוא חמא ראויה להלקות - לא יכנו בשבט כדי רשעתו, אבל לעולם יהיה העונש פחות מהדבר אשר וזה עליה; והשני הוא, שאין העונש שמעניש האב את בנו מכוון לעצמו, אבל הוא להיטיב את בנו, עד שאם יראה לאב שהבן נתחרט על אשר עשה ושלם ושוב בדרך ההיא עוד, לא יענישנו עליו, אבל ישמח בשאינו צריך להלקותו. כן מוסר הש"ת עמנו נהוג באלה שני הדברים בשוב, הראשון, שאינו מעניש האדם לעולם עונש שזה לחמאיו, כמו שכתוב (תהלים קג, י): 'לא כחמאיו עשה לנו ולא כעונותינו גמל עלינו', ואמר עזרא (עזרא ט, יד): 'כי אתה אלקינו חשבת למטה מעונותינו ונתתה לנו פליטה כזאת', והשני הוא, שאין העונש הבא מהש"ת על בני אדם מכוון לעצמו, אבל להיטיב אותם, או להגן אחרים שלא ילמדו ממעשיהם. כי העונש מצד עצמו אינו דבר משובח, שאילו היה כן לא הוזהרה התורה עליו, כמו שכתוב (ויקרא יט, יח): 'לא תקום ולא תטור את בני עמך'. כי התורה לא תמנע הפעולות הטובות מצד עצמן, אבל תצוה בעשייתם, ומאשר מנעה הנקמה אנו יכולים ללמוד שאינה משובחת מצד עצמה, ומה שיתואר הש"ת עליה, באמרו (נחם א, ב) - 'א-ל קנא ונוקם', אינו מתואר בה מצד הנקמה בעצמה, אבל מצד הטוב הנמשך ממנה. ולפיכך אמרו רז"ל (ברד"א ג, א) שאין דבר רע יורד מלמעלה, שאי אפשר שמי שהוא הטוב הנמוך ומקור הטובות כולם, ימסך ממנו רע בעצמו. אבל כל מה שנמשך ממנו יבא לתכלית טוב, ולכן כל מה שיעניש הש"ת האדם בעולם הזה, הוא על זה הדרך, אם להיטיב החוטא בעצמו שישוּב מדרכו הרעה, ואם אינו מקבל הישירה, לישר אחרים שלא יהיו רעים כמוהו".

דרשות הר"ן (דרוש עשירי)

עיקר ההשגחה הוא בארץ ישראל - וממנה יתפשט לשאר הארצות

ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה תמיד (יא, יט). "על דרך הפשט, עיקר השגחתו בארץ היא, כי בודאי כל הארצות הוא דורש, אבל הענין כי עיקר הדרישה וההשגחה שם, ומשם מתפשטת לשאר הארצות, כענין הלב באדם שהוא נתון באמצע הגוף, שהוא עיקר החיות ומשם החיות מתפשטת לשאר האברים. ובא הכתוב ללמדנו שאין ארץ ישראל נתונה תחת ממשלת הכוכבים והמזלות כשאר הארצות, ואינה נמסרת לדרישת אלוהי מעלה כשאר האקלימים, אבל הקב"ה בעצמו ובכבודו דורש אותה תמיד, לא מנה עליה משאר הכחות שוטר ומושל. וזהו שאמר דוד ע"ה על ארץ ישראל (תהלים פט, ז): 'כל מעיני בך', באורה, עיקר השגחתו ועינוי אינו אלא בך, כי משם יתפשט לשאר העולם".

על האדם ללמוד עם בניו

עד שידברו בתורה בכל עת ובכל שעה

ולמדתם אותם בארץ בניכם לדבר בם (יא, יט). "יתכן בדרך הפשט, שבא להוסיף בכאן 'לדבר בם', כי שם (לעיל ג, ז) נפטרש ואהבת צוה ודברת - אתה - בם בשבתך בבינתך, וכאן אמר שנלמד אותם את בנינו עד שידברו בם הבנים בכל שעה; וכן הוסיף בכאן 'ולמדתם אותם' (פסוק יט), כי 'ששנתם' (לעיל שם) - שישפר להם המצוות, וכאן עד שילמדו אותם וידעו ויבינו אותם ומעמיהם לדבר בם עמך בכל העתים; וכן הוסיף כאן (פסוק כא) 'כימי השמים אל הארץ' - שהוא לדור דורים".

רמב"ן

לקח טוב

"איכה אוכל להורישם?" - על ידי ש"לא תירא מהם"

לרגליו ולצודו במכמוריו. כל מניעה ואבן מכשול שמצליח היצר להעמיד במסילתו של העובד, איננו כל כך גרוע לכשעצמו. כוונתו של יצר הרע לא היתה הקושי בעצמו, כי אם מירוף הדעת הנגרם בעקבותיו.

כי כאשר נוכח העובד לראות שלמרות מאמציו הרוחניים, נתקלות רגליו באבני מכשול, גורם הדבר שתעטפנו דאגה כללית שמשום מה איננו מצליח להתגבר על קשייו בשום פנים ואופן. דאגתו זו מביאתה למסקנות מרחיקות לכת, שאין תקוה לאחריתו, חלילה, וחבל על מאמציו. מסקנה נוראה זו היא בעצם עצתו האמיתית של היצר, והיא היא מכת ההרע וההאבדן אותה יום אויבו הנפשי.

אותיות מהכימות

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני, איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם. ועיין בדק"ו שמדקדק על לשון "כי". ונראה בחמת, כי הכלל הוא, אם יבוא לאדם איזה מניעה ח"ו לעשות הבורא ב"ה, העיקר שלא יעלה שום מורא ופחד על ראשו, ואז בודאי בעזרת הבורא ב"ה לא חזק לו. וזהו הרמז בפסוק: "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני", כשאי אתה לומר כן, רק הסורס נותן עליה, וזהו הרמז: "איכה אוכל להורישם", כלומר הסורס נותן עליה איכה אוכל להורישם, כלומר על ידי זה אוכל להורישם, "לא תירא מהם", שלא תירא מהם, ואז בודאי אוכל להורישם.

קדושת לוי

כיון שכן, אין לו לאדם העובד אלא לברר לעצמו עובדה זו, ולהכיר את זממו של יצר הרע, עד שיצליח להבחין בין עצם הקושי לבין הדאגה שהוא גורם, שבסופו של דבר מעוותת עיניו, ומכבידה על רוחו ונפשו עד שלא יוכל להתגבר ולמצוא מנוח לנפשו, אף בדבר קל המונח לו בהישג יד.

ומעתה, אין לו אלא לשמור את רוחו ונפשו שלא ייתפס ברשת היצר, ולא ייגרר למסקנות המרחיקות מעבר לקושי עצמו. מורא לא יעלה על ראשו ופחד לא יחטפנו כלל ועיקר. כי אם יתחזק ויתאמץ למקד את ראייתו אל הקושי הנוכח. בעזר ממרום, ייטיב ככה למצוא את המוצא כאותו חבר שבקל וללא מאמץ כלשהוא היה מוצא את הפתרון כהרף עין, ויוכל להוריש את היצר מלשמן את דרכו.

אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, קבעו חכמינו ז"ל. אולי ככוונה מושאלת, נפגשים אנו באמיתות מאמר זה כאשר דאגה בלב איש ומשיחנה לזולתו. תופעה מעניינת היא, שכמעט תמיד חוזרת על עצמה, שהחבר אשר לפניו הוא משיח את דאגתו וקושי, מוצא במחירות ובקלות פתרון פשוט, עד שבעל הדאגה אינו מאמין למשמע אוניו, ואף איננו מבין איך זה שהוא בעצמו לא העלה על דעתו פתרון כה קל ופשוט.

והתמיהה עצומה. הוא עצמו, שכבר השקיע ראשו ורובו בדאגתו זאת, ושקל את הדבר בעיני שכלו על כל צדדיו ואופניו, ובכל זאת לא הצליח לתפוס מוצא למכוד. ומאידך, החבר, שזה עתה שמעו אוניו גופא דעובדא, ואף לא קלט את כל הענין על בוריו, וכל שכן כשלא הקדיש יותר מהרף עין של התבוננות מעמיקה, וראה זה פלא, דוקא הוא תופס את המוצא כמשחל בינייתא מחלבה. יציבא בארעא וגיוורא בשמי שמיא. מה פשר הדבר?

אחד הגורמים לתופעה שכזו הוא, שבעל הדאגה בעצמו מנוע מלמצוא פתרון עקב הדאגה עצמה המכבידה עליו, ומעוותת את עיניו שלא תחזינה אף דבר העומד ממש מנגד. מאידך, וזולתו, שאין הדאגה מורדתו כלל וכלל, מכוון את ראייתו בעינים פתוחות ומצליח למצוא. החידוש הוא לא בחבר, אלא דוקא בבעל הדאגה שראייתו כל כך מעורפלת עקב הצרה המעיקה על נפשו, ופוגעת בכושרו וסגולתו למצוא מרחב למיצורו.

נמצינו למדים איפוא, שקושי שאדם נתקל בו איננו כל כך גרוע לכשעצמו. לכל קושי אפשר למצוא פתרון, ולכל מכוד מוצא. הרע שהקושי גורם לנתקל בו, הוא זה שמכביד על נפשו ומעיק על רוחו עד שהוא כמעט מנוע מלמצוא עצה מועילה, אף אם היא קלה ופשוטה ועומדת בעצם לנוכח עיניו.

אם בכל הדברים ובכל התחומים כך, הרי במצבו ומעמדו הרוחני של העובד, על אחת כמה וכמה. הקושי שאדם נתקל בו בעבודתו את ה', הוא בעצם עצת יצרו הרע האומר לפרוס רשת

אמרות טהורות

"שכר מצוה - מצוה"

והיה עקב תשמעו וגו' ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החדש וגו' (י. יב). "הכלל הוא, דבאמת מה שהקב"ה נתן שכר בעד המצוה, זה הפחות שבתענוגים, והתענוג העיקר והשכר, הוא המצוה גופא, מה שאדם עושה נחת רוח ליוצרו ועושה רצונו ומקיים מצוותו, כמו שאמר התנא (אבות ד. ב) "שכר מצוה - מצוה", דגופא של מצוה הוא התענוג והשכר בעד המצוה, ומה שהקב"ה משלם השכר לעולם הבא, הוא פחות שבתענוגים, אבל עיקר התענוג הוא המצוה גופא, מה שהאדם עושה רצון הבורא ומשכמו כביכול הבורא וכל העולמות (ע"י תולדות יעקב יוסף פרי קדושים אות ה בשם הבש"ט הקדוש במדורנו ג' לתקל"ב).

וזו שאמר: והיה עקב, זהו העקב וסוף הדבר, אשר תשמעו. ושמר ה' אלקיך לך, מה שישמור לך את החדש והברית, ויטיב לך וישלם לך שכר, הוא הפחות שבתענוגים, אבל עיקר התענוג הוא עשיית רצון הבורא. קדרשת לוי (ע"ע מ"ש במדורנו ג' לתקכ"א).

אהבה וריעות - תיקון לשנאת חנם

כי ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה וגו' (ה. ה). יש לפרש לשון "כיו" בלא המשך אדלעיל, כי כל פסוק אפשר לפרשו בעצמו. "דהנה, בית המקדש נחרב בשביל שנאת חנם (ויסא ט). על כן צריך היפך, אהבה וריעות, וזה: "כ"י - ראשי תיבות ב'נסת י'שראל, היינו להיות אחדות בישראל, ועל ידי זה: ה' אלקיך מביאך אל ארץ טובה" וגו', דהיינו, שנזכה להגאולה.

הרבי מלובלין ז"ע (דברי אמת)

אין לו לאדם להתחרט על מה שעשה במילי דעלמא - כי הכל לפי רצונו העליון

וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל וגו' (ה. יח). ותרגם אונקלוס: "ארי הוא יחב לך עצה למקני נכסיך".

אמירה נעימה

שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה (ה. ה). יש להבין מהי הפליאה שהפליא משה נם זה דייקא, שהבגדים לא כלו והרגלים לא בצקו, וכי הלכו זה ארבעים שנה בתמידות.

ויש לבאר על פי מה שאמרו חז"ל (ברכות א): "הני ברכי דשלחי (-מה שברכיהם עיפות) - מנייהו (-מן המזיקין), הני מואני דרבנן דבבלי (-בגדי ת"ח שכלים מהם, והם אינם בני מלאכה שיכלו בניהם רש"י) - מחופיא דידהו (-מחאתחבת המזיקין), הני כרעי דמנפנן (-רגלים נפצעות) - מנייהו", דיינו, כי המזיקין גורמים לכל זה. והן ידוע שאין להם מקום משכן הקליפות, כמו במדבר הגדול והנורא ההוא, ומאחבת המקום עליו, הקוף אותנו בעניני כבוד ויקר, אור מקף, כאמא הסוככת בכנפיה על בניה, לכל ויכל לבוא בגבוליו שום צד חיצון ח"ו, כי כל החיצונים ברחו מענן כבודו, ולפיכך היו המלבושים והרגלים בשלימות בלי שום חסרון ח"ו, וזאת היא אשר הפליא משה רבינו ע"ה באומרו: "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה" - צמח דוד.

ואכלת ושבעת וברכת וגו' (ה. יח). איתא בגמרא (ברכות כ): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של עולם, כתוב בתורתך "אשר לא ישא פנים" - ואתה נושא פנים לישראל, דעתך "ישא ה' פניו אליך". אמר להם הקב"ה: והיאך לא אשא פנים לישראל שכתבת להם בתורה "ואכלת ושבעת וברכת", והם מודקדים על עצמם עד כזית ועד כביצה. ולכאורה תמוה, למה אמר "והם מודקדים על עצמם עד כזית ועד כביצה", והקדים "כזית" לכביצה, הרי כזית הוא פחות מכביצה, שהרי אם הם מודקדים על עצמם לברך בכזית, כל שכן שיברכו בכביצה, והיה לו לומר: "והם מודקדים על עצמם עד כביצה ועד כזית", עוד קשה, ומו איכא ספיא קמי שמיא בשיעור חיוב הברכה, עד שתקב"ה כביכול אומר "והם מודקדים עד כזית ועד כביצה", כן יש להבין, למה נקט דוקא הומרא זו, וכי אין חומרות אחרות שהם מחמירים על עצמם.

"מוצאתי כתוב בשם הריב"ש (-הבש"ט הקדוש) וצ"ל: ה' יע"ש שאמר על מה דאיתא (ע"י שבט מוסר פ"י אות לד) שהרשעים מלאים הרמות, והקשה, אם יש להם תמיד הרחוקי הרטה על עבירות שבידם, מפני מה קורא להם רשעים, הרי אמרו (קדושין נא): המקדש את האשה על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, מקודשת, שמה הררה תשובה בדעתו. ופירש, שלא קאי על מילי דשמיא אלא על מילי דעלמא, דהיינו, שצריך כל אדם לידע שכל מאורעותיו וכל מעשיו הכל הוא בהשגחת השי"ת, והוא נותן לו במחשבתו לעשות כל מה שהוא עושה, וכמו שנאמר: "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", ותרגם אונקלוס: "ארי הוא יחב לך עצה למקני נכסיך". נמצא שאין לאדם להתחרט על שום דבר שעשה, כי זה היה כך על ידי רצון הבורא ית"ש, ואם הוא מתחרט נמצא שאינו מאמין שהכל הוא בהשגחת השי"ת. על כן הם נקראים רשעים, כי לא כן הוא, אלא הכל הוא על פי רצון העליון, הו"י מיראת שמים (ברכות א:).

דגלי תורה והמצוה (מובא בס' בש"ט ע"ת)

"והיה אם שכוח" - העובר במרד

והיה אם שכוח תשכח וגו' העדותי בכח היום כי אבדו תאבדו (ה. יט). לכאורה קשה, הלא "והיה" הוא לשון שמחה (בר"ר מב. ג), ומה שייך כאן לשון שמחה.

ונראה לפרש, כי הנה, ישנן שתי בחינות בעוברי עבירה רח"ל, האחד שעושה עבירה מחמת גודל יצרו הרע הבוהר בקרבו רח"ל, ואינו יכול לצנח אותו, ועל כך אין העונש גדול כל כך כמו אצל השני - שעובר עבירה בשמחה ומכוון למרוד בקונו ח"ו, ועליו באה האזהרה: "והיה אם שכוח תשכח", היינו, שתהיה לך עוד שמחה מזה שתשכח את ה' יתברך, אוי "אבדו תאבדו" רח"ל, אבל לא כן העוברים ח"ו מחמת גודל יצרם, שהשי"ת מזמין להם דרך תשובה.

הרבי ר' ברוך ממעזיבוז ז"ע (בוצינא דנהרא)

ונראה לפרש לפי דברי הר"ף (עירובין פ"ה דף כה וכו' ברמב"ם פ"א מה' עירובין ה"ט) ששיעור סעודה הוא ג' ביצים. ובזה"ק איתא שבשלש ביצים יש עשרה זיתים, אם כן כשיש לאדם שיעור סעודה, דהיינו עשרה זיתים, והוא אוכל בעצמו שיעור סעודה, חייב לברך על מזונו, שנאמר "ואכלת ושבעת וברכת" - כלשון יחיד.

אמנם ישראל עם קדושים, רוצים לגדלו ולרוממו ית"ש, ולכן כשיש לו מזון בשיעור י' זיתים, מוהר הוא אחר עשרה אנשים שכל אחד מהם יאכל כזית, כדי שאפשר יהיה לזמן בשם ה'. ואם אינו מוצא עשרה, או מוהר הוא עכ"פ אחר שלשה אנשים כדי שכל אחד יאכל שיעור כביצה ויכול לזמן. הרי שמדקדק תהיה כביצה ולאחר מכן כביצה. ואמנם המעשים ש' במשנה (ברכות טז) יראה שהמחלוקת בענין כזית או כביצה היא אכן לענין זימון - "עד כמה מזמנין עד כזית, רבי יהודה אומר עד כביצה".

וזו היתה תשובתו של הקב"ה למלאכי השרת, שהוא נושא פנים לישראל, כשם שהם עצמם נושאים פנים בתורה ומדקדקים בה כדי לגדלו ולרוממו. **הנ"ר מוויילנא זצ"ל** (כפירושו על משלי כב, ט. וע"י מ"ש ע"ד כזה בס' פנינים יקרים פ"ר נשא)

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך (ה. יח). איתא בגמרא (ברכות מה): "רבי אליעזר אומר כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה (-בברכת המזון) וכו' לא יצא ידי חובתו". ולכאורה, מניין לו דבר זה. ונראה, דהנה תיבת "ורחבה" יש לפרשה שמתרחבת על ידי יושביה, שכל מה שמתרבים בני ישראל היושבים עליה, כך היא מתרחבת, ובהיפך - מתקצרת, שהרי "ארץ צב" כתיב בה (ע"פ ירמיה ג. יח. ע"י גיטין נז).

וזהו הרמז בפסוק: "וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך" - דייקא, כי השי"ת נותן את הארץ מחדש בכל זמן ועידן לכל איש פרטי מישראל, על כן "כל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה" - לא יצא ידי חובתו, שהרי כתיב "וברכת וגו' אשר נתן לך". **מנחם תעלומה** לחיבני יששכר (ע"פם ברכות, סוף דף מה)

יתרון דעת

"מה ה' אלקיך שואל מעמך"

חובת מאה ברכות בכל יום (א)

תניא, היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר (דברים י. יב) "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך" (פירש"י: "מה ה' אלקיך וגו' - קרי ביה מאה"). רב חי"א בריה דרב אריא, בשבתא וביומי טובי (-בשבתות וימים טובים, דלא מצלי "ח") טרח וממלי להו (-למאה ברכות) באיספרמקי ומגדי (-בשמים ומיני מגדים שטעונים ברכה).

מסכת מנחות (מג ע"ב)

"שואל מעמך" - פירש ר"ת דהוי [שואל] מלא, ויש מאה אותיות בפסוק, ויש מפרשים, ד"מזה" עולה בא"ת ב"ש: מאה. ובקונטרס פירש, אל תקרי "מזה" אלא "מאה", כלומר שחייב ק' ברכות. ויש מפרשים, כדי להשלים מאה באותיותיה, וכי קריית מאה הרי בולך. תוספות (שם ד"ה שואל)

חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר כו'. פירש"י: קרי ביה מאה, ע"ל. לפי מה שהבינו החתומות מפירושו דר"ל אל תקרי מה כו', אינו מפורש טעמו, אמאי נימא אל תקרי מה כו'. ולולי דברייהם היה נראה לקיים פירש"י בפירוש ר"ת, דר"ל, קרי ביה בפסוק אותיות מאה. ועוד י"ל אל תקרי מה כו', דלפי פשוטו דקאי מלת "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם לקריאה" כו' קשה, וכי יראה מלתא זוטרתיה היא כו', כדמקשינן בפרק אין עומדין (לג) ובפ"ג דמגילה (כה). ועל כן דרשו מינייה אל תקרי מה אלא מאה, דהיי פירושא דקרא: מה ה' אלקיך שואל וגו', מאה ברכות ששואל הקב"ה מעמך, אין כוונתו כי אם ליראה וגו', שהיא ודאי מלתא רברבי. וע"פ דעת חכמי האמת בסוד נפש רוח נשמה דמיון כהן לוי ישראל, דלכך היו מאה ברכות שמשער מן המעשר מהם יבא לחלק הנשמה ברכה אחת שהיא חלק אלוך ממעל, ורמז על זה חסר הא' ממאה שהיא הברכה האחת ממאה הברכות היא בסוד הנשמה ממעל ליראה את ה' וגו', ובזולת הא' הוא מה שהוא מורה על דבר קטן, אבל עם אות הא' שהוא חלק הנשמה נעשה מאה בסוד אי"ק"ו וק"ל.

נאם דוד בן ישי ונאם הגבר הקם על משיח אלקי יעקב ונעים ומרות ישראל (ש"ב כג. א). "הקם על" בגימטריא מאה, כנגד מאה ברכות, שבכל יום היו מתים מישראל מאה אנשים, בא דוד ותקן להם מאה ברכות, כיון שתקנה נתעצרה המגפה: על - עולה של תורה ועולה של קצרה. במדבר דבא (יח. כא)

לא ראיתי בשום מקום בגמרא אם בפני הבית היו מברכין מאה ברכות, אבל אני אומר מסבירא שהיו מברכין אותן, שהרי אמרו ז"ל (במד"ר יח. כא) שדוד המלך ע"ה איתא, וסמכו זה למה שכתבו (ש"ב כג. א) "נאם הגבר דוקא על". וכן כתיב (תהלים קכח, ד) "הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'", יברך כתיב, כ"י ב"ן - בגימטריא מאה הוא. ויש רמז בתורה: "מה ה' אלקיך שואל מעמך" - אל תקרי מה אלא מאה, ורצו לדרוש כן לפי שבאותו פסוק יש צ"ט אותיות, ובחתימות אל"ף על "מה" הוי מאה אותיות, ויהיה מאה כמשמעו, מספר ק'. וכן "מה" באלפ"א ב"יתא דא"ת ב"ש: יי". והוא מאה בגימטריא. שו"ת תשב"ץ (ח"ב סי' סקא)

... ודאי חובה הוא על כל יחיד ויחיד לברך אותן, דתניא דה"ר מאיר אומר מאה ברכות חייב אדם לברך בכל יום וסמכוהו על דרש הפסוקים. והשיב רב נטרונאי ויש מהיבתי דמתא מחסיא, דוד המלך ע"ה תקן מאה ברכות דכתיב "דוקא על" וכו', כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעים על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקדש ותקן להם לישלם מאה ברכות. וע"כ תקנו בחכמים ז"ל אלו הברכות על סדר העולם והנהגתו להשלים מאה ברכות בכל יום, וצריך כל אדם לזכור בהם, והפחות אל יפחות והמוסוף יוסף על כל דבר ברכה וברכה שנתקנה לו, כמו שאמרו בחכמים (ברכות מ). "ברוך ד' יום יום" (תהלים סח, ב) - בכל יום ויום תן לו מעין ברכותיו. טור (א"ח סי' מז)

ומ"ש אבל ודאי חובה הוא על כל יחיד ויחיד לברך אותן, כלומר לא יסמך כל אדם על עניית אמן ושלא יברך בעצמו אע"פ שהוא בקי בהן, דפשטא דחובה היא על כל יחיד ויחיד וכו', והביא מה שהשיב רב נטרונאי וכו', לחיות שיחיה נזהרין לברך אותם ולא יסמכו על עניית אמן כי איכא סכנת מיתת מאה ישראל בכל יום, כמו שהיה קודם שתיקן דוד מאה ברכות אלו, דלא מהני עניית אמן אלא לעמא הארץ שאינן יודעין לברך, אבל היודע צריך לברך. ב"ח (שם)

דוד המלך ע"ה תיקן מאה ברכות כו', פירוש, כאשר ראה שבכל יום מתו מאה נפשות תיקן שיברכו בכל יום מאה ברכות וזכו עיצור המות, ובודאי כיון במסר לחסוד הידוע למקובלים על דרך א"ב כ"ב, לכן מסר דוד ע"ה סוד המאה לסנהדרין והם תיקנו הברכות, אבל לא תיקן שיברכו אלו הברכות או מה נוסחן, אלא מסר זה לסנהדרין וחכמי דורו שהם יתקנו הברכות כטוב בעיניהן והם תקנו בחכמתן אלו הברכות שהם על סדר העולם וק"ל. פרישה (שם סקט"ז)

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא כ"א אב (תשי"ז)

פתח דברינו יאירו שוב בברכת הודאה לכל בעלי העובדות והזכרונות, עדי שמועה ובעלי מספרים, שנענו לפנייתנו והקדישו מזמנם להעלות זכרונות, עובדות ושיחות מכ"ק מרן אדמו"ר מהר"א זי"ע, ובמיוחד בעלי האסופות, זקני החסידים והאברכים המופלגים, ששלחו אלינו בעין יפה ממיטב אוצרותיהם, לזכות ולחנות בהם את הרבים. יישר כוחכם, וזכותו של מרן אהרן קדוש ה' ודאי יעמוד לכם להתברך בכל מילי דמיטב.

חיבה יתירה נודעת לרבים מסיפורי המופת שקבלנו בנוסח "בדידי הוי עובדא". יהודים חשובים ויקרים, אדמו"רים, רבנים וסותם נעם מכל קצו תבל, ה' עליהם יחיו, מהם שמספרים לראשונה בכתובים על נפלאות וישועות נגלות שראו - הם או הוריהם - אם ברפואות ואם בזרע של קיימא וכו'. אך כע"ז עלינו להתנצל לפניכם על שרובם לא יבואו לעת עתה לידי ביטוי עלי ידיעה זעירה זו, כי חפצנו עז היה להביא בעיקר כל מיני עובדות המאלפות בינה ומורות דרך בלימוד התורה ובעבודת ה'.

כן נודה בזה לכל הקוראים ששלחו לנו כתובות ומספרי טלפון של בעלי עובדות האוצרים וזכרונות נפלאות זה למעלה מיובל שנים. מיינו לשם כך צוות אברכים מוכשרים, דולים ומשקים לאחרים, אולם קוצר הזמן לא הספיק לנו עדיין להגיע אל כולנה, ועוד חזון למועד בע"ה.

עוד הגנו בהתנגלות גדולה: הלא עניינים הרואות שיריעה אחת אינה יכולה להכיל יותר מעובדות אחדות, וייאמר האמת, כי מראש לא שיערנו את גודל ה'הצפה' בה הוצפנו בעשרת הימים שהקציבה המערכת למשלוח החומר, הרבה יותר ממה שיכלו כמה וכמה גליונות גדושים, **אי לכך הוחלט במערכת להקדיש גם את מדורנו הבא כהמשך למדור זה, וכל השאר יופיעו בהוצאה מיוחדת אשר בתוכניתנו להו"ל בס"ד לקראת שנת ה'היובל' מעת הסתלקותו של מרן קוה"ק זי"ע.**

לאור האמור, נוסף ונשנה שוב בבקשה, אנא המשיכו לשלוח אלינו מכל אשר כגון דא, עובדות מדוייקות עם מקורות נאמנים ופורטים מלאים. תודותינו וברכותינו נתונות אליכם, בשם רבבות ישראל, מראש.

המערכת

חזרה - סגולה לזכרון, ועוד:

א. בשילוח שנת תשי"ד הייתי אז תלמיד בישיבת בעלזא קטמן, כשיזכרתי להיכנס אל כ"ק מרן מהר"א זי"ע, והגבאי הר"ר שלוי פויגל ז"ל אמר למרן שאני לומד שו"ע יו"ד הלכות טריפות עם חברותא הר"ר מרדכי דוד צוויביל שליט"א. אז פנה אלי מרן והרים ידו בהחווה עם האצבע להזהירנו בזה"ל:

"זאלסט נישט ווען אפגערען א סאך, נאר אז מ'חזרט און מ'געדענקט לערנט מען ווייטער. דער טאטע זכרוננו לברכה האט נאכגעזאגט פון לובלינער'ס וועגן, אז נישט נאר אז מ'חזרט געדענקט מען, אחר חזר'ן איז אויך א סגולה צום געדענקען. דער טאטע זכרוננו לברכה האט צוגעלייגט אז מ'לערנט און מ'געדענקט ברענגט דאס צו חשקת הלימוד"

(תריגס: שלא תרצה 'לחסיפיק' הרבה, אלא לשנן ולחזור על הלימוד, וכשחזורים - זוכרים, וממשיכים הלאה. אבי ז"ל אמר בשם הרח"ק מלובלין של זה בלבד ששכחורים - זוכרים, אלא עם החזרה הוא סגולה לזכרון. אבי ז"ל הוסיף שכלמדימים וזוכרים היה זה מביא לידי חשקת התורה.)

[זוכרים: כשחזרתי לארה"ב והרציתי הדברים לפני זקני החסידים אמרו לי, שמימרא זו מוכרת להם, והיושיבים היו מפרשים הדברים כך: כי מה תבדל יש בין רפואה לסגולה, הרי רפואה - שמים תחבושת על המכה, אבל סגולה אפילו שמניחים אותה במקום אחר, מועילה היא להמכה שלא במקומה. וכן הוא לבני מי שלמד כמה מסכתות ואי אפשר לו לחזור על כולן בבת אחת, הכונה של החזרה מלובלין היתה, שתורה היא סגולה לזכרון, דהיינו כשחזר על מסכת אחת, איז מכח סגולה נשמרים בזכרון אלו המסכתות שאי אפשר לחזור עליהן בבת אחת].

[א.ה. מימרא זו נשמעה מפ"ק בהזדמנויות שונות, פעמים בחוסות שונות. קורא חשוב שלח לנו כטיק אדמו"ר מראחמיסטריווקא שליט"א מארה"ב שח בזה"ל: שמעתי מפ"ק שאמר שאצל אביו (מרן מהר"א), שאחא כתב בפתקא שיתברך "זוכרון טוב", אז היה כסדר חזר על האמירה של הרח"ק מלובלין זי"ע: **"אז נישט ווייל מען חזר'ט געדענקט מען, נאר אז מען חזר'ט איז א סגולה צו געדענקען"**, וסיים מרן בלשון קדש: **די גמרא זאגט שוין (יומא כט) "מיגמר בעתקתא קשיא מחזרתא"**.]

ב. בזמן שמרן זי"ע לא היה צריך להמשמש היה מבקש ממנו שיצא לחדר השני וישב ללמוד שם בקול. פעם קרה שלא שמע מרן קול הלימוד של המשביק וקרא לו תמחרו שיכנס אצלו, ושאלו מה אתה עושה שם שאינני שומע קול תורה. ענה המשמש, שהם מספרים ביניהם שם עובדות מן מהר"ד זי"ע. הגיב מרן בזה"ל: סיפורי צדיקים איז אזוי ווי מעשה מרכבה, אבער ס'איז דאך נישט געלערנט... איך האב דיר געשיקט זאלסט לערנען (סיפורי צדיקים הם אכן כמעשה מרכבה, אבל בכל זאת אין זה לימוד... ואני שלחתיך שתשבת ותלמד).

ג. שמעתי פעם איך שמרן זי"ע אמר להרה"ר ר' אברהם לייב ברגופן זי"ל (שהיה היביל שחרתי: אצל מרן בימים נוראים) בזה"ל: דאווענען דאווענט דו, אבער בעל תפלה בין איך:

כלל גדול אמרו בשבת: - - -

שמעתי מהרה"ר ר' שמועלקא גאלדקלאנג ע"ה (שנכ"ע השנה בתג הפסח) שבהיותו אצל מרן זי"ע בארץ ישראל שמע איך שאחד שלח את מרן הסמכותו על רצונו לנסוע למערכת. לשאלתו של מרן מדוע ברצונו לנסוע לשם, ענה הלא שאינו סובל את חילולי השבת באר"י. שאלו מרן: וכי באמריקא אין חילולי שבת? אמר הלא, ששם הנוסעים בשבת באוטוסים הם גויים, אבל כאן באר"י

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך'ר' יסכר בערש - ברונשטיין יצחק ת.נ.צ.ב.ה.

כשחזרו משם אחרי הסדר שלהם, הגיעו ממש קודם שמרן זי"ע נכנס לעריכת הסדר, והם התיישבו אצל השלחן יחד עם שאר המסובים בסדרו הק' של מרן. כשהחל השלחן עורף' ומרן החל לחלק להמסובים מן הביצה שנטבלה במי מלח, לפי סדר ישיבתם: ראשונה אחיו הגה"ק מבילגורייא זי"ע ולאחריו לגיסו הרה"ר ר' נפתלי פרלוב ע"ה, ולאחריו יבלטש"א הרה"ח ר' משה זילבערמאן הי"ד, ולאחריו ישוב זקנו הרה"ח ר' אלעזר ע"ה ויבלטש"א הרה"ח ר' חנינא הי"ד. ובהגיע תורם דילג עליהם מרן זי"ע ושאל מי יושב אחריו, וחילק לו. וכן היה הלאה, שלפי פקודת הקודש פסחו ודלגו על האחים, ועל אף שהזכירו אותם שוב ושוב לפני מרן... נשנה ונשלח הדבר להשתמוות כל הנוכחים.

לאחר הסדר ניגש הגה"ק מבילגורייא אל זקני ושאלו אם יודע פשר הענין המופלא הזה, וגילה לו, שאכן כבר ערכו את הסדר באכסנייתם, ואף אכלו כבר את האיפקומן, וממילא אסור להם לאכול ולא כלום... והיו נפלא:

עוד היה רגיל זקנו הרה"ח ר' אלעזר זי"ע לספר, שפעם אחת במוצאי יו"כ"פ, כשמרן זי"ע היה בשכונת בית וגן, ובעת עריכת 'המבדיל טיש' בהשתתפות קהל מתי מעט באישון לילה, כשמרן זי"ע חילק שיריים מכל המאכלים להנאפים, כרגיל, ובהגיע תורו של זקנו זי"ע, שעמד מאחורי הכסא (ע"פ בקשת מרן זי"ע שנבדו הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע יעמוד מאחורי הכסא), דילג עליו מרן זי"ע ולא נתן לו מאומה. ורק לבסוף כשהביאו את לפתן הפירות (קאפסאט) טעם ממנו מרן זי"ע קמעא ואת כל היתר מסר לזקנו ואמר לו שיאכל הכל.

למחרת חזר זקנו באכזב עדים בבטן, והרופא קבע שיש לו דימום פנימי במערכת העיכול ואסר עליו לאכול בשר ודגים, ואולם התיר לו לאכול - בין שאר מיני מאכלים - פירות מבושלים...

"מצוה לשמוע דברי חכמים"/ עניינים בסעודת מצוה, ועוד:
הרי כמה עובדות ששמעתי מכ"ק אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א:

כידוע היו להרבי הק' מבעלזא זצוק"ל קשר ידידות עמוקה עם דודי האדמו"ר בעל ה"אביר יעקב" מסאדיגורא זצוק"ל. פעם אחת רצו להביא להרבי משמש נוסף, אולם הוא סירב לכך, והתבטא ואמר: בסמוך אלי מתגורר צדיק שהיה בביתו מלך ישראל ויש לו רק גבאי אחד, ואתם רוצים שלי יהיה גבאי נוסף...

בעל ה"אביר יעקב" העריך עד מאוד את רוס קדושתו של הרבי מבעלזא. במיוחד הפליא את מדת האהבת ישראל שבו, והיה מספר מפעם לפעם סיפור שמע עד מלת התגורר הרבי בבעלזא, והתפעל ממנו עד מאוד, וכך סיפר: באחד הימים הגיע אחד וסיפר לרבי מבעלזא שיהודי אחר איחר בכניסת השבת לסגור את המספרה שלו. מיד שלח הרבי לקרוא לאותו ספר ושאלו אם איתם בדבר. לאחר שהלא אישר את הדבר, פסק הרבי: הספר שאיחר בסגירתו יביא לנדבת בית המדרש רוטל נרות, ואתה שספרת לי על מעשה זו תביא לנדבת בית הכנסת שני רוטל נרות, ואני - אמר הרבי מבעלזא - שדבר זה אירע בעירי, אביא חמש רוטל נרות.

בבני הסמוך לביתו של הרבי מבעלזא התגורר ר' מרדכי גרשון ע"ה שהיה משמשו של הרבי מסאדיגורא, פעם רצה לעבור להתגורר בדירה אחרת. אך הרבי מסאדיגורא לא נתן לו לעשות זאת, ואמר לו: יש לך שכן קדוש כהרבי מבעלזא, לא עוזבים אותו...

הרבי מסאדיגורא זצ"ל היה שולח אותי (כ"ק אדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א) בכל ליל שבת אל שולחנו הטורו של הרבי מבעלזא, ולאחר מכן היה שולח אותי ומתעניין בפרטות על התנהגותו הק', וכן הרבי מבעלזא היה שולח אותי בכל פעם ד"ש אליו חזרה.

כשביקר פעם זקני, הרבי ראי"ה מקאפיטשניץ זצוק"ל בארץ ישראל, הלך עם גיסו ה"אביר יעקב" מסאדיגורא לביקור אצל הרח"ק רבי אהרן מבעלזא. באמצע שיחתם פנה זקני אל הרח"ק מבעלזא ואמר לו (בתרגום מאדמיש): אני רוצה לומר לרבי מוסר... הרבי מבעלזא ממש נבהל ומיד אחז וסייד את אבנטו ואמר: מה אתם רוצים לומר. ואמר לו: אתם צריכים יותר לאכול, אינכם אוכלים כלום, ה'עולם' צריך רבי ברא, צריכים קצת יותר כוחות...

שלוש שנים לאחר מכן כשהגיע שוב לארץ ישראל ביקר שוב אצל הרבי מבעלזא ושאל אותו מה שלומו בבריאות והשיב: קאפיטשניצער רבי, אתם יודעים, מאז שהייתם כאן וציוויתם עלי לאכול יותר, בכל פעם שאני אוכל משהו אני אוכל כפית נוספת בגלל "מצוה לשמוע דברי חכמים"...

בשנת תשס"ו, כשביקר שוב בארץ לרגל שמחת הבר מצוה שלי, הלך זקני להזמין את הרבי מבעלזא, שהקדים להתפלל מערב לאחר שהודיעו לו שהרבי מקאפיטשניץ מגיע. כשכנס, אמר לו זקני, שצריך לברכה להיות והוא עושה בר מצוה לבדו. השיב לו הרבי מבעלזא: יש לי קבלה מאבותי, שכאשר עורכים שמחה, ובפרט בר מצוה, צריך לערוך שולחן מיוחד עבור העניים, ושאתם בעצמכם תתמסרו לענין זה, ומלבד המצוה הגדולה בזה, יש בזה תועלת וזכות גדולה לבחור. ואכן קיים זקני את דבריו ובעת סעודת הבר מצוה ערכו שולחן מיוחד לעניים, והוא בעצמו עבר ביניהם והאכילם והשקם בכל מחסורם.

א. מאירזון, ירושלים

שמענו מזקנו הרה"ח ב"שנש"ק מו"ה אלעזר שיף זי"ע מהשנה ששהיה בתג הפסח בתל אביב בחצר הקודש זמרון זי"ע בשנת תשי"ז, יחד עם 'התבדיל' אחיו הרה"ח ר' חנינא שליט"א. ומעשה שהיה כך היה:

לאחר תפילת ליל התקדש החג פנה אליהם בעל אכסנייתם, הרב רפאל שטרן זצ"ל, והפציר בהם רבות שיבואו ויסבו תחילה על שולחן הסדר, היות ומרן זי"ע נכנס לערוך הסדר בשעות המאד מאוחרות של הלילה, וקהל המסובים ממתין אפוא בלאו הכי שעות רבות עד תחילת הסדר. ואכן, כל מה שאומר לך בעה"כ עשה... ולאחר רוב הפצרותיו מיהרו והלכו עמו לעריכת הסדר.

רוח הקודש:

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יומא

האם מועיל וידוי על ידי שליח?

במשנה (דף סו ע"א): "בא לו אצל שטני המשתלח וסומך שתי ידיו עליו ומתודה, וכך היה אומר: אנה השם חטאו ועל ששני לפניך עמך בית ישראל, אנה השם כפר נא לחטאים ולעונות ולפשעים שחטאו ושעו ושפשו על פניך עמך בית ישראל..." הרמב"ם בהל' תשובה (פ"א ה"ב) מביא דין זה בזה הלשון: "שעיר המשתלח לפי שהוא כפרה על כל ישראל, כהן גדול מתודה עליו על לשון כל ישראל, שנאמר 'והתודה עליו את כל עונות בני ישראל'".

מכאן למד המנחת חינוך (מצוה ססד) שיכולים להתודות על ידי שליח, שהרי הכהן היה מתודה על השעיר המשתלח שהוא כפרה כל ישראל – במקום כלל ישראל, ובפשיטות חובת הוידוי היא על כל אחד ואחד מישראל, כבכל כפרה שהמתכפר צריך להתודות, ובלאו הכי אין לו כפרה וכלשון הרמב"ם (שם ה"א): "כל מצות שבתורה בין עשה בין לא עשה אדם על אחת מהן בין בודון בין בשגגה, כשיעשה תשובה וישוּב מחטאו חייב להתודות לפני האל – ב"ה וכו', ע"ש", והכהן גדול מתודה בלשון כלל ישראל, הרי שוידוי הוא במקום הוידוי של כל אחד בפרט, וגם הלא אנו מצוינו שבני ישראל כל אחד בפרטות היה עליו להתודות בשעה כזו, מוכח מזה שהוידוי מועיל גם ע"י שליח – כמו שמעיל ע"י הכהן גדול.

עוד הוכחה הביא לכהן, שהרי מדיני הוידוי הוא שצריכים לפרט החטא, כמ"ש הרמב"ם (שם): "וידוי זה מצות עשה, כיצד מתודין אומר אנה השם חטאתי עייתי פשעתי לפניך, ועשיתי כך וכך... וזהו עיקרו של וידוי", ודין זה נלמד מוידוי של משה רבינו על כלל ישראל, כמו שאמר (לקמן פ"ה): "וצריך לפרט את החטא, שנאמר 'אנא חטא העם הזה חטאת גדולה ויעשו לרעם במקום הוידוי של כל אחד בפרט, וגם הלא אנו מצוינו שבני ישראל' (נעו"ש) שהעיר בעיקר הדברים, ש"בדאי תשובה בלב היינו החרטה לא שייך על ידי שליח, רק אם ש יוכל לעשות שליח על הוידוי".

ולפי זה הקשה המנחת חינוך (וכ"ה בדרך המלך על הרמב"ם הל' תשובה שם) על שיטת המהרי"ט (ח"א סי' קצו) – שאי אפשר לעשות שליח להקדיש, משום דהוי מילי, ומילי ולא מסתרי לשליח, ואילו בדין וידוי אנו רואים שאפשר לעשות שליח, הגם שאינו אלא דברים בעלמא (בסוד שיטת המהרי"ט האריך המנחת חינוך במצוות אלו את יא; שבא את יד; שם את יד. ונ"ע שער המלך סוף פ"ה מהל' מהל' אישות: שר"ת נוב"ז תנינא יו"ד סי' קמז).

ובספר משנת יעבץ (א"ח סי' נה) תמה על המנ"ח, איך יועיל וידוי ע"י שליח, הלא הכהל הוא שבמצוה שבגופו אין מועיל שליחות (ומקורו בתוס' ר"ד קדושין מב), ומצות וידוי היא לבאורה מצוה שבגופו ע"ד תמה, הלא ביסוד מצות וידוי כתב הרמב"ם (שם פ"ב ה"ב): "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסיר ממחשבתו ויגמור לבבו שלא יעשה עוד... וצריך להתודות בשפתיו ולומר ענינות אלו שגמר לבבו", והיאך יודע השליח מה גמר לבבו של החוטא? ואמנם, אפשר שכנגד תמיכה זו הוסיף המנ"ח וכתב כ"ל: "ובדאי תשובה בלב היינו החרטה לא שייך ע"י שליח, רק אם שב יכול לעשות שליח על הוידוי, ומיירי באופן שגילה המשתלח לפני השליח מה שגמר לבבו. אך, עדיין צ"ב, כי ביה"ב הרי לא היה מינוי שליחות של כל אחד מישראל בפרטות, שגילו כולם לכה"ג מה שבלבם".

ואילו בעצם הדבר שמועיל הוידוי שעל ידי כהן גדול, כתב שם (וכ"ה בכלי חמדה, ויקרא קנ"א את כהן) יסוד אחר – שלא בדברי המנ"ח, דמאחר שהכה"ג היה כולל שורש נשמת ישראל, ולכן הועיל הוידוי ממנו לכל ישראל, ואין זה מדין שליחות, אלא, שמעשה ידוידור של הכה"ג וכן של משה רבינו שהיה מלך ולבו כלל העם (נ"י הרמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ז), היה נחשב כדיבורם של כל ישראל, אכן, הדבר צ"ב, דנתחדש לנו כאן, שדיבוריו של המלך וכוהן גדול חושבים כדיבורם של כלל ישראל, ועל זה יש לתמוה, אם גם בשאר דברים כגון תפלה וכו', גם נאמר חידוש זה, שיועיל לדיבור בשביל כלל ישראל – להוציאם בתפלתו, מאחר שלבו כלל העם, ובלאו הדין דשומע כעונה או שליחות יוצאים ידי חובתו, ודבר זה תמוה מאוד. (ויש לציין, כי לשון הכלי חמדה נוטה שרק לענין וידוי, שהוא המשך ממצות תשובה, מועיל וידוי הכה"ג. וכפי הנראה באור הענין הוא, שגם עצם התשובה של בני נובע מבה הכה"ג, כי מאחר שלבו כלל העם, בכוח מתעוררים בני ישראל לתשובה, ולכן מועיל הוידוי באמצעותו, ולכן אין ללמוד מכאן שמועיל וידוי על ידי שאר כל שליח).

ויש להשוות לדברי את דברי המאמץ בחיבור התשובה (עמ' 546): "בשעיר המשתלח... שהיה בו כפרה לכל ישראל מצד היות המיוחד שבעם והדומה לו מתודה, שהוא היה מעיין את הישן להיות כל אחד ואחד מתודה על כל עונותיו, להיות כל יחיד ויחיד נמשך אחר ההנהגה". מובאר בדבריו שייסוד אמירת הוידוי של הכה"ג בשביל כלל ישראל הוא, משום שהוא גרם גם עצם התשובה של בני ישראל.

אמנם, בהמשך דבריו (עמ' 546) כתב לגבי שעיר המשתלח: "ואחר שהתודה עליו התודה עמו כל מי שלבו נוקף", משמע, שבנוסף לוידוי הכה"ג התודה עמו כל אחד בפרטות – אם היה לבו נוקף, ומבואר, שכפרת השעיר המשתלח תלויה גם בידוי הפרטי של כל אחד ואחד, וזה חידוש גדול, ולא מצינו כן במקור אחר, ומובן שדבריו אינם כדברי המנ"ח שוידוי הכה"ג הועיל בשביל כלל ישראל. גם צ"ב, מי שלא עמד בעוזה באותה עת, הרי לא ידע מתי להתודות, וכי יתכן לומר שלא הועילה לו כפרת שעיר המשתלח? מאחר שלא התודה (ע"י מכתבי תורה סי' קנב; ספר התשובה על הרמב"ם הל' תשובה פתיחה א סי' ז ובבבאוריו על הרמב"ם שם פ"א ה"א; ספר לחשובת השנה בשם הגר"ח מברסקי; ספר ידיו רע על עניני תשובה ו"ל באר"ב שנת תשס"ד) שער יג ענף ג).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות הוצאה השייכות למקומות הנופש (ב)

א. אם החפץ - שהוציא לרשות הרבים - הוא יקר ערך [ונכון, מפתח], וחושש שאם יניחו ברה"ר יפסידו, אזי אם תוך כדי הילוכו יכול להניחו בגופו במקום שינוי, כגון תחת כובע או בין בגדו לבשרו וכדו', יעשה כן, ובאופן זה יכניסנו לרשות היחיד (נ"י מ"ב סי' שא סי"ק קנב; שו"ת שו"ת מהדו"ז סי' י; ונ"י מג"ס שם אות טו ובמלאכ"ש שם). ואם החפץ גדול קצת, שאינו יכול להניחו בגופו בדרך שינוי, צריך לרוץ לביתו [כדי דתהוי ליה הכירא שלא יעמוד] ויורקנו שם בדרך שינוי (נ"י ש"ש ב"מ"ב סק"ט וסק"ד – דלדון שאין לנו רה"ר גמור אפשר לחלק לרוץ בכל ענין).

ב. אם כבר עמד מלכת או שכבר זרקו ברשות הרבים, [ואין יכול לעמוד במקומו ולשמרו, וגם אין נכרי שיכול לשמור על החפץ] שוב אינו יכול לעשות הצעה חנייל – משום שעושה עקירה חדשה, מותר להליכה פחות פחות מיד' אמות עד לפתח ביתו, ויניחנו כן ד' אמות על הארץ, או שישב מעט, וכשאי אפשר אזי לפחות יעמוד מעט כדי להפסיק בין העברה להעברה (נ"י שו"ת הרב סי' רסו סי"א), ואם אפשר - עדיף על ידי הרבה בני אדם, דהיינו, שכל אחד יוליך רק פעם אחת פחות מיד' אמות וימסור לחבירו וחבירו לחבירו (מ"ב שם סק"ט). ונ"י שם סי' בבב"ל ד"ה וחבירו, שמיאנו שם בחוץ עד מוצאי שבת, ובחשש פשע שילכנו כלאחר יד לביתו (נ"י מ"ב סי' רסו סק"ט; ח"מ"א סי' נד סי"ח). ובאי אפשר בכך מותר לו להגביה החפץ ולרוץ עמו עד לביתו ולורקו שם כלאחר יד (נ"י שו"ת ה"ש הרב ב"ס"י ובקו"טא סק"ט; ד"ש לחלק לדון שאין לנו רה"ר גמור אף בכבר עמד, ודלא כש"ס"י שם סי"ב, וכבר פסקו עליו במג"ס שם יד וגם במלאכ"ש העיר עליו בהערה דף שט"ו).

ג. אם הוציא איזה מלבוש ביזו לרשות הרבים או לכרמלית [ושכ"ח מאד], כגון במטפחת שהיתה מונחת בלבי כהן הבגד] - לא יעמוד וילבשנו, שהרי עושה בכך הנהח ברשות הרבים, וגם לא ילבשו תוך כדי הליכה, כי לבישה נחשבת כהנהח אפילו כשהוא מחלך (נ"י חו"א א"ח סי' קה סק"ט). ונ"י בדינים והנהגות להחזיר פי"ד ח"ה, והמקור לכך הוא בתוס' עירובין כ. ד"ה לא, אלא יחזור לביתו וילבשו שם (כ"ה דעת האור"ח [בסי' רסו על המג"א סק"ט], ומציין שם שלוש"ת אבני ברזל סי' מא לחזון). ואמנם לדעת כמה מחזיקים אין צורך לחזור לביתו (נ"י שו"ת נפש חיה א"ח סי"ה, וכן פסק הגר"ח פדווא ז"ל אב"ד לונדון מובא בקול התורה ג' נ. ונ"י ארץ צבי ח"א סי' ע) [אולם ללא, יש לחלק בין שגג - שלא ידע שחפצו בכיסו, לבין ידע מזה אלא ששכח ששבת היום או שהעיר אינה מעורבת, דאז יש לחזור למקום יציאתו באפשר (נ"י ש"ש בנפח חיה). או יניחו בגופו במקום שינוי כ"ל, וכן יוכל להשליכו לארץ בשנינו ויעמוד וילבשו שם וישמך בדרכו]. ומהאי טעמא, אם נפלה לו חגורתו ברה"ר, לא יחגורנו בשעה שמהלך, דנמצא דמטלטל ד' אמות ברה"ר או בכרמלית, אלא יעמוד במקום שנפלה לו החגורה ויחגורו.

ד. תוית שדבוקה - ואצ"ל תפורה - לבגד, כגון תוית למכבסה או ממעבדת שטענו שהבגד נקי מחשש שטענו, מותר לצאת בה, דנחשבת כמלבוש, כיון שהדרך לצאת בה (נ"י ש"א סי' כ"ב) ברמ"א, ובמ"ב סי' ק"ג, שכן שלמה סי' ש"א סכ"א אות ד' ובש"ס"י פ"ח אות מד'). ברם יש ארסורין לצאת עם מתק תוית של המכבסה, כיון שהושמה שם על מנת להסירה ודרך בנייה להסירה, לכן יש להורידה לפני שבת, אם אין בידעו להשאירו שם תמיד. ויש לזון אם מותר להסירה בשבת, אם היא מהדוקת על ידי סוכת מהדק או כ"ה ח"ה. ונ"י שו"ת מגדלת מרקה"ח א"ח סי' טל.

ה. חגורה שתמונה לבגד - מותר לצאת בה, אצ"ל שואני תורה בה, דכיון שיש עליה לשמש למלבוש הרי היא חלק מהמלבוש אף שלא בשעת תשימשה. ויש מתירין לילך עם מלבוש כזה גם באופן שאין החגורה תפורה בו, אלא מושחלת בלולאות, דומיא דשרוך נעל שגם אם לא קשר בו את הנעל מותר לצאת בו לרה"ר. ויש מהמקרים כשאנו תפור לבגד, וטוב להחמיר ולתחילה לחגור החגורה לפני שיוצא לרה"ר אם אינה תפורה אל הבגד. (נ"י ערה"ש סי' שא ק"ז חלק"י א"ח סי' צט; שו"ת באר משה ח"ג סי' סז. ונ"י שו"ת פ"ח אות כח ובהערת שם. ונ"י שלחן שלמה סי' שא סק"ט דמק"ל, ענ"ש).

ו. החש כאב האוזן, ומכניס בה צמר גפן מפני הרוח וכדו' שקשה לה, מותר לו לצאת כך בשבת ברח"י באופן שהצמר גפן תחוב היטב ומתקיים ואין צורך שיהא קשור (נ"י שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' קב סק"ט; שו"ת בית ישראל סי' יא - והביא ראי' מירושלמי מס' שבת פ"ב ח"ה; חוט השני ח"ד עמ' קמ).

נערך ע"י הגר"ח שמאי קהת הכהן גראס שליט"א המשך בגל הבא בע"ה

עלֵי ספר

נהר היוצא מעדן - דברי הימים וכל מעשה תקפו וגבורתו וקדושתו של איש האלקים, האדם הגדול בענקים, שר התורה והוראה, רבן של כל בני הנהל מן הרבי ר' דוב בער המגיד ממעריטש זי"ע. יריעה עילאית ונפלאה, מפורטת בעשרות תצלומים יקרים ותמונות נדירות, מעשי ידי האר ספרא רבה הרב מרדכי גרליץ, רב ברק תשס"ו (תטו עמ').

דבר חן - ספר חנוכה ומתולדות וקורות הרה"ר ר' דוב בערש אורטגר ז"ל, וגלעד מפעולותיו הכבירות למען הכלל והפרט, כשגולת הכותרת הוא רב פעלו למען הצלת ועליית כ"ק מרן אדמו"ר מהרי"א מבעלזא זי"ע לארץ ישראל זי"ל לראשונה בשנת תשכ"ב. מהדורה שניה מורחבת עם הוספות והארות רבות וספר "פאר משח" - סיפור חייו וזכרונותיו של בנו מהרי"ר אלטר משח שמאל אורטגר זי"ל ופעולותיו לטובת הכלל ובמיוחד למען מרן זי"ע. חיבר וערך כל אלה נדבו-בנו הרב"ה נתן אורטגר, אב"ד לוד, תשס"ו.

אמרו צדיק - סיפורי מופת על אדמו"ר בית הוסיאטין זצ"ל: הרה"ק רבי מרדכי שרגא (פייבוש) - בן קדוש ישראל מוורו"ן זי"ע; בנו הרה"ק רבי ישראל זי"ע; חתנו - הרה"ק רבי יעקב זי"ע בעל יאהלי יעקב (בהרה"ק רבי יצחק מביאשוש); בנו - הרה"ק רבי יצחק זי"ע בעל ישיא יצחק. קיצצם לפונדק אחד וערכם בלשון עט סופר מהיר הרב מאיר צבי גרונרמן, תל אביב תשס"ו (352 עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכור ברבות מאחב"י

ידידנו הנדיב איש החסד והמעש שמו מפאריס לשם ותהילה הרה"ח ר' אלטר אסטרייכער הי"ו שהירים תרומתו בעין יפה ורוח נדיבה להוצאת גליון זה לכבוד יום כ"א אב - יומא דהילולא דרשכב"ה כ"ק אדמו"ר מרן הרה"ח ר' מבעלזא זצוקללה"ה זכותו יגן עליו ועל כל ישראל, אמן

לעילוי נשמת הרה"ח המפ"ר חיים נטע ב"ר משה אייזיק ע"ה כ"ץ סוכה לשמש את קוה"ק מרן מהר"א מבעלזא זצוקללה"ה נלב"ע י"ר מניא תשמ"ב לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.

לעילוי נשמת מרת אסתר ב"ר ישיעיה ע"ה שארף נלב"ע י"ט אב תש"ב ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה ע"י בני משפחתה הי"ו הונצה ע"י בנו מוה"ר ר' דוד הכהן וואהל הי"ו

ישיבה לעצירים דחסידי בעלזא - אנטווערפן ברכת מו"ל שגם נאמנה מונגשת בזה לידידנו הנכבד הנגיד הנכבד עוסק בצרכי ציבור באמונה הרה"ח ר' יחזקאל הכהן הערשקאוויטש שליט"א חבר ההנהל הישיבה לרגל שמחת הולדת הנכדים התאומים שיחי - לבנו הרה"ר שמואל משה חיים הי"ו ויהא רעוא שיזכה לרוות מהם ומכל יוצאי רוב נחת דקדושתו מתוך החרבה הדעת אושר ועושר וכל טוב סלה. כעתירת זכרכת הרמ"ם והצוות הרוחני צוות ההנהלה

עלום לתרופה - להפצת תורה וחסידות ברכת מו"ל טוב נלכמה מונגשת בזה לידידנו היקר מרביץ תורה לעדרים זה רבות בשנים ועומד לימינו בכל עת ועונה הרה"ח ר' יעקב אליעזר פארגעס הי"ו לרגל שמחת הולדת הבת תחי' במזל טוב ובשעה טובה ומוציאה לתורה רצון שיזכה לגדל אותה זאת כל יוצי"ת לתורה ולחופה ולמעשים טובים, אמן כעתירת זכרכת המערכת

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן: קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, יום ג' פרשת ראה (אבות ה)			
ב"א מנחם אב תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליין תקל"ד			
חג	מוע"ט	ה'תש"ס	א'תש"ס
22:12	21:52	20:40	אנטווערפן
21:31	21:12	20:03	לונדון
21:45	21:28	20:16	מאנטשטער
21:47	21:21	20:15	ציריך
21:17	20:53	19:46	ווינ
22:13	21:55	20:42	אמסטרדם
22:15	21:51	20:43	פאריז
21:52	21:31	20:21	פראנקפורט

מברכין תהוה - ר"ח אלול יום ה' ה'
המולד: יום ה' בשעה 6:58 ו-6 חלקים

תורתן של ראשונים

איסור הבמות - שלא לחימנע מעליית הרגל

השומר לך מן תעלה עולותיך בכל מקום אשר תראה (וי, יג). "מה שהחמיר הכתוב כל כך לאסור הבמות משנבנה בית עולמים, היינו שעל ידי הבמות גרמו להם לישראל שנמנעו לעלות לרגל ומזבחים ומקטרים בבמות, ומשהתחילו לזבוח ולקטר בבמות עוד הוסיפו למעול מעל לזבוח ולקטר לעגלים שבבית אל ושבדן (מ"א יב). חזקוני

"בנים אתם" - ועליכם לסמוך על אביכם

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למות. כי עם קדוש אתם לה' אלקיך וגו' (ד, א-ב). הכתוב מפרש המעם, כי אחר שתדעו שאתם בנים לשם אלקיכם, "זהו אהב אתכם יותר מהאב לבן, אל תתגודדו על כל מה שיעשה, כי כל אשר יעשה לטוב הוא, ואם לא תבינוהו, כאשר לא יבינו הבנים הקטנים מעשה אביהם, רק יסמכו עליו, כן תעשו גם אתם, כי עם קדוש אתם" ואינך כשאר כל הגוים, על כן לא תעשה כמעשיהם". אבן עזרא

"בנים אתם" - ולכן "לא תתגודדו ולא תשימו קרחה"

בנים אתם לה' אלקיכם לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עיניכם למות. כי עם קדוש אתם לה' אלקיך ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים וגו' (ד, א-ב). "לא תתגודדו - שאין ראוי להראות תכלית הדאגה והצער על הקרוב חמת, כשנשאר קרוב נכבד ממנו במעלה ובתקות טוב, לפיכך אתם בנים לה', שהוא אביכם קיים לעד, אין ראוי שתדאגו ותתאבלו בתכלית על שום מות. 'אלא תשימו קרחה בין עיניכם למות כי עם קדוש אתם, וגם כן אין להצטער מאד בשביל נזק המוגיע למות במותו, כי עם קדוש אתם, מוזמן לחיי העולם הבא, אשר קורת רוח בהם יפה מכל חיי העולם הזה (אבות ד, י-ו). 'סגולה מכל העמים' ולכן הוא אוסר זה לבם, ולא אסר אותו לבני נח שאינם כל כך סגולה". ספרנו

"למען תלמד ליראה" - שתהיה למוד ורגיל בה

למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים (ד, כג). "כלומר, שתהיה מלומד, ותרגיל טבעך בעבודת השם יתברך עד שלא תצטרך למרוד עליו, ויהיה מעשה היראה דבר טבעי אצלך לעשותו כשאר הדברים הטבעיים אשר אתם עושה בטבע". והיו לשון התורה, כמו: "למען ענותך ולמען נסותך להיטובך באחריתך" (לעיל ח, טו). כלומר, "כל עינוי המדבר, המורה הגדול שהיה לישראל בו, לא היה אלא להביאם לידי נסיון להרגיל טבעם במדת הבטחון ולהכניס בלבם אמונת ה' יתברך עד שיהוו להם רגילות העבודה לטבע". רבינו בחיי (פר' עקב)

מצות העניקה - כדי שנקנה בנפשנו מדות מעולות

העניק תעניק לו מצאנך ומגנך ומיקבך אשר ברכך ה' אלקיך תתן לו (פס, יד). ציוה לתת ממה שיש לנו לעבד עברי בזמן שיצא מתחת ידינו לחרות, ולא נשלחנו בידים ריקניות. ומשרשי המצוה "למען נקנה בנפשנו מדות מעולות יקרות וחמודות, ועם הנפש היקרה והמעולה נזכה לטוב, והוא - הטוב הפנימי להיטיב לעמו, והורינו והורינו הוא שנראה על מי שעבד אותנו וניתן לו משלנו בתורת חסד, מלבד מה שהתנינו עמו לתת לו בשכר, ודבר מושכל הוא, אין צורך להאריך בו". ספר החינוך

לקח טוב

"לא תוכל לאכול בשעריך" - באותה קדושה כמו בירושלים

אך המדה השלישית לא מסתפקת לא במחשבה ואף לא בדיבור. במדה זו, אין האדם משלים לעובדה שמדובר בנימויות של העבר, שהיה ולא יהיה עוד, ואינו מוצא מרגוע לנפשו, כי רצונו עז לחזור ולחוות שוב את אותה הרגשה נפלאה. נכספה וגם כלתה נפשו אליה עד מאד, וינסה כל מה שלא ידו עשות בכדי למצוא אותה התפעלות נפשית שמלווה את זכרוננו מאז ומקדם.

פשר הדבר שמדת העריכות הנפלאה והנשגבה בה הוא נזכר, כל כך נדירה אצלו, עד שאיננו מסוגל למצוא דבר זולתו שיוכל לשמש כתחליף אליה, לומר שהוא יקח את מקומה. ינסה אמנם את מולו בדברים מסויימים, אך נפשו לא באה אל סיפוקה, כי אין המעם הנרגש קרוב בכלל

מעם טוב שהיה לו לאדם וערב לחיבו, לא במהרה יישכח ממנו, אף לאחר שיופג ממנו. ואין בזה הבדל בין התחומים: מאכל מיוחד; נסיעה מוצלחת; חבר נפלא או סביבה נפלאה, ואפילו פעילות מסויימת שהיתה אהובה עליו עד מאד, וכיצא באלה. אם הרגיש בדבר ההוא נעימות מיוחדת ונדירה, הרי שיחקק הדבר בזכרוננו היטב, וישיאר אצלו ריחה של אותה הרגשה לאורך ימים, ויחשוב עליה בחמדה. תופעה שבצעם יש לה שם: געגועים.

געגועיו של אדם, מה הם גורמים? ובכן, שלש מדות בדבר: במחשבה, בדיבור ובמעשה.

במחשבה: מופעם לפעם תסוב מחשבתו לחיזוק בדבר ההוא, ובמעם הטוב שהיה בו. כל אימת שיחזור להתבונן בו יתעורר אצלו שוב ריחה או צילה של הנעימות שאפתה באותה שעה. וידמה בנפשו כאילו הווה הוא אחור בזמן, לחוות שוב את ההרגשה המתוקה ככל האפשר. אך בתחום המחשבה ישיאר ולא מעבר לה.

בדיבור: כאשר נעימותה של ההרגשה גברה מאד, לא יסתפק בזה שמחשבתו נאחזה בה לפעמים, כי אם ידבר בלשונו וישיא אודותיה לפני קרוביו, ידידיו ומכיריו, ויספר להם על אותה נעימות על כל פרטיה ודקדוקיה, לא פעם ולא פעמיים. המעם הטוב מביאו להתפעלות נפשית במדה שאין המחשבה אודותיו בלבד משיביעה את געגועיו, אלא חייב הוא לבטא, לדבר ולהודיע לאחרים, ולבטא חוצה, כי כבשה ההרגשה את נפשו.

מדה זו של געגועים גדולה מקודמתה, אבל גם היא לא תעבור לתחום המעשה. שתי מדות הראשונות, גם אם הבדל יש ביניהם, הרי בזאת הן שוות, שתישארנה בגבול ובתחום מסויים, ולא יעלו הגעגועים על גדות לבו להישפך אל תחומים נוספים. כי אף על פי שעולה ובא זכרון הדבר לפניו פעמים אין ספור, איננו להוט אליו במדה שתדחפנו לעקוב אחריו עד שישוב אל הדבר מחדש. אין הדבר כל כך נהוץ, כי כבר ימצא נעימות אחרות ומעמים שונים במינים אחרים. עריבה עליו הרגשת הזכרון ההוא, ותו לא.

אותיות מהכימות

לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך וגו'. יס' לדקדק, אמאי לא כתיב 'לא תאכל', ככל לאו שבתורה. וי"ל כי אם האדם היה אוכל בירושלים, או כשאוכל משולחנו של ה'לויק שחזר בקדושה, אז טעם טעם טוב כהאכלה, משום שקדושה שורה על המאכל ההוא, ואחר כך כשבא לביתו אינו יכול לאכול בקדושה וטעמו כמו בירושלים, ולא טעם טעם אכילה ההוא כמו שהיה בירושלים משום שאינו בקדושה ההוא.

וזה שאמר: "לא תוכל לאכול בשעריך" וגו', פ"י שאינו יכול לאכול בשעריך אפילו מעשר דגנך וגו', לפי שאינו יכול להשיג בביתו גודל הקדושה ההוא, לכן לנו תמיד כל עת לשון אל ירושלים. תפארת שלמה

אל המעם הנפלא ההוא הנשאר בהרגשתו ואינו נרפה ממנו. במקום שיספקו נסיונותיו את רעבוננו וצמאוננו בחמדתו, הרי שאדרכה, עקב אכזבותיו החוזרות על עצמן, יגדלו געגועיו עוד יותר, עד שיתאמץ לשוב אל הדבר ההוא כבימי קדם, ואז תתחזק נפשו ותתראפ והיתה לה שמחת עולם.

אכילתו של אדם בבית המקדש, או דוגמתו בשולחנו של צדיק, מטעימתו וממלאה אותו במעם נפלא כזה שבחזרתו הבייתה יעשה כל אשר לא ידו להגיע אל אותה נעימות מופלאה ולחוותה שוב, אך ינסה ולא יצליח. ונפשו הנכספת לא תתן לו מנוח עד שיעלה להיראות שוב אל הקודש, כי צמאה נפשו לאלקים לקל חי.

אמרות טהורות

את הברכה אשר תשמעו – כדי שתוכלו לשמוע ולקיים

את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם וגו' (יא, כז). יש לפרש על דרך שכתב הרמב"ם (בהל' תשובה פ"ח ה"א) שכל הברכות הגשמייות הכתובות בתורה, הן רק הכתובות ההכנה שיהיה לנו כל טוב, ולא תהיה לנו כל מניעה מסיבות העוה"ז לקיים המצות, אבל שכר מצוה כהאי עלמא ליכא (קידושין לט:).

וזהו שאמר הכתוב: "את הברכה" – תהיה לכם "אשר תשמעו אל מצות ה' אלקיכם" – בכדי שעל ידה תוכלו לשמוע אל מצות ה', בלי שום סיבה שתמנע אתכם, ועל ידי כל הטובה הזאת יהיו אזניכם פקוחות לשמוע ולהקשיב לדבר ה'; והברכה היא הכנה להתורה ומצוות כי "אם אין קמה אין תורה" (אבות ב, יז), ולכן לא נאמר "אם תשמעו" רק "אשר תשמעו".

תפארת שלמה (ועי' מ"ש במדורנו ג' דל, תלא ובמדור 'אמירה נעימה ג' פט).

על האדם לשוב תיבה ומיד בשמתחיל לסור מן הדרך
והסרת מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלוהים אחרים אשר לא ידעתם. (יא, כח). יובן על פי מה שאמר דוד (שבת קט) "שכן אומנתו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו עבוד ע"י, והולך ועובד", ע"כ. ולכן אמר הנביא (תהי' יד, כ): "שובה ישראל עד ה' אלקיך", כל זמן שעדיין ה' הוא אלקיך, ולא ימתין מלשוב עד שיאמר לו היצ"ח לך עבוד ע"י, הולכה.

וזהו שאמר: "והסרת מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום" – אם תתחילו לסור מן הדרך, אזי עבירה גוררת עבירה עד – "ללכת אחרי אלוהים אחרים" – לעבוד ע"י, "אשר לא ידעתם" – שלא ידעתם מזה שתיכף תתחילו לסור מן הדרך תוכלו להיגרר עד שתגיעו הלילה ליד עבירה המורה כע"ז.

ראשי בשמים (בהשקפה סופ' וילך, ועי' כ"ש כע"ש פ"ר עקב את נ-ס).

קבלת שכר המצוה – גם כן נחשבת למצוה
שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוה למען ייטב לך ולבניך אחריו עד עולם כי תעשה הטוב

והישר בעיני ה' אלקיך (יב, כח). יש לפרש אריכות הלשון בפסוק על פי מוש"כ הרמב"ם (הל' מלכים סופ"ה): "כל המקבל שכר מצוה ונזהר לעשותו הרי זה מחסידיו אוה"ע ויש לו חלק לעוה"ב", והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן, אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר תושב ואינו מחסידיו אוה"ע ולא (נ"א: אלא) מהמכמהם". הרי שניקור עשיית המצוה הוא רק מפני שצוה בהן הקב"ה, ולא מפני הכרת הדעת.

והנה כ'ערכי נחל' (פר' שופטים דרוש א) ביאר את המושג (אבות ד, ב) "ששכר מצוה – מצוה", והנה, כל תכלית בריאת העולם היתה רק בכדי להטיב לבריותיו, אך כדי שלא תהיה זאת נהמא דכסיפא, שהרי "דאכיל מן הכריה להיות מסתכל ביה" (ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. פירוש, האוכל מהולל – מתבייש להסתכל בפניו, על כן נתן השי"ת את מצותיו "כדי שידמה האדם שמוגיע לו איזה שכר, אבל באמת אם תצדק מה תפעל לו, וא"כ אם האדם עושה מצוה ומקבל השכר מהשי"ת, זאת הקבלת השכר היא כעצמה מצוה, דבזה עושה רצון השי"ת. וזהו שאמר: "שכר מצוה – מצוה, ע"ש שהביא משל נאה לזה".

וזהו שנאמר: "שמור ושמעת את כל הדברים האלה" – מתוך כוונה – "אשר אנכי מצוה", ולא מושה הכרע הדעת, "למען ייטב לך ולבניך וגו'" כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלקיך – ששכר מצוה מצוה.

בנים אתם לה' אלקיכם – אפילו בשאון עושי רצונו

בנים אתם לה' אלקיכם וגו' (יד, א). פירש הרמ"ק רבי ישעיה מפשעדיבארי ז"ל, כי הו"ל דרשו (יד, כח) בפסוק (ויקרא כג, ד): "אלה מועדי ה' מקראי קודש אשר תקראו אתם במועדים" – אל תקרי אותם אלא אתם – "אתם אפילו שונגין, אתם אפילו מוידין" וכו', ואם כן, כל שכן כמקום שכתוב אתם, שהוא נדרש אפילו שונגין ואפילו מוידין.
וזהו: "בנים אתם" – אפילו שונגין אפילו מוידין, אף על פי כן "בנים אתם לה' אלקיכם", וכרחם אב על בנים ארחם עליכם. ודפ"ח (ועי' קידושין לו, ו"ט) במדור אמירה נעימה ג' שלו וג' שגו).

אמרי יהודה, ברעזאן (ועי' ע"ש, ומ"ש במדורנו ג' דל) (תו)

אמירה נעימה

ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו וגו' (יב, כז).

בספר "שפתי כהן" הקשה על דרשת רז"ל (ע"ז ג): "**היום לעשותם**" (לע"ז ג, יא) – ולמחר – בעוה"ב – לקבל שכרם, והלא כתיב (ויקרא כג, ד): "אם בחקותי תלכו וגו'. ונתתי בשמים קיעתם" וגו', הרי שמקבלים השכר בזה העולם. ותירץ, דהנה ישראל אמרו "נעשה ונשמע" (שמות כד, י), ובעוה"ז מקבלים רק שכר השמיעה, על שאמרו "ונשמע", ושכר הקיעה – שאמרו "נעשה" – משומר לעוה"ב, יע"ש (ס"פ וירא ובר"פ עקב ועי' ד"ב לפי להרחיקא מ"ט מ' את יב; ייטב ל' פ"ר בא ע"פ החזק הזה לכם, את ז).

ובזה יש לפרש: "ראה אנכי נתן לפניכם היום" – בעוה"ז, "את הברכה אשר תשמעו" – שכר שמיעה, אבל שכר הקיעה משומר לעוה"ב.

יד אבי שלום (בהנהגה לבן המחר)

ועברתם את הירדן וישבתם בארץ וגו' והנהיג לכם מלך אויביכם מסביב וישבתם בטה' (יב, יב). ומקשים המפרשים, כיון שהנהיג לכם מלך אויביכם פשיטא הוא שישבתם בטה', ולמה צריך לומר "וישבתם בטה'".

ונראה לבאר, דהנה, אף על פי שיש שלום בין ישראל לאומות, פעמים שאין שלום בין ישראל, בין אחד להבירו, ששונאים זה את זה. ואיתא בגמרא (נדרים כב): "ונתן ה' לך שם לב רגז" (לפ"ק כח, סח) – בבבל כתיב, אבל לא בארץ ישראל, ותמה רבי יוחנן על אותו מועשה בשני אנשים שהלכו לארץ ישראל והיו כועסים זה על זה, עד שהרג אחד את השני, כי סבר רבי יוחנן שזה איירע כשכבר נכנסו לא"י, עד שאמרו לו שזה היה עוד מרם עקרב את הירדן להיכנס לארץ.

וזהו שאמר: "ועברתם את הירדן" – ואז לא יהיה לכם לב רגז, "והנהיג לכם מלך אויביכם מסביב", היינו מן האומות, וגם "וישבתם בטה'", כלומר, שיהא שלום בין אחד להבירו.

תפארת יהונתן

יתרון דעת

"מה ה' אלקיך שואל מעמך"

חובת מאה ברכות בכל יום (ב)

ודבר זה מסורת בידינו מאבותינו למשה בסני שיש עלינו לברך מאה ברכות בכל יום. מן התורה, ומן הנביאים ומן הכתובים. מן התורה מנין, דתניא במנחות פרק התכלת (מג): ר' מאיר אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה'" – אל תיקרי מה אלא מאה. ובירושלמי (ברכות פ"ט ה"ד) אין לך נפש מיישראל שאינו אומר מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל וכו'. וכתב רבינו יעקב ב"ר מאיר (רי"ה) כי מצא במסורת פסוק זה לית בר מאה אתן "ושאל" מלא, ויש מדרש חוסף "אלף" ב"מה" ויהיה מאה. ואני מצאתי מ"ה חילוף אותיות מאה בא"ת ב"ש, כענין שנאמר (ירמ' נא, מא) ששך, ועל בבל מדבר, אב"ן הירחי.

מין הנביאים מנין, שנאמר (ש"ב כג, א): "נאום דוד בן ישי וגאון הגבר חוקם על", ודרשו רז"ל כשהודיעו לדוד שהיו מתים בירושלים מאה בכל יום עמד ותיקן להם מאה ברכות. ונראה הדברים שאחר שסדן משה רבינו ע"ה שכחם וחזר דוד ויסד, לפי שהיו מתים ק' בכל יום; מן הכתובים מנין שנאמר (תהלים קכד ד) "הנה כי כן יבורך גבר ירא ה'", ושוב שכחם וחזרו חכמי התלמוד ויסדו כמו שמפורש בברכות (ט).

ספר המנהג (ריש דיני תפילה, וראה עוד מוש"כ בהז' הירחי"א בשו"ת 'יוסף אומץ' להרחיקא ס"ד)

כי כבר התחיל משה לתקן לישראל מאה ברכות, בשנתן מאה אדנים למשכן – שהם כנגד מאה ברכות, וכן הוא אומר (משלי כח, ב) "איש אמונתו רב ברכות", זה משה רבינו, "בכל ביתי נאמן הוא" (במדבר יב, ז), כדאיתא בשמות רבה (פרק נא, א) – הוא "רב ברכות", הוא רבן של ישראל שתיקן לנו הברכות. ואנ"פ שאמרו רבותינו (במ"ז, כא) דוד ראה ברוח הקודש שמתו ק' נפשות מיישראל עמד ותיקן ברכות, "נאם הגבר חוקם על" (ש"ב כג, א) בגימטריא ק', אם כן הרי דוד תיקן. צריך לדעת "אלה המצוות" אין הנביא רשאי להוסיף דבר מעתה (כדאיתא בשבת דף קד:) וכבר אמר משה "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך" (דברים י, יב) – אל תקרי מה אלא מאה, הרי שמשה תיקן מאה ברכות. ותשובתו בצדו, אמר דוד "נאם הגבר חוקם על", מה שתיקן משה באותו יום דכתיב ביה (שמות יז, י) "והקם המשכן", שאז אמר משה "קומה ה'" (במדבר י, לה), שהוא סוד שיעור קומה שלמעלה, כמ"ש (שמות מ לה) "וכבוד ה' מלא א"ת ה'משכן", שהוא ר"ת מאה, וכן צירוף שם של ארבע הוא עולה מאה – ד"ן ה"ם יוד – שצירוף שם של ארבע הוא ה"ן ה"ם בגימטריא מא"ה, "וידר" בגימטריא כ"ו, כמ"ש ר' הירץ בסידורו וכו'...

מגלה עמוקות (פר' ואתנן אופן עה, יע"ש שהאריך בהז)

עוד נ"ל לפרש, עם מה שכתב הרב 'בעל הטורים' ז"ל: **משה איש האלקים** (דברים לג) – ר"ת מאה וסופי תיבות משה. שאמר להם, תנו לו מאה ברכות בכל יום, עכ"ל. ונראה ע"ז, דהוא לעיל (ס"פ האוניז): "אשר את נותן לבני ישראל", וסמך "ותתן הברכה" ביו"ד, לרמז מלכד הברכה הכתובה בתורה כדמפרש ברכה לכל שבת ושבת, גם אני נתן לבני ישראל זאת הברכה הרמוזה בר"ת משה איש האלקים, והיא שבבואם לארץ יברכו להקדושה ב"ה מאה ברכות בכל יום. ונראה דרמז "משה איש האלקים" מאה ברכות, שהן מאה ברכות בכל יום שתיקן דוד המלך ע"ה, לרמז שהכל הלכה למשה מסיני. וכבר משה פירש גם ענין המאה ברכות בכל יום לישראל.

סמכים לעד לכל השבט מוסר (ר"פ ברכה). ועי' מוש"כ בפר' עקב דאמירת מאה ברכות בכל יום באים לכפר עון העגל)

ונראה שאלו המאה, דהיינו "לך" "כל" הם סוד מאה ברכות. ומצינו (ב"ר לט, יא) שהקב"ה אמר לאברהם "היה ברכה" (בראשית יב, א) הברכות יהיו מסורות בידיך. "וזה" ברכ את אברהם בכל" (שם כד, א), ומסרם ליצחק, ויצחק ליעקב, והם בכל מכל כל. וכל' הוא ילך. ורמז הקב"ה סוד המאה לאברהם אמר "לך לך" (שם יא, א) עולה מאה, ומסרה ליצחק סוד "בני שריים" – ויברכו ה' (שם נב, יא), ויצחק ליעקב סוד "מאה קשיטה" (שם לג, יט), ורומזים למאה קישוטין דשכינה מסוד מאה ברכות.

של"ה הק' (מס' פסחים דרוש ג' את תא)

דע כי יש מהגאונים שחושבים מאה ברכות אחר מרמ"ח מצות עשה, וכן דעת ר"ש בן גבירול ז"ל (תפלה ליד) ענין מאה ברכות) שאמר: ומברכות תצמיד מאת הגמגמים. ואנ"פ שאין כן דעת הרמב"ם ז"ל והרמב"ן, מכל מקום כתב הרשב"ש שרומז משהו זה בתורה נביאים וכתובים וכו', וכתב הר"ם לזונוגו בספרו 'שתי ידות' (דף ק"ב) דבספר המצות להקנה האריך כסוד המצוה הזאת, ובסוף כתב: לכן אתם בני הגולה, שימו לב לדעת אלקים ולברך בכל יום מאה ברכות, כדי שתברכו מהם, כי על ידי הברכות האלו אנו חיים וקיימים בגלות, לכן שמעו אלי ואל תקלו בזה.

שלמי ציבור (ד"ן מאה ברכות בכל יום, יע"ש)

כסף נבחר (ועי' דרוש שמואל כאן)

יומא דנשמתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

יומא דהילולא כ"א אב (תשי"ז)

חסידים מספרים – שיחות מאלפות ועובדות נפלאות (ב)

זלזל בנים על אבותם

א. שמעתי מוה"צ רבי שמואל אונגדארפר זצ"ל: בשנת תשי"ט נתקבלו בתלמוד תורה שלנו במאנטריאל ילדים, שהוריהם לא התנהגו כדבעי, והיו חסידים שהתנגדו לקבלתם ולחמו על כך, ואני לא רציתי לדחותם, וכתבתי על כל מרן זי"ע לשאול כדת מה לעשות, והגיעני מכתב תשובה מאחיו, הרב מבינגוריא זי"ע, וכן הוא תוכן דברי התשובה: אודות שאלתו אם לקבל הילדים, אמר כ"ק אחי שליט"א, שישאל את הרה"צ מייסד התי"ת (האדמו"ר מקלויזנבורג שליט"א זי"ל) דעת כ"ק אחי אמר בזה"ל: שיטתנו שלא לדחות שום ילד, אולם על הרי"ם והמלמד להשיגו בעיני פקידה על מעשיהם ודבוריהם של הילדים. ואמר משום אביו זי"ל דכתיב (מלאכי ג, כז) 'והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם' ופירשיי שהבנים יעוררו את האבות לחזור בתשובה ולאחוז בדרכי המקום ע"כ.

ב. הוי עובדא, ואחד שלא נמנה על משפחה חסידית, היה לו ילד בן שש שלא רצה לפתוח פיו ולומר שום דבר בעצתו, לא בלימוד ולא בתפילה, עד שלא ידע האב לשית עצות בנפשו, וגמר אומר להיכנס אל כ"ק מרן מהרי"א זי"ע עם קוויטל. כשנכנס אמר מרן להגבאי ר' שלו פויגל ע"ה, שקרא את הילד בידו להכין סעודת זכר, ושבת הבאה הרי כבר היה חבית, ולכן כיון דאידיחי אידיחי ולא היה לו סעודת זכר כלל. פתח מרן זי"ל ואמר: הטעם שעשיתי סעודת זכר הוא כי חז"ל אמרו: "לפתח חטאת רובץ" (בראשית ז, ד) - שמיד כשנולד האדם נכנס בו יצר הרע, ואם כן היקף יוכל להתגבר עליו אם מיד בהיוולדו כבר נכנס בו יצה"ר, על כן בליל שבת קודש הראשון לחייו עושים סעודת זכר, והכל באים וממכרים את אבי הילד בברכות וכו', ועל ידי זה ניתן כח להילד להתגבר על יצרו. ומאחר שלא עשית סעודת זכר אף כי כח להתגבר, ולפיכך בשבת הבאה תעשה שלום זכר, והכל יבואו אליך לברך, כמו אצל שלום זכר ברח הנוול. ואמנם כן עשה, וביום ראשון שלאחריו הכניסו לתלמוד תורה, והתחיל הילד ללמוד כראוי. נ. פדואה, לונדון

שיקל לגדל את צאצאיו...

הנני מצ"ב עובדא נפלאה מהרה"ק מוהרי"א קדוש ה' צוקלנדיה' מבעלזא זי"ע עם אבא מרן מהרי"ח מו"ה ברוך גרינפעלד זי"ל, לילד ברעזנא. היה זה לאחר החורף הקשה שעבר על יפו בשנת תשס"ז. שטפונות עזים של מים הציפו את רחובותיה ופרצו להרבה מבתיה, ביניהם לבית חור' שהיה בקומת קרקע ונתמלא כולו מים. כל בני הבית הצטנו ונחלו, עד שנאלצו להעבירנו לבית סמוך בן שתי קומות. אט אט החל סדר החיים לחזור לקדמותו, והגיע חג הפסח, אך השיעול החזק שנתקף בו אבא זי"ל עדיין לא הוגיע לו. בדיקת היסטנענץ בבית החולים "החלון" ביפו הראה "כתם חשוך" באחת מריאותיו. הרופאים קבעו שעליו לעבור בדיקות סידיות בבית החולים "הדסה" בירושלים.

למחרת חג השבועות נסע אבא לשם ונתאשפז בביה"ח הג"ל. יום יום עשו לו בדיקות שונות, עד שרופא בכיר גילה את אוזנו שיש לו "גידול" בריאתו, ומוכרחים לתתו ולהסירו. תחילה טען אבא זי"ל לרופא שהוא יודע שכעת זה הוא ישן שנמצא בריאותו עוד מימי נעוריו, אולם במשך הימים ששהה בבית החולים הראה הרופא לאבא את הצילומים שנעשו מידי יום ביומו, בהם רואים התפתחות הכתם שהשתנה והתרחב מאז הצילום הראשון שנעשה לו, והלכך אין מנוס מלמצע ניתוח בדיחפיות, וקבע את זמן הניתוח ליומיים אחר כך.

אבא זי"ל שלח להודיע את מצבו המסוכן לאחיו ר' שלמה גרינפעלד ע"ה מבני ברק, וביקשו שישע בדחיפות להרה"ק מבעלזא "צוקל", כדי להזכירו לפניו ולשאול בעצת קדשו, וכך עשה. הרה"ק מבעלזא זצוק"ל השיבו תיכף ומיד בזה הלשון: "יזאג דיין ברודער ער זאל א היים גיין מגדל זיין די קינדער" - אמור לאחך, שיקל הבינה לגדל את ילדיו. מרוב התפעלות חשב ר' שלמה שמה לא שמע הרה"ק את חומר המצב, וחזר עוד פעם על השאלה - אם לעשות את הניתוח שהרופאים טוענים שחייבים לעשותו. ושוב השיבו הרה"ק באותו לשון: "אמור לאחך שישבו וילך לביתו לגדל את בניו".

למחרת השכים דודי ר' שלמה ע"ה ונסע ירושלימה. בהגיעו לשערי בית החולים נשאל לאין פניו מועדות, וכשהשיב את שם

אחיו, אמרו לו שעכשיו אין כניסה לחדר, כי מכינים אותו בכדי להעבירו לחדר הניתוח. אולם ר' שלמה לא הרפה, עד שלבסוף הצליח לעלות לחדר, בו פגש את אבא שספר את הרגעים והיכה עליו בכליון עינים. בשומעו את תשובתו הברורה של הרה"ק מבעלזא, ביקש אבא את מלבושיו ובאופן נחרץ אמר לצוות הרופאים שהוא הולך הביתה.

מיד התחילו אליו את הרופא הבכיר (שנאב, מוצאו היה מעיר אנווואר מדינת לברנטא) ששאלו לפשר הדבר, וכשאבא אמר לו את תשובתו הרבי מבעלזא, ביקש ממנו הרופא הנדהם להמתין, כי רוצה לעשות לו עוד צילום אחד. אך אבא השיבו, כי אין כל נפקא מינא בדבר, תהייה תוצאות הצילום אשר תהייה, אני את החלטת לא אעבור. הצילום אמנם נעשה, אך הרופא חתם על שחרורו של אבא מבית החולים.

אכן "גדולים צדיקים...". אבל בואת עדיין לא נסתיים הסיפור. בקיץ שלאחריו, במוצש"ק פרשת עקב תשי"ז לפ"ק התעורר אבא זי"ל קודם עלות השחר, ותפסע רוחו, לאחר שבחלומו ראה את הרה"ק מבעלזא כשעל גופו הטהור רק כתנת לבנה בלבד, כשהוא חוזר ואומר לו שוב את אותם הדברים כלשונם אשר השיב לאחיו בעת הקודם.

עיקר תדמיתו היה באותו בוקר, בקיץ שהגיע למקום עבודתו בלשכת הרבנות. שם פגש את ידידו הרב ר' בעריש אייכנשטיין זי"ל הלך וילך ובכה אט אט. אבא נש אליו ושאלו, מה קרה לך? וכשפרץ בבכיו והשיב: דער רבי! דער רבי! נודעו אבא זי"ל מאד, כי נתברר לו שזמן חלמו היה שעת פרידת הרה"ק מהאי עולמא קודם עלות השחר של יום כ"א מנחם אב, או אז בעת עלותו לעלמא דקשט האציל עליו המשכיות ברכתו הטהורה. בן מ"ח שנים היה אבא זי"ל באותה עת, ונתוספו לו עוד מ"ב שנים לארבעות ימים, ונלביע ליל י"ג מלות ו' תשרי תשי"ז לפ"ק בן צד"י שנים.

רוח הקודש:

שמעתי מאחד מנכדי רבי יעקב יוסף הרמן זצ"ל, הצדיק הנודע מארה"ב.

כשהיה רבי יעקב יוסף הרמן באר"י ושמע שהרבי מבעלזא מתפלל מאוד מאוחר, נמר אומר להיכנס ולשאול את מרן זי"ע בעצמו על כך. כשהגיע אמר לו הגבאי הרה"ח ר' הלל ווינד ע"ה: אצלנו מקובל להיכנס רק עם 'קוויטל'. ואכן הגבאי כתב לו קוויטל, ורבי יעקב יוסף נכנס אל הקודש פנימה. כשהחל הגבאי לקרוא את הקוויטל "יעקב יוסף בן ...", עצר מרן בעדו באמרו "נו, נו...". הגבאי התחיל עוד פעם לקרוא, ושוב חזר הדבר על עצמו. עד שהגבאי הבין שאולי נפלה טעות בכתיבת הקוויטל, והראה אותו לרבי יעקב יוסף. הסתכל רבי יעקב יוסף בקוויטל ומיד הבחין שבמקום לכתוב שם אמו נכתב בטעות שמה של אשתו.

נפעם ר' יעקב יוסף, ומיד הבין את כשרו לפניו... והחליט שאינו שואל מאומה. אך אחרי גמר קריאת הקוויטל, שאל אותו מרן: מדוע באתם אלי ומה רצונכם. ריסה רבי יעקב יוסף להתחמק, אבל מרן לא הרפה. הבין ר' יעקב יוסף שאין טעם להסתיר רצונו, ובליט בריחה שאל את מרן על איחור התפילה. השיב לו מרן וא"ל: ואמנינו לי, אני רוצה להתפלל מוקדם, אבל חולמ מעיים אנכי ואמנינו יכול להתפלל בזמן... אבא חי"א הופמן, ירושלים; [אהרן הכהן גראס, אנטווערפן]

לא טעם מהלעקך...

שמעתי מכ"ק אאמו"ר מרן מסטראפקוב שליט"א, שהיה נוכח בשעת מעשה [אבא, אאמו"ר זכר להשתתף בשו"ת בשבת האחרונה לימי חייו על אדמות, כי אב תשי"ז, וכידוע כיבד את זקה"ק מסטראפקוב בעל דברי יחזקאל שרגא זי"ע בברכת המזון על הכוס, באמרו בפ"ק "סטראפקווער רבי בענטשט", ואח"כ אמר הרה"ק מבעלזא שיתנו כוס של ברכה גם לבנו היחיד, חי"ה כ"ק אאמו"ר שליט"א], וסיפר עובדא דהכי הוי:

כשהיה הרה"ק מבעלזא נוסע מותל אביב לירושלים היו צוצרים ברמלה, שם היינו מוטגוררים, וכי"ק אאמו"ר צוק"ל היה נוסע לקבל מפי קדשו, יחד עם הרבה חסידים ואנשי מעשה, ולקחתי עמו. והרה"ק רבי מרדכי גלבשטיין היה דרכו להביא לעקק חלבי, שאשתו הייתה אופה ואף עומדת בעצמה בשעת החליבה, והרה"ק מבעלזא היה דרכו לטעום ומחלק שיריים. פעם אחת אירע והרה"ק לא טעם מאומה מהלעקך. לאחר מכן כשיספר על כך לזוגתו, ושה לפניה כי יש לו חלישות הדעת מכך שמרן לא טעם כלום מהלעקך, נענתה היא ואמרה לו: יודעת אני סיבת הדבר, היות שהפעם לא עמדת שם בשעת החליבה... משה יודא הלברשטאם, בני ברק

ויעתר לו - ולא לה...

בקשר לבקשתכם הריני להמציא לכם בזה את אשר שמעתי מאבי זי"ל וכתבתיו - בשם המשפחה - לכ"ק מרן האדמו"ר

מבעלזא שליט"א בעש"ת שנת תשמ"ז, ותשובת המשב"ק על המכתב. והרי המכתב:

אבינו מהר"ר אברהם ב"ר יצחק ע"ה היה מחשובי תלמידי היינדי יעקב: צצ"ל ונלביע ב' סכלו תשמ"ו. את זיווגו הראשון נשא שמונה שנים לפני פרוץ המלחמה, והיו חשוכי בנים ל"ע. בעת שכי"ק מרן מהרי"א צצ"ל היה בעיר פעסט, נכנס אבינו ע"ה עם אשתו בזיווג"ר אל מרן צצ"ל, והבטיח למרן אלף דולר אם יבטיח להם בנים. שמענו מאבינו כמה פעמים שמרן אמר לו בזה"ל: "איהר וועט אי"ה האבן קינדער" (אי"ה הוי לך בנים) - כך בלשון יחיד. אשתו הראשונה נהרגה ביד הנאצים ימ"ש, ואחר המלחמה נשא את אמונתו תשתי' ונתקיים בו ברכת מרן צצ"ל ונתברך בבנים ובנות שליט"א. מהראוי לציין שקודם המלחמה היה אבינו ע"ה עתיר נכסין, כי היה עשיר מופלג ועשה הרבה דברים וחסד, כפינו הגדול כמו כמה אנשים שהכירו אותו היטב, אך אחר המלחמה, גם לאחר שהגיע לאמעריקה סבל מחדקת והיה ממש בגדר עני.

כמה פעמים שמענו ממנו שהוא יודע שהוא חייב אלף דולר למרן צצ"ל, שהיה ב"ה תנקה"מ ברכתו, אך לא היה לו מעות לשלם.

כעת שאנחנו, בניו, עדיין בתוך שנת פטירתו של אבינו ע"ה, רוצים אנו לעשות נח"ר לנשמתו ולשלם עבורו את אשר הבטיח למרן זי"ע, על כן מבקשים אנו בזה מכ"ק אדמו"ר שליט"א לקבל הכסף דה"ק בחוב פתרון על חוב של אבינו ע"ה, ואם נכון בעיני אדמו"ר שליט"א אולי יצוה להזכיר את זה על ציונו של מרן זי"ע.

וזאת התשובה שקבלנו בכתובים מהמשב"ק ר' אליעזר וינד שליט"א:

מרן שליט"א ציוה להשיבכם: טוב ויפה עשיתם ובזמנו לעיני אביכם עה"ש, ויהי' שתנצב"ה ויגונו בשלוי' על משבכו ויעתיר בעדכם לטובה שתזכו לגדל צאצאים וצאצאי צאצאים ויהיה ויראה עד יצאת גואי"צ ב"א.

הכסף בסך 1000 דולר נמסר לישיבה הק' שנתייסדה ע"י כ"ק מרן צצ"ל זי"ע ועכ"ל, ויזכירו שם אביכם ע"ה, ושמכם על הציון הק' לטובה, לחיים טובים ארוכים ולכתי"ס. ע"כ.

משה יעקב יחזק"ל קויפמאן, מאנטריאל

עין צופיה ולשון זהירה:

א. אציג תחילה מה שראיתי בספר 'נחלת יוסף' להגה"ח רבי יאשע שטייכל [בעלזער] זי"ל, בחלק הדרשות, בהספד על הגה"ח ר' דוב בער צוקערמאן ע"ה, חסיד בעלזא מווען, ומספר שם בתוך דברי ההספד על שמועם בעצמו מהנפטר רבי דוב בער ע"ה, שהגיע לשבות בבעלזא בשנת תרח"צ, והמתין בתור להיכנס אל הקודש פנימה עם פתקא דרחמי ופ"י, כנהוג, וינש אליו הגבאי ואמר לו בשם מרן זי"ע שהוא מתבקש להיכנס אחרון, לאחר קבלת כל הקהל. ואכן נכנס לבסוף, ושכנתו אלו הקוויטל מרן, ביקש ממנו מרן שימחול להזכיר את יהודי וויען, בהוסיפו, כי צריכים הם לישועה גדולה. לאחר שהזכיר, בידך מרן זמן ארוך כששפתותיו מרחשין וקולו לא נשמע, לאחר מכן כשיצא, קם מרן ללוותו ונעמד בפתח, כשבעצמו כל חזמון שפתותיו מרחשין תפילה.

ימים אחדים לאחר מכן כבשו הנאצים ימ"ש את עיר הבירה וויען.

ב. שמעתי מהחסידי הישיש מוה"ר ר' אשר פארסט ע"ה, המכונה ר' אשר ווינער (נסתלק זה עתה בחייו בן קי"א שנה), שזכה עוד בימי בחרותו לנסוע מווען לבעלזא יחד עם קבוצת בחורים לשהות בצל כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע. ופעם אחת לאחר עריכת שוה"ט, יצא עם חבריו החוצה, וכידוע שאדמת בעלזא היתה טיט ורפש, ושאלו חבריו: "יזע די קענטס"ט" (האם אתה פש...), בהתכוונתו על הליכתו ובוססו בטיט ורפש, לפתע שמעו קול מאחריהם, והיה זה מרן מהרי"א זי"ע, כאומר אליהם: חלילה, שבת קענט מען נישט, נאר מען גייט! (בשבת אין לשים, אלא הולכים...). כה היה זהיר מרן דיבורו הלשון, כידוע.

משה בריי"א גאלד, ברוקלין נ"י.

יורה את ריה...

א. שמעתי מפי הרה"ח ר' דוד שפוך זי"ל בעצמו, שבימי בחרותו נסע פעם מווען לבעלזא ונסע דרך ליוזענסק, להעתיר על ציונו הרבי ר' אלימלך זי"ע, ואח"כ נסע לבעלזא. והיות שידע שבעלזא יש "שארפע" חסידים ואולי לא ימצא חן בעינים שברך לבעלזא נסע לליוזענסק... אז החליט שלא יספר לאף אחד שהיה בליוזענסק.

כשהגיע לבעלזא עבר תחילה לקבל שלום מכ"ק מרן מהרי"א זי"ע. אח"כ כשנכנס לבית המדרש נישש אליו אחד מהיושבים ושאל אותו אם הוא היה בליוזענסק. השיב לו ר' דוד ברוך ושאלו מהיכן הוא יודע, אמר לו החסיד: בשעה שעברת לקבל שלום מידי מרן, הפטיר מרן בלשון: "יזע בחור שמעקט פון ליוזענסק". ב. סיפר לי מאן-דו שדודו, שגר בתל אביב, נולד להוריו, שלא נמנו כלל על חסידים בעלזא, בזכות ברכת כ"ק מרן מהרי"ד זי"ע הגיע בפעם הראשונה לתל אביב, הך לקבל שלום בין מבעלזא זי"ע, לאחר שנים שלא זכו לזש"ק. כשמרן מהרי"א זי"ע הגיע בפעם הראשונה לתל אביב, הך לקבל שלום בין המון היהודים שבאו לקבל פני הצדיק, והוא אף פעם לא ראה את מרן, וגם מרן לא הכיר אותו.

וכשעבר בבורה, אחז מרן בשרוולו ורמו לו לעמוד בצד, ולאחר שגמר לקבל שלום מכולם, נטל מרן את ידי ונתן לו שלום והתבטא: דעם טאטענס א געבענטשט קינד! - - - יסגר דוב הכהן גראס, ברוקלין נ"י.

המדור נערך לזכר נשמת הרה"ח - ר' משה ברוך יסכר בעריש ברושטיין יצ"ח ת.נ.צ.ב.ה.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת יומא

האם חובת מאה ברכות בכל יום דוחה איסור ברכה שאינה צריכה?
 איתא בספר השל"ח ה"ק (מס' שבת פרק ג' מצוה, סי' מה): "כתבו הפוסקים (ע"י שו"ע א"ח סי' ס"ב) שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, ובשבתות וימים שאין בהם כל כך ברכות, משלים אותן במיני פירות... ומפני זה הטעם אומר אני, כי טוב הוא שכשיביאו פירות בשבת בתוך הסעודה שיאחר לאכול מהם עד אחר ברכות המזון, כי ישתכר בזה ברכה אחרונה, אבל בחול לא יעשה כן משום ברכה שאינה צריכה..."

הקשה עליו המגן אברהם (סי' רטו סק"ו) מהא דאמר במבילתין (דף ע"א) שהכהן גדול היה קורא פרשת "בעשר לחודש השביעי" בפר' פנחס בעל פה, והקשו בגמרא מדוע אין גוללים את הס"ת שהוציאו מפר' אמור לפר' פנחס, ויקרא מתוך הכתב: **אמר רב הונא בריה דרב יהושע אמר רב ששה, לפי שאין גוללים ספר תורה בציבור מפני כבוד ציבור, ונייתי אחרינא ונקרי וכלומר**, מדוע אין מביאים ס"ת אחר, שמוכן כבר לקריאה, ויקרא ממנו, **רב הונא בר יהודה אמר, משום פגמו של ראשון** (שסבר העם שמצאו פסול בס"ת הראשון ולכן הניחו אותו, ודיש לקיש אמה, משום ברכה שאינה צריכה וכי כשיקראו בספר אחר יצטרכו לברך ברכה נוספת (ע"י תוס' רבינו אליקים ובתוס' ר"פ כאן). ביאור הדברים, ש"כל דאפשר שלא להרבות בברכה טפי עדיף" (ע"י רשב"א כאן), ואם אפשר לכלול כמה דברים בברכה אחת, יש לנו לעשות כן, משום הא דאמרנו בשו"ע (או"ח סי' רטו ס"ד): **"כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא, ואסור לענות אחריו אמן"**, והרי הדברים אמורים ביום הכיפורים, שחסרים בו הדרכה ברכות ממנין מאה ברכות, ועם כל זה החמירו חז"ל שלא לגרום ברכה מיותרת.

וכתב האליהו רבה (או"ח סי' רצ) על דברי המג"א: **"ולענ"ד, דכהן גדול בלאו הכי ביך הרבה ברכות על הקרבנות ועל הטבילות, כלומר, שהכה"ג היה מברך על כל קרבן וקרבן מעבודת היום, וכן על כל טבילה וטבילה, והיינו, שישנן ברכות על כמה קרבנות ועל כמה טבילות, ואם כן היו לו הרבה ברכות במשך היום, וכשנחשב כל פרטי עבודת היום יתכן שנגיע ליותר ממאה ברכות.**

והנה, דבר זה שהכה"ג היה מברך על כל פרטי עבודות היום אינו דבר מוחלט. ובפרטי עבודות שאר קרבנות השנה כתב הרמב"ם (להשגותיו לספר המצות, עיקר ה"א): **"שכל העבודות, כגון היציקות ובלילות פתילות ומליקות ודכוותיהו, הבהן כשעושה אחת מאלה עושה מצוה ומברך עליה".** שורש דבריו הוא, שפרטי כל עבודה ועבודה, גם כשהם מקרין אחד נחשבים כעבודה בנפרד כמבואר בפני עצמה, ולכן על כל אחד ואחד יש ברכה בפני עצמה, ואילו הרמב"ם (שם) מחשב פרטי העבודה מקרין אחד למצוה אחת, ומשו"ה כתב **הלב שמוח** (שם) שהרמב"ם חולק וסובר **"שלא יברך כי אם על העבודה הגדולה לבדה, וכל שאר העבודות הקטנות שבה, נפרטות עמה"**, וכן סיים את דבריו נגד הרמב"ם: **"ותהיה הברכה אחת על מעשה הסדר כולו כאחת"**.

וכתב עליו **המשנה למלך** (פ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"א): **"ואין דבריו מוכרחים"**, כי יתכן שהרמב"ם מודה להרמב"ם – שגמברך על כל פרטי העבודה (הגם שאינם נחשבים כמצוה בפני עצמם). עוד העיר על סיומ דבריו: **"שתהיה הברכה אחת על הסדר כולו"**, וכתבו: **"זה יתכן אם כל הסדר נעשה ככהן אחד, אך אם כל כהן וכהן יעשה עבודה אחת למה לא יברך על העבודה שעושה"**.

והנה בענין עבודות יוד"כ כתב הרמב"ם (ספח"מ עשה מט) שכלל הקרבנות והחידושים ביום צום כיפור נחשבים כמצוה אחת. ולפי זה יש לדרוך האם ממכרים על כל עבודה ועבודה ברכה בפני עצמה: לפי הלב שמוח אין ממכרים ברכות נפרדות עליהן, ובפרט שכל עבודת היום נעשה על ידי אדם אחד – הבהן גדול, ולפי המשנה למלך יתכן שהרמב"ם מודה שמברך על כל עבודה ברכה בפני עצמה. נמנעו מזה הא"ר תלמיים בכל האמור.

יתר מכן יש לדעת, שבענין עבודת יוד"כ לא מצינו מקור בדברי חז"ל שברכו ברכת המצות לפניו, וכבר תמה בזה בספר **דרי דוד** (או"ח סי' תל) מדוע לא תיקנו ברכת המצות על סדר עבודת יוד"כ. והגר"ח פלאג"ר זצ"ל בספרו **לב חיים** (או"ח ח"ג סי' פה) תירץ, שהכלל הוא שאין ממכרים אלא על מצוה שנתאגמ נגמלת, וכל סדר היום בעבודת יוד"כ חורא מצוה היא, וידוע שהכה"ג היה בספק סכנה בכניסתו לפני ולפנים, וכמו שמצינו שהיה מתפילה קצרה שלא להביעת את ישראל שלא יאמרו שמת שם וכו', ומשום שחשאו זו, שמא ימות על היותו נכנס למקום סכנה, לכן לא תקנו לו שיברך בתחילה, שמא לא יגמור כל סדר העבודה ונמצאת ברכתו לבטלה. ולדבריהם הרי אין להכה"ג ביה"כ שום ברכה ונוספת משאר כל אדם, ומובנת הערת המג"א על דברי השל"ח.

בספר **אבן העזר** (סי' רב ס"א) כתב להלן בין הדין של השל"ח ה"ק: **"הלא דמובא בסוגיין, דהכא – הברכה שנתקנה על הקריאה, היינו ממכרים על כל קריאה בפני עצמה, ועתה יש חידושתו שגמברך ברכה זו על שתי קריאות יחד, ולכן אסור להרבות בברכות, כי סוף סוף כל קריאה יש לה אותה ברכה שנתקנה עליה, ושונה הוא מבפירות באמצע הסעודה, כשהם נאספים בברכות מוקדם עליו הברכה שנתקנה עליהם, ובכחאי גוגא מותר לנו להרבות בברכות, שנשתדל לברך הברכה שנתקנה עליה, משנפטרם על ידי ברכה אחרת.**

ועינין **בבאר היטב** (שם) שהביא מחלוקת הפוסקים האם מותר בשבת לצוות לבני ביתו להביא הפירות שיש לו בזה אחר זה, בכדי שיצטרך לברך עליהם בפרטות ולהרבות בברכות – למאה ברכות: דעת המהר"ם **גלאנטי** (סי' לח) שמותר, ודעת הכנסת הגדולה (סי' מז) בהגות הב"י שאסור. נמנע ששאלה זו תלוי' ביסוד דברי האבן העזר, דבכה"ג היתה לו האפשרות לברך אותה ברכה שתקנו חז"ל על כל הפירות יחד, ומדוע יש לנו להרבות בברכות.

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות הוצאה השייכות למקומות הנופש (ג)

א. אם יש לו אוכל בפני – אל יצא כך מושות היחיד לרשות הרבים או לפרמליה, וכן לא ילך בו ד' אמות ברה"ר (כח"צ כתב המחבר באו"ח סי' שג – דרוק שנתלש מפיו ומוכן לרוקו לא יחלך בו ד' אמות ברה"ר, וכן לא יעמוד ברה"י וירוק לרה"ר או איכבא. ועיי' בשו"ע הרב ובכא"ה לגבי פרמליה. ובהגותו יד אפרים שם חקר אם יצא ברוק בפה מה יעשה – דהא אם ירוק חוי הוצאה, ואם יכלענו בליעתן היינו נתחנן כמישי התוס' במס' עירובין כ. עיי"ש. ועי' חוט השני ח"ד עמ' קלט).

ב. נהגו להקל בנשיאת מגבת או מטפחת על הצוואר, כמו צעיף, בדרך למקוה בצפרא דשבתא, וכן בדרך חזרה, ולא מבגעי בחורף שהנושא אותה נהנה מחמיומה, אלא אפילו בקיץ, כשאינו נהנה ממנו, דכיון דלפעמים שם של מלבוש עליה – מותר בכל אופן (ע"י שו"ע הרב סי' שא סמ"ק, לגבי שני מלבושים, אפילו שרוב פעמים אין הדרך להתלבש בשני מלבושים שונים, כגון שני חלוקים זה על זה וכדו', והואיל ובימות הקור הדרך הוא להתלבש בבו"ג מלבושים או יותר, נחשבים הם דרך מלבוש בכל ימות השנה, ומותר להוציאם אפילו לצורך חבירו, ועיי"ש, וכ"כ הח"א כלל נו ס"ד, וכן האריך בשו"ת מהרש"ג בחו"ת סי' מח – דיראים וחסידים ואנשי מעשה נהגין היחי בדבר, עיי"ש הטעם. גם בשו"ת קרן לדוד סי' צ מעיד דכן הוא מנהג יראי ה' חסידים ואנשי מעשה. ועי' מ"ב סי' שא ס"ק קלג; שו"ת פ"ד סכ"ח).

ג. אסור לאיש לצאת בשבת לרה"ר עם שעון, ואפילו הוא מחובר לרביד זהב (ע"י מ"ב סי' שא ס"ק מ"ח) והגם שיש כמה מיני שעונים שיש עליהם נידון באחרונים אם שם תכשיט עליהם, מכל מקום – כותב האגרות משה (או"ח ח"א סי' קא) בזה"ל: **"ראוי לכל בן תורה וירא שמים שלא ללבושו בשבת, כדי שלא יבואו להקל בכל שעון וכו', שהרבה לא ידעו להפריש, וכן אני מצוה לתלמידי", ולא מועיל ללבוש את השעון על השרוול הפתוח להחזיקו במקום כפתור, כדי להתיר לצאת בו, כי מפני חשיבותו אינו בטל (ע"י ס' דניס והנהגות מהחזו"א ז"ל פ"ד ה"ו). אבל לאשה מותר לצאת בשעון זהב או כסף, ששעון לתכשיט (ע"י אור"ח סי' שג ס"ח).**

ד. משקפי שמש – אם הולך בהם כדי להגן על עיניו שלא יזוקו מקריני השמש – אין לצאת בהם, כיון שהדרך להסירם במקום צל. אבל אם מפתא וגרשות העין הוא הולך עמם גם בשבת הצל, ומותר לצאת בהם (ע"י שו"ת פ"ד סכ"ח). ועיי"ש כמה פרטים בעוד סוגי משקפי שמש). ומותר לו לצאת עם משקפיים מחלילי צבע, שצבע הזכוכית נעשה ככה כשהולך בשמש, ואין כל חשש של צובע, כיון שאין לצבע הזה שום קיום, ובצל חוזר צבעו כבתחילה (ע"י שו"ת ח"ע ע' ועי' שו"ת באר משה ח"ו סי' מז; שו"ת בעל החכמה ח"ד סי' ד; שו"ת אנ"י א"ח ח"ג אות מה).

ה. עדשות-מגע: כל זמן שהמכריב אותן לא התרגל אליהן, אסור לצאת בהן לרה"ר, מחשש שמא אחרי זמן מה יסיר אותן ויטלטלן ד' אמות, אבל אחר שכבר התרגל אליהן – מותר (ע"י שו"ת פ"ד ס"ח). והוא הדין בשיניים תוחבות שהולך עמם תמיד, גם שלא בשעת אכילה, שמותר לצאת בהם (ע"י חוט השני ח"ד עמ' קלט).

ו. ההולך ברה"ר ומטר סוחף על ראשו ועל לבושו, מותר לו להמשיך ללכת בדרכו, אע"פ שמועביר המים שעליו ד' אמות ברה"ר. והטעם שלא הקפידו בזה, לפי שהוא דבר שאי אפשר לעמוד עליו, שלפעמים אדם הולך ברה"ר ותפאום ירד הגשם עליו, לכן התירו לו בכל ענין, ואף לצאת מביתו בשעת הגשם, שאין לאסור דבר לחצאין (ע"י אור"ח סי' שכו ס"ו, טו"ו ומ"ב שם; שו"ת הרב סי' שא ס"א).

אך צריך להזהר שלא יבוא לידי סחיטה, ולכן יזהר שלא ינער לבושו מן המים דניעור הוא בכלל סחיטה (ע"י סי' שא סמ"ה ובכא"ה שם, וסי' שג ס"א). ואם רוצה לצאת שוב ואין לו מלבוש אחר אלא אותו מלבוש רטוב וספוג מהגשם מותר ללבושו שוב פעם ולצאת בו (ע"י מ"ב סי' ש"א ס"ק קסב ושע"ה"ש בשם המאריך). ולא יטעם מלבושו הרטוב לנגבו מפני מראית העין שלא יחשדהו שכביסו בשבת, ואסור אפילו בחדרי חדרים אע"פ שאין שם רואים, דלא חלקו חז"ל בתקנתם (ע"י סי' שא סמ"ה).

ז. לאחר שטבל במקוה בשבת, אזי ינגב ידיו שישוצא לרשות הרבים, כדי שלא יטלטל המים מרשות היחיד לרשות הרבים או ד' אמות ברה"ר (ע"י סי' ש"א סמ"ט). אבל המים שנשארו בשערותיו או בזקנו, שאי אפשר לנגבן משום סחיטה, מדינא אינו צריך להמתין עד שיתייבש (ע"י שו"ת אר"צ צבי סי' ע; תשובות והנהגות ח"ב סי' קנח – דבעל הקהלת יעקב זצ"ל כשטבל בשבת, המותין עד שלא נשאר מים בזקנו, וכי שם, דזהו רק ממדת חסידות ולא מדינא, עיי"ש).

ח. מותר לצאת לרשות הרבים כשהמעייל נתון על כתפיו בלי ללבוש השרוולים, ומכל מקום ברה"ר גמור יש להחמיר, דאולי יש לחשוש שמא יפול ויבוא לשאתו ד' אמות ברה"ר (ע"י סי' שא סל"ד ומ"ב שם; שו"ת פ"ד ח"ע כ; אור לציון ח"ב סי' כו ס"ג. ועיי' בזה חוט השני ח"ד עמ' קלג שהביא שהחזו"א ז"ל היה מסופק בזה, וכי שחל עליו הענין, אם הוא דרך לבישה בכך באותו מקום, ועיי"ש). נערר ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

תולדות אהרן על התורה – להרח"ק רבי מוטיאמר זי"ע (מתלמידי הרח"ק מבארדיטשוב זי"ע). נערך מחדש באותיות מאתיות ענינים, מונה בהנהגה מדויקת ענייני פדוט ראשון, חלוקת קטעים, עם ציוני מראי מקומות וביאורים בשם 'בנחה יאמר', ובתוספת 'ליקוטים חדשים' ויצא לאור ברב פאר וחדר על ידי הרב אהרן בראנסדארפער, בית שמש תשס"ו (ב' כרכים – תקסג עמ').

אמרי קודש – ליקוטי דברי תורה על מועדים וענינים שונים מאת הרח"ק רבי יצחק מאמיטנאו זי"ע. נלקט ויצא לאור על ידי הרב יוסף קאנאד, ברוקלין נ. י. תשס"ב (קצע עמ').

גם אני אודך – מאמרי חידושים על השי"ש ובירורי הלכה, וענינים שונים; ביאורים חידושים הערות והארות מאת הרב נמליאל הכהן רבינוביץ, בני ברק תשס"ו (חלק שני – קע עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>מוה"ר ר' פינחס גוטווייג הכהן הי"ד לרגל שמחת נישואי בנו החתן הדיק כמרי יצחק מרדכי הכהן גי"ז עב"ג תת"ח במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לחת העליה לתורה והקידוש ביהמ"ד "אוהל יעקב"</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' יעבי זאב ב"ר יוסף ע"ה פעסיל נלב"ע כ"ח מנ"א תשנ"ט לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' עב"י זאב ב"ר יוסף ע"ה פעסיל נלב"ע כ"ח מנ"א תשנ"ט לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת מוה"ר ר' יוסף ב"ר משה אליהו הכהן ע"ה נלב"ע כ"ז אב תשנ"ב לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.</p>
<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' שלמה זאב ב"ר ישראל ע"ה היימאן נלב"ע ביום כ"ז מנחם אב תשד"ם לפ"ק ת. נ. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת מרת רחל לאה ב"ר שאוול הכהן ע"ה נלב"ע כ"ט מנחם אב תשס"ב לפ"ק – ת. נ. צ. ב. ה. הונצחה על ידי בנה הרה"ח ר' שאוול יצחק קאפך הי"ד</p>	<p>בשורה טובה לשוחרי תורה הופיע עוד חלק מהספר דברי שמדאל על ארבעה חלקי שו"ע וענינים שונים מכתבי הגה"צ המפ"י רבי שמואל זאב אליהו ראטה זצ"ל דיין ומורה ערך בקיץ אהר"ע ואח"כ רב ביהמ"ד הדסידי בעלזא באנטווערפן ובעירוב ימיו רב ביהמ"ד הדסידי בעלזא בב"ב והרב הביד"ץ וקהל מחזיקי הדת בא"י</p>	<p>הונצח ע"י בנו החשוב ידידנו הנניב המרומם מוה"ר ר' משה אלי הכהן שטערן הי"ד</p>

עולם לתורה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"י

בס"ד, עש"ק פרשת שופטים (אבות ו)			
ב' דר"ח אלול תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקל"ה			
הדפסה	מו"ט	דף	מחיר
21:57	21:35	20:26	אנטווערפן
21:16	20:55	19:48	לונדון
21:29	21:10	20:01	מאנשטער
21:34	21:07	20:02	ציריך
21:04	20:38	19:32	ווינ
21:57	21:38	20:26	אמסטרדם
21:58	21:36	20:30	פאריז
21:37	21:15	20:07	פראנקפורט

תורת של ראשונים

"גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל"

לא תטע אשרה ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה' אלקיך (שם, כא-כב). "לא תטע לך אשרה כל" - בגומטריה: "זה המעמיד תלמיד שאינו הגון וטוב" (פנחסין: 10).
"ולא תקים לך מצבה" - זה המעמיד תלמידים שהם גסי הרוח, משרבו וזוהיו הלב רבו מחלוקות בישראל (פסוק מ: 10).
"אשר שנה ה' אלקיך", כי הקב"ה שונא גסי הרוח, שנאמר (תהלים קא, ה): "גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל", א"ל הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור במקום אחד (ערכין מ: 10) ועוד כתיב (שם צג): "ה' מלך גאות לבש", ומלך בשר ודם - אין לובשים לבוש, כ"ש מלך מלכי המלכים הקב"ה, ולכן מי שלובש עצמו מלבושו של הקב"ה (הוא הנאות) הוא שונא, ומי שהוא עניו - הקב"ה אוהבו.

לשון קשה ולשון רכה

והיה כקרבכם אל המלחמה וגנש כהן ודבר אל העם. ואמר אליהם שמע ישראל וגו' (ב-ג, 1). "אמר לשון דיבור" - שהוא לשון קושי, ואמירה - שהוא לשון רכה, לפי שיאמר להם דברים קשים: מי שיכרח מהמלחמה קוצצים רגליו (פסוק מד). ורכים: אחינו ישראל, שמעו בואת המלחמה כבוד ה' אם תנצחו וכבוד התורה וכבוד כל ישראל. שכשישראל נוצחים אומרים כל האומות שתורתנו הקדושה שהיא אמיתית עשתה זאת, כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלוהינו בכל קראינו אליו (לעיל ד, 1).

טעם איסור בל תשחית

לא תשחית את עצה לגדוד עליי גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרות כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור (כ, יט) "שורש המצור ידוע, שהוא כדי ללמד נפשנו לאהוב הטוב והתועלת ולהדבק בו, ומתוך כך תדבק בנו הטובה ונרחיק מכל דבר רע ומכל דבר השחתה, והוא דרך החסידים ואנשי מעשה אוהבים שלום ושמוחים בטוב הבריות ומקריבים אותן לתורה, ולא יאבדו אפילו גרזן של חרדל בעולם, ויצר עליהם בכל אכדון והשחתה שיראו, ואם יוכלו להציל יצילו כי דבר מהשחית בכל כחם. ולא כן הרשעים אחיהם של מוזיקין שמוחים בהשחתת עולם והמה משחיתים, במדה שאדם מודד בה מודדו לו (פסוק ה), כלומר בה הוא נדבק לעולם, וכענין שכתוב (משלי י, ה): "שמוח לאיד לא ינקה רע", והחפץ בטוב ושמוח בו נפשו בטוב תלך לעולם, זה ידוע ומפורסם.

ענין מעשה העגלה ערופה

"... עוד יש בענין עגלה ערופה התעוררות גדולה להודיע מהות החלל, בראותנו כי צוה הכתוב לכפרת הרציחה שלשה ענינים: האחד עריפת העגלה, והשני שיהיה המקום נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע, והשלישי ידויו דברים, והוא שיאמרו הכהנים בני לוי: ידענו לא שפכה את הדם הזה, כפר לעמך ישראל. ומן הידוע לכל משכיל, כי הרוצה לא שלט כי אם על פי פרוד החבור שהפריד מן החלל הזה שלש נפשות: נפש הבהמית, והנפש הצומחת והנפש השכלית, ודבר ידוע כי הנפש המסתלקת ממנו תחלה היא הנפש הבהמית, ולכן צוה עגלת בקר שהיא הנפש הבהמית, כנגד מה שהפריד ממנו תחלה הנפש הבהמית. ומה שצוה שיהיה המקום אשר לא יעבד בו ולא יזרע, הנה זה כנגד מה שהפריד ממנו הנפש הצומחת. ומה שצוה ביוזר, דברים לומר: ידענו לא שפכה, כפר לעמך ישראל - כנגד מה שהפריד ממנו הנפש השכלית שהיא המדברת. וענין הפרשה מכאן ליהודים מהות החלל, ועם המעשה הזה ונכפר להם הדם".

"ושמעתי כי בנבלת גוף העגלה נעשה תולעת בדרך הטבע, שהולך והורג הרוצח באשר הוא שם, והנה זה מאצילות שר הנחל, והיא מנפלאות סתרי הטבע".
רבינו בחיי (עק"ש באריות: 10) (ע"י בטרנס וינצ'ן לפוסק ח)

לקח טוב

במדה שאדם מודד - מודדין לו

שופט כל הארץ רואה ויודע את כל אשר נעשה בחדרי חדרים, ולפניו נגלו כל תעלומות. גם כוונותיו של האדם לא נעלמו ממנו יתברך שמו, כי יודע מוחשבות הוא, חוקר כליות ולב.

בבית דין של מעלה מתמקד תהליכו של דין בעריכת המשפט עצמו בלבד. אם יוציאו דינו של אדם לפי מדת הדין, והיינה תוצאותיה כפי שתהיינה, או תתעורר לטובתו של הנידון מדת הרחמים שתעלה ותגן עליו לבל יחייבוהו, אלא תינתן לו נפשו בשאלתו למען יוכל לשוב ולשפר מעשיו.

אותיות מהכימות

שופטים ושופטים תתן לו כלל שערך כו' וקפטו את העם משפט דק. דהנה הקב"ה שופט את הכנסת ישראל כבוא יום המשפט, כגודל רחמיו וחסדיו. אך לריבון אחרותא דלתתא לעורר את המדה של רחמנות למעלה, ועל ידי מה נעשיר המדה של חסד. כשאלו למטה מתנהגים בחסד, ומלמדים זכות על כל איש מוסרלל לזון לקץ זכות, ולו על ידי זה גם מלמטה נעשיר אותו המדה, ומלמדין עליו ועל כל זרע ישראל חסדים. ואם כן, האדם מעורר כעובדא שלמטה השער העליון לפתוח שפני חסד להריק כרכה על כל זרע ישראל. וז"ל: "שופטים ושופטים תתן לו כלל שערך", ר"ל אף שהם כעלמך תתקן ותכין המשפט של מעלה על ידי שערך, וסוף השערים של אהבה טושה ומעורר במשפט. וזה: "ושפטו את העם משפט דק", ר"ל כל איש ילמוד את עצמו להתנהג לשפוט את העם משפט דק ללמד דקס וזכות על כל זרע ישראל, ולו האדם מעורר השער של מעלה, ועל ידי זה יולא כדון וכלי במשפט של מעלה, כי במדה שאדם מודד מודדין לו.

ודוקא בתהליך זה ניתן לו לאדם לקחת חלק. בית דין של מעלה מעניק את הבחירה של השימוש במדת הדין או במדת הרחמים, אל הנידון עצמו, כפי מה שנוהג הוא לעשות כלפי זולתו.

כל כמה שירבה האדם, בדונו את חבריו ואת כל זרע ישראל, בלימודי זכות ובענין טובה הרואה את זולתו תמיד בראייה של חסד ורחמים, כך ובאותה מדה יערכו למעלה את דינו הוא, בלימוד זכות ובמדת הרחמים. הוי אומר: משפטו של אדם ניתן לו עצמו, והוא הקובע איך יוציאו בשמים את דינו.

עליו לתרופה - הפצת תורה וחסידות

סימן טוב ומזל טוב יהא לנו ולכל ישראל

בחדרת קודש ויראת הכבוד מביעים אנו בזה בתוך מקהלות רבבות ישראל ברכת מזל טוב מעומקא דליבא קדם ראש משביר עטרת תפארת ישראל רבא דעמיה ומדרבנא דאומתיה

כבוד קדושת מרן אדונינו מוריננו ורבינו שליט"א

לרגל שמחת לידת הנכדה תחי' - בת לבנו

כש"ת הרה"צ רבי אהרן מרדכי שליט"א

ועתירתינו צרופה קדם אבותינו די בשמיא שמשמחה זו יושפע רב ישועות, שפע ברכות ושובע שמחות לכל בית ישראל, ושירוה כ"ק מרן שליט"א רוב נחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא לאורך ימים ושנים טובים עדי יוליכנו לקבל פני משיח צדקנו בב"א

אמרות טהורות

קבלת שבת כראוי – מתוך הכנה ומתוך יראת ואהבת השם וישראל

שום תשים עליך מלך וגו' מקריב אחיך תשים עליך מלך וגו' (ו).
איתא בתוס' (תנ"ג ד"ה וס') "אמרין במדרש, שלשה מעידין על על דה, ישראל ושבת והקב"ה; וישראל והקב"ה מעידים על השבת שהוא יום מנוחה, ישראל ושבת על הקב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבת על ישראל שהם ידידים באומות".
נמצא, ששמיטת שבת כראוי היא רק בד בבד עם אהבת ויראת השם ואהבת ישראל. כן ידוע, שהאדם צריך להכין את עצמו לקראתה בששת ימי המעשה (ע"י לקושי תורה להאריזל ר"פ ויקהל; "עונם אלמלך" פר' בשלח ע"פ חז"ל וזהו ביום הששי וגו').

והנה, "תשים" נוטריקון; ש"ש ימים תעשה מלאכה, ו"מלך" רומז לשבת מלכתא (ב"ק דף כג). ו"תשים" נדרש בגמרא (קידושין דף כג) – שתהא אימתו עליך, וידוע, שאפילו עם הארץ – אימת שבת עליו (ירושלמי דמאי ריש פ"ד).
הנה כי יש לפרש שהתורה רמזה כאן על ענין שמירת שבת, שצריכה שלשה דברים: הכנה ממשית ימי המעשה, כפי שנרמז בפסוק "ששת ימים תעשה מלאכה" והוא ר"ת "תשים", כאמור; עוד צריך לה יראת שמים, כנ"ל שתהא אימתו עליך, וכדאיתא (תקין דף כד): "בראשית" נוטריקון – "ירא שבת", ועוד צריך לשמירת שבת – אהבת ישראל, והוא "מקריב אחיך", דהיינו מתוך אהבת ישראל. וזהו: "שום תשים" – הכנה כנ"ל, "תשים" שתהא אימתו עליך, שהיא יראת השם, "עליך מלך" – היא שבת מלכתא, "מקריב אחיך" – אהבת ישראל, והמה השלשה שעמדין זה על זה: הקב"ה, שבת וישראל. רבינו הוזהב

"תמים תהיה" – לדון את כל האדם לכף זכות

תמים תהיה עם ה' אלקיך (יה יג), איתא ב"בני יששכר" (אדר מאמר י) בשם הרמב"ם (הל' תשובה פ"ה ה"ה) בענין חידושה והבחירה, שהקשה, מאחר אשר כבר יודע היש"ת שהאדם יחטא, הלא יכול להיות הבחירה אחר כך בדי האדם, ויתירן שהש"ת עושה את ידיעתו כאינו יודע, כביכול. והוסף,

אמירה נעימה

וקמת ועלית אל המקום וגו' (יה ה), פירש"י: "מלמד שבית המקדש גבוה מכל המקומות". לכאורה יפלא שהאמת אינו כן, והוא מבוואר לבקי קצת במפת העולם; ועוד, הדנה העולם עגול כדור, ובדבר כדורי לא שייך גבוה וגמול, ובכל מקום שעומד שם רואה שמים שעל ראשו גבוהים וסמוך לאופק נמוכים ככוכב, והבא מקום האופק נדמה לו כעולה מתחתית עומק בור, ולא שייך גבוה וגמול.

אך נהוי אנן, אם יהיה לפנינו כדור עגול, ואנו מכירים בו נקודה אחת שטמנה היש"ת כדור זה, ומשם התרחב והתפשט ונעשה עגול כמות שהוא, וכל הפיות אליו פונים וממנו יונקים ניקת חיותם, והוא המרכז האמיתי של הכדור, ואז כל ספק מכל צד שפונים אליו נקרא עלייה; לא עלייה במעלה וגדולת המקום לבד, אלא עלייה ממש, כמי שעומד במקומו ורואה האופק שסביבו ירד ועמוק, וכן בחיפ, כיון שכל הפיות אליו פונים אם כן הכל עמוק ממנו ועולים אליו כיון שהעולם כדורי.

וזהו: "וקמת ועלית", ולכאורה קשה, הלא אפשר שהיא הזקן-ממרא ובית דינו יושבים על הר הרמוק, שמשם יורדים לירושלים ולא עולים (ע"י רש"י תהלים קלג, ב). אלא "מלמד שבית המקדש גבוה מכל המקומות" שהוא משתינו של עולם בתחלת יצירה (ויסא נ"ה), והוא מרכז ונקודה האמצעי שבכדור, ואם כן כל הבאים לשם עולים ולא יורדים. תורת משה להחתם סופר זצ"ל (ע"י שו"ת ה"ת י"ד סי' רלד ד"ה וזהו, "באר תולה" להמורה זצ"ל באר ו' אלא כל מה שאמר אי"י באמצע העולם, "מחרש"א' ע"מ קידושין סג, "פרס וסוף" פר' ויש מה, ט).

לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. והאיש אשר יעשה בודו לבבלי שמוע וגו' (יה יא-יב).

תיבת "בודו" היא לכאורה אך למותר, והיה לו לומר "האיש אשר יעשה לבבלי שמוע וגו', שהרי בכל התורה כולה רק בודו חייב, וממילא מוכן שבשונג פסור.
ויוש לפרש לפי דברי ה'נתיבות' (ה"ס סי' רלד ק"ג) שרק באיסורי תורה, אם אוכל בשונג, צריך כפרה ותשובה, אבל באיסורי דרבנן אין צריך שום כפרה וכאילו לא עבר

שאנו צריכים להידבק במידותיו של הקב"ה (ע"י רש"י לעיל יא, כב), והיינו לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו כשהוא יודע ומכין שהאדם הזה הוא רשע, צריך לדון לכף זכות. ומהאי טעמא, כשאדם בא אל הצדיק שיתפלל עבורו, והצדיק רואה ברוח קדשו או רק בחכמת הפרצוף, או על דרך הפשוט שבעצמו ראה שאיש זה הוא חוטא ובעל עבירה ח"ו, לא יאמר הצדיק איך אתפלל עבורו, אלא יעשה עצמו כמו שאינו יודע ויתפלל עבורו, ע"י"ש.

ואפשר לומר, שזה נקרא "תם" – שאינו יודע. וזה פירוש הכתוב: "תמים תהיה", היינו בחינת תם שאינו יודע. ואם תאמר הלא אעשה כן, על זה אמר: "עם ה' אלקיך", היינו הדבק במדתו ית"ש, וכמו שהקב"ה עושה עצמו כביכול כאינו יודע מה שיבחר האדם, כן עשה אתה.

אמרי יהודה, ברעזאן ר"פ בראשית, תרע"ח

"אל ירד לבבכם" – זכונת אחדות השם ואחדות ישראל

ואמר אליהם שמע ישראל אתם קריבים היום למלחמה על אויביכם אל ירד לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם (ב, כג), פירש"י: "שמע ישראל – אפילו אין כדא זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדא אתם שיושיע אתכם". וכבר תמהו, שזה מותר למה שכתוב אחר כך (פסוק ח): "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", והביא רש"י ז"ל דברי רבי יוסי הגלילי: "הירא מעבירות שבויה".

ויש לומר, כי ענין קר"ש מעורר גם אחדות בישראל, וכמו שכתב רש"י בפר' ויגש (כו, כז) "כל הנפש לבית יעקב הכאה מצרימה שבועים" – שנקראים "נפש בלשון יחיד, לפי שעובדים לא-ל אחד. ואם כן מהראוי שידאג כל אחד גם עבור חבירו. ואמנם מי שירא "מעבירות שבידו" דוקא, הרי זה סימן שנפרד מאחדות ישראל שהוא גם כן אחדות השם, ואין לו הזכות של קר"ש, שהיא אחדות השם (ע"י וזהו ע"כ, ז' דרגת אינו מתקשר דא כדא, קוב"ה אורייתא וישראל, וע"י הגינה ג' תורה ומו"ס).

ולכן אמר (פסוק ד): "כי ה' אלקיכם ההולך עמכם" וגו', וכמו שפירש"י ע"פ (לקמן ג, ה): "ויהי בישורן מלך בהתאפק ראשי עם יחד שבמי ישראל" – שכשיש אחדות בישראל אזי השכינה שורה ביניהם.

תכלת מרדכי להמחש"ס מברעזאן זצ"ל

דמי, וראיה לכך מהא דאמרין (עירובין סו) שכאשר ההכם מורה היתר באיסור דאורייתא, ויש תלמידים שרוצים להקשות על הוראתו, אזי תחילה מקשים עליה, ולאחר מכן עושים מעשה על פי ההוראה, כדי שלא לעבור על איסור תורה. אבל כשהוא מורה להקל באיסור דרבנן, אז מניחים להחכם לעשות כהוראתו, ורק לאחר מכן מקשה עליה מי שיש לו להקשות, יעו"ש (ע"י שיד' חמד' מי' א כפאת השדה סי' קה, שרת' שערי בנימין סי' ה; שרת' אמרי ישראל' החדש סי' קד קד"ה).

ולפי זה יז לומר, שלא אמר הכתוב בכל מקום שהייב רק אם יעשה בודו, שהרי גם בשונג צריך כפרה, ועכריה הוא בידו, אבל באיסור דרבנן, ששבונג אין צריך כפרה כלל, ואין עליו שום צד חיוב רק כשיעשה בודו, ולכן, כאן שהזהיר בו הכתוב: "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך", שמכאן למדים על כל מצוות דרבנן (בכרית י"א), הוסף הכתוב ואמר שרק "אשר יעשה בודו" יש עליו חיוב, אבל בשונג אין צריך כפרה.

ועשיתם לו כאשר זמם וגו', ולא תחוס עינך נפש בנפש עין בעין ש' בן יד ביד וגו' (יש, י"ב-כא), לכאורה יפלא למה לא כתוב כאן "עין תחת עין שן תחת יד" וגו', כפי שכתוב בפר' משפטים (כא, כד) ובפר' אמור (כד, כ), וגראה, הדנה תיבת "תחת" הונח כשהדבר הראשון כבר איננו וזה האחרון עומד למלאות מקומו, כמו: "ותקרא את שמו ש' כי שת י' אלקי ור' אחר תחת הכל כי הרנו קו" (בראשית י"ב, כה), וכן: "תחת אבותיו דיו בניך" (תהלים נה, י) וכדומה. משא"כ האות ב' המקשרת מורה ששניהם קיימים ועומדים, כמו: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב ואם המיר ימיר בהמה בבמה" (ויקרא כ"ו, י), ששם שניהם עומדין זו אצל זו ומחליפין זו בזו.

ולפי זה, לעיל דמירי כמי שהכה את עין חבירו או את שנו באמת, לכן אמר: "עין תחת עין שן תחת שן", אבל כאן בעדים זוממים, שהייבם הכתוב רק כאשר רצו לחייב אחרים, ולא כשכבר עשו מה שזממו לעשות, וכתוב "כאשר זמם" – ולא כאשר עשה (כפ"ש רש"י כאן). ואם כן זה האיש שהעידו עליו לחייבו מיתה או להפיל עינו ושינו עומד חי ושלם בגופו, לזה אמר: "נפש בנפש עין בעין" – בקישור האות ב'.

קול אומר קרא (ה"ס ר"פ אמור, בפעמא דקרא) בשם הגר"ב "צ"ח אריז"ל זצ"ל

יתרון דעת

"מה ה' אלקיך שואל מעמך"

חובת מאה ברכות בכל יום (ג)

יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם, יתברך שמו מפי קדושי אשר חשק בבני ישראל ושאל ממנו לברכו במאה ברכות כל היום, כדאמר ר' מאיר במנחות בפרק התכלת (מג)... להלן על צ"ח קללות הכתובים במשנה תורה, ובשדרוש "גם על חלי וכל מכה" (דברים כה, טא) הרי ק', לכך נבנה בית המקדש גבוה ק' אמה – כנגד "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה". לכך רמז ב"שיר המעלות אשרי כל ירא ה'" (תהלים קכח) כל אותיות א"ב במזמור, לבד מן ק', וכתב "זהו כי בן יבורך גבר ירא ה'", ויברך כתיב "כי בן" בגימטריא ק', "יבורך" על שם ק' ברכות יבורך...

ספר הרוקח (סי' שכ, ע"ש)

... ותמצא כי מאה ארנ"י כסף נעשו במשכן כמ"ש וזמאת ארנ"ים "למאת הככר כבר לארנ"י (שמות לח, כו), ואילו מאה ארנ"ים שבמשכן הם בדמיון מאה ברכות שמתמלאות מן הברכה הגדולה הנקרא "ארנ"י", לפיכך חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום כדי להמשיך מכל אחת ואחת, ואם חיסר שמאה ברכות באות בשם "ארנ"י" מאלו הברכות, ואם חיסר ברכה אחת פגום ומטיל מום והסוד תלוי בסוד אי"ק בבי"ר (ישראל נותן י' מק' – מעשר, והלוי נותן מי' א' – מעשר לכהן, נמצא א' רומ לבן, י' ללוי, ק' לישראל), שהוא סוד כהן לוי וישראל, שהוא סוד נפש ורוח ונשמה.

ולפי עיקר זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קג) "ברכי נפשי את ה'", תלה הברכות בנפש שוד שלש המערכות העליונות, והנפש צריכה לברך בכל יום מאה ברכות שהיא כנגד ישראל, ומן הברכות המאה יגיעו עשרה שהם המעשר לרוח שהיא כנגד לוי, ואין העשרה של רוח לא יתן אחת לנשמה שהיא כנגד כהן, ואם כן נמצאת למד שאם לא תברך נפשו של אדם ק' ברכות בכל יום – לא תגיע לנשמה ברכה אחת וכו'. ולפיכך צריך האדם להיות דיו לברך מאה ברכות, ואם ח"ו חיסר אחת פגום וכו', ובעוד שישראל צריך ומברכין מאה ברכות בכל יום כהוגן, הבאר הזאת מתמלאת ממים חיים משפע אצילות עליונה, ואז כולן עשירים מלאים כל טוב שובקין מים חיים כפי צרכם.

שערי אורח למסע חיים רבי יוסף יגאל' זצ"ל (שער א)

ומענין קריאת מאה הברכות או הזמירות בחיפון ובמהירות, הרי היא טעות גמורה, ומי שאינו מוכיח החזנים על זאת – חוטא, משום שכל אלה הסוגים של עבודת ה', אשר הם (בצורת) דיבור, אין הכולנה בהם אלא שיהיה בהם כשיאמרום ויכוון אומנם את לבו וידע, שעם אדון כל העולם מדבר בהם, בין שיקבע ממנו או יהיה לו וישבחוהו או יתאר פעליו וחסדיו או יתאר נפלאותיו בברואיו ויכולתו, ואלו הם הסוגים הכוללים לכל ברכה מן הברכות או הפירות או פסוקי זמרה. ואם הכל דיבור עמו יתעלה, כיצד מותר למדור בזה ולחסיח הדעת ממה שנאמר, אלא למי שאינו יודע מה הוא אומר ולא מבין, אלא דינו בתפלות דין התוכיח והזשור, החוזרים על המלים, שבני האדם לימודם.

שו"ת הרמב"ם (סי' רסא)

חייב אדם לברך מאה ברכות בין היום הלילה וכו'; בשבתות וימים טובים שהתפלה שבע ברכות, וכן אם לא נתחייב בשאר הימים בכל הברכות האלו כגון שלא יכל להלילה ולא תהיה חגורו ולא נכנס לבית הכסא וכיו"ב, צריך להשלים מאה ברכות מן הפירות. כיצד, אוכל מעט ירד ומברך לפניו ולאחריו, וחזור ויברך מאה מפיו ור' ומברך לפניו ולאחריו, ומונה כל הברכות עד שמשלים מאה בכל יום.

רמב"ם (הל' תפלה פ"ה ה"ה-ט)

אסור להתעצל מלהשלים חזקו בכל הברכות וצריך שיהיה שלא יקלו בענינו, כי מן הדברים שהם קלים בעיני אדם יגיע אליו העונש, לפי שעובר עליהם תמיד, והרי הוא נענש בחטא הקל שהוא חזר – לחמור, והוא שאמר דוד ע"ה (תהלים מט, ו): "עון עקבי יסבני", עון שרשתי בעקבי יסובני. ועל כן צריך אדם לכוין בברכותיו בכל מאמצי כחו, וכן בברכות השלחן בן הברכות התפלה, כי הם בין כולם, מאה ברכות שחייב האדם לברך אותם בכל יום. ודבר זה מן החזקין מן הברכיים מן הכתובים וכו'...

ואלו מן מאה ברכות על פי מה שסדרום הגאונים נודי נפש וכו', שהן עיקר היסוד והאמונה שעליה נקרא האדם צ"ד'ק' ומי שהוא חז"ר ב'א' אמנים, וד' קדושות ביום, ועשרה דברים שבקריאת שמע (עשרת הדברות שמוציאות ומאה ברכות בכל יום, הוא נקרא "צדיק", ועל זה אמר הנביא (ישעי' כו, ב) "פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים" – אל תקרי אמונים אלא אמנים אלו שעונין אמן (סנהדרין ק"ב). כי הקמח (ערך ברכה)

דע, כי כ"ב אותיות האלפ"א בית"א, הם תלויים במאה ברכות שהאדם מברך בכל יום. וכאשר אין האדם מברך כלל איזו ברכה מהם, תחסר ממנו אותה האות, שאותה ברכה תלוי בה. ואם תירך אותה, אלא שטעה בה, אז תהיה אותה האות נמצאת, אמנם תהיה חסירה בעצמה. ואם תירך אותה כתקנה, אלא שלא נתכוון בה, אז תהיה האות ההיא חסוכה ובלתי מאתירה.

שער רוח הקודש למחרי"ו (ע"מ יח)

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת דף היומי

מסכת יומא

האם טעם המזון נשתנה גם לטעם של מאכלי איסור?

על הפסוק בפרשת מותאנוניס (במדבר יא. ה) "וכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקטניות ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצילים ואת השומים", למדנו בגמרא דף עה ע"א: "רבי אמי ורבי אסי, חד אמר טעם כל המינין טעמו כמין, טעם בושם המינין הללו לא טעמו בו, וחד אמר, טעם כל המינין טעמו טעמן ומומשן, והללו טעמן ולא מומשן". ענין המן ומהות טעמו מובאר באר היטב בשו"ת הלכות קטנות (הא"ס רפב), וז"ל: "בכל הארץ שם הבורא יתברך כח וטוהר להוציא פרי למינו, וכמו שאמר ד"ל שלמה היה ידוע מאיזה מקום מוצא הפלפלין, וכן כל מין ומין, וזהו נטע בירושלם עץ כל פרי (עי' קהלת רבה ב. ח. תחומא קדושים אות י, שדרש בן על דברי שלמה המלך ע"ה וקהלת ב. ה) עשית לי גנות ופרדים ונתתיה בדם עץ כל פרי", עוד, האדום העולם מן הארץ הם המושקים את כל פני האדמה, ואם בן גור השית' שיעלו אדים מכל כחות האדמה מכל העולם כולו, שכולו בשביל בני ישראל, ובבקר היתה שכבת הטל האדים הנכבדים, ובבן ידיו בהם כל מיני מטמנים".

מבואר מדבריו, שהטעמים שהורגשו במין, לא היו מצד חלק הרוחני שבמין – לחם שירד מן השמים, אלא מצד חלק המוחשי והגשמי של המין, שהרי סיבב הקבי"ה שכל כוחות האדמה מכל העולם כולו יהיו במדבר, כשבני ישראל היו שם, והאדים של הטל הניסו בתוך המין כוחות הללו, ולכן היו בהם כל מיני הטעמים. ולפי זה יש לברר, האם טעמו בהם גם טעם של מיני בעלי חיים, כגון בשר ודגים, ובמין לא נמצא בארץ כח וטוהר בעלי חיים, שהרי אינם גדלים מן הארץ, ובמה היו יכולים להרגיש במין טעם בשר ודגים. ודבר מחדש הוא, כי בפשטות גם טעם בעלי חיים טעמו כמין, וכן מצינו במה מקורות (ראה שו"ת ע"ה פ"ה בהעלותך שם, ד), וזאת כניס הדברים, נוכח להבין תעוררת בני ישראל במדבר (שם, דה"ת) "והאפסוף אשר בקרבך תחתיו תאמר וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר", ותמוזו המפרשים, והלא יכלו לטעום טעם בשר באכילת המין (עי' שו"ת שם, דמות אג"ר להרחיק שם, ועוד), ולפי האמור נראה, שהרי באמת לא טעמו טעם בשר ודגים במין.

והנה, האגן ההד"א י"ע העלה חקירה בספריו (פחת עינים חולין קט; דבש לפי מ"ג אות ל; דמות אג"ר שם) – אם טעם המין היה משתנה גם לטעם של מאכלות אסורות. תחילה רצה לומר שלא היה משתנה הטעם כי אם לדבר טהור, אך לבסוף הסיק שאם היה בדעתם לטעום טעם מין שאינו טהור היה משתנה לטעמו זה, וסברתו היא, כי מאחר שטעם המין – מאכל של היתר הוא, הגם שטעמו בו טעם של מין שאינו היתר, אין בכך שום קפקא ומותר לאכלו, ואם כן מדוע נאמר בן – שלא היה משתנה טעמו לטעם של איסור. והביא דוגמא לזה, מהא דאיתא (חולין קט): "אמר ר' יוחנן לר' נחמן, מכדי כל דאסור לן ר' רחמנא שרא לן בחינה, אסור לן דמא שרא לן כבדא וכו', בעינן למיכיל בשרא בחלבא, אמר ר' רב נחמן לטבחי וזיקי לה כחלי (כחלי יש בו טעם חלב)...". הרי שדבר המותר שיש בו טעם של מין אסור, מותר לאכלו. וכמוכח שבעבר כבר הבאנו שיש תולים שאלה זו במחלוקת בסוגיין אי טעמו במין טעמן ומומשן של כל המינים, שאם נהפוך לטעמו ומומשן של המאכל יתכן שהיה אותו מאכל ממש, ובמאכל אסור היה בכך איסור גמור.

לפי דברי ההלכות קטנות הנ"ל, נוכח להבין גם הצד הראשון, שהיה אסור לשנות טעם המין לטעם של מאכל אסור, שהרי לדבריו שניו הטעמים הוא ענין שני ומוחשי, מה שבוהו ותמיצתו הגשמי של כל מאכל ומאכל היה טעמן בתוך המין, ובכגון זה אין לדמותו לדברי יליתא לרב נחמן, כי כל הדברים שהזכירה הם דברים שבעצם מותרים, וגם על טעמם הדומים לטעם של מאכל אסור אין שום איסור בעצם, לכן מה שטעמו שזה לטעם מין האסור אין זו סיבה לאסור, אבל, במן הרי היה תעורבות טעם הגשמי במין, ושפיר אפשר לאסור, מאחר שיש כאן תעורבות ממש של איסור, ואם היה אסור לאכלו – בודאי שלא היה משתנה טעמו לדבר שאסור לאכלו. ונעניין צ"ב, כי שאלת הרחיק"א אינה שייכת כי אם בהתכווין לשנות לטעם של בעלי חיים – שרק בהם יש בע"ח טמאים, משא"כ בדברים הגדלים מן הארץ הכל מותר – ואם שייך בהם טעם איסור, ודברי ההלכות קטנות לכאורה אינם מובנים לענין בע"ח, וכן"ל.

גם בספר הזוהר להחידושי הר"ם י"ע (בהעלותך ע"ה"פ הצאן ובקר יחשט) דן בענין זה וכתב: "כי דואי שהטעמים שהיו מרגישים במין רק דברים המותרים, לא טעם חלב וכוונתו, דהא טעם כעיקר...". לדבריו, הרגשת מיני הטעמים במין היתה כענין בליעת טעם שמצינו בתעורבות איסור והיתר, ושייך לומר בזה הכלל של טעם כעיקר, והיה אסור לאכלו אם היה משתנה לטעם של דבר איסור.

כיצא בזה דן גם בגליוני הש"ס (כסובין), והביא כדמות ראייה מדברי המדרש ממה שאמר יצחק אבינו לעשו (בראשית כו. לג): "ויאמר מי אפוא הוא הצד ציד ויבא לי ואכל מכל", ופירש רבי יהודה במדרש (ב"ר סו. גא) "ואוכל מכל" – מכל מה שנברא בששת ימי בראשית...". וכתב ביפה תואר שד"ר המדרש אינם אלא "דרך הפלגה, לא כל טעם יצחק טעם הטמאים אשר הם המה נברא בששת ימי בראשית...". ואילו בספר בנין אריאל (פ"ה חולדות שם) העיר על דבריו, כי הלא מה שטעם יצחק אבינו במאכלו של יצחק טעם הטמאים אשר הם המה נברא בששת ימי בראשית...". ואילו בספר בנין אריאל (פ"ה חולדות שם) העיר על דבריו, כי הלא מה שטעם יצחק אבינו במאכלו של יצחק כל הטעמים שבעולם, הדין כענין המין, שיש שאכל בפועל כל סוגי מאכלים, כמו שהביא רש"י (שם) "מכל שטעמו שבקשתו לטעום טעמיו בו", ובאופן כל מה מותר לטעום גם טעמי דברים האסורים (והביא לכן הגמרא במס' חולין קט: הנ"ל), וע"ע בשו"ת צפנת פענח להגאון מראגטשוב ז"ע (ח"א סי' א) שדן בזה וצידד להיתר, ע"ש. וע"ע בס' קרני ראם להגאונים רבינוביץ זצ"ל (קו"י צפנת המן עמ' מה-מו).

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

חומר עון המתכבד בקלון חבירו

בחודש הרחמים והסליחות, ימים של חשבון הנפש, ראוי לעורר על מדה גרושה וחמורה – שקלה בעיני בני אדם, שדשין בה בעקביון בלא שום לב. והוא רחום יכפר עון וכו'.

א. אמרו חז"ל: "המתכבד בקלון חבירו אין לו חלק לעולם הבא" (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א; ב"ר"ר א. ח. ה). וכך פסק הרמב"ם (פ"ג מהל' תשובה ה"ד) שהרגיל בכך, ולא שב מרשעו קודם שמת, אין לו חלק לעולם הבא (ע"ש ב"מ שחעיר על מקור רמב"ם, ובחי' רע"א עיין מקורו בירושלמי חגיגה).

ובהלכות תשובה (פ"ד) מבאר הרמב"ם מהו מתכבד בקלון חבירו, וז"ל: "אומר בלבו שאינו חטא, לפי שאין חבירו עומד שם, ולא הגיע לו בושת ולא ביישו אלא ערך מעשיו הטובים וחכמתו למול מעשה חבירו או חכמתו כדי שיראה מכללו שהוא מכובד וחבירו בזוי", ובהיות שהוא דבר קל בעיני רוב בני אדם, לכן אין חזקתו לשוב על כך, ונמצא שחוטא ומדמה שאין זה חטא (ע"י שער קדושה למרחיקי ז"ל ח"ב שער ח – שהאיסור הוא רק בפניי. אולם רמב"ם כתוב בפירושו שהאיסור הוא אף שלא בפניי).

ב. וכך כותב המאירי בחיבור התשובה שלו (מאמר א"פ"ד): המתכבד בקלון חבירו, שהוא נחלק לשני חלקים, בדבור ובמעשה: במעשה – כמו עובדא דמס' מגילה (נח. א) [כי הא דרב הונא שהיה נושא מרא (כ"ל חפירה) על כתפו, מצאו רב חנא בר חנילאי שרצה לכבדו ולטלו הימנו. אמר לו רב הונא: אם רגיל אתה בעירך לשאת כלי כזה – טול אותו ממני, ואם לאו – אינני רוצה להתכבד בקלונך (ויע"ש במהרש"א שהחידוש הוא, שאפילו במקום שחבירו עשה כן מרצונו, סירב בכך) – שהביאו ההכרח לעשות מעשה בלתי מכובד אצלו, לפי ערך מעלתו, ויצא עצמו מן הקלון ההוא על ידי שיעמיד אחר תחתיו, שאף אצלו נחשב המעשה הזה לקלון; והדרך השני, בדיבור – שיעריך מעשיו וחכמתו כנגד מעשה חבירו וחכמתו או שישבח עצמו בשבחים שיגיע מהם גנות לחבירו וכו'.

ומסיים (שם) המאירי: אע"פ שאין זה גוף עבירה, מכל מקום היא מדה שגוררת אחריה כמה מדות מנוונות, והיא עבירה הבאה על ידי תחבולה. וזה הענין ירגילהו להשפיל מעלת בני אדם בלבד ונחמיה ונחמיה, וזהו ענין המעלה לטוהר, ולהגביר את עצמו עד במתי עב ולבקש שררות בלתי ראויות, ויהיה זה לב שורש פורה ראש ולענה, היא מדת הגאווה הרעה אשר ע"י מות היא למחזיקים בה ותומכיה יכרתו בשגם היא מונעת התשובה לגמרי, עכ"ד.

ג. בכלל המתכבד בקלון חבירו הוא, שלא יאמר אדם לחבירו: ביקש איש פלוני בתי לבנו, מפני שנשניש האחר, וזה מתגאה ונהנה (ר"ס ס"ה סי' קט).

ד. וכן אגן כו"ן "יש לו כבוד שאדם חשוב יהיה בסעודתו, ולאותו אדם יהיה בושת או יצטער שישב שם, יהיה עון לבעל הסעודה. אפילו שהלך זה שהיה לו בושת, אלא שהיה ירא שמים, והיה ירא שלא יכעוס אם לא ילך" (שם ס"ה תתקנ).

ה. ושכרו של הנוהג מלהתכבד בקלון חבירו הוא אריכות ימים, כדאיתא בגמרא (מגילה שם), שר' נחוניא בן הקנה גילה לתלמידיו הטעם שהאריך ימים, שמימי לא נתכבד בקלון חבירו ונלכאורה צ"ב בהרבותא, דהא מדינת אסור. אמנם להרמב"ם הנ"ל שכתב דחומר הדבר הוא למי שגיל בו, אזי בהרבותא היא דאפילו פעם אחת לא נכשל ביוון חמור זה, ולכן האריך ימים.

ערכי ספר

נשמת אדם – מאת הגה"ק רבי אהרן שמואל מקרעמניץ זצ"ל אבד"ק מירא אייכלשטאט ופולא. בו מתבאר מהות הנשמה ומקורה, סיבת ירידתה לטה"ו ותכליתו וכו', גם ענין עולם הבא ושכר ועונש. בוי ומשולל על מקראי קודש ומאמרי רז"ל. דפס לראשונה בהסמכת השלי"ה הק' ובית דין בהאנווא שנת ש"א, ועדת דפס מדפס באותיות מאירות עינים, מונה היטב, בתוספת הערות מראי מקומות וצינונים; מפתחות מפורטים, ותולדות המחבר. מחובר לטהור דרוש על עשרת הדברות מהג"ר בעד"ט אכסלרדא זצ"ל מלעמבערג, דפס לראשונה בהאנווא שנת ש"א. דפס מחדש בתוס' מ"מ ציונים ומפתחות. הוצאת מכון "שפתי צדיקים" – קאפטשניץ, ירושלים תשס"ו (רלד עמ').

מקור חיים – לקוטי חידושי תורה, שיחות קודש, עובדות מאלפות וסיפורים נוראים והנהגות טובות מאת הגה"ק רבי חיים הלברשטאט ז"ע בעל הדברי חיים מצאנא, ומצאנאני הגאונים הק'. נלוה לו ספר יצירון יחזקאל – תולדות וקורות חיי בנו הגה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא ז"ע. ספר נוסף מסידרת ספרי "אהלי צדיקים" שליטת ערך הגי' אברהם חיים שמחה בונם מיכלאוואן זצ"ל. ערך מחדש עם כמה מפתחות מפורטים ויצא לאור ברוב פאר ע"י הוצאת "נר למאור" ברוקלין נ.י. תשס"ו (תיד עמ').

להבות אש על חדשי אלול תשרי – לקט נפלא על ימים נוראים, פנינים יקרים, עובדות, שיחות, הנהגות ואמרות, מתורבת ובוטני הקדושים לבית צאנז שינאווא סטראפקוב. לקט ונערך ע"י בניש"ק הרב משה יהודה נחמיה הלברשטאט, בכ"ק אדמו"ר מסטראפקוב שליט"א, ב"ב תשס"ה (שפא עמ').

דרך הטובה והישרה – ילקוט הנהגות טובות ועצות נפלאות לעבודת ה' מספרי גדולי תלמידי הבעש"ט הק' ותלמידיו מראי הדורות ז"ע, אשר אספם איש טהור הגה"ק רבי שלום יוסף קליין זצ"ל מגיר אנטאט-פערטראוואסעל. מהדורה חמישית על ידי נכדי המחבר, ירושלים תשס"א (רג עמ').

קץ כצני – אסופת מאמרים כלליים בעניני ראש חודש ופיקי הגות על חודשי השנה, מהותם ויחודם; הקשר בין כל חודש לשבת הממוין כנגדו (כמבואר בטר שייב החדשים הם כנגד י"ב החדשים). תורה מפוררה בכלי מפורר עם מפתחות מפורטים, מאת הרב צבי רייזמן. לוס אנג'לס, תשס"ה (תרעה עמ').

שיח תפלה – ליקוט נפלא, מפורט ומבואר על נושאי התפילה, הלכותיה, קדווקיה וכוונתיה. מאת הרב יהודה טשנור. אופקים, תשס"ה (תלד עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכור רבבות מאחב"י

<p>הרה"ח ר' משה נתן נטע גאלדבערג הי"ו</p> <p>לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר ישראל יעקב נ"י ע"צ תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה בשבת זו בייחודי דחסידי באבוב</p> <p>ברכת מול טוב לבבית מוגשת בזאת קדם ש"ב הרה"ח נחמן חיים קאניג הי"ו לרגל שמחת חולדת הבת תח"י ויהי"ר שיוכה לגולה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה מאחל: אברהם יעקב קאניג</p> <p>לעילוי נשמת הרה"ח רבי שמעון ב"ר אברהם יוסף ויונגער ע"ה הוביץ תורה וירושלם לתלמידים הרבה בת"ת דחסידי בעלזא אנטווערפן נלב"ע י"ב מנחם אב – ת.נ.צ.ב.ה. הונצת כוללת השבוע ע"י חתנו ר' יהודה יהושע מאנדעלאוויטש הי"ו</p>	<p>לעילוי נשמת מרת שרה גוטמאן ע"ה בת הרה"ח ר' שלום יבלבחס"א נלב"ע ביום ו' אלול תשס"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה. הונצתה על ידי בניה הי"ו</p> <p>לעילוי נשמת הגה"ח מוה"ר מאיר צבי ב"ר ישראל הכהן עהרנטריי זעלל"ה ראש ישיבת מאנטעסער</p> <p>נלב"ע ו' אלול תש"ס לפ"ק – ת.נ.צ.ב.ה. הונצת ע"י בנו</p> <p>הגאון רבי אברהם הכהן עהרנטריי שליט"א רב בייחודי "זכרון בנימין" – אנטווערפן</p>	<p>הרה"ח ר' נחמן חיים קאניג הי"ו לרגל שמחת חולדת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה</p> <p>הרה"ח ר' נפתלי הירץ מייזלער הי"ו לרגל שמחת אירוסיו בנו</p> <p>הבה"ח כמר חיים שלמה נ"י עב"ג בת מחו'</p> <p>הרה"ח ר' שבתאי האפפמאן הי"ו במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>הרה"ח ר' משה נתן נטע גאלדבערג הי"ו לרגל שמחת נישואי בנו החתן היקר כמר ישראל יעקב נ"י ע"צ תח"י במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת הע"י לתורה בשבת זו בייחודי דחסידי באבוב</p> <p>ברכת מול טוב לבבית מוגשת בזאת קדם ש"ב הרה"ח נחמן חיים קאניג הי"ו לרגל שמחת חולדת הבת תח"י ויהי"ר שיוכה לגולה לתורה ולחופה ולמעשים טובים מתוך רוב נחת וכל טוב סלה מאחל: אברהם יעקב קאניג</p> <p>לעילוי נשמת הרה"ח רבי שמעון ב"ר אברהם יוסף ויונגער ע"ה הוביץ תורה וירושלם לתלמידים הרבה בת"ת דחסידי בעלזא אנטווערפן נלב"ע י"ב מנחם אב – ת.נ.צ.ב.ה. הונצת כוללת השבוע ע"י חתנו ר' יהודה יהושע מאנדעלאוויטש הי"ו</p>
--	--	---	---

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת כי תצא (אבות א-ב)
ח' אלול תשס"ו לפ"ק - שנה י"א גליון תקל"ז

הדפוס	מו"ס	דף
אנטוורפן	20:11	21:42
לונדון	19:32	20:01
מאנשטער	19:44	21:12
ציריך	19:49	21:20
ווינ	19:19	20:50
אמסטרדם	20:11	21:39
פאריז	20:15	21:44
פראנקפורט	19:52	21:20

תורת של ראשונים

על האדם להישמר ולהתנהג בדרך הטבע

ועשית מעקה לגנך (כב, ח). "משרשי המצוה, לפי שעם חיות השם ברוך הוא משגיח בפרטי בני אדם ויודע כל מעשיהם וכל אשר יקרה להם טוב או רע בגורלם ובמצותם לפי זכותם או חובתם, וכענין שאמר ד"ל (חולין ט): אין אדם נוקט אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה, אנפ"ק צריך האדם לשמור עצמו מן המקרים הנחוצים בעולם, כי הא-ל ברא עולמו ובנאו על יסודות עמודי הטבע, ונזר שיהיה האש שורפת והמים מכבים הלהבה, וכמו כן יחייב הטבע שאם תפול אבן גדולה על ראש איש שתצטין את מוחו או אם יפול האדם מראש הגג הנבוה לארץ שימות, והוא ברוך הוא חנן גופות בני אדם ויפח באפיו נשמת חיים בעלת דעת לשמור הגוף מכל פגע ונתן שניהם הנפש וגופה בתוך גלגל היסודות והמה וינהגם ויפעלו כם פעולות. ואחר שהא-ל שיעבד גוף האדם לטבע, כי כן חייבה חכמתו, מצד שהוא בעל חומר, ציווה לשמור מן המקרה, כי הטבע שהוא מסור בידו יעשה פעולתו עליו אם לא ישמר ממנו. ואמנם יהיו קצת מבני אדם אשר המלך חפץ ביקרם לרוב חסידותם ודבקות נפשם בדרךיו ברוך הוא, המה החסידים הגדולים אשר מעולם אנשי השם, כמו האבות הגדולים והקדושים והרבה מן הבנים שהיו אחריהם כמו דניאל חנניה מישאל ועזריה ודומיהם, שמר הא-ל הטבע בידיהם, ובתחילתם היה הטבע אדון עליהם, ובסופם, לגורל ותעלות נפשם, נחפך הוא שיהיו הם אדונים על הטבע, כאשר ידענו באברהם אבינו שהפילוהו בכבשן האש ולא הוזק, וארבעת החסידים הנזכרים ששמו אותם לנו אותן נרא יקדחת ושער ראשיתם לא איתחדך (ויאל כז). ורוב בני אדם בהטאם לא זכו אל המעלה הגדולה הזאת, ועל כן תצווה התורה לשמור משכנותינו ומקומותינו לכל יקרנו מות בפשיעותינו, ולא נסכן נפשותינו על סמך חנם, ואמרו ד"ל (שבת לב). שכל הסומך על חנם אין עושה לו נזק. ועל הדרך הזה תראה רוב עניני הכתובים בכל מקום, כי גם בהלכות ישראל מלחמת מצוה על פי ד"ה עורכין מלחמתן ומזיונין עצמן ועושים כל ענינם כאלו יסמכו בדרך הטבע לגמרי, וכן ראוי לעשות לפי הענין שזכרנו, ואשר לא יחלוק על האמת מרוע לב ויהיה בזה".

"טוב אשר לא תדור משתדור"

וכי תחלו לנדור לא יהיה בך חטא (כב, כג). "בעבור שהמקריבים עולה וזבחים לאלקים, יש להם שכר טוב, כענין שכתוב: 'עולות מחים אעלה לך עם קטרת אילים אעשה בקר עם עתודים סלח' (תהלים סו, טו); 'אבוא ביתך בעולות' (שם טו), ואף בקרבנות הבאים בנדבה כתוב (ויקרא ד) 'ונצרה לו לכפר עליו', ואומר (שם ט) 'זיח ניהוה לה', ואם כן הרי הנדרים זרזו במצוה... לפיכך יאמר הכתוב: השמר בנדרך, כי אע"פ שהם זרזו בקרבנות השם אשר הם לך לרצון, אם תדור - תבוא לידי חטא אם לא תשלם או שתאחר לשלמו, ואם לא תדור לא תמצא חטא בענין כלל, כי אפילו לא תקריב קרבן כל יומך לא יהיה בך חטא, אם כן תשמור מוצא שפתיך כאשר תוציא הדבר מפוך, ועשית אחרי כן כאשר דברת, להשלים כל אשר נדבה רוחך להוציא מפוך.

ועל הדרך הזה אמר שלמה (קהלת ה, ג-ד): 'כאשר תדר נדר לאלקים אל תאחר לשלמו כי אין חפץ בכסלים. טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם, יאמר שאין חפץ בכסלים החושבים לעשות מצוה, כאשר ידור נדרים רבים להיות להם זרזו למצוה שחשבו לעשות, ולא חשבו בלבם ולא דעת ולא תבונה לאמר אולי לא תמצא ידי להשלים כל אלה, אבל יחשוב כי הרצון אשר היה לו בעת נדורו יחשב לו לטובה, ולפיכך יהיה עוד (שם ח): 'אל תתן את פך לחטאי את בשרך ולא תאמר לפני המלאך כי שגגה היא', כלומר, שלא תרבה בנדרים, וכאשר לא תקריבם תאמר לפני המלאך האבדתי אשר ישלח בך כי שגגה היא. שהייתי סבור להקריבם, ובכל שלם נדרתי אותם, ועתה לא מצא ידך לעשות כן, כי האלקים יקצוץ על קול נדריך, ויחבל המלאך הנזכר, את מעשה ידך (ע"פ המשך הכתוב שם)".

רמב"ן

לקח טוב

מלחמת היצר תמידית

בעבר כבר היו אמרנו מוסבים על הרגשת "אין אוניס" האופפת את האדם ונוצרת בעקבות התופעה המתמיהה שמה שלא יעשה בכבישת יצרו בענין מסויים, וכבר יגיע לשלות נפש באומרו לנפשו: אכלי בשמחה לחמוך כי כבר רצה ה' את מעשיך, עדיין בפתע פתאום יתעורר עליו יצרו שוב באותו ענין, כמו בימים ימימה בלי שינוי כלשהו, וכאילו עד הנה לא נעשה עמו דבר. לאן נעלמה עבודתו המיינעת ואף מוצלחת, ולהיכן הלך נצחוננו שבעבר. האם יתכן שלא היתה השגתו אלא פרי דמיונו. ואם הלילה כן, אזי ואבוי לנפשו, כי מי ערב לו בעתיד. אם כך הם פני הדברים, הרי שאבדה תקותו מלחמתו ומהתקדם ולהתעלות בסולם העולה בית א-ל. בנבכי נפשו מעוררת תופעה זו הרגשה מייאשת של "אם כן, למה זה אנכי".

אך במלחמת היצר, שאינה אמצעי אלא מטרה לעצמה, על האדם לראות כל שעה ושעה כמלחמה נפרדת. אין מלחמה הנוכחית קשר עם זו הקודמתה. לפני שעה התנסה בנסיון מסויים,

אותיות מהכימות

כי תלך למלחמה על אויביך ונתנו ס' אלקיך בידך וקנית כסיו. ה"ל למזן כזה בענין מלחמת הילך, מה שאנו רואים כי יש אנשי מעשה העוסקים מלחמה בילרס ומנלחין אותם, ואח"כ כליו ימים סוף ומתגבר עליהם, ולריכין לערוך עוד נגדו מלחמה מחשק, ובאמת היא תמיסה גדולה בעיניהם מה זה ועל מה זה, הלא כבר ערכנו מלחמה, וכבשנו אותם, והיה עולם בדעתם כי די להם כזה, ועשה הנה הוא הילך מתגבר כנגדם, ומה יהיה בסופם. על זה בלחם החורס לרמז: "כי תלך למלחמה", היינו שפיקר ויחלף לזה העולם הוא רק למען היות לך מלחמה כל ימי חיך, ולכן נולדה...

זה ענין סמיכת הפרשיות שמסיים בפר' שופטים (כא, ט) "כי תעשה היקר בעיני ה'", ומתחיל "כי תלך למלחמה" וגו', כי זהו הדבר היקר בעיני ה' שיהיה לאדם תמיד מלחמת הילך כל ימי חייו כי לכל נולדה זה הפיקר: כי תעשה כזה הלזון והישר בעיני ה' כי תלך למלחמה להיות לך מלחמה הילך.

תפארת שלמה

וכבש את יצר באותה שעה, הרי שנצח באותה מלחמה, ונוקף הדבר לזכותו. מה שלאחר זמן מתנסה שוב, אין זה המשך של הקודם וממילא איננו מכחישים את הנצחון הקודם. זאת אומרת, תחת אשר יראה בתופעה האמורה אולת ידים הלילה, עליו לשאוב מלוא חפניים של חיוזק מזה שכל פעם שעולה ותעורר אותו נסיון, ובעוד עליון ממרום מוצליח הוא להתגבר עליו, נרשם עוד נצחון בפנקסו הרוחני. ומה שהמלחמה נמשכת היא בגלל שכך ישר הוא בעיני ה'.

גיישה מיואשת זו נובעת מהשקפה מוטעית, מכיון שבכולמנו אנו רגילים לראות כל מלחמה כאמצעי להשיג נצחון. זאת אומרת, המטרה הסופית היא להגיע להשגה מסויימת, שבלעדי המלחמה לא תושג (כך לפחות משוכנעים הלוחמים). ולכן אין המלחמה משמשת אלא כאמצעי להשיג תוצאה. לפי הבנה זו, אם ברור הדבר שהתוצאה הסופית כלל לא תהיה מוחלטת ותשוב להיעלם באופן תמידי, מובן מאליו שאין טעם למלחמה שכל כולה אינה אמורה אלא להשיגה.

במלחמה הרוחנית בין אדם ליצרו שונה הדבר, ואף הפוך. המלחמה איננה אמצעי כדי להגיע לתוצאה מסויימת, אלא מטרה היא לכשעצמה. כל עצם רדתו של האדם על אדמות, וכל הימצאו בעולם המעשה הוא לסיבה זו, שיוכל להתנסות בעניינים שונים, כדי שייאבק ויילחם עם יצרו ויכבשנו.

תאמר, הרי אי אפשר לדבר על כבישת היצר כל זמן שאותה מלחמה חוזרת שוב ושוב. ואם אין כבישה ואין נצחון, מה טעם למלחמת יצרים זו? אלא שכיון שבתחום הרוחני אין המלחמה משמשת אמצעי כי אם מטרה לכשעצמה, הרי שעלינו לראותה בראייה שונה.

אמרות טהורות

"סור מרע" ואח"כ "ועשה טוב"

כי תחייך לאיש שתי נשים האחת אחובה והאחת שנואה וגו' (כא. טו.) הנה, הדרך הנכונה בעבודת השי"ת היא, שקודם יפירוש האדם מהעבירות שבידו – בבחינת 'סור מרע', ואח"כ 'ועשה טוב', היינו מצות ומעשים טובים, וזכענין שפירש אבינו זצ"ל (הגה"מ מצאנו ד"ה) הפסוק בתהלים (קכו. ב): "שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת" וגו', שהמצוות עשה הן בבחינת 'קום ועשה', והמצוות לא-תעשה בבחינת 'ש' ואל תעשה'. וזהו: "שוא לכם משכימי קום" – אלו שמשכימים ומקדימים את הקום ועשה, ו"מאחרי שבת" – מאחרים מלשבת מן העבירות, וזהו דרך שוא, כי מקודם צריך להיות 'סור מרע' ואח"כ 'ועשה טוב' (עי' זרע קודש בפרשתנו ע"ה) כי תכנה בית הדין וגו' ד"ה אי – שכתב כן בשם אביו הנזקק מלינסק, ומ"ש במדורנו גל' רלא ובמדור יומא דנשמתא גל' תצב).

וזה הרמז באוהרת התורה הקדושה: "כי תחייך לאיש שתי נשים האחת אחובה והאחת שנואה", קאי על שתי הבחינות: "האחת אחובה" – מצוות ומעשים"ט, שהיא אחובה בעיני הקב"ה, "והאחת שנואה" קאי על העבירות השנואות בעיניו ית"ש; "לא יוכל לבכר את בן האחובה" – לעבוד מקודם בבחינת עשה טוב – "על פני בן השנואה הבכור" – כל זמן שעדיין בן השנואה אצלו, היינו שלא קיים עדיין בחינת 'סור מרע', "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים", כי עיקר העבודה הוא שיהא סור מרע, "כי הוא ראשית אוננו" – תחילת העבודה היא ו'לו משפט הבכורה" – שקודם 'סור מרע', ואח"כ 'ועשה טוב'.

הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא ז"ע (הובא בס' 'חידה גנוזה' ח"ב עמ' כז. ועי' בענין זה מ"ש במדורנו גל' תבג, ובמדור לקח טוב גל' שד, ובמדור עלי שיה גל' שד ובדברי יחזקאל פרי ידיו ע"ה) וקראו (יחזקאל).

פרנסה ברויח מויעלה לתשובה ולעבודת ה'

לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו'. על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים וגו' (ד. ה.). פירש"י: "על דבר

– על העצה שיעצו אתכם להחמיאכם". ולכאורה אינו מובן, הלא בפסוק מפורש מעם אחר.

ויל"פ ע"פ דברי אאמור"ר זצוק"ל (בספרו 'דברי ישראל') ע"ה"פ (שמות כא. ד.): "כסף ישיב לבעליו", כי ידוע שהעניות מעבירה את האדם על דעת קונו (עירובין מא.). ואמנם כשיש לכשרי ישראל כסף, אזי "כסף ישיב" – בתשובה – "לבעליו" הוא הקב"ה. וזהו שפירש רש"י (שמות שס.): "כסף ישיב לבעליו" – ישיב לרבות וכו' ואפילו טובין, רומז שאפילו הפחות מישראל כשיש לו כסף ישוב בתשובה לבעליו, עכ"ה.

וזהו שאמר הכתוב: "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" וגו', ופירש"י: "על העצה שיעצו אתכם להחמיאכם" שזו היתה העצה שיעצו, להחמיאכם על ידי חסרון לחם ופרנסה.

וזהו שנאמר (תהלים כג. ה.): "תערוך לפני שלחן נגד צוררי", רצ"ל, לתת לנו פרנסה ושלחן מלא כל טוב (עי' ביב כה), וזה יהיה "נגד צוררי" הן בחסורו ושלחן מלא כל טוב (עי' ביב ישא ברכה, מאדויין).

יומ הנדר באותו חשק כמו בעת קבלתו

מוצא שפתי תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך נרבה אשר דברת בפיו (כג. כד.). "רצנה לומר, שהנה הנודר איזה דבר, בלי ספק שהיה לו או איזה חשק שידור הדבר הזה, אמנם עפ"י רוב יקרה שאח"כ תתקרב דעתו, ויתחשב על מה שנדר, ואם אם אמנם יתן את מה שנדר, אבל יתן בעצלות בלי חשק הזה שהיה לו בעת שנדר. אולם אין דעת המקום נוחה מאיש כזה, אלא צריך שיהיה לו בשעת מעשה החשק ההוא עצמו שהיה לו בעת שנדר.

וזהו שאמר: 'מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת' וגו', רצ"ל, אמרה תורה, 'ידעתי שמוצא שפתיך תשמור, ותעשה את אשר נדרת, אמנם אני שואל ממך, ועשית בחשק הזה כאשר נדרת'.

עשרה למאה להג"ר צבי הירש ז"ע מגיד מושיעם דק"ק ואוויסלוב אב"י הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסאה ז"ע (ירושל' ה) שמוח

אמירה נעימה

וישבה בביתך ובכתה את אביה ואת אמה ירח ימים וגו' (כא. יג.) יש לדקדק, מדוע כתיב "ירח ימים" ולא "חודש ימים".

ויש לומר ע"פ מה ששנינו (ערוך פ"ב מ"י) שמשפטו של איוב היה י"ב חדש, וכתב התוס' יו"ט בשם הראב"ד, וז"ל: "מפרש בסדר עולם (פ"ג) דכתיב (איוב ג. א.) 'בן הנהלתי לי ירחי שן' ו'לילות עקל' מנו לי" – מה לילות למנו אף ירחים למנו. פירוש, 'ירח שוא' הם ימות הקיץ שהם ארוכים, כדכתיב 'ירח ימים' ו'לילות עמל' אלו לילות החורף שהם ארוכים, כלומר ארוכות הימים והלילות היה לו שוא ועמל, שלא מצא בהם מרגוע; 'מינו לי' כלומר במנינם נמסרו לי, שלא חסר מהם אחד", עד כאן. הרי שלשון 'ירח' מורה רק על הימים שבתוך אותו ירח, ולשון 'חודש' מורה על הימים והלילות שבו (עי' מ"ש בגל' תקח מדור עלי הגיון).

והנה, לו כתב כאן 'חודש ימים', היה מורה על הימים והלילות שבו. אולם, איתא "שכל הבוכה בלילה – השומע קולו בוכה עמו" (כך כתב רש"י ע"ה) ואיכה א. ב) "כיו תכנה בלילה", נמצא לפי זה, שאם היתה יפת תואר זו וישבת בוכה גם בלילה, היתה מעוררת לכבות שומעי קולה שיכבו גם היום, וכן לא יתכן, וכמו שכתב רש"י: "ובכחה את אביה – כל כך בלמה, כדי שתהא בת ישראל שמחה וזו עצבה" וכו', ואם תכנה גם בלילה, אזי אפשר שגם בת ישראל תתעורר ותכנה עמה, לכן כתיב "ובכחה וגו' ירח ימים", היינו, שכימים לבד תכנה ולא בלילה.

יעלת חן (ועי' מ"ש במדורנו גל' תקח)

והיה כיום הנחילו את בניו וגו' לא יוכל לבכר את בן האחובה על פני בן השנואה הבכור. כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שנים וגו' (כא. טו.).

רד"ל אמרו (עי' ג.) שלעתידי לבוא יתן הקב"ה שבר לישראל ולא להעבידים, יען שלא רצו לקבל התורה, ויאמרו העבדים: רבנו של עולם, ישראל שקיבלו – היכן קיימות. ויאמר להם הקב"ה: אני מניע בהם שקיימו את התורה

יתרון דעת

"מה ה' אלקיך שואל מעמך"

חובת מאה ברכות בכל יום – ורב שכרה (ד)

דע, כי חכמי הקבלה אמרו, כי הארץ העליונה מאה שערים, לכל שער בית קיבול נובעת מעייני ברכה לעולם. ומשם יק' יצחק אבינו ז"ה מאה מיני ברכות ממאה שערים הנזכר, שמשם יוצא ברכה ושפע ואצילות לכל הנבראים. ולפיכך תמצא באה"ל מועד "מאת אדנים למאת הככר ככר לאדן" וכו', והוא סוד מאה ברכות בכל יום, כי המקיים זה – יזכה בזה, כי כל ברכה וברכה יש לה מקום ומעין ממה שהיא נשפע ונאצלת, ואם ח"ו יחסר מהם הרי הוא מקלקל הציונות ומקצץ נטיעות נפשו וכו', נמצא כל הגומל בכל יום מאה ברכות כאילו מורש אוהל מועד ותקע על מאה אדנים ומתברך במאה מיני ברכות.

פי' הקאפאני (פר' תולדות. ועי' בשר' ס"פ ויקרא. שכל האומר מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן)

... שחייב אדם בשבת לאכול מיני מגדים ופירות, ולברך עליהם תחלה וסוף, עד שישלים ק' ברכות. והמשלים ק' ברכות בכל יום, חשוב עליו כאילו מביא "ליראה את ה' וללכת בכל דרכיו ולאחבה אותו ולעבוד את ה' ולשמור מצותיו". והוא עובד מאהבה ומיאה ועובד את השם והולך בדרכיו ושומר מצותיו, בענין שבוז מקיים כל התורה כולה, ולפי שזה אינו טורח גדול לאדם בהשלמת ק' ברכות, אמר "מה ה' אלקיך שואל מעמך".

צדור המור (פר' עקב יב)

... וטוב לאדם לכוין בברכותיו ולמנות אותם מתחלת הלילה אחת לאחת למצוא חשבון, למען דעת כמה ברכות הוא מברך שלא יפחות ממאה בכל יום, וכל המוסף מוסיפין לו. ומפני שתפלת ערבית בתחלת הלילה, והיא התחלת היום, שהיום הולך אחר הלילה, צריך להתחיל ולמנות מתפלת ערבית. והיו ברכות ראויות להמנות, שיברך אותם בכונה ראויה, ראי לאו הכי ברכות פסולות איקרו ואינן ראויות למנין, אדרבה, לחטא ויחשב לו ח"ו. ומה טוב חלקו ומה נעים גורלו אם יוכל למנות אותם כולם בכוונה כי יודאי עשה רושם מלמלה ומברכותיו יבורכו עליונים ותחתונים, כי ענין סוד מאה ברכות הוא ענין נשגב עד מאד וגורא וכו'...

והענין הוא, כי כל העולמות אינן מתקיימים כי אם מצד הפעולות הטובות הנעשות למטה, כי צדיק יסוד עולם, ואם אין צדיק אין עולם מתקיים, ומברכתו יבורכו כל צבא השמים מרום וקיעא עד תהומא. ואם כן כשהאדם השפל משיגה עליו ומבטחון בברכותיו לומר אותם כראוי, הלא אותם הברכות עולה ובוקע כל האוירים עד שמגיע לפני כסא כבודו והקב"ה בביכול מתעשר בו ושומח שמחה גדולה באותו שבת העולה מאת אדם נגזר מאדמה כי מחומר קורץ, ומתעלה בו ומכין לו מחיה ומזון ונותן טרף לביתו, פותח את ידיו ומשבע לכל חי רצון, אבל פחות ממאה אין הדבר נגמר כאשר ידוע ליודעי חן. ויום השבת שנמנעים ממנו מזה ברכות, "יב בכל תפלה", צריך בעל נפש להזהר כדי להשלים ולכוין בכל ברכות העולם לקראת בתורה וכו' ברכות של מפטיר, ויעלו לו. ואם הוא המפסיק בעצמו מה טוב ומה נעים גורלו, כי מברך שבע ברכות כחת בתוך חופתו...

סדר היום (חובת מאה ברכות בכל יום. ועי' לענין יחזקאל)

... אחר שעשה חשבון צדק ממעשיו, ועיין כמה חובות והקפות שגשאו עליו ביום שעבר, עכשיו בעת הפנאי צריך האדם הנזיר בעניניו להשיגה על הנכסות, ולקורר איזה ריוח שיוכל להשיג על ידו, די מסת פרעון חובותיו, ולהביא חשבון במצב טוב כל האפשרי. לכן יפקח עיניו לאסוף מלא חפניו ברכות טוב, וימנה מתחלת הלילה כמה ברכות יעלו בידו שלא יפחות ממאה שחייב כל אדם מישראל לברך בכל יום, כמו שאמרו ז"ל (מנחות מג.) וכו', שחן מצילות ממאה קללות שבמשנה תורה, ומוסיפות חיים ושלום וברכות שמים ממועל.

ויתחיל למנות ברכותיו מתפלת ערבית, ויספרם אחת לאחת למצוא חשבון. כל עת שאומר ברכה, גורל לכתבה על ספר לדעת המספר, ויש בזה ריוח כפול גדול מאד: א. שמתוך כך ישים אל לבו לכוין בהם היטב כדי שיהיו ראויות לאב במנין, שאם לא כן כמחוסר כאין, והלאו שלא יצא שכרו בהפסדו, שעבור על "בל תשא" לשוא ח"ו. אבל כשידקדק במנינן כמו שמדקדק על חשבונות כסף ומעויות, אז בודאי יקפיד עליהם ביותר שלא יפסידו; והשנית, שידע בבירור שלא חסר כלום מן המנין, כי ביום תענית, ובחידוד כשמפסיק מבעוד יום, חסרים הברכה, ונמצא שמפסיד הוא ואל ידע להזהר להשלים בברכות, ויחזיר חשבון וי"ט חסר מהמספר סך רב. ויחשוב איך ובמה ישלים אחרות תחתיו, ואז יעשה לו קלפי שניח בתוכו מנין פירות או קטניות כמספר הברכות שמברך עד שישלים מנין מאה. מעתה תדע כי ביום תענית כשאתה מפסיק מבעוד יום, חסרת שמונה או תשע ברכות, או אם נחסר מן המספר מחמת אונס, צריך להשיגה על השלמתם בדיוק שלא לטעות. וחשוב זה הציב לפניו המקום ב"ה מאד, וישלח הברכה באסמיו, וימלא ושלמי וימלא, יצילנו אף מן קמיו.

סידור הגאון היעב"ץ (בית לט)

ברכת טוב (וינציאה תנ"א, כהנא מלכות בשם הג"ר נח מטאמשוב צ"ל)

ואשר שבר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך (כג. ה.). תיבת "עליך" היא אך למותר, ולא היה לן לומר רק ואשר שבר את בלעם בן בעור.

אך הבוונה היא, כי הנה בלע היה יכול להסתפק ולבקש מבלעם רק שיברך את מואב שלא יוכלו ישראל להרע לו ולעשות לו דבר, אבל בלע היה רשע גדול והיה חפץ ברעת ישראל ולא במובנת עצמו, ולכן ביקש דוקא שיקלל את ישראל, ולא שיברך אותו.

וזה שאמר: "ואשר שבר עליך" וגו' ולא שבר על עצמו, שיברך אותו, כי אם היה עושה כן אזי אפשר היה לדנו לכה זכות, אך כיון שעשה להיפך ושבר עליך, מזה מוכח גדול בשעתו.

אמרי שפר להג"ר שלמה קלוגר ז"ע

יומא דהילולא י"ג אלול (תרס"ט)

מתוך דברי הקדמתו ברובם ככולם של ספריו הק'

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

קידוש השם

נערך ע"י הג"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלִי ספר

נחלת שבעה השלם – נוסחאות ודיני שטרות, כתובות וגיוסין ותשובות ב"י חלקי ש"י'ע מאת המחבר הגה"ק רבי שמואל הלפר סיג'יל יצמ"ק, תלמיד רבי אהרן טייטלבוים זצ"ל, המחבר חידש מפתחות מדויקת ומגמלת ענייני, בה נתחדש ונפסקו א"י ספר 'נחלת שבעה' בתנאי שהדפיס בחייו, ושכל שבת בתור השנה בקבוצת שבעתו; א"י 'נחלת שבעה' שנמצאו בתכרית תנ"י המחבר ורואת עתה את הלאה; א"י 'חלק שבעה' כארבע מאות הערות על השטר המאונן על השואל ומשיב; א"י 'מפתחת שבעה', הערות חושבות ע"י הגליון ובו מומ"ם בדברי רבני שדנן בהם האחרונים, ובאורים בדבריו; א"י 'שלמות השטרות', חושבות בדיוק רב כל קטע נוסחאות שרבינו המחבר אל השלמים; ו. מפתחות ערכים, שמי"ם, ספרים ואשים, תולדותיו וקורות חייו של רבני המחבר ששטר נעוריו ודן השתלחותו, אי"ע, אל לאור ב"י כרכים מהדורים בעריכת הה"ח יחזקאל אשרי, שוארו, וזמ"ע בבית חורא מערב ב"י, והנצחת מכו"ן הר"מ פוקסיס; (מהדורות יונייטד), ורוליסת תשס"ו.

עלֵי אִוְרָה

אורחות חיים הלכה למעשה

מסכת יומא

אל תשנה את דרך **הלכך**: בתב המדויקת החשובה (אמאר א' פ') "על דעה קצת מפרשים אם שנוא שנתה אלך עובר על צמות" **אל תשנה את דרך הלכך**, אחר שעזב מחדשבו וכללו באהבתו אין צורך לפייס, אבל שיתודה לשם מן שערב בפועל ובשואתו שנוא. כי לכאורה שערב שאין זה אלא כשלא נגמר שום צער לחלבו בפועל במתוך אותה שנוא. כי בלא"ה ודאי שיש בה עקירה בשל אדם לחלבו (וע"ז חובת הכניעות למה שהעשבוה פסוקי ועי' ספר הורח"ל להר"ם ו"ה השו"ת ח"י הלכות י"ז עמ' שלה; שם פ"ג אדם לחבירו יכיר א' על אל תשנה את דרך הלכך) וצ"ח חסידים חסידים.

תודותינו וברכותינו מתומות לאלו שנדבו היצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' אברהם צבי ב"ר מרדכי ע"ה בערגער נלב"ע י' אלול תשס"ט לפ"ק – ת.ג.צ.ב.ה. הונצה ע"י חתנו הגאון רבי שלמה זלמן וועבער שליט"א דומ"ץ ביהמ"ד דהסידי בעלזא אנטווערפן</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' דוד שיק הי"ד – ב"ב לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יצחק אייזיק נ"י עב"ג תתי' בת הרה"ח ר' דוד צבי הכהן טאובר הי"ד – ירושלים במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' מאיר אויש הי"ד</p>
<p>לעילוי נשמת מרת רייזל ב"ר חיים ע"ה קאניג נלב"ע ט' אלול תשס"ב לפ"ק ת. ג. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת מרת געלא ב"ר נחמן חיים ע"ה גוימאן נלב"ע י' אלול תשס"ב לפ"ק ת. ג. צ. ב. ה.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' מרדכי זאב שוומנפלד הי"ד</p>
<p>לזכר עולם ישיה לדיד הרה"ק אהרן אלקים עמוד האמת טעור ונעלה קדוש ה' מוסבר רבינו פנחס שפירא מקאריני זלוקללה"ה נסתלק לגנו מורחש ע"ש ק"י תל"ח י' אלול שנת הקי"ח לפ"ק זכותו יגן עלינו ועל כל ישראאל אמן נדבכת נפשו הרה"ח ר' יוסע נתנו שפירא הי"ד – מקאריני ג.</p>	<p>לעילוי נשמת נשמת הרב הגאון אהרן רבי אלטור שפירא ז"ל ברה"ח תמוז' רבי חיים שמעון ז"ל אהרן ויוקאט טשערנאוויטש – נפטרותם ט"ז מנחשן ט"ז אדר וועד פריס נלב"ע כ"ט עומר ה' אלול ה'ת"ש לפ"ק – ז"ע ועב"ח טולע עדי גלו נדלו בנ"ק הרה"ח ר' יוסע נתנו שפירא שליט"א – מקאריני ג.</p>	<p>לעילוי נשמת הרה"ח ר' דוד שיק הי"ד – ב"ב לרגל שמחת נישואי בנו החתן חיקר כמר יצחק אייזיק נ"י עב"ג תתי' בת הרה"ח ר' דוד צבי הכהן טאובר הי"ד – ירושלים במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת</p>

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רי"ז

בס"ד, עש"ק פרשת כי תבא (אבות ג' - ד')
ט"ז אלול תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקל"ז

הדלתי מוצש רית	מוצש רית	מוצש רית
20:26	21:02	19:55
20:45	20:21	19:17
20:55	20:16	19:27
21:06	20:23	19:35
20:36	19:53	19:04
21:26	21:03	19:54
21:32	20:50	19:46
21:08	20:43	19:37

תורתן של ראשונים

כל מצוות ה' ראשית - כדי להזכיר שלח' הארץ ומלואה
והיה כי תבוא אל הארץ וגו' ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נותן לך וגו' (כז א-ב). "לפי שעיקר קבלת האלקות... אשר בו ישתרר האדם על הנמצאות ועל יתר האומות, הוא במה שיכיר האדם שממנו באות כל המזונות, ושבחו וקראו ידו לא עשה את החיל בשום פנים וכו', והמחשבה בחילוף זה, הוא פריקת עול ומורא שמים מעליו, אשר ימשכו לו כל הרעות המתרגשות..."

לזה הוזהר ואמר: אחר שתבוא אל הארץ ואחר שתרשע אותה ימים ושנים רבים ונושנתם בה, השמר לך פן יהיה עם לבבך דבר בלועל לאמר כהו ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, לפי שכבר ישבה מפי זרעך או זרע זרעך את כל מעשה ה' הגדול אשר עשה לך עד הביאך שמה, על כן אתה צריך לעשות מעשה, ולקחת עמך דברים המזכירים תמיד כי לך הארץ ומלואה, ומידו נתנה לך למתנה, והוא המשפיע תמיד כל הצלחותיה ולזה: "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך" - מאותה שאתה סבור שהיא ארצך, ואינו כן, כי ה' אלקיך נתנה לך. "ושמת במנא והלכת אל המקום" וגו', כי באמת הבאת הבכורים וכל מנחת ראשית המזבחות, וידו על אדנות של אלקות, ואינו לפי השיווי, אבל לפי ההוראה על העבודה וההכנעה. ולזה בחר בראשית דגן תירוש ויצהר, ראשית עריסה ראשית פטר רחם באדם ובבהמה, ראשית בכורי האדמה."

עקדת יצחק (שער צה)

"ועבדת שם אלוהים אחרים" -

למצוא חן בעיני העמים ולא ויעיל לך

וילך ה' אותך וגו' אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך ועבדת שם אלוהים אחרים עין ואבן. והיית לשמה למשל ולשנינה וגו' (כז, לו). פירוש הכתוב: "ועבדת שם אלוהים אחרים, ולא ויעיל לך, רק תהיה לשמה - כל רואיך ישומרו."

ראב"ע וז"ל ויורה שם בפי' "אבי עזר" שכתב: "הפסוק אשר דברתי בלעזר ב' עזר דבורים" פירוש ענין זה באריות, ושם נאמר, כי נגלה לפניו שמיניו כבודו בארצות הגוים למצוא חן בעיני העמים, וקושטא דמלתא האומר לשמן ודילוק יאמר לחומין וכו', הנהגות חן בארצות העמים הוא יאמר לחסיר חן זה הפסוק והיית לשמה ולבדל לעל, וזה שכתב הרב "לא ויעיל לך"

"והשיגור" - ועם כל זה השם שוכן בקרבך ושומרך

ובאו עליך כל חללות והשיגור (כז, טו). לעיל בברכות (פסוק ב) כתיב "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגור" - חסר וא"ו, ואילו כאן בקלות כתיב "והשיגור" מלא בוא"ו, והענין בזה הוא "על שם שנאמר (תהלים צא, טו): 'עמו אנכי בצרה', וכן הוא רשום בפסוק זה באחרית התיבות. ומפני שהתורה מפזרתם בקלות, באה לרמוז שלא יאבדו בהם, כי השם הנעלם שוכן בקרבך הוזה בצרתם ושומרו אותם."

רבינו בחיי (ובזהירה שם מביא הביאור מ'תורת היים', הרוצה לומר, כי פסוק 'עמו אנכי בצרה' - סופי תיבות: ודיו, מהשם המיוחד, שהם עיקר השם, כי ה"א כפולה, כמו שכתב רבינו ז"ל בכמה מקומות. וכן מלת "והשיגור" נכתב מלא בוא"ו לרמוז לזה, ואע"פ דכלא הכי הרי ש"ו וא"ו בראש המלה, מכל מקום נכתב מלא כדי שיהיו אותיות ודיו באמצע המלה, להורות כי השם שוכן בקרבך והוזה בצרתם)

השינויים בין הברכות לחללות

ארוך מנאך ומשאריתך וגו' (כז, יח). "וקדים בברכות 'פרי במנאך', ואחר כך 'מנאך ומשאריתך' (לעיל פסוק ד-ה), כי פרי הבטן הטוב והחביב יותר, ובקללה אחר אותו, כי העונש יגיעוהו תהלה לנכסיו, ואם לא ישוב - שיגורו בפי' במנאך, וכן הקדים בברכות נגיפת האויבים קודם הברכה באספקיך ובכל משלח ידך (פסוק ו-ה), כי ניצוח האויבים הוא להם הכבוד והצורך הגדול בכיבוש הארצות וכישיבתם לבטח בין העמים, ובקלות הקדים המארה בכל משלח ידך ואחר הנגיפה מפזרתם (פסוק כ-כח), כי הוא העונש שיגיע אליהם באחרונה, וכן יגלו בסוף."

רמב"ן

לקח טוב

"וענית ואמרת" - הכנעה מסייעת לתפלה

ואומר: אדוני המלך, יודע אני גם יודע שמכף רגל ועד ראש אין בי מתום. ולא רק שאני ראוני ואני כדאי שיתקבלו דברי, כי גם זה שרגלי עומדות בשעריך בלי פוצה פה ומצפצף אינו אלא הוכחה ברורה על חסדיך העצומים, כי מה אני ומה חיי שאוכל לבא ולהימצא בקירבתך. ועכשיו שהגעתי לכאן, אין מלה כלשוני שראויה היא להיאמר לפניך אדוני המלך, כי לא ידעתי דבר דברי. אין לי להישען אלא על חסדיך ורחמיך.

אותיות מהכימות

... "וענית", שה"א"ף שפסוקי בהכנעה וענוה, כמו (שמות ג) "לענות מפני", וא"ז על ידי זה "ואמרת לפני ה' אלקיך..." כי בזה"ל ק"כ דהפלת עני מתקבלת בלי אמצעי, והס"ף אומר קמלי ידי ליהוה תרעומין דילי. והטעם משום שכלו נכנע, והוא הדון עניו הנכנע כעני יתעב, יתעב עניו ואינו, כי הכל הולך אחר הכוונה להכנעה. וגם כן תפלתו מתקבלת בלי אמצעי אחר שכלו נכנע, וכמ"ס דוד המלך ע"ה (תהלים פו, א) "כי עני ואביון אני", ובזה"ל וכן לזה מלכא וקליטא כו' והכוונה ש"ה" לו הכנעה עני. וזהו: "וענית", הכנעה כעני, אף "ואמרת" כו' כמ"ס. וגם "ואמרת" לפני ה' אלקיך, לפניו כעלמא כניכול קמי' ידי' ליהוה תרעומין דילך. וגם שוכן אף את דכא..."

אין כל ספק, שבדבריו אלה פותח האיש פתח חדש אל לב המלך. למרות שאין לו זכויות וגם לא פה ולשון נכסם בקשותיו, הרי שגודל הכנעתו החדורה לתוך עמקי לבו היא המשמשת כמליצת יושר לפני המלך לאמר: אמת ונכון הדבר שאנינו ראוני ואף לא מלומד בגינות מלכות, אך יודע הוא גם יודע שערכו כאין ואפס לעומת ערך המלך, ואינו מצפה מאומה בזכות עצמו אלא בזכות חסדי המלך המרוכים. ומעתה לא מעלה ולא מוריד שימושיו בשפה, וגם אינו זקוק לאמצעי, כי אדרבה, הכנעתו הכנה והאמיתית יוצאת דוקא מהופעתו לכד בעצמו.

נמצאנו שהסיוע היותר טוב לאיש ישראל שתתקבל תפלתו לפני יושב מרומים הקב"ה, הוא ההכנעה, שבוכותה ניתן לו לעמוד לבדו לפני המלך, ושיתרצו דבריו לפניו יתברך גם בלי אמצעי.

קרוב ה' לכל קוראיו, וכבר אמרו חכמינו ז"ל כי שערי תפלה לא ננעלו. אין לך אדם בישראל שתיסתם לפניו חלילה גישה כלשהיא להי עולמים יתברך שמו. אפשרותו של יהודי לסדר דבריו כלפי מעלה, ושהיו דבריו אלו קרובים אל ה', ברורה ובטוחה, ואין להטיל בה כל ספק.

ואף על פי כן, מובן מאליו שלא ראי תפלתו של צדיק כתפלתו של אדם חמוני פשוט. אין לנו אלא לראות פני הדברים בהיכלו של מלך בשר ודם. השרים העומדים ראשונה במלכות, יודעים גינותי מלכות מה הם, ומכירים את שפת המלוכה, עד שנהיה הדבר אצלם כטבע שני. כל דבר בקשה או הצעה היוצא מפיהם, מאליו ינוסח במלים מותאמות ובסגנון נכון כראוי וכיאות לפני המלך.

לא כן הדבר באדם פשוט. גם אם נניח שלב המלך פתוח לקראת כל נתיניו בלי יוצא מן הכלל, ואין שערי היכלו ננעלים לאף אחד מהם, הרי בכל זאת אין האדם ההמוני למוד בשפת המלכות, ואינו יודע לדבר דבר באופן שאזון המלך תשמע.

ולא רק מבחינת השפה והסגנון. אם דרכי ההמוני והנבקר מדעת אינן ישרות כפי אשר צוה המלך לכל הנתונים תחת ממשלתו, הרי שעובדה זאת תקשה עליו לגשת אל המלך לפרום בקשתו, ועוד לצפות שתתקבל לפניו ברחמים וברצון, כי במה יתעוררו חסדי המלך אליו אם אין דרכו ישרה, ואיננו ממלא את חובותיו כלפי אדוני הארץ. גם אם שערי ההיכל לא ננעלו לפניו, עדיין רחוק מישועתו דברי שאנתו.

ועל כל אלה, יעוצה לו לאיש ההמוני הלזה עצה טובה ויעילה, שלא גיש את בקשתו בעצמו, מנוסחת בלשונו הוא, אלא יחפש קירבת אחד השרים והקרובים העומדים ראשונה במלכות, והוא יהא לו לאמצעי, דרכו יפרום משאלתו לפני המלך, כי אז יותר קרובים דבריו להתקבל, מאחר שהלך קרוב הוא למלך ולא נפגמו דרכיו, וגם יודע לשון למודים.

כל זה אמור בדרך כלל. אכן, אם יבוא איש המוני עם כל הגרועות שבמעמדו, ויופיע לפני המלך כאשר ראשו רכון למטה, וכל כולו אומר בוששה והכנעה, ובפיו ולשונו בדברים פשוטים פותח הוא

גללים לתרופה - להפצת תורה וחסידות

רני ושמחי ליעקב

ברכת מול טוב נלבבה מונשט בזה להאי גברא יקרא איש חי ורב פעלים לתורה ולחסד

ראש ונחשון לכל דבר שבקדושה, לו חכים הכרת הטוב רבבות עמך בית ישראל קורא "העלים לתרופה"

הרה"ח ר' יעקב פריעדמאן הי"ו

יורד המכון ומזכ"ל רשת מוסדות חסידים בעלזא ובאנטווערפן

ולמשפחתו הכבודה שיחיו בטוב ובנעימים עמו"ש

לרגל השמחה חסדו' במעונם בארצות הברית המצוין בה"ח כמר אפרים נ"ו

משיב"ק אצל ב"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א

עב"ה תח" בת מתי' ודוף עיקר וחסד שמו מפארים לשו"ת

הרה"ח ר' שמואל קליין הי"ו - אב"ב ב"ב

במזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת

בורא עולם בקנין השלם זה הבנין עם דורות ישרים ומבורכים וכל מילי דמיטב, אמר

כעתיד וברכת: מערכת עלים לתרופה - על כל שלוחותיה ברחמי תבל

אמרות טהורות

על האדם להקדיש כל "ראשית" – לנבוכ

ולקחת מראשית כל פרי האדמה וגו' ושמת בטנא (כז, כב). התורה רומזת בכאן שלעולם ישם האדם דגש על ראשית העבודה, ויראה לקדש ראשית היום לה', ואז יהיה בטוח שכל מעשיו במשך היום יהיו לשם שמים, כי אם מקלקל ח"ו התהלות היום בדברים של מה בכך, הגם שאח"כ הוא מתפלל ולומד, ועלת חרם בידו (עי' מ"ש במדורנו גל' תנח).

הוא שאמר דוד המלך ע"ה בפסוק (תהלים כג, ב): "אלקים א-לי אתה אשהרך" – אשהרך לשון שחרית – כלומר, שראשית המהשבה בבוקר היא לאלקים, וכפי שאומר בהמשך הפסוק: "צמאה לך נפשי כמה לך בשרי", ואם כן, אזי אפילו כשהיה אחר כך "בארץ ציה ועיף בלי מים" – אין מים אלא תורה (כ"ק יז, א) – היינו, שעוסק אח"כ בעניני ארציות, בלי מים, ואינו עוסק דוקא בתורה, עם כל זאת "כן בקודש חיותיך", אוכל לחזות אותך בקדושה, דגופא בתר רישא גריר (עירובין מא).

דבר זה יש לרמוז גם בפסוק (ויקרא יט, לב): "מפני שיבה תקום" – לפני שתקום בחיום, תקום ותתגבר כארי בעבודת הא-ל. וזהו גם כוונת שלמה המלך ע"ה באומרו (קהלת יד, י): "החכם עיניו בראשו" – היינו בכל הראשית, ראש השנה ראש חודש, ראש היום.

ובמה ישים אז עיניו: "שמת בטנא", וכמ"ש המגיד הגדול ממעורר ש"ע ש"שנא" נוטריקון: "מעמים נקודות איותיות, שיתן מחשבתו בתפלה, ואז יהיה טוב לו. הרח"ק רבי ישראל מריון ז"ע (נר ישראל, זע"ע מ"ש במדורנו גל' קט).

תשובה – מנולה לזכרון

לא עברתי ממצותיך ולא שכחתי (כז, יג). "יש לפרש על פי מה ששמעתי שתשובה מסוגלת לזכרון, וסיומן לדבר, שאנו אומרים 'כי אין שכחה לפני כסא כבודך', דשם אין

שייך שכחה, ושם הוא מקום התשובה, כמאמר חז"ל (יומא פא): גדולה תשובה שמונעת עד כסא הכבוד, והנה תשובה צריכין אף על המצות שלא נעשו כראוי. וזה 'לא עברתי' – גימטריא 'תשובה' – 'ממצותיך' (א-אף על המצוות) כנ"ל, לכן 'לא שכחתי', כי מסוגל לזכרון. שפת אמת, ברעיון

"ואת האדמה אשר נתת לנו" – גם בתי כנסיות ובתי מדרשות שבארץ העמים

ואת האדמה אשר נתת לנו וגו' (כז, טו). "אדמת קודש היא ארץ ישראל המקודשת מכל הארצות, וכמאמר חז"ל (ב"ב קנח) 'אזירא דארץ ישראל מהכיס, ועם כל זה לא דוקא הכוונה על ארץ ישראל לבדה, כי אם גם בהיותנו בגלות המזרח והגמרה על האדמה הממאה מארץ העמים, אף על פי כי יש בכל תפוצות ישראל בתי כנסיות ובתי מדרשות שהם מקדש מעט (מגילה כט), וכשהאדם כננס אל מקום קדוש, לבית הכנסת או לבית המדרש, יוכל לכוין את לבו ולהדמות לו כאילו עומד בבית המקדש שבירושלים וכאילו עומד ממש לפני ולפנים בבית קדשי הקדשים, וכדאיתא במשנה דברכות (פח): 'יהי רוכב על החמור, ירד ויתפלל, ואם אינו יכול לירד, יהויר את פניו, ואם אינו יכול להחזיר את פניו, יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים'.

וזהו: "ואת האדמה אשר נתת לנו" – אדמה היא לשון אדמיות, על דרך 'אדמה לעלין' (ישעי' יד, יג), והיינו להדמות כל מקום קדוש ובית קדושה אשר ימצא בכל תפוצות ישראל, ואפילו בגלות בארץ העמים, להבית המקדש אשר בירושלים, לעמוד שם כגודל המזרח והפחד ולכוין את לבו ככוונה שלימה וראויה, בפנימיות כוונת הלב כאילו עומד ממש בבית המקדש שבירושלים".

באר משה, קאזניץ (עירי"ש) * ראה בס' 'שמירת הגוף והנפש' (ס' רמט סוף סקציה). ועי': 'שליח הק' פ' יתרו (פרק דרך חיים תוכחת מוסר ד"ה בחדש הג'), ומ"ש במדורנו גל' רפב.

דעת בלא עדים ובלא ראיה, ולכן אין הנגזל מתייאש. ואמר הכתוב: "צאנך נתונות לאוייביך" כלומר, אף על פי שתחינה ביד הגוים לא תוכל להוציא מהם בדיינים, וזהו: "ואין לך מושיע".

גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת וגו' (כח, סא). איתא במדרש: "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת" וגו' – זו מיתת צדיקים (עי' איכ"ר א, לו ומ"ש במדורנו גל' רפז, רפח, תפא). והוא תמוה, היאך רמזו כאן מיתת צדיקים.

אלא, לפי שיש בתוכחה (לעיל פסוק כז) קרי 'ובטהורים', והכתוב הוא 'ובעפולים'. והנה, הרד"ק פירש: "טהורים" – לשון חורים, שניקבו מעוי בחולי המעינים. וידוע, שרובם של צדיקים, שמתים בחולי מעיים (שבת קה). וזהו: "גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתוב בספר התורה הזאת" – אלא שהוא קרי. ומבאר המדרש מה הוא הקרי: זו מיתת הצדיקים, שמתים בחולי מעיים.

הנאמן רבי פנחס יצחק כ"ץ זצ"ל – בנו של הסמיכות חכמים זצ"ל (מובא על ידי בנו הג"ר שמשון כ"ץ בס' 'צוואת רבינו, ברלין תפ"ט. ומ"ש בליקוי פמיכת חכמים ע"מ שצו)

וזה כאשר שש' עליכם להטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש' ח' עליכם להאביד אתכם וגו' (כח, סג). דרשו רז"ל (מגילה א): "כן ישיש" – הוא איש שש אבל אחרים (האויבים) משיש".

נ"ל דלכן משיש הקב"ה את האויבים עלינו, לטוב לנו, כדי שעל ידי זה יסור מעלינו חרון אפו, כדכתיב (משלי כה, י-ה): "בנפול אויבך אל תשמה וגו'. פן יראה ח' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו", ולכן משיש עלינו אחרים, כי הפץ ויש בטובותינו. וזהו כוונת הפסוק: "וזה כאשר שש' ח' עליכם להטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש' ח' עליכם להאביד אתכם" וגו', היינו, שלכן ישיש עלינו אחרים להרע אותנו, כדי להטיב לנו על ידי זה ושישוב חרון אפו מאתנו.

כתב מוסר (וכ"ה בדרשות חת"ם דף רנ, ובס' 'כסף מוסר' ולמהר"י פינא זצ"ל, וינציאה שפ"ח) פ"ה כי תצא דף רנ, וב"פפת עינים להרחיק" עינים חלול דף ה' וע"ע בשליח הק' פ' בלק ריש פרק תורה אור)

יתרון דעת

חובת מאה ברכות בכל יום – ורב שכרה (ה) אמרו חז"ל, מאה ברכות חייב אדם לברך בכל יום וכו', וכל האומן מובטח לו שהוא בן עולם הבא. שנאמר (במדבר כה, יב): "לכן אמור", לכן בגימטריא ק', אמר הקב"ה: אמור ק' ברכות והנינו נותן לך את ברייתו שלום.

וכתב הר"י אשד: ראה כמה חבב הקב"ה אותנו, שצונו בכל יום ק' ברכות כדי שנשתכר אלף חובבים בכל יום, כדאמרין במס' חולין (פז) 'יצתה בת קול ואמרה כוס של ברכה שזה מ' חובבים ע"כ, ואע"פ שאין ראיה לדבר וכו' לדבר שנאמר (במדבר ז) 'כף אחת עשרה זהב', פירוש, אחת מ"ף (בגמ' מאה) ברכות שהיב אדם לברך בכל יום שזה עשרה זהב.

לרבות חיים (ד"ק מאה ברכות, וראה 'פני דוד' להרחיק"א פ' נשא אות ט)

מצאתי כתוב ב'אור זרוע' (הל' כיסוי הדם סי' צט) רמז לדבר שהברכה שזה עשרה חובבים, מדרבנן גבי אליעזר עבד אברהם (בראשית כב, כב) 'ויקח האיש נוס חב' בקע משקלו ושני צמידים על ידיה עשרה זהב משקלם', למה פרט השתקל משקלם, אלא לפי שראה אליעזר שהיה גרמה לו לברך חשם, כמו שאמר (שם פסוק כז) 'ברוך ה' אלקי אדוני אברהם', לפיכך נתן לה שכרה שני צמידים עשרה זהב משקלם, שכן קיבל מאברהם ששכר ברכה עשרה חובבים ע"כ וכו'...

ובכן שהברכה שזה עשרה חובבים, נראה שהוא רבתי (תהלים פד, יא) 'כי טוב יום בחצרך מאלף בחרתי הסתופף בבית אלקי' וגו', בתי כנסיות ונפירות חצרות קודש, ולפי שהאדם מחוייב לברך בכל יום מאה ברכות בבית הכנסת ושכרן שזה אלף חובבים ליום אחד, ואילו היו נתונן לאדם הברירה בין אלף חובבים מזומנים בעוה"ז לבין שכר מאה ברכות לעוה"ב פשיטא שהיה בחר לקחת אלף חובבים, ואמר שמשרור שהוא אינו כן, כי טוב בעיניו שכר מאה ברכות שמברכין ביום אחד בבית הכנסת מאלף חובבים, וזהו שאמר "כי טוב יום בחצרך מאלף". תורת חיים (כ"ק צא).

רבינו אפרים ב"ר על התורה כת"י פ' נצבים כתב: "ושבת עד ה'" (דברים יב, ב) עד – גימטריה ק', שהמברך ק' ברכות בכל יום ככוונת הלב מגיע עד ה', שהמלאך עושה אותם עטרה וכו', ע"ש. ויש להבין מה קשר עם 'ושבת'.

ואפשר, כי הנה נודע כי כל התורה והמצות שאדם עושה ברשעו הולך הכל לסת"א, ותפלתו תהיה לחטא גס ברכות בעמק הכתב, וכתבו ז"ל (ס' יס"ה סי' כז) דאחור בת לפני זמנו ואחר "ב' חודש אמר בחלום שהיו דנים אותו על שלא היה מרדק בברכת המוציא וברכת מזון וברכת ההנהגן ובכוונת הלב, וב"ב חודש נדונו בגיהנום בדיינים חמורים, ואחר י"ב חודש חוץ לגיהנום בדיינים קלים. ויהיה האיש ילפת והירה ילבש, כי הנה מוכח מדברי רבנוואת קמאי, כי המברך ק' ברכות ניצול מגיהנום, כי צ"ח ברכות מדברי סופרים, והשתים מדאורייתא ברכת המזון ברכה א' וברכת התורה למד"ר צ"ח גימטריא גהנם. ומי שאינו מרדק בברכות ולאומן בכוונה גימטריא בגהנם על זה, ולא סגי דק' ברכות אן מצילין אותו מגהנם, אלא שנרן בעבורם בגהנם. ומי שיש לו לב, לו יקרה ל"ב קרעים, דעושה המצות ומתפלל התפלות ומברך ק' ברכות ויקו לצדקה והנה צעקה וגורם לו סכלותו לעשות הכל בלי לב ולברך חצי ברכה וחוצי דברי בל"ע לבלע' ולהשחית ולמצא דיווש תרתי גהנם, ואוי ואבוי למי שאינו מרדק במעשיו לעבור ח' את העבודה תמה ונקיה.

ועל פי זה בא הקשר אמיץ ובטור רימון הכתוב מאה ברכות כתיב: 'ועתה ישראל', ואמרו רז"ל (ברר כא, ו) 'אין ועתה אלא תשובה', דצריך לשוב בתשובה ולהתחיל מחטאי בכל סדר התשובה. ואז בשם 'ישראל' יכונה ישר עם א-ל ועם קדושים נאמן, ואחר זה רמז מאה ברכות – 'מה ה"א שואל מעמך', אל תקרי מה אלא מאה, והיינו ברכות 'כי אם ליראה' וכו', דהק' ברכות הם עיקר גדול בשיקדים תשובה לפניהם ויראה אותה. אז הק' ברכות בשמיים ממעל לחש"ב. וזהו שאמר: 'ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה' וכו' ואתי קרא בקשר אמיץ.

כסא דוד להרחיק"א (דרוש ב)

יומא דנשימא

הרב'נץ תורה תלמידים קבץ
הנאמן תאכח כלבוש תשנן
אב"ד מסיר ספקות ומבאר הלכות
מור ואחילות דורש נגעים ואחילות

אתם חזרו ראו ותמחו
להאי שפרא דבלעוהו
חיבב היה למעלה ולמטה
נחמד חיי בשיבה עלינו
עשמת קדשו לנן עדן נרצה
עשי"ק כ"ב אלול תקי"ם לפ"ק נכספ' אל קדושו
ושבה אל אלקים קדושת נפשו
וסמך לומר קדושו נגזר ארון הקודש תנצ"ה

תולדותיו אחריו, תמה הגאונים: רבי יהודה ליב, שעסק בהחדת כתבי אביו הגדול, ובזכותו ראו אור עולם, כנוכר; רבי יואל; ורבי משה, שנפטר בדמי ימיו על פני אביו, בן כי"ח שנה, ואחיו המליץ עליו (מקדמה שם) מאמר חז"ל על רבי בון (קהלת רבה ה, יז): 'ילמד ר' בון ב"ר חייא תורה לכ"ח שנה, מה שאין תלמיד ותיק יכול ללמוד למאה שנה'.

נערך ע"י ה"ה ישכר בעריש ווייס נ"י

יומא דנשמתא

הגה"ק רבי אלחנן אשכנזי זי"ע – בעל "סדרי טהרה" יומא דהילולא כ"ב אלול (תק"מ)

"שלוש למר ולתורתו, אשרי יולדתו והורתו" - כך פותח הגה"ק רבי אריה ליב הלוי עפשטיין זצ"ל בעל ספרי 'הפרדס'¹ את מכתבו, אודות מתן "קבלות" לשוחטים, אותו שלח אל ידידו עוז, מגדולי ואדירי התורה שבפולין, הגה"ק רבי אלחנן אשכנזי זי"ע בעל ה'סדרי טהרה'².

רבינו אלחנן, שחי ופעל במדינה זו כששים ושבע שנים, זכה שאור תורתו התפשט והאיר הרחק מעבר לגבולות מקומו ושעתו, ועדיין זורח ומאיר באהלי שם עד עצם היום הזה. חיבורו הגדול על הלכות טהרה שימש כאבן יסוד לפוסקי הדורות, וכל השואב ממעיינות ההלכה והשו"ת של רבותיו האחרונים, נוכח בעליל שהם נשאים ודנים רבות בפסקיו המכריעים. ומי לנו גדול ממרנא ורבנא ה'חתם סופר' זי"ע - שמכנהו פעמיים בתשובותיו (ויד סי' קמג-קמד) בתואר **"גדול האחרונים"** - שהספר 'סדרי טהרה' נתחבב אצלו עד מאוד ולא מש מעל שלחנו הטחור, כעדות נאמנה של תלמידו המובהק הגאון רבי אברהם שאג זצ"ל אב"ד קויברסדורף (ראה שו"ת יאהל אברהם סי' כח. ויעי' שו"ת חתים ויד סי' סטט).

הוראותיו והכרעותיו נתקבלו לדורות ועולם, כפי שהעיד הגה"ק בעל ה'יתפארת שלמה' מראדאמסק זי"ע (עתי"ק, ליקוטים חדשים) ש"כל המורים הולכים אחריו כידוע לי מכמה קהלות שמורים כדבריו". וכך מסר הגה"ק בעל 'ערוגת הבוסים' מחוסט זי"ע במכתב הדרכה לבנו: **"וקבלתי מרבותי שהחזות דעת והסדרי טהרה הן המה הפוסקים בהלכות נדה, ודעתם היא המכרעת"**. גם אם לפעמים יצאו מגדולי הפוסקים להשיג עליו, עשו זאת מתוך הערצה מופלגת, ולא פעם אנו מוצאים שחלקו עליו להלכה אך לא לדין מעשה, כמו בשו"ת 'דברי חיים' להגה"ק מצאנז זי"ע (ויד סי' ט) שכתב: **"וגם אני בעיני הבאתי ראייה שלא כדברי הסדרי טהרה, מכל מקום קשה לעשות מעשה נגד הסדרי טהרה"** (ויעי' שו"ת 'בית שלמה' ויד סי' יז).

ברם, ככל שספרו נודע בשערי המלכים, מלכי רבנו, הרי שעל המחבר הגדול לא נדעו כי אם מעט מזער מפרקי חייו, אשר רובם לוטים בערפל. על כן, הבה ננסה להאיר מעט ממה שמצאנו בין שורותיו של בנו הגי"ר יהודה ליב זצ"ל בהקדמה לה'סדרי טהרה', ומדברי הערכותיהם של גאוני ופוסקי הדורות.

מנעיריו – עד לכסא ממלכתו:

אורו הבהיר של רבינו אלחנן החל להאיר בשנת תע"ג לפ"ק, כשנולד לאביו הגאון הגדול רבי שמואל זנוויל אשכנזי זצ"ל, שכיחן כאב"ד ור"מ במדינת קלוינא, ארנשבורג ומינשטר, ובסוף ימיו בק"ק בונא ו-וונ, בהן זכה להעמיד תלמידים הרבה, שרובם ככולם זכו לעלות לראש גבעת המורים³.

עודו נער צעיר נתברך בכשרונות מפליאים, והפליא את רואיו בקדושת התורה שאפפה את אורחותיו וכל הליכותיו. כשגדל קיים בעצמו הוי גולה למקום תורה, ובחר לו את העיר פראנקפורט-דמיין, בה שקד על תלמודו בישיבה הגדולה אשר בראשה נמז אחד מגדולי הדור, הוא ניהו הגאון רבי יעקב כ"ץ פופרש זצ"ל בעל 'שב יעקב', ויותר מארבע מאות בחורים מופלגים חסד צבילה, ורבים מגדולי רועי ישראל, שהעניקו חמה בקומתם ובגדולתם, יצאו ממנה.

בבית אולפנא רבתי זו היה לו לאח ולרעי הגי"ר שניאור זיסקינד גונדסהיים זצ"ל, לימים רב בקובלאץ וראב"ד פד"מ, שגם הוא עשה חיבור גדול ונפלא על כל הלכות טהרה, והערות וביאורים בט"ז ושי"ד, ונקבו בשם 'מקור חיים' ויתפארת צבי⁴. ויהי כאשר אך מלאו לו חיי שנים בלבד (ו), "אמנו עליה לאותובי ברישא" והוכתר לאב"ד ור"מ בק"ק פאראדן שבפולין, שם החל ללמד תורה לתלמידיו, לאחר מכן נקרא לכהן פאר בק"ק דאנציג ושו"ל (ז-שאטלאנד, ווייבער, לאנפאר) שהיו אז קהילות מפוראות ונכבדות, בהן הרבין תורה והרבה טהרה ביהמ"ד, ומהן עלתה שמשו וזרחת בעתים, כשישיבתו הוסיפה שגשגה וגדלה לתפארת.

בימי חסדיו של שנת תקכ"ז, כשאביו הגאון הישיש רבי שמואל זנוויל זצ"ל הרגיש בנפשו כי קרב יום קיצו, לכלל דבריו לפני מנהיגי קהילתו בבונא ופרנסיה, צוה להם בחטי לישנא: **"הנה נא זקנתי ושלת ויסורים קשים ומרים שואתי בגופי ולא אוכל עוד לצאת ולבא, זכרו נא את אשר התהלכתי לפניכם באמת ובלבב שלם והטוב בעיני ה' ובעיניכם עשיתי, ובני היו אתכם, א-ל חנן אותי בבן אשר לא נופל הוא ממני, ממלא את מקומי ביראת טעא ובתורה, מי כמנוני מורה. ועתה הואיל פנו בי בעזרתי, ותהי זאת נחמתי כי אראה עולמי בחיי, בני יושב על כסאי ודאין דינא בשמי..."** מיד ענו כל הנאספים אחריו מקודש מקודש, כי לו משפט הגאולה (הקדמה הי"ט).

עם הסתלקות אביו הגאון, שלחו לו לבנו, רבינו אלחנן, שיואיל לעמוס על שכמו את עטרת הרבנות בעירם ויקווים צוואת אביו, והוא נענה להם. אך זוגתו הרבנית מיאנה להצעה זו, וגם מנהיגי ק"ק שאטלאנד וסביבותיה הפצירו בו לכל יסור שבתו מהם. אולם הוא באחד ומי ישיבתו, והשיב להם: **"הלא כתבתי למנהיגי הקהלות לשכון כבוד בארצם, ואיככה אוכל לשויה נפשא הדרגא"**, ושלח את ספריו וחפציו דרך אניה בלב ים לכוין העיר אמשטרדם, ומשם בעגלות לעיר בונא.

ויהי בנסוע הצדיק מן העיר, ואך יצא יצא ממנה לא הרחק נדוד, והנה גברו אצלו יסורי הפרידה ונכמרו רחמיו על בני ביתו ועדתו אשר ליוו אותו כבדת ארץ בבכיות ובתחנונים, אשר לעדות

באשר שמעתי הגאון המנוח שהיה למורה פה מלפני היה מתייר לאחרים הטלטול אלא שלעצמו היה מחמיר קצת, לכן אין בידי למחות להם להדיא, **שיש להם אינן לסמוך עליו**"; וכן ביו"ד (סי' קצו סק"ג): **"...אף גם דע, שלולא שקדמני הגאון בעל סדרי טהרה להורות להם היתר זה הניח, אני לא הייתי נזהר להם..."** אבל בזה **כבר הורה זקן**. [ובאמת בהלכות טהרה דן היבית מאירי כמעט בכל סימן וסימן בדברי היסדרי טהרה, כאשר כתב באחד מקונטרסיו הלכה מסויימת קודם שנדפס ה'סדרי טהרה', חור שוב על הענין אחר זו כבותבו: **"אית כל הי"ל כתבתי פה ק"ק ש"ל (זשאטלאנד) אחרי שכבר נדפסו ספרי גאוני זמננו ה'כרית ופולתי' ונדע ביהודה' ויסדרי טהרה'**, אמנם כבר יש קונטרס שכתבתי בק"ק ק"ב (זקניגסבערג) טרם הדפסת הספרים הני"ל בלשון זה" (ויד סי' קפא סק"ב). כן מוזכר הערותיו שבכת"י: **"העתק מה שמצאתי כתוב בצד השי"ע כתב די הגאון מו"ה אלחנן ז"ל אב"ד דפה..."** (אוי"ה סי' רב סק"ו). בנוסף, מצניו שמציין ב'בית מאיר' על השי"ע (בסופו, בליקוטים) ביאור קצר בעובדא דמרי בר איסק (ב"מ טל) שישמעוני במחור עובר ושב בשם הרב מ"ו אלחנן אבדק"ק שאטלאנד"].

"מסיר ספקות ומבאר הלכות"

שלושת חיבוריו המאירים, אשר כל רואיהם יאמר ברקאי [ונדפסו החל משנת תקמ"ג, לאחר הסתלקותו, בעיר ברלין, על ידי בנו הגי"ר יהודה ליב] המה: הראשון **"סדרי טהרה"** - על מסכת נדה הלידיושי דינים על ויד ח"ב, וכולל גם כמה שו"ת; השני, בדומה לר' **"שורי טהרה"** - על הלכות חציצה וטבילה; והשלישי **"חידוד הלכות"** - סובב והולך בדרכי קודמו, "ובו ימצאו חידושי מסכת נדה יורד לאמת השח"י שחת החכמים, וכמה הלכות גברותא איכא למשמע מינה".

בנוסף לאלו, חיבר עוד חיבורים, מהם העוסקים בהלכה, ומהם העוסקים ברבדים שונים בתורה, אולם לא זכינו לאורם, כי אם לחיבור קטן על שו"ע או"ח, הנקרא 'שורי לקט' (וואראש ת"ר), וכמה פלפולים נחמדים המפורשים בספרי גאוני הדורות. בן דורו, הגאון רבי בצלאל גנשבורג זצ"ל מביע הערצות

לרבינו בעל ה'סדרי טהרה', כמו שניתן לראות כמעט בכל דף ודף מספרו 'חכמת בצלאל - פתחי נדה', אך נפלאים דבריו אשר בפתח חיבורו, וז"ל: **"...האחר גמרי אותו, הועניו הספר הנכבד 'סדרי טהרה' למסכת הזאת והלכותיה, וראיתי שהמחבר הזה הפליא לעשות מכל גדולי זמננו האחרונים אשר חי' לפניו. ורבו המקומות אשר הייתי בר מזלו וזכיתי לכוון לדבריו..."** וכן יחשדני הרואה לאומר, בדברים אשר כיוונתי לדעתו, שגנוב הוא אתי, וגמרתו בדעתי לעשות מהדורא בתרא לחיבורי הזה..." (ויעי' שו"ת דבריו נמי רט - אודות הגאון היע"ץ זצ"ל).

גם הגאון בעל ישמן רוקח' זצ"ל בהקדמה לספרו 'שיערי דעה', מוזכר לו לשבח, בהז"ל: **"אחריו רואי שלא נמצאו אשר חיבור מאחרוני זמננו שהיו אחרי מוח"ז השי"ע והטו"ז וזאת ספר סדרי טהרה על הלכות נדה אשר הבאתי דבריו פעמים רבות בפנים..."** (כ"י ב' יצוין גם לדברי בעל העיור לר' זצ"ל בהקדמות ענייני טהרה).

לאחרונה נגלתה בהשגחה עליונה מצבת קדשו בבית העלמין הישן בעיר דאנציג, וזה אשר היה חרות עליה⁵: **המשך בעמוד הקודם**

- ראה אודותיו במדורו, גליונות תכו-תכו.
- והוא לו נדפסו בספר 'מנחת יוסף' על הל' שח"טה, להגה"ח רבי יוסף ארי' פרעגער זצ"ל (ראש השו"בים דק"ק בריסק בתקופת מהר"ל דיסקין זי"ע. כתביו וספריו ראו אור בספר 'כתבי ר"י שו"ב') בשו"ת שבטות חלק א.
- כמו הגי"ר יעקב שמש זצ"ל, ששימש כרב ומגיד בהקלוצ' שבביהמ"ד הגדול בפד"מ. הוא היה אחד מרבותיו של החת"ס, שמוכרו בחידושי עמ"ס גשין: **"אדמ"ו הרב הגדול מוה' יעקב שמש זצ"ל"**.
- נדפס באופיאבא שנת תקנ"ח. הכל תלוי בזמן, ספר זה כמעט ולא התפרסם, ואף גם האחרונים כמעט שאינם מביאים את פסקיו, וזאת הפתחי תשובה' ויבורי הידרי' תשובה: הסיבה לכך היא כנראה בגלל דירותו, שלא היה בנמצא ולא דפס כ"י פעם אחת, ומסיבה זו לא מכל כלל אפילו בשם הגדולים להגאון הרחי"א ובשה"ג החדש לר"א וואלץ. ואמנם, ה'פתחת זוטא' בסי' קפא (אות ז) כותב על דברי היפרי דעה' שמביא את המקור חיים' בהז"ל: **"הנה הספר מדבר חיים אינו תח"י ולא ידעתי לאיזה ספר כוונתי"**.
- לציון ייאמר, שהמצבה נגלתה על ידי עבודתם המשותפת של פועלי "אבותינו" (ברקלין נ"י) ו'ידע להצלת בית עמל"ך (לונדון), בה שטון גם הגאון הגדול היבית מאיר' ועוד צלצלים גאונים העוסקים בעבודת הקודש זה זמן ומנים טובא עבור הצלת הבית הזה - בה שטון גם הגאון הגדול היבית מאיר' ועוד צלצלים גאונים מופלגים - מאובדן כליל, וכעת החלו ביציקת יסודות הגדר סביב, אשר עולה הון רב. ומכאן תצא הקריאה לעדיב עם לבוא לעזרתם שיוכלו לברך על המוגמר כראוי לכבודם של הני אדירי התורה ואבירי ההוראה נבג"ם, ובאדי יגן וכותם בעד כל המשתתפים לטב ולחיין ולכוח"ס, אכ"ר.

הרה"ח ר' ישראל ברוך ב"ר אליקים געניל ע"ה קארנפערל נלב"ע כ"ב אלול תשי"ט לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי התנו הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	הרה"ח ר' אהרן משה ב"ר צבי ע"ה נלב"ע כ"א אלול תשכ"ח לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א	הרה"ח ר' עזיאל משה ב"ר זאב ע"ה נלב"ע ח"י אלול תשנ"ד לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו הרה"ח ר' אברהם יצחק ענגלר שליט"א
--	---	--

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מצוות ועבירות שבין אדם לחבירו ובין אדם למקום (ב)
במאמרנו נמשיך לעסוק בענין ששינוי (וימא פה): "עבירות שבין אדם למקום – יום הכפורים מכפר, עבירות שבין אדם לחבירו – אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו", ולרד"ק בענין מצוות ועבירות שונות אם הן נכללות במצוות שבין אדם למקום או שבין אדם לחבירו:

לא תחמוד ולא תתאוה: הנה החילוק בין שתי עבירות אלו הוא, כפי שמבאר בחינוך (מצוה לה) אצל לאו דלא תחמוד, שענינו: "שלא להעלות במחשבתנו לעשות תחבולה לקחת לנו מה שהוא לזולתנו מאחינו וכו', איסור לאו דלא תחמוד אינו נגמר עד שיעשה בו מעשה", ואילו בלאו דלא תתאוה כתב (מצוה טז): "שנמנענו לקבוע מחשבותינו להתאוות מה שביד אחד מאחינו בני ישראל, לפי שקביעות המחשבה בתאוה על אותו דבר יהיה סיבה לעשות תחבולה לקחת אותו ממנו וכו', וכתב הרמב"ם ז"ל שאין שני הלאוין שהן לא תחמוד... ולא תתאוה... לאוין כפולין בענין אחד, אבל הם שני ענינים. שלא לאוין תחמוד ימנענו מלקחת בשום צד, בין בדמים בין בשלל בדמים, מה שקנה זולתנו, אם איננו חפץ למכור אותו דבר, ולא זו דלא תתאוה ימנענו אפילו התאוה בו בתוך לבנו, כי עם התאוה יבוא להתחנן לו ולהכביד עליו למוכרו או להחליפו לו בכלי אחר עכ"פ. ואע"פ שהאחד מאלו הלאוין מושהך את חבירו, שנים יחשבו מכל מקום..."

והנה לענין לא תחמוד כתב המחזיק **דונדק** (מצוה לה) שדינו כעבירה שבין אדם לחבירו, ואינו מתכפר עד שירצה את חבירו. והדבר מובן, כי איסור לא תחמוד הוא שלא לקחת מן הזולת תחומת הממדה, וכשלקח ממנו – הרי חטא נגד חבירו במה שלקח את ממנו, ומוטל עליו לפייסו. אמנם, יש להעיר, כי מצד האיסור דלא תחמוד הרי הוא ש"אפילו נתן הדמים לחבירו על החפץ עובר גם כן על לאו דלא תחמוד" (דונדק שם), וגם באופנים שבסופו של דבר נתרצה המוכר עובר על לאו זה והמכר קיים, וא"כ מה שייך לומר שיהא בגדר בין אדם לחבירו, באופן כזה שיהא מוטל עליו לפייסו, הרי למעשה לא חטא נגדו כלום.

כן יש לדון לענין לא תתאוה – אם נחשב כעבירה שבין אדם לחבירו, מאחר שאין האיסור אלא כשמתאוה – גם ללא התאוה הדבר לפועל, ומה שיוך לומר שלא יתכפר עד שירצה את חבירו, הרי לא חטא עדיין נגדו כלום, והרי זה דומה ללאו "לא תשגב את אחיך בלבבך" (ראה מאמרנו הקודם. ועי' מנ"ח מצוה טטו שכתב שהלאו דלא תתאוה שזה לאו תחמוד, ויש לעין אם כוונתו היא גם לענינינו. ועי' בספר הוכרח פחד יצחק עמ' שולח).

לשון הרע: הנה, כתב החפץ חיים (הל' איסורי לה"ר כלל ד ס"ב): "אם עבר וסיפר לשון הרע על חבירו, ובא לעשות תשובה, תלוי בזה, אם השומעים דחו את דבריו ולא נתגנה חבירו על ידי זה כלל בעיניהם, אם כן לא נשאר עליו כי אם העון דבין אדם למקום וכו', אבל אם חבירו נתגנה ע"י בעיני השומעים ונסכל לו על ידי זה הוק בגופו או בממונו, או שהצר לו ע"י, הרי הוא ככל עונות שבין אדם לחבירו, שאפילו יודיע יום המיתה אין מכפר עד שירצה את חבירו... ואפילו חבירו אינו יודיע עדיין כלל מזה, צריך לגלות לו מה שעשה נגדו שלא כדין, ולבקש ממנו מחילה על זה...". אמנם יש החולקים עליו וסוברים שגם אם לא נתקבל ה"לשון הרע" ולא נגרם שום צער לחבירו, ואפילו לא תנוודע כלל שדבריו עליו לשה"ר, **הוי דינו ככל בין אדם לחבירו וצריך לפייסו ולרצותו** (עי' ספר הוכרח תל"ע עמ' ששה).

לא תקום לא תטור: חקירה מעניינת אנו מוצאים לענין איסור נקמה, בספר מנחת סולת (על החינוך ח"ג מצוה רמא), וז"ל: "ונתפתיק באם עבר על לאו זה ואח"כ עשה תשובה, אם צריך לפייס חבירו דהיינו עבירות שבין אדם לחבירו, דלא מהני תשובה עד שימחול לו חבירו, או דלא הוי כן, כיון דרחמנא לא הקפידה על הראשון שלא השאיל כליו (עי' בפירושי בעל התוס' עה"פ ד"לא תקום" ויקרא יט, יח, וכן בפ' השור שם, וברא"ד בתורת כהנים פ"ה קדושים). רק על השני, ומבחי נקמה הקפידה התורה, אם כן "ל' הדיוך רק עבירה שבין אדם למקום, דלא בעי לפייס לחבירו וסגי בתשובה גרידא" (ע"ע ספר 'לתשובת השנה' על הל' תשובה להרמב"ם פ"ב הל' ט: בין אדם לחבירו ח"ב – לא תקום ולא תטור פ"א).

ומובן ששאלה זו אינה אלא באופן הנקמה המובא בחול' (וימא כג. ומובא בפירש"י עה"ת שם): אמר לו השאילני מאנך, א"ל לאו, למחר, א"ל השאילני קרדומך, א"ל איני משאילך בדרך שלא השאלתני, זו היא נקימה", אכן, אם יעשה אדם פעולת נקמה אחרת, כגון שיוק את חבירו בפועל – מתמת הנקמה, פשוט הוא שיש חובת פיוס וריצוי.

השבת אבידה: המתעלם מאבידה ולא החזירה לבעלה, ובתוצאה מכך נאבדה תניזוקה, יש לדון האם חל בזה חובת ריצוי ופיוס ונקמה לשוב בתשובה (ופשוט וברור הוא שאין עליו חובת תשלומין על ההפסד, מאחר שלא הפסידה בידים (עי' שו"ת חכ"צ סי' קלב; שו"ע הרב הל' פסח סי' תמג ק"א סק"ב; משנ"ב שם סק"ב), ואין הנדון אלא לענין חובת פיוס). צדדי הספק בזה הם כעין צדדי הספק לענין פריקה וטעינה שזוהאבו במאמרנו הקודם בשם המנ"ח, שהרי אין כאן אלא המנענות מחוסרת טובה שציוותה התורה לעשות לחבירו, ואין בזה צער ופגם בקום ועשה. וכיצא בזה יש לדון בהימנעות מעשיית כל מיני גמילות חסדים לחבירו – הנלמדת ממצוות "ואהבת לרעך כמוך" או מפסוק "והלכת בדרכיו" – האם יש על כך חובת פיוס (עי' שם) בין אדם לחבירו בארובה, ונ"ע ע"ס "משפט האבידה" בהקדמה).

המתכבד בקלון חבירו, וכן המצוה לדון את חבירו לכף זכות – לאור כל האמור יש לדון גם בהן מהו גדרם. כי בעבירה עליון אין שום צער מכוון לחבירו, והגם שעצם הנדון נוגע כלפי חבירו, ולמעשה לא ציער כלום את הזולת בקום ועשה (עי' 'לתשובת השנה' שם).

עלֵי אורח

אורחות חיים הלכה למעשה

דיני "ממון הקדש"

הלכות השייכות במיוחד לתלמידי הישיבות - לרגל התחלת הזמן בהיכלי התורה

א. בחור ישיבה, וכן אברך כולל, חייב להיזהר ביותר לכל לגרום נזק לרכוש השייך לישיבה [מלבד האיסור ד"כל תשחית"], משום שרכוש זה דינו כממון הקדש. ואם הזיק, אפילו בשוגג, חייב לשלם דמי ההיזק להנהלת הישיבה. [ואע"פ שמויק הקדש - פטור, דילפינן לכולהו נזקין מ"שור רעהו" - ולא שור של הקדש (ביק"ט: ו:ט), מ"מ כתבו התוס' שמדרבנן חייב לשלם (עיי' תוס' גיטין מט. ד"ה שור ובביק"ט: ד"ה שור). ועי' מנ"ח מצוה נא סק"י. ועי' מאירי ב"ק ו: ד"ה דס"ל דאדם המזיק הקדש חייב מה"ת לשלם להקדש].

ובל שכן שאסור לקחת חפץ ששייך לישיבה ללא רשות (שהרי אפילו הנוגב מן ההקדש חייב לשלם את הקדש, ואך מכפל הוא פטור. עיי' רמב"ם הל' גיבה פ"ב הי"א), או כגון לקחת אוכל ממתבח הישיבה שלא ברשות [ועאכ"כ אם יחסר אח"כ לתלמידים אחרים], שזהו גזל גמור (עי' שו"ת שבט חלוי ח"ו סי' קט).

ב. בנוסף להנ"ל, יש עוד איסור להזיק דבר ששייך לביהמ"נ או לביהמ"ד כדכתיב (דברים יב, ד) "לא תעשון כן לה' אלקיכם", וזה כולל גם חפץ המיטלטל שייך לביהמ"ד (עי' שו"ע או"ח סי' קנב, וברמ"א שם, במ"ב ובבא"ה ד"ה איסור. וכבר האריכו הפוסקים אם הוי איסור דאורייתא או רק מדרבנן. עיי' מנ"ח מצוה תלו ובדעת תורה שם שציון המ"מ בזה).

ג. לא רק איסור היזק, אלא חובה להציל ולמנוע הפסד ממון לישיבה, דהיינו, כגון אם רואה שנוזל מים לאיבוד או שהחשמל דולק בחנם [דאין זה גרוע מהא דאמר ר' זוט"ל (ב"מ לא) שאם רואה ששף מים בא לשדח חבירו חייב לגדור בפניו בבד להציל, וכן בכל עניני הפסד שיכול להיות אצל חבירו ובכילתו למנוע ההיזק חייב למנוע, ואם לא עשה כן עובר בעשה ד"השב תשיבם" ובלא תעשה ד"לא תוכל להתעלם" (עי' חו"מ סוסי"א שנט ובתש"ש שם)].

ד. מהנהלת הישיבה מקפידים שלא יתארו בחורים אחרים שאינם לומדים שם, אסור להזמין בחורים אחרים לאכול שם או רק לישן שם, ואפילו אם ישנן מיטות מיוחדות - דלא הוי בגדר כן לאחרינת - אסור לארחם בלא רשות [ואין לטעון דכופין על מדת סדום, דזה נהנה וזה לא חסר, דהא כתבו התוס' (ב"ב יב: ד"ה כוון זה כופין על מדת סדום) בזה נהנה וזה לא חסר, היינו בשכבר דר בחצר חבירו שאינו מעלה לו שכר, אבל הא פשיטא שיכול למחות בו שלא יכנס לדור בביתו, אפילו זה נהנה וזה לא חסר (וכ"פ הרמ"א בחו"מ סי' שסג ס"י. ועיי' שו"ת בב"ת סק"י ובפ"ת סי' קט סק"א)].

ה. מותר למלמדים או משגיחים וכד' לקחת מתלמידים חפצים שמפריעים למהלך השיעור או סדרי הישיבה, ונאסור מטעם הישיבה. אולם לאחר אחר תקופה מסויימת יחזירוהם להם (עי' ב"י שלמי מועד לתגרשו"י אויערבאך צ"ל פרק צא, עמ' תקמ). ועי' ב"י משפטי התורה ח"א סי' עז. ופשוט, שחפץ או מכשיר שאסור להחזיקו, לא יחזיר לו, והכל לפי האות ועיני המגשים ועיני שאלת חכם.

ו. חדר שינה שישנים בו כמה בחורים - צריך לנהוג בו אחר הרוב, דהיינו, כגון אם רוצה להתכסח אולם קודם זמן הקימה, אינו רשאי לכיון את השעון-מעורר באופן שיפריע לרוב החורים. אבל אם זהו הזמן שרוב דיירי החדר קמים, רשאי (עי' פ"ת חו"מ סי' קט סק"ב בשם הכנס). כן נ"ל בדבר זה אין דעת רוב העולם סובלת, (עי' שו"ע).

ז. וכן, אם יש ויכוח אם לפתוח חלון, או להדליק את המזגן או החימום בחדרי שינה [וכן בביתמ"ד], הולכים אחר רצון הרוב [דעל דעת כן הוא שותף בביהמ"ד, שיהא כפי שמקובלת ההשתמשות אצל רוב האנשים בעונה זו] (עי' שו"ת שבט הלוי ח"ט סי' רחצ, ושם בחלק ח ס"ז כ"ד דאם איש מיעוט שסובל מקור המזגן ויש חשש חולי, צריך להתחשב עם המיעוט, וכוט' שיחפשו אופן דשויא לתרוייהו, עיי' שו"ע). ועי' ב"י משפטי התורה ח"א סי' פט דמסיק, דשראלי קדושים הם וגומלי חסדים, וראוי לאחד לזוטר לחשני אם אפשר כדי שלא יגרמו מחמתו צער ומחלוקת עם הזולת, ומדת חסידות היא לסבול קצת כדי שחבירו לא יסבול, עיי' תוס' נ"ד. ד"ה שורפך.

ב"רם לא כן לגבי העישון, שהיחיד יכול לעכב על המעשנים, שהם מזיקים - לו ולעצמם - להרחיק עישן מעליהם (וכפי שהעליתי בשבט הקהתי ח"א סי' שלב), ובפרט שכבר פסקו כל גדולי הפוסקים שפע"י דעת תורה אסור לעשן בזמנו משום "ונשמרתם מאוד לנפשותיכם", ואכמ"ל באיסור זה, וחמירא סכנתא.

ז. בחדר שינה שיש בו מטה על גבי מטה - אין כל חשש לישון על המטה תחתונה, אע"פ דישן תחת המטה (ורא' מרש פ"ב דסוכה: "והנהגין לישן תחת המטה בסוכה"), ולכתחלה לא ישיים אוכל על המטה התחתונה שהיא תחת המטה העליונה, אבל בדיעבד יש להקל, והטעם דרוח רעה שולטת תחת המטה הוא כשאין דרך להצניע שם, אבל במטה שתחת המטה הדרך להניח אוכל על מוטתו או לאכול על המטה, וי"ל דבדיעבד לכיו"ע לא נאסר המאכל, כל כידוע אין לה לרוח הטומאה רשות להיות שורה במקום שבני אדם משתמשים שם (כנלע"י).

נער נ"ח ה"ר שמאי קהת הכהן גרסא שליט"א

עלֵי ספר

אהבת איתן על ימים נוראים וימי החג - פירושים ודיושים נחמדים, על אדני תוכחת מוסר מיוסדים, ליקוטים ופנינים יקרים על ימי הרמזים והסליחות החל מ"ח אלו עד אחר ימי תג הסוכות, אשר נלקטו שושנים מהספרים הקדושים: "עירובת הבושם", קורן לדוד, יונד יעקב, ויחי יוסף. יצא לאור ברב פאר וחדר, עם מפתח ענינים מפורט, על ידי הרח"צ רבי אהרן גרינוואלד, דומ"ץ דקתל קהלת יעקב פאפא, ברוקלין נ"י. תשס"ו (תכו עמ').

ברכת חיים על מסכת סוכה - חידושים ערבים וביאורים נפלאים עם ביוריו הסוגיות כסדרן, דף על דף, עם מפתחות מפורטים. פרי עמלו וגיגעתו של הרב חיים אלעזר פיין, ירושלים תשס"ג (רמו עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שגדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' אלכסנדר מאטיאס שליט"א	הרה"ח ר' שאול קאפף הי"ו	הרה"ח ר' חיים אביגדור פיליפ שליט"א	לעילוי נשמת האשה התשובה מרת פערל ב"ר אשר זעליג ע"ה נלב"ץ כ"י אלוף תש"ס לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנה הרה"ח ר' שמואל (בר"מ) אפל הי"ו
לרגל שמחת אירוסיו בתו תח"י עב"ג	לרגל שמחת נישואי בתו תח"י עב"ג	לרגל שמחת היכנס בנו היקר כמור משה שמואל נ"י	לעילוי נשמת האשה התשובה מרת פערל ב"ר אשר זעליג ע"ה נלב"ץ כ"י אלוף תש"ס לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנה הרה"ח ר' שמואל (בר"מ) אפל הי"ו
הבה"ח כמור אהרן הכהן פראנצווי נ"י	החתן היקר כמור אברהם פנחס גלנדויאר נ"י	לעילוי התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לחת	לעילוי נשמת האשה התשובה מרת פערל ב"ר אשר זעליג ע"ה נלב"ץ כ"י אלוף תש"ס לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנה הרה"ח ר' שמואל (בר"מ) אפל הי"ו
קול רנה וזישועה באהלי צדיקים	ברכת מזל טוב נאמנה אגיש קדם מעי"ק אדמו"ר מושא שליט"א	ברכת מזל טוב נאמנה מוגשת בזה להאי גברא רבה ויקרא חובר חיבורים מחוקכים	ישיבה לעצירים דחסידי בעלזא - אנטווערפן
לרגל השמחת השוריי במעון הקדוש באירוסיו בתת תח"י עב"ג בן אדמו"ר מראנפערט - בראויל שליט"א	במזל טוב ובשעה טובה ומוציא לחת	הרה"ג רבי חיים אביגדור פיליפ שליט"א מח"ס "זיכורי חיים"	הרה"ח ר' יעקב פרינדמאן שליט"א
מנא, מאיר הופשטטר		ראש ופטורן בוללנו זה רבות בשנים	מוביל מחשבותיו הקדושים
חיפו מומתקים פולק מחמדים		לרגל שמחת מציאה של בנו היניק והכים	לרגל שמחת אירוסיו בנו הבה"ח כמור אפרים נ"י
הספר הנפלא מביניו "אהבת איתן"		כמור משה שמואל נ"י	עב"ג תח"י מבז"ט ובשעט"מ
ליקוטי דברי התעוררות והתחזקות החל מ"ח אלו עד אחר ימי הסוכות		ויה"ר שיוכה לרוות ממנו ומכל יוצ"ח רוב נחת	בורא עולם בקנין השלם את הבנין עם דורות ישרים ומבורכים לתפארת בית ישראל, אכ"ר.
מחנה אשלי דברא		מותן אושר ועושר והרחבת הדעת וכל טוב סלה.	כעתירת וברכת
"עירובת הבושם, קורן לדוד, יונד יעקב, ויחי יוסף"		כברכת: אברכי הכולל - חברי התנהלה	הרמ"ם והצוות הרוחני
ובבואו עם הספר, יונעם לך החג			צוות התנהלה

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"נ הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת נצבים וילך (אבות ה' ו')
כ"ב אלול תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תקל"ח

החל"ע	מו"ש	ר"ת
19:39	20:45	21:10
19:01	20:04	20:29
19:10	20:16	20:38
19:21	20:23	20:52
18:50	19:53	20:21
19:38	20:45	20:09
19:46	20:50	21:15
19:22	20:26	20:51

תורת של ראשונים

פרשת נצבים - נחמה על התוכחות שבפרשת כי תבא

"שאלת מומני למה לא נכתבת נחמה בקלות של זיהיה כי תבא אל הארץ כמו בקלות של 'אם בתוקיות'. תשובה: שאלה זו נשאלה בספר הוזהר, ותיצו וכו'.

ומה שנראה לי לתרץ, כי אין צריך נחמה בפרשת כי תבא, לפי שנחמתם בצדם, שאין פסוק ופסוק שלא הוזהר בו שם ההוי"ה, המורה על הרחמים, להודיע שהמדה היא ברחמים, על דרך (אויב ה' יח) 'וכי הוא יכאיב ויחבש' ימוחץ וידיו תרפין, ואין לך נחמה גדולה מזו.

עוד יש לתרץ, כי פרשת אתם נצבים היא קשורה למעלה עם פרשת ויהי כי תבא, והרי הוא בכלל הברית, והכי משמע מדכתיב (כפ, יא) 'לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו וגו', והרי יש בסופה נחמות, דכתיב: 'זיהיה כי יבואו עליך וגו'. ושבט עד וגו'. ושב ה' אלקיך וגו' עד סוף הפרשה, כולל נחמה, והרי זה נכון." שו"ת דברי יצחק (ח"ב סי' תשס"ט)

שתי הבטחות - לאחר פרשת התוכחות

אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם וגו' כל איש ישראל (כפ, ט). "יתכן לומר כי נכללו בפסוק זה שתי הבטחות: האחת, שיהיו ישראל קיימים ולא יתבטלו לעולם, אבל יהיו דור אחרון ולעולם יעמוד; והשני, שיהיו זוכין לחיי העוה"ב בקיום התורה. והוצרך להבטיח כן מפני שישאל האדם כי ראויין להאבד למי שנתחייב להם שיהיו למעלה (כפ"ר כי תבא) - שעברו עליהם, ועל כן אמר שיהיו 'נצבים היום' - בעולם הזה, כלשון (תהלים קי"ט, פ"א) 'לעולם ה' דברך נצב בשמים, ולא יאבדו מפני התוכחות הקשות, אבל תהינה להם מרוק עונות שבהן זכו לחיי העוה"ב. והוא שאמר: 'לפני ה' אלקיכם', כלשון (לעיל, כח) 'וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המצוה הזאת לפני ה' אלקינו', שהיא הבטחה בשכר העוה"ב (עי' בפירושו שם, וזהו לשון 'כולכם', כלשון רז"ל שאמר (פסחים צ"ג) 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא'". רבינו בחיי

דרך תשובה - במחשבה תחילה ואח"כ בפועל

זיהיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה וגו' והשבות אל לבבך וגו'. ושבט עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וגו'. ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך (א, ג-א). "צריך לדקדק במקראות הללו, כי אמר ראשונה: 'השבות אל לבבך', ואחר כך אמר: 'ושבת עד ה' אלקיך', ופסוק אחרון גם כן אמר: 'ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך', כלומר שיתגן לרחמים לפני כל מכל העמים, וצריך ביאור מה הם שני זוגות הללו."

אלא ממקרא זה למדנו דרך תשובה, "שכל אחד ואחד יודע נגע לבבו, והמצוה עליו לרפאות את שברו כפי מה שידו משגת. ומי שמשלים חק תשובתו הרי זה משובה, ומי שאינו משלים בה אלא שהתחיל בה ולא גמרה - הרי חקל מחמתו, שאפילו מי שמשלים אל לבו דעת לשוב בתשובה מקל עונשו". וכך הוא שיעור הכתוב: "ראשונה אמר: 'השבות אל לבבך', כלומר, שתהרהר התשובה בלב, אבל לא תשלמנה עדיין שתעשנה בפועל, ואחר התחזק להשלמה, וזהו שאמר: 'ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו וגו'. ואחר אמר, שעל שני דברים הללו יגמול ה' על כל אחד ואחד כפי ענינו, על ראשון שהרהרת תשובה בלבך יאמר: 'ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך', כלומר שיתגן לרחמים לפני כל שובך ויניח לך מעצבך, ויהיה 'ושב' נגור מלשון (ישעי' ל, ט) 'בשובה ונחת תושעון', אבל לא יוציאך ה' בשביל זה בלבד לרוחה, שכשם שאותה לא השלמת חק תשובתך כן הוא לא ישלים עמך לפדות נפשך לגמרי. אבל על הדבר השני שהזכיר למעלה, והוא 'ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו', שפירושו, שתשלים חק תשובתך לגמרי, עליו שנה ואמר 'ושב וקבצך', כלומר, שכמו כן ישלים הוא גאולתך מכל וכל. וכתוב אחריו: 'אם יהיה נדחך בקצה השמים וגו', והביאך ה' אלקיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה והיטבך ורחבך מאבותיך". (דרשות הר"ן (דרוש עשירי)

לקח טוב

משם יקבצך - - -

גרושים מהסתפח מנחלת ה', ואף רחוקים ועניים בדעת מלחיות דבוקים וקשורים לבאר מים חיים? על זה באה אימרת ה' צרופה, שאין לנו להשוות בין מעשינו לבין מעשי אבותינו, ולהסיק מסקנות מתוך השוואה כזאת. נכון הדבר שביחס אלינו היו הם מלאכים ושרפים, ונכונה ורצויה היתה עבודתם פי אלק אלקי אלפים מוזהר שלנו. ובכל זאת, אין השוואה זאת נוגעת לנו ולעבודתנו כלל ועיקר.

כי אנו אין לנו אלא לעשות ולקיים את אשר נצטוונו. כל בן ישראל, באשר הוא שם, עליו להתחזק ולנסות, במקומו ובמצבו ומעמדו וגם בתנאים שבהם הוא נמצא, לקדש את שם שמים בכל צורה אפשרית. ואבינו שבשמים, בראותו

אותיות מחכימות

בפסוק 'אם יסיה נדחך בקצה השמים כו' משם יקבצך ה' אלקיך ומשם כו'. ללמוד משם מיותר. רק הפירוש כי מלכות הממונות בעולם ימלא לנו התיקון בעזרת ה', אם נתחזק לקדש שמו ית', גם בהיותנו שפלים כדוריותנו עתה, ועל מעשינו לפניו ית', לכן, ויקבץ נדחינו ויקחנו אליו ית'. כן יסי לנו כב"א. שפת אמת

יתברך את מאמץ בניו האהובים, יזמין להם את פרטי העבודה שבהם יבואו על תיקונם, עד שעבודתם תעלה ותגוע ותיצרצה לפניו כעולה תמימה לריח נחות, וכאילו היתה יוצאת מבין ידי אבות אבותינו, למרות שפלות הדור.

אם ל"שם" נדחו בני ישראל, אין זה אלא שם"שם", ודוק משם ולא ממקום אחר, יקבץ ה' ויקח את עבודתנו, ויקשיב לתפילותינו ולהמלכתנו אותו עלינו ועל כל העולם כולו. דוקא במצב הזה שבו אנחנו נמצאים, הרי המאמץ הנכון והאמיתי לקדש את שמו יתברך בקרבנו ובין כל באי עולם, הוא שיגרום לאותה תועלת גדולה ונפלאה שתצא מעבודתנו עד שיקבלנה ה' ברחמים וברצון, ויעלה וזכרוננו לפניו במדה טובה וישועה ורחמים, להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים.

בדורות הראשונים עבדו בני ישראל את השם יתברך באופן וצורה שאנחנו, בשפלותנו, אין לנו כל מושג בהם. אין הכוונה מוסכת דוקא על גדולי עולם וקדושי עליון. ברור הדבר שגם המון העם בדורות הקדומים היו ענקי רוח ביחס אלינו.

וכבר אמרו חכמינו ז"ל על דורם: 'אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם, אם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים'. אימרה המבטאת את ההבדל והפער הגדול בין הדור של חז"ל לבין הדורות שלפניהם. על אחת כמה וכמה בדורנו אנו, שאין לו שום השוואה מאף צד ובחינה אל דורם של חז"ל, ואין לנו כל שיעור ושיעור בדרכי העבודה שהיו נהוגים בדורות הראשונים.

האמת ייאמר, גם בלי ההשוואה, ברור הדבר לכל בר דעת שאינו מתכחש למציאות, שבדורנו השפל אין ההמונים עוסקים ראשם ורובם בעבודת הקדש, כי הוץ מעסקם על המחיה ועל הכלכלה, ולבד ממה שטרודים הם מכל צרות ממחריפיהם ומלוחציהם, הרי שבכלל - לא בכל ייקראו אנשי רוח, כאילו יומם ולילה עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו. לכל היותר יומליץ עליהם, שעל אף כל הנסיגות נשארים המה נאמנים לה' ולתורתו, וגם אם אמנם נכשלים בחטא חלילה, הרי שבים כולם בלב ונפש לחלות את פניו ית' שימחה ויסלח לעוונותיהם. אך על מדרגה נעלה של השגות נשגבות קשה לדבר.

ואם כך הם פני הדור, יאמר האדם לעצמו, איזו תועלת יש כבר בעבודתי בתורת ובתפילתי. בעוד שבוע ימים עתיד אני להמליך עלי ועל כל העולם את מלך מלכי המלכים ברוך הוא, כאשר וזכרוננו יעלה לפניו ית"ש ויעמוד מכסא דין לשבת על כסא רחמים. מה מעט יש בהמלכתי, אם בשפלות כזאת עומדות רגלי? תינה בדורות הראשונים, הרי הם ידעו באמת להמליך את הבורא ית"ש על רמ"ח אבריהם ושם"ה גידיהם, ולזכך את גופם החומרי עד לדרגה עילאית בה לא יגד אף אבר כי אם למצות ה' אלוהיהם. אך מה אמורה עבודה שלנו להביא תועלת כלשהיא, אם אין אנחנו יכולים ליזרוא ולשתחוות,

יומא דנשימתא

כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק רבי שלום מבעלזא זי"ע יומא דהילולא כ"ז אלול (תרמ"ו)

אמרות טהורות, שיחות קודש ועובדות מופלאות

בעל גאה עדיף מבעל ענוה פסולה:

"שמעתי ממורי ורבי הגה"ק אבד"ק בעלזא זצ"ל, כי בכל מדה יש אמת ושקר, כמו בגאווה - יויגבה לבו בדרכי ה', וכן בענוה - יש ענוה דקדושה וענוה פסולה, והמבחן הוא, כי מי שהוא עניו בשקר חושב את עצמו לאין, וגם אנשים אחרים הם כמוהו כאין וגורגועים. והעניו באמת יחשוב כל העולם לצדיקים והוא הגרוע שבעולם. **ומוטב להיות גאה ויחשוב גם כל העניים לטובים, מלהיות עניו בענוה פסולה ושיחשוב גם אחרים לגרועים.** ועל ידי בחינה במבחן הזה ידע האדם בנפשו אם זה לענוה באמת מצד הקדושה".

הגאון מהרש"ם מברעזאן זצ"ל בהסכמתו לספרה"ק **"מים רבים"**

חטאת יחידו של עולם:

"מוקני הקדוש מהר"ש מבעלזא זצלה"ה - על המשנה בפרק יאיוהו מקומי' (ובאים פ"ה מ"ו): 'חטאת הצבור והיחיד, אלו הן חטאת הציבור וכו', והקשה הוא הקדוש זצ"ל, אמאי התנא אינו מפרש רק חטאת הצבור ושבך דחיד דפתח ברישא, ומאי טעמא פתח בו כיון דאינו מפרש. ותירץ, דקאי על שעירי ראשי חדשים, ויחיד' פירושו על כביכול, יחידו של עולם ברוך הוא ובורך שמו, מזה דאיתא במסכת שביעות (ט). דאמר הקב"ה הביאו עלי כפרה על שמעתי את החרה... עד כאן שמעתי ממנו הקדוש זצלה"ה".

אמרי יהושע להרה"ק מפאריסוב זי"ע (עשרת אבות את לט)

יושעירי עזים נעשה ברצון - לעתיד לבא:

מזבח חדש בציון תכין ועולת ראש חודש נעלה עליו ושעירי עזים נעשה ברצון (מוסף לרי"ח) - "ושעירי עזים נעשה ברצון" - דבומן הזה השעירים הם לכפרה, אבל לעתיד לבא לא יהיה צריכים לכפרה, ויהיו גם השעירים זבחי רצון.

כ"ק מרן אדמו"ר מהר"ש מבעלזא זי"ע (סידור 'עבודת השם', מוסף לרי"ח)

מצות המילה - מליצת יושר:

"... ולאור הדברים האמורים (ש-מצות מילה נחשבת כקרבן) יואר באור בהיר המעשה שמעתי מחסידים שישנים מקאמארגא, כי פעם התאספו הגבאים מבית הכנסת בקאמארגא ודנו בעצות שונות כיצד להרבות הכנסת בית הכנסת, והסכימו ביניהם כי מאחר שבבית הכנסת עומדים ב' "

ונשמח במאה ברכות, ואמרו "נר לאחד" כשם שלתיבת "אחד" אתה על כרחך ריזי וזהיר לאומרו באור הנר הנשמח והכוונה, כן תזהר "נר למאה", רצ"ל למאה ברכות כנ"ל, נועם מגדים (ר"פ תרומה)

ר' מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שנאמר "ועתה ישראל מה ד' אלקיך שואל מעמך" - אל תקרא מה אלא מאה (מנחת מנחם). נובל לומר, על דרך דאמרינן (במ"ד כ"א) כי דוד תיקן מאה ברכות על דרך "נאם הגבר הוקם על", והיו מתים מאה אנשים מישראל בכל יום עד שתיקן אותם. וקשה הלא כבר משה גזר עליהם בפסוק זה. אלא נראה, שאף שזוהי עליהם משה, מ"מ לא תיקן סדר ונוסח הברכות על מה יברכו אותם. והנה שמונה עשרה ברכות הן מקדם, כי האבות תקנו לנו שלש תפלות (ברכות כו) ושלש פעמים "ה' הוא נ"ד ברכות. עוד תיקן משה ברכת הון בדרת המן לישראל (ש"ח מה), והיו בידם נ"ה ברכות, ועדיין אנו חסרים מה (ברכות כו). וזהו: "מה ד' אלקיך שואל מעמך" - אל תקרי מ"ה אלא מאה.

שבי לחות להנהיג רבי יחיאל מיכל מנעמירוב הי"ד זי"ע (פרק "אל תקרא" אות יט)

ענין מאה ברכות, כי בצלם אלקים עשה את האדם (בראשית ט, ו), וראוי להיות יראתו על פניו ומבשרי אהוה אלקי וכו'. והנה ידוע דתוקף כחות הטומאה במאה, כמבואר בפרק ערבי פסחים (דף ק) עד מאה וחד ופקע שידא. וזה הטעם הוא שאמרו רז"ל (תהיגה ט): אינו דומה מי ששונה פרקו מאה פעמים, לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, כמבואר בספרים דכל תוקף הטומאה הוא ס"מ כנ"ל, ואיך אותיות הנשארים (א"ל) הוא הקדושה המהירה אותו. והנה בכלל יום נעשה אדם כבדירי חדשה, וכשם שהקדושה שבו מתחדשת כך הדיפה, על כן כנגדו מאה

ורעדה יאחזון ויאמרו הנה יום הדין לפקד על צבא מרום בדין כי לא יזכו בעיניך בדין", דיש להבין, הלא המלאכים אינם בעלי בחירה, ומה שייך אצלם ענין פחד ורעדה מיום הדין - כי לא יזכו בעיניך בדין. ואמר, כי תפקידם של מלאכי השרת הוא ללמד זכות על בני ישראל, לפי שכן הוא רצון השי"ת לזכות את בני ישראל, ועל כך "ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזון" ביום הדין, שמה לא יצאו ידי חובתם בלימוד זכות על בני ישראל.

ויש לפרש הכוונה בזה, דהנה איתא במג"א (סי' תקפד ס"ק ב) שאין להתוודות בפה ולהזכיר עונות בראש השנה, אולם כל יהודי המאמין בה' צועק בלבו: חטאתי, עויתי, פשעתי. ודבר זה אינו ידוע כי אם להקב"ה בלבד הבורח לבבות, כדאיתא בשל"ה הקי' (עשרה מאמרות מאמ"ב בחינה' ותי"ע: 'משכיל לדוד' ר"פ וירא יח, ב; יעזם אלימלך' פ"ר בעלותך עה"פ וישמע משה את הים) שהמלאכים אינם מבינים בדברים שבלב. וכמו כן אינו ידוע להם מה שכל איש ישראל מקבל על עצמו במחשבה מכאן ואילך לעשות מצות ומעשים טובים, ומחשבת טובה הקב"ה מצרפה למעשה (קידושין מ, א). ולכן יומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזון" שמה לא ילמדו על בני ישראל זכות זו צד, כיון שאין ידועות להם התשובה והקבלות שבלבות בני ישראל.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א מבעלזא (מתוך 'דברות קודש' ס"ג פ"ר נצו"י תש"ט)

לשקול כל דבר בפסל ה"פן:

"איתא בשם הקדוש ר' שלום מבעלזא זצלה"ה: 'אורח חיים פן תפלי' (משל"ה, ו) - האורח חיים הוא, שתפלי תמיד פן, כל מקום שנאמר 'פן' הוא לאו, שתמיד תפלי על כל דבר פן יש בו איזה איסור, זה הוא 'אורח חיים', ודברי פי חכם חן. אמרי יהודה להרה"ק מברעזאן זי"ע (פ"ר עקב, ומביאו הרב בספרו)

כביה עם תשובה פנימית וכונה:

"... על דרך שפנעתי מאמאמור"ר זצ"ל (בעל השפת אמת' מברעזאן זי"ע) בשם רבו הקדוש מבעלזא זצלה"ה: 'שפכו דמם כמים סביבות ירושלים ואין קוברי' (תהלים עט, ט), היינו, הרבה בכו על חורבן הבית רק אין מי שיקובר, היינו בלשון אשכנז: ער זאל אגראפ טואק"ן (היינו, בתשובה מקירוב הלב, יע"ש).

אמרי יהודה (פ"ר כי תצא, מהדו' תשי"ג עמ' קטא)

י"שן מפני חדש תוציא:

"אזכיר שיחה נאה מה שמעתי בבית אבא בשם אבי אמי הגאון החסיד מו"ה דוד מאיר זצ"ל, שפעם אחת ה' שאלה על תפילין שנכתבו על ידי הקדוש ר' משה סופר מפדבוראסק זצ"ל, ורב אחד חיפש צדדי היתר להתיירם, ובא הדבר לפני הגאון מהר"ש מבעלזא זצוק"ל, והשיב מציונו ביהושע (ה, א) - שאמר לו הקב"ה - יעשה כל חרבות צורים ושוב מול את בני ישראל שנית, (ולכאורה) מדוע אל מל יהושע בצור שלט משה רבינו ע"ה במדבר. למדנו כשצריכים למול ולקיים מצוה כזו אין משתמשין בישן, אף על פי שהוא של משה רבינו ע"ה, רק לוקחים חדש, ודפח"ח".

שו"ת 'ציון נפש חי' להגר"נ לייטער זצ"ל ראב"ד לבוב (סי' צח. תשובה זו היא מבט הגר"נ לייטער זצ"ל להגר"ש פאלאק זצ"ל, סטמור תרפ"א. בגליון זה הובאה עובדה אחרת כעין זו, מספר 'יחזקה גוה' בשם מרן מהר"י זי"ע, יע"ש)

המשך

יתרון דעת

האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריי. היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני (ש"ה ח, יב-ג). ראיתי ברוקח ס' ש"ב רמז נאה, הנה על כל ברכה (שחוטף צריך לשלם) יו"ד וזוהבים שכר, כדאמרינן בפ' כיסוי הדם (חולין פו). וסימנן כי סמך "עשרה זהב משקלם" אצל "ברוך ה' אלקי אדוני אברהם", הרי למאה ברכות אלף וזוהבים - "האלף לך שלמה" ע"ל.

שמעתי בלידות דבר נאה ומתקבל מאת הרב הגאון החסיד המפורסם מו"ה **שמעלקא זצוקלה"ה אבד"ק ניקלשבורג** והמדינה, לבאר עם דברי רוקח גם סיפא דהאי קרא - "ומאתים לנוטרים את פריי" - ונדרש גם לפסוק אחריו הסמוך עמו, הנה לפי החשבון מאה ברכות בכל יום חסרים ביום השבת עשרים ברכות, ואמרו ז"ל במס' מנחות (מג): דממלא להו באספרנקי ומגדים, פירושו, מיני פירות ומיני בשמים. עוד כתבו הפוסקים בשם הגאון, דמנין הקוראים העולים בשבת שמברכין לפניהם ולאחריהם ויתר הציבור מכוונים ועונים אחריהם א"ח"ה גם בזה משלימין מאה ברכות, ענין כל זה בבית יוסף א"ח"ה ס' מ"ו. ועתה הבט נא וראה המתקת הכתובים: "האלף לך שלמה" - היינו הק' ברכות בכל יום, לכל ברכה עשרה, כמ"ש הרוקח: "ומאתים" - רצ"ל, אותן עשרים ברכות החסרים בשבת שעולים למנין מאתים, עשרים פעמים עשרה - "לנוטרים את פריי" - יכולים למלאות בפירות ומיני מגדים.

גם יש עוד תנאה אחרת: 'היושבת (כנסת ישראל) בגנים' - בבתי כנסיות (כדאמרו ז"ל במ"ר במקומו: בגנים אלו בתי כנסיות) "חברים מקשיבים לקולך השמיעני" - שמכוונים לצאת בברכות ששומעים בשעה שעולים לקרות בתורה והם עונים אמן גם בזה ממלאים מאה ברכות, ודפח"ח.

שו"ת תשובה מאחזה (ח"ב ס' רלו. וע"ע פתח עינים' להרה"ק א"א מנחות מג: שהאר"ק בזה)

ברכות לברך באמת ובלב שלם לקרב בהן אל השי"ת, ובכל ברכה מסיר כח אחד מס"מ, ובה שיברך מאה ברכות יסתלק מעוליו כוחות הטומאה ומסך המבידיל, אז קל מאד יראה ה'. והיינו "אל תקרי מה אלא מאה", כי זה מורה שהוא דבר קל, כקשיות המגמרא (ברכות דף לז): אטו יראה מילתא זוטרותא הוא, אלא מאה, דהיינו שיברך המאה ברכות בכונה הראויה בתוקף אהבה ויראה תפילת שמונה עשרה ושאר ברכות, אז קרינן "מה", כי בנקל לטעום יראה האמתית כנ"ל.

השיב את חמתי מעל בני ישראל (במדבר כה, יא). על פי מ"ש חטור א"ח"ה ס' מ"ו: דוד המלך ע"ה תיקן מאה ברכות בכל יום, דכתיב "הוקם על" - עולה מאה, כי היו מתים מאה נפשות מישראל בכל יום, ע"ש. וביאר הרמ"ע ב'מאמר צבאות' הטעם, כי המאה ברכות הם פדיון ששים רבוא נפשות מישראל, כי ברכה אחת היא עשרה דינרי זהב (ראה בגל' הקדוש), שכל אחד הוא כ"ה דינרי כסף, נמצא מאה ברכות עולה כ"ה אלפים דינרי כסף, ודינר היא שש מעין, הרי ק"ל אלפים איסרין, וכתיב (במדבר ל, ג) "לאסור אסר על נפשו", לרמוז שאיסר הוא פדיון נפש מישראל. לכך מאה ברכות הם פדיון לששים רבוא מישראל איסר לנפש.

וזהו שאמר הכתוב יגדל ה' מעל לגבול ישראל, רצ"ל יגדל ה' בבחי' גדולה וחסד "מעלי" מבח ע"ל עולה מאה ברכות שהוא פדיון לגבול ישראל שהם ששים רבוא נפשות. וידוע כי האדם נידון לטוב על שם הענידי ודמציני במדרש סוף פר' בראשית: מנין לראשונים שניצולו בזכות אבותיהם, שנאמר "ונח מצא חן וגו' ואלה תולדות נח" בזכות תולדותיו, עיי"ש. וז"ש: "השיב את חמתי מעל בני ישראל" מבח מאה ברכות מנין ע"ל שתיקן יחידא לברך בכל יום.

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סוכה

בסוכות הושבתי – מחלוקת ר"א ור"ע ענני הכבוד היו או סוכות ממש עשו להם
דבר בעתו מה טוב. שלשים יום קודם החג נעסוק בע"ה ביסוד טעמא דמצות סוכה.

איתא בגמרא (יא ע"ב): **תניא, "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל"** (ויקרא כג, מג) **ענני כבוד היו** –"סוכות עשו הכתוב שהושבים במדבר". רש"י (דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא **אומר סוכות ממש עשו להם** –"מפני החמה, בשעת חנייתו היו עושים סכות"). והפוסקים נקטו כדעת ר"א שמצות סוכה היא זכר לענני הכבוד (עי' טור ושו"ע אר"ח סי' תרכה. וכן פירש"י בפר' אמור: "כי בסוכות הושבתי – ענני כבוד").

העיר בזה הביכורי יעקב (סי' תרכה סק"א): היאך נקטו כדעת רבי אליעזר, הלא ידוע שאין פוסקים הלכה כמותו, דרבי אליעזר שמותי הוא (עי' שבת קל' ב"מ נ"ט); ועוד, הלא קי"ל להלכה כר"ע מחבירו (עירובין מו:). ולמה לא נקטו כן גם כאן. **ובתוספות ביכורים** מובא מה שהעיר לו, שיתכן שלא נאמרו כללים אלו נגד רבי אליעזר, כי ר"ע היה תלמידו של ר"א, וכלל דאין הלכה בתלמיד במקום הרב עומד נגד ר"א הכללים דר"א שמותי הוא, והלכה כר"ע מחבירו. ולכן פוסקים הלכה כר"א. אולם הביכורי"ה השיב מכמה מקומות דקיי"ל כר"ע נגד ר"א (ועי' תבואת דה' שנחלקו בזה ב' לשונות בגמרא, אי הלכה כר"ע או נגד רבי). ויצוין, שבערה זו כבר נכרתה **במורה** על רש"י פר' אמור (שם) **ובפמ"ג** (סי' תרכה במשכ"י).

הערה זו מובאת גם בשו"ת **ערוגת הבושם** (אר"ח סי' קפח), שהוסיף לחדש, שיתכן שהכלל דאין הלכה כר"א לא נאמר אלא במקום שיש נפקא-מינה להלכה מפלוגתתם, שהרי כך אמרו (ב"מ נ"ט): "יצאתה בת קול ואמרה, מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכל מקום. עמוד רבי יהושע על רגליו, ואמר לא בשמים היא, מאי לא בשמים היא, אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מזה סיני אין אנו משגיחין בבת קול שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות...". וזה לא שייך כי אם כשיש נפק"מ למעשה, כי ההכרעה ניתנה לחכמי ישראל לדורותיהם, אבל במקום שאין חילוק למעשה מכריעה כהכרעת הדת של הלכה כר"א. ובמחלוקת דבאב, לכאורה, אין שום נפק"מ למעשה.

וממשיך הערוגת הבושם ומעיר, שלפי דברי הב"ח (סי' תרכה) שהידש דמאחר שכתבה התורה במפורש טעם מצות סוכה – כמ"ש "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים", אין אדם יוצא ידי חובתו אלא"כ כיון בשעת קיומה הטעם המפורש בתורה – לאמר לא בשמים היא, ע"י מג"א סי' תרכה ופמ"ג שם), וא"כ שפיר יש בזה נפק"מ למעשה – מה יש לכוין בשעת קיום המצוה, אם לזכר ענני הכבוד שהקיפם הקב"ה, או לזכר סוכות ממש שעשו אז (עי' ט"ז שם שחולק על הב"ח במדות הזכר למיד סוכות ממש עשו להם. שאין חובה לזכור הסוכות שעשו להם, ועיקר החזקן הוא רק ליציאת מצרים, ועי"פ גם לדבריו יש נפק"מ למעשה מה יש לכוין, דלר"א הכוונה היא לזכר הענני הכבוד, ולר"ע – לזכר יציאת מצרים), וכדבריו כתב גם בשו"ת **תורת חסד** (אר"ח סי' לה, ועי"ש עוד נפק"מ למעשה).

ויש להעיר נגד הערה זו, ראשית, בדעת מחלוקת ר"א ור"ע אינה לשם ביורר איזו כוונה יש לכוין בקיום מצות סוכה, אלא לבירור פשט המקרא, והנפק"מ למעשה אינו אלא כתוצאה ממחלוקתם, ואפשר שבאופן כזה קי"ל כר"א ולא כמי שחולק עליו, שהרי עצם פלוגתתם אינו נוגע להלכה, ואפשר לפסוק בהכרעת הדת קולו, ועוד, כי יסוד דברי רבי אינו מוחלט לגמרי, כי לפי דעת **הפמ"ג** (סי' תרכה בא"א) אין קול זה – שצריך לכוין הטעם האמור בתורה – לעיכובא, ויתכן שאין זה אלא דין דרבנן, ונמצא שבעיקר מחלוקתם אין נפק"מ למעשה מה"ת – ושפיר אפשר לפסוק כר"א – כשאין בהם נפק"מ למעשה ואכן, בבכורים יעקב (שם סק"ג) מובאר שדין זה הוא לעיכובא, כן ידועים דברי הגה"ק רצ"א מדינב בהקדמת ספרו **דריך פיקודין** (אות ד-ה) שדין זה הוא לעיכובא, ופשוט שלדבריהם אין מקום להערה זו (עי' ביכורי"ש שם; שו"ת בת"ס אר"ח סי' טז).

ובעיקר הנדון יש לדעת שבתורת כהנים (פר' אמור פי"ז) ישנה גירסא הפוכה מבש"ס שלנו: "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים. רבי אליעזר אומר סוכות ממש היו. רבי עקיבא אומר בסוכות ענני כבוד היו", וכן הוא במכילתא (בפר' בא ובפר' בשלח), ולפי זה לא קשה מידי.

ובדעסיקנא בזכי נציין לשאלה מעניינת אשר העלה המב"ט בספרו **בית אלקים** (שער היסודות פ"ז) ודאי, האם קיימו בני ישראל מצות סוכה במדבר (הוא דן שם לגבי כמה מצוות – אם קיימו אותן במדבר או לא, אי מפאת שעדיין לא נצטוו בהן, או בגלל שעדיין לא היה שייך לקיים). שהרי הזכר הוא למה שיהיה להם במדבר, ומה שייך לומר שעשו זכר בשעה שעדיין היה להם הדבר – עליו נסח הזכר. וז"ל: "ואפילו מצות סוכה שהיא רמז לענני כבוד שסבכו עליהם כל ארבעים שנה אפשר שהיתה נהוגת במדבר כדי שנה בשנה, רמז למה שהיה הווה בכל השנה כולה שהיו מסוככים בענני הכבוד, כמו שהיו נוהגים שבעת ימי חג המצות באיסור חמץ ואכילה בליל ט"ו וחג השבועות שהם חובת הגוף, וכמו שהיו נוהגים בה הראשונים אברהם יצחק ויעקב וזרעם רמז למה שיקרה לזרעם בצאתם ממצרים, כי אפילו עירובי תבשילין קיים אברהם אבינו...".

ולאידך גיסא כתב: "ואפשר כי גם שחג המצות והשבועות נהגו במדבר, חג הסוכות לענני ישיבה בסוכה לא נהגו שהרי היו מסוככים בענני כבוד ואין יעשו סוכה תחת שם סוכה, ולכן אמר הכתוב 'למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי' וגו', כי לא נצטוו במצוה זו מיד כי אם לדורות הבאים אחרי דור המדבר" (וע"ע: 'קרבן אהרן' על הת"כ וס"א; 'כלי ממה' פר' אמור; שו"ת 'בנין שלמה' ח"א ח' עה"ת פר' ראה; 'מרומי שדה' סוכה ב. ב.).

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

לקט הוראות ודרכי התשובה (א) על פי ספר חסידים

א. כתיב בקהלת (כ' א) "וזכור את בוראריך בימי בחורותיך", ולכן אל ידחה האדם שובו אל ה' לימי זקנותו, "כי תשובת הזקן כאשר זקן ובלטה חמדתו, דומה לאדם שמדבר לשון הרע וכלתה לשונו ולא דיבר יותר. **אבל בשום אדם בעוון נבוחו וגבורתו, ויצרו ומתגבר עליו והרי הוא כובשו, הרי זו התשובה המשובחת.** וגבורה עושה על אשר כופה את יצרו העו והקשה, ועל זה נאמר (משלי טו, לה) 'ימושל ברוחו מלכוד עיר', **ועל כל דבר שקשה לו לאדם ועושהו, שכרו הרבה מאוד**" (סי' ז), וכדתנן באבות (סוסי"ה) "לפום צערא – אגרא". "ואם לא שב אלא בעת זקנתו, ובעת שאי אפשר לעשות מה שהיה עושה בבחורו, מפני תשות כחו, אע"פ שאינה תשובה מעולה, מועלת היא לו, והוא בעל תשובה" (סי' כ).

ב. אמרו חז"ל (שבת קד'): **"הבא ליטרה מסייעין אותו", פירוש, מן השמים מזמנין לו לעשות תשובה שלימה,** "כי פתחי תשובה לא נסתמו, ומצוה גוררת מצוה, ועתה כאשר יכנס האיש תוך פתחי התשובה יתפלל יום וילילה לפני בוראו שיצילנו ממדת הדין ושללא תבא תקלה על ידיו" (וכו' סי' ז).

ג. "אל תאמר שאין לחפש בדרכיו ולשוב כי אם מעבירות שיש בהן מעשה, כגון גזל זונות וגניבה וכיוצא בהן, אלא כשם שצריך אדם לפרוש ולשוב מהם, **כך הוא צריך לחפש בזויות הרעות שיש לו לשוב מהן,** מן הכעס ומן האיבה או מן הקנאה או מן החיתול ומרדפת המאכלות, ומרדפת הממון והכבוד וכיוצא בהן, מהכל צריך לשוב, **ואלו קשים יותר מן העונות שיש בהן מעשה,** שבזמן שאדם רגיל באלו קשה לפרוש מהן, אחרי אשר נשתקע ודש לעשות, ועל זה נאמר (ישעי נה, י) 'ינעוב רשע דרכיו'" (סי' כו. ומקורו ברמב"ם ח"ל תשובה פי"ו ח"ט).

ד. השב מדרכי הרעה "צריך לבכות ולקטון על אשר עשה לנפשו וגמלו רע וכו'. ברא וראה כמה תענית וצומות ותחינות מבקש כשבנו חולה, כי מרה נפשו עליו או על אחד מאותביו, **כל שכן שיש לו להתענות ולהתאבל בעשייתו עבירה, והתשובה משיבה נפשו לעולמים** - העוה"ז והעוה"ב" (סי' לו, סי' קצ וסי' שדמ).

ה. רק לאחר עזיבת החטא יכול האדם להרגיש קירבת אלקים, כי "כמו שלא יוכל העיור להבין ולהאמין האדם אשר לפניו, אם לא ימשמש בו או ישמע קולו, **כך לא יוכל האיש ללמוד ולקשר בלבו תמיד האלקים, אם לא על פי עזיבת העון,** כי העונות מבדילות ומשכחות היראה ומשנים את הפנים. וכן הוא אמור (ישעי נ"ט, ט) 'כי אם עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם'" (סי' לה).

ו. "בני אדם המוציאים חטא וניבול פה או דבר רע על חבריהם בכונה, ואומרים 'המקום ייחולל לנו', ואינם במעלת היראה כי אינם יראי חטא, ולא שבת אלקים ואימתו עליהם, שיוכלו להעמיד את עצמם שלא להוציא מפיהם הדבר הרע... לא יאבה ה' סלוח לו, כי הם יודעים אותו ומתכוונים למרוד" (סי' קטא).

ז. "אחד בא לפני חכם, אמר לו: זוכר אני כשהייתי קטן הייתי גונב לבני אדם, וגם הייתי חוטא בשאר חטאים, אמר, שמא אני צריך תשובה לשלם הנגיבות כי כשחטאתי לא הייתי בן י"ג שנים ויום אחד, וכיון שהייתי קטן למה אני צריך תשובה ולשלם. אמר לו: **כל עונות שאתה זוכר לכל אשר נגבת אתה צריך לשלם,** שהרי יאשיהו שב מכל עונות ושיעל כל אשר דן שלא כדון (עי' שבת נ"ו), מצוה להפסיד ממון שלא כדון בקטנותו" וכו' (סי' תרצב, ועי"ש בהגה' מקור חסד. ועי' אר"ח סוסי"ש שמג, ובמ"פ סק"ט. ועי' בפתיח חושן על נויקין פי"ו ע"ה קטו). [ולענין אם האב מחוייב לשלם מה שבנו הזיק, הנה, אם האב יכול לשמור על בנו שלא יזיק ולא שמור, ושכחי שילדו יזיק, חייב האב לשלם על נזקו, כי לא שמור כראוי. אבל אם לא פשע האב במה שלא שמור, פטור האב מלשלם, אף מדיני שמים. אכן רצוי מותרות חסידות שהאב ישלם לניזק עבור בנו, כדי לפטור אותו מחיוב תשובה כשיגדל (עי' סי' משפטי מנהג ח"א סי' ד ס"א)]

ח. "מה שאמרו (ברכות לד:) חציף מאן דמפרש חטאי, זהו שמגיד לכל אשר חטא. אבל מותר להגיד לאדם צדיק וצנוע, אחד מעונותיו, כדי שיורה לו האין עשה תשובה. או ישאל לו סתם, אדם שעשה עון זה ובה לשון האין עשה תשובה" (סי' כא. עי' יומא פ: ועי' רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ה דאם חטא נגד חבריו יכול לפרסם חטאיו, ועי"ש בראב"ד ובכ"מ. ועי' שו"ע אר"ח סי' תרו סי"א, מג"א, מ"ב ושע"י סק"ג - דאם החטא מפורסם לרבים אין איסור לפרסמו). [ונראה שאם בעל תשובה מפרסם עברו, מה שעשה והיאך נתקרב אל השי"ת, ע"י איזו השגחה פרטית וכדומה, אין איסור לפרסמם ברבים, שהרי הכוונה היא להראות היאך בחר בחיים והטוב, ולקרב ולחזק אחרים לדרך התורה והאמונה].

נערך ע"י הגר"ר שמאי קהת הכהן גראס שליט"א המשך בגל' הבא בע"ה

עלֵי ספר

שמועת יצחק - אמרות טהורות ופירוורן משלחן גבוה, על התורה, נ"ך, עניני שבת ומועדים, עבודת ה', תורה ותפלה, ליקוטים משמועתו של **הרה"ק רבי ישראל יצחק מוואקא זי"ע**. נלקטו מספריהם של צדיקים וכתבי חסידים, צאצאיו, תלמידיו ותלמידות תלמידיו, וממה שהובא מפי השמועה בספרים שונים ועוד מקורות נאמנים. י"ל ברב פאר והדר על ידי מכון אל ארי' דחסידי אפאלע, בני ברק תשס"ו (תכא עמ').

דבר יום ביומו לוח הלכות ומנהגים לשנת **תשס"ז** - אוצר הלכות והליכות, מנהגים וכוונות בקיום מצוות הימים וסדרי התפילות, בנוסף לדיעות נחוצות ומנהגי רבוח"ק מבעלזא זי"ע. ערוך ומסודר לפני כל אחד ואחד, מעין קצור שו"ע יומי, על כל יום ויום מיומת השנה, ובחיוב על מועדים וזמנים מיוחדים, לדעת את הדרך אשר ילכו בה והמעשה אשר יעשו בקיום המצוות; הלכות הפרשת תרומות ומעשרות, ועוד. מפתח מפורט. נלקט ומערך להפליא על ידי הגר"ר אלי' שמואל וינד שליט"א דומ"ץ קהל מחזיקי הדת בא"י.

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו היוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' משה גרינפעלד הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש בשבת קודש זו באולם 'בית פנחס' שבבנין ביהמ"ד דחסידי בעלזא - אנטווערפן	הרה"ח ר' שמחה יו"ט גליק הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש בשבת קודש זו באולם 'בית פנחס' שבבנין ביהמ"ד דחסידי בעלזא - אנטווערפן	הרה"ח ר' נתן נטע קאליש הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה הקידוש בשבת קודש זו באולם 'בית פנחס' שבבנין ביהמ"ד דחסידי בעלזא - אנטווערפן
לעילוי נשמת הרה"ח ר' משה זאב ב"ר יוסף ע"ה ריינער נלב"ע ביום ט"ז אלול תשס"א לפ"ק ת. ג. י. ג. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' אבא אלטר ב"ר דוב ע"ה מרטון נלב"ע כ"ז אלול תשל"ט לפ"ק ת. ג. י. ג. ב. ה.	ברכת מזל טוב נלבכה מביע אני בזה קדם חותני היקר באישים ירא ושלם הרה"ח ר' משה גרינפעלד שליט"א לרגל שמחת הולדת הבת תחי' במז"ט ובשעטו"מ
לעילוי נשמת הרה"ח ר' עבי אלימלך יחיאל מיכל ב"ר אליהו ע"ה נלב"ע כ"ח אלול תשנ"ז לפ"ק ת. ג. י. ג. ב. ה.	לעילוי נשמת הרה"ח ר' יצחק זאב ב"ר מרדכי ע"ה דמן נלב"ע בערבב ר"ח כ"ט אלול תשנ"ה לפ"ק ת. ג. י. ג. ב. ה.	וייחא רעוא מקמי שמיא שייכזה לגדלה לתורה ולחופה ולמעשים טובים ולרזות ממנה ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה באין מחסור כל בברכת כתיבה ותחימה טובה חתנך שלמה פלטיאל פארבער

עלילם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן? קרן למרדכי לע"ה הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, ערב ראש השנה תשס"ז לפ"ק

שנה י"א גליון תקל"ט

הדל"ע	מו"ש	ר"ה
אנטווערפן	19:23	20:52
לונדון	18:44	20:10
מאנשטער	18:53	20:19
ציריך	19:06	20:36
ווינ	18:35	20:05
אמסטרדם	19:21	20:50
פאריז	19:31	21:00
פראנקפורט	19:06	20:35

תורת של ראשונים

חסד א-ל שפוקד את בראיו יום אחד בשנה

דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחודש ויהיה לכם שבתון וזכרון תרועה וגו'. כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו' (ויקרא כג, כד-).

"משרשי מצות המועד הזה, שהיה מוסדי הא-ל על בראיו לפקוד אותם ולראות מעשיהם יום אחד בכל שנה ושנה, כדי שלא יתרכו העוונות ויהיה מקום לכפרה, והוא רב חסד (שמות לז, ו) ממה כלפי חסד (ר"ה יז), וכיון שהם מועטים מעביר עליהן (שם), ואם אולי יש בהם עוונות שצריכים מידוק, נפרע מהם מעט מעט, וכעין מה שאמרו ז"ל (ע"ז ד:), אוהבו - נפרע ממנו מעט מעט. ואם לא יפקדם עד זמן רב, יתרכו כל כך עד שיתחייב העולם כמעט כלייה תלולה.

נמצא שהיום הנכבד הזה הוא קיומו של עולם, ולכן ראוי לעשות אותו יום טוב ולהיותו במנוח מועדי השנה היקרים. ואולם מהותו יום מועד לדון כל חי, ראוי לעמוד בו ביראה ופחד יותר מכל שאר מועדי השנה.

וזהו ענין 'זכרון תרועה' הנזכרים בו, כי התרועה קול שבור, לרמוז שישבור כל אחד תוקף יצרו ויתנחם על מעשיו הרעים, ויכמו שנכתוב במצות שופר באורכה בסדר פניחם (מצות ת"ח) בעזרת השם".

ספר החינוך (מצות ששא)

"שלושה ספרים נפתחין" - על הטובות והרעות בזה העולם

אמר רבי ברוספדאי אמר רבי יוחנן שלושה ספרים נפתחין בראש השנה, אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים, צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתת, בינוניים תלוין ועומדין מראש השנה ועד יום הכפורים, וזו נכתבין לחיים לא זכו נכתבין למיתת (ר"ה סז). הא דר' ברוספדאי דאמר של צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים ושל רשעים גמורין נכתבין ונחתמין למיתת, יש לפרש דלא מיתת וחיים ממש קאמר, אלא טובות העולם ורעותיו קאמר, ואף על פי שיש רשעים שמוניע אליהם כמעשה הצדיקים וצדיקים אובדן בצדק, אותן רשעים איפשר שיש בידם קצת מצות שמתן שכתן בעולם הזה, ואוכלין אותן קרן ופירות בעולם הזה, להאבידין לעתיד לבא, כדכתיב (דברים יג, י) 'זמשלם לשונאיו אל פניו להאבידו'. ורשע שאמרו כאן, שנחתם לרעות בעולם הזה, בשאין בידו קצת מאותן מצות, הא יש בידו, אע"פ שהוא רשע גמור, כלומר שרובו עוונות, משלמין לו כנגדן בעולם הזה, וכמו שאמרו ג"כ בפ"ק דקידושין (ע"ב): מי שעוונותיו מרובין מוכותיו (ומטיבים לו ודומה כמי שקיים את התורה כולה ולא חסר מנחה אות אחת (-) לשלם לו שכר מצותיו בחייו, כדי למורדו. רש"י שם), וצדיקים גמורין שאמרו כאן, בשאין בידם מאותן עבירות שעונשין בעולם הזה, הא יש בידן קצת מאותן עבירות נפרעים מהן בעולם הזה, וכדאמרין גמי התם בקידושין: מי שזכותיו מרובין מעוונותיו (ומריעין לו ודומה כמי ששרף כל התורה ולא שייר מנחה אות אחת (-) מריעין לו בעוון) לנקות מעוונותיו, שימול שכר שלם, שם".

חידושי הרשב"א (ר"ה סז)

"שלושה ספרים נפתחין" - לצורך העולם הבא:

אי נמי: "האי חיים ומיתת דקאמר חיינו [חיי] העולם הבא ומיתת העולם הבא, דמאורעות שלו וגורותיו של שנה זו תלוין בה, שגורין על הצדיק גזרות קשות בעולם הזה להפרע ממנו עונותיו ולרשע גזרות טובות ליתן לו שכר מצותיו בעולם הזה, כדכתיב (דברים יג, י) 'זמשלם לשונאיו אל פניו להאבידו', הילכך צריך להעלותן בכך מאזנים בכל שנה".

תוס' הרא"ש (ר"ה שם, כב) תירוצו אלו מוכחים בתוס' ר"ה שם ר"ה ונחתמין, ואמנם ע"י בחי' הרשב"א הנ"ל מה שמקשה על ביאור שני זה, וע"י בחי' הרשב"א ושאר שמכארים הענין באופן אחר.

לקח טוב

ב"אין" - מליץ יושר

אשמת הדבר מלנוח על כתפיו. מטרת גישתו אל חבירו איננו להצדיק, אלא לבקש ולהתחנן כענין בפתח, שימחול ויסלח לו על עוונותיו.

באיזו דרך גדלה תקותו של הפוגע להיענות ברצון, ולקבל את הסליחה והמחילה שאיוותה נפשו? האם בדרך הראשונה, שבה מערים הוא ערימות של טענות והוכחות על יושרו וצדקו, וביניהן רבות שנכונות הן ואמיתיות, או דוקא בדרך השנייה, שבה מודיע מפורשות על הכרה בחטא אלא שלמרות העוול אשר בכפו מתחרט הוא, ובבושת פנים מרצה הוא את חבירו שיכפר לו רעתו?

הוא אומר בדרך השנייה. בראשונה, גם אם כל דבריו אמת וצדק, הרי שלנפגע תישאר הרגשה הריפה שצדק חסר מן הספר. ומה בכך אם לא הכל הוא באשמתו ורק חלק ממנו, ומאי נפקא מינה בזה שכוונתו אחרת היתה, הרי סוף סוף

אותיות מחכימות

באין מליץ יושר כו', דעיקר סוד דאלס אף על פי שחטא, רק כיון שיושע שחטא ומבקש מלפניו יתכרך שימחול לו ומכיל בשפלותו, אז סוד גופא למליץ יושר לפניו. וזו: "באין", שמה שאלס מחזיק עמו לאין, אז גופא "מליץ יושר". קדושת לוי (ל"ה)

יצא דבר רע מתחת ידיו, בדיבור או במעשה, באונס או ברצון, בשוגג או במזיד, יהא אשר יהא. אין לו לפוגע אלא לחכיר בכל ולהודיע חברתו זו, ולפרוס את בקשת סליחתו במילואה.

אמנם אין זה טבע ראשון של בן אדם. תחילת תגובתו של אדם הוא לנסות להינצל מאשמה שתוטל על כתפיו, כי אין אדם משים עצמו רשע. אולם לא בדרך זו ממונה הצלחת תשובתו, ומליצי יושר שמחפש הוא בנרות לא יעזרוהו. מוטב לו שלא להשים במחשבו בהם ששיגו לו את נקיונו. כי המליץ יושר הטוב ביותר הוא דוקא חברתו המלאה בחטאו כי רב הוא, ובכך ישיג את מטרתו.

דרך זו של "אין" היא אשר תשיג מליץ יושר ליצורי עולם העומדים בדיון לפני מלך מלכי המלכים, כך שיצדיקם בדיון ויכתבם ויחתמם לחיים טובים ולשלום, אמן כן יהי רצון.

בתחום שבין אדם לחבירו יתכן לראות תופעות שלא רק ללמד על עצמן באו, אלא זורקות הן אור שמאיר ומבאר גם על ענינים הנמצאים בתחום שבין אדם למקום. ומאחר שבתשובה עסקינו, ובחיפוש מליצי יושר לקראת היום בו יעמיד במשפט כל יצורי עולמים, כדי שנצא זכאים בדיון וניכתב וניחתם לחיים טובים ולשלום, הבה נעיין בתהליך זה של התשובה והחיפוש במליצי יושר כאשר נוגע הדבר בעבירה ופגיעה שבין אדם לחבירו.

מובן שעוסקים אנו במקרה שהחטא - שפגע בחבירו - כבר עמד על טעותו ומאד מתחרט על הפגיעה שנגרמה בעקבותיו, ועתה עושה הוא כל אשר לאל ידו למען ימחול ויסלח לו חבירו, ויניקו ידיו מכל פשע, כך שיחודשו ימיהם בקדם, ותשוב קירבתם כבתחילה.

ובכן, טבע טבע הוא אצל בני אדם במקרה כגון דא, לנסות למצוא כל מיני טענות שכל כולן אמורות להצדיקו; טענות המוכיחות שאין מדת העוול הנגרם כל כך גוראה, או שלא ממש מתחת ידו יצא הדבר וכי רק שימש חלק קטן נטול כל חשיבות. אם לא ימצא הוכחות כאלו, ירבה להמציא סברות המבטאות לנפגע שגם אם באמת מתחת ידו יצא הדבר, הרי שלא היתה כוונתו להרע ולהזיק כלל וכלל, חס מלהזכיר, כי אם עשה את אשר עשה או דיבר את אשר דיבר מתוך הכרח בלית ברירה, ואולי אף מתוך כוונה הפוכה להטיב ולהועיל, ושלא ברצונו נהפכה הקערה על פיה ויצא מה שיצא, ואין ספק שדינו כדבר שאינו מתכוין.

אכן דרך אחרת פתוחה לפני החוטא והפוגע. במקום לצבור טענות והוכחות המעידות על צדקו או טוהר כוונתו, אזור עוז במתניו, ובבושת פנים נישג אל הנפגע בהודאה על חטאו אשר חטא, וכי אמת נכון הדבר. לא רק שיצא הדבר בגרמא ובקביותו, אלא הוא עצמו עשהו וכוונתו. לא זו אף זו, כמה נעים היה אילו היתה לו אמתלא מסויימת שתורה על כוונתו הטובה והטהורה, אך לבו יודע את האמת ומודה הוא על כך שגם כוונתו היתה בעוכרי הרעה הנעשה. אין לו איפוא אף טענה ומענה שתוכל להציל את

ללמוד ולהסדיר התפלות והפיוטים:

רבי אליעזר אומר, לעולם יסדר אדם תפלתו ואח"כ יתפלל (ר"ה לה). ואוקומנא בברכות של ראש השנה ויום כפור ושל פרקים, שכל אדם חייב להסדיר תפלתו כדי שלא יטעה ואפילו היחידים, כ"ש שליח ציבור שאימת הציבור יתירה עליו, לכן כל אדם יחזור וילמוד התפלה והקרבן מקודם להיות שגורים בפיו בר"ה בשעת התפלה. וכן ללמוד בזיו ובני ביתו סדר התפלה וסדר הברכות והמלכיות וחברות ופירוט כדי שלא יצטרך בר"ה להפסיק בתפלתו להראות להם אז הסדר.

עיקר התפלות על כבוד שמים:

בערב ראש השנה אחר טהרת המקוה ותפלת המנחה בכונה עצומה, יבין אדם לתפלת ערבית בכונה עצומה מאד. ובודאי מי שיעיין בכתבי הארז"ל בכונות תפלת ר"ה, תסמו שערות ראשו מגודל התיקונים בעולמות העליונים הקדושים בתפלות ההם, לכן צריך האדם ע"פ לבוין היטב בפירוש המלות בהתעוררות לבו הטהור.

אחי רועי, אקו לידע שכמעט כל נוסח התפלות של ר"ה ויחיד' הוא רק שיתקדש שמו הגדול בכל האומות ובכל העולם, כי זה עיקר התפלות עתה בימים הנוראים האלה. לכן יזהר האדם להצטער בלבו ולבכות, בידור ביום הדין הגדול והנורא הזה, בענין שמדבר בתפלה מחלול שמו הגדול ית"ש, ויתפלל ענין זה מעומקא דלבה ויותר ויותר מהתפלות שמתפלל בעד עצמו, כי זה כל אדם עתה בגלות יש לו לבכות ולהצטער בתמידות על חילול שמו הגדול ית"ש בין האומות עובדי ע"ז ואבן מעשה ידי אדם, שמהרפים ושוחקים בנו עם קדוש ואומרים: איה אלוקים, יקום ויערכם.

והתבוננה אל התעוררות לבו אל הכבי, שיאמר התיבות במתוך גדול, ויפסיק בכל הפסק ענין לעורר לבו אל הכבי, דהיינו כשיאמר: "ובכן תן פחדך ה' אלוקינו על כל מעשיך", יכוין במחשבתו בזה"ל: עד מתי יהיה שמך הגדול שחיוו בין האומות? ושבביל זה תן פחדך על כל מעשיך. שידעו כולם שאין א-ל-ה מבלעדיה ותהיה שמך בכל האומות וכו', ובתפלה "אלוקינו ואלקי אבותינו ואלקי ישראל" יעורר לבו אל הכבי יותר ויותר על חילול שמו הגדול בין האומות ויחשוב כנ"ל, וביחוד תבינות "ויאמר כל אשר נשמה באנו, ה' אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה", יעורר לבו אל הכבי יותר ויותר ויחשוב במחשבתו: מתי נזכה שיתקדש שמך הגדול בפני כל האומות, ויאמרו: עתה ידענו אך רק אלקי ישראל מלך ומלכותו בכל משלה.

יסוד ושורש העבודה (שער יא פ"א)

... דברי הארז"ל שכתב (פ"ח שער ר"ה סוף פ"ד) כי ביום ראשון דראש השנה תמיד התיקון בפנימיות העולמות וביום שני בחיצוניות העולמות, ע"ש הובן, אשר לפי זה בארנו הדרך הנכון לכל אדם, להתפלל ביום ראשון דראש השנה עיקר על תיקון השמחה ועל עסקי עבודת הש"י, שזה פנימיות העולמות, וביום השני להתפלל על צרכי בני חיי ומוזני ולהשפיע לכל ישראל.

עבודת ישראל (לר"ה שחל בשבת, וענ"ש שמכביר בדרך מופלא הענין שעקר חו"ל ובטלו מצות עשה דתקיעת שופר בשבת)

תפלת לחש – ולא בהגבהת קול:

ולחיות תפלת הימים האלו משונות בנוסחאות ובענינים, צריך לבחין בהם יותר מן הראוי, וכשמתחיל להתפלל יכוף ראשו כאגמון וישפיל עיניו למטה ולא יגביהם עד שישלים תפלתו, ויהיו למטה ולבו למעלה, וכן בכל העשרה ימים שבין ר"ה ליום כיפור, שהימים האלו צריכין להיות מובדלים ומופרשים בקדושה ובטהרה מכל ימות השנה. ולא יגביה קולו בתפלתו שלא יראה מקטני אמונה, וגם שלא יטריח לאחריהם. ואין ראוי להרים קול כלל אלא יחתוך התיבות בפיו ובשפתיו עד שישמעו אזניו מה שמציא מפיו ודי לו עם כוונתו.

ולענין קריאתו בסודו, הכל לפי מה שהוא אדם, אם הוא יכול לשל בקריאת כלב ושגורה תפלתו בפיו כראוי ומכוין במלותיו ואינו פונה לבו ומחשבותיו אנה ואנה, טוב לו שיהיה ודעונו זה על זה, ויעמוד ביראה ואימה כעבר לפני אדוניו אז טוב לו, ואם יש לו איזה מונע מהתפלל על פה, או שאין תפלתו שגורה בפיו כל כך ובכן נטרד במחשבתו ונכשל בכוונתו, יקח סדור בידי ויהיו עיניו פתוחות להבטיח בו ואזניו קשובות לשמוע מלותיו, ויכין לבו לבחין כל מה שמציא בשפתיו, ואין חשש בכך, וכן נהגין רוב העולם להתפלל אלו הימים מתוך הסודו, עם הדיות שהדרך הראשונה נ"ל יותר נכון למי שיכוין בו. סדר הימים (תפילת ר"ה)

טובה צפרנן של ראשונים הטור והב"י אשר מימיהן אנו שותין ומפיהן אנו חייך, שהיו בעלי רוח הקודש, ואוהבי ישראל מאד, וחששו מנחה בני הכפרים המתאספים בימים נוראים להתפלל בציבור ולא הורגלו בכך כל ימות השנה לכן הם מגביהים קולם בתפלתם, ובאמת יש איסור גדול המגביה קולו בתפלתו (ברכות לא), ובפרט בספרי המקובלים (עי' ספר הקנה' כג, א: טור ברכת א"ח סי' תקפ"ג) ובזוה"ק (פר' ויגש רט: ובפר' ויקהל רב). מחמירים ומוזהרים מאוד על זה, ועל כן דאגו על הדבר שלא יהיה הלילה כטרוגו על ישראל, לכן כתבו (טושו"ע א"ח סי' תקפ"ט) מותר להגביה קולו בתפלתו מעט בימים הללו. אבל אמת נכון הדבר שההיתר הזה הוא רק לפנים, ולא טוב הדבר, אדרבא, איסור גמור יש.

עת לבכות:

יהי נהוג מורי ז"ל (האר"י הק') לבכות הרבה בתפלת ראש השנה, אפילו שהוא יו"ט, ומכל שכן בתפילת יחיד' ויהי אומר מורי ז"ל, כי מי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלו, הוא הוראה שאין נשמתו הגונה ושלמה. גם היה אומר כי יש בני אדם נידונים ביום ראשון ואז הם דינא קשיא (ד-ין קשה), יש נידונים ביום שני שהוא דינא רפיא (ד-ין רפה), ורעה הבורא ב"ה לרחם עליהם, ודן אותם ביום השני. ואמר, כי האדם הנופל עליו בכיה רבה באלו הימים האלו בתפלה, היא הוראה שנידון באותה שעה למעלה, אם ביום הראשון ואם ביום שני.

בוז"ק (תק"ד כו, ב): "והנה נער בוכה" (שמות ב, ו) מיד "ותחמול עלי", כי הורדת דמעות הוא סגולה גדולה שתקובל תפלתו ויכתב בספר חיים טובים, כמו שכתוב כל זה בכתבי הקדושים באורך וכו', ומכל מקום אף מי שאינו בוכה, טוב לעשות קול בכי כאילו הוא בוכה, וכתבי (וההלי' ט) "כי שמע ה' קול בכי", קול דייקא, אע"פ שלא בכה ממש, ורחמנא לבא בעי לב נשבר, והכל לפי מה שהוא אדם, וכל לבבות דורש ה', ולבלב שיכוין לבו לשמים. וטוב להעביר צרעת עוונותיו הנרשמים במצחו על ידי הדמעות, לכן ירחץ בדמעות עיניו את מצחו, ובוה יעביר את הצרעת. וכן טוב שירחץ ידיו בהדמעות, שנאמר (איוב לו, ז) "ביד כל האדם יחתום". אלה פוסק' (התקפ"ט ס"ק מד)

להוסיף כוונה:

כל אדם חייב לבחין בתפלתו ובברכות ובכל מה שיקרא מכל דבר שבקדושה כוונה גמורה, יותר ויותר בעשרת ימי תשובה לפי שהוא זמן קבלת תפלת ישראל יחיד וכו"ש לרבים, כי בשאר ימות השנה נעלה לרבים, וליחיד בהמצאו אלו י' ימים, ולכן ראוי לכל יחיד להוסיף כוונה ולפשוט במעשיו ולבקש רחמים מן המלך הוי"ש לזון בריותיו וספרי חיים וספרי מותים פתוחים לפניו, ע"כ תקנו תפלה מטבע כעמוד בדיון, ויטרדו לא גופו ואבריו במלות ובקריאת השמות, ויזכור וישוב אל ה', ומי שאין מכון אין כאן תפלה, נאמר עליו (שעי' כט, ז) "בשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני", ומפלאי חכמי הקדמונים שתקנו כל התפלה בלשון עז, ורמזו בהם סודות מופלאות ונוראות, כינונם אנשי האמת, ויתפללו בהן לתקן עולמות, להשלים המדות, ולהמשיך הרצון הקדוש מן העולם ועד העולם. והמשכיל שיש לו עסק בנסתרות וירא שמים יצא ידי שניהם, יכוין לפשוט המלות, ובנסתר להפיק רצון.

סידור ר' הירץ ש"ץ – להמקובל הקדמון רבי הירץ טריוויו ז"ע (מהדורת תשס"ד, ח"ב עמ' זג)

תפלה בכוונה – מעלה כל תפלות השנה:

וכן הוא בתפלה, על ידי מחשבות וזרת נפסל התפלה, ומשליכן במקום פסולי המקדשין. וזרת נפסל בר"ה בכוונה, מעלה כל התפלות של כל השנה שחרית לשחרית ומנחה למנחה וכו'.

ובזה תבין שבאו התקיעות בר"ה בסדר תשר"ת, שהם אברהם יצחק יעקב בנודע להבאין בסוד ה', כדי לעורר משנתו להעלות ג' תפלות שתיקנו אבות אברהם שחרית וכו', כמסקנת הש"ס ברכות פ"ה (כו). ובאו התקיעות, מדת אברהם שיתעורר מהשינה ע"י שיתפלל בכוונה שחרית שתיקן אברהם, להעלות תפלת שחרית של כל השנה ושברים, יצחק שתיקן מנחה; ותרועה, נגד ערבית שתיקן יעקב. וזהו יבין עורו ישנים מתרדמתכם, בענין התפלה.

ולחיות יעקב יוסף (פר' שלח אות ו). וראה עוד בס' מדרש דודי – לנכד הרמב"ם – אבות פ"ב מ"ה: ערבי נחל לר"ה ליום ב' (עמ' שצ). ועי' דרשות תח"ס 'ח"ב עמ' שצ, דרוש לר"ה אלוה הקדוש' בשם הקדמונים "שכל התפלות של כל השנה נפסלו מחמת מחשבת חוץ ונדחו כפסולי מוקדשים הם תלויים ועומדים עד עשר"ה, ואז בשמחתה כלב שלם אז כל יום מעלה עמו תפלת יומו, כגון יום א' מעלה עמו כל תפלת יום א' בשבת של כל השנה, וכן כולם"

עיקר התפילות – התפילה התדירה:

ועוד צריך אני לעוררך ולהזכירך ולהזהירך, אף שכבר ידוע הוא לך, אבל להזכיר אני צריך, בענין התפילות של ר"ה ויחיד' כ', שהעולם אומרים אותם באמת בהתעוררות גדול, אך עיקר מגמתם שהם מתעוררים הוא בפיוטים ותפלות החדשות הנאמרים במחזור, אבל התפלה הסדורה בפסוקי דזמרא וקרבנות וקריאת שמע ותפלה, הם אמורים במרוצה כמו בכל השנה, ואינם יודעים כי זה עיקר הדין וההתנסות, ולא יקובל התוספות בלתי העיקר, ויבדוקם של הרבי ר' בער [ממעוריתש] זכרוננו לחיי העדה"ב בהכתבים (לקטים יקרים אות קלד) יש שם דרוש ארוך על גנות האנשים האלו, ואתה ידעת זכרוננו לחיי העדה"ב מפרעמישלאן, שיעשה העיקר עיקר, בפרט ביום נורא כזה צריך לשום נפשו בכפו לכוונת התיבות ואותיות כידוע וכמו שכתבתי לעיל (אות לו) ובוה מעלים התפלות הפסולות של כל השנה, כידוע מכל הספרים.

יושר דברי אמת (אות נו, וראה ס' ספר חסידים' סי' רנו)

כבר מלתו אמורה למעלה בתפלת כל השנה אזהרה כמה פעמים על כונת התפלה, וקל וחומר כן בנו של ק"ו הוא בתפילת ימים נוראים האלו, כי תחלת דינו של אדם בר"ה על שלא עשה כבוד ויקר לשמוא דקוב"ה כמבואר בזוה"ק פ' פנחס (דף רלא) וכו', אחי רועי, אהובי נפשי, האם אין כדי בויין וקצף להשם יתעלה ויתרומום זכרו לעד אם האדם אומר תיבות התפלה בפיו ובשפתיו, ולבו ישוטט במחשבות עולם הזה רח"ל, וביחוד בעת שמזכיר בפיו איזה שם משמות שאינם נמוקים, ולא ידע כלל אם יצא השם הקדוש מפיו, כי חשב באותה שעה מחשבה אחרת, וכדי בויין וקולן להשם יתעלה מזה, או לאותה בושא ואוי לאותה כלימה. לכן יזהר האדם מאד ומאד בזה, גם יזהר האדם שלא יאמר פסוקי דזמרה ונשמת במהירות כדי שיגיע לומר הפיוט של "וצר" עם הציבור, כי טוב לאדם יותר לומר פסוקי דזמרה ונשמת במתוך גדול ובכונה עצומה מלומר הפיוט עם הציבור. אך את זה ראוי להזהר מאד, להתחיל תפלת העמידה עם הציבור בכל המועדים, ולא שכן בראש השנה, ואף אם יאריך בתפלת העמידה כמה שעות אחר שיסיימו הציבור תפלתם – מקרי נמי מתפלל על הציבור.

יסוד ושורש העבודה (שער יא פ"ב)

חוב גמור להאזין לחזרת הש"ץ:

העולם טועין במה שבעשרת פיוטי ימים נוראים וניגונים עומדים על רגליהם באימה וביראה כראוי ובעשרת עומדים החזן התפלה שבסדר הקדושה כגון "ובכן" "קדוש" "ותמלך" וכיוצא וישיבים בטלים במחשבות חוץ, ורבים מהם מפסיקים בשיחות בטילות וזוה עושים מהעיקר טפל וטפל עיקר, כי סדר התפלה חוב גמור להאזין להם לקול החזן באימה וביראה אפילו בשאר ימות השנה כדכתבתי לעיל, והפיוט איננו חייב וכו'...

יוסף אומץ (אות תתקסו, וענ"ש אות תתרו)

תפלת מוסף בבכיה, בכונה ובענוה:

יתאמץ במוסף להנגח והנורא בבכיה ובכוונה שלימה, וישים עצמו כאין באמת, כי בעוונותיו הרבים כדור יתום זה אנו נמשלים כמו יתושים, ואם האמוראים ע"ה אמרו על עצמם אנו בחמורים (שבת ק"ב), אם כן להיות אנחנו לחזק את עצמינו כתינושים הוא מעלה ואינו ענוה, כי דלנו מאד בתורה ובמצות וביראה. ויתעורר ויקבש ממלך מלכי המלכים הקב"ה בלב נשבר אולי יחנן ה'.

עבודת הקדוש להרחי"א (מ"ב, אות רשא)

"היום הרת" – בהכנעה, בנחת ובזמירה:

וכשאמר "היום הרת עולם" נהגו לשחות עצמן ולאומרו בכפיפת קומה. והטעם הוא, מפני שבאין להזכיר ענין גדולת היום ומעלה ותגבורת הדין שיש בו, וכל באי עולם מומרים בו למשפט לפני בורא עולם, ואינו יודע דינו איך יצא וכו'. ובהיות שצריך האדם לשבר עצמו ודורו ונשמתו בזמן התקיעה, תקנו לומר זה הענין שהוא מביא את האדם להכנעה גדולה בחוכמו יום עמידת דין ומצבה ואינו יודע איך יפול דבר. ואפילו בחזרת שליח ציבור את התפלה נהגו שכל יחיד ויחיד יאמר אותו כל אחד לעצמו קודם שיאמר אותו שליח ציבור, והטעם הוא שכל אחד ישר את לבו באומרו אותו בינו לבין עצמו. ונהגו לומר אותו בנחת ובזמירה כדי שיתמתקו הדברים בפיו ויכוין בהם כדי שישבר את לבו מתוך כך.

סדר היים (סדר תפלת מוסף)

הפיוטים – אוצרות כמוסים ונשגבים:

בענין הפיוטים של ימים הנוראים האלה, יש בהם אוצרות גנוזות חכמה אשר אין להעריך ולשער, בפרט בתפלות הגדולות כמו "אדאנו" ו"האדרת והאמנה" (ד-ין ב), אשר כל תיבה ותיבה מרומז שם או כינוי משמותיו וכינויו יתברך, והרבה באו בדפוס פירוש המחזור, אבל עוד יש כהנה וכהנה, מי מנה. על כן צריך לאומרו באימה וביראה בקדושה ובטהרה, ומכ"ש שלא ישלח אדם את ידו להגיה איזה דבר, כי לא דבר ריק הוא, ואם הוא ריק, הוא רק ממנו. סידור שלי"ה "שער השמים"

על מועד

יודעי תרועה

לקט אמרים על תקיעת שופר ועניניה, ועל ראש השנה שחל להיות בשבת

קול השופר – לשון נסתר:

"ונתגלה לי בחלום ענין תקיעת שופר, כמו שני אוהבים, או בן ואב, שאינם רוצים שידעו מה שאחד כותב לחברו, ויש להם לשון נסתר שאינו ידוע לשום אדם רק לאב ולבן, כן הדבר בראש השנה, יומא דדינא, לא היה רצון המקום שידעו המקטרגים מבקשותינו, ולכן עשה לשון עמנו על ידי שופר, שאינו מובן רק לו יתברך".

תמארת עזיאל (ר"ה, ו: ועניני השם בדבריו)

קול השופר – קול פשוט בלא דיבור:

כל העמים תקעו כף הריעו לאלקים בקול רנה (תהלים מז, ב). יבואר על דרך משל, עבדי המלך האהובים למלך, כאשר באים לפני המלך לבקש חפצם, אז מגודל גדולת והתנשאות המלך נופל עליהם פחד לפני המלך, כי יראים אולי לא יוכלו לדבר כראוי, ויהיה פתחון פה להמקטרג להסטיין עליהם, רק מבקשים רצונם וחפצם ברמז בעלמא, והמלך ממלא שאלתם. כמו כן בראש השנה אשר אנחנו עמו בית ישראל מתעלים לפני הבורא ברוך הוא, אזי אימה ויראה גדולה נופל עלינו, אשר אנחנו יראים לדבר לפניו, כי אולי נהיה נכשלים ח"ו באיזה דבר, ויהיה פתחון פה להמקטרג להסטיין, לכן צועקים אנחנו בקול בלא דיבור, היינו בקול שופר, שהוא קול פשוט, צעקה רבה מעומק הלב, והבורא ברוך הוא בוחן לבות ויודע נסתרות ממלא משאלותינו לטובה.

וזהו: 'כל העמים תקעו כף הריעו לאלקים בקול רנה', היינו בראש השנה שבאים ומתעלים כולם לפני הבורא ברוך הוא, מריעים בקול לבד בלי דיבור, כי יראים שלא יהיה פתחון פה להמקטרג והקב"ה ברוך רחמי ממלא בקשת עמו בית ישראל לטובה".

קדושת לוי (ל"ה)

"מפחדך אנוסה לעזרתך" – פון דיר צו דיר:

והנה בנוהג שבעולם הוא, שיש סגנון תרועה מיוחד שהוא סימן וקריאה לכל העם להתאסף, ויש סגנון תרועה מיוחד המעורר פחד ורעדה, שהוא רמז וסימן לעם שכל אחד ינוס ויברח למלט את נפשו, ולכל סגנון תרועה מיוחד כלי מיוחד, כי אי אפשר לעשות בכלי אחד שני פעולות מנוגדות. ואילו בני ישראל כששומעים את קול השופר מתעוררים לשני הפעולות ביחד, והיינו שמתמלאים פחד וחרדה מקול השופר, וכדכתיב (עמוס ג, ו) 'אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו', שהוא סימן וקריאה למנוס ובריחה, אבל להיכן בורחים ונסים בני ישראל, מתכנסים ומתאספים אל הקב"ה, כלומר, מהשי"ת אל השי"ת, פון דיר צו דיר, מבחינת 'מפחדך אנוסה לעזרתך', 'אברח ממך אליך' (כתר מלכות לרשב"י). ועי' פיה"מ לתרמב"ם ר"ה פ"ד מ"ז, וזה לשון: "לא היו קורין הלל לא בראש השנה ולא ביוה"כ, לפי שהם ימי עבודה והכנעה, ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו, ומבשר ומנוס אליו, ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה, ובכל אלו הענינים אינו הגון השחוק והמחמ"ה".

וזהו פירוש הפסוק (תהלים פט, טז): 'אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יחלכון', 'יודעי' הוא לשון שבירה, מלשון הכתוב (שופטים ה, טז) 'וידוע בהם את אנשי סוכות', והיינו שמקול השופר נופל על בני ישראל פחד וחרדה ולכם נשבר בקרבם, ו'יתרועה' הוא מלשון יתעורר והתחברות, כלומר, מן פחד הם רצים להתקרב ולהתחבר אל השי"ת. ועל ידי זה 'ה' באור פניך יחלכון', כי מיד כאשר בני ישראל רוצים להתקרב אל השי"ת, מאיר ה' פניו אליהם ומקרבם אליו, וממילא 'בשמך יגילון כל היום' (שם, יז), שכן כאשר התשובה היא באופן זה, יכולים להיות בשמחה.

וזה שאמר במדרש (ויק"ר כט, ד) על פסוק זה: 'אמר רבי יאשיהו... שמכירין לפתות את בוראם בתרועה', כי על ידי קול השופר המעורר חרדה ופחד, שהוא סימן לבריחה וניסה, מתקרבים ומתחברים בני ישראל אל השי"ת, כמו תינוק בעת שמתירא רץ להתגונן תחת סינר האם, 'מפחדך אנוסה לעזרתך', כאמור.

כ"ק מן אדמו"ר מהר"י מבעלזא ז"ע (מחזור 'עבודת השם' לר"ה, עניני תקיעת שופר)

את אשר יכיון האדם בשבת:

"... ובשבת של ראש השנה יכיון המתפלל אחרי כי אין בו שופר המבלבל השטן, ואמרו (ר"ה טז:) כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין בסופה, והני מילי דלא איתיליד בשבתא (דהיינו שלא תקעו מחמת פשיעה. עיי"ש בתו"ש ובשאר ראשונים), וסוף סוף מי יעמוד לנו, המקטרג מקטרג, לכן יכיון

במהרה על כל העולמות... ועל זה אנו מתפללים בימים הנוראים האלו: 'יתמלך אתה ה' לבדך על כל מעשיך', אך ביום הדין מתייצבים המקטרגים לקטרג על כנסת ישראל ח"ו, כמו שנאמר (איוב א, ו) 'ויהי היום ויבואו בני האלהים להתייצב על ה'', ודרשו ז"ל (נוה"ק ח"ג רלא.) 'ויהי היום' - זה ראש השנה. וכדי לתת עצות לנפשו, צוה לנו הקב"ה לתקוע בשופר ביום הזה, כדי לערבב הסטרא אחרא לבל יוכלו להרע לישראל, שהענין השופר הוא שהוא קול פשוט בלא חיתוך הדיבור, ומן הצורך לשום כל מגמת כוונתנו בלב ומחשבה יחד, לשוב לפניו ית"ש מעומק הלב בעת התקיעה, וכשתוקע בשופר מעומק הלב בתשובה, הקב"ה שהוא בוחן כליות ולב מקבל מחשבה זו לפניו, ועל ידי קול פשוט שיוצא מן השופר נתעורר עולם המחשבה שאין בו דיבור, ואין שום מלאך ושרף יודעים עד מה, ולא יבינו מה שישראל עושין בשופר, ועל ידי זה נתערבב השטן ונחלש הסטרא אחרא וכו'.

והנה בימות החול, שאז עת התגברות הדינין והסטרא אחרא, צריכים אנו להמתיקם על ידי השופר בכדי שלא יבינו הסטרא אחרא, אבל בשבת קודש לית שולטנא אחרא בכלהו עלמין, ואנפנה נהירין בנהירו עילאה (נוה"ק ח"ב כלה:), ואין להסטי"א שום מממלה לקטרג בשבת קודש, ולבנונית עליון מאיר לכל העולמות, לזה אין מן הוצרך לתקיעת שופר בשבת קודש, שגם בלא שופר נתערבב ונחלש כח הסטרא אחרא... ומה שאנו פועלים בימי השבוע על ידי השופר יכולים לפעול בשבת קודש בלא שופר כנ"ל... שגם בלא שופר יכולים לפעול רחמים גדולים וחסדים טובים על כנסת ישראל".

מאור ושמש (רמזי ר"ה)

השבת – "יכולה היא שתרחה"

"בשבת אין תוקעין (ר"ה כט:), ונ"ל דאף על פי כן מתוקן ממילא כמו בתקיעה ממש, דהנה מבואר בגמרא (שבת ב:) דבמבקר החולה (בשבת) אומרים 'יכולה היא שתרחה', והיינו שבכח קדושת השבת היא הרפואה בלא צעקה ותפלה, כמפורש שם בפירוש רש"י ז"ל, וכמו כן בגי' תקיעות דהוא לעורר רחמים רבים מלמעלה, ושבת קודש מקור הרחמים, וממילא בא הרחמים לכל ישראל".

דברי חיים (ריש חלק המועדים, עני"ש בארובה)

המסירות נפש שבמניעת התקיעות –

פועלת פעולת התקיעות ביתר שאת:

"ועתה אוכיחא ואערכה לענייכם, כי ענין מניעת התקיעות כשחל בשבת, עושה אותה פעולה של התקיעות ביתר שאת ויתר עז, כי יסוד התקיעות ושורשם היא להזכיר ענין העקידה, למען יתאמץ כל אחד ואחד לילך בדרכי האבות לקבל עליו מסירות נפש, כמאמרם ז"ל (ר"ה טז:): 'אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני', כי היום בוער כתנור ויבואו בני האלקים להתייצב וגו', ולמנוא עליה על בני אדם. על כן העצה לזה לתקוע בשופר להזכיר עקידתו של יצחק, שאז נמתקו הדינים, כמו כן עתה, על ידי תקיעת שופר וקבלת מסירות נפש נמתקו הדינים, וכדאיתא במדרש (ויק"ר כט, ו): כשישראל תוקעין בשופר, הקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, שנאמר (תהלים מז, ו) 'עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר'. ואם כן יש להבין הניחא כשחל בחול, אבל כשחל בשבת במה ממתיקים הדינים ואיך נצא זכאי בהשפטנו, כי מי יעמוד לפניו בדין.

אבל הענין, לאשר אנחנו יודעים כי עיקר המתקת הדינין הוא על ידי התקיעות, ועם כל זה אין אנו תוקעין בשבת, לקיים מצות חז"ל שלא לתקוע בשבת גזירה שמה יעביטנו, וכמצווה עליו מפיו יתברך באמרו: 'לא תסור מן הדבר' וגו' (דברים יז, א). ואם כי ביום הזה כל חיינו, הן חיי הגוף וחיי הנפש תלוי בו, כי בראש השנה נכתבין וכו', הן חיי הגוף או הנפש ורוח וגשמה לעוה"ב, כמבואר בשלי"ה... ולצאת זכאי בדין אי אפשר כי אם על ידי התגברות מדת הרחמים והמתקת הדין, ולכן צוה השי"ת לתקוע להמתיק הדין.

ועם כל זה בשבת אין אנו תוקעין, ומשליכים יחינו על ה' מבלי הפעולה של השופר, כדי לקיים מצות חז"ל, כי כך ציונו יתברך 'לא תסור', אם כן בזה עצמו ממתקין הדין, שזה עקידה בפועל ממש, ואין לך מסירות נפש גוף וממון ונפש ויתר מזה, ואנחנו מוסרים גופינו ונפשנו בפועל ממש, וכמו שאז בעקידה על ידי מסירות נפש נמתקו הדינים, כמו כן עתה הנך רואה כי מניעת התקיעות עושה פעולה של התקיעות ביתר שאת ויתר עז".

י"ט פנים (אבני זכרון לר"ה אהרן סוד, ד"ה ועתה אוכיחא)

פעולת השופר נעשית על ידי הדוותא דשבתא:

אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה (תהלים קכ, ב). אמר הגה"ק [רבי צבי הירש] מו"ד יט"ש: 'אז' הוא אותיות א' ז', רצ"ל, כשחל א' דראש השנה ביום ז', הוא שבת קודש, 'ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה' ראשי תיבות 'שופר', דחדוותא דשבת מסתיע לעשות הסגולה כמו שופר, וימלא זה במקום וזה".

הוד והדר (מובא בליקוט עשרת צב"י ח"ב עמ' שצז)

כי בראש השנה עמד אדם הראשון לדין ויצא בדימוס (ויק"ר ר"פ כט) אף כי [לא] היה לו שופר, מכל מקום היראה תשובה בלבבו ונטע במה שקצץ, כן יכיון כל האדם לכון זכור ושמור, ואל תהא צרה ויוגון ביום מנוחתו.

וטעם אחר, כי השופר הוא לבלבל השטן הוא יצר הרע, ובשבת שיושב כל אדם בנח וכל מעשיו עשויים אז יסתכל בפנימיותו ויסתכל רק הרע ממנו, והשבת נפש משיבת".

סידור ר' הירץ ש"ץ - להמקובל הקדמון רבי הירץ טריוש זצ"ל (מהדו"ח תשס"ד, ח"ב עמ' מט)

בין שופר של אלו ל שופר של ראש השנה:

תקעו בחז"ש שופר בנסה ליום חגנו (תהלים פא, ד). "אפשר לומר במה שיש לחקור, דאמרו רז"ל דכששומע הסטרא אחרא השופר בראש השנה ירא וחרד שמא הוא קול השופר של הגאולה ומבקש הלבנה וכו' (עני ר"ה טז: תוד"ה כז), והלא כל חודש אלו בכמה מקומות תוקעים שופר באשמורות, ויש אחר תפלה, ואם כן כבר שמע וידע דהוא שופר בעלמא ואינו השופר של הגאולה.

אמנם נראה דשופר שתוקעין בחודש אלו הוא להתעוררות לבד, על דרך 'אם יתקע שופר געיר נָס לא יִתְקַד' (עמוס ג, ו), ושופר חודש אלו אינו פועל בשמים. אמנם שופר של ראש השנה, על ידו מתגלים אורות עליונים וגילוי הרחמים, ולכן יראה ורעד יבא כו'.

וזה שאמר: 'תקעו בחודש', כלומר, בחודש אלו, להתעוררות תשובה, ועם כל זה 'שופר בכסה ליום חגנו', פעולת השופר הוא ליום חגנו, 'כי חק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּח לְאֵלֵינוּ יִצְחָק', דשופר דראש השנה שהוא מצות ה' חק לישראל הוא כ"י משפט לאלקי יעקב דפועל השופר למעלה עושה אורים גדולים ומתגברים הרחמים, ואין לשופר שתוקעין באלול יחס בשופר של ראש השנה.

ואפשר לרמוז עוד: 'תקעו בחודש שופר' ראשי תיבות: 'שבת', רמז דאפילו בשבת תוקעים בבית דין (עני ר"ה כט: ובתוד"ה אבל), ואפילו הר"י ז"ל היה תוקע בבית דינו, ורמז 'בכסה' דעל הרוב לא יתקעו בשבת בעבור גזירה דרבה נ- "שמה יטלנו וכו' יעביטנו ד' אמות ברשות הרבים". (ר"ה שם)".

יוסף תהלות (להגה"ק החיד"א ז"ע) (תהלים מזמור פא) [בענין שיטת הר"י], והתקיעות שתקע בבית דינו ב"ה של שבת, הן ידוע שרוב הראשונים חלקו עליו בזה. ועי' משי"כ בעל המאור ובעל המלחמות (ר"ה ריש פ"ד), ועוד. ובעל החינוך (מצוה תה) כתב: "ואני שמעתי שרברב רבי יצחק אלפסי ז"ל היה תוקע שופר בעיבתו בשבת. ואחא היה אם תזכנה תבאר לך הטוב בענין". אולם כבר העיד הרא"ש ז"ל שאפילו תלמידיו לא נהגו אחריו לעשות כך].

ראש השנה לאחר שניתנה התורה – חל בשבת:

חקשו בגמרא (ר"ה כט:). בפרשת אמור כתיב (ויקרא כג, כד) "בחודש השביעי פנחס לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה", ובפרשת פנחס כתיב (מגדבר כט, א) "יום תרועה יהיה לכם". ותיצרו: דכשחל ראש השנה בשבת - "יהיה לכם שבתון זכרון תרועה", וכשחל בחול - "יום תרועה יהיה לכם", עיי"ש. וכאן הבן משכיל שואל, דאיכא הוי ליה למכתב, בתחילת יום תרועה, שהרי ברוב השנים חל ראש השנה בימי החול.

ונראה, דהנה איתא שמשא רבינו עלה להר לקבל לחוות השניות בחמשי בשבת, וירד עם הלוחות לסוף ארבעים יום, ביום כיפור, שחל אז בשני בשבת (עני ב"ק פב. תוד"ה כז). וראה בגי' שלו מדרש 'עלי מועד'. מעתה, צא וחשוב למפרע, ותמצא שראש השנה היה חל בשבת. ואם כן לא קשיא מידי, מאחר שבאותה שנה שנתן לנו הקב"ה את התורה היה צריך להזכיר תחילה "יהיה לכם שבתון זכרון תרועה", כיון שראש השנה התקרב חל בשבת, ואח"כ אמר להם שאם יהיה חל בחול אזי "יום תרועה יהיה לכם".

נפתלי שבע רצון

בשבת אין צורך לשופר –

שמעירבב השטן על ידי עומק כוונתו:

תקעו בחז"ש שופר בנסה ליום חגנו (תהלים פא, ד). "דוד המלך ע"ה אמר פסוק זה לתקוע שופר בראש השנה, ולא חלק בו אם חל להיות בשבת או בחול, וחז"ל התקיעו שלא לתקוע אם חל ראש השנה להיות בשבת שמה יעביטנו ד' אמות ברשות הרבים (ר"ה כט:). ועדיין אין זה מסיפיק קצת לבטל עבור זה מצוה של תורה, וטעם זה אמרו בגמלה, ומסתמא היו להם גם טעם כמוס על פי סוד.

ונראה כי שמרנו הטעם שאין תוקעין בשבת בפסוק הנ"ל, והענין הוא, דהנה כל מגמת עבודתנו בימים הנוראים אלו להעלות המלכות שמים, שיתגלה מלכותו יתברך

עלֵי הדרָה

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סוכה

חובת אכילה ושינה בסוכה בשאר ימי החג – מצוה חיובית או קיומית?
במשנה (דף כ"ב): "הישן תחת המטה בסוכה לא יצא ידי חובתו" [פירש"י: "לא יצא, דאכל מפסקו ביום לסוכה, ועיקר ישיבת הסוכה בשניה ושינה" דקדק הגר"ז **פערלא** זצ"ל, בפי' על ספר המצוות להר"ט (ח"א צא, ג). על הלשון "לא יצא ידי חובתו", דמה שיין לומר כן, הרי חובת מצות סוכה בקום ועשה אינה אלא לגבי אכילת כוית בלילה הראשון, ואילו שאר הימים אינה אלא בגדר איסור, שלא לישון חוץ לסוכה, ואם כן מה שיין לומר "לא יצא ידי חובתו" – הלא אין באן חובה, ויותר היה מהראוי לכתוב שעבר ובטל העשה.

מדקדוק זה יש להביא ראיה לשיטה מחודשת המובאת בריטב"א (להלן כו. ד"ה הא) לענין חובת שינה בסוכה בליל א' דסוכות, וז"ל: "... ולא מצוין חילוק בימי החג בין ליל הא' לשאר ימים אלא בחיוב אכילה זו, דאילו בעניני חיוב הסוכה שלא לאכול ולשתות קבע חוץ לסוכה ושלא לישון קבע חוץ לסוכה דינם שוה, והכתוב הוזהר אותם 'בסוכתו תשבו שבעת ימים', וזה פשוט. אבל שמעתי בשם גדול מגדולי הדור אשר בצרפת, שהיה מחייב לישון בסוכה בלילה הראשונה של סוכות, ואפילו ידיו גשמיים שינה ערמי מיתה, ולא התירו לו לירד מן הסוכה אלא בשאר ימים שדה רשות. אבל בלילה הראשונה הכתוב קבע חובה מגזירה שוה דט"ו מחוג המצוות, וממשיך וכותב: "והוא ליתא כלל לפום האי דכתיבנא, שאין חיוב ליל הראשון אלא באכילה דומיא דליל א' של פסח, דחיוב שינה לא אתי מההם ולא מחייב בשינה; ותו דאי' היה סתים לך תנא לקמן שא' ירדו גשמים יצאו מן הסוכה, דלא חלק בין ליל הראשון לשאר ימים, אלא ודאי דהוא ליתא כלל, ומה שכתבנו נכון ועיקר לכל מורה על האמת". ולפי השיטה הנזכרת – שישנה חובת שינה בסוכה בליל הראשון בקום ועשה – יובן הדיבב הלשון במשנתנו: "לא יצא ידי חובתו" לענין השינה בליל ראשון שחובה גמורה היא, כמו אכילה בסוכה. אכן שיטה זו היא דעה יחידה ולא נזכרה כלל בפוסקים. ואולי נמצא סימוכין לה ממה שהעיד בספר 'לקט יושר' (עמ' 144) על רבו בעל התרומת הדשן: "ואינו יושן בערב סוכות בצדדים, כדי שיוכל לישון לתיאבון בלילה, כי בסוכה השינה קובע עיקר הדירה", ודוק.

והנה, בעיקר ההערה, שאין בשינה בסוכה חובת קום ועשה, כבר דשו בענייני גדולי האחרונים, ונביא בזה דבריהם במקצת:

המנחת חינוך (מצה שכה) כתב: ונ"ל, דהנה שני מינים יש במצוות עשה, אחד שהיא חיוב אקרקפתא דכל איש מישראל, כמו תפילין ואחריו ואכילת מצה, ומצוה כזו אם מקיים אותה עושה רצון הבורא ויתברך ויתעלה וכו', ואם מבטל המצוה ואינו מניח תפילין או שלא נטל לולב ביטל המצוה ועשה נגד רצונו ית' וענשו יענשו; ויש מצוות שאין חיוב לעשותם, כגון ציצית, דהתורה לא חייבה אותו ללבוש בגד של ארבע כנפות, ואם רוצה הולך בלא בגד של ארבע כנפות ואינו נגד רצון הבורא ב"ה, אך אם מביא עצמו ללבוש חוץ, שכתובה לובש ארבע כנפות מקיים מצוה ציצית זה דרך הטוב וישר, הכלל, אם מקיים מצוה זו עושה רצון הבורא ב"ה, אבל אם אינו מקיים מצוה עובר על רצונו רק דאינו מקיים המצוה.

ועל מצוה זו, דהיינו סוכה יש בה שני חלקי המצוה, דהיינו בליל ראשון של סוכות מצוה לשלאכול כוית בסוכה ומחוייב לחזור אחר סוכה, ואם אינו רוצה לאכול אינו מועיל, כי הוא מחוייב לאכול, כמו מצה ותפילין, ואם לא קיים המצוה עשה בלילה הראשון עושה נגד רצונו ית'. ש. ובשאר הלילות ימנע אם רוצה אינו אוכל ואינו יושב בסוכה בליל חוץ, שכתובה לובש ארבע כנפות מקיים מצוה ציצית זה דרך הטוב וישר, רצונו ב"ה, אבל אם אינו אוכל אין חיוב, וגם בשתי מצוות הללו הוא בציור ג"כ שמבטל המצוה ועושה נגד רצונו כמו שאינו מניח תפילין, כגון אם לובש בגד של ארבע כנפות ואינו מטיל ציצית או עובר על המצוה, וכן אם אוכל אכילת קבע חוץ לסוכה עובר על המצוה" (ועי' שו"ת שו"ת להלכה כמה דברים ע"פ סודו וכו').

ברם, הגר"ז ענגיל זצ"ל בספרו **"אתון דאורייתא"** (כלל יא. וע"ע מ"ש ב'גלגית הש"ס' סוכה כו.) כתב על דבריו: "ואולם גוף דברי המנ"ח... שכתב דסוכה היא רק מצוה שלילית, נלע"ד דאין הדבר כן, ורק דסוכה היא מצוה חיובית ועצמותית, שהתורה מבקשת שנדור ז' ימים בסוכה כמו שדרין כל השנה בבית, ובאומרום ז"ל (סוכה כו.) 'תשבו כעין תדרור', והוא דאי בעי לא אכיל ולא יתיב בסוכה, זה בעבור לפי שענין דירה כך עניינה, שהאדם הוא בחוץ ובשוק כמה זמנים ורק שצדקה לאכול ולשתות או לישן אזי אינו אוכל ושותה וישן בחוץ רק בבית, והוא ענין הדירה בבית, וכן רצונה התורה שנדור שבעת ימים בסוכה, ושפיר הוא מבוקש עצמי וחיובי שהתורה מבקשת ענין הדירה בסוכה" (ע"ע שו"ת 'שואל ומשיב' תניא סי' ת. 'שערי יושר' שער ג' סי' יט; 'מקראי קודש' סוכות ח"א סי' ג, וכו' ב'שירת הרשב"א' ח"ג סי' רפח).

והגר"פ (שם) חילק בזה בין אכילה לשינה לשאר ימים, דאכילה אינה אלא מצוה שלילית – שלא לאכול חוץ לסוכה, ואילו שאר דברים, כגון שינה – הריהי מצוה חיובית, ויסוד דבריו הוא עפ"י דברי **בעל המאור** (סוף פסחים. וע"ע 'אבודרהם' סדר תפלת חג הסוכות) שאכילה, שיוכל אדם לעמוד ולהימנע מאכילת קבע במשך כל שאר הימים, אין היא נחשבת חובה, משא"כ שינה, שאין אדם יכול לעמוד ולהימנע משינה בשאר ימים, נחשבת כחובה (וכי' השואל בשו"ת הרשב"א שם), ומתניין דמיידי משינה מובנת בזה הדיבב, וחיצוין שב'צפת פנעה' על הרמב"ם (הל' סוכה פ"ו ה"ב) חילק להיפך, דאכילה נחשבת כמצוה חיובית, ואילו שינה אינה קיום המצוה, אלא שאסור לישון בסוכה, יע"ש.

עלֵי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

לקט הוראות ודרכי תשובה (ב)

א. יעשה האדם תשובה בלב שלם, בעזיבת החטא ובחזרה נמורה, אולם אל יעשה חשבונות שמים ואל יעסוק בכבשי דרחמנא, כגון שרואה שחזר בתשובה והנה יסורים באים עליו, כי בכגון דא התעיק בספר חסידים (סי' תתק) מספר שיש רבינו סעדיה גאון ז"ל, וזלשי"ק: "... וגם יש רשע שבכלל עונותיו נצורים ושמורים ליום הדין, ואח"כ שב מרשעו ועשה תשובה, וחזר מחטאו ועזב חובתו, ונתחייב שילקה על זדונו בזה העולם, וילקה וינקם ממנו בעוה"ז על אשמתו, כדי שיקרע גור דינו, וכיון ששב מרשעו ועשה תשובה התחילו היסורים לבא עליו, והנגעים שולטים בו, לפיכך תמהו כל רואיו ממעשיו, וחשבו בלבם: שמא אלו היסורים הם פרי הצדקות שהתחיל לעשות, ונתפתו בו השוגגים, וטעו בזה הדבר אחר הרחוקים, ולא ידעו [כין] היסורים שבאו עליו הם פרי העונות הראשונות שעשה, וכיון שמתנחם עליהם ועוזבם ועושה תשובה, כבר בטלו מלשמומו אותם לעוה"ב, וינידון עליהם בעוה"ז, ולפיכך יאחו צדיק דרכו", עכ"ל.".

ב. "כתוב בסוף הושע (י"ד, ה) 'שובה ישראל עד ה' אלקיך'. גדולה תשובה שמעט עד כסא הכבוד, שנאמר 'עד ה' (ויפא פו.) והוא אחד מן הדברים שקדמו לעולם, והיא שקולה כנגד כל הקרבנות, שנאמר (תהלים טו, יט) 'זבחי אלקים רוח נשברה', לא נאמר זבח אלא זבחי. ואל יראה לבעל התשובה שהוא מרוחק ממעלת הצדיקים, מפני העונות והחטאים והפשעים אשר העוה וחסא ופשע, כי אין הדבר כן, אלא אהוב הוא ונחמד לפני הבורא יתו"ר מן הצדיקים, שהרי טעם את החטא וכפה את יצרו, ואמרו חז"ל (ברכות דל.) במקום שבעל תשובה עומדים צדיקים גמורים אינם יכולים לעמוד (סי' ס"ח ע"ש) ועיי' במקור חסד שציון לביאור הגר"א או"ח סי' נ סק"י בשם ספר הישר (ל"ח).

ג. "איזו היא רציחה שאינה ניכרת לעינים, והעונש גדול מאוד, והעבירה קלה [למטה], והמומה היא למעלה, היא הבושה: המבייש פני חבריו ברבים או מצערו בפני מי שמתבייש, ומצטער, שאילו היה חורגו היה מקבל מיתה, כדי שלא יהיה מתבייש. מי שבייש את חבריו, ומצטער ומתחרט, ורוצה הוא לקבל את הדין, ובא לפני יראי ה' למצוא לו פתח לתשובה, יאמרו לו: דע כי רעתך רבה, כי שפכת את דמו של חברך, שכן מצונו באביו בן רחבעם שהוכיח לירבעם בריבם לביישו, ויגוף למות. לך בני לפייס את חבריך עד שיתפייס, ושמור וזהר מאוד לנפשך שלא תבייש ושלא תלבין פני אדם, כי דרכן של בעלי תשובה להיות מאד מאד שפלי רוח, ועונים סבלנים, עלובים ולא עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, שמחים ביסורים של עלובות וכו' (שם סי' ד).

ד. ונסיים דברי המדרש רבה (פ"ר ואתחנן ב, דל.) "שובה עד ה' אלקיך, אמר ר' שמואל פרגריטא בשם ר' מאיר למה הדבר דומה, לכן מלך שיצא לתרבות רעה, והיה המלך משלח פדגונו אחריו ואמר לו: חזור בך בני. והיה הכן משלחו ואומר לאביו: באלו הפנים אני חוזר בי ואני מתבייש לפניך. והיה אביו משלחו ואומר לו בני, יש בן מתבייש לחזור אצל אביו? ואם אתה חוזר, לא אצל אבין אתה חוזר? כן הקב"ה מבייש לישראל בשעה שחטאו ואמר לו: כל אומר לבני, חזרו בכם, מנין, שנאמר (ויקרא ג, יב) 'הולך וקראת את הדברים האלה' וגו', והיו ישראל אומרים לירמיה: באלו הפנים אני חוזרים להקב"ה? מנין, שנאמר (שם) 'נשכבה בבשתנו ותכסנו כלמתנו וגו', והיה הקב"ה משלח ואומר להם: בני אם חוזרים אתם – לא אצל אביכם אתם חוזרים? מנין (שם ס"א, ט) 'כי חייית לישראל לאבא וגו'. איך עזריה: "אל' הקב"ה לירמיה, כל אומר להם לישראל, חייכם, אינו כופר בכם, אתם אומרתם לי בסיני [נעשה ונשמע] ומעי המו עליו, אף אני כן אומר לכם, מנין, שנאמר (שם, יט) 'הבן יקיר לי אפרים וגו' על כן המו מעי לו רחם ארחמנו נאום ה'".

נערך ע"י הגר"ז שמאי קהת הכהן גראס שליט"א

עלֵי ספר

מנחת חינוך על מסכת סוכה - נלקט מחידושי ומחערותיו של הגה"ק רבי יוסף באב"ד זי"ע אב"ד"ק טראנפאל בספרו הגדול 'מנחת חינוך', ונערך בלשון סההור דף על דף, דבר דיבור על אופניו, מעטור עם הערות ימגיש מנחה על ידי הרב שמואל ראובן גראסמאן, ברקולין ג. תשס"ו (קסה עמ').

אמרי מנחם על ירח האיתנים - אמרת תהורות מוקוקות שבענינים מביק האדמו"ר רבי אברהם מנחם מאלכסנדר זצוק"ל. מ"ל ע"י מכוון להוצאת ספרים וכו"ת יחסידי אלכסנדר, בני ברק תשס"ו (קלט עמ').

מועדי ישראל על ימים נוראים - כולל שאלות ותשובות, ביורוי הלכה ומנהג, בחלכות ראש השנה, יו"ה"כ, מסודרים לפי סדר השו"ע. מאת מרה"ג ישראל שוורץ, רב קהל חסידים ואב"ד תל ציון, ירושלים, תשס"ו (תקח עמ').

ברכת אברהם על המועדים - דרושים יקרים ומאמרי חסידות על חדשי השנה והמועדים מאת הגה"צ רבי אברהם צבי ווייס זצ"ל נאב"ד נוח אחיעזר. ומחובר לטורח ספר קרן ישיעי על התורה ושו"ת, המה שדריים הנאמרים לפלסית מהמון חסידות של הגה"צ רבי יעקב קליינמאן זצ"ל דומ"ץ דק"ק סאטמאר רב ביהמ"ד דחברת משניות דשם. נלוה אלהם תולדותיהם של צדיקים אלו ויחס גוע קדשם. יצא לאור ברב פאר וחדר על ידי מכוון נ"ר אברהם, בני ברק תשס"ה.

באהלי צדיקים - לקט נרחב בענין הנסיעה לבדיק והסתתפפות בעלו; שריים מצדיק; ברכתו של צדיק; הסכלות על צורת הצדיק; כח והשפעת הצדיק; קוויטל ופדיון נפש, ועוד הרבה. ליקט וערך להפליא הרב שלמה זלמן דולדנבר, ביתר, תשס"ו (ח"א, שכה עמ').

לקט טוב על עניני חודש אלול וימים נוראים - דרושים, טעמים, רמזים, מנהגים, פנינים יקרים ואמרות ותרורות, כולם ממקום קדוש ויחלון מפי ספרים וסופרים. לקט ואסף בטובטו"ד הרב מנחם חורוויץ, ברקולין ג. תשס"ו (קסד עמ').

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

<p>ברכת "כתביה וחתמיה טובה" שלוחה בזה לכל נדיבי העם, מזכירי הרבים, העומדים לימינו בכל ימות השנה, ובראשם הגני תרי צנתרי דדהבי כשמן הטוב תורק שמם ותפארתם, לבס עד והם לכל דבר שבקדושה, הלא המה בריחי התיכון של הוצאת והפצת העיליים לתרופה" ברחבי תבל הרה"ח ר' אברהם צבי חיים רייז שליט"א הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א</p> <p>לכל קוראנו די בכל אתר ואתר, ולכל בית ישראל לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים ולשלום</p>	<p>הרה"ח ר' דוד מרדכי דמן הי"ו לרגל שמחת לילת הבת תחי' למזל טוב ורוב נחת דקדושה עלֵים לתרופה – להפצת תורה וחסידות ברכת "מולא טבא וגדיא יאה" מוגשת בזה לזיכוי הדיק איש חי ורוב פעלים לתורה ולחסד, ביתו פתוח לרוחה לכל, עומד לימינו בכל עת ועונה, שמו מפארים לשו"ת הרה"ח ר' י.פ. פריעדמאן שליט"א לרגל השמחת הסדרה במענוני בהיכנס הנכבד כמר פינקס נ"י בן בנו הרה"ח ר' ישראל הי"ו – אב"י בלונדון לעיל התורה והמצוות במזל טוב ובשעה טובה ומזיגלחת והא דעתי שיבה לרווח ממנו ומכל יוציא רוב נחת דקדושה מתוך אושר ועושר וכל מילי דמיסב, אמן. כבודתה המערכת</p>	<p>לעילוי נשמת מרת מירל בת ר' פנחס מעכיל ע"ה נלב"ע ג' תשרי תש"ס לפ"ק ת. נ. צ. ב. ח. הונצח ע"י חתנה הרה"ח ר' דוד אלימלך גאליצקי שליט"א לעילוי נשמת הרה"ח ר' יוסף ב"ר ישראל ארי ע"ה נלב"ע ו' תשרי תשל"ה לפ"ק ת. נ. צ. ב. ח. הונצח ע"י בנו הרה"ח ר' ישראל ארי וזארים הי"ו לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת גיטל ע"ה בת הרה"ח המופ' רבי יוסף יעקב זיל לאוובער נלב"ע ה' תשרי תש"ל לפ"ק ת. נ. צ. ב. ח.</p>	<p>לעילוי נשמת האשה החשובה יהללנה בשערים מעשיה מרת פייגא פערל ב"ר נחמן ע"ה נלב"ע ו' תשרי תשמ"ח לפ"ק תהא נשמתה צרורה בצרור החיים הונצח על ידי בנה איש החסד והמעש הגדיר המפורסם לשם ותהילה פטרון מערכת "עלֵים לתרופה" העולמית הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א בארא פארק</p>
---	---	--	--

עלילתם לתרופה

מפרד"ס התורה ומשדה החסידות

בסיוע קרן יקר למרדכי לע"ג הרה"ח ר' מרדכי ב"ר מאיר אריה ע"ה רייז

בס"ד, עש"ק פרשת האזינו, "שבת טובה"
ו' תשרי תשס"ז לפ"ק - שנה י"א גליון תק"מ

הדפוס	מו"ס	דף
אנטוורפן	19:07	20:12
לונדון	18:28	19:31
מאנשטער	18:36	19:41
ציריך	18:52	19:54
ווינ	18:21	19:23
אמסטרדם	19:05	20:11
פאריז	19:16	20:19
פראנקפורט	18:51	19:55

תורת של ראשונים

"האזינו השמים - ותשמע הארץ"

האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי (לכ, א). "כבר פירשתי בספרי כי מלת 'האזינו' מנוגדת און, כאילו אמר: המו און. וכבר הודעתך שהאון (ר"ב סעדי נאון) אמר, כי מעם 'השמים' - המלאכים. ומעם 'הארץ' - אנשי הארץ. או עדות הגשם היורד מן השמים, והארץ נתן יבולה. והנכון בעיני, כי העיקר בעבור היותם עומדים לעולם, וכן: 'שמעו הרים' (מכא, ג), גם אבן יהושע, ושם כתוב כי היא שמעה (יהושע כד, כ). האבן הוזהרת תחיה בנו לעדה כי היא שמעה את כל אמרי ה'."

"האזינו השמים - שהרי לפניכם נתתי לכם את התורה, שנאמר (שמות כ, יח) 'כי מן השמים דברתי עמכם'. ותשמע הארץ - שעליה עמדו כשאמרו נעשה ונשמע. האזינו - על שם שהם מרובים, כמו שאמרו רז"ל (תנ"ה יב) שהם שבעה ורקיעים, אמר להם לשון רבים. ותשמע הארץ - והארץ היא יחידה אמר בה לשון יחיד."

"האזינו השמים - ותשמע הארץ, (עליו נאמר (ישעי א, ב) 'שמעו שמים והאזינו ארץ כי ה' דבר', משה רבינו היה באותו פרק רחוק מן השמים ועומד בארץ, לפיכך נתן האזנה לשמים, שכן מנהגו הוא שאומר לאותו העומד רחוק לשון האזנה, שיטה אנו לשמוע ע"י שהוא רחוק, ונתן שמיעה לארץ שאין לומר לקרוב בלשון האזנה אלא בלשון שמיעה. אבל ישעיה שהיה מדבר בשמו של הקב"ה, נתן שמיעה לשמים והאזנה לארץ."

ויש מפרשים למפרע, האזנה שייכא במקום שהוא קרוב ושמיעה שהוא מקום רחוק, משה שרגילותו היא בשמים אמר: 'האזינו השמים', 'ותשמע הארץ' - שהיתה רחוקה ממנו, בא ישעיה ואמר סוף לדבר: 'שמעו שמים' - שהיה רחוק מהם, 'והאזינו ארץ' - שהיה קרוב לה.

"כפי הפשט: 'האזינו השמים', פירוש, וישבי הערים הגדולות בצורות בשמים; 'ותשמע הארץ' - וישב הארץ, פירוש, וישבי כפרים וערים הקטנים."

"מנגד תראה את הארץ" - ארץ החיים

כי מנגד תראה את הארץ ושמע לא תבוא אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל (לכ, ג). "כי מנגד תראה את הארץ - לא אמר 'את ארץ כנען' כמו שהזכיר למעלה (פסוק מט); 'וראה את ארץ כנען', כי מלת 'הארץ' כוללת ארץ ישראל וארץ החיים, וירושלים של מטה וירושלים של מעלה; וכן מלת 'תראה' כוללת ראייה בחוש העין וראיה בעין השכל, כי תראה אותו בעין השכל הארץ שהיא מנגד, כלומר שהיא כנגד ארץ כנען."

ועל כן נראה לי לפרש, כי על כן הוצרך לחזור ולומר ובפסוק שלפננו: 'אל הארץ אשר אני נותן לבני ישראל', ולא הפסוק לו בטה שאמר 'ושמע לא תבוא', להורות שלא מנעו רק מארץ ישראל, לא מארץ החיים. וכן בספר פנחס הזכיר בו הכתוב שתי ראיות, שאמר (במדבר כ, יב) 'וראה את הארץ', וחזר ואמר (שם פסוק ט) 'וראיתיה אותה', כלומר מצוירת למעלה, ושם הזכירתי. והארץ הוזהרת היא מעלת הצדיקים, שכן אמר דוד ע"ה (תהלים קסו, ט): 'אתחלק לפני ה' בארצות החיים', וכן אמר חזקיה (ישעי' לח, יא): 'אמרת לא אראה י-ה י-ה בארץ החיים'."

ומה שאנו אומרים בראש השנה וכו' הכפורים: 'זכרנו לחיים' - וכתבנו בספר החיים, הכונה על חיי הנפש בעולם הזה אשר בו האדם זוכה לחיי נפש שקראם דוד 'ארצות החיים' המזומנים לכל ישראל. הוא שדרשו רז"ל (פסחים כז, ג): 'כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא', שנאמר (ישעי' סא, כא): 'עמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ', וכן הוא אמר (שם נג, יג): 'והחוטאים יגדלו ארץ וירש הר קדש'."

לקח טוב

"אחטא ואשוב" - מלמד למי שאומר "אשוב ולא אחטא"

אולם בהתכוננות יתר נמצא, שלא רק שבטל כל ענין הסליחה במקרה כזה, אלא יש גם ענין מיוחד דוקא לא להעניק את הסליחה. כי מאחר שהחוטא בשעה שחטא, היה כבר אז מופחד ומרתת מיראת העתיד לבא, ופחדו זה היה אמור באמת למונעו מעבירתו. מה איפוא היתה המניע האחרון שבכל זאת ישלח ידו במור ובמעל, הוה אומר ידיעת הסליחה המובטחת העתידה לבא. הרי שהסליחה עצמה היתה הגורם העיקרי לדבר החטא, ובלעדיה ספק גדול אם היה נעשה, ולכן דין הוא שלא תינתן.

הוא הדבר שאמרו רבותינו ז"ל: "האומר אחטא ואשוב, אין מספיקו בידו לעשות תשובה". לא הילול בגלל גבול מסויים לסבלנותו של מקום, שהרי הוא ית"ש אין לו סוף, וממילא גם למדותיו אין סוף. אלא שעצם התופעה שבשעת חטאו חישב מחשבת התשובה לאחר זמן, הוכחה ברורה היא כמאה עדים שהתשובה עצמה היתה בעוכריו, כי בלעדיה לא היה חוטא. וממילא אין אפשרות זו ניתנת לו.

אדם שיש לו חבר טוב שבמקרה חטא נגדו, טבעי הדבר שאם יבא הלה אליו כאשר בושח תכסה פניו, יתודה הוא על חטאו במילואו ויתחנן לפניו שימחול ויסלח לו על עונו, אין ספק שבראותו רצינותו וחרטתו המוחלטת ימלא משאלת לבבו ויסלח לו בחפץ לב. ולא דוקא פעם אחת ככה, כי גם אם ישנה וישלש באוולתו ימחול לו בסופו של דבר, בתנאי שבבוא החוטא לרצות ולפייס תהיה חרטתו שלימה וכנה, מתוך עומק הלב. מובן מאליו שמדובר בבשר ודם ומושם כך אין סבלנותו בבחינת אין סוף, ואחר מספר מסויים של מקרים כגון אלו תקשה עליו הסליחה. אך בעיקרון, תלוי הדבר אך ורק ביושר לבבו של החוטא בעת גשתו להביע צער ויגונו על האון אשר בידו.

אולם, אם יודע לו - כגון על ידי עדים נאמנים - שבעת שלשח חבירו את ידו בחטא כלפיו, לא רק שבודדו עשה את מעשהו, כי אם גם פירש ואמר שאין הדבר כל כך גורא שחוטא הוא נגד חבירו, מאחר שכבר נודע לו מתבול שלשום שהחבירו וותרן הוא, וכבר היה לעולמים שחטא כנגדו ונמחל לו הדבר בנזקל, ומפני כן איננו נרתע לאחוריו בבואו לעשות עוול לחבירו, שהרי סליחתו מובטחת לאחר זמן. אם יודע לו זה, ישנתו פני הדבר. מעתה לא תעורר לו קירבתו וידידותו הקודמת, ואף לא תושיענו חרטתו האמיתית ואף מתוך עומק לבו. אין ספק שלא יתרצה לו בשום פנים ואופן, גם אם ירבו הפצרותיו.

הסיבה הפשוטה לכך היא, שכל ענינה של הסליחה הוא לקחת בחשבון שבעצם חבירו הוא, ולא יתכן שלבו מתכוון לרעה, ואלא מה, נכנסה בו רוח שטות באותה עת, ועכשיו רוח עברה בו ואיננו. בשעת מעשה הפשע היה כבוש תחת התקפת יצרו ופשוט לא היה מסוגל לראות את הנולד ממעשהו זה, ועתה לאחר זמן שב הוא לצורתו האמיתית, והשתחרר מרוח שטותו זו. אך אם נכון הדבר שכבר בשעה החטא, היתה דעתו שפיה עליו עד כדי כך שהטיב לחשוב על העוול אשר בכפיו, ואף על הקירבה ביניהם שלא תיפגע, ובאותה עת שחטא, כבר אז ראה את הנולד והישיב מחשבות היאך ימנע תיקונו וישיג סליחתו, אם כן בטל מידת הסליחה, כי כבר לא מדובר ברוח שטות שכבשה את נפשו, אם בשעת מעשה היה מסוגל לחשוב על תיקון העתיד.

כוחה של תשובה מאהבה

"...הלא השב מאהבה, נעשים לו ודונות זכויות (יומא פא), וכל זית נמלה שאכל חיי ליה כאלו אכל קרבן פסח בירושלם וכדומה..."

דרשות חת"ם סופר (לשבת טובה, יט ע"ש בארכות)

לעילוי נשמת האשה החשובה
מרת איטא ב"ר דוד ע"ה
נלב"ע י"ב תשרי תשל"ב לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה.
הונצחה על ידי בנה, ידידו הנכבד, איש החסד והמעש, נחשון לכל דבר שבקדושה, הנניד המפוי לשבח ותהילה הרה"ח ר' ראובן ברייש שליט"א יו"ר מוסדות דחסידי בעלזא בני ברק

לעילוי נשמת האי גברא רבה, האי חסיד והאי עניו, גריס באורייתא תדירא הגה"ח רבי שמחה בונם בהרה"ח אליעזר בונים זצ"ל ראש הכוללים דחסידי בעלזא בברוקלין נלב"ע בשב"ק י"ב תשרי תשס"ז בעת רעוא דרעיון ונטמן בהר המנוחות בירושלם סמוך ונראה לעיון המצויינת קוה"ק מין מהר"א ז"ע תהא נשמתו צרורה בצרור החיים
הונצח במלאת השנה על ידי תתנו החשוב ראש וראשון לכל דבר שבקדושה העסקן הדגול הרה"ח ר' שלמה אביגדור איגל שליט"א פטרונו ה"העלים לתרופה" העולמית

אמרות טהורות

כשישראל באחדות - ה' מניח להם מעונותיהם

ה' בדר ינחנו ואין עמו אל נכר (לכ, יב). "ותבאר על דרך אומרים ז"ל (ברר לה, ו) בפסוק (הושע ה, יז): "לְבָבוֹר עֲצָבִים אֶפְרַיִם הִנֵּה לֹו, כְּשִׁישְׂרָאֵל יֵשׁ בִּינֵיהֶם אֲחֻדוֹת אֶפְיִלוֹ עֹבְדֵי עִיז" - ינחנו לו, פירוש על דרך (אסתר ב, יח) זחנחה למדינות עשה, והוא אומר: ה' - בדר, פירוש, כשהעם בדר, לשון 'בד' (לשון יהודי רש"י שמות ל, לד), ה' ינחנו. ואומר: "ואין עמו אל נכר, פירוש, הגם שהם עובדי ע"ז, אין ה' מחשיב לו עון זה. ומאמר 'אין עמו' תתפרש על דרך שדרשו ז"ל (ר"ה ל, ב) בפסוק (דברים י, יד): "דורש אין לה" - מכלל שיש עמו, אלא שאין ה' מייחס על זה".

אור החיים הק'

ה' בדר ינחנו - שיוכל לעבוד בלא פניות

ה' בדר ינחנו ואין עמו אל נכר (לכ, יב). יש לפרש במקדש זה שפירשה הפסוק (ישעי' סה, ג) "עין לא ראתה אלקים וולתך יעשה למחבה לו", והנה יש צדוק שרצה להיות נזהר מפניות, ולכן עושה כל מעשיו בהתבודדות, במקום אשר אין רואה, למען יצלל מהרהורים שלא לשמה. ברם לפעמים הרי צריך בהכרח להיות בין הבריות, כגון בשעת תפלתו וכדומה, ודואג הוא היצא מנפשו. ואכן כשה' ברחמיו רואה כשרון מחשבתו, מושיע הוא לו גם כשנמצא בקרב רבים שיהא נחשב בעיניו כאילו הוא ביהדות ואין רואה. וזהו: "עין לא ראתה אלקים וולתך יעשה למחבה לו", הכוונה, שה' יעשה לצדק המחבה לו, שגם כשהוא בקרב רבים יהא בעיניו כאילו עין לא ראתה וולת אלקים.

וזהו הרמז: "ה' בדר ינחנו", היינו, שה' יהא בעורו או שיוכל להיות בהתבודדות, או שידמה לו כאילו עין לא ראתה והוא בדר באין רואה, ואז ממילא "ואין עמו אל נכר", היינו פניות ומחשבות שלא לשמה (עי' מהדור גליון פסב).

נעים מנדים (בסעיף ב' בנדר בנדר בנדר אפרים, ועי' מ"ש במהדור גל' תסח ותפ)

כי בשלת בעונד - על ידי התעוררות התשובה

"בערב יום כיפור שנת תר"ג, קודם כל נדרי, שמעתי מפיו הקדוש של הרה"ק מהר"ש מבבלזא בפסוק: **שוכה ישראל עד ה' אלקיך כי בשלת בעונדך**. קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו אליו כל השא עין וקח טוב וגו' (יהשע יח, ב-ג), ואין להאריך בדקדוקים. ואמר שהפירוש הוא כך, הנה תיכף ומיד כשאדם מעלה בדעתו ומוחו בהסכמת לבו לשוב לפניו יתברך, אף שלא גמר עדיין מעשה התשובה בפועל בכל הפרטים השייכים לעניני התשובה, מכל מקום **התעוררות בלב בלבד גם כן עושה רישא גדול עכ"פ**, אף שלא נמחק העון לגמרי, עכ"פ ההטאים והעונות הם נחלשים תיכף בעת ההרהור ואינם בשלימותם וכוחם. אמנם מצוה מפורשת בתורה היא להתוודות בפה דוקא, לא במחשבה בלבד, ולומר בפה מלא לפניו יתברך: הטהרתי עייתי פשעתי. והנה כאשר אחר ההסכמה וקבלה בלב ונפש לשוב בתשובה שלימה באמת גמור, יצורף אליו הוידוי דברים בפה ג"כ, אזי יומחק העון מכל וכל, עד שלא ישאר שום רשע כלל, משא"כ קודם הוידוי עדיין יש רשע, רק שנחלש והוכיח ממראיתו, כנ"ל.

והנה תשובה זו, מעלת המחשבה וקבלה בלב, אין מכיר בה רק השי"ת בלבד, אשר לפניו נגלו כל תעלומות, משא"כ שאר הבריות אין מכירות בזה, כי גם מלאכי מעלה אין מכירים מחשבות בני אדם.

וזו כוונת הושע באמרו: "שובה ישראל עד ה' אלקיך, רצ"ל אף תיכף בהתלפת התשובה, כשעולה רק בדעתו לשוב יתברך, אזי **כי בשלת בעונדך**, רצ"ל עושה תיכף מבושל בתעון, כי העון נכשל ואינו שוב בשלימותו, כי כבר נעשה בו כשלון ונחלש ונגרע כהו ע"י המחשבה טובה כנ"ל. אמנם אמר שלא יספיק כל זאת, כי עדיין לא יצאת ידי חובת מצות עשה מן התורה, שהוא הוידוי דברים כנ"ל, ולזה אומר: קחו עמכם דברים ושובו אל ה' - להתוודות בפה דוקא בצירוף התשובה, ואמרו אליו יתברך **כל תשא עון**, היינו שימחול ויסלח כל העון מכל וכל, עד שלא ישאר ממנו כלום, לא כאשר קודם הוידוי שעדיין היה רשע העון קיים רק שנחלש, אבל כשצוה הוידוי שימחול ויסלח כל העון נלקט ולמחרת לפני ה' אמן".

דברי יצחק להגה"צ מסוואליווא זצ"ל

והנה איתא (כ"ט ל): דאע"ג דשומר שמסר לשומר אחר חייב, כי המפקיד יכול לומר לו אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, מכל מקום אם הבעלים בעצמם גם כן מפקידים ביד השומר השני, אזי על אף שעכשיו הפקידו ביד השומר הראשון והוא שמסר לשומר השני, גם כן על זה פטור השומר הראשון, שהרי אין הבעלים יכולים למעון אין רצוני שיהא פקדוני בידו. ולפי זה, מאחר שהקב"ה, שהוא שומר ישראל, מסר את ישראל לשומרים אחרים בגלותם, והרין הוא שהשומר הראשון חייב על כל מה שאירע לצאן בבית השומר השני, נמצא אם כן שהייב הקב"ה להחזיר ישראל לקדמותם ולהסיר מהם יד השומר השני, היינו יד האומות, אך אם הבעלים בעצמם מפקיד כל יום אצל השומר השני ונאמן הוא אצלם, אין על השומר הראשון כלום, כאמור.

וזהו שאמר: אם אי אתם מובדלים מן העמים, ואתם האמתנים אותם ולמדתם אותם עליכם אלופים לראש (עי' ירמ' יב, כא), אזי אין על השומר הראשון שום חוב, והרי אין אתם שלי, אלא ש נבוכדנצר וחבריו, שהעמדתו שומר במקומו, כביכול.

והנה כאן במקראות הללו הקב"ה דורש זכות ישראל, ומחייב עצמו להשגיח ביד השומר השני, אע"פ שישראל אינם מובדלים מן העמים, כי כל האמור לעיל, היינו דוקא כשנסמרו לשומר כן דעת (כ"ט שם), אך יען "כי גוי אוכל עצות המה ואין בהם תבונה" הרי לא מסר לבן דעת, ואם תאמר הרי גם ישראל המה מפקידים אצלם, מכל מקום גם עם ישראל "אוכל עצות המה" ושנעון הוא, ואין השומר רשאי לעשות כשעוניהם של הבעלים, כמבואר בב"ב (פז: גבי צלוות), ונמצא שפיר דהאי "אוכל עצות" מוסב על אומות העולם ועל ישראל.

דרישות ת"ש (דף כה)

לו הכמו ישיבילו זאת יבינו לאחריהם (לכ, כט). יש לפרש: דלי הכמו ישיבילו - ילמדום לאחרים, והם יאמרו אח"כ דברי תורה בשם מלמדיהם, ועל ידי זה יבינו לאחרים, שגם אחרי קצם היוו שפתותיהם דובבות בקבר, שהרי כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר (ביכמות צז).

בהיות הבוקר להגיד שאלו בראך מקאשוי זצ"ל

עלוי שיח

ארשת שפתינו

לקט אמרים עלי התפלות ביום הקדוש והנורא ... לתקן את התפלות הפסולות אשר אטורים ביד מלאכים הממונים על זה, והן הנה התפלות המעורבות במחשבות זרות, שכל השנה מסורים התפלות הפסולות ביד הממונים, עד שיתעורר האדם ומתפלל תפלה הוגנה אז מעלה התפלות הפסולות וכו' ומוליכה למעלה, ואם לא התפלל תפלה הוגנה אזי ממתין הממונה עד יום הכפורים, ובשיתפלל אז כהוגן אזי עולין התפלות הפסולות גם כן למעלה, ואם לא אזי הממונה משליכם למקום פסולי המוקדשין שהוא חוץ לרקיע וכו', ועושין מהם רקיע של שוא, ועולה ומשנת על אותם התפלות.

ועיקר לכוון ביום זה בקריאת שמע הממוכן בה עשרת הדברות לקבל עליו קבלה דורשה וגמורה. בפסוק ראשון יכוון דיבור "אנכי ה' אלקיך" - בתיבת "ה' אלקיך", ובתיבת "אחד" - דיבור "לא יהיה לך", וב"ואהבת" דיבור "לא תשא", שהוא מולול לאהב, וב"ואהבת" דיבור "לא תעבד" - דיבור "לא תחמוד בית רעך", וב"ואספת דגנך" - דיבור "לא תגנוב", וב"ואבדתם מחרה" - דיבור "לא תרצח", וב"למען ירבו" - דיבור "כבר את אביך", וב"לא תתור" - דיבור "לא תנאף", וב"את כל מצותי" - דיבור "זכור את יום השבת" ששקול בכל התורה כולה, ובפסוק "אני ה' אלקיכם" - דיבור "לא תענה ברעך עד שקר".

וכמו וכמה פגעו בעשרת הדברות, עבירות אשר אדם דש בעקביו כגון כעס, ומעלים עיניו מצדקה, כאילו עובר ע"ה, או ברכה לבטלה אחת שלא בכונה עובר גם א"ל"ת ד"לא יהיה לך", וגם מזכיר שם לבטלה עובר על "לא תשא", ומי אלא אשר יהיה נקי מ"לא תחמוד", ובדיבור "לא תרצח" מה מאוד נפשו תאבל עליו וכו', ומי האיש אשר יהיה נקי מכבודו אביו ואמו הם מועטים שקיימו וכו', ובדיבור "זכור את יום השבת" אינו נא לנו מי ריזי בהלכות שבת כי רבים הם. ואחר כל אלה צריך לדקדק להפריד בין הדברים ושלא יחסר אפילו אות אחת פסולה בק"ש הזאת, ואדם הראשון מרחיב בכל הק"ש, ואותה שחסר משליך לחדר הפסולים, מייחזי הכוונות של ק"ש כי רבים הם.

גזיו יוסף להגה"ר ר' יוסף בלך ז"ע ותלמיד המגיד הגדול ממעוררש"ט (ליה"ב)

ביום הכפורים ליל יומנו נהגים לומר פסוק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקול רם, כמו שכתוב בפרש"י, שהרי אנו ביום זה דומים למלאכים, וראוי לנו לומר שבח גדול כזה ולא יקטרגו עלינו. ובכן הירא את דבר ה' בין יצין מזה לקחת מוסר השכל, לקדש שם עצמו ביותר ולחוק עצמו בכל ברכותיו ותפלותיו כהיום הזה, לאומרים בכונה ובבהנחה גדולה יתר על שאר הימים, ולהדמות למלאכים ממש, אשר מעשה זה כתבו ז"ל (בסור סי' תרט ע"פ המדרש) בדגנו אנשי מעשה שמועדים על גלגלים כל הלילה וכל היום. וכבר כתב מנח"ל ב"ב, דלאו דוקא כל הלילה, דאיכ' נמצא שאינם ישנים כל הלילה, ואי אפשר להם לכוין יפה בתפילתם, שהרי הם מתנמנמים, אלא בשעת התפילה קאמר, שלמי חגיגה להגה"ר ר' ישראל יעקב אלגאזי זצ"ל אב"ד ג-ה (ה'ל' יח"ב סי' י"ט)

חרדה ילבש בתפלותיו ביום הכפורים בבכיה ולב נשבר, ואף אם יראה בעיניו שעשה איזה דבר בעשייתו יאמין אמונה שלימה כי הכל כאין לפי עוצם חטאיו, וגם כי הוא מעשה קוף בעלמא לפי חסרון ידיעתו כאשר פגם ומיעוט השגותו בחכמה האלקית וגרעון כוחו ביראה ודביקות, וכל אשר יבקש תהיה כוונתו גם על בני ביתו ועל כל מה שהוא משרש נר"ן וחקדיו אל שורשו.

עבודת הקודש להרחי"א (מ"ב אות רטא)

ברכת קריאת שמע אומרים בכונה עצומה, ובפרט ברכת "השכיבנו" שכולה בקשות עצומות אומרים בבכיה ובתחנונים כי הוא שעת רחמים ועת רצון, וכל המוכן לבו מבטח שאין תפלתו חוזרת ריקה וכו'.

הגיע עת לעמוד בתפלה, יתן אל לבו לפני מי הוא עומד להתפלל, ותוקף קדושת היום לטהר מכל חטא ועון ופושע.

ולכן צריך לטהר עצמו ולהסיר מלבו כל מחשבות והרהורים שבעולם, ויתפלל במחשבתו למי שיועד מחשבות שייכן לבו להתפלל בכונה הלב כמו שאמר הכתוב (תהלים יז, יח) "תבין לבם תקשיב אוניך".

מנה אפרים (סי' תרט ט"ו-טז)

יש לכל אדם להנעים קולו בפסוקי דמורה לכבוד יום הקדוש, ובפרט בשירת הים, יש לומר בחשק נפלא והתלהבות גדול. כידוע שהפליגו בשכר זאת, ויש לומר פסוק אחר פסוק עם החזן, ולא יאמרו בערבוביא. וכן "שמת" יאמרו בכונה עצומה והתעוררות רב וכו'. ויש לכוין ביותר בברכת אהבה רבה, ובאמרו "כן תנחנו ותלמדנו", כי, "למען לא נבוש" בו, יש לו לחשוב שמתחנן גם על זרועו שיהיו לומדי תורה וצדיקים ובעלי מדות טובות.

שם (שם ט"ז-ט"ח)

נהגין אנשי מעשה למרר בבכיה בעת קריאת הפסוק "אחרי מות שני בני אהרן" ולהוריד דמעות על סלוקן של צדיקים, והוא סגולה לכפר עון שלא ימותו בניו בחייו.

המשך

תפילתו הקצרה של הכהן הגדול ביום הכיפורים

במשנה (יומא נב:): "יצא ובא לו בדרך בית כניסתו ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון (בהיכל רש"י), ולא היה מאריך בתפלתו, שלא להבעית את ישראל".

ובגמרא (יומא נב:):

"מאי מצלי, רבא בר רב אדא ורבין בר אדא תרווייהו משמיה דרב [יהודה כ"ה] בתעניתא כד: דק"ם] אמרי: "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו שתהא שנה זו גשומה ושחונה" (חמ"ה, רש"י). שהונה מעליהתא היא, אלא אימא "אם שחונה – תהא גשומה". רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה: "לא יעדי (סו"ה) עבדי שולחן (עושה משמלה. רש"י. דהיינו, שליט) מוכיח יהודה, ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה, ולא תכנס לפניך תפלת עובדי דרכים" (מתפללים שלא ירדו גשמים. רש"י).

ובתלמוד ירושלמי (יומא כו:):

"וכך היתה תפלתו של כהן גדול ביום הכפורים בצאתו בשלום מן הקודש: יהי רצון מלפניך ה' או"א שלא תצא עלינו גלות, לא ביום הזה ולא בשנה הזאת; ואם יצאה עלינו גלות ביום הזה או בשנה הזאת, תהא גלותנו למקום של תורה. יהי רצון מלפניך ה' או"א שלא יצא עלינו חסרון, לא ביום הזה ולא בשנה הזאת; ואם יצא עלינו חסרון ביום הזה או בשנה הזאת, יהא חסרונו בחסרון של מצוות. יהי רצון מלפניך ה' או"א שתהא השנה הזאת שנת זול, שנת שובע, שנת משא ומתן, שנת גשומה ושחונה וטלולה, ושלא יצטרכו עמך ישראל אלו לאלו, ואל תפנה לתפלת יוצאי דרכים. רבנן דקסרין אומרי: ועל עמך ישראל שלא יגברו שררה זו על גב זו. ועל אנשי השרון היה אומר (מקום הוא ששמו שרון, ואין הקרקע יפה ללגנים. ולא היו דבר קיימא. רש"י סוטה נט:). יהי רצון מלפניך ה' או"א שלא יעשו בתייהן קבריהן" (שלא יפלו בתייהם פתאים, והם נקברו בתחתיהן).

האם היה נוסח קבוע בתפילה הקצרה או שנשתנה לפי מאורעות הזמן?

הנה בסדר העבודה שמופיע במחזורים בחזרת הש"ץ למוסף של יום הכיפורים, הן בנוסח של הספרדים – "אתה כוננת", והן בנוסח של האשכנזים – "אמץ כח", לא מצויים לא כנוסח של תפלה ולא של הירושלמי (שהובאו לעיל), וכן גם לא כהנוסח בשאר מדרשי חכמים ז"ל – שבכל אחד מהם יש שינויים שונים (ראה: ויק"ר כ, ד; פסיקתא דר"כ, כו, ד; מדרש תנחומא פ"א אחרי פ"ג, ועוד). ועל אף שכתב בעל ה"שאת ארית" זצ"ל בספרו 'גבורת ארץ' (יומא נ:): "דבעי להפייסות יסדו על פי הירושלמי, והכניסו דברים רבים בנוסח התפילה", מכל מקום תימא עליהם שלא כתבו כשום אחד משני התלמודין.

עוד יש להעיר, דהנוסח של "אתה כוננת" הרי נתייחד על ידי יוסי בן יוסי כהן גדול, כמו שכתבו בראשונים (ראה 'בית יוסף' ס"י תרכא). ובאר באבודרהם (הועתק במחזורים): "דאפשר שהיה מאותם הכהנים גדולים ששמשו בבית שני, או היה מזרעם. וישנם הסבורים שלא היה כהן גדול ממש, אלא כהן היה וגדול בדורו, ולפיכך נקרא כהן גדול" (כעין תואר כבוד), ולפי הצד שמחברו היה כהן גדול, אם כן הקושיא הינה חפוכה, דלמה לא הביאו התלמודין כנוסחת הכהן גדול ששימש בפנים.

ונראה שאין בהכרח לומר דיש כאן מחלוקת ברורה בין התלמודין והנוסחאות בסדר נוסחת התפילה של הכהן גדול, כי יתכן מאד שתפילתו לא היתה מנוסחת וקבועה לכל השנים, אלא שהיה מנסח אותה בהתחשבות במצב הימים ומאורעותיהם, וכמו שמשמע במסכת בבא בתרא (קמ"ו). "אמר רב זבדי האי יומא קמא דריש שתא, אי חמים כולה שתא חמימא, אי קריר כולה שתא קריא, למאי נפקא מינה לתפלתו של כהן גדול" (דלפי הענין שיראה בראש השנה ותפלת ביה"כ).

ואמנם כן מצאנו ליגבורת ארץ (יומא, שם) שרצה לומר בנוסח זה שמוזכר בבבלי היה מתפלל ברוב השנים, ובאיהו כן השנים היה מתפלל בסגנון אחר. (ראה מלמוס בענין זה בקובץ התורה 'הדרוס' ג' מ' ומד, ואחת הראיות שהובאה שם שתפילת הכה"ג לא היתה בנוסח קבוע היא מנחם חנקין "על אחינו שבקיסרין" המוזכר בנחשת הפסיקתא, דהנה ידוע שהעיר קיסרין נה חורדוס המלך כשמונים שנה לפני שנת, הרי שרק אז התחילו לומר בקשה זו, עיי"ש עוד באורכה).

ונפלא לציין כאן להא דאיתא בתרגום יונתן, בפרשת ערי מקלט, על הפסוק (נמדר לה, כח): "וישב בה עד מות הכהן

וכתב ליישב שאפשר דגם הבבלי וגם הירושלמי שניהם נתנבאו בסגנון אחד, דמה שכתב הירושלמי "ועל עמך ישראל שלא יגבהו שררה זו על גב זו" היינו הך מה שכתב בבבלי "שלא יעבור שילטון מבית יהודה", כי כשיש מושל ושלטון בישראל אין עושין שררה זה על גב זה, אלא אותו המושל הוא המוציא והמביא.

ובספר 'עבודת ישראל' שחיבר הגר"י קמחי על סדר עבודת יום הכיפורים (אימורי תצ"ז, עמ' קסט) הרחיב הדיבור בהשוואת נוסחת "אתה כוננת" עם הבבלי, ובין דבריו רצה לומר דבכלל "לא יעדי עבדי שולטן מדבית יהודה" כלול רוב הבקשות שהזכיר בירושלמי, וביניהם שלא תהיה עלינו גלות, אלא כל ישראל יהא תחת ממשלה אחת, וכן כלול בזה שלא יגבהו שררה זו על גב זו, אלא כולנו נהיה תחת שלטון של בית יהודה, ראה עוד בדבריו שם; ומה שאמר "ולא יהיו עמך ישראל צריכין לפרנס זה מזה", כלול בזה משמע בירושלמי שלא יהא חסרון, ושיהיה שנת זול ושובע ומשא ומתן, דכיון שאינם נצרכים בפרנסה זה מזה נמצא שאין להם חסרון, ואין לך שנת זול ושובע ומשא ומתן גדול מזה, אם כן נמצא שלא חיסר הבבלי ממה שאמרו בירושלמי אלא בחר בלשונו קצרה, וכמו ששינוי "ומתפלל תפלה קצרה בבית החיצון".

ובי"ע לתמר' על הירושלמי (שם) העלה בזה השערה יפה, דפיסקא זו – "לא יעדי עבדי שולטן מדבית יהודה" – הוא התרגום של הפסוק (בראשית מט, י) "לא יסור שבט מיהודה", שפירושו שהשלטון והמלוכה צריכין להיות מזרע יהודה בלבד (עיי"ש בפ"י הרמב"ם עה"ת), וכידוע שבתקופה מאוחרת של בית המקדש מלכו זרים בארץ ישראל, הרי שאם היו אומרים נוסח זה, היה הדבר גניעה ישירה במלוכה השולטת, ולכן לא פרסמוהו ברבים, אבל לבני בבל, שלא היתה אימת המלוכה עליהם, עברה התפילה במלואה עם פיסקא זו.

כיוצא בזה מצוינו בשו"ת יחסי אבותי להג"ר יעקב יהושע מקוטנא זצ"ל (בסו"ס 'יבין דעת' סי' יד) שהרב מאסטרוב זצ"ל (נראה שהכוונה היא לבעל היכל חמדה) רצה לומר, דלכן נאמרה פיסקא זו בארמית, בגלל שבימי החשמונאים היו יראים להתפלל בגלוי בעד מלוכה בית דוד, לכן הסתירו והתפללו בארמית. אולם הגר"י טרונק זצ"ל שם דחה את דבריו, וכתב שבימי בית שני כבר היו מדברים בארמית; ועוד שבימי החשמונאים, המה היו הכהנים הגדולים והם היו המתפללים, וממנו היו יראים עד שנצרכו להישמר ולהסתיר.

כיצד אפשר שביהמ"ק קיים, וישראל שרויין על אדמתו, וכהן גדול עומד ומתפלל שתולכינו לארצנו והטענו בגבולנו?

נסיים עם פיסקא מתפילתו של הכהן הגדול הנזכר ב"אמץ כח", וזו לשונה: "יהי רצון מלפניך ה', שנת נבוא לבית מקדשנו...שנה שתולכינו קוממית לארצנו... שנה שתעלנו שמחים לארצנו". וכו'. ובשו"ת 'תשובה מאהבה' (ח"א סי' א אות יט) להגאון רבי אלעזר פלקס זצ"ל, תלמיד בעל הידוע ביהודה' זצ"ל, כתב: כאן ישאלו התינוקות, אפשר שבית המקדש היה קיים, וישראל היו שרויין על אדמתו, וכהן הגדול היה עומד ומתפלל שתולכינו לארצנו ותטענו בגבולנו. וידעתי שיש לדחות אחרי שנתרחקו מעל אדמתנו הוסיפו על של אבותם דברים כאלה, ואין הדברים נראים אחרי שפתח יו"כ היתה תפלתו של כהן גדול, ככה עיכובא משמע, והעתקתי בגליון מחזור שלי נוסח הספרדים בזה.

אך מה שהיה קשה לו לבעל ה'תשובה מאהבה', פשוט היה לו להיטורו (חב"י זצ"ל 'אורח סי' תרכא פוסק"ה) שכתב, דמה שמצינו בנוסח תפלת כהן גדול "שנה שתעלנו בשמחה לארצנו", זה לא אמר הכהן הגדול, שהרי יושב בארץ ישראל, אלא שאנו מכניסים זה למה ששירי לנו.

ויהא רעוא שכמו שתפלת הכהן גדול בהיכל נתקבלה לרצון, כן יתקבלו תפילותינו לרצון, ונוכה להיושע במהרה בימינו נשועת עולמים, אכ"י"ר.

נערך ברובו על ידי מנחם "דרכי שמחה" – ערד, במסגרת "שני תלמודין כהלכתן"

עלי שיה

ישתתף בצרת אדון אביהם קדוש ה' כי תקראנה אותו כאלה. ויתן מורך בלבבו לב האבן ויעתר אל ה' וירצו וישב אל ה' וירחמנו ותהיה תשובתו רצויה ומקובלת ביותר בעת ההיא בזכות הצדיקים הללו.

בתפלת מנחה ונעילה, בשגם שש כוחו מהתענית ומכל הצער הגדול שנצטער על קיצורו בעבודתו ויתברך, יאזור חיל, כי השעה דוחקת, ויתעורר ויתאמתו ויתפלל לה' שיעורו על דבר כבוד שמו ויתן לו כח לעמוד על המשמרת, ולא ימנע טוב להולכים בתמים.

עבודת הקודש להרחי"א (מ"ב אות רפא)

והעיקר בזה שעל ידי זה יתן לב לשוב מעבירות שבידו, וזהו יתן אל לבו (קולת ג.) אם באורים נפלה שלהבת, מה יעשו אוזני קיר (מ"ק כה). ואם בצדיקים כאלו פוגעה בהם מדת הדין על חטא קל, כאשר (וחכמים) הגידו איך הקב"ה מדקדק עם הצדיקים, כמ"ש (ויקרא י' א) "בקרובי אקדש ועל פני כל העם אבבד", וכן דרשו חז"ל (ובזה"ס קט). "נורא אלקים ממקדשיו" (תהלים סו, לו) – אל תקרי ממקדשיו אלא ממקדשיו, בשעה שהקב"ה עושה דין במקדשיו, מתירא ומתעלה ומתקלט, ומה יעשו מלאי עון הלא ידעו שכלב אנוש אשר עצמו חטאי ופשעיו רבו מלמנות ואשמתו גדלה לשמים ומרי זה כבי יתן ויצטער על מיתת הצדיקים. וגם

עלי הדף

נושא שנלמד במסגרת "דף היומי"

מסכת סוכה

חובת קבלת פני רבו ברגל – מדאורייתא או מדרבנן? ובאיזה רגל?
תנו רבנן, מעשה ברבי אלעאי שהלך להקביל פני רבי אליעזר רבו בלוד ברגל, אמר לו: אלעאי אינך משובתי הרגל. שהיה רבי אליעזר אומר: משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל, דכתיב (דברים יב, ד) "ושמחת אתה ויביתך". איני, האומר רבי יצחק, מנין שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל, שנאמר (מ"ב כג) "מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת" וכו' (דף פו ע"ב). מימרא זו של רבי יצחק מובאת גם במסכת ראש השנה (טז ע"ב).

האחרונים דנו בחובה זו אם היא מדאורייתא או מדברי קבלה, ובפשטות אינה אלא מדברי קבלה, שהרי לפינן ליה ממה שנאמר לאשה השונמית: "מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת". ואכן כן נקטו כמה אחרונים, אך יש לדעת שמצינו לגבי כמה דברים שדברי קבלה – דינם כדף תורה (עיי' פני הדושה ר"ה שם; שו"ת עין יצחק ח"ב אה"ע סי' סב אות ס).

אולם יש שנקטו שחובתה מן התורה. ובחי' החתם סופר עמ"ס ר"ה (שם) כתב דבר חידוש, שחובת קבלת פני רבו ברגל למדים מהפסוק (שמות לז, כג): "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה' אלקי ישראל" – ש"את" בא לרבות תלמידי חכמים (עיי' פסחים כב). ודבר זה נקטו רוב גדולי האחרונים, ואכן פני האדון ה' הוא המצוה, ולא יראה. (ויש להביא סימוכין לכך מדברי הוזה"ק (ח"ב לה): "... כתוב יראה כל זכורך את פני האדון ה', מאן פני האדון ה', דא רבי שמעון בן יוחאי", וב"נצוצי אורות" להרש"ד"א מביא בשם הגרי"ע"ף לפרש דברי הוזה"ק כדברי החת"ס, ש"את" בא לרבות ת"ח.

לעומתם מצינו באחרונים (שם אריה י"ד סי' סד; ערוך לנר סוכה כה) שאין זו אלא מצוה דרבנן, ומשום הכי נתקשו בהא ששינו במכילתין (לעיל כה): "שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה", וברש"י: "שלוחי מצוה, הולכי בדרך מצוה, כגון ללמוד תורה, ולהקביל פני רבו, ולפדות שבויים", וטעם הפטור הוא מדין "העוסק במצוה פטור מן המצוה", ולכאן הדין דוחה מצות קבלת פני רבו, שהיא מצוה דרבנן את מצות סוכה דאורייתא. ובאמת, דבר זה כבר האריכו גדולי האחרונים, אם העוסק במצוה דרבנן פטור ג"כ ממצוה דאורייתא. ולפי השיטות פטור – לא קשה מדי. וכן לפי דעת אלו האחרונים שהיא מדברי קבלה ודינה כדף תורה, ישנן ששמצה כזו כ"ל"ע דוחה מצוה מן התורה (עיי' שם, ובש"ת יהודה יעלה י"ד סי' ש; ישועות יעקב סי' ח"ס תקפו סק"ד; אמרי בנה אר"ה סי' יג סק"ג; ועוד).

בשו"ת התעוררות תשובה (אר"ה סי' כג) נראה ג"כ דנקט שאינה אלא מדרבנן, ונתקשה בקושיא הנ"ד וכן בה מביין שונה. דמאמר שם כבר חובה עכ"פ מדרבנן לקבל פני הרב, אי יש לנו כבר עשה דכבוד התורה, ומכל שכן כבוד רבו שהוא דאורייתא, ודאי שאר עשה, כי עשה דכבוד התורה חמור (עיי' שבעות לא), ובפרט שאם לא יבוא להקביל פני רבו כפי שרגיל, הוי ביוון לרבו, ואם כן מובחשה יבא מה מצוה דאורייתא, ולכן דוחה מצות סוכה דאורייתא, רבו וסימוכין לכך תמצא בדברי הגדוה ביהודה (תניא אר"ה סי' צד) ההדיוטה שחובת קבלת פני הרב ראיית פנים ברגל, וכן שאלו רגלים, כמו מצות ראיית פנים בעזרה, וא"כ בראש השנה ויוה"כ וכן בשמיני עצרת שאין בהם חובת ראיית פנים בעזרה, אין ג"כ מצות קבלת פני רבו וסימוכין לכך תמצא בדברי הגדוה ביהודה (תניא אר"ה סי' צד) ההדיוטה שחובת קבלת פני הרב תלוי' בחובת ראיית פנים בעזרה, ולכן בזה"ז שאין לנו המצוה של ראיית פנים בעזרה, אין חובה לקבל פני רבו ברגל.

אמנם, בפענח רזא עה"פ (כפר"ה ראה טז, טז) "שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני ה' אלקיך", כתב בהדיא בזה"ל: "כתיב שלוש מלא בוא"י, כי ו' פעמים צריך לקבל פני הרב בג' רגלים ובראש השנה ויום כיפורים ושמיני עצרת" (דבריו תואמים לדברי החת"ס והגרי"ע"ף שמריבו יא' למדים חובת קבלת פני רבו), הרי שחובת קבלת פני הרב חיובה יותר מחובת ראיית פנים בעזרה, וגם בראש השנה ויוה"כ ושמי"ע ישנה חובה זו, ולכן צ"ב קצת דבריו, היאך נרמו בפסוק זה דראית פנים בעזרה, שהיא רק בשלש רגלים, חובת קבלת פני הרב שהיא גם ב"ה ויוה"כ ועצרת.

הפנים יפות (שם) כבר העיר כע"ז, לאחר שכתב שמצוה זו נרמזה בתורה בריבוי ד"א"ת, ונאמר בראיית פנים בעזרה, כתב עוד: "מידו משמע ביומא דף עז (ע"ב) דדוקא יוה"כ מצוה להקביל פני רבו, וכן משמע גבי אלקנה שהיה עולה בראש השנה", הערתו מובנת, שמה מוכח שחובת ראיית פנים בעזרה היא גם בשאר זמנים שאין בהם חובת ראיית פנים בעזרה.

וממשיך עוד וכותב: "ויש לפרש מה שכתב 'מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת', דהאי חדש היינו ר"ה, דכתיב (תהלים פא, ד) 'תקעו בחודש שופר', ושבת היינו יוה"כ דכתיב (ויקרא כג, לב) 'מערב עד ערב תשבחו שבתכם'", והיינו, שפסוק זה הוא המקור לחובת קבלת פני הרב גם ב"ה ויוה"כ. ונציין דבריו כתב **הטורי אבן** (ר"ה שם), ש'חורש' קאי על ר"ה ו'שבת' מוסב על ימים טובים (ויציין שדבריו מובא שיש לו רק שני צדדים בדבר: א. שאין חובה לא ב"ה ולא ביוה"כ לקבל פני הרב, ומשרה נקט רבי יצחק "לקבל פני רבו ברגל" וכו'. ב. בומנים שיש חובת עליית זמא, עיי' עירובין פא, ב. חובת רב ב"ה ולא ביוה"כ, וכן נראה שם שכן דעתו נוטה יותר. נמצא שהכרעתו בזה היא שלא כדברי הפנים יפות).

לענין שמיני עצרת מצינו הערה יקרה באחרונים (גליוני הש"ס ר"ה ד, ב; שו"ת שיה יצחק סי' שיש; שו"ת דברי יצחק אר"ה סי' רכח) ש"א"כ במה שאמרנו (ר"ה ד): "משנינו רגל בפני עצמו" לגבי פז"ר קש"ב, ונחלקו רש"י ותוס' בכונת הר"י"ש על מה רומזת, ולכאורה, למה לא פירשוהו לענין קבלת פני רבו ברגל, יעריש.

עלי אורה

אורחות חיים הלכה למעשה

הלכות לחולה שצריך לאכול ביום כיפור

א. חולה שיש לו חשש לשלשו שאסור לו לצום, יתניין לפני יום כיפור עם הרופא שלו - האם אפשר לו לצום, ואם תספיק לו אכילה פחות מכשיעור - ואח"כ ישאל את הרב שלו **כדת מה לעשות** [ובפרט אם שמע דעות שונות בין הרופאים]. ואם חייב לאכול ולשתות ביוכ"פ, אין אפשר לו להתחבר לאינפוזי (עיי' שו"ת אג"מ ירחי"ד סי' קכא).

ב. באופן שהותר לחולה לשתות, יתניין עם הרופאים כמה צריך לשתות, ואם די לו פחות מכשיעור, **אינו רשאי לשתות יותר מהצורך**, דחצי שיעור אסור מה"ת (פשוט). אדם שחייב לקחת תרופות (כדורים וכדו') כל יום, מחמת איזה חולי, צריך לקחתן גם ביוכ"פ ואסור לו **להחמיר** (ואם אי אפשר לו לקחת התרופה בלי מים, יכול למרר המים).

ג. **חולה שרופא מומחה - ואפילו עכו"ם או אשה - אומר לו שאם לא יאכל, יתכן שיתכן והחולי יגבר עליו רח"ל, מאכילין אותו על פיו, ואפילו אם החולה אומר איני צריך, שומעים לעצמו**, דשמה הוא נבעת ואינו מרגיש בחליו מחמת רוב חולשא, ואפילו אם החולה לרופא הוא רופא מומחה (עיי' שו"ת אר"ה סי' תרי"א א"א, פמ"ג ומ"ב שם).

ד. **אפילו אם החולה אומר רוצה להחמיר ולהתענות - אסור בכך ועליו נאמר "אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש"** (עניין במ"ב סק"ה). ועיי' בסי' הלכות והנהגות מהגרש"א שליט"א על חודש (תשרי). ומאכילין את החולה בעל כרחו (א"ר בשם שכתנ"ה). ועיי' בא"ר סי' שש ס"ו בשם הרדב"ז דהחמיר ע"י הוי חסידות של שטות).

ה. **חולה שאומר "צריך אני לאכול, ואפילו אינו אומר שחושש שיתכן, אזי אפילו אם מאה רופאים אומרים איני צריך, שומעים לחולה**, ואפילו אם הרופאים אומרים שהמאכל יזיקהו, ובלבד שזוכרין לו תחלה שהיום הוא יו"כ"פ, **דשמה שכתנ"ה**, [וה"ה אם אומר שאינו יכול לסבול התענית מחמת חוליו, וכיוצא בלשונות אלו, שנראה מהם כוונתו שאע"פ שיודע שהיום הוא יו"כ"פ רצונו לאכול]. ואחר שהודיעוהו **שהיום יו"כ"פ והוא מבקש לאכול אין צריך לדקדק עליו יותר**, דלב יודע מרת נפשו ואחזוקי אינשי ברשיעא לא מחזקינן (שו"ת י"ד סי' טז; ושו"ת הרב ובמ"א). ועיי' שו"ת בא"ה. וכן אדם שהוא בחזקת בריא שאומר צריך אני לאכול, איז אף שאין מאכילין אותו, יכול לאכול מעצמו, דלב יודע מרת נפשו ומרגיש שיכול לבא לידי סכנה (עיי' מ"ב סי' תרי"ו סק"ו בשם תשרי תת"ס).

ו. **אם נחלש הרבה עד שנראה לרוב בני אדם שהוא מומחה אם לא יאכל, מאכילין אותו אף בלא רופאים**, דספק נפשות להקל (ומ"א סי' תרי"ח ס"ו ומ"ב).

ז. **חולה שהרופא אומר שאם יישאר בבית וישכב במטה יוכל לצום, אך אם ילך לבית הכנסת יצטרך לאכול או לשתות, ישאר להתפלל בביתו**, דעיקר מצות היום הוא התענית (כן ה"י רג"ל בפי החזו"א י"ל). מעשה איש.

ח. **כל מורה הוראה צריך שיהיו דיני חולה ביוכ"פ שגורים במי, שלא יצטרך לשהות בעיון בספרים**, ואם נודמנה שאלה והמורה צריך שהות לעיין בזה, ועומד אצלו איש חכם ובקי שיוודע הדין על בוריו שמתור להאכילו, אין לו לחלוק כבוד לרב ולהמתין עד שישב, אלא אומר הוא להשוואל התשובה מיד משום פקדון (עיי' מ"א סי' תרי"ח סט"ו, ובא"ה למטה שם).

ט. חולה שצריך לאכול ביום כיפור, טוב שיאמר לפני האכילה או השתייה הראשונה: "**הנינו מוכן ומזומן לקיים מצות אכילה ושתייה ביום הכיפורים, כמו שכתבת בתורתך 'ושמחת את חקותי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם אני ה'**", וזכורת קיום מצוה זו תחתום **אותי ואת כל חולי עמך ישראל לרפואה שלימה, ואזכה ביום הכיפורים הבא לקיים 'וענייתם את נפשתיכם' כפי רצון אמי'** (ס' יצירת היולדת ממחזור עתיק, חובא בלוח דבר יום בימיו).

ונסיים במכתב קדשו של כ"ק מרן מהר"י מבעלזא ז"ע אל הרה"ק הצמח צדק מוויזניץ ז"ע"ע בו כתב לו בתוך דבריו: "זכרתי בעת שאממתי (מרן השר שלום) צ"ל הית חולה, והלכנו במבוכה לא פ"א ירצה לאכול ביוה"כ, אמנם הוא ז"ל גודל דצקתו היה זריז בדבר, ותיכף אחר כל נדרי מיהר וצוה ליתן לו לאכול כפי שהיה צריך, ואמר בזה הלשון: **הריני מוכן ומזומן לקיים מצוה בוראי כפי שאמרו חז"ל. ואכל בשמחה יתירה, כמעט לא ראינו שמחה כזאת רק בעת אכילת מצה ונטילת לולב**".

גם הרה"ק חיים משמואל כתב לחתנו בזה (נדפס בשם משמואל, סוף מועדים, עמ' רסב) וז"ל בא"ד: "יבטח זכור תזכור מה שכבר שמעת ממני הרבה פעמים, שעיקר היהדות להיות האדם בטל לדעת התורה וחכמים, ואפילו שיאמרו לך על שמאל שהוא ימין, וזה שאדם מבטל דעתו לדעת התורה וכוח אוניק לשמוע לדברי חכמים, הוא שוה יותר מהכל. ועל כן אין לך להטער אם לא תצום ביוה"כ, כי במה שתשמע לדעת חכמי התורה שצויו שלא לצום, אם הרופא צוה שלא לצום, הוא שוה יותר מעיקר הצום וכו'. ובכן אכל בשמחה לחמד ושתה בלב טוב יינן כי כבר רצה האלקים את מעשיך. וידוע שפסוק זה הוא בת קול בימי שלמה על שאכלו ביום הכפורים בבנין הבית [עיי' במד"ר פ"ז סוסי"ב ב"ן] עכ"ל".

שפת אמת על חג הסוכות - להגה"ק רבי יהודה אריה ליב מגור ז"ע. נערך ונסדר מחדש ברוב פאר והדר באותיות מאירות עינים עם מראי מקומות, ציני מקורות, הארות והשוואות, ועוד מעלות רבות - על ידי מכו"ן בי"מ גינה" ירושלים, תשס"ו (קפב עמ').

פניני החסידות - תוכן רצוף אמרות טהורות ומבועות"ק תלמידי בעש"ט ה' ז"ע, גם הרבה פנינים ועובדות חדשות, מלוטט מפי ספרים וסופרים ורבותיהם מלאות שרואים כאן אור לראשונה. יצא לאור על ידי מכו"ן "באר מרים", קרית בעלזא ירוש"ת, ערי"ת תשס"ו.

חלק אחד - לעשרות ימי תשובה ויום הכיפורים (270 עמ'), וחלק אחד - לחג הסוכות ושמי"ת (405 עמ').

עלי ספר

תודותינו וברכותינו נתונות לאלו שנדבו הוצאת הגליון לזיכוי רבבות מאחב"י

הרה"ח ר' גבריאל כהן הי"ו לרגל שמחת לידת הבן ניין והכנסתו בבריתו של אאני"ה למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ר דוד צבי מאסקאוויטש הי"ו חתן הרה"צ ר"י פאנעט שליט"א - ארמור' מדעעש לרגל שמחת לידת הבן ניין למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"צ רבי חיים שאול ב"ר משה קויפמאן זצ"ל ראש ישיבת "תפארת יעקב" גייטסהעד ומח"ס "משנת שמ"ן נלב"ע ביום כ"ד תשרי תשס"ו לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה. הונצח במלאת השנה על ידי המשפחה הי"ו	הרה"ח ר' יוסף ב"ר יוסף ע"ה נלב"ע ה'ושענא רבה תש"נ לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה. הונצח על ידי בנו מוה"ר ר' יחיאל עפשטיין הי"ו
הרה"ר נתן נטע קאהן הי"ו חתן הרה"ח ר' משה יוסף גראטס הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה	הרה"ר שלום יוסף רובין הי"ו חתן הרה"ח ר' אלימלך פריער הי"ו לרגל שמחת לידת הבת תח"י למזל טוב ורוב נחת דקדושה	לעילוי נשמת מרת זלאתא ע"ה בת יב"לחט"א הרה"ח ר' אריה לייבוש רייכמאן הי"ו נלב"ע כ"ד תשרי תשנ"ד לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנה הרה"ח אשר ועלי' דרעזונער הי"ו	הרה"ח ר' יוסף ב"ר קלנימוס קלמן ע"ה קאללא נלב"ע יום א' דהג הסוכות תשס"ג לפ"ק ת.ג.צ.ב.ה.
לעילוי נשמת מוה"ר אלטר חיים משה ב"ר צבי ע"ה כ"ז נלב"ע ערב יום הקדוש תשל"ח לפ"ק תהא נשמתו צדוריה בערור החיים הונצח על ידי חתנו הרה"ח ר' יחיאל הכהן הרשקוביץ הי"ו	לזכר עולם ידיה צדיק הגאון הצדיק המפורסם חו"פ, בוצינא קדישא, משיירי כנה"ג, ועטרת תפארת הרבנים מדור העבר, עובד ה' במס"י"ג רבי "שע"י" בחגג"ה המפורסם רבי דוד צבי זעלל"ה שנייבלאג נאב"י בני זמנ' רב כהנא"ד חסיד בעלזא יצ"ח אלחנן ב"ר, וחב' ביה"ד דק"מ מחזיקי הדת באר"י בתקב"ש ש"ה של מעלה באוסיפיא דמשה רע"א מימנא ישיבת תשרי תשס"ג לפ"ק - ת.ג.צ.ב.ה.	גמור חתימה טובה לכל בית ישראל המערכת הגליון הבא יופיע ב"ע"י לשבת בראשית	